

IGI 2384 (già)
ma è da considerarsi del
sec XVI come dicono
GW, vol VI col 79
BMC vol V, Introd. p. lii

OMNIA CAMPANI OPERA

Quæ continentur hoc in libro ſunt.

INTERDICITVR

Omni hominũ generi: audeat quisq̃ Campani opera formis rursus ad decennium cõmittere: aut ea in dominiũ Mediolaueñ. quantũ quantũ est pferre: uendere ue. Caue temerarie tua iactura dãnũ mihi afferre. Fouere causam nostram uiri pcelsi quibus si iniurius esse meditaberis in uentũ sudabis & deniq̃ mulctabere Tuo res transigetur omnis periculo Nam ego iã teneo quo tuæ perfidiæ occurram. Intelliges tu deniq̃ principum scitus oportere parere.

EDICTALES LITTERAE.

1 LVDOVICVS Maria Sfortia Anglus Dux Mediolani &c. Papiæ Angleriæq̃ Comes ac Genuæ & Cremonæ Dominus Fauemus libẽter eorum industriæ: qui pro uirili sua nunq̃ bene de re litteraria mereri desistunt: dum & ipsi e penu suo aliquid frugiferum depromunt: & ab aliis deprompta a situ & squalore uindicant: Hæc res nos mouit ut cum nuper accepetimus Michalem Fernum uirum haud uulgaris doctrinæ omnia Reuerendi. D. Io. Antonii Campani Episcopi scripta per totam fere Italiam dispersa summo studio summaq̃ impensa conquisita collegisse ac in unum corpus redacta & ad pristinum candorem restituta impressoribus tradidisse. Sed uereri ne ipsi fructus qui ex tanto labore atq̃ impensa iure merito debentur: ab aliquo eripiantur: cupereq̃ propterea sibi a nobis consuli ac interdici ne in dominio nostro hinc ad decennium illa ipsa Campani scripta atq̃ opera a quoq̃ non modo imprimi aut ut imprimantur curari. Sed nec alibi impressa in id deferri possint: Vt illius petitioni quoniam honesta est libenter annuamus: & propterea per has nostras edicimus nemini licere Campani opera in Dominio nostro imprimere aut ut ab aliis imprimãtur curare: nec alibi impressa in id perferre: Cui nostræ uoluntati si quis repertus fuerit qui contra egerit hunc pena decem ducatorum pro singulo uolumine quotiens peccasse deprehensus fuerit affici uolumus & iubemus: quorum partem unam inuentori: alteram Cameræ nostræ: tertiam uero ipsi Michaeli dari uolumus. Mandãtes omnibus & singulis officialibus nostris ut has nostras litteras firmiter obseruent & faciant ab omnibus inuiolabiliter obseruari sub penis in eis contentis. Datum Vigleuani sub nostri fide sigilli die. xxvi. Martii. M.cccc.xcv.

Erat sigillum Ducale in cæra alba. — B. Chalcus.

PETRI SABINI IN NOVAM CAMPANI EDITIONEM. DECASTICHON.

Perlege Campani numerosa uolumina lector
  Non ociosas Paginas:
Nam proprii & pressi cultor sermonis ubiq̃ est
  Priscis cedere nescius:
Gratia magna tibi referenda est FERNE MICHAEL:
  Quod ductu tuo prodeunt:
Sicut Mæonios uersus: Pisistratus olim:
  Hæc undecunq̃ colligis:
Ergo ut durat adhuc tanti pia fama Tyranni:
  Sic te posteritas colet.

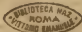
AD SABINVM

Hei mihi q̃ uana est spes hæc & gloria famæ,
  Pro fama morimur docte sabine fame:
Stet sua per totum uirtutis gloria mundum
  Recte uiue deo: cætera fumus erunt:

MICHAEL

IACOBVS ANTIQVARIVS MICHAELI FERNO CIVI MEDIOLANEN.SVO.S.

ERNO meo Sal.Tanti ego Campanum:cuius auditorium apud Perusinos
meos tum admodum celebre.puero mihi licuit ingredi:feci semp:ut ad so-
lum eius nomē inter molestissimas res:animum recreari sæpe senserim.Nō
enim quenq̄ dicendi studiosum esse puto:Qui uel eius laude non delectet:
uel non capiatur ingenio.Ita profecto de iis iudico:qui se populo ac musis
natos esse uolunt.Cœpit pubescente ætate statim scribere:illustrauit Balioniam primariā
domum:in qua ad litteras fuerat educatus:heroico carmine:in quo iam tum grandior in-
surgere uidebatur.Lusit quoq; ueluti circa Tyberis ripas:dum leuandi æstus:& natādi cau
sa:ad flumen cum æqualibus:ut mos est lasciuiret contenderet amores suos : ita ut Tibul-
lum credas.Tentauit epigrammata:in quibus postea nemini cessit.Scripsit Braccianam hi
storiam partium studio:in qua etsi rerum gestarum æstimatio fortasse non caret inuidia:
nuda tamen ueritas ab obtrectatoribus eum liberat.Vidit non multo post illum Pius pon
tifex:uir sanctæ: & nunq̄ interituræ:& qua ipse mirum īmodum pollebat:inuitatus homi-
nis facundia in spem erexit:moxq; ad dignitatis:tradito episcopatu:euexit gradum : unde
postea cum Papień.beniuolentiam contraxit:quanta adhuc inter mortuos durat : multis
utrinq; monimentis testata.Sed Volaterranus noster:quantum ex tuis ad me nuper litte-
ris coniecto:de utroq; male meretur:dum Papiensem ueterem dominum suum more pes-
simi mancipii in uinculis detinet:neq; edere tandem parat:quæ ille multa conscripsit æter-
nitatem habitura:cui nefariæ audaciæ:illud quoq; scelus addit:q̄ Campani partē nō pœ-
nitendam in eadem afferuat custodia.Viros ne illos solus sibi habere quæritat? At qui si-
ne infamia fieri potest istud? Beneficium non referre si possis:ingrati est animi.Fuit Papien
sis in scribendo affectatior:& de industria durior.Sententiarum tamen ornamenta maio-
ra q̄ in Campano cernuntur.Nam contractioni & breuitati adiecit pōdus. Campanus flu-
it potius q̄ ambulat:nec nisi pleno semper alueo:ac subinde aliquantum progressus se i gy
rum uertit:certaminis & spiculorum plenus:nec unq̄ quicq̄ prætermittit:quod ad delecta
tionis aucupium pertinere sentiat:uarius & nitescens ubiq; : Qualem natura protulisse ui-
deatur:ne Romana ac uetere illa dicendi maiestate caruisse doleremus.Papiēsis paulo fer-
uidior cum aculeos exercet:uirtute alioquin animi atq; uita:ceu Cato:semper bon9 auctor
in Senatu.Sæpe stetit aduersus magnas opes:& quam scribendo pene morosam seuerita-
tem habuit eandem uiuēdo tenacissime custodiuit.Verum Campanus meus fortuna quo
minor fuit:eo maiore spatio anteire Papiensem uidebatur copia atq; felicissima īgenii li-
bertate.Memini ab hinc circiter quinq; & uiginti annos Cum in germaniam ad Conuen-
tum Ratisponensem in comitatu Cardinalis Senensis proficisceretur.(Bononiæ eni apud
Sabellum:ubi ego adolescentior ad epistolas prouīciæ eram addictus:triduo diuertit) de
iis qui in Italia bonam litterarum frugem præ se ferebant:mecum ut sepæ antea solebat:fa
miliariter sermonem instituisset:atq; ore pleno cum multos laudasset:Mi inquit Antiquari
hæc studia sunt q̄ oceanus latiora.Non multis littoribus adnauigasse me sentio : proinde
quāq̄ a multis rerum promptitudine superatum me fateor esse:Tamen si spatium detur:ea-
dem uidebor scire:quæ alii.Scribendi autem uarietate cedam interea nemini . Quæ uox
eius uana non fuit.Quis enim hac tempestate cum Campano pedem conferet? Magna ei9
in ornamentis rerum supellex & uerborum.Natura excellens:ars teres & exacta . Qui car-
men eius heroicum.Qui elegias & epigrāmata.Qui historiam.Qui orationes : & episto-
las.Qui scriptorū omne genus in sūma laude ponendū nō duxerit.Is in cœlo solē:cū me
dius est dies impudēter audebit īficiari. Vale.Mediolani.iii.nonas. Iunias.M.cccc.xciii.

MICHAEL FERNVS.IA.ANTIQVARIO DVCALI SECRETARIO.S.

q VANDO mecum eam repeto Antiquarii uirorum optime diem qua tantis
laudibus Campani opera:illiusq; diuinam eloquentiam tulisti:meq; ad cō-
quirenda illius scripta hortarere Equidem puto quoppiam sydus studiosis
omnibus & bonarum litterarum cultoribus medio tunc axe cœli affulsisse
Insonuerat id aurea sæpe nominis auribus mihi:& litteratorum omniū cœ
tus mira detinebat admiratio:stuporq; ineffatus ad illius memoriam cunctos tanq̄ numīe
afflatos inuadebat.Neq; tamen seu q̄ multa me obuoluerēt his diuersa studiis negotia:seu
q̄ ita superi statuerent ut non ante illius a me cognita opera essent q̄ & edita quicq̄ scripto
rum suorum quibus illectari atq; capi potuerim hactenus ad me peruenerat. Tu me ita in-
cendisti cuius in litteris tanta est auctoritas quanta uel multis sæculis nemini maior conti
git ut quiescendū mihi si bonis litterarū studiosis consultum esse cuperem:uel inter maxi-
mas bellorum flāmas & iniquissimo tempore nō putarim: donec contracta illius undiq;
monumenta publicarē.Non possum(neq; enim humani esse censeo ingenii referre) quan
ta cū illi tum cæteris bonarū litterarū cultoribus fieret iniuria hic in frusta sectus nullo dū
ordine Strigmosus Lacerus apud diuersos detineretur.Et nemo edendi illius & æternitati
tāti uiri nomen cōmendandi curam sibi asciscerer. Equidem debere mihi aliquid censeo
litterarum studiosos oēs quibus eloquētiæ princeps latinæ modico nūmo & exigua pro-
pe quadā stipe coemendus meo periculo & incredibili labore oblatus est Verū tibi lōge
plurimū qui nisi me huius prestantissimæ & diuinæ facūdiæ admonuisses:enixisq; me lau
dibus succēdisses haud ita fortasse exudassem. Nō potui quod tu tātopere uir unus nostro
sæculo castitatis latinæ & lacteæ eloquentiæ princeps cōmēdares nisi magnificū & luculē-
tum existimare.At quanto alius ille:q̄ tu predicares:quanto maior inuentus? Nihil illius
attigit precelsum & cœleste ingeniū quod nō incredibili fœlicitate seu subitus & extēpo-
ranus seu meditatus & perflans luculentū prestiterit & illustre.Et cum multi uaria ingenii
cōmendatione amplissima cum ueterū scriptorū tum nostrorū temporum in lucē ediderint.
Vnus hic non tam mihi q̄ eruditissimo cuiq; & æquasse omnes re quaq; uidetur & su-
perasse.Oratione amplior nemo:historia illustrior.In phia & disputatioibus huberior: di-
stinctior:expressior.In epistolis concinnior:suauior.In carmine sonātior heroico. Elegia
gracilior.Epigrāmate scomosior:festiuior:argutior nemo:ubiq; prompt⁹ & facilis ut neq;
sudet uspiam oratio horridior:neq; uerborum licentia subsultet:aut pueriliby lasciuiat sen
tētiolis:per singula ut quæq; deposcit res huber & magnific⁹:grauis & uenustus: pleno flu
ens alueo:non tenui excurrens riuo.Absit credas legisse me hactenus:uerū qd ego me di-
co?tu imo idem contendis:& cæteri eruditi in id conueniunt ex omni quā bibliopolæ no
bis faciunt librorū copia quicq̄ maiore uoluptate:seu rerum quas complexus est uarietate:
magnitudine & excellentia:seu stili & lacteæ orationis candore: Quod me magis impleat:
& quo impleat magis maiori me illius desyderio relinquat: Huic dies huic noctes ne som-
ni cibi ue quidem memor impenderis.Nunc demū agnosco quanti sit faciendus Illustris
ad unūquēq; preceptor:Nunc demū quantum adolescenti bonū nancisci doctorem cōdu
cat habeo compertū:Mirabar ego unde tibi tanta olim hausta foret eloquentia. Quis tibi
hominū deorum ue ad tantas disciplinas limina recludisset Nimirū Antiquari: Solida il-
la quidem gloria:cum clarissimū preceptorē datum est æmulari & æquare.Nihil gloriosi⁹
si contingat effingere:totūq; eundē disciplinis quas ille calleat & morum bonitate refer-
re.Confero nunc demū tua sæpe & illius scripta Totusq; utrunq; demirando inhæreo.Ea-
dem utriq; dicendi facultas:Idem in oratione splendor ut alterum in utrolibet perspiciā:
nisi q̄ tu semper grauis:dignitate:& auctoritate plenus:dimittitur ille nonnūq̄ & mira ue-
nustate ludit:salesq; inter sodales iocularur:geniali quadam illecebra expetibilis & deco-
rus.hoc tibi fortasse prestātior q̄ ille preceptor:tu discipulus:qui nisi te annis & fato præis-
set tu illi in gloria potior esse potuisses.Hortaris tu Volaterranum nostrum uirum omni
uirtutum genere predium& in his humanitatis studiis longe doctissimum: cultissimum:
edat ut ille tandem heri monumenta sui.An nōdum sans tibi cum rei litterariæ utilitate
actum senses:nisi & illum in lucem trahas & te Alcydem alterum qui herebum spoliare ue
lis exhibeas?Increpant illum multi quidem ut tu eruditissimi uiri Verum is esse consilium
q̄ plusculum distulerit ostēdit. Et ad Campani gloriam nostri spectare maxime arbitror:
quando ille diuino & cœlesti ingenio ad cuncta manum fœlicissime apposuit: & unicus
idemq; maximus ingenii in Campano precelentissimi assertor futurus est:qui eo itimo sic
delectatus est ut ad penitimas delitias adhibuerit illum semper.Non uox nō sine illo gra-

tus dies:non cœna iocunda. Triste illo sine cubiculum. Tristi secessus:uenationes : dicta: facta sine illo tristia omnia. Adeo unus magnitudine igenii:sermonis lepiditate:argutiis interdum & cauillo Papiensis pectore insidebat Campanus. Quæ elegátiora quæ maiori delectatione plena ea ad Papieñ. Campani scripta sunt omnia. Illic nullum studium natura ipsa quanta in eo fuit sponte illic artis ope nulla prodita. Scatent illic sentétiarum: acumina : exurgunt exercenturq; illc mira festiuitate aculei. Aut philosophiæ aut genialis sodalitii mira illic fœtura. Neq; tamen libertate insani neq; garrulitate debacchatur nimia: unumquodq; ad sui necessitatem trahens ui ingenii & dexteritate plusq; humana. Quare cum iam me tibi polliceor (Audis Volaterrane) futurum in Papieñ. uindicando qui fuerim in Campano : ut qui communibus studiis inter mortales disciplinis aduigilarint Pari quoq; gloria functi nostro beneficio reuiuiscant. Vtinam & diui Pii multa quæ celata tenentur aliquando ab istis morosis auelli possint ut in publicum proferantur. Quæ tanta dii boni Ingeniorum inuidia:ut quæ optima sint aut depereũt prorsus aut ad eos tum deniq; perueniant quibus extiterint incognita? Beatissima profecto sæcula qbus tria hæc tanta litterarum in triplici ordine promicuere lumina : ut credam superos ultimas uires fudisse in illam ætatem illustrádam quæ essent cum superioribus & quæ secuture sunt oĩ ingeniorum splendore memoranda. Agnoscent isti deniq;:nec me fallit opinio:nimiam hanc suam circũspicionem. Nec nos diutius tam diuinis operibus: illos tam sublimi fraudabunt gloria. Ibit præcursor Campanus futuræ præco celebritatis:qui quoq; pro dignitatum ordine præcedebat in uita Affuturum Papieñ. affuturum Pium mundi dominum prædicabit:quorum studia cum uiuerent olim extitere coniuncta. O me fœlicem si admiratorem:si spectatorem:tunc ipsa me in hanc uitam demisissent sydera. Nec me haberent fora:nec tanta cursitátem per urbem raperet miseria. Erunt scilicet & qui:(sed quæ?)suspicient tempora. Credis optime Antiquitarie ulla me tanta negociorum mole premi potuisse ut hanc aliquando optauerim Campani editionem derelinquere? Non ipsa quidem si me exerto tælo nouissimo in uerbo exceptura fuisset Atropos potuisset auertere. Ignosce gloriosius fortasse loquenti Nam sum ingeniorum & uirtutis tam uehemens cultor ea uel una certe ratione φ ipse id a natura sum nunq̃ cósecutus & familiarium rerum nõ minimum intercipit solicitudo cõtinua : ut pro unoquoq; uiro doctissimo ipsam possim quidem mortem oppetere. Non nox non una dies ab qua cœptus est imprimi dies Campanus sine grauissimo labore abiere Quot meam amici suspectam ualitudinem habuere. Quot dementem appellabant:qui hoc tempore bellicosissimo exiguas facultatulas meas quæ quatricentos superarunt aureos nummos pergerem profundere. Quantum somno fateor subductum. Quantum de Lachesi subreptum dum & musis & forensibus negotiis & amicorum officiis & Campano sufficere laboro. Nulla me unq̃ ociosum aut magistratus cuiusquam aut prælati uidit ianua : ubi paululum usplam immorati: inter ipsa negotiorum interstitia minimum subsistere contigisset:illius subito mihi qui comites semper erant exerti libelli hic illos lectitabam:hic quod domi per ocium non licebat inter negotiorum agmina efficiebam:corrigebam:dimetiebar. Et qua quidq; parte locandum constituebam. Nec maiore fructus sum uoluptate q̃ cum in huius gloriam & studiosorũ omnium utilitatem ipsum me uigiliis:inedia:frigore:æstu niuibus: hymbre confecerem. Minor pecuniæ ratio fuit : quando illam ego semper omni uita contempsi ut tantum cuiq; congerendum nummum duxerim:quantum ad uictum sibi intelligat sufficere. Vtinam sic efficere potuerim ut uideamur hac diligentia & hoc labore cuncta maturiter & ex dignitate curasse. Sum fateor ingenio non peleganti. sed præcipiti & nebuloso. At in táto rerum turbine: & in tanta exemplariorum confusione potui nõ nihil peccare. Ipsa etiam negotia frequentissima quæ haud ita reiicere licebat studiis consultationibus : & totius. uoluminis dignitati passim detraxere. Tu circunspectissime mi Antiquarie columen litterariæ maiestatis:unus tantorum auctor laborum. & tantæ præceptoris tui gratissimus discipulis memoriæ fundator unicæ cuncta dispice. Castiga:mone: Fœlix sum atq; beatissimus si quoq̃uo emũcto tibi & ppolito iprimis uiro prudẽnssimoq; grauissimo atq; sapiẽtissimo potuero satisfecisse Hic saltẽ quotiens tuis obseruabitur manibus intelliges i illo tui Michaelis partem cui ipsa uitalis solus aura es:uiuere. quem olim fama uulgauerat læthali anthrace absumpsisse:ut credas uel ideo fata illum ex Orci limine Ditisq; manibus atq; Imperio eripuisse ut esset qui semi functus Cum intereunte prope Campano posset in posteros memoria sempiterna uiuere Fœlix uale Atq; indicem locatorumq; rationem: ubi nec omnino spero inuentum damnabis:nec grauaberis recognoscere.

Ad Michaelem in Elysiis Campanus.

Nuper in Elysios moriturus uulnere cāpos
Pestifero tristis spiritus exierat.
Illic Campanū misero squalore iacentem
Offendi duplices tendere uoce manus
Aduenit o quisq̨ nostrā ne despice famā·
Hac p̄cor ad superos fac redeamus ait
Sūt monumēta mihi magno cōscripta la-
Quæ grat⁹nemo ꝑdere iā recipit (bore
Tu cui uirtutis residet non ultima cura
Manibus hanc unam da rogo lætitiam
I repete ad superos:remeandi facta potestas
Munere diuorum quæ recolenda tibi
Excæpi lætus:rediens mandata sub auras
Impleuitq̨ tuis iam quoq̨ consiliis.
Sic qui Campanum nō noras plege tandē
Munere tu fœlix umbra quiesce meo.

Omniuni index orbem

Ne quíd aberres Lector omnium primum scire debes Volumen hoc in sex esse distinctum partes:quarum unaquæq̨ suis est foliis secretim dinumerata. Et quoniam nostræ sunt annotationes. Inauspicationes:& epitomata passim admixta: ne quid ea te ancipitem in disquirendo Campano rederent numeris minime sunt computata. Vt tamen quicquid hoc clauditur in uolumine uno tibi ante oculos constaret aspectusua cum nostris omnia tabulæ huic sunt annotata. Tu quæ fuerint Campani ad folii numerum subito obtutu habebis depræhensa Occurro tibi Lector ubiq̨ ut q̄ minimo cuncta possis labore pernoscere. Verum te scire uolo nulli ingenii fœlicitatem tantam a natura donatā quē nos oporteat si eximie doctus & esse & haberi uelit plurimum desudare.

Nostrum exasticon. Valete Musæ
Finis.

CVIVSQVAE RATIO LOCATI.

Fusa iterum Campana — Noua hominis formata figura

n

Vnc commouendi mihi sunt Lectores Antiquarii quo quodq ubiq locatum sit opus cōsilio. Qui rebus omnibus ordo: obseruatio quæ adhibita. Nam poterant illi non minima teneri admiratione: cur ita ætatum quibus ea condita forent series esset a me contempta. Et accusassent quidem sapiētissime: nisi quæ hoc iussisse uideretur ratio fuisset nota. Sūma mihi semper fuit philosophia Lectores, meditari qualis & quanta fuit hæc nostra: quam nobis prodidi Campana. Quanto cum plausu: quanta ad

miratione olim pulsata. Qui ludi:quæ festa:quod triumphi quanta ad huius sonum con
celebranda gaudia. Vt mihi desiisse uideatur olim quæ floreret unica:ad cuius sonum sũ
ma concrepuere æthera:ciere populos:uocare cõuentus:humanum monere genus: mor
tales omnes instituere:sanctissima afferre cõsilia:Pietatem prædicare.Ingratus persequi:
Charitatem:benificentiam:liberalitatem persuadere:miserias nostras manifestas facere:
gentes:regna:ad propagandam Christi fidem incendere:diuorum gloriam & illa beatis
sima cœlitum gaudia proferre:ad cultum diuinum:ad religionem:ad sacrosancta supe-
rum penetralia excolenda inflammare. Deniq; contemptis sordibus humanis: Cupidita
tibus eliminatis:libidine omni:scelere:flagitio reiecto ad sublimem: illam omnipotentis
dei aulam:ad sempiternam illam fœlicitatem:ad illa nunquã defectura bona:ad illud in
quam gloriosissimum altissimi triumphale solium euocare:erigere:extollere donec du-
rissimi ferri pondere concussa nimio:& deteriores æris nequiore massa cõfracta(heu mi-
serabile dictu)desiliit in frustra. Quæ dum auarissimus quisq; fulgore tam præciosi me-
talli diripit direptaq; occulit pœne eo occubuerant ut situ obruta & squalore crederetur
nimia hominum negligentia interiisse. Hæc ego e tenebris eruta: uindicata ab ingratis
erepta ab auaris:conquisitã ab inertibus In unum contraxi. LECTORES. Campanam
uobis rursus fudi sonoram. Quam summis turribus & aerea in arce iam tandem colloca
ui Quibus subnixa pristinum sonum prædulci uocum discriminatione de summo cœ-
li culmine editura sit ANSAS sex connexi. Nam cum de Ingratitudine fugienda. De re-
gendo magistratu. De dignitate matrimonii. De fœlicitate Thrasimeni. De fratris con-
solatione scripserit ille: Veteres auctores percensuerit Orationes habuerit. Concinnaue-
rit historias:Epistolas & epigrammata omni uita composuerit. Hæc ego senisariam ita
secreta in hanc campanam confixi omnia ut tanquã totidem cardineæ ansæ quibus tena
ci inuincta loro sublimis queat attolli & in quas uis tota desudet summo deuexi uertice
promicarent. In quo cum campana diuinis ritu christiano concelebrandis:sacræ faciun-
dæ rei:dimetiundis horis:humano cœtui conuocando. Ferendis iudiciis:rebus omnib[9]
decernendis:regendis:gubernandis fuerit coaptata. Illud non inepte:mea quidem sen-
tentia:iudicio obseruaui:ut unamquãq; partem sic locarem :ut ad hominis institutionẽ:
quod ille omni uita conatus uidetur:pulcherrima agnatione cuncta spectarent. Et ex cã-
pana spectabilis VIR fusus & immortalis interdum uideretur cuius singulæ partes in no
stram eruditionem constarent. Nam quãquã fuere his a Campano hæc ipsa temporibus
perscripta q primo in urbem aduentu initio studii Perusini habuerit orationem. Inde fu
nebrem pro præsidis Perusini parente:alteramq; in funere Nelli Balionii commendatio
nem susceperit. Mox de Ingratitudine. De Thrasimeni fœlicitate: Ac postremo historiã
Brachii Perusiæ ediderit Dianam:Syluianam:Surianam interea uario studio concelebra-
rit. Epistolarum bonam partem conscripserit. Postea Cinenciam Pii tempore perorarit:
De regendo magistratu. De dignitate matrimonii. De obitu fratris consolatoriam fece
rit. Saxoferratem .herum suum:Mox pium ipsum in exequiis ornatissimis orationib[9] con
mendauerit. Paulo sedente diui Stephani:Pẽthecostes:Circũcisionis in suburbano sacra
rio coram pontifice Et patres in celebritate diui Thomæ Palladio in templo orationes
habuerit. Ratisponeñ. compægerit. Xysti tempore Vrbinatis ducis funus oratione cõde
corarit. Inter hæc Pii uitam cõposuerit. Innumeras epistolas:epigrãmata innumera. Ele-
gias innumeras panxerit. Veteres Codices pcensuerit. Ego tamẽ Semipartitus. Ea primo
quæ ad nostram eruditionem ptinerent opuscula:quos tractatus libuit appellare: prima
parte tanq̃ in fronte & uestibulo in ipso Ad Alexandrinũ:cuius studia:potior iter patres
dignitas id exposcere uidebat̃:siquidem De ingratitudine. De magistratu De matrimo-
nio. De lacu. Cõsolatoriã:& Censuras ptuli. Tum quæ tam nostram q̃ etiã alienam con-
tinerent Institutionẽ Orationes ad sanctam Crucem oratorem facundissimum & in eo
genere exercitatissimũ iure quodam necessario subieci. Tertio loco epistolas tanq̃ fructũ
disciplinarum omniũ officii:beniuolentiæ:& charitatis cõmune amicorũ omniũ horreũ
refertissimũ Ad Senensem suum patrẽ pientissimũ constitui. Inde adiecta Pii ad Lonatẽ
uita:paruus quidẽ libellus & exigua in tanta operũ dimensione pars. At eius quem com
plectitur pontificis magnitudine ingens gloria:ubi pter quãdã lunaq; quæ utroq; in car-
dinale pfulget: & in ipso olim Pio coruscarunt pantalitatem sic cuncta iunxi:ut neq; a
Senensi abscederent:neq; nepoti auunculi gesta dicata essent. Et cum mundi principib[9]
psideant pontifices Ita si uiuis patribus non præponerentur: Brachii tamen monumen-
ta:sub eius iuuentis numine quẽ quoq; uirtus & par inter minores deos gratia extulisset
antecederent.

antecederet. Porro ad Datarium Antiſtitem Peruſinũ unde urbis & ciuiũ ſuorũ gloriam poſſet pnoſcere Brachii principis Peruſini luculentiſſima hiſtoria conſequit tanq̃ illinc fortunæ inſtabilitatem ſpecularemur:& alienas fœlicitates:aliena pericula conſpicari ipſi deſpectis terreſtribus quæ fluxa ſunt & caduca ad perpetua dei bona expetenda ad beatiores conquirendas ſedes admoneremur. Nouiſſimum locum ad Pomponiũ noſtrarũ ætatum unicum Phœbum ſortia ſunt metra: uelut ai curis deſatigati honeſta quædã laxamenta & tanq̃ uigilantibus nobis & in finẽ uſq; pdurantibus ſolidam illam fœlicitatẽ cantus plauſuſq; ſempiternos deſpondeant. Illos quoq; in hoc imitatus q munus populo exhibent:quoꝶ præcipuũ eſt ſtudium ptimo ludoꝶ ingreſſu quod maxime ſpectatores ad leticiam inuitet ac plauſum ꝓmittere. Mox ita cætera pro dignitate & magnitudine afferant ut omniũ iocundiſſimũ theatrum claudat quod populum ĩ admirationẽ & ſtuporem cũ delectatione relinquat Nã in Campano tãte fuit ſolutæ orationis maieſtas & elegantia ut carminis nitorem uix ex ea potuerimus ſperare. Quod cum ſecus proſpici contingat:neceſſe eſt ut ingenti in ipſo rerum omnium calce affecti ſtupore reliquamur.

Quæ cum :ſeu campanam reſpicis : formoſiſſimam illam quidem ſenis elatum anſis atq; in quẽlibet ſonum nobilem atq; nutantem cum plauſu & læticia efficiant ; ſeu noſtram intueare inſtitutionem pulcherrimo mortale genus ordine edoceant. Id quoq; elaboraui ut in uiri ſpectatiſſimi ſpeciem qui id ſua non aliena ope propriiſq; integer : non mancus uiribus præſtaret & auſpiciis:ſingulæ partes ſcitiſſime deſinerent. In quo ne ipſi quidẽ contexti artus:diſtincti articuli:efficta & expreſſa liniamenta deſyderari poſſẽt. De ingratitudine enim libros ad CAPVT contuli:quando & naſcentibus nobis illud primũ exeritur. Et prima philoſophiæ experimenta primaq; ſtudiorum & ingenii certamina hæc extitere. Et conſtet ſublata charitate & beneficentia mortale genus:ſicut nec animantium omnium quicq̃ ſine capite non poſſe ſubſiſtere. Et eo referantur omne humanæ cogitationes ut:ſeu ab hominibus grans hoc in mundo : quod ipſum haud equidem ipſi unq̃ ĩprimis ſpectandum duxi:aut a diis ĩmortalibus in illo ſublimi & excelſo olympo laborũ omnium premium aliquando recipiant. Quod ſi ſublatum eſſet plane nullius rei ſtudium mortales haberet cunctaq; iam dudum concidiſſent. De regendo deinde magiſtratu: tanq̃ OS ipſum:nam & illic lingua opus eſt & dentes in illo ſunt & gemina eſt dei & reipub. humanæ cura. De dignitate matrimonii:tanq̃ NASVM:nam putida ſunt adulteria: Sordidi illegitimi cõcubitus :olidæ quæ nõ formoſæ uxores. & uetere non elegantia ſcitæ olfacientum nares offendunt. De Lacu:tanq̃ LVMINA:quæ ipſo exercentur in eas uoluptates aſpectu:cum nulla quoq; in homine maior ſit q̃ delectatio parta uidendi. Conſolatoriam : tanq̃ AVRES : cum illis quæcunq; aduerſa feruntur ad animum penetrent. Et ipſa ab his quæ in nos & extra nos duplex conſolandi ratio. Et ſole aures conſolationem amicorum rebus in aduerſis admittãt In capite ſuo quemq; loco tractatus adieci. Et quæ cenſuræ ſequuntur & oratiunculæ crines capiunt:qui quidem honeſtatis multum & gratiæ nobis parant. Et cum in cæteros detractores ſanguinei & colubrini figantur In Campano uiro modeſtiſſimo flaui & rutilantes cõſpiciuntur. Oratione deinde gemina ſibi de pectore:tanq̃ & illis orator cũcta peragat. BRACHIA dextrum ſi quidem prime : læuum funebres. MEDIVM. CORPVS. Epiſtolæ:quæ & ipſæ multæ & ex multis rebus ſicut corpora humana conſtare cernuntur congeſtæ. GENITALIA quibus uis & in noſtra corpora lunæ poteſtas oppido dñatur:plurimũq; robur & fecũditatem:ĩfundit nõnimũ quidem de corpore membrum ſed unicum uitæ auctorem Pii Vita. CRVRA Brachii hiſtoria quæ & Capricornus ſagittis perſequitur & maximo ſint in bellis uſui: quibus pedites & hoſtem adeunt & perſequuntur & ubi poſtulat neceſſitas ; ſæpe ſuadet ignauia: pedem ab hoſte referunt. Equites equos conſtringunt. Incumbunt tergori:& ĩmobiles hærent. PEDES qui tripudiarint. Pyeridum choros duxerint:ſaltus Heliconios peragrarint Carmina:tanq̃ potiora quibus tota hominis machina conſtet pulcherrimo ſibi membra delectu uidentur occupaſſe. Quorum unumquodq; ita efficiunt repreſentat ut ipſa ſeſe agere:mouere:ſpirare cõſpiciantur Vocemq; & ſenſum CAPVT ipſum ſua rerum omnium affinitate coniunctum introſpicientibus uideantur afferre. Ingratitudinis enim fugiendæ præceptis addita regendi magiſtratus diſciplina. Magiſtratui matrimoniorum ꝓdita dignitas & excellentia. Mox euagatũ in ſeceſſus Deinde calamitatibus quæ uoluptates lege quadam fortunæ conſequuntur conſolatio cõiuncta: quoniam deteſtabile illud Ingratitudinis uitium quod pietatẽ:qđ charitatem:qđ munificẽtiã & liberalitatẽ exurit:

Imprimis ĩ quocũq; homine peruestigandum. ut si tales ipsi sint aut esse gestiant Intelli gant rerum omnium quæ sequũtur usu & administratione sese abstinere debere. Siu ipsi liberales & boni esse uelint & reip. præesse & matrimonium celebrare:& uoluptatibus ui deantur perfrui posse:? Magistratus uero & matrimonium ita se nexibus uinciunt ut alterum ĩ altero uideatur constare. His enim magistratibus præest & ut q̃ sanctissime q̃ pu dicissime celebrentur tenetur curare:ciuitatum honestati:pudori mulierum:& pudicitiæ in sua repu. consulere. Et qui matrimonium celebrat magistratum quedam in suã famili am uidetur inire. & is maxime idoneus est gubernaculis ciuitatis cui domi est uxor quæ libidines & uenereos impetus possint extinguere. His honesta animi laxamenta deben tur & secessus pulcherrimi: quæ in Lacus descriptiõe omnia exhibentur. At quoniam nul lum uitæ tam stabili spatium:quod non rixam aliqua sui parte patiantur addita consola tio ut cum intelligat homo quibus periculis sit suppositus uiuat cautior. & si eueniat ad uersa illa forti animo perferantur. Quales uero ipsi esse debemus ex Censuris extremo lo co ostenditur:quoniam aliorum scripta:facta:dicta sunt inquirenda ut imitari possimus quæ fuerint laudanda. Deniq; admonent nos ut qui alios iudicamus Ita præstare se quis q; debeat ut alterius Censuram non cogamus expauescere. Et plane illa eiusmodi omnia erant ut cum nec epistolæ nec orationes sint: nullum locum accõmodatius inuenerint q̃ illic locari ubi si quibus uiribus pollerent ea inter philosophica monimenta conquireren tur. Sic caput illud exterius exactissime compositum iam & loquitur & olfacit & uidet & audit & ratione & sensu omni ex parte perfruitur. Agunt se non minus LACERTI & pe ctus totumq; corpus exercent. Et est in illis uigor:certa & ratione trahuntur Quæ eni stu dii initio habita primum sibi locum uindicat:quod de disciplinis omnibus: unde ad cæ tera diuina & humana aditus est:loquitur: & cũcta rerum primordia perquirit & comple ctitur. Mox sequitur Cinericia:Inde de spiritu sancto:ac deinde de Circuncisiõe. Tum de sancto Stephano. De Aquinate. Et postremo loco Ratisponæ Germani in Turcos incen dũtur. Tanq̃ haud bene percipere possit & cõtemplari diuina quicquid ipse sit primo ex Cinericia non intelligant. Et Circũcisionem uix degustet cui spũs sanctus archana nõ re pandat. Stephanus uero & Thomas tempora sua secuti mysticis dei concessere:ubi Ratis poneñ forsan eloquentia non inferior ultimam nacta sedem inditio est: quando omnis Christiana disciplina eo tendit ut impugnare nefarios fidei hostes. Imperium & christi ĩ terris fidem atq; splendorem non modo tueri & propugnare uerum etiam propagãre & late diffundere debeamus:cuncta loco suo consedisse. Inter funebres quæ Pii est põtificia dignitate prelata. Nelli & patentis :temporum ratione & splendore dicẽdi Saxo ferrateñ antecessere. Vrbinatis quæ melle eloquentiæ omnium ingeniosissima cuncta concludat & tanq̃ nouissimo quod obseruãt pictores perlustrata sint omnia sandaraco:posita est ul tima. Et habet natura hoc ut sinistra munus lenior sit Et in fœminis maiore gẽmarũ splẽ dore condecorata. Sola q; ipsa manus est quæ ad demulcendum & leuissimum tactum sit accõmodata. Omnis duri laboris immunitate donata. Quæ omnia in illa oratiõe utpo te in læui brachii manu uidẽtur esse collata. CORPVS ipsum & spirituum omnium offi cina: suas quoq; rationes complexum nouem librorum uisum est numerum exigere ut cum suis potioribus uisceribus Corde:Iecinore. Pulmone. Liene. Chiste. Aqualiculo. Diaphragmate. Collo. & Recto intestino cerneretur numerum æquasse. In quibus haud contenderim suo quemq; libro pro tempore collocasse. Nam id nec expedit admodum lecturis:nec uis mihi uidetur humana quæ hoc potuisset In tãta temporum atq; hominũ quibus scriberentur confusione præstare. Cæterum suam quãq; partem unusquisq; liber ex uisceribus omnibus rite uisus est si modo æquiores cẽsores esse uoluerimus respexisse. In primo quæ ponerentur libro tanq̃ in ipso corde uiscerum omnium principe illustrio res quasdam: atq; longiores decerpsi hac uel una ratiõe q̃ multarum rerum & ciuitatum noticiam afferentes toto:haud expediebat quanq̃ ne hoc semper admodum curaui euol uerentur uolumine. Secundus quas in gymnasiis scripsit habet epistolas: breues quidem & maiore fortasse elegantia præditas. Tertii libri epistolæ permixtæ sunt. Quarto hæ ferme quæ cum primo secutus curiam continentur. Quintum librum curiales omnes sortite Sextus ex Germania totus. Septimus in Tudertinis. Octaui Fulginatenses. No nus laxato totius corporis ĩtestino quodam anteactæ uite fœlicitatis profluuio fœda ca lamitate conspersus infausti deplorat fata Tiferni. Et nouem sunt musæ qbus libri æquã di fuere. Et mari nonus Veterum de more qui fuit fœminis octauus dies lustricus erat: ut seu ipsum epistolare officium in corpore requiras:seu eloquentiam cum musis conferas

seu editionis

seu editionis rationem spectes par fuerit in nouem libros cuncta digessisse. Accedit quoniam post illam Alien pugnam postriduanus qui nonus est dies infaustus semper fuit atq; ociosus. Vnde miserabilis illa apud Tysemates incursa calamitas nonum libris numerum qui flætib' & mesticia pœne est plenus uideatur efflagitasse. Historia sex libris ab illo destincta nihil disceptationis nostræ admittit cum tamen & cruribus sit humanis a me (quæ de Brachiis nomen habet) non inepte fortasse compatata. Nam & totidem CRVRA partes habent & Brachii fortuna ut est principium omnium flexibunda: animi magnitudie surrexit ualidior & ad summam pulchritudinem & maiestatem euecta semper donec orientia maiora fortunatioris diui Sforcia nati poplites succidere numina. In PEDIBVS quoq; sua trutina adhibita: & qui pedibus constant carmine pedes octo destićta libris poposcere. Nam errat uagaturq; per omnia Calliope ut cum celsa sit illa arce sita totiq; uolumini præsideat nullius ptis pcipuā curā uindicasse sibi uideat: sublimis & inclyta Regina Vnde octo reliquæ deæ carmina secum partitæ restim ductantes mediam illā uidentur ingenti tripudio & festiuissima corona cinxisse. Et in pede tot partes sunt quoquo quot bis collatæ eūdem sibi librorum numerum peperere: quibus si unusquisq; liber paulo acuratius excutiatur quanq̃ non admodum seruata sint sed nec contempta semper tempora subito liquebit cūcta cōuenite. Primi namq; duo Perusiæ amores cecinere Tertius Idemq; quartus Pio. Quintus Q uod & Sextus Papieñ. plurimum applausere. Septimus perit germanos. Vlnmo remeat: quos facetissima epigrammata risu & incredibili festiuitate passim compleuere. Sic singula Campani opera suum nacta i uolumie locum & Campanam & hominem: immo hominem campanam pulsantem efficiunt noua specie mirandum ut exactionbus rationibus nec excussiori dimensione uideantur edi: publicari: in manus litteratorum tradi potuisse Nostra quædam auspicamenta & epigrāmata passim deseminata Ipsa quoq; illius uita apposita quorum nulla est reddenda ratio cū ita adhibita sint ut latus clausura tamen & a fœdo seruatura contactu calcandi pedibus siccissimi marginis & aridi limitis ad uernantem pratum & semper amœnum uicem exhibeat Vna tua ad me epistola primo in folio tanq̃ faustissimum huius litterarii triumphi uexillum in principiis est constituta ut illa opera cuncta prælustraret cuius hortatu uirtute & reuerentia in lucem essent uindicata Cui litterati omnes: non dubito: sui elegātia: tui studio: tanti fructus quem peperit recordatione charissima certatim iungent oscula. Nam q̃ q̃ deuotioni indulsimus in pattes nostræ ut secreta illis ascripta sint singula quæq; opera. Tu tamen huius tam mirifici laboris & tam gloriosissimi facinoris auctor unicus meritus es ut honos tibi totus daretur. Et quæq; fuerit apud studiosos hinc eruditio & hausta eloquētia tibi æuo sempiterno habeat accepta. Vos maledici q ipsi non magno parcitis Ioui: quorum suffusa ueneno lingua atrocissima tristi conficit omnia tabe. Si uestra i me maliuolentia Campano detrahere studebitis. nequissimi estis: si nō aliis meritis quæ nulla esse fateor huic saltem tam maximo labori quo pœne obrutus sum pro uestra utilitate: honorē: gratia suscepto ignoscite. Nam testor immortalem deum nemo tam factus tāq̃ studiosus fuit qui uel a me rogatus: credo prestolantes meum aliquod insigne erratum in quo mecum cauillarentur uoluptatemq; sibi mirificam parabant: auxilii quippiam uoluit uel momēto afferre: ut mea hæc unius impensa: meus hic unius labor apud uos non odium quidem & iniuriam sed beniuolentiam debuerit uel ab immanissimis promeruisse. Si uero dente canino Campanum lacescere nulla mea iniuria. Sed quod ipsi illo prestātiores uos ipsos habetis: audatia uestra est nisi magis temeritas & petulantia immo & insania maxima. Nam fatentur eruditi omnes (ego enim quæ a me in hunc dicta sūt ex alienis inditiis: qui nō sum tam peritus censor protuli) omnes ætates parem huic quemq̃ nō progenuisse. Maxima quidem & celeberrima erit uestra tunc ingenii gloria cum Campano assequemini (sed quando) pares prædicari. Quod si neq; ulla in me maliuolētia: neq; ingenii æmulatione sed uanitate quadam uestra & inuidia carpere Campanum uolueritis: perfidissimi: imanissimi estis & scelestissimi: qui Campanum uirum tantum oratorum principem: philosophum acerrimum: poetam clarissimum laceratis. Sed exi Campane tādem. Nulla tam grandis tempestas & horrida tonat grando quam pulsata tua non discipet Campana In summa iam ede sonum æthera: horum perditam frange audaciam. Obi intrepide atq; animo forti pulcherrimum certamen In nugaces istos uiros alienis q accusationibus famam sibi aucupantur & ex uanitate atq; perfidia sua sibi lauream quærunt te trāssertut te legant uersentq; manibus donec atra inuidia disrumpantur.

Sic mea bis ternis constans campana sub ansis
Perfecta ex omni parte sonare potest.
Sic meus ex omni uir factus parte loquetur
Aetas quem poterit tollere nulla uetus.
Vos præcor: o quisquis: placidos aduertite sensus.
Spero præsum: dixeris esse nihil.

Rursus ad lectorem de bellis & editionis opportunitate

m Irantur fortasse uestrum complures. Cur ita totus ubiq; exultē: gaudio tripudiis & cantu cuncta permisceam. Et fortasse uanitatem quandam in summa lætandi necessitate accusant. Videor ego rem mihi lectores tanta laude dignam & gloria tandem confecisse ut socordissimi haberi me posse ingenii censeā nisi in tanta rei sublimitate & excellentia plausu totus & festiuitate efferar. Nec alia fuit olim decernendi triumphi his qui præclare bellum confecissent aut cum hoste cum gloria conflixissent q̄ ut grauissimos labores pp̄essos in prouinciis gerendis publica exultatione demulcerent. Et omnem contractam angustiam effusissimo gaudio rebus bene gestis aliquando diluendam ostenderēt. Pugnaui ego quoq; acerrime contra Barbaros & tandem illis eiectis: rem latinam non modo sum strenue tutatus sed amplissimam prouinciam hanc cum laude illius ditioni & imperio adieci: ex qua & non uulgaris mihi debetur triumphus & si uestra aut desidia aut inuidia recusat ego illum iure meo spectatissimum honestissime possum uindicare. Sed o utinam aduersus Barbaros soli mihi pugnandum fuisset: neq; tantam grandinem montana illa nubes in Italiam hoc anno effudisset. Horret meminisse animus. Et nescio quō tantis rebus posteri fidem poterunt adhibere. Quæ olim gesta legimus scribentium studio euecta fuisse semper antea existimaui: Faciunt huius anni facta ut illa fama sua multo maiora credam extitisse. Aut ita supero statuisse ut qui litterarum gloria poteramus cum priscis contendere bellorum etiam magnitudine & rerum maximarum admiratione inferiores non inueniremur fuisse. Et qui insignis & memorandus litterarum propagatione huius nostri Campani editione futurus esset annus: bellicis quoq; tumultibus & armorū fremitu in aures posterorum posset personare. Nam cum Carolus rex frācorum mortuo Ferdinando animum ad regnum Neapolitanum quod ad se spectare de uetere cōtrouersia prætendit recuperandum applicuisset. Neq; impetrare ab pontifice nostro Alexan. vi. Max. potuisset: quo minus Alfonsum regni corona donaret: armis ius suum uidicare statuit. Ita solicitato principe nostro Mediolaneñ. illum me transitu per insubres prohiberet. Circiter triginta milium hominum exercitu contracto. Colūnensibus cæterisq; eius factionis uiris potentissimis sua stipendia secutis: uulgata opinione q̄ regnum hoc acquisiturus esse quo sibi in Turcas facilior ac tutior expedito foret in Italiam icredibili & Phanatico quodam populorum omnium studio cum pn ncipe Salerni apud illum exilium de gente peruenit. Et de belli summa longo in Asteñ. ciuitate consilio habito cum iam tepuisse tam feruida cepta autumnarent. Iamq; in Gallos carmina circunferentur. In foroliuienses primo ubi Florentinorum & Alfonsi Duce Calabrie Ferdināndo imperatore copie opperiri illum uidebantur. Mox in Cesenatenses miira celeritate contendit. Et paucis tandem non multo tempore cōnissis præliis: nonnullis oppidis direptis incensisq; Florentinis imperata facere non renuentibus Pisanis in potestatem acceptis & libertati redditis tanq̄ subitum fulgur & in Latium expugnatis Viterbiensibus penetrauit. Circū mœnia urbis intra quæ Ferdinandus Prospero Columna in re bellica summe auctoritatis uiro ab pontifice ad occurrendum furori exercituum in Vaticano retento se receperat aliq̄diu sub ipso natalis domini. M.cccc.xcv. die demoratus tandem Primo ipsius anni die & hora in uigilia circuncisionis solo Ascanio ex patribus omnibus comitante Romam per Fluentanam cum exercitu ingressus est. Vbi circiter mensem rebus deliberandis: obedientie pontifici exhibende: Lustrandis diuorum penetralibus. Immoratus sub ipsis deniq; Februariis kalēdas abducto magni Turci fratre q apud pōtificē obseruabat. Valentino Car. obsidie: q mox ex Velitemis remigrauit Neapolitañ. expeditionē magno aīo p̄missis copiis mira celeritate obiuit. Atq; ita supatis inaccessis mōtibus: expugnatis munitissimis arcib⁹. Sctō Germāo in ptātē redacto: dedēte se Caietano populo: Auersa: Capua.
imperata

Imperata faciente ad ipsa Neapolis menia quintodecimo exquo urbe mouerat se ostendit die. In quæ cum Ferdinãdus rex a patre iam pridem qui regno odio populorum excesserat dictus recurreret Neq3 a ciuibus admitteretur cum exercitu: ne una Gallis predã irent desperatis rebus: preciosis abductis rebus omnibus: reliquis icensis in arce se recepit. Quas cum acrius Galli obsidione premerent non fisus germanicis cum Hispano tumultuantib' custodibus classe Aenaria insula quæ fide singulari nunq̃ Gallum admisit petita non multa oppugnatiõe destituit. Quod cetere totius regni arces partim Aragoneñ odio ptim timore Gallorum secure in fidem Caroli ne ipso quidem expectato nuncio certati se dedidere ut tunc auditum sit totum regnum occupasse cum uix illud attigeř potuisse arbitraremur. Hic paucis diebus urbi componende oppidorum: ciuitatum prefectis dicundis: magistratibus decernendis: uectigalibus recensendis: etiam aliquot celebratis ludis & Veneri operam data ubi quieuit Carolus impiger ut qui in celeritate uictoriam preter Gallorum morem constare duceret: spe totius Italiæ potiunde concepta: ratus si Mediolanũ oppressisset facile reliquæ Italiæ imperio se potiturum subito ardore contra principem nostrum quem iam implicitum bello Asteñ. aduersus Aurelieñ. ducem cognoscebat cure Salernitani Neapoli relicta regressus: Per absentiam pontificis qui perusiam concesserat illius colloquio nõ impetrato in Parmenses usq3 ex itinere Tusculanis direptis sub ipsis Septembris calendis peruenit ubi coactis Mediolaneñ. & Venetorum copiis in prælium consertis manibus bipartito exercitu descendens cruentissima utrinq3 pugna ad forum nouum in Tarrigleta confluxit. Qua pugna uix euadens humanitate Italorum suis in Asteñ. se egre difficulterq3 coniunxit. Quo cum copie quoq3 nostre se contulissent & illi pro defendenda Nouaria quæ ad illos maiori spe q̃ successu fide defecerat: nostri pro recuperanda ea urbe acerrime instarent: ubi aliquot consumpti sunt menses tandem fedus rex & dux famæ Nouaria confecta equissimis conditionibus percussere. Vt quãq̃ & Ferdinandus interea regnum totum solis prope arcibus Neapolitanis Salernitano incluso Gallorum nomen seruantibus: quæ quoq3 dedendi tempus sciuerunt: in fidem rursus recepent. Et Carolus trans montes in suã Galliam soluto exercitu tam secundis bellis in uentum abeuntibus: ferre se feratur. Totaq3 Italia iam iam gallorum excursionibus & impetu liberatum iri uideatur. Non possimus tamen non tantorum malorum augeri recordatione. Et si cuncta cum temporum breuitate: Itineris longitudine: hyemis difficultate conferantur. Vix ipsi qui interfuimus poterimus tam exiguo temporis spatio attonita adeo tota Italia fieri potuisse credere. At mirum est quomodo fata tulerint ut meus hoc anno & his ipsis in lucem diebus Campanus exiret ut credas aut & hæc minime sydera curare aut in uita non semper oportere certam rationem & consilium rebus omnibus exquirere cum se multa ultro sic offerãt in quibus non maiorem opportũitatem uel diuturna deliberatione potuisses desyderare. Nam cum pressérint patriam suam immanissimi barbari uir qui acerrimus barbarorum hostis fuerat: ubi illi excesserunt: & licuit iugum excutere uisus est ceruicem in plausum & iocundissimos cantus erigere. Et pro percusso saluberrimo ab principe meo sedere pulsandam campanam ad celebritatem festum decus & gloriam Excellentissimi ducis nostri Ludouici meis auspiciis & uirgini auxiliari per populos per urbes extulisse. Vos ergo omnes litterati plaudire mecum: & leticiam pro tanto. Numine partaq3 tandem uobis quiete festiuissima campana exhibete.

Serta iam tandem populi per urbes
Ponite & portis hederas uirentes
Floribus conspargite cuncta letis
Edite cantus.
Litterati concelebrate festa
Plaudite & solemnis eat beata
Hec dies qua tam radiauit amplum
Lumen in orbe
Ecce Campanus Latii decus qui
Eloqui tot diluit per annos
Extulit sublime caput sub axem
Munere nostro.
Eruditi omnes iubilate: nam quid
Maius ætates genuere nunq̃
Vnus hic omnes quatiens se in arce
Ipse locauit.

Vnus inter philosophos coronam
Rettulit dicendo fuit nec ullus
Altius qui surgeret. aut Ducum qui
Prælia scripsit.
Quid poli toto potuere mundo
Edere hoc illustrius: hic in omni
Summa scribendi genere obtinebat
Culmina solus.
Liquite o meste tumulum Camenæ
Puluis illic exiguus: per omnem
Splendidus nr̃a ille ope post tot annos
Euolat orbem.
Principum aulis pontificũq; uiuet
Sempiterno non periturus æuo
Factus immortalis obibat ille
Qui prope totus.
At precor Campane nihil querare
Ne ue succense mihi q̃ minore
Exeas q̃ par fuit e tenebris
Consitus arte.
Plus habes q̃ iam potuere uires
Et quod e tanta tibi nemo turba
Solius uirtutis ego peregi
Captus amore

Viue Campane.

MICHAELIS FERNI MEDIOLANEN.
IN IO.ANT.CAMPANI VIRI VIRTVTE ILLVSTRIS POETAE ET ORATORIS CLARISSIMI A SE EDITAM VITAM .:.
.:. PRAEFATIO .:.

q VAM magna potens & sublimis uirtutis sit gloria facile ostēdit quod illius laudes pconiūq; nulli hominum unq̄ recusauere. Et quo quisq; præstantior inter mortales & uirtute ipsa ornatior se pstitit eo plures ad illius gesta:dicta:scripta celebranda accessere. Hinc uir ille pclarus Plutarchus uiro℞ illustrium uitas quæ memoriæ digniores uidentur perscribēdas sibi delegit:uirtuti illo℞ uberrimum pmium daturus: si æternitate suis scriptis donarent. Nostri postea in latinam orationem illas uertere. Eo omnes certe consilio: quoniā intelligerēt illo℞ exemplo reliquos ad uirtutem capescēdam excitatum iri. Sic nullam ætatem futuram esse: quā uiri æternitate ob pclaras res domi:militiæ:pace:bello gestas digni non illustrarent. Inter quas quoniā Plutarchus ille plus rei bellicæ & militaribus uiris indulsisse uidebatur. Varrinus uir unus mea sententia in hac nostra facultate doctissimus Platonis & Aristotelis ex integro conditas ad calcem uidetur locasse. Ne nobis uiri quoq; disciplinis illustres: quādo aliena uita nobis perhibetur esse magistra deessent. Quo℞ contemplatione nos quoq; ad philosophiā & bona℞ littera℞ studia erigeremur: erecti incenderemur: incensi proficeremus: proficientes laudari ipsi aliquādo & uirtutis lauream gestare pariter promeremur. Illius ego exemplo uideor operæ pretium facturus: cū in lucem Campani opera tanto labore uendicarim: hoc quoq; si tam probatissimo sudori accedat: ut illius uitam tradam posteritati: Res certe ingenio maior meo. Sed quā mea in illius uirtutem pietas nō sinit me refugere: tanto ampliorem consecuturum laudem: quanto imbecilliot animo uastiori pro uirtutis preconio prouinciam grauissimam non expauero obire.

IO.ANT.CAMPANI VIRI VIRTVTE ILLVSTRIS POETAE ET ORATORIS CLARISSIMI.
PER MICHAELEM FERNVM MEDIOLANEN.
VITA.

i Oannesantonius Campanus q Campania oriundus esset cognominatus: Cauellis pago perobscuro nō longe a Gallucio Capuani agri oppido parentib9 ignobilissimis ortus: patrem trimus amisit: matre quoq; haud ita multo post orbatus: propinquorum curaq; materteræ magno a parentibus studio relictus: custodire oues puer in pascuis cæteraq; utilissima rusticana ministeria q̄ diu obire præ paupertate coactus est. Inde sicut uirtutis futuræ signa, nōnunq̄ mirifica in pueris elucent: qm̄ futuræ magnitudinis cōplura presagia parentes obseruassent & carmina iam illū latina cum nondum litteras nosce posset: prima inter infantiæ balbutimenta puerilesq; inter cantilenas nōnulli miraculi modo exprimere audiuissent: & magna illum tenerı littera℞ delectatione ppenderent: spe ingenti augustioris fortunæ elati: cū facultates non paterent ut ille domestica impensa litteris dare operā posset Galluciū ad sacerdotem paternū amicum erudiendū simul: simul ut illi in domesticos usus deseruiret: cum primum per ætatē licuit detulerunt. Sacerdos liberali agnito pueri ingenio: mansuetudine simul deuictus: & humanitate: illiusq; in se obseruantia: nō uulgari eum cœpit amore complecti. Ita ubi profecisse secū illū plus q̄ suæ esset facultatis: & ætas pstare posse crederetur ratus impiū esse immane & nefariū scelus omnē tantæ indoli opem non afferre. Neapolim illum: ne quid studia littera℞ intermitteret pducere constituit. Et quod constituit uir bonus Cardo tantæ uirtutis: & auctor unus effecit. Forte Carolus uit quidā apprime nobilis & ex Neapolitanis primoribus duos tunc habuit filios quibus pædagogū uita & litteris spectatū domi inducere cupiebat. Ioannesantonius puerū uix egressus ubi primum Neapolim peruenit ingenii pericula quanta natura sponte submittebat: ullus adhuc præceptor non tradiderat: inter æquales edere cœpit. Quibus cū admirationi omnibus foret Carolo indicatus statim apud illum honestis conditionibus susceptus est. Per id tēpus Laurentius Valla uir in litteris clarissimus Neapoli publice profitebat. Hunc summo studio Io. Ant. audiuit. Non ille urbe uagus fora: ludos: & cætera quibus ea ætas plurimū capitur: sæpe corrumpitur: consecutus. Litteris dies: litteris noctes incūbebat: tanto ardore ut quanto æquales post se interuallo reliquisset: tantum par Vallæ iam uel in prima lanugine a plerisq; factus haberetur. Acerrimæ sæpe disertationes: Ingenium lubricum &

subtile: uiuaxq; & diuina prope memoria eo Vallam sæpe compulit: ut cogi se uni huic post tot hominum milia quibuscunq; disputandum fuerat palmam permittere fateretur. huius laudabat palam admirabile ingenium:& plusq; humanã tam breui temporis curriculo indeptam doctrinam:hunc quotiens sermo incidisset ampli⁹ laudibus inter litteratorum cœtus in cœlum ferebat.ciuitas húc tota suspiciebat. Et lustrico iam absolescente famæ celebritate nomine. Campanus: sicut summa quæq; & clarissima ingenia natiõis suæ nomen ad gloriam peculiarem sibi uendicare:de patrii soli nomine nuncupatus in omnium ore uersabatur.Palmariumq; solus litteratum ea in urbe prætendebat. Sublime & excelsum ingenium cui ex humili stirpe nato nihil nisi præclarum & illustre animo confidebat:ratus miserrimam semper extitisse Crammatices professorũ conditionẽ: ut aliquã do ad uberiora studia se transferret. Legibus operam dare decreuit:quibus nõ tam maximas posse conflare opes sperabat:& genti suæ lucem aliquam inferre: q̃ ut inde maximorum Principum aulas maiore legum plausu & ornamento posset frequentare:& ad fastigium aliqđ dignitatis aliq̃ñ puadere. Ita imbutis iam sexennio Caroli bonis litteris filius ab eundi potestate impetrata ad suos reuersus:cum propinqui illi molesti esse nõ desinerent utq; uxorem duceret enixe obtestarentur:breui commoratus: comparatis quæ necessaria: cum itineri:tum ipsi studio uiderentur rebus omnibus:Cum fratre unico Senam ubi legũ gymnasia celeberrima extare audierat petere est aggressus. Alfonsus contracto ingenti in Senenses Hetrusco bello quod aduersus Florentinos gestum fuerat odio: magnis tunc forte copiis illos inuaserat:Totaq; Hetruria:ut sunt quælibet loca belli tempore ad arma excitata:latronibus infessa erat.Securus Campanus.& nihil totus ad musas productus:hostile in se cogitans Iam in agrum Senensem penetrarat cum adoriuntur illum de improuiso in Orcea ualle latrones impetuq; furentes in eum faciunt.Exanimatus ille subito pauore cum germano charissimo diuersa tendens in fugam effusissimam se dedit.Quaq; expeditius euaderet terga hoste premente equo resiliens uestibus etiam deiectis per deuia rupibus præcipitem se ægit.Latrones præda potiti haud ultra illum insecuti sunt. Conuento multo demum de summis montium uerticibus clamore frẽ eandem quoq; fortunam passo spe Senæ petendæ sublata in proximam ciuitatem Perusium:studiorũ altricẽ nuda duo corpora deflexere. Perusiæ Nicolaus Sulmoneñ.protomedicus regius Miles & in philosophia præstantissimus publico aureum mille nũmum stipẽdio medicinam profitebatur. Huic non medioeri familiaritate ut semper uirtus aditum sibi apud eruditissimum queq; patefacit Neapoli Campanus notus fuerat:Itaq; ad illum recta contendit. Miseratus casum Sulmontinus uestẽ præcurtam:eamq; pertritam:calceos:apicem:reliquaq; indumenta per q̃ benigne pro fortuna largitus est:Cœpit tum Campanus obire gymnasium:& cuncta subodorare. Ad auditorium Guidi grammatici prouectus illius demiratus in tanta urbe minimam eruditionem:quo tamen eum sibi infesto tempore amicum pareret: elegia illum laudauit.Carpere Guidus carmina insolentius. Quod ubi resciuit Campanus iam palam facere illius ignorantiam:quando ille irritasset annixus Dictaq; cæteris scolasticis hora easdem lectiones:quas ille:legere publice aggressus est. Guidus doctrina Campani & eloquentia perterritus haud amplius legere publice ausus. It subito per urbem Campani fama:eum uidere:eum alloqui omnes gestiunt. Ille humanitate & comitate incredibili omnibus se permittere:unũquenq; docere:instituere.Hoc legente reliqua figebãt subsellia:omnis ad hunc concursus:huius legendi maiestatem:cum doctrina:ualidum latus: uocemq; demirabantur:& obstupescebant. Iam non ille uir mortalis creditus: nouumq; & incognitum coelo delapsum numen censum:hunc in prandia:hunc in cœnas cuncti deuocabant:Multi illi hospitium exhibebant:rogabant:obtestabantur. Ille cunctari urbemq; parumper explorare decernebant. Deniq; cum multis eum precibus defatigasset Anthonius quidam sacerdos pristine presbyteri in se charitatis memor erudiendi nepotis cõditionem non aspernari constituit. Inde quoniam audiebat Crispolitorum familiam opibus & nobilitate insignem precibus Io. Baptistæ eius qui nunc est canonicus basilicæ Diui Petri uiri optimi:& non uulganter eruditi sollicitatus iam animo agebat apud eum consistere:cum Nellus Balionus uir maximæ in ea urbe auctoritatis:& primarius:ad se illum uixdum uigesimum apud sacerdotem agentem diem illius fama permotus: maximis conditionibus Nicolao ex Pandulfo nepotulo suo doctorem acciuit. Dictum ex templo illi ex publico centum aureum nummum publice profitenti stipendium: Solusq; Cãpanus in se oculos totius ciuitatis uerterat. Ille quo maius de se periculũ faceret:& suapte natura gloriosus ampliorem gloriam sibi compareret: Totumq; quantus esset populo se proderet orationem postero anno initio studii habere constituit. Fama totam Vrbem

eo die conduerat. Et alterum Ciceroně. Alterum Hortensium audituri uiri quicq̄ doctissimi: seu illi liberalibus studiis uacarét: seu legibus: seu artibus & medicæ notioni: seu philosophiæ: etiam armis & bello uacarent: ad illum conuenerant. Ille orsus a Grammatica inde per singulas scientias peruectus tanta facundia. tanta dignitate & memoria. Inuentores scientiarum & qua quisq̄ claruisset: quid unaquaq̄ utilitatis afferat ad horas tres explicauit: ut integro triduo aliud q̄ de oratione illa urbs tota Perusina non locuta sit Digitis illum sibi inuicem lenis sub murmuraminibus indicabant: & nemo erat qui Campanum nō colere: non obseruaret: q̄ quisq̄ poterat munera dabat. Ad fœlicitatéq̄ sibi deputabat cui illi' sibi amore deuinciēdi beneficiaq̄ cōferēdi occasio sese offerebat. Hac igitur tāta Nelli totiusq̄ in se populi beniuolentia & hoc studio iam denique Campanus quid in omnē fortunam p̄staret uirtus cœpit intelligere: qua inops miserq̄ quod sustulissent Predones immaniter: tāta charitate apud populum bello & litteris gloriosissimū unico ipsius uirtutis p̄sidio longe cumulatius reciperet. Itaq̄ quando res bene his studiis uertisset illis totū se permittere cogitans litteras quas hactenus nō pertētarat græcas: q̄ lucem permagnā afferri inde uiro latino perspiceret addiscere animo p̄posuit. Et cū Perusiæ uir eruditus nemo esset iam Patauium traiicere consiliū inibat: cū Demetrius quidam e media Græcia uir spectatus doctusq̄: & quod illi maxime semp placuit Achademicus Perusiam forte appulit. Hunc cōfestim in domū herilem suscepit: græcūq̄ doceri cœptus mirum q̄ breui doctissimus euasit. Nec his cōtentus disciplinis consuetudine Sulmonēsis philosophi acerrimi illectatus: degustata quantū ad nitorem liberalium studiorum & oratoris perfectionem necesse arbitraretur iuris cognitione: ad mathematicos & philosophiam totū se transtulit. Dialecticos nouit quidē usus Herculano p̄ceptore. Contempsit q̄ semp magnificæ: ut qui intelligeret recludere eo modo inter arguēdum oculos expedire: illi tamē ad contētiosas cauillationes superuacaneū insudare. Ita beinniū sub Sulmōtino: cū interea ipse & publice legeret: & historiam atq̄ alia cōplura uolumina conscriberet philosophiæ operam nauans tantū profecit: ut Sulmontinū sæpe inclamasse constet: unū a natura proditū Campanū esse: cuius ingenium: & capere omnes disciplinas posset: & in singulis mortalibus reliquis præcellere. Hortatusq̄ iuuenem ad studia mirificis illū semper laudibus prosecutus est. Per hæc tempora pater Archiepi Beneuentani præsidiis Perusini mortem obiit. Is exequiis peragendis quanta maxima posset pro pietate & dignitate pompa intentus: non modicum ad solemnitatem: & funeralium decus & ornamentum conferre Campani eloquentiam ratus: illi funebris commēdationis munus detulit: in quo parētem diis proximum: adeo uis est eloquentiæ potens: dotibus animi: fortunis: & mortis genere esse demonstrauit. Magna me semper admiratio detinuit. Quæ nam tanta fuerit antiquis illis patribus ingenii potestas & laborum patientia ut cum maximis traherent̄ publicis negociis ea tamē ediderint monumenta quibus duas tu uix suffecisse uitas: nedum unam ipsamq̄ multarum rerum curis distentam plane existimans. Excussit mihi hanc admirationem Campanus paucos qui immoratus Perusiæ annos: græcarum litterarū iuris ciuilis. Dialectices: philosophiæ studiis crebris orandi muneribus: assidua publicæ lectionis & priuatæ cura interpellatus tantum unicuiq̄ rei operæ impenderit: ut cum præstitisse singula illa quidem luculentissime certatur: opera etiam præstantissima de moribus: & in philosophia: libros historiarum: elegos innumeros edere potuerit. Homo ad negocia ad utilitatem humanam natus i stomachatus non modicum cum plurimorum eius ætatis: cum hominum cæterorum: tum Regum impudentia. Quippe q̄ præclarissimis affecti illi quidem beneficiis: omnem beneficiorum memoriam per summam ingratitudinem abiecissent. Cernēs philosophorum græcorum seu latinorum nullum adhuc eius detestandi criminis opus confecisse: aliquid scribere ipse statuit: unde sibi immortalitatem acquireret: cæteris animantibus utilitatē conferret. Itaq̄ ad Pandulfum Nelli filium qui ab ingratis male & ipse aliquādo habitus esset: uirum militiæ deditū quidē sed ēt nō mediocriter in litteris p̄ditū de ingratitudine fugiēda opus cōscripsit in quo ingratorum genera cōplexus post longam disertionem ingrati perfidiē omne superare criminum genus. Quin fomentum p̄state malorumq̄ caput & fontem fecundissimum omnium esse tribus libris demonstrauit. Postea ad historiam Brachii conscribendā multorum rogatibus: uniusq̄ potissimum Petri Ioannis Bisocheti uiri Surianæ suæ hortatu: etiam stupore rerum a Brachio gestarum Perusiniq̄ splendoris: & gloriæ cupiditate excitatus eam tanta cum dignitate & laude perfecit: quanta collata acie cum ueteribus decertare possit & uictoriam inde facillime reportare. In secessibus ille: in itinere: medias inter uoluptates noui semper condebat aliquid. Ad Thrasimenum aliquando segressus ita eam lacus oram perscripsit lustrare lacum: piscari aucupari: ipseq̄ adesse ad cuncta legendo uidea

re.Fuit illi in oratione quidē soluta facultas & gra tia sicut nemo adhuc demirari desinit sū
ma qua plurimūꝑ moribus & uitæ instituto illectatus est. Verꝫ enimuero in carmine tantū
ꝓcelluit quæ mundū tantillus expressit:ut æratum nostraꝫ conferantur illi adhuc nulli:ue
terum concedant permulti.Nec principū ullus fuit qui nō ad sūmam sibi gloriam depura
rit:si huius amores carminibus celebrarentur.Eam ob carminis gloriam Braccius ex Mala
testa Nelli nepos:qui postea Pandulfum consanguineū studio partiū & īperandi cupidita
te internecauit:haud uulgariter uaribus in amoribus delectatus:celebrādæ Dianæ puellæ
suæ occasionē nactus Cāpanū semp coluit:& ueneratus est:quod ipse aliqñ sic explicauit:

Maxima restabant tantaꝫ munera reꝫ
Vt dominæ faceret noīa clara suæ
Hæc igitur reputans alto correptus ab igne
Ad uatum tandē Braccius arma fugit.

Erat Campanus omniū quos natura unq̄ in lucem edidit facetissimus:statura breuis: pin-
guiculus:teretibus membris:Prælatis naribus:& sub simo naso:ocellis abstrusis:& intermi
cantibus:sub multo cilio:& ad aliquam notam hirsutulus.Alioquin totus festiuus gratia
& dignitate spectatus.Iocos seriis:seria iocularibus permiscens & cuncta uenustate quadā
risu & lepore perfundens.Qua genii benignitate a natura datum carmen facetiis & lepore
sententiarum demulsit semper ut unus pierides omnes quod aiunt in potestate & manu in
tra digitos habuisse credatur. Extant itaq̄ de Diana cui uerum Margaritæ erat nomen ele
giæ quibus si auctoris nomen abstuleris solius Nasonis esse decertes.Et cū hāc unius Brac-
cii studio celebrant Surianam tamen suam Alfanam Syluiamq̄ suorum perinellorum ma
trē æstiuis secessiōib⁹ ad Tybridis undas ita lusit:ut nihil seu ille casus deploret suos:seu de-
flæat amores:laudet:incendat:flammasq̄ in puellam exerceat ad elegorū delitias illas de-
siderari contingat Surianam puellarum Perusinarum Petri Ioannis nuptam formosissimā
ad carminis materiam sibi ob mores spectatos:& formæ præstantiam uiro ne eius quidem
inscio lectam ita uir modestissimus deperiitur nihil ꝓter illius pudicitiam & honorem ma
gis concupiuerit.Quod his carminibus manifeste docet.

At mihi qd desit blāda & formosa puella
Inuenta est ipso nec prohibente uiro.
Non ego furtiue deposco mihi tpa noctis
Si faueas oculis hoc satis esse potest
Purpureum caplant alii uiolare pudorem
Seruata nobis integritate places.

Harum autem omniū puellarum amores ad Sigismundum simul cōplexus sic explicauit.

Nos quoq̄ fertiliter nros deflæuim⁹ ignes
Præbuerat primos syluia ligna foco
Alter ab hic creuit stipulis maiorib⁹ ardor
Hei mihi nō habuit flāma secūda modū
Per miseras inculta faces Suriana medullas
In cinerem potuit uertere quantus eram
Perq̄ meos etiam uersus cantata Diana est
Hic quoq̄ non fecit uulnera finxit amor.

His dum se studiis diuina Campani uirtus exercet lumen uitæ suæ studiorumq̄ alimentū
extinctum est.Nellus herus ex humanis sublatus est.Mortis tanti uiri utpote populi Perusi
niꝓ principis auctoritate & opibus maximi Calixtus Pontifex tunc maximus certior facien-
dus erat.Deligitur ad perferendas litteras Campanus.Tūc illi primū uidere Romam cōti-
git.Vbi regressus comperit funestam nondū pompam esse peractā. Cōmendationis fune-
bris illi defertur onus.hic & si angustia temporis premeret fœlicitate tamen ingenii mirifi
ca magno prouinciam animo aggressus orationem longe omnium quas unq̄ habuerit fa
cundissimam:per illius uitam:gesta:& præclaras uirtutes peruectus amplissima cum laude
& illius gloria sempiterna habuit. Non multo post moritur Calixtus Piusq̄ eius nomi-
nis secundus sufficitur.Aduolant tota primo Italia mox reliquo ex orbe de more ad obe-
dientiam Principum Legati:Perusini quoq̄ suam dicūt legationem. It Pandulfus secutus
hunc populi Perusini secretarius maximus Campanus: Hic cum immorari complusculos
dies contigisset tantis rebus permotus Campanus apparatum urbis aduentantiumq̄ pom
pam:& splendorem Oratorum:& orandi fortunas:nam & illic fortuna iperium habet: atq̄
q̄ maximum.Iam tunc nescio quo fato Pii studio celebrandi percitus conscribere cœpit.
Quod & nos in Alexandro pontifice nostro.vi.maximo.Vno omnium quos reliqua de-
mirata sunt sæcula prudentissimo:fœlicissimo:gloriosissimo annixi sumus.Auditis Pius le
gatis atq̄ de more obedientia undiq̄ habita fidei christianæ propugnator acerrimus Man
tuanum contra Turcas conuentum indixit.Perusiamq̄ profectus.Inde Mantuam petitur⁹
integro mense substitit.Pio uiri quiq̄ doctissimi moribus & uita spectati semper deseruie-
re:nec ullum fuit memoria patrum eo:uirorum disciplinis clarorum illustrius sæculum.In
ter quos Iacobus Lucensis postea in Cardinalatu Papień.cognomen indeptus:uir in litte
ris præclarus:& omni disciplinarum genere præditus:a secretis primarius:Idemq̄ illi cha-
rissimus & intimus fuit.Ad hunc quicunq̄ eximie callebat:nam mediocria ingenia & litte

ratulos nugaces aspernatus semper:litteras cōfluebat. Et in tota curia nemo tam sublimis & excellentis ingenii fuit qui huic tanq̄ numini cuidam litteratorūq; præsidi Diuo sese nō deuoueret. E quibus Franciscus Arretinus Vir multarū rerum cognitione spectatus auctoritatis & beniuolentiæ apud illud maximæ locum clarissimum semper obtinuit. Dū igitur Perusiæ paulum subsistunt uaria eo modico temporis spacio inter Perusinos & Aulicos facta cōuiuia. Quo quisq; poterat conatu maiore amicos domo suscipere:officio & beneficētia q̄ obstrictissimos reddere. Docti doctis in urbe studiorum altrice delectabātur. Studiosi studiosos conueniebant:officii & charitatis mirifica tota urbe inter litteratos & litterarum cultores certamina. Hic Matthæus Vbaldus Cæsarei & Pontifici iuris uir cōsultissimus quē postea spectata iuris disciplina:mores integerrimi:cæterarum uirtutum ornamentaq; quæ in eo præsulsere semper q̄ maxima ad præclarum & illustre orbis diiudicandi Rotæ munus ad quam nulli unq̄ nisi probitate & litteris uiri spectatissimi admoti fuere: summo cum honore & gloria sempiterna extulerunt:ut erat estq; uir litterarum & uirtutis cultor ardentissimus Franciscum hunc illi iam pridē amicum charissimum omni studio & liberalitate suscipiebat. Cui cum nihil iocundius delectabiliusq; se præstare posse litteratoꝝ usu & consuetudine conspiceret Cāpanū e regione uico eodem habitantem sibi amore & incredibili familiaritate deuinctum in mensa semper:tanq̄ altera suauissima fercula cōuiuā adhibebat. Eo eni usq; Cāpanus unice Matthæum dilexit cum gētis nobilitate & auorum gloriosa memoria Tum uero unius præsertim Matthæi ipsius uirtute:ingenio:humanitate & gratia singulari ut a strepitu Balionæ domus:& tot hominum quot Principū in ædibus exulabant frequentia. Ad tranquillissimā studioꝝ & bonaꝝ artium altricem Vbaldorum familiā uniusq; ipsius Matthæi domū transferre se sæpe cogitarit. Eo Franciscus sic delectare cœpit:illiusq; igenium demirari:& suspicere:& uenerari ut postea omni reliqua uita chariorem Campano neminem habuerit. Hic primo Teucros se Turcos appellasse ipsius etiam Pii iudicio q̄ rectissime cum Campano rettulisset:multaq; eius quidem luculenter & erudite scripta ostentasset. Afferri audio illum de ingratitudine fugienda tum inchoatum opus iussisse. Multaq; ex eo cum summa utriusq; delectatione lectitasse. Quo cum nihil antiquius:nihil sublimius:uel sententiis:uel ipso orationis splendore sæpe fateretur:in id admirationis sublatus est ille ut subito cursu ad Papieñ tanquā miracula naturæ explicaturus aduolarit. Campanumq; adeo in cœlum laudibus:& quidem meritis tulerit ut nec ipse Papieñ.ad quem olim fama peruenerat:colloquia uero intercessferant breuissima: magis quippiam q̄ Campani familiaritate perfrui posse gestiret. Ita Cāpanus modice per negotia illi cognitus tum huberius haustus:arctissime familiaritatis:qua inter mortalia duo corpora tātæ fortunæ non maior erit:unius Matthæi Vbaldi beneficio Francisci q̄ Arretini opera:auctorante:fundamenta iecit:ut cum illius postea fœlicissimi uitæ cursus causæ in plurimos referri possint Constat tamen certe Matthæum ad tantam illius dignitatem:famam: gloriamq; immortalitatem ianuam adaperuisse. Admiratus ergo Papiensis illius ingenium diui namq; facundiam non ille dies:non ille noctes rogando destitit donec spe & amplissimis sponsionibus hominem ad sequendam curiam perpulit. Et quoniam auctoritas inerat Cāpano iam tamen summa:aut ita sub se accire ausus:Cum Bononiense Cardinali:uiro haud multum erudito:quæ tum una oblata est occasio collocauit. Mox Saxoferratensi Cardinali in litteris & theologia consumatissimo adhæsit. Apud quem in summo honore habitus de regendo magistratu opus diuinum de dignitate matrimonii & alia complura perscripsit episcopus deniq; Crotoniatum est creatus:ac breui temporis spacio rei famialiatis ipsius Cardinalis pfecturam quā isti domus magistratū appellāt mira solertia gessit. Nam sūt plæriq; litterarū paulo diligentiores cultores studio sæpe ita attoniti ut illinc erepti uix qd' aiunt obtuso quodam ingenio insigniq; desidia uideantur esse uiui. Contra ille excitatus semper uiuidus & ad omnia gerenda negocia prōptus omni tempore fuit uti cui natura disciplinarum cognitionem & facundiam nō roganti fudantiq; idulsisset. Verum aspernanti prope & despiciēti ultro infunderet. Mantuæ annum eo conuētu imoratum est. Hic quoniam Pius poetica delectatus semper laureaq; donatus poeta celeberrim⁹ fuisset: uniusq; in liberalibus studiis præter cætera summus haberetur quicunq; ingenio niteretur & dicēdo polleret illi aliquid de Vstrina sua exhibebat Campanus edere iam tandē & ipse aliquid cōstituit. Huius ad se carmina cum uidit Pius subito delectari ingenio incredibiliter cœpit. Et quod uni soli Campano contigit inter tantam poetarum turbam propria illi manu rescribere ingenii permotus magnitudine haud dedignatus est. Cætera iam tum primū unius Campani perspecta doctrina & elegantia desorduere illi ingenia. Hunc ergo ad se uocari iussum Pius perbenigne cōplexus amplissimis laudibus prosecutus:& bono esset ani

mo uirtutemq; toto quod faceret animo complecteretur hortatus est. Seq; aliquãdo illius memorem futurum pollicitus. Inde cũ per ociũ liceret quoquo prope die illo delectatus ē huius censuræ iudicioq; cuncta quæ conderet subiiciebat Iam nullus tota curia Campano nominis celebritate illustrior. Neq; quisq̃ erat qui creatum Cardinalem iri aliquando nõ auguraretur O brigissetq; nisi fata nimiũ propere Pium abstulissent. Quæ prima oblata ē cõmoditas bñficia quædã ad uictum collata Peracto conuentu Romã quo intestina bella Italiæq; obortæ seditiones: & toto orbe exuscitata bella reuocarant: reditum. Vocabat gubernãdæ reipublicæ christianæ Pius studio & litteris incumbebat Campanus. Q d ut existimationẽ suam inter patres & apud Piũ publica quapiã actione non tam confirmaret quã augustiorem reddere ut Perusiæ initio studii effecerat posset: Cinericiæ oratiõis ad se deferri primum munus curauit. Hanc audiens Pius rapi uisus est rerum copia: ui diceñ. diuina q; memoria obstupefact⁹. Cærimoniaɝ magister quem nescio an recte sacrificulũ appellarĩ cum indicere silentiũ. Iam tandem longum orãti statuisset a Pontifice increpatus admodũ est atq; reiectus. Oratio hæc quanta ipsa fuit sese ostendit: Et adhuc strepitus ille laudum non desinit Ita Pius maiore indies stupore captus Orator maxmus: princeps mũdi doctissimus: iam supra Cãpanũ oratorẽ. facundissimũ: disertissimũ cõsumatissimũ charius hẽre ui debatur nihil. Danq; sibi occasionem em⁹cupiebat qua uirũ tantam ad aliquod dignitatis culmen extolleret. Senas cum cõcessissent Campanus luculentum aliquid & admirabile ĩ litteris semper condebat. Et cum unus in oratione soluta præstantissimus habitus semp fuerit. ĩ carmine tantum illius emicuit sicut supra docuimus ingenium ut uiro maiorẽ consecutus sit laudem incertum adhuc relinquat: Iam elegorum & flebilis carminis materia facesserat Inter diuorũ penetralia inter sacros præsules exulabant amorũ cantus & puellares amores sublati epigramatũ unicum studiũ reliquerãt huius iam salibus & argutiis tota illectabatur curia. Vnusq; Campan⁹ Martialem excitasse Ciceronem ex arce decussisse ferebať. Pio itaq; pro illius cœlestis animi magnitudine & p̃stantia cuncta in uotũ conficiebanť: uictorq; in omni pugna diuinũ pectus exuperabat. Hinc nactus Epigrammati prædulcem Campan⁹ materiam. Carmen hoc in laudem condidit:

Quod uictore Pio fieri tot prælia cernis
 Inualidasq; suis hostibus esse manus.
Ne mirere: Pium peperit Victoria mater:
 Matris ab uberibus uincere sic didicit.
Quod placeant syluæ magnũq; lustrauerit orbem:
 Syluius hac genuit conditione patet.
Iure igitur late spaciatur: & omnia uincit:
 Patris obire orbem: uincere matris habet.

Hoc Epigrãmate permotus adeo Pius ut animi beniuolẽtis signa tandem edere si nõ quãta cuperet: at quibus non deesse animum: sed fortunæ obstitisse inuidiam: quæ maiora nõ obtulerit perspici posset: cunctandum sibi diutius non putauerit. Atq; ita Crotoniatæ forte ecclesiæ pastore in Calabris destitutæ: inscium illum: & ne id cogitantem quidem: cæteris competitoribus: & regia intercessione reiecta: cunctis in sententiam alacri animo cæteris patribus ultro præfecit. Quibus excideret per nouam dignitatem beneficiis ea confirmauit: bullas apostolicas & cætera in eam creationem necessaria gratis transigi iussit. Testatus inter patres negligentiam suam: qui uirum tantũ hactenus nullo honore: quod uirũ uirtutum huberrimum est alimentum non condecorasset. Inde cum Terameñ. in præcutinis ecclesia Antistite orbata esset: ad huberiores illius redditus sedemq; honoratiorem sub stulit. Hisdem diebus Saxoferrateñ. uita functus est: huius laudationem Campanus in exequiis præ pietate in herum & obseruantia habuit. In qua uim lachrimarum plærisq; excussit cum gemebundus mythrarum se tum primum prodiisse deploraret in funere heri sui q se aliquando mythratum uidere per iocum dicere consueuerat cupere. Erat enim lene Cãpano ingenium ut hoc exprimere lachrymis posset melius nemo. Non passus deinceps Pius Campanũ cuiq̃ præterq̃ uni sibi in Vaticano & nepoti Cardinali Senensi suo inseruire. Per id tempus Andreas Cardinalis Papieñ. frater agminis præfectus bello quod aduersus tyrannos Italiæ qui fide regia & ecclesiæ imperio defecerant ab Pio gerebatur supra Casinatium angustias acerrime prœliando sagitta traiicitur. & deniq; Capuæ mortuus magna pompa tumulatus: huius mortem Papieñ. q: unicus frater: q: bello: q: pægre: q: & ipso ætatis flore: q: sine sobole extinctus esset ferre posse non uidebatur. Hic Campanus nouũ consolandi hominis genus assumens epistolam ad illũ instar opusculi composuit. in qua antiquos omnes simul & nostros recensens ita ex oi latere illi dolẽdum nõ eẽ ostendit: ut

quod aiunt diuorum aliquibus contigisse huic in aurē: Intra ipsum imo pectus & calamū imisisse superos arbitrere. Adeo diuina humanis:humana diuinis imiscuitut nullū locū quo dolorē nō expugnet reliq̄sse uideatur. Laborauit haud ita multo post ipse grauissimo morbo quo contractis neruis omnibus: credo præ nimio studio congelatus & humorib⁹ nimia sessione perfusus: qua ualitudine nec cū Pius in Turcas proficisceret liberatus fuit. Fotus deniq; balneis complurimis meliuscule conualuit. Interea Pius Anconam profect⁹ morbo dum in Turcas accingit itq; extinctus ad superos trāslatus uita excessit. Corp⁹ Romam relatum quāta par fuit pompa tumulto traditum. Sena quoq; pia patria. Piū suctum decus & ornamētum suum magnificētissimis exequiis:lachrymis & luctu ꝓsecuta est. Illic Campanus funebri cōmēdatiōi adhibitus uim omnē eloquētiæ fudit Vitāq; gesta: facta: dicta quanto maximo ingenio potuit percensēs quantum debuit præstitit illi quidē: illi⁹ gloriam qui gloriosissimus omni uita fuerat auxit minime:sibi autē amplissimā laudem: uel ex eo ꝙ laudatissimū principē mundi dn̄m laudasset ex facundissima oratione omniū ꝙ præstantissima memoriā sempiternam acquisiuit. Mox nundum commendandæ tanti principis memoriæ explectus illius uitam ab ortu complexus paruo libello usq; in supmū diem quod & Platyna:officiosissime conscripsit. Paulus inde Pontifex maximus dictus: cui quanq̄ notissimus grauissimusq; foret:eius tamen ut maiorem indies faceret in se beniuolentiam coram eo inter sacra orandi munus sæpius assumpsit. Itaq; duas alterā in festo sancti Stephani:in celebritate Pentecostes alterā de spiritu sancto orationes elegātissimas habuit. Tum patrum quoq; demulsurus aures Cōmendationē diui Thomæ ubi Pontifex nō adest patrum studio nō refugit. Ita omnem uitam semp ad diuorū precōniū & gloriā immortalitatēq; cum suam tū alienam peregit. Scribere uitam non laudes & ingenii uim contendere propositum mihi est. Quāobrem luce quanta sit Stephani oratio:ingenii acu mine quanto plena. Quam grauiter & quanta dignitate de spiritu sancto de cœlesti flamine amoreq; diuino dixerit:nihil iam permittor hoc loco afferre. Vnus fuit Campanus qui uitia prorsus sp illa acerrime detestatus est:qui mores probos complexus in omni scribendi genere commendandos in alios ipse in primis præstabat: quiq; pugnam scribens depugnabat:gemens plorabat:inter lætantes ipse plausu totus reuideret. Consilio potens & maturus in deliberando promptus & in rem. In diuinis uero ita emicuit ut quæ ad pietatem animosq; exemplo permouendos pertinerent pari orationis splendore & reuerentia præstaret cum diuorum gloria. Ad omnia idem tam grauis & eruditus subitus & ex tempore ꝙ meditatus & ex diuturna cogitatione ac studio longo. An non est mirum? Virum tantum principibus omnibus tanta beniuolentia copulatum fuisse. Pontificibus omnibus in summa ueneratione habitum esse:nunquam fortunam tantæ uirtutis merita laurea īsigniendæ occasionem obtulisse. Inter spem pollicitationesq; contabuisse. Hunc Pius:hūc Paulus:hunc Xystus summe coluere:& quod omnes cuperent nemo uisus est meritum tantæ uirtuti premium conferre potuisse. Pium multæ inuoluere curæ ut cum amplissimo quoquo illum honore dignum existimarit semper:nihil tamen præter pauca secundum desiderium suum minima quidem & tenuissima dare potuerit. Paulus quoq; spe maxima iniecta ante sublatus est quam uirtuti premia pro animi magnitudine cōferre licuerit. Cum tamē non exigua amoris signa iam tum edidisset Nam dum Campanus nihil post habet quod ad curiæ gloriam uirtutisq; propagationem spectat. Archipresbyteratus in ecclesia diui Eustachi præside suo orbatus est. Suffectus Campanus cum de more ad pedes Pontificis gratias ageret festiuo uultu:nam qui interfuere id mihi integra fide referunt. Ecquid tu: respōdit Paulus:Campane? Cardinalis fieri non optares. Innitere disciplinis & uirtuti quod facis incumbe nam tui memores docebimus nos aliquando esse:dedimus hoc Seneñ. mox cernes nos aliquid tibi contulisse. Qua uoce ita exarsit in Paulum Campanus deuotiōe incredibili:ut nihil impensius expeteret quam sibi ocium dari quo res gestas a Paulo scriptis suis posset concelebrare. Quod desiderium epistola quam longissima ad Paulum explicauit:laudes historiæ:ac eos qui facta sua a scriptoribus posteris demandari aduigilarunt recensendo:ut ille pari incensus cupiditate:aliquando premium tanto muneri posset rependere. Cæterum Turcarum impetus tantos cogitatus abrupere. Qui maiores in dies in christianos clades inferre renunciabantur:& germaniam ut magna adortos oppida dirruere: ferro:flammaq; cuncta sternere. Pauida tota christianitas in Pontificem oculos reiecerat. Ille hortari principes ad arma sumenda cœpit. Tum Campanus maxime unus habitus idoneus qui eloquentiæ uiribus animos principum ad bellum succenderet:scripta ad Ferdinā dum de bello hoc suscipiendo epistola:qua nihil neq; magis necessarium neq; gloriosius aut utilius docuit illi bellum posse contingere. Demum quoniam quottidie maiores præ

das facere Turcæ magisq; ac magis in Germaniam penetrare ferrentur Legatum ad Conuentum in Germania pro eorum ac totius christianitatis salute habendum mittere Pont. statuit. Prouincia ardua & perdifficilis incertum ad eam rem quem ex patribus potissimũ deligeret. Pontificem aliquandiu habuit. Vnus omnium deniq; consensu Franciscus Picolomineus Car. Seneñ. uir oppido industrius: solertissimus: qui liguam mores nasumq; germanorum calleret Ingenii magnitudine & prudentia singulari ad curandam reipublicæ salutem maxime idoneus uisus est. It comes Campanus qui oratione populos latina permoueret. Et quod metus præsentis periculi non admoneret: uis dicendi quæ sæpe quolibet potentior est gladio ad arma capescenda: ad se hosti immanissimo pro fide seruãda obiectandum dictis & lingua inflammaret. Hic igitur orationem omnium quas composuerit longe florentissimam: & in id quod assudaret potentissimam conscripsit: propter discordias Germanorum principum & ægre habitum. Conuentum non habuit. Hominum mores cœli insueti intemperies usq; adeo illum male habuere: ut nihil unquam præter Italiam agitare animo uideretur. Inde morbum stomacho contraxisse putatum quo uexatus comitiali creditus est laborasse. Extant ex Germania epistolæ q̃ facetissimæ quibus illorum mores: eluuiem sordes: situm & pedorem dum non potest perferre nihil aliud quã Italiam tota die referebat se cogitare. Omnium elegãtissima ad Gentilem suum est scripta qua uiros eius ætatis doctos omnes complexus eorum consuetudine uidebatur non posse diuti⁹ cũ uita carere. Inter Germanos dum adhuc essent Paulus supremum clausit diem. Suffectus Xystus. Non multo post in Italiam Legatus regressus. Tum diuina uirtus ocii nescia ne in Curia detorperet prouincias gerendas assumpsit Tudertinum primo præsidatum nactus. Mox Fulgineæ præfectus Tertiam inde Tyfernatium gubernationem habuit: hunc tãti primo aduentu cum nondum pulla parcæ stamina nerent fecit Xystus: cuius in gymnasio Perusino discipulus olim fuetat: dilexitq; usq; adeo ut præsidatuum bulas expedire eum sit nũquam passus semper ultro largitus. Ille ubiq; miro prouincialium studio susceptus iusticiam eandem omnibus ministrauit Factiones odit persecutusq; magno animo. Nullam puto esse ciuitatem quæ uel factiosorum improbitate uel patria quapiam alia malignitate nõ laboret & nequitia: unde cædes & scandala sæpe exoriuntur quæ aures principum & pect⁹ percellunt pacemq; & tranquillitatem urbis ac ciuium reliquorum confundunt quam maxima earum quæ pessima ea maiori libertati permissa. Quo fit ut cum tyrannidem oderim ipse quidem semper expedire ciuitatibus tamẽ unius imperio parere: cuius nutu arceantur mali: boni pacatissime uiuant sæpe existimarim. Sicubi terrarum pestis hæc factionumq; detestabile uirus incrudiut. certe in ciuitatibus Romano imperio subiectis incrudiut. Multiplices Pontificum curæ & res complurium arbitratu gubernatæ ei rei maximum alimentum præstant. Plærisq; magistratibus illustre illud & ad magnam gloriam contingit si iusticiam æqui boniq; consulentes recto equilibrio inter subditos seruauerint: si non insolenter: si moderate: si clæmenter ad reipublicæ utilitatem: non ad propriam libidinem priuatumq; commodum cuncta gesserint. Hoc in omni prouinciarum administratione nõ præstitit tantum Campanus uerum etiam inter flagrantium factionibus ciuitatum tumultus. ubi non potest pœne humani uis animi uaria sententiis non fluctuare maximam inde cõmẽdationem integritatis reportauit. Nulli sicut indulgentius adesat amico ita inimicos quos nullos omni uita habuit acrius q̃ue;q; secutus. Vnde sicut odii nihil inter ꝓuinciales cõtraxit: Ita plurimum gratiæ & auctoritatis semp liberalitate & bñficẽria auxit. Collebat ab omnibus: hora quaq; omnibus fores patebant. Plenus maiestatis & iusticiæ omnibus se exhibebat: per cætera sermo liberalis uenustate & gratia decorus: ut iam omnes illum parentis loco non præsidis prouinciales obseruarent: & numinis iusta adorarent: & quoq; magis adorabant eo magis illum omni cultu & reuerentia maiore dignum inueniebant. Quotiens apud Pontificem & cæteros patres ciuitates ipsæ quibus præfuit summas commendationes rettulerunt: scripserunt quotiens: quotiens pro rerum occursu nuncios miserunt. Hoc ille diuina uirtute promeritus. Non ille dies: non ille noctes pro salute ciuitatum quiescebat: omnis temporis partem studiis: partem ciuitati gubernandæ. Valitudini partem cum summa illius parsimonia dispartiebatur: ut unumquodq; studium suum tempus uindicaret. Ita tamen ut cum res deposceret saluti ciuitatis omne conferret: & propriis semper ciuium commoda anteferret. In oppugnandis magis boniq; defendendis alacrior nũquam ullus fuit. Nulli parcere: cunctos admonere: increpare libere quæ sentiret ex honestate hominumque omnium utilitate prosari animi magnitudine & liberalitate incredibili. Sed o principes hostes: immo taceo: o tempora quibus omnes linguæ conatus ad adulationem assentationisque obscœnitatem conferuntur. Quibus flagitium est nisi flagitium

committatur. Non moneri non ueritatem audire ferunt: ubi illa priscorum philosophorum frons libera. Vbi ille Diogenes qui re uerbisque Alexandrum contempsit tanta cum animi magnitudine: cui imperare se non seruire censebat: cum ii sibi parerent quibus ille mancipatus cogeretur obtéperare. Amplissimus nempe dominatus & clarissima ipenii maiestas. Hos Campanus egregie & imitatus est & effinxit magnifice. Libuit parum euagari: nam petit dolor intima cordis: & exulcerat rei indignitas Quod unde laudem ille potuit amplissimam promereri ea in re miserrimam calamitatem Campanus consecutus est. Hæc illa cum Cicerone pœne simillima fortunæ mutatio. Perdidit illum uis eloquentiæ libertasque dicendi: hunc eadem fortuna præcipitem ex ingenii præstantia cursuq; scribendi ab omni fœlicitate deiecit. Cum præesset ille Tyfernanbus Xystus q Vitelli facto in arcem impetu eaq; demolita pro libidine urbe dominari insolentius uiderentur ad eius urbis reformationem oculos detorserat exercitumq; eo quo illorum temeritatem compescere ut miserat. Populus cæteriq; Vrbis primates omnia præstare imperataq; omnia facere parati erant: exercitum utpote infrænem licentiosamq; iuuentutem admittere recusabát. Pótifex iam nihil precibus locum faciebat. Neque ex auctoritate sua ducebat nisi Vrbem plane in liberam potestatem totis copiis accepisset & pro arbitrio ea disponeret. Res ad bellum inclinabat his reluctantibus: illis aditum admotis castris petentibus. Totaq; urbs belli metu trepida eiulatibus perstrepebat: matres natos asportabant: puellas parentes consolabátur: ut cuique pudicitiæ cura erat: ita uestalibus se occludebant: quæ quisque preciosa haberet humi defodiebat ad direptionem: ad incendium: ad iugulum: ad internitioné spectare omnia uidebantur. Tam miserabili ciuitatis conspectu Pius præses Campanus permotus: quo in discrimine cuncta forent: qua immanitate cuncta gererentur: paulo licentius ad Pontificé: ut maturius periclitanti Vrbi occurreretur scribere constituit. Epistola hæc ciuitas beatissime pater incipit. Ea conspecta q admoneretur Pontifex ne plus in perdenda ciuitate impenderet quam antecessores in acquirenda exposuissent: illaque immanitas prope Turca uideretur non quæ saperet saluatorem eo Pontifex excanduit ut eum confestim prouincia deturbari iusserit: Ille crimen quod monitus immo sapientissimi uiri fuerat & religiosissimi appellans: in libertatem calamiq; lapsum: reiiciebat. Audiri a Pontifice expurgare se ac supplicibus rogatibus ueniam impetrare nunquam obtinere ualuit. Credo quoniam subpudebat Pontificem uiro tum clarissimo tantum contumeliæ cótra ius fasq; contulisse. Neq; nisi confundi poterat conscientia ueritatis si pontificia ueneratione præuinceret. Ita uir tantus de curia omni & ciuitate tota tam bene promeritus: ad decus & splédorem urbis & gloriam Romani pontificatus tanto tempore attritus: functus præclarissimis muneribus: uita integer: moribus probatissimus: scientia quanta nemo unquam consequetur & ante sæcula nulli adhuc uiderunt præditus: exilium meditari coactus est. Cernebat uir prudentissimus ante oculos eius Pontificis uersari. in cuius conspectum admitti impetrare non poterat esse non aliud quam incendium irati animi suffouere nec diuturnitate flecti sed amplius eius præsentia maiore flamma prouocatum iri. Itaq; Neapolim ad Ferdinandum regem spe non minori quam qua in Curia uixerat ut semper uirtus magnú aliquid quod uñique consequi deberet sibi pollicetur petere constituit. Primo congressu orationem habuit q ornatissimam de regno & Regis laudibus: mox in secretariú regium nominatus. Verum cæteri qui apud regem auctoritate ualebant huius diuinú ingeniú cóspicati: quoniam cernebant posse se e primo huius uirtute loco apud Regem aliquando deiici multa in eum criminaprætersertim q formidando comitiali morbo laboraret cóméti sunt. Rex nihilominus spe illum maxima amplissimisq; pollicitationibus confouebat neq; tamen quicq promissorum implebat. Hic cú neq; commédationes Vrbinatis Ducis de Rege tam bene meriti: neq; propria uirtus aliquid proficeret: despectuiq; se malignitate & proteruia paucor; inuidorú haberi cognouit: consumpto uiatico & tenui supellectili argentea obpignorata: qui amplius permorari nó poterat Teramum: Cum interea nihil ad deliniendum Pontificem iramq; litteris & amicorum intercessionibus demulcendam. post habuerit recipere se coactus est. Hic etiam tentata sæpe per amicos patres Pontificis uoluntate. Cum cerneret amicorum omnium ut est aduersæ fortunæ una hæc insignis calamitas: partem dissimulare amicitiam seq; sensim subtrahere: partem nihil præter magnifica per summá uanitaté quod apud plærosq; potentiores uitii arcem sibi uédicauit: uerba dare: partem etiam Pontificem alloqui priuatis respectibus nole ad postremam desperationem perductus eo sæpe incaluit: ut cum Turcis uiuere præstare contenderet. Quo si quando se contulisset futurum ut reliquis mortalibus sensa adaperiret. Multorumque perfidiam: libidinem: christianorúq; nequitiam |quando id inter eos nó posset: & p etas tan

ta immanitate plecteretur passa:& reliquæ posteritati cognita faceret Grande ingenium
uiuaxque in tenui corpore natura cuncta maxima complectabatur & suspiciebat : nihil il-
lum molle nihil non arduum & excel sum habebat. Annis uero & dignitate poncificia per
uictus cum Terami quamdiu fuisset Senam quam semper dulci recodatiõe Pii adamauit
tandem peruenit:ubi ueluti fata sic deposcerent iut in eo solo ossa cuberent : unde cætera
uitæ ornamenta consecutus esset morbo diutumo detritus : post unum de uiginti annos:
quo Perusia abscedens curiæ tempestatibus se permiscerat:cum annos iam quinquaginta
superasset:Sa lutis christianæ anno ad millesimum quadringẽtissimum septuagesimo septi
mo Id. Q uintilibus diuinum spiritum tot præclaris operibus uita manente fatigatum ad
superos: cum tamen supremam manum Vrbinati historiæ imposuisset fœlix tantarum a
se rerum gestarum:tantoꝶ a se scriptorum monumentorum memoria sempiterna sacris
omnibus christianis de morte susceptis hausit. Hic campani exitus cuius ingenii ma-
gnitudinis·& inter mortales excellentiæ sicut in ortu ꝑsagia miranda extitere Ita ĩ mor-
te ingentis iacturæ & acerbissimi doloris clarissima signa uisa fuere. Cum enim mater diu
sterilis desyderio prolis teneretur:nec iam ulla medicamenta respueret:quæ gignendæ so
boli uiam pararent forte affuit mulier olim incognita:neq; ita porro a quoq; uisa:quæ lau
reas bachas:quas alternis diebus inglutiret:tradens ita fore contendebat:ut amoris ui illa
rum & uirture concipiendi impedimentis:haud ita multo post scitum puerum qui his de-
lectaretur enixura foret. Igitur sicut fides id sæpe efficit quod antea natura recusat : paucos
post dies grauis se mater propinquæ puellæ hymenæa cum celebrat eẽ cognouit. Tẽperat
illico a laboribus & seruandi uteri sollicita Iam nisi molles maturo partu & minia negocia
tractat:cum pascua:fontes riuos:& florea atque amœna omnia petens forte in consitum
uiretum domesticum fertur:ubi sub lauru non procul ab apum aluearibus & loco floribus
& lympido fonte gratissimo doloribus oppressa humi recumbere . gramineoque in solo
iacere cogitur. Nec festino accersita obstetrix nuncio tam præpeti cursu aduolauit qñ par-
tum illa prius sospes quidem & minimo discrimine ediderit. Puer primo cœlum fixis spe
ctare cœpit nullo uagitu ocellis. Inde frõte læta & ꝓpe quæ risũ demõstraret lauꝶ diutius
aduersum intuẽs:ad attrectantẽ mox obstretricẽ discretis interuallis & hoc patre admodũ.
cæterisq; demirãtibus uisum ubi flexit in maximos eiulatus ꝓrũpere subito aspectu quãtũ
eius diei supfuit cœpit:ut tenellũ corpus ueritæ matres tantũ luctũ sustinere posse de illius
salute plurimũ dubitarint. Neq; sedari puer ante uisus est:q̃ puerperæ thalamũ de more ex-
ornaturæ cũ reliqs floribus hederea laureaq; serta matres ĩtulissent:quoꝶ spectaculo tanq̃
natura delinitus ipsa uagis oculis recreatus rictũ cõpressit:maternaq; reliq̃ uita mitior ube-
ra suxit. Q uod parẽtes magis aĩaduerterũt:quoniã cũ & sub dio ortũ tegere festinarẽt he-
rentẽ in laurus & apũ obtutũ uix auertissent ut iã tũc agnoscere illũ uitæ auctorẽ & semia
suæ acclamarẽt. Hoc aũt naturæ cuiusdã euenisse casu ꝓpe uideret & ad ĩfantilẽ quẽdã ua-
nitatẽ nec in nup orto fortasse admodũ alienã deputari potuisset:nisi aliud qđ subsecutũ ẽ
admirationis plurimũ & spei in parẽtes reliqsset. Nã exceptã baiulis domesticis matrẽ cum
fœtu lõga apũ examina ad fores usq; cubiculi cõsecuta a limine cubiculi ad triduũ : & tũc
quoq; nisi multo igne submoueri nõ potuere. Quarto die lauꝶ sub qua susceptus fuerat cõ
temptis fauis iuuẽtæ fũt insedisse. Q ua purissimo mox delibuta melle:operæ iã deliquẽre
ita mox excessere:ut subita nece cognitæ sint oẽs interiisse. Testatæ simul obscuro portento
ingenii suauitatẽ:gloriæ ĩmortalitatẽ & fluxæ eloquẽtiæ ĩfaustũ alieno in solo postremo
uitæ spacio·fatũ. Hoc quoq; uariis opinionũ ambagibus interpretatũ rẽ p obscurã faciebat
& ꝓpe apud ĩperitos agricolas nullius futuræ pueri uitæ cõiecturã reliquisset nisi maternũ
somniũ longe admirabilius accessisset. In cuius recordatio nõ ipe mecum mirifice confun
dot : qñ somnia ipsa quæ unusquisq; sapiẽs semp cõtempsit. Ita sæpe nobis uitæ futuræ ra-
tionẽ tanq̃ per nubem aperiant ut nihil ea nos ludificatos esse re ipsa deniq; demonstrent.
His eni admirabundã matrem portantis ferunt somnũ oppressisse : uisamq; ipsam sibi per
somnũ inter ardentissimas neq; tamen sibi noxias flagrantis sylue flãmas cum puero esse.
Periculo ad modum sollicitam superos ĩ auxilium deflagitasse. Subitoq; nymbo & horri
da grandie quæ longe acrius illam contudit omne incendium restinctum fuisse. Voluisse
uero pedem inde obiter efferre At multo cinere ipsoq; recenti hymbre austrato & lubri-
cum solum : ut ne pedibus quidem (nedum per meare) licet:cunsistere reddente: digredi
non ualuisse. Qua in anxietate cũ diu remorata esset:seq; iã auxilii spe circũquaq; latissime
sublata ad mortem componeret. Armatũ iuuenem ad se quẽ uenatrix infesto tælo conse-
quebat accincta mulier accurrisse. Ipsam pueꝶperi ad necem Ignatam atrocissimi illoꝶ bel
li uentam : Inter ipsa etiam exitialis apum prodigii somnia memorem i diffugere uoluisse

Iuuenem blanda fronte opem deposcentem arcto puerum cõplexũ comprehendisse &
perituro sibi auxilium implorasse. Nec mora ambos dimissa barba consenuisse. Elatisq; cla
moribus quasi suo quodam iure in uenatricem uersos illam non tam puipendisse quã etiã
seuerissime icrepasse. Seuero tantis deniq; stridoribus & tam acri certamine securam tamẽ
uictoriæ q̃ illi pulcherrime se defenderent experrectam puerum sicut fit sub aurora ipsas in
ter maternas ulnas suauissime lalantem lætissimam a proximo metu cum summa admira-
tione inuenisse. Hæc postea illam sæpe inter educandum puerum. futuræ infantis insci-
am fortunæ recensuisse. Et Campanum æque id quid portenderet sæpe philosophantẽ
cum multo stupore ex propinquis acceptum compluribus in uita retulisse: neque adhuc
quid ipsum sit satis deprehensum habuerunt ulli: nisi hi qui hoc mihi narrarunt: qui ad hãc
suorum operum editionem contendunt omnia iam tandem spectare: quod quõ id ipsum
sit uix ipse adhuc possum interpretamentum idoneum quanq̃ nec abhorrẽs multum affer
re. Mater & qui rem melius nouerunt ad lupum referebant qui impetum olim in se fece
rat & excussu de gremio puero non tam non offenderat q̃ etiam dilaniatæ ouis pelle con-
tectum uidebatur a cæteris lupis tutum illum & munitum reliquisse: alii ad alia quæ solius
fati benignitate euaserat pericula conantur applicare: ea minus explere præsagium mihi q
dem uidentur: uerum in hac tanta opinionũ diuersitate id saltem constatuitam Campani
utilem charamq; mortalibus omnibus extitisse: ipsas feras animaliaq; cuncta illam: non ex
petiisse solum & illæsam p̃stitisse. Verũ qñ extinctus est grauissimũ ẽt mœrorẽ p̃se tulisse.
Quo nãq; die emigrauit ferunt magnum auium numerum Terami fenestras bibliothecæ
irrupisse: alarumq; strepitu: flæbilibus uocibus: merorem luctumq; grauissimum ostendis-
se libros scripturas: cætera quæq; rostro pedibus eluuie confœdasse. In agris quoque pater-
nis & consito ad domesticas delitias Laureto similem mestitiam calamitatemq; intulisse: ar
boribus poma frondes: ramos ipsos nouo furore decussisse: cunctaq; perinde atq; dimissa
grandine deuastata postero anno exaruisse. Geminos quoque canes nasutissimos quibus
in uenationibus summa cum delectatione uteretur iussos pridem ad illum perduci domo
in ulla tanquam ad præmortuum herum frustra intelligerent se pergere educi nunquam
potuisse. Nec deinceps auditi latrare: aut ulli eblandiri uisi inedia: luctu torpidine: squallo-
re defecti occidere. Instare fatalem diem supremosq; uitæ parcas subducere fusos: uisus: &
ipse multo ante perpendere. Et qui meminisset quam detestabile sit ingratitudinis scelus.
Quantaq; accusatione sint digni nostrarum ætatum præsules: qui iuuenes apud se seruien-
tes uitæ florem patiuntur nullo tam præciosi exacti æui premio absumere: reiectis. In suos
familiares oculis Syrenulam suã Franciscum quẽdam Florentinum musicum uocalissimũ
quem semper ob ingenium præclarum: spectatos mores: eximiamq; uirtutem dilexerat uir
charitatis: humanitatis plenus: memor quanta ipse ob angustam rem domesticam pertulis-
set: quid longa seruitus: quid obsequia dulcissima promerita essent: quid spectata multis
periculis in illo uirtus exigeret: quam tenui ope humana ad aliquod fastigiolum posse ser-
pere cogitarat. Perpetuo beneficii maximi munere & libertate donare constituit Non ille
quod unus per mille ærumnas consecutus erat in cæteros neglexit: laboresque suos demẽ
sus eandem in reliquos fortunam gloriosius insolentiusque expetiuit. Neque cæteris tur-
gidius ut ignauos despectis sese efferebat: aut unquam ad crimen intumuit. Cernebat ani
ma cœlestis quot præclara rerum inopia depereant ingenia e quibus stipe collata paruisq;
suppenis liceret multa quottidie ad ornamentum generis humani expectare cum gloria.
Ita Syrenulæ suæ missionem facturus nequid ad excollendam uirturem defuisse unquam
sibi causaturus esset diui in urbe Eustathi Archipresbyteratum paterna charitate concessiti
Cui rei cũ aduersarentur complures q̃ amplissimũ sacerdotiũ quantũ illi non quadraret
censeretur: iniuriæ Francisci sui seruitoris obsequentissimi pius patronus occursurus Ro-
mam aduolauit. Neq; conquieuit donec quod insimularent eum tantam dignitatem huic
committendam non fore tãtũdem ex aliis collatis beneficiis contribuere. Morti proxi-
mus Anthoniũ nunc Senis sancti Galgani Abbatem uirum illum q̃dem doctrina & mori-
bus herũ plurimum referrent rem. Cæterum herulis umbræ: dominiq; sui memoriæ parũ
mea sententia sollicitum curatorem nõ minori charitate uisus est dilexisse. Cum eni quid
de fortunis suis omnibus statueret quem sibi relinqueret heredem percunctarenť: hunc
dico respondit cuius uolũtas mea erit. Neq; alias tabulas sup̃miq; uoti aliud elogiũ con
di sibi uoluit Et quam semp ualidus omni uita exibuerat fortitudinem: moderationẽ: sa-
pientiam incredibili animi magnitudine omni egretudine præstitit & morte. Medicinas
omnes tam & si parum profuturas cerneret magno animo ne sibi defuisse & desperasse
crederetur sorpsit. Non illum febris: non illum dolores: qui in morte incrudescunt acer-

rimi:& moriturum acie petunt: deiecere : non quaerelis: non lamentationibus : quae mihi languentem uidentur admodum aliquando reficere cubiculum oppleuit:ministros ue sin gultibus confecit: ut ne unum quidem omni bimestri egritudine uerbū dolentius effer re auditus sit. Neq; quandiu cubuit interrogatus q̄ bene se haberet se eius quā bene unq̄ respondit. Sic Campanus ex humanis sublatus cuius ortum caeteraq; uitae incrementa qui paulo impensius attendat mirabilia fateat extitisse necesse est. Cuius omnis aetas ad utilitatem humani generis semp ducta:tanq̄ prouida sui reparatrix natura hunc sibi edendum putarit. In quo multorum hominū ornamenta conferens palmariū sibi potentiae suae constitueret. Vnus quippe Demosthenes Graeciam facundia obstupescere fecit. Cicero unus latinos omnes dux & parens eloquentiae antecelluit. Inter argutias unus Martialis primū locum sibi uendicauit. Elegias Naso ad supremū admirationis cumulum procinuit. Historiam multi conamine uario gloria pari attigere. Et fuerunt praeclara illa uirorum quae postea praeter unū Campanum aequauit nemo ingenia sed ita praeclara ut in unoquo q; fuerint ea discretim a diis immortalibus contributa: in Campano omnia concumulata Hoc & ipse quod & illi perpulchre cognouit. Datamq; a natura ingenii excellentiam quod plaeriq; omnes uiri in litteris famosi effecere carminibus & monumentis suis celebrauit. In qua te uilitatem natalis soli obscurumq; genus suum ad gloriam deputās utrūq; genus & ingenium sic ipse coniunxit:

Gallucii imprimis moenia parua mei
Parua sed ingenio cognita rura meo.
Mittere nil gratius nīae potuere Cauellae
Testa ingeniū rura paterna meum

Sunt illic modicae quae me genuere Cauellae
Alio in loco ad Papieñ.
Illic natus ego quibus sim moribus & quo
Ingenio dulcis indicat una tibi.

Inde alio in loco famae suae admiratione sic cecinit.

Campano qui nūc crescebam icognitus agro
Iam prope sum tota notus in Hesperia

Vix enim Perusiae cognitus est ubi septem postea aegit annos cum omni Italia circumferri praedicari colig; Campanus coepit. Hinc ille per omnes aetates ubiq; terrarum ad hunc litteratorum omnium concursus. In uita illum qui in templis illum qui in secessibus: in mensa in cubiculo semper stipabant. Gentiles uir apprime ea tempestate facundus & inter litteratos celeberrimus huic ita se deuouit: hunc semper ita coluit: ut ad magnam sibi gloriam duxerit huius arcta posse familiaritate perfrui. Inde. Donatus Aciarolus uit in graecis & latinis litteris eruditissimus in clientelam & seruitorem dare se multis uerbis ad eum posse contendit. Hoc quarqualius: hoc Domitius: hoc Marsilius: hoc Vallenses: hoc Platyna: hoc reliqua doctorum hominum eius aetatis turba. Omnes eloquētiae parentem. Oratorū poetarumq; principem appellabant. Ad hunc quaeq; illi condidissent tāquam ad communem censorem supremumq; oraculum deferebant. Nemo litteratorum ausus eo tempore quicq̄ fuisset edere qui illius ante iudicium sententiamq; non explorasset. Magnam is labori suo gloriam addidisse ducebat: cui huius cōmendatio accessisset. Hinc iam nemo in tota ipse sorum Hesperia ea tempestate opus imprimendum suscipere uelle uidebatur cui illius commendationis epistola non praeluxisset. Adeo clarum & celebre apud omnes: sanctumq; & uenerabile illius nomen habebatur. Vnde cum Vuldricus quidam Gallicus tunc formas in Vrbem librarias nuper intulisset interquiescere illū assiduis emendationibus non p mitteret. Remq; litterariam ex magnis difficultatibus inopiaq; ad ingentem hubertatem gloriosissimo illo & diuino opificio euocaret in illum iocatus carmen hoc edidit.

Anser Tarpei custos Iouis unde q; alis
Constreperes gallus decidit: ultor adest
Vuldricus gallus: ne quem poscantur in usum
Edocuit penis nil opus esse tuis.

Quando illius impressiones scribendi necessitatem penarumque usum substulisse uiderentur. Semper igitur de litteris: de probitate: de spectatis moribus apud illum sermo. Non illi conuentus litteratorum ad libidines: comessationes: uoluptates: & uitiorum fomenta. Aberant detractores & maledici: non sermo mordicus. Nemini insidiosus: neminem carpebat: nullius nomen famamq; lacerabat. Ad sui gloriam & immortalitatem: ad alienos honores: ad largitatem: ad beneficentiam semper expositus. Neque quod de Cantalico me moratur ad crimen imputari potest: quando & id expetiisse expectasseque Papiensem con stet: & paterna charitas: domestica consuetudo: ingenii uersus bonum iuuenem liberalitas uisa sunt ab inuito exegisse. Et constat doluisse illum ueniamque ab eo non sui quidem prope delicti impetrasse. Nam cum Cantalicus ille Papieñ. aulicus domesticus iuuenis nō illitteratus Cardinali libellum carminum compaegisset: cuius in titulo Cantalicus Gasparicus inscriptum esset. Cardinalis ut qui pro modestia iuuenis ingenium non carperet: alio quin graue & eruditū: neq; tamē pati posset. quin apud Campanum risus sibi materiam fa-

cert libellū sessuro in prandiū illi obtulit. Campanus contracto uultu simiæ similis quā ꝓ
pe uultu effingebat: ubi gemina illa uerba Cāralic' Gasparic' introspexit: Incōditū titulū ela
borataque eruditionē miratus: illico calamū deposit hocque Rictu lupus es Cruribus aspara-
gus: quo inconcinitatē tituli: ac simul iuuenis corporis formā sugillauit: haud mora ipso
stans pro mensa in uestigio subscripsit. Qua argutia & celeritate risum omnibus ꝓpe ad
euisceratonem extrauit: mox indoluit. Nec multo post pecuniis quibusdam ac charissimo
sibi libro cuius ille desyderio teneretur donauit: utque diligeretur a Cardinali crebris comē
dationibus effecit: Vnus enim moralium omnium fuit Campanus sicut alieni honoris: a-
lienæ fœlicitatis cupidus. Ita ad congerendas opes negligentissimus: diuitiasque semper ai
magnitudine munifica contempsit ut tantū illas expeteret quantum ad uictus necessitatem
& munificentiam satis esse intelligeret. Cætera in fortunæ arbitriū habuit: eum se præstare
semper conatus: cui si ampliores dignitates nō accederēt: hominū ea eēt: & fortunæ culpa
non illius indignitas: & uitæ ignauia. Neque alia fuit causa cur tantope Theaneñ. ecclesiam
tradi sibi cum in Fulginatibus degeret contenderit: q̄ ut in patriam tādem se reciperet: ubi
nulli hominum: adulari nullius fauores & beniuolentiam aucupari tandem desineret: seque
totum studus & animæ saluti suæ suorūque subditoꝝ fœlicioribus auris & faustiori cursu cō
tradaret. Oderat ille iam curiæ mores & sæpe clam & litteris detestatus est: admonebat
etiam illum ualitudo uariis morbis crebro lacessita. Erat deum ad superos reliquos uitæ
cogitatus referre statuebat. Fuit nāque præter cæteras animi dotes diuorū & omnipotentis
dei obseruantissimus Campanus. Pietatemque in superos: in patriam: in reliquos mortales:
& in se beneficos quantum hominum omnium quisque semper coluit. Nullus unquā in eū
beneficium contulit: cui gratias perpetua memoria referre non conatus sit. Hinc ille in se
tantus populorum principumque omnium amor immensus illa hominum omnium qui il-
lius consuetudinem uel minimam attigerint obseruantia: illud benefacieñ. honoribus pu
blicis & priuatis illustrandi inexplicabile studium. Nam populos quibus præfuit haud ita
magnifaciam: quorum suspecta esse in illum obseruantia potuit: in quos ius habuit. Quid
Florentinū populum. Quid Parthenopeum. Quid his proximiores? Spoletinos. Assisiates
Camertes Quid reliquos Italiæ principes? quorum priuata beniuolentia: ut publice cole
retur: qui ad publicam utilitatem priuatāque quantus: quantus erat se semper exercebat effe
cit. Donarunt illum ciuitate uno omnium consensu Perusitu. Apud quos publica munia
cum summo populi obiit plausu Non illum tanquam patrem: nam id minus arbitratus sū
dicere: uerum tanq̄ dominum certumque in terris numen obseruarunt. Quotiens ad illos
seu negocio uocante: seu ex itinere diuertebat: diuertit enim quotiens oblata occasio: tanto
honore: tanto comitatu suscipiebatur perinde atque Perusinorum princeps & dominus. Nō
ille amicitias: ut improbitas multoꝝ est: ex utilitate & fortunæ plausu meritus est. A quibus
in calamitatibus suis adiutus fuerat eis ipse in successibus & fœlicitate semper affuit: & a q-
bus in fortunæ splendore opem acceperat miserrimis & calamitosissimis illis opitularem
se præstitit: fouit eos: tutatus: & quanta maxima potuit charitate complexus est atque defen-
dit Pandulfum consanguineum ex eoque unicum Nicolaum Balionium Braccius dominā
di cupiditate atque inuidia cōtrucidarat. Ita urbs tota Perusina in unius Braccii plausu & for
tuna conuersa erat ut non tam Pandulfi familiæ q̄ cæteris clientibus & amicis formidādus
haberi potuerit. Calamitosas mulierculas afflictamque Pandulfi qua tot annos educatus eēt
domum: faustos sibi olim lares dulcesque illius familiæ penates intrepidus Campanus eṗus
Crotoniatū iam creatus inuisere: solari: præsentiaque sua: & qua posset ope recreare non ex-
pauit. Non ille quorūpiam odium: nō arma non insanos impetus obire horruit. Neque uit
omni uita integerrimus: inuictus: infractus aliū se cæsis dñis quā eis floridis & lætantibus
præstitit. Ita Perusiam ingressus ab herilis ædes prædilectasque olim hospicia recta contendit
Subito aduentu populus illo aduolat: faciunt certatim ciues munera ciui: quāta iā denique
respuere pro modestia cœpit. Brachius uetere obseruantia pristinaque cōmonitus ueneratio
ne omnem animi feritatem in Campani aduentu exuit. Iam illum salutare: iam alloqui: iā
officio cum illo certare prior gestit. Colloquiū petit: dicitur: quando iam adire intra quos
sanguine respersisset parietes pudor prohibebat: in templo & publicis locis dies. Conueni-
unt tandē Campanus Bracciusque. An quisq̄ est qui putet illum increpationibus temperasse:
animique dolētis acerbitatem quantis maximis potuit insimulationibus & pœne conuicio
non euomisse: ut Braccio lachrymas excussisse illū referāt qui interfuere. An Bracci scelera
tius quicq̄ in sāguinē patrare tuū potuisti? An nō ad mortē pœniter sex eius filias parētis ne
faria cæde ad ꝓstrationē abreptis bonis oībus derelictas esse? Nō sanguinis: non honoris
non denique deorum īmortalium rationē habuisse. Vnde ferunt Bracciū uix nihilominus

probitate insignem:pium:magnificum:splendidum:quasi agnito errato ad quod non maleficii consilium sed simultatum impetus:qui sanctissimos sæpe uiros præcipites agit:perpulisset eaꝝ curam susceptuꝝ se adiurasse. Inde digressos non Brachium populus: sed Campanum comitari:huic oia obsequii & obseruantiæ signa exhibere. Sine Perusinos quorũ mœnia & parietes:nedum oẽs ciues:toti orbi sua causa cõmendatos cupiuit semper fore:sit in silentio reꝝ de illo memoratu dignissimaꝝ: ꝙ egrotaui illi in Fulginatibus Perusini: Camertes:Assisiates:Spoletini publico sumptu cũ pecunia medicos clarissimos destinauere. Cæteros Italiæ pricipes operæ pretiũ est percurrere quos ille uirtutis gloria & sempiternis monumentis officio & charitate semper conatus est obstringere. Erat enĩ ille unus a natura cõparatus qui sicut humilem infra se despexit nunq̃ quempiam:ita magnoꝝ principum beniuolentia & consuetudine delectatus sit:magna semper suspexerit:totusq; ad sublimitatem & sui gloriam omni uita contenderit. Princeps Tarẽti cum audiit oratores suos in petitione ꝑsulis Crotoniatæ reiectos:húcq; Vltroneis Pii comitiis:omniũq; una patrum uoluntate Antistitẽ creatũ esse gratias Pio ꝙ tantũ uiꝝ:eo sic usus uerbo:illi urbi ꝑfecisset cũ sũmo studio haud multũ distulit agere. Ferdinandus ex Alfonso primo Regum qui in Italiam unq̃ fuerint potentissimus:ratus ad gloriam suã spectare quod ex Cãpania sua tãtum litterarum lumen obortum esset quo potuit studio illius domũ perpetua ĩmunitate statuit condecorare. Cosma Medices cum nullo mortalium magis q̃ cum Campano oblectatus est. Quanta familiaritate quanta licentia eo usus sit indicant ad illum ad penitimam familiaritatem salibus refertæ epistolæ Illo Petrus:illo Iulianus:illo Laurentius chariorem mortalium neminem habuere. Gyro & flexu quodam intime beniuolentiæ ad quãlibet rem nunc lenis nũc acer cũ illis pinde atq; cũ fratribus decertauit q̃ familiarissime. Illi plus uni huic ad solos nutus q̃ cæteris omnibus uel obtestantibus concessere. Sigismundus Malatesta dum ille historiam ad Carolum Brachii filium Venetorum tunc imperatorem deferret Arimino iter facientem triduum demoratus regio apparatu sola hominis fama allectus suscepit. Abscedenti comites per Apennini iuga pecuniãq; pro omni itinere addidit. Quã ob rem Campanus semper illius auctoritatem nomenq; in curia defendit miraque semper beniuolentia inter eos intercessit. Dux Vrbinas iunctæ uxori Baptistæ Sforciæ supremos exoluturus honores huius eloquentiam diuinam omnẽ funeræ pompæ magnificentiã trãscedere ratus:cum Tudertinũ presidatũ gereret. neq; abesse prouintia sine pontificis ꝑmissu liceret. funebrem ipsius uxoris cõmendationẽ habere ut posset summis precibus & ab illo & a Pontifice impetrauit. Qua tantam gloriam inter eam nobilissimorum totius Italiæ pricipum & oratorum coronam indeptus est:quanta nunq̃ interitura erit. Illectatus ea oratione tantũ est princeps litterarum non imperitus:ut inde nunq̃ rogando destiterit donec ad gestorũ suorũ historiam conscribendam perpulit. Et quãdiu uita mansit semper illi opitularis munificentissimusq; se exhibuit. Huius eloquentiam inclytus Imperator Italiæ diuus Franciscus Dux noster gloriosissimus & ipse magnifecit:artisq; cupiditate plusq; nimia:hic ut a se res gestas æternitati demandaret. Quod & si ipse quoq; cum rerum magnitudĩe ex quibus gloriæ imortalitatem:cuius cupidissimus semper fuit sperabat:tum principis munificentissimi liberalitate maxime desyderauerit:ut Picinini gesta scribere respuerit:ꝙ huic historiæ nebulas infundere posse scribentis studio uiderẽtur:nescio qua hominũ incuria delicuit. Quod si curatum iuisset dii boni patriæ quanta gloria contigisset. Hæc in Italia Quæ gens tam remota Campani non audiit nomen. Quis tam abstrusus in toto orbe terrarum locus ad quem Campani non penetrarit fama. Verum unam Romam cum recolo ubi principum domicilium totusq; congreditur orbis:quo a patribus in precio habitus sit quantus:quantus sum obstupeo. Nemo tam alienus a disciplinis & litteratum studio abhorrens fuit:quanquam omni ætate acuratissimi omnes in illo ordine litterarum cultores extitere:qui huius diuinum ingenium non suspexerit uirtutemq; demiratus sit. Ab omnibus ille quidem semper animo propensissimo te quaq; adiutus. Præcipuos tamen auxiliatores Senensem Papiensem. & (ne Berardum Spoletinum uirum grauissimum doctissimumque quem Bardulon appellauit: & Petrum sancti Sixti qui sibi beneficentissimi fuerunt nunc explicem). Cui charissimus fuit. Magnum Bessarionem Nicenum Cardinalem græcum habuit. De Senense minus est ꝙ referatur quando omnis eius uita illius familiæ auspiciis sit deducta:& quicquid nominis:lucis:& fame consecutus est:ea Picolomineæ genti accepta plane semper habuerit. De Papiense mox. Nunc magni in hunc Bessarionis munificentiam operæ pretium fuerit explicare. Vrbs tota festiuitatibus. & cantu aliquando exulabat ut sunt in Carnispriuiis debacchantium turba laruatorum plausibus & cantu plena:omnia cantilenæ tota urbe aures quoquo uico demulcebant. Ma

gni Bessarionis occasionem nactus tectius laudandi Campanus epigrãma hoc condidit.

Bessario totũ cui se concessit Apollo
Et quo nil maius sæcula nostra uident
Per te priscorum laudes excessimus:ire
In Trutinam uictor cũ Cicerone potes
Victa etiam p te magni Demosthenis ora
Hubertior per te Græcia facta tua est
Pectoris at tanti minimas facũdia partes
Obtinet:exiguũ splendida uerba putas
Terra patet:pelagus notũ:niẽs alta deoꝝ
Cognita:scis cœlũ scisq̨ qd astra ferãt
Quicquid te latuit non est in rebus:ad omnes
Ingenium latebras it penetratq̨ tuum
Imperio ac rerum sceptris:& ad omnia natus
Vnus mille geris pectora:mille sapis
Ipsaq̨ cũ tantum fecit natura uidetur
In uires quanta est incubuisse suas
Corpore in excelso maiestas cana fatetur
Plus homine:hæroum frõs tibi Bessario est
Et data cum fuerit talis ꝓstantia membris
Dii animam membris inseruere parem.

Quod cũ laruatus ephœbus uocalissimus festo die quorã submodulante lyra incinuisset Tantis ꝓfusus lætitia laudibus ille:tristæ quot illa erant carmina aureos tot nũmos elargitus Cãpanũ mox aduentantẽ factũq̨ dissimulantẽ cõplexus Campane inqens Campane ubi fũt illi digiti q tot de me mẽdacia scripserunt aureo gẽmæ adamanteæ pretii septuaginta ducatoꝝ annulo donauit. Inde mustellina efferri iussa fultura. quam ex uariis nostri uocant:dono sibi olim ab rege Polonorum missa cumulati muneris monumẽtum addit. Quam postea ille domi dũ uixit grata memoria semper gestauit. Papiẽsis uero omniũ beniuolentiam:studiũ largitatẽ munificentiam in illũ:q cõsumatiss mus ipẽ in omni disciplina huius ingeniũ penitius deprehẽsum habebat semp superauit. Neq̨ semel:neq̨ ex rebus quæ sibi aut usui nõ forẽt:aut nihili constituissent ad põpam & ostentationẽ:sed omni uita ipso nũmo & menstruis errogans pecuniis annuisq̨ uestibus & assidua rerum multarũ largitione beneficiis & liberalitate in illum semper beneficus fuit. Nulla cuiq̃ uis tanta dicendi neq̨ tantum igenii flumẽ q amorem familiaritatẽ arctamq̨ consuetudinẽ illorum possit explicare:hũc in mensa:hũc in cubiculo:hũc in secessu quocunq̨ semper conatus est:tãdum introeundi potestatem fecit:quod sibi ad quandã beatitudinẽ multi deputarent hodie:seu iocos ille texeret:seu feria:adhibere ut alteros se iuuenes Siculos:alteros Herculem & Philotetem:geminos Tindaridas. Alteros Piladem & Orestem se esse gloriarentur & eorum monumentis scriptum reliquerint. Vnde constat Papień. patrũ se Comitius illius memoriam facturum:nomenq̨:doctrinam:merita insinuaturum neq̨ conquieturum donec in amplissimum patrum illum traduceret ordinẽ cuius eum sua uirtus dignum fecisset adiutasse. Et Campanus ipse se nunq̃:neq̨ tutius:neq̨ fœlicioribus auris quã eo remige pluri mis monumẽtis restatum reliquit inter cutiæ tempestates annauigasse. Huius ad omnem occasionem uirtutes in cœlum tulit. Neq̨ prope ullum illustrius est in campano scribendi genus quam cum ad Papień. contigit scribere. Quod cum & Papień. sua iter scripta obseruaret eo usq̨ illorum excreuit sui celebrandi mutuum studium ut suis inuicem monumentis memoriam sui sempiternam gloriarentur apud posteros constituisse. Quod & Campanus his carminibus manifeste cernitur decantasse.

O titulos habituræ meos post ultima fata: Quæq̨ superfuerint ossa daturæ tuos.

Nihil magis Campanum gloria & immortalitate exoptasse cuncta quidem illius scripta ostendunt. Verum inopinatæ ne morti imputandum sit an illius minimam diligentiam accusem certe integrum non habeo. Nam & multi tanquam futuræ mortis præsagi uiri q̨dem clarissimi illum sæpe ut delectum rerum a se scriptarum haberet. Inq̨ unum corpus redigeret multis precibus poposcere. Et ille sæpe id curasse:libros Epistolarum Epigrammatumq̨ discreuisse rescripsit:quod uti effecisset ego qui edenda curaui laboremq̨ emendando:dispartiendo:locando dum frustra mille uno non conquesita ex tota pœne Italia loco contexo:persensi. Vt fecisse illum quæ sæpe cogitasset:spe quadam ingenii & acritate attestatum esse cognouerim:& id in rebus suis admisisse a quo cernitur in alienis:ut ante præstaret quam pœne pollicitus esset:abfuisse. In qua re cum prope labore obrutus illi aliquando mecum succenserem paululum ab ira & insimulatione abstiti. Quando cognoscerem in illum exiguam culpam:omnem in postulatorum procacitatem & iprobitatem esse transferendam:qui liberali illius cognito ingenio naturaq̨ non tam auri cuius nunquam tenax custos fuit quam rerum a se scriptarum prodiga nihil apud illum quod ad diem cuderet panebantur uel monumento permanere:& preciosa quæq̨ spe reddendi inectat non modo non precibus uiri omnes litteratissimi impetrabant sed intemperanter & improbe ui quadam extorquebant. Et quod extorquebant nunquam reddebãt. Et quod nunq̃ red debant ad suã eruditionẽ domesticumq̨ ornamentũ & ingenii suppetias sui abstrusum recondiumq̨ thesauri loco seruabant:ut cũ alter idem deposceret ad illos quibus primo de

differet cogeretur eos relegare. Et cum culpam leuet uiri humanitas & clæmentia certe relin quitur ut eorum in quos ipse facilis & beneficus fuerit: seuissima & detestabilis: qui illius scripta occuluerunt: nomine: gloria: fama: immortalitateq; illum sua fraudarent: extiterit perfidia. Q d' si ille paulo diligentius scripta omnia obseruasset nõ dubito tantam ad mirationẽ posteris reliquissent quantã nec anteactæ ætates: nec quæ subsequent coniunctæ ampliorẽ afferre immortali hoĩe nõ potuissent. Nam quæ lepidiora fuere sonãtiora maiore spũ cõcinnata auaras nacta man⁹ diẽ suũ uident obiisse: & nulla dies est qua semp pclarũ aliqd & illustre ad manus meas nõ cõtingat puenire. Neminẽ alloquot q mõ uel minimam eius ætatis noticiam habeat illius qui mihi scripta non aliqua gestiat recitare. Nullus tam ferus & agrestis nullus tam alienigena & externis natus in oris ad cuius noticiam non audiam illius nomen famamq; peruenisse. Nuper cum Vmbriam peragrarem idẽ forte quod ego iter facientem Turcum offendi. Is cum me latinis uerbis salutasset credidi primo congressu uernaculum sermonem nostrum eum non tenere: atq; ita latinis parum quidem ut subitis pariter respondi: Vbi admodum me litteras non callere deprehensum habuit sed nec tamen prorsus ignorare audentior factus cœpit sese ad conferendum componere. Mox percunctanti illi qui nam docti hac tempestate in urbe memorarentur. Com plures ego numeraui: At inquit ille nostra adhuc sæcula uobis in lucem unum Campanũ non reuexere. Ad nomen ego Campani obstupescens: quomodo eius ipse noticiam haberet cœpi studiosius perquirere. Ille inter Turcas diui Pii gloriam cum in rebus omnibus tum præsertim in disciplinarum scientia: & cultu diuino: christianoq; gubernando imperio & bella & illatum Asiæ terrorem cum pluribus memorasset hunc quoq; uirum Inquit in hac præcelsa imperii christiani urbe Roma apud illum in litteris maximum fama prædicabat oratorem facundissimum in eloquentia supremum. Cuius uidendi cupidus cum per iuuentutem Italiam peragrarem Romam quoq; appului: ubi mox in uestram fidem recept⁹ scripta illius cõplura coegi: quæ postea uita chariora semper mihi seruaui. Plæraq; etiã memoriæ mãdaui: Atq; ita memoriter cũ multa retulisset. Illũ ego Tetrasticũ Anser Tarpeii: quod ante nõ audierã memoria inter equitãdũ excepi. Vt mihi Cãpanus Homero prope similis factus uideat: cuius Iliada ac cætera poemata auctores fũt uiri illustres illum nunq̃ in scriptis redegi fecisse. Veq; dum passim⁹ea decãtat excepta in uolumẽ ad nos peruenere. Nam nisi ineptũ satis arbitrarer quæ ad me sic peruenerũt ꝑpe infinita possem recẽsere. Fuit illius sicut omnes iam ferre sententiam poterunt scribẽdi genus facillimum quidem sed sonorum dictis & sententiarum grauitate illustre imprimis confertũ & memorale ac quo quo philosopho dignissimum ut ad illius scripta perdiscenda omnes sentẽtiosis dictis traherentur & ornatu. E quibus pauca tanq̃ illi familiaria magis atq; usurpatiora: & undeq̃d maxime cudiretur: illius uitæ ratio possit nobis constare prosa ac deinde uersu excerpta subieci: quæ putaui ad lectorum omnium institutionem posse maxime tanq̃ philosophiæ cardines conferre. In qua re illud primum libet afferre: quoniam mediocrem palam dicebat se amicum nunquã: quem amicum: habuisse. Nam fuit in uiro tanta integritas: ut in fronte quod aiunt unum aliud in corde nouerit nunq̃ gestare. Q uod facile indicatur nam si illius cõmendaticiæ legantur epistole neminem unq̃ cõmendauit quẽ nõ ita cõmendarit ut cogeret amicos rogata facere. Sentẽtiosa dicta eiusmodi sunt cætera Virtutem nisi agnitis uitus consequi poterit nemo. Studiosi ut nulla sibi tẽporis iactura exeat sic nullam eius indigentiam atq; inopiam patiuntur. Ingratum si sua ꝑtoteruitas absoluat cõsciẽtia tamẽ seueriissima æqui atq; iniqui iudicatrix archana rerum confessione torquet & damnat. Optima rerum omnium excogitandarum necessitas magistra. Nemo tam ferus & agrestis tamq; ab omni humanitate destitutus qui si modo peccare se intelligat non aliquãdo ipse sibi displiceat & ad sanctiores mores melioraq; studia sese non permutet. Nulla arctior amicitia coniunctiorq; necessitas q̃ quæ mutuis officiis & alterna beneficiorum largitione continetur. Turpius principi in beneficio gratia & liberalitate q̃ in prœlio superari cui in alterius animi nequitia comprehenditur: fortuna in altero potest accusari. Cogat te necessitas ipsa puniendi non excruciandi libido impellat. Vbi uis dominatur uana est etiam si iusta quærela. Strenui militis non est plus de aliena multitudine q̃ de sua uirtute cogitare.

Prodesse interdum inimico pulcherrimum est: amicum ad omnia iuuare necessarium.

Neq; enim facile noua atq; incerta amicitia constare potest ubi uetus deseritur & probata.

Sæpe aduersa fortuna supprimit mortalium animos tollitq; secunda. Miseros qui noua parere nesciunt: miserrimi qui parta tueri non possunt. Q uisquis hostem metuit irritat: & ad prædam inuitat magis quam fugit. Nunquam sero occidit qui sine posteritatis spe occidit. Eloquentia ut cætera nõ nihil auget fortuna: ornat dignitas: illustrat imperium.

Præcipua est nobilitas quæ propria ornata uirtute & sua cum maiorum sit splendore dignitate gloria uetustate coniuncta. Difficillimum cum summa fortuna morum integritatem esse coniunctam. Vt igni depuratur aurũ sic animus noster ipsa morte ab oĩ rubiginis cõtagiõe secernit. Alienis laudib⁹ niti nihil aliud est q̃ suas ꝓferre nõ posse.
Nihil homini gloriosius esse potest q̃ qui humiles abiectiq; sint subleuare atq; ornare eosq; non adulatione fortunæ:sed ꝓprio beneficio suos facere. Nihil laudatur incertius q̃ quod nimis. Nulla uita conquinatior q̃ religiosi hominis intemperanter libidinoseq; uiuentis. Cauendum nobis quid quenq; doceamus. Vinci bello fortunæ est amore aut inhumanitatis. Triplici laborat febri qui & iacet & ducit uxorem. Quincupli qui & iaceat & ducat uxorem & egestate prematur. Plærinq; amicorum calescunt præsentia absentia frigent. Qui amicitia uinciũtur iam tunc incipiunt non suis solum laboribus angi cum uinciuntur. Vix magna cupiunt qui parua desperãt. Habet hoc amicitia ut grauiora sint quæ putamus minima si ꝓtereantur. Satis est premiũ ubi laborem gloria laus idustriam comitatur. Non est uirtus in campo decurrere. Sed in lubrico nõ posse auelli. Virtus sola semp est sua fama maior:gaudetq; spectaculo scelera & uitia cõspectũ reformidant quæ runtq; latibula Rusticationem urbanis negotiis immisceri iocũdum anteponi indecorum
Quicquid agimus in uita in lance sumus uulgi semp diuersa aut potius peruersa sentẽtis
Nullius hominis tã recte potest ratio cõstare in uita ut calũniã fugiat post mortẽ. Nihil aliud amicus q̃ gloriosa molestia ut plures qui habeat hoc sæpius doleat. Hunc qui uiuimus ludum ludimus ut aut lugeamus nostros aut quod æque miserum lugeamur. Ociosa amicitia nisi exerceatur:exerceri aũt nisi mutuis beneficiis nõ potest. Stulti fortunati durum imperium est. Diuiti nunq̃ magis dat pauper q̃ cum nihil dat. Contra diues nunq̃ recte bene facit nisi cum pauperi. Amare & fouere propinquos mortui amici non tam præstare beneficium est q̃ reddere. Contemnere pericula nunq̃ bonum est nisi cum necessarium. Fidem nihil magis probat q̃ obsequii diuturnitas Dignis qui utitur nihil idignũ facit. Parcendum mortuis quibus qui male dicit facile ostendit non audere ie certare cũ repugnantibus. Dissimulatio omnis aut simulatio fomes est fraudis. Multa cupimus in uita quæ aut præstare temporibus prohibemur aut consilio differimus aut casibus intercipimur. Nullum est premium certius & maius q̃ gloria præsentibus memoria posteris.
Natura cuiq; dux atq; imperator est sua. Calamitas etiam quæ minima maxima est quæ adiutorem non nanciscitur. Multum detrahit principi qui de illius clæmentia & pietate desperat. Officiosa diligentia nihil antiquius. Plurimum refert unde beneficium accipias. Non placet fortuna nisi quæ cum uirtute coniuncta.

O quantũ est animi uincere consilio
Vetus amor sincera fides nõ fict⁹ amicus
Per nullas fiunt languidiora moras
Effuge quo libitũ est euadere fata neqbis
Consilium uertit fors stabilitq; tuum
Quod subito exoritur fluctuat ut subitũ
Aetates abeunt:labũtur regna:sed unus
Durat & in ꝓcio est posteritatis honor
Cœpta uirum fortem deseruisse pudet
Viuere qui nolit desidiosus amet
Exoptata odium gratia stulta parit
Miserrimus ille est
Qui quod habent oẽs solus habere nequit

Virtutem exacuunt & penæ & ꝓmia iure
Pena malis danda est ꝓmia danda bonis
Tempus & anni.
Fomentum nullis artibus accipiunt
Munera cum gẽmis ipsi labuntur & anni
Ad finem ruunt quælibet orta suum
Temporibus fragiles & longo carpimur æuo
Paulatimq; cito radimur Axe poli
Non durare potest si qd tibi crimine patrum
Euolat & diues fraude iacebis inops
Nil durum in pulchra nobilitate cadit
Cui modicum satis est hic ope dignus erit.

Sic litteris & doctrina sic dictis & sententiarum grauitate. Sic officio & affabilitate. sic liberalitate & beneficentia:consilio & auctoritate: moribus omnibus: geniali ueneratione & gratia cæteris animãtibus præstitit Campanus:ut plane omnibus perspectum sit illum numeris absolutissimum nobis a natura ad miraculum ætatum omnium proditum fuisse. Ipsum per se profecisse multum. Fortunam uero quæ cætera præclara ingenia deprimit tollitq; obscura non minimum aduersatam esse. Abstulisse mortem cum illo mirabile naturæ opus & ornamentum. Ipsum uero sui memoria diuinis uirtutibus suis una præsertim eloquentia & uitæ integritate desiderium sempiternum reliquisse. Vos qui huius aut uitam aut carpitis monumenta:& si scio id uos conaturos:quæ uestra est uanitas:ut soli uideamini sapere. Precor immortalem deum liceat eius uel minimam partem uirtutum: eruditionis & eloquentiæ attingere.

FINIS.

Parce precor maledictis lectorlibet paucis te compellare. Scio iam quid accuses Panægyrum me celebrare non uitam condere: hoc reliquos uitarum scriptores non tam non obiter uasse: q̃ tanquam alienum ab instituto refugisse Censem me Campani uitam uiri tanti sine laudum intersultatione perscribere potuisse: Quid Traquillus: Quid Iulius Capitolinus Quid Lampridius: Quid Helius Spartianus: Quid Plutarchus: Quid Erodianus: Quid postremus noster obicruarit Platyna haud ita nos fugit. Quorum & si non omnis fortasse a nobis prorsus abhorruit. Ego certe aut genus hoc scribendi nouum nunc nup attuli: aut effeci ut qui inter cæteros Campanus non esset: stilo quoq; absi mili celebratus ad posteros posset pertransire. Tu ut uoles pro arbitratu percensentam tibi suffragium supposcens pallium trahit nemo. Id tamen sedulo si introspexeris fassurum te non dubito: nihil me præter ueritatem omni hac lucubratiōe attulisse. Ac uereor magis immo nihil addubito: multa dedisse silentio: plura etiam minus q̃ res exigeret ipsa decore rettulisse non desines increpare In altero quoniam nec interfui cum uixit: nec omnes unius hominis uitam: gesta: dicta: facta singula potuere pernoscere minus iudicabor peccati admisisse. Alterum autem ingenii tenuitas facile poterit excusare. Ego nunq̃ tam abalienati animi nec a recto mei iudicio absens fui: ut quod pleriq; omnes uel modice litteratuli de se sentiunt: ipse luculenter aliquid sperem edidisse. Et plane nulli dubium rebus omnibus orationis splendorem dignitatis plurimum atq; maiestatis addere & sæpe incondita gesta scriptoris claritate uenustatem & gratiam acquirere: ut mihi uidear circūsonantes Campani manes de me querentes semper audire q temerarie illius peractæ gloriam uitæ ausus fuerim stilo tam rudi impudenter attaminare. Vestra hæc uiri eruditi fuerat prouincia. Verum date ueniam si prærepta: Nam quam uos de uestris benemeriti Campani studiis memoriam negligere uidebamini: eam ego non sum passus utcunq; fas fuit in illius iniuriam & uestram notam diutius contabescere.

Contra dettactores ad Campani gloriam.

Malæ quot linguæ lacerabunt labores
Tuæ Campane uitæ gloriam nostros
Continentes: quibus magis sapit nihil
Quam alioꝝ rodere scripta: qui nunq̃
Aliquid ipsi protulere in quo ualeant
Sua errata recognoscere: sed caue
Tu quoq; nefariis quē non abstinebunt
Ausibus impetere: sicut perfidia est
Eorum ut soli uideantur adhibere
Ad omnia nasū: ueteres: non quoq; nostri
Absq; calumnia: sed illa suprema
Blatterantiū facere floci gloria
Ineptias uirum: præclarus triumphus
Ex fero semp ille qui paritur hoste
Meo uiue munere Campane: uiue:
I uagus populos uagus per urbesq;
Redire ad heliconios latices deæ
Simul quæ occideratis simul erectæ
Bonis plaudite litteratis Camœnæ
Apollo ductet choros iterum uestros:
Caballi: uatum: celebretur decusq;
Inter orandi Patrum graues coronas:
Et omnis orbis repetitos honores
Audiat: ac in excelso refulgeat
In titulos nostros sublimis gloria cœlo

EPITAPHIVM.

Campanus iacet hic humili contectus in urna
Qui uaga dum uixit sydera transilit.
Historicus scripsit: dixit: cecinitq;: nec alter
Philosophus toto clarior in Latio.
Nil maius natura tulit: miracula cœli
Huius in ingenio cuncta stetere uiri.
Deserto lugent Parnasi fonte sorores.
Et tumulus refugas lucis hic unus habet.
Vos qbus ingenium est: en quo cōtēdim⁹ oēs.
Virtutis sola est gloria quæ superest.

¶ De postillatis sicut uulgus appellat Codicibus deuitandis.

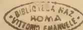
¶ Studiose quicunq; es:ipse uel imprimis prestantis magnus lucubrator doctrine:uel uigil lantissimi cuiusq; cultor & studiosissimi imitator ingenii Nō tam mihi necessariū q̄ tibi utile(da te mihi paruper)affari te. Nimia mancipū diligentia nos pene pdidit: ex ignauisq; inertes facit & somnolētissimos Tot tibi rubricelas formis apponūt:Indices locāt:postillas nec tūc ut qd in toto abeat opere illis fretus non cures puestigare Vnde tua cum illorum ineptiis cōiuncta scientia tantū dicet te in literis pfecisse quantū qui ex Gallicis Stragulis Troiana norunt imperitis bella memorare quoq;in nullo studio una est inanem picturam pcensere turpissima cura. Quapropter moneo te quanta maxima possum charitate libros illos quos uocāt postilatos ego pestilentos seu mauis pustulitos tanq̄ uirtutis & idustrie hostes cōertis deuitare Dux tibi & disciplinaq; omniū minister calamus est: memorie opifex maximus. Tu ne subtrahe quęso labori temisi quod in fabulis est graculus Iunonia pluma delecteris redi min Intinge tu tuo stilo albentes margines tibiq; uelut in fluminis ripa speciosum uire rum consere. Dispone signis & in memorię arce preciosissima quęq; reconde Curaui ego in Campano nostro possis quomodo amplissimo de illius flumine gracillimos riuos lata per arua deducere. Operisq; dignitati rerum maiestatitue simul industrie spacioso:eoq; per libero & candicante margine consului. Eruditorum iam nemo est qui ea non contemnat tanq̄ inertissimi ducant esse uiri suam cognitionem studiumq; alienis hallucinamentis per metiri Quod ne me tamen hec labore territum nimio arbitreris refugisse. Seu si te adeo illo rum peruinceret cupiditas tanq̄ infirmis malis passibus uadum bacillo etiam innixus per uadere q̄ pręcipiti ausu uastis gurgitibus fortasse nimis gloriose fine remis amare Quę ip se in meo ad ultimumquodq; folium archetypo attexueram in quelibet uolumina accipe. Dū intelligas uoluisse me tue desidie uelut qui prouia lapidoso in tumulo signātem iter erigit crucem quando ita libidus importune gestias occurrere non uirtuti & studiosis honestum aut utile auxilium conferre. Iam ergo quid ipsum sit placidus agnosce. Illustres philosopho rum sententias pręclaraq; campani dicta haud ulla expressi. Relet sit his ille omne scriptorę genus & crebertima illa ubiq; sola potuissent uel ad medium uolumen occupare. Ex argu tissimis notulis spero fore ut quid ubiq; sit facile possis deprehendere.

¶ Marginarie in libros de Ingratitudine & quę consequunt reliqua Notule.

¶ Folio.xxii.
De Ingratitudine fugienda scripsit ante nemo Lucretius
Epicurus duos lusit mū dos.
Nicolaus Salmonensis illius preceptor.
Accusare naturā igrati
¶ Fa.ii.
Esse cognoscēda uitia& de his licere diserere ut ab his possimus cauere & uirtutem amplecti.
Flaccus
Indiscrete rerum nuncu pationes:prodigos:libe rales:adulteros:urba nos &c.
Quędā similitudo rerū turpium cum honestis.
Animi magnitudinē su pbia fortitudinē imita tur audacia & quę sunt similia nota.
Fo.xxiii.
Corporis morbos medi ci animi uitia curāt phi losophi.

Oportet magistratū cū cta crimina nosce
Mercatores rerū omniū uitia nosce oportere.
Parcendum accusationi priscorum.
Virtutē amplexūri finiti nia plerumq; uitia sola rerum ignoratiōe com plectimur.
Socrates admonebat intuerentur se speculo.
Maximus errorum cum re errare non putas.
Parmeno Terentianus.
Aristippus.
Lacedemonii admitte bant in cōuiuiis seruos temulentos ad erudien dos filios illorę exēplo.
¶ Fa.ii.
Contra eos qui querun tur de uite breuitate.
Theofrastus Zeno
Xerxis lachrymę
Longissima mortalium uita q̄ uirtutē capescat
Nestores si uitiosi tanq̄ rattes sunt Cadmei

Virtutē nisi cognitis ui tiis consequi pōt nemo
Phanū Cōstātii Perusie
Causa diuersitatis uultuum & morū mor talium omnium.
Teterrimi omnū & im manissimi ingrati
¶ Fo.xxiiii.
Conferre plurimum di sputandi consuetudinē.
Duplex liberalitatis ge nus
Sublata spe premii bene ficētie & liberalitati nō est locus
Spem utilitatis ad oēs labores hoiem excitare.
Magnifica res & pclara conferre beneficium
Postreme perfidie nega re beneficium acceptum
Vitia & uirtutes habent gradus.
Quattuor genera ingra torum.
Qui dissimulant
Qui negant
Qui obliuiscuntur

Magistrat⁹ debet oĩ uirtutũ genere prestare
Speculum magistratus iusticia
Heraclytus
Periculosius urbem legibus carere q̃ muris.
Laudes legum.
¶Fa.ii.
Qua in ciuitate nõ ĩterfluit amnis non est pernoctandum.
Plato de legibus
Ritus gentium
Mores nationum
Instituta ciuitatum
Decreta maiorum
Consuetudo seruanda
Inter priuatos esse gradus honoris
Lacedemonii ueneratĩ etatem.
Quartum caput.
Clemẽtia in magistratu
Obliuisci iniurias In priuato nihil magnificentius In principe nihil speciosius.
Contra crudelitatẽ magistratuum.
Romani
Athenienses
Phalaridis taurus
Neronis proscriptio
Inuitus ad damnationẽ magistratus
¶Fo.xlvii.
Cogat te necessitas ipsa puniendi nõ exerciendi libido impellat.
Pulchra discriminatio casuum a magistratu diiudicandorum.
Leges tela aranei
Quintum caput.
Modestia in magistratu
Sextum caput
Ne sit auarus magistratus.
Caput Septimum
Sit frugalis
¶Fa.ii.
Solonis lex contra principes temulentos

Octauum caput
Tenenda in magistratu oium uirtutum genera.
In probitate nemo põt nos uincere
Imago magistratus
Themistocles
Nil ꝓclarius in hoĩe ipsa beneficentia: contra nil fedinis auaricia
¶Fo.xlviii.
Diis primitie Decimales hominibus res
Maiorib⁹ parentationes
¶Fa.ii.
De dignitate mr̃imonii
Idem facere: ideo qd cogitare Idem cogitare qd perficere
Pessima ei mater est cui ex matrimonio non est.
Arabes cateruatim
Britanni & Trogodite familiatim
Lacedemonii ꝑmiscue uxores ducebant.
¶Fo.xlix
Dotes
Cantabris Indis
Germani dabant non accipiebant dotes.
Egyptii mulieribus adulteris nasum abscindebant.
Rex qui nullam ipse habens uxorem alienas in concubitum acciret.
Taxilli in Asia ostendebant puellas anteq̃ nuberent nudatas
Egyptii mores
Babylonii populorũ
Cyprii spurcissi.
Eraclienses mi de
Thebani feminis.
Parentes liberis nubebant apud Persas.
Sorores fratribus apud egyptionis Grecosq̨
Ritus nuptiarum antiquorum.
Consensus puelle
Corolla ex floribus & uerbena.

Specilla: acus: precedebant.
Albi equi trahebant currum fornicatum.
¶Fa.ii.
Via sparsa floribus.
Panarium deferebat.
Rapiebatur sublimis
Limina sertis coronata circũpendentibus.
Collo monile
Non contingebant ſpõ se limen.
Candida infula
Thorus in aperto
Tres pueri
Noctu ducebantur
Velabat caput
Percutiebat limen
Cingulũ ex ouilla lana
Hasta gladiatoria
Annullus ferreus sine gemma
Carmanii quid facerent uirile anteq̃ uxorem ducerent
Perse quo tpe ducerent.
Verbana precinetũ puelle caput.
Lanea sella
Talassio acclamabatur
Iuuenes preferebant colum fusum & stamen
¶Fo.l.
Caia appellabatur
Pronube unius uiri
Vidue repellebantur
Fax diripiebat ab amicis
Pueri patrimi matrimiq̨
Porca Nuces
Clauus
Quinq̨ faces
Comportatio postridie
Repotatio
Ignis & aqua
Vetite donationes
Vnde sponsa
Iunius & Aprilis ad nuptias
Sublata diuortia
¶Fa.ii.
Pene nõ ducẽtiũ uxorẽ.
Senes alias uenerandi cum liberis ca rebant eõ

Finis.

.·. DIVO .·. SVO .·.

.·. IO. ANT. ALEXANDRINO .·.
PATRVM OPTIMO CAR. MERITISS. SVMMO VTRIVSQVE REFEREN.
.·.
.·. SACRVM .·.
.·.
PER MICHAELEM FERNVM MEDIOLANEN.
.·. E X. P I E T A T E .·.

POSTEAq̄ in hanc uitam & hoc quod undiq; patens & apertum
prospicimus cœlum editus sum Pater Reuerendissime (accusent
quantū uelint qui me gloriosius de me fari iudicabunt) semp id
ego sum conatus: uiuus solum ut uiuerem: functus superstes esse
aliquando possem. Quod unum cum sæpe qúo præstare possem
cogitarim: præterq̄ clarorū uirorum præsidio: Virtutum suffragiis:
& litterarū luce nō inueni: Itaq; quātū humana permisit imbecil-
litas: quantū angustiæ rei domesticæ passe sunt: quantū astra no-
bis affulserunt: si cætera exiliter & presse hactenus consecutus sum: hoc certe uno fœlicissi-
mum me semper iudicaui: q; tu in hac alma Terrarum Principe Roma hac nostra tempe-
state & hoc ætatis nostræ curriculo extares: qui uirtutibus omnibus ipse quidem lōge præ
dirissimus quoscunq; audias ad litterarum studia: ad bonam uirtutum frugem capescen-
dam anhelare consiliis: opibus: auctoritate: officio non desinis pienrissime tanq̄ e medio
cœno manum porrigens attolere: erigere: sublimare: Quod cum quottidie facias: sentiatq;
optimus quisq; quanta charitate se complectaris Ita tamen cauisti ut malis occulte auxi-
liari: consouere: iuuare: q̄ publice beneficus prædicari: conscientia benificentiæ q̄ preconii
aura & populari plausu gloriosior. Quaobrem intelligo & mihi a diis īmortalibus firmis-
simum uirtuti: si modo illam totis uiribus complectamur: in te esse propositum præsidiū.
Et iam charitatis in me tuæ cum consiliis priuatis & monitu sapientissimo: tum uero præ-
claris laudationibus & publico suffragio signa spectatissima elucent: Hortatus sæpe iudi-
cialia hæc subsellia forē semq; actionem: quibus me me prope pollui censes: dimitterē. To-
tumq; me philosophiæ studiis & sacrarum litteratum cognitioni tradarem. Mox apud Pō
tificem ultro Ita me cōmendaras: ut nisi Pricipū in quorum manu (proh dolor) hodie res est
sacra: libido obstaret: in pulcherrimū uitæ statum collocasse me uideretis. Morula opus est
Et hanc altissimus (spero equidem) in melius fortunabit. Interea ego ne ab animi proposi
to mei uel momentum abscederem Campani episcopi Aprunni Oratorum qui unq̄ fue-
rint post unum Ciceronē facile Principis monumenta non minori impensa q̄ labore meo
& sudore maximo edenda curaui. Qua una re uideor mihi tantum studiosis eloquentiæ &
bonarū litterarum cultoribus consuluisse: ut iam quem alium æmulentur: ad cuius eloquē
tiæ stilum se componant: si Campano nostro: uel minimū intenderint quoquo inscripto-
rum genere non sint quæsituri. Iam præceptis elegantiæ latinæ tota referta uidetur Italia:
dum se q̄ maximo quisq; præpollere ingenio nititur ostentare. Nemo tamen a natura con
secutus hactenus: ut simul & docere & præstare idem potuerit luculentissime. Campanus
uixdum. xxx. natus annū: eam famæ celebritatē Rhetor Perusiæ profitēdo sibi tota in Ita-
lia cōparauerat: ut Principū iam quisq̄ non esset apud quos illius nomen sanctū & uenera-
bile non haberetur Quorū res gestæ æternitati ab hoc uno: cuius uictura monumenta iam
tum perspectū habebant cōmendari nō expecterent. Hinc illa fuit eximia Balionū in hūc
charitas: apud quos complures: ut erant illi nobilissimi populi Perusini principes magno
honore habitus: annos consedit: quoad in urbē augustioribus fatis doctissimi cuiusq; præ-
sulis precibus allectus est. Hinc & illa in omni uita. Ferdinandi sūma Alfonsi: Cosmæ: Pe-
tri: Iuliani: Laurentii: Federici: Sigismundi: Patrum: Pontificū: reliquorūq; Italiæ nūc Prin-
cipum beniuolentia. Huic quantum perspicere datur: & hi recensent: qui illi arcta familiari
tate copulati extiterunt: ocio & desidia nihil detestabilius fuit: Itaq; cum animū ad scribeñ
aliquid quo & cæteris mortalibus proficeret: & ipse nominis īmortalitatē: quod qui non
quærit dignus est ipse nunq̄ uixisse: consequeretur: publicis sicut suspicor in Herlem fami-
liam excitatus iniuriis. De Ingratitudine fugienda: libros tres conscripsit: Opus imprimis
quidem ipsum nouum & ex penitissimis philosophiæ adytis haustum & undiq; diuinū ne-
scio quiddam sententiarum sublimitate spirans: & quale non iunior ille sed annis & consi

lio maturus diuorum quispiam quos nostra religio præcipuos colit euigilasse uidebatur. Oratio ipsa sonantissima & antiqua omnia: Industria in conquirendis exemplis: sed quibus? mirificentissimis & quadrantissimis: plus q̃ humana. Græcos imitatus in uno hoc disputationem texuit. In proponēdo nihil exuscitatius: cuncta peruestigat: acer meditatus & profundus ubiq;. In colligendo: partiendo: disponendo: tersus: nitidus & integer. In reuincendo: consutando: concludendo Comis imprimis semper atq; iocundus. Alioquin uehemens & erectus fide ueritatis & auctoritate conspicuus. Nihil publici iuris: nihil desyderat priuati: rerum & exemplorum copia & ubertas quanta obstupescas: In alium queq̃ non inuenias. Acutie ingenii qualem posteri in suos requirent: non progignent sæcula: illi nō inuenient. Hoc ego tibi pater amplissime quando pro tanta tua in me pietate quid referā habeo uix aliud nihil: & minimum inter ingratos habet ille locum: imo inter ingratos habēdus non est: nisi gratissimum se præstare illum etiam contenderim: qui & referre beneficia cupit: & refert quanta maxima pro se potest Ne ne quid obliuisci me tuæ dignitatis putes: & laborum nostrorum in tam multiplici & auersa fori exercitatione partem agnoscas: præter cætera de ueteri edentium ritu dicare statui: doq; uotiue dicoq;. Vnum me hercule ex omnibus illius operibus tibi hoc conuenire cum cæteris quæ ad illud idem scribendi genus spectare uidentur adiectis iudicaui: Quod & si primarium tibi Cæsarei iuris atq; Pontificii extiterit studium semper: quod in principe tam gloriosum & illustre est: q̃ necessarium In quo adhuc tibi mortalium nemo pedem conferre potuit Dixisti tu sæpe tamen cum summo auditorum plausu: & in his humanitatis studiis longe floruisti: ut amplissimam inde laudem quoquo etiam die: neq; apud erudatíssimos: consequare. Et tuum doctrinæ disciplinarumq; & institutionis humanæ fœtum ingenium: indesesse compositiones: quottidianaq; per assiduas concinnationes annotamenta: hunc maxime edocendi humani generis morem & hæc ad eruditionem animantium omnium: domi & in umbra: ab foro & ambitu conscripta documenta: In dissimilibus studiis cognatione effectuq; comparili uidentur exposcere: Accedit q ipse ab hac ingratitudinis fœditate semper absuisti: qui non tam referre q̃ cōcumulare beneficia omni uita contendisti: ut nemo te gloriosius uexillū hoc aduersus perfidos munificentiæ & liberalitatis hostes possit protendere. Porro qui cogitationum mearum dux semper & moderator extitisti: dignus uidebare cuius Sydus Numenq; cunctas meas lucubrationes deberet tanq̃ face cœlesti prælustrare. Lege pater amplissime quæ tibi a tenebris & interitu arrepta exhibet seruus tuus Campani opera. Nam ausim dicere post peractos diiudicando orbi: & re christiana liberanda labores: ad quod tua sola diuina uirtus te iam pridem asciuit: hac una lectione gratius nihil sanctius: iocundius poterit contingere. Vale simul pater Candidissimæ: unicum cumulatissimæ sapientiæ naturæ opus. Et ad tuum Michaelem compatriotam tuum: addictícium mancipium tuum: quod facis: Mi Diue: spes mea unica: aliquando respice.

A D .·. E V N D E M .·.

Diue procellosi librator maxime mundi
  Accipe Campani scripta beata mei.
Ingenium cuius superarunt sæcula nulla:
  Vlla nec æquabunt postera quæ uenient.
Inter philosophos naturæ archana tenebat:
  Ille lyra princeps: ille solutus erat.
Ibit in ingratos galeatus te duce tandem:
  Et quæ concoxit seruida bella geret.
Publica florebūt docili moderāte magistro:
  Ornabit thalamos gratia prisca nouos.
Thrasimeniq; lacus stātes lustrabimus oras:
  Et ueterum censor quilibet esse potest.
Gratia sit superis: nostro sudore legetur
  Qui modo Campanus pœne sepult⁹ erat.

IOANNIS ANTONII CAMPANI AD PANDVLFVM BALIONIVM .·. DE INGRATITVDINE FVGIENDA LIBER .·. PRIMVS .·.

Aepe me Pãdulfe hortatus es:ut quæ ipse de ingratitudine sentirẽ: ea si quando essem ociosum paulo diligentius ad te perscriberem. Quod ego neq; recusare ausus sum:ne fugiendi laboris gratia morem tibi gerere nolle putares:neq; plane promittere: quod factu longe mihi difficillimũ cognoscebam:Siquidem in desertas mererum solitudines:& in abditam q̃dam atq; obscuram philosophiam trai cere uidebaris:Nam si dicẽdum mihi esset de modestia:de magnitudine animi:de gloria:de dignitate:d omni genere uirtutis atq; præstantia:si de constituendis Ciuitatibus:de diis etiam imortalibus:& scientia rerum futurarum:si de omni deniq; sublimi atq; ardua facultate differẽdum:plurimos me hercule & locupletissimos auctores habuissem:quorum incedere uestigiis:& pulcherrimũ(ut arbitror) & q̃ facillimum nobis extitisset.In ingratitudine autem explicanda:quem imitari possim habeo neminem.Et quod est apud Lucretium: Auia pyeridum peragro loca nullius ante tacta pede.Diu igitur quid agerẽ incertus mecũ ipse mirifice confundebar:qui si (ut æquũ erat) crebris hortationibus tuis obtemperarẽ:scriberemq; aliquid in ea philosophia:cuius ne limen quidem adhuc atq; aditum prospexissem:in impudentiã quandã incidere uidebar:& temeritatem non mediocrem:Sin his in rebus fuissem aduersatus:quæ non minorẽ mihi gloriam:q̃ iucunditatem tibi essent allaturæ:tum me omnium appellare potuisses in gratissimum:Sic erat quocunq; me appellerem : nõ sine magno periculo atq; dedecore discedendum:Neq; prodesse mihi magnopere uidebatur:q tanq̃ inter duos mundos habitarem:quales deos lusit Epicurus.Postremo cum instares uehementius & id non hortareris solum:sed iam quasi tuo iure postulares:malui temerariũ meme q̃ ingratum atq; difficilẽ iudicari:Satius enim arbitratus sum:quoniã ita cogerer:si auctore te:impulsoreq; delinquerem:fieresq; & ipse particeps erroris mei.nec stultum atq; audacem appellares: quem tu ad eam rem aggrediendã:uel solus impulisses.Spero tamen hanc nouitatem materiæ: ut laboris & industriæ multum:ita non parum excusationis mihi præbiturã . Et cæteris quoq; si quando his de rebus accuratius scribere constituent multo faciliorem aditum fore ad id ipsum de quo loquimur inuestigandũ:Non q mea uestigia secuturos esse cẽseam : id enĩ mihi non persuadeo:sed quoniã facilius agitata & concussa robora:q̃ imota atq; intentata diuelluntᷣ:Quanq̃ nõ adeo dementes fuerimus:ut nullius auxilio freti ueniremus ad scribendũ.Multa enim accepimus a Sulmonensi nostro uiro cũ in omni magnarũ rerũ scientia:tum maxime in Philosophia doctissimo:quæ in hæc uolumina nõ sine nostra diligentia contulimus:loquentem eum iustis quidem de causis inducentes.Cum q Philosophus est omnium acerrimus & copiosus.Tum ne quã ab illo accæpimus disciplinã temere nobis assumentes in id uitii laberemur ipsi:quod fugiẽdũ aliis detestãdũq; moueremus.Pauca etiam mutuati sumus aliunde:ut neq; animus : neq; studium nobis diligentiaq; defuerit. Nam q̃tum ad ingenii uires attinet : id nos aliorum iudicio relinquimus Et naturam accusare : ea mihi summa demum uidetur ingratitudo.

Ed anteq̃ de re dicere incipiamus:nõ uidetur illud silentio prætereũdũ:q plerique incipientibus nobis exprobrarunt .Non decere satis:neq; ad spectatum pertinere uirum:neglecta uirtute:quæ rebus omnibus est anteponẽda: exquirendis atq; explicandis uitiis studium:operãq; consumere: ne edocere posteros & praue uitã instituere uideatur.Quod ita fieri putãtᷣ:si in disputatione adducta uitia memoriæ posteritatiq; mãdentᷣ.Eamq; ob rem maiores nostros humanarũ diuinarũq; rerum ritus:mores:studia : complexos : aut nullam unq̃ in scriptis suis:aut perexiguã mentionem fecisse uitiorũ:omnemq; de illis disputationem abiecisse.Quæ uero ad decus uitæ huius atq; ornamentũ:& imprimis ad uirtutem attinerent:ea summa cum diligentia persecutos egregie satis magnificeq; tractasse : oẽmq; in ea studia & animi & ingenii magnitudinem contulisse.Et si quando in uitia præter opinionem incidissent:illico reuocasse pedẽ & sese ad uirtutis instituta conuertisse. Cæterum naturam ipsam per se pronã nullius egere impulsu:ad turpissimũ quodq; facinus agitandum inclinatam esse semper:& ad omnia flagitia decliuem.Satius esse precludere illi uiam neq; aditum in eum locum patefacere:ad quem spõte sua uidetᷣ:nullus nostris adiumẽtis accel-

sura. Quibus autem legenť hæc nostra: eos nihil aliud q̃ uitiorũ documēta reportaturos: & quo diligentiorem operã nauabunt: eo nequiores magisq̃ ingratos euasuros: ut q traiectio flumine piscantur madeant necesse est: & fluminis unda perfundanť. Nec quenq̃ fuliginem & sordes alias manibus tractare posse: quin tingatur digyti atq̃ adeo fœdenť: uti sæpe nõ sine magno labore diluanť. Eodem modo neminẽ uitia esse lecturũ: quin uel inficiať animus: & quadã uitiorũ contagione deprauetur: uel ad uirtutẽ fiat honestatẽq̃ languidior. Sic euenire: ut a recta semita rõneq̃ uiuendi diuertentes: ad turpem & ignominiosam uitã adducamur. Id præterea & ætatis & ocii quod in uitiorũ inquisitione consumimus: multo prestantius ad mores optimos perquirendos: inuestigandaq̃ rerũ honesta℞ præcepta accõmodari: perq̃ exiguũ uitæ spatium esse nobis a diis imortalibus constitutũ. Multos etiam primo ætatis cursu deficere solere: nec posse tam exiguũ temporis & uirtutis & uitiorũ studiis impertiri. Nemini tam diu uiuendũ esse: cui uel ad unã bonarũ artium facultatẽ: ne dũ ad uitia: satis ocii tẽporisq̃ suppeditet. Esse itaq̃ id ipsum: quod uiuimus: nõ ad cognoscẽdas illecebras: uitiaq̃ perscrutanda: sed potius ad bene sanctẽq̃ uiuendi studia conferẽdũ. Vitium nullũ nobis afferre põt emolumentũ: nihil magis dedecori & calamitatibus expositum. Virtutem gloria comitať. Illud igitur fugiendũ esse semper: nec operam his rebus impendendã quæ detrimento nobis & ignominiæ futuræ sint. Virtutem oĩbus appetẽdam esse. huic dies: huic noctes inuigilandas: huic uires omnes & animi & corporis accõmodãdas. Postremo nõ recte eos facere: qui neglectis optimarũ rerum studiis: uitiorũ documenta sectentur: & abiecta uirtutis cõtemplatione: cum uitia reliqua: tum maxime ingratitudinẽ litteris persequanť. Insidiari enim generi humano: & ad fœdã morum deprauationem pellicere cõtaminareq̃ uidetur. His atq̃ aliis rõnibus: & ipsi nihil scribũt: & cæteros ne scribant acerrime dehortatur. Equidem nisi mea cum multis cã cõiuncta esset: facile istis acquescens nõ nimis grauiter cõmouerer: sed cum uideã & hanc calumniã mihi cum multis esse cõem & maximã humanis rebus incõmoditatẽ afferre: nullãq̃ esse maiorem ignorãtiæ & stultitiæ cãm peruersam atq̃ inutilem: eorum opinionẽ paucis refellere constitui. Videnť enim mihi non mediocri castigatione dignissimi: quibus ita male sit de uitæ rõnibus ex sapientia persuasum: ut arbitrenť quenq̃ euadere posse sapientem: q̃ minus fuerit oium mala rum scelestarũq̃ rerum: q̃ uirtutis atq̃ honestatis noticiam consecutus. Nam (ut Physicis placet quod genus hoim re℞ ꝓprietatis: atq̃ naturã mirifice perscrutantur) contraria quæ sunt ea ita se habent: ut alterũ a nobis cognosci nõ possit: nisi utrunq̃ simul antea cognouerimus. Quãobrem nemo de suauitate: de luce: de prestantia formæ: de copia dicendi: de clæmentia: de omni deniq̃ uirtute iudicab . . nisi quid acre: qd obscurũ: deforme: exile: truculẽtum uitia cognoscat oĩa. Quis enim honestatẽ amplecteť: nisi qui sciat fugere turpitudinem? Virtuti autẽ nullus atrocior hostis q̃ uitiũ: quæ duo cõuenire inter sese: ac simul habitare nullo modo possunt. Virtutem amplecti si uehmus: uitia fugiamus oportet: ab hisq̃ uehementer abhorreamus. Quæ uero ignorantur a nobis fugi atq̃ euitari: mea quidẽ sententia: non possunt. Cur infantes ignem nõ formidãt? serpentẽ nõ timent: nõ cædes patentium: nõ incendia patriæ: nõ deniq̃ ulla rerum discrimina uerenť? Cur hoĩes sæpe ueneno conficiũtur? Vnã oium puto esse rõnem: q̃m uidelicet nõ cognoscũt. Nunq̃ me hercule in hostiũ insidias incideremus: si eas quo pacto quibusq̃ in locis seruanť: quibusq̃ artibus euitãdæ sint: ac fugiẽdæ q̃ optime calleremus. Inniẽsa præterea natura est: in qua sæpe nos re℞ similitudine confusioneq̃ deludimur: & decepti specie recti: ut ait Flaccus: q̃ superba dicenda sunt & temeraria: ea nos magnifica & fortia gesta nũcupamus: qui timidi sunt atq̃ ignaui: humiles & mansueti iudicatur. Cæterũ qui prodigi sunt & profusi eos beneficos arbitramur & imprimis liberales qui adulatores: q scurræ: q leues: q garruli: urbanos: placidos: faciles eloquentes appellamus. Et temerariũ quendã gladiatorem: forte ac strenuũ dicemus militẽ. Sic imanissimũ tyrannũ ut gloriosissimũ Regem obseruabimus. Habẽt enim q̃ honesta sunt q̃dam cum rebus turpibus similitudinẽ: quã nisi prudẽter ipsi cognouerimus: plærũq̃ nõ magis in uirtutẽ quã appetimus: q̃ in uitia: q̃ fugimus nullo discrimine prolabemur. Nã & animi magnitudinẽ superbia: & fortitudinẽ audacia imitať. Prudẽtiæ & liberalitati malicia & effusio finitimæ sunt. Rursus patientiã duricia: uerecundiã timiditas: uanitas & iactantia gloriã: frugalitatẽ auaricia: constantiã ptinacia: adulatio amicicia: religionẽ supstitio: & lenitatẽ animi mollicia comitať. Idẽ euenit in his: q̃ sunt. Sæpe eni specie bonæ habitudinis turgens q̃dam & inflatus tumor occultať. Quid in medicis: quos hoc quidem in loco maxime uidemur imitari. nam ut illi corporis morbos: ita nos animi uitia perscrutamus: non ut his adhæreamus: quibus & animus & corpus in periculum atq̃ discrimen adducantur: sed ut depulsis sicut corporis illi ualitudinem: ita nos animi mode-

rationem assequamur. Optimā animi ualitudinem uirtutem esse quis ambiget? eam si qs labefactauerit:turpiq; infecerit contagione uitiorū:animus quidē ualere: & recte sese exercere non potest. Medicorum uolumina quanq̄ omnia ad unum finem pertinent bonæ ualitudinis:morborum tamen indicibus plena sunt omnia qui nisi genera.cās signaq; morbo℞ nisi initia.augmēta.gradus.decrementaq; pcepint:& q̄ salutaria atq; utilia sint:quæue pniciosa & mortifera q̄ optime teneant: resistere morbis.ualitudinem restituere:& restitutam tueri & cōseruare nō possunt. Cæte℞ qui aiaduertēdi in hoim capita:puniendiq; habent ptātem:his oīa criminū & maleficiorum genera perspicua sint oportet. Quid furtum. quid peculatus:qd calumnia.dolus.paricidiū:quo tempore.quo in loco.qbus adiumētis. qua cōfidentia.uitari ne potuerit.magnū sit an mediocre.ad priuatum aliquē: an ad uniuersæ Reip.statum maiestatemq; pertineat.spōte quis peccauerit an inuitus atq; fortuito. Sic qui mari terraq; mercātes:siue equos:siue margaritas:aut preciosiora quædā emere uoluerint:nisi rerum emēdarum uitia mēdasq; cognouerint: incōmoditatem cōsequi solent nō perexiguā. Quod si maiores nostri uel negligentia quadam:uel uana opiniōe adducti: uel(quod magis credēdum est)quia tēporibus suis permulta latebāt:que de uirtutibus tradēda posteris existimarēt:pauca de uitiis:quod ego fateor:scribere uoluerūt.nō iccirco tacēdum nobis de illis intelligo. Quid si ne de uirtute quidē mētionē ullam habuissent:nobis quoq; silentiū indiceret de uirtute? Quid si illi ignari: qd si tardi & negligētes extiterunt? quāq̄ eos accusare summū est nefas.nam illi mihi plus q̄ ingrati uidebūtur: si qui nō disciplinam solū atq; fortunas:sed uitā ipsam a suis maioribus cōsecuti: eos tamen incusare non uereantur:quorum etiā noibus prisci hoies ita parcere consueuerunt:ut si quādo in defunctorum mētionem incidissent:se nequaq̄ eorū memoriam sollicitare testarent. At illi oē genus uitio℞ acri atq; isigni rephēsione psecuti: fugiēda semp & detestāda eē monuerunt. Hinc illæ crebræ Satyrorum exclamationes mordacesq; fniæ. Hic Phorum oium pclara uolumina de uirtutibus:saluberrimaq; de fugiendis uitiis monita atq; præcepta. Ve℞ quid esset quod fugere detestariq; monerēt & quo pacto euitare cōuenirēt:minime nisi fortasse in paucis admodum aperuerūt. Id nos facere de ingratitudine conamur:ut eam nō solum fugiendam esse & propellēdam:sed q̄ fit & quo etiam pacto fugienda demonstremus: q̄tum uel disciplinæ suppeditabunt:uel ingenii rō patietur. Nam cū ætatem hāc nr̄am tēporaq; cōsydero:& ueterū preclara atq; amplissima uolumina:& summā rerū scribēdarum diligētiam studiumq; mecū ipse repeto:& illi mihi satis ample scripsisse de uirtute.de litis. de gloria uidētur:ut adiumento nostro nō egeant:& nostros hoies in tātos errores icidisse uideo:ut uirtutem ipsam amplexuri:finitiua plærūq; uitia sola rerū ignoratiōe cōplectātur. Sunt itaq; uitia oīa:ut est in prouerbio:atq; flagitia nō cōmittenda illa quidem:cæterū nequaq̄ ignorāda:ut uel si qua insint nobis a natura deponere industria atq; abiicere ualeamus:uel fugere si occurrant atq; euitare. Quo recte:mea quidem snia:Socrates: quo nemo unq̄ uel precipua integritate uitæ:uel oium magnarum rerū scīa & cognitiōe prestantior: Atheniensium adolescētes ante q̄ exirent domū imagines suas speculo cōtemplari:seq; ex oi parte circunspicere iubebat:ut siue quid in motu ipso:siue in sermone quottidiano: siue in rebus cæteris deformitatis appareret:emēdare in indies:& sese componere perdiscētes: nō in eodem quo prius errore deformitateq; persisterent. Ex oibus enim erroribus is lōge maximus hn̄dus est:quū ne errare quidem ipse tibi cōstantissime persuades. Quod euenire cunctis necesse est:nisi uitiis oibus perinde ac uirtute ipsa q̄ optime cognitis. Neq; iniuria Terentianus ille Parmeno tantopē solebat gloriari q̄ ignarum atq; imperitum adolescentem in meretriciam domū induxisset:ubi pspectas turpissimarum mulierum illecebras imundiciam atq; illuuiem facile deinde sperabat euitaturum. Hoc ille sibi palmariū: hanc postremā erudiendi adolescentis gloriam existimabat. Quod etiam cinicū illum Dyogenem atq; Aristippū dixisse constat:uiros cū in uita & moribus:tum cæteris in rebus diuersa sentiētes:quorum alter expedire dicebat adolescētibus:maximeq; ad eorum mores studiaq; cōferre si meretricis domum ingrediātur turpitudinis cognoscendæ cā:quam ubi pspexerint:uehementer fugiant necesse est atq; abhorreat. Alter ut nō turpe uidebatur ingredi:ita egredi nō posse turpissimū. Lacedæmonii quoq; magna exēpla uiuēdi: cæterisq; quibus nihil potius fuisse memoriæ proditū est:q̄ ut liberos adolescentesq; precipua mo℞ integritate summaq; modestia educarēt.instruerent.erudirent:quotiēs conuiuia in ciuitate celebrassent:temulētos quosdam seruos admittere solebāt: quos sui liberi in tanta & oris & mētis cōseruatione cōspicati:& riderent:& ne ipsi eadem de re ridendi forent:euitarent. Qui autem uitæ breuitatem impedimēto sibi esse propterea querūtur:q; ad multarū & pene infinitarū rerum notitiam cōsequendam:ne multa quidem sæcula:nedum anni paucis

fimi sufficere uident: nescio q̃tum iure querunt quod etiã pmoleste ferẽs Theofrastus cor nicibus & coruis: quorũ natura hebes esset: & in terrestri duxat mole pessundata totaq; de mersa: diuturnum & prope imensum uiuendi spacium datũ esset dicebat: hoībus autẽ qui bus essent preclara ingenia capacia rerũ diuinarũ: perexiguã uiuendi mœtã a natura fuisse prescriptam: ut e multis maximis amplissimisq; rebus ad hoīs cognitionem atq; excellẽtiã pertinentibus uix pauca quædam ,ppter uitæ breuitatẽ assequant. Quod ẽt Zeno quereba tur nullius rei maiorẽ inopiam mortalibus esse q̃ tẽporis. Hoc Xerxis lachrymæ deplora runt: q quum facto ex nauibus ponte Hellespontĩcũ mare traiecisset: tanta militũ multitu dine: ut æquatis montibus: uallibusq; nec mari: nec terra caperent. Tantas copias summa cũ admiratione circũspiciens tacitus atq; attonito similis: humanæ uitæ terminos contem platus: uim lachrymarũ fudisse traditur: q, nẽminẽ ex tam icredibili multitudine uel uni sæculo superstitem fore cognoscebat: adeo breuis est & circũcisa hoīs uita q̃tuncũq; lõgis sima cõtingat. Quanq̃ mihi nec naturã incusare est animo: nec eam magnope defende re: quã nullis in rebus producendis errasse: nihilq; plus minusue q̃ satis esset effecisse: iã pri dem ipse mihi pulcherrime psuaserim. Lõgissimã profecto uitã natura mortalibus tribuit: si nõ ad supuacuas & uanas actiones: sed potius ad optimarũ probatissimarũq; rex studia cõferatur: ea sunt uitiũ uirtutẽq; cognoscere: & q̃ his finitiua sunt atq; annexa q̃ diligẽtissi me perscrutari: ut euitemus alterũ ac detestemur: alteram ut recte studioseq; colamus: ame mus: amplectemur. Nam q uitam oẽm in ocio & uoluptatibus p luxum atq; libidinem & ignauiã cõsumpsere: hi mihi: & si Nestorẽ illum antiquissimũ: uiuendi spatio superarent: Cadmeos fratres: ut est in fabulis: uident imitari: qui qua hora simul oẽs nati sunt: eadẽ si mul oẽs occiderunt. Studiosi autẽ ut nulla sibi tẽporis iactura exeat: sic nullã eius indigen tiam atq; inopiã patiunt. Plus. n. hñt spacii in uita q̃, quod satis sit & ad uiuendũ & ad oĩm magnarum difficiliũq; rerũ noticiam cõsequendã. Possumus itaq; nõ uirtuti solum ut san cti atq; honesti: sed uitiis etiã ut sapiẽtes habeamur nauare operam: studiaq; nr̃a oĩa utrisq; simul citra oẽ & uirtutis & ætatis detrimentũ impertire. Virtutẽ. n. nisi cognitis uitiis con sequi poterit nemo. Nã & certã esse oportet & ab oĩ uitiorũ deprauatione seiugatã. Quos autem uitia latuerint: eos nunq̃ plenã putabo uirtutis cognitionẽ habituros. Quas ob res cur isti me tantope dehortãtur equidẽ nõ intelligo. Mihi uero nihil uidetur esse preclari[9]: nihilq; sapiente uiro dignius: q̃ si fraudem: dolum: insidias & turpissima quæq; cognoscen tes: ad uirtutem tamen tuendã exornandã: seruandãq; honestatẽ referamus oĩa. Sed iam ad instituta transeamus. Cum ad fanum Constantii una cum Nicolao Sulmonensi re ficiendi animi gr̃a me cõtulissem (soleo. n. & audire illũ frequenter: & pdiscendæ phiæ cau sa uix unq̃ ab eius latere discedere) & hic me (ut solet) ad dicendum aliqd nõ hortaret: solũ sed quædam ipse disputationis quasi fundamenta iacere cœpisset: populusq; in uia frequẽs nobis (ut solet) occurrisset: nihil ait uideri sibi mirabilius in tam imensa multitudine mor talium: q̃ tantam esse oibus mor: uultus: corporis dissimilitudinem: ut nũq̃ duo tresue ex omni sui parte similes fuisse memorent: idq; nõ solum in hoibus: qui & igenio & corpo re differrent: sed in cæteris quoq; aīalibus solo distinctis corpore uideri mirandũ. Causam oĩno ad stellas sideraq; referri: quotum motus traiectionesq; ppetue in ĩfima hæc & terre na maximã hñr inmutãdi ptãtem: q̃ cum tãta sint celeritate: tantoq; impetu & cõcitatione rapiãtur: ut psistere ne mo: nẽto qdem possint: cõtinue alios atq; alios cõcentus efficiunt: q causæ sunt rerum oĩm & semina. Hic mihi: & si pulcherrima disceptatio esset exorta: tanti uiri disputatione dignissima: cæterũ quæ nõ satis recte mecum ageret. Maior. n. erat q̃ q̃ a me uel defendi uel oppugnari uel etiam itelligi potuisset. placuit tum aliud qddam affer re nõ multum abhorrẽs ab eo quod erat institutum. Nam cũ fateri me sic esse rñdissem: uicis sim & ipse pcontari cœpi: quod ille genus hoim teterrimũ atq; imanissimũ oĩum existima ret: ea iure diu iam a me fuisse dubitatũ: nec habere satis exploratũ: quos oĩum pessimos iu dicare potuissem: q̃q̃ sæpe mecũ in eã incidissem opinionẽ: nullos hoĩes ifestiores humani tati & a bene beateq; uiuendi studio remotiores: q̃ qui a Græcis: ingrati a nr̃is appellantur: eos pcipuos humanitatis ac uitæ hostes: nec ullum esse crimen turpius ingra titudine. Tũ ille: haud absurde inqr opinaris. multi (ut ego) quoq; idem opinãtur. Fortasse nõ iniuria: Est. n. scelus quoddã atrocissimũ: & quod nõ honorẽ solum & dignitatẽ offen dit amicox: sed ipsam penitus exnnguit humanitatẽ: de his inquã si nõ est aliud qd putes priuertendum: neq; enim sumus occupati: quid ipse sentias libẽter audirem. Nam q adhuc ea de re paulo accuratius disputauerit inueni neminẽ. Pergratũ inquit: cum cæteris in re bus ad disciplinã & erudiriõnẽ attinẽtibus: tũ maxie in tã opportuna & honesta postulatõ ne: tibi q̃ accumulatissime satisfacere. Sed tñ nõ alienũ mihi uidet si Græculos illos imite

mur oia in certamẽ & cõtrouersiã adducere solitos:qd ego ad unãquãq; rẽ apiendã plurimũ ualere arbitror:nihilq; magis ad multaꝶ reꝶ usum memoriãq; cõferre. Nihil.n.tã obscurũ atq; abditũ:& a cõi sensu cognitioneq; remotũ:qd frequens illa disputandi cõsuetudo & diligẽtia nõ inueniat aptissimeq; demonstret. Fit.n.sæpe ut ex crebris disputatõibus magnaꝶ reꝶ nõ solũ sensa captemus aliena:sed ipsi etiã noua quædã excogitãtes mirum ĩmodũ exacuamur:& ingeniũ pulcherrimis atq; altissimis rebus intentũ uehemẽter excitetur:ut ne dici quidẽ possit qtum frequẽti & quottidiana disputatione proficere:& in rebus oibus erudiri uideamur:Quã ob rem idẽ quoq; nobis censeo faciendũ:fusa tñ & cõtinua orõne:nõ crebris interpellationibus abrupta:ne uel tps in repetendo cõteramus:uel seriẽ pturbemus reꝶ explicandaꝶ. Proinde qd tu sentias de igratitudine prius explicato : mox ipsi uel ad opinionẽ tuã si uidebit̃ refellendã:uel (si opus erit) ad cõfirmandã sñiam accedemus:nullaq; in re tibi deerimus. Ego uero(qm̃ inquã)ita placet)dicã plibenter : sed ea lege ne ineptias noui phi & delitamẽta derideas. Perniciosam hoibus ingratitudinẽ:& oĩ malo flagitio compandã multis equidẽ censeo de cãis:sed eo pniciosissimã iudicandã:q cũ duplex liberalitatis gñs habeat:Alteꝶ in cõferẽdis pstãdisq; bñficiis:in referẽdis alteꝶ. Quoꝶ primũ inter hoies pclaꝶ atq; excellẽs:& maxime ad laudẽ gloriãq; accõmodatum Alteꝶ uero necessitatẽ qdã pferens:ut honestũ est:& oĩ laude dignissimũ si pstet:ita si cõtemnat turpissimũ & ab humanitate prsus alienũ. Vtrũq; ingratitudo tollere e uita penitusq; extinguere uidet. Quis.n.oi sublata spe premii:qd ab ingratis expectare nõ possum? bñficentiæ & liberalitati locũ esse putabit? Eqdem nihil in oibus diuinis atq; humanis i rebus fieri posse arbitror:nisi quædã facientibus pmia uel accæpta prius fuerint : uel saltẽ exposita ut accipiant. Nã qui rebus bellicis:q studiis lrarum:q legibus:qui oi deniq; facultati atq; operi studẽt:eam ob rẽ moueri ad id potissimũ:impelliq; uident q uel utilitatẽ qdam pmio sibi cessurã arbitrant:uel quod multo pulcherrimũ famã atq; gloriã:q spes si tolleretur:nemo tã esset insanus:qui eiusmodi cæterisq; rebus dandã opetã existimaret. Idẽ puto iberalibus & bñficis euenire:qui si nullã sperarent remunerationẽ bñficii:& ne liberalitate quidẽ ulla uterent:ut neq; agri arant atq; excolũt nisi fertiles:neq; arbores nisi ubertimos fructus pariant:fouent:purgant:inserunt. Oẽm itaq; ingrati humanitatẽ extinguũt:qbus aut nihil cõferri põt quod nobis gloriæ sit emolumẽtoq; futuꝶ. Aut si cõferam? quicq uana spe ducti:nullaq; accæpta gra in bonos deinde & gratos uiros munifici & liberales esse nõ possumus. Veremur.n.ne semp in ingratos incidẽtes:temereq; pfundẽtes fortunas nostras:pauptate aliqñ & reꝶ inopia conficiamur. Ingrati.n.reꝶ acceptaꝶ oia sua sola utilitate metiunt. Magnifica quidẽ res & præclara cõferre bñficiũ: munificũ sese oibus liberalẽq; prestare:inopibus adiumẽto esse:cõsulere ignaris:leuare afflictos:opẽ ferre oibus:oẽm deniq; munificentiã & liberalitatẽ in oẽs exhibere. Ad qd cũ natura ipsa cogere nos qdã humanitatis lege uideat:qto magis cogi eos existimabimus q nõ ipsi primi cõtulere:sed accæpere beneficiũ? Sed est quoddã genus hoim in postulãdis atq; accipiendis muneribus pcacissimũ:quorũ in postulando audacia:i accipiẽdo cõfidẽtia icredibilis:ac ppe detestabilis i referẽdo uero gra & bñficio repẽdẽdo rãta sũt obliuiõe tãraq; amẽtia:ut aut dissimulẽt ac negent accepisse seqd est postremæ perfidiæ:aut accæpta si fateant referre tñ grãm quũ eẽt opus minime studeant:aut obliti penitus atq; imemores efficiant.aut qd oim censeo imanissimũ:p laude:p gloria:p uita:pro dignitate:pro bonis oibus obtrectationẽ:ignominiã calamitatem:perniciẽ & oia mala referant. Hos oẽs ingratos iure optimo nũcupamus.qq refert plurimũ:quis sit inter eos ingratior:quis ingratissimus iudicandus. Hñt enim uitia gradus quosdã magnitudinis:ut remissiora i aliis sint:aut mediocria:& interdũ fortasse tolerandã:in aliis uero maiora & ne ferenda quidẽ inueniant:quẽadmodum nec uirtus ipsa oibus eadẽ esse solet:sed in quibusdã hebetior languidiorq;:in plerisq; uero multo eminẽtior atq; prestantior. Vtcunq; tñ accipiendã putabimus ingratitudiẽ : quocũq; in gradu collocandã:turpẽ nimirũ ac fœdã & ab oi humanitatis genere iudicari oporter alienam. Quippe cum nomẽ ipsum absonum p se atq; ifestũ grãm rebus & iucũditatẽ oẽm eximere uideat:ut nihil relinquat nobis:qd iure censeamus appetendũ. Appetunt sane non quidem q ingrata & infesta:sed q grata sunt atq; iucunda:hæc ut cõsequamur oẽm uim nrãm & conatus adhibeamus. illa uero tanq; pestifera & pniciosa horrem?:fugimus:detestamur. Verũ qui beneficiũ non negat:qq est turpissimũ nõ referre grãm: minus tñ delinquere putauerim:minusq; q cæteros in culpa esse:qui cũ debere sese fateat : neq; liberalitatẽ inficiat aliẽnã:neq; imemorẽ penitus se oñdit accæptoꝶ uideturq; uel aliquid rependere:qñ munificentiã nõ occultans:gloriã afferr eis qui benefecerint q pellecti liberales:aut satis sibi fore pmii gloriã existimabũt:aut spẽ adhuc remuneratiõis aliquã retinentes:nõ oino a bñfi

cētia & liberalitate desistēt:quē iccirco tollerandū aliqñ dicebamus:si nō uolūtas deesset
gr̃æ referendæ:sed uel angustia rei familiaris īpediref:uel metu aliquo difficultateq; preteri
tus differendā in tp̄s statuat remunerationē melioreq; & reddēdi & cumulandi bñficii oc
casionē expectandam:q̄lē Darīū erga Silophonē Samiū ferūt exti ̄sse:q cū p̄uat⁹ neq; re
giam adhuc tactus dignitatē:q̄dam ab illo ueste donaref:expectandā ratus occasionē ni
hil sibi principio retribuit. cæterū ubi primū regnū adeptus:& urbē & insulam Silophon
ti parere iussam:eius n sui arbitrioq; subiecit. Quam ob rē nō oblitū fuisse Darīū credendū
est:sed meliorē reddēdæ cumulandæq; gr̃æ occasionē expectasse:qđ ea de causa qui fecerit
nō mō nō culpādos puto:uer̃ magnope mea quidē sñia cōmēdādos. Sin illis & tp̄is op
portunitas:& fortunæ suppeditauerint:quo pacto excusari possint:equidem nō intelligo.

Nam & plerūq; nō expetēda solū:sed quærēda ēt est occasio reddēdi bñficii. Solet.n.aius
cuiusq; cū in rebus cæteris:tū maxime in liberalitate spectari: qui si nō nisi ad honestū:bo
nū:æquūq; declinans:nulla īpulsus maliuolētia:nihil temere:nihil flagitiose: nihil deniq;
auare agere conef:ēt si mala rer̃ euēta sequātur neq; īgratus erit:neq; temerari⁹ iudicādus:
ut q sociis obsessis naui frumētariā miserit:eaq; prius q̄ in portū se recipiat ab hostib⁹ inter
cipiaf:nō icciirco cū uel socii īgratū:uel liberalē hostes appellabūt:q̄q̄ sūt utilitatē ab eo cō
secuti nō mediocrē. Nō.n.qđ agam⁹ semp inspiciēdū est:sed quo simus aio quū agim⁹.qđ
etiā in fabulis iocati sum⁹:Coruū lupos p ardua mōtiū iuga comitatū: ptem sibi p̄dæ fieri
postulasse:q eos secut⁹ nullo tp̄e destituisset:sociusq; fuisset: repulsus deide a lupis tanq̄ nō
eos sed p̄dā cibūq; secutū:neq; min⁹ lupor̃ si occiderent q̄ cæteror̃ aialiū extra fuisse uora
tur̃. Oē nāq; bñficiū maleficiūue ideo appellādū:q a bono maloue aio p̄fectū nō ip̄m euē
tū rer̃ p̄se ferr:sed uolūtatē atq; aium respicere atq; itueri uideaf. Quā ob rē q̄bus nō uolū
tas retribuēdi officii:sed facultas atq; occasio dfuerit ab oi (ut arbitror) īgratitudinis crimi
ne absoluenf. Idē de his quoq; cēseo dicēdū:qui cū ingēs aliqđ accæpint bñficiū: nō ple
nā atq; uberē gr̃am:sed tñ aliquā rettulerit: siqdē nō obliti penit⁹ aut īgrati iudicādi sūt:quo
rū aius q̄ totius magno bñficio deuict⁹:si nō illud q̄ debet:saltē q̄ pōt remunerañoe p̄seq
tur. Nā neq; accæptū munus & bñfaciēdi uirt⁹ occultaf & rer̃ inopia atq; egestas facier ex
cusatū:neq; oēm ab aio liberalitatē radicit⁹ euellit:spe aliq̄ cōpēsatiōis remanēte: cū mani
feste appear metas illi retribuēdi nō a uolūtate cōstitutas:sed ipositas ab inopia.ut.n. fore
cū fortunati⁹ res sese hēbunt gr̃am eū multo pleniorē esse relatur̃. Cæter̃ q negāt accæpis
se:quor̃ undiq; pmagna ē copia:tāta sunt feritate atq; p̄fidia ut maiore q̄si esse nō possint.
Quid.n pōt esse p̄fidius q̄ eius ītiiciari:cuius ope atq; auxilio fretus uel piculo subtractus &
saluti restitus sit:uel in aliq̄ dignitate cōstitutus:uitā sit cōsecutus meliorē. Reminiscor eq
dem frequēter me in eos uiros īcidisse:qui ornati a me & cū pecunia:rebus aliis sustētati su
sceptiq; hospitio & in maxis difficilimisq; negociis adiuti:usq; adeo cōfidentes atq; īgra
tos sese prestiterūt:ut cognitionē mei & familiaritatē dissimulare nō sint ueriti:atq; ita me
cū ægerint:ut si tuisq̄ neq; cognitū:neq; uisum:aut auditū unq̄ habuissent:nefandos profe
cto hoies & liberalitatē delentes oēm. Quis.n.cōferendū i quempiā bñficiū:aut ulla unq̄
utendū liberalitate iudicabit:si de quib⁹ optime se meritū & q̄uis gr̃a dignū putet:ab his ne
gligi se cōtēniq; cognoscat:& a quib⁹ sūmā charitatē:amorē:decus expectabat:his cōtem
ptui sese uideat esse atq; ludibrio & odio ēt nō mediocri? Ingrati hoīs pœna nulla maior
atq; atrocior esse pōt:& quā ipse uehemētius fugere conef:q̄ eos ip̄os ītueri quibus se sen
tiat obligatū officioq; deuinctū. Quor̃ eo maxie p̄ñtiam horrere fugereq; uidef: qm̄ nō
delectaf aliena i se charitate & beniuolētia:sed exurif assidua recordatiōe bñficii:ex quo q
gratus ē maximā solet cape uoluptatē:Nam & si īgratū sua p̄teruitas absoluat: conscia tñ
seuerissima æqui atq; iniqui iudicatrix archana rer̃ cōfessione dānat & torquet. Hēt præte
rea conscia mirificos accusatores defensoresq; luborē:trepidationē:cōstantiā:fiduciā: quo
tū primus mala:postremis bona reteguntf. Qui uero leuatus abs te atq; adiut⁹ aliqū tui no
ticiā dissimulabit:si forte obuiū te illi obtuleris:erubeat necesse est cogēte cōscia. Quid tūc
illum censeas cogitare:quibus te petere execratiōibus:quousq; uitā illi tuā uideri molestis
simam? Quor̃.n ueremur cōspectum p̄ñtiam formidamus:eos odio p̄sequamur acerbissi
mo & extinctos cupiamus oportet:ne obuios se interdū offerētibus subpudere erubescere
q; cogamur. Equidē equiore aio tollerandos esse ducerē:si satis hērent negare beneficiū:ne
q; ita nos tacita maliuolentia atq; odio infectarent. Est n.turpe satis atq; absurdū nō red
dere qđ accæpis:cui si addideris maliuolentiā:nihil pōt turpius atq; imanius excogitari.
Quid efferacius cane? quid totius humanitatis magis expers iueniaf: cui si semel non eē
cœpimus:ppetuo nos memoria tenebit:nunq oblatrabit:mordebit nunq̄:ēt si fuerit irrita
tus:& quocunq; p̄fecturos longo itineris spacio comitabif:nunq̄ a nr̃o tergo latereq; dis

cedēsi & quotiēs uel solo nutu euocabimus:cauda:capite:auriculis:& ipsis demū oculis incredibili lætitia blandiet̄.Ingratus aūt oī cane pfidior:ne illud qdem uereť dissimulare qd cōstat sitq̧ oībus manifestissimum:dico noticiā & familiaritatē:q nō nisi diuturno tpe & multoꝝ testimonio cōparant̄.Quod aīal leone truculentius:ʔ sed cū nos ad bñficium flecti sæpissime uidemus.Etenī nulla tā imanis:tā indomita & īmansueta fera: quā sui educatoris aduentu non summopere gaudere:gestire atq̧ arridere uideamus. Ex oī genere aīalium solus ingratus bñfacientis uultū neq̄ ītueri:quē ueste:quē pecunūs:quē metu iuuerisquē susceperis hospitio:quē deniq̧ capitis īterdū picuło liberaueris:cui summū pstiteris honorē ad dignitatēq̧ sustuleris:is te aut pinde ac nusq̄ cognitū dissimulabit:aut si id(qm̄ māifestū sit plurimis)inficiari nō possit:nihil se tibi debere cōtendet.Tū uel nullum dicet accæpisse bñficium:uel multo plura & maiora pstitisse q̄ accæpit.Quid igiť īgrato uel dissimulante fœdius:uel negante pfidius uel utroq̧ detestabilius inueniať.Quanq̄ nō me fugit interesse plurimū quanā maiorē inferāt nobis iniuriā:hi q ornari a nobis noticiā tñ nri bñficiiq̧ memoriā dissimulant:an q aliquid ī se collatū apte inficiant̄.Vtriq̧.n.ad unū ingratitudinis finē:diuerso tñ itinere cōtendunt.Nā quibꝰ audacia īest dissimulādi eos tū demū ituros inficias existimo:si qñ uelimus pstitas cōmoditates collataq̧ in eos bñficia ī memoriā reuocare:tunc.n.nō ignora. e solum:sed ne uidisse quidē deos atq̧ hoīes testabuntur:aut si id facere nō pñt:mendacē te ac uanū appellantes mille cōuiciis insectabuntur & iurgiis.Quocirca qui dissimulat:eo minꝰ delinquere uideť:qm̄ hic paulo tectius:ille uero multo apnius inficiať.dissimulantē nequitia:negantē etiā & pfidia cōdemnat.tñ īgratus alter quia negat:alter uero qm̄ negare paratus si repetať.Aliud gñs ingratoꝝ ad eos attinet:qui bꝰ cū magna sint collata munera nō mō grām referre nō cogitāt:sed ipsius(qd turpissimū est)oblin bñficii ea ipsa q̄ accæperunt penitus memoria deleuere. Rem mehercule ut primo aspectu tollerabilē:neq̧ nimis magnæ deformitatis appentem:ita si paulo ꝑpius accedas:diligentiusq̧ pspicias:nescio an oīum pfidissimā ac ꝑpe nefandissimā iudicandā.Nec uero dubito plærosq̧ mortaliū:cū maxīe cæteris in rebus:tum in hoc multa inter se diuersaq̧ sentire & suū cuiq̧ esse iudiciū atq̧ suiam.Nā sunt quibꝰ humanū & ne turpe quidem hoc uideri soleat:cū iuitis plærūq̧ nobis ea excidant:q̄ si ppetuo memoria teneremus summa nos afficerēt uoluptate maximūq̧ interdū afferre ornamētū:ut q lr̄as:qui leges:qui artes reliq̄s:qui dēq̧ res mille didicerūt:quaꝝ oīum memoria diuturna ī nobis esse nō pōt:nisi q̄ rarissime paucissimisq̧ cōtingat:ut reꝝ oīum qui didicerunt ī uita ex oī pte recordentur.Quæ ꝑterea ætas magis ad discendu idonea & ad memoriā magis accōmodata q̄ tenera illa pueroꝝ:qui tñ uix minimā ptem eoꝝ q̄ in ea ætate didicerūt ppetuo tenere potuerūt īstante semp atq̧ admonēte ꝑceptore.Multa ꝑterea sunt:q̄ uim illā memorādi soleant īpedire:amplissimæ dignitates:calamitates:ægritudines:quaꝝ ui atq̧ impulsu non mō q̄ accepimus ab aliis:sed nos ipos interdū obliuiscimur.Obruiť.n.sensus atq̧ memoria multitudie grauissimaꝝ reꝝ:q̄s in uita euenire necesse est ē:& ipsius fortūæ mutatōe & uarietate cōfundit̄:ut neq̧ aures nr̄æ soni cape magnitudinē neq̧ oculi solis pñt splendorem intueri:sic fieri ut quo scunq̧ ex infimo loco ad summū reꝝ fastigiū & dignitatē fortuna sustulerit:pristinæ cōditiōis & amiciciæ imemores efficiant̄:qm̄ p magni motus aīoꝝ memoriā totā occupantes:minima quæq̧ depellunt:quemadmodū ardentes faces atq̧ incendia magno fulgore solis obfuscant̄ depelluntq̧ ab angulis & ītuitu oculoꝝ.Sæpe etiam solet euenire ut membra quædā nimio dolore adeo tabescant & corrumpant̄:ut nec sentire nec mouere se queant:eodē mō deficere memoriā multitudine & uarietate maximaꝝ rerum: nō culpa uoluntatis sed naturæ opus esse cōtendunt. Quippe cum humanū sit & nobis a natura datum:quā iure nos quidē accusar̄ nō possumꝰ.conať.n.nihil munlū facere:nihil gigneť diminutū:sed pfectissima quæq̧ pduceť.Rursus picułoꝝ & calamitatū tāta iterdū ē acerbitas tātus metꝰ atq̧ dolor ut nō mō imemores bñficioꝝ sed exaīes nōnūq̄ fieri uideať.multos memorare solent:uel orbatos filiis:uel exutos dignitatibus:uel aliis fortunæ casibus lacessitos:nō oblitos solū pteritaꝝ reꝝ:sed insanos īcōs aliqñ:& summo demū dolore angustiaq̧ cōfectos:ut Aiacē illū Thelamoniū:quē ita īsanū pp irā scribit Sophocles ut greges armētaq̧ Achiuoꝝ ferro inuadens:ipsos se Achiuos putaret interfecisse:ut Hecubā canina latrantē rabie:ut Heroclē Parthoꝝ regē:q Pacoro filio Auentidio cum oī exercitu trucidato in furorē cōuersus ferť nō cibū sumere potuisse:nō amicos alloqui:nō uocem emittere:ut iā mutus oino īcūs uidereť:ut Periandrū:qui unus inter Græciæ sapientes habitus filium a Corciteis interfectū atq̧ multū dolēs ipatientissimo mœrore cōfectus est: Sic Menippū Cinicū:qui pecunia sibi p insidias erepta laqueo se suspendēs:uitā ex ingenti dolore finiuit.Sic alios multos:neq̧ censent memoriā bñficioꝝ in tā acerbissimo dolore

locũ hře potuiſſe:in quo ſalutis ac uitæ memoriã abiecerũt oẽm. Quoſdã etiã ex nimia læticia uita defunctos:ut Dionyſiũ tyrannum accæpto uictoriæ nũtio:ut Sophoclem:ut Chilonẽ:quo℞ alter uictor in tragœdiæ cõtentione declaratus ſubito ex ĩgenti læticia morit. Alter filiũ in olympia coronatũ amplexus extinguit:qui honos maxius apud Græcos habebat. Multos tãtus iterdũ iuaſit morb⁹ut extẽplo ſenſus memoriã & re℞ oium cognitionẽ amiſerit fræneticos uel letargos:ſic Straboẽ quẽdã qui cũ ſaxo in caput cõcuſſus eẽt re℞ oium:quas añ nouerat dr̃ ſtatim ſcũs oblitus:quãobrẽ nõ uideri tantope culpandos: qui memoriam abiecerũt bñficio℞:quod plærũq; a natura ipſa caſuq; cõtingit. Cõtra uero mihi nulla tã ĩgens tãq; iſignis igratitudo uideri ſolet: & q̃ tã nullã admittat excuſationẽ Nã ut a pueris initiũ capiamus:pdiſcũt illi quidẽ multa:ſed ea diu memoria nõ tenent: tñ nõ ita ſtatim dediſcunt:ut ne ſemel quidẽ recitare poſſint oĩa memoriter:q̃ aĩo frequenter agitata:ſæpeq; ad uerbũ repetita raro e memoria delabunt. Qui igit accæpit beneficium ſi cito referat:ſi frequẽter ĩ aĩo uerſabit ſæpeq; de illo referẽdo cogitabit nunq̃ efficietur oblitus:qđ ſi multa nobis excidũtq; memoria retenta maxĩo nobis eẽnt ornamẽto: qđ ego nõ inficior. nec hoc quidem memoriæ magis uidet & naturæ q̃ negligentiæ nr̃æ tribuendũ. Cur legũ:cur artiũ obliuiſcimur reliqua℞: niſi quia nõ frequẽter exercemus:nõ mente:nõ aĩo & cogitatiõe uerſamus. Hinc pclaꝝ illud a Pictagora pceptũ:exercendam eſſe memoriã. Hinc Dyogenis ſaluberrima ſñia. Nihil in oĩ uita ſine exercitatiõe fieri poſſe. Ob eam hoĩes cũ in mechanicis:tũ in cæteris artibus pmirã celeritatẽ aſſecutos. Hinc etiam & Periandri Corinthii pclaræ dictũ:Exercitationẽ oĩa ualere. Cantores uero & cytharedi tantã habẽt initio difficultatẽ adiſcẽdi:ut ne uocẽ qdẽ exprimere:aut digitos moueri poſſe uideant. Mox uero ſũma uoluptate allecti:aut repetẽtes que didicerũt:aut cõtetus oẽs & uocum interualla crebra cogitatiõe complectẽtes:id demum frequẽti uſu & exercitatiõe conſequuntur ut clauſis:ſi uelint oculis & uoce flectant uarietate incredibili:& cordas oẽs mira digitorũ celeritate pcurrant. Ingratus uero quia nullã capit uoluptatẽ referẽdi:ideo nũq̃ de reddendo beneficio cogitauit:niſi fortaſſe cũ accæpit. quæ res non ad hoĩes pertinet: ſed beſtiis ea inſita natura:ut q̃diu cibus ore uerſetur:ſola põtium delectatione teneantur. Sic etiã quæ audita ſemel fuerint:memoriaq; cõpræhenſa: excidat neceſſe eſt:& elabantur niſi cuſtodita ſint & aĩo frequẽter repetita:nunq̃ intermiſſa. At mutatio fortunæ aĩum ad maiora cõuertit:fateor equidẽ:hoc in illis dũtaxat:qui minimis rebus aſſueti q̃ magna ſũt ſine mẽtis atq; aĩ detrimẽto cape nõ pñt. Hi ſũt quorũ nimiã fœlicitatẽ grauiter:ut oĩa ſolet Ariſtoteles:ab amicis nõ cenſet eẽ cupiendã. Putat. n. eos nequaquã in amicitia manſuros:ubi fuerint nimiũ locupletati:diffeſſuroſq; ab officio tanq̃ ſecundã fortunã cape ſine amico℞ obliuione nõ poſſint. Sed ego idẽ oĩbus euenire nõ arbitror. Fortuna uero q̃q̃ in rebus aliis plurimũ ualet:nullã tñ hẽt in aĩo ptãtem. Qui reges:qui principes:qui impatores efficiunt:optime illi quidẽ meminiſſe poterunt priuatos ſeſe aliq̃n & in infimo rerum ſtatu cõſtitutos adiutoſq; bñficio priuato℞ hoim:qđ in Dario ſupra demõſtrauimus. Immenſam nobis dii ĩmortales uim ingenii & memoriæ tribuerunt. Multa inuenio mãdata lrĩs a nr̃is maioribus:magna quoſdam & ppe diuina fuiſſe memoria:ut Gneã illũ Platoni cũ:qui poſtridie q̃ ueniſſet Romam oium Patricio℞ & equeſtris ordis ciuiũ noĩa cũ ſũma oium admiratiõe dicebat:eoſq; oẽs ſuo noĩe compellabat. Cyrrhus uero & Themiſtocles L. Scipio:aliiq; pmulti idem in ſuis militib⁹ faciebant. Mythridates quoq; tanta memoria fuiſſe phibet:ut duabus & uiginti natõibus moribus inſtitutis lingua differentibus:quib⁹ impabat:ipſe nullo cũ ĩterpræte loqueret. Quid dicam de Septio Metrodoro:qui multo℞ ſimul loquentiũ uerba ſenſaq; excipiẽs ĩ maximam oẽs admiratiõe adducebat. Plurimos equidẽ memorare poſſe:cũ ſupioribus ſæculis:tũ etiam ætate nr̃a q̃pluri mũ memoria ualuiſſe. Nec ẽ eadẽ uis uiuẽdi atq; audit⁹ alio℞q; ſẽſuũ ĩ nobis. quippe priui illi atq; hebetes magnitudine re℞ deficiunt & cõfundunt. Animus uero imenſus eſt atq; diuinus:qui quo plura capit maioraq; amplectitur:eo magis pfici atq; illuſtrari cõſueuit. Quo fit ut quũ defixius quicq̃ intuemur:hebetent oculi & caligine quadam mi℞ imodũ afficiant:ſoni magnitudine aures obtundant:ſtudio uero & aſſidua contẽplatiõe magna℞ re℞ nõ mõ non obruit aĩus & uis ipſa contẽplandi:ſed ingẽti quadam & ppe incredibili luce itelligẽtiaq; complectit:illuminatq; continuo uſu cogitandi. Nemo põt nimea quidẽ inia: tã ſatis doctus eſſe:tã ſatis eruditus:& tam maxia℞ altiſſimarũq; re℞ memoria refertiſſimus:q non colligere ſeſe & multo plura cape ceſſeat. neq; (ſi qua uolet alia) ppterea nõ pdiſcet: qm̃ mens multis rebus ſit occupata. neq; ſi pdiſcat re℞ obliuiſcetur cætera℞. Qui uero magnis calamitatibus & fortunæ caſibus laceſſiti ſint & in maximis anguſtiis ac neceſſitatibus conſtituti:q̃q̃ incõmoditates plurimas & detrimenta patiunt:nõ tñ ita cætera oĩa dediſcere pu-

tauerimus:ut nulla i eis remaneat memoria preteritarum rerum & pristinæ fœlicitatis immemores efficiant. Ná & si miseris & calamitosis maximū adiiciat doloris incrementum prioris fortunæ recordatio:fiūtq; ob hoc miseriores:qm fœlicioribus & tráquillioribus rebus assueti:q paulo molestiora fuerit:nō parum ægre patiunt:eáq; ob ré multo magis affligantur. reperiūr tñ honores:opes:dignitates:amicicias & multorum in se collata bñficia recordantur tū pñtium incōmodorum calamitaté acerbitate cōpensantes:fœlicissima quæq; meminerūt & quod more suo sapienter ut poeta:Nimiū meminisse necesse est. Q d si Aiacē factū primū furiosum ppter irá atq; doloré mox sese iterfecisse:& Sophocles:& alii plurimi tradiderunt:nescio equidē quē furiosum si mori fortiter maluit q̃ uiuere ignominiose.idē multi fecisse memorant. Ná qd de gregibus atq; armētis poetæ cōfinxere:his nō magnam ad modū fidē putamus adhibendá:nisi fortasse Palladē eius rei cám afferētes.id deorum imortaliū ptāti tribuamus. Horestē quoq; furiæ cæde parentis inuaserūt. Sed nec Piladē ullis affecit iniuriis:nec eius in Thracia oblitus est:cū mori se male diceret q̃ mactari Piladem pateret. Sic insana fcā est Heccuba:& pp maximā crudelissimáq; fortūæ acerbitatem in furorem rabiēq; cōuersa. Verum nō illa in Helenū:nō in Cassandram:sed in Polynestorem sæuiendū cognouit:qd magis pclarum facinus agere uel optime sana potuisset:q̃ uiolatá fidem hospitii piuratos deos & necatū filiū ulcisci. Q d si Sophocles: si Periander: si Menippus Chilo:aliiq; pmulti uel gaudiū nimiū capere:uel doloris acerbitaté supare nō potuerūt:qd aliud cáæ fuisse puté:nisi insitá & ptinacé in aío memoriá:uel boni quo nimis gaudebant: uel mali quo nimis angebant:q si neq; uictoriæ & utilitatis: neq; calamitatis atq; incommodi meminissent:pfecto neq; a gaudio nimio fuissent:neq; ab intollerabili dolore supati:sed qm iis cogitatōibus hærentes auelli nō poterát:nimiá memoriá mortis cám habuere. Quaobrem non uideo cur deficere memoriá & obliuisci hoies:etiá maximis & periculosissimis calamitatibus arbitrari debeamus:afferreq; exépla ad eá rem nihil prorsus attinētia. Optima rerum oium excogitandarum magistra necessitas est: nihil.n.magis solet ingenium atq; memoriá nrám excitare. Nunq̃ me hercule magis sape solemus:magisq; rerum oium recordari:q̃ quū millæ fortunæ casibus expositi táq̃ nauis uētis atq; fluctibus exagitamur. Q d uero de moribus dicebat q̃ rarissime solet euenire:ut ita penitus exaiari sepultis sensibus efficiamur:ut nec recolamus qdem pterita:nec pñtia si qua sunt: satis recte sentiamus aut si accidat fortassis aliqñ:nō igit uident excusandi:qui tádiu ingrati perseuerate potuerunt:ut etiá morbū expectarint ad ingratitudiné ppetuo confirmandá. Erat enim occupádū tps ut ante referret grám q̃ referédi tolleret occasio. Quá ob rem q̃ oblitus fuerit beneficii:eum magis delinquere putauerim:q̃ quo iure possit excusari:cū sit turpissimum gñs ingratitudinis:& q̃tum ad inhumanitatem & pfidiam attinet:cæteris oibus:q̃ diximus ante ponēdum q nō referūt:q negát:qui dissimulát:igrati quidē oēs iudicandi sunt:cærerum ne quaq̃ cum hoc genere compandi. Quippe cū nemo phibear qn emendare sese & q̃ gratissimos prestare possint. Eninuero mores & q̃ facillime & q̃ sæpissime cōmutant:quod cum cæteri pmultis tum maxie Palemon Atheniensis ondit:q ex ignauo & temulento adolescente i sapientissimum & grauissimum phm euasit: sola Xenocratis oratone psuasus. Sæpe enim colligunt hoies sese & nullo impellente sua ipsi delicta detestant. Nemo tam ferus & agrestis:tamq; ab omni humanitate destitutus:qui si mō peccare se intelligat:nō aliquando sibi ipse displiceant:& ad sanctiores mores:melioraq; studia pmuret. Qui uero se errare nō sentiat:is & uitam suam pbat:& in ea summa ui atq; studio perseuerat. Quá ob rem oblitus qui fuerit bñficii:gratus fieri nullo mō potest. Nunq̃ etenim reuiuisceret quod semel est extinctū:ut membrum aliquod a corpe decisum:cuius nullæ remásere reliquiæ in corp⁹ amplius coire nullo(ut arbitror)ualebit artificio:nec ulla est rá pestilés & immanis ægritudo quá medici uel curare penitus nequeant:uel saltem leuiorem facere nō possint:solis his qui sunt extincti nullū remediū afferre:nullūq; idoneū medicamētum excogitare ualuerunt. Quid.n.ab his putabimus esse sperandū:an quos nō cōferri quidē uidet bñficium. sed extingui. Eqdem sic mihi psuadeo:nullá certioré:nulláq; stulticiá insigniore:q̃ res fortūasq; nras ita temere collocare:ut nobis cū opus sit pfidio esse nō possint:sed illū ego lōge censeo stultissimū:qui nō largiendo quidē:sed dissipádo potius ita collocat: opes suas pfudit ut statim uideát esse pituræ nullamq; neq; loci:neq; tpis recordationé habituræ. Sed iam ad gñs aliud transeam⁹:qd eam ob rem postremo loco constituimus: qm nō solū cætera ingratorum genera:sed oē scelus atq; flagitiū atrocitate sua uidet anteire:hi sūt:qui p honore dedecus:pro laude ignominiá:pro salute:p uita piculum:discrimen & pnicié referre cōsueuerunt quorum ut atrocitas isignis:ita copia q̃maxia. Quid hoc scelere imanius:quid truculētius excogitari pōt?Si qui gratiá nō retulere uehemēter abhorrem⁹:si qui negauerunt

qui obliti sũt: odimus: detestamur: execramur. Quo uultu: quo aĩo: quib⁹ oculis ĩtuebimur qua maliuolentia eos persequi debeam⁹ qui adiuti cũ a nobis maximisq; ornati dignitatibus & in sũma rez fortũa atq; amplitudine cõstituti: oppugnare tñ nos & pedib⁹ cõculcare nõ uereamur: quos domi: quos tectis hospicioq; suscepimus quos domestico ꝑsidio sustẽtamus: ii nos domo p̃riaq; ꝓpellere: rebus oĩbus expoliare & in exilium extrudere nituntur. quoꝝ sumus tutati dignitatẽ: honorẽ auximus: amplificauimus gloriã: & eoꝝ laudes in cœlũ usq; tollere conati sumus: ii summũ nobis dedecus ĩferre: famã nr̃am depopulare & afficere turpissima cogitãt ignominia. & quos ab inimicis atq; hostibus nõ sine magno nr̃o discrimine defendimus: magnoq; interdũ uitæ ꝑiculo subtraximus: hi nefanda ĩ nos tæla & sceleratas manus ĩtulere. quos in portũ restituimus: ab his ĩ maxĩas tempestates discrimĩaq; iactamur. Multis uitã ipsam cõseruauimus: qui corpus atq; aĩam eripe conãtes mille ĩsidias & mortẽ nobis atrocissimã machinant̃. Quid hoc scelere p̃õt nedum dici: sed excogitari detestabilius: quid fœdi⁹: quid deniq; inueniri truculentius? & ab ea q̃ est inter hoĩes charitate magis alienũ: magisq; liberalitati cõtrariũ. quis nõ ab oĩ officio beneficentiaq; desistat: si quib⁹ hoĩbus bñfecerit: hi sibi oĩ ui atq; studio nocere ĩsidiariq; conent̃? An ideo sementẽ electissimã seminauimus: uites ꝓpagauimus: ut ꝑniciosas cicutas metẽtes: nõ musta: sed aconita & pestilẽtissima uenena biberemus. Et q̃d ꝑ saxa scripsit Temistocles: Nã ille quoq; ad ĩgratos tũc forte loquebat̃: an ideo mœnia ur̃a domosq; cõdidimus: ut essẽt qui nr̃as oppugnarẽt? An ideo nobis tecta fundauimus: ut essẽt qui nr̃a delerẽt? Q̃d tñ facinus agitari possit: q̃d tã ĩmane flagitiũ excogitari: q̃d nõ huius truculẽtissimi sceleris atrocitate superet̃? Contulimus. n. bñficiũ ut potẽtiores essent ad tuendos sese: non ad cõtumeliã nobis inferendã. Dedimus gladiũ quo se fortunasq; suas: & (si opus esset) nos etiã nr̃aq; defenderẽt: non ut in eos impetũ facerẽt a quib⁹ uitæ ꝑsidiũ accæpissent. At pœnitebat hoĩes sceleratissimos gr̃am (ut par erat) minie referre nisi uim ultro atq; iniuriam nobis intulissent. Alexandrũ Macedonẽ huius detestandi & nefarii sceleris magnitudinẽ oñdisse multi memoriæ ꝓdiderũt: qui cũ Clitũ nutricis suæ fratrẽ magnũ imprimis & ꝑclaꝝ uiꝝ interfecisset: q̄ Philippi patris gesta in cõuiuio magnifice ut decebat extollens Alexãdri gloriæ atq; laudibus detrahere uisus esset: non mõ mortuum Clitũ mitigato furore deplorauit: sed seipꝫm interficere eodẽ tælo cõstituit. Quod cum milites detẽta manu facere ꝓhiberẽt miserabili planctu Regiã totã ululatuq; cõplebat. Nec indecoꝝ tantæ maiestatis fastigio putauit: faciem crebris unguibus laniare: & circunstantes obtestari milites: ne se tanto dedecore superstitẽ esse paterent̃: sinerent eũ mori qui oĩum ingratissimus conseruatori suo & de se optime merito: uitã ꝑ summũ facinus ademisset. Quippe qui se apud Granicum amnẽ nudo capite dimicantem suo clypeo texisset: & Rosacis manũ capiti eius ĩminentẽ amputasset. Postremo cũ ferro uitã ꝓhibẽtibus suis finire nõ ualeret. inedia extingui ꝓperabat. Triduũ nãq; sine oĩ cibo atq; potu inclusum iacuisse moriẽdi gratia tradiderũt. Intelligebat. n. nihil a se cõmitti potuisse crudelius q̃ ꝓ auxilio atq; salute calamitatẽ & interitũ reddidisse. nec ulla alia re tantã ĩgratitudinẽ: q̃ sola morte diluẽdã. Ingratitudo (q̃tũ ego sentio) cuiuis hoĩ turpis hñda ẽ. Regi uero atq; principi lõge turpissima. quid. n. magnificũ illis & ꝑclaꝝ esse p̃õt si sint ingrati: qui liberalitatẽ ĩprimis & munificentia præstare & gr̃am q̃dam ꝑse ferre ipsa imperii maiestate cõpellant̃. Turpius. n. illis est in beneficio: gr̃a & liberalitate q̃ in ꝑlio supari: quoꝝ in altero aĩi nequitia cõprehendit̃: fortuna in altero p̃õt accusari. Philippus quoq; Alexãdri p̃r & si amicicias sola (ut ferunt) utilitate coluisset: ab ea tñ de qua loquimur ĩgratitudine uehementer abhorrebat: reꝑfecto oĩ magno scelere atrociore. hic cum militẽ in castris haberet fortem quidem uiꝝ & bellis gerendis: plurimũ exercitatũ: & cui Rex ꝓpter singularẽ & animi & corporis fortitudinem magna premia contulisset: forte euenit militem turbido mari nauigantem: maximis procellis & tempestatibus agitatũ: fracta demũ naui in agrũ quendã fuisse deiectum: ibiq; ab eo: cuius fuisset ager exaĩatum: ac prope mortuũ inuentũ q̃ta maxima fieri potuit diligentia & humanitate curatũ: & domo: igni: uestibus: cibisq; ad reuocandã aĩam conferentibus humanissime fotũ. Quid plura bonus uir: cũ militẽ triginta circiter diebus apud se detinuisset: abeuntẽ ueste pecuniaq; donauit. Qui ubi ad Philippum Regẽ se contulisset orare cœpit: ut iacturã eius & calamitatem miseraret̃: quem maris fluctus & tẽpestates oĩb⁹ rebus expoliatũ ad postremã inopiã redægissent: postulat dari sibi ꝑdium in quo a bono uiro susceptus euasisset. Hic cũ despoliari se ꝑ summã & inauditã ingratitudinẽ ægre pateret̃ ab eo quẽ summa charitate: ꝑsidio: uitæq; custodia texisset: rem oẽm ut sese hẽret Regi patefecit orat ne sua sibi bñficia & humanitatem nocuisse patiatur: simulq; ne militi tñ facinus aggresso diuturniorẽ concedat impunitatẽ. Sordidissimũ fore tanti Regis spectaculũ: si tã in

gratos & nefarrios uiros:aliquã apud se auctoritatẽ hře sustineret. Exemplo Philippus re-
stituto(ut par erat)pdio:militẽ ad se uocari iussum nõ exauctorauit solum:sed igni ad mo
to lřis frontẽ isigniri iussit:ut ludibrio foret oĩbus:& aĩum ingratissimũ:& nulli⁹ amplius
dignũ bñficiis indicarẽt. Nã ut ego p Philippo loquar:q̃tũ tibi bñficiũ pstare possim: quã
tãtã afferre cõmoditatẽ:ut sperẽ gratũ erga me aĩum habituꝝ? Possum tibi centuriã:possũ
cohortẽ:possum ẽt phalangẽ:& deniq; totũ exercitũ cõmittere possum:& regni quoq; da
re maiestatẽ. Magna hæc quidẽ & præclara mumunera:sed q̃ si cum uita cõferant̃ pexigua
sunt & nullius emolumẽti iudicãda:& tanq̃ uana atq; inutilia cõtemnenda Si p uita quã
accæpisti detrimentũ referre nõ puduit quã obsecro mihi habebis grãm pro cohorte? Tũ
cauendũ mihi censeo:si tibi quicq̃ donẽ. Quotiẽs eñi de meis in te meritis cogitabis: toti-
ens erit mihi a tã pessima & sordidissima grã metuendũ. Nã quo plura maioraq; in te bñfi
cia conferant̃:eo maius mihi piculũ ipẽdere:pluresq; strui suspicabor isidias. Cui opes: cui
fortunas oẽs:cui salutẽ uitamq; debebas:eum tu fortunis oĩbus expoliare conabaris. Quo
in loco uitã tibi spũmq; restituit:eum tu locũ eripere studuisti. Non possum tantã ĩmanita
tẽ exeq uerbis:maius.n.est scelus:q̃ qđ satis dicẽdo possit explicari. Enimuero cæteros q a
nobis pauloante dicebãt̃:alios alia cã facit ingratos. hic nõ refert uel qm̃ auarus est & in-
opiã egestatẽq; uereť:si reddiderit:uel qa opus nobis grã esse nõ putat:Negabit ille bñficiũ
qm̃ pmolestũ sibi uideť:si se nobis deuinctũ atq; obligatũ esse fateať. Noticiãq; nři dissimu
labit:uel ob eam ipsam cãm quã diximus:uel qa uideť referre nõ fortasse pp̃ter inopiã:quã
fateri uel pauprimo cuiq; solet esse durissimũ. Neq;.n.adeo sapientes nati sumus: neq; ad-
eo bonis & subductis rõnibus instituti:qn in frequentissimos errores icidamus. Negat.n.
quispiã bñficium:qm̃ satius duxit ita facere:q̃ fatentẽ repræhendere. Nã nõ possum nõ fate
ri male existimasse:sed suo tñ errore defendeť:Nam qui per solã peccat ignorationẽ:is & si
nõ penitus uideť excusari:minus tñ delinquere cæteri iudicabiť. Alius oblitus est benefi-
cii:quod inficiari nõ possum esse q̃ turpissimũ Sed sua illum negligentia atq; ignauia tue-
buntť. Qui uero huic nefarrio generi est affinis:hoc uel maxime nõ potest excusari:qm̃ neq;
paupertate & inopia:neq; pudore aliquo:neq; errore atq; negligentia:sed sola pfidia neq-
tiaq; peccauit:qua non ad ingratitudinem dũtaxat: uerum ad teterrima quæq; impelli fla
gitia potuisset. Nam quos bonũ aliquod accipientes malum referre nõ pudet:eos nulla fi-
de:nulla modestia:nullis legibus:nullis institutis:nulla deniq; iusticia & pietate contineri:
sed ad turpissima quæq; pcipites ituros existimo. Quid enim(ut inqt poeta uester)hosti fa
ciat:q sic excludit amantes:si eos qui maxĩa sibi:amplissimaq; bñficia cõtulerunt offendere
minime uereať:quid illis faciet q magnum aliqd detrimentum intulerũt. Si eos iniuria la
cessat:cum qbus arctissima uidebať familiaritate deuictus quo dedecore:qua contumelias
qua iniuria:quo impetu in pegrinos ignotosq; fereť. Nulla enim arctior amicicia inter ho
mines esse põt:nulla maior familiaritas:nulla deniq; necessitudo coniunctio:q̃ quæ mu-
tuis studiis:alternaq; beneficiorum largitione continetur. quam qui ingratus est euertat
necesse est:& charitatẽ oẽm auferat & bñficium. Quapropter nihil mihi atrocius uideri so
let:& humano generi detrimentosius ĩgratitudine:cuius oĩa genera fœda mihi qdem:de-
testãdaq; uidenť. Sed hoc postremũ oĩum cõstat eẽ fœdissimũ alienissimũq; ab hũanitate
q̃ tota ĩ mutua beniuolẽtia & charitate uersať. Neq; iniuria quidẽ qui ĩgratitudinẽ diffini
re uoluerũt. Vrẽtẽ uẽtũ & charitatis fontẽ exsiccantẽ eẽ dixerũt. Quib⁹ equidẽ uehemẽter
assentior:nulla enim capitalior pestis in amicicia cõseruanda:nullũ maius in oĩ uita & hu-
manitate discrimen. Nã si sanctissimũ amiciciæ & necessitudinis uinculum : uel a charita-
te:quæ nobis a natura est insita:uel a beneficiorum collatione proficiscit̃. Quid est quod
ab ingratis non sit penitus desperãdum:qui & charitatem nullam habent:& beneficia nec
conferunt quidem:nec(quod turpius est)referunt si conferantur. Sed ego deos satis demi-
rari nequeo:qui cum benefici quidem ipsi sint:& in homines mirifice liberales:& precibus
ære muneribusq; flectantur:iusticiam maxime coli iubeant & pietatem hoc tamen nefan-
dissimum genus hominum per summam impunitatem uiuere & suis etiam donis ali ma
xima rerum affluentia patiantur. Quos quidem tollendos e uita omnes censeo:& tanq̃ ex
agro lolium decerpendos:a quibus ut supra memorauimus:liberalitas omnis extinguitur
beneficentia tollitur:charitas & beniuolentia summouetur: quibus rebus a uita sublatis :
ne uita quidem ipsa satis recta ratione constabit. Ego uero si quid unq̃ fuerit
mihi negocii cum ingratis : erit autem(ut opinor)frequenter : tantum præstabo uel fidei
uel beneficii : q̃tum satis honeste denegare non potero. Idem cæteris censeo faciendum:
Qui si magnifici haberi uelint:si largi : benefici:liberales:id saltem cauere studeant : eamq;
teneant largiendi uiam:ne sua sibi beneficia:aut nunq̃ in omni uita prosint:aut in detrimẽ

tum calamitatemq; redundent acerbissimam:quod ita præstare q̃facillime poterunt: si ab ingratis tanq̃ a uento flammaq; cauebunt. Hæc habui quæ dicerem de ingratitudine. dixi equidem plæraq; confidentius:ut tu quoq;:si qua sentias (sentis enim longe plurima) in medium (si placeret) afferres.

IOANNIS ANTHONII CAMPANI DE INGRATITVDINE FVGIENDA AD PANDVLFVM BALIONIVM LIBER SECVNDVS.

n On temere contẽdisti a me Pandulfe humanissime : manifestari tibi q̃tum habeat uel mali ĩgratitudo (si admittatur) uel (si fugiatur) boni Vtilem profecto rem:& q̃tauis inuestigatione dignissimam. Nullam enim censeo capitaliorem humanitatis ac uitæ pestem:& quæ magis fugienda sit omnibus:magisq; toto animo:totaq; mente detestanda: q̃ ĩgratitudo. Quid obsecro uideri potest:cum ab omni genere mortalium:maxime ab iis:qui siue domi:siue militiæ præesse uolunt alienius? Quid uel ad regendam ciuitatem & animos hominum conciliandos incommodius:uel ad militum beniuolentiam comparandam & exercitum in fide continendum inutilius? Quibus in rebus magnam ipse laudem:ingentemq; tibi gloriam peperisti:ut siue belli gerendi disciplina:siue regendæ atq; administrandæ Reip. studiis nemo tibi anteponendus esse uideatur. Etenim ea in ciuitate natus:educatus:& liberalib⁹ artibus institutus es:qua ut neq; fortissimorum sapientissimorumq; hominũ nulla copiosior: neq; gerendis bellis militaribusq; studiis & disciplinis instructior : sic nulla statu ipso per superiora tempora turbulentior memorari potest:& quæ tantis ciuilium cladium fluctibus:tantisq; domesticæ seditionũ tempestatibus fuerit agitata Quanq̃ commune hoc in tota & Vmbria & Etruria malum quod etiã & Picentes inuasit:ut ne uici quidem intestinis uacare discordiis uideantur. Perusia uero postq̃ ab Achæis est condita : & si imperium suum longe lateq; distendit:eiusmodi semper factionibus fuisse traditur:ubi maiores tui primum Ciuitatis locum per multa iam sæcula tenuerunt:summo consensu oĩum optimatũ:nisi quando eos alterius factionis uiri partim ferro necauissent:partim ꝓfugos atq; extorres patriis laribus abægissent: Nam & illi plæbem secuti aliqñ pulsis (ut est dictum) ac trucidatis optimatibus:supremũ sibi locũ in Ciuitate uendicarũt:quoad ipsi quoq; rursus ui atq; armis a tuis inde maioribus pellerentur. Hic tu incredibili moderatione animi summaq; domesticæ & Ciuiliũ rerum sapientia:maximaq; animi gratitudine in oẽs qui te tuamq; dignitatem atq; amplitudinẽ conseruassent : tantũ tibi amorem oĩum : tantam charitatem:studium:beniuolentiã comparasti:ut maiores tuos hac in re nõ æquasse solum uidearis:sed eos ipsos longe oĩum sententia superasse. Qua in re Nellum Balionium parentem tuum ducem habuisti optimum & sanctissimũ uirum & cæteris oĩbus æquitate:iustitia:mansuetudine & præcipua uitæ integritate præstantem:& ab hac ipsa de qua loquimur ingratitudine supra q̃ dici potest abhorrentem. Qui cum per ætatem a strepitu populari:publicisq; negotiis ad quietem sese:& animi tranquillitatẽ reuocauerit:omnia in te deposuit:& domestica & publica gubernacula Quid dicam i re militari? qui cum pœne puer ad sororis tuæ uirum fortissimum & præstantissimum hominem militandi gratia te contulisses:nihil ægisti quo te non tuis dignum maioribus demonstrares : & spectacula de te præberes longe pulcherrima:ut tantũ tibi nominis ac gloriæ in hac nostra citeriore Gallia comparaueris:tantumq; tuis omnibus adieceris ornamentum:quantũ ipse (& si sentio. animo) uerbis tamen explicare non possum. Vbi te in periculis & calamitatibus constantissimum:pugnacissimũ in bello:in ocio iocundissimum : & in omni tempore omnibusq; in locis q̃ gratissimum præbuisti:ut omnes fortitudinem admirarent̃:uirtutem laudarent & diligentiam:& te singulari studio & beniuolentia complecterent̃:nomenq; tuum non milites solum:uerum Gallia uniuersa loqueret̃. Postremo cum nullis periculis succumbere:nullis terreri aduersitatibus:non hostibus cedere:non pugnam obtrectare:sed pro gloria & animi magnitudine discrimina subire q̃ plurima:lacessere hostes manus conserere: & in confertissimas semper turmas impetum facere consuesses:non laudis opinionem solum:sed præstantissimæ uirtutis tuæ insignia reportasti. Quibus gloriari solebat uehementer Sertorius uir omniũ:quos prisca sæcula tulerunt in re militari præclarissimus. eadem Philippus : Antiochus : Annibal aliiq; permulti : nescio an tam manifesta gloria reportarunt. Quippe inter mille sequentia tæla : multis aliis : & illatis & acceptis uulneribus : al-

tero captus oculo nō prius a pugna destinsti:q̄ hostes tuos oēs tui unius uirtute:impetuq; pterritos:terga dare atq; in fugam sese uertere coegisses. Detractēt qui uelint:& laudibus tuis inuideant. Nullū profecto uerius testimoniū uirtutis gloriæq; tuæ:nullū apertius indicium fortitudinis:nullū gloriosius īsigne rerum a te sūma cum laude:atq; omniū admiratione gestarum. Quas ob res ab imperatore in Italiam aduentante ultro miliaribus insignibus atq; ornamētis donatus es .ut ornant hodieq; magni & in primis clari habētur uiri :quæ nos aliis in locis oia fortasse dicemus uberrime. nostri enim officii esse putamus p maximis:amplissimisq; beneficiis a te collatis non ista solum quæ egeris : sed etiam quæ acturus sis litteris memoriæq; mandare. Sed iam ad instituta redeamus.

Bi finē dicendi feci subridēs ille credo,pter ea quæ nuperrissime ad meam retrudendā ac labefactādā sniam excogitauerat. Sedeamus inqt ne semper

u agamus peripatheticos:qui Stoycoꝶ etiā prouinciā ingressun sum⁹. Quem admodū eni corpori quies:& respiratio q̄ maxime prodest. Sic ingeniū etiā solet mirifice:& ad inueniendū & ad discernendum excitare. Vbi consessum est. Equidē nō possum inquit me continere quin ut chremes ille caput tibi hodie demulceam:qui cū heri pridie ue ad hæc uaria & difficillima phiæ studia te cōtuleris tantū uideris in ea facultate profecisse:quantū qui ad eā cōsequēdā nō parū ætatis ocii cūsumpserunt. Valde itaq; tibi congratulor:& ingeniū nō probo solū:sed:ætatis habita rōne uehemēter admiror quod & si opus esse & nō arbitror:officij tū mei est ut ad hæc honestissima quæ cœpisti phiæ studia te exhorter:& currenti;quod dici solet:equo stimulos admoueā: his uelim animū tuū:his ingenii uires intēdas:manibus pedibusq; incūbēdum est his studiis:qbus nō solū negotia nr̄a:sed ocia ipsa:& ois nr̄a ætas exornat : phiæ inquam noctes diesq; inuigilādū:cæteræ eni artes admonēt hoiem multaꝶ reꝶ:philosophia sola & facit & instituit:& ad oēm fortunæ ictū ita patat ut tegat:atq; ita tegit ut uincat & rideat. Sic.n. spero te(si pseueres cōstanter)ornamēto nobis futurum nō mediocri: qualē ipso etiam te initio pstitisti:Quūq; multa in eā sententiā adiecisset : ut me beniuolentia potius q̄ animi iudicio laudaret:quæ pauloante de ingratitudine dixissem:sic oia miro quodā ordine atq; memoria cōplexus est:ut dicta mea nō solū repeteret memoriter:sed exornaret:cuncta 1 & ubi opus esset:suis nouis:acutissimisq; rōnibus cōfirmaret : Quāobrem placebam ipse mihi non mediocriter:ut q magnū aliquid atq; pclarū dixisse me putarē:quod tān fuisset philosophi iudicio cōprobatū:neq; oppugnaturū amplius qm̄ tantope me laudasset existimabā. Tandem plurima inquit a te dicta pclare & æque ne a nouitio quidē philosopho dicta censeant. Sed ego nec omnia tibi concedēda puto:nec rursus negāda omnia:ne uel si cuncta concederent ab his studiis:tanq̄ satis eruditus euolares:uel si refellerent oia desperatione quadā & reꝶ difficultate pterritus:e medio currēdi spatio reuocat⁹ a studio philosophiā desisteres. Q uā ob rem dicemus pauca quidē:sed huic disputationi nō icōmoda fortasse & a studiis institutisq; tuis nequaq̄ aliena, Cum ut ueram huius disputationis metam inueniamus neq; oberremus longius:Tum ut tui etiam acumen ingenii paulo diligentius pertentemus:quod tum demum acutum atq; acre iudicamus:si quæ a te & contra te iacta conicientur:ita & intorqueas fortiter & constanter excipias : ut repulso hoste locum quē tibi cœpisti tuearis. Rerū tu omnium:quæ uiuendi præuertūt rationē atrocissimā:perniciosissimāq; ingratitudinē iudicabas:Causas aūt dicebas esse per multas:sed eam potissimam iudicandā:quod liberalitatē & munificentiam extinguere omnē & e medio tollere uideret. De liberalitate mox:Nūc ingratitudinem ipsam paulo præssius ac propius intueamur. Hanc tu appellas reꝶ omniū perniciosissimā:Mihi ne mala quidē uidet : sæpe etiam utilis:plerūq; necessaria:Placet ante q̄ feramur longius:disputationis nostræ iacere fundamentū:ut unū in locum cōgerere materiā totam & edificare ualeamus : nec operam tempusq; perdamus oberrando:Placet inquā ex diuisione tua igratitudinis diffinitionē aucupari:quod & cōmode(ut arbitror)fieri potest:& phisici plerūq; idem facere consueuerunt: Omnē tu ingratitudinē:quattuor in genera consumebas. Pnmū eoꝶ qui quū faterent ac cepisse beneficiū:gratiā tū referre negligerēt. Alterū ad eos attinebat:qui uel paulo tectius dissimularēt:uel aperte negarent accepisse. Eos qui omniū obliti essent genus tertium consy derabat. Postremum eos maxie cōtinebat:q pro cōmodis incōmoda:& pro gloria ignominiā:pro auxilio:pro salute calamitatē:perniciem reddidisset. Ex his facile diffinitionē colligemus. omnia nanq; illo tendere uident:ut sit ingratitudo:quotiens accepti beneficii gratia uel oīno nulla uel certe nō sans digna referat. Hoc tu perniciosum & funestum arbitraris:ego uero ut sæpe nō malū:ita plærūq; bonū:& aliquando necessarium esse contendā:id nos manifestissimis(ut arbitror)rationibus aperiemus. Quod eni mali rationem

nõ habeat:id quo pacto tandem appellabis malũ. Qui nauim gubernare:declinare scopulos:aurã:uentos:regionesq; cognoscere maris tempestatem præuidere:stellarum ac syderum interualla motũq; notare:& cætera quibus sit opus ad nauigandũ ignorabit: hunc tu nautã censeas esse dicendũ? stulta me Hercule ista censura. Rursus q mentem habet & rationem:brutũ nec esse quidẽ:nec dici iure potest. Malũ uero id appellamus:a quo omnia abhorrent:fugiunt:detestant:ut bonũ id solum dicimus:quod omnia cupiunt : expetunt amplectunt. Quẽadmodũ noster Aristoteles:Quæcunq; enim appetuntur a nobis:& quadam quærunt delectatione animi:ea mala dicenda esse non puto:ut nec bona:quæ fugimus:atq; horremus appellant. Ingratitudinem uero cum nõ omnes execrent:paucissimiq; deuitent:quo pacto malam esse censeamus? Plurimos adeo ingratos finxit ipsa natura nõ homines solum:quoq; paucissimus inueniri gratos tuus clamat Cicero:sed feras etiam nullis obsequiis flecti ad humanitatẽ & mansuetudinẽ:nullis leniri aut tangi beneficiis : nulla deniq; conciliari liberalitate uideant. de hominibus quidem ipse uideris:qui ad res gestas hominũ:ciuitatum:nationũ inquirendas:nõ parũ temporis:atq; ocii consumpsisti. Sed ego quoq; nõnullos memini audiuisse magnos in primis:& præclaros uiros: multas etiã ciuitates perlibenter hanc sibi sæpe ingratitudinẽ arripuisse:quam si qualẽ tu funestã fuissent:& perniciosam opinati summo studio:sũmaq; diligentia deuitassent:quos igit in tanta nos turba primos aggrediemur. Romanos ne an Carthagitienses . Athenienses an Thebanos:omnes enim late potiti rerum sanctos atq; optime de re publica meritos ciues habuerunt:ex his plerosq; aut exilio ignominiose:aut morte crudeliter substulerunt:quæ res si mala uisa esset & perniciosa:nũq in eam uniuersi adduci sententiã potuissent : ut aut superiori Aphricano Romani exilium:aut posteriori mortẽ intulissent. Quid dicam. M. furium Camillũ sanctissimũ uirũ illum quidẽ:& cæteris omnibus pietate:fortitudine:gloriaq; præstantẽ:sed ex ea tamen ciuitate quã anteq exul fieret : pulcherrimis ipse uictoriis exornauit:in exilio ab hostibus atq; incendio liberauit:& post exilium ne desereret effecit. Quid Lentulũ? Quid Nasicam:aliosq; permultos:magnos sane uiros: & reipublicæ utilissimos:insigni tamen ingratitudine agitatos omnes. Annibalem Carthaginenses pepulerunt:conseruatorem & propugnatorẽ suum. Amilcarem Alexandri consilia suis ciuibus patefacientem interfecerunt:Athenienses ea ciuitate Thesseum pepulerunt : quam ipse fecerat ciuitatẽ:& qui regis filius Athenas aut condidit aut constituit in Schiro priuatus extinguitur. Aristhidem & re & cognomento iustum cum uictoriam omniũ pulcherrimam apud Maratonem Atheniensibus peperisset in exilium ire coegerunt:Quid uestrum illum Eschinem qui exilium suum commune sibi cum Aristhide gloriatur. Quid dicam Demetrium? cuius tot pulcherrimas imagines cum in foro collocassent paulopost illum necare nequeuntes trecentum septuaginta sex eius statuas confregerunt . Quid in Socratem? Quid in Alcibiadem? Quid si cæteros prætereamus in Themistoclem:aliosq; pœne innumerabiles:quorum præclara domi:militiæq; facinora plurimũ Reip. cum pacis:tum belli tempore contulerunt Quid rursus Thebani? nonne Cadmum iam senem his mœnibus : his tectis:his domibus deiecerunt quas ipse condiderat:uirum litterarum ac metallorum & lapicidarum inuentione clarissimũ. Sed prætereamus sane Resp. quæ nisi nõ malam ingratitudinem existimassent non tanto consensu omnes fuissent ingratæ. Qualem censes fuisse Alexandrũ? nõne magnũ & re & nomine uirum:&(ut taceantur alia)quinquẽnio. Aristotelicis disciplinis institutũ:quem obsecro ex tot suis ducibus nõ aut interemit : aut interimere cogitauit. Nõ Calisthenem necauit:uehementer sibi ab Aristotele commendatum:Calisthenes Alexandrũ:cuius res gestas scripserat exornauit. Alexãder Calisthenem interfecit. Hunc ille aut fecit aut conatus est facere ĩmortalem:hic illũ morte affecit crudelissima. At Cassandri quasi ex eadem officina crudelitas insignior habita est : ingratitudo non minor. Hic Alexandrũ apud quem aut primũ:aut certe non postremum cõsilii: fidei: dignitatis locũ obtinebat ueneno confecit:duos deinde filios Rosaneq; uxorẽ & Olympiadem matrẽ ferro necauit. Quid Romulus? quo pacto fratrem habuit:cuius ope fretus pastoꝝ sæpe manus euaserat:Vrbemq; una fundauerat. Quid Tullũ? Quid Tarquinium? pleni sunt auctores istaꝝ rerum. Repete Pompeiũ:repete. C. Cæsarem oratorem : & tuum etiã si ita uis repete Ciceronẽ:cæsi sunt oẽs ab ingratis an nõ? Quid Octauiũ qui postea. Augustus est dictus:nõne Cæsaris a quo adoptatus fuerat & hæres institutus filiũ ex Cleopatra susceptũ interemit? neq; ætati neq; nomini affinitatiq; pepercit. Non melior Iugurtha in Micipsam:a quo cũ esset adoptatus & in regni partem admissus:nõ solum duos filios expoliauit regno:sed eos ambos dolo fraudeq; necauit. Sed quid exemplis opus est: præsertim apud te qui refertus es historia rerũ antiquaꝝ. Sed quæso repetas paulisper ui-

tam & ætatem tuã: & manũ pectori: quod dici solet:paululũ deducas quotiens in uita sul sti:nõ dicam ingratissimus sed tñ non semper cuiusq; exactissimus bñficii cõpensator. Ne cesse est enim ut plærumq; simus ingrati oẽs. siue inopia reifamiliaris ad referendã grãm minime suppeditantis: siue occupatõe rerum aliaꝝ: siue quia non egeat is cui grãm ipsi de beamus: siue qm̃ hamũ in esca latere uereamur: siue quia tyranni metuimus odiũ si eius inimico: nostro tñ amico referamus: siue causis mille. Q ꝺ si oẽs igit̃ qui sunt ingrati ma los censeri oporteat: uide ne bonũ inueniamus neminẽ. Sunt etiã quos adeo ingratos nõ casus aliquis fecerit: sed finxerit ipsa natura: ut uniuersæ penitus humanitati bellũ indixis se maximisq; decertasse odiis uideant̃: ut Cinicus ille Dyogenes: q bonis malisue infen sus: notos pinde atq; ignotos cõtumelia psequebat̃. Heraclytus quoq; & Democritus ita rebelles cæteris mortalibus: ut quotiens siue peregrinũ & ignotũ aliquẽ: siue ciuem & fa miliarem aspexissent lachrymæ alteri excurrerent̃: alter in risum erumperet. Q uid bello rophõtes: nõne congressus hoiũ fugiebat odio icredibili. Quid Thimon ille Atheniẽ sis: amabat Alcibiadem: quẽ euersurũ funditus patriam cognoscebat: cæteris asper & intra ctabilis erat. Oratõem etiam unicã habuit in omni uita: suis moribus uel maxime cõsen taneã: qua uiros Athenienses: ut sua sese ficu suspenderent ortatus est. Itaq; fuit ingratus Thimon & ciuibus & patriæ: nescio an rõne: sed certe natura ingratus. Vides igitur non oẽs fugere ingratitudinem: sed multos eam sua quidem spõte cõplexos: O quæ tibi uolu mina cõficerem: si tẽpestatem hanc nrãm: & ingratos nõ quidem quos audiuimus ab ali is: sed quos uidimus ipsi: recensere uellem: non modo hic dies ad dicẽdũ nõ satis esset: sed etiam te obtunderem audiendo. Sed demus hanc ueniã ætati nræ tanq̃ nõ solũ pcepta ui uendi nõ teneat: sed etiam uitæ spacio maioribus nostris par esse uix possit. In feris aũt ma xime naturæ uis apparet: quas ideo uolunt sic appellatas: qm̃ toto corpore solaq; natura impellente ferantur: eaꝝ plurimæ: q̃q̃ multa sæpeq; conferimus: nec sentiũt qdem quæ cõ ferunt̃: nec ullo largitiõis genere leniunt̃. Nam Miluus agrestis semper: nulla nrã tangit̃ beneficentia. Mures item & hirundines: cedo quas unq̃ uidisti mansuetas: Versantur tñ nobiscum sem.per & nostris etiã in porticibus: in domibus: in cubiculis etiam nostris edu cant̃: sed tñ ad illam domesticam uernaculãq; mansuetudinẽ flecti nullo mõ pñt. Quid ue stros illos ericinios ad hoĩm ac feraꝝ perniciem uelocissimos: qui ne paruuli quidem ex cepti mansuescunt. Sed & Vipera exemplum est ingratitudinis singulareq; & cõgredien tis maris collũ pcidit: & a suis ipsa catulis nondum natis interimitur. Sed sint sane friuola q̃ diximus & huic rei cuius est futura disputatio nõ satis accõmodata: quid dicem⁹. Cocti cẽ: memini aliud nomẽ an excidit. Cuculũ dñt certe sane hic unã nõ negabis ita fuisse na tura institutũ atq; ab ipso initio nascendi comparatam: ut plane ostenderet ingratitudinẽ nõ dandam uitio: sed ipsi potius esse naturæ tribuendam. Auis est haud sane multũ rapax: sed nec a papacium quidẽ natura abhorrẽs multũ: quæ alitibus infensa cæteris: ubi oua pe perit: quoniam suo in nido tuta satis fore non putat: supponit alieno: eius maxime quam si bi cum colore: tum magnitudine uidet eẽ simillimam: & ne paꝝ cõuenire numerus uidea tur: quot subiicit sua totidẽ sorbet aliena. Fouet itaq; infœlix auis nihil suspicans maliat pulli q̃primum erupuerunt uictu dispares alteri humiles paruoq; contenti sũt: alteri naturã securi rapiunt omnia. & iam grandiusculi pingues lætiq; altricem summa delectatione ad se nutriendos alliciunt: tum sibi Curruca placet & tales tantosque peperisse gloriatur: hos alit suos negligit: sed ubi unguibus ac rostro ualuerunt: primũ cibũ per uim eripere: mox ipsos laniare adoriuntur spectante matre sibiq; gaudente. At uero postea q̃ pẽnæ ad uolã dum satis creuere. auem ipsam aggressi unguibus rostroq; dilaniant: quam ubi totam sunt penitus depasti: tum demũ quasi reddita gratia nido discedũt. Q uid agis igitur. an negas hoc esse naturale: & nõ hoiũ solũ opinioni insitum: sed ipsis etiam tributũ feris. quod in dicium dari nobis manifestius potuisset. hoies instinctu quodam naturæ atq; impulsu non fieri. sed nasci potius ingratos. quod si fatebimur. & illud fateamur necesse est. qđ inficiari iure non possumus. non malam esse igratitudinem. quũ nec mali rationem habeat. sed in re potius & natura reponat̃. Natura uero si cũ Aristotele sentias nihil mali parit: sed bona omnia producit & gignit. Sed qm̃ eo uentũ. ut in naturæ mentionem icideremus & igra titudinem ab illa proficiscentem ostenderemus. nõ uidetur fore alienũ a re nostra. si tanta in re (est enim quæsitu dignissima) paulo diutius immoremur: Satis (ut arbitror) q̃ ad aĩa lia ptinebant prosecuti sumus. idem in aliis quibusdam faciemus breuiter & luculenter. ut plane intelligas opinionem tuam. licet uerisimilem. non tñ totaliter uerã & constantibus esse rõnibus confirmatã. Stabiliri enim prius oportebat mali rõnem nõ quidem opinio ne uulgari: sed iudicio & sñia philosophantium: quo solide iacto fundamento: multo fir

deos si aurum per farre nō referrāt: nō cœlū execraberis si cōfectis sacris pluuiæ nō cessēt: seges tabescat & corrumpatur: Vt igitur nō mali sunt quoniam ingrati: sic nec īgratitudo quidem mala est: quæ sæpe a feris: ab hominibus: a diis īmortalibus: ab ipsa denique natura tam libenter arripit. Nec is tu qdem is: qui uel deos possis accusare: uel eorum quæ iidem fecerint expostulare rōnem: nisi uelis fortasse cū diis immortalibus de imperio & maiestate certare: & oīa quæcunque fecerint improbare contendas: quorum consilia & rationes absunt a nobis quantum id cœlum omne quod patens atque apertū intueris ab hoc infimo terræ globo seiungitur. Quæcunque etenim ab his aguntur bona censeamus oportet tanquam ab omni temeritatis errore seiugata: profectaque a maiestate beneficentiaque deorum: quos errare qui sibi psuadeat: is maxime totus erat. Ingrati sunt alqn dii: quoniam nō extemplo referunt quum & possint & debeant: an ergo sunt etiam dicendi mali: Non te adeo demētem puto ut hæc dicas. Si ergo non mali sūt: qq̄ sūt ingrati: nec ingratitudo mala sit oportet: sic nec erit pniciosa: nec detestabilis iudicāda. Patet igit non malā esse: sed quid si bonam: si utilem: si etiā necessariā ostendemus: nōne totū e tua te snīa deiecerimus: sed ad diffinitōem redire oportet: illuc enim referenda sunt oīa: ut quid sit de quo disputet & quid ad rem ptineat intelligamus. Est enim ingratitudo quotiēs accæpti bñficii aut grā nulla: aut certe non satis digna referrat: quæ mala tibi pniciosissimaque uidet. Sed uide quæso ne eū ingratitudinē fugiendā tibi psuadeas: in scelus incidas multo flagiciosius: & ex ingrato longe ingratissimus efficiaris. Sæpe enim potest euenire ut tū demū referamus bñficiū: quū sit recipiētibus nō gloriæ aut utilitati: sed ignominiæ potius detrimētoque futurum. Iupiter ille q ē in fabulis: ingratus nō fuit erga Semelē: pniciosus tn̄ fuit. nota est res neque indiget explicatōne. Sic Egeus ille Thesei parens: cui maris numen atribuerūt: quum quædam in eum Theseus bñficia contulisset: fieri. n. poterat ut talis deus bñficio egeret: tria sibi q̄ uellet optate pmisit. Optat infœlix pater discerpi filium: nam tū forte erat iratus. Ille ne ingratus uideri posset marinam bestiam īmisit: fecitque ut Hippolytus descerpet. Quum tn̄ ira illa uehemēs desedisset: gemitus parentis undique exaudiunt: Hippolytus hic est. facinus cognosco meum: Ego te pemi. morte dignū facinus ausus sum: q noua natū nece sparsi. O maria: o terræ: o inferorum furiæ impiū rapite: atque mersum pmite ppetuis malis. Sic sese infœlix conflictans pater: deos oēs atque. Egeum ipm execratur: qui si fuisset ingratus Theseus: Hippolyto suo nō esset orbatus: nec patrem ipm deum crudelem atque immanem appellasset. Melius ille Domitius seruus qui postulante domino uenenū ne uiuus in Cæsaris ueniret potestatem: soporiferum porrexit medicamentum: pauloque post capto. Corfinio: cui oppido forte Domitius pīidebat: Cæsar summa eum humanitate complexus est. Laudat ille Philipum medicū: sic enim seruus uocabatur: & re cognita gratias agit non mediocres: qui nisi fuisset ingratus: & dñi nō paruisset imperio: Domitius quidē ante diē ueneno fuisset extinctus. Sed quid exempla ista pquirimus: Si ægrotanti amico & aquam postulanti nō obtemperabimus: erimus ingrati. si uero porrigemus: grati: tua quidē sententia iudicabimur. Pulchra mehercule gratia: quæ facit ut cū ingrati esse uideri nolimus multo quidem efficiamur ingratissimi. Si furiosus sit amicus: & ferrū: quo se perdat expostulet putes ne illius insaniæ obtemperandum: ut ingratitudinē: quæ tibi uidetur tam mala: & perniciosa fugiamus: Quid perniciosius q̄ ferrum ad necem exibere: Quod Brenius noster qui parentem arctissime deuinxit: quoniā se interficere uelle uidebatur nonne etiam chatēas iniecit. Sic si amanti amico cui maximis multisque beneficiis deuicti sumus operam dabimus: & ad turpes illecebras flagiciaque iuuabimus fugiemus quidem ingratitudinem: sed nescio an satisfaciemus amiciciæ. Quis igit ista tua de philosophia præcepta non rideat ex stultis: ut ait poeta: insanos faciēta: quum summa potius ope nitendū sit ut amicos a flagicio dehortemur: & quasi magistri ad bene sancteque uiuendū instituamus Sunt enim (quemadmodū præclare ut solet inquit Aristoteles) nō adiuuandi impelendique ad morbū: sed omni potius studio a uitiis: & turpitudine retrahendi: ne illi incōmoda maxima cōsequātur. Itaque oportet esse ingratum. quod si oporteat: negare nō potes utilem esse rem ingratitudinem: & uiuendi rationibus sæpe necessariam: quam si fugere nos semper (ut tu mones) detestarique uolemus: & ita referre gratiā: ut detrimentū pro utilitate: & pro uita pniciem referamus magis mehercule detestandi sumus ipsi: q̄ sit ingratitudo fugienda. Sed hæc te fortasse nō mouent hoīem fixū & tua (ut soles) opinione acriter innitentem: quod ego in te sæpe cōmendo: si modo nō sis pertinax. Quid si uel iactantia & ostentatione quadā: uel quod est piculosius: ambitione quispiam bñfecerit: uel si captare mūeribus hæreditatem cupiet: si amiciciam: & familiaritatē decipiēdi grā cōflare: si donis: & largitōibus operā impetrare lenociniis: si plæbem: si optimates cōciliate ad Rempu.

díripiendá:ad alienas fortunas inuadendas:ad spollanda tépla deoꝶ imortallum:ad mille deniq; flagicia cómitéda:huic tu grãm cẽses eẽ referendá:nũ potius summo a te afficiédus suppilcio:e domo:e laribus:ex ipsa deniq; ciuitate ꝑcipitádus: Sunt adhuc q eam ob rem bñficia ut solet:ut ex paucis q̃ fecerunt multa:& paruis multo maxima consequantur. Et quod nos de Viua nostro dicere solemus: Passeres mihi Viua perq̃ magnos attulisti: ut & columbas a me perq̃ exiguas reportares. Plurimi reges adeunt: multi etiam diuitibus largiuntur uel poma uel pullos gallinaceos. Res est sane non cõtemnenda si tm̃ largiuntur: sed statim deinde uel pecunias a diuitibus uel a regibus efflagitant magistratum: Qualem huic hominem generi te præstabis: uidentur enim mihi non beneficos: & liberales: sed piscatores potius: & uenatores imitari. Nam ut ait poeta uester: auceps quoniam cócinnat aream effundit cibum:aues assuescunt:sæpe edunt:semel si sunt captæ rem soluunt aucupi. Magna uero matrissamilias in pullos gallinaceos liberalitas: maior in sues munificentiá:quos ubi saginauit aut exponet ut uendantur multo pluris q̃ qd saginando contulit: aut tandem cæsos usui domestico reseruabit. Itaq; multi sic prestant beneficia ut non aliena commoditate moti: sed sua utilitate compulsi ad beneficiendum esse uideantur. His tu gratiam censes referendam esse:oportet esse ingratos aliquando :alioquin humana simul diuinaq; peruerterentur: Nam nec dii fugiunt ingratitudinẽ semper:& omnibus est sæpe necessaria. Illud aũt non modo sum stolidum arbitratus:& a Philosophiæ præceptis abhorrés:sed etiam te in id erroris incidisse uehemẽter admiror: Tollis uidelicet beneficium: & liberalitatem propter ingratos: quasi uero solis iis benefacere debeamus:q & possint: & uelit referre beneficium:cæteros aũt siue inopes qa nequeũt siue ingratos qa nolunt gratiam referre cõtemnamus: nullaq; in eos unq̃ beneficia cóferamus. Quibus igitur censes esse beneficiendum:diuitibus q non egeant:an gratis qui multo cumulatius aliquádo retribuunt:uttunq; tamen (mea snia)reprobandum. Nam profúdere mihi illud uidetur:hoc uero fœnerari. Quid enim potest esse profusius q̃ cuiq̃ præstare quod habet: q̃ id elargiri quo nihil indigeat. Tanto enim beneficium constat esse amplius:quanto magis sit accipienti necessarium:& si id non uoluntate atq; arbitrio donátis: sed eius potius cui donatur utilitate metiamur. Si nautæ anchora doneutur: si pacatæ:& tranqllæ ciuitati præsidium nostrum imponamus si in maxima reꝶ omnium affluentia frumenti copiam largiamur. Quid hoc potest eẽ stolidius:qd a liberalitate:& beneficẽna magis alienum: Quod si expectemus maiore nobis referri q̃ contulerimus: propterea sumus benefici: quid aliud fœneratores aguntur:Hoc (ut arbitror) solum interest: ꝙ illi nude nobiscum simpliciterq; paciscuntur: hi benefaciendi his simulatione decipiunt: Illis quum quod sumus polliciti persoluerimus nihil a nobis amplius postulabunt: hi nunq̃ plene sibi satisfactum esse iudicabunt:adeo sunt ab ea ipsa quam simulant largitione munificenciaq; remoti:a qua nihil omnino potest esse remotius:q̃ si quid utilitatis gratiam conferatur. proinde illam ego censeo liberalitatem præcipuam:& munificentiam singularem: in qua ne spes quidem ulla appareat retributionis:aut si qua demum appareat:non tamen illius impulsu moueamur. Nam ut præclare Stoicus noster:& acerrime disputat:uel nihil expectandum :uel quod est multo magnificentius eorum omnium quæ dedimus effici debemus immemores. Non igitur intelligo cui liberalitatem summoueri censeas propter ingratos:a quibus uel nihil est recipiendum:tanq̃ non uideatur expectatum. Officii enim nostri esse uidetur:ut omnibus summa cum liberalitate benefaciamus: ingrati sint nec ne quibus benefiet: id profecto nihil ad nostram beneficentiam attinebit:aut si attineat non uideo cur alienos errores imitemur :& nostro desimus officio. An quoniam illi sũt ingrati icciro nos effici debemus illiberales :quod si prauo erga nos animo fuerunt uel meminisse desinendum est nobis uel eos non sapientior fuisse cogitandum: nec tanti stulticiá faciamus :& temeritatẽ alienã :ut rationis gubernacula nobis etiam erepta esse uideantur:quibus si (qm̃ sunt ingrati)benefacere nolemus :at faciamus: quoniá sunt hoies: & in quos res nostras conferre magnificentissime ualeamus. si eoꝶ oderimus mores spectari conueniet humanitatem aut si nihil tale cogitabimus :cauendum erit ne tantũ in nobis ualeat aliena nequitia ut sit nobis ratio disciplinaq; nostra cõtemtui. Afferam hic Camilum:& tuis nunc tecũ armis decertabo: magnũ uirum illum quidem :& cũ pace:tũ maxime bello præstantissimum :sed qui eam ipsa ingratitudinem: & senserit maxime in singulari humanitate restinxerit. Hic cum multa præclaraq; facinora pro Rep. domi militiæq; gessisset:pulsus tamẽ ab ingratis ciuibus forte apud Ardeam Etrurie ciuitatem exulabat:quo tépore Galli cum maximas in Italiam copias traiecissent: expugnata urbe atq; incensa: Capitolium obsidebatur. Camillus ubi hæc intellexit:mediam igressus contionem

Ardeates ad bellum hortatur ipse coacta iuuenum primum Gallos incaute atq; inconsulte pallantes adoritur profligatq;. mox dictator in exilio factus:in eos qui Capitolium obsidebant ineptum facit: aurum quod pro redimenda Vrbe tunc forte pendebatur:tolli e medio iubet:ferro dicens non auro Populum se Ro. solere defendere. Tandem hostibus ad unum cæsis: ingratos ciues ac patriam liberauit. Pauloq; post Romanos alio migrare cupientes constātissime detinuit:& ne patrii lares desererentur effecit. Qui si tuis obsecutus preceptis opem ingratis ferre noluissetne ipsum quidem sanctissimæ Vrbis cinerem intueremur. Maluit itaq; homines eos iudicare q̃ ingratos: nec mores illoꝝ: sed suum potius officium contemplari. Demosthenes cum missus esset in exilium:legatum Atheniensium Periclem secutus:Agros:Sicioniam:Corithum & reliquas totius fere Græciæ ciuitates sua diuina eloquentia consiliatas Atheniensibus: a quibus exulerat factus:societate coniunxit Qui si ciuium ingratitudinem cogitare uoluisset:non pacis tam insperatæ:sed odii acerbioris auctor extitisset:Maluit itaq; sua erga ingratos ciues acumulare beneficia:q̃ ab humanitatis officio aliena temeritate desistere. Palātus dux Spartanoꝝ cum in Italiam ignominiæ occultandæ gratia se contulisset:Tarentiq; arcem pulsis incolis occupasset:a suis tandē damnatus:exilio Brundusium proficiscitur:quo:& Tarentini ab eo pulsi paulo ante consu gerant:ibiq; propter amplissimam uiri auctoritatem perbenigne receptus consenuit. Cum uero moriendi tempus appropiquaret: Colligitate iuquit o uiri Tarētini ossa mea quum uita excessero:pulueremq; tenuissimum Tarentinam in arcem proiicite hæc una recuperādæ uobis patriæ superest ratio. Sic Apollo cecinit:quo iu loco mei puluerem dispersitis: ibi diuturnam uos sedem habituros esse: Qd cum decepti fecissent:redire nunq̃ amplius in patriam ualuerūt. Nam oraculo monitum erat:Vbi Palanti puluis miscerētur:ibi Spartanos stabilem tandem:& perpetuam sedem habituros. Dignos sane qui puer a Dyogene uocaretur: in quo magna quædam animi uis apparuit:ut suoꝝ nequicia contempta quibus dux fuisset:foret etiam cōseruator: nec factum se ab illis exulem:sed ducem potius fuisse cogitaret. Quocirca liberalitatem ingratitudo non tollit:nisi fortasse apud eos qui nō recte fuerunt liberales:quoꝝ animus non tam in ferendis sementibus:q̃ in frugibus metendis occupatus:non quo beneficium ferre possit:sed unde fertiliorem gratiam metere laborauit:quo nihil est magis a liberalitate censendum alienum. Diuinum animal homo:& ad sublima semper erectus ac diis immortalibus prope similimus: ita comparare debet sese: ut cum in rebus cæteris:tum maxime in liberalitate:& beneficentia deos ipsos a quibus est ortus imitentur. Dii enim tanta tribuerunt nobis:quanta:& uidemus ipsi atq; sentimus:& quæ præterea uix animo:& cogitatione complectimur. Nam q͂ moueatur hoc cœlū omne quod undiq; patens atq; apertum intuemur:sideraq; ipsa incredibili:& diuino splēdore lucentia circunagantur irrequieta semper: & ad mortales gignendos:conseruandos continue moueantur:eorumq; altera noctibus aliquid nobis suæ lucis impertiat:altera suo lumine dies nobis illustret:& compleat:omniaq; certis sese interuallis aspicientia:uarios in infimis his:& terrenis rebus producant effectus:uariisq; tempestates:& animalia cuncta eadē illa uarietate distingunt. Quod etiam mare hoc uastum:& profundissimum terræ circūfusum atq; interiectum:cum ad itinera:peregre perficiēda: tum ad præciosissima gemmaꝝ aliarumq; rerum genera fœcundissimum atq; uberrimum. Quod terræ ipsæ altrices hominum tot nobis fructus alimentaq; tanta ministrant:quod gignimur:quod uiuimus:qđ adulti diuinæ rationis participes efficimur. Hæc omnia deorum sunt munera: gratis tamē generi hominum elargita:ita ut sine omni spe præmii collata nobis esse uideātur: sed nec dii(q̃q̃ iumus ingratissimi)largi esse destiterunt:nec ullius unq̃ impietate mouentur a studio:& consuetudine benefaciendi. Nulli mare:nulli terram:nulli cœlum intercluserunt. Patet omnibus mare: patet terra: quibus boni maliq; nullo certe discrimen perfruuntur. Nascuntur enim omnes:fouentur:educantur:& rationis mentisq; participes efficiuntur:& cœlo tanq̃ tecto quodam operiantur. Nec sol ipse tam lucidus: & sempiternus bonis q̃ malis utilior. idem gratis atq; ingratis eodemq; lumine cūctis exoritur. Prædones maria nauigant:nec sepius q̃ mercatores naufragiis obruuntur. Terra quoq;:& serpentes alit:& homines. Sed quorsum hæc spectat oratio:aut cur hæc afferimus exempla deorum immortaliū: quasi uero non idem homines facere:non principes: non ciuitates soleant: Cum sæpe ciuitates a regibus uel ab imperatoribus exercitus uel plebem a Senatu cū largitiōibus aliis tum etiam imunitatibus mille donari uideamus. Sæpe exercitus coronatur uniuersus:nec quia unus duoue ignauiores in acie fuerunt:indigni reliqui iudicantur. Sæpe sociis uectigalia:sæpe etiam stipendia remittūtur: nō quia bono erga nos animo fuerunt singuli illis id enim fieri posse non arbitror:sed quia satis putandum est si aliter fieri non potest profu

Isse malis bonorum gratia: q̃ bonis malorum causa nocuisse. Danda igitur ita sunt beneficia: ut dari ratum: non repeti aut exprobrari uideantur. Nec ita demens esse uelim: ut gloriam hominibus appetendam esse non censeam. Quis illam nisi demens negabit esse appetendam? ab hoc tamen studio benefaciendi alienam arbitror. Non enim ex gloria beneficium: sed ex beneficio gloriam nasci oportet. Vel nascatur illa: uel non nascatur beneficentiæ studendum est: Qui uero beneficium se: & liberalem utilitatis aut honoris causa præstabit: non plus illi deberi puto q̃ qui ad nuptias inuitamur: ubi quanq̃ magnificeq; accæpti cantu: sonotripudiis demulcemur: gratias tamen nobis deberi existimamus: q nuptiis ornamento fuisse uideamur. Quod si nec utilitas aut honoris gratia beneficia conferantur: non uideo cur ingratis cõferri non debeãt: Nã ita præstanda sunt interdum: ut nec is quidem sciat cui præstentur. Non possum admirari satis Archesilaum optimum sane uirum: & imprimis clarum. Hic enim cum accæpisset Thesibium amicum in aduersam incidisse ualitudinẽ: præmiq; inopia reifamiliaris: ita ut se curare non posset: ad eum ut assolet profectus: aliquando sacculum plenum pecuniæ illius puluino subiecit: putauit enim Thesibium si palã dedisset: pudore non accepturum. Sic enim dedit occulte: ut dandi auctor Thesibio ipsi plane esset ignotus. Multa præterea beneficia ita dissimularet: & quasi occulte conferebat: ut ne sperare quidem gratiam: nedum expetere uideretur. Singularis hec Archesilai: & uera non ficta beneficentia. Nam qui utilitatis suæ gratia beneficus est: sibi est beneficus: aliis insidiosus. Atqui illos duntaxat agros putas esse colendos qui sunt fertiles: Arbores non serẽdas nisi quæ fructus pariant: steriles uero aut relinquendas incultas: aut agro funditus extirpandas. Optima mehercule colendi ratio si agros colamus alienos: ex quibus solam utilitatẽ expetentes: nihil nobis ad delectationem relinquimus. Lapides si fieri posset araremus. Arbores uel ad usum ignis uel ad tabulas trabesq; conficiendas abscindimus. Poma cum ipso ramo plærumq; immatura diuellimus: ad utilitatem omnia metientes. In nostris uero agellis alia ratione procedimus: non omnia uolumus arari: multa ad inerambulãdum spatia: multa ad sedendum intermittimus. Arborum non fructu magis q̃ umbra delectamur: neq; plures ficus q̃ ulmos: & lauros cupressusq; q̃ nuces ac uites affectamus. Multa nobis ad delectationem: pauca etiam ad utilitatem serimus. Quapropter quibus utilitas semper est animo: hi nihil ad officium: ad utilitatem omnia metiuntur: qui uero humanitatem: qui laudem: qui decus gloriamq; sectantur: qui honorem rebus omnibus anteponũt: qui deniq; deos ipsos immortales imitantur: de liberalitate semper: & beneficentia cogitabunt: atq; ita cogitabunt: ut non utilitati studere: sed officium potius intendere uideantur: idq; solum meditantur animo: omni utilitate reiecta. Cum multa dederint: quo pacto multo plurima dare: & fortunas omnes in munificentiã possint liberalitatemq; conferre: nullius ingratitudine perterriti quominus munificus se præstent: q̃ maxime liberales: etiam in eos ipsos qui fuerunt ingrati noua semper maioraq; benefica cumulantes: quibus illi permoti aliquando: quoniam paucis non poterant: multis in se collatis emolliantur: Sicuti lignum quo durius est: & ad cædendum difficilius: eo crebriores illi uehementioresq; ictus incutimus: ut usui nobis esse queat. quod ubi fuerit cæsum: maiori nobis usui esse poterit q̃ quod nullo labore decisum ac sectum. Molle quidem: & flexuosum: sed grauia quæ sunt: & ponderosa ferre non potest. De gratia uero ita statuamus: ut nec tanq̃ futuram speremus: nec desperemus: quæ aliquando possit esse futura. Quapropter caue censeas summoueri liberalitatem propter ingratos: nam quod paulo post adiiciemus: beneficos nos etiam aduersus gratos esse non posse: quoniam omnes quorum non essemus experti gratiam: censeri oporteret ingratos. quid hoc potest dici stolidius: id mihi plus q̃ ridiculum uidetur: & philosophiæ præceptis minime consentaneum. Est enim puerile quiddam: ut ab aliquo uno percussi: ab uniuersis se putent esse percussos. Quod etiam si foret expetẽda gratia: quod tibi nequaq̃ sumus assensi: non tamen quoniam unum offendemus ingratum: iccirco ceteros in ius uocabimus. Atqui durum est facere periculum: nisi sum hoc faciamus: nolo dissipari fortunas tuas: nolo profundi rem familiarem: sed tantum q̃tum ferre possis: uolo te ĩ omnes esse liberalem: esse munificum: esse largum atq; beneficum: etiã aduersus inimicos: ut quod est præclare a Cleobolo dictum: efficiamur amici aduersos ingratos: ut grati. At tu quoniam semel excidisti beneficio: idq; (ut tibi quidem uidetur) inutiliter cõtulisti nulla amplius censes esse beneficiendum: ueteris ne semper sit tibi agendum apud ingratos. Dicam tibi quod est a Veneto quodam dictum non illepide: ut est ea gẽs omnibus quidẽ in rebus: tum maxime in hoc dicendi genere perpolita. Hic cum nauigare peregre instituisset: noiaq; iam esset parata: ꝓpinquos ad se domũ uocari iubet: pridie q̃ esset ascensurus in nauim: domum familiamq; cõmendat. Ex his quidam cum lachrymæ excuterentur uehemente

menter dehortatus memorare cœpit quanta solent pericula impēdere nauigantibus:qui bus cum ille nihil moueri uideretur:Quo tuis inquit:an nescis hanc tibi mortem fere esse fatalem:pater tuus in mari extinctus est auus item tuus extinctus in mari : I nunc tu : mari te audeto cōmittere. Tū ille: Auus inquit tuus in lecto decessit: & pater item tuus decessit i lecto:I nunc tu audato in lecto dormire : An si nauis una parierit iccirco nemini putas esse nauigandū:Si qs media uia ceciderit nulli amplius eadem eundum censes : Si quis igitur in igratos inciderit : idq; præter opinionem nullis iam esse beneficia cōferenda. An si quē ægrotum aliqua medicina curare non potest : iccirco cæteris eadem adhibenda non erit: Nimis timide sentis si ita sentis. Omnes uero qui munificencia : & liberalitate utuntur: magnifici sane habēdi sūt & nō parua laude dignissimi sed hi magis(mea quidem sentētia) cōmendandi:qui sæpe & multa nulla cum utilitate cōferentes:in pristino tamen benefaci endi studio perseuerant:etiam si mediocriter offendātur :ueluti pugnacissimus quisq; miles quanq̄ sæpe repellentur:pro gloria tamen in confertissimas acies audebit irrumpere:maximum periculum honoris gratia contemnemus. Quod si omnibus in rebus preponenda esset utilitas:quod tibi nequaq̄ assentiebar:illud tamen longe uideretur utilissimū. tacita tecum merito; conscientia gaudere posse :quanq̄ in ingratos aut iam cecidisse : aut etiam casura dubitares:ut qui agrum seminauit alienum : & si sibi utilitati non cedit : feracem tñ esse desyderat:quoniam ipse seminauit. Sed nec ad utilitatem referenda sunt omnia: illa deficere poteſt:gratia non poteſt. Aut enim congregantur pecuniæ : aut in liberalitatem munificentiamq; conferuntur. mercatorum est illud hoc ad principes spectat :& eos qui robore quodam animiq; præditi magnitudine :iccirco struendis opibus incumbūt ut possint esse liberales. Quod si tollantur beneficia:non domus:constabunt non ciuitates nō imperia manebunt. Quocirca Titum satis admirari non possum : qui eum amisisse diem dicebat:quo non aliquod uel mediocre beneficium contulisset. Sed num Titus gratiam repetebat:id quidem fuisse beneficia fœnerari:Itaq; reiicienda sit omnis utilitatis spes: si beneficus uelis : si clarus:si magnificus haberi. Sin cōmoditatem sequi q̄ gloriam malis:liberalitatis nomen deponas oportet : teq; ad fœnus quæstumq; traducas : quanq̄ hæc nimis sæpe Quæ hactenus dixi:nō tam confutandi tui dixi gratia :q̄ q; in multis ita fere sētiebā: iam adiiciemus pauca:& quidem exilitet ac peneiune. Mox quum tui acumen ingenii pertentauerimus:conclusiōem ex rebus ultro citroq; habitis(si tibi:uidebitur)faciemus :absoluta controuersia. Ingratum dicis eum :qui neq; refert gratiam:neq; beneficium inficiatur atq; eum ipsum primo loco statuisti. Porro qui negaret accæpisse:secundo loco ponebat Cui uero accæpti meriti excidisset memoria: eum tu tertio colocabas. Vltimus autem omnium qui pro bonis mala:pro honestis turpia retulisset:Hic ingratitudini mætas imposuisti:ut in hæc quattuor quidem genera ita consummatetur:ut nihil omnino amplius habere uideretur. Quod quidem esset adiiciendum:nec ullos præterea ingratos esse iudicabas tanq̄ omnia ingratitudinis membra satis ac diligenter exposuisses. Sed uideamus an satis: & omnia & diligēter. Equidem esse alia quædam genera ingratorum uideo:quæ a te neq; parum:neq; quicq̄ explicata: silentio prætereunda esse non puto : ne cum multa dixisse uideri uolumus:pauca admodum ea quæ negligenter dixisse uideamur. Nam qui gratiam referunt occulte : qui pro maximis & plurimis accæptis meritis pauca quædam & exilia: qui tarde :qui isolenter:q ita deniq; dissimulanter referunt:ut non referre gratiam:sed beneficium ipsi potius conferre uideantur. Ingrati profecto sunt omnes : in tua tamen enumeratione minime reponuntur:nec ad genus aliquod aut membrum referri possunt. Qui gratiam occulte refert:quid intendit aliud q̄ liberalitatis tuæ gloriam defraudare:abscondere uirtutem : famam : laudemq; supprimere. Retribuit enim non tam propensus ad gratiam q̄ moleste ferens : si tibi obligatus esse uideatur. Quo fit : ut longe sit is habendus i gratissimus. Qui sic est gratus:ut nihil habeat cum gratia & caritate coniunctum : non melius il li qui magna cum accæperint:paucis se(ut ipsi quidem putant)absoluerunt. Est enim ita cumulanda gratia:ut non modo æquari beneficium existimetur : sed magnitudine succrescat immensa. At quorum gratia sera est non fere aliter censeo iudicandos ingratos:q̄ eos in ius uocandos:qui creditam pecuniam præstituo tempore non soluerunt. itaq; non parua interdum mulctatione puniuntur. In gratia uero referenda sic constitutum est tempus ut tum maxime referamus : quum aut necessariam : aut saltem commodam futurum ei putabimus:cui gratia debeatur. Rursus quod refertur insolenter : tantum abest ab ipsa gratitudine :quantum ab insolentia comitas gratiaq; seiungitur. Quid tu igitur censeas istos ingratos : an non? Quod si censeas non sane uideo cur eos omnes silentio prætereris. Itaq; statuamus alia quædam igratorum genera : nisi quid habeas quo possis ista defendere.

Nam quid ego de ordine ipso dicam: quem nemo nisi ineptus non ridebit. Oblitos eni beneficii minus putabas ingratos: q̃ qui pro bonis mala: & honestis turpia rettulisset. Itaq; tertio loco statuebas. Nam de cæteris non attinet dicere: sunt enim satis commode colloca ti. Vtar uerbis tuis: qui obliti essent beneficii: eos gratos fieri posse magna ui dicendi negabas. Quod equidem perlibenter tibi concedo: uelut: quod est semel a corpore truncoq; decisum aut mortuum: coire amplius in corpus aut reuiuiscere nullo modo potest. Quocirca est in his gratia desperanda: cum excitatncem memoriam penitus abiecerint: & in maiorē facile perfidiam impelli possint: si nulla officii recordatione teneantur. Qui uero mala nobis intulere: non possum non sceleratissimos & detestabiles iudicare: possunt tamen præteritorum memoria leniri: & ad gratiam beniuolentiam: officiumque conuerti: ut qui clausis sua sponte oculis incedat: facile illos cum uolet apperiet: nec poterit nolle diu: & semitam a qua forte deerrauerat (quamprimum uolent) apertis oculis intuebitur: in eaq; deambulando perlistet. Qui uero cæcis aut effosis luminibus huc illuc incertus oberrabit (rectam eundi uiam prospicere cum nequeat) omni exiguo lapillo cespitabit. Qui ubi semel deflexerit a uia: ne cane quidem duce in eam amplius dirigetur. Nam (ut nos quoq; tuos Ionas adducamus) erant illi longe ingratissimi qui aduersus Athenienses conditores suos cum Xerxe societatem inierunt bellumque inferre asperrimum decreuerunt: eam urbem adorti a qua ipsi fuerunt quamsæpissime conseruati. Sed uide quam breui momento ad gratiam reconciliari & beniuolentiam potuerunt. Themistocles tunc forte dux erat Atheniensium: is ubi Ionas defecisse uidet: copiasque cum Xerxe iunxisse periculi magnitudine perterritus: quoniam præsens alloqui non posset: positis symbolis quocunque essent Ionæ applicaturi per saxa hæc scripsit. Quibus nunc uos o bellum Ionæ infertis: his qui urbem uestram: qui mœnia: qui tecta: qui templa etiam uestra condiderunt: qui uos sæpe iam in libertatem uendicauere: qui totiens & cum Dario & cum Xerxe bellum ne uos desererent susceperunt. Eos uos non deseritis solum: sed communem uobis atque illis hostem inculcatis. Qua dementia: quo furore perciti tantum Ionæ facinus agitatis. Ite ad nos conditores uestros: quod si tute facere non poteritis: bello discedite: hostem nostrum uestro præsidio spoliate: ut Athenienses: non cum affinibus suis: sed cum solis hostibus certatum. Ionæ uero cum hæc legissent: remis incumbentes: bello discesserunt. Xerxem eorum præsidio nudatum: uincendum: profligandúque Atheniensibus reliquerunt. Quibus si tanta beneficia quæ Themistocles memorabat penitus excidissent Athenienses consecuti uictoriam non fuissent: nec adduci ionæ potuissent: ut a Xerxe deficerent. Sed memoria domina & princeps meritorum quanquam errare permittit interdum: reuocat tamen & diunus in errore uersare non sinit. At uero qui nihil omnino recordantur cur excusari possint equidem non intelligo. Immensa est enim memorandi uis in homine & rerum multitudine non obtunditur: si modo quæ conceperit frequenti cogitatione repetantur. Qui uero ad iuti a nobis flagitium in nos aliquod: aut scelus emoliuntur: male illi quidem: sed ut uel mediocriter possint excusari: uel quod ira impellantur: aut aliqua animi perturbatione (maxime si non iniusta) moueantur: & hortatu atque impulsu id faciant alieno: uel quoniam beneficium tarde duriterque a nobis extorserunt: uel quoniam quos primum affecimus beneficio: deinde sumus persecuti dolo: fraude iniuria: contumelia uel necessitate compulsi & angustia rei familiaris nobis aliquid eripuerunt. Quibus rebus & si defendere crimen omnino non queunt: habent tamen aliquid præsidii quo se recipiant. Qui quoniam peccare se intelligunt: facile nacta occasione seipsos corrigent: quod facere non possunt qui sint obliti: nec ulla necessitate, sed sola negligentia fuir ingrati. Verumtamen si hæc tibi omnia concedamus: illud nequaquam assentiemur: demirari te deos aiebas: qui cum benefici quidem ipsi sint & quammaxime liberales & iusticiam imprimis coli iubeant & charitatem: ingratis tamen tanti sceleris licentiam impunitatemque concedant: cum iusticiæ charitatis quę hostes atque inimici esse acerrimi uideatur. Nihil ista opinione peruersius: nihil quod deos magis offendat: quorum illud est proprium & sempiternum bonos præmiis. suppliciis malos afficere. Quid hoc posse fieri iustius arbitrans. Quid dignius maiestate imperioque deorum. Nam Pythagoram prætereamus. qui profectum se ad inferos dicebat. uidisseque illic Homerum atris serpentibus circumplicitum. Hesiodum quoque columna quadam alligatum durissima dare supplicia. Quod ingrati plurima de diis mendacia cōfixissent: a quibus erant in lucem uitamque producti & eam ipsam scribendi facultatē consecuti. Quid Menedemus qui furiali amictus ueste. Archadicumq; gerens pilleum: centumq; elementa fraxineamq; manu uirgam: tragicosq; cothurnos missum se ab inferis dicebat speculatorem rerum atq; actionum humanarum: quæ cum uidisset rursus se ad inferos re-

ros reuersurum:omniaq; diis manibus renunciaturum. At Democritus uir acutissimus ut Physicus:disertus ut Græcus. duos opinatus est deos:quorum alterum beneficium. alterum pœnam appellabat. Præclare id quidem. Quid enim dici potuit manifestius? Pœna mulctantur mali:beneficio boni afficiuntur. nisi fortasse non ita sentiebat. sed esse beneficium deo:quoniam illius omnia beneficentia & largitione constarent. Pœnam uero deum alterum grauiter mehercule & præclare diffiniunt:quo demonstraret qui beneficiis abuteretur gratiam minime referentes:eos pœna quidem esse mulctandos. ut nihil ab hominib' agi possit uel impune si deliquerint gratiasq; non egerint. uel sine retributione si benefecerint. Hoc philosophi:quorum uestigia sequimur:de grato atq; ingrato sentiebant. Nec arbitror uideri ubi Epicuro & Cirenaicis illis assentiendum:qui nec curare deos mortalia. nec bonos malosue secernere:constanter quidem. sed tamen inepte putauerunt. At q opinione quadam stolida & uulgari concedi malis impunitatem putas:quoniam non extemplo puniuntur. Nam quæ apud inferos aliquando patientur: ea neq; exemplo nobis esse possunt. neq; uoluptati. Sunt enim in sola credulitate constituta fortasse nō uana. Sed nec mouere animos magnopere queunt:nisi quæ uel oculis nostris uisa sunt. uel ab iis accæpta qui uiderunt. Quocirca istos nūc inferos dimittamus:apud quos scelera ipsa satis quidem (ut opinor) acerbissima pœna diluuntur. Sed id nihil ad nos commouendos: terroris enim cum multum habeant:non omnibus uidentur esse. Ingrati qui sunt:quanquam non subito statim fulmine corripiuntur:non hiatu telluris absorbentur:non mari:non flumine demerguntur:penæ tamen obnoxii sunt non mediocri. Quippe nullum est genus hominum adeo infensum cæteris atque inuisum:& in quos minus liberaliter munus aliquod conferamus. quandam enim præseferunt impietatem ut eos ne intueri quidem oculis ualeamus: omnibus odio sunt atque contemptui. Quæ pena maior:quod supplicium durius:qui cruciatus excogitari possit acerbior:quam indignos omnium amicitia: beneficio: ope:præsidio:beniuolentia existimari. An impunes eos censes appellādos. quibus propter commissum scelus infesti sint omnes:quibus adhibentur nulla qui aduersis in rebus nullius ope subleuentur. nullius auxilio:foueantur. nullius humanitatem sentiant & misericordiam. In secundis uero nullius congratulationem: sed omnium inuidiam atq; odium consequantur? Si qui Remp. & patriam prodiderunt:si qui deorum immortaliū templa diruerunt. Et si scio hæc omnia sine summa fieri ingratitudine non posse:fortunis omnibus spoliantur:eiiciuntur ciuitate:igni etiam atque aqua illis interdicitur:sed habent multos: quorum præsidio sustententur. Plurimi (si opem alio pacto ferre non possunt) eorum calamitatem atque inopiam miserantur. Ingratos uero non ciuitate: sed quod maius est: omnium animis præcipitatos atque deiectos nemo miseratur. Non illis aqua:non igni. sed amicitia. sed amore. sed omni humanitate interdicitur nec fortunis dumtaxat amicorum. sed sperandi etiam libertate spoliantur. In secundis rebus detestandi conculcandiq; uidentur. in aduersis illudendi & ærumna miseriaq; dignissimi iudicantur. ut flagitii loco sit quotiēs cuiusq; ope subleuetur. Saguntinis ab Hannibale obsessis:& P.R. quem ipsi sæpe iuuerant opem implorantibus: Romani auxilium non tulerunt: quibus partim flamma sua sponte consumptis: partim ferro ab hostibus interfectis: Hannibal maximis coactis copiis in Italiam contendebat: quo nuntio perterriti Romani: missis legatis: Gallos Hispanosq; sollicitant:ne penetrare illum in Italiam: ac per suos fines transitum facere patiantur: se paratos esse fœdus cum his æquo iure percutere: perpetuamq; inire societatem: si modo Carthaginensium copias per suos fines iter facere prohibeant. Legatis derisis contemptisque fere ab omnibus sic responsum ferunt: Non pudet o Romani uestræ nobis amicitiæ mentionem facere. Quid Saguntinos amicos sociosque uestros in postremo eorum periculo deseruistis suisq; hostibus prodidistis. Quo uultu:quo animo societatem a nobis:atq; amicitiam postulatis. An audetis fidem nunc uestram polliceri nobis. Qui perfidi nunc in Saguntinos extitistis? An qui pro acceptis beneficiis gratiam amicis referre neglexistis: eam nobis ne cognitis quidem nedum promeritis referetis. Ex templo hinc abite. & ad quorum aures Sagunti excidium nondum peruēit socios uobis asciscite:nobis autem persuadere nequaq; poteritis. exemplum enim ante oculos habemus: ut in Romanos non plus habere nos spei:q fidei Saguntinis oporteat. Illi opinione de uestra Reipu. meriti decepti a uobis desertiq; perierunt. nos qui nullis prosecuti sumus officiis: quam a uobis sperare gratiam debeamus? Itaq; legati Romani infecto negocio redierunt. Non mirum id quidem:mirandum magis fuisset si quicq exorassent. Pulcherrimum est enim aliena in re periculum facere: tum id multo pulchrius: si facto periculo in discrimen minime ipsi ue-

niamus. Sed ne dici quidem potest: quantum omnium animos offendat ingratus: cui si eti
am ignoscatur a cæteris: ipse sibi certe non ignoscet. Vritur enim assidua recordatione be-
neficii: nisi fortasse non recordetur: in seipsum omnem refundens culpam: suo se iudicio sē
tentiaq; damnabit: nec suo tantum: sed etiam alieno. Nullum enim tam turpe facinus: nul-
lum scelus tam immane: nullum deniq; tam absurdum detestabileq; flagitium: quod uel
mediocri non possit excusatione purgari: solus ingratus (si uerum fateri uolumus) nulla un
quam idonea excusatione purgabitur: cum non odio: non iniuria: non iracundia concite-
tur: non casu aliquo & fortuna: sed sua ipse sponte delinquat. Quo fit ut ingratos toto ani-
mo totaq; mente detestemur: & ne uita quidem: nedum beneficio dignos putemus: etiam
si aduersus nostros inimicos ingrati fuerint. Adeo ingratitudo est ipsa nobis inimica ma-
gis atq; infesta: quo fit ut ingratum nemo rectis intueatur oculis. sed omnes mala ei om-
nia & calamitates omnes imprecentur: & ut uno uerbo complectar: ingratus omnibus est
ingratus atq; infensus. Hanc tu impunitatem appellas: ego uero ita censeo nullum posse
acerbius excogitari supplicium: nullos inueniri duriores & animo & corpori cruciatus: q̄
omnium amore: fide: beneficio: beniuolentia: humanitate: misericordia spoliari. Sed iam
finem dicendi faciam: quāquam multa quidem a te dicta & grauiter & acurate. sed ita tñ
ut illis quoq; litem intendere potuissemus: si modo tempus uoluntasq; non defuisset. At
uero iam sol cœpit inclinare: & ipsi non omnia refellere proposuimus: ea solum quæ uisa
essent quæsitu & inuestigatione digniora. Tu uero si quid habeas ad hæc: quo te defen-
das: affer in medium. Quod ubi feceris: rem omnem arbitratu suo: q̄rectissime fieri pote-
rit statuemus. Quæ cum dixisset silentium aliquandiu secutum est: nam & uerebar ipse cū
tanto philosopho: in ea præsertim facultate contendere & sententiam meam ita retrusam
ac labefactam relinquere turpissimum iudicabam. sed quod maiorem me immodum per-
terrebat: ingratum agere uidebar si a quo uno idipsum quod habebam disciplinæ fuissem
consecutus cum eo de philosophiæ præceptione decertarem. Itaq; cum cedere me illi re-
spondissem: nec ullis in rebus aduersari uelle. Nam ita facias inquit: ne plus timiditatis ha
bere concessio ista uideatur: q̄ uerecundiæ. Tum nos multa diximus consulto & pleraq;
inepta & inter sese ipsa pugnantia: quo locus tibi foret: ut mea refelleres: uel (si modestius
agendum putares) saltem defenderes tua. Proinde si habes tu quidem quo te tuasq; ratio-
nes ac sententias tueare ne reticeat. Nam q̄ ueteris facile præstabo: qui quidem plura dixi q̄
quæ erant mea disputatione dicenda: ut tuum istud acum est excitarem: teq; ad hanc disse-
rendi consuetudinem instituerem: faceremq; promptiorem. Qua quidem re mirifice dele-
ctabimur: si frequens accedet exercitatio & ex casu ipso disputandi uim nobis q̄dam & qua
si naturam pariemus. Tum ego quoniam ita iubes non defugiam auctoritatem: malo eni
imprudētiam requiras meam: q̄ uoluntatem accuses. Equidem mecum ipse constitui nul
lius q̄ tuam in me auctoritatem potiorem fore. Nec adulandi gratia dici putes: cum tantū
tibi debeam quantum homini nato. Itaq; iure optimo statui tibi omnibus in rebus obtem
perare: quem non solum hortatorem habui ad hæc studia. sed præcipuum adiutorem. Di-
cam igitur q̄breuissime fieri poterit. Nam & si concussas uideo rationes meas: & tuis acutis
simis argumentis uehementer improbatas: non tamen penitus arbitror esse deiectas habēt
adhuc quo se præsidio tueantur: nisi tu nouum fortasse bellum indixeris: quod si feceris: ne
portæ quidem occludentur: facile nos deuictos esse patiemur. Non faciam inquit: nam &
tempus & hic etiam locus admonuit: ut facto tandem dicendi fine: ubi quædam in tuam
(si placet) sententiā adiecerimus domum statim inde repetamus. Mihi uero placet inquam
& id uehementer expecto. Sed primum paucis ad ea quæ nuper dicta sunt respondebo. Etsi
præter spem euenit: ut de re tam plana: tamq; manifesta: tam acris contentio nasceretur: di-
cam tamen ipse quæ sentio: dicamq; audacius hortatu tuo: quāquā uideo per q̄iniquo me
loco tecum hodie certaturum. Nam quid dici potest confidentius: q̄ hominem me ignarũ
atq; imperitum & a philosophiæ studiis penitus alienum atq; expertem audere tecum de
philosophiæ facultate contendere? cuius tanta copia in disputando: tanta in repetēdo me
moria: tam deniq; incredibilis in refellendo uis & impetus quidam uehementissimus pro-
bandi confirmandiq; omnia. ut sæpe cum te audierim de reb' (ut soles) maximis acerrime
disputantem: in admirationem ipse mecum uenerim non mediocrem. Nam & in dicendo
tanta suauitas: tam aperta rerum maximarũ atq; amplissimarum explicatio. ut os istud diui-
num quoddam oraculum esse uideatur. Nam & obscurissima quæq; cognituq; difficilli-
ma sic aperis: ut nihil omnino dici possit aptius atq; facilius: quod nō nisi ex præstanti quo
dā ingenio, sollertiaq; singulari: & omniū magnarum rerum atq; artiū scientia pficiscitur.

Neq; enim

Neq; enim in sola Phplosophia polles(& si scio illam solam esse non posse .in qua tu princeps excellis omnes) sed in his etiam quæ ad communem usum uiuendi pertinet . Quid dicam in his:quæ ad deos immortales:ad magnitudines atq; interualla:motus traiectario nesq; stellaꝝ : Quibus in rebus : & si sæpe alias claruisti :tum maxime in eo conuentu doctissimorum hominum :quem Perusini superiore anno cælebrarunt : hominum es sapientissimus iudicatus.Aderat incredibilis numerus doctorum hominum : & quos equidem non contemno:eruditi uiri illi qui:demi& toto terrarum orbe delecti:sed quaq̃ tibi neq; ui neq; memoria neq; illis artis genere comparandi : ne in his quidem quæ ad religionem spectant deorum immortalium:quam unam facultatem illi maxime profitebantur.Quod si tantos uiros tua incredibili:& prope diuina sapientia superaueris:& eorum dicta sensaq; refelleris:si nemo tecum in controuersiam & contentionem uenire soleat:quin eum uel respondendo mirifice confutes:uel instando copia & uarietate confundas . Quid est quod ego tecum audeam decertare?qui solum hoc biennium philosophiæ studia sectatus : uix eqnidem prima illius elementa perdidici ? Nam & Dyaleticam:sine qua neminem Stoici futurum putant in oratione sapientem.Ego uero semper aspernatus sum:tu uero tanta cura studioq; complexus:ut quædam his de rebus uolumina conseceris:quæ(ut sunt)ita insolubilia uideris appellasse.Mihi uero legere aliquando cupienti uia non dabatur:qua insistere mihi potuissem.Nam quæ primum confirmas:recte quidem procedere uidebantur : mirabili quodam contexta artificio:& acute subtiliterq; conclusa . Rursus eadem cum refelleres miro quodam modo cuncta rescindebantur:ut quæ uera prius nullaq; in re ambigua putaueram:ea mox q̃falsissima iudicarem.Quæ quaq̃ ita se haberent : sæpe me tamen ad legendum inuitabant subtili quadam copia & uarietate pellectum:libenterq; & ipse ad ea me studia contulissem.sed nec ingenium:quod quidem his rebus esse debet acerrimum nec tempus suppeditare nihil sentiebam.Quo fit ut quam disciplinam atq; artem antea sæpe contempseram:eius nunc uim & magnitudinem uehementer admirer:sæpissimeq; in ea percipienda delecter.Quid dicam in Mathematicis:in quibus ipse annum iam pœne totum frustra consumpsisse uideor.Te uero nemo in earum rerum cognitione præstantior : ut non solum præsentia quæ sint cernas.sed etiam quæ futura præsentias.quod genus diuinandi non parum tibi peperit gloriæ.Sed iam ad rem ipsam accedamus.Enitar enim summa ope.ut si non grauiter & luculente:attamen breuiter circũcisisq; respondeam:ne quod spacii tibi erit opus ad concludendum:frustra meis id ineptiis conteratur Primum itaq; oĩum ut nos quoq; ordinem seruemus ingratitudinis diffinitionem ex ipsius diuisione confecisti:quod & recte fieri censes:tanq̃ a Phisicis:quorum tu es longe princeps:usurpatum:& ego tibi perbenigne concedo.Diffinis autem esse ingratitudinem quotiens beneficii gratia uel non satis digna referatur.Hoc tibi iecisti fundamentum:quo me uagum ac fluctuãtem magno quodam impetu retrusisti:ut qui nullam mihi sedem aut locum certa diffinitione statuissem.Mox ingratitudinem malam non esse : ꝙ neq; mali haberet rationem & esset interdum a natura ipsa profecta & a diis etiam imortalibus frequenter usurpata.Nam & hominum plurimos memorasti:& animalia conquæsiti permulta:quorum culpam non in consuetudinem aut opinionem.sed in ipsam refundere naturam uidebaris. De hominibus mox:id enim totum est de re nostra.Nam quod ad feras attinet id nihil ad nos pertinet:de quibus nunc pauca dicemus.Nam si miluus agrestis ẽ semper: si indociles mures atq; hirundines:si hericini quoq; nulla excepti ætate mansuescunt:si uiperæ:si cocticis:si omnium deniq; animalium exemplo nitebaris:ꝙ ubi coaluerunt omnem abiiciunt memoriã beneficii Eamq; ob rem ingratitudinem in re & natura contineri non in opinione cõsistere:nec esse tantopere accusandam:quoniam naturam ipsam accusaremus:a qua nihil posse produci mali:Aristotele auctore:contendebas. Videamus per deos ĩmortales : ne latius q̃ necesse ẽ diuagemur:atq; aliud inueniamus q̃ quod erat perquirendum. Quid enim aliud magis a gratia putamus alienum q̃ feritatem?Quid ab ipsa illa de qua loquebamur munificentia & liberalitate remotius?Liberalitas quidem & munificentia:gratia largitio:& quæcunq; cõmunia sunt eius generis in animo sita sunt:atq; in eo animo:qui quidem nihil habeat feritatis.sed sit beniuolus ac mansuetus particepsq; rationis.Hinc maleficia:hinc beneficia gigni atq; oriri dicebamus.Quo igitur pacto feras aut beneficas esse dicemus:aut gratias:quæ animo careant & rõne:sintq; ab omni humanitate beniuolentiaq; remotæ.Appello autem feras non solũ quæ ferociã & impetum nocendi habeant.sed omnes quæ uel toto(ut ais)corpore:uel solius naturæ motu impulsioneq; ferantur:ex quo genere ne aues quidẽ excipimus.Nõ ignoras Stoicos tuos recte(ut opinor)de uiuendi rõne sentiẽtes:nõ exi-

guam fecisse dissimilitudinem inter homines ipsos & animalia cætera:ut nihil in illa iuris habere non putentquæ & rationem non habent:&sensus nutu atq; imperio moueantur: tantumq; sint semota a nobis:quantum supræmo illo cœlo hæc infima terra seiungitur. Illinc nobis datus est animus:feræ uero ex hoc terreno globo nascuntur. Nam q̃ Pythagoras est opinatus migrare animos nostros diuinos & sempiternos in corpora brutorum: id opinionis iam prorsus absoluitur:ut uanum & superstitiosum.& quod ad agrestes illas & imperitas uulgi aures effundebatur. Gratus is maxime habendus est:qui retera in animo memoria beneficii firmam habet rependendi & perpetuam uoluntatem: quam non impetu fert naturæ.sed animi ratione metitur:uultq; eẽ sempiternam:quod est a feris totaliter alienum:cum nec memoria sint aliqua:præsertim diuturna:nec animum habeant cum modo & ratione coniunctum ducem atq; imperatorem rerum honestatum. Minime igitur mirandum:feras ipsas nec præstare beneficia:nec præstita sentire. quãquam multa uideo tradita memoriæ uins fortasse gratissimis. sed interdum nimis leuia sectatis. Demetrius physicus auctor est pãtheram ferum quidem animal & natura truculentum: cum forte catulos qui in foueam ceciderant leuare non posset sedentem in uiam homini diu expectato mœstam & quasi supplicem occurrisse:togaq; leniter accæptum ad foueam usq; perduxisse: tũ uero blandientem & manifesto sese dolore conflictantem:quid eum facere oporteret nutu significasse. Mox eductis catulis uirum per desertissimas solitudines comitatum reddito nutu ac plausu gratia tuto in loco dimisisse. Sic aspidem ab Aegypto quodam educatum: dum forte catulos in illius domo peperisset:ex hisq; unus hospitiis filium interemisset: reuersam ad cibum cognitaq; culpa:catulo necem intulisse. Sic etiam draconem Archadico puero a quo fuerat nutritus opem attulisse. Mira de Delphinis memoriæ tradita referũtur: uexisse interdum puros in intimum usq; mare:eosq; deinde ad locum pristinum reuexisse: mortuis uero pueris:eos mærore atq; angustia fuisse consumptos. Multa nostri maiores litteris mandauerunt:quæ si animum inducere possumus ut uera fuisse non ficta credamus facile constat animalia quoq; sentire beneficium & esse liberalia. Nam quæ de Cyrtho Romuloq; traduntur:quorum alter a cane est educatus:a lupo alter. Quid nisi tantam quantã natura ipsa patiatur beneficentiam significare in brutis animantibus uoluerunt? Sic Sandrum Cocum Alexandri ducem longa fuga desudantem a leone fuisse detersum:pugnantem uero ab elephante quem nunq̃ antea uiderat tergo exceptum. Multo mirabilius quod sequitur Gargaris qui postea est Abydis appellatus ab auo exponi iussus. erat enim ex filiæ adulterio natus:plurimarum lacte ferarum,ubera sua sponte præbentium nutritus. mox suibus obiectus ut eum fame coacti lacerarent:illesus remansit. Postremo deiectum in mare & in littus sua forte depulsum cerua quædam excepit:eumq; densissimis in montibus educauit. captus tamen a uenatoribus & auo dono datus tot periculis ferarum beneficio superatis regno successit. At Platonis labiis cum esset infans apes insederunt:fuit deinde:ut accæpi:suauissimus. Roscium quum uix esset natus serpens implicauit:credo futuram corporis agilitatem uolubilitatemq; portendens. Quid Mida in cuius os formicæ triticum congesserunt:diuinabant:ut opinor:hominem illum fore q̃ditissimum. Sic Hyeronem illum optimum & clarissimum uirum amicissimũq; Populi Ro. expositum a patre:quoniam ex ancilla natus esset:apes ipsæ congesto in os melle diebus aliquot aluerunt. Nec multo post: cũ esset in ludo litteris operam daturus:tabulam lupus eripuit:primaq; deinde bella gerenti & aquila in clypeo & noctu in hasta cõsedit. Sed quid miracula persequimur? hæc & his q̃ sunt similia uel uera censenda non sunt:sed a uetustissimis ad quandam originis maiestatẽ gloriamq; conficta. Vel si pro ueris habenda censeamus:profecto non impulsu naturæ suæ feræ tanta beneficia præstiterunt. sed nutu potius & imperio deorum immortalium ad futuram illorum magnitudinem portendendam. Quod facile quidem potest apparere:cum in aliis permultis quos nõ est opus referre:tum uel maxime in his quos ipse paulo ante me moraui. Omnes enim ad id tandem præstantiæ dignitatisq; peruasetunt ut digni sane uisi sint:qui non quidem a feris sed a diis ipsis immortalibus per feras alerentur:ut egregium quendam nec uulgarem ortũ habuisse & diuinitatis auxilio digni fuisse uiderentur. Quod si nec diuinitatem aliquam nec rursus figmentum credamus affuisse:causam agimus meã: tametsi hoc modo agi non ualde cõtendo:nec feras beneficas existimari uelim:quæ si eẽnt fortasse beneficentia & ipsæ caperentur. Sed id nos aut in magno quidem discrimine ponamus benefecerint feræ:nec ue. Vicimus sane si benefecerint grataeq; fuerint. Sin uero nihil tale egerint:nõ iccirco de causa decidimus. Cætera.n.animalia uel nunq̃ potuerunt referre gratiã:uel exẽplo duntaxat post accæpta beneficia potuerunt:carent enim ratiõe atq; memoria:

memoriaz:ut nisi quæ præsentia sint non prospiciantm:expertiaq; rationis non nisi ui sensus impulsa moueantur. Sensus autem:ut sæpe me admonuisti:nec præterita admodum: nec futura complectitur. sed ea sola quæ præsentia sunt positaq; ante oculos intuetur. Gratitudo uero & ingratitudo non modo in præsentium. sed in præteritarum futurarumq; rerum cognitione memoriaq; uersatur. Adueniente hyeme tenere accipiter noctu passerem dicitur implicitum unguibus:pectoriq; suppositum:cuius calore fotus a brumæ frigore defendatur. Mane uero cogitato beneficio:dimittit illæsum. Itaq; ualet recens memoria inferis. sed ea tamen diuturna manere nullo modo potest Cortix nutricem suam interimit non ẽ dicenda ingratitudo. sed natura potius & uis quædam ita faciendi: quæ illi ab origine sic uidetur insita. ut eam naturæ suæ legem præterire non possit. Hominis autem præclara est diuinaq; natura & ea ipsa ita comparata. ut pulcherrimum & commodissimum in uita ducat liberalitate & munificentia uti sempiterna:mutuaq; semper beneficia ultro citroq; conferre. Habet enim animum moderatorem ac principem & laudibus atq; honestatis hortatorem:cuius nutu atq; imperio gubernatur. Sic amicitiam colimus:sic misericordia tangimur:trahimurq; humanitate. Amicos autem non solum natura comparamus. ut aues atq; feræ:quæ cœtus & greges cogunt:nec aliæ q̃ aliæ sese diligunt sed tantum se uniuersæ naturali quadam societate coniungunt:nos arte:nos studio:nos diligentia:nos officio confirmamur. Mihi semper oderunt coruos:cigni aquilas:grifes equas: noctuam cornices infectantur:non quia priuata quædam intercessit iniuria. sed quoniam ita ferantur natura. Contra uero permagna est pauonis amicicia cum columba:si modo amicicia possit appellari. Amat turturem psitacus. Perexigua est inter eos similitudo naturæ. Quid tum? feruntur enim sensu quodam insito:non usu:non cosuetudine aliqua:quæ plurimum in amicicia ualet. Itaq; non priuatis beneficiis:non studio:non moribus sese amant:neq; ẽ aliquod inter eos quasi discrimen amoris. ut alium q̃ aliummagis amare uideantur:nec ulla re aut in odium concitantur:aut conciliantur in amiciciam. Quod enim a natura est insitum constans est atq; perpetuum:uincitq; sæpe naturam rationem:illa stabilis manet: hæc loco temporeq; mutatur. Homo uero sanctum & diuinum animal:non solum naturam habet insitam:sed etiam comitem animi rationem. Quædam illi ab animo rationeq; tribuũtur:quædam insunt ab ipsa natura. Nam potum. cibum appetitumq; coeundi (quoniam sunt impermutabiles)negare certe non possumus a sola:quam iam sæpe diximatura proficisci. Cæterum beniuolentiam:humanitatem:modestiam:mansuetudinem:clæmentiam:& imprimis liberalitatem(quoniam sunt etiam ab animo & plærunq; permutantur) quis inficiari possit a sola aut prouenire:aut confirmari ratione? Ratio uero non solum quæ sunt sequit. sed magis etiam quæ uidentur Itaq; solet uel ignorantia uel nequitia & improbitate loco temporeq; permutari:ut quos habuimus amicos aliqua statim de causa fiant inimici. q sunerunt liberales auarissimi quidem efficiantur. Video campum mihi patere latissimum si hominis præstantiam complecti uel em:dissimilitudinemq; a cæteris animantibus :a quibus tantum(mea quidem sententia)distat:quantum nec a nocte dies:nec cœlum a terra seiungitur. sed non oblitus instituti dicam si fieri poterit q̃breuissime. Omnis nostra uita dandis accipiendisq; muneribus & alterna quadam liberalitate mutuaq; beneficentia continetur:totaq; ex charitate & beniuolentia constans in officio & ratione uersatur. Hinc nouas eorum quos sæpe nunquam uidimus amicitias comparamus. Hinc laudem: decus: gloriam uendicamus:diuitias:opes:dignitatesq; consequimur. Nam quid tot principum præclara gesta:tanta maximorum potentissimorumq; regum magnificentia memoratum:q̃bus nihil omnino potest esse peruersus q̃ non esse beneficos. Nemo tam diues & cui rerum omnium abundantia copiaq; suppeditet:qui non aliorum egeat adiumento. Si calces:domũ:uestimenta & cætera id genus ad usum reifamiliaris attinentia conquiremus: non profecto a nobis ipsis hæc omnia. sed ab alio quodam quærere oportebit. Hinc ciuitates & hospitia. hinc fora. hinc deorum immortalium templa constituta:ut homines multi qui in solitudine degere uix potuissent:in societatem unaq; mœnia conuenirent:ubi simul habitantes mutuam inter se operam auxiliumq; præstarent. Feræ autem (quoniam progressimus fortasse longius)nec ad nidos conficiendos:nec ad aliquid tale cuiusquam operæ uidentur indigere. Itaq; singulæ sibi nidos ædificant:nouas amicicias parant nullas liberalitate prorsus & munificentia uacant. Si quid habent societatis id habẽt a natura. sed nec alia cibum alii concedet unq̃:nec aliena suis in nidis oua suscipiet:louebit:educabit. Quid in homine? facimus conuiuia:& quod est multo (ut arbitror) liberalius: hospitii iura seruamus:amicos:filios:& propinquos alimus:sustentamus: erudimus. incredibiliq; studio & humanitate complectimur. Sed(ne longe a calle deerremus)nec gratæ dicendæ sunt

feræ:nec rursus ingratæ iudicandæ:ueluti lapidem neq; uiuum dicimus esse si moueatur neq; mortuum etiam iacentem appellamus. Quod.n.uitam nunq̃ habuit: occidit nunq̃. Carent animo feræ:carent rõne & memoria:non igitur beneficiũ accæpere. quod ut a solo est animo profectum:sic in solo etiam animo collocatur retineturq; memoria. quasi exci. dat:tum demũ maxime efficiemur ingrati Quæ aũt de terra obiiciebantur:idẽ tibi censeo respondendum:neq; beneficam esse:neq; liberalem:neq; maleficam neq; ingratam existi. mandam:cum beneficium quod a solo est animo referre & præstare non possit. Nam q̃ ui ctum nobis atq; alimenta suppeditet(ut ipse grauiter quidem & prope diuine memorasti) non magnopere me mouet:habet enim id iniũctum a deo & a natura ut gignat animalia: foueat:alat:atq; sustentet:quo tanq̃ munere fungatur suo. Quod uel ex hoc licet itelligere. Non enim magis in hominem in animantes alios uidetur esse benefica: quæ si aliquor in locis est pestilens:ut satæ fruges:aut nequaq̃ omnino:aut perniciosæ mortiferæq; nascant: id uel ex cœli fit in clementia:uel ex his quæ sub terra sunt uenis metallorum:quibus neces se est sementes aut inficiantur:aut extinctæ funditus nequaq̃ oriantur. Quid in aquis? late uideo patere naturam. alias pestilentes feræ bibunt:aliæ statim si bibantur interimunt. Habet Archadia fontem prope agrum Nonacrinum:quem ab effectu stygem ueteres appellauerunt. Contra uero in Baiano nostro:quem in locum tu sæpe secessisti:cum temperie cœli:tum maxime loci amœnitate pellectus:quot fontes longe saluberrimi? Quid illum Dodonei Iouis fontem(ut nos quoq; lusisse uideamur)faces incendit extinctas: extinguit incensas. Quid illum alium Iouis Amonis? Quid alium solis introgoditis gelidos interdiu: noctu uero calidissimos. Mirum id quidem nec tantopere mirandum:si feruerent interdiu Nam & fontem Alesinæ cytharæ sono concitare ferunt:qui de magnis maiora loquuntur & quasi ad tripudium prosilire. Sed hæc omnia nescio equidem an ad aliud q̃ ad naturam ipsam referantur:in qua nihil profecto loci habet ingratitudo:quæ in opinione potius (ut arbitror)sita est:q̃ in re atq; natura. Idem in clementis aliis ostendissem. sed uideri fortasse longior potuissem:& tibi multo notiora sunt omnia. Quamobrem non conquiramus quæ nihil admonere me possint. Plus enim ab animo hæc:q̃ a cœlo terra seiunguntur Animus ipse gratiarum est domicilium:quo quicunq; uacant nec sentiunt gratias ut adnũttũt nec beneficio aliquo maleficioq; tanguntur. Animus est liberalis idem largus atq; beneficus. Quippe si quoduis amplissimum munus:si uniuersum ærarium:si deniq; uitam ipsam: idq; animo inuito:in aliquem conferamus:non sumus dicendi benefici. Contra si maxima detrimenta:si acerbissimas calamitates:si cladem uel amicis & familiaribus nostris inseramus:idq; faciamus inuiti:ingrati existimandi non sumus animo. Ex omnibus enim rebus:quas dii imortales hominum generi tribuerunt(sunt autem innumerabiles)nihil sibi referri postulant:præter animum expeditum atq; sincerum & omni terrena cõtagione uacantem. sic auspicia:uota:cærimonias:litationes:sacraq; solennia tum demum rite fieri opinamur:quum animo fiunt puro:& uestibus illis prope simillimo: que non nisi candidissimæ solent adhiberi. Sic etiam quæ ad nostram pertinent religionem:omnium quæ sunt: quæq; fuerunt optimum atq; sanctissimum animum expetunt longe purissimum:nullo sucomullisq; obscœnis atq; illecebris deprauatum. Dii nanq; immortales non munera intuentur:quorum minime illi quidem egent. sed animum respiciunt:cuius affinitate & tanq̃ amicicia delectantur:quem si pollutum contaminatumq; cognouerint:nihil secum putãt habere commune. sed a sua potius natura de errantem:exutum excellentia sua censent:cœlestisq; diuinitatis propinquitate spoliatum. Vides quo me tanq̃ in altum deducat oratio. sed contraham uela:ne in peregrina mihiq; incognita maria deuehamur. Deos tu quidem dicis imitandos. sed illi ab initio repetunt beneficium. num igitur a trunco? num a lapide num tandem a feris ipsis? num etiam a terra:quã tu maxime contendebas esse beneficam? Mihi quidẽ persuadere non poteris ut hanc ipsam gratiam ingratãue dicendam eẽ fatear. Et si scio in eã te sentẽtiam(nõ quidẽ q̃ ita sentires. sed tentãdi mei gratia)plæraq; neq; uerameq; probabilia coniecisse. quãq̃ surdo fabulã decantasti:meliora quædam memoria teneo:eaq; a teipso in æquum erant ocium disputata:non iocandi aut tentandi mei:ut nunc: gratia. sed erudiendi potius & ad philosophiã istã tuam clarã atq; uerissimã recto:ut dicis: tramite perducẽdi Quocirca feras istas procul abiiciamus:exemplo.n.nobis esse nõ possuntut qui eas imitari uelint:hi maxime feræ dicendi eẽ uideantur. Ii rõnem quã habent aspernant. illæ nunq̃ rationem habere potuerũt. Sed iam ad homines ueniamus. ut in area nostra latius aliquando uersemur. sunt enim totaliter de re nostra. sed eos quoq; q̃breuissime perstringemus:ut tempus tibi relinquatur ad concludendum. Nam esse deos ingratos non attinet discere:nisi maxime & uideri & esse uelimus ingrati:qui si autum(ut tu dicebas)pro

cebas) pro farre non referant:caue tamen ingratos censeas esse dicendos: sciūt enim quid
nobis(ut ait poeta)rebusq; sit utile nostris:quid etiam unicuiq; referendum:sumusq; homi
nes(ut ait idem) illis quā nobis multo chariores. Quocirca cum diis hac in re minime con
tendamus. Sed ego uim tuam memoriæ incredibilemq; rerum omniū noticiā uehemēter
admiror. Nam quæ in phia grauiter & copiose loquebaris:nunq̃ mihi aliter persuaseram:
sciebam enim esse te omnium in ea facultate doctissimū. Sed quæ ad historiam pertinent:
nullam tibi fuisse uel curam uel noticiam arbitrabar. Verum unde tot efficacissima uetustis
simorum hominum exempla manarunt:qui tot ingratos undiq; tāquam ex historiæ agro
unam in aeream congessisti:ut inficiari iure nō possim te non solum philosophum esse ac
cerrimum:sed omniū aliaꝝ magnaꝝ reꝝ diligētissimū inquisitorē:ut(tāquam Leontinus
ille)oī de re possis q̃ acumulatissime disputare:hoc qdem phus mea sñia melior:ꝙ ille sibi
aurcam(ut ferunt)statuam collocauit. Te uero nihil ad ostentationē:sed ad ueritatem om-
nia referrentem nulla unq̃ præcipitem ægit ambitio. Sed ne feramur longius:ingratos
istos paulisper(si non placet)consideremus:qui si fuerint natura igrati:fateor necesse ē mea
me sentētia esse deiectū:sin uero nec natura:nec omnes in ingratitudinem inciderūt:uelim
ab ista tua tam acri ui & oppugnatione desistas:neq; meis sedibus stare patiaris. Primum
omnium mihi Diogenem:tanq̃ esset aliqua mihi cum Diogene contentio:mordacem sa-
ne hominem ut Cinicum igratū tñ dicendū esse non arbitror:qui si conuitiis persequeba-
tur oēs. quid aliud agebat q̃ pcipuā qdā in uniuersum genus humanū charitatem. Vide ne
me mordeas Diogenes(dum hæc a te postulo)quid oblatrabas malis:quid censeamus fuis
se responsurum. nisi id quod aliquando respondit:quoniā uitiis perditi mores haberēt lon
ge turpissimos. Quid rursus irascebaris bonis:qm̃(inquit)inter malorum uitia flagitiaq;
uersarentur. Vinq; sane obiurgatione dignissimi. An igitur ingratitudinis illum censes ac
cusandum: Quid parentes ipsi dicere nobis beniuolentius potuissent. q̃ ut nec essemus ipsi
mali:nec cum malis uitæ consuetudinem haberemus. Bonos ille inueniri paucos existima
bat. quos interdum per meridiem lucerna quærebat: si qui tamen inuenirentur boni eos
imagines dicebat esse deorum. Quam præterea gratus in Corinthium Xeniadem: a quo
quum esset emptus liberos eius singulari cum diligentia sanctissimis atq; optimis discipli-
nis erudiuit:& tu eum appellare audes ingratum. Quid Democrito atq; Heraclyto dicam
quoꝝ alter delyramenta ridebat humana:miserabatur alter ut ingētem quādā charitatem
in oēs uideantur habuisse mortales:quibus non hæc caduca & fluxa consectanda:sed uirtu
tutem & diuitiaꝝ æternarumq; rerum contemplationem habendā esse monstrabān quod
ipsi rebus cæteris contemptis atque despectis omni soluti cura faciebant. Potuit fortasse ob
hoc durior uideri Democritus: ꝙ per desertas solitudines:perq; hominum sepulchra ob-
errabat:an putas ut mortuos etiam irrideret. minime id quidem opinor. sed ut nullis tur-
bis ac cœtibus impeditus & quasi ad mortuos abstracti animi contemplatione traductus q̃
uellet expedite libereq; contemplaretur. nec distraheretur animus occursu & præsentia re-
rum alienarum. Hoc si odium generis humani dicendum:si rursus ingratitudinem appel-
landam esse censeamus. multi profecto sanctissimi uiri atq; optimi in eandem incidisse ca-
lumniam & humanitatis inimici fuisse asperrimi uiderētur. qui cum patrum nostrorum. tū
etiam nostra memoria patriis laribus urbanisq; amœnitatibus & domesticis. prætermissis
delitiis in syluis ac montibus uitam omnem solitarii peregerunt. ne se humanis contami
narent illecebris & animum habentes liberum atq; solutū. nullisq; reꝝ humanarum conta
gionibus & quasi uinculis circumplicitum se totos ac liberos ad contemplandā deoꝝ im-
mortalium gloriā magnitudinēq; conferent. quos ego si appellem ingratos tam iniq; faci
am q̃ qui ꝙ ipsi præstare non pñt. id carpere nituntur in cæteris. Thimonem uero quem ais
Atheniensem inficiari non possum hominem fuisse duriorem & natura fortassis ingratum
quid tamē si ab aīo eius dissentiebat. oratio. num quenq̃ interfecit. num hostibus patriā p-
didit. num eius urbs incendio cōflagrauit. num denique quenq̃ factis offendit. non possu
mus dicere id quidē. sed fac fuisse omni ut ais rebellem humanitati & hominem. si hoīem
dicēdū putamus natura durissimū. nam mihi non accusare naturam placet. Nec Thimonē
istum magnopere defendam. quis illum exitus excepit ciues suos ut sese suspenderent ad-
monentem. nonne publice cæsū lapidibus obruerunt. quod non fecissent nisi ingratitudi-
nem rem esse malam & summo dignā supplicio iudicassent. & erant Athenienses non ipe-
riti reꝝ existimatores:& in maximis etiam sceleribus sola(ut ferūt)cicuta contenti. in Thi
monē uero tanq̃ aliquod maius facinus ausum & reum igratitudinis plus excogitandum
supplicii putauerunt. Ego uero nunquam ificiabor & Thimonē ihumanū & multos aliqñ
ingratos extitisse. sed in his (ut sæpe diximus) naturam accusandam eē nō puto. Fieri enim

poteſt ut cauſa aliqua:quæ ſit nobis incognita:fuerint ingrati.Sed ego non quæro:non.n.
id nunc agitur:ſint ne ingrati:quorũ ego numeꝝ ſcio eſſe q̃ maximũ:ſed an ſit ingratitudo
habenda naturalis:hæc nũc igiť cõtrouerſia:quæ cum abſoluta ſit parum admodum mihi
erit elaborãdũ:quãq̃ in arctiſſimas tu me fauces atq; anguſtias compuliſti:ut niſi ꝑedẽ reſe
ram effugere nullo modo poſſim.Bonã eſſe ingratitudinẽ ideo cõtẽdebas:quoniã eſſet a
natura.Naturalẽ aũt propterea dicebas:qm̃ multi non caſu aliquo:ſed nati potius uideren
tur ingrati.Naturã aũt ita cõparatã ut nihil niſi quod bonũ eſſet excogitaret:nihilq; gigne
ret:quod qdẽ eſſe in mali ratione reponendũ.Poſſum hæc oĩa confiteri:poſſum rurſus ne-
gare oĩa:qđ ſi fecero magis meæ ſeruiuero cauſæ:faciliuſque iſta tua tela reppulero.Quod
ſi Pyrronios illos uelim imitari:q nihil uel natura bonũ:uel natura malũ opinantes hæc q̃
appellamus bona:quæ etiã mala:q̃ honeſta:quæ turpia nominamus ſolius opinionis eſſe
uoluerunt.Quod ſentiebat Archelaus:haud abſurde fortaſſe.Neq; enim temere ad id opi-
nionis inducebanť.Quid põt uideri nobis calamitoſius morte?Parentibus & propinquis
noſtris e uita migrantibus mœſti lucẽ nõ aſpectamus:plangimus lamentamur: manus pe-
deſq; concutimus:capillos etiã & ueſtimenta proſcindimus:nihil hoc luctu miſerius.Sunt
tamen qui hoc nõ ſolum idipſum moleſte nõ ferãt:ſed parentũ filiorũq; cantu ac lætícia ꝓ
ſequantur:quales in Aſia tradit Euripides:quoꝝ quum naſcuntur liberi ululatus undique
exaudiuntur:qm̃ in miſerriã putant natos eſſe ſempiternum:mortuis uero congratulãtur:
tanq̃ rem adeptis longe præclaram.Vide quid agat opinio:nos mortuos lugemus tanquã
omni priuatos fœlicitate:illi naſcentes deplorant tanq̃ in miſeriarum & tẽpeſtatum mare
deiectos.Perſæ filiaꝝ nuptiis permiſcenť:nihil apud nos deteſtabilius. Quidam parentum
cadauera torrere ac comedere dicunť:nihil apud nos poteſt eſſe nefandius. Quid ita ſiquis
me roget:nihil afferam præter opinionẽ:quæ tamen illis quoq; põt eſſe ꝓbabilis:Satius.n.
putant in filioꝝ uiſceribus condi corpora parentũ:quã humi ſita uermibus aut ſerpẽtibus
deuorari:quã pie ſe facere opinantur.Tanta igitur reꝝ omnium uarietas:nõ a natura quæ
una eſt atq; eadem apud omnes:ſed a ſola opinionũ diuerſitate manauit.Nam ut eſt cuiq;
de re aliqua perſuaſum:ſic uariam fert dicendi faciendiq; ſentẽtiam:nõ ꝙ ita ſit ſemper q̃le
ſentiatur.Magnæ ſunt uires opinionis:radices enim emittit altiſſimas:quæ cum animo in
ſederunt atq; inueterauerunt uno conſenſu multorum:deleri ac funditus extirpari non faci-
le poſſunt.Sed tamen miſſos faciamus.Aporeticos:eorumq; principem Pyrronem abiicia-
mus:nihil natura neq; turpe neq; honeſtum exiſtimantem:ſed ad hanc quãdiu agimus opi
nionem: & cõſuetudinem omnia referentem:cui ego ne forte parum ſit a me nequaquam
aſſentior.Dedit nobis natura lumina quædam honeſtatis:ad ea nos qui per uitiorum tene
bras obſcuri atq; incerti diuagamur:ſuo ingenti ſplendore.dirigimur:quæ niſi prauis mo
ribus extincta fuerint:ad quamuis nos gloriam magnitudinẽq; ꝑducent.Placet igitur imi
tari Stoicos:qui cum uirtutem omnium humanarum diuinarũq; rerum optimã & precio-
ſiſſimam fateantur:uitia maxime illi contraria atq; aduerſa putauerunt:eaq; pernicioſa eſſe
& ad bene beateq; uiuendum nullo modo conducentia:nec ita nudam naturam relinquẽ
dam putauerunt:ut nõ multa illi bona ineſſent atq; honeſta: quæ ſuaipſa ſponte produce-
ret.Sed uideo te mutaſſe ſententiam:nec in eadem quã prius opinione perſiſtere . Quoni
ens ipſe me admonuiſti non omnia dicenda eſſe naturalia quæ reperirentur in natura . ſed
ea ſolum quæ uel ſemper.uel plærunq; contingerent.Multos enim uidemus cæcos . an ſit
cæcitas illa naturalis.Datum eſt nobis lege naturæ.ut bipedes.ut rationis mentiſque par-
ticipes.ut apti deniq; ad ridendum oriamur.At ſi quis uel uno pede uel pluribus quã qui-
bus naſci homines ſoleant.uel hebes atq; inſanus & rationis expers oriatur.quis eſt qui di
cere auſit ortum hunc eſſe naturalem.& non potius contra natura factũ.Riſit ſemel in om-
ni uita Craſſus.Zoroaſtes uero qua die natus eſt riſiſſe fertur.Credo propter ſydera & ſtel-
las.quas eſt poſtea ſumma cum diligentia contemplatus . At Demophon Alexandri mi-
les egregie tremebat ad ſolem caleſcebat ad umbram.An igitur hæc talia quæ pauciſſimis
contingant cenſes dicenda naturalia Quod ſi multi ſunt ingrati.quod ego tibi nũquam
ſum inficiatus.ſi multi ſcelerati ac deteſtabiles.ſi nulla deniq; ciuitas improborum uacua.
ut ait Xenophon:quod propter tam immenſam multitudinem neceſſe eſſe euenire . quid
nam aliud ingrati.quid mali deteſtabileſq; dicunť.niſi quia legibus naturæ nõ parẽtes eiꝰ
ordinem funditus peruerterunt.Magna uis eſt naturæ optimũ ſibi in omni rerũ procrea-
tione proponit.ſed tamen ut Democriti careat medicamẽto . quo boni. pulchri & fortu-
nati liberi naſcebanť.Deficit interdũ & quod proponit præſtare non poteſt.a quo ſi quid
gignatur mali.quod fere non accidit.id præter ſuum morem eueniet.Fures quotidie ſu-
ſpenduntur.adulteri.& parricidæ & qui ſunt eiuſmodi acerbiſſimis ſuppliciis crucian-
tur.Cus

tur. Cur ita magnus est numerus eorum:sed ut bonis æquari non possit. Putas ne datum natura:ut Adulteri:ut Parricidæ:ut Fures efficiantur:quoniam multi inueniant tales? Ego uero ita sentio:sed recte ne sentiam nescio:hoc tantum scio te quoq; idem aliquando sensisse:eam rem solum appellandam esse naturalem:in qua aut oēs aut pleriq; semperq; cōsentiant. contra uero naturam omnia quæcunq; rara insperataq; contingant. Quod si.P.R. aduersus plurimos est habitus ingratus:qđ ego tibi non plane assentior:si Thebani:si Carthaginenses:si deniq; permulti modo id uidendum est:an & semper & in omnes fuerint īgrati. In exilium profectus Aphricanus ingratam patriā appellauit: nollo disputare an recte appellauerit:cui & Consulatus ante tempus & honores amplissimi decreti:orātem præterea tanta turba in Capitolium secuta:ut Magistratus pœne soli & subsellia uacua remanerent. At uero qm̄ Petilii diem illi dicere uoluerunt:uocatus in iudicium & causam dicere iussus:patriæ ingratitudinem exprobrauit. Quid si iudicium uel amore uel magnitudine rerum a se militiæ gestaꝝ:uel auctoritate deuitasset:q̄tam legib⁹ fecisset iniuriam? sustulisset æquitatem:ius patriū peruertisset:& libertatem.P.R. a se defensam offendisset. Idem in Camillo:pluris enim auctoritatem publicam q̄ priuatam dignitatem facere uoluerunt. Quo plane licet intelligere Romæ nō tam priuatā gloriam paucoꝝ:q̄ publica legum iura ualuisse. Idem in cæteris censeo esse dicendum:Nullam enim arbitror Remp. tam de mente esse potuisse:in qua plurimorum sniæ uigent:ut in ingratitudinem cōmuni oīum consensu uel errore aliquo:uel dolo auaritiaq; conciderit. Sed fac oēs fuisse ingratos quos ipse paulo ante memorasti:Non enim est contra me. Illud modo uidendū est. an fuerint & omnes & semper ingrati. uel id nimium tibi uideat:an pleriq; & frequenter. Quod si esset non possem non asseuerare ingratitudinem rem esse naturalē:nec ulla repræhensione dignam: sed longe opinor aliter. Nam si Gn. Pompeius male ægit cum Carbone:si Popilius in Ciceronem:si Sextilius in Cæsarem oratorē:Bessus in Dariū multo fuerunt ingratissimi: num eos censes in cæteros oēs? num etiam semper ingratos extitisse? Quid si grati fuerunt aliquādo:uel in eos ipsos quibus postea fortasse non sine causa nocuerunt? Sed nō est propositum causam agere ingratorū:quos ego ne uita quidem:nedū patrono dignos existimo. Sed quid si isti:quos nunc tam uehemēter accusas aliqua in re lacessiti atq; offensi: nō tam inferre q̄ ulcisci iniuriam putauerunt:Sed eos ut dixi minime defendo: pauca tamen afferam exempla maioꝝ:eaq; perbreuiter:ut quid illi de ingratitudine senserint intelligere ualeamus. Primū oīum.P.R. cōsideremus:quē tu quasi reum capitis damnare uidebaris: qm̄ in plurimos fuisset ingratus:qui si de se optime meritos nō ornauerit sed contempserit:nō gratia sed ignominia psecutus fuerit:suppliciis q̄us durissimis afficiantur. Siti uero qui uel in officio & societate mansere:uel in rebus aduersis opem auxiliūq; tulerunt: maximā sunt ab illo beneficiorum premia consecuti: eum si placet ab hac quasi forensi decertatione liberemus. Etenim consyderanti:mihi sæpenumero & rerū a.P.R. domi militiæq; gestarum magnitudinem cogitanti:nulla maior causa uideri solet ad tantā illū nominis atq; imperii gloriā prouexisse:q̄ ingens quædā & incredibilis actio gratiaꝝ:& beneficiorum admirabilis compensatio aduersus oēs a quibuscunq; beneficium uel perexiguū accepisset. Quibus enim premus ciues suos persequebat qui præclarum aliquod facinus pro Rep. peręgisset: eorum augebat dignitatem:auctam uero opibus:auctoritate:gloria exornabat: quibus ꝓuocatus optimus quisq; labores durissimos terra mariq; perpeti:capitis picula subire: mortem pro patria appetere non dubitabat:qui nisi cū priuatim:tum publice fuissent exornati: nescio an tantam ad eas res gerendas animi magnitudinem contulissent. Omnibus enim qui dignitatem.P.R. atq; imperiū tuerent:qui Remp. augerent:eāq; diligēter administrarent:maxima erāt proposita premia. Quippe q insignius quicq; domi militiæq; gessisset huic coronæ:huic statuæ:huic ouatiōes:huic triūphi:huic ornamēta: huic mille reꝝ gestarū insignia parabant. Nā quid arbitraris Romanos tot genera excogitasse coronaꝝ:nisi ut ciues suos:q aliqua uirtutis gloria floruissent:laudū meritis ꝓsequerent amplissimus: eosq; ad res magnas obeūdas ardentius excitarent. Qui urbē aliquā obsidione liberasset: obsidionali donabat corona. Ciuica:qui captū ciuē:hostibus eripuisset. Qui uero primus ī hostiū muros prosiluisset:murale:qui primū in castra hostiū irrupisset:castrensem accipiebat. Quid ī bello marittimo? q primus ī hostiū ꝓsiluisset nauim:naualī:quiq; illoꝝ magnum numeꝝ uel mari uel terra cæcidisset:triūphali:qui nō magnū fudisset numeꝝ:tn̄ bellū parta uictoria cōfecisset:ouali coronabat. Et ne quid sine premio fieri posse uideret: si q̄ bello cū ipsi nō interfuissent:aliqđ tn̄ pro impatoris uictoria ꝓcurassent:hi quoq; sua uirtutis ornamēta cōsequebant. Impatorē si qs in bello seruasset:huic et Senatus assurgebat: una esse ꝓpeq; assidere iubebat:muneꝝ uacationē ipsi p̄ri auoq; p̄no cōcedebat. Et qđ multo mi-

hi pulcherrimū uideri solet:si qui sibi coronā uirtute in uita peperissent:eandē mortuis:nō
illis ipsis solū:sed eorꝫ etiā parentibus iponi:laudesq; claroꝫ hoīum ad cātus & tybicinem
in Concione laudari uoluerūt:quod genus laudis Nenia dicebat͂.Maioꝫ etiā gesta in con
uiuio canebant͂.Quid hoc grati⁹ dici potuisset?.Quid dicā tot statuas triūphales:tot am-
plissima sepulchra:tot clarissimos titulos:tot imagines & monumēta maioꝫ: quid tot cæ-
leberrimos:gloriosissimosq; triūphos.Atq; ut alte repetā:quid Romulus ægit?nōne Hosti
liū ꝙ primus urbē Fidena irrupisset frondibus coronauit?Nō tunc auro cuncta purpuraq;
fulgebāt:& tñ erat aliquid qđ minus gloriose expeteret͂.Nam ꝗ nunc spe prædę bella geri
solent:tunc gloriæ cupidine gerebant͂:& ꝗ nunc in auro atq; in argento fiunt discrimina:
nam hæc sunt quorū gratia decertat͂:tunc in lauro:myrtho:gramineq; fiebant.Fœlix sane
prior illa ætas contenta:ut ait Poeta:fidelibus aruis.Quid ne nimis ætati nostræ succēseā
in Coclitem Romani?quid.Q.Mutium ægerunt:quorū alteri ꝙ pontem solus cōtra for-
tissimum hostium impetum tenuisset:statuam in comicio collocarunt:agro præterea q̃tū
die arari posset donauerunt:singuliq; in eius domū munuscula contulerunt.Alteꝛ ꝙ iret
secturus regem in hostiū castra penetrasset:regēq; ip̄m metu insidiarū perterritum ab obsi-
dione remouisset:maximis sunt & laudibus & muneribus ꝓsecuti.Agro enim transtyberi
donauerint:quæ ne tanti beneficii excidere posset memoria:Arua Mutia uocauerūt Quid
in Cocleam uirginem:quam primam oīum equestri statua decorarunt?Quid in Manliū
a quo sunt Galli e supremo iam Capitolio deiecti:commendatus a suis uehementer.parū
id quidem:quando uerba magno non constant:sed militari etiam consensu donatus est.
Singuli enim milites ac tribuni sex quisq; libras farris totidēq; uini quartarios ī ædes quæ
erant illi in Capitolio contulerunt Magna me hercule præmia in tanta presertim charita-
te rerū.Fame enī durissima præmebant͂:sed erant grati in homines.Quid igitur postula-
mus:etiam ne inseras:certe sane quod equidē uæhemēter admiror:tam ad unguē(ut aiūt)
gratos esse uoluisse.Nam cū anserū strepitu Manlius ascensum hostiū præsensisset:statue-
runt anserū cibaria imprimis a censoribus collocari.Vide q̃tum abest ut fuisse eos īgratos
dicam:qui cū anseribus beneficio certauerunt.Quid in Minutiū Augurinū:pretiū farris ī
tribus nundinis ad assem redigenti:statuam auratā extra portā tergeminā:stipe ab uniuer-
so collata populo dicauerunt.Trebio uero ꝙ ædilis frumentum populo prestitisset idem
honor statuæ in palatio & Capitolio cessit.functus aūt uita populi humeris in rogū porta-
tus est.Sic Valerius ille qui Publicola est appellatus:sic Agrippa:Senatus plæbisq; concilia
tor:sic alii permulti.Quid dicam.T.Manlium Torquatū nō solum aurea corona donatū:
sed cognomen sibi ac suis posteris adeptum:ꝙ Gallū singulari certamine superasset:& pro
Concione a dictatore Quinto cōmendatum.Obruor copia exemplorum:sed indulgebo
mihi:paucisq; expositis:modum illis imponam.Cornelio consule exercitum.Romanum
incaute per hostium fines ducente:cum signa referre non posset:circunsessusq; ab hostibus
magno cum periculo in apertam calamitatem incidisset.P.Decius Tribunus plæbis nouo
consilio exercitum & consulem liberauit.Pauloq; post & samnitum copias fudit:præclara
quidem res digna nomine Deciorum.Sed num fuit consul ingratus?num uniuersus exer-
citus gratiam nō ægit?Laudato enim in Concione coronā auream:boues centum:unūq;
præter cæteros niueum auratis cornibus consul largitus est.A legiōibus autem graminea
corona capiti eius imposita porro tertiā milites obtulerunt:qui Decium secuti tam præcla
ro facinori interfuissent.Iis consul singulas boues & binas tunicas:Legiones autem libras
farris & uini sextarios contulerunt:ut plane mihi exclamare libeat:O tempora:o mores prī
scos:quantam in rebus omnibus diligentiam:q̃tam in beneficiis referendis gratiā adhibe
bant.Valerium postea dictū Coruinum:Camillus dictator:Seruiliū Corneliū Lentulus cō
sul aurea corona donauit.C.Duellio:qui primus naualem uictoriam ex Carthaginensibus
reportauit:quot honores a Senatu decreti?Et nos quidem audemus illos accusare.facim⁹
profecto non grate:qui eos sic appellemus ingratos.Nam quid ego dicam templum illud
Fortunæ:quid ædem pietatis:quid constitutionem illam præclaram:qui in legatione mo
rirentur:his equestres in foro statuas collocandas Sed pretereamus sane exempla domesti
ca.Eumenidi ꝙ cōtra Anthiocum bellum cum Populo Ro gessisset uniuersam Asiam cō
cesserunt.Massiliensibus ꝙ pecuniam publice exactam Romam misisset:qua se.P.R.a Gal-
lorum obsidione redimeret:locus spectatuli in Senatu datus:immunitas decreta est Fœd⁹
quoq; cum his æquo iure percussum.Cum Ceretibus ꝙ sacra sacerdotemq; Romanū Gal-
lorum incendia fugientem recepissent auspicia propterea fieri decreuerunt.Quid illa lega
tio ad Etholos ut ex urbibus Acarnaniæ præsidia deducerent:liberos esse paterentur qui so
li contra Troianos originis suæ auctores auxilia non prestitisset.ꝗ longe dii īmortales re-

perita gratitudo:ut non solum recentia & in se collata:sed uetustissima maiorum suorum beneficia recognoscerent. Sed ne unius Populi Romani exemplis inniti uideamur: quid senserint cæteri cogitemus. Ea res iudicio esse potest q̃tam ingratitudinem aspernati uitā dum Id uitii:ac totis uiribus fugiēdum putauerunt. Nam quæ de Aristide atq; Eschine cæterisq; dicebas:non secus accipienda existimo:q̃ quæ de Aphricano & Camillo afferebantur:plus ualuisse ius publicum ciuitatis:q̃ priuata merita paucorum. Quanq̃ ideo quoq; arbitror fieri potuisse:ut ciuitates non semper bonorū cura atq; auctoritate regerentur:sæpe factionibus intestinisq; discordiis:statu Reip. perturbato:& ordinum ac magistratuum dignitate sublata:leges non ualent æquitatis:iudicia cōtemnunt repellūtur optimi quiq; & in sceleratorum omnia potestate sita non ratione:sed libidine:non moderatione sed impetu:non auctoritate sed licentia:non deniq; iure:non legibus:sed iniuria:sed ambitionis furore geruntur. Quod equidem non negauerim tunc accidere potuisse: quum pulsus est e ciuitate Themistocles:quum Theseus e regno eiectus:quū missus in exilium Aristides. Sed ego nō q̃ seditiosi:aut scelerati homines fecerint quætendum puto:sed quid sanctissimi ciues ægerint consyderandum. Omnes enim Inuenio fuisse gratissimos. Sed ne accusa obsecro Atheniēses. Nam quid si tuus adesse posset. Hyppocrates:ille uero nequaq̃ tibi ista concederet:qui cum uenientem ex Illyriis pestem prædixisset:missis per omnes Græciæ ciuitates discipulis ad remedia conferenda:Athenienses ac etiam totius Græciæ ciuitates honores illi Herculis decreuerunt:diuino affecti beneficio:diuinam gratiam referētes. Quid in Berosum cui futura præsentienti:& multa tanq̃ cerneret diuināti: statuam aurata lingua collocauerunt. Quid rursus In Demosthenem:qui cum ciuitatem ad bellum contra Alexandrum suscipiendum impulisset:idq; ut faceret aurum ab Arpago quodam accæpisset: pulsus ciuitate sorte apud Megaras exulabat:haud multis post diebus Athenienses legatū ad Peloponenses sollicitandos mittunt:hunc secutus Demosthenes Siciones agros Corinthum & reliquas Græciæ ciuitates Atheniensibus sua illa diuina eloquentiæ ubertate coniunxit:qua cognita re Athenienses missa obuiam naui eum sūmo consensu oīum ab exilio reuocauerūt:dignitatemq; pristinam reddiderūt. Armodiū & Aristogonem q̃ Ippia tyrāno interfecto ciuitatem seruitute liberassent publico decreto seruis aspicere non licebat:ne qui libertatem ipsi peperissent seruili pollui aspectu uiderent.q̃ propensa gratia:q̃ honesta: & tamen adhuc priuatos agimus. Cheronessi populum Atheniensem contra Philippū auxilia ferentem coronauerūt aurea corona:gratiarū quoq; templum beneficii testimonium erexere. Quid Bisantios atq; Perinthios dicam:qui eidem populo:q̃ eūdem regem oīa eorum oppida ferro atq; incendio uastantem repressisset:statuam sexdecim cubitorum i Bosfore posuere:Quid illa Solonis lege preclarius: qui pro patria in bello cecidissent maxie illustrandos esse & clarissimis monumentis exornādos:liberos uero eorū publice alendos atq; erudiēdos esse. Actionē quoq; aduersus ingratos iexpiabili lege sanxerūt. credo Persas secuti:apud quos durissimis ingrati suppliciis afficiunt:infamesq; habent. Audio quasdam fuisse nationes:ubi si q eius criminis conuicti essent:palo medio gutture traiecto necabant. Dignū sane tā nefario scelere suppliciū. Quid illud ab Atheniensibus primū:mox a Romanis institutū:seruos q essent manumissi:nulla re alia in seruitutē redigi possemisi aliqua erga dños ingratitudine notarent. Cōmendandi etiā Massilienses: apud quos ingratos seruos etiā si ter fuissent manumissi:in pristinā tamē cōditionē cogere licebat. Sed nimis exemplis abundamus. Satis equidē arbitror demōstratū neq; naturalem esse ingratitudinem:quam optimi & ꝓbatissimi quiq; detestant:nec rursus bonam :cuius arcendæ ac puniendæ grauia tot leges excogitatæ:tot confirmati mores :tot deniq; oīum hoīum & ciuitatū consensu penæ constitutæ. Atqui utilis est igratitudo & sæpe necessaria. Sic.n. uideri tibi dicebas. fateor id qdē:sed his dūtaxat utilis:qui in cōgerēdas pecunias:accumulādasq; diuitias oēm spē atq; aīum contulerūt.q̃q̃ iis ipsis obesse potest nōnūq̃:quos nemo (si mō sciat eē ingratos) liberaliter poterit magnificeq; tractare :sed eā tu ideo uolebas eē necessariam:qm̄ neq; furiosis parētibus ferrū eēt exhibēdum:neq; amicis turpibus in rebus consequendum:neq; ægrotis familiaribus aqua porrigenda:quis nō tibi ista cōcedat? tñ ingratitudinem hāc eē fateatur?nā hoc totū est a me. Præbere.n. furioso ferrū: ægroto aquā administrare:quod obsecro incōmodum maius posset afferri:tibi uero q ista nō facerēt uiderentur ingrati.eqdē delyrare te dicerem:nisi scirē tuā longe ab oratione sniam abhorrere & aīum ipsum uehemēter cū lingua pugnare. Quæ maior Ingratitudo:quæ imanitas esse racior:q̃ præstare amico quæ non mō uideas profutura. sed ualde ēt nocitura esse cognoscas?Pulchra sane uero beniuolētia:tum multo pulchrior si hoc beniuolēdi genere aduersus inimicos utemur nostros:eosq; tanto nobis uinculo colligatos hac ipsa charitate & be-

dixissetq; Crantor carmen illud Euripidis. Num gratias habebis uirgo si te seruarim. nam
putabat hoc præstare phiam ut eam secuti: liberi ab omni fortunæ impetu seruatétur. Re-
spondens Archesilaus uersu sequenti. Duc ait me hospes. & ancillam aut coniugem ut uo
les habe. Quibus uerbis ostēdit nullā esse tam uberē & cumulatā gratiam quæ pro accæ-
pto beneficio digne satis referri possit: ne libertas quidē: cuius cōseruādæ gratia Clito gna
tus ille Gallicus filios censuit comedēdos. Quod phalisci plane ostēderunt: qui proditis a
Pædagogo liberis: hisq; a Camillo restitutis ueteri sese libertate spoliare: q̃ ingrati censeri
maluerunt. Quid Carneades: nōne quotiens in Crisippi cuius fuerat auditor mentionem
incidisset: apte dicere solebat. Nisi Crisippus fuisset ego profecto non essem: quid ēt illud
ipse Crisippus: qui cū aduersus Cleantē aliqñ paulo contētiosius disputasset: cæteris in re-
bus se dicebat esse fœlicē: aduersus unū Cleantem infœlicissimū: adeo sibi turpissime facere
uidebatur: a quo disciplinam oēm accæpisset: eū sic disputando & contēdo lacessere. Plato
nem adhuc pœne pueꝵ damnato Socrate suggestum conscendisse accæpimus: ac Socratē
præceptorem defendere uoluisse. sed ætate prohibitus Socratem quocunq; accessisset ha-
bebat in ore: illius uirtutē: illius humanitatē sapiētiam: integritatē: in omni hoium frequē-
tia prædicabat. Aliquāto mollior. sed tñ idē sentiens Epicurus: gratiā amici: ēt absentibus
dicebat esse referendā. Sed quid ego ueteꝵ dicta cōmemoro: cū extent ēt facta. Sculpsit in
arce gratias: quas græci   appellāt. Socrates primū: mox Speusippus in Platonis
schola: quæ erat in achademia collocauit. Erant sorores tres & uirgines & puellæ manus ī-
uicem cōplicatas tripudiantiū more gerentes: risu præterea sese ac mutua congratulatione
delectantes. uestis aūt ꝓfusa nimis & perspicua eadēq; oibus uidebatur. Sed uide q̃ uenu-
ste: q̃ ēt fuerant depictæ præclare: nec tñ ad oculos detinendos: q̃ ad cōmonendos aīos ex-
cogitatæ: quas ideo tres eē uoluerunt: ut primā dantē: alteram accipientē: reddentem tertiā
denotarent. Maius aūt consertas & cōplicatas nihil aliud arbitror: q̃ beneficioꝵ uincula si-
gnificare uoluisse ut nunq̃ esset finis gratiæ referendæ: sed eo rediret unde esset illa ꝑfecta.
Puellas quidem ac uirgines risu sese aspicientes: recentē gratiā: eāq; nō corrupte. sed īegre
non turpiter sed honeste: non duriter atq; aspere. sed iucunde ac placide referendā. Quid
luculentas & profusas uestes: an aliud sibi credimus uoluisse q̃ liberalē largitionem atq; ap
tam remunerationē esse debere? ut neq; auare cōferat beneficiū neq; referat occulte. Sic So
crates: sic Speusippus iussit insculpi. Quocirca non sic spem oēm mercedis abiiciendā puto:
non tamen dixerim repetendam esse mercedē: nimis id quidem esset illiberale. sed nec de-
sperandam quidē cuius aliquādo possis agere. Quid. n. stultius: q̃ ꝓuidere aliis: tibiipsi mi-
nime consulere: cū benefacies? Si quē tu ab inimicis aut hostibus eripuisti: si quē afflictum
excitasti: exulē hospitio suscepisti: tuq; in eandē incidas calamitatē: nōne idem aduersus te
fieri paremq; referri gratiā expectabis? Mihi uero nunq̃ tāta erit in alios liberalitas. ut in me
ipsum efficiar illiberalis: nec tam diligēs patronus salutis alienæ. ut quid mea postulet ne-
gligentia non cōsiderem. Oēs fere mortales spe quadā alimur & sustentamur: qua sublata
nemo est qui beneficia putet eē præstāda: nemo q regibus: qui reip. qui senatui censeat ob-
sequendū. Quod si quibus nūquā fuimus honori: nunquā ꝑsidio: nūquā utilitati īpetrare
tñ ab his aliquid non desperemus: quātā in his spem putabimus collocandā: quos ornaui-
mus: iuuimus & in quāta amplissima fieri potuit dignitate cōstituimus? tu tñ nihil ab eis
censes eē sperandum: quid ab hostibus si ab his nihil sperem? Rem equidē fateor ualde ꝑ-
claram cumulare beneficia ēt aduersus ingratos: nec fructus aliquos expectare. sed ad deos
non hoies (ut diximus) pertinentē: quibus tanta reꝵ oium æternaꝵ abundantia: copiaq;
suppeditat. ut non solū modio non mensurare. sed nec mēte quidē ipsa cogitare ualeam.
Hominis aūt fortunæ tenues ac pexiguæ & ad oēm iacturam ac tempestatem expositæ di-
ligenter cōstituēdæ sunt: ne naui semel fracta: raso (ut aiunt) capite limina lustremus aliena
& mendicam (ut dicitur) opē imploremus. Eas uero si quis suo detrimēto beneficus etiam
ingratis uelit elargiri: in bonos atq; gratos ꝓpter illaꝵ exiguitatē cōferre non poterit. Atq
fuere tu me & uacare mēte: nedū phiam puertere clamabas: qui dixissem hoies deceptos se-
mel ab īgratis: in bonos & gratos liberales amplius & beneficos eē nō posse. Hæ tibi illæ tā
magnæ iuriæ uidebantur. quibus uniuersum Phie prouinciam populatus tanquā ad arma
atq; ad bella excitarē. Sed ego uirum securiorem te uidi neminem: qui ne in manifesto quī
dem periculo pertimescas. Cæterū quotiens a te non dicam pecunias. nam denegantur il-
læ nescio quo pacto confidēnus. sed libellum aliquē uel pexiguum postulaui: tollebas ma
nus: cœlum intuebaris. & deos te īmortales iurasse dicebas nemini copiam esse facturum:
ꝙ esses a nescio quo tuo. ut dicebas: familiare deceptus: cuius tamen nomen dicere uereba
ris. Vide ut tuo te mucrone iugulauerim: qui si sic censes in liberalitate & beneficentia ꝑse-

uerandum.ut nullius culpa terreamur.nec etiam decepti alieno scelere ab officio consue tudineq; nr̃a tã præclara moueamur:cur igitur uel ita facis ut nõ sentis. uel ita nõ sentis ut non sentis ut dicis:Ne ride.Nam id profecto inficiari non potes.Equidem cũ,sæpe alias.tũ etiam heri uacuus a te discedens nouam istam in te religionem non mediocriter incusaui. Cum enim Celsi tui uidendi magna me libido incessisset:audiueram mirifice illum de medicina locutum:clarissimos quosq; medicos complexum:quos nõ tunc deos:quos nõ homines testabaris:non modo mihi quo cum esses hac mediocri consuetudine & familiaritate coniunctus.sed parenti quidem tuo(si forte reuiuisceret)copiam esse facturum. Atqui utinam tu solus ea sententia esses.idem & multi & sæpe factitarunt.ut ab aliquo quodam decepti uel in rebus aliis.uel maxime in pecunia:quæ ueris(ut ait poeta) lachrymis amissa ploratur.nulli amplius fidem putent adhibendam.Negare non possum facere eos praue. sed tamen eam prauitatem q̃paucissimi cogitant.uel quia natura ipsa illiberales occasionẽ negandi satis idoneam nacti sibi esse uidebatur.uel qm̃(ut est in ueteri prouerbio) Quos ignis flãmaq; offenderit:hi fumo cinereq; terrentur.Si hirundines:si passeres . si columbæ calamitatem suam minime sentientes:eodem in nido pullos perdere perseuerent : non uideo cur idem mihi censeas faciendum.nisi fortasse quoniam illi laqueo sæpe capiuntur:mihi quoq; laqueum adire ac meme suspendere persuadeas.Nam duces quidem & imperatores semel(ut dicebas)bello superari:nouum consilium inire:integrum exercitum cogere. postremo prœlium instaurare consueuerunt:fateor si copias auxerint:locum æquiorem legerint:uincendi spem firmam duxerint:alioquin bello discedentes in certamen iterũ uenturos esse arbitror. Non illepide Venetum illum afferebas.sed uide ne non indigni deceptione uideamur.si minus q̃ sit necesse caueãt. Vetus prouerbium est multorum consensu & opinione probatum.Decipiendi me semel dii male saxint:saxintq; bene si bis idem ille deceperit. Alterum enim in decipientis perfidia positum est.alterum a nostra sola temeritate profectum.Qui quam in foueam delapsi semel inscitia sumus:in eandem iterum negligentia nostra delabimur.Quod qui faciunt omni mihi ui dentur deceptione dignissimi. Quamobrem ita nobis cauendum est:ne(quod dici solet)ridiculum incõmodum subeuntes:nobis detrimento.risui cæteris futuri esse uideamur.Sunt hæc(ut arbitror) p̃pemodũ absoluta.nisi nouum aliquod bellũ exoriatur.Quæ reliqua sunt disputatiõis nostræ haud magno negocio retrudemus.& q̃breuissime fieri poterit refellemus.Vide quantũ in te cõceperim animi:quæ quãquã sunt a te dicta copiose.tamen latere nos diutius.quæ uera nõ sunt.& sese occultare non possunt.Video diuisionem illam ingratorum.cum numero . tũ etiam ordine non nbi admodum placuisse.De ordine mox dicemus:nunc numerum ip̃m an omnia capiat uideamus.Quãquã ita ipse rem omnem explicasti.ut non sit multũ nobis elaborandum.Qui occulte refert gratiam.quid agit aliud q̃ gratiam non referre :obtinet enim testimonii uim gratia.Nam & accepta beneficia fateri debet. & promeritum ac uirtutem testificatur alienam.Testimonium uero sic præstandum est ut palã publiceq; nulla cum dissimulatione præstetur. Aliter uero si fiat neq; uim habebit aliquam:nec testimonium rite uidebitur appellandum.Quocirca qui sic referunt ut occultent in primo diuisionis nostræ genere censeo collocandos.Sic qui insolenter.qui duriter.qui tarde retulerũt ueluti testimonium uel extra iudiciũ & statutum diem.uel ab odio ira maliuolentiaq; pro sectum:iuris ac legum auctoritate repellitur nullam habens uim ad res ipsas quarum nasci tur controuersia diiudicandas.Sæpe iam diximus tum demum gratiam esse referendam : cum sit necessaria.Habenda est enim in animo semper & tanquã parata omni negligentia & tarditate reiecta.Qui uero maximis acceptis beneficiis:ficubus se ac nucibus satisfacere. gratiamq; accumulate referre arbitrantur.plus errant q̃ tota uia . Sunt enim cõplicatæ manus illæ gratiarum & perpetuo sese ambitu reddẽtes.Vbi beneficium acceperis:quo plus referas .plus referre tenearis.Nec solum benefacienti.sed etiam benefacere uolenti . Sedet in animo promeritum:a quo euelli radicitus nec potest.nec debet.Qui arborẽ serit. semel serit.fructus tamen illa semper parit uberrimos.Nec est beneficium in animo tanquã lapis in agro.qui moueri aratro atq; abiici queat.sola memoria excitatur:quæ quo plus excitat eo magis magisq; complectitur uoluntate referendi sempiterna.ut uectigalia.quãquã sæpius exacta.debentur tamen semper quotannis.Habet enim bñficium quandam(ut ita dicam)obligationem meritorum collatione comparatam.& radicem quandam humanitatis altissimam atq; immensam a beniuolentia.officio.studio.charitate profectam.quæ oĩa debẽt esse sempiterna & uires ingentes a uetustatis diuturnitate suscipere.Sed iam ad ordinem accedamus.ubi tu me p̃posterum iudicans.machinasq; intendens expugnare undiq; intendens expugnare undiq; pertentasti.sed nondum nostra propugnacula labefacta ac fũ

ditus deiecta

ditus deiecta uideo. Oblitos beneficii cæteris:tua sententia:deteriores existimabas: eamq; ob rem ultimo in loco statuebas illos:alteros facile se ad gratiam cõuersuros mitigari posse & odium illud uel uetustate sedari.uel acceptorum meritorum memoria & cogitatione deponi:oblitos in eadem pertinacia hæsuros nullo pacto ab ĩgratitudine posse diuelli: nec aliqua teneri recordatione quominus iniuriam nobis afferant & contumeliam:quos nulla officii:cuius omnem illi penitus memoriam abiecerũt moderatione leniemus:eoq; nobiscum agent insolentius:quo quicq̃ se nobis debere non putant. Quã pulchra hæc:q̃ etiã probabilia:quãq̃ mihi minime quidem uidentur esse probanda. Sunt enim:quos ais:lõge fateor ingratissimi.sed illis alteris nullo pacto quantũ ad ingratitudinem attinet comparãdi. Nam siquando nobis nocuerunt lacessiti:digni uenia uidentur:cum suis se adiutoribus se nocere non putent. quod si putarent:nunq̃ fortasse nocerẽt:&(quod ego sæpe iam dixi) animus est hominum contemplandus.& cum in rebus aliis:tum maxime in liberalitate & beneficentia quasi ad speculum intuendus. ad animum sunt omnia referenda:animo duce uiuimus:animum rerum omnium testem habemus:quod præter illum agimus:id nõ agimus:qui oblitus trahitur ad nocendum:is errore trahitur & ignoratione peccati. Qui uero memoria tenens beneficium insidiari tibi atq; obesse non uerearur:non errore.sed perfidia.non ignoratione aliqua.sed atroci quadam & efferata immanitate peccabit. Plurimũ quidem interest animo ne homines & studio ita faciendi an casu aliquo & fortuna delinquant. Sponte sua peccarunt illi:hi uero deliquerunt inuiti. Quocirca recte mihi utrũq; genus uideor collocasse:tu(si aliter censeas)ages ut uoles.ego sequar iudicium tuum: modo æquum te iudicem præbeas & ueritati studentem:non mecum dedita opera cauillantem. Reliquum est quod tu mihi maxima & incredibili copia dicendi extorquere nitebaris. Ingratos nequaq̃ impune peccare:quo in loco cum deos deuirari me dicerem:non tam deos ipsos defendere:q̃ quantum ipse disputando ualeres ostendere uoluisti. Nam & præter iudices illos inferorum graues atq; seueros multa impendere ingratis supplicia contendisti:quæ mihi paulo mecum altius repetenti uera nimirum esse uidebantur.sed ad penam illam quam in animo ipse conceperam non accedebant. Magna mehercule pena: omnibus odio esse:maior beneficio dignum non putari multo:maxima omnium charitate:amicicia ope:auxilio:beniuolentia spoliari. Sed homini irato & a reo cruciatum expostulanti non sunt ista satis. Furtum quis cõmisit:pellitur domo:nulla fide dignus existimatur. Magnum hoc quidem:sed nisi tortus eiulatus emittat:nisi cruci affixus dependeat:nisi uitã ipsam una cum scelere deponat:uix eum putauerim dignas satis penas ac supplicia persoluisse. Nã sũt paulo leuiora mulctari pecunia:notas frontibus inuri:mediocribus etiam suppliciis excruciari:uirgis cædi:totam Vrbem nudatum cæsumq; lustrare:his ĩngrati si afficerentur:posse uel mediocriter esse contentus:quãq̃ duriora illa parari cupiebam. Nam siquis furto depræhensus & si fidem non uiolat:durissima tamen morte mulctatur:qua pena:qua mulcta:quo supplicio digni erunt ingrati qui sola perfidia adducti ius omne fidemq; peruerterunt. Sed iam finem dicendi faciam:nec cõmittam ut ꝓuinciam occupem alienam. Dixi plæraq; cõfidentius:multa etiam percurri celeriter in q̃bus me tibi plene satisfecisse non arbitror. Nec enim quæ sunt a te cõtra meam opinionem sapientissime(ut soles)acerrimeq; prolata:magnopere me cõmouerunt:non q̃ non essent illa dicta præclare.sed aliud est controuersiam agere:ubi aduersarium paulo cupidius oppugnamus:aliud sententiam ferre:ubi quod uerum sit studiosius diligentiusq; perquirimus. Satis longam mecum ægisti controuersiam: meq; ex omni parte quasi stimulo pupugisti:nunc sententiam feras oportet.& quid de ingratitudine sentias:non quid disputare possis aperias. Vide quantum tibi tribuam auctoritatis.ut quem habuerim aduersarium:eum mihi iudicem eadem in causa constituam. Spero equidem sententias meas a te paulo ante deiectas.& quasi igni ferroq; uastatas reædificaturum. Quod si feceris ardentius me ad hæc philosophandi studia prouocaueris:spemq; induxeris meliorem. Nam(ut est in prouerbio)qui aliquando non inepte sapienter nunq̃ Quæ cum essent dicta conticui.

IOANNIS ANTHONII CAMPANI DE INGRATITVDINE FVGIENDA AD PANDVLFVM BALIONIVM LIBER TERTIVS.

Enonem illum Ciziceum magnum imprimis: diuinoq; ingenio uirum: a quo nomen Stoicorum simul cum disciplina manauit: quum ex Phœnicia nauigans naufragium fecisset: oraculum consuluisse ferunt: quonam pacto uitam posset ducere beatum. Responsumq;: si uiuens mortuos coleret: futurum illum in omni uita beatissimum. Quo responso ab oraculo accæpto: Zenonem ad legēdum antiquorum libros annos iam triginta natam omni se studio & diligētia cōtulisse. Qui cum annis multis Cratem Thebanum secutus aliquid se adeptum in philosophia arbitraretur: dixisse fertur nunq̄ secundioribus uentis nauigasse: q̄ cum naufragium fecisset. Fœlicem sane nauigationem: & auram longe secundissimā: quæ hominem illum præstantissimum ex fortunæ cupiditatemq; fluctibus ac tempestatibus liberatum in tutissimos philosophiæ sinus portūq; tranquillissimum deuexisset. Mihi quoq; profectionem meam aliquando cogitanti: & latronum insidias atq; impetum recordanti: quāq̄ non tam altus portus: munitum tamen a tempestate receptaculum datum esse uidet: qui cum in Ethruriam proficiscens omnem meum animum atq; studium ad ciuilem scientiam contulissem Ita sum fortunæ acerbitate uexatus: ut (etsi fortasse non libenter: uere tamen) dicere possim nullum unq̄ iter contingere mihi gloriosius ac fœlicius potuisse: q̄ quū in latronum insidias incidissem: a quibus non solum rebus ad eam sciētiam necessariis. sed illo & animo atq; studio spoliatus: totum me cum ad res gestas mortuorum tum uel maxime ad sanctissimam philosophiæ disciplinam statui transferendum. Paucis enim rebus philosophia solet esse contenta: ut non solum non multis egeat. sed ne multa quidem cupienda præcipiat. Non ego ciuilia iura contemnam: quæ uel maximam partem obtinent philosophiæ: in eaq; fere tota uersantur: uel ad bene beateq; uiuendum excogitata ex uberrimo philosophiæ fonte manarunt: quāq̄ sunt postea progressa longius. ut nō ad sancte q̄ ad laute uiuendum quæsita esse uideantur. Sed de illis alias fortasse liberius. Phia uero cū fructus alios parit uberrimos: tum ad uirtutem atq; honestatemq; uehementer acōmodata: libidines: uoluptates: flagicia: omniaq; uitiorum genera detestatur: inimicaq; temeritati e sublimi quodam excelsoq; loco: casus contemnit humanos: & fortunæ minas impetusq; deridet. Hanc qui sequitur nihil habet quod desideret beatitudinis: nullus sibi aditus interclusus ad fœlicitatem. Ob hoc ipsum fœlicior: quoniam sua est quantulacunq; rerum fortuna contentus: ut qui nihil omnino sibi putet cum temeritate: nihil cum stultitia esse cōmune. Sed philosophiam assequi magnum est: magniq; opus: nec humana fluxaq; suscipiētis. sed diuina atq; æterna sectantis. Ad eam tamen consequendam plurimum ualet exercitatio. ualet etiam boni copia præceptoris. Alteram ergo si potero non contemnam. Alterę fateri possum nactum me esse præclarum: & qui me non docere solum diligenter solet. sed ad eam ipsam quam dixi exercitationem uehementer hortari: ut currentem non modo calcaribus pungat: sed excitatum ardentius ingenti etiam clamore succendat: quem si fata superstitem esse patientur: non despero me quoq; aliquid degustaturum: in quo non pœniteat elaborasse. Hic dux consiliorum rationumq; mearum. Hic hortator uirtutum castigatorq; uitiorum. Hic meorum præcipuus studiorum adiutor. ut qui ante ignaro atq; imperito remigæ per scopulos asperrimos nauigabam: nunc optimo & sapientissimo fretus gubernatori placidissimum in portum uidear esse delatus. Gratias itaq; latrōibus agere & possum & debeo non mediocres: qui me auro ac uestibus spoliatum in preciosissima philosophiæ studia compulerunt. Si auro illo non caruissem nunquā ad hanc me philosophandi prouinciam contulissem: cuius animus pecuniarum studio & cupiditate incensus legum ciuilium incendio atq; ardore flagrabat. Eripuerunt mihi incitamenta uitiorum: uirtutum irritamenta reliquerunt. Diuitias quibus ad leges est opus abstulerunt: paupertatem philosophiæ comitem dimiserūt. O fœlices deos immortales. Insidias O impetum acerrimorum hostium amicissimum. O pugnam demq; illam: in qua uicti sumus inuictissimam: gloriosissimumq; ex calamitate triumphum: Tūc enim me primum a fortunæ iugo & potestate subtractus ad animi mei quietem: tranquillitatem: ocium: libertatemq; reuocaui. Nam contentum esse suis rebus: nihil appetere: nihil quærere: nihil desiderare: animum ad omnem fortunam excelsum gerere: uirtutem ultro complecti: uitia sponte detestari: ea mihi sūma demum uidetur esse libertas. Hæc philosophia præstat oīa: in qua nos Pandulfe: cū sæpe alias

pe alias tum maxime hoc tempore cum Sulmonense duce & praeceptore nostro uersamur a quo quaecunq; de fugienda igratitudine accepimus litteris mandare constitui mus hortatu tuo. Itaq; ubi ipsi finem fecimus dicendi me(ut solet)commendato in hunc modum locutus est.

Ommodum mihi uidetur hinc abire:ut ad umbram illae sub ulmo est sedeamus. Huc iam solis radii penetrarunt: quam ego rem (ne orationis tuae cursum interpellarem rationesq; interrumperem)aliqto sum perpessus diutius q ualitudo postularet:Ibi:quod est reliquum contentionis nostrae:persoluemus. Eamus inquam:sed uide ne quod tu nouum i me bellum moliaris. Satis iam uideor tecum nescio q aequo marte.conflixisse: Saris iam illo ueteri & triro(ut ais)Graeculorum more contendimus. Feci equidem id inuitus:etsi(pace tue dicendum est)etiam lacessitus & a te ipso compulsus. Sed iam uides inclinare solem. Nunc eo uentum est:ut non per inficias contentionesq; discurrere:sed quod principio dicendi pollicitus es:sententiam tuam statuere oporteat. Fortassis etiam expectamur domi:tum uereor ne hoc tempus uix tibi sit futurum satis ad concludendum. Recte opinaris inquit:atq; ita subiectis pallis in umbra consedimus. Hic ille:Grauiter inquit mecum decertasti hodie:meq; in mea castra fortiter reppulisti. Congratulor itaq; tibi uehementer: iampridem acumen tuum saepius admiratus:magnum nescio quid de tuo mihi ingenio pollicebar:nunc non admiror solum i se d pene erumpor laeticia cum uim tuam dicendi:copiam uarietatemq; contemplor. Nam cu essent a me dicta permulta non ad tentandum modo:sed ad rationes illas tuas quasi de industria confutandas. Dii boni q acute:q uarie:q ubertime omnia dissoluisti. Perge itaq; (ut coepisti)adolescens philosophia totis uiribus ac manibus(ut aiunt)pedibusq; complectere. Spero equidem in magnum te uirum:doctissimumq; hominem euasurum. Me aute habebis nulla tibi opera:nullo tempore defuturum. Sed quid ipse sentiam de ingratitudine diligenter attende:Nihil iam loquemur fictum:nihil simulatum aut comentitium. ad ueritatem omnia atq; ad ipsam animi sententiam referem°:iuditiumq; nostrum (ut sese habet:semperq; habuit)aperiemus. Contemplanti mihi saepe & res omnes ad bene sancteq; uiuendi studia referenti:uirtutesq; ac uina dies noctesq; considerant:uita nostra uel exornari uel praeceps agi solet:nihil pulchrius uideri solet: nihil honestius atq; homine dignius.q esse gratum. Contra uero nihil detestabilius:nihil turpius & ab omni genere hominum alienius ingratitudine. Vide quantum abest ut uelim tecum nouo bello contendere. Iam enim paulatim in sententiam iuam ipse delabor:ut cognoscere quid hac de re sen tiam facile possis. Nec agam prolixius. Nam quid per deos immortales:i uel ad societatem illam coetumq; mortalium inutilius:uel ad uitam honeste agendam icommodius uel ad amorem:gratiam:beniuolentiam comparandam alienius:uel ab omni officio:disciplina: humanitate remotius ingratitudine? Nam cum omnis nostra uita alterius constare beneficiis & mutua contineri charitate uideatur:atq; ita uiuamus inter nos:ut alter alterius ope atq; auxilio uacare nequeamus:sitq; societas nostra ad quam nati homines uidemur:in be niuola quadam & iocundissima consuetudine constituta:quid hoc scelere potest excogitari peruersius? quid insalutarius inueniri? qua re grana pellitur:humanitas & beniuolentia summouentur:communis uia honestaq; uiuendi consuetudo peruertitur. Caetera quidem scelera quantunq; sint illa nefaria:unum aut alium offendunt:habetq; aliquid uel uoluptatis uel utilitatis: quo pellecti homines aliquando delinquunt: At ingratitudo non minus ei qui committit:q ei in quem committitur obesse solet. Alteri quoniam beneficia nunq amplius conferentur. Alteri quoniam quae profutura putabat: prodesse non poterunt. Itaq; omnibus molesta atq; infensa mortalibus:in qua nulla cum uoluptate. aut delectatione nulla cum utilitate delinquitur. Facit quis furtum:ei nocet cui surripitur: prodest autem plaerunq; surripienti In adulterio deprachenditur:iniuriam fecit:uito mulieri ac sibi peperit uoluptatem. Siquis ira percitus & quibusdam quasi funis ac facibus inflammatus:amens feretur:minabitur:franget:deiiciet domo familiam exturbabit: perbreuis erit ille furor. quid si etiam diuturnus: eos duntaxat offendet qui causam quare iratus fieret praebuerunt. Quid ingratus nulla causa nisi sua perfidia concitatus:eos laedit quos non debet:quos debet non laedit. Non enim inimicis erit ingratus. Sed quid ego uina commemoro:quasi aliqua possint uina cum hoc nefario & truculentissimo ingratitudinis scelere comparari. Equidem plurimos audire soleo aetatem hanc nostram haud parum accusantes:cum aliorum multitudine flagitiorum:tum uel maxime ingratorum copia icredibili. Queruntur enim & multi & saepe paucos admodu inueniri homines qui & cognoscant. beneficia: & cognita dignis meritis prosequantur. Accedit etiam uehemens animi per-

turbatio. Quippe si ab hostibus & inimicis: si ab incognitis & peregrinis opem imploran-
tes minime impetremus: si etiam irrideamur: æquo id animo ferendū putabimus: non cul-
pæ id alienæ: sed nostræ potius fortunæ & calamitati tribuentes. Sin uero despiciemur ab
ingratis: quos ornauimus: quorum opes auximus & dignitatem: dici non potest quanta
ira: quanta concitatione animi & mentis furore torqueamur. execramur nosipsos: durissi-
mos atq; acerbissimos cruciatus imprecamur: beneficia quæ contulimus in nostrā redun-
dasse ignominiā existimamus: factumq; id non minus temeritate nostra: q̄ perfidia putam⁹
aliena: tunc oculos (si fieri posset) ingratis euelleremus. tam ardenti furoris incendio conci
tati: ut coelum: terram: maria prouocemus serpens ac tigres excitemus. Quod & sapientissi-
mus poeta cognouit: Et sic accensa profatur: erat enim animo uehemēter perturbato: Nec
tibi diua parens: nec Dardanus auctor perfide. Putabat tantam nobilitatem non posse cū
ingratitudine esse coniunctam. Sed duris genuit te cautibus horrens Caucasus. Nō huma
na stirpe: sed ex lapidibus natum esse putabat. Hircanæq; admorunt ubera tigres: a crudelis
simis etiam animalibus educatum: ut ostenderet tantam inesse huic nefario sceleri truculē
tiam: ut quicunq; tanto se facinori deuinxerint: non solum omnem prorsus exuisse huma-
nitatem: sed crudelissimam atq; immanissimam feritatem induxisse uideantur. Quid tum
uide quibus illum uerbis execretur. Spero equidem mediis (si quid pia numina possunt)
supplicia hausurum scopulis: Deos immortales tanti sceleris ultores appellat: & quem ho-
spitio fouerat: cuius classem refecerat: socios disiectos a morte reduxerat: ut inter sæuissi-
mos scopulos obruatur exoptat. Quantum præterea odii: quæ maliuolentia: quæ pertina-
cia? Omnibus umbra locis adero dabis improbe penas. Sua illum conscientia doliturum
putat: conceptumq; in ingratos odium: ne morte quidem posse deleri. O summam poetæ
sapientiam. Eumenidum inquit demens uidet agmina & geminum solem: furore magno
concitata perfertur. Quam aperte declarat solam se accusare ingratitudinem: & æquo ani-
mo ferre non posse: Quia ne auxilio iuuat ante leuatos & bene apud memores ueteris stat
gratia facti. Nihil aliud q̄ ingratitudinem criminatur: quam necesse est fidei uiolatio sequa
tur. Nusq̄ tuta fides: eiectum littore egentem Excepi & regni demens in parte locaui. Amis
sam classem socios a morte reduxi. Vide q̄ contumeliose exprobrat beneficium. Quantam
rursus reminiscendo concipit iracundiam. Heu furiis incensa feror. Quam præterea ulciscē
di cupida: Non potui abreptum diuellere corpus & undis spargere: Non socios non ipsum
assumere ferro. Ascanium. Paratum erat in ipsum ulcisci: ni socios eius ac filium ad supplici-
um detulisset Et patriis epulandum ponere mensis. Nec satis arbitrabatur ferro natum
interimere: nisi comedendum parenti apposuisset. Quātis uero dignum illum suppliciis iu
dicabat: Faces in transtra tulissem implessemq; foros flammis natumq; patremq; cum ge-
nere extinxissem: Magna consternatio debacchatæ mentis. Itaq; uniuersum genus extin-
guere penitusq; delere cupiebat. Vide etiam q̄ non poterat mitigari. O nrii inquit stirpem
& genus omne futurum exercere odiis exoriare aliquis nostris ex ossibus ultor. Vltionem
etiam ossibus demandabat. Littora littoribus contraria: fluctibus undas imprecor: arma
armis: pugnentq; nepotes. An igitur speramus tantam conceptam iracundiam: tam immo
deratum impetum: tam effrænatum furorem: tam uehementem & præcipitem odii conci
tationem posse deponi: Semper hic poeta uisus mihi sapientissime accuratissimeq; locutus
omnia. Sed hoc immane atq; nefarium scelus quantas odii faces habeat: multo sapientius
atq; accuratius explicasse. Itaq; illa deos: illa homines: syluas: montes: feras: littora: non hu
manis contenta testimoniis appellabat. F. n. tibi hominem ex eadem umbra paulo durio-
rem: qui cum omnes causas iracundiæ conuiuam amicum deponere iussisset domesticas si
multates: uasorum fractiones: adulteria uxoris: omnia hæc inquit & quicquid habes tristi-
ciæ: meo in lumine deponas oportet: sed ingratos ante omnia pone sodales: Intelligebat
homo callidus nulla ex re tam uehementer animos offendi amicorum: tam ad iram atq;
odium concitari. q̄ si quibus ipsi beneficia contulerunt: opesq; auxerunt: ab iis quum opus
est gratia destitui: prodi in esse uideantur. In rabiem conuersa est. Heccuba: ut filium ulci-
sceretur non Hectorem: quem Achilles: non Paridem: quem Aiax interfecerat: sed Polido
rum: quem rex affinis amicusq; necauerat: Furiis arctatus est Aiax: non aliqua belli calami
tate perculsus: non incendio nauium: non Hectoris uictoria: non exercitus profligatione
conterritus: sed sociorum ingratitudine perturbatus. Sic enim existimabat nihil sibi crude
lius nihil calamitosius atq; indignius accidere potuisse: q̄ non ab hostibus quos semper of-
fendisset: sed a sociis: quos nōnunq̄ seruasset: & gloriæ ornamento spoliari. Quapropter
sæpe quod in hostem remissius cupimus: id in ingratos ardentius imprecamur. Quis ho-
stem supplicio potius q̄ misericordia dignū? quis interficiendū crudeliter magis q̄ libera

liter seruandū

liter seruandū esse putabat? Quid in ingratos: nulla misericordia: nulla liberalitas adhiberi potest. Officio in iniuria: amore in odium maliuolentiamq; conuerso. nec ullum (qđ uulgo dicit) acetū acrius: q̄ quod uino exortū est dulci. Ab hostibus expectas iniuriam: uim: rapinas: clades calamitates alias innumerabiles: si quid hoꝝ eueniet non deciperis: & tu cauere potuisses: & ille functus est officio: ab amicis aūt beneficio affectis quid tādem expectabis: non honorem: auxilium: salutem: consiliū: dignitatem: si quid eueniat secus tū maxime uideberis deceptus: & ille scelerate fecit: & tu tibi ab illo nō putabas esse cauendū. Quod si hostes iura quædam & habent & seruant belloꝝ: ne quid dolo agere: ne quid fraude & prodirione uideantur: quanto maiori supplicio dignos censebimus ingratos: qui & liberalitatis iura despiciunt: & integritatem quam nobiscū præcipuam seruare debuissent fraude ac perfidia sceleratissime uiolauerunt. Sed nimis lente ꝓgredimur. Velis est hic cursus remisq; conficiendus. itaq; orationē meam continuā & profluentē diutius demorari: & quasi per ambitum circūactam: retardari nō patiar. Vtinā par animo adhiberi possit oratio. Equidem ingratos istos mecum ipse considerans nescio quo pacto incendor animo & odio quodam efferor incredibili. Vnde initium capiemus dicendi: an est quædam circunscripta & seiūcta res: de qua separatim dici possit: nullum scelus: nullum flagicium: nulla turpitudo: nulla immanitas: nulla crudelitas: nulla impietas: nihil deniq; turpe atq; hortendū quod non ab hoc nefario ingratitudinis scelere exoriatur: nullum uitiū detestabile: quod non ab ingratorum perfidia: tanq̄ ab omnium malorum fonte manare ac latius profluere uideatur. Serpit enim hoc malum & nescio quo pacto per omnes uitæ actiones irrepit: omnia fœdans: contaminans: cruentans quocunq; delabitur. Nam quid (per deos immortales) amicicia melius: quid utilius: iucundius: salutarius comparatur: At ingratitudo tollit ac delet funditus amiciciam. Hæc tota in beniuolentia: tota deniq; in charitate uersatur. Ingratitudo res est odiosa: uitæ officia uiolat: extinguit charitatem. Quocirca diffinitionē ualde equidem commendo: eiq; uæhementer assentior: esse ingratitudinem uentum quendam exurentem: omnem charitatis fontem exiccantem. In amicicia ad promerēdum quidem diligentissimi ac studiosissimi: ad referendum uero promptissimi esse debemus. Ingrati autem & in promerendo negligentissimi: & in referendo tardissimi sunt. Amici fortūas: opes honores: dignitates omnia censent oportere esse communia. Ingrati ad suam solam utilitatem omnia metiuntur. Quid pietate præstabilius Ingrati omnem abiiciunt pietatem: neq; parentes alunt a quibus uitam: corpus: animum susceperunt: neq; patriam tutantur: qua fori & sustentati: nulla eius in se beneficia meminerunt: nec deos coluntur quibus in hanc pulcherrimam lucem producti uitam simul cum ratione susceperunt: nec aras: focos templa: delubra uenerantur. feram q̄dam atq; immanem præ se ferentes impietatem: trucibus & cruentis oculis hominum fortunis inhiant: & tanq̄ rapaces aues dilaniant: diripiunt depilant: amicorum sanguinem fraudulentis rostris exorbent: officii beniuolentiæ humanitatis obliti: prædam utilitatis ēscamq; sectantur. Quapropter non iniuria rapacibus duxi alitibus comparandos: quas natura feroces genuit: uetuitq; congregari. Nunq̄ enim comitatæ: solæ semper aspiciuntur. quod idem apparet in ingratis: quos prædæ intentos inuolare: rapere: exorbere: solos incedere nemini societate coniungi: nullius amiciciam colere uidemus. O eradicandum genus hominum. O pestiferam & perniciosam herbam: ex uitæ huius agro radicitus euellendam. O labem: o maculam: o tabificum uenenum societatis humanæ. Quæ concordia: quæ societas: quæ beniuolentia potest esse inter ingratos homines teterrimos atq; fœdissimos: ad odium natos: ad rapinas instructos: ad perfidiam educatos. Nam quid dicam de conseruatrice rerum iusticia? quam sic uiolant funditusque euertunt: ut nihil ingratis uideri possit iniustius: nihil prauius atq; iniquius cogitari? Est illa posita in omnium rerum diuinarum humanarum æquabili & perpetua moderatione: unicuiq; quod suum est tribuens: eripiensq; quod non est suum. Ingrati nihil agunt moderate: arrogant sibi aliena: quæ sunt aliis tribuenda non tribuunt: quæ referenda non referunt. Distringor equidem diuelloro dolore quum aliquem ex istis intueor: non statim rapi eum sublimem: & ad penam suppliciumq; deduci. Nec tecum magnopere dissentio: quanq̄ multa diximus simulate: esse illos omni cruciatu dignos: omni duro supplicio afficiendos. Etiam ne eculeo? etiam digni sane qui lupino sacco cum gallo simiaq; consuti atq; inuoluti præcipitentur in profluentem. Nam si peccatum aliud alio maius iccirco iudicari debet: quoniam in eum peccatur in quem minus peccari conueniret. Sola igitur distinguit ingratitudo peccata. Maiore itaq; pena plectuntur qui parentes: q̄ qui alienos uiolauerunt. cur ita: quia plus ingratitudinis commiserunt. Quid qui diripiendam hostibus patriam prodiderunt: multo maiore. Quam ob rem: quia in plures fu-

erunt ingrati:in amicos in affines:in liberos:in parentes:quorum fortunas & corpora hostium potestati ac libidini subiecerunt:in deos imortales:quorum aras ac templa dirrui funditusq; interire curauerunt. Quid in peregrinos? licet ne eos necare impune? minime. At illi nullo nobis deuincti sunt beneficio. Fateor. Non igitur faciemus ingrate si quas illis insidias atq; iniuriam faciemus. Non recte sentis: Genuit nos natura sociabiles: dedit fomenta quædam & igniculos beniuolentiæ: quos nõ supprimere odio aut extinguere: sed excitare ac succendere debeamus charitate. Aget nobiscũ ipsa natura: accusabit ingratitudinis si quas illa uites ad beniuolentiam omnium gentium dederit ab ipsa pductarum: eas nos in odium & maliuolentiam conuertamus. Quorsum dices hæc? quid putas nisi ut intelligas ingratitudinem: non scelus esse maximum: sed fontem etiã scelerum omnium reliquorum: quæ tanto puniuntur acerbius: quanto plus habere ingratitudinis uideantur. Quid dicam uiolari fidem? officia uitæ peruerti: extingui liberalitatem: largitiones & munificẽtiam e uita tolli: simultates atq; odia nasci sempiterna. Quicunq; enim est ingratus: idem est perfidus: idem iuris: officii: fidei uiolator: idem omni scelere flagitioq; contaminatus. Nam si res: si pecunias: si coniuges: si liberos: si arces: si capita deniq; nostra iis committere soleamus: quos arbitramur aliquo nobis beneficio esse deuinctos: si in his fortunas spesq; nostras collocamus: si iccirco iuuamus multos: opitulamur: subuenimus: ornamus: ut habere possimus quibus fidem in negociis: spem in periculis adhibeamus: quales tibi uidebuntur ingrati: qui prædam tuam nõ te secuti spe ac fide plenũ in media (ut aiunt) flamma incendioq; destituent? Et (quum opus erit auxilio) miseram atq; afflictam amiciciam deserentes: ad meliorem florentioremq; fortunæ faciem deuolabunt? quo tunc ipse cõfugies? quos implorabis? quibus supplicabis? Multa quidem & ampla sperabas: sed friuola (ut dicitur) recte nitebaris. Atqui nondum concludo quæ uolo: restant alia maiora. Sed quæ tã dem istis possunt esse maiora? Nulla crudelitas insignis: nulla immanis prodirio principũ: hominum: ciuitatum: nulla fraus: nulla perfidia esse potest nisi quam ingrati aut fecerunt ipsi: aut ab aliis fieri curauerunt. Vendidit hic auro patriam. quam ob rem uendidit: quia ingrato qui tuto id facere potuit sese illa commiserat. An putamus alia id de causa tuto facere potuisse nisi quia quem patria ipsa exornauerat: extulerat: ad amplissimum dignitatis erexerat: ei se tuto credendam committendamq; esse putauit. Prodit hic amicũ: cur nõ potius inimicum? Eum ipsum fortasse libentius: sed huic se ille nullo modo commisisset: Ergo illum prodidit qui se cõmisit. At ideo certe cõmisit: quia uincula quædam officii extare putabat: quæ iste (nisi fuisset ingratus) nullo mõdo perfregisset: Omnes igitur qui produntur: ab ingratis produntur. Quid crudelitatem? unde manare censeamus? Interficit quis inimicum: iugulauit: suspendit: trucidauit: naribus: oculis: auribus deformauit. quis nõ hũc iratum potiusq̃ crudelem appellauerit? Hospitem uero si quis necauit: aut amicam: aut parentem: aut aliqua secum affinitate coniunctum: quis hunc iratum? quis non potius crudelem: immanem: truculentem censeat iudicandum? Habet id ingratitudo: ut nisi inter coniunctos: uel natura: uel officio cõmitti non possit. quam qui cõmittunt: quanto inter sese coniunctiores sunt: tanto erit illa iudicanda deterior. Nam (ut dixi) nisi inter aliquos deuinctos uinculo esse non potest. Quinam obsecro Alexandrum interfecerunt: nisi quibus ipse ample magnificeq; ornatis: uitam: corpus: animamq; credebat? Qui rursus Gn. Pompeium tam nefarie trucidarũt: nisi quos ipse ab hostibus patrio atq; auito regno deiectos i prisco regiæ dignitatis fastigio collocauerat: Qui præterea Darium. Qui. C. Cæsarem confoderunt? nisi quos ipsi ornauerant: quorum auxerant atq; amplificauerant dignitatem. Quid dicam osculum illud sanctissimæ Religionis nostræ: nefarium atq; crudele: & inde profectum unde proficisci minime debuisset. Fuit genus illud mortis ex omni (ut scimus) parte uiolentissimum: ut plane constet nullum unq̃ omnino fuisse uiolentius: cuius indignitatem: quo nihil deesse posset acerbitatis: auxit ingratitudo. An igitur dubitamus hanc unam quæsitam esse rem ad cruciatus illos durissimos coaceruandos: ad mortem deniq; illam acerbissimam & truculentissimam omni suppliciorum ac scelerum importunitate cumulandam. Quicunq; itaq; crudeliter: quicunq; scelerate nefarieq; perierunt. il omnes ingratitudine perierunt. Hoc unum est malum a quo omnia scelera: cuncta flagitia: uniuersæ turpitudines manauerunt. Hæc ego sentio de ingratitudine: nec fui durior quin morem tibi statuerem esse gerendum. Vides enim quæ copiosius dici potuissent: q̃ breuissime esse tractata: ut non tam percurrisse pedibus hæc uideanq; alarum celeritate peruolasse. Hoc tantum adiecerim: nihil tam fœdum: tam turpe: tam immane: tam sceleratum: tam deniq; flagitiosum & detestabile dici posse: nihil tam nefarium atq; impium excogitari: quod ingrato non uideatur q̃ aptissime conuenire. Quocirca deuitemus hanc immanem &

manem & perniciosam bæluam. Non illum amiciciа:non aditu:non congressione:non consuetudine:non sermone:non aspectu dignum existimemus. Acerrimũ inimicum humanitatis: liberalitatis extinctorem:deorũ inmortalium contemptorem:omnium denicq auctorem flagiciorum aspernemur:abhorremus:& tanq̃ pestiferum aliquod animal truculentamq bestiam fugiamus:in hunc flammas:in hunc odia:in hunc faces:in hunc incẽdia coniiciamus & tela:atq in eius omnes impudentissima ora:tanq̃ in nefarium aliquid conspuamus. Habes iã animi mei sententiam:quam sic tibi manifeste patefeci:ut nõ tã locutus grauiter uidear:q̃ concitatus ardenter. Tu si hæc probas bonam operã nauauim°idemq sæpe faciemus:Ego uero inquam probo. Atq ita accæptis palliis:facto tandem dicendi fine:discessimus.

IOANNISANTHO. CAMPANI DE INGRATITVDINE FVGIENDA AD PANDVLFVM BALIONIVM LIB.III ET VLTIMVS FINIT

IOANNISANTONII CAMPANI DE REGENDO MAGISTRATV AD FRANCISCVM LVTIVM EQVITEM SENENSEM PRETOREM ROMANVM

Vm sæpe in eum sermonem incideremus:qui esset de gerendis magistratibus:& Rebuspublicis administrandis:memini Luti charissime q̃ attente me audires his de rebus nõ simulate disputantem:ut solent multi:sed aperte differentem quæ sentirem. Iungere enim utilitatem cum honestate conabamur:ea complectẽtes maxime quæ ex moderationis fonte nata ad communem commodum Ciuitatis & amplificationem Reipu. pertinerent: quibus ipse quoq mirumimdum assentiebaris:uidebaturq fore ut siquando accederes ad Magistratum iturus esses:quasi uestigiis orationis nostræ. Nunc uero cũ pro singulari prudentia & præcipua integritate tua Præturam Vrbanam adeptus sis:crebis nuntiis contendis explicari tibi litteris:quæ coram solebamus:ut quibus monitis priuatus instruebaris:ea in amplo gradu dignitatis positus ad Ciuium tuorum utilitatem possis accommodare. Nos autem hoc tibi libentius obtemperauimus q in eo uersamur uitæ curriculo:quod totum pertinens ad pie sancteq uiuendum:propositam habet uniuersi generis humani summam honestatem:totum est humanitatis & docendo & hortando. Abducti enim a terrenis cupiditatibus: ætatem fere omnem in Christianæ religionis præceptione consumimus. Quæ cum alia instituit præclare:tum Ciuiles societates in officio & tranquillo uitæ statu continet:si eius præceptis obtemperetur:cuius illud præcipuũ est opus:ut q̃ rectissime uiuamus omnes. Hæc autem ratio uitæ statuendæ duabus rebus comparatur:præceptis & exemplis. Sed de exemplis quidem nihil attinet dicere hoc in loco Neq enim ad nostrum uiuendi genus reuocamus. liberior est tibi uitæ ratio & ad agendum & ad sentiendum. Sed tamen ut imitari oporteat quos uideas in regẽda Ciuitate optimos aut quod maius est & gloriosius:ut qui optimi uideri uelint te unum imitentur:te præcipuum sequãtur honestatis ducem. Accedit etiam antiquitas & cognitio gestarum rerum. Occurrant tibi exempla maiorum tuorum: gentium & nationum exterarum Ciuitatum & populorum:ex quibus omnibus aliquid decerpi potest: quod cum laude possis usurpare: qui est fons hauriendis exemplis uberrimus. Nulla enim est tam barbara: tam inculta: quæ non aliquid aut gesserit:aut tulerit memoria dignum. Vnde si quid est gestum præclare si iuste ac sapienter factum:si dictum eleganter:grauide:si callide & prudenter excogitatum omnia cum dignitate possis præstare. In quibus aut non curabis:aut multorum qui te antecesserunt uestigia secutus errabis:& si non eadem est semper uiuendi ratio omnibus: multa tempus:quædam etiam locus affert: quibus sapientis uiri iudicium facile moderatur. Sed hæc quæ ad imitationem optimorum pertinent:magis a te intelliguntur:q̃ quærant explicari a nobis:Præcepta uero tradentur illa quidem:sed hæc quoq ad cõmunem cursum Ciuitatum:q̃ ad stateram religionis aptiora:ut queri non possis maius tibi impositum onus: q̃ quod ferri possit qui in cõmuni uita & Ciuili societate uersatur: ubi aliquanto uagatio est laxior. Itaq nihil atrita:ut aiunt:recedemus uia:nec ullas in angustias te compellemus iter tñ ostenderẽ quo sis ad gloriam & laudem expeditior. Ciuitatis recte administrandæ primũ locum obtinent Magistratus: quorum tanta uis est: ut praue negligenterq ha-

biti:quis maxima euertant Imperia:diligenter autem & recte gesti:amplissima queq; tueantur. In his enim omnis Ciuilis æquitatis moderatio:in his salus & tranquillitas Ciuium continetur:qui sunt cōstituti non ut opes accumulent:qui multitudini præsint:sed ut constent omnium iura:imperium commune crescat:fortunæ Ciuium tutæ sint ab iniuria:& dignitas augeatur uniuersæ Ciuitatis. Quod quale sit munus ex ipsa fronte orationis nostræ poteris intueri. Graue profecto & onerosum homini ad dignitatem cuncta referenti:cæteris uideri potest leuius:qui ut minimū afferunt diligentiæ ad communem salutem custodiendam:ita ad efferendam ostentationem:ambitionis:& insolentie plurimum : Qua in re adeo ferri nequeunt:ut nihil uideri possit inflatius. Sunt etiam qui odio & rapina sic armentur:ut nō eorum custodiæ traditæ:sed depopulatiōi datæ Ciuiū oīum fortunæ uideantur. Nos uero non quales sint qui gerant Magistratus:sed quales esse oportet quæri noluimus:idemq; te uelle existimamus:ut possis non solum naturam tuam ducem sequi sed ēt præceptis nostris ad optimum quod sit peruenire. Qua in re adhibenda est Platonis diligentia:qui eos solos censuit admittendos. Reip. muneribus qui essent idonei:cæteros autem longe repellendos. Quorum uel ingenii traditas:uel naturæ malignitas rem cōmune afferre non posset. Quosdam enim tulit natura ipsa paulo hebetiores & tardos ad deliberandum:alios uero acutos illos quidem & ad consultandum acres & industrios:tamen parum moderatos:præcipites ad iram:ad inimicicias atq; odiū pertinaces: simultatum cupidos & seditionum:quo nihil est in libera Ciuitate perniciosius & magis fugiendum. Hæc autem omnia cum ipso nascuntur homine:& deponi sæpe non possunt:occultantur nonnunq̃ ad tempus quo maiores suscipiant uires ad statum Ciuitatis perturbandum : nec ulla est ad nocendum pestis acerbior. Magistratum igitur præclare qui uult gerere:hunc ita & natura institutum esse oportebit:ut nihil in eo desyderetur quod ad summum uirum ptineat:ut acre ingenium. non abiecta forma:perspicax & matura grauitas in consulendo : uiuax atq; ardens in re bene gerenda diligentia & quæ satis explicari non potest. Intelligitur tamen comitatis acrimoniæq; mediocritas:ut neq; fœdetur iusticia immani crudelitate:neq; lenitate nimia languescat. Quorum alterum seruilem contemptum parit : alterum odium tyrannicum : sed fit facilis quædam mitisq; seueritas:nata quidem ab ingenio : sed tamen etiam ab arte profecta. Nam hæc quanq̃ habeantur natura :non nihil etiam studio comparatur. Conferunt præcepta clarorum hominum maxime Philosophorum:quorum ea solet esse sententia : ut neq; cruentam tyrannidem : neq; mollem licentiam ferri putent oportere. Neq; cruentam tyrannidem:neq; mollem licentiam ferri putent oportere. Neq; enim magis Romanorum opes attriuit crudelitas Neronis:q̃ mollicies Sardanapalli Assyriorum. quanq̃ harum rerum peior crudelitas est & perniciosior Euertit enim uno momento Ciuitatem lenitas paulatim eneruat:cum uiolentius robusta cadant:q̃ imbecilla deficiant. Sed hæc quanq;:ut sæpe iam diximus:a bonis institutis:magis tamen a natura desyderantur. Itaq; hanc tu quasi primam artem tueare:ut neq; duriorem te præbeas q̃ humanitatis postulet ratio:neq; laxiorem q̃ officii dignitas permittat. Qua mediocritate mirum est quantum sibi laudis pepererunt:qui gubernacula rerum publicarum susceperunt. Nec ullum est temperamentum conseruandis Ciuitatibus accommodatius : siue bello fluctuent res siue pace conquiescant. Quod præclare Celius noster:ut est omnium in sermone grauissimus:diffiniuit interrogatus ab Architecto quodam quod Malthe genus ad muros urbium conficiendos esset tenacius:Respondit q̃ ex Magistratuum moderatiōe & Ciuium concordia conficeretur ut nullæ:quis editæ:ac latæ turres cum illo sint cōferendæ. qui autem mediocritatem hanc præstare non possit:tanq̃ ineptus publicis muneribus arceatur. Pari enim calamitate afficit. Remp. qui eius uincula ita cōtrahat ut rumpat:q̃ qui ita laxat ut dissoluat. Sed de hoc satis multa diximus. Sunt deinde alia quædam ab animo bene instituto:tanq̃ a fonte nascentia. quibus si careas. omnia euertātur necesse est:ut id quod omnium est primum & humanis in rebus latissime patet:habere deum immortalem ante oculos:ducemq; ad omnia sequi:ut istituta religionis nec offendas ipse nec quantum fieri potest ab alio quoq̃ offendi patiaris. Deinde ut conscientia tua:id est animi sententia : trahatis ad iudicandum . nec ulla parcitus iniuria:nullius impulsus inimiciciis:nullo quantiuis ingenti pretio. nullius gratia aut amore:nisi æqui & boni gratia mouearis Existimes Ciuitatem cui præsis fidei commissam tuæ: non potestati traditam : & eum ipm quem geris Magistratum nō ad utilitatem tuam:sed ad cōmune commodū uniuersæ Ciuitatis : aut si id non possit ad salutem bonorum esse referendum:plusq; tibi oneris impositum q̃ dignitatis aut honoris collatum putes:eumq; fructum eē ubertimum:ut prosis omnib⁹. officias nemini:ne lacessitus quidē:nisi publicæ utilitatis causa postremo est tenendū quod in publicis negotiis

blicis negotiis uires habet amplissimas:ut neq; bonorum consilia negligantur: neq; admittantur improborum. Nam ut a primo incipiamus: Deum immortalem propitium si habueris firmum tibi iecisti fundamentum omnium quæ facturus dicturusq; sis: etiam quæ cogitaturus. Omnia secunda sunt colenti deum: aduersa spernenti. & qui religioni studens diuina tutatur: fluctuare potest aliquando: mergi nunq; potest. Nec soli tibi Religio ipsa colenda est: sed uniuersæ familiæ tuæ metus diuinitatis iniiciendus. Faciendæ quotannis expiationes delictorum: abluenda scelera: & omnes animi sordes. Christiano more deponendæ. dies festi: cærimoniæ celebrandæ denique nihil uiro bono & honestatem profitenti quod ad dei religionem pertineat negligendū est. Primū quia inde orti: contemnere eum sine summa impietatis mercede nō possumus. Deinde quia ubi subest Religio & sanctius uiuatur oportet & moderatius. Coerciti enim uinculo diuinarum legum: ac metu cœlestis supplicii deterriti: efficimur ad delicta tardiores: promptiores autem ad officium & honestatem: ueremur ne quid superbe: auare: crudeliter: immunde faciamus: ne impii: ne ingrati uideamur. Et quanq; Rodomantum illum Canosium: quem fingunt Poetæ: non credimꝰ: persuasum tamen est nobis: uel a natura ipsa in tanto diuinarum atq; humanarum rerum ordine: quē etiam in minimis quibusq; intuemur: nihil nasci omnino quod non diuina lege teneatur eiusq; iussis mortalibus & sempiternis obtemperet. Constitutumq; a supremo iudice deo: qui rebus omnibus immensa atq; infinita mente moderatur & imperat: ne quid in terris committatur: uel boni sine præmio: uel sine supplicio mali. Vnde temeraria Democriti orta sententia: qui cæteros deos sustulit: præmium penamq; reliquit: opinatus ex his duabus rebus uitæ officia constare omnia: ideoq; deos esse solos Stulte quidem: sed demus hanc ueniam antiquitati: quæ per deuia & conflictationes opinionū agitata confinxit sibi quos uoluit deos colere: quem autem debuit non cognouit. Valet itaq; multum religio ad scelera coercenda: quæ coercio hoc melior uideri potestq; scelus & turpitudinem non iussu fugimus alieno: sed nostra sponte declinamus. Parit etiam nescio quid auctoritatis: ut siq ad id uiuendū genus traducti curam abiecerint rerum terrenarum: his plurimum adhiberi soleat fidei. Nec solum qui opes fortunasq; contempserint: sed etiam illas qui appetunt: studioseq; accumulant: tanto habentur meliores: quanto ad religionem & rem diuinam propensiores esse uideantur. Gignitur quædam inde opinio uirtutis & modestiæ: quibus finitima est: quam præstari maxime oportet: auctoritas rerum gerendarum: Quæ cum frequēter a uitæ nascatur integritate: nonnunq; ex gloria & admiratiōe uirtutis: tum uero frequētissime a cultu obseruantiaq; rerum diuinarum. Quod si nonnulli simulatæ probitatis uiri falsa superstitione tantum ualent ad hominum mentes illiciendas: ut flectere: concitare: lenire: exasperare soleant: quid in his est existimandum quorum est sanctitas uitæ probata & aperta: spectata integritas & in medium exposita: quantum in his elucet maiestatis: quantum obseruantiæ & auctoritatis. Ad affectus autem exasperandos aut leniendos: quo genere uitæ: quid deo principi optimo maximo acceptius sitaut homini salutarius: non uideo. Nec est quod te sacris ritibꝰ initiari postulem: paucorum illud est opus: & eorum qui æterna mortalibus anteponunt mente freti præsaga rerum futurarum: spretisq; dignitatibus & fortunis quæ mortales tanto mirantur & quærunt studio: omnes cogitationes & uigilias in supremi parentis cognitione posuerunt. Cæteri quæ sunt ante oculos intuentur futura tamen: sed raro & per calliginem aut nebulam inspicientes. Nonnulli pecorum more: omni spreta religione quicquid loquuntur: cogitant: faciunt: turpissimo uoluptatis fine metiuntur. Horum neq; res gestæ probari possunt: neq; uita laudari: nullaq; sunt auctoritate: a publicis gubernaculis longo interuallo abiiciendi: cum neq; ipsi præclara aut utilia gerere: nec cæteros ad ea gerenda hortari soleant. aut si fuerint hortati nemo est qui assentiatur: enam honesta suadentibus Qui enim contemnit Imperatorem Deum: hunc honestatem colere non putant posse. Probitatis autem mirum est quanta sit ueneratio: eius maxime quæ coniuncta Religioni & integritatem a natura habet insitam: & a cultu diuinitatis honestatem: ut quicquid persuaderi uelit: dici non possit q̄ facilis sit omnium assensus. Fit etiam ut in eo genere hominum uel minima delicta uix credantur: etiam manifesta. In improbis autem uel maxima scelera: etiam occulta pro compertis habeantur. Quæ fides in rebus gerendis tum in cæteris ualet plurimum: tum in his qui in Repablica uersantur maxime eit necessaria. Tollere inimicitias: Decernere quæ sint in rem Ciuium: Suadere: Pacem hortari: atque irritare ad bellum: Flectere ad misericordiam: Excitare ad iniurias depellendas: denique omnia quæ in libera. Ciuitate tractantur: Quis magis debetqnam qui positus est in Magistratu? Quis magis potest quam qui significationem præse ferat religiosæ bonitatis. Hæc autem eo spectant omnia: ut & cultui diuino uaces ipse: uacetque

familia:& eos ne contemnas qui cōtemplatione delectati rerum diuinarum paupertatem
ferre q̄ pecuniis acumulandis studere maluerunt:qui aspernati hæc terrena & fluxa:æter-
niq; cœlestis boni ardore incendant.Horum familiaris consuetudo multum ꝓdest:& ad
præstandam bonitatem:& ad ostendendam.Qui autem sacra publica non celebrat:cæri-
monias despectas habet templa non frequentat:dies festos non obseruat:ꝓphana sacris &
fluxa æternis potiora existimat:quid hic facere aliud q̄ pniciosum ciuē agere & immorta-
li principi deo bellū indictū hīc uideat:Porro hunc hoiem quo pacto ius tibi tuum reddi
turū censeas:quo ius in Magistratu cōstitutum:quē uideas sanctissimo deo qd suū est non
persoluere:nisi leuius fortasse sit scelus deum fraudare q̄ homines:aut acerbiore pena fu-
res q̄ sacrilegi sint puniendi:quorum alterum ad deum pertinet:alterum ad homines.De-
niq; ita maxima est uis conscientiæ:ut præceptione religionis minime seiungatur:nec ul-
la res est in tam uario genere uirtutum unde plus consequi possis laudis:& auctoritatis:&
fidei:a quibus metus & gratia gignuntur:quæ duo eminentissima in Republica sunt pro-
pugnacula.Hæc autem religionis obseruantia & fructus in uita parit uberrimos:ut ubi ui-
ta excesserimus:proposita habeat summa premia in ætatem omnem duratura.Itaq; omni-
um gentium & nationum est firmata consensu.Nam & apud ueteres Aegyptios sacerdo-
tum collegia Regibus assidebant in causis iudicandis.Et Ethyopum quidam ex sacerdoti
bus creabant Reges.Græci causas deferebant Amphitriotibus:qui erant in Delo mini-
stri Apollinis.Sic deinde Gallis ludicia:sic Caldæi Babyloniis.Persis.Magi faciebāt.Quo-
rum omnium uita moresq; pendere solebant ex institutis religionis:ut Ciuiles disceptatio
nes & negocia prophana sacris essent coniuncta:nec abhorrerent a lege diuina iura Ciuita-
tum ubi idem essent auctores & reddendi iuris & rei diuinæ faciendæ.Romani uero:quo
rum res domi aut foris:pace aut bello:consilio aut manu gestæ summa cum laude atq; ad-
miratione memorantur:non nuptias facere solebant:nisi auspicato & re diuina prius facta
non tecta ædificare:non ire in prouinciam:non bellum suscipere:non Migistratui coapta-
ri.ius belli habebāt Fæciales:Aediles ædium sacrarum.Pōtifices annalium.Augures tum
rerum aliarum:tum imprimis Magistratuum:Tribuni qui essent sacrosancti legibus præ-
erant:deinde qui suis quiq; sacris essent initiati.Sic in stulta multitudine deorum:erant ta
men cæcæ superstitionis accerrimi defensores:eāq; omnib⁹ gerendis rebus interponebār:
quam qui contempsisset.Ciuis habebatur perniciosus & aperte malus.Itaq; nonnulli abdi
cati Magistratu:multi ab hoste cæsi spretæ religiōis exempla præbuerunt:Natioq; fuit nul
la:tam inculta moribus:tam uictu barbara:quæ non existimaret diis suis quantun-
cunq; excogitari posset honoris esse tribuendum:& bonos ac pios homines parere sibi
gloriam in uita non mediocrem:mortuos autem migrare in deliciosam quandam &
apricam amœnamq; regionem:ubi & multum consequantur boni:& nihil mali patian-
tur:ætatemq; agere cum diis sempiternam.Et ut quisq; æquissimus fuisset in uita:sic & in
morte beatissimum futurum.Tum regnare quosdam apud inferos tradit uetustas & de
penis suppliciisq; decernere:quando in uita essent habiti iustissimi:qui autem turpiter im-
pieq; uixissent:extingui nomen eorum in terris:ipsos autem in loca præcipitari fœda:icul
ta:tetra:plena calamitatum & suppliciorum:ibi neq; aspectare lucem oculis:neq; uolupta-
tem animo sentire posse.Quod si illi in tam uana superstitione ritus quos semel recepissēt
tanta pietate & cura tuebantur:adhibebantq; publicis negociis:quid est nobis i tam ueta:
tam honesta:tam sancta religione faciendum?De qua re si nimis multa scripsim⁹:dabis ue
niam plura etiam scribere cupienti. Alterum est præceptum:ut cum ad moderandam
Rempublicam fueris designatus & in Magistratu constitutus:non reiicias quorum sit opi
nio laudata:sed eos in consultatione magnarum rerum:quæ in disceptationem ueniant:
admittas:audias:attendas.Interdum & in causis mediocribus:quarū aliqua possit esse con
tentio:siue ad Ciues spectent priuatim:siue publicæ ad uniuersam Ciuitatem.Sit hoc inter
bonos malosq; discrimen:ut recipiantur alteri deliberandis rebus:alteri quantum fieri po-
test abiiciantur.Vetus est illud Antisthenis.Tum demum perire Ciuitatem cum a bonis
mali non secernantur:ut tanquā ager excollenda sit Ciuilis societas.Nec minus sustentan
di Ciues boni & ornandi sunt:q̄ herbæ salutares rigandæ & fouendæ.Mali autem radici
tus extirpandi.Aut si hoc fieri nequeat propter multitudinem improborum:quibus:ut ait
Xenophon:abundant plurimum Ciuitates:deputgatio quædam est adhibenda tanquam
a lolio frumenti.Obserues unumquenq;:ut officium:ut mores:ut ætas:ut auctoritas postu
lat.Interdum ut genus si a uirtutis opinione non abhorreat:ut eorum qui non minus glo
ria sua splendeant:q̄ laude maiorum:nec solos afferat titulos & uetustatem ad Rempubli
cam capessendam.Per magni refert igitur:quorum consilio utaris.Si bonorum nihil spe-
ciosius &

ciosius & tranquillius agi potest. Nihil fœdius & turbatius si malorum. Inde salus Ciuitatis stabilitas: robur. Hinc calamitas: tumultus: euersiones oriuntur. Eam ob rem quorum sit integritas spectata: mores cogniti & probati: auctoritas non uulgaris: ætas non contemnenda: non despectum genus: eorum sententias minime aspernere. Sic fiet ut non solum ex re bene gesta, sed etiam quia consilio clarorum hominum usus sis laudem consequaris: ut si uel maxime cupiant: detractiores rerum a te gestarum exitum improbare non possint. Qui autem suo iudicio: nullius consilio facit omnia: hic aut deus quidam inter homines habendus est: aut quod magis arbitror temerarius iudicandum. Nec te moneat Hesiodi uulgata sententia. Qui per seipsos rem calleant: priorem locum laudis obtinere: q̄ qui consiliis aliorum inuitantur. Nam Zenoni: cui magis assentior: eos commendandos inprimis censet: qui ab aliis moueri malint q̄ ipsi suo ductu rem gerere: ut quanq̄ industria freti sua ualeant: ipsi ingenio & consilio sint perspicaci: tamen quid cæteris quoq̄ uideatur explorent. Et nescire interdum quæ scias haud inutile est. Fingunt Poetæ Iouem cum quid grauius sit deliberādum conuocare reliquos deos in Concionem: & ordine rogare sententiam. ut intelligamus eo magis consulendos esse mortalibus: qui rerum præditi sint experientia: quo sunt ingenio hebetiore atq̄ obtusiore q̄ dii. Qui autem per se ipsum agit omnia: non tamen prospicere illum putant quæ ad deliberandum pertineant: q̄ contemni se & repudiari: tanquā rerum imperitos arbitrantur: affectiq̄ hac. ut uidentur iniuria quærunt: quāuis in summa laude: quid accusent. aut id si nequeant: illud ipsum contendent honestius atq̄ utilius fieri potuisse. Quam inuidiam diligenter tibi censeo fugiendam. Sed labuntur in eam maxime qui cupidi gloriæ inanis: omnem sibi laudem student uendicare. Nec uolunt cum cæteris communicare. ut uidere in maximis rebus decernendis soli uideantur. Quæ laus & si est magna: coniuncta tamen cum ciuium iniuria: plena est ostentationis & insolentiæ: pariterq̄ simultates contentiosas & discordes: quæ nisi fuerint extinctæ & sublatæ: perniciē afferunt Ciuitati cæteris contra nitentibus & improbantibus. Quapropter adhibenda est moderatio comitatis. & optimorum consultatio. Pessimi autem Ciues: ut ait Plato: careant splendore: lateant oppressa uitia: nullusq̄ pateat aditus ad dignitatem: nec unquā extollantur. At bonorum consiliis honestissimis referta sit Ciuitas: ferueat optimorum auspiciis Respublica: ductuq̄ illorum exeant in aciem & procedant legum decretorumq̄ uexilla: & pacis cohortes illis ducibus suo in loco statuantur. Vbi autem improbitas ualet: non imperium illud quidem dicendum est: non Ciuitas: non Respublica. sed tyrannis: & secessio: & turbulentia sicariorum temeraria: præceps ad omnia flagicia: quo cum deducta res est: quæ alia possunt euertere Ciuitates: si hæc non euertunt: aut quod tandem consilium a malis expectandum est: nisi ut bonis se præbeant oppugnatores. & sint impedimēto quicquid ad gloriam: ad decus: ad honestatem decernatur: propensi ad libidinem: ad iniurias inferendas: ad excitandas seditiones: statumq̄ Ciuitatis euellendum. Parati erant olim Censores Romæ qui pessimum quenq̄ Senatu pellerent. Qua dignitate aut officio quid sanctius? Floruisse illorum Rempublicam uidemus q̄diu bonorum consilia ualuerunt. Postea uero q̄ ad nefarios perducta res est: ortæ Ciuiles discordiæ bellaq̄ intestina rem atq̄ imperium sustulerunt. Non possunt improbi honesta suadere: quibus ipsi sint infensi & præstare nō possint. Quis legem aduersus seipsum ferat? quis consilium? quis suffragium Nam expectandum. ut aut ab adultero adulteria: aut a fure furta noua lege reprimantur? Obstabunt potius: & quanto maximo poterunt conatu aduersabuntur reprimere uolentibus. Accedit ratio seruitutis: quæ longe bonis q̄ malis est infestior. Bonitas libertate gaudet: quæ in legibus & decretis maiorum posita est: improbitate autem nihil æque atq̄ licētia delectat: quæ nisi spretis & conculcatis legibus uagari non potest. Cum autem leges intereant: deciditur extemplo in seruitutem: quam boni nullo modo: mali facile perferunt. Eam ob rem: Philippus Alexandri pater: cum opprimere Atheniensium libertatem statuisset: dari sibi sapientiores Vrbis postulauit. ut eorum consiliis spoliata Ciuitas facilius in discrimen & seruitutem traheretur. Intelligebat callidus Rex non plus ualere foris strenuum militem: q̄ egregium Ciuem domi ad Rempublicam defendendam: a quo cum eēt destituta citius q̄ a milite deserta caperent. Sic apud Homerum Agamemnon plures sibi dari in castris Nestoreos q̄ Achilles: quorum alteri manu: alteri consilio ualerent. Sed nec magis sunt transfugæ in exercitu ducendo q̄ mali Ciues in regenda Ciuitate fugiendi: illi uno impetu uix posset nocere: hi semper uno consilio cuncta funditus labefactant. Sed iam ad reliqua pergamus. Tertium sequitur quod positum a causis iudicandis præcipuam iudicis integritatem postulat. Magna res & præclara tibi: Ciuitati salutaris: nullius priuatam amiciciam ita colere. ut publica iura uiolentur Pluris enim decus Ciuium q̄ amici gratia faciendum est: nullius ini

micicias ita prosequi ut non existimes publica instituta priuata charitate esse potiora:deniq;nec prece nec praecio discere ab eo loco quem æquitatis mun tueamur. Vnde si Ciuiles procellæ te excutiant:tum demum abeundum est propugnaculo:cum locum ipsum salua dignitate retinere non possis.quãquam si res exigat immoriendum est patriæ:& mœnibus & legibus defendendis:hostes enim publici sunt uendicandi qui æquitatem oppugnant: qui tuetur is defensor libertatis dicendus.& salutis publicæ propugnator. Quod cum in cæteris magnificum & gloriosum:tum his qui Ciuitati præsunt necessarium. Solebant ueteres Aegyptii Principis collo appendere ueritatem:quam iudicium redditurus semp oculis subclausis intueretur. Extat Samii Pythagoræ uetus symbolum. Legibus opem ferendam esse:iniquitatem debellandam:stateram non transiliendam:cor non edendum. Quibus clarissimus philosophus aperte monet qualem præstare se debeat:qui Magistratum gerat & in Republica uersetur Habendus est animus in consulendo liber:in iudicando liberior.ut ea dicas quæ sentias:& sentias quæ legibus confirmata ad publicam utilitatem referantur. Nec stateram transilias:idest quod æquum iustumq; sit ne transgrediare. Cor non edas:id est nullius animi perturbationibus subiiciare. Agitur amici causa: Vide ne mitior quia sit amici futura sententia Accusatur inimicus:nec ob hoc quidem asperius:quia inimicus:nescio an etiam leuius iudicandum Donandæ sunt Reipublicæ priuatæ Ciuium simultates.ut non quid tibi libeat.sed quid illi expediat cogites. Propinquo dictus est dies: caue sub pallio propinquitatis nequitia deliteat. Deniq; tibi persuadeas oportere eum qui Magistratum ineat exuere statim seipsum & omne suum studium & cupiditatem cum ueste deponere:induereq; publicam personam uniuersæ Ciuitatis:omnia & priuata & publica sui iuris arbitrari. Existimare quicquid Respublica uel singulus quisq; patiatur detrimẽti ad suam ignominiam dedecusq; redundare. Sed tamen ita corpori consulendum est. ut singula membra concordi assensione moueantur:nihilq; fit omnino quod a mole tota deseratur:nihil quod non subsequatur sponte sua. Itaq; in hoc communi bono elaborãdũ est ut non solum in dignitate positis:sed etiam priuatis Ciuibus ne quid fluctuet: ne quid deceret:& ueluti solum atq; abscisum a tota Republica abesse uideatur:sintq; omnes participes cõmunis boni:nec alter alteri inferat aut inferri patiatur. Quod ita fieri iniuriam. ita fieri potest:si non magis doleant qui accæperint iniuriam: q̃ qui non ipsi lacessuntur. Nihil enim tam est magnum atq; impeditum quod si ex omni sui parte cohereat & constet non facillime uertatur & cedat:ut nauium magnæ moles concordi nexu compactæ & colligatæ:parua manu in maria pelluntur. Quæ consensio Rerumpublicarum nulla uia magis præstari potest:q̃ pari æquabilitate in omnes:unicuiq; tamen iuxta dignitatem tribuendo:& si nullius rei nisi publicæ utilitatis censeas habendam rationem. Hoc igitur secundũ religionis obseruantiam & consultationem bonorum morum præcipuum est in Magistratu benegerendo.ut cum te totum ad cõmodum Ciuitatis instruxeris:in hoc te armes: pro hoc quotiens opus sit deprœlietur.ut neminem nisi quantum fert cõmunis ratio extollendum putes:deprimendum neminem.sed eas publicus arbiter legumq; interpres nullam in partem nisi quo te illarum sanctitas uocat accessurus existimes tibi iusticiæ defendendæ gratia:quamuis graues inimicitias esse subeundas. Pytacum Mytileneum eum qui unus ex septem est habitus solitum dicere tradunt ueteres:malle se inter inimicos q̃ amicos sententiam ferre. Nam ex inimicis alterum amicum:ex amicis alterum inimicum futurum. Quod quamuis ita se haberet:esse tamen si quando in usu eueniret æquitatem amiciciæ anteferẽdum etiam si alter esset inimicus. Hæc tenẽda lex est in iudiciis:ne iniustitiam:unicum malum.ut Socrates solebat appellare:iusticiæ:quod maximum est bonum: anteponamus. Nam qui amore:aut odio:aut spe:aut metu iudicat:is amplissima maiestate sua recedens uitæ officia peruertit. & Ciuitati non mediocrem facit iniuriam: cõmuni iure uiolato: quo quid potest esse actiori supplicio magis dignum? Eam ob rem cum in cæteris rebus honestiore uocabulo uti soleant legum interpretes hæc turpissima appellatione corrupta iudicia uocauerunt. Quod aut primum deflotatæ pudiciciæ:aut earum rerum: quæ in nihilũ euanescunt dici consueuit ut corrumpantur. Quibus rebus sicut in iudiciis corrumpendis præcipue aduersatur integritas.ut plane intelligere possumus hanc potissimum rebus iudicandis præstandam esse. Quod si quid ei desit:qui iudicium est redditurus:q; ad moderatissimam æquitatem pertineat:integer appellari non potest. Cum autem uaria sint hominum officia ut boni & compositi Patrisfamilias:domum instruere:liberos erudire. boni Agricolæ:agros bene colere:fodere & arare:etiam conductos.ut boni Ciuis:iusto imperio legibus:institutis parere:suis commodis Ciuitatis utilitatem anteponere. ut optimatum: bene de communi libertate sentire:magnificentius uiuere.ut maturæ ætatis: consulere libere

bere:defendere honestatem:iuuétutem coercere:omni uia decus publicum augere.ut ado lescentium:uestigia maiorum imitati:excitari ad laudem:gloriam uirtute & ingenio quære re.ut uigilum Vrbem custodire:pro portis excubare:ut deniq; omnium hominũ diuersa studia. Eius uero cui commissa sit Respublica nullum est singulare manus quod præter cætera tueatur:complectitur omnia omnium officia quæcunq; ad commodum: salutem & ornamentum Reipublicæ pertinere:tueriq; commune officium debet: efficereq; ut suum quisq; tueatur:ne qd domus:ne agri:siue sint illi publici siue priuati:deniq; ne Ciuitas ois aliquo afficiatur incommodo. Meminisse ad utilitatem Ciuilis societatis:ad salutem omnium sese esse constitutum:cuius quanto amplior est dignitas:tanto sunt delicta habenda grauiora. Quippe cum publico fungatur munere:delinquere sine publica ignominia nõ potest. Laudandus uero est qui sua dignitate seruata sic uiuat ut iure accusari non possit. Magis etiam commendandus frugi Patrisfamilias diligentia: qui domum frugalitate & modestia regat:multo tamen uehementius extollendus est & omnium clarissimus & laudatissimus iudicandus is qui Magistratum bene gerat:cuius illud erit studium acerrimum cunctam Rempublicam uelut domesticam suppellectilem componere: expolire: gubernare: ut quanto uiro maior familia est. & familia Ciuitas: tanto huius opera si recte administrauerit insignior:si parue detestabilior. Nam si uigilare quéq; suis rebus honestum ẽ quanto honestius erit Reipu. prouidere. Contra: Si negligere rem familiarem ignauũ ceu sendum etsi liberos destituere impium:quanto magis cõmunis Reipub. deesse. Patriam id est teipsum:liberos:amicos:propinquos:parentes:deos fraudare & impium & nefarium est iudicandum. Huic igitur rei omnis adhibenda est diligentia non solum ne quid ex magistratu tuo Respublica capiat detrimenti. sed etiam multo magis ut concordia. ut moribus:legibus:institutis crescat:nullaq; pars omnino sit:cui debita cum diligentia non consulatur. Atq; ita suprema fastigia curanda sunt:ut infima non negligantur: quemadmodũ in pulchro & præstanti corpore lauandus quidem poliendusq; uultus. sed nec capilli tamẽ unguiculæq; negligentius habendæ sunt. Cum parua labe magna sæpe ornamenta fœdẽtur. Si enim castes:si mansuetes:si iuste geras multa:& tamen exiguum aliquid reliquas officii uel etiam si abiectissimis facies iniuriam:una macula sordebunt omnia:tanq; minus integre ex omni parte gesta esse uideantur. ut in sublimi & magnifice structa domo non fere laudatur Architectus:si uel basis una paulo sit incultior. aut lapis quãuis exiguus intorte collocatus. Vetus est platonis comprobatio de lyra:in qua si uel una chorda nõ consonet: omnis concentus offenditur. Par omnium fortuna conuenientem quendam efficit in Republica:& æquabilem consensum multitudinis si modo nullius dignitati & uirtuti detrahatur iuxta merita cuiq; tribuendo. Præclara hæc quidem quæ diximus & præstantis in Republica uiri si una ornamenta. sed afferentur alia quædam non obscuriora & quæ eo spectent ut ostendant uirum in Magistratu constitutum & Reipublicæ gubernacula tenentẽ: nulla una uirtute contentum esse oportere. sed opus esse uirtutum omni præstare genere: ut sit tanq; speculum quoddam honestatis clarum atq; splendidum & quo se cæteri componant ad bene sancteq; uiuendum. Caput autem huius præceptionis est Iustitia: ad quam unam referuntur omnia Est itaq; omni ope tibi enitendum:ne quid superbe:flagitiose:iniuste facias:dicas:permittas. Acerrimus defensor publicæ honestatis:maxime omniũ quæ ad leges & iura tam humana q̃ etiam diuina pertineant. Habeasq; ante oculos præclaram illam Heracliti sententiam. Leges uti muro esse defendendas. Cum multo sit periculosius Ciuitatem legibus carere:q̃ urbem muris. Tum qui leges Ciuitatis oppugnant:sceleratiores habendi sunt q̃ qui muros. nec solum hostes iudicandi:sed etiam parricidæ:cum ea tollãt quibus salus & omnium uita continetur. Etenim turres & propugnacula uim externam depellunt:quæ rara est & non nisi a potentioribus infertur:uixq; multis sæculis solet accidere ut mœnia pulsentur. Leges autem quotidiano præsidio Ciuitatem ab intestina iniuria tuentur:muti ne ab imperatoribus:ne a regibus capiantur opem ferunt: quorum imperium æquum esse potest & tolerabile:Leges prohibent ne turpi & flagiosæ multitudini:ne improborum libidini seruiamus. Quæ res fieri a uiris magni & cõstantis animi nullo modo potest. ut quisquis leges e ciuitate sustulerit:quietem omnium libertatemq; sustulerit: quæ ad publicam utilitatem omniumq; salutem sunt excogitatæ: ut quantum de legibus tantum de beata uita & libertate de ciuium omnium incolumitate subtrahatur. Earũ enim ope custoditur libertas:auctoritas bonorum retinetur:terretur temeritas improbæ multitudinis:simultates & contentiones summouentur:alitur concordia:res foris domiq; amplificatur:passim agitur honestum ocium:comprimitur tumultus:sopiuntur inimicitiæ:extinguuntur odia:omnis omnium Ciuium perturbatio depellitur:fortunæ opes dignitates

deniq; bona omnia legibus conſeruantur:florent amplificantur ut multo firmior ſit eorũ
gloria qui parto imperio legibus moderati ſunt:q̃ qui bello pepererunt. Sunt qui affirmẽt
ſolitum dicere Dyogenem ſiue fuerit al us:e grege tamen philoſophorum fuiſſe arbitror.
Qua in Ciuitate nec leges ualerent:nec amnis currens interflueret:in ea pernoctandum ſa-
pienti non eſſe. Et quod a Platone dictum noſtri auctores uſurparunt. Sine legibus nec do
mum ullam:nec ciuitatem:nec gentem:nec hominum uniuerſum genus ſtare: nec rerum
naturam omnem:nec mundum poſſe. Quæ & ſi de diuina lege dicta uideantur:effundun
tur tamen ad Ciuitatem iura:quæ ex illa priore tanq̃ in riuos e uno fonte manarunt. Tenẽ
da ſunt & naturæ iura:ne cognationis & ſocietatis:pietatis:amiciciæ:ne quid inter propin
quos fiat iniuriæ:ne quid fraudis inter ſocios:ne liberi parentibus aduerſentur:ne diſſoluã
tur amiciciæ:ne ſubeatur ingratitudo:quo uitio nihil deteſtabilius: & ab uniuerſi humani
generis ſocietate magis alienum: nec cui defendendi ſui facultas eripiatur: ne bonis uiris
honor non adhibeatur:ne anteferatur mendacium ueritati. Quæ omnia iura naturæ ſunt.
ut cogente nemine nulloq; propoſito ſupplicio quiſq; tamen putet eſſe ſeruanda edoctus
a natura:quæ quoſdam excitauit in nobis igniculos & fomenta uirtutis non a præcepto-
re tradita. ſed ebibita ab ingenio. Accedunt eodem ritus gentium:nationum mores:inſti-
tuta Ciuitatum:decreta maiorum:quæ nullo modo ſunt contemnenda. Euertent enim fũ
ditus contempta Ciuitatem:cuius ſalus in his maxime rebus eſt conſtituta. Tum quia de re
ferenda eſt ſententia iudicium reddatur:alienæ ſententiæ non temere derogetur. Seruan-
da etiam diligenter quæ nulla lege conſtituta:tamen conſenſu omnium probata:recepta:
uſitata ſunt:quæ ad conſuetudinem referuntur:tum quæ ad ueritatem:utilitatem:honeſta-
tem pertinent:quæ ex æquo & bono eliciuntur. Nihil eſt enim popularius æquitate: mul
toſq; habet honeſtas aſſenſores:plures tamen cum utilitate coniuncta. Tamen cauendum
ut ſeruentur promiſſa:pacta conſtent:non reſcindantur conuenta:iura quæſita nemini au-
ferantur:largitiones non intercipiantur:legata reddantur:tributa pendantur:uectigalia ꝑ-
ſoluantur. Hæc ſi præſtiteris:complexus eris prope omnes iuſticiæ partes:quæ his in rebus
fere tota uerſatur. Etiam non contemnenda eſt opinio bonorum:ut qui magnis rebus ge-
rendis plus ſibi auctoritatis comparauerunt:a dignitate ſua non deiiciantur Nam ſunt eti-
am inter priuatos gradus quidam contentioneſq; honoris. ut alter alteri uirtute:gloria:re-
bus geſtis antecellat:quæ ſi contemnantur pariet ſeditiones & tumultus. & ſi nullum fiat
inter Plæbem Optimateſq; diſcrimen:unicuiq; tamen quod ſuum eſt tribuendo:eripiẽdo
quod alienum. Nam hoc quoq; ad iuſtitiam pertinet:ut opinio:ut dignitas: ut auctoritas
attendatur etiam apud quaſdam nationes. ut ætas. quales fuiſſe Lacædemonii traduntur:
nullam rem magis uenerari ſoliti q̃ ſenectutem. Præterea in rebus iudicandis nonnihil lau
dis ſibi uendicat clæmentia:quæ propria eſt uiri præſtantis & manſueti: & magis naturæ
noſtræ imbecillitatem q̃ legum ſeueritatem aut ſceleris atrocitatem cogitantis. Nam acer-
bius punire:nocentes torquere:excruciare crudeliſſimi ſolent:iniurias autem moderate ꝑ-
ſequi magnifici animi opus eſt. & ſupplicia ad manſuetudinem ſuam non ad ſceleris atro-
citatem referentis. Non tamen dicam obliuiſci iniurias oportere. Nam id in Magiſtratu
nequaq̃ cenſeo faciendum. In priuatis tamen hominibus nihil magnificentius & ſalutari-
us. In principe uero ut ſi ſibi factæ ſint nihil ſpecioſius q̃ ignoſcere:ita nihil pernicioſius ſi in
cæteros q̃ negligere Eſt genus hominum inmane & deteſtabile:qui nullo niſi cruento cõ
tenti cruciatu:omnem abiiciunt humanitatem etiam in re tenui:nouum aliquod ſupplicii
genus excogitant:ſacta inſectaq; extorquent:ſi pro palmario habent multis cladem intuliſ
ſe. Quibus quid crudelius. ut non modo gubernaculis Rerumpu. ſed etiam uita indigni
eſſe uideantur Romani ueteres negabant ei fas eſſe lucem intueri qui hominem uita ſpo-
liaſſet. Nec magni refert lege:quẽq; occidas:an contra legem:ſi modo cupiditate impulſus
occidas. Mihi autem uidentur ſcelera non negligenda illa quidem: quæ ſi prætereant im-
pune nihil eſt quod non auſura temeritas ſit. Sed nec accerbius q̃ ferat ratio humanitatis &
magnitudo delicti punienda. Athenienſes quorum præcepta de uita præclara ſunt habita:
unde leges noſtræ tanq̃ e fonte defluxerunt:uel in grauiſſimo ſcelere cicutam afferebant:
eo ſupplicio contenti. Quod etſi eſt leue tamen eundem habet exitum quem eculeus. Cui
eſt Phalaridis taurus incognitus:aut ſubſcriptio Neronis:quorum alter eum qui tam im-
mane ſupplicium excogitaſſet illo ipſo in tauro necari iuſſit:alter quotiens eſſet Ciuis mul
ctandus morte:dicere ſolebat q̃ uelle ſeſe ignorare litteras. Ne alienæ calamitati manũ ap-
ponere. Quod ſi crudeliſſimis tyrannis penæ accerbitas non placebat: quid iuſto imperio
& Ciuili manſuetudine faciendum eſt? Hæc autem eo ſpectant ut inuitus ad damnationẽ
hominis accedas:ut quantum uoluptatis capias ſcelere comprimendo:tantum capias do-
loris q;

loris q in scelus inciderint:qui sunt puniendi. Nec quod ætate nostra plærique solent: multos laqueo:plurimos securi confecisse glorieris. Nam etsi punire latrones:fures:siccarios:& cæteros id genus necessarium est: fortasse etiam gloriosum: tamen in id necessitatis non sponte est ueniendum:ne unde gloriam paulo auidius quæras:ignominiam consequi uidearis:si ex aliorum supplicio quæras. Cogat te necessitas ipsas puniendi non excruciandi libido impellat. Nec solum crimina spectãda sunt:sed etiam causa: tempus:locus:persona inspicienda.ut quis sit is qui deliquerit. Miles temerarius limitem inuaserit alienum an cõpositus ciuis:agro paterno uicinum exturbauerit:adolescens in mulierem impudicam fecisse impetum dicatur:an natu grandis ingenuam. Siccarius hominem uulnerauerit: an inimicus.ab eo factũ sit furtum qui numq̃ alias:an qui sæpe fecerit. a paupere propter inopiã an propter auariciam a locuplete.iratus conuitium dixerit:an cõtumeliosus:pacis an belli tempore fuerit uisus armatus. parauerit defensionem: an seditionem excitauerit.in libera Ciuitate an in municipio consulto deliquerit an casu atque fortuito.sponte an inuitus.suo dictu an alieno imperio.ipse alios hortatus an ab aliis impulsus.per imprudentiam lapsus an precipitatus temeritate.dolo quid factum an officio.in quibus omnibus casibus spectãdus animus est. Spectandi etiam ad quos pertinet iniuria ut in hostes facta,dicatur an in socios:in propinquos an in alienos: in Ciues an peregrinos: in uirum honestum an in infamem & detestabilem: in sacrum an prophanum: in priuatum an publico munere fungentem. Quo in loco flagitium commissum sit:in templo an lupanari:in foro an in pomerio Hæc omnia ab æquitatis fonte oriuntur: non fere semper explicate legibus ad unguem: iudicis tamen arbitrio reposita:in quo illud est magnificentissimum: imbecillitatem contra potentiam: inopiam contra diuitias tueri atque defendere. Vt cum tota Resp. tuo sit commissa imperio: tuæ tradita custodiæ: quid infirmius sit id maiore præsidio tueare: ut in urbium mœnibus fieri solet: ubi quæ minus munita sunt fortius defenduntur. Sunt qui putent fortunam quoque spectari oportet: ne seditiones oriantur: quod fere accidet in minuta nobilitate: aut potentium libidine compressa æquabili moderatione Existimãt enim nisi aliquid permittatur licentiæ e sua se dignitate esse deiectos: cogunt cœtus:& multitudinem concitant adducti spe mutandæ:arbitio suo uertẽdendæ Ciuitatis:quæ fluctuatio est communis populis omnibus:ut aliqui æstuent cupiditate dominandi. Quæ res ad tyrannidem labitur:nisi resistatur. Sunt quos moueat metus iudiciorum: ut si legibus parẽdum sit penas suppliciaque uereantur: scelerum magnitudine inuoluti. Multo colligit Aristoteles hoc a ut ardore aut metu incitatos Respub. factionibus obligasse :ut Rhodiam nobilitatem contra Plæbem sumpsisse arma metu eorum quæ parari dicebantur: ut Heraclienses:aliosque pmultos. Nam de studio dominandi non opus est exemplo:hi lupi ut aiũt fabulæ usquequaque inueniuntur. Hoc autem uno consilio putant euitari posse:si uento uela pandantur & uehendum te quo popularis uocat aura permittas. Afferunt auctoritatẽ grauissimam Solonis:si modo auctoritas est ea dicenda:non querela potius. Quippe solitum dicere aiunt Solonem:quod quidam ascribunt Anacarsi. Leges aranearum telæ similes uideri. Siquidem telam illam si quid leue imbecillumque inciderit:inuoluere & detinere: graue autem si quid aut robustum cedere & rumpi. Sic leges coercere inualidos a potentibus frangi solere. Sed & ego fortasse si de factionibus esset sermo faciendum putarem ut euro carbasa darentur. Verum in libera Ciuitate non arbitror:tantumque abest:ut assentiar :ut nihil existimem a statu & salute Rerumpu. alienius:nihil perniciosius his qui uiuunt legibus ubi tenenda æquabilitas est & moderatio iuris publici conseruanda:ut nihil extollatur nisi uirtus:nihil nisi quod contra uirtutem sit deprimatur:si modo ea uirtus coniuncta sit legibus in quibus posita est salus Ciuitatis. Plurimum etiam laudis & Magistratibus gerendis sibi uendicat modestia:ut nihil appetas quod non sit appetendum:ut pecunias:ut opes alienas. Nascitur enim ex hac appetitus intemperantia depilatio:rapinæ:extorsiones. nascitur etiam libido explendæ uoluptatis a lege prohibitæ. Nec ulla res est in administratione imperii flagitiosior & quæ magis offendat popularium animos q̃ iniuria libidinis. ut stupra & adulteria & quæ sunt eius generis turpitudines:ut omnis uiolatio pudiciciæ: quæ ita custodienda est:ut nullum omnino libidinis in te uestigium uideatur apparere. Hæc enim omnia & ab honestate uitæ & ab officii grauitate recedunt. Rerum autem omnium nescio an turpissima sit auaricia in Magistratu:quæ & odium parit & maximas solet importare calamitates:& detrimenta gignit & peruersam opinionem integritatis. Vt quem cupidum pecuniarum homines intelligant posse eum causis iudicandis integrum esse non putant. Ex eadem quoque præceptione est fragilitas & uictus moderatio. Efficit enim ut & robustior in ocio uiuas:& quandam præsefert opinionem honestatis. Cõtra ei qui est deditus temu

lentiæ & eluuioni:corporis uires eneruantur: fluctuat animus uoluptatum cupiditatibus incensus:explendarumq; libidinum:quarum origo est omnis a uentre:& est pestifera Ciuitati Dignitate enim abiecta & contempta Respu. unius principis intemperantia: tota in licentiam luxumq; dissoluitur. Præclare Atheniensis Solon legem tulit:quæ iubebat tumultum principem morte esse mulctandum:cum satius sit unum hominem in Repub. perire:q in nouo uiro fœdari Rempu. Et ne dicere nimis multa in eam sententiam uideamur: colligenda sunt ei qui gubernacula Reipu. teneat omnia genera uirtutum:uitaq; abiicieda omnia ne qua parte deficiat. Quod si tanta integritas nō detur in uita:ut perfecti ex omni parte simus:omniaq; in nobis eluceant ornamenta uirtutis:in hoc tamen studendum & laborandum est:ut præstare nitamur omni ætate:q; ita existimemus:ut quoniam naturæ imbecillitate optimi esse uix possumus:tanto aptiores esse ad hoc munus obeundum:quanto erimus uita meliores. Nec deterreri oportet siqui magis idonei ad Rempu. capessendam:plus industriæ:ingenii:probitatis attulerunt quāq improbitate nemo potest nos uincere:nisi ipsi uinci patiamur. Nam si primum locum honestæ laudis non consequemur:eo plus nobis pariemus gloriæ:quo propiores accedamus ad primum. Id autem cum in cæteris rebus ē faciendum:tum maxime in Repu. gubernanda & gerendo Magistratu. Cætera ad unius plærunq; pertinent rem. Magistratus propositum habet cōmunem utilitatem uniuersæ Ciuitatis ut hoc diligentius gerendus sit quo plures sunt quorum est causa constitutus. Et ut expressius totā hanc rationē intelligas: sunt qui putent hominem in Magistratu positum ita pingi & exprimi oportere:ut nulla pars corporis uacet officio. Primum frontem ad tempus effingunt:ut lenis & porrecta in suadendo:aspera:rugosa :tetrica in iudicando : quam & obseruare boni possint & improbi formidare. Vigiles sint oculi & circunspicientes:modesti tamen nec quales Hypericles in Sophocle deprǣhendit:cui proxime sedentem egregia forma iuuenem laudanti:Oportet inquit o Sophocles Prætoris non solum manus:sed etiam oculos Continentes esse. Laudatur illud Themistoclis decretum:quo Magistratus a ludis arcebantur:ne Respublica ludere ipse uideretur. Etiam in ea Ciuitate uetus consuetudo diu tenuit ne minimus aditus esset in theatrum & scœnam:nisi honesta modulantibus Quod ea de causa faciebant:ne qui essent in spectaculo Magistratus:parum honesti spectatores fierent. Ego uero non eo te angustiarū compulerim :ut nihil spectes . Nam id moris diu est:q abs oleuit. Verum ne sine grauitate & modestia spectes:hocipsum ē quod præstare & potes & debes. Etenim nulla causa per urbem stipatum incedere : equo impudenter circūuehi & discursitare fenestris suspicere: noctu uagum errare : ludis omnibus interesse & leue & indecorū est:nec uacandum his rebus quibus nihil subest dignitatis:sed uiri reddēdo inuigilandum:studendum concordiæ Ciuiū:qua seruata crescit Ciuitas:sublata dissoluitur. Huc intendendi sunt oculi:hic tanq pro portis excubandum. Sequuntur deinde aures duæ:quarum altera accusatori est aperienda: Altera pandenda defensori:In quo cauendum ne quid temere credas:neue pertinax sis:ut quod semel audieris auelli non possit. Cogites quis is sit qui conetur persuadere:quæ res:cui obiiciatur:ne plus fidei improborū temeritate detractioni q bonorum innocentiæ adhibeas: Aurium enim nimius assensus linguas exacuit detractorum ad uirtutem oppugnandam:Linguam:id est orationem:tēpus & causæ uariabunt. Acerba & mordax sit in castigando:in monendo conciliandoq; maturior & suauior. Deniq; frontem ducem sequet oratio:aut frons comes erit orationis. Larga man⁹ & benefica:non tamen ambitiosa & prodiga . Quod si in altero peccandum sit porrectam potius esse oportet ad munificentiam:q uncatam ad rapinas . Nihil est in uiro claro quod largitate & beneficentia magis eluceat : ab omni tamen abitu seiugata . Nihil quod uitam magis famamq; denigret q ardens & insaciabilis cupiditas aliena rapiendi . Est autem ei qui prouinciæ præsit prouincialium gratia:qui Ciuitati Ciuiū beniuolentia reportanda:non pecuniæ per uim & iniuriam extortæ domum referendæ . Hinc orta est maior lex de repetundis:ut eos quibus præessent:augerent opibus:non fortunis expoliaret. Q d ut diligentius fieret iis qui Magistratum cum laude gessissent : in prouincia domi æs alienum persoluebant . Pedibus autem stabilitas quædam desyderatur non uaga : & discursitans : sed firma atq; inhærens : ne quærendus a quo ius reddi oporteat . Cautum erat lege apud ueteres:non licet ei qui gereret Magistratum:prouincia excedere : nisi uoti soluendi gratia:quo pateret forum semper:& subsellia:& tribunal:quæ loca publica esse uoluerunt: quo aditus esset apertior. deniq; nullum uolunt esse membrum quod ad salutem eorum qui curæ nostræ traditi sunt:non debeat celebrare:& consulendo : & agendo : ut tantum te laudis assecutum putes: q̄tum diligentia tua commodi fuerit Resp. consecuta : tantum dedecoris quantum illa detrimenti. Hæc sunt quæ a nobis:& litteris:& nuntiis postulasti.

Iacito tibi

facito tibi fundamentum colendi dei: quicqd inde ædificaueris:nullæ pcellæ:nullauis fer ri labefactabit. Iusticiam omnibus in rebus seruato diligenter: ea est in deos: in homines & in eos qui mortui sunt maiores nostros:ut diis primiciæ decimales:hominibus res: ma ioribus parentationes:& exequiæ reddantur. Denique ita statuas: deum nemini hominum maiorum fraudem inferendam: tum bonos uiros non despiciendos publicis consultatio nibus admittendos. crudelitati:libidini:omnibus flagiciis bellum indicendum. inseruien dum publicæ utilitati:legibus & æquitati semper innitandum. nunq̄ pcio:gratia:libidine iudicādum. ob rem iudicandam pecuniam non accipiendam uitandam omnis auaritiæ su spitionem cauendum ne quam in rem q̄ in hoīe aut immanior aut propensior fuisse uidea ris. denique quicquid repugnat honestati fugiendum. Hæc si præstiteris summorum homi num:qui Rebusp præfuerunt secutus uestigia:& nos profecisse aliquid his monitis letabi mur:& tu solum uexilla quæ honori dantur eorum qui manus suum præclare obierūt re portabis:sed Ciuibus salutem paries:tibi gloriam ingentem comparabis: ut nō eo solum dignus fuisse quod gesseris:sed qui per gradus dignitatum ad ampliora extollendus ui dearis. Quæ omnia facillime consequeris:si te Reipu. custodem præsidem propugnato rem memineris esse.

DE REGENDO MAGISTRATV

FINIS

IOANNIS ANTHONII CAMPANI EPISCOPI CROTONIATAE AD FRANCISCVM MAXIMVM CIVEM ROMANVM DE DIGNITATE MATRIMONII

m

Atrimonii dignitatem & uetustas originis probat: iam inde a primo rerum initio tradita nobis: & per gradus ætatum continuata usq; in hæc tempora gentium omnium testatur: nationumq; consensio. Nec potest non dignissimum esse quod deus instituit: religio tenuit semper: leges omnium humanæ diuinæq; sanxerunt. Vix dum creauerat hominem sublimis deus: cum illi fœminam sociam atq; adiutricē excogitauit: & quod cogitauit effecit. Quippe deo idē ē cogitare quod facere: idē facere quod pficere. Traxitq; illam ex hominis ipsius costa: non ex terra peregrinaq; materia confecit: ut esset uiro futura coniunctior & gratior: quæ ipso nata & facta esset e uiro. Et cætera quidem religionis nostræ mysteria: quāq̃ sacrosancta & diuina sunt omnia: ad curam tamen & custodiam hominis & emendationem cum iam peccasset uidentur adhibita: hoc unum ad productionem uniuersi generis: propagationemq; legitimam naturæ inuentum est anteq̃ peccaretur. Ita hoc factum est ut nasceremur: illa ut lapsi surgeremus effecerunt. Quantoq; est ortus q̃ surrectio maior: & officium q̃ remedium: tanto est Matrimonium q̃ mysteria cætera præstantius. Tum illa nequaq̃ ab omnibus admissa sunt: hoc omnes gētes omnesq; nationes: quanq̃ diuersis ritibus: pari tamen consensu receperunt. Remq; ut erat: omnium sanctissimam atq; utilissimam rati: quicquid potuerunt lætitiæ: plausus cærimoniæ adhibuerunt: fuitq; semper apud omnes præcipua & fere sola celebritas nuptiarum. Quod etiam ex epithalamis priscis ueterum q̃ nomen a nuptiis acceperunt licet intueri: ubi festiuitas & læticiæ plena sunt omnia. Huc tibicines instituto maiorum: huc albentes equis afferebantur: huc pompa quanta excogitari poterat maxima: cantu uersibus: tripudiis ducebatur: q; res esset nulla cui tantas deberi & honestatis & utilitatis laudes arbitrarentur: quantas ei unde se natos esse intuebantur. Sic cum cæteras æstuantis naturæ illecebras diuersis nominibus appellarent: stupri: incœstus: adulterii: fornicationis: spurciciæ: q; essent fœde & detestabiles. & legum ex his religionumq; iura uiolarentur: solis nuptiis honestissimum Matrimonii nomen tradiderunt: plenum honoris: pietatis: reuerentiæ. Quo enim chariore ac sanctiore nomine domum uenire poterat nupta? Quo mater familiæ iam tum destinaretur cum ueniret. An est ullus affectus in terris honestior aut reuerentia maior ulla q̃ matris? Atq; eius matris quæ sit consensu legitimo coniuncta cum patre: non soluto libidinis congressu uolutata. Quippe non omnis mater ex matrimonio est: sed quæ duntaxat maritalibus uinculis nexa: non licentia flagitii concita: in thalamos ierit nuptiales: consecratos cærimoniis: non cæca libidine in fornicarios sese cōcubitus præcipitauerit. Ea enī est uera mater existimanda quæ tibi exploratum dederit patrem. & incertum habet patrē quisquis ex lege non habet. Itan factaq; res pro iudicio est: pessimam ei matrem esse: cui ex matrimonio nō sit. Nec uenit honesta consensio animoꝝ: quo nuptiales tædæ non peruenerunt: fitq; impulsu libidinis obscœno: quicquid displicet cum est factum: iudicium ē qd rubur & pondus adiicit rebus. nec quisq̃ est qui non inuitus peccet: maluit atq; si liceat id idem assequi non peccando. Quod opus præcipuum est nuptiaꝝ: ubi omnia fiunt sūma cū beniuolentia eorum: qui affinitate iunguntur: non afficiuntur iniuria. Et amplectimur reuerentia sponsam: non modo quia nobis desponsa est. sed q̄m liberorum nostroꝝ: quibus nihil nobis potest esse carius: mater futura est: & futura sine scelere nostro: sine offensiōe dei sine contumelia propinquoꝝ. Iure itaq; Matrimonii nomen sortita est res tanta: unde nati omnes matrem cū dignitate: patrem sine dubitatione: utrūq; sine peccati infamia haberemus. Sed ea res q̃ sancta fuerit semper & probata oibus infinita extāt exempla. nec gens fuit ulla tam barbara: quæ non solutam damnaret libidinem. Matrimonium amplecteretur. Nam & si prisci Arabes: ut res cætera: ita & uxores cōmunes habuerunt. Quod fere idē fecisse creduntur Britanni & Trogoditæ & in Græcia Lacædemonii: quorum alteris caterua tim alteris familiatim uxores erant: tertiis promiscue habebantur: tamen & hi intra concessos genti limites sua quisq; contenti uxoribus tenebātur: nihilq; apud eos acerbius q̃ adulterium plectebatur: cū extra familiares uxores cateruatiasq; lasciuirent. Indi quoq; ueteres nō cōtēti unica plures cū ducerent: alias uoluptatis explendæ gratia: plis augēdæ alias mercabantur. Quippe nō dotem ipsi accipere: sed qd & alias Cātabri fecerunt: ultro parenti offerre consueuerunt

ferre consueuerunt

ferre consueuerũt. Indi quidam dũtaxat bonis: Cantabris uero pro dignitate atq; opibus erat proposita merces: quoniam aliqua inesset flagicii turpitudo his quæ ad uoluptatem ducerentur. Hos animos quantum attinet secun. Germani: dabant ipsi dotem uxorib⁹: nõ accipiebant. Sed horum quoq; par cura seruandi Matrimonii fuit: nec uiolati pena diuersa. Si qui alienis abuterentur: capitale habebatur. Aegyptii uero eodem deprehensos scelere: uiros quidem mille plagis cædere soliti traduntur: mulieribus nasum amputabant: ut Matrimonii iure uiolato qua parte corporis homines illexissent ea contaminata pudicicia fœdarentur: & esset testimonium flagicii in uultu quod in uultu libidinis fuisset incitamẽtum. Et traditum est fuisse nationem aliam: ubi Rex gentis nullam ipse quidem haberet uxorem: & habere lex uetuit: cæteræ per alienas & quas libitum esset diuersaretur: ut quam nocte quaq; potissimum mallet ex omnibus: eam interdiu accire ad se iuberet: Isq; apud eos plurimũ gloriaretur cui⁹ uxor sæpius fuisset accita. Sed Rex quidem ita habebat: cæteri nihil æque ac Matrimonii iura uenerabantur. Erant & qui multo impudentius uxores ducerent: haberent tamen obseruantius. Hi Taxilli in Asia populi fuere: ubi si quæ essent puellæ parum locupletes: producebantur a suis in forũ in ipso ætatis flore: magna pompa: tubis: classicisq; procinentibus: atq; ibi cõfluente multitudine: puella ei qui ad se accessisset primũ posteriora corporis humero tenus: deinde anteriora inspicienda denudabat. atq; ita cui potissimum placuisset nubebat. Sed nec hi quoq; ad appetitum differebantur: sed contenti legibus eam tenebant: quam ultro accæpissent. Paulo modestius Assyrii. Triumuiros constituebant: appellabanturq; Præfecti nuptiarum: homines probati & graues: Ab his puellæ: ubi essent iam nubiles: in multitudinem mediam producebantur: horum si qui eas conducere uellent: præconis uoce denuntiabantur: ita locabantur: sed ut discedere ab his non liceret. Iam & hic Matrimonia utcunq; constabant. Babyloniis uero non tam aperta quidem sed tamen turpiora compendia. Quippe apud eos puellæ cum hospitibus solitæ serũtur exigua pecunia: & quanta hospiti libitum esset: in gremium coniecta. quam summam doti destinabant: mox maritabantur: ut quanq̃ turpiter: tamẽ sine Matrimonio non essent. Idem mos est Cypriis. Vetustissimis fuit & in Sicilia Erachensibus: ut puellæ profectæ ad littus maris primo nuptiarum die publice prostarent: atq; ita dotem lucrarentur: illaq; esset commendatior: cui plures fuissent congressi. Eumq; congressum. Veneris libationem appellabant Per reliquam uitam continentissime: meliusq; succedebant connubia & honestius q̃ inchoabantur Adhuc stultius & procacius. Thebis quæ fuerunt in Aphrica puellæ uiros ultro palam appellabant: & cum quibus quotq; libitum esset conspurcatæ: mox domum reductæ lugebantur a parentibus ut mortuæ: atq; ita paulo post despondebantur. Infinitũ esset per externa discurrere: remotasq; nationes: nationumq; diuersos & improbatos mores commemorare: apud quas etiam & parentes liberis nubere: ut apud Persas: & sorores fratribus: ut apud Aegyptios Græcosq; ueteres consueuerunt: Hæc eo referũtur omnia ut constet diuinitus adinuentum Matrimonium ubiq; obtineri: ubiq; coli: & si multo sanctiora nostrorum fuerunt instituta: atq; ut in cæteris rebus: ita hac nuptiarum quoq; sanctitate: gentes: nationesq; cæteras semper uicit Italia: ubi nunq̃ eo dementiæ aut libidinis uentum est ut uel pudicicia fuerit contempta: uel plures quisq̃ uno tempore uxores inculcauerit. Sed quanto maiores nostri exteros: tanto nos eos ipsos hac ipsa nuptiarum dignitate superauimus. nec diuortia quæ sponte fierent: nec repudia quæ in uiri essent potestate admisimus. Multo stabiliora sunt mysteria nostra: quia fundamentum iecerunt in petra: non ad casum fluctuationemq; opinionum quatiuntur. Itaq; maiores nostri nondum nacti hanc lucem qua nos illustramur: ignorauerunt quidem normam ritumq; uerum. nuptiarum. quia uerum sponsum. Christum non nouerant: & Cananeæ nuptias atq; apparatum non aspexerant: sed tamen tanto ornatu atq; copia: tanta superstitione & cærimoniis rem peragebant: ut omne studium in id atq; industriam impendisse uideantur: digniq; prope fuerint uerum cognoscere Matrimonium: qui tantum in illo exornando elaborarent. Operæpretium est intelligere quo cultu nuptias: qua auspiciorum obseruatione celebrabant. Primum omnium puellæ adhibebant consensum ne qua nubere cuiq; inuita cogeretur. Inde ubi dictus dies nuptiarum aduenerat. Et Pompa maiorum ritu parabatur sponsa uirentibus floribus in Corollæ speciem distinctis: coma prætegebatur etiam. Verbena quam. Lucinæ sacram ut. Veneri myrrhum putauerunt. Mater puellæ uariam supellectilem: specilla: acus: calamistra: crinalia: inaures: frontalia: reliquumq; mundum muliebrem in scrinia & cameram congerebant: eaq; puellam anteibant: quo intelligeret esse sibi cum omnibus fortunis suis: quæ ad liberam fœminam pertinerent e patris domo in aliam familiam emigrandum. Inde albi equi: quos uocabant Iouis. strati pretma/

gnifice apparabantur:& currrui aut thensæ:in qua sponsa insedebat:adiungebantur:ut can doré uxorú sine labe significarent & sine macula esse oportere. Et curru cui per fornices trã situs nõ esset:uia:patenti atq; aperta:nullis latebris obnoxia uectaretur. Tũ qua uia itër spon sæ futurũ esset:ea tota floribus sparsa:uelis late impendẽtibus tegebatur:ita ut cœlũ nõ pri us aspiceret q̃ ad mariti domũ peruenisset. Ducebaturq; capite circũuelato:unde Nuptiæ a nubendo:quod est uelare:dictæ existimantur. Panariũ ẽt deferebat manu:farris:cibanorũ-q; plenũ. Inde ubi uenisset ad lumen primũ uestibuli:sponsus arrectam eam sublimem : ita ut pedes pauimentũ non tangerent:limini superiori incutiebatur: aliquotiens limen ipsũ ceruice feriretur:interdum canistro:quod ab infimæ plæbis puellis quæ nõ essent nuptæ fe rebatur. Limina in qua puella duceretur sertis circũpendentibus coronaban‹t›: testimoniũ nouæ ingenuisq; lætitiæ:& e qua præcipue penderet domesticum decus. Puella ueste ĩdue batur purpurea:uerum quæ in suppari modũ humeros non excederet ne lacerti nudum re linquerentur:ut corporis reliquæ partes sese inter modestiam & uerecundiam custodirẽt : manuum opera in oculis spectarentur. Adde & collo monile : quo testaretur uistam iam esse & in alterius futuram potestatem transcendere. Et limen ne pedibus contingeret pro-hibebatur ne quid offensionis accederet:omneq; acciperet illesæ fœlicitatis:eodem specta-bat & candida insula:postem utrũq; contingens ad puri consortii significationem. Thorus in aperto exiguis & pressis gradibus stratus apparebatur:ut pateret oibus & sciri posset ad honestum congressum præmissam & letigimam consuetudinem ne uetita ac solita flagi cia conspicerentur:Eam deinde pueri tres nobiles comitabantur. Primus qui facem accen sam anteferret:uirginitatis insigne:q; ignem sacrum æternumq; Veste solæ uirgines custo dirent. etiam quia seruato more maiorum:sponsa ad excuriendum pudorem noctu lintea uelatis oculis ducebatur. Alteri duo pueri arreptam uelun per uim e matris gremio puel-lam ad uirum tumultuatio cursu deferebant:ad auspicium futuræ fœlicitatis:q; raptæ a Ro mulo Sapinæ prospere fœliciterq; uertissent. Romanamq; rem & fœcunditate prolis & re-conciliatione suorum amplificassent. Velato capite incedebant:ut redeundi ad suos :disce-dendiq; a marito uiam non prospicerẽt:neue oculos in alium quempiam:q̃ in eum ipsum ad quem ducebantur deflecteretur. Percutiebat limen:ut sciret illo ingressam : iniussu uiri nunquam egressuram:& cum egrederetur nisi eodem rediret:caputiď est decus & specimẽ suum offensuram. Panarium cum farræ & cibariis:aut canistrum ferebat : ut intelligeret il-lic sibi perpetuo uiuendum esse:illic habitaturam. Eodem & cumera cum mũdo muliebri scriniaq; supellectili referta pernnebant. Ingressa thalamum cingulo cingebatur ouilla lana confecto:quod mox a uiro cum thorum conscendisset solueretur futuræ concordiæ consensionisq; auspicium:ut quemadmodum illa cincta compactaq; fuisset :ita coniuncta cum uiro concorsq; perseueraret. Tum eodem auspicio hasta gladiatoria:qua gladiator q̃s piam confossus occisusq; fuisset : puellæ coma discriminabatur : ut ueluti hasta Myrmil-lionis inhæserat corpori: ita uxor uiro consertaretur : uel potius quo prolis gignendæ ro-bur fortitudinemq; auspicaretur. Quod res Romana re bellica militariq; constaret. Idem annullo ferreo sine gemma sponsæ digytis indito augurabantur:q; non auro:non argẽto: non gemma:sed ferro solo & fœcunditate prolis Romanum creuisset imperium. uelut ca-ptato auspicio : filii fortes ac robusti nascerentur : & eorum qui uxores ducerent robur ui-rilitatemq; probarent : quod auspicium non solum nostris curæ fuit : sed exteræ quædam nationes retinuerunt: Imprimis Camanii qui trans Taurum incolunt : quorum nemini fas erat uxorem ducere : nisi prius ceruicem cæsi prœlio hostis amputatam ad regem pertu-lisset:ut qui digni essent uxoribus uirture atq; robore probarentur: cæteri ut molles effœ-minatiq; carerent. Persæ uero initio Verni æquinoctii:quo maior inesset membris calor & ualentior ad prolem robustam gignendam duci uxores statuerunt. & qua die cum uxori-bus ipsis congrederentur : quo sobria conciperetur proles : nil præter malum aut Cameli medullam uesci statuerunt. Sed de nostris sit sermo:quorum sanctiores nuptiæ & fortio-ra pignora fuerunt. Puella. Verbena percincta caput : floribusq; uariis : tristis tamen : uiri domum ingredi iubebatur : quod uirginitatem: cuius fœminæ cura debet esse præcipua & recuperari nullis artibus potest : paulo post esset amissura : ubi paulisper stetisset : lanea mox in sella considebat : q; totam supellectilem omnesq; diuitias lana constare maiores uoluerunt. Ideoq; Talassionem nuptiis acclamare soliti q; lanificii uim significationemq; haberent:cui materfamilias præponebatur domesticæq; curæ præficiebatur omni. ut la-nam in qua uniuersa erant ueterum bona coniectaret. Eandem ob rem euntem ad spon-sum puellam:iuuenes aliquot colum:fusum:stamenq; præferentes antecedebat:q; in his & cura & studium futurum esset mulieris. Cum peruenisset ad ianuam & prosonib' substi-tisset:

tiſſet : interrogata quod eſſet ei nomen: Caiam ſe uocari dicebat:quod eo fuiſſet mater Caia Cecilia Tarquini uxor una in lanificio mulier a priſcis celebrata. Multa quoq; ad omnes diuturnitates miſcebantur. Nulli pronubæ attingere ſponſam permittebatur:niſi quæ unũ duntaxat habuiſſet uirum:cæteræ quæ nupſiſſent pluribus procul inde arcebantur. Viduæ admittebantur nullæ :quãuis arctiſſima propinquitate coniunctæ:ut perennitas quædam promitteretur:utiq; utriq; longiſſima:nullis aliis nuptiis interrumpenda. Et cum fax illa quam puer nobilis præferebat:quantum ſatis eſſet præluxiſſe:ab amicis propinquiſq; utriuſq; dirripiebantur:ne aut uxor ea nocte ſublecto collocaret: quam rem funeſtam uiro arbitrabantur:aut uir in ſepulchralibus funeribuſq; ſacris combutendam curaret:unde fatum ſponſæ portendebatur. Tum hi pueri quos diximus omnes patrimi matrimiq; deligebantur. nec ulli diuerſis parentibus nati aut orbati altero illorum:anteibant. ut qui futuri eẽnt utriq; liberi. non ex alio uiro uxoreue alia ſuſciperentur. Porro ad prolem multiplicãdam & porca:ꝙ fœcundiſſima ſit:nuptiis mactabantur:& nuces late ante ianuam : ꝙ his ludere pueri ſoleant:ſpargebantur. Clauus item ad facilitatem partus in ueſtibulo figebatur ubi res diuina fieret Faces quinq; accenſæ in orbem puellam luſtrabant:ne aut pauciores pareret in uita omni:aut uno partu plures:quod & diſcrimini foret parienti:& prodigioſum putabatur. Interſacrificandum poſtes uerruno adipe : ne qua faſcinatio fieret inungebantur : quod arcere ea res ueneſica incantationeſq; putaretur. Aderant deinde noui apparatus cærimoniæ:ubi iam pernoctaſſent poſtridie nuptiarum compotatio promiſcua uiro uxoriq; apparebatur. Repotionemq; uocabant. Vir præterea ignem & aquam : in quis commutatio uitæ omnis ſita eſt:uxori porrigebat:ut quemadmodum his quibus exilium indictum erat:ciuium communione & igni & aqua interdicebatur:ita uir uxori qua cum uicturus habitaturuſq; eſſet:ignem atq; aquam ſummi conſenſus mutuæq; ſocietatis auſpicium communicaret:uetabaturq; alter alteri domo quicquam dare. quod fere ad nos uſq; peruẽit:ne largitiones inter uirum uxoremq; fiant:quoniam ſupetuacaneum erat uiciſſim ſe donare : quorum omnia eſſe communia oporteret:nihilq; alter haberet quod non futurum & alterius uideretur. Infinita quippe ſunt quæ ueteres inſtituerunt in ornandis nuptiis : quorum magnam partem ipſi reiicimus:quandam obtinemus:ſcilicet ut ſponte fiat:& cogi quis in uitus non poſſit Inde ſponſam ꝙ ſponte conſentiat:putant appellatam. Et obſeruatio temporis ut non ſemper liceat. Quippe illi neq; feſtis diebus uirgines duci uolebant : ꝙ nefas eſſe putarant cuiquam uim inferri. Neq; uiduas niſi feſtis:cum concurſus non fieret:& multitudo extra urbem per agros uagaretur:ita uirginem aſpici a multitudine ad maritum eũtem pulcherrimum putabant:uiduas non ita. Et Iunio aut Aprili:uel qui finitimi eſſent mẽſibus nuptias fieri decreuerunt:ꝙ ea pars anni lætior eſſet & in excrementum humoremq; uberior:geſtireq; omnia naturæ impulſu uiderentur ad fructus pariendos:uniuerſaq; florerent. Hæc inquam omni a maioribus tradita nobis :& ſi magna ex parte abſoluerunt:tamẽ plæraq; adhuc ita conſtant. ut non mutata a nobis. ſed emendata eſſe uideantur. tãtoq; nos honeſtius facimus nuptias ꝗ priſci:quanto eſt noſtra religio ſanctior ꝗ illorum fuit. Repudia & diuortia ſuſtulimus:rem diuinam adauximus. amouimus auſpicationes : cærimonias ſanctiores inſtituimus. Primumq; putauimus diuelli a uiro uxorem non poſſe : quoniã indiſſolubilia ſunt opera dei:& quod ille colligauerit:id diſſoluere homines non debere. Maius eſt enim uinculum dei:ꝗ conglutinatio naturæ. Inſtituit parens omnium deus ſanctiſſimum hoc myſterium:nec minore ui muniuit ꝗ inſtituerat. uoluitq; ſic eſſe confixum & ſtabile:ut mas in fœmina. fœmina in mari & uiuere & eſſe uiderentur:nec eſſet ſine altera alter:quorum ſine altera alter naſci non potuit. fieretq; nexus quidam arctiſſimus:nõ diuerſitate morum:non tædio conuictus:non ſacietate conſuetudinis:non morbo:nõ ſenio: non denique ulla humana ui diſſolubilis. Quod niſi e mente ſummi Dei fuiſſet:nunquam tantus omnium affuiſſet aſſenſus:cum iam conſtet nullam gentem fuiſſe : nullamq; nationem:quæ Matrimonii legibus:& nuptiarum ſolennitabus non ſit uſa. Hoc Barbari : Hoc Græci:Hoc Latini:hoc omnis receſſus orbis:omnis locus:omnes oræ tenuerunt:nec quiſquam mortalium eſt aſpernatus:niſi qui humano generi infeſtus:deo inuiſus : ſibi naturæ ingratus fuiſſet inuentus. atq; ita tenuerunt omnes ut Principum extent Ciuitatumq; decreta:quibus ducere uxores iuuentus:ad prolem augendam:compelleretur. Itaq; ut multa ſanctiſſime Lycurgus Lacædemoniis:ita hoc quoq; inſtituit ad Ciuitatis amplificationem ratus & orbis terrarum ornamentum pertinere:ut ꝗplurimi naſcerentur: legemq; tulit : ut qui uxorem non ducerent:hi & Aeſtate arcerentur a ludis & ſpectaculis:ac conſpectu prope omnium amouerentur : Hyeme uero nudi forum circumirent ſeſeq; deteſtarentur & pati iuſta dicerent:ꝙ legibus non paruiſſent. Quod quantum in ſe eſſet Ciuitas non ſta-

ret:nec Imperium:sed seruitutem mererentur. Quia quibus tueri & propagare imperiū pos sent non procrearent. Et cum quisquam iuuenis sponte queuq; senem obseruaret. Soli q uxoribus carerent contemnebantur. Itaq; cum ex his quidam annis plenus in theatrum ue nisset:postulassetq; a iuniore locum: Nunquam inquit ille o senex tibi cedam: q pueros q aliquando & ipsi cedere mihi possent non genuisti. Tulit & legem Augustus Cæsar:eandē q; & alii quidam postea confirmauerunt:ut iuuentuti uxores darentur:populumq; amplifi carent. Nec contentus legem promulgasse: Augustus Priuigni filios adhuc pueros Populo Romano in publico spectaculo ostendit:hortaturus Germanicum priuignum suum in rā pulcherrimo fructu imitarentur. Et ueteri lege crescere iussum est humanum genus: & an nus ei concessus ad immunitatem qui uxorem duxisset & pro letariorum maioribus no stris ingens fuit cura. Qui non celybem agerent uitam:nisi sacerdotiis functi eiiciebantur e templis. Quod quantum ad eos spectaret extingui allarium ignem & dei cultum negligi ac funditus tolli paterētur:hominum genere paulo post defecturo:nisi daretur:liberis ope ra:per quos incolitur terrarum orbis & frequentatur. Etiam hæreditatum & caducorum i capaces habebantur indigni quibus aliena bona legarentur:cum quibus ipsi honeste lega re possent non procrearent. Cæteris & munera publica & iura filiorum & congiaria princi pum conferebantur. Tanta & utilitas nuptiis & reuerentia inerat. Quid igit matrimonio sanctius? Quod non ex opinione hominum inani:sed ex Principis omnium dei mente fa ctum est:nec nouissime institutum a nobis. sed ab illo iam a prima origine mundi hui⁹ ex cogitatum. Habuitq; prius uxorem homo q matrem:q filios. Ideo & quod primum omni um habuit iussus id est ad ultimum seruare: Reliquies inquit Saluator matrem & patrem & fratres tuos: adhuc aurē & sorores tuas & hæredis uxori tuæ. Quā ob rem ita? nisi quia mater & pater:fratres & sorores naturæ sunt opus:uxor dei mysterium est. Ita si quis paren tem occiderit:supplicio quidem afficitur acerbissimo. sed quod sit in rerum natura:ut igni aqua:aere:terra:careat indignus his elementis per quæ pater uitam illi genuerat. Vxorē ue ro quisquis peremerit diuina quoq; proponitur pena:excluditur sacris ædibus: hominum commerrio exploditur:non uinum & ne siceram quidem bibere:non ludus aspicere:non in conuiuium uenire fas est. Interdicitur secūdis nuptiis & thesauro illo præciosissimo Eu charistiæ inhibetur. Indignus uiarico dei: qui sustulit opificium dei nec alteras sperat nu ptias. quoniam quo sacrosanctius mysterium nuptiarum:eo se fecit indigniorem: qui uio laui. Omnium destituendus auxilio tristiciaq; opprimendus:qui uno scelere & datum sibi a deo auxilium & præbitam lætitiæ consortem ausus fuerit extinguere. Etiā deus ipse nu bere matrem uoluit:non ut uiro contaminaretur:quæ semper esset uirginitatem retentura sed ut Matrimonio non careret: Et ut nasci ipse sine uiro uoluit:ita sine nuptiis nasci nō uo luit. Non quia necesse esset Matrimonio gigni eum:qui ante omne Matrimonium fuisset. Verum ut matris exemplo ad illud ipsum nos hortaretur. Hoc Ciuitates: hoc conuentus: hoc pœne mundus omnis consistit. Nam nisi certum esset cuiq; & exploratum de liberis: promiscuo ferarum more:aut spurca libidinis licentia nasceretur:quis diligeret quis cura retq; quos suos esse non crederet:nesciretq; an quicquam ad se pertineret. Vulgo nascitur quisquis. Matrimonio non nascitur. Nec legitimum ille habet patrem:cui mater cōtingit sine lege. Non ad fœdus societatis humanæ:nexumq; coniugalem deuicta patri. sed ad ta ctum pruritumq; congressa. Inde legum sanctitas decretaq; ueterum sapientum instituere neq; posse eum hæredem esse:neq; sacris initiari:cuius matrem patri nuptiæ non deuinxis sent. Et Philosophorum quidā ad adolescentem. Soluta atq; impudica natum matre cum saxa in forū iactaret. Caue inquit o adolescens ne patrē ferias:qui ad populū iactes. Populi est filius immo nullius est filius:uel si ita mauis potius cuiusq; est filius:qui innuptæ matris filius est: Matrimonium certos liberos facit:non dubios instituit hæredes. Conuentum na turæ adhonestat:cupidinem ac impetum illum propagationis: appetitumq; congressus ne labe extinguit Marem fœminæ: fœminam mari certo cum fructu: nulla cum infamia connectit. Sine Matrimonio nec paterfamilias dici quisq;:nec plane domus appellari: nec augeri stirps:nec communicatio consiliorum fieri potest:nec beniuolentia:quæ maxima sit in terris percipi. Vxor domum ornat regit penetralia uirum:ad omnia iuuat:astar con siliis:lætis applaudit tristibus consolatur: hospites ipsa excipit: propinquos cum ad rē ue niunt ipsa complectitur: penates: curat ut mensa ut lectus: ut omnia parato sint facit do mesticam supellectilem ipsa distinguit. ipsa tractat: ipsa componit multa addit industria diligentia cuncta digerit:fide uniuersa custodit: nocturnus diurnusq; comes socia thori: custos laris:magistra domus:mater gentis:præfecta familiæ:temon reifamiliaris: nihil fe re habet qui caret uxore quod dicere possit suum:serui expilant:suffurant famuli: sodales

& uicini

& uicini carpũt. nõ stipatoria: nõ capsæ: non scrinia tuta sunt ab insidiis: omnia iacent expo
sita fraudi atq; neglectui. situ omnia squalent: domus insordida est tota: nihil reconditũ: ni
hil distinctum sine modo: sine ordine: sine nitore dissipata & proiecta sunt omnia. Tum qui
uxorem non habet: domi non est: etiam cũ est domi alio cogitat: alio suspirat: habita tanq̃
externus in diuersorio: nõ animũ: nõ domiciliũ figit: nõ cubiculum penatesq; recognoscit
inuitus repetit lares plenos solitudinis & consortii uacuos. deniq; non lumen lucet: non ci
bus sapit: non potus: nõ quicq̃ gratum est sine uxore. Si habeas filios: pudet aspicere illegi
timos & ignominiæ illorum te miseret. Si uero nõ habeas: desertum te & destitutũ sine po
steritatis spe ingemiscis. Tum si adsunt diuitiæ uel careas liberis miserũ est illas ad alienos
peruenire uel habeas extra legẽ natos longe miserrimũ est labores sudoresq; tuos maiorũ
q; tuoꝝ tuis liberis: tuo sanguini nõ posse relinquere. Vxorem uero ĩ oculis aspicere fœlici
tas est: & p liberos successionẽq; familiæ & nominis: & qñ est idẽ pœne quod tu: & duo-
bus in corporibus unus est aĩus: unusq; consensus: Sola uxor nõ inuidet uiro: aut uxori uir.
eadem uult quæ tu: eadẽ illi tristitia: eadẽ iucũda: quæ tibi cõiuncta uita: coniuncta fortũa
est: uix põt supesse in uita cũ tu denigras: ut Getaꝝ illæ quæ mortuis uiris sese una cõiicie-
bant in rogos: quo simul morirent: ut quos uita coniunxisset eos nec mors quidẽ diuelle-
ret. Magna uis est charitatis uxoriæ. Sola infinite te amat: qm̃ tota ex te uno dependet: tota
in te uno quiescit. Cedunt liberi: cedunt fratres: cedunt ipsi parentes uxoris beniuolentiæ:
& sæpe uxor mariti mortem redemit: sua uir uxoris Nec temere uẽit in exẽplũ rex ille: cui
aut cum sibi moriendũ esset: aut alius qui sponte id subiret opponendus: nullo propinquo
rũ aut amicorũ inuento: sola uxor Alcesta se obtulit: & alter cũ ex a lapsu serpentũ instare
aut sibi aut uxori Corneliæ mortem augures prædixissent: idq; in eius repositũ arbitrio eẽ:
cæso suo serpente: illa seruata: ipse extinctus est. Infinita sunt exempla mutuæ pietatis. nec
ullus est affectus amoris tam uehemens & sanctus: q̃ qui uiris bõis ĩ uxores: uxorib' ĩ uiros
est. Hic pcepta insunt diuina: ut uxor parẽtibus: liberis: rebus post deum oĩbus anteponat.
hic naturæ merita longe superant. Natura nõ amplius q̃ unum nobis dare patrem potest:
uxor ut multoꝝ ipse pater efficiaris potest. Et pater uno nos gignit congressu: mater men
sibus paucis absoluit. Vxor nobiscum est: nobisq; inseruit semper: nunq̃ discedit a nobis ni
si cum moritur perdurat nobiscum ad uitæ exitum. tãdiu nos comitatur atq; obtemperat:
q̃din spirat Filii aliquãdo exeunt e parẽtũ potestate: uel emancipant: uel religionis liberta-
te pditi alterũ sibi domicilium comparant & sibi ipsis uiuunt: quærunt: cõmercantur: sola
uxor ne pedem quidẽ flectit a uiro: semper in manu: in potestate nostra est. tota: nec ante
desinit nostra esse q̃ uiuere. Quicqd illa lucri: quicqd iacturæ facit: uiro facit. diuitiæ illi ea-
dẽ quæ uiro: paupertas eadem: par dignitas: cõmunis accessio: Et cũ liberos discedere a pa-
rentes a liberis nulla lex uetat: & interdũ aut angustiæ domus cogãt: aut pestilẽs morbus i-
pellat: aut causæ aliæ suadeant: uxorẽ humanæ ac diuinæ leges unius cubiculi semper atq;
cõuictus consortem esse uoluerũt: ut que e uiri costa in uiri auxilium facta esset ea nunq̃ se-
iungaret a uiro nec sontico: nec elephantico morbo: nec ulla pestilẽtiæ ui maritũ derelin-
queret. Quia nemo discedit a se: nemo seipsum derelinquit. Comes in tectis: comes in lecto
comes in prole suscipienda: in piculis: in laboribus: atq; in oĩ fortuna. In oĩbus uitæ actiõi-
bus comes: neq; ĩ somnis: neq; in uigiliis abscedit: una caro: mẽs una: cõcordia instituta di
uinit' ĩ hũanis quoq; legib' cõfirmata: recepta a barbaris admissa p oẽs secessus orbis terraꝝ
qa facile inserit oĩum mẽtibus qd diuinũ est. Iure itaq; nulli ludi: nulla spectacula: festa nul
la: deniq; nulli uitæ nostræ actus tãta cærimonia pompaq; celebrantur: quãto nuptiæ cum
fuerint ornatu reꝝ amicoꝝ congressu: concursu propinqnoꝝ: apparant tecta: parietes pro
pe ipsa ac trabes excitæ congratulari & gestire lætitia uidentur: nouamq; dominã laris cõ
salutare: ac poscere nouã familiã: p quã incolant atq; ĩhabitent: nunc epithalamis: nũc can
tu & tripudiis cõplenda sunt oĩa. Venit in nouam domũ noua domina domus. uenit ĩ fa-
miliã mater: mox futura familiæ genitrix eoꝝ quos ipse procreabis qui tuis rebus domina
buntur: te per oĩa referent. Tu uero Marite quisquis es: sic existima: uenire ad te uxorẽ: ma-
trem filiorũ tuoꝝ: auiã nepotum: dei manu cõmendatam: tibi datam ad societatem nõ ad
seruitutem: ad obsequium non ad mancipium: ad iperium tuum sed cũ gratia: ad potestatẽ
sed cum reuerẽtia: ut præsit uir quoniam prior factus est. adiit uxor quæ ex illius costa illi si
milis facta est non subsit: quæ e latere non ex pedibus facta est.

DE DIGNITATE MAVRIMONII

FINIS:.

IOANNIS ANTHONNII: CAMPANI AD PANDULFUM BALIONIUM THRASIMENI DESCRIPTIO.

Enimus Thrasimenum idibus Septembris:sed hic quoq; sæpius errare mutareq; sedem coacti i primum ad Aereum montem propter loci solitudinem amœnitatemq; confugimus Monticulus est editissimus & situ perspectuq; pulcherrimus. Nam & sese isigni rotunditate complectitur:& densissimis ad eius radices relictis sylvis in liberum atq; expeditum eacumen exurgit. Nec perpetuo(ut cæteri montes)excurrit dorso:sed colligit paulatim sese:atq; ex omni latere:latis iteriectis uallibus:finitimorum montium societate disiungitur. Lacum præterea radicibus late iacentem uniuersum despectat. Tum arcem habet perexiguam quidem i totum tamen cacumen monticuli complectentem:minimeq; ad uentorum flatus atq; impetus excipiendos ædificatam. Hic nos q̃diu uenti ac frigora tolerari potuerit dies circiter uiginti commorati sumus. Hyeme deinde aduenientem pacatiora descendim⁹ loca:ubi nec cum continuis uentis esset:nobis:nec cum assiduis nubibus decertandum. Oppidum est ĩ littore lacus amœnissimum:Monte accolæ uocant. Credo ea de causa hoc inditum nomẽ q̃ aliquanto altius q̃ cætera oppida quæ Thrasimeni fluctibus abluuntur:in speciem parui montis engitur:uniuersum pœne prospectans lacum:intra quem sic extenditur : ut procul aspicientibus insulæ speciem retinere:continente mq; reliquere uideatur. Itaq; ex tribus lateribus continuo clauditur lacu:reliquo latere:porrigit sese ac paulatim expandit in continentem. Nec multum procul ĩ collem assurgit per apricum & ad omnia gignenda feracissimum tum partim aduenandum syluestrem & nemorosum:partim liberum & in patẽtes apertum campos. Quod fit ut id oppidum omnium consensu totius agri Perusini amœnissimum censeatur. Nam quæ ad mœnia & domos spectant:cultiora sunt q̃ credere quen q̃ incolatum Fortunæ patiantur. Totum oppidũ silice quadrato stratũ : & pluuiam aquam uniuersam in lacum expuit:& sordes ac cœnum solo in lacum deuexo non continet:ut nõ minus hyeme q̃ æstate siccis pedibus incredere:totũq; oppidum lustrare sine molestia possis. Porro eam mundiciem ingens uicorum latitudo exornat:ut bini currus(si planicies soli pateretur)occursare sine impedimento facile possint. Sed quo minus curribus uti queant regionis importunitate prohibentur. Et oppidum est in lacum:a quo tribus:ut est dictum latenbus abluitur:pclíue atq; deuexũ. Itaq; oppidani nullis terrestribus uehiculis:sed iisdẽ quibus in mari nauigiis utuntur. Hoc in loco totam hyemem & æstatem iam mediam cõmorati:incredibile dictu q̃ta uarietate rerum oĩumq; tisq; uoluptatibus piscandi:uenandi: nauigandi:aucupandi:tempus id omne transegimus. quanq̃ feratum uenationibus fugiẽ di nimii laboris gratia rarius nos quidẽ:sed tñ interdũ utebamur. Sed quo plenius earũ rerũ opportunitatem intelligas:Thrasimenũ tibi ad unguem(ut dicit)describem⁹. tu modo epistolæ modum ne requiras. Est.n. præter incredibilem ubertatem piscium : qua cæteros Italiæ lacus antecellit:facie atq; aspectu longe pulcherrimus. Eius ambitus milia passuum circiter triginta complectens : littore lato atq; arenoso in speciem maritimi sinus extenditur. Multa præterea oppida. Thrasimenum ex oĩ parte cingentia perpetuum exornat littus. plæraq; nõ multo a lacu ipso interuallo recedentia: minime eam plagam cultu agrorũ atq; hoĩum celebritate exornant. Medio lacu tres interiectæ ĩsulæ aspiciunt : quaruꝫ duæ ad septentrionẽ uergẽtes haud multũ inter se distant. earũq; altera maior appellatur. Minorẽ incultam atq; inhabitatã remansisse anguium multitudine ferunt:solo templo in eius cacumine posito. Maior insula quæ ad agrum spectar Cortonensem ducẽtis prope familiis habitatur. Reliqua uero quam tertiam esse monstrauimus:frequẽs hoĩbus:situ aliq̃to maior cæteris:qua parte lacus pertinet in meridiem interiecta:sex milibus passuum a maiore minoreq; insula distare fertur. Hæ omnes mille passus:diuersa tamen regione recedunt a continente. Earum incolæ solis fere piscationibus incubuere:Nam iumẽtum nisi pauci admodum)non ferunt. quanq̃ uineta non modo insularum dorsis:sed extremo etiam littore ꝓximisq; litori collibus plantauere. adeo bibendi uoluptas illis q̃ comedendi maior Ligna tum pabulatumq; in finitimos campos sylulasq; egrediuntur. Vicina quoq; oppida haud multum colendis agris:cæterisq; artibus studentomni fere uictu ex piscationib⁹ q̃bus mirifice dediti sunt quæsito. Cætera lacus diuersæ oræ certis spatiis interuallisq; notatæ:haud secus q̃ terrestria inter se loca distinguuntur:suum unicuiq; oræ nomen:sui extant termini Tum piscandi uaria genera quot uix uniuerso mari habeantur. Nauigiis quoq; non unis utuntur.

utuntur. Habent enim quas illi Nauis:nos melius magans:ut opinor:scaphas appellamus
Neq; enim subductæ in nauis modum:curuateq; sunt:sed lato planoq; fundo: ut minus ui
tempestatis agitantur: sic tardius q̃ maritimæ naues promouentur. His similia sunt naui-
giola eundem prope in modum ædificata:nisi q; aliquanto minora q̃ Naues: & guberna
ri a paucioribus possunt: & omnem in partem facilius celeriusq; uertuntur. Sunt:& alia
nauicularum genera:Carauellas il linos uel lintres: uel propter celeritatm Celoces appel
lamus:aliquanto tamen maiores q̃ lintres. Earum genera extant duo. Aliæ paulo altio-
res eodem quo Nauigola modo binis trinisq; remis impellũtur Angustiores aliæ pressio
resq; ut singulas singuli quum uelint remiges moliantur. Hæ cætera nauigia celeritate an
tecedunt:persimiles reliquis:nisi q; ad uelocitatem excogitatæ:tenui ac leui tabula confici
untur:rostrisq; sunt humilioribus:nec supra nauiculæ altitudinem eleuatis. Quæ ut celeri'
paruo impulsæ motu peruehuntur:sic lacu intumescente:difficilius tempestati resistuntur
ne toto quidem lacu ad nauigandum tutæ hybernis præsertim mensibus existimẽtur:tem
pestate adueniente in lacum deduci non possunt:aut si deducantur:uim uẽtorum(nisi ma
gno cum nõ periculo)sustinent. Sæpe enim agitatæ concussæq; fluctibus:nonnũquam undis
etiam completæ:ne magna quidem ui procellarum obruuntur. Cæteris nauigiis nõ dubi
tant se committere totumq; lacum remorum impulsu per omnia tempora estuosissimis eti
am fluctibus nauigare. Nam uelis uti q̃ rarissime solent: credo quo expeditiores habeant
nauis:ne rudentibus ullis:aut antennis impediantur. Quibus igitur ad nauigandum piscã
dumq; remigiis utantur uides. Nam paruas:Lintres:quarum usus non nisi extremo est lit-
tore:non putaui dignas quæ in remigiorum numero ponerentur. Aguntur enim conto
aut pertica:lacus fundus attingente:nec alia contis nauigia procelluntur.

NVNC Quibus modis:quibusq; temporibus piscari soleãt aperiemus. Nam de aquaticis
aucupiis:quorum non minore:ut arbitror admiratione capiere: postremo loco dicemus.
Sed qm̃ de piscationibus dicendum est:oportere arbitror etiam de ræctibus facere mentio
nem:quo plenius cognoscas omnia. Est rætarium apud eos usitatius:quod uocant lacium
a iaciendo:ut arbitror:appellatum:rotundum:amplum:crebris nodis:arctissimisq; maculis
elaboratum:quo ubi pisces inescauere:dextra miro artificio collectum ac funiculo:cui alli
gatum est:læua detento:duodecim fere pedum interuallo eiiciũt:quod plumbo paulatim
ad ima deductum:dextra læuaq; per funiculum huc illuc reptando contrahitur. Sæpe nul-
lis factis inescationibus:lapillos in aquam coniiciunt: ad cuius sonitum concurrentes qui
prope natãt pisces: superiecto statim lacio capiuntur. Nonnunq̃ magna cohorta tempesta
te:fluctibusq; altissime concitatis:cum pisciculi undiq; ad portum confugiant. Iacii usus
præcipuus habetur. Aestate adueniente pisces ad littora fructus causa coeuntes incredibili
multitudine eodem ræticulo capiuntur. Quod eo potest uideri delectabilius: quoniam q;
hoc piscantur modo:per ipsam littoris arenam:siccis cũ uelint pedibus peruagantur. Est &
alius usus lacii omnis de quo posterius dicemus: Vtuntur præterea rætibus eximia longi
tudine:maculis quidem amplissimis:latitudine uero non magna:uocanturq; Ceruaria: q;
& latiores habeant texturas: & sint quibus irretiuntur cerui prope simillima: Eorum lati-
tudo quinq;:longitudo triginta continet pedes:quibus cum uelint uti simul Ceruaria plu
ra connectunt: quæ longo tractu lacus subsidentia pisces non nisi pinguissimos intercipi
unt. Nam hi magis libere fuseq; uagantur. limo plætunq; cæteri conteguntur. Piscatori
bus interdum sonitu ac strepitu peragentibus:exciti pisces & fugæ intenti occurrentibus
implicantur Ceruariis. Sed hoc duntaxat per æstatem. Hyeme omnium inter dictum est
strepitu:ne pisces ipsi thoros:de quibus paulo post dicam:diserere & i aliam regionem per
territi migrare cogantur. Tenduntur autem Ceruaria per æstatem inter nonnunq̃ etiam
& noctu:hyeme uero per noctem in lacum relicta:prima statim aurora repetuntur. Sed de
hoc genere:quoniam uulgatior extat usus:plura non dicam. Tertium ræte multo mi-
rabilius q̃ cætera: incredibili magnitudine arctissimis intextum maculis filoq; perduro &
litio persimili:in latitudinem centum:in longitudinem ducentos pedes extenditur. Eius
usus hyeme tota permagnus fructus affert uberrimos. Hic enim lacus uti⁹ ex omnib⁹ quos
nostra admisit Italia:hybernas piscationes non solum pari:sed etiam fructuosissimas præ
stare consueuit:cum omni genere piscandi. tum maxime de quo nunc loquimur Et ha-
bet. Thrasimenus opportunitates piscandi multas: quarum omnium uel maximam esse
censent: quæ in tanta latitudine atq; ambitu ubi maior eius est altitudo: non amplius
quam quattuor ac uiginti continet pedes: solumq; habet planum & limosum. Limus
autem perlucidus decem pedum continet altitudinem:hyemeq; est calidissimus & ad fo-
uendos pisces mirifice accommodatus. Illic enim sæpe relictis thoris occultãtur: ut qui fu-

turam hyemē ac uentos diu ante naturæ benignitate præsentiunt. Quæ si horridior futura sit: thoros magno cum incommodo piscatorum deserentes: ad limū ipsum: tanq̄ ad meliora tecta calidioraq; hyberna confugiunt: eodemq; brumæ tempore toto delitescunt: nisi q̄ aliquanto sint obesiores. Hi enim neq; thoros deserunt: neq; frigora magnoper̄ pertimescunt: adeo macies nocere etiam piscibus potest. Sed ne ab instituto recedamus absoluendum est nobis tertium piscandi genus mirabilius cæteris omnibus atq; uberius. Circiter calendas Iunias primum ex uicinis syluis: quarum magna circum lacum extat copia: tenuem ac frondosam materiam subcidunt: sarcinulasq; cogunt incredibili multitudine: ex his deinde densissimos aggeres in medium lacum coniiciunt: ita ut aqua penitus obnitæ: ne a supernauigantibus quidem aspiciantur: eosq; appellant Thoros: nomen ut ferunt a re ipsa traductum: q̄ pisces uel diurna peragratione fatigati: uel quod uerisimili⁹ uidetur: frigoris uitandi causa: illic noctu ad sarcinulas conquiescunt. Quod nisi sæpe fecerunt tanq̄ ad sua cubilia hybernis duntaxat mensibus assuescunt. Sternuntur autem in uniuerso lacu thororum circiter duo milia. Nam ex quadraginta nauibus: quas habent singulæ quinquagenos sexagenosq; substeruunt. Quanq̄ non semper nouos exaggerent thoros: plærunq; enim ueteribus noua uiridioraq; stramenta subiiciunt. Nonnunq̄ uirentibus paucis adiectis sarcinulis: thororum instaurationes appellant. Igitur omnium difficillimum est thororum tantum numerum medio in lacu: nullis impositis signis: ab unoquoq; suos obseruari potuisse: cum nec multum inter se distent: sintq; permixti: nec quicq̄ quod oculis patere possit emineat. Sed nihil tam difficile est quod idem humana non uincat idustria. Notantur igitur thori mirabili diligentia. Piscatores quem in locum sarcinulas congessere: illinc e medio lacu in continentem prospicientes: quæ facilius occurrant oculis bina signa pertinentia ad orientem solem: totidem ad occidentem & septentrionem: interdum etiam ad meridiē diligenter obseruant: mandantq; memoriæ: nonnunq̄ inter domesticas ratiunculas & thororum regiones ac signa conscribunt. Signorum autem altera propinquora: remotiora altera. utraq; tamen ad oculos ipsos per eandem rectam lineam occurentia: siue domus illæ sint: siue arbores: aut aliquid tale quod procul intuentibus cerni possit: Itaq; ex tribus aut ad summum quattuor lineis ab oriente: occidente: meridie: septentrione uenientibus singulæ per bina transeunt signa: quorum alterum quidem: ut supra dixi: remotius: est alterum uero propinquius proinde quem in locum lineæ recte per sua signa concurrent: illinc stratum significant thorum. Sed quoniam facilius percipi solent: quæ oculis q̄ quæ aurib⁹ patuere: similitudinem etiam afferemus: tu quod ipsi litteris explicamus animo diligenter attendito. Vidisti sæpe & multa cum triuia: tum etiam quadriuia: nec ignoras omne triuium in tris: quadriuium in quattuor sectum esse uias: quæ ubi committunt aut secāt sese medium quoddam spacium quasi centrum efficiunt: Finge & rectissimas esse uias: & unicuiq; uiæ duas turris aliquanto interualio distantes eminere: quarum propinquior altera duo: altera remotior quattuor milia passuum distet a centro. Qui igitur in triuii centro maneat sex uidebit turres tribus rectis ad se tramitibus pertinētes: qui autem in quadriuio permorabitur octo perspiciet: quattuor ad eius oculos rectissimis tractibus occurrentes: qd si paululum a centro ipso recedatur: nec uie patebunt longius: nec turrium ordo constabit. Primum ergo cum thorum uelint inuenire qua nocte piscandum est quam in regionem coniectas arbitrantur sarcinas: in eam de tertia uigilia quanto maximo fieri potest silentio deuehuntur: deinde conuersi ad continentem terram: tam diu huc illuc nauigantes circunspectant: donec sex aut ad summum octo quæ obseruauerant signa rectis ad oculos concurrunt lineis. Qui si paululum ex eo loco moueantur: nec signa occurrent rectis illuc tractibus aspicientia: nec lineæ: i alium quempiam locum recte congredientur: Cœlo autem nubilo cum prospectus in continentem obscuritate noctis: aut nebularum densitate impediantur nonnunq̄ thoros piscantur alienos. Qua re cognita thori domino: aut partem lucri satisfaciunt: aut integrum thorum quem ille uelit piscandum concedunt: utrum eligat in eius est arbitrio cuius fuerat thorus. Quod si nebulæ diutius circum lacum hærent: montes ac rura aspectu eripientes: piscationes per id tempus fieri non poterunt. Thoro per eum quem diximus modum inuento: ambitum eius pertica longissima percontantur suspensim ac nullo cum strepitu statimq; rætia illa quæ diximus circuntendunt. Magnus sane in tendendo labor. Primum omnium Nauim ad palum quendam: longo interuallo a thoro defixum: longissimo alligant fune: ita ut palus eo pertineat: unde uentorum occursuri impetus uideantur. Id autem eo consilio faciunt: ut & Nauis consistere & longo funis tractu minus a uentis impelli exagitari possit. Deinde thori ambitum diligenter ut est dictum cōtis longioribus quæsitum circundant duobus ordinibus perticarum aliquanto interiecto

spatio

ſpatio diſtantiũ:quibus alligata rætia ita ſuſtineantur:ut protracta in longum atq; extenſa
glomerare ſeſe & ſupernatare nõ poſſint. Rætia non modo ad ſolum uſq; demittuntur. ſed
ita pars quædam per limum extenditur:ut pedes aliquot æquata protenſaq; iaceat. Fiuntq;
anguli curui atq; ampli:altera parte prioris ordinis perticarum in ſoli ſpeciem ſtrati:altera
per reliquas perticas in modum ſurgẽte parietis:quæ pars ſurſum exurgit aliquot in ea ſar-
cinulæ ſuſpenduntur:quo perterriti piſces ac thoris exagitati:confugere latereq; poſſint.
Rætibus iam firmatis piſcatores partim in Nauigiolum deſcendentes:partim conſiſtentes
naui:raſtra iniiciunt:perticas intẽtant:contos ſubiugunt:thorum ex omni parte perturbãt:
ſarcinaſq; ad unam corripientes:alium in locum extra rætia coniiciunt ſequentis anni futu
rum thorum. Vtuntur autem ferreis raſtris mire magnitudinis:ſexdecim præcuruos quaſi
digytos habentibus. Eamq; ob rem uni raſtro plures incumbere oportet: quod ad ſolum
uſq; penetrans:piſces limo contectos intercipit: quos eo uitandi frigoris cauſa confugiſſe
dicebamus. Sunt qui uiderint uno iactu raſtri ſexaginta piſces eſſe correptos. Quæ res indi
cio eſt hyemis:quam præſentiunt:magnitudine eſſe perterritos:& in limo ipſo:quem natu
ra calidum oſtendi:ſeſe penitus immerſiſſe:quo nihil piſcatoribus eſſe poteſt incommodi
us:quum piſces ꝙ thoris non aſſueuere:capiendi ſui facultatem minime præbeant: nec in
unum aliquem conueniant inſidiarum locum. ſed toto lacu uage ſparſimq; limo:quo quẽ-
q; tempeſtaſ rapuit:cõtegantur. Thoro per hũc modum furcillis raſtriſq; exagitato:ac ſar
cinulis exteriorem:ut diximus:in locum coniectis:piſces omnes ſuis exciti ſedibus:ad ſar-
cinulas quæ in rætis gremio erant ſuſpenſæ confugiunt:nulla alia data euadendi uia. Tũ
uero quæ pars rætis limo æquato iacebat perticis alterius ordinis ꝗ celeberrime fieri poteſt
eleuatur:remanentq; ræti curuata in ſpeciem longæ ſportulæ colligentia ſeſe omnibus la-
teribus per perticas duorum ordinum eleuatis. Quod autem medium eſt inter utranq; ex
tremitatum collectum gremium per id piſces & ſarcinulis ipſis exturbati natando ſugien-
doq; pererrant:nonnulli tanto impetu ſubſiliunt ut ſuperatis rætibus liberi & patentem cõ
cidant lacum. Tanta interdum multitudine compleuere rætia:ut confundere oculos & nu
beculæ:quam hauſter impellat:ſpeciem præbere uideantur: adeo & multi ſunt. & incredi-
bili celeritate concurſitant:donec paulatim collectis rætibus unum in locum arctum angu
ſtumq; compellantur. Huc deducti manibus quot libitum eſt capiunt. & in aliud quoddã
ræticulum. Mucilum illi uocant:leniter coniiciuntur. Quibus peractis rebus:alii ſecernẽdis
piſcibus occupati:alii funiculis ſoluendis intenti:clamore atq; cantu omnia complent. Nõ
nulli quem reliquum uſum Iacii dicebamus prius ꝗ colligantur rætia:in thori ueſtigiis Ia
cio piſcantur Poſtremo perticis:contis:raſtris:cæteriſq; piſcatoriis inſtrũis in Naui cõuectis:
& rætibꝰ in puppe cõgeſtis ad portũ magno plauſu modico tñ lapſu deferũtur. Mucilo ad
Nauim primum quo minus agitetur:mox ubi portui appropinquauerunt ad Nauigiolum
alligato:ac per medias undas ſubducto. Quod ideo faciunt:ne piſces aut in ſiccum educti
moriantur. aut celeritate offenſi uel Mucili anguſtiis preſſi concutiantur. Quibus rebus ni
hil ad eos hyemem ſeruando incõmodius. Venduntur enim minoris qui procelloſo ꝗ q
tranquillo lacu capiuntur:quoniam minus exagitati ſeruari diutius queant. Studium quo
q; ſeruandi nõ uulgare. Viminibus ſaliceis. aut ſi qua ſint ſimilia ſaliceis cophinos intexũt
prælongos atq; amplos. & in columnæ ſpeciem rotundos:niſi ꝙ paulatim in ora coguntur:
clauſi undiq; arctiſſimeq; contexti:præter unicum in extrema fronte relictum os:per quod
& imittuntur piſces. & cum tempus poſtulat extrahuntur:perſimiles ſaccis. niſi ꝙ uteris ſũt
amplioribus. & ſalcis ut dictum eſt conficiuntur:ore quoq; ſint arctiore ꝗ ſacci Vaccaria
dicunt piſcatores. Eos ubi piſcibus compleuere:multo relicto uacuo:ac anguſtiis preſſi mo
riantur. piſcatorii nodi ſigillo concludunt:longoq; alligatos palo in intimo littore: nec
multum procul a terra relinquunt Natant illi dies aliquot:mox uiminibus ſenſim made-
factis obruuntur. Natantibus auſtrales uenti piſcibus ſunt pernicioſi. nam & littora cœno
perfundunt. & Vaccaria ingenti exagitant æſtu: etiam ſua quadam natura peſtilentes. Aq
lone autem aut Fauonio flante:nihil piſces accipiunt detrimenti. Mira quidem. ſed tamẽ
certa nobis atq; explorata referuntur. Cophinis ad ſolum diuerſis per tenuem quendam
panniculum piſcium oculis increſcere. & paulatim occæcari. occæcatos autem:nullam am
plius Hauſtralium uentorum tabem aut impetum pertimeſcere. atq; in longiſſimam hye-
mem. & in primam fere Aeſtatem uiuos poſſe ſeruari. Sed iam ad alterum genus piſcandi
tranſeamus. Nam uſus quoq; hamorum celeberrimus. Eorum tria ſunt genera. Alii perte-
nues. nec multum acus magnitudinem excedentes mirabili flexu curuati atq; intorti. Vo
cantur autem Spartenæ. ſed eorum uſus toto eſt interdictum. Si qui clam utuntur: funicu
lo primum longo:de quo poſterius dicemus:centenos ducentenoſue ſuſpendũt tenui fer-

ro in fili modum extenso. interdum etiam & filo: si eo genere ferri careatur. Quod ideo faciunt: ne pisces ubi æscam hausere: filum aut erodant morsu. aut impetu euadendi dirrumpant. Funiculum deinde hamis ferreo filo ligatis ac minuto inescatis pisciculo: noctu in lacum coniiciunt: qui pauco ex utraq; parte sustentatos subere. incredibile dictu est quantá piscium decipiant multitudinem. Alterum genus artificiosius est & mirabilius: minus tamen ad omne tempus accómodatum. Quippe uel si paulum lacus intumescat: ali quo flãte spiritu: nec piscatio quominus recte fiat impedimento sunt undæq; paulo estuosius agitate obtuitum offendunt oculorum. Hami quidem sunt bene magni minus tamen intorti: qui quos paulo ante diximus: his filum longissimum in hunc modum alligant. Primum iuncum q̃ maximum comparare queunt: ter quaterq; duplicatum: in palmi redigunt longitudinem. deinde filum quo suspensus est hamus: medio iunco conglomerant: mox inescatum hamum medium in lacum iacentes: iuncum ipsum suapte natura pernatantem diligẽter obseruant. quem si tranquillo lacu circunagi. aut alteram in partem quasi præcipitem inclinari uideant: celeriter ad eius locum nauigantes: hamum subito contrahunt conatu: supposito prius ræticulo. ut si filum interceptus piscis erumpat: in subiectum decidens ræticulum: liber enatare non possit. Sed hoc modo soli lucii capiuntur: pisces mire pulchritudinis: qui uario colore. & quasi uiridibus aspersi maculis: cæteris omnibus: quos Thrasimen⁹ alit: magnitudine præstant. Hac piscatione nulla delectabilior. & si per omnem tempestatem fieri posset: nec ulla quidem esset utilior. Sed de Luciis mira referuntur Coire interdũ cum serpentibus & ex his gignere: atq; eam ob rem uario esse colore. pisces præterea sũmæ magnitudinis inuolare: solosq; in hoc lacu esse uoraces. Quod & dentium implicatissim⁹ ordo demonstrat. Remansisse aliquando in sicco Lucium: quem cum uulpes capere contẽderet: alterum pedem eius dentibus esse depræensum: atq; ambos inuẽtos esse mortuos. De tertio genere hamorum: quoniam est familiare omnibus: & hami palustri harundine suspenduntur: nihil dicam. eorum tamen usus supra thoros non uulgaris. Sed quominus sæpe fiat uetat qui rhotum substrauit: ne pisces aliquo uel puo exturbati strepitu alios in thoros exterriti deferantur. Anguillarum piscationes plus uidentur habere difficultatis: cum omni reperiantur lacu: sed limoso duntaxat atq; herbido: nec eisdem quibus alii pisces rætibus capiantur. Est autem Thrasimenus ex omni parte perlucidus: nisi q̃ in ea plaga quæ pertinet inter meridiem atq; orientem: paulo sese latius in continentem effundens: angulum efficit qui etiotem: limi tamen cœniq; feracem & ulna: cæteris palustribus herbis densum atq; obscurum: quo ne uenti quidem ac tempestas penetrare potest. Nam fractæ densitare herbarum undæ repelluntur. Venti quoq; occursu circũflectẽtium sese montium: liberum exitum non habentes: maiores undas facere: tumidioresq; æstusq; ciere prohibentur. Hic igitur intextas palustri canna sepeculas in obliquos gyros & quasi anfractus: longo tractu circundant: raris tamen relictis foraminib⁹: per quæ irrepentes Anguillæ in tophos (sic enim appellant genus rætis artificiosissimum) delebantur. Eius rætis primum os patens atq; amplum paulatim in arctius cogitur donec angustissimum factum in medium latioris ræticuli uentrem excipiatur Cum igitur Anguillæ specularum anfractu oberrantes: in ipsam sectarum escam in Trophos ipsos foraminibus obiectos incidentes illabuntur: illæ quidem aditu facili atq; libero. sed ubi ad rætis uterum peruenerunt elabi: reditu perangusto: non possunt. Nec tamen Anguillæ hoc in lacu oriuntur. sed est finitima atq; in Thrasimenum ẽ euexa uallis: cuius terra lubrica minutissimarum Anguillarum: nec fili magnitudinem excedentium feracissima est. Quarum quibus eius cura data est magnam uim in lacũ terra interdum admixta coniiciunt. Ex quo uulgi subsecutus est error existimantis eam terram statim in anguillas uerti: quotiens Thrasimeni unda perfundit. Quãq̃ nec ex ea ualle solum. sed etiam ex Clusinis paludibus asportantur. Paruæ enim contemptæ atq; in lacum ipsum conîectæ in incredibilem solent euadere magnitudinem: fiuntq; longe meliores q̃ quæ Clusinis paludibus coaluerũt. Eius rei cãm esse putant: puritatem & mundiciẽ lacus: ubi & non nascũtur anguillæ. Quippe quæ nõ nisi ex luto cœnoq; gignant. & inuectæ aq̃rũ deputant nitore. Sed q eam incolũt oram non hisdem quibus cæteri rætibus ac nauigiis utunt. cã est densitas herbarũ: quæ & rhoros: si substernerent: obduceret. ut sine magno labore sarcinæ euelli non possent. Et ipsæ per se satis sũt fouendis piscibus & a uentis ac frigore defendendis. Cæteris igit piscationibus reiectis solis utunt rocchis: eamq; ob rem nauibus nauigiolisq; caruere. Nauigant aũtq̃m illorũ uocabulis utendũ est: mediocribus cauellis. Rocchoꝝ immensa multitudo. suspensi. n. canna palustri. & per noctem in lacum relicti: mane reperiuntur. Sed in reddendo quoq; mirificus ordo seruat. neq;. n. passim temereq; tendunt. sed per rectissimos tractus ueluti per sulcos arbuta collocant. Eius regiõis

pisces

pisces nequaq̃ comparandi cæteris:& colore & gustu facile dignoscunt. Dorso.n. sunt nigriore:afferũtq; nescio quid lutuosum cœnosũq; gustantibus. tũ mortui liuore quodam obducti celerius q̃ cæteri corrũpunt. Sed de piscationibus satis arbitror dictũ: reliquũ est ut auiũ aucupia æstiua hybernaq; absoluã:quo plenius Thrasimeni fœlicitatem intelligas. AVIVM in primis magna copia generaq; perpetuaria:quo circa aucupandi quoq; modos necesse est esse complures:nos tamẽ eos solos afferemus:qui digniores memoratu atq; auditu uidebunt:cæteros ipse considerabis:cũ a terrestribus aucupiis:quoꝝ studiosissimũ te eẽ scio:non multũ differre uideat. Atq non alienũ putaui pauca prius de aquatilib⁹ auibus dicere:quo magis in aperto sint omnia. Eaꝝ aliæ qdem piscibus alunt: abstinent aũt hoc cibo aliæ. Sed quæ pisce uescunt deteriores cæteris:& nisi diligenter cõdiant:nescio quẽ piscium odorem effundũt:uix nostris delitiis tolerabilem. Ex his nonnullæ despiciunt. Nã Mergis quoꝝ magna extat copia:nemo uescit. Auis ad anseris magnitudinem:nigra: fœdaq̃ insigni uoracitate pdita. Naui e thoro descendente:statim eo incredibilis aduolat Mergoꝝ multitudo. cateruatim enim tanq̃ explicata acie:gregatimq; ferunt:mox thori uestigiis immergentes sese:pisces mira magnitudine rostris educũt:statimq; absorbẽt. Magnũ sane Thrasimeni curatoribus incommodũ:neq;.n. plures a piscatoribus toto anno pisces capi q̃ ab his paucis mensibus inuolari satis constanti opinione ferunt. Sed nec annũ illic integrũ permorant. tanto.n. sunt calore:tantaq; teguntur pluma:ut æstatem nisi gelidis in fluminibus perferre non possint. Igit primo statim aduentu hyemis ad Thrasimenum e remotissimis aduolant regionibus. multitudinem aũt quantam:nisi qui ipse suis: ut dicitur oculis uideat:credere quisq̃ aut cogitare uix possit. Tum interdiu quidẽ toto lacu natando mergendo sese atq; rapiendo circunferunt:nonnunq̃ defessi proximos littorũ petẽtes palos passis illic ad solẽ alis paululũ consistũt:mox quasi resumptis uiribus integri ad prædam ꝑsiliunt. Nocte iam adueniente ad proxima si qua sunt flumina uolatu altissimo cõceduntq; nec bini terniq;. sed eodem quo grues eũt ordine. Nam alter alterius caput tergo excipit: & ducẽ uniũ ordine longissimo cæteri subsequunt. Mox deinde ad prædam eodem seruato ordine auroram circiter reuertunt. Eam ob rem Thrasimeni curatores præmium his qui singula capita Mergoũ obtulissent:ternos denarios statuerũt. Præterea Volsenam:quo in loco nidos primos Vere facere consueuerũt:mittunt:qui oua rũpant:pullos iam natos interimant:& si quos condidere nidos exturbent:uiuaria si qua habeant deleant:cauernas intercludant. cætera omnia quæ ad delendos pertineant Mergos diligentissime faciant. Nidificant aũt in aspertimis crepidinibus ꝑruptorũ montiũ:quo loca habeant ad tollendos pullos ꝑcipiti rupe minuta atq; inuia:adeo unicuiq; uis sua est se liberusq; tuendi. Quocirca magnus in delendo labor:plurimiq; nidi illæsi atq; integri dimittunt. Alterum genus magnitudine gutturis rostriq; permirandũ:ut facile interdũ. ut facile integrũ arietẽ capere posse uideant. eoꝝ uictus rapinæ:spẽ pulcherrimus:natant tota die. & quasi deambulãtes Mergoꝝ quacũq; eant uestigia subsequunt:eosq; obseruant mergentes:surgentes aũt aggrediunt:& quẽ rostro piscem capere. ut eripiũt. Igit quo pacto illos & obseruant & adoriantur aspicere summa est uoluptas. Harũ quoq; auiũ cibo abstinemus. Extant ẽt auiculæ q̃dam columbaꝝ magnitudinẽ uix excedẽtes:candore insigni: mansuetudineq; singulari. ut nõnũq̃ ad nauim usq; uolando descendat Alunt aũt mortuis pisciculis. quotiẽs.n. uaccaria euacuant aut mortui si qui sint pisciculi, eiiciunt: eaꝝ milia ingẽti stridore superuolitãt eiectosq; pisciculos mira cũ celeritate corripiunt. Eãq; ob rem & hamo si libitũ e facillime capiunt. nec his quidẽ uesci consueuimus. Cæteras oẽs ꝑter paucas:quaꝝ noia ipsis etiam ignota sunt accolis:nõ aspernamur:anseres:fulicas:germanos:strigiles:cygnos:anates:& si quæ sint eiusmodi. Fulicas a summa qua sunt nigredine appellatas existimo his oculi stant igni rubentiores. rostrum nisi q̃ ipsum quoq; rubeum est:colũbæ rostro persimile:hæ paulo maiores gallinis incredibili multitudine lacu:præsertim extremo natant. Strigiles minores columbis:ratæ:nigraq; teguntur pluma. Itaq; uolare illæ quidẽ ac tollere sese:q; alas habeant pœne nudas:nõ q̃ possunt:undas tũ concitatissimo findunt cursu. Fulicaꝝ ac strigillum carne non solũ uescimur. sed inter mediocres habemus delitias:si modo exta omnia & carũcula quædam subliuida quæ est sub costis abiiciantur. q̃q̃ fulicæq; piscibus nõ alun tur:non tanta indigent cura condiendi. Germanus anati persimilis nisi q̃ aliquanto maior piscibus & ipse nutritur. Sed quæ ad anates atq; anseres pertinent ꝑteribimus: quales eñi illæ sint ignorat nemo. Cygni quos accolæ Cesios uocant:aues sunt candidissimæ: aliquãto maiores gruibus:q̃q̃ grues tibiis sunt longioribus. Alunt aũt solis radicibus iuncorũ: quoꝝ magna in toto littore gignit copia. Hi ẽt futura præsentiunt. nam & mortem suum cantu significant:& qua parte uẽti flaturi sint ostẽdunt placida tẽpestate cœloq; tranqllo:

toto lacu liberi perungant. Hausto aũt aduenięte prius q̃ flare incipiat ad eam partem litto
ris q̃ meridiem spectat nando cõtra nituntur ad Septẽtrionem: si Aqlo: si Fauonius ad occi
dẽtem. Eodẽq; modo si Eurus ad oriẽtem uentis quacũq; flaturi sint sese offerẽtes. Pennæ
illis durissimæ sunt. alaꝝ quoq; ordo pulcherrimus & mirifice ad fundẽdas aquas accom-
modatus: quas sic perstringit interdũ ut procul natãtis cygni strepitus & undaꝝ quasi stri-
dor audiat. Hac aue nihil in toto lacu deliciosius: quæ cũ capit nõ modo uocem emittit:
sed uim quoq; lachrymaꝝ pfondit: futuram: ut arbitror calamitatem mortemq; diuinãs.
Aues aũt nõ simplici dolo: sed uaria fraude capiunt. Funiculi usus imprimis clarus. hũc ex-
tremo iũcorum cortice lõgum tenuemq; cõficiunt: oblinũt deinde uisco. hoc quidẽ usita-
to & uulgari. sed aliter tamẽ cõficiẽdo. Primum .n. uiscũ ipsum diligẽter expurgat: parua
deinde in olla recõditum lẽto admouẽt igni cardonesq; susternũt mox uetusti atq; ardẽ-
tis lardi paululũ superstillãt: uiscũq; tãdiu agitando pmiscẽt: donec paulatim humile atq;
tenax: & q̃uis flexuosum efficiant hoc genus uisci tam hyeme atq; aqua: q̃ terra atq; æstate
tenacius ad æstiuos ẽt calores accõmodatum si minus adipis instillet. Cœlo igitur subnu
bilo: lacu aũt aut oĩno tranquillo: aut: quod cõmodius arbitrant: aliquãtum æstuoso: quo
leui motu cõfundẽt undas: minus possint apparare insidiæ: funiculum ipsum qua pte aui-
um trãsitus futurus sit ex aduersum extẽdunt: paulo suberis ad utrãq; eius extremitatẽ alli-
gato: ille uero supnatãs: neq; mergi: qm̃ unico cõfectus subere etiam sustinet: neq; cerni p-
pter tenuitatem potest. Interea aucupes paululum ad dextram aut læuam secedentes lõgo
interuallo regrediuntur: do nec aues quæ post terga fuerant relictæ cõuersi ad funiculum
in conspectu habeãt. Tum paulatim tanq̃ aliud agentes binis ternisq; nauiculis subsequũ-
tur: cursu tamẽ q̃lentissimo nauigantes: ne quo aut ille strepitu aut clamore pterritæ tolle-
re sese & altæ uolantes funiculũ deserere cogantur. Igitur progrediuntur illi quidẽ: sed tã
modico gradu: ut eodẽ uestigio hæreãt: an quicq̃ promoueant ignores. Aues aũt paulatĩ
appropinquantes aucupem & ipsæ leuiter natando antecedunt. Iam ubi ad insidias deue-
nire: ad uiscum recto ut eunt pectore: passisq; alis implicatæ cordula detinent. Vtuntur &
alio genere mirabiliore illo quidẽ: sed tamen minus usitato: & quo soli capiunt mergi: aut
si qui naturam eandem habeant sese demergendi. Primum latum ræticulum alligant palu
stribus cannis: quibus natura leuibus ne ad ima descendat sustinetur quatuor deinde me-
diocres lapides totidem ræticuli angulis suspendũtur: qui duro alligati licio: duos ferme
pedes infra ræticulum pendeant atq; ad ima descendant. Ræte igitur protensum a lapidib9
ad solum: modico illo relicto interuallo deducitur: & ne ad ima usq; descendat: cannis pa-
lustribus sustinetur: duum pedum relicto spacio: quantũ pet licitum lapides infra ræticulũ
descendebant. Rocchum appellant illi: ideo ipsi sibi pepere noia. Inter hæc mergi: ut ẽ na
tura: ad limum usq; penetrantes: ne superuadere queant ræticulo prohibentur. nec multo
post maculis intercepti atq; implicari moriuntur. Est & aliis modus mergis maxime isidio
sus. Hamo pisciculum inserunt quem illi exorbere cupientes: gutture traiecti corripiuntur.
Vltimum genus haud quaq̃ dissimile terrestribus aucupiis. Aream extremo littore suffossã
tãdiu milio faba aut simili esca consternunt: donec auium sæpe impune comedentiũ multi
tudo ingens assuescat: interea tuguriolo prope aream ædificato: duo ræcia iter se paria. Pa-
gellas uocant: aream ipsam magna ex parte complectentia: sic tenduntur: ut humi reiecta uix
appareant: & ex tuguriolo contracta per funiculum sursumq; erecta mirifice concluduntur.
Præter hæc quæ memorauimus plurima aucupiorum extant genera: quorum ipse q̧ obscu
riora uidebantur: nec memoratu digna non putaui faciendam mentionem: ne nimiã & su
peruacuam minimarum rerum in scribendo diligentiam accusares. Equidem regiões adi-
ui & lustraui multas: nullam tamen agro Perusino cultiorem amœnioremq; cognoui: uasta
sane & montosa procul intuentibus: cum aũt propius accedas: nihil tu cultu agrorũ: tum
benignitate cœli: tum ẽt terræ ubertate fœlicius Sed de reliquo quid agro fortasse scribe-
mus alias. nunc aũt qm̃ eramus ociosi inducti sumus. ut Thrasimenũ nostꝝ describerem9
rõnẽq; tibi nostri ocii redderemus: totus .n. agri pusini mira fertilitas. eius autẽ oræ q̃ thra-
simenum claudit: tanta reꝝ oium ubertas atq; copia: tanta ẽt amœnitas. ut cætera quidem
hoium. hæc autẽ deoꝝ domicilia eẽ uideant. Finitima littori loca cuncta feracia: quædã
arboribus cõsita. pauca pascendo pecori herbida & nemorosa: cætera uinetis oliuetisq; re-
ferta. Hinc Clusina patent arua: quæ Thrasimenum ipm ad occidentẽ lõgissimo tractu arri
gẽtia plena sunt uariis generibus feraꝝ. Hinc editissimi colles. & ipsi culti aspiciunt: q ali
quãto procul a littore planiciẽ relinquentes: nec abrupta atq; pcipiti rupe. sed leui accliuiq;
iugo surgẽtes: & planiciẽ suis radicibus iacentẽ excipiũt: sic & ipsi a finitimis: qui circa lacũ
pmiñẽt mõtibus excipiunt. Porro montium suprema iuga placidissimo excurrunt dorso:

ptim pomiferis arborib⁹:ptim rariusculis distincta syluis.quæ materia stemēdis thoris : in
staurandisq; suppeditent . Littoris orā nulla interfusa stagna:aut paludes impediūt . sed li
berā atq; patentē canabi:liniq; feracē Olineta ēt exornant extremo littore:nō frutecta spi
netaq;.sed iam sponte sua solæ harundines:& illæ ne palustres quidem oriunt . Tum oia
Thrasimeni aspectu fœlicitant:quicqd ille nō abluit solū.sed etiā aspicit:optimum reddit
atq; uberrimū.Paucis in terris meliora uina:oleū liqdissimum. Sed hæc per colles ipsos :
quos circum lacum assurgere ondimus mira fertilitate cōspicuos.In planicie uero inter la
cum atq; colles iacente:canabi & lini tanta copia ut ne in reliqua quidem Hetruria maior.
Quod ipm tenuitate sua pclarꝫ:frumenta salubriora cæteris:poma quoq; suauissima : per
anni tempora distincta mirifice.Nam quæ ad Thrasimeni alueum spectant:admiratione di
gna sunt oia.Lacus ipse lucidus ac pspicuus:nec recipit alienas aquas:nec refundit suas:ni
si qn̄ pluuiaꝝ magnitudine excreuerit:qui tametsi ad lōgitudinē aliquāto potētior:tamē
rotondus fere ac mari similis:tribus interiectis īsulis adornat.nec in paludes aut stagna de
ficit.sed ubiuis q̄ in medio purior:hybernæ atq; æstiuæ piscanōis patiens. hisdē quib⁹ ma
re fluctibus agitat.eosdē sentit uentos:eodem cœli colore distinguit.Insignis aquæ suaui
tas:ut uiuo potius manare fonte:q̄ ne influo quidē lacu stagnari uideant . Auget interdū
ui magna pluuiaꝝ.Ferunt ætate nostra septē creuisse pedes:totidēq; eodem anno recidisse
Tum patrū memoria longe lateq; stagnantē in Cortoneñ.agꝛ induxisse:auersum deinde
in pusinum paruo quodam suffoso mōticulo:per quē educta in patentiores campos aqua
excrescere amplius & liberius uagari nō posset.Pisciū quidē genera nō multa : copia tamē
inaudita:quos nō Perusiam modo.sed primo statim aduētu hyemis ad Hetruscos:ad Vm.
bros:ad Picētes:Romam quoq; plurima quottidie iumēta cōportant.Bruma adueniente
littora mulionibus tota complent.nam ante id tps p calorē lōgius uectari nō licet . & nec
per hyemē quidē:si modo nubes hauster impellat.Pluuius sane uētus nec piscibus solum:
q̄q̄ his maxime.sed cæteris quoq; aiantibus pniciosius.Flante aquilone p septē dieꝝ ac no
ctium cōtinua itinera deportant.hoc uēto nihil:cū cæteris rebus tum maxime piscibus sa
lutarius .nam & uiuētes tutos ne moriant pstat.& mortuos diu ab oi liuore tabeq; conser.
uat.Feruntur aūt cistellis salicto uimine intextis: Barculios uocant accolæ . Singuli muli
quattuor uehunt cistellas. Caue uel marinas piscationes cum his censeas conferendas plu.
ra enim hæc uberioraq; genera.Et qm̄ terra fiunt: plus admirationis uidentur afferre . Sed
de thrasimeni amœnitate nunq̄ satis multa dici possent:q̄diu hic permorati sumus ne otio
si quidem iocundissime uiximus. neq; enim deserta nobis atq; inculta loca defuere : nam
Clusiua arua:quæ thrasimenum claudunt ad occidentem solem uasta sunt atq; patentia:re
ferta uario genere ferarum.In media igitur terra positi:latissimum tanq̄ mare prospicimus
nauigia quottidie uidem⁹nōnūq̄ trāquilli nauigātes lacu simul manib⁹attractam⁹undas:si
mul natantiū pisciū lasciuiam intuemur:qui non modo ad inspiciendum oculos: sed ma.
nus etiam ad capiendi spē uidentur inuitare.Interea magnas excitari aquarum moles:subi
tamq; exoriri tempestatem.mox æstus omnes: quasi confecta pace residere.nosq; cum ad
nauigandum:tum etiam per æstatem ad natandum allicere.Hyeme autem altissimas mi.
sceri undas & perruptos aquarum montes magno in nos impetu concursare:ripas omnes
atq; littora:& cuncta deniq; uicina loca fluctuum sese collidentium stridore complen . Pi.
sciculos ad littora:portusq; confugere ac sese rætiario capiendos pbere.Interea piscationū
studio late feruere omnia uiros unumquemq; suo labori intentos : alios noua contexere
rætia:uetera:resarcire:alios nouas ratis edificere:commissuras stuppa munire:remos atque
alia naualium operum instrā dolare. Mulieres quoq; alias linum canabumq; contendere :
diligentius expurgare:alias plætasq; filandi licii studiis intentas esse uiris omnia admistrā.
tes.Eorum labores adæquare media nocte surgentes:cātu excitare uicinorum aures & lon
gas dormitationes accusare. Videre hæc omnia atq; audire pulcherrimum. Tum quottidie
insulas atq; oppida quæ in thrasimeni littore sita sūt tertiam circiter uigiliam nautico plau
su læticiaq; resonare.Tot simul nauis mane abeuntes:piscantes interdiu:uesperi redeuntes
aspicere.tum lacum omnem uariis consertum nauigiis non modo faciem maritimæ oræ
prebere:sed multa hic maria simul ostentare uarietate portuum Hæc in media terra si uide.
as credo fore ut & affirmes me nihil tibi de thrasimeni descriptione esse mentitum : & ipse.
statim loci amœnitate capiaris. Vale : .

IO.AN.CAMPA.AD CARDINALEM PAPIEN.DE FRATRIS OBITV.

ſ

I MIHI eadem eſſent tecum uincula beniuolentiæ: quæ cæteris ueniſſem equidem primo ſtatim nuntio de morte ſratris ad te conſolandum. Paucisq; & dolorem expreſſiſſem meum & acerbitate iſta tanq̃ manu delenita abiiſſem:offi.cio functus amici mediocris:uerũ quum is ſim quem tu primus ad hoc religionis curriculum excitaueris. ornaueriſq; beneficiis abdere me in calamitate tua: aut mediocribus contentus eſſe non potui. G:nus autem ſuſcepi cõſolationis ut arbitror inuſitatum & nouum: remotum a uulgo & fœminis ſed ita ut illas quoq; poſſit monere ſi aures intenderint:nec fuerint aſpernatæ. Non ꝗ tuæ deſinit fortunæ:qui tanto uulneri medeantur:quos equidem ſcio eſſe ꝗ̃plurimos:ſed mihi ſi gran animi rationem uelim habere:non ſopiendus eſt ſolum dolor tu⁹. Verum q̃ alte fieri poteſt:euellendus. Q ua in re hoc mihi minus erit elaborandum:qm̃ & tempus intercurrit:& ipſe te conſoleris:ut alieno auxilio non multum egeas:nec ulla res eſt curandis morbis accommoda:tot .q̃ quum paratus ſit ad reſiſtendum qui egrotat. Quoꝝ autem deiecti & conſtrati animi deſerunt ſeſe:nec repugnant:his nihil eſt quod ad ſalutem poſſit afferri ut naturæ uis a ſeſe deſtituta & extincta nullis fomentis excitatᷣ. Nec eſt quod uereat ſi fortunæ in fratrem licuerit:ut e medio tolleret:in te quoq; perturbandũ licuiſſe. Noui moderationem animi tui & conſtantiá ſingularem. Scio te nõ ex eoꝝ eſſe numero:qui aut domi abditi atq; occluſi lugent:mœrent:affligantᷣ:aut ſqualidi egreſſi in lucem calamitates ſuas lunæ:ſoliq; lamentantur. Teneriores ſunt id genus homines q̃ quibus ratio mederi queat. Nobis autem qui procul a uulgo uiuimus & ſtrepitu populari: paululum quidem naturæ dandum eſt ne immanes & duri exiſtimemur. Retinendus tamen modus eſt & maieſtas animi:ne quales cæteri ſunt molles ad ictus fortunæ imbecilleſq; eſſe uideamur Quanq̃ accedit natura ipſa mollis & tenera in caſibus perferendis:quæ non modo imbecillitatẽ noſtram & delitias illas humanitatis & lachrymaꝝ ſolet frangere in luctu propinquorum:ſed ipſis interdum brutis gemitum quendá excutit:nulla re niſi tempore atq; obliuioue cõprimendum:non poſſumus nõ moueri animo:nõ angi:nõ excruciari. Erumpũt hæc & excidunt inuitis ut niſi ratio adhibeatur euertant animi robur & in uim exeant imoderatam. Sed eius rationis duplex eſt uia:altera ut magnitudine animi teipſum tuearis. utrũq; exhibeas fortem & conſtantem & erectum ad omnem impetum fortunæ. Altera eſt ſita in cogitatione rerum externarum:iti quo cauendũ eſt diligenter ne decipiamur uulgi uolnti atq; imerſi opiniunculis:cumulatior hæc & patet latius. Illa autem glorioſior & tuta magis. Res eni tanto firmiore ſunt ſtatu & certiores iudicandæ: quanto a ſpe aliena atq; externa remotiores eſſe uideantur:ut plane exiſtimemus præſidia noſtra:opemq; omnem in nobis ipſis:ideſt in animi uirtute collocanda Cætera autem poſita in ludibrio & temeritate fortunæ:quibus qui nõ capitur:is ex illis uere eſt magnis clariſſimiſq; uiris quos ſolita eſt uetuſtas appellare ſapientes. Non enim refert quantum qs accipiat incommodi:ſed quo ferat animo quæ accepit Sunt quos leuis deiecerit impulſus: Alios ne magnæ quidẽ calamitates euerterunt:horum laus eſt uberrima:res enim hũanas extra ſe poſitas arbitrantur. Nec quicq̃ ad eorum ſtatum & dignitatem ptinere. Quarum neq; acceſſione efferuntur neq; grauantur diſceſſu:opes:diuitias:clientelas:propinquitates & quæ ſunt eius generis alieno arbitrio & dari & eripi uidemus:& minime noſtras poſſimus exiſtimare. His aũt qui careat neq; deterior futurus ſit fortaſſe etiam liberior:neq; etiam qui habeat:melior aut beatior iudicandus. Q uæ res compoſita ſit tota in contẽptu & deſpicientia rerum humanaꝝ a quibus abdicari oportet ſpes cogitationeſq; noſtras:non habes quod doleas ea re: quæ nihil ad te ptinet:qui ſi te cogites & quantum ſis circũſpicias:nihil inuenies ereptum quod tuũ poſſes exiſtimare:totum habes quod uiuo habebas fratre. Si quid autem ſit ereptum ſatis licet peſpicere tuũ nõ fuiſſe. ſiquidẽ quæ noſtra ſunt ea inuitis nobis auferri non poſſunt: Quæ autẽ poſſunt auferri ea nõ ſunt dicenda noſtra:ſed eius qui auferat iudicanda. Quid eni aut q̃ gloriari opibus conueniat:& extolli diuitiis? quaꝝ largitio ad alium ſpectat aut moleſte ferre ſi nõ dentᷣ ille uel ſi quũ fuerint datæ ab eo qui dederit:repetãtur. Quæ oĩno nobis fit iniuria. Idem de cognatis & propinquis dicendum cenſeo. Erit uox illa præclara ſapientis. Dedit natura fratrem:eum quoq; ipſa abſtulit natura. Iam tum eni quum accepi: ſciebar ea conditione accepiſſe ut redderem: eſſetq; in eius arbitrio qui dediſſet:quo tempore. aut quomodo reddi oporteret Nõ poſſum queri:nulla ſum affectus iniuria:ſi ignem extinxit qui accenderat:ſi arborem excidit qui ſeruerat. Neminem natura naſci uoluit cui

non eſſes

non esset aliquando tamen moriendum. & quum simplex quædam sit & arcta nascendi unusq; omnium ortus genera moriendi infinita esse uoluit exitusq; dissimiles. & nulli mortalium exploratos: nequa possimus effugere quo minus: quum tempus instaret tanquam pecuniam creditam redderemus. Hæc inquam sapiens dicit: nec frangetur actibus fortunæ aduersis: nec secundis intumescit: usum omnem earum rerum suum esse duceret. Ipsas autem ex aliena beneficentia profectas non esse suas: ut grauari his restituendis nō liceat: nec ne perfidia possit recusare. Qui autem inuitus reddit quod debet. ob hoc ingratus habendus est: quoniam ostendit si sui esset arbitrii: nunquā fuisse redditurum. Rarum mihi dabis uirum inquiet fortasse quispiam: ita armatum ut eum naturæ spicula non pungant. fateor equidem rarum atq; ita rarum ut fortasse neminem. sed illud est sapere: ea magnitudo animi summa laude excellentis: non quotiens pungitur uulnerari: nec affligi minima quaq; offensum cula. Fuit multis iam exactis sæculis scola magnorum hominum in qua magna fuit auctoritate Pyrrho quidem Eliensis auditor Anaxarti. Hic quum currus aut equi occurrerent in uia non deuitabat. nulla re mouebatur. ferunt adolescentem gerēdis rebus ab amicis sæpe interpellatum nunq̄ mutasse uultum. Anaxarto in foueam cadente Tacitum præterisse: nec esse auxiliatum. Ustiones & sectiones medicorum intrepide constanterq; tulisse. Hunc tamen currentem in se canem quum repulisset: dixisse difficile esse hominē penitus exuere. Tangebatur ergo aduersis Pyrrho: non conficiebatur. Necnon Zenonem aut ipsum Anaxarcum non pungebat dolor in cruciatu illo tyrannico & immani: quem uterq; perpessus est: non tamen senebat quorum non modo nulla est audita uox querelæ. sed ipsos etiam tyrannos insectati contumelia & conuitio. ut clarissime ostenderent: nō in dolore acerbitatem esse sed nasci. & mollicie tenera eorum qui nollent aut nescirent ferre. Quod uerbum auditum est ab Affricano lamentabile in morte fratris: quod a Luculo? qd ab Anaxagora in interitu filiorum quorum affectus est uehementior ut plane intelligam nullam calamitatem esse aut tam grauem. ut uirum fortem stabilemq; perturbet Aut tam leuem ut mollem & inconstantem non possit euertere. Nemo fuit unquam cui non aliqd acciderit in uita triste & lugendum. ut recte mihi fecisse uisus sit uir ille qui amicum consolaturus: credo in morte domestica conscendere eum iussit in locum editum unde prospectus esset in urbem totam patentissimus: percontatusq; est: an in tot & tam amplis tectis aliquod uideret expers luctus & doloris. & in quod casus & funera nunquam penetrassent. Latissime patet hominum miseria: nec quisquam est qui se miserum & calamitosum non possit putare quum uelit. Beatos autem se facere soli possunt: quos nulla queas uis impellere ut se miseros arbitrētur. Quod si uerum est illud ab Antisthene Cinico dictum: eum in fœlicissimum omnium qui cupiat fœlix esse. & illud quoq; erit uerum: qui minime fœlicem esse se cupiat: eum omnium fœlicissimum: ut uideatur fœlicitas omnis posita in contemptu & despicientia maxime earum rerum quas affectat cupidas: ratio non probat: instabilitas euertit ut diuturnæ & certæ esse nequeant. Atq; ideo homini sapienti & immensam quandam ac infinitam seriem stabilitatis cogitanti: nullo modo cupiendæ & ne curandæ quidem. dolor enim uoluptatem & mœror lætitiam comitatur in his quæ sunt fluxa: caduca: instabilia. Triumphat seno adolescens in comœdiis puella uiciata. Quum autem dimitti oporteat amicam nihil miserius. Cadunt animi & uno momento: summa fœlicitate in miseram recidit condinonem: quo quid potest esse turbatius? Qui autem amores aspernatur: hic neq; lætitia gestiat inani quum fruetur: neq; si frui nequeat dolore afficietur: suspēdisse se laqueo. Menip Cinicus fertur pecunia insidiis erepta. idē me puero accidit praetenti sacerdoti in Campania: quum nepos flagitiosus scrinia surripuisset: cur ita censes factū? nisi quia spem omnem in pecuniis collocauerat: quibus potuisset sine molestia carere si contempsisset. Distrahitur in partes uulgus in bellorum euentu diuersusq; est hominum fauor: diuersa cupientium. Quid tum? quem obsecro uidisti unquam aut audisti amici uictoria exultantem quem calamitas: si qua est subsecuta non euerterent? ut quantum inde elatus: tantum hinc eiectus uideatur. Alius si deturbatus paterna domo: si agro auito spoliatur sit in iram totus excandescit: armat sese etiam ad parricidium. Unde æstimatio tam uehemens nisi ex impotenti quadam & effrenata adhesione earum rerum in quibus omnis spes reposita & confixa est ut auelli nisi morte non possit. Est qui uxoris adulterium: qui ignominiam familiæ: qui nominis cōtumeliam nequeat moderate ferre. Addit hic stimulos iniuria ne citra utilitatem sit aliquod quod ferri non putent oportere: quos equidem non accuso: sed illud cogito ex eodem fonte oriri omnia: ut tanto uehementius moueamur perditis rebus: quanto spes erat in his reposita maior & cupiditas ardentior. Nihil enim dolemus perdidisse nisi quod adepti delectamur & efferimur unde fluctuatio nascitur uolupta-

& afflictio doloris ualidissima eneruamenta uirtutis non solum in fœminis:quarum uis om-
nis est ebetior. sed etiã in uiris magnis & philosophiæ deditis. ut in Periandro & Menippo
ut in Chilone quorum hic læt inaulli dolore interierunt:quibus duabus rebus qui succũbit:
nihil potest esse uiolentius ad omnem uirtutem depellendam. Fomenta malorũ omnium
cupitates sunt:rapiunt hominem sublimem:dantq; præcipitem in cutas:in ambitionem:in
spem:in metũ:deniq; in pelagus quoddã miseriarum importuosum & inquietum:eũq; nunc
magno æstu doloris obruũt:nunc molli efferũt aura uoluptatis ut intelligamus esse homi
ni magno & excellenti ab opiniunculis uulgi uentosis & inanibus & quid sibi uelint nesci
entibus:longe recedendum uincendamq; naturam ratione. Hanc nulli motus:nullæ ptur
bationes possunt excutere. Constat semper nec diuellitur fortunæ ictibus: cui nisi pareatur
semper in luctu:semper in miseria & calamitate uersabimur ut morosis accidit: quibus ne-
mo est qui possit satisfacere:omnia ad sui contẽptum referentibus. Erũpat uulgus in plan-
ctus & querelas:putet se maximo affectum malo:quũ moritur aut propinquus aut amicus
cum pecunia eripitur:aut ager quum uis infertur:aut iniuria quum amores aut cupiditates
aliæ non explentur Fortem uirum ista non tangunt:aut si tangant non moueant. titillent
non alliciant:refricent nõ exulcerẽt. Laudatur uetus mos Liciorum:apud quos lugeri funera
nõ licebat nisi in ueste muliebri:ne parentũ quidẽ a liberis putare ui derent non esse uiri lu
ctum & lachrymas & molliciem omnẽ. Idem uidemus in tragœdiis cædes quidẽ & exci-
dia mulierum animos grauius præmere, Scelera autem & turpitudines nõ ita. Heccubam
altius dolor euertit q̃ Helenum. Quippe ad rabiem usq; efferata est œdipum pudor quam
Iocastam uehementius. ut luce se orbauerit. & si uirum sapientem:qualem philosophi mul
ti diffinierunt:exhibuerunt pauci:nulla uis debet superare. sed relinquamus Stoicis istam
fortitudinem qui sapientem esse uolunt & saxo & ferro duriorem. ut nullo impetu aut ictu
externo moueantur:quod qui efficerent:non homines illi quidẽ. sed dii potius esse uiderẽ
tur Quos tamen poete mollescere præcibus uolunt & placari donis. ut magis Aristippo sit
assentiendum:cuius illud est. Motus primos animos nõ eẽ in potestate sapientis. sed sæpe
de improuiso perturbari. sedari autem tempore & consilio. Condimentum rerum omniũ
modus est:quem siquis aut non attingat aut excedat fœlix eẽ nullo modo possit. Siqdem
fœlicitas si qua est in uita ea & moderatione & statu animi tranquillo nascitur. ut qui con-
stanter omnia ferat fœlix:qui autem succumbat infœlix sit existimandus. Ita neq; iracũdũ
beatum censeri oportet. neq; ambitiosum aut auarũ. neq; ẽt gloriosum & inflatum super
bia. quum singula quaq; mutatione rerum perturbentur. ordo non adhibito:fert natura si
ue sit illa opinio ut doleamus incõmodis propinquorum. ut interitum lachrymemus ut fune
ra uultu uoce:squalore lugamus. Sunt etiam datæ homini lachrymæ:ad hos casus & mise
riam. sed illa laudis amplissima est arra si modus adhibeatur ẽt potus & cibus & similia. qa
sunt ad tuẽdam uitam necessaria. sumuntur illa quidem semper fere sine laude. Frugalitas
autem & temperantia & moderatio quandam afferũt his in rebus dignitatem. ut quo par
tius hoc speciosius & salutari sumi uideantur. In tẽperanti uero & profusa gula nihil sordi
dius & saluti peius:par est ratio lugendi. nam si ita ferat natura ut lachrymemus: quod ha
bet laudis eiulatus? quid lamentatio illa muliebris:me miseram:me afflictam? O cœlum.
o stellas:quid unguium in uestes. capillosq; sæuicia interdum & in genas:habeant sibi hãc
mollem imbecillitatem muliérculæ:quas natura fecit ad lachrymas paratiores Armauitq;
ululatu & coma. Communis tibi casus iste cum multis est:moderate autem ferre cum pau-
cis & cum omnibus fere subeundum hoc sit iugum ut fratribus careant:soli qui optimi sũt
non detractant. Laudanda uero Biantis uox illa præclarissima & digna eo qui inter septẽ
est habitus cum infœlicem esse qui infœlicitatem ferre nescierit suam. & aliorum incõmo-
da non meminisset. qui autẽ grauius dolore q̃ opus est afficietur: cadet ex dignitate uiri:
nec poterit non infœlix eẽ non miser:non calamitosus:addendum etiam non stultus repu
gnans necessitati & naturæ:legi non obtemperans:quã tamen effugere fas est nemini. Vi-
ro autem forti & inuicto quid tandem potest afferre casus aut fortuna? mortui parentes nũ
ciatur fungetur officio suo:seducet uultum:si uolet ẽt lachrymabit:dabit pietati quod erat
dandum:manibus iusta persoluet. Seruabit tamen modum constans ipse sibi:nõ cadet:nõ
frangetur. Licuit hoc perspicere in utroq; Affricano:qui mortem fratrum constantissime
tulerunt. Licuit in Antonio. in Luculo. im Pompeio. Licuit ætate nostra in Alfonso rege
clarissimo. Multos colligit. M. Tullius:colligunt etiam non cõfectos mœrore muliebri &
languido. sed erectos & despicientes tæla impetusq; fortunæ. Itaq; perferuntur hi casus a ui
ris non barbaris moderate:etiam a fœminis interdum:non solũ quia frequenter accidunt
& euitari nequeũt. Uerũ etiã qa laus est magna in cõtemnẽdo. & tranquillitas maior: alio-
quin nemo

quin nemo non in summa esset miseria & molestia. Quis enim constare potest si quouis externo motu quasi uento excutiatur? Aut quando tandem cessabunt cōmutari externa? Nautæ similem esse oportet uirum sapientem: Nam uita nostra omnis transfretatio quædam & cursus est. Moles hæc corporea qua deferimur nauis. Vita qua decurrimus: mare opiniones nostræ uenti sunt. Fortuna & æstus quibus agitamur & illidimur: cupiditates quæ ab opinione oriūtur. Anchora qua sustinemur ut quiescamus: ratio est. Themon quo dirigimur: consilium: uel sæuiat late pelagus: strideant usq;quaq; uenti: & undas æstusq; permisceant: ubi ualet anchora: nil periculi est: q̃diu themone duce nauigatur: rectus est cursus in portum. Qui autem fertur ad casum & fluctuat: huic neq; portus neq; anchora potest esse salutaris. Ita uel exæstuet fortuna & perturbationes mille præter oculos erant: si ratio subsit & consilium ualeat: tuta est uitæ nauigatio. Nec aduersus procellarum impetus pertimescemus quocunq; deuehemur. Facit Homerus Vlyxem impeditis cæra auribus ad Syrenes nauigare: ne blandis & dolosis cantibus illiciatur: eundem etiam uentos ab Aeolo Culleo inclusos accepisse: & quæ nostri reliqua. Mirum est ne hæ Syrenes & hi uenti cupiditates insane afflantes. Nū attendit uir sapiens: sed occludit aures cæra: ne dulci pereat ueneno & fraude muliebri: temere ne putas hominū appetitus īmoderatos: & puellis & uentis a sapientissimo poeta cōparari. Nā quid puella blanda illicientius: aut instabilius & turbatius uento? aut utroq; exitu periculosius. & tn̄ uidemus Homerū quū Vlyxem expressisset uirum sapientem exprimere & cōstantem uoluisse: cui motus insolentes cohibenti omnia uidet esse tranquilla & quieta. Cæteros autem fortunæ æstu fluctuare. Nam si morbi si cupiditates quas sis nunquam expleturus: si calamitates: si mors: si exilia: si pturbationes aliæ quæ uitæ insidiantur: & sunt inumerabiles te sollicitum habeant: quando eris non sollicitus. quando non tristis. confectusq; molestiis & criminis Censet Epicurus eam ob rem deū nunquam consenescere: quando nullius rei causa cura teneatur: unde cani oriantur: & laxētur genæ. Stulte quid Epicurus curam tollit a deo: sed aliquid fortasse cogitauit: quod non stulte tueretur & deum & qui sint deo proximi omni molestius liberos esse oportere quod ad sapientem spectat: propinquum ac similem deo nullo metu affectum: nulla erectum spe nisi uitæ melioris. Nihil aliud putantem ad se pertinere: nisi quod se initio auferri non possit: cætera casus & fortunæ iudicantē: neq; in secundis rebus inani exultantem: gestientemq; lætitia: neq; in aduersis labentem & concidentem: qui ultimum uitæ diem neq; affectandum putet: neq; metuendum reiiciendam curam omnem rerum humanarū ac spem omnē in deo: in uirtute: in seipso reponendam. In liberos autem & fratres & propinquos naturā sequatur nō opinionem: & quod uereor ne duriuscule dictum uideri possit. Aues imitabitur quæ pullos fouent q̃diu egere uideantur: mox relinquunt & ne curant quem. Idem fit in cæteris animantibus: sed brutorū hoc. Quid in iis qui ad cœlum emigrarunt: quos nos statuis erigimus & templis: arisq; & thure ueneramur & appellamus sanctos. Perfruūtur illi quidem suprema atq; in mensa uoluptate. Quantas ipsi capiunt nos complecti mente non possumus: obtusi mole corporea deniq; ut sunt: ita ex omni parte beati reputant: sed num moueri eos incōmodis propinquorum censes aut nuptiis lætari filiorū aut parentū funere lugere. Equidem ipse nō censeo: sed esse liberos puto: & ab omni effectu seiugatos rerum mortalium & caducarum: Alioquin ne beati quidem essent aut fœlices: Quū sit fœlicitas constans quædam & firma plenaq; perceptio rerum omnium: quæ ad beatam uitam expectantur: propinquitates aūt & diuitie & affectus oēs quum nō sint firmi & ad oēm fortunæ flatum agitentur: Non explent animum sed incendunt potius: Ita si & beatum experte tueatur iam quū illi hæc aut nō assequerent aut amitterent: desinerent beati esse: & in lætitia illa in mensa & sempiterna lugēdi parentes essent: Amicorū fortunæ deplorandæ: multa cupienda: & dolendū & lætandū oīaq; ad naturā & sensum reuocanda: nec defuncti uitæ laboribus: sed in altū educti uiderent. Vnde latior esset prospectus malorū: sensusq; uehementior: quo quid esse posset absurdius aut quæ uita non beatior. Ergo uident illi quidem & sentiūt incōmoda suorū & clades & iniuria: sed nihil censent ad se pertinere: quorū status collectus & firmus nihil desyderat externū: nihil alienum curat. Eadē est ꝓposita uia præstantibus uiris: & magno cursu contendentibus ad imortalitatē: ut nihil debeant accipere quo excutiantur: & magnitudine animi inuicti & excelsi & cuncta nisi sese ipsum aūt quod supra se est continentis: ut etiam dum sunt in uita habitare cum superis & beati esse uideantur: uel ruat cœlum: uel aurum gremio nascatur: nihil a se discedat: & æquabilis ad omnem casum & euentum neq; magis tristis neq; magis lætus quocunq; fuerit in statu colocatus. Iam uides fratris mortem nihil ad te pertinere & nec ipsum quidē fratrē nisi quod ex eisdē parentibus natus sit: pulset animū propinquitate quasi nō pediculi: nō alia multa ex eisdē

parentibus nasci soleant:quæ abiicimus & necamus. Valet humanitas uiuentibus: Valeat cognatio & consuetudo mortuos tanquam nobis dissimiles & alienos & nostri nihil indigentes non curemus nisi is esse desinas aduersa fortuna:qui fueris secunda. Neq; enim fas est fungi eum duris rebus: quem prospere nō extulerunt:uirtutum tuaꝝ magnus cumulus & mira omnium consensu prædicano. Nulla tamen præclarior modestia & mansuetudie tanta fortuna præditus:superasti hominū inuidiā:ut quanq̃ amplissimo in gradu positus sis: Nemo sit qui tolli te altius nō cupiat:qui tam benignis rebus animi elationem suppressisti ut nulli sis habitus insolentior:q̃ quum esses priuatus:num a natura discedes tua:& quē deliciæ fortunæ non mollierunt:minæ exasperabunt? Sunt quos dura non conterant:mollibus tñ insolescant. His acerrime posse resistere magna quidem laus:sed non solida & expressa gloria:& qualem cōsequi oportet qui in uirtute cultum:in deo spem:in templis illis cœlestibus studium omne posuerunt. Hos inquā in uita ipsa abductos:a corporis massa rebusq; terrenis durare oportet ad omnem impetū fortunæ:ut siue arriserit ac sese blanda ultro obtulerit contemnant:siue torua atrox q; minetur & feriat:resistant fortiter:nec cedant loco:& sese animi mucrone tueantur: Nam conflictari opinionibus:& ferri quo uulgus distrahit:tam uanum est q̃ ipsum uulgus:& ad cumulum malorū addit aliquid semper:ut quo plus lugeant hoc sibi magis existiment esse lugendum:& nec unq̃ sibi modū adhibet stulticia cui uis accesserit opinionis. Sed iam ad externa ueniamus: Sunt aūt quæ diximus in primis salutaria:si modo uenas adierunt:quæ ut maiora sunt quā & ebibi facile possint: nisi ab iis qui stomachum non habeant:ita ebibita summam habent uim ad naturam cōfirmandam:nunc fomenta quædam adhibebimus:quæ cutim lassent:laniantq; durinā illam qui mos est medicoꝝ:primum afferre potiones mox inungere membrū & confricare:ut si interna illa non conferant:ualeant externa & quod reliquum est morbi exhauriat. Andreas frater militie iam a puero institutus:ad trigesimū usq; peruasit ætatis annū:laudemq; est in re bellica & nomen consecutus. Inde Pii Pontificis secutus arma in eo bello:quod gestum aduersus tyrannos qui in Italia & fide regia & ecclesiæ imperio defecerunt in Campaniam ꝑfectus agminis proficiscitur. Hic superatis Casinatium angustiis dū hostē ab impedimentis repellit:sagitta traiicitur:inde Capuā ab exercitu delatus:post aliquot dies oībus christiano more persolutis:uita excessit:idemq; tibi de morte qui de uulnere nuntius ē allatus. Hic multa sunt quæ dolorem augeant tuū:primum omniū mors ipsa:& mortis genus ætasq; morientis:deinde solitudo tua:qui unico orbatus fratre non habes in quo conquiescas:tum matris uxorisq; desyderiū quæ morienti illa filio:hæc uiro non astiterint:nō redigam te hic etiam ad Stoycos:missam faciā illorum durata callo sapientiā:doluens hactenus quantum fuit dolendū:ualuit in te ius naturæ & cognitionis:perrexerint lachrymæ uiam suam. Deniq; hominē te pussimū in tuos:& tenerrimum in fratrem exhibuens. Hæc iam abierūt omnia:ut accusationi locū nō relinquerint:quū & naturæ succubueris oia uincenti & reuocari illa quominus sint facta nō possint. Hoc nobis est euitandū ut rugas istas frontis tuæ tandē laxes:abiiciasq; uultus mœrorem:nullā ad rem nisi ad miseriā & lachrymas profuturū. Nam quid est per deum in mortalem:quod tamdiu tibi censeas dolendū an quia fratrem amisisti:quasi non oēs qui fratres habuerunt aut amiserūt:aut amissuri ipsi sint. Neq; enim Philemi esse possūt aut Cadmei:fratres ut pari euētu oēs una moriant̃. Nec esse est alter alterū:ut ortu ita sæpe occasum antecedat. Equidē esse puto multa stulticiæ genera:sed nullā hac inter mortales uersari insigniorē:qui quum nemini liceat mortē effugere semp hanc tanq̃ nouū aliquid inauditūq; exhorrescimus:querimur:lamentamur:& cui magna est inuidia moleste ferre:quod cæteri ptulerint:quicūq; hanc in lucē exierūt:quod ferent etiā qui nascent̃ oēs:& quod nomine ꝓfiteamur re ipsa præstare recusamus inuitiq; mortales moriamur. Quod si neq; militiam miles:neq; nauta nauigationem:ex quibus appellantur:reformidant:Q uid nos qui morti addicti idē nomē sumpsimus:expauescimus? aut quid est quod illos imitari non sponte atq; animis pleni nō moriamur? aut quæ natio immunis? quæ gens? quæ imperia? Placet aūt primū de ipa morte dicere:qua de re uō multa dicent̃:quum sit a summis uiris accusare disputatū & copiose. Nos uero pauca ex multis colligemus:ut sublato terrore illo graui & horrendo:cætera quoq; facilius auelli possint: ut ne scintillula quidem remaneat doloris:non sopita & extincta. Quod ita fieri ostendamus nihil esse in morte mali. Ardua quidē res:uerum ad tollendum animi dolorem salutaris & necessaria. Nec tñ ita probatu difficilis:ut probari nequeat. Nam si quid esset mali:id uel in ipsa morte esset uel ante mortem:uel ubi essemus mortui. Primum mors habet ipsa nihil quod malum sit:Imo nihil quod non bonum potius:modo uita honesta antecesserit Est enim mors seiugatio quædā corporis atq; animi cū amissione sensus:& abducat̃oē uoluptatum

luptatum excogitata:& natura tanq̃ ad subsidiũ opemq; mortaliũ:ut accurrat tanq̃ quies ærũnis:curisq; grauissimis & membrorũ latitudini:Quippe assidua est elementorum quibus cõcreti sumus cocertatio inter sese dimicantium:ita ut oportuerit quieté & modũ adhiberi. Eam nos pugnam oculis nõ cernimus:sentimus tamen:Quapropter ut corporis post agitationẽ diuturnã:quies & somnus irrepit:sic post perpetuã elementorũ conflictationem mors quæ nihil est aliud q̃ sopor diuturnus quidam & cessatio a laboribus occulte mẽbra ipsa fatigantibus. Alterum accedit prœlium animi & corporis inter sese tanq̃ boum iugo reluctantium:quorũ tanta est digladiatio:tantaq; contentio:ut qui sciat & possit moderari inuenias neminẽ:quum ille imperium sibi datum putet:Alterum custodiam & carceres erũpunt nõnunq̃ ueluti estro puncti & per deuia doloris uoluptatisq; feruntur. Atq; alter alterum impedit:trahit:præcipitat ut neq; animus recta perspicere queat:sæpius mole corporea tanq̃ nube & tenebris:neq; corpus cohercitum imperio animi afferri in uoluptates & flagitia:ad quæ est natura ipsa propensum. Quum aũt dissoluuntur uterq; uiam suã pgens tranquiliorem adepti statum conquiescunt maximis molestiis liberati. Nec animus labitr in flagitia & illecebras:nec corpus trahit:affirmant phisici rerum præstantiam in eo uideri consistere:ut quæq; sint puriora minusq; permixta:Qua ratione & elementa suis in centris lucidiora esse ut supremos orbes solidiores etiam principem & moderatorũ omniũ deum purissimum & simplicissimum putant:nec asciscere sibi quicq̃ rerum externarũ. Quũ autẽ seperatio confusionem illam & tanq̃ eluuionẽ permixtã & turbidã tollat:fit etiã ut ibi corpus emarcuerit:in puriorem quandã naturã partes ipsæ reuertantr:quanq̃ de corpore cura est nulla. Sunt enim membra & spolia quædam animorum quæ quocũq; abiiciantr:cõstat animus nullo affectus detrimento:Itaq; siue coniiciantur in stagna corpus:ut Peones solẽt siue condiatur ut ægyptii:aut a canibus laniatum dissipetr ut Medi & Hircani faciebãt:siue combutantr qui mors fuit priscis:neq; dolorem sentit aliquem:neq; afficitr uoluptate pristino sopito sensu & extincto. Qui aut iam euanuit:aut si quis sit animum comitatus eius sequitur uestigia & coheret semper:eodẽ nostræ cogitationes:eodem consilia feruntr:animũ ipsum ad cœlum usq; comitantes. Quo autẽ fertur animus eodẽ ipsi pergimus:Siquidem animi nostri ipsi sumus:corpora uero uehicula quædam:quæ in cœlum uolantes comitari nequeuut grauia & terrenis perfusa:atq; oppressa ponderibus:animi uero quo pacto se habeant exuti coporibus si nõ oculis:mente tñ uidemus:certe beatos uita non facit:mors facit:quibus iam nec morbi nec curæ sentiuntur:nulla impediri mole liberi repetũt domicilium & patriã:deinde ante mortẽ nescio quid præcedit formidolosum & horrendũ. Sed illud ipsum quid est aliud q̃ trepidatio quædã uana & stolida:nihil enim stolidius q̃ timere quod ut ueniat optandũ sit. Vbi aũt aduenerit optimũ iudicandũ. Sed dolor morbi uehemens & cruciatus & cogitatio & uita prædita. Hæc sunt quæ metũ incutiũt morientibus quibus si careret mors:nemo nõ sua sponte discederet e uita quotiens aliqd accideret molestiæ quod permulti fecerunt:in quibus nõ tantum ualuit magnitudo doloris aut cupiditas uitæ:ut Cleantes & Chrysippus & Zeno & Empedocles ex græcis:ex nostris aũt Cato Merula:Catullus:aliiq; permitti qui oẽs ipi sibi manũ intulerunt. Sed quis erit animo tam infirmo tam nullo robore ut hæc pertimescat. Dico autẽ de uiris:nã quid uulgus faciat aut pecora nõ multum laboro:quod si dolor tantus est ut ferri nequeat:iã tum deinit esse:quũ amolius ferri nõ põt. Si uero sit colera tua facilis nihil est quamobrẽ exterreamur:ut utrum nihil habere debeat mors terroris. Deniq; ubi sumus extincti qui metus restat:quæ formido futuri mali? Contendit pulchre Epicurius mortẽ nihil ad nos pertinere. Nã nos non esse ubi mors sit ubi nos sumus illam nõ esse ut simul esse nõ liceat. Perniciosus hic sermo & in Epycuri officina elaboratus extingui omnia uolentis & deleri morte. Nos aũt etiã si nunquã hoc dixisset Epycurus:illud intelligimus sensum corporis tolli omnem & interire funditus animo alias in sedes emigrante. Eam ob rem sitim:algorem:æstum:dolorem:uoluptatem & quæ sunt similia nõ sentiri extinctis nisi quantũuis diuina natura leges excesserit:ut quanq̃ exuri mens nostra nequeat:exustionem tamen sentiat sceleribus diluendis donec expientur:modo tanta nõ sit ut dilui atq; expiari non possent. Qui metus longe ab est ab his qui recte uixerunt:aut si id non fecerint tamen sancte uitam finierunt. Quod Andreæ fratri scimus euenisse:nihil prætermissum est morienti:quod ad beatã uitã cõsequendam spectaret. Quod si dolor:si morbus contemnetur:si uita sancta & laudata antecesserit: Si etiam non sancta:exitu tamen emendata non uideo:quid ita consternemur perculsi & exanimati metu & ex ea quam non solum expetare oportet sed ultro accurrere? quod maximi uiri cognouerunt. Contempserunt mulierculæ confugientes ad comam:ungues:ululatum:Nationes quædam feruntur in Asia ubi natales & puerpera lugentur:celebrantur

Interitus & funera:existimantes mortem uita esse potiorem:quum sit uita omnis refectissi-
ma:laboribus & curis ut iam inde ab initio uix in lucem educti uagiamus & affligemur tã
quã egressi ad miseriam:& fluctuationes perpetua uita duraturas:unde morte exoluimur so
la.Quis non audiuit Thracum lapillos quibus dies solebant annotare fœlices candidis:ni
gris infœlices:qua uero die nascebantur:nigrum apponebãt ut ostenderent hominis ortũ
infœlicem esse.Quod si ẽ ut uita sit infœlix fatendum & illud erit mortem esse fœlicẽ:qua
uitæ labores extinguntur:collegisse quidam feruntur uitæ incõmoda:enumerant casus ua
rios fortunæ:morbosq; innumerabiles:horas:dies:annos computant in quibus fieri solent
cõmutatiões subitæ:ut nihil expers sit metus & periculi.Deniq; genera mille cõmemorant
molestiarum:quibus in uita circũsepti & oppressi labe corporea nisi stulti simus mori cu-
piamus Repetunt etiam mortis bona libertatem animi & tranquilitatem ut uacet morbo
& uagetur latissime:lustretq; omnia nec perturbationibus exæstuet:quas antea ĩfussus mẽ-
bris capiebat:nec ærea terrena uolutari:nec luteas i colore domos cortilibus paulopost de
moliendis extructas modicis & angustis ĩteruallis penetraliũ.Sed euolare ad locũ illũ stel
larũ splendissimum:distinctũ nouem orbibus:ornatũq; syderibus:nec cũ uulgo & mulier-
culis uersari:quarum familiaritate in terris utebatur:sed cum ipso principe omnium deo:cũ
cœlestibus illis diuinis:æternisq; animantibus:aspicere autẽ nõ unã aut alteram urbẽ quæ
tamen in uita aspici ex omni parte uix põt:sed terras materia:cœlũ:nationes:regna:gentes
intueri:tot etiam simulacra rerum infixa cælo quæ nũc caligine obducti nõ uidemus:quæ
si nunc tam uident pulchra:tam longo interuallo suspicientibus:quanto quum accedemus
propius pulchriora uidebunt?quid dicam concentũ illum cœlestẽ suauissimũ nunq̃ audi
tũ auribus nostris orbium tantaq; rum dulcem sonũ grauibusq; acutis cœlestiũ aures mul-
centem atq; complentẽ quasi sint cũ his:aut tymphana aut lyra comparanda:aut conuicia
ista quibus hominum aures appellantur contumelia & contemptu lacessitate.Nam potus
atq; cibi quoniam res sunt spurcæ & in fœditatem exeunt:illic nihil indigemus.Sunt enĩ
alimenta corporis & fomẽta libidinum quanq̃ faciunt poetæ Tantaliũ apud inferos sit &
fame laborare auaritiam & cupiditatem detestati nõ quia sit ardor sitiens extinctis aut esu-
ries:Verum ut ostendant eos qui impie ac fœde uixerint teneri pristina infirmitate & pre-
mi curis quæ ad eum cuius uita fuit sanctior accedere nullo modo possunt:sed omnia per-
uertit opinio.Gentes sunt quædam in Italia non procul a Lyri amne quæ quum mouun-
tur propinqui lauant uino:perunguntq; cadauera.Et panes atq; caseum congerunt in ora
ut in noua expeditione habere cibaria:nec sine annona & comeatu discedere e uitæ cam-
po uideantur.Prisci uero trientem imponebant ore deferendum pro portorio Sunt qui
nouas sarciant uestes quo sint ornatiores:quo efferuntur:accipianturq; magnificentius:mul-
ta sibi confingit hominum stulticia:quæ superuacuum est colligere:addunt his rationibus
adductum Cadinumm il ũ Indum quum hæc in Platone legisset:præcipitasse se in pela-
gus.Et Empedoclem se in flammam coniecisse.Tum Socratem quum fugere potuisset:
mori maluisse.Porro parentem deum optime consuluisse hominum generi ut paratũ esset
præsidium aduersus iniurias tyrannorum & impetum fortunæ:ut si quando hæc modum
excedant aperta sit & expedita:fuga liberari cupientibus:quanquam abest id longius a fide
uera.Fas enim non est quenquã in iussu dei ex his angustiis discedere:uimq; sibi ipsum af-
ferre:quod tamen si manu fiat:extern a nobis non a uictoribus uacat culpa:quo plane in-
telligimus mortem ipsam exitum quendam esse & discessum a malis Fuit quidam uir sa-
piens qui ita arbitrabatur mortuos uiuis nequaq̃ differre.Auxit opinionem Euripides ue-
rem se affirmans:ne cum uiuere dicamur mortui simus.Viuamus autem quum mortui ex-
istimemur.Etiam Stoycorum quidã ita sentiebant uitam hanc nostram mortem esse dicẽ-
dam.Quam uero mortem dicimus eam uitam uideri:Quod ideo uerum putant:quoniã
hic omnia fluxa sunt & instabilia & nunq̃ explorata:sic fore & quotidie pereunt:occidunt
intereunt:nec pars est ulla in nobis quæ non singulis quibusq; interuallis immutetur & de
nat iam esse quod fuerat:Vnde fit ut non solum mors dicenda sit ea commutatio:sed assi-
dua mors & interitus quotidianus:Vt tanquã Ticius ille Poeticus alligatus in monte Cau
caso pascere uultures iecore rediuiuo:ita nos ad alendam morte reuiuiscere uideamur:nec
nunquã firmo in statu esse nisi cum uita excessimus quo mihi recte facere uidentur Asiatici
quos dixi soliti funera suorũ plausu celebrare:ut nulla sit apud eos lætitia profusior:quod
non facerent si quid esse in morte mali arbitrarentur:sed putant id quod est molestias in
cursu uitæ grauissimas esse subeundas a quibus nulla re liberari magis possint quã morte
Sed missos faciamus Asiaticos aut imitemur potius:Quum igitur nihil sit in uita stabile
nihil erit:quod non poterat in uita:siquidem perire est:e pristino statu ita discedere:ut iam
illud non

illud non sit ipsum amplius. Mortem autem nulla comitatur: Aut perturbat mutatio. Migrantibus enim uita timendũ nũ est esse iterũ in morbos redeundũ: aut calamitates pferendas aut suspiciendas inimicitias: aut iuuentutem relinquendã: labendumq; in senectutem aut inopiam subeundam: uiuentibus accidunt hæc eiectamenta procellarum. Mortuis oĩa tranquilla sunt & portuosa: Quamobrem tunc desinemus mori: quum moriemur cum uita extincta ex hoc æstu fugiemus periculis defuncti rerum humanarum: æthereas sedes assecuti in quibus sita est fœlicitas illa beatissima & sempiterna quã in terris non aspicimus in cœlo scimus eẽ præpositam. Hæc affert mors quam horremus & tanquã laruas & lemures fugimus: formidamus: expauescimus ut redire liceat hominum stulticiam: qui tanq̃ aues nondum mansuetæ ad cibum metuunt: feruntur q; attonitæ: cauea tota fugitantes. Ita nos stulti mortales ad tantum munus quum porrigit̃ nõdum edocti expallescimus: latitamus: nullam fugã prætermittimus: ut eo nõ feramur quo omni esset cõatu cõtendendũ. Genus inquis mortis: nõ mortẽ deploro: quod foris in bello sagitta traiectus ẽ: nõ morbo domi ĩ cubiculo extinctus: leuire hoc dolorem tuum debet: nõ exasperare. Primũ propter gloriã rei publicæ bellicæ: Deinde quia quo celerior mors est: hoc minus sentitur doloris. Multi patent aditus ad mortem: Nec magni refert quo nam modo: aut quo in loco moriamur. Viuentibus aliquid potest afferre solatii domesticus interitus: nõ quia iocundus sit deficiẽtem fixis intueri oculis: & manu sedula tangere etiam non sentientẽ: sed qm̃ peregre qui occidunt eos putamus multis incõmodis confectos uiuere adhuc potuisse nisi fuissent destituti & ope medicorum caruissent: aut fide seruoꝝ: aut cõmodiori diligentia: quæ res & si est molestissima: tñ ad ĩmanitatem pertinet eorum qui nõ rite astiterunt morienti: plerũq; cõfigimus ipsi negligentiã & si nulla fuerit: fuisse tñ cõtendamus: unde odia uidemus nasci & inimicitias sempiternas: & nõ desertores tantum illi sed etiam parricidæ fuisse uideantur: humanitatis & contubernii iure uiolato. Si autem nihil sciamus defuisse ex his quæ præstari potuissent: domi fortunam dumtaxat censemus accusandam nostrã nõ aliorũ negligentiã: aut perfidiã seruorũ: quibus sublatis rebus nõ est quod timendus sit militaris interitus: sed appetendus potius est propter gloriã. Magnifica uero res quod quum ignominia multi reddunt: ad fratrem summa cum laude reddidisse: multos aut laqueo aut igni aut securi sua scelera extinxerunt: plerique inglorii: obscuri ĩ lecto morbo assumpti sunt in his laus nulla: summa in illis: & tamen omnibus est pereundũ: & reddendũ quod accæperunt. Qui aũt bello pereunt. si modo iuste arma aut inferantur aut ꝓpulsentur illata: perire gloriosius nõ possent. paritur splendor nominis & nescio quid insigne & memorabile: quod & morientẽ honestet atq; illustret: & posteritati afferat ornamentũ: Effert sũmis laudibus Demosthenes & Atheniensium cladem: qui pro patria & libertate uitam amiserunt. Leonide uero exitũ & Spartanorũ omium qui Persico bello ceciderunt: quæ historia nõ tollit in cœlũ Nec uideo in sũmis laudibus Romanorum quicq̃ fuisse. L. Hemelii morte speciosius: aut duorum Scipionum in Hispania: aut. M. Marcelli in Brutiis quorum primus effugere quũ posset maluit cum gloria perire. Sed Romanos dicimus quos natura ipsa incendit ad gloriæ cupiditatem. queritur Eneas apud Virgilium Diomedis manu nõ occubuisse: etiã Phalerıs quanq̃ uita erat fœda & immani optare se ait militari ferro interire: sed erant hæc uulgi fortasse. Quid Socraticus Xenophon uitæ rationem ab eo edoctus qui est omnium mortalium sapientissimus iudicatus: hic quũ audisset Grillum filium apud Mantineam occidisse re diuina quam forte faciebat non intermissa: coronam deposuit. Mox percontatus quo nã modo esset mortuus audiuit in prælio dimicantem: coronam resumpsit. Quam aperte clarissimus philosophus ostendit speciosissimam hanc esse mortem propter gloriam & splendorem militarẽ atq; ideo expetendum: ubi magnitudo animi elucet & excellit: pulchrũq; mori succurrit ĩ armis: ut ait poeta. Vbi fere nemo nũquam cadit ignauus: fortes plærũq; fodiuntur: soliq; intereũt animo & ætate uiri: Que migratio? qui exitus honestior? inter tot casus mortesq; uirorum q̃ ubi uirtus impellit. ad moriẽdũ ignauia reuocat: quod solis fere accidit bello pereuntibus. Potuit frater in adulterio deprehendi: potuit insidiis circũueniri inimicorum: damnari parricidio: insimulari sacrilegii: accusari impietatis & pfidiæ potuit & aliis multis quæ & uitam illi eripuissent & affecissent te dedecore: In elephanticos & comiciales morbos: in alios multos potuit incidere: quorũ ea est uis interdum ut infælicissimum sit non posse mori: quid uenena quam acerba sunt: & certa ad perniciem? Quid naufragia & præcipitia & casus mille quorũ uis est subita? sed neq; scire ubi quis intereat q̃as: neq; manibus pompæq; consulere: sitq; inhumato atq; insepulto pereundum: quod genus mortis etiã poetæ detestantur: qui si posses fratrem in tot discrimina uitæ reuocare inuitus ad te rediret: plenus gloriæ & ornamentis militaribus quibus contentus emigrauit: sed est

niosa fuisset futura:mors autem plena glorie.Itaq; maluit usum tibi sui eripere relinquens memoriam:q̃ obscurus ante oculos uersari tuos:ne quotiens esset affuturus:totiens de ei' ignauia cogitares.Erit enim memoria illius apud te semper iocunda:quam tu cum amicis:cum propinquis:cũ ceteris hominibus in medium possis afferre.Etenim duæ sunt uiæ in cursu uitæ pagendo:quanq̃ diuerso calle eundum tñ in mortalitatis exitum pducentes. Altera eorũ qui studiis dediti artiũ optimarũ ætatẽ omnẽ in umbra litterarũ & studiorũ otio consumpserunt:eorũ altera militiam securi puluerem solem ferrum pati didicerunt. Vtriq; spe quadam adducti nominis & famæ sempiternæ:Horũ magna est fuitq; semp de laude contentio:utrum iter esset expeditius & exitius illustrior.Nam & res gestæ nisi memoriæ mandenẽ:quum eorum excidunt ætate qui gesserunt:& qui scribunt nisi quæ & ulris fortissimis gesta sunt scribant magna & illustria uix habent:quo baculo ad immortalitatem ipsam possint peruenire ut ratio quædam permixta uideatur.Tu quidem umbratilẽ & otiosam ingressus uiam ifœlicibus auspiciis contendis ad summum decus & litteris & religione quorum uterq; aditus est patentissimus.Ille ad gloriam nominis:hic ad fœlicitatẽ beatæ uitæ.Frater uero difficilius iter arripuit & laboriosius:quod quantum uitæ ratio pre misit:tuam perficit.Quid doles igitur aut inuides potius celeriter ad metam conscendenti? sed non erat quantam sentis animo gloriam consecutus:expectabas fortassis imperia & regna & quæ militia comperantur:sed an censes minorem esse laudem una hora decem passuum milia conficere q̃ duabus uiginti:cucurrit in stadio:& quod ei datum erat Campi in eo nõ est superatus.Cæteri quia plus spatii habuerunt in curriculo:plus forsitan non tamẽ maiore cum gloria cucurrerunt.Quid hinc optandum putabas:nisi ut strenuus & inuictus haberetur.Habitus est strenuus ut magis nemo:nec a quoq̃ uictus est.Si aũt occubuit:non est quod queri possis:qui nunq̃ illum immortalem futurum cõcupieras.An illud nõ cogitas cum bello mori nunq̃ indecorũ pro iustis armis interire speciosissimum:non esse illum rapinæ siccariorũ nõ nepharia & funesta latrocinia nõ iferẽdæ sociis clades ad bellũ impulerunt:non agri finitimorumq; cõtentio bellum illud fuit:ut ullo unq̃ arma in Italia honestius illata uideantur pro optimo regem contra rebelliones & pfidiam tyrannorũ pro Patrio regno cõtra peregrinos & Barbaros pro sanctissimo Pontifice contra nepharios & delendos ex hominum memoria:quos neq; fides tenuit regia & iusiurandum:neq; paterna beneficia neq; iussa Pontificis:neq; interdicta sacra terigerunt.In hos fuit bellum iustissimũ:honestissimum in armis signa ecclesiæ:signa regia contra impios & pfidos secutus est contra satellitum impetus perfidissimos qui ne turca parata iam acie iuaderent nostri effecerunt:cõatusq; pii sanctissimos demorati gloriosissimam uictoriam ex ipsis prope manibus eripuerunt. Horum temerariam impietatem dum Andreas frater persecutor sagitta traiectus est non semper tuta uirtus a periculo est.Fauet interdum fortuna temeritati improbrum:Sed quãto magis licuit fortunæ aduersus innocentiam optimorum:tanto cumulatoria illis sunt proposita præmia.Mortuus est frater religioni:mortuus Pontifici:mortuus deo est:ut ipse uersibus expressisti:nomen:familiam:patriam:ordinem complexus.Ortus Luca fuit urbs hæc mihi patria lege.Andreas nomen Piccolomina domus.Cum duce Malfiti turmæ pro fectus equestri:Occubui ecclesiæ Pontificiq; Pio.sic quod multo est præstantius non solum sibi & gloriæ:sed etiam aliis summa cum laude est mortuus:ut si cui mortalium ea eẽt data optio quo pacto decedere uellet e uita:non dubito fuisse hanc unam mortem expetiturum:in qua laus summa breuissimus dolor:amplissima præmia & superatum est periculum.Illud graue & horrendum quod fere multos solet intestati moriantur:& sine omni re diuina:quod fratri non accidit.Nam more nostro ubi est expiatus iniungi se iussit afferriq; eucharistiam.Deniq; omnibus perfectis sacris:pompa honestissima est elatus:quæ mors laudem quidem bellum:exitum autem mediæ pacis habuit præmia uirtutis:illa a deo in cœlis & pio tibi in terris reddentur:quorum causa dimicauit.Illud autem quod & mulierculis dicitur antequam fructus uitæ sumpsisset:ereptum esse neq; uerum est in fratre:& est eneruum & molle:decessit trigesimum natus annum:qua ætate nulla ad moriendum effectanda magis.Nam fructus iuuentutis sumuntur omnes:& senectutis molestiæ nullæ attinguntur.Est enim limes quidam medius ætatis ad quem qui non accedit restat aliquid spatii quo frui cum iocunditate potuisset.Qui autem excedit hic labitur in angustias & dolores:& quanto progreditur longius tanto fit corpore quidem imbecillior & ebitior.Nec minus homines q̃ equi:boues:elephanti & quæ spirant omnia quædam habent interualla ætatis ut primis annis quo propinquiora sint ortui:hoc sint infirmiora & ferendis laboribus inualida etiam ad uoluptates uitæ percipiendas:nondum experrecta: ad quas paulatim excitantur donec uentum sit ad metam:postremis autem tarda & lan-

guicia & effeta uiribus prurigine ac macie:morbisq; mille contabescunt. Solum quod medium relictum est:robustum ac potens est ad pernicitatem & laborem:quum autem ab infantia gradus quidam iocunditatis per annos educti ad hunc usq; locum augeantur:eodẽq; consistant:& inde quasi lapsu quodam precipitii onera & molestiæ senectutis incipiant. Fit ut in hoc ipso quasi termino annorum:& ætatis positum sit illud temperamentum naturæ absolutum & perfectum. Omnis itaq; uita diuturnior:euecta prius ad hunc locũ perfunduntur naturæ bonis quæcunq; ab ea dari possunt amplissima atq; optima. Quum uero prætergreditur procliuis iam & præceps data:& ætatis optimæ commodis carere incipiet & grauissima ac molestissima subibit incommoda:& in portum malorum omium senectutis lapsa rapietur. Gens est hyperborea uictu aspera non procul & Ripheis montibus & mari Caspio:hi cũ ad senectutem flectit ætas cingere sertis ceruices feruntur. Atq; ita læti & coronari sese præcipitare in pelagus:qui etiam mos fuit extremis Indis:quum aut annorum pondere:aut morbo ingrauescerent:ultima nõ opperiri sed procul a conspectu cæterorum in uastas abire solitudines:mortemq; expectare quorum qui haberentur sapientiores non expectare dum soluerentur:sed ultro se in flammam coniicere atq; ita accelerare quod nunq̃ facere nt:nisi tædio effecti senectutis:sed hæc corporis incommoda nataq; aucta ab annis. Videamus quid animis afferat ætas diuturna:taceo anilem iracondiam:morosos & delyros senes & amentes:ut nõ temere repuerascere dicantur:plætunq; mendaces ebrioli garruli semper cicadisq; persimilles:qualem Græci Titonem fabulantur. Vita autẽ & scelera crescunt cum annis:nec ulla est seges uberior. Erasq; est illa inquinatior quæ plus spacii nacta est ad sordes hauriendas:dies est nulla in qua non delinquatur:etiam qui habentur optimi resistere temporis insidiis non possunt:ut obsessis accidit. Ebibimus maculas & magis magisq; fœdamur:quæ depurgari haud poterunt:Horrent cœtus hominum nonnulli ex nostris:mortemq; affectant fugiunt in siluas & nemora & uastas solitudines: ibiq; sese macemat ínediã & uigilia:& tamẽ sæpe incauti superantur. Quod in hoc medio bello uoluptatum existimandum est ubi libidines struunt in nos aciem:flagitia circũstrepunt:opugnant tot tantæq; cupiditates:quibus qui fortius resistunt:timent uehementius. Nulla fuit gens in qua religioso ualaret. Etiam Egyptii quanq̃ fœdissima:quæ non ita sentiret i sanium animas minore apud inferos plecti cruciatu q̃ puerorum esseq; candidiores. Puerorum autem q̃ adolescentium & sic deinceps se habere ut eẽ dies suppliciorum:ac sordium causa uiderentur:quoniam non solum studiosus itur in scelera:uerum etiam frequẽtius tanq̃ quottidie ad peccandum instruamur annis præceptoribus:Tum nemo fuit nunquam uitæ tam illesæ custoditæ:quem quum morti appropinquaret non peniteret diu uixisse:quinq; non cuperet multis ante discessisse annis:quum uideret suauitatem uitæ etiam diuturnæ:quanq̃ magnam atq; ante discessisse annis:quem nideret suauitatem uitæ etiam diuturnæ:quanq̃ magnam atq; insitum omnibus tamen perbreuem fuisse. Calamitates aũt ex eius diuturnitate & supplicia nata esse sempiterna:ut quo plus uixerimus maiores hausurimus uoluptates:hoc plus periculi in morte timeamus. Ita nec corporibus tuta est uita diuturna:nec animis quod si exempla cætera non ualeant:nec moueat ratio:illud cogites auctorem sanctissimum religionis nostræ:quum uiuere in longum potuisset ea prope ætate mori maluisse qua frater est mortuus:ut nullum sit oraculum quærendum certius de uita finienda. Video autem & aliud quod te feriat. Erat uncius & in quo reposita spes familie uidebatur:Nam tua aliam ingressus uiam sacrisq; initiatus spem omnẽ posteritatis abiecisti Solitudinẽ itaq; deflæs tuã:& gentis intemitionẽ deploras. Primum solitudo est nulla:de inde etiam si sit nihil est in ea mali Quis enim se solum censeat quem serui:quem sodales: quem amici comitentur:& quæ maior est frequentia congressus quæ iocundior:quem studia litteratum suauissima non comittentur solum:sed teneant totum atq; amplectãtur: ut si uiui desinit cum mortuis loquare:qua uita nullam uult zeno beatiorem esse. Quid dicam fortunam tuam cui nemo est non familiaris quiq; non studeat fieri coniunctissimus ut etiam si cupias in tanta turba atq; cœtu solus esse non possis. quæ societas & si non omnis est firma:sed plæraq; intenta ad prædam:eo tamen spectat solitudine queri non debeas. Accedit Pontificis beniuolentia summa fide grauissimisq; laboribus comparata:non uult ille neq; ferre æquo potest animo ut te solum appelles. Quippe multum de eius gloria detraheretur si quos grauissimus princeps amat:quos gentilitis donauit:& secum dies noctesq; uersantur. hi se destitutos arbitrentur. Sed ea ẽ fortasse molestia maior q̃ sublata spes sit posteritatis & sine certo hærede tam amplæ quæsitæ opes relinquendæ:nec futuris qui prisco more nomen tuum & parentum:auorũq; referat. Grauis Hercule iactura semper secũda cogitanti:& cursum habenti rerum ante oculos (ut uult poeta) lætari Anchisen longa serie nepotum

nepotum quos aut nunq̃ sensit aut plærunq; iactari calamitatibus ac cædibus sensit:& esse
in miseria ut in altero uoluptas sit nulla:in altero summa perturbatio: Quid ad te nepotes
pertinebunt? Quid pronepotes & turba illa secutura & posteritas omnis etiam si ita uis in
immensum propagata? quam nec uidebis ipse nec audies nec intelliges quidem segregat⁹
a corpore:auribus atq; oculis carens per quos hæc terrena penetrant ad animum & ita itel
liguntur. Nam rerum diuinarum aditus est liberior ad mentem nullo circunscriptus limi-
te cœlo si recte uixeris in terris aut contra suppliciis excruciaberis si prune aut neq; boni ne
que mali quicq̃ senties quod nequaq̃ est existimandum. Fac te igitur futurum beatum:
Quid tunc opus auxilio nepotum:quid fœlicitati tuæ nec addere quicq̃ potuerunt:nec de
mere? Nam si facere illam meliorem possent: possent etiam deteriorem:ita quum casus il-
lorũ:quum morbos:cladesq; cognosceres:summum gaudium:ingens tristicia labefactaret
& desineres beatus esse:quum beatus is sit cui sic constant omnia ut nihil expetatur & per-
turbari aut diuelli non possit. Si autem omnia forent tuis prospera:accumularẽtur diuitiæ
cresceret dignitas:splendor domesticus gentis augeretur:etiam in imperia & regna. nihil
tamen possent hæc addere quo fieres beatior:nihil afferre quod antea cumulo illi fœlicita
tis defuisset. Nam quod perfectum accumulatumq; est:huic addi quicq̃ non potest:si quid
autem possit addi non fuerat illud putandum perfectum. Ita neq; gaudebis magis nepotũ
causa:nec dolere ullo modo poteris tanq̃ si nunq̃ esset:aut essent alieni. Sin uero ipse sis in
cruciatibus addictus miseriæ sempiternæ. Primum læticia erit ex his nulla si sint in malis:
si uero in bonis inuidia erit illa non parua. risus tuorum & uoluptates insanas:exultatio/
nesq; & cantus plaususq; uidere in supplicio positum. Nulla est conditio miserior q̃ quum
in calamitatibus nostris propinquorum animi afferantur læticia:& ubi illi ludant:potent:
etiam commessentur:Nos mœrore siti atq; inedia confecti pereamus: Quæ inuidia tunc es
set acerbior: quum eorum opes ipse peperisses: & obstreperent flagitiis domus quas ipse
ædificasses. Sed fac nullam subesse inuidiam:quæ potest esse res tam secunda posteris ut le
uare queat illorum miseriam: quibus perpetuo supplicio damnatis omnia sunt tristia &
acerba & perdita. sint autem illorum neq; mala neq; bona ad te peruẽiant. Quid tua refert
quo in statu sint qui post te nascentur? trahimur dices charitate propinquorum & esse eos
cupimus beatissimos etiam si nihil sint nobis allaturi. Fateor ita esse & ualere plurimum
naturam & humanitatem. Sed quid si eorum nec recordere quidem aut cogites? uale-
ant aut egrotent: iactentur casibus aduersis an fortunentur: uiuant an discesserint e uita.
Hæc si non cogites si non ages animo perinde erit ac si nihil esset: Vt si nunc in Ethiopia
ex tuis quisq̃ egrotet:aut in India quem nescias ad te pertinere: ut fieri solet in comœdiis
ubi nouæ affinitates sæpe exoriuntur: patre aut propinquis peregre profectis: tamen nec
eius aliqua ad te peruenerit noticia:nec sit unq̃ peruentura. Quid hic tibi potuerit doloris
aut lætitiæ? equidem nihil puto Eadem est ratio posteritatis cuius nulla est nobis extin-
ctis futura cognitio. Eodem spectat quod de nomine ipso dicebabatur. Quid si his in locis
multi sint qui tuo uocentur nomine? qui tua qui maiorum insignia & titulos reseant? Id
quæso quid ad te non sentientem:non magsi q̃ ad aui tui tritauum tua fama laudesq; per-
ueniunt:quem ipse nunq̃ cognouisti:nec te cognoscent:qui ex tua gente exorientur. Vide
quantũ abdicamur & cogitatione & spe postentatis quæ nulla uia ad nos sit uẽtura. Lauda
bunt inquies me mei:& facta ac dicta celebrabunt:& iocundum est laudari etiam ab absen
tibus. Verum id quidem si compertum erit nobis:si nũciatum. Si uero nihil tale fiet tã ad
nos pertinebit:q̃ quod nihil refert:etenim circũferuntur de te absente multa:sunt qui uirtu
tes:sunt qui doctrinam singularem:sunt etiam qui fortunam admirantur & extollãtur fa-
cere solent etiam aliena cogitantes. Quantum igitur te afficiet si quis aut heri te Neapoli
laudauit in conuiuio? aut accusauit Romæ? modo nihil sis auditurus:dissimulant sæpe fi-
liorum casus:aut parentum ab amicis:ne causam afferant doloris:quod tibi etiam accidit
in fratris morte aliquantulum suppressa a tuis:ne uno mœrore te afficerent: interea ita ui-
uebas: ita efferebaris:ut si nihil accidisset. Putat quis interiisse filium:& cruciatur animo:at
ille inter meretrices cantusq; debacchatur & diffluit: consertus uoluptatibus par est ratio
laudis & contumeliæ. Est in manibus omnium uox illa præclara Diogenis. Quid ad me si
fere lanient non sentientem? At magnificum est & pulchrum propagari in gentem: expan
di in familias:ut quasi ire agmine in posteritatem uideamur. Quod etiam arboribus & plã
tis est insitum. ut stirpes proferant:alant:educentq; uirgulta tanq̃ ad hæreditatem uitæ. &
spem propagationis sempiternam. Equidem fatetur natura datum:ut omnia sese tueantur
& conentur parere ex se fœtus similes:in quibus ubi ipsa ent extincta uiuere & perdurare
uideantur. Sed hoc quoq; q̃ sit miserrimum cogitemus. Quota quæq; tam fœlix arbor cu

sus uirgulta non plerũq; ferro abscindantur:aut manu uiq; euellantur? quotus quisq; mortalium:cuius posteri si modo in longum eant: ferro non laqueo:non ueneno sint interituri? quos quanto tibi satius putares nunq̃ esse natos:q̃ ita morituros. Si laudem ex his speras necesse est & ignominiam pertimescas. Mitto fures:siccarios:paricidas quos necesse est succrescere tam longa serie temporum. Nec me latet abhorrere hanc opinionem a sententia multorum qui præstare censeant:uel ad extremam gigni miseriam & ultimos cruciatus:q̃ non gigni. Sed cur ita sentiam? non est hoc in loco differendum: tantum illud est huius rei ut intelligamus posteritatẽ gentis in lõgum prorogare. aut nihil ad nos omnino pertinere. aut si pertineat satius esse occidere funditus:& tanq̃ amputari:spe omni futuræ stirpis detruncata:q̃ semper angi curis & perturbari casibus eorum qui post nos subnascentur: ad dituri fortasse ad miseriam aliquid:ad fœlicitatem nihil allaturi. Videmus in sacris institutis q̃ sit uirginitas grata motientibus:non solum in mulieribus:quam uetus religio uoluit esse intactas & immunes a libidine. aut uestales albanæ:sed etiam in uiris:ut galli in Megalensibus quibus non solum uoluptas repressa libidinis ferebatur. sed etiam potest ea erepta in nostris autem quæ uirtus pudiciciæ celebratior. Q not uiros audimus in religione nostra probatissimos discessisse sine liberis:sine omni stirpe cognatorũ: quos tamen nemo est qui neget esse beatissimos: quod minime putaremus si quid ad beatam uitam posteritas conferet. Censet Theofrastus nihil ad parentem liberos pertinere: quanq̃ peripathetici nõ assentiuntur:opinati etiam liberis constare fœlicitatem: quod plane uidetur absurdum: cũ non minus infœlicem efficere parentem ut paulo ante diximus: q̃ fœlicem possint. Nec uideo cur Aristoteles Diogene beatior:aut Socrates Aarchiselao:& alii qui liberos genuerunt. Omnis hinc nascitur gemitus in tragœdiis exiguam uoluptatis degustatiunculam multa inficiunt doloris uenena:obstrepunt domi perpetua flagitia: fiũt cædes foris: cõmittuntur adulteria: quæ si ipse tanq̃ lemures illi nocturni per tecta: uagus posses intueri totũ te euerterent: & ex omni fœlicitate animi deicerent præcipitatum in perturbationes anxias & miserias plenas ærumnarũ: maxime si clamare aut ulcisci uolens: nec ferrum nec uocem posses attollere: quanto fœlicius cum Agenore acturi si nullam stirpem reliquisset. Cum Oedipi incestum nepharium: cum duorũ fratrum mutuas cædes illa duo portẽta haberet ante oculos: si modo ullus est sensus harum rerum apud inferos: quanto etiam Dardano si Priami infœlicem exitum: Si stuprum Cassandræ: & exilia cædesq; aliorũ intueat? Q uam calamitatem filius parenti intulit libidine accensus: & licentia paterna Periandro interfectus filius uitam dolore eripuit Eundem exitum tradunt fuisse Chylonis. Ex causa diuersa: quippe uictorem in olympia filium osculatus moritur: ita nec in dolore tuti a filiis sumus: nec in lætitia securi. Q uid dicam Arthasersem fœlicem profecto regem sineq; habuisset fratrem: neq; liberos genuisset? Quid Mytridatem Ponthicum duo clarissima exempla impietatis. Nulla gens est: nulla natio in qua scelere filiorum parentes non conciderint: domestici splendores non sint obscurati: non lafacta nobilitas: non fortunæ dissipatæ: non euersa & profligata imperia: nec in nostra erit manu quales futuri illi sint: nisi democritus accurrat medicamento illo periculo quo nasci filios faciebat formosos bonos fortunatos ut neq; naturæ neq; fortunæ aut industriæ adiumẽtis egeremus. Si autem necesse est longo tractatu temporis fore: aliquos ex tuis improbos & flagitiosos: qui laqueo: qui securi confecti gloriam illam a te tantis uigiliis partam obtenebrabunt. Quanto utilius est ita mori ut hæc non pertimescas: tutusq; ab iniuria posteritatis: tutus tibi collectusq; discedas? Graue est iniquis non habere cui tot opes relinquamus: agros: domos: pecunias: uasa: suppellectilem deniq; omnem: querela est hæc angusti animi & nunq̃ de liberalitate & munificentia cogitantis. Cedo obsecro quamobrem relinqui ista tuis dices: nempe ut fruantur. Equidem sic opinor: at tu non potes frui ut tecta magnifica edificent. Ac tu non potes edificare ut in liberalitatem conferantur. An a te ipso conferri nõ possunt? possunt uero: & equidem exploratius: nam quid illi facturi sint non facile est diuinare: prosor midem fortasse: absument: dissipabunt: & hæredem habere ut est apud Theofrastum quem non possis exhæredare si uelis: durum est: deniq; ratio erit nulla tam efficax quæ persuaderẽ queat homini sapienti minus beatum eum esse qui prolem non gignat: aut sit orbatus genita: quæ res si in nostris ualet liberis: quanto magis ualebit in his qui sunt fratrum: quibus si careas non erit tibi ipsa in morte suspirandum: quod accidit his quos curæ filiorũ misere affligunt cum uident in factionibus & inimicicis grauissimis esse deferendos: plerumq; in fantes atq; solos & egenos ita summa cum tristicia discedunt e uita filiorum curis inuoluti & obruti: quod nequaq̃ accidit sine stirpe discedentibus. Maxime autẽ uereor ne te perturbet æterna mors: & fratrem non in complexu parentis esse mortuum: & in luctu propinquorũ: nõ

quorum:non a te atq; amicis deploratum. Nihil est quod dolorem non excitet dolere cupienti. Quid habet molestiæ mors peregrina? Si qua est nobis acerbitas in interitu propinquorum ea est: dum efflant animam morbo superati: dum fratres æstuant egroti: & sensum queruli mæstiq; deficiunt: dum clauduntur oculi: & sint in manibus: & loti sagulo ac peplo inuoluuntur: etiam dum efferuntur eliciunt lachrymas: & uocem sandapalia pompa: quod illa lugubris & funera Hoc qui spectat & assidet morienti excruciari necesse est & afflictari animo. At tu ne audiuisti quidem: fuit enim idem nuntius & mortis & uulneris ut grauissima molestia liberatus esse uideare. Video sanctissimum uirum dum Satyrum fratrem deplorat multa colligere: nec contentus usitata querela uulgi. Quid faciam? cui me relinquis & destituis frater. Acuit noua spicula doloris quibus ipse se feriat: gelidum amplecti fratrem & exanguem sustinere ulnis: & tamen quod manibus teneret perdidisse. Lambere totum halitumq; inflare morienti: tum fraternum amorem: singularem consensum animorum & concordiam. Deniq; multa pietatis argumenta colligit & incitamenta lachrymarum dies noctesq; somnos: cœnas etiam uestigia commemorat. Itaq; non potest cogitare de fratre sine lachrymis. Nec mirum id quidem materiam ipse sibi quærit. & occasionem lachrymandi quæ nunq̃ deesse potest his qui conserant manus: suspiciunt & intuentur cœlum: syderaq; appellant. Quid hac insania dementius? non ita examinate ac perdite luxisset fratrem nisi ante oculos iacere mortuum conspexisset. At illi non affui inquies patientius decessisset in fratris gremio: immo uero miserius si te præsentem aspexisset multoq; dolentius. nam si de uulnere tibi significari uetuit: quanto magis uoluit de morte. Ac uero post post mortem quid afferunt extinctis lachrymæ? quas aut non sentiunt qui sunt mortui: aut si sentiant ægre ferunt: quos in uita dilexerunt eos sua causa laborare & eẽ in luctu? Si autem qcquã afferant: eas tu fudisti absens. ut & funeri satisfeceris. & dolor morienti fratri non sit illatus: nec est quod te censeam accusandum fecisti humaniter & pie qui charissimi fratris discessum æquo animo ferre & lachrymis temperare nequiuisti. Sunt illæ uobis natura datæ ad humanitatem & misericordiam: ad significandas acerbitates nostras & amicorum calamitates ingemiscendas ac deflenda funera parentum: fratrum: propinquorum: quæ omnia certa sunt humanitatis & naturæ. Eamq; ob rem prisci illi qui rem diuinam: qui religionem. qui sacra: ritus: cærimonias inuenerunt: nõ solũ nõ uetuere lugeri extinctos: sed etiam certa lege statuerunt: ut & parentes liberi & uxores uiros lugerent: qui mos etiam hoc tempore aliquot habet nationes: ut quæ uirum non fleuerit: capillum non laniauerit: uestem nonársciderit: genas ungue non notauerit: dotis parte mulctetur: non nunq̃ tota dote si omnia cõtempserint. quod nec poetam latuit in amicorum funeribus etiam fleri oportere: ut palynuri mortem illachrymauit Aeneas: qui est egregie ab eo poeta ad effingendam religionem institutus: ut quæcunq; faceret: diceret & cogitaret ea omnia ad rem diuinam & pietatem ostendendam facta: dicta: cogitata uiderentur. Sic alius aliquãto poeta melior: sed iratus & lacessitus: cum multa esset imprecatus inimico quem non nominat indeploratum inquit proiiciare caput: quasi magnam haberent uim lachrymæ ad mortem liniendam: uel ad honestandum funus: uel ad aliam uitam emigrandam. Quapropter non accuso lenitatem tuam cũ multorum cõiunctam opinione & a natura non abhorrentem: nec ad illorum exempla te reuoco qui clades filiorum porrecta fronte siccisque oculis perspexerunt: habeant sibi illi uel sapientiam quam non intellexerunt: fortasse uel robur animi quod aliis in locis præstare maiore cum laude potuerunt. Verum illud contendo nihil ad fratrem ptinere: sudetis uim lachrymarum an obdurueris animo: quem oculi subsequuntur ducem moderatoremq; uoluptatis & doloris fac te totum fluxisse in lachrymas totum in squallorem abiisse: quid ad fratrem ea res: attulit commodi? quid a te utilitatis. Nam & illi nõ prodest: & tam bene operam perdis quã qui altissima uoce compellat nihil audientem: ubi raucestis ipse ille nõ mouetur: nec: ulla est stulticia maior q̃ ubi minimũ pficis: ibi plurimum laborare anaxagoras cũ esset propinquus morti interrogatus a Lampsacenis nunquid fieri uellet respondisse fertur ut pueri quot annis qua die ipse decessisset ludere permitterentur. Digna uox Anaxagora: lachrymæ enim & luctus & mutatio uestis delitiæ sunt mulierum. etiam Getæ quanq̃ i culti moribus funera cantu prosequunt: Hosq; imitantur Asiatici quos diximus. Clausissem inqs oculos officio functus extremæ pietatis: incessissent nouissima uerba. Iacula sunt hæc & tæla tã his qui assunt q̃ qui moriuntur. Sed qd tum tuis ipse manibus extulisses an alienis? tam bene cõponi mories alienis potest quã efferri. Nam de uerbis nihil attinet dicere: fuere illo nouissima cum abiit in militiam & iocundiora & certa magis nõ tristia: nõ blesa & interrupta singultibus permixtaq; suspiriis. Nam quid oscula? quid amplexus? & ulnarum cæterorũq; membrorũ contractatio: & fra-

cta & mollis quasi non etiam uiuentibus sint indecora: nec honesta censeantur: ubi tamen subest delectatio & perfusio uoluptans nonnunq̄ at in dolore neq̄ magni sint animi: sed lapsi & inconstantis & tristiciam augēt amplexanti: nam extinctis minime sentiūtur. Quae si sunt lugubria & funeri ornando accommodata: sunt tamen mulierculatum se totas in coma & ueste & lachrymulis positas existimantum: ad uirum nihil affert mutatio uestium & squallor promissae barbae. Nam comam laniate fas non est aut barbam uellere. Conducuntur Romanae quae mutata ueste mortuos lugeant: Etiam praeficae quae comam uenti lent: q̄ lanient potius. Horum uoces audiuntur maestae & lamentabiles: lachrymae fortasse non fluunt semper. Sed an putas hoc genus hominum quicq̄ addere ad eos: qui lugentur nisi risum fortasse aut bilem excitent: uiuentium ea est uanitas: non utilitas morientium: cuius rei causam si requiras nulla poterit afferri non uana & a uulgi nata opiniunculis: sed aucta postea & producta in aetates. Quae omnia si nimis dura uideantur & humanitatē exuere: uincamur si ita uis: & natura iaceat ratio & pareat affectibus: & naturae ipsius uestigia sequantur: si modo natura est non opinio: excurit illa lachrymas in calamitatibus: sed eas nō diu fluentes statim docuit arescere ut aperte uideatur perbreuem quēdam imposuisse modum lachrymandi: equidem demiratus sum uocem illam tuam plenā moerons Excusanti enim mihi tarditatem consolationis meae illud grauiter respondisti. Nunq̄ mi Campanae tam sero me consolaberis: quin uulneri semper medearis: nunq̄ cicatrici Proh deum immortalem: quod tātum uulnus animi ut curari non possit: si modo tempus adhibeatur. nisi ipse te deseras & rationis fomenta aspemeris. Nihil acerbius populo Romano Cannensi clade: & perpetuo illo bello calamitosius: modus tamen lugendi mulieribus adhibitus est: ut non solum lachrymis insta uigesimum diem: sed omni luctu abstinerent: quod si pullos & funebres habitus tantulo spatio in tā magna clade deponere iussae sunt mulieres. Quid tibi censeas faciēdum: cum ne in mulieribus qdē aequare uestium squallorē lachrymae consueuerint: Nec una erat uia priscis finiēdi luctus etiam publici: nam & nouae aedis edificatione: & lustro censorio: & uotis publicis exoluendis finiebatur: qui ad omne spectaret. Priuatus autem cum liberi nascerent: aut nepotes aut alii propinquiores: eo qui esset mortuus: aut patre: aut uiro: aut fratre ab hostibus redeuntem: aut cū honor in familiam ueniret cum desponderetur puella cum in sestum consensissent. Erant igitur causae multae squalloris deponendi ut plane tollent: luctum esse diuturnū. Saepe multa praestati ad diem cum dignitate possunt: quae tamen egressa modestiae fines uidentur turpia: ut lauari: iocari: ridere: & quae sunt similia. si fiant parce & liberaliter possunt ferri. Sin se iactent intemperanter & effuse pro mūdicia mollities: pro urbanitate scurrilitas accusabitur: & insolentia pro laeticia. Itaq̄ cauendum ut ait comicus. Ne quid nimis: & natura fert: ut laus omnis posita sit in mediocritate. Voco autem mediocritatem non ut nostri solent: frigiditatem quandam imbecillem & languidam: sed quae pari lance in extrema excurrat quacunq̄ deferatur. Sic in luctu communi qui nihil animo mouetur durus uideri: qui consternatur mollis possit: Quorum media est quam graeci uocant: nostri temperantiam. Ita uides aut nihil fuisse tibi lachrymandum aut modice supplorandum fuisse: quoq̄ illud est fortius: hoc nō tantum habet roboris: sed quia coniunctum est naturae caret uitio. quicquid excesseris illiberale erit. qua de re fortasse plura diximus q̄ erat necessarium. Nam de humatione si dole as: poteris ubicūq̄ posita sint fratris ossa sepulchrum erigere & si hoc quoq̄ uanissimum ē. Sunt enim sepulchra diuitiarum testimonia ut dixit Anaxagoras: non mortis honestamēta. Neque enim foelicior Pompeio Licinius: aut Ninus Alexandro: aut Romulo Mauseolus quorum fuere monumenta ornatu & structura celeberrima. Vetat lex duodecim tabularū fieri sumptus lamentationesque funebres: ut neque rogum struere liceat: neque ascia polire: neque mulieribus genas radere: neque adhibere lugubrem eiulatum. Caetera quoque funerum celebramenta ueteres sustulerunt: uncturas: compotationes: & plures lectos qui sterni consueuerunt & sepulchrorum magnificentiam: & caetera quae a leuitate uulgi nata sunt repressa a sapientibus. Sic apud ueteres Athenienses & Romanos luxuria sepulchrorum imminuta legibus: ut neque tectorium accederet: nec opera impensior quam quinque dierum: nec lapis altior quam qui quatuor uersus heroicos caperet: quos longos ait Cicero appellasse Ennium. Etiam mulierum celebritas summota est: & parentalia & tedae & faces: caeteraque expiamenta: sublati ludi & uisceratio & ferales tybiae: & uespiliones & polinctores absoluerunt. Restant praeficae quae pretio conductae lamententur: ut sit luctus expeditior ubi dolor sit simulatus. Addiderunt etiam poetae aliquid: laurum humidam & mentem pro portorio: quae usus reiecit: & sunt uana: si gentilitas haec superuacua existimauit. Quid nobis qua despicientia contemni oporteat praesertim non pro futura? Quid ad fratrem si

marmore clausus non sit expolitus auro: Quod si est magnificentia in his rebus ea tota est ad ostentationem & iactantiam eoꝝ qui fecerunt. mortuis autem nulla ẽ iactura minor q̃ sepulchri: undique se aperiẽribus uiis ad inferos siue tegamur urna siue in sepulchro iaceamus: nec nostra refert condamur humi: an cremati urna contegamur: tonque in cineres eamus. Qua de re uarii fuere errores Peones conicere in stagna mortuos solebãt: qui mos fuit etiam Leucadiis. Exordones autem conferre in epulas & propinquos inuitare satius arbitrati eorum condi uisceribus quam absumi a uermibus parentum cadauera in summa stulticia causa non stulta. Egyptii condiebant suos circumliniebant cæra Persæ: domiq; seruabant. Medi autem non ante humare soliti quam essent laniata feris: qui mos non multum distat ab Hyrcanis ubi aluntur canes a quibus extincti lanientur. Massilieñ. arca duplici utebantur: altera qua seruorum cadauera efferrent: altera qua liberorum sine omni planctu & lamentatione: & funeris pompa conuiuio finiebant. Athenienses orientem uersus busta faciebant nec ulla est natio gentium externarum quæ non suos colat ritus maiorum decretis institutos. tum in sepulcris ipsis cum in reliquo luctu. scindunt quidam uestem exerto pectore. Alii promittunt barbam. Squallescunt alii situ & sordibus: nec ũgues tondent aut capillum: apud quosdam mulieres passis comis ad sepulchrum usq; comitant̃ funus: ibiq; cœtu circumsistunt eiulatu quanto possunt maiore: aliis in locis uestibulũ quæ sunt lugubres non egrediuntur ut plane totum sit opinionis natæ nonnunquam e uulgo: cui assentiri perinde est ac noctu palpitare ad umbram manibusq; attractare parietem ubi quid tangas dignosci nisi ex coniectura non potest: sed aliud est spiculum plagam tuam exulcerans locus externus & a patria remotus cum optãdum sit homini in primis illic ubi lucem hauserit extingui: & humari cum suis. Habet enim nescio quid occultum ac dulce patrium solum: laresque domestici: ut perspicere licet multorum testamentis qui peregre mortui referri se in patriam mandauerunt: & intra maiorum busta collocari. Quod & si est per ridiculum: tanquam sint ossa per sese cõplexura conuictu & familiaritate necessitudinis: tamen detur id affectibus uel stulticiæ fortasse ut simul conquiescant uel computrescant potius. hoc totum nihil est: uel si quid est: dolere non potes quod Capuæ sit sepultus. Neq; enim Luca aut Sena q̃ Capua aut Hetruria q̃ Campania celebratior: non aer: non cœlum clæmentius. Tum quod dici solet undiq; ad inferos tantũdem est iter: quanquam ex hoc loco uideri potest: breuior si poetæ credas. Quippe qui illic Elysios campos & umbrarum sedes esse commemoret: quod ad loci beatissimam amœnitatem referendum est: omnium enim qui sub cœlo sunt pulcherrimus est ager Campan⁹: ut fateri debeas ad summam gloriam fratris etiam hoc fœlicitatis accessisse quod Capuæ est sepultus: ut nõ solum ex ea re dolendum non sit: uerum etiam summe sit lætandum. Habes consolationem nostram si a te non recedas & constes efficacem: ut nulla sit doloris causa quantum in nobis fuit non sublata. Sin autem etiam aliquid desideat: illud cogites medicos eos duntaxat solitos curare qui pareant & sese ipsi iuuent. Nam morosi quidem & intemperantes ipsi se perimunt: etiam illud poteris cogitare si non uestigia cuncta substulimus doloris: etiam modici uulneris diuturnam esse cicatricem & pleruq; nõ posse deleri funditus. Quod si neq; mors ipsa mali quicq̃ habeat: & gen⁹ illud fuit mortis: ut summa non careat gloria: neque locus aut ætas dolorem debeant afferre: neq; solitudo sit ulla aut si sit ea tibi molesta eẽ nõ debeat si manibus consultũ sit & rei diuinæ & omnis periculi abrasa suspitioñ deniq; causa fuit nulla: quæ te ad dolendum possit impellere: neq; reliquũ est uulneris: nisi tute ipsũ exulceres: tanq̃ unus e uulgo aut cœtu puerorũ quos quanto niteris consolari studiosius: hoc altius clamant strident q; uehemẽtius. Exhibe te fratri qualem eũ tibi uelles exhiberi: si prior ipse decessisses: cuperes uacare illũ molestia: cuperes iocundissime & de te & cogitare: & loqui: lætumq; afferre cũ amicis & ꝓpinquis sermonẽ de uita: de gloria: de rebus gestis qd ubi fiet amici rem gratam factun ad loquẽdũ te de fratre inuitabũt prouocabũtq; memoria dulcissima. Si uero te tristẽ intuebũtur & moleste ferẽtem fratris discessum: ne unũ quidẽ faciẽt uerbũ: ne qd excitent doloris ingrata recordatio ut nõ solũ mortuus ille: sed etiam memoria eius apud te extincta esse uideat̃. Fac cũ te conueniãt amici: cũ sodales & ꝓpinq nihil se tibi putẽt efficere posse iocũdius q̃ si de Andrea fratre loquat̃. Hoc modo qui apud cæteros fortasse extinctus est apud te uiuet memoria diuturna qua sola recordatio læta cõseruare potest. Hæc eni efficiet ut & sæpe & sine molestia de illo recorderis: & tu cũ spõte tua sæpe tũ aliorũ officio nonnunq̃ ad letãdũ excitabere & frater apud nos & uiuere uidebitur: & uersari iocundissime.

FINIS.

Censura in Quintiliani Declamationes.

Campanus Cardinali Seneñ S.

ENTVM.xxxvi. Quintiliani declamationes ad te nuper e Germania missas Quintiliani esse sic arbitror ut alterius & temporis & studii putem quã undeuiginti quæ circũferunt̃ illius nomine: alia uis: alia gratia: diuersus ornatus utrisq; est. At est ut semel dicã inter finittimas: perq̃ longa distantia: sed qualis esse inter optima possit. In illis qdem uisus est: locos omnes qui pertinere ad rem uiderent̃ peruestigasse. In iis dũtaxat necessarios & natos ex rebus: quam ob rẽ amplior illic & curiosior & redũdantior latissime excurrit. Hic collectus & modicus intra breues quidem: uerum suos fines se continet. Illuc ad omnem occasionem exit e stadio: ut plus occupare spatii uideatur. hic nunquam fere curriculo egreditur: ne in aliena nec toto ad se pertinentia iura perrumpat. Sat enim in illis plus est hic ponderis non minus: tum multum in illis roboris: cæterum dissipari & per interualla disiecti: hæc quod habent uirium uno corpore exhibent. Acumine sententiarum illic superior: rerum quantum ego sentio tantumdem hic gratia se uincit. Etenim in illis semper queri: semper ingemere: semper lamentari magno eiulatu: maiore etiam q̃ casus ferant artificio uidetur. hic parum querelis: multum legibus: multum interpretatione cõtendi: ut nõ tam queri cũ dicas q̃ se defẽdere. Affectus in illis multo plurimi: in iis prope nulli sunt: ut uideatur illic magnam spem ponere in iudicum animis: hic nulli rei nisi causæ cõfidere. Copia rerum in illis quãta esse posset in iis quãta sufficeret: Illic nihil quod ad rem dici posset prætermisit: hic nihil adiecit: quod non oporteret: hæc rerum diuersitas est quoq; & magnum in uerbis iuncturisq; discrimẽ: Illic & ĩnouat quædam & Epithera connectit: & translationibus est frequẽs & raro sine peane se colligit: & impressiões affert: & traiectionibus cõtinuis & spatiis spaciolisq; lætatur: hic tanq̃ de industria hæc omnia uitat: Nam simplex & purus & lætus magis numeris q̃ compositus: nec iambos quidem aspernatur & spondeis si clauditur mira diligentia negligit: ceditq; orationem breuibus interuallis: perspicuitatis studiosior q̃ magnitudinis: uideturq; cupere in illis manifesta compositione laudari: in his hoc uelle ne laudetur: utrũq; magni propositi & ostendere se compositum: & dissimulare id quod est: ne esse uideatur. Illic sententiis grauis & densus: hic minus inest libertatis minus quod possis excerpere: itaq; sic existimo: In his quæ nuper inuente sunt ad uerum declamatum in scholis esse: nam & sermones ueluti præcepta quædam antecedunt: nec unquam disceditur longius a causa: & sæpe interiectis ad rem præceptis ipsis interrumpuntur ut uideantur non minus p̃cipientis esse: q̃ declamantis. Illas alteras otii cuiusdam domestici secretiorisq; studii fuisse: multaq; scripta ad ingenium: multa ingesta: multa incumulata: quædam etiam ad poeticas usq; expressa delitias: q; non tam alienis parcere auribus q̃ ingenii sui uiribus obsequi uellet: nec ulli reddenda esset ratio: quantum diceret: omnibus quantum posset. Et fortasse illis prioribus quantum accessit curæ: tantum gratiæ depent. Nam fieri solet ut iocundiora sint quæ delectant ueluti neglecta: q̃ quæ elaborata fastidiũtur: & gratiora quæ ueniunt a iactura q̃ arte ut fontium gratia: tunc est maxima: cum labitur inter lapillos: & cursu placent suo atq; ut ita dicam geniali: non ductu deriuantur. & natura fert: ut leniore fusæ statuæ q̃ celatæ uideantur: mihi quoq; sic euenit. ut nunq̃ scribam facilius q̃ cum semel: addo etiam q̃ cum negligẽter: ita quicquid artis est aut curæ duriciæ non caret: natura facillima est. & quantum emendatur tantum durescit a studio. Equidem scio me contentionem mihi cũ multis de iudicio simul & ingenio parere. Qui animi Quintiliani scripta uiri post unũ Ciceronem in eloquentia summi ueluti in trutinã expendere. Sed ego sententiam profero meam: non quid cæteros sentire oporteat præscribo: nec ita comparo: ut non liberũ sit cuiq; aliter de utrisque iudicare. Reperiam sæpe: plus in illis copiæ argumentorum: sententiarum acuminis elaborationis esse contenderim: has puriores: faciliores: latiniores uideri. cum dico latiniores magis Romanas dico fluentes non minus natura q̃ arte: candidas quietas non fuscas non turbulentas sponte lætas: nõ studio coactas: & ut pluribus me obiiciam tælis stilo orationis qui fuit per Ciceronis tempora propinquiores: per cætera illas priores antepono. Nam & magnitudine illic amplior: & sententiis sublimior: & uerbis numerosior multo est: & nullum locũ nõ adit: & acriter insurgit: & quod in eo aliquãdo desyderauerim raro deminitur. Affectus autem quibus nisi fuerit orator armatus: quæ inferre possit uulnera uix habet: omnes uidetur effundere nisi q; eos numeros multo reddit obtusiores q̃ si impetu & celeritate iacerentur. Hæc de meo iudicio dicta coniecturam facere ex ipso codice licet: primum q; trecentas sexaginta fuisse ostenditur: quem numerum nescio an alius q̃ Quintilianus impleuerit. Deinde qm̃ Quintiliano attribuuntur: nec mul

to post.

to post Quintiliani tempora exscriptum tam uetustum Codicem puto:ut errari tam recenti memoria uix potuerit. Etiam q ante Senecam multos quidem declamasse:uerum nullius extare declamationes constat: tum q subsequuntur in Codice declamationum Senecæ decem libri:ut dubitari non possit:nec Senecæ quidem esse: quãquam illud quoq; accedit q abest Seneca lõgissime a tanta puritate. Secũdũ has Calsurnii Flacci exceptæ quædã paucæ perbreuesq; sententiæ quem ego inter Declamatores laudatum nescio an unquã legerim. Argutulus tamen uult uideri:& nisi q breuior est Senecæ persimilis:post hunc finis exceptarum subscribitur litteris maiusculis: & Anthonii Iuliani nescio cuius ac mox & extemporaneæ Quintiliani promittuntur:ut facile appareat subsecuturas fuisse extemporaneus:cogitas iam præcessisse:fuisse & alium Quintilianum superiorem hoc non me latet: sed difficile est nobis iudicare de eo cuius famam nostri maiores suppresserunt: poteris tu & aliorum iudicia quærere ut sciri possit:cum tam præclarum ex te accepimus munus: quid id sit quod accepimus. Nam illud quoq; ad liberalitatem spectat:non ignorare: quantum contulerint qui dederint:quantum debeant qui acceperunt. Ego cuiq; aliter sentienti facile accedam:non ignarus iudicium meum ex iis natum esse quæ didici:alienum ex iis quæ ignorem futurum. Vale. Censura in Orationes Tullii.

Campanus Cardinali Senen̄.S.

m ARCVM Tullium Ciceronem cum in omnibus suis scriptis fuisse longe eloquentissimum:& quod ipse gloriatur copiose:ornate:distincte dixisse uideamus:ut tamen adeo & tanto sint in precio quæ scripsit præcipue orationes effecerũt:in quibus tantum mea sententia crescit:tantum exurgit ut in aliis demittere se:pareq; sui tpis ingeniis facere:ex his erigi atq; attolli:& qd de Antheo tradunt poetæ humero tenus super omnes extare uideatur:orationũ uero quãquã sunt illustrissimæ:ardentiores:tamen possunt uideri quæ non modo ad odium inimici:sed etiam ad æmuli contentionem sunt habitæ. Ita cum cæteræ hoc præstiterint ut amici defenderetur. philippice hoc quoq; uidentur conatæ ut uno studio & eicerent Anthonium & Demosthenem. Vale.

In Victorinum de generatione diuina Censura..

Campanus Sixto.iiii Pont.Maximo.S.

c VM nonnullas Germaniæ bibliothecas nuper euoluerem:libellum inueni litteris quidem scriptum per uetustis:uerum situ atque puluere ita consumptum. ut iam legi uix nisi magna cum diligentia posset. Quem cum Candidi ad Victorinum & Victorini ad Candidum esse perspicerem. Alterius oppugnantis diuinam generationem. alterius defendendis:uisus est: quem ipse statim exscriberem:cum dignitate ac magnitudine rei:tum etiam doctrina atq; auctoritate eorum qui contenderent. Inter exscribendum uero tantum mihi acumentata subtilitas argumentorũ:tanta uis in utroq; est uisa:ut admirari utrũq; possem iuditium: nisi ex maiorum sententia ferre non possum. Et Victorini quidem ea est autoritas: ut Hieronymus suum fuisse præceptorem glorietur:& Romæ primum fateatur eloquentiæ locum tenuisse. Candidus uero & si in obscuro antea fuit:ut uix nominetur: tamen & improbando acerrimus est uisus: & in exornando grauissimus:quanq̃ hoc in libello nihil prope sibi uendicat eloquentia: omnia ad altissimam philosophiam: & ad diuinæ scientiæ reconditissima arcana referuntur. Mitto eum nunc ad sanctitatem tuam: quæ altissima rerum diuinarum scientia quanta in nemine temporum nostrorũ fuit cognoscere:& suprema quæ inter mortales est auctoritate iudicare poterit: non de re ipsa quæ iam pridem cognita & recepta est omnibus. Sed dumtaxat de doctrina atq; ingenio contẽdentium. Iam sanctitatis tuæ erit uel supprimere uictorem erroris si quid scriptum sit a Candido:quod minus per Victorinum confutetur:uel si plene dissoluta atq; eneruata sint omnia: ueritatis defensorẽ publicare: ne aut occultetur aliquid quod prodesse: aut edatur quod nocere mendatio possit. Fœlicissime Vale. In Suetonium Censura.

Campanus Cardinali Senien̄.S.

r EPETII nuper. C.Suetoniũ legeram:& hunc etiam puer:uerum quod tũc uix degustatũ est: nunc plenissime hauxi: uisus est ea libertate scripsisse Cæsarum uitas quas uixisse illi ferũt: nemini aut demi aut adiicit quicq̃: nihil ad assentationem cuiuspiam aut studium suum omnia ad itegritatem historiæ refert. Mores illorum & imperia & priuatorũ sic exprimi: ut non legere quis Suetonii scripta:sed ii ipsi speculo intueri sese uideantur uitia uirtutesq; oĩno cura & in uidiam & gratiã aperit:& quæ fortuna foris cuiq; fuerit aut domi: habitus est duriusculus

dum nec lumina quidē negligit:& sunt aridiora pleraq; & minutiora q̄ quæ nitere possint aut capere eloquentiæ corpus :sed tñ est in genere ipso scribēdi multū ponderis :eruditio uero tanta ut seueritate orationis graui & castigata : quā huic āte ponam ueterū scriptoꝝ non uideam :habebis cum hunc leges unde sumere exempla in omni fortuna possis : & intelligere quantum principum humanæ res constant : uitiis labuntur. Vale.

In uitas Plutarchi Censura. Campanus eidem.S.

c OLLEGI nup dispersas Latinoꝝ;Græcorūq; principū uitas a Plutarcho scriptas græce a diuersis inde iterpretibus Latinas factas: ut assiduis tuis studiis quibus noctes ac dies impedis:hāc quoq; additā materiā habeas:honestissimi atq; gloriosissimi laboris opus & uarietate historiaꝝ & magnitudine rerū nō minus utile q̄ iocundū:ubi & si fuit Plutarch⁹ aliquāto ꝑpensior in suos:tñ ita prudēter atq; moderate græcos hoīes latinis hoībus comparauit : ut utrorūq; res gestas tanq̄ in trutina expendēs:illoꝝ illustrauerit laudes .Nostroꝝ nō oblitterauerit : studiūq; illud suū ita uisus est rēperasse:ut:græci debeant ei plurimū:& nostri queri nō possint : Tū cōmunē etiam historiam ita referit magnis illustribusq; sententiis : ut non magis ostendere in his uitis quæ clarissimi principes gesserint : quam instituere quid nos facere oporteat uideatur exemplorum & uarietatis plene sunt omnes : utinam ea essent gratia translatæ omnes qua sunt scriptæ: quanq̄ magna pars fœlicitate ingenii eorum qui transtulerint : nitorem retinent suum & latinum acceperunt : paucæ quædam rudiores nactæ manus : traductæ sunt duriuscule·sed quibus gratia defuit interpretis rerum dignitas nihil est imminuta. tu uero nosti illam dii Pii auunculi tui sententiam:nullam esse istorum contemnendam .etiā quæ scripta imperitissime modo sit uera:quippe magis fides rerum ex historia q̄ uerborū copia desideratur.Cumulatior & absolutior si præstetur utrunq;.sed desiderare naturæ benignitatem concessum est omnibus.habere perpauci potuerunt.Nec tu uerborum eloquētiam attendas latinam in græco auctore.sed copiam rerum diuersitatemq; requiras. Ausū hoc dicere tantum esse in loco uno cognitionis rerum antiquarum .quantum in cæteris & græcis & latinis in quorum scripta extent uniuersis.Paucissimos prætermisit eorum q glo riam uirtute atq; armis pepererunt.Q ua in re gloriari nostris licet.Siciliam.Macædoniā. Græciam.Aphricam. Asiam omnem.cum una Romana ciuitate collocatas.minime tamē ad comparationem suffecisse.Fuerit Plutarchus ut esse debuit ad græcos iclinatior.extulerit suos.& ex paruis magna.ex mediocribus maxima dicendo fecerit.tamen cum illorum prope neminem qui nominari possint prætererit:nostrorum complures non attingit.P. Cincinatum Papirium Cursorem:& qui sub eo militauit priorem Fabium:Attilium regulum Clandium Neronem:tot Scipiones:Metellos:Sempronios:Flāminios alios ex priscis multos nō alia de causa ꝑtermissos arbitror:nisi quoniam quos his græcorum comparare posset nō inueniebat :expressit Galbam atq; Ottonē Cæsarum minimos :& nescio an satis dignos qui inter Cæsares numerentur Augusti :Vespasiani :Titi: Neruæ:& ut taceam cæteros: Traiani sui quo cū coniunctissime uixit :quod nemo in comparationē ueniebat : mētionē fecit nullā:Q uorum quātus fuerit splendor gestarum rerum:Plutarchus nō ignorauit: sed ea fuit magnitudo Romani nominis:ut danda sit uenia reliquo terrarum orbi: si totus ut propagatione finiū:ita Ciuiū gloria uni urbi eē par nō potuit nos uero Plutarcho haud multo minus debemus quā ipsi græci genere conciliatus illis quicquid præstiterit officio uisus est præstitisse .Liberalitate etiam nostris. Vale.

CENSVRA IN LIVIVM. Campanus Cardinali Papieñ S.

t RES.T.Liuii decades:tot enim supersūt librarioꝝ inscicia magna ex parte deprauatas iussu tuo recepi emēdādas:operosam quidē rem & plenan laboris.sed utilitatis ut arbitror nō minus q̄ fuit difficultati habiturā. Vnde tantum abest quo mihi aliquid uendicē gloriæ ut plane tractum in religionē me censeam qui tantæ rerum maiestati tantæq; magnitudini iniecerim manus quippe cum diuinam Liuii historiam tanq̄ numen aliquod attractare nefas sit genus ē in eo scribendi proprium & suū & id ipsi splēdidum ac magnificū & tanq̄ ad spectaculum quoddam magnitudinis sublime & eleuatū & per omnes circumductū amplitudinis gyros ita ut eruditorum oculos late extendere tollereq; in altum possit : imperitis caliginem afferat.Inde librarioꝝ coorti errores dum aut quod ipi non capiāt nimiū esse: aut q̄ non cernunt obscurum aut quod inuersum est studio auctoris: deprauatū putant .Et de librariis emendatores facti ubi plus adhibenti iudicii ubi minus intelligunt.Hoꝝ ego deprauationes quas tanta diuturnitate tēporis tantaq; barbarie necesse fuit esse q̄ plurimas multis fretus exemplaribus corrigere aggressus feci quod tu iussisti etiam feci q̄ potui diligenter: ut huic

ut huic nouæ mìræq; industriæ impressorum ipse quoq; pro uirili auxiliarer. Idem facturus in cæteris quo non mō nō careant libris ueterum nostri homines aut emi multo oporteat sed & magna futura sit copia & æque peuperi atq; diuiti comparari exiguo possint. Nec iidem erunt impressorum futuri errores qui fuerunt ex scriptorum. ii uno exemplari eoq; prospe ĉto atq; emendato quot uolunt codices una opera unoq; tenore conficient illi dum singulus quisq; arbitrio abutitur suo nunquam ita inter se conueniunt ut ubi paulo sit protractior oratio aut amplicatior nō diuerse corrumpantur. Legi poterit iam a nostris Liuii historia si qualem ipsi reddidimus talem & impressores cæterique effinxerint quod ad me attinuit nullq̄ curiosius interpres aut diuinator nihil præter meum laborem & diligentiam attuli. quæ utinam tanta fuerit ut librariorum tollēdis erroribus satisfecerit. Certe in hoc fuit maxima ut Liuii maiestatem affectatione ingenii nusquam minuerim: locorum nomina dumtaxat ut tutissima q̄ diuerse posita sunt a multis fallere me fortasse & ea per pauca potuerūt cætera ut spero non fefellere. Adiecta sunt omnium librorum epitomata: eorum etiam qui nō extant ut priscarum rerum noticiam habeamus ex his aliquam simul ut quantam in Liuio fecerimus iacturam intelligamus. Vtcūq; futurum sit mihi satis fuerit tuis iussis paruisse: cuius & beneficiis & auctoritati omnia debeo. Vale.

Campanus Anthonio Motero salutem.

u TINAM quod nuper in Liuio Papień. nostri iussu conatus sum facere: nt esset q̄ emendatissimus idē nunc hortatu tuo & in Quintiliano licuisset: quorum diuerso in genere eadē prope utilitas: certe par dignitas est. Sed illum senes ipsa temporum continuata & ueluti per manus tradita nobis ac nexus quidā inter sese rerum sic alligat ut teneri facile possit. Hunc uarietate præceptorum per omnes euagatum eloquētiæ campos & tanquā ad plura intētū atq; ideo lubricum difficile sic p̄ndas ut totus habeatur ob hoc ipsum obscurior q̄ñ ita per campos decurrit ut tamē oēs intrare quauis recōditas latebras & in intima quæq; penetrare artis archana uideatur. De quo si iudiciū poscas meū illud uere uideor mihi posse afferre deesse eloquentiæ quicqd a Quintiliano non discas & ibi artem desinere dicendi ubi ultimum eius fuit p̄ceptum: quo quid mō dici oporteret ut fortasse nō temere contēdisse quidā uideantur hūc aut parem Ciceroni: aut si hoc magnitudo illa diuini cœlestisq; ingenii non patiatur haud multo inferiorem fuisse. Verum iudicare maioribus de rebus tam cuiq; liberum est qua temerarium: & ut ingerere te in quæ nescias arrogantis est: ita & tacere quæ nescias timidi. Magnus quidem mea sententia Cicero. Magnus Quintilianus. Sed ē & in magnis quoq; semper aliquid eminens. Est & in quo superentur: nec cuiquam ita tota natura se præbuit ut non aliquid sibi uelit retentum quod largiri & alteri possit: ut raro inuenias celeritatem in eo esse eximiam cui insit & robur. Et arborum aliæ crescunt sublimius: aliæ latius effundūtur. Paruis utrūq; concessum est. Cumulata mihi quidem uidetur in utroq; eloquentiæ magnitudo: sed aliter hic in præcipiendo summus est habitus. Ille in dicendo longe eminentissimus iudicatus. Quintilianus quibus armis pugnādum sit docuit. M Tullius & ostēdit quomodo uincamus: & ipse semper cum uictoris contendit. Illius studia multum laudis in umbra consecuta sunt huius in foro multa plurimum gloriæ peperere. Et regnasse in concionibus atq; subselliis fertur Quintilianus in scolis & classibus floruisse Cicero pugnacior ipse multo Quintilianus instruendis aliis aliquanto fortasse diligentior. Tū i ipso quoq; dicendi genere multum est interualli. Magnificus & plenus Cicero: hic sumptuosus & locuples. Ille amplus sublimis redundans: hic grauis acer elaboratus alter natura ornatior: alter studio æque expolitus. Quintilianus sententiis præmit & pondere Cicero: & his ipsis & uiribus & sublimitate & amplitudine & maiestate conuellit ut uideri possint illi æque multa spicula in manibus esse huic plus telorum: & ille tentare pungereque sæpius. Hic alnus uulnerare atque conficere. Tum citra uim illam sumptus in manibus Quintilianus acumine capit lectorem. Sumptus Cicero gratia & candore delectat. Denique tanta uicinitas est quanta uideri inter eum potest qui primus sit omniū in cursu & eum qui nisi hic antecederet ipse iam præuenisset. Est & in translationibus ac similitudinibus diuersitas. In quibus usus est Cicero & adhibuisse modum: temperasseque ingenio & aliquanto fuisse distinctior hic nescio an usq; ad uicium nimius. Non tamen ita conculcandus ut & splendorem non afferat. Quippe & ipse ita distinguit ueluti est gloria q̄ nihil aut hic præcepit faciēdi quod ille antea nō præstitisset: aut ille præstitit quod hic postea non præceperit Tanto Quintilianus inferior quanto est ex arte dicere q̄ scribere de arte præstantius: Sed eo fortasse diligentior quo instituendis rebus plus uigiliarum ars postulat q̄ natura faciendis. Tum amplissimus ingeniorum laudator Cicero: iudex equissimus Quintilianus. Itaque mira se hic

Campani in sua:suoꝝ in aliena hoc effecit negligẽtia:intercidit:abiit:naufragiũ fecit.

m

VLTA sunt.P.B.huius sanctissimi dici misteria quo saluator noster tanquã uictis & calcatis hostibus parto gloriosissimo triumpho:subacta terra uictor ac triũphans conscendit ad cœlũ:nec temere solemnitates alie aliis de rebus institutæ:hæc hodierna de pompa & magnificentia saluatoris & læticia omniũ cœloꝝ est adinuẽta.Quo in loco primũ cõsiderabimus quã ob rem est hæc suscepta læticia:deinde qualis conscensus in cœlũ:postremo quæ uictoriæ monumenta in terris relicta.Et primo quidẽ sic aggrediemur.Cũ sublimis atq; omnipotẽs deus filiũ suũ primogenitũ ad redẽptionẽ generis humani genuisset:eũq; hac una de causa misisset in terras:& in utero matris uirginis collocasset:omnibus illũ modis armauit qbus uincere mũdi principem:hominẽ captiuũ liberare:comprimere sathanã & eius fallacias cohibere posset & præcauere:nec unq̃ læticia tanta deo potuit accedere quãtus tũc dolor accidit cũ primum homo deceptus est:quia unde oritur beneficium cum gaudio:inde idignitas succedit maleficii cũ mæstitia.Gauisus est summe deus cũ hominẽ procreauit in gratia.Sũme indoluit cũ deceptus est fraude per dæmonẽ:sed nõ habet nec unq̃ habuit finem clæmẽtia dei.Misit prophetas:quod opera fieret redemptio hominis.Misit patriarchas & reges qui sanctimonia uellẽt simul & potentia id facere ualerent.Postremo filiũ suũ unigenitũ misit in quo sibi bene cõplacuit.Et quẽ omnia factuꝝ & passuꝝ homĩs causa nõ dubitabat.Charus enim erat illi homo:tum quia ex eodem esset patre procreatus:tũ propter iuidiã paternæ gloriæ:a patris hoste deceptus esset.Fecit itaq; oĩa deus ut hominẽ liberaret.Sed remedium aliud nullũ dari potuit efficatius:q̃ sꝑ hominis carne filii uita exponeret.qui homĩs similitudinẽ expressisset in carne.Itaq; uenit in terras:in utero uirginis conclusus:ad tẽplũ præsentatus:iã tũ quid sibi ꝓponeret supplicii audiuit:cũ ostẽsus est ei gladius minaciter illud obiectũ:hic tuã ipsam animam ptrãsibit:quẽadmodũ postea ptrãsiuit.Pugnauit cũ Herode cũ puer ad moriẽdũ pquisitus pugnauit in tẽplo cũ negociatores eiecit:pugnauit cũ gẽtibus:cũ falsas eorum superstitiones cõfutauit:pugnauit cũ hebreis cũ ad passionẽ attractus:proditus est:captus est:ligatus est:fustigatus est:crucifixus flagellatus totus est:pforatus latere est.Pugnauit cũ dæmone cũ tentatus est.Quod prœliũ cõmitti potuit atrocius quã christus pro te suscepit:quod diuersius:quod cũ pluribus cõmisiũ est.Quantũ laboꝝ:quantum ignominiarũ subiuit:cũ & laborãdo sudarit:& cõtemptu cõsputus.ridiculus factus sit p hæc facinora:p hos labores:cũ in terris cũ aduersario in defentionẽ nostrã dimicasset:nõ antea cessauit q̃ patri in liberãdo genere humano satisfecisset:atq; ita quasi confecto bello subacto orbe terrarũ conscendit ad cœlum.Contẽplari hic possumus quæ leticia patris ex reditu filii:quod gaudiũ cœlorũ ex magnificentia reuertentis cum uictoria ducis ex bello quæ exhilaratio angelorũ:cũ uiderent fratres suos:hoc est homĩes dei filios a crudelissimo hoste liberatos:positis per orbem uexillis.Idolis cõfractis dæmoniorũ:omnia fecisse quorũ causa fuerat dimissus in terras:cũ iubilo ad patrem:cum magnificentia ad cœlos:cum sono tubæ ad patriam cum lætitia transcendit ad angelos:atq; læticiæ hæc fuit causa:hunc q cõsensus hic saluatoris nostri uolatus an commigratio an reuersio considerandum illud constat imprimis Iesum Christum redemptorem nostrum totum natura & uirtute nulla parte.nulla potentia in minutũ rediisse ad cœlũ.Illud etiam constat sæpe alias & montes ad oraculum conscendisse:& in excelsis extitisse & transfiguratum discipulis apparuisse.Hoc quia uera dei facies uideri nisi in montibus haud facile poterat.Vera fœlicitas & magnificentia nisi in cœlis esse nõ poterat.Sed hæc altitudo quanta fuerit humana mẽs assequi cognitione aut non potest:aut solam per gratiam potest.Quid est qui non intelligat tantum fuisse descensum ad inferos:quantus postea fuit conscensus ad cœlos:ut si uel spacium consideres immensum uideatur:uel si celeritatem inestimabilis existimetur.Triduo descendisse ad centrum terræ:ad infimum Tartarium penetrasse:pugnasse ibi cum sathana:inde detractis e lymbo patribus rediisse ad superos:& ad cœlum tecta deuolasse.Non fuit hoc simile cursibus aut celeritatibus nostris:possumus & nos cum christo conscendere si uolumus.Sed cogitatione diuturna:opera incessabili:exercitatione perpetua.Quis ascendit in cœlum nisi qui sese abdicauit totũ a spe & cogitatiõe terrena:qui nullo grauatus onere peccatorum nulla labe infectus aut madidus.Alas animæ in pennis habeat deargẽtatis.Qui cursus seu mauis uolatus in cœlum:uel in hoc ad redemptionem nostram fuit necessari⁹:ut uidelicet quemadmodum primus angelus magna celeritate cœlo præcipitatus est:& uenit in terram:ubi suum posuit principatum damnationis:ut hominem contaminaret:cõtaminatum deciperet:deceptum perderet.

non est completa.

.:. NVMINI SVO .:.

SALVTARIS VRBANE CRVCIS ANTISTI MAX. B. CAR. AMPLISS.
.:. PRO .:. MERITIS .:.
MICHAEL. FERNVS. MEDIOLANEN.

IAM pridem pater Reuerendissime flos ille linguæ latinæ & dicendi ratio:& quicqd nobis uiuida uetustas charis posteris annixa fuerat demãdare obmutuisse & hominum seu nimia simplicitate:ut q phaleris orationis bonum recte loquendi usum religiosiuscule contemnebant:seu barbaroꝝ iniuria qui cum imperio Latii sermonis cãdorem confundere depugnarunt:concidisse uidebatur. Cum ad nos tãquã alterius orbis homines deniq; respexit oĩpotens. Et tantam miseratus pius & misericors dñs iacturam nouũ cõdere sæculũ. Romanumq; imperiũ:& litteraꝝ splẽdorẽ excitare:& in pristinũ fastigiũ:lumen:auctoritatẽq; reponere statuit. Primo in pulcherrimũ totius orbis hominũ diuorũq; domiciliũ terrarum principem Romã e Gallis Pontifices deuocauit. Inde præclara uirorum ingenia: altera imperii christiani lumina:ueterem quæ litterarũ situm squallorẽq; excuterent de summo cœli cardine:quasi passa in Italiam totã manu:paruo temporꝝ ragionũq; interuallo dispersit. Vt nõ tam nõ superari nos ab antiquis cognosceremus:q̃ quõ posteri nobis possent æquari desperarent. Alios ergo rei latinæ latiæq; supellectili curandæ pfecit:ut Vallam. Tortellium. Domitium. Varrinũ. Sypontinũ:& unum postremũ Nestorem Dionysium uitum religione spectatum. Quoꝝ fuit in inquirendis & Grãmaticæ & pudicæ elocutionis pceptis:& interpretandis poetaꝝ abstrusis sensibus diligentia tanta:quanta ne maior quidẽ ab ipsis rei latinæ auctoribus impensa. Alios concinandis poematibus addixit:ut Philelsum. Boninum. Tyfernatem. Carmelitam:& alteꝝ postremũ Platũ Platinũ uiꝝ gracili in corpore: ingenio amplissimũ. Quoꝝ tantus splendor in carmine fuit:ut ipsum incinuisse in Italiam. Apollinẽ sublimi de uertice Parnasi:credendũ si fabulis:uideatur. Alios historiæ & fidei rerum maximaꝝ ubiq; gestaꝝ posteris demandandæ incũbere dedit:ut Symonettæ. Aretino Blondo. Platynæ:Georgio merulæ. Qui tanta in recensendis principũ nostrorum sæculorum gestis maiestate:& orationis cultu tanto cuncta expresserunt:ut nemo ipsorum lectione non capiatur. Alios in philosophia:& salibus ex ipso disciplinaꝝ penu:salebrosisq; exoluendis & explicãdis fabulis:quaꝝ cœcitate profundi poetarum sensus turpi ignoratione latebant excubare uoluit ut Petrarchã. Poggiũ Bocchatium. Quoꝝ si monumentis paulo exuscitatius intendas spiculis oĩa plena & eruditione inuenias. Alii tanq̃ in metallũ & lapicidinarium ergastũ damnati transferẽdis græcis:& atticaꝝ traditionũ in hanc nostrã rempublicam litterariã importationi insudarunt:ut Lapus:Donatus Aciarolus. Marsilius. Politianus & ex his quos cõmemorauimus cõplures. Quoꝝ translationes quantũ lucis nobis attulerunt ignorat certe nemo. Vnũ deniq; Pium in terris principẽ sũmũ esse uoluit:qui in cuncta dominaretur:& supra humanum captũ ingenii fœlicitate in cunctis pstaret. Pium inquam unũ pontificem. II. Maximũ unicũ Romanæ linguæ splendorẽ. In quo reꝝ omnium scientia sũma traditionũ latinaꝝ castitas summa:summa obseruantia. cũ summo totius orbis ĩpeno:quod utroq; illuxit in Cæsare longe lateq; promicarent. Tum uelut certus fatorum sic deposceret ordo:ut qua quisq; princeps uirtute clarissimus insignitur ea prædictissimos uiros tunc quoq; astra progignerent. Ne Pio alter Cicero deesset Campanus eluxit. Vir & hic quidem Arpinas obscuris ortus Cauellis emicuit. Cuius fortuna uiuenti minor. Ingenium certe par:in morte calamitas prope simillima fuit. At in quo fortuna hebetior fuit:non illius consilii improbitas:aut liuentiora merita prohibuere. ipsa mors Pii tam insperata intercepit. abstulit:derasit:omnia. Scripsit Cicero in philosophia multa Multa ad forensia contulit negotia. Multa scripsit Campanus & in philosophia:& quæ non minori gloria:maiore dignitate:& sanctiori conatu intra sacrosancta uestra recitauit subsellia. Et ubi plus intumuit Cicero:unde ampliorem consecutus famam:in eo dicendi genere ætates reliquas ab ipso Cicerone. Idem Campanus superauit:spem æquationis cæteris eripuit. Nam cum omnia præclara sint splendide & luculenter a Cicerone scripta:in orationibus:tamen tantũ exurgit:attolliturq; sublimis & arduus:ut ipse sibi impar seipso maior efferri uideatur. In cæteris frugali eloquentia contentus limatus emunctus. in istis redundãs sonorus & magnificus. Campanus limpido de fonte tanq̃ per calculos lucidos fluẽs:icõpositus:integer:renidenti stilo:uenaq; excussa:quãcunq; aggressus est materiam ieandẽ diuina eloquentia sua salibus & tinulo cursu illustrauit. Cum uero aut de diis immortalibus :aut de disciplinis. de ritibus christianis:deniq; panægyricum aliquid commolitus de laudibus

hominum

hominum eorūq; aut uiuo♃ aut functo♃ pro suggesto dicendū:tam grandis & augustus naturalis:& proprius:editus est:ut ipsum prope eundem nō agnoscas. Nihil illi accersitum Turgidius nihil:nihil iactantius:ad ambitionem elaboratum. Nihil populare & plausibile. Exemplis diues. Inuentione admirabilis. Amplificationibus acer & collectus: in repetitionibus non nimius & semper uarius. Vtilis & ad efficieñ potens:ubiq; perspicuus sententia♃ grauitate refertus:ubertate locorum uenusta & optabili quantus ab illo ipso Cicerone alius non auditus & illo quoq; uberior & acutior sæpe iudicatus. Oratem nemo unq̄ audiuit quem sonantia illa ualido latere & antiq̄ nō rapuerint uerba. Stabat solio imotus stupidus oratorum maximus hic cum pro sacris diceret orator facundissimus tunq̄ interituræ memoriæ Pius. Stabant quiq; doctissimi uiri:ut cū hic diceret ne minimū quidem hiantiorē halitū posses audire:& plane faterentur omnes gemina altera mundo lumina illuxisse quo rum alterum in litteris & imperio principatū teneret:altero maius in litteris quicq̄ natura producere non posset. Verum quid ego hæc tandem. Horsum certe omnia. Macte uirtute pater Reuerendissime spectant ut intelligas Campanum oratorum omnium quos priora sæcula audierint:aut posteriora ferent maximū extitisse:omnibus numeris absolutissimū. Et me pro uirili bonis oratoribus qui hu⁹ uestigia ingredientur non mediocriter ad bonā frugem capescendam hac monumentorum illius editione cōsuluisse. Ex quibus uotas Numini tuo pridem orationes iam tandem tibi exhibeo. In quo cū ad cæteros quoq; deos certa sit hostiarum obseruatio:nihil unq̄ omni uita rectius a me factum eē censeo:dum Tutellæ tuæ disertissimū oratorem subiicio: qui ipse maximus grauissimusq; nostræ ætatis orator haberet:& quem audii ego:inter patres tonens maximis de rebus amplissima cū laude concionantem:ut quod referunt cæteri in Campano ipse in te sæpe fateri possim demiratū esse Addam uero illud:q; in te plus sacra♃ rerum cognitionis:& inter theologos omniū consensione haberis princeps:atq; ipse quidem summus Qua re ita facūdiam a natura tibi ingenitam:arte & studio ad ultimā perficiende ductam sacris sententiis quasi flosculis & lectissima gēma decoras refarcisq;:ut æmulentur boni:inuideant mali assequantur nulli. Tua in me pater amplissime tanta spe quadam & uirtutis expectatione effulsit beniuolentia tuaq; in me tā maxima extitere & quoquo polliceris die beneficia:ut exiguitatem oblati muneris:utpote exile quoddā papyri atrati inuolucrum cum cogitem totus obtutu tuo confundar & mei uis compos consistam. Mox cū Campanū qui intus mirādū sonat dimetior mihi redditus e uestigio reficiar q; ille ingentem se exhibebit & redimet uilitatem papyri præclara illius eloquentia gratiamq; sibi undiq; per se comparebit. Tum molla Dis pauperes sæpe constat litasse. Et iuuit superis minima grato quæ exhibet animo egēs inops: æque ac maxima acceptissima. Tu maxima ex paruis qui par diis tam dare q̄ potes efficere hoc hylariori fronte has orationes excipies quo & magis illa Campani præstantissima sic uirtus ꝑ merita. Et ego litterario hoc munere quod ex Acherōtis manibus & medio prope læthei gurgitis haustu ad superos uindicaui:nihil tibi & cæteris mortalibus maius:si non auro & gemmis:stili candore & orationis elegantia:meaq; & in te & in doctos homines fide & obseruantia certe afferre potui. Vale & ex commendato cōmēdatissimum tuum Michaelem seruulum tuum clitellarem habe.

.1. EIDEM .1.

Ecce beata dies tanto mihi parta labore:
  Campanus nitidum protulit ecce caput.
Iam tandem superos & clara cacumina mundi:
  Deserta reperit gloria celsa styge
Quæ fuerant olim tanto celebrata nitore:
  Cedent Campano scripta minora tuo.
Se tibi uel functus deuouit Maxime Patrum:
  Qui tuus in uita quippe futurus erat.
Iudice te populos penetrabit tutus & urbes:
  Conferri poterit uix puto iam Cicero.

IOANNIS ANTHONII: CAMPANI: INITIO STVDII MCCCCLV PERVSIAE ORATIO

Onsideranti mihi pauloante:& ad hunc dignissimum ornatissimuq; locum mentem atq; animum referenti: non parum temeritatis subeundum atq; impudentiæ uidebatur. Vt qui neq; auctoritate aliqua neq; ingenio:dicendiq; arte ualuissem:apud hanc celeberrimam doctissimorum hominum frequẽtiam. Orationem de scientiarum laudibus essem habiturus. Nihil enim tam magnificum afferri posse cogitabam:tamq; luculentum:atq; expolitum:quod non exile: obscurum:ac sordidum apud tantos homines uideretur. Plurimosque hic esse cognoscebam:qui summo prædiri ingenio:& copiosius hoc præstare potuissent:& ornatius. Quod nisi fuisset uestræ mihi uoluntati obtemperandum: libenter equidem hodiernum hoc dicendi munus in quemuis alium reiecissem:partim auctoritate præsentiaq; uestra: partim rerum de quibus dicturi sumus magnitudine & uarietate perterritus. Quis enĩ tam frequens usus:consuetudoque dicendi. Quæ tanta uis est copia orationis. Quod tantum flumen eloquentiæ:tam uehemens & concitatus impetus ingenii:ut unius solum artis:nedum omnium scientiarum laudes plene possit:accumulateque complecti. Quæ tam firma: constans:perpetuaq; memoria:ut non pondere tantarum:tamq; altissimarum rerum obruatur. Verum hoc mihi uideo esse lætandum:quod ad dicendum non hortatur solum sed omni deposito temeritatis:impudentiæque timore:uehementer impellit:me apud eos homines de laudibus scientiarum uerba esse facturum:qui ut sunt doctissimi ipsi quidem atque omnium magnaꝝ reꝝ scientia longe refertissimi:ita nullis sibi de rebus q̃ de sciẽtiaꝝ laudibus oratio posset esset iocundior. Spero equidem uos nõ dignitatem amplitudinẽq; uestram q̃ mei exiguitatẽ ingenii contemplaturos. Quibus de rebus futura nostra sit oratio uidetis. Nemo erit ex uobis qui in commendandis bonis artibus non sentiat fuisse se in his q̃ amplissime commendatum. Nam quum aut nos præclarissima legũ studia:aut philosophiam:aut artes reliquas extollemus:quis est uestrum qui non se magnopere censeat extolli. In his splendor gloriaq; uestra:in his honor ac dignitas continetur. Sed quum multi ex hoc ornatissimo ad dicendum loco:& graues:& diserti uiri:non auctoritate solum: sed etiam ingenio disciplinaque præstantes:orationem habere consueuerunt:tum sæpe alias:tum maxime hac die ad laudes uberrimosque scientiarum fructus accõmodatam:qui siue gratia suæ artis:siue quoniam ita fortasse sentiebant:fit enim fere semper: ut quibus studiis sumus dediti:ea nos exteris omnibus anteponenda esse censeamus. Professionem quisque suam maximis atque amplissimis laudibus prosecuti in eam ornandam amplificandam:illustrandam:omnem uim:omnemq; ingenii magnitudinem contulerunt:cæteras autẽ aut præteriere silentio:aut minus magnifice q̃ oportebat commẽdare uoluerunt. inuidiamq; ex laudibus conflauerunt. Id nos ita totis uiribus fugiemus:ut in hoc officio laudandi offendamus neminem. Tantum enim laudabimus singulas:quantum & uos iure censebitis fuisse laudandas:& temporis etiam ratio permittet. Primum enim inuentorem cuiusque artis aperiemus. Mox qui uiri in unaquaque facultate claruerunt ostendemus. Postremo & utilitatem singularum quanta maxima fieri poterit breuitate complectemur:ita ut neq; obscuritas confusionem afferre possit:neq; nimia longitudo molestiam. Atq; ea ex arte initiũ capiemus dicendi:quæ uiam atq; aditus ad omnia diuinarum:humanarumque rerum studia patefecit. GRAMMATICAM dico parentem artium reliquarum. Veꝝ quum multarum gentium:nationumq; non linguam unam:sed uariam atq; diuisam esse uideamus: non eandem omnibus inuentionem fuisse censeatis:sed aliis in locis aliam originem: aliundque initium extitisse Nam a Syriis quorum Imperium antiquissimum longe: lateq; patebat:litteras primus præbuit Rhodomantus. Aegyptiis uero & Caldeis:qui omniũ se uolunt esse uetustissimos. A nubis:qui apud eos colebatur: excogitauit. Rem tamen propter summã ac pœne imensam uetustatem:haud parum ambiguam. Nam & memoriæ proditum est. Memnonem quendam annis aliquot ante Foroneum antiquissimum Græciæ Regem:primas Aegyptiis litteras tradidisse. Græcarum inuentores Tinos fuisse tradunt. Hi sexdecim dumtaxat inuenerunt:quibus Palamidem per belli Troiani tempora quattuor adiunxisse fertur:totidemque post illum Symonidem medicum addidisse. Quam ob rem Græci sexdecim primum longo post tempore quattuor & uiginti litteras habuerunt. Ad

Latinos

Latinos uero ut omnium gentium nationumq; postremos: ita in omnibus liberalium artium studiis: longe florentissimos. Berosus & Tricodemus primas ex pelasgis litteras attulerunt. quanquam multi in Carmetem Euandri Archadici matrem initium latinæ linguæ putent esse referendum: præstantissimamq; illam & diuinam mulierem præsagam rerum futurarum: primas Latinis litteras aperuisse: numerum haud sane parem cum Græcis. Quibus ferunt Cæsarem Grammatica in arte doctissimum: unam addere uoluisse in Colicæ digammæ locum: qua nos caremus: sed eam seruata lege antiquitatis a posteris fuisse neglectã. Claudium quoque Cæsarem nouam figuram in x. Græcæ locum excogitasse: nomenque dedisse Antisima: sed hæc quoque præualente uetustate ad nostra nequaquam potuit tempora peruenire. Quæ si fuissent a posteris seruata diligenter: parem profecto cum Græcis litterarum numerum teneremus. Plurimum in Grammatica floruere apud Græcos Atestarchus. Apollodorus. Herodianus. Apollonius. Platonem quoque tradunt a deo grammaticæ fuisse studiosũ: ut oium qui ante ipsum ea de arte scripsere præter uni⁹ Democriti scripta dictaque refelleret. Ex latinis quam plurimos legimus doctos sane uiros extitisse. M. Varronem. Pallemonem. Caprum. Didimum Probum. Censorinum. Grillum qui de accentibus ad Virgilium scripsit. Donatum. Seruium cognomento Grammaticum: & eo posteriorem Priscianum nostra etiam ætate duos. Varinum Veronensem: & Vallam Romanum: utrunque in ea facultate & dicendi etiam arte præstantissimum. Qui & plura scripsere quam exteri: & accuratius. Reliquos autem ut barbare locutos: memoratu dignos esse non puto: sed ut ineptos atque illatinos silentio statui prætereundos. Affert autem grãmatica fructus & utilitatem ita maximã: ut aditum uel sola præbeat ad artes apertissimũ: quo si careamus cæci per omnes scientias aberrabimus: nullam unquã optimarum pulcherrimarumque rerum cognitionem consecuturi. Hactenus de Grammatica: nunc ad Dialecticam transeamus. SATIS quidem constare arbitror Zenonem Stoicorum principem Logicæ fuisse repertorem: quam postea Plato omnium primus appellauit Dialecticam: feruntq; Tutum Elinomachum ante omnes de præloquiis prædicamentisque scripsisse. Cironem uero acutum atq; acerrimum Dyalecticum: contortum atque inuolutum disserendi genus intulisse. Archesilaus is qui mediã inuexit Achademiam: primus in utranq; partem disserere cõstituit. Quod genus disputandi Gorgias Leontinus adeo mirifice complexus est: ut profiteri ausus sit quacunque de re quæ sibi obiiceretur: omnibus sese respõsurum. Quod quum aliquando præstitisset: primus omnium auream sibi statuam in Apollinis templo collocauit: Qua in re proditum est præter cæteros poluisse Crisippum eum qui primus scholam in lirio sub aperto cœlo constituit: ut constet dicere solitos Athenienses: aut nullam apud deos immortales Dialecticam: aut solam inuenire Crisippeam Carneadis quoque uis fuit in disputando longe uehementissima. Diogenes qui. M. Anthonii Oratoris ætate Romam uenit legatus Atheniensium: acerrimum se Dyalecticum profitebatur. Omnibus tamen Aristoteles antecelluit: multis in locis Tarentinum imitatus Architam: uirum sua tempestate: nescio an potius Græcæ præstantissimum: & Platonis imprimis familiarem. Multi præterea clarissimi Dyalectici: sed breuitatis gratia prætereundi. Nam & Latinis ad quos sero hæc disciplina peruenit: si qui fuere paulo acutiores: omnes fortasse præter Varronem uobis sunt quam notissimi. Neque sumus ignari hanc unam esse artem ad ueri falsique cognitionem uehementer accommodatam: & ad disputandum: probandum: refellendum: confutandum ualere plurimum. Iter enim aperit ad omnem philosophiam expeditissimum. Qua in re grauiter ut solent Stoici neminem ignarum atque expertem Dialecticæ: futurum unquam censent in oratione sapientem. Hinc Parmenidem. Mellissum. Anaxagotam: atq; alios uetustissimos philosophiæ studia sectatos errasse tradit Aristoteles: solaque Dialecticæ ignoratione præcipitatos: nunc stulte moueri terram: nunc absurde multos mundos: nunc superstitiosius compositum ex lapidibus cœlum opinatos. Qui si tenuissent Dialecticam nunq̃ in tam stultos: tanque manifestos errores incidissent adeo ad ueritatem inuestigandam Dyalectica mirum nos immodum dirigere: & quasi digito ostendere consueuit. NVNC ad Rhethoricam accedamus. Sed eam nos tractabimus bipartito. Primum propter propinquitatem & cognationem Poeticam. Mox Oratoriam prouinciã ingrediemur Fructus uero utriusq; coniuncte absoluemus. Poetarum primi Orpheus. Caliopes: & Linus Apollinis filius perhibētur. Quorũ quum nihil extet. Homerus omnium est antiquissimus cuius nunc scripta pro uetustissimis habentur. Versum Heroicum Flaccus ab Homero scribit inuentum: alii probant ante bellum Troianum Phithio oraculo fuisse repertum. Iambicum uero contra Licambum socerum inuenit Archilocus. Saphici. Achaici. Lyrici: aliiq; uersus a suis plerunque uel modis: uel pedibus: uel etiam inuentoribus appellati. Tragœ-

Logica

Rhetorica

diam uero & Satyram primũ omnium tradũt inueniſſe Platonem. Latinis uero Liuiũ poetam primam dediſſe fabulam. Comediaꝗ Ennium. Satyrarum Lucillum fuiſſe repertorẽ. Clariſſimi poetæ apud Græcos Homerus: quẽ in deſcribendis bellis atq; erroribus Virgilius eſt imitatus. Maxime Theocritus Syracuſanus: quem idem eſt in paſtoribus canẽdis in ſecutus. Præterea Heſiodus cuius agriculturam emulatur. Arathus a quo ſigna tempeſtatũ: & Piſander a quo Troiæ euerſionem accæpit. Apollonius. Nautica. Pindarus. Epicarmus: Diphilus: cuius Plautus totam pœne cæpit Aſinariam: Saphos Sapphos. Leſbia quam ferunt Solonis Athenienſis tempore floruiſſe. Eſchilus Sophocles Anaxanderia quo & Terẽtius & Aphricanus trãſtulere permulta. Euripides Ariſtophanes: aliiq; quamplurimi ex noſtris. Ennius Neuius. Cecilius. Pacuuius. Affranius. Plautus. Terẽtius: cuius comœdias plurimi ſuperiori aſcribunt Aphricano. Lucretius. Accius. Virgilius. Ouidius. Flaccus. Iuuenalis. Statius. Syllius Italicus Catullus. Tibullus. Propertius. Martialis: aliiq; permulti. SED nunc de Rhethorica ipſa dicendum. Hanc quidem a Thireſia & Corace Siculis inuentam arbitrantur. Alii multo uetuſtiorem fuiſſe tradunt: & per Homeri etiam tempora uiguiſſe. Phenicemq; illam Homericum: non ſolum pugnandi: ſed etiam dicendi arte Achillem inſtituiſſe. Ariſtoteles cui non minorem fidem cenſeo adhibendam ab Empedo. de Gorgiæ Leontini præceptore tradit fuiſſe compertam ſolutam orationem. Pherecides Syrus hiſtoriam. Cadmus Mileſius primus omnium fertur inuexiſſe. Eam partem Rhethoricæ quæ ad memoriam ſpectat Chius Symonides dicitur protuliſſe: quum apud Scopam quẽdam fortunatum hominem in Theſſalia cœnaſſet: iudicialem orationem primum pro ſe ægiſſe ferunt. Ariſtotelem a Demophilo Athenienſe impietatis accuſatum. Dialogos uero ante omnes ſcripſiſſe Platonem. Summi Oratores apud Græcos fuere quamplurimi. Demoſthenes Athenienſium ut Diogenes dicere ſolebat: Arator Lyſias omnium ſubtiliſſimus: rurſus omnium acutiſſimus Hipericles ſonoros. Eſchines & qui ſuauitate omnibus antecelluit Iſocrates: præterea Thucindes: & hiſtoriæ pater Herodotus. Demetrius. Phalerius. Plutarchus. Xenophon Muſa Attica propter dicendi ſuauitatem appellatus. Ephorus Thepompus. Thimeus. Caliſthines Ariſtotelis cognatus ab Alexandro cuius hiſtoriam ſcripſerat interfect⁹. Stilicon quoq; Megarenſis ad quem orantem audiendum totam fuerunt Græciam Megarani conceſſiſſe. Egeſias quoq; quo uitæ humanæ miſeriam deplorantur: multi ſibi mortẽ conſciuerunt: omneſq; ſeipſos interfeciſſent: niſi Ptolomeus tanto cognito periculo: ſcholas claudere iuſſiſſet. Ex noſtris uetuſtiſſimos fuiſſe conſtat. Caſſium. Ennium. L. Piſonem. Fabium pictorem. M. Catonem ſuperiorem. L. Siſcinã. Galbam. Lelium. Carbonẽ Aphricanum. Trogum Pompeium. Criſpum Saluſtium. Q. Curtium. C. Iulium Cæſarem oratorem. Q. Catulum: qui primus Popiliam matrem funebri oratione laudauit: Qui honor apud Romanos nulli antea mulieri contigerat. Iulium Cæſarem Dictatorem. Titum Liuium Romanæ hiſtoriæ parentem. Lucium Craſſum. Seruium Sulpitium. Q. Hortenſium. M. Anthonium. Cornelium nepotem. Aſinium Pollionem. M. Catonem iuniorem. Cornelium Tacitum Quintilianum duos Plinios: & imprimis uberrimum eloquentiæ fontẽ M. Tullium Ciceronem. Tot fructus: tanta utilitas: tot deniq; emolumenta ſunt oratoribus & etiam poetis: ut ſoli ſint qui dii ſint immortalibus comparandi. Quid enim dii poſſũt hominibus conferre præclarius immortalitate: eadem quoq; cenſuerunt Oratores. Quid Reges appetunt. quid Imperatores. Quam ob rem tot bella domi: militiæ: terra: mariq; moliuntur: niſi ut magnitudine gloriæ cæteris mortalibus antecellant: & ſui memoriam faciant apud poſteros ſempiternam. Id ſoli præſtant. Sed de his alio loco dicemus uberius. NVNC de Mathematicis: Archimetrica. Geometria. Muſica: atq; Aſtrologia dicendum uidetur. Archimetricam primus omnium Pythagoras in artem diſciplinamq; redegit. Hinc Pythagorei illi: qui totam fere Italiam occupauere: per numerum iurabant quaternarium. ꝙ nihil apud eos uidetur eſſe perfectius. Quippe quatuor elementa. Aerem. Ignem. Aquam. Terram. quatuor anni tempora: uer: æſtatem: hyemem: autumnum. Quatuor qualitates rerum omnium: quæ fuiſſent a natura productæ: calidam: ſiccam: frigidam: humidã Quatuor cœli plagas: orientem: meridiem: ſeptentrionem: & occidẽtem. Et præterea multa quæ breuitatis gratia ſtatui prætereunda. Quam ob rem opinatum ferunt. Pythagoram omnia diuina humanaq; certa numerorum conſtare ratione. GEOMETRIAM a Meri tradunt inchoatam: ſed eam poſtea quæſitam diligentius perfeciſſe Pythagoram & liniamenta: formas: interualla: magnitudineſq; notaſſe. Qui quum Trianguli uirtutem percepiſſet ſacrificauit Hecatomben. quod genus ſacrificii multis uariiſq; ex rebus conficiebatur. Archimenidem quoq; Syracuſanum fuiſſe ſatis in ea facultate præclarum. Anaximandrũ Mileſium. Mileſii Thaletis auditorem ante omnes inueniſſe Gnomonem: primumq; Lace-

dæmoniis

dæmoniis Horologium summa omnium cum admiratione confecisse. Parmenidem uero Eleatem primum terram dixisse rotundam: globo sam. & tanq̃ centrũ in media totius mũdi machina collocatam: idq; in Geometria ratione percepisse his qui Geometræ fuere studiosi. Euclides cuius nunc opera extant: omnibus antecelluit. Quæ duæ artes: etsi præclare per se satis: atq; adeo necessariæ. ut nihil sine his: aut uendere: aut emere: aut diuidere: audeniq; percipere ualeamus. tamen ad Musicam & Astrologiam longe coniunctissimæ. ut sine istis illæ constare atq; intelligi nullo modo possint. MVSICAM: de qua nunc dicet mus: Plato triplicem esse diffiniuit: quarum manu prima: altera cantu: tertia uttoq; constaret Eius ergo inuentorem tradunt fuisse Pythagoram uirum non modo tantarum rerum inuentione clarum. sed uiuendi etiam integritate sanctissimum. Hic primus fertur ex malleorum ictibus uocum diuersarum numero: modos: inflexionesq; considerans. Musicã deinde artem: diuina quadam industria confecisse. Cytharam tradunt inuenisse Orpheum: q si Poetis credimus: non solum homines rudes atq; agrestes: sed leones etiam ac tygres & inferos manes lyræ suauitate demulsit Fistulam quidem Pan Archadicus primus inflauit. Geminas uero tybias Marsia Phrygius: quem poetæ ab Apolline inuersa cythara superatũ excoriatumq; cecinerunt. Orion etiam Corynthus mirificus est habitus Cytharœdus. ut Delphinem ad opem sibi ferendam cantus suauitate prouocauerit. Quæ uero de Amphione atq; Apolline dicuntur: quibus lyra canentibus lapides certarim in muros sese atq; mœnia componebant: poetis statui relinquenda. Plurimum Musica delectatum ferunt Socratem: ab eoq; Phedronem discipulum non solum philosophari: sed etiam cytharam pulsare didicisse. Epaminundam quoq; Thebanum uirum totius Græciæ militari scientia præstantissimum: satis cecinisse præclare. Achillem etiam a Chyrone Cẽtauro didicisse. Aristophanum quoq; Tarentinum: quoniam cæteris in ea arte præstare uideretur. Musicum appellauerunt. Symonides etiam Chius fuisse traditur canendi: pulsandiq; arte præstantissimus. Illud tamen satis constat. Musicam maxime apud ueteres in honore habitam. & neq; conuiuia: neq; ludos: neq; funebria sine tybiarum cantu fieri cõsuesse Rem præterea ad animi atq; aurium: delectatione mirifice accõmodatam. Nulla enim ex re maiorem solent homines capere uoluptatem propter insitam in animis nostris diuinis & sempiternis cœlestis harmoniæ recordationem. Inde nouem musas: totidem cœli orbibus putant appellatas: q tanto impetu & concitatione rapiuntur: ut sonum efficiant incredibili uarietate suauissimũ atq; diuinum: & auribus nostris auditum nunq̃. Tanta uis est in musica: tanta suauitas. ut Alexinæ fontem Cytharæ sono permoueri. & quasi ad tripudium excitari: auctores & multi & grauissimi fateantur. NVNC de astrologia dicendum. Cicero noster auctor ẽ Assyrios propter planiciem magnitudinemq; Regionis: quã incolebant: quum cœlum ea omni parte patens atq; apertum intuerentur: primos omnium cœpisse syderum stellarũq; ac cœli conuersionem motus & traiectionem obseruare. Chaldeos uero diuturna contemplatione obseruationeq; stellarum scientiam atq; artem effecisse. Cæteri uero omnes Astrologiam in Athlantem Iapeti Libiæq; filium referentes illi eius Inuentionem attribuerũt: quẽ postea in quendam Lybiæ montem siue sepultum: siue a Perseo Iouis filio depulsum: siue ascendere consuetum ad motus traiectionesq; stellarum contemplandas Poetæ tradũt in montem illum editissimum: cœloq; finitimum fuisse conuersum. Aegyptii uero ante omnes quartam Lunam obseruantes: futuros uentos: tempestatesq; inde pernotarunt. Cursus uero Lunæ atq; erraticas eius uias primum tradunt Endimionem percepisse: trigintaq; annos in considerandis eius motibus & reuolutione consumpsisse. Datũq; inde fabulæ locũ Endimionem a Luna triginta annis in quodam Ioniæ monte continuo sopore inter amplexus osculaq; detentum: Minorem Vrsam Thaletem Milesium: eundẽq; æquinoctiũ percepisse: & totius cœli secreta rimatum. Solis comperuisse magnitudinem: cuius septingentesimam partem Lunari globo dicebat esse comparandam. Eundẽq; primum Solis Lunæq; eclypses innumerabilibus pœnæ sæculis prædixisse. Arietem: taurum: geminorum: aliaq; signa inuenisse Cleostratum. Hesperum uero eundẽq; Luciferũ primum oĩum deprehendisse Pythagoram. Cleobolus: qui ex septem Græciæ sapientibus habebatur: annum per onginem distinguens. Pater est inquit duodecim habens filios: quorũ singulis filiæ triginta sunt: altera parte nigræ: altera candidæ. imortales sunt & moriuntur omnes. Patrẽ annũ filios menses intelligebat: filias uero nigras candidasue dies noctesq; designabat: q etsi omnes occidunt: continuo tñ Solis ambitu renascuntur. Præstantes in Astrologia fuere Tales Milesius: qui primus inter Græciæ sapientes est habitus. Democritus. Plato: & zodiaci primus inuentor Anaximander. Pythagoras: Berosus: cui Athenienses propter diuinationẽ: præsentionemq; rerum futurarum statuam aurata lingua in publico gymnasio collocarũt

Iparcus qui nomina stellis omnibus imponens:syderum stellarumq; numerum explicauit
Præterea Aristoteles & omnium Astrologorũ optimus atq; acutissimus Ptholomeus.Ro-
manorum quoq; multi non expertes huius artis atq; ignari memorantur.Numa Pompili-
us:quem multi Pythagoreum propter singularem eius sapientiam putant.Quãq̃ nec Ro-
mulum ignorasse uim naturamq; stellarum.L.Tarentinus refert:qui cum Vrbis Romæ fũ
damenta iacere uoluisset auspicationem putauit incipiendam Calendis Maiis:hora paulo
citra tertiã:Ioue Pisces Lunã Librã:Sole Taurũ:cæteris uero planetis Scorpionem habitã-
tibus.Quæ omnia fœlicissimam futuram ciuitatem:atq; omnium potentissimam porten
debant.Sulpitius quoq; Gallus bello Macedonico:quod contra Perseum Philippi filium
gessere Romani:primum q̃ exercitus confligerent præsentis eclypsis rationem explicauit:
litterisq; deinde mandauit.C.Iulius Cæsar post diebus intercalaribus interiectis:annum
ad Solis cursum reuolutionemq; redegit.Vt huius præstantissimæ diuinæq; artis excellẽ-
tiam & magnitudinem prætereamus:qua syderum cœli:stellarum motus:conuersiones:in
teruallaq; metientes:quasi aditum sibi in cœlum homines parauerunt.Incredibile tamen
dictũ est:quantam conferre rebus omnibus.& prope necessaria esse uideatur:stare:sedere:
ambulare:ædificare:quæcunq; deniq; incipiuntur:agunturq; a nobis:a quodã motu:syde-
rum natura:influxuq; dependent.Et præclare refert Ptholomeus sapientem Astrologum
multa mala quæ futura sunt inhibere:euitareq; posse:bona uero si qua ueniant:multo face-
re meliora.ut si qui Luna Leonem habitante:nouam sibi uestem induant:esse illis eadem
omnino ueste moriendum.Quãq̃ Augustinus sanctissimus ille uir quidẽ atq; doctissimus
Medicina. sed fortassis ad fidem religionẽq; propensior:negat quicq̃ uel boni uel mali astrorum neces
sitate contingere. IAM ad saluberrimam Medicinæ scientiam accedamus:Medicinæ in-
uentorem alii Apollinem:alii Solem Cœli filium:alii Arabum Gabillonium.Plurimi ue-
ro tradunt Aesculapium Epidauriũ.sed eum herbarum duntaxat:uulnerum & plagarũ fuis
se curatorem adeo quidem mirificũ:atq; illa in arte probatũ.ut,restituo pœne a morte Hyp
polito:pro deo tota quidem Græcia coleretur.Tradunt præterea templum illi longe cele-
berrimum dedicatum:atq; in eius limine tyriacam litteris incisam:qua usum magnum fe-
runt Anthiocum.Insulam quoq; Cohon eius fuisse nomini consecratum.Romani quoq;
templum Aesculapio in Tyberis insula statuerunt:q ab undis fluctibusq; semper abluere-
tur:quoniam ægroti potissimum aqua sustentarentur.Atq; in eius tẽpli tutela posuere Dra
conem:animal supra q̃ dici potest uigilantissimum:Qua re ad restituendam ualitudinem:
nihil esse pôt accõmodatius.Baculũ asperum atq; nodosum eius manibus imposuerunt:ad
dubiam atq; ambiguam Medicinæ artis difficultatem ostendendam.Laurea exinde coro
narunt.q eius arboris remedia plurima circũferantur.& est Apollini consecrata Gallinãq;
etiam dedicarunt:q eius caro ad sustentandas in ægrotis uires:habitudinẽq; restaurandã
ualere plurimum.Post uero fulminatum Aesculapium:uetitãq; a Ioue medicinam:ad Ar-
xersis usq; tempora:qui bellum Peloponnessibus intulit Medicus inuentus est nullus.Quã
ob rem Medicina quingentis fere annis.tot.n.intercurrerunt:non sine magno mortalium
detrimento delituit.Tum demũ ferunt Ipocritatem Choum diu iam sopitam excitasse.pri
mũq; de Medicina:non multa quidem.sed ea tamen acuta:diuinaq; scripsisse.Medicorum
omniũ nobilitate:ingenio:scientiaq; clarissimũ.Qui quũ uenientem ab Hyllinis:pestem
p̃dixisset:misissetq; discipulos per omnes Græciæ Ciuitates remedia conferenda.Græci tan
to accæpto beneficio Herculis illi honores.sũmo omniũ consensu decreuere.Clari medi
ci apud Græcos.Hypocras.Democritus.qui medicamentũ confecisse dicitur:quo rite auiũ
uoces intelligeremus.atq; aliud.quo boni.pulchri.fortunatiq; liberi gignerentur.Eracli-
des Tarentinus.Asclepides Anthonii Oratoris familiaris:qui uini primus induxit abstinẽ
tiam & confricationem ægrotis instituit.Crisippus etiam:q̃q̃ est insigni garrulitate notat⁹
Dyascorides.& oium acutissimus Galienus.& postremo Auicenna:qui multorum iudicio
præstet cæteris.Ex Romanis Cassius Fœlix.Arũrius.& inprimis Cornelius Celsus.& me
dendi & dicendi non ignarus.Quanti sit habenda mortalibus Medicina ignorat nemo.
Nihil pestilens & contagiosum.nullũ morborũ extat genus cui non sint a Medicis excogi
tata remedia saluberrima.Aquas.herbas.succos.lapides radices.flores.gẽmas quæcunq;
deniq; sunt in natura rerũ:ad hois ualitudinẽ contulerũt.Hinc ambulare claudos.loq bal
butientes.& stultos atq; insanos resipiscere uidemus aliquando.Quã ob rẽ non iniuria sã
ctum diuinũq; genus Medicorũ a poetis est appellatũ.Dii.n.hoies natura nescio an dicam
imbecilles produxere:productos medici arte cura.uigilantiaq; tuentur.Dii nobis dedere
uitã eã Medici uel sæpe conseruant.uel multo efficiunt longiorem Doleo equidem uehe
menter amplissimas huius artis laudes accumulate explicare non posse.

NVNC aũt de philoſophia dicendũ uidet:quo ĩ loco miſſos faciem⁹ Druidas. Magos. & Cymnoſophiſtas.q ſibi oẽs philoſophiæ initiũ uendicare uoluerũt. Philoſophiã uetuſtiſſimi illi rerũ oĩum humanaꝝ atq diuinaꝝ modũ rationeq perſcrutati.triplicẽ eẽ ſtatuerũt. Moralẽ.Naturalẽ.& diuinã.quã Theologiã appellant.De Morali mox.nunc de Naturali atq Diuina.quo breuior facta ſit oratio.ſimul ſtatui differendũ.quarũ altera hominũ.cæterarũq reꝝ a natura pductaꝝ cauſas exituſq cõſiderat.altera ĩſola deoꝝ ĩmortaliũ contemplatione uerſatur.Muſcus Eumolphi Athenienſis filius primus ſcripſiſſe dicit de Diis. quẽ Sybilla apud Virgiliũ optimũ appellans uatẽ.de Anchiſæ pro habitatiõe pcontata Pherecides uero Sirus primus de origine:ſtatu:& natura deoꝝ.Qui quum hauſtum ex puteo bibiſſet aquam futuꝝ dixit poſt diem tertiũ terræmotũ.Nauim quoq placido mari nauigãtem paulo poſt eẽ mergendã Epimenidẽ uero Gnoſium eum qui ſeptẽ ex quinquaginta annis continuo ſopore dormiuit:primũ tradunt expiaſſe domos & delubra deorum ac tẽpla fabricaſſe:ſcripſiſſeq de ſacrificiis & religiõe Crotenſiũ. Almeon Crotoniates primus fertur rerum naturam litteris explicaſſe.Plato ante oẽs in Philoſophia nominaſſe elementum.Anaxagoras Calſomenius mentem inieciſſe materiæ:quã Virgilius accuratiſſimus uerus Philoſophoꝝ imitator magnũ corpus appellauit cœlum.terram.aerem.mariaq complectens.Scintillam ignis ex ſilice primus dicitur Cilicis filius excudiſſe Pirocles.Ventorũ rõnem Eolus.Hellenis filius apud Vulganias inſulas deprehendit.a Poetis uentoꝝ deus.pter hanc ut arbitror cauſam appellatus.Omnes quos antea memorauimus atq alii pmulti Philoſophiæ ſtudia ſectati ſunt:in Diuina tamen Plato.in Naturali Ariſtoteles cæterorũ inuenta ſuperarunt.Philoſophiæ laudes hoc in loco attingere multo ſum difficillimum arbitratus.Maiores enim ſunt q̃ ampliſſimis poſſint explicari uoluminibus: nedum breui orationis parte perſtringi.Quid.n.poteſt iti oĩ uita eſſe præclarius q̃ Deos a quibus ſum⁹ geniti.& rerum naturam in qua noſipſi ſumus contẽplari.quum ſolos eos Peripatetici beatos eſſe cenſeant.qui contemplatione dediti.rerum ſupernaꝝ.deorum hominumq naturam.atq originem perſcrutantur.Reliquum eſt ut iam aliam Philoſophiæ partẽ abſoluamus.MORALEM quidem philoſophiam initium & nomen habuiſſe ferunt a Pythagora qui quum a Cleotide Phiaſiorũ Tyranno quidnam eẽt interrogaretur. Reſpondit ſe eſſe philoſophum:id eſt non ſapientem quidem.ſed ſapientie tamen amatorẽ.Hic deĩde apud Crotoniates.Eraclienſes.& Metapontinos.uiginti continuos annos.ptimus de bene uiuẽdi rõne differuit Q uãq multi hoc putent Socrati attribuẽdum.quẽ primũ inuexiſſe Ethicen.cæteraq philoſophandi genera contempſiſſe.Q m̃ nihil ad bene beateq uiuẽdum uideantur accõmodata.Miſſas hoc in loco faciemus omnes Ethicæ ſectas. Achademicã. Cireneycam.Eliacam.Megaricam.Cinicam.Eretticam.Peripatheticam.Stoicam. miſſamq faciemus Iconomicam:& temporis habita ratione:tum ne longius feramur dicendo Politicam dũtaxat abſoluemus:quæ & priuata ſæpe & publica complectens gubernacula tota in cuſtodienda.gubernanda.atq amplificãda Ciuitate uerſatur Equidem memoria teneo dicere Platonem his in libris quos de Rep.ſcripſit.eam Remp.& Ciuitatem.in optimo & fœliciſſimo ſtatu uideri conſtitutam:quæ q̃a ſapientibus regeretur uiris:hos uero ſi placet adiiciamus etiam a nobilibus:quæ opinio multorum eſt firmata cõſenſu. Quo in loco uehementer equidem optime atq iuſtiſſime Gubernator.& tibi.& huic præſtantiſſimæ Ciuitati congratulator.Tanta in te uirtus:tam incredibilis & prope diuina ſapientia:tam inaudita ſolertia rerum agendarum:tanta deniq fides atq conſtantia.ut ſolus dignus fuiſſe uideare:qui ad hanc maximam glorioſiſſimamq.Ciuitatem regẽdam accederes in dubia atq ancipiti tempeſtate.Q uippe quum extinctum ſuperiorem Pontificem: uixq alio ſuffecto quum maxime undiq motus in Italia expectarentur:armaq prope eſſent: quotidieq magis huic Vrbi appropinquarent:quæ etſi periculi nihil:multum tamen ſuſpitionis importabant.In omnium enim ore uerſabatur maximos atq turbulentiſſimos in hac Ciuitate futuros tumultus.Exemplo qui huic Vrbi antea præſidebat abire iuſſus. Tu unus delect⁹ es:& huic a Summo Pontifice pro tua incredibili ſapientia fide.conſtantia delegatus: qui ſi quæ eſſent tempeſtates ſedares.& ciuitatem ab omni tumultu:ſeditioneq defenderes: q quantum illico præſtiteris.aliorum iudicio relinquo. Admirandam profecto non: modo in tanta iuuentute.ſed in quauis maturiſſima ætate ſapientiam:Q uid dicam ſummã nobilitatem:quum non ſolum Duces ac principes fratres:propinquoſq habeas. ſed etiam Reges ipſos attingas.Sed hæc alias differentur latius.Nunc redeo ad Politicam.Principio ciuitates non erant:per campos:per ſyluas:per montes paſſim homines ſine ueſte:ſine legib⁹ ſub aperto cœlo uagabantur: nondum erant domus excogitatæ frondibus ac pellibus a pluuia:niue:grandine tegebantur.Siquando uehementior uis tẽpeſtatis ingruiſſet: in ſpe-

Iuncas atq; in antra confugientes:ibi simul cum feris.in lustris:atq; in cauernis habitabant neq; uini usum nouerant:neq; frumenti. Pomis agrestibus:que sua sponte tulisset tellus uescebantur. Primus itaq; ædificiũ ex luto cõfecisse Toxius Cœli filius perhibetur:nidos imitatus hyrundinum:atq; inde ædificandi similitudinem quandam aucupatus. Quapropter luteæ domus extera ædificiorum genera uetustate antecedunt. Post hunc Eurialus & Iperbius fratres latericias domos coctilibus muris erexerunt. Lapidicinas autem Cadmus Agenoris filius primus apud Thebanam comperit Ciuitatem. Corebus Atheniensis urceos instituit & figulinam:cuius rotam primus excogitauit Anacarsis. Vrbem mœnibus ac turribus cingere primus Thrason instituit. Domos uero & Ciuitates clauibus obserare Theodorus Samius. Boues aratro iungere ac seminare Busyris Neptuni & Libyæ filius. Vites in uini usum excolere Eumolphus Atheniensis frumentum molere & conficere. Ceres apud Sycenos edocuit Linum ad uestes texendas Araneam Coluphoniam. Lanam uero Palladem in usum hominum conuertisse ferunt. Multa essent in hunc modum differẽda uerum alio nostra tendit oratio. Politicæ partes dixerunt esse duas ex quibus Resp. constaret & ciuitates:Ius Ciuile & scientiam Militarem:quæ quum primum erunt absoluta a nobis paucaq; ad huius Vrbis commendationem adiecerimus:finem faciemus dicendi. LEGES primum explicabimus rem mehercule pro ipsius magnitudine atq; excellentia uberiore dicendi fonte exhauriendam:Neq; me latet plurimos in Trimesgistum atq; i Foroneum Regem:Legum Ciuilium inuentionem initiaq; referre. Sed tamẽ compertum est illarum originem diis potius fuisse immortalibus consecratam:Cereremq; primam leges dedisse hominibus eamq; ob rem Legiferam a poetis ac doctissimis sapientissimisq; uiris appellatam Digna sane res quæ diuinitati ascriberetur Quippe quæ dea fruges nobis:alimentaq; dedisset:Leges quoq; dare uoluit sine quibus aut constare aut saltem honeste constare nõ possemus uitam corpusq; non solum sustentaremus cibo:sed legum etiam defensiõe tueremur Atheniensibus autem Solon:qui & ipse unus ex septem sapientibus habebatur:nouas deinde leges instituit:Primam:ut qui parentes suos non aleret:patrimoniumue dissiparent:illi perpetuo obscuri:atq; ignobiles haberentur. Alteram qui ocium sectarentur & inertiæ dediti essent:atq; desidiæ:eos iure ab omnibus tanq̃ nocentissimos accusari posse. De premiis eorum qui in Olympia atq; in Ischyma uicissent: tertiam promulgauit. Et qui in prelio mortui pro patria cecidissent: eorum filios publice nutriendos: erudiendosq; præcepit. Item curatorem una cum matre pupillorum nequaq̃ habitare Eum prætetea curatorem esse non posse: ad quem esset hæreditas pupillorum morte peruentura. Cæterum annularium eius annuli quem uendidisset sigillum apud se non retinere. Quæ abs te aliquo in loco posita non essent:ea inde tollere non ausis. Postremo statuit ebrium & temulentum pricipem non pecuniis mulctandum esse:sed durissima atque ignominiosissima morte puniendum. Licurgus quoq; suis Lacedæmoniis Leges condidit:quarum prima populum ad obsequium Principum:atque Optimatum. Principes atq; Optimates ad iustitiam hortabatur:Alteri temperantiam omnibus in rebus suadebat & parsimoniam:auri atq; argenti penitus submouebat:ut nihil a quoq̃ emeretur: sed inter sese commutarent omnia. Quod etiam per belli Troiani tempora fieri solitum scribit Homerus. Item iuuenibus non amplius una ueste toto anni tempore permittendum. pueros inopes atq; egenos non in Vrbe fouendos esse:sed in agros ad usum rei rusticæ deducendos: ut ab ineunte ætate laboribus assuefacti paratiores ad paupertatem atque inopiam tolerandam: per reliquum tempus efficerentur. Virgines non dote maritandas:ut non ducerentur pecuniis:sed uirtutis gratia expectarentur. Postremo statuit maximum quenq; honorem non diuitiis: aut potentiæ:sed soli ætati esse tribuendum atq; alia multa quæ nos consulto duximus prætereunda Initium uero Legum Romanorum atq; originem uobis multo q̃ mihi notiorem esse non ambigo:pulsis uidelicet Tarquiniis superiorum. Regum Leges abrogatas omnes: nouas deinde promulgatas:latam legem manumissionis Vindirium Bruti seruumq; coniurationem patefecisset:primum apud Romanos fuisse manumissum:& etiam Ciuitate donatum: ab eoq; Prætoriam uindictam appellatam. Missos deinde Appium Claudium atq; alios ad Leges ab Atheniensibus capiendas. Quo in loco Accursium uestrum ualde equidem demiror optimum uirum illum quidem: sed in inquirendis rerum antiquarum historiis perparum: ut mihi quidem uidetur exercitatum qui iuris Romani originem interpræta:rem affert ueritati atq; historiæ minime consentaneam:stultum quendam:nescio quid de nostra Religione plactirantem dignos fecisse Romanos legibus:quum plane constet multis ante Christianam Religionem sæculis Romanos leges ab Atheniensibus transtulisse Eas deinde duabus superadditis: Leges duodecim tabularum appellatas i pro rostris ante oculos

Leges

oculos omnium in foro atq; in Curia posuere. Pontifices deinde Maximos Legum: & custodes: & si opus esset interpretes statuerunt. Hinc scientia Ciuilis. Hinc iura Romana & sanctissimæ leges emanarunt. Hinc Sceuola. Manilius. Labeo. Papinianus. Pompeius. Sextus Lelius: atq; alii sapientissimi uiri Iuris ac Legum instituta condiderunt. Nam ius quidem Pontificium a Numa Pompilio Romanorum Rege sanctissimo atq; optimo uiro processit nisi altius repetentes Tagetem illum in Hetruria extera natum auctorem Pontificii censeamus: quod ad nostrum attinet: nemo est uestrum qui eius originem ignoret atq; processum. Sed ego satis demirari non possum: qui humana: diuinaq; confundentes Leges: dicant in sapientum inuentione nequaq́ esse reponendas: sed ab Imperatoribus & Pontificibus: non ratione constitutas aliqua: sed solo Imperio uoluntateq; cōfectas: facile ad nutum Regum ac Principū permutari posse. O capita ridicula & cerulces illepidas: Nam ut Pythagoram prætereamus: a quo Metapontini leges accæpere: ut Eudoxum. Protagoram: Aristotelem que prætereamus: quorum primus Guindes dedit leges alius Turiis condidit: tertius suis Stageritibus promulgauit. Vt deniq; exteros prætereamus: quis hoc præterire possit magnos illos & diuinos homines quos uehementer admirata Græcia septem sapientes appellant omnes Plutarcho teste legum fuisse conditores. Qui obsecro Leges condidere: nonne Philosophi? At quales Philosophi? Ii qui soli appellabantur sapientes: qui deorum immortalium oraculis sapientissimi iudicabantur atq; optimi: qui per populos & Ciuitates tā q́ dii alteri colebantur. Quis præterea Leges unq́ ac iura permutauit? An si medicamētum ueneno inficiatur: mutatam non peruersam dicemus medicinam. Eminuero peruerti possunt Leges: pmutari nō possūt. Totæ sūt in æqtate & moderatiōe: totæ in prudētia: totæ deniq; i philosophia & in profundissima sapientia constitutæ: totæ ad genus humanū tegendū: gubernandum: defendendum excogitatæ: totæ ad uitam bene beateq; agendum adinuentæ. Possunt Imperatores Leges peruertere: sed suum una cum legibus Imperium peruertetur. Quam ob rem? quia nullum Imperium: nulla Resp. sine legibus potest esse diuturna. Arma enim imperia parant: Leges parta conseruant. Sicut sine armis Regna acquiri non possunt: ita: nequeunt eadem sine legibus custodiri. Quæ porro uita iocunda? Quæ honesta ac securæ rationes sine legibus? Vtilissimum est ad merces transportandas nauigare maria: Id leges præstant: quæ pyrrhatas durissimis undiq; suppliciis persequuntur. Optimum est & necessarium profectiones: commeatus: itineraq; conficere: Id leges efficiūt: quæ latrones arcent & grassatores & insidiarum pericula longe lateq; repellunt. Iucundissimum est libere in Ciuitate uersari. Leges summam obtinent libertatem: neq; enim sublata libertate leges neq; rursus sublatis legibus potest esse libertas. Nullis uim: nullis iniuriam: nullis imperium fieri patiuntur. Vnumquemq; in suo gradu i suaq; dignitate tuentur. Sunt enim leges muri & fundamenta Ciuitatum: in quibus bonos q́ tutissime detinent: malos arcent: & iis appropinquare non sinunt. In his salus bonorum: in his consilia Ciuitatis: in his pacis præsidia continentur. Nihil boni tum atq; honesti esse posset: si iura contemnerentur & leges: Quod stamus: q; incedimus: q; dormimus: q; déiq; secure uitam agimus: id totum est iuris ac legum defensioni tribuendum. quæ nisi flagrantissimas hominum libidines atq; auariciam cohiberent: non mulieres pudicas: non agros: non domos: non uitam tutam haberemus. Virgines e parentum amplexibus eriperentur: p uias: per uicos: per plateas homines percuterentur: expoliarentur: crudelissime interficerentur. Furum: latronū: sicariorum parricidarum plena essent omnia: bonis uiris aut nullus esset locus in Ciuitate: aut turpissimis semper afficerentur iniuriis. Leges sunt quæ uos a tantis periculis: tantaq; atrocitate: ignominiaq; tuentur: & quæ in summo nos ocio. atq; in summa tranquillitate custodiunt. fortunas nobis unicuiq; suas conseruant. honorem conseruant. dignitatē cōseruāt. uitam corpusq; & aīam cōseruāt. Quid ptērea aliud cēsemus esse Philosophū. nisi uirtutē ac uitia diligēti rōne discutere? Id præcipue legum esto pus. quæ uirtutē nō quærūt solū. sed exornāt pmiis. Nō solum castigāt uitia. sed ulciscunt suppliciis. At si qua est alia Philosophia. quod equidē esse nō arbitror. illa hortat ad uirtutem. leges ipellunt. Illa uitia monet esse fugienda. leges detestantur & fugiunt. O igitur uitæ custodes leges. uel uerissimā Philosophiā. uel omni philosophico iure optimo anteponendas. Quantam præterea utilitatem afferat scientia Ciuilis. quantum honorem: gloriam: auctoritatē: diuitias accumulat ingentissimas. Vndiq; ad Iurisconsultos confluunt pecuniæ: domos ædificant marmoreas: ostos ac porticus dealbant. ianuas: fenestras: trabes: laquearia: totaq; tecta deaurantur: ignem aquasic omnem leges extinguunt paupertatem: neminem inopem atq; egenum esse patiuntur. Quid dicam honores amplissimos? Solæ sunt quæ dignitates maximas consequuntur: Solæ quibus Ciuitatum committunt gubernacula: Solæ quæ apud Reges: Ponti

fices. Imperatores in altissimo rerum dignitatumq; fastigio collocantur. His officia parantur & Magistratus. His contentiones & lites causæq; deleguntur. His & rerum iura permittuntur & hominum. Solis enim qui Ciuilem scientiam sunt adepti potestas est in hominũ capita animaduertendi. Soli tanq̃ dii errores: flagitiaq; corripientes: rebus consulunt humanis: ad uitam dingunt: hortantur ad uirtutes: ad iustitiam impellunt & cogunt. Est enim. ut apud Ciceronem ait Crassus: domus iureconsulti totius oraculum Ciuitatis ab illo tanq̃ ab Apolline responsa uitæq; consilia postulantur. Illi aurea munera tanq̃ Delphico Apollini offeruntur. Illius Ianuam frequens semper turba frequentat. Et qui dubii atque incerti ad eum accedunt: accæpta tanq̃ a deo responsa firmi atque certissimi reuertuntur. Quas ob res Iureconsulti & Sacerdotes. & Pontifices appellati: & humanarum diuinarumq; rerum interpraetes: duces uitæ: diuitiarum dignitatumq; possessores: Deorum immortalium uicẽ in terris agere iudicantur. Quibus finitima est res Militaris: de qua nunc dicemus. MILITARIS scientiæ scriptores plurimi referuntur: Primum tamen de equitatu tradunt scripsisse Cetonem: Pyrrhum deinde Epirotam: idemq; paulo ante illum fecisse Zenofontem. Zenocratem etiam Calcedonium triginta de re Militari uolumina confecisse. Ex Romanis Iulium Cæsarem Augustum: Plinium: Iulium Fontinum & Vegetium: omnes fere rem bellicam paulo diligentius atque accuratius prosecuti: in Naualem: Terrestremq; diuisere. Longa naui primum tradunt Iasonem. Thessalum nauigasse i Colchon Laumedontis rem pote profectum. Inde Argonautas appellatos. Eius uero nauis rudentes & temonem fecisse Tiphim: triremem Enthrei: Quadriremem ædificarunt Coryntii. Nauim onerariam: pauloq; subductiorem Ippius Tytius excogitauit. Cymbam uero: syderumq; obseruationem in nauigando Phoenices: quanquam syderum inuentionem plurimi in Thaletem milesium rettulerunt. Anchoram quidem bidentem Anacarsis Scytha inter Græcorum sapientes annumeratus. Vela Icarus. Antennam uero Dedalus Ipegrus. Primos omnium Minos Rex Cretensium contra Nisum & Megarenses naudli dicitur prœlio decertasse: Ex Romanis dicitur ante omnes. C. Duellium naualem de Carthaginensibus uictoriam reportasse. Quam ob rem maximi sibi honores a Senatu decreti Nunc ad meliorem militiam trãseamus. Fama tenet Belorophontem primum compertisse ut equis homines ueherentur. Primi autem qui equestri bello decertarent fuere Thessali: quos imperitum uulgus altera parte homines: altera equos existimans. Centauros appellauit: siue propter numerum: siue propter uirtutem celeritatemq; currendi. Armaturam primi Curetes. nescio an contra Calidonios fabricauere. Quanq̃ ferunt Lacedæmonios bellicosissimos: & ipsos homines galeam: hastam: gladium inuenisse. Scutum quidem a Calcho. Athamantis filio. Iaculum uero ab Etholo: qui Etholiæ nomen dedit: compertum est. Secunm Piseus. Fundam & balistam Aeneas Troianus: Arcum & sagittas Scyta Iouis fili⁹ inuẽit. Fræna uero stratarq; equorum a Pelechtronio fuere reperta. Instruere exercitum: ordinare acies: signa ac tesseras militibus dare: uigilias in castris facere Palamedes per belli Troiani tempora dicitur comperisse quanquam Annibal ille qui est apud. T. Liuium a Pyrrho hæc omnia malmalebat inuenta. Speculari uero & explorare: ac insidias struere Synon: qui Troiam Græcis aperuit Belli autem indutias Licaon Archadicus cum Molossis primus & instituit: & uiolauit. Quẽ iccirco poetæ tradunt in lupum fuisse mutatum: qui commissas sibi oues ut est i prouerbio deuorare consueuit. Fœdera uero Theseus Atheniensis cum Centauris percussisse primus dicitur: Claros atq; illustres in re militari possem memorare q̃ plurimos Alexandrum Macedonem. Pyrrhum Epirotum. Annibalem Carthaginensem. Epaminundam Thebanum Agesilaum Lacedemonum. Agathoclem Siculum. M. Furium Camilium: duos Scipiões. Iulium Cæsarem. Magnum Pompeium: & qui cum eo bellum gessit. Sertorium: aliosque permultos quos & ænumerare longissimum esset: & huic tempori minime consentaneum. Quantum splendoris atq; gloriæ afferat ars & scientia militaris latet neminem. Hinc milites: hinc duces: hinc principes exonũtur: hinc magna regna: maximaque imperia comparantur. Romanam Rempu. complectemur. Eam ars militaris dominam orbis fecit esse terrarum Alexandrum magnum consyderemus: hic uirtute bellica. Græciam. Asiam. Indiam: terras: mariaq; subægit. Equidem si cunctos memorare uellem: qui scientia freti militari ad amplissimam dignitatem gloriamq; peruasere: nunq̃ orationis meæ finem atq; exitum inuenirem. Et quicquid ubiq; est Regni: gloriæ: dignitatis: imperii: id totum est militari uirtute comparatum. Duæ sunt enim artes Imperatoriæ. altera in armis & uirtute bellica sita est altera in legibus & Ciuili scientia constituta: quibus si careant Imperatores: maiestatem suam atq; imperium tueri & conseruare non possunt. Armis belli pericula repelluntur Legibus pacis ornamenta retinentur. Ad Imperatorem pertinet fines sui Regni propagare: id conficit

Id conficit sollertia militaris. Ad eundem spectat Regnum summa cum æquitate atq; iustcia gubernare: id præstat scientia Ciuilis uirtus militum. Bellum a Ciuitate propulsit i moderatio legum pacem in Ciuitate conseruat Duabus his artibus Reges exornantur & Ciuitates: quæ si ullo unq̃ in loco floruerunt: si ullas unq̃ Vrbes & Resp. decorarunt: ea profecto est huius præstantissimæ Ciuitatis uestræ gloria uiri Perusini. Ea magnitudo rerum a uobis pace belloq; gestarum: ut nulla hoc tempore toto terrarum orbe possit cum ista comparari: nulla cum Perusia neq; legibus: naq; bellica uirtute conferri. Attendite quæso laudes uestras uiri Perusini: non adulatione aliqua: sed singulari maiorum uestrorum & uestra uirtute conflatas. Vos Bartholos: quorum opera tanq̃ sol quidem splendidissimus scientiam Ciuilem illuminat effecistis. Vos Baldos. Angelos: atq; alios compluresi quorum nunc undiq; scripta leguntur: genuistis. qui nunc quoq; mortui non parum huic Vrbi afferunt ornamenti. Vos tanq̃ legum sacraria immo fontes uberrimi per uniuersum orbem terrarum iura Ciuilia: aureas leges: Imperatorias artes effunditis. Considerentur reliqua Italiæ Gymnasia & cum Perusinis studiis conferantur: quid in illis nisi Bartholi: Baldi: atque aliorum Ciuium uestrorum leguntur inuenta. Vos propria & maiorum uestrorum documenta tenetis: illi sectantur aliena. Quid dicam de re militari: de magnitudine animi: de fide: de constantia. Maiora sunt hæc quæ breui possint explicari oratione: dicam tamen: immo percurram libere quod sentio. Post discessum Cæsarum ab Italia: scientia belli gerendi omnis in Italia defecerat: Non ordo in exercitu: non modus in acie tenebatur: industria militari sublata temere atque inconsulte milites in prœlia ferebantur. Et ex abrupto solo/que impetu confligentes: non minus accipiebant periculi q̃ inferebant: Ciuitates neq; oppugnare satis nouerant neq; defendere. Quibus de rebus factum est: ut nulli post Cæsarem in Italia famam fuerint scientia: belli gerundi: ad uestra usq; tempora consecuti. Primus quantum ego accepi Brachius Perusinus omnium qui unq̃ bella gesserunt præstantissimus: scientiam instaurauit militarem: exercitum atque aciem reformauit: & quibus modis: quibusq; artibus & oppugnarentur Ciuitates: & defenderentur induxit: bellumq; ipso pro Alfonso Rege gessit atrocissimum: magnumq; inde sibi atq; huic Vrbi nomen: decus: gloriam comparauit. Quot inde Dii imortales fortissimi milites. Quot bellicosissimi Duces exorti: quos nisi scirem uobis multo q̃ mihi esse notiores oes: non equidem silentio præterirem. Illud tamẽ prætenre nullo modo possum. Quod est a nobis frequenter usurpatũ: plus ex hac Ciuitate militum: q̃ ex his hoium: Plus ex hac Ducum: q̃ ex aliis militũ exoriri: undiq; uestra arma: uestri milites: Ducesq; uestri incredibili cum laude uagant. Vndiq; gestarum gerendarũq; rerũ magnitudine celebrantur: Nihil magnificum atq; præclarum agitur in Italia. Nihil deniq; magnũ & gloriosum: quod nõ Perusinorum Ducum ductu: auspicioq; geratur. Qui sunt qui Regnum Neapolitanum tutati sunt? Perusini. Qui sunt qui superiorem illum Mediolanensium Ducem ab oi ui atq; impetu defendentes eius exercitum copias: insigniaq; ducebantur? Perusini. Qui sunt qui hoc tempore a spertima pro Venetis bella gessere? Perusini. Atque immo adeo soli Perusini. Et qui sunt quorum nunc arma in Hetruria formidantur? Qui sunt qui his diebus totius Italiæ potẽtiæ summa cum gloria restiterunt? Qui sunt qui omnium gentium fortissimi: strenuissimi: bellicosissimi reputantur? O natos ad gloriam uiros. O Vrbem domini: militiæq; præclaram. O Ciuitatem cum multum pace: tum maxime bello gloriosam. & omni laude: monumentisq; celebrandam. Quod si hæc me tempora paulo liberius loqui paterentur: uestros uobis qui nunc uiuunt & Cæsares ostenderem. & Scipiones. Sed tempori obsequendum est. Quæ præterea fides. Quæ singulis: inauditaq; constantia. Quem obsecro comperietis uel ex tot præstantissimis: fortissimisq; Ducibus uiolatorem fidei: uel ex tot etiam innumerabilibus militibꝰ fuisse proditorem? Insita est uobis hæc Virtus uiri Perusini. & iam uetustate ipsa confirmata: ut ad fidẽ: ad fortitudinẽ: ad gloriam oẽs nati esse uideamini. Repetatur huius initia Ciuitatis. Repetantur & processus: nihil unquam fidelius per omnia inuenietur: nihil integrius: nihil hac uestra Ciuitate constantius: nihil postq̃ Achei: qui ex Græcia uenere. Perusiam condiderunt: nihil unquam neq; factum: neque dictum dici potest: nisi summa & fidei: & constantiæ admiratione dignissimum. Maiores enim uestri nunquã auaritia atq; dolo. sed gloria semper atq; uirtute contenderunt: fidem rebus omnibus antepofuerunt. ut clarissimus sint litterarum celebrari monumentis. Quo etiam enim tempore Italia: Duce Annibale: Punicis armis infestabatur. Romanis primum apud Ticinum: mox apud hunc uestrum lacum Thrasimenum: & postremo apud Cannas maximis atque acerbissimis cladibus affectis: cum quadringenti & septuaginta Perusini: qui Cannensem calamitatem euaserant: Casilinum Campaniæ oppidum sponte sese contulissent defendẽdi oppidi gratia: & in Ro

manorum fide continendi:pauloq; post diu atq; acriter obsessi:te frumentaria carerent: & fame grauissima premerentur:tantum tradunt Perusinorum fuisse constantiam.ut diebus aliquot solis nucibus:quæ per flumen Vulturnum euoluebantur sustentati :lacertas deinde ac mures ducenis denariis emptas:pelles a scutis ereptas:frænorumq; lora comederint: rapasq; per mœnia disseminarent ad fututam prius herbam in tantis difficultatibus expectandam:q̃ in hostium/deditionem:potestatemq; uenientis a Romanorum fide deficerent. O fidem incredibilem. O inauditam:inusitatamq; constantiam!. Eodem bello quum reliquæ Italiæ Ciuitates partim secutæ fortunam: partim ingēti metu perterritæ:fere omnes a Romanis ad Annibalem rupto fœdere defecissent. Perusini semper in fide:atque in officio permansere:materiamq; ad nauis ædificandas præbuere:quibus Scipio:qui postea Aphrican' est dictus:in Hispaniam:Aphricamq; traiecit:pauloq; post subægit Carthaginem. ut uere mihi uidear esse dicturus Perusinorum fidem Carthaginis:totiusq; Aphricæ uictoriam peperisse Romanis. Quid dicam in bello Ciuili:quum. M. Antonium eos contra Octauium: qui postea Augustus est appellatus:bella molientem:maiores uestri in hanc munitissimam præstantissimamq; Vrbem recepissent:obsessi ab Augusto:nullis cōmoti præcibus:nulla deniq; iniecta formidine perterriti:Antonium unquam tradere uoluere. Quam ob rem Vrbem longo post tempore fame:ferroq; expugnatam:magnaq; parte sui dirutam:Augustus adepto Imperio propter admirabilem Perusinorum constantium: mœnibus præcingi: ac muros fieri munitissimos præcepit. Portis uero ex quadratis lapidibus erectis:nomē suum fecit incidi:& quæ pauloante Perusia dicebatur:Augustam deinde iussit Perusiam appellari. O uere Augustam Perusiam:& tanto summi Imperatoris nomine:munereq; dignissimā Quis est qui inficiari possit hanc Ciuitatem Imperatoriis legum :armorumq; studiis exornatam:omnibus esse Italiæ Ciuitatibus:quantum ad gloriam attinet anteponēdam:Quid dicam quæ nostris etiam temporibus acta sunt. Exorto in omni Italia bello quum Alfonsus Regum omnium:qui unq̃ fuerint:terra mariq; potentissimus:forte bellum Florentinis intulisset:Ciuitatemq; hanc uestram:cum suis:tum etiam Venetorum legationibus sollicitaretut a Florētinorum societate desciscētes iter & cōmeatus Regiis copiis præberetis nullis amplissimis propositis muneribus:nulloq; metu commoti estis: Percussa cum Florentinis fœdera: in præcipua eorum aduersitate seruastis: hostes suos quoad fieri potuit: non sine magno uestro periculo & detrimento repulistis:odium atq; exasperationem potentissimi & Regis & populi præ fide atq; officio contempsistis: ut constet Regem ipsum tantam fidem admiratum ad cœlum uos laudibus extulisse. In Casalino Annibalem:in Ciuili bello Augustum:nostra uero tēpestate Alfonsum uos atq; fidem uestrā admirari coegistis. Adeo præclara est uirtus uestra: adeoque diuina: ut uel hostibus ipsis admirationi fueritis non mediocri:neq; solum: ab amicis ac sociis:sed ab hostibus atq; alienis laudes fueritis amplissimas consecuti. Magna sunt ista uiri Perusini. atq; adeo magna ut maiora quidem esse nō possunt:uerum non multo futura uobis ornamento:nisi quod erat reliquum orationis nostræ eloquentiæ illustrata splendore. litteris memoriæq; mandentur. Tantæ enim sunt laudes & gesta Ciuitatum. Principum. Imperatorum:quantum summorum ingeniis extolluntur oratorum. SED ego pace uestra loquor: satis nequeo demirari uos homines gloriosissimos:& laudis & dignos & cupidos:ea negligere studia:ne dicam contemnere: quæ sola & laudes & gloriam afferant immortalem:hominumq; memoriam faciant apud posteros sempiternam. Nullam enim gentem esse puto tam immanem atq; barbaram: tanq; ab omni prorsus humanitatis studio destitutam:quæ nō laudis desyderio tangatur & gloriæ. Multi celsas turres erexerunt: domosq; altissimas condiderunt. Multi statuas sibi atq; imagines in templis atq; in sepulchris collocantes nomen suum litteris inciderunt. Quæ omnia etsi umbram quandam gloriæ præ se ferre uideantur: non tamen multum possunt

Eloquentie uis

esse diuturna. At Eloquentiæ uis æterna est: non nomen solum. sed laudes: genus:mores facta:dictaq; ostentat. Concidunt turres: domus atq; atria sæpe diripiuntur: sepulchra uetustate conficiuntur:quos Eloquentia semel extulerit neq; ferro dirui possunt:neq; tempore labefactari. & quo plus accipiunt uetustatis:eo maiora laudum præconia consequuntur. Quid essent Romani nisi fuisset Eloquentia? Quid Camilli? Quid Cæsares? Quid Scipiones? Quid Alexandri. Quid deniq; tot maximi gloriosissimique uiri: qui nunc mortui Eloquentiæ uiribus uiuunt: mortui sua nobis loquuntur & laudes: in sepulchris conditi per populos:per ciuitates:perq; omnium ora uersantur. At uos uiri Perusini memoriam uestram & maiorum uestrorum in obliuionem ire permittitis:neq; uestræ:neq; illorum consulitis posteritati. Quid & nunc Aui Attauiq; uestri hoc in templo:in his urnis & suis sepul

chris:

chris exeuntes istis in uos uocibus uterentur: atq; ita dicerent. Quid facitis o suauissimi nepotes: nos tempora nostra magnitudine rerum gestarũ illuminauimus atq; illustrauimus: uos obscurari patimini atq; obtenebrari memoria nostram. Nos magnam nobis maximã q; huic Vrbi gloriam comparauimus: uos deperire atq; extingui laudes nostras Eloquentiæ in curia sustinetis. Nos nomen nostrum ad cœlum tollere conati sumus: quousq; uos illud in adito atq; in oculto pressum atq; ignotum iacere patiemini. Sepulcha quæ nobis mortuis condidistis ex maxima sui parte conciderunt: quibus titulis nomen nostrum lapidibus exculpsistis: eos tempus absumpsit: uetustas oblitterauit: nos una cum nostris titulis interimus. Vos Camillos: Scipiones: Cæsares: qui multis nos sæculis antecesserunt: quiq; ad uos nihil attinebant legitis: extollitis: celebratis: At nos qui heri uiuebamus: uestriq; sumus progenitores: & præclara etiam gessimus in uita nostra: uobis sumus incogniti. O nos miseros: illi uiuunt: nos iacemus extincti: O nos calamitosos: illi semper uobiscum in luce uersabuntur: nos in obscurissimas caligines atq; in sempiterna silentia demergemur: nec ulla unquam amplius erit de nobis futura memoria. Si ita uos fuissent e suis sepulchris allocuti: lachrymas profecto uobis excussissent. Quid enim potest esse miserabilius & calamitosius quam si qui heri: pridie: ue in amplissimis uiuebant cõstituti dignitatibus. Extemplo ita penitus moriantur: ut nulla nunquam amplius de eis futura mentio uideatur. Trahite p Deos ab his tenebris maiores uestros. Colite ea studia quæ uos atq; illos efficiant immortales. Credite mihi Ciuitatem hanc & Ciues uestros magnitudine rerum omnibus esse Italiæ & Ciuitatibus & gentibus anteponendam. Sed nisi Eloquentiæ uires accedant uix unã ætatem tantam gloriam esse duraturam: nullamq; futuram de uobis apud posteros mẽtionem. Non est igitur uiri Perusini: non est cur hæc præclara & prope diuina Eloquentiæ studia contemnatis. Quod si tantum sunt laudes hominum quantum dicendi arte cõmendantur: si tantum splendor & gloria Militaris quantum facultate decoratur Oratoria: si tantum populi: Principes: Ciuitates: natiões: quantũ eloquentiæ studio celebrantur: quid est quod dubitetis omnibus rebus anteponere eloquentiam? Hæc studia humanitatis appellantur. Quam ob rem? quia sine his dici atq; esse non possumus homines. Hæc nobiles dicuntur artes & liberales. Quam ob rem? quoniam hæc qui aspernantur nescio an ignobiles dicendi sunt & prope illiberales. Hæc quoq; artes uocantur peregrinæ. Quam ob rem? quoniam nomen & laudes nostras peregre disseminantes longe lateq; diffundunt: neq; in angustiis premi atq; angi patiuntur. Hæc eloquentiæ studia nuncupantur. Quam ob rem? quia qui sunt his studiis celebrati: de his nunquam posteri continebunt: sed eorum gesta mores: facta: dictaq; loquentur: nunquam silebuntur illorum laudes: Sed in omnium crebra locutione uersabuntur: Quod si uos uiri Perusini filios uestros liberos: nobiles atq; homines genuistis: Cur eos artibus nobilibus? cur studiis fraudaris humanitatis: Si amplissimã gloriã uestram: maiorumq; uestrorum peregre discendi cupitis: Cur artes contemnimus peregrinas? Animis polletis: gloria rerum gestarum & splendore militari polletis. Cur igitur istarum rerum conseruatrice eloquentia non polletis? Complectamini per deos immortales: Complectamini ea studia quæ uobis laudem uitamq; diuturnam: & ciuitati & uestræ gloriam afferent immortalem: Atq; hæc uestra militaria: Ciuiliaq; studia multo facient clariora: Equidem non ambigo uos pro uestra ingenii atq; animi magnitudine nõ minus in eloquentia: quam in bellicis Ciuilibusq; studiis. Quæ sine eloquentia manca sunt: & diminuta omnia longe præstantissimos euasuros. Sed iam ad uos conuertar iuuenes eruditissimi qui tot pulcherrimas artes: diuinaq; hæc legum: aliarumq; rerum studia sectamini: Beatos equidem uos futuros esse censeo: & amplissimum quẽq; uirũ æquaturos: Si scientiæ qualem decet operam impenditis: omnibus enim rebus est anteponẽda scientia: Totis nobis uiribus incumbendũ est: ut eam cõsequamur quæ nos & diuinos efficiat: aut quod æque magnũ est diuinitati ppinquos: Cũq; omnes ex corpore constemus: & animo reiicienda sunt quæ sũt corporis: & tanq̃ cõmunia nobis cũ bestiis cõtemnenda: Forma: robur: diuitiæ fluxa sunt & subiecta fortunæ: maximaq; interdũ pericula solent importare possidentibus: Virtus animi quæ est scientia æterna est: cõmunis nobis cũ diis immortalibus: & nec eripi nec surripi potest. Semper auxilio nobis est atq; præsidio: uitam nostrã per flãmas: per saxa: per undas: per omnia deniq; rerũ discrimina atq; pericula comitatur: prope est semper maximũ afferens uel in rebus aduersis refugiũ uel in prosperis ornamentum. proinde colligite uos iam satis temporis ocio datum est: hic dies ut ait ille: Aliam uitam affert: alios mores postulat: Surgite: agite: & studiis pulcherrimis rerum maxima totis uiribus incumbire: Qui datis operam grãmaticæ parate uobis aditum ad alias artes honestissimas: ueri falsiq; cogni-

tionem inuestigare:quo nihil esse potest libero homini dignius.Studia colite humanitatis:omnis uitæ decus & delectamentum.Qui philosopiam:qui mathematicas:qui medicinam complexi estis.Erigite animum cœli stellarum:hominum deorumq; naturam contemplamini.Quid hoc potest in omni uita esse iocúdius.Qui studetis legibus parate uos ad maximos honores:ad amplissimas dignitates:gloriam atq; honoré rebus omnibus anteponite:uestra sunt officia:uestri magistratus:uestra ciuitatum:gentiumq; gubernacula. Si modo ita uos instituetis:ut digni futuri sitis quibus honores conferantur & dignitates & magistratus gubernaculaq; cómittantur.Parate inquam uobis æternam possessioné:nó ferro nó flámis:nó rapinis:non deniq; tempestatibus ullis obnoxiam:sed liberam tutá atq; perpetuam.Ponite uobis ante oculos parentes:sororesq; uestras:ad uos semper incredibili eum desyderio suspirant:uestri uos amici atq; affines loquuntur semper.Studiaq; uestra in cœlum rollút.Vestræ uobis ciuitates honores parant incredibiles.Dolent inuidi & laudibus uestris erumpuntur.Proinde date operam ut ita redeatis:quemadmodum parétibus uoluptati:amicis atq; affinibus honori & utilitati Ciuitatibus uestris maximo futuri sitis ornamento:Eorum omnium expectationi quam de uobis susceperunt satisfacite.Quod si facietis inuidos:atq; detractores uestros doloris atq; inuidiæ gladio iugulabitis.Reportate uobis ex hoc celeberrimo studio:gloriosissimaq; ciuitate praeciosissimú scientiæ thesaurum:quem non praecio mercari:nec pecuniis emere poteritis:sed solo studio:labore:uigilantia comparare.Atq; ita uobis persuadete.Si indocti atq; imperiti reuertimini:omnibus derisui:ludibrio:contemptuiq; futuros.Sin eruditi atq; sublimes euaseritis:fore per omnia uitæ tempora gloriosissimos.Semper in diuitiis:in honoribus:atq; in amplissimis dignitatum gradibus collocandos:Deos obsecro immortales uos omnes:ac uestra studia bene:prosperéq; fortunent.

IOANNIS ANTONII CAMPANI ORATIO CINERICIA

VM inter tot ritus:cærimoniasq; christianas.P.sancte dies hic maxime pertinens sit ad rationem uitæ inspiciendæ:cognoscendamq; imbecillitaté mortalium existimaui ego:quod cæteri grauissimis in rebus solent facere:& altissimis quæstionibus de deo:de mysteriis arcanis:de cultu obseruantiaq; sacrorum:id mihi de ortu & cursu hominis in hoc infimo curriculo & trito atq; aperto dicendi campo esse faciendum.Non quod sperem minora hæc:satis a me præstari posse:sed quoniam maiora illa aggredi nó ausus sum:quippe rerum diuinarum exitus uidemus in terris:Causæ supra lunam & solem occultantur.Sic Helias uultum pallio opperuit in hostio speluncæ ne mens nimis alta cogitaret.In illis accusari potuisset temeritas:si tanto ponderi non suffecissem:hic uenia dignus uideri potero:si spes perficiendi ad ea me traxerit:quæ & patebát oculis:& nisi uel mediocres deessent uires:fieri posse uidebátur.Labi enim & errare grauissimis in rebus nostra sponte susceptis audaciæ est:in minimis uero atq; leuissimis infirmitatis:quarum altera animaduersione & supplicio digna est:altera defensione atq; auxilio:ut quátum cætera nequeunti mihi excusationis prebeant:tantum modestia conatus mei laudis afferre debeat cupienti.Quanq; non audeo sum clemens ut nó intelligam in hac rerú planicie multa mihi esse ꝑposita & ea maxima quæq; atq; amplissima.Dico hoc in templo totius orbis terrarum celeberrimo:& quod mihi fœlix faustumq; sit.Dico núc primú:ubi etiam qui sæpe dixerunt:non possunt splendore loci tam illustrissimi non permoueri Dico in cósessu summorum principú:qui & ipsi ad húc ordiné dignitatis probitate:doctrina:eloquétia delecti sunt.Ita nihil nisi exquisitum atq; eximiú:uel taciti uident᷑ exposcere.Dico apud eum pontificem qui ut taceam tantá supremi fastigii maiestaté nó modo disertulos nostri temporis:sed oés multaꝶ ætatú oratores:longissimo post se reliquit interuallo:ut etiá qui uberrimi fuerint & uocalissimi:si ei fuerint cóparati:siccissimi ac raucissimi fuisse uideant᷑. Ita fit ut si ubiuis alibi terrarum habenda fuisset oratio:potuissem me unius aut alterius hominis iudicio accómodare.Hic uero quocúq; me uertam:clarissima undiq; obsident ingenia:quorum aures & capacissimæ sunt:ut nunq; impleant᷑:& omniú principú:gentiú:nanonum totius deniq; orbis terrarum oratoribus patuerunt.Sed hoc me retractat:quod qua de re futura est oratio:ea ita est insita omnium membris:ut non uerendum sit quo minus quisq; facilem

quisq; facilem mihi acceptumq; se præbeat in causa communi. Res igitur nostra: nostrum hoc festum: nostra solemnitas est. Cæteri ẽn in dies festi celebrandi illi quidem & pie sancte illæseq; habendi. Sed hic hodiernus tanto plus postulat diligentiæ: quanto nobis est proprior. Colimus ortum saluatoris: aliena causa facimus: ueneramur natales sanctorum: & hoc quoq; causa facimus aliena. hunc uero diem dum colimus: non alienas colimus cærimonias. Sed uniuscuiusq; nostrum: sed totius humani generis commemorationem quandam celebramus. Quid enim est aliud momento homo quia puluis es & in puluerem reuerteris. nisi status & naturæ suæ admoneri unumquemq; nostrum? Quo monitu quid melius? quid christiano generi salutarius institutum. Quod si tanto tempore laudatur illa Thaletis Millesii sententia: cognoscere te ipsum: quam omnis ætas in cœlum tulit aureis expressam litteris & pro foribus clarissimo in templo collocatam. Quanto est hæc nostra hodierna preclarior. quanto summa laude dignior iudicanda. admonet illa ut cognoscamus nos ipsos: hæc quid sumus ostendit. Illa quærit: hæc profert: exhibetq; quod quæritur. Illa quid iubeat ignorat: hæc non solum quid simus aperit: Sed inde profecti: quorsum eamus. in medium affertur cum demum stabilita sit nobis uitæ ratio: cum exitus noster in hanc lucem reditusq; patuerint: & sciri queat quo in loco collocari oporteat spes cogitatiõesq; nostras: ut firmi: tuti: stabiles esse ualeamus. quod nisi hominis fine cognitio fieri non potest: ut qui portum ignorat: huic nulla res finiet errorem: nisi naufragio finiatur. Dico autem finem & interioris hominis qui est animus: & externi quod corpus dicitur: Vtrumq; enim his uerbis expressit apostolus: licet noster homo qui foris est moriatur tamen is qui intus est de die in diem renouatur. Nos autem ubi commode fieri poterit quo breuior futura sit oratio: simul de utroq; disseremus: priusq; ortũ hominis: deinde uitæ cursum aperiemus. Multi quesierũt originem hominis: nec genus fuit ulla tam ignara rerum: & uictu Barbara que nõ huius rei cognoscendæ studio traheretur. Deplorarunt alii uitæ nostræ breuitatẽ: & cur ita fieret acri perscrutati studio: lucem oculis nostris clarissimam reliquerunt. Nos autem, quoniam res aliqua ex parte confirmet testibus: eos afferemus solos: qui neq; abhorreant longe a fide uera: neq; parum ipsi per se nomine & doctrina ualuerunt. Egyptii quorũ magna fuit auctoritas: & ferũtur annquissimi: primiq; ausi sunt perquirere atq; inuestigare cœlestia: hominem affirmãt terrenum esse animal & lymo natum: Itaq; cætera animantia suã quæq; sortita regionem: alia uolare: naturæ alia, natura ipsa didicisse solum hominem extra terram incedere nullo modo posse: nisi arte adiutum. Eam ad rem quoniens esset Aegyptiis res diuina faciẽda: ulnam herbam pastularem hominis decerptam manu: templis afferebant: quod ea quoq; limo nata esset: & quadam nobis coniungi affinitate uidetur. Porro terrenis corporibus ignem aiunt e cœlo miectum esse: qui tamen dederit a que initium mouendi & sentiendi. nec esse eum ignem qualem uidemus in terris: sed diuinum & cœlestẽ: partim a Sole qui sensus alius incenderit: partim a deo unde profecta est mens nostra pulcherrima: & regina omnium quæ in terris gignuntur animantium: eundem esse animũ hominis infusum membris præditum ratione & memoria: quantum in ipso est immortali & sempiterna illa quidem: sed affici interdum obliuione & hebetari: terrena massa obsitum atq; inclusum: & hunc quidem constare & immortalem esse: corpus autem dilabi & redire ad internicionem. Accedunt Aegyptiis situ finitimi Ethyopes: qui inter patrias laudes hãc solent afferre præcipuam: quod se primos omnium: e terra natos esse gloriantur: quod propter uicinitatem orientis Solis uolunt euenisse. Accedunt Pragniani atq; Essenii qui omni terreni corporis reiecta cura: totos animorum cœlestium studiis sese dediderunt. Accedũt prophetæ. Theologi: fideisq; sanctissima: Horum est sententia deum immortalem initio rerum cum hoc cœlum quod undiq; patens intuemur creasset: illustrassetq; syderibus: hominem e terræ limo confecisse. Conficiendi causas fuisse duas: Alteram ut infinita eius atq; immensa sua beneficentia expandi latius posset: propagariq; in hominem. Alteram ut sedes illæ cœlestes complerentur hominum cœtu: ut quemadmodum angeli cœlo nati superbia præcipites exciderant in terram: sic homines nati in terra ad cœlum humilitate sublimes euolarent. Eumq; hominem appellasse Adam: quod Hebraica lingua terra natum interpretatur. Et exixisseq; eius uultum ad cœlum: ideoq; a Græcis ανθρωπον id est sursum spectantem: appellatum: q solus ex omni genere animantium cœlum: stellasq; suspiciat. Suam deinde diuinam impressisse imaginem: & ætheteo afflasse spiritu: qui est in nobis ĩmortalis & sempiternus. Formauit igitur dominus deus hominem de limo terræ: & spirauit in faciem eius spiraculum uitæ & factus est homo in animã uiuentem. Sed quum iussis ille Principis Dei gula ipulsus nõ obtẽperasset: & morte mulctatus est: & id ipsum quod uiueret ad laborem perpetuũ sudoreq; damnatus: iratusq; dominus ait: In sudore uultus tui uesceris pane tuo:

Hois origo

donec sederis in terram unde sumptus es:quia puluis es & in puluerem reuerteris.Sed affe ramus etiam alienos testes:agamusq; repetundarum:& si quid quod ad rem pertineat poetæ dixerint extorqueamus:tanq̃ a prædonibus:ut firmius sit in causa quod etiam aduersarii nostri fateantur.Hi fingunt Prometheum nescio quem ingenio fuisse acerrimo eum cõfecisse statuam quandam terream:in hãc qua nunc sumus formam:quam quum uidisset Minerua admiratam ingenii magnitudinem:artificem collaudasse:obtulisseq; si quid uellet e cœlo ad eius statuæ ornamentum:se collaturam.nec recusasse quidem Prometheum:respõdisse autem:nisi cœlum omne circunspiceret quid eligere posset non habere.Sublatum itaq; in cœlum a Minerua quum oculis cuncta lustrasset:nihil uidisse luce pulchrius:atq; ita serula quã manu deferebat clam cœlesti flamine admota:ignem esse suffuratum.Delapsum post deinde in terram ignem ipsum terrenæ inspirasse statuæ eamq; extemplo esse animatam:& quæ antea non mouebatur cœlesti contactam face:moueri statim sentireq; cœpisse & euasisse in uiuum hominem.Superos autem hinc furto subiratos homini maciem:ac febrem intulisse:uetuisseq; diu uiuere:ut eo dissoluto ignis furto surreptus rediret ad cœlum:statua caderet in terram.Mira uanitas fabularum.Sed quæ si introspiciantur uideri possint non uanæ:quod si petere a poetis liceret ut paululum discederent a nugis:remq; nobis nudam aperirent:quid dicturos aliud existimamus:nisi Prometheum opificem esse rerum omnium deum:Mineruam non Palladem Iouis natam cerebro:ut nugari solent:sed dei sapiẽtiam eius mente insitam atq; infixam:cuius ductu omnia fiunt:teguntur:gubernantur.Tum statuam corpus esse terrenum:Ignem clam cœlo surreptum animum esse nostrum:e dei sede profectum in corpus.Quod si negabis mihi afferam te ipsum.P.Sancte qui id pereleganter expressisti uersibus:Nõ est animis mortalis origo:Spiritus ex alta cuilibet arce datur.Illinc Iapetides ignem ducente Minerua Traxerat:ex illa uiuimus usq; face.Inde sunt qui ductos arbitrentur duos heraclitos.Ponticum atq; Physicum:quorum alter animũ nostrum scintillam:alter lucem appellauit.Mulctatus itaq; est homo morte ut corpus & statua id est puluis:cadat in terram suam:& spiritus redeat ad deum:qui dedit illũ.Quid hoc manifestius?Quid apertius in eam:quam quod ipsi non inficientur aduersarii?Quid ueræ fidei cõuenientius:quam deum figulo esse comparatum?Pater noster es tu inquit Isayas:nos uero lutum.Tu fictor noster:nos opera manuum tuarum.Sic Hyeremias inquit:Filii Symon incly ti & amicti auro:quomodo reputati sunt in uasa textea opus manũ figuli.Quid quæris iam?Quid expectas amplius?At hi:enim dicet aliquis:fide & opinione ducti futurum ita faterentur.Inspiciamus etiam Philosophos:& quid diligentissimi conquisitores rerum senserunt uideamus.Nam & sunt inuestigatores naturæ acerrimi:& nihil dare solent nisi uicti ratione.Horum unus Parmenides:ut a uetustissimis ordinamur:rerum omnium quæ gignuntur sublime orbe:patrem Solem dixit matrem terram.Cui assensi prisci gentiles:sedebant humi saturnalibus:terram tangebant:laudibus extollebant:matrem appellebant:seruos conuiuiis intermiscebant:quod omnes ex ea nati:eadem alamur:sustentamur:sepeliamur in eadem:uita functi redeamus.Graue iugum inquit Ecclesiastes:ortum est super filiis Adam a die exitus de utero matris eorum:usque in diem sepulturæ in matrem omnium.Quod idem Deucalioni ex oraculo relatum est:magnam parentem terram esse Non multum aduersatur Parmenidi Democritus:Sed Leucippum secutus:constare hominem censet leuibus illis rotondisque corpusculis:quæ Solis radiis aspiciuntur euntia ac redeuntia:& promiscue inter sese sine fine occurrentia ac uolitantia.Quæ quia minutissima sũt ut diuidi in partes nequeant:Athomi appellantur.Esse quidem athomos a sole conglobari & condensari etiam ex terra:& quem in locum concurrant corpus efficere:nec unquam cessare & esse sempiternos.Porro quicquid inde congestum est in terram ipsam laxari oportere:ut plane & ipse affirmare uideatur Democritus:hominem e terra concretum:in terram dissolui.At uero ætate eum antecedens Anaxagoras:non quidem ex athomis gigni homines censet:sed tamen ex tenuissimis minutissimique corpusculis concalefactis terræ & ex concursu:& tanquam ceruo partium minutissimarum in quas discussa corpora reuertantur.Mentem uero extra rem esse & infundi diuinitus.Sic Zenoni:sic Cleanti principium gignendi e terra esse placet.Sic Milesio Archelao qui primus est Physicus appellatus.Sed nimis antiqua reuoluimus.Quid qui recensiores memoria:maiore consensu claruerunt:& Peripathetici nominantur?Hi triplici inter sese conflixere acie:Nam fuere qui Auicenna duce contenderent terram solidam atque integram:tanquam nunc manu accæptam:& ea forma qua uidetur accedere ad hominis massam componendam:qualitatibus duntaxat paululum repressis atque imminutis.Fuere item qui hoc non ex toto faterentur.sed Auerroim secuti dicerent coire quidem terram ipsam ad eam globum:sed & ipsam &

ipsam & quæ eius essent qualitates retundi ac reprimi:fieriq; languidiores:ut neq; tam terra esset quæ terra in hominem uerteretur:neq; tam arida siccitas. Sed utranq; opinionem refellunt nostri temporis Philosophi:qui leguntur & sunt in manibus Quibus autem refellant modis:quia minus ad rem pertinet:transeamus. Dicunt nō constare tam solidis rebus hominis compaginem:sed elementa propter impetus assiduos oppugnationesq; cōtrarias tabescere & corrumpi ipsa quidem:nasci autem inde tertiam quandam substantiatam prædītam illis ipsis qualitatibus confectis & debilitatis:indeq; hominem gigni. Nec ingredi elementa ipsa quidem eam congeriem hominis conglobandi:sed uim inucere & similitudinem includere. Ex qua similitudinem sentiri in nobis calorem:frigus:humorem:siccitatem:& ea tandiu corporibus nostris depugnare & concertare:donec extinguamur:redeamusq; in matrem omnium quam expressius Cræci ꝙ in species nondum exeat nostri confusius materiam primam appellarunt. Sed ne semper immoremur testibus:tantū Platonicos audiamus. Nam hi & Pythagoram secuti:& Aegyptiorum complexi Philosophiam:maxime omnium claruerūt:& sicut qui existimant platonem:si per tempora licuisset aduentum Saluatoris & quæcunq; sūt legis nostræ fuisse crediturum:adeo dicuntur ab eo permulta Christiana & sancta. Sed repetunt alte Platonici Architectum rerum omnium & diuinarum & humanarum deum:quum cœlum hoc conuexum atque amplum:quo undiq; tanquam tecto quodam circuntegimur:tam clarum:tam apertum:tanta præditum luce:tot tantisq; illustratum syderibus:confecisset nitorem astris:splendorem:stellis:orbibus pulchritudinem impressisset:deinde hanc terram tam uaste lateq; iacentem orienti atque occidenti adæquasset Soli. tot montibus:pratis:campis:collibus uariatam:atque distinctā: circūfusam mari magno:quod Athalanticum:quod Oceanum appellamus. Irrigatam stagnis:fontibus:fluminibus:expositam:ad omnes fructus pariendos:ad animalia quæq; gignenda:alenda:sustentanda:refertam auro:gemmis:tot tantisq; pulchris & mirificis rebus sub sese latitantibus:Hanc quum ita extendisset parens rerum omnium deus:quendam huius infimæ plagæ uicarium Imperatorem excogitasse:qui secum tanquam Imperium partiretur:cœlumq; ipsum habuisse sibi:terrā homini dedisse incolendam:eum Imperatorem appellasse:ut Mathematicis placet:Microcosmon:id est minorem quendam mundū: quoniam maiorem:cuius instar homo factus est:deus ipse incoleret. Effinxisse illam partim similem sibi:partim dissimilem. Corpus e terrena & mortali dedisse materia:animum e cœlo immortalem. Corpus nihil ad se pertinere & esse commune cum brutis:animum sui simillimum esse uoluisse. Corpus uehiculum esse:seu carcerem potius aut spolia:animū aurigam & interiorem quendam opificem mouentem hunc terræ globum:quo sumus circunsepti tanquam ueste quadam. Corpus tardum:atq; ebes:neq; moueri atq; attolli:nisi motu uiolento:animum leuem atq; expeditum:erigi semper atq; eleuari & uno momento temporis cœlum:terras:maria incredibili celeritate percurrere:Cæterum corpus ut uilissimum esse:sic quicquid ei insit præter mentem diuinam finitum esse & desinere oportere: animum ut in terris natum non esse:sed per septem orbes elapsum e cœlo:ita quicquid in terris gignitur non modo uincere dignitate atq; antecellere:sed regere:impetrare:moderari. Hunc autem hominis nexum:ex tam diuersis rebus iunctum:& colligatum hanc ob rem fecisse eundem deum:ut esset medium quoddam animal inter mortalem diuinamq; naturam. Medium quidem non tanquam circunspectum limite:seiugatumque ab illis:sed confectum utraque natura:quod & colere :& tueri hæc terrena posset:& suspicere:contemplari:adorareque cœlestia:Tū ut animus ipse lucidus atque æternus corpori dominaretur mortali & fœdo:ut fere solent qui nobiliores sunt his qui minus sunt nobilis impetrare: etiam ut hæc terrena ordine quodam & serie procederent animi ductu:ueluti cætera dei certo cursu sydera & dies noctesque procedunt. Corpus igitur ideo uile abiectumque fecisse:ut serui functum officio pareret animi iussis:nec sese extolleret atque insolesceret. erexisseque eius uultum in cœlum:ut cogitaret illo sibi esse redeundum:animantibus autem cæteris cadendum in terram:ad quam natura ipsa incuruantur. Vtque syderum conspicatus nitorem non fluxis:non mortalibus & caducis inhiaret rebus:qui tam lucidas:tam claras:tam æternas intueretur. Oportere eum cogitare si nunc tantus aboritur splendor:tam longo interiecto spacio suspicientibus:quanto maior quum proprius erit uentum aborie⸗. eaq; in alto atq; aperto esse uoluisse:ut & præposita forent semper ante oculos tanꝗ præmia quædam his qui recte uiuerent:& tangi aut audiri:nisi animo & mente non possent. Adiecisse sordes & labores & fecisse omnia molesta interris:quo forent postea quæ sunt in cœlo futura gratiora. Nam uoluptatulas istas terrenis infusas rebus:prægustatiunculas quasdā dedisse fœlicitatis æternæ:quam in cœlo amplissimam sumemus:eaq; toti perfūdemur

atq; irrigabimur:Ideo animum nostrum nullis opibus:nullis diuitiis:nulla rerum terrenarum aut imperii accessione contentum esse:& quo plura assequatur:hoc plura appetere donec ad patrios redeat lares:& obiectum æquabile deum:quem ut erit assecutus:tum demum adeptus omnia:nihil amplius appetiturum:qui quam diu est in terris:si corpori præter uim suam pareat:eiq; sese dedat atq; deuinciat:turpissimis obsecutus ille cebris alienari a deo quem nunquam cogitet denigrari totum atque sordescere:&.quum discedendum est a membris magno cum cruciatu auelli:& tanquam abrumpi a societate corporea: cui imerserat sese totum:Sic deinde permorari in terris obrepere humi & circa ea loca quæ in uita coluit iactari & uolutari sordidum neglectumq; & tanquam perfusis ac madefactis alis erigere sese:rediteq; ad pristinum domicilium & ad orbem illum stellatum candidissimum alte euolare non posse.Sin uero dominetur & imperet fretus libertate sua æterna:& se dum est in terris quantum potest abstrahat a corpore diuinam magnitudinem contemplando uenerandoq; effici deo gratissimum:quadamq; cum illo conciliari beniuolentia familiari atque domestica:& quum abeundum est ex eo globo terreno iam sæpe antea seiugatum ab illo ad cœlum penetrando:uiamq; sibi ad ea templa faciendo leui motu sua spôte elabi.Tum uero ipsum corporis custodia liberatum & tanquam perfunctum Magistratu sublimi uia migrare ad cœlum præmia recti gesti imperii accepturum:spolia autem eius squallescere situ & in terra unde fuerant accæpta remanere:ne quid impedimenti afferant aut ponderis in tam altum locum euasuro.Addunt etiam Platonici ut animum uideri:tangi:adiri non posse:sic deum neminem esse qui uel tangere possit uel intueri.immensum animum non posse mẽsurari:deum esse liberum.Animum a nemine cogi posse atque compelli:Deum solo nutu orbem totum concutere.Animum nutu solo corpus totum agitare.Deum mundum hunc totum mente gerere.Animum omnia cogitatione complecti. Hæc illa est imago nobis impressa diuinitus.Nunquid oculi carnei deo sunt:& ut uidet homo ipse uidet.Profecto non Hæc illa est lux qua nihil in cœlo pulchrius uidit Promœtheus.Hic ille in terris est homo quem de die in diem renouari dixit Apostolus.Corpus & lutum & cœnum & uas texteum quidem de terra factum:reuertetur in terram:in quam præceps ruit:nec sua se ope potest excitare:non magis quam lignum & saxum hoc:tamen uilius:qnod illa constant diutius:hoc statim emarcessit.illa formam tuentur suam:hoc abiit in puluerem.Illa quid fuerint dignoscuntur:hoc ubi fuerit dissipatum dignosci non potest Cuius ego si fœditatem uellem commemorare ut gignitur flagitio:screscit illecebris:extinguitur cruciatu.Si uoracitatem atque eluuionem ut omnia ingluriat:deuoret:exhauriat. Si ingratitudinem singularem:ut & uestes & quicquid ei exhibuas aut non reddat.aut fœdatum spurcatumq; reddat.Hæc inquam si prosequi uellem oratione immensa quædam mihi dicendi tæla:glomusq; succresceret:quæ tamen uno exemplo satis licet intelligere. Cogitate quantum ei hesterna illa lautissima cæna contulistis:& quid hodie rediturum sit nobis:nihil dico amplius.Vt recte mihi fecisse uideantur Peones & leucadii & Hyrcani & Medi:quorum ille quum morerentur parentes coniiciebant in stagna corpora:hi canibus & uulturibus obiectabant.Sed quid opus exemplis aut testibus:quum nemo fuerit unquã paulo diligentius in rebus naturæ uersatus:a quo non hæc fuerit probata sententia:Corpus e terra factum rediturum in terram.Consule Aegyptios:Caldeos:Ethyopes:fatebuntur.Adi Prophetas:Pragmanos:Essennios:ita dicent.Interroga Poetas & Physicos:non audebunt negare.Percontare Platonem:assentietur.Quære Peripatheticos:omnes non aduersabuntur:Temerarium est quod illi uniuersi tanto consensu affirmauerunt nos nõ probare:quod omnes qui ante nos fuere perpessi sunt:nos non timere.Ne assentiamur Philosophis reiiciamus Poetas.Num Prophetas sanctissimos qui deum a facie ad faciem alloquebantur?Num Aegyptios uetustissimos contemnemus?& quod illi puluerem dixerũt: nos puluerem negabimus?Sed quid opus est cõtentione quasi necesse sit afferre contectores:aut aruspices:rem ipsam intuamur.Adi sepulchra maiorum:quid inuenies.Puluerem. Adi urnas parentum:quid inuenies.Puluerem.Adi sarcophagos priuatorum:tumulos Principum:busta Regum:monumenta Imperatorum:cimiteria Pontificum:& hic quid inuenies.Profecto puluerem.Adi quod proximum est hunc Campum sanctum:ubi tot.ia cent hominum congesta milia:hic quoq; puluerem inuenies.Quem in locum soleo ego nonnunquam diuertere:idemq; audio fecisse Democritum:ut sæpe defunctorum sepulchris solus inerraret:Hæreo illo in campo medio:suspendo gradum:figo oculos in aliquod ex illa tanta ossium congerie:compono labrum:complico manus tristis & collipendulas:deinde mecum:en illæ tibiæ quantum peragrauerunt terrarum:illæ manus quantum corripuerunt:ossa illa capitalia quantos ædificauerunt cogitationum montes:En miseri quo

feri quo reciderunt. Discedens inde ex eo loco attonitus & totus extra me. ut quenq; ha-
beo obuium: ut quenq; uideo transeuntē: intendo in eius uultus oculos: quod nunc quoq;
facio: dum & meum hoc moueo caput & nostras ceruices inspicio: cogito quam posthac si-
mus omnes in illa nuda ossa recasuri. Misera sors mortalium: nisi quod illi iam sunt te futu-
rum non putes: stultum est: si putes miserabile. si contemnas periculosum. Nam nisi homi-
nem te esse memineris: nisi casurum existimes in puluerem: quid aliud esse possis non inue-
nies. & idipsum quod es esse te dediscas. Hic ortus: hæc origo nostra est quam deus quam
homines: quam ecclesia: qua diuina atque humana testimonia: responsa: oracula compro-
barunt Partim e cœlo delapsi sumus: partim e terra concreti. Animi deum parentem habe-
mus: corporis matrem terram. Nunc ad uitæ cursum transeamus. Sed quorsum commina-
tio hæc hodierna tam acerba meminisse oportere natos e terra homines in terram redire
nisi ut intelligamus nihil spei ponendum in corpore: nihil in diuitiis: nihil in omnibus
quæ sunt e terra: quoniam in terram ipsam unde profecta sunt conuenientur: nec in nostra
diu esse poterunt potestate. Cur non poterūt dicet aliquis? quoniam parati sunt qui suo iu
re auferent a nobis. Quoniam isti sunt: Diuitias & quæ appellamus bona aut fortunæ com
mutatio in uita eripiet: aut omnino discessus in morte. Diues enim quum dormierit nihil
feret secum. aperiet oculos suos & nihil inueniet. Quid igitur diuitiæ istæ? nihil ad nos per
tinebunt. Pertinebūt enimuero si recte utemur: quoniam modo? quia diuitiæ tanquam uia
ticum quoddam antecedere nos ad cœlum possunt. si in beneficam largitionem: si in hone
stam liberalitatem: si in pias & sanctas elemosynas conferantur. Subsequi: aut uix: aut nul-
lo modo possunt: Quid corpus? Corpus natura eripiet & ætas longa. interdum & ferrum
& uenenum & casus mille. Quid tum? Nihil nisi ut despicias quod habes in te non duratu
rum: foueas quod perpetuo futurum est tuum. Corpus istud quod impleri semper uult: ex-
pleri nunquam potest. & sordidum est ut non debeat ornari: & fragile ut expleri non possit
& quo plus indulgeas: hoc tecum agat petulantius citiusq; destituat. Itaq; ut in conducta
domo non est ædificandum: quam paulo post alieni iuris factam non potes habitare: & qc
quid impenderis operæ depereat: ita nihil in corpore fundandum est: quod a te paulo post
excidet & perditum est quicquid ei studii contulisti: nisi quod domum in multos annos
potes conducere ut auferri nequeat corpus nemo est qui ibi possit locare. Nulla ius militū:
nulla dignitas tanta Imperii: quæ homini possit uel unam dieculam polliceri In lubrico
ambulamus: & pedem figere potest nemo. Soliq; ex omnibus animantibus quum manus
habemus: terram manibus non attingimus: ut intelligamus transeundum esse nobis terrā:
possidendam. decurrendam: non amplectandam: Et uitam hanc nostram cursum esse & pe
regrinationem quandam: qua decurrere & transire liceat: consistere & permorari non lice-
at: Interrogatus Iacob a Pharaone: quot essent dies annorum eius: Dies īquit peregrinatio-
nis meæ centum uiginti anni. Peregrinationis inquit: ut plane nos quidem non habitato-
res: atque incolæ mundi huius: sed peregrini: sed aduenæ: sed hospites esse uideamur. Ex-
terni enim sumus & dies nostri tanquam umbra transierunt: ut recte uideatur. Pyndarus il-
le Thebanus hominem umbræ: somno comparasse. Nam quid aut somno uanius: aut insta
bilius umbra? aut utroq; fugacius? Domus nostra & cubiculum mors est illo currimus: illic
pernoctandum est omnibus qui sub hoc diei tecto deambulauerunt. Etiam deus ipse quū
hominem induisset: mori uoluit: non quia non posset uiuere: qui potuit reuiuiscere: sed ut
exemplo esset nobis nullam spem ponendam homini in uita: quum uideret etiam Deum
ipsum qua parte hominē gereret statuisse uita discedere. Quid putamus maiores nostros
solis sibi usurpasse mortalium nomen: quod cæteris erat commune animantibus: profecto
non q̄ illa quoq; non moriantur: moriuntur enim omnia: sed quoniam nihil esse uidebāt
quod tam uariatam crebra: tam multiplici morte caperetur. Cæteris animantibus natura
uiuacio est: Pauciores morbi pulli & catuli quum nascuntur fere omnes in ætatem euadūt
grandiorem: modo non desinit alimenta: nec ferro aut ui intercipiantur: quid in nobis ue-
niant pueriles morbi & sæpe interimunt: ueniūt seniles & interimunt ueniunt muliebres
& ipsi interimunt: Nam singulari quadam: nescio an dicam malignitate naturæ solo in ho
mine & in sexu & ætate distinguuntur morbi: qui si paulo sis cunctatior: nec ita statim par-
cas: ueniunt mortis caduceatores ad conflictum illum crudelissimum inducendum. Qui
nam isti? canicies: caluicium: casus dentium: caligo oculorum: surditas aurium: tremor: in
curuatioq; membrorum: qui omnes & nuntii sunt mortis: & solis accidunt hominibus.
Tū ad uitæ callem unus & ascensus: arctis & augustus & mensium ad dierum circunscri-
ptus numero. Ad mortis præcipitium procliua sunt & infinita itinera. omni tempore. om-
ni loco lubrica. aperta. patentissima. ut nullum sit membrum in nobis. & ne articulus qui-

dem:per quem ingredi ueluti per ianuam mors nō possit quem libeat. Taceo tantam mor borum multitudinem: quantam mille medicorum uolumina nunquam satis possunt explicare. Taceo bella: uenena: cruciatus: ruinas: alia discrimina quæ mari: quæ terra: quæ a latronibus: quæ a siccariis inferuntur. Mitto qui mœrore animi occubuerunt: ut Priander Corynthus: ut Menippus Cinicus: ille filio a Corcireis interfecto: hic pecunia insidiis amissa. Taceo quos ingens lætitia risusq; confecit: ut Sophoclem & Dionysium: uictoriam consecutos: ut Chilonem Lacedæmonium filium in Olympia uictorem complexum atq; osculo immortuū: ut Philomenem quem tradunt asello ficcus commedente risu esse emortuū. Adeo neque in dolore tuti sumus miseri mortales: neque in lætitia securi. Præterea qui opinione adducti sibiipsi manum intulerunt: ut Crisippus: ut Cleantes: ut Cato: ut Zeno: ut Empedocles: ut Broteas: aliiq; permulti. Præterea qui mediis perfusi atque illaqueati sunt uoluptatibus: ut Hermon Archadicus: ut Nicodemus Attalanus. & Cornelius Gallus: qui omnes in ipsa uenere: in ipso ardorē & confrictu libidinis extincti sunt. Transeo quos subiti & insperati casus euerterunt: ut Macelonem: eiusque uxorem: qui prima nuptiarum nocte ambo fulmine icti perierunt. Quod idem accidit. M. Herennio Decurioni sereno die. Transeo etiam quos leuissimæ causæ sustulerunt: ut Glaucum dum mel comederet: ut L. Tiridium dum mulsum biberet: ut Appium Samperium dum ouum sorboret. Quod si excutere omnes liceret antiquitatis rugas & uaria genera mortis intueri quæ hominibus de improuiso atque insperato acciderunt: tota die: tota nocte uigilaremus: tremeremusq; attoniti: & perculsi metu tristi atq; horrendo: quum ne unus quidem passus aut momentum sit in quo non sit nobis de mortis aduentu metuendum. Vndique hami latent mortis: undiq; laquei: retia: pedicæ: decipulæ intenduntur: ut si cogites quot adolescens sodales habuisti: aut uir amicos: aut senex collegas: mireris ex tanta multitudine te unum aut cum paucissimis esse superstitem. Ita fit ut quum simus casibus: morbis: periculis expositi: frequentiorq; sit in nobis causa pereundi: uindicemus nobis mortalium nomen quod cæteris erat cōmune animantibus: quod herbis quod plantis: quod rebus omnibus quæ mari terraq; gignūtur: nec magis a militando miles dicendus est q̄ mortales a moriendo: nisi quod raro eunt inconsulte ad militiam milites: nos mortales plærumq; imus imparati ad mortem & illi semel aut iterum uicti instaurare aciem possunt: nos ubi semel sumus mortui: uitam amplius reparare non possumus. Quanquam illi non semper militant: non semper hastam agitant aut ensem: nos autem morte afficimur tota die & æstimati sumus sicut oues occisiōis. Mortalitatem dorso: mortalitatē ceruice deferimus: quam etiam si cupias excutere atq; abiicere nullo modo possis. Hæret semper iminetq; ceruici: & siue dormis impellit ad mortem: siue uigiles impellit ad mortem: siue sedeas impellit ad mortem: siue quicquid agas: quocūq; in loco sis: semper manu illa uiolentia impellit ad mortem. Et nec unum permittens referre gradum: sed premens semper & tanquam dorso urgens quicquid iam ægisti itineris occupat: ut ne possis redire: ut si uelis respicere quo in loco pedem posueris: uno ictu oculi in longum delatus procul q; inde longissimo interiecto spacio arreptus esse uidearis tanq iā a uēto aut procella: sic a mortalitate ipsa celeritate incredibili prætereuectus: ut recte diffinisse uideatur sapiens ille: qui interrogatus quidam esset homo: respondit esse uiatorē assidue trāseuntē: qui magno sudore: crebro anhelitu: citato gradu: nulla interposita quiete cursu quāto posset maiore ad mortem die: ad mortem nocte contenderet. Sic & Pythagoras uitam hanc nostram celeritati dixit esse simillimam: minimur enim a syderibus & in illo concitatissimo cursu Solis aque Lunæ carpimur: rōdemur: dettahimur. Nec ulla tedit dies nec hora quidem: quæ non aliquid auferat a nobis uitæ. Sed clandestina est natura nostra: occulta labitur & tacita subfuratur: silentioq; agit quicquid agit. nec aliquid ab ea agi uideri potest antequam actum est. Dum ipse loquor: Dum uos cogitatis uitæ subductum est aliquid & tanquam a tinea sine sono: sine strepitu: clam latenterq; consumimur. Qui si sic occultum uitæ subterfugientis discessum possemus intueri oculis: assidue labi: fluere mori cernemur. Occulte crescimus: nec ante crescere nos sentimus: quam quum creuimus sic & morimur quidem semper: sed illud quoq; non antea percipiemus quam quum iacebimus mortui. Et quod multo uidetur insidiosius: ut est a Bione dictum: clausis oculis imus ad mortē ut eam miseri nō uideamus. Nam uitæ lux quā diu est semper est in oculis mortis aduentus. Nec tunc quidem percipitur: quū prope est & uita deficit semper & labitur. Mors quotidie uires sumit maiores & proprius accedit. Quod si nihil aliud est maiori quam ut Physici diffiniunt: e pristino statu ita discedere: ut iam non sit ipsum amplius: sintq; subter Lunæ regionem omnia fluxa: caduca: instabilia: & nunquam explorata: sic fore: ne pars sit ulla in nobis quæ non singulis quibuscunq; interuallis minuatur: & desinit esse quod fuerat: nō solum

solum mors dicenda erit eã commutatio:sed assidua mors & interritus quottidianus. Fuimus infantes:nec iam sumus.mortua est infantia nostra. Fuimus pueri atque adolescentes nec sumus amplius:& puertia & adolescentia nostra periere. Fuimus iuuenes robusti formosi:& esse desiimus:& iuuentus & robur & forma interiere. Quo fit ut omnes qui hic adsumus magna ex parte nostri ipsa cum ætate mortui esse uideamur:quod reliquũ est & ipsum est in funere. Qui si aliquam redeas in urbẽ unde paulo plus abfueris:aut nõ inuenias quos pueros reliquisti:aut canicie & rugis interpellatos non possis agnoscere: tanquam Epymenides ille Cretẽsis:quem tradunt quũ in speluucha in qua diuerterat septẽ & quadraginta dormiuisset ãnos reuersum domũ:diu a nemine esse agnitũ:homies:uias:domos:arbores omnia uidisse imutata:quod ꝑpter rerum inæqualitatem necesse est euenire. Elemẽtis ipsis unda austi educatiq; sumue acri inter sese bello concertantibus:ad mutuam sibi cladẽ inferendam. Et physici negant dare ponderis inæqualitatem rebus gignendis: nec unquam pari ui:aut mensura elementa ipsa confluere ad corpora terrena ædificanda. Itaq; perpetuum est ex diuersitate bellum ut dirimi quoad uiuimus naturæ lege non possit. Durissimaq; est dimicatio ut explicari nequeat:& occulta ut uitari possit. Aduersantur frigida calidis: sic cis humida repugnant:quorum unum quum est superatum ac extinctum:actum est de nobis moriendum extemplo est:compagine uitæ dissoluta. Quæ res oculis aspici quum nequeat:facile decipiunt:uanis nominibus uiuos nos appellantes:quorum maxima pars extincta est. Reliqua est in cursu ut extinguatur. Etenim si spacium illud uitæ quod uiximus iam non est & præteriit:& quod iumus uictuti nundum est. & est incertum: quod autem instat & est præsens:illud ita est breue & momentaneum:ut neque circunscribi termi nis:neque consistere philosophi posse arbitrentur. Ita ut repente fugiat & desinat præsens esse. Minimum igitur uidetur esse quod uiuimus. Videntur autem mors & uita ætatem inter sese nostram omnem diuisisse. Iniqua mehercule diuisio. Si quod actum est uitæ mors habet:& quod reliquum est paulo post habebit: tanquam quod a tergo est mortui sumus. Quod autem est a fronte mox statim moriamur. Vt sit hominis uita super terram tanquam scintilla quædam decurrens in tenebris: quæ quum ipsa tãtum luceat:quicquid ante se aspiciat aut post se relinquat obscurum sit: & nocte occupatum: & ubi ad metam uenerit:ipsa quoq; extinguitur. Sic uita nostra misera & calamitosa:quod suum est uno momento temporis retinere non potest:mors & suum & alienum potest. Tum spacium uitæ & ad ultimum centum anni:ultra eum aggerem mortis sunt. Regna: mortis stationes: & quo niuenti accedere fas est nemini: quod autem citra est campi & uita dicitur. illud quoq; mortis paret arbitrio: ut quotiens uelit suo quenq; iure possit depellere. Sic ubi in uitam sumus egressi:statim in mortis incipimus esse ditione:quum autem sumꝰ mortui:nullam in nobis obtinet uita amplius potestatẽ. Sic res sese habet. Adi homo montes:transi flumina:conscende pelagus:lustra Vrbes:peragra & gyra orbem totum:alligatꝰ es ad palũ tanquam uictima:instat cathena innexa ceruici. & effugere nullo modo potes. Et Socrates naturæ legem eẽ dixit ut quicquid prodeat in lucem uitæ:in mortis tenebras regrediatur. Statue (inquit Dauid) legislatorem ut sciant gentes: quoniam homines sunt. Quid est aliud homines esse? aut quam legem putamus aliam:n si mortis legem? Vt enĩ æstatem autumnus:sic senectutem mors certissima lege subsequitur:nisi quod æstas & autumnus & senectus non nisi statuto tempore solent uenire:mors singula quaq; die expectãda est. Quæ si sera ueniat & sit q̃ esse possit hominis uita longissima:tamen breuissimum est spacium. & omni uolatu concitatius. Cui non sunt exauditæ Xerxis lachrymæ apud Hellespontum quum uideret & ex tanta multitudine militum neminem uel uni ætati superstitem futurum. Sed insulæ sunt quædam in mari Athlantico:quæ fœlicitate soli appellantur fortunatæ: ubi diutius uiuunt incolæ:nec nisi longo uitæ tædio affecti moriunt. sed moriunt tamen. Sunt etiam apud ultimos Ethyopes:qui & diuturnitate uitæ:Macrobii nominãtur Hi duplo nos uiuendi spacio antecedunt. Proh rem admirandam: duplo nos antecedunt uiuendi spacio? Quid tum? Conuerso ad parietem Ezechiæ & oranti additi sunt ad uitam anni quindecim. Quid tum? Quid si Nestorem:si Pandoram:si Matusalem æquaremus? Veniendum est quo ulterius progredi non possis. Nec cuiq; proderit diu uixisse: nisi recte uixerit. Qui autem praue hoc uitæ spaciolum transægerit:terrenæ fecis sordibꝰ:illecebrisque contaminatus:obrutus uoluptatibus:demersus flagitiis: quanto hinc melius ubi primum hauserat lucem:quanto fœlicius:occidisset. Tum quantũcunq; sit hominis uita futura diuturna:semper mediis arrumpimur cogitationibus: medio in cursu rerum conatuq; deficimus:& tanquam tæla uix modo incepta succisi:semitam per quam non reuertemur ambulamus:ut in tota illa Ezechialis uersari uideamur in qua ibant spiritus & non reuer-

tebantur quum ambularent. Et Pythagoræ simbolum est peregre proficiscenti non esse re deundū:id est ei qui semel mortu' sit nō esse amplius in uitæ campos remigrandū. Quod ueterum gentilium conclamatio & uerba nouissima & cupressus ante ianuam testabātur. Quæ omnia ad nature ordinē reuocanda sūt:nō ad fidei ueritatē referēda. Homo inquit Iob ubi mortuus ē atq; consumptus:ubi quæso est donec atteraf cœlū nō euigilabit neq; exurget de sōno suo. Sed iplerit ora poetæ grādi sono uerbo@:& quā ipi nec hñt:nec ubi posita sit sciūt:cæteris immortalitatē pollicenf. Q uid ais poeta? Q uænam ista ēst immortalitas inter laurus hederasq; decantata? confi&ta inter nugas & fabulas? Aut quam quæso allatura utilitatem? Erit inquiūt nominis fama sempiterna: quorum res gestæ per nos celebrentur. Equidem nescio q sempiterna. Sed proh deum immortalem: istam ne tu uitam putas? Istam ne appellas immortalem? quasi nō solum nugæ & filacteria multorum Poetarum:sed etiam nomina ipsa non interierint ex hominum memoria deleta? Quasi nō Titonis cicadæ:non ranæ Lyciorum: non Myrmidonum formicæ poetarum sint uersu celebratæ: non Sardanapallus: aut Nero. O dementiam singularem: si qui uita mortui uixerunt his mortuis uitam policeantur Poetæ non solum diuturnam: sed quod stultius est atque audacius etiam sempiternam. Neq; enim uulgi rumusculis metiri uitam oportet quæ magnitudine benefactorum in deum: in homines: in religionem est metienda rectis inuenienda cœlo. Nam illic certa æterna stabilia sunt omnia:hic nihil cōstans:nihil exploratum:nihil uel etiam diuturnum. Tantumq; abest:ut quisq; se hominem possit putare immortalem:ut etiam Ciuitates intereant:occidant nationes:Regna atque Imperia labefactētur. Vrbes multæ a priscis rerum scriptoribus commemorantur:fuit Ilium & ingens gloria Dardanidum:at nunc seges est ubi Troia fuit. Celebrata supra modum est Babylonia:nūc uestigia extant nulla: usquequaq; spinæ: uepres: palinuri increuerunt. Quid aut armis illustrius. Carthagine: aut institutis insignius. Lacedæmone: aut. Athenis litterarum studiis gloriosius: aut officinis expressius. Coryntho: aut Memphi pyramidibus: colossis. Obelyscis magnificentius? at nunc ne reliquiæ quidem murorum aspiciuntur. Sic Argi:sic Thebæ perierunt. Sed remota hæc: lustra quæso hoc Tyrrhenum littus: ubi Herculaneum:ubi Pompeii: ubi Cumæ & Sibylla illa cui non solum uani: sed etiam prodigi Poetæ annos faciunt ad harenæ numerum mensuratos: Vbi Bayæ deliriæ ueterum Romanorum? Vbi eodem tractu Luternum. & eadē regione Minturnæ atq; Formiæ Vbi Circes spurca domicilia:quæ quum ipsa uel paucos annos uiuere non potuerit. Vlyxi dicitur immortalitatem obtulisse. Vbi Luna prima inter Hetruriæ urbes: aliæq; uetustissimæ:& tamen hanc solam pereunti m' maritimam oram. Q uid si Hernicos:si Messapios: si Salentinos:quorum etiam nomina uidemus esse mutata Q uid si reliquam Italiam tecū tanquam manu circūirem? quas tibi. Vrbium perituras digyto ostenderem. Quantas oppidorum strages commemorarem. Ingredere hanc tanti nominis Vrbem:qua nullam unquam Sol aspexit Imperio maiorem. Repete priscorum monumenta ultima:profer in campum antiquitatem omnem:rimare statuas:columnas:arcus:ædificia passim undiq; disiecta atq; iacentia:quid inuenies ex his quæ iacent & sunt uetustissima quid inquam inuenies:qoud putare possis ad Cæsaris usq; ætatē peruenisse. Q uicquid spectas:quicquid oculis lustras paucorum annorum opus sunt:cætera dies assumpsit:tempus deleuit:uetustas obliterauit:cunctaq; ex oculis nostris antiquitate subducta recesserūt. Quid imperia:q ipsa quoq; non possunt esse diuturna. Assyrii:nam hi fuere uetustissimi:quum. M cccc. l. regnassent annos euanuerunt. Medi subactis bello Assyriis:parte Asiæ occupata post ducentos annos quibus tenuere imperium euanuerunt. Persæ debellatis Medis:tota potiti Asia quum partem Europæ subiugassent post totidem & ipsi annos euanuerunt. Athenienses libera Ciuitate aggressi maritimam oram:intra pontum Euxinum & Pamphiliam pelagus: quum uix duo de septuaginta stetissent annis a Lacedæmoniis repulsi euanuerunt Lacedæmonii Peloponnesso tota:reliquaq; Græcia occupata:imperio ad Macedoniam usque propagato: post triginta annos a Thebanis reiecti euanuerunt. Thebani post exutam Tyrannidem aliquanto diuturnius potiti rerum a Macedonibus uicti:deleti:extincti:euanuerunt. Macedones maiore parte orbis redacta in potestatem:post triginta & ipsi annos in sese cōuersi euanuerunt. Alexander uano cognomēto Magnus:quum domuisset Illyricos:Triballos:Boetiam:Thraciam:Dachas:Spartanos:Thessalos:Achaiam:Peloponnessum omnem: quum Ioniam:Lydiam:Cariam:Liciam:Ciliciam:Paphlagoniam:Cappadociam: quum Phenycem:Pamphyliam:Syriam maiorem:minoremq; Armeniam:quum Persidem:Mediā Parthienem:Bactrianos:Sogdianos:Tauros:Aegyptios:Hircanos:Mardos:Sagas: Indos: tot nationes:Imperia:Regna subægisset: montes:flumina:maria superasset:loca aspera:inuia inaccessa

inaccessa penetrasset & alios si qui usq̄ essent mundos affectasset:siluit terra in cõspectu eius cecidit in lectum & uidit q̄ moreretur.& quæ uno mundo contentæ non erant cogitationes exiguo in loco una omnes hora perierunt. Mitto tyrios:mitto carthaginenses:mitto sicionis.floruit Lydia:ẽ extincta. floruit Creta:ẽ extĩcta Floruit reliqua Græcia:nũc quo ĩ statu sit nemo est qui ignoret. Quid hoc nostrũ Imperium? cuius fines utriusq̄ & orientis & occidentis Solis limitem contingebãt:ut taceam Gothos barbaros:qui sæpe hoc latium inuaserũt. Duc quæso mẽtem per gradus ætatũ: quot Põtifices in his quæ hic uidemus atriis consederunt. Ante Pontifices fuere Imperatores:ante Imperatores Consules:Reges Romaniq̄ Albaniq̄. Etiã Latini Regibus uetustiores fuere: Aborigines Aboriginibus priores: Archades Archadib⁹ supiores:Oenotrii Oenotriis remotiores:Indigetæ Indigetis. Quorũ ultima extat memoria:antiqores fuere Morgetæ:quos cœtus. Quæ sodalitia:quãtum hominum fuisse censes in his quos hoc in cursu ætatum memoraui:Profecto quot si uiuerent: nec orbis caperet nec terra sustineret. Qui si quandam hic depictam tabulam intueremur:ĩ qua totius orbis descriptus ambitus per omnem seriem ætatum:urbes:uillas:domos:explicaret: si/mille essent mundi: completos omnes ac refectos hominũ aggeribus uideremus: quos uniuersos tanquam Datan & Abiron aut Amphiaraum terra deuorauit:absorpsit:deglutiuit: Vbi igiꝛ qui hos campos:hæc prædia:hos agros per tot ætates arauerũt? Ad terrã. Vbi qui lustra:qui legiones: qui exercitus:qui bella confecerunt? Ad terram. Vbi qui orbẽ totum per omnem cursum temporum:qui aditus:qui uias: qui incessus: qui itinera iuerũt: redierunt:decurrerunt? Ad terram. Vbi qui artes excoluerũt:domos habitarunt:maria nauigarunt:fora:templa:delubra:gymnasia frequẽtarũt? Ad terram. Vbi cũ suis domibus Vrbes cum suis ætatibus uineta:olivueta:cerealia? Ad terram:ad terram: ad terram omnia ad terram. terra:terra:terra inquit Isaias. Voluuntur tempora motu assiduo:fluũt ætates:labũtur anni:natio præterit:natio aduenit. non hora:non momentũ potest consistere. & tãquã unda impellit undam:ab alteraq̄ ĩpellitur:sic dies extrudit diem:nox noctem:gens gẽtem inculcat. Ita uidere mihi uideor ex edito quodam excelsoq̄ loco abire cum populis Reges pauperes diuitibus:mulieres uiris: pueros senibus intermixtos labi lõgo agmine: pallido uultu:clausis oculis ire cateruatim: nocte obscura propare & currere ad uiã uniuersæ carnis Videre mihi uideor inter mortẽ & naturam pugnam atrocissimam: bellumq̄ inexpiabile esse susceptum:naturam gignere hominum turmas:mortem accinctam falce illa truculenta & horrida:per maria:per terras insectari:premere:urgere. Naturam fouere & complecti gremio:mortem eripere atque extorquere. Naturam quotquot gignit inuoluere delitiis: leuare paulatim e terra & tanq̄ ducere in aciem:Mortem magno impetu adoriri: inuolare hiatu nigro:sternere:elidere:obtrũcare & in terrã ipsam redire cõpellere:uermibus Duces in escam:uermibus Principes:uermibus Reges:uermibus omne genus hominũ obiectare: agere ante se prædam gentium:ætatum:nationum:fugereq̄ omnes ante oculos & tanquã e ponte quorum denso agmine celeri fuga transeuntes præcipitare sese in locũ atrum atq̄ obscurum: unde nũquam amplius aspici posse uideãtur. Quos si quæris ubi sint:habet gremium magnæ parentis: habet tergum & mors: habet obliuio & silentium naturæ ordine sempiternum. Et nos quoq̄ Pie Maxime quum statuent superi ueniemus ad illos:ad quos nũc quoq̄ citato gradu properamus: currimus ad mortem:tacitiq̄ senescim⁹ annis. Habes ipse sub pedibus & quicquid primis homines fuere:nec primis quidem impune parati sunt qui hanc eadem nobis facient iniuriam: & corpora nostra tanto habita & nutrita studio prement:conterent:conculcabunt. O consilia nostra inania. O cogitationes hominum cæcas & uentosas. Intereunt Vrbes:nos non formidamus mortem. Occidunt nationes & imperia:nos de occasu & interitu non cogitamus. Secula & ætates uidemus esse caducas:nos homũculi tanquam semper uicturi debacchamur. Miseret nos uicinorum quum moriuntur: nosipsos qui quottidie ad mortem accedimus non misereantur. Tam breui mansuri sumus in terris spacio:& tamen omnem operam terrenis in rebus omnem diligẽtiam atque studium collocamus. Miserum genus hominum quantis in tenebris errorum: quanta in caligine & cæcitate uersamur? Aedificamus domos: quas alius inhabitabit:quẽ non cognoscimus: fortasse quem odimus. Spem ponimus in liberis & nepotibus qui aut quo magis doleamus ante nos occident: ut mortuus est Thare ante patrem suum: aut quo securi non simus una omnes post nos ætate morientur. fortasse ferro laqueo: ueneno. Agros & prædia comparamus quæ in alium atq̄ alium possessorem transferentur. uanitates oculis: uanitates manibus: uanitates gremio gestamus. Qui si paulo plus haberẽ auctoritatis: nec essem unus e plæbe infima: clamarem alta uoce: atq̄ ea dicerem: Fode: fode terram agricola: inquam paulo post conuertere: amplectare diues opes tam insano & insana-

bili studio quæsitas icōgere auge:exaggera argentum:accumula pecunias rape:inuola: ex orbe diuitias:exhauri pauperum fortūas:quid ægisti tandem: quid habes quod possis tanquam manibus & dentibus prensum & strictum tenere: atq; defendere ne tibi eripiatur & sit futurum tuum. Nudus e terra uenisti nudus reuertere in terram:atque utinam nudus:ut non mille flagitiorum ac scelerum maculis inuolutus atque contectus. Quid inquam habes quod tecum possis ferre? Num crathetes & tapetes tuos:quasi non omnia sint relinquēda morienti: Aut dic mihi: Quem unquam uidisti hominem quicquam secum potuisse deferre:quem nunc ampla tecta non capiunt? Vbi quæso spaciaberemum in auratis illis myrmiliatisq; penetralibus:in quæ tuas omnes delitias conieciſti? quasi non sit tibi exigua latitandum fossa? Aut da mihi quem morientem breuis totum urna non texerit: qui nunquā incedis:solus nunquam audes ianua efferre pedem:nisi stipatus hominum cateruis. Qui obsecro te comitabuntur:non enim loquor de uermibus: Nō aut densa militum agmina: aut longi ordines togatorū:quasi non sis solus in sepulchri angustiis deferēdus? Aut ostēde mihi quem morientem sodales non relinquerint? Amici non demiserint? Cliētuli:nepotes: liberi non destituerint? Animal cœnosum & reptile inuolutum tot pellibus: tantis alienis rebus:ut histrio:non homo esse uidearis: ubi spem: ubi animum collocasti? Flāma stuppea & uapor ad modicum apparens: ubi collocasti animum: ubi posuisti spem? Censes opes istas tuas quas ex omni gente:& ex omni lucro fraude:scelere:rapinis:nunquam sine aliena calamitate:detrimento:iniuria comparasti? Quas fraudulentus sociis:amicis insidiosus:hostibus uiolentus:pyrata mari:prædo campis:latro itineribus:sicarius Vrbibus congessisti:posse te ullo modo fato.morte interita liberare? Censes terrena ista bona ad corporis quæsita delitias.ad religionis despectum habita:ad uirtutis neglectum contemptum: exilium comparata posse te ullo modo salute deo:cœlo:immortalitate: donare? Censes eandem spem in mundo quam in deo.eandem in terrenis quam in cœlestibus:eandem in hac mortali & caduca patria:quam in illa cœlesti & sempiterna esse reponendam? An nō uides Reges cecidisse:domos cecidisse:urbes cecidisse: diuitias:regna. Imperia cecidisse. Sunt ne hæc faleræ oratorum aut iactantia dicendi:non res ipsa loquitur. Quod si natura iubet:si probat ratio.si exitus ostendit.si populari muri.lapides defecerunt. tu te unum extra cōmunem sortem ponendum.tu te perduraturum.te unum immortalem futurum existimabis? Cogita homo.& iterum atque iterum cogita.si dentes exciderūt.aut paulo post excident. Si caligant oculi.aut mox caligabunt. Si marcus uiribus. Si forma absoletus. Si cano & caluo capite spectare curuus incipis in terram tuam. Cogita inquam quid hæc sibi uelint:meditare nouissima tua homo. Equidem si unicuiuis hominum soli esset moriendum:cæteris autem uita fruendum immortali.non tamen uiderem quid ita negligerem. quid mihi soli posset accidere. Hærerem.timerem.dubitarem.instruerem meme.ut si unū ex omnibus fata postularent non essem imparatus: quum autem hæc eadem sit omnibus statuta lex.nec quisquam omnino possit effugere quid facimus. Quid arrepti a morte p capillos tanquam in media pace iacemus.dormimus.oscitamus. & uitam quærimus ubi non est uita.& expleri uolumus ubi expleri non possumus. ubi possumus non quærimus expleri. Quid uidimus in terris unquam quod stabile fumus experti. Quid stabile quod iocundum. Quid iocundum quod non suspectum. Quid concupimus unquam quod adepti statim non fastidierimus. Cur ita fieri censes nisi quia terrena hæc iricendere nos & inflammare cupiditatibus possunt:explere & saturare non possunt. Erigenda mens alte est. Tollendi ad cœlum oculi si uitam:si saturitatem affectamus. Viderunt hoc sanctissimi Christiani:qui cœli assequendi gratia durissimis se laboribus:cruciatibus:suppliciis obiecerunt Vidit hoc Anaxagoras qui interrogatus cur sibi patriæ cura non eēt. Mihi inqt patriæ quidē cura est sūma:cœlum digito ostēdens. Vidit hoc Socrates:quū Tritoni suo dixit: nihil se sui in terris eē relictug.sed torū euolaruę ad cœlū. Quid si gentiles illi exptes fideiignari Religionis hoc cognouerūt:quid censeamus nobis in tanta regę diuinarū luce & splendore esse faciendū? Si illi pro nuda uirtute:pro inani spe terrena hæc præ illis cœlestibꝰ contempserunt:nos in tanta præmiorū:in tanta gloriæ expectatione positi:non contemnemꝰ. Sequere naturam tuam ducem homo:sequere naturam tuam. Erexit te deus in sublimem ad cœlū:quæ te ratio perpulit:ut pronus incurueris ad terrā. Ille tibi stellas.sydera. Lunam. Solē:tantum nitorem astrorum:tot simulachra regę infixa cœlo superne ostendit.ut tu quū illa tā pulchra uideres:se q ea cōdidisset multo pulchriorem existimares. Tu a terrenis oculos tollere: Tu te erigere: Tu sursum ad factorem tuum paulisper spectare nō potes. Ille tibi tantam uarietatem rerum nocturnis ac diurnis illustratam flammis posuit ante oculos: ut ea tu captus pulchritudine: alte ad se conuertere. Tu hærens tellure infixus humi: prona &

curua in terram imitatus: pecota:hortos:campos:lapillos:gemmas intueris. Magnam homo largitori deo facimus iniuriā:si quod ab illo nobis datum est munus:id nos aliam in partem accipimus q̄ est datum. Dedit ille nobis rationem ingenii præstantissimam: qua nos certa incertis:pulchra sordidis:æterna mortalibus anteponeremus. Cur igit̄ nos stulti:cœci:insani usq; adeo abutimur ratione. Nam quæ alia est insania:si hæc non est momētanea:perpetuis:compertis.ambigua fœda nitidis antepōimus. Ille tibi corporis seruitium animi imperium dedit. Tu dominum seruo parere. seruum domino imperare compellis. Foues corpus quod a terra accæpisti. receptaculum sordidum. sentinam flagitiorum. seminarium uoluptatum. Animum cœlestem sacrarium uirtutum. domicilium consiliorum. Dei imaginem: Dei sedem non foues? Obiecit deus corpus suum fustibus. ludibrio flagellis. ut te sepiterno illo atque crudelissimo supplicio liberaret. Tu terreni corporis breui cura te ipsum ppetuo perire non curas? Tāta tua erat calamitas. ut Deum a cœlo ad terras atque ad crucem misericordia deuoc. rit. ut tibi opem ferret. Nunc tua tanta est negligentia ut tibi ipsi dum es in terris non auxilieris. Quid potuit facere dominus uineæ suæ & non fecit. Venit in terras ut tibi reditum patefaceret ad cœlum. Subiuit mortem in cruce. ut quos inimicus Dei ligni euerterat deliciis. eos Dei filius ligni supplicio releuaret. Descendit ad inferos. ut non esset tibi amplius ad inferos descendendum. Potus est felle & aceto: ut omnem a te repelleret amaritudinem atq; acerbitatem. Fecit inquam ille quod potuit. Non potest dexteram ad te porigere: nisi ipse te erigas: Nec potest reuocare ad cœlum: nisi ita te compares humilitate: ut dignus futurus sis qui ad cœlum possis ascendere. Non uult iactāter & superbe hominem efferri in terris: qui angelos cœlo superbia præcipitauerit. Nec fastu & elatione eligit amicos: qui & se agnum fecerit humilitatis & matrem ancyllari humilitate delegerit. Fecit & e terra ut non liceret superbire. Fecit mortalem ut non posses. Fecit sui similem ut non conueniret: qui uenit ad saluandos mansuetos. Noli igitur neque Princeps in Principatu tuo: neque eloquens in eloquentia tua gloriari: sed in solo domino gloriare: quia cæteris in rebus gloriā ut quæ tete non debes: ita inuenire non potes. Refer hoc tempore animum domino Deo tuo: quem ille præcipuum sibi in hoc terreno imperio reseruauit: & nc amitteret hoc tempore ad mortem crucemq; descendit. Si peregrinus es uide & circunspice quo pacto redire possis ad patriam: Si hospes mundi: cogita domum: congere suppellectilem ad domum: Stultum est ædificare hoc in diuersorio unde paulo post depellendus sis: in illa cœlesti domo unde depelli non possis non ædificare Multo stultius inuigilare in his quæ aliis sis relicturus: quæ uero tecum portaturus sis in his nō elaborare. Qui si nullum uidemus locum in terris tam inaccessum: nullam arcem tam munitam: nulla arma atque consilia quæ tueri nos a morte possint atque defendere. Si omnem hāc que sub Luna est regionem esse mortalem. & caducā: nihilq; in ea omnino posse constare: alio in loco iaciendum est nobis fundamentum solidum & firmum: quod nulla queat uis labefactare: ubi nosipsos: ubi rationes: consilia: deniq; uitam omnem possimus stabilire Fundamentum ante aliud nemo possunt ponere: q̄ quod positum est: qui ē dominus noster Iesus Christus: cuius nomen sit benedictum in sæcula sæculorum. Amen.

IOANNIS ANTHONII: CAMPANI: EPISCOPI: INTERAMNIENSIS DE: SPIRITVSANCTO ORATIO:.

c VM statuissem: pater Sancte id quod erat huius temporis: & hodierna exposcere solennia uideantur: quæ de spiritusancto a summis uiris: probatissimisq; auctoribus conquisita sunt atq; adinuenta in medium afferre: feci quod fere his accidit qui nunq̄ antea soliti nauigare: aliquem in locum traiecturi ad littus primum accesserūt: ut se naui ac uento permitterent. sed ubi tantam. & tam late patentem altissimi pelagi uastitatem sunt conspicati: non ausi nauim conscendere: pedem rettuelerunt: terrestri itinere profecturi: quo per medias undas traiicere dubitarunt. Quum enim de Spiritusancto: de quo futura est oratio: tot tantaq; extarent: quæ siue ad illius infinitam magnitudine: siue ad processionem: siue ad emanationem: siue ad ea quæ uocant attributa ptinerent: fieri mea sententia non poterat: quin si hæc aggrederer: simul & de omni trinitate diceretur. Quæ res non uisa modo uiribus meis impar: sed quæ uel consummatissimæ

doctrinæ uiros: & in scientia diuina longe exercitatissimos deterreret: quum res sit nulla i qua & peccari grauius: & periculosius possit errari. Quid enim explicatu difficilius: q̄ his de rebus dicere: de quibus tot tantaq; summorum hominum contentiores agitatæ: tot habiti conuentus: tot Concilia Pontificum: Regum: populorum: celebrata sunt. Aggredi quod nequeas præstare stulticia est: conari uero in quo uel maxime defecerit uires summa temeritas. Rettuli ergo pedem: & quo per tantam rerum altissimarum profunditatem nō ausus sum ire: plano atq; expedito itinere contendens ita de Spiritu sancto putaui differendum: ut quæ alta atq; obscura uideātur reliquēs: aperta explorataq; cōplectar. Quæ etsi ipsa quo q; sunt amplissima: tamen quum nihil sit alienius ab oratione hodierna: q̄ desperare spero eum qui hodierno die tantam uim dicendi dedit apostolis apud externas gentes: & barbaros locuturis: mihi quoq; qui de se dicturus sum in comspectu uestro sanctissimo non defuturum. Tria sunt de quibus sumus dicturi. Primum aduentus. Spiritusancti causam afferemus. Deinde quibus potissimum modis uenire soleat aperiemus. Postremo: quoniam nihil est aliud. Spiritussanctus q̄ amor diuinus: de amore ipso differemus. Causam quidem sic aggrediemur. Saluator noster remigraturus in cœlum: ne discipuli: quos ad aperiendā ueritatem. & nomen suum santissimum prædicandum relinquebat in terris: sine duce. & præceptore destituti esse uiderentur: pollicitus est missurum se illis e cœlo. Spiritum sāctū: ut quæ opus essent edoceret: cuius ope freti contemnerent minas: cruciatus perferrent: omnibus in rebus constantes essent. Quinquagesimo deinde postq̄ surrexit die quæ ipse suo ore prophetarumq; testimonio erat pollicitus: & discipuli expectabant adimpleuit. Claro die hora iam tertia: quum unum in locum conuenissent omnes: auditus est sonus e cœnaculo cognitus. Spiritus: uisus ignis: accæpta lux domini: intellecta maiestas. Quum tot tā taq; sint religiosis. Christianæ testimonia clarissima: Illud semper maiores nostri maximū atq; certissimum putauerunt: quoniam nihil est signatum aut promissū in lege ueteri quod in nostra non fuerit expressum aut absolutum: nec quicq̄ absolutum aut expressū in nostra: quod in illa non signatum extiterit aut promissum. Moyses egressus. Aegyptum quum agnum sacrificii immolasset. Phasen: transitum. Latine dicimus: Hebreorum ritu celebrauit. Quod fugientes. Pharaonem cedentibus aquis. Aegyptum pelagus incolumes pertransissent: quinquagesimo deinde die post hostiam mactatum in Syna monte legem: testamentiq; tabulas accæpit. & in fumo nubeq; accæpit. Eos deide dies Hebrei quot annis q; serui tute liberati legem qua in uita domini ambularent accæpissent: summo honore: maximaq; pompa celebrarunt: dixeruntq; immolationis tempus. Phasen: id est transitum quem diximus. Accæptæ autem legis anno dierum. Penthecosten: id est quinquies decies appellarunt: statueruntq; nouas cærimonias panem noualem ex primis frugibus offerri in templū Aes alienum populo remitti: & immunitatem omnibus concedi decreuerunt Atq; in lege ueteri hæc fuit umbra. Videamus nunc quod extiterit corpus in nostra: Agnus imolatus. Christus est: qui in expiationem populi electorum ligatus est: ad aram ductus est: in cruce mactatus est. Phase nostrum. Christi fuit pascha: id est transitus nostræ mortis ad uitam: pniciei ad salutem: damnatiōis ad gratiam. Quinquagesimo postq̄ Christus surrexit die uenit. Spiritussanctus legem daturus: primum Habraæ promissam igne signatam: a Moyse postremo: tandem a Christo ipso completam: Nec uenit in nube: quum iam gratia inūdasset pluuiæ. nec in fumo: quum iam ueri splēdoris claritas illuxisset. nec panem attulit noualem: quum iam panis uiuus descendisset e cœlo. nō ex noua & campestri demessus segete: sed ex nouorum præceptorum fermento cōcoctus. remissa nō pecunia a creditoribus: quā uis enim id posset: sed peccarorum obligatio dissoluta: quæ solius. Principis dei est posse dissoluere. nec uni apparuit Moysi legem daturus in mōte: sed omnibus se infudit apostolis in cœnaculo: in loco celebri non deserto: in cœtu hominū non in solitudine. Venit igitur Spiritussanctus: quoniam promissus a Christo apostolis: a Prophetis omni carni: super omnem enim uenit carnem quum super omnes uenit apostolos. qui quum sint duodecim totidem tribuum capita esse uideantur quæ genus humanum: quantum est complectantur totum. Venit claro die: quoniam dissipatis priscorum tenebris: lucem nobis ueritatis clarissimam attulisset. Hoc enim inter Spiritumsāctum. & phytones illos ueterum nocturnos interest: q; illi in tenebris ueniebāt: Spiritussāctus in luce. Illi noctu: Spiritussanctus interdiu. Illi ambagibus conuoluebant Spiritussanctus omnes depellit ambages. Illi quos adibant reddebāt attonitos & furore extra mētē rapiebāt Spūssāctus. & q̄ lætissimos facit: & mētes ratione: cōsilio: atq; omni uirtutis genere corroborat. Venit hora iam tertia: ut qui tertia hora decepti fueramus ab hoste: per parentem primum in paradiso: tertia hora restituti atq; illuminati essemus a Spiritusācto: per apostolos in cœnaculo. Venit etiam hora tertia: q; ea hora maiorum

hora maiorum instituto patronis causidicisq; pateret: quum causæ forenses agerentur. Et Spiritumsanctum Paraclytom dixerunt Græci: nostri Patronum. & defensorē inuenerūt. Itaq; hora Patrocinii ad apostolorum qui sui erant clientes patrocinium defensionēq; descendit. Veni in flamma: quoniam fuerat in fumo præsignatus. Fuerat fumus in Moyse: factus est ignis in Christo. Fumus uēturum ignem indicauit: flamma ignem iam uenisse declarauit. Hic cumulus: hæc summa orientis fuit fidei: ut cæteris in rebus apparatus: hic nuptiæ factæ esse uideātur. Religio Christiana quæ in Christi natali cœperat: cœpta creuerat: creta atq; aucta hodie testamento perfecta est: fundata: stabilitaq; omnia: apostolorum animi ardētissima erga dominum succensi charitate. & illuminati: & ad acerbissima quæq; subeūda parari facti sunt. Quid enim proderat crucifixum esse Christum. & mortuum reuixisse nisi fuissent qui ita factum eē testarentur? Testari autem quo pacto fuissent ausi: quibus tot cruciatus. & supplicia proponebantur: nisi fuissent diuinitus confirmati? Iudas Christum prodiderat: negauerat Petrus: cæteri diffugerant: Thomas addubitauerat: pertimuerūt in nauicula: uenientem. & loquentem non agnouerant: Erant hæc fidei debilia fundamenta: nutabant bases: & leui perculsæ metu quatiebantur. Quid facturi fuissent in equuleo: tormentisq; aliis atrocissimis qui etiam nemine torquente defecerunt: aut quo pacto credituri fuissent cæteri: quum uel ipsi assertores ac discipuli dubitassent. Quare opus fuit præsidiis ualidioribus: quibus minas contemnarent: cruciatus perferrent: per ignem aquamq; transirent: nomen domini ubiq; testarentur: magnifice extolerent: intrepide prædicarēt. & quos uerbis non possent miraculis permouerent. Quam ob rem uenit Spiritussanctus promulgaturus legem spiritalem: latur⁹ præsidium his qui essent cum tot uariarum gentium falsis atq; impiis superstitionibus pugnaturi: confirmaturus animos suorum athletarū: quibus sciebāt ferrum: ignem: cædes: & crudelissima quæq; ab impiorum manibus esse subeūda: datur⁹ suis buccinatorib⁹ linguā eruditam: flāmeam: ardētē: ut cæteros eadem qua ipsi ardebant charitate succederent. Illustraturus ita suorum corda ut neq; cōsilio uinci a quoq; possent: neq; scientia superari. Iam cur uenerit Spiritussāctus uidimus: nunc quibus modis uenire soleat: aperiamus. Modos quidem multos sed tres præcipuos fuisse cōstat afflatum: nuntiationem: accensionem. Afflatum halitu fieri consuesse: ut quum apostoli a Christo: cæteri uicarii manu ab apostolis afflarētur quo genere saluator ante q̄ migrasset ad cœlum apostolorum uultus inhalauit: ut essent qui cœlestem nacti potestatem. & auctoritate freti dominica: hominum possent peccata dimittere: sacra conficere: ritus immutare: ritirationes facere: fidem stabilire: religionis statum ordinare. Deinde est nuntiatio. Hæc & sanctior fuit cæteris. & maioribus in rebus adhiberi solita ut in columba mitteretur. Quæ res & ipsa a Noe signata: a Christo expressa est. Quippe & ille columba nuntiante: a quib⁹ liberatus est. Et his aquis eadem supra ceruicem sedente baptizatus est. Omnium animātium quæ cœlo spacientur. & fœcundissima est columba. & simplicissima. Nam & singulis prope incubat mensibus. & sine fraude: sine studiis foris candida: intus candidior: sola ex animantibus carere felle. & bile existimatur. Quam ob rem uisum est cōsentaneum ut quos hostis noster sub serpentes auerterat: caliditate: eosdem Spiritussanctus sub columbæ simplicitate subleuaret. Mitis est: amica est: nobiscum habitat. & nostro lætatur aspectu. Cōtra serpens squalidus: spinosus: luridus: totus felleus. & uirulentus: nobis uitæq; nostræ insidiatur: fugit a conspectu. & per latebras obreptans: quocunq; serpit uomit: spargitq; uenenum & mortem nostram quam olim animæ intulerat: nunc etiam corpori ut inferat dentibus habet absconditam. fitq; natura sentiente affectus. ut serpentis occursu improuiso expauefacti tanq̄ ab hoste. & animi & corporis capitali exterreamur. columbæ aduentu gestiam⁹ nobiscum taciti. Veteres augures quorum auspicia nunq̄ prisci homines contempserunt. occursu serpentis qui callum interturbet insidias nobis fieri. & cædem propinqui: aut periculum aliquod impendere maximum crediderunt. Columbæ aduolatum qui supra uerticem fiat: gratiam: opem: beniuolentiamq; promittere. Idem etiam somniorum interpretes putauerunt serpentem in somnis maledicos: detractores: susurrones: & id genus hominum portendere: columbam omnia quieta: amica: benigna polliceri. An putamus coniectores quorum ars diu retenta est a priscis temere ita indicasse? Sentit inquam natura: sentit odium: sentit amiciciam. uidet unde accæperit mortem: uidet unde uitam recuperauerit. & in naturam transiit quicquid in Ada conceptum est. Eripuit nobis uitam serpens quum illi eripuit: isecit ac uiolauit. naturam omnem cum Adam in quo omnis erat collecta natura uiolauit. Columba pacem ac salutem nuntiauit humano generi: quum Noe in archa nunciauit ubi totum humanum genus continebatur. Etiam prisci illi qui nostram hanc lucem non aspexerunt deorum inuoluti opiniunculis columbam rerum maximarum inte-

nūtiam putauerunt:traditumq; est Mutinēsi bello litteras .D.Bruti collo alligatas ad Ro.
Conf.detulisse.Poetæ uero non semper stulti.& pacis nuntiam.& amori sacram cecinerūt.
Vnde putamus aliunde q̃ a Noe poetas usurpasse:ut pacis conciliatricem.& amori dedica-
tā appellarent columbam:nisi quoniā oliuæ ramum quæ arbor pacē habet ad archam refe
rēs:pluuiā iam cessasse:aquas resedisse:dominū pacatū esse nuntiauit? His de causis factū est
ut Spiritussanctus qui totus est amor fœcunditas in fœcunditans aue resideret. Postrema
est accensio quū uenit in igni:qualis hæc fuit hodierna:duabus de causis comparata. Alte
ra ut apostoli quanta maxima possent charitatis flāma accenderentur:qui essent.& ipsi ali-
os accensuri. Altera ut q̃dam nos similitudinē Spiritussancti.& ueluti cognationē q̃tā ca-
pere mente possumus:ex rē prope simili caperemus. Qua enim re ostendi potuit expressius
magnitudo caritatis:quæ tota feruet:ebulit:ardet beniuolentia:q̃ si per ignem.& flāmam
esset ostensa. Tu uero quisquis es:ita senti:nullum æstum aut incendiū:nullam uel ardenti s
simā fornacē tantos inicere uaporē:rebus quæ incenduntur:q̃tum Spiritussanctus charita
tis iniicit studiū atq; ardorē his quorū mentes uel semel uoluit attingere.at eo plus iniicit:
quoniā ignis.& flāma aliquando tandem extinguuntur. Spiritussāctus ubi semel illuxit:sē
per plus sumit uirium.& magis exardescit. Et q̃tum comparari possūt creata æternis:eadē
est Spiritussancti atq; ignis simillimaq; natura:ardet hic:ardet ille.illustrat unus:illustrat al
ter.hic sordes:ille peccata depurgat.solus ignis ex rebus omnibus quas supior natura sub-
ter cœli religionē collocauit:semp sursum enititʳ:ad alta surgit:ad cœlū cōtendit. Solus est
Spūssanctus qui mortaliū mentes ad supnā & cœlestē sedem erigat:eleuet.exuscitet. Ignis
nunq̃ cōputrescit. Spūssanctus nullā capit labē:qua inficiatur.cōicatus ignis nihil iminuit:
cōicatus Spūssanctus semp augetur. Atq; hic solus est ignis cuius lux sine caligine ē : flāma
sine fumo:rogus sine cinere:scintilla sine rubigine. Ardet non adurit:inflāmat ardore:non
consumit incendio Hic ille est ignis Heliæ qui surrexit quasi ignis.& uerbum eius ardebat
quasi facula. Hæc illa flāma qua cœlestes aiantes:dum summo pnncipi concinūt atq; assi-
stunt:erga illum ardere & conflare non cessant. Vnde quos Hebrei seraphicos nostri inflā-
matos atq; accensos appellarunt. Hic ille Aegyptiorum ignis:qui Spūm omnia conficien-
tem & cōmiscentem atq; illustrantem igneum esse & flāmam constare uoluerunt. Hæc illa
poetarum furta qui ignem clam cœlo surreptum:ac pectoribus iniectum humanis mētem
infudisse:inhalasse animam & uitam inspirasse confinxerunt.ita ut quum nihil esset in ter-
ris præclarius ac lucidius igni.nec celerius quicq̃ ageret uehementiusq; accenderet :uisum
est existimasse deū nulla re conuenientius īfundi Spūmsanctum apostolis potuisse : q̃ ignis
qui non solum ad capiendū charitatē esset accōmodatius. sed quod magis uolebat ēt ad
cōicandum. Quare non in robore corporis:quo decertaret:aut pedum celeritate:quo fuge
rent:datus est illis Spūssāctus.sed in lingua qua cōmunicarent :cætera membra nostra qui-
bus audiuimus.uidimus.sentimus nuncii sunt.& fenestræ rerum externarum:quæ inde in-
telliguntur:Sola lingua ad communicanda consilia cogitationesq; nostras adinuenta:non
quod fiat aut dicatur a cæteris aperit nobis.sed alius ponus quod ipsi sentiamus ostēdit:cor
dis atque animi nūcia. Lingua est ianua mētis:testis mentionæ:ministra rōnis:dux humani
cōmercii. Ita quū essent pandenda archana dei:aperienda mysteria:ostendenda uia dñi:datus
est apostolis Spiritussanctus in lingua:ut hæc gentes possent edocere cū lingua . Nec una
data est lingua:quum non esset natio una suadendaiuarietatem linguarum quæ uidebatur
uarietas nationum: apud quas erant dicturi faciebatur quorum sonus in omnem esset exi
turus plagam:remotissima quaq; intelligi.& precipi posset in terra : qui omni esset in terra
audiendus . Et quum non satis esset carneæ quæ loquerentur : additæ sunt igneæ quæ suc
cenderent. Opus erat sermone ardenti:uerbis flammigerantibus:quæ adirent mentem:pe
netrarent animi intima:accenderent atq; inflammarent præcordia. An satis erat adhibere
mediocritatem dicendi:his qui uellent suadere deum hominem factum? Conceptum sine
congressu:natum ex uirgine:mortuum resurrexisse:ascendisse in cœlum cum corpore: redi
turum in terras cum corpore.& resurrecturum mortalium facta diiudicaturum : qui uellēt
euellere atq; extirpare ueterum opinionem: plantare nouam fidem : delere ritus maiorum:
afferre nouos:extīguere præcepta patrum:inuehere sua? An in quam erant hæc quæ huma
nam exposcerent linguam:hac nostra mediocritate dicendi contenta ? Proh deum inor
talem quæ flumina uocis:quæ uerborum tonitrua & tempestates eē oportuit:quæ orbe to
to hominum pectora ferirent:quærerent:raperent:inflammarent. Ardebant qui audiebāt:
ardebant qui loquebantur. Estq; paucorum annorum spacio religio Christiana tanta pro
pagata:quantam utinam utinam nunc teneremus. An erat hic aliud q̃ lingua quæ fulmina-
bat:q̃ Spiritus quo rapiebātur:q̃ diuinitas quæ hominum pectora diuellebat? Venit itaq; i
flamma

flamma Spũſſanctus ut Dei amore hominum animos conflãmaret. Lingua ignẽ amoris accœperũt apoſtoli. ut amoris ignẽ lingua in cæteros conieсtarent. Incenſi ferebant ſuppli cia quoniã amabant. Incenſi appetebant mortes quoniam deũ amore monebamur. Quare ad amorẽ ipſum tranſeamus. Amorẽ diuinũ cauſam atq; initiũ rerũ oium nõ modo noſtri Aegyptiorũq; theologi arbitrati ſũt. ſed plærıq; ẽt ueterũ pħoꝝ putauerũt: eũq; per omnẽ inſuſum mundũ cœlũ. aerẽ. terras. mariaq; cõplexũ: hoiem ad ſuã gloriã cæteraq; quæ aut oculi poſſunt uidere. aut mẽtes cõcipe ad hois ipſius utilitatẽ procreaſſe. Eſſe aũt Amorem ſupremi pricipis dei liberalẽ. ac beneficã uoluntatẽ. qua ſeipſum primũ filiũq; cõplectit. de inde in hoiem: poſtremo in oĩa extenſam & propagatã. In anguſto res agitur. uerbũ uerbo reddendũ eſt. Pater ſeipſum intelligens gignit filiũ in quo ſibi bene cõplacuit. Hi dum ſe ſe mutuo cõplectuntur ꝓcedit amor. Et quia ſe infinite bonos itelligunt: infinite ſe amant. Amoris n. initiũ bonitas eſt. Hunc Amorẽ alii Spũmſanctum. alii charitatem. alii domũ. plærıq; amorem appellarunt. nobis amorem placuit nuncupare. Is ex duorum patris ac filii connexu. ut uidetis procedit. nec ita procedit. ut illi antecedant. hic ſubſequatur pat ætas eſt omnium. non ꝙ aliquando eſſe cœperunt qui fuerunt ſemper. ſed quoniam nobis ue nit in mentem ut ſic uiciſſitudinem illam diuinitatis interpretemur. Appellamus patrem: non quia filii gratia uxori operam dederit. Appellamus filium: non ꝙ editus ſit in lucem puerperio. Dicimus Spiritumſanctum procedentem ab utroq;: non ab illo tanquã auo: ab hoc tanq̃ patre uenientem: ſimilitudinem rerum aucupamur non res ipſas attingimus. ut gigni eum dicamus qui quum ſemper gingat nunquã cœpit aut deſinit gingi: procedens amorem cenſeamus: qui quum ſemper procedat: nunq̃ cœpit deſinetq; procedere: nõ metu ſurantur temporibus qui tempora condiderunt & fuerunt ante tpa. Ita qui gignit ab omni æternitate genuit: qui eſt genitus ante oẽm æternitatem eſt genitus. qui procedit nihilo ſu it poſterior q̃ hiipſi unde procedit. Quas tu mihi nectis ambages dicet aliquis? Procedere amorem dicis. age quæſo. a quo procedet? Num ab eo qui non prius fuerat? Ridiculum ẽ non ante fuiſſe qui gigneret: q̃ eſſe qui gigneretur: nec ante fuiſſe a quo procederetur: q̃ eſſe qui procederet. Cæcutientes & lippi ſunt fateor mortalium oculi. non facile poſſum' hæc introſpicere qui caligamus. ſed proſpicimus tamen. neq; enim eſt aliud is qui gignit q̃ qui gignitur: q̃ qui procedit. Eadem res eſt. ſi modo res dici poteſt qui ſupra omnem eſt rem & rebus omnibus dedit ut eſſent. ſolem. radios. lucem unum ſolem eſſe dicimus. Sol radios. radii & ſol lucem pepererunt nec ſol ante radios. nec radii lucem oriuntur. unum quum aſpexeris. omnes aſpexeris. & tamen non eſt hæc lux quã aſpicis in terris. & rimis penetrat in templum corpus illud ſcintilloſum quod intueris in cœlo. Sonus in uocem: uox in uer ba perrumpit. nec potes inficiari id totum eſſe ſonum. Aqua e fonte in flumẽ: in riuulos de ducta. ubiq; aqua eſt. non ubiq; fons. non ubiq; flumen aut riuulus. quanq̃ nõ omnino poſ ſunt comparari creata æternis. quia hæc poſſunt deficere & ceſſare: æterna non poſſunt. Quum igitur duabus illis diuinis cœleſtibuſq; perſonis procedat hæc tertia de qua nunc agitur ad amorem appellamus exiſtimare oportet hunc amorem æternũ eſſe ſempiternũq; futurũ. eũq; eſſe ut ante dicebamus. diuinã uoluntatem qua ſe innectit. immiſcet atq; inſe rit rebus oibus & conciliatur quantũ in ſe eſt æquæ oibus: quãq̃ nõ æque oẽs complectunt Collocauit ille oẽs in cœlo angelos. ſed nõ oẽs in cœlo angeli permanſerũt. Inuitauit oẽs ad nuptias. ſed nec omnes apparatũ attulimus nuptiarũ. Carẽt inuidia ſuperni Principis be neficia: nec cuiq̃ claudit manum: liberalitas cœli exhibet ſe: porrigit ſe: expandit: datq; ſeſe omnibus qui uelint accipere. nec appetitu capitur externo. aut oculorum illectamẽtis. aut interiore impulſu ſenſuum reliquorum. non ſpe: quum nullius egeat rei: non metu: quum timeat neminẽ. non cupiditate. quũ nihil affectet: bonitate ſua ſotana atq; largiſſima amat ut ſint in quos ſuam poſſit beneficentiã charitateq; cõferre. Ipſe enim accumulatiſſime bo nus: ea nos parte complectitur: qua ſimilitudine exprimimus bonitatis. Parit enim amorẽ ſimilitudo ipſa: ex qua enã inter homines cœtus ſocietateſq; naſcunt. Quod ſi amare alteꝝ uideatur magis q̃ alterum: non iccirco ſit qm̃ in queq̃ ſit ipſe propenſior. ſed qm̃ alter ſe pa rationem exhibuit ad amorem capiẽdum. Amat impios & neſarnos: amat flagitiis & ſce leribus obſites. ſed hi ipſi qui ſunt impii. neſarii. flagirioſi illius amorem reiecerunt: benefi ciumq; ſui Principis repudiauerunt. Amat inq̃ ille uniuerſa: quoniam amore uniuerſa crea uit. nec poteſt non amare qui totus eſt amor: nec non flagrare incendio charitatis: qui ni hil aliud uoluit eſſe q̃ charitas. Nihil ægit ille temere: nec quicquã eduxit in lucẽ quod non ſciret ſibi gloriam: homini utilitatẽ allaturũ. Dilexit ergo quæ creauit: qm̃ ea creauit quæ ſciret eſſe diligenda Atq; hic diuinus eſt amor inſuſus rebus oibus & per omnẽ porrectus mundum deorum omnium: ut Poetæ aiunt: longe maximus atq; pulcherrimus. Vtinã ſen,

tiretis Poetæ quæ dicitis:qui amorem non solum deum maximum.sed duce Ionico Anacreonte deorum omniũ domitorem appellatis:uera quum efferatis fabulis inuoluimini: etiam magnam Venerem:non illa Cypriani infamem sed quæ cœlo nata est: q̃ ad omnia ueniat Venerem appellatam:non mentimini. Qua in sententia scimus & alios multos .& imprimis testem nostrum firmissimum.M.Tullium extitisse. Quis est qui nagare ausit diuinum amorem uenire ad omnia condite omnia:perficere omnia?Hic igitur omniũ deorum uictor atq; edomitor:qui deum maximum uicit atq; edomuit:nec Iouem sub iugo ut illi fabulantur.sed Christum sub cruce misit in triumphum. Quis obsecro te deum ipsum compulit.ut mundũ hunc tantũ & tam pulcherrimũ:tam distinctũ cœlum stellis:aerem uolucribus.maria piscib⁹.terras animantibus:ad nostrũ spectaculũ atq; uitã exornaret?Amor. Quis eundẽ coegit deũ.ut hominẽ diuinũ & cœleste animal:ætherea præditũ mente:dominũ rerũ terrenarũ omniũ:participẽ cœlestiũ:ad similitudinẽ suã crearet:creatum in loco diuitiarũ collocaret?Amor. Quis eundẽ hominẽ errore suo paradiso depulsum.morte dãnatũ.sanguine filii.occidione unigeniti.supplicio crucis statuit esse redimendum?Amor. Quis deũ ipsum cuius habenis reguntur omnia.qui cœlũ ac terras habet in potestate.quẽ mille si essent mundi capere non possent.utero uirginis.in claustro carnis.in carcere corporis coarctauit?Amor. Quis ut uno complectar uerbo deũ ipsum cœpit. captum ligauit. ligatũ confodit.attriuit.flagellauit?Amor. Amor igitur deũ maximũ superauit.occidit misit sub iugũ:de illo triũphauit:nec quisq; est hoc ipso præstantior.cedunt omnia. repugnat nihil.& qui hunc contẽpserunt aut negarunt esse deũ ita mulctati sunt male. ut coacti deũ esse faterentur. Sensit hoc Arrius:qui quũ contenderet hunc sanctissimũ amorem:nequaq̃ esse deũ.sed esse creatũ & initiũ habuisse:in Niceno. Ariminensi. Laodicensi Conciliis repudiatus:non solũ hominũ iudiciis oppressus.sed diuina etiã sententia condẽnatus:quũ laxare uentrem in secessu pergeret:ruptis extẽplo uisceribus in loco se & opinionẽ sua dĩgno:uitã eiectauit. Sensit Liberius Pontifex.qui tum sanctissimo Hylario retecto:quum eadem quæ Arrius assereret.& hunc sanctissimũ amorẽ deũ esse denegaret. & ipse in secessu idẽtidem uisceribus ruptis:non modo in errore.sed ẽt in fœtore Arrii extinctus est. Sensit Macedonius:qui quum inficiatetur amorẽ ipsum:quicq̃ cũ patre aut filio habere cõmune: seclusumq; ab illis & ab omni diuinitate seiugatũ: Constantinopoli assentiente Damaso: iubente Theodosio dãnatus:mox ultricibus furiis exagitatus est. Sensit Eleutherius q quũ barbarũ quendam baptizaturus amorẽ ipsum puerũ nominasset.& aqua dispatuit & ipse confectus est. Sensit Olympus Apher:qui quũ nescio quã fœditatem in hunc sanctissimũ dei amorẽ euomisset:iaculo ignito e cœlo cadente ambustus est. Sensit Lemigildus Visigotorũ rex:qui quum Hermigildũ filium uera sentientem occidisset: q̃ eum in Arrianam sectam nõ posset adducere. ut diuinum amorẽ aspernaretur & filius miraculis claruit. & ipse diuinit⁹:excruciat⁹ nõ ãtea potuit qescere:q̃ quũ tota Visigotorũ gẽte reiectis Arrianis hũc sãctissimũ Amorẽ ueneratus:colendũ:obseruandũ:pro Deo habẽdũ esse iudicauit. Sẽserũt Albigenses:qui quũ & ipsi opinionũ tabe labefactarentur:turpissimaq; impingerent: trib⁹ Conciliis damnati:congressu hoium prohibiti:tandẽ bello ad internionẽ deleti sunt. Senserũt Vulcenus & Margarita uxor Nonarieñ.qui quũ in libidinẽ prolapsi:nouam hæresim cõflauissent:qua dicerent stupra:incæstus:& omnifariã libidines in charitate esse faciendas & huic sanctissimo amori cõuenire:ita afflicti sunt ut Dulcenus nihil dulce degustans. & q eũ sequebanť eiecti patriis laribus:in alpibus occisi ad unũ interierũt. Non patitur contẽni se ab hoie qui hoiem ut a cæteris aiantibus obseruaretur effecit. Nec mendacia de se cõfingi qui lux est clarissima ueritatis. Nec quicq̃ uult esse in quo grauius. perfidius. sceleratius peccari a mortalibus possit:q̃ si in se peccetur:pro quibus tot tantaq; effecit: nec unq̃ cessat efficere. Natus cœlo ad hæc terrena penetrauit inmersitq; sese ac conseruauit pectorib⁹.nostris primum.deinde per omnia euagatus.quantum capere quæq; potuerunt animãtia cæteras:ad curam propagationis hominem ẽt ad nexum uitæ & concordiam societatis excitauit iniecitq; primum amorem genialẽ non arte quæsitum:aut traditum a præceptore. sed ebibitum natura:ut tanq̃ hæreditariũ habeamus:quo nos subinde susspicimus cœlum. & factorem nostrum intuemur. Alter alterum diligimus:etiã icognitum.unde nomen nobis uendicamus.ut homines diceremur:non ab humo ut parum eruditi quidam arbitrantur:quæ mater est potius animantiũ reliquorũ:quæ ad illam prona incuruantur. sed ab humanitate ipsa:quæ tota in amore:in beniuolentia:in charitate uersatur. ita quum insint nobis semina diuini amoris:natura ipsa impellimur ad lachrymas:ad misericordiã: ad opem ferendam:ẽt incognitis.quæ propria sunt hois.iniecta atq; infusa diuinitus. Addidit deinde amorẽ propagatiõis per omnem diffusum naturam.ut cupiãt quæq; pullulare crescere.

augeri

augeri:propagari:qui custodes est ingenii & conseruator omniũ rerũ quæ creãtur. Postremũ inseruit amorẽ sociabilẽ:qui & ipse ab illo superiore defluxit.etenim cõcordia & connexu natus in cœlo:cõcordia & connexu gaudet in terris:ubi illius sementẽ radicẽq; gestamus. Nec quicq̃ est nobis largita natura præstantius.& magis ad tuendã atq; ornandã uitã necessariũ:q̃ amorẽ beniuolentiæ. Quod quale sit hoc uno uelim accipias exẽplo. Amicum peregre profectũ ex improuiso redeuntem si aspicias:totus subito exhylarascis:rident oculi:accedit frons:supercilia cõblandiuntur:tripudiant pedes:gestiunt præcordia: medullæ oẽs lætitia occulta titillantur. Qui inimicũ si aspicias? Cadit humanitas:refugiunt oculi:contrahitur frons:supcilia corrugantur:horrent uiscera:tremũt pedes:animus totus icru descit:ut conicere facile possis datũ tibi diuinitus amorẽ quo lætus agas:quo uitã tueatis. Hic societates peperit:coniugauit:affinitates uinciuit atq; innexuit amicicias: oppida cõdidit:urbes ædificauit:ordines dignitatesq; constituit:peperit Regna:Imperia propagauit:pacem:concordiam:fœdera conciliauit. Hũc si tollas:pietatem tollas:grãm tollas: pacẽ:uitã: atq; omnia tollas. Sublato amore in finitimos bellũ est:in parentes impietas: in amicos ,in gratitudo:in uitã mors:in mundũ omnẽ ruina. Fac tibi inquit dominus ad Noe: Archam de lignis læuigatis:mansiunculas in archa facies & bitumine linies intrinsecus & extrinsecus Q uid obsecro te aliud archa q̃ mundus:quæ ligna læuigata nisi mortaliũ pacati & concordes animi? Quid mansiunculæ nisi Ciuitates? Quid tandẽ bitumen:quo intrisecus atq; extrĩsecus archa tota liniretur:nisi amor iterior ad parentem domini:& teipsum ad mũdi societates:quo populi a procellis & tempestatibus iniuriarum: bellorum:& rapinarum muniuntur exterius:iterius a fraude atq; insidiis inimici defenduntur:quo sublato satiscũt rimæ:cõmissuræ aperiũtur:laxantur latera:& nauis ipsa quæ uita est nostra.& mũdus omnis malorũ unda madescit:cõpletur. demergitur.eo circũlito:constant oĩa & tuto nauigam⁹. Hunc qui contẽnit.& illũ superiorẽ unde ꝓpagatus est contẽnit. Q uod si tantã uim habeat amor is quẽ humanũ dicimus:quãto maiorẽ putandũ est illũ diuinũ & cœlestẽ habuisse:qui non cõicatione ut in nobis.sed totus quãtus eẽt apostoloꝝ pectoribus immersus:archana pandit:linguã erudiuit:robur animi confirmauit:ut eẽnt qui tantũ suppliciorũ uellent perferre:quantũ efferatissima impioꝝ crudelitas posset excogitare.nec aliquod illi reperire sciret tormẽtoꝝ genus tã acerbũ quod isti non cõstantissime:patiẽtissime:adeo etiã libẽtissime sustinerẽt.nec sustinerẽt modo.sed appeterẽt.nec appeterent solum. sed ultro incurrerent atq; subirẽt. Hic ẽ amor q fecit omnia:quo nati:educati:redempti sumus: quo uiuimus sustentamur:in quo qui sperat nunq̃ perit:qui desperat nunq̃ euadit:quem in exitu Orationis ita libet affari. Sanctissime Dei Amor:Amor inqt Dei sãctissime:quas tibi agamus morales gratias:tu nos quanti:quanti sumus effecisti oẽs:quicquid habemus rerũ & natura produxit aut productura sit tu contulisti nobis:fecisti cœlum:quo nos ornares. fecisti terram:qua nutrires.omnia quæ gignuntur & crescunt:non ut tu ægeres. sed ad nostrã utilitatem produxisti. Finxisti nos ad tuam imaginem:& teipsum inclusisti pectoribus nostris.quũ uitæ spiraculum inspirasti. Conflasti uitam nostram:conciliasti nos nobis:consilium:rationem pietatem.præbuisti.extendisti propagationem gentes in filium æternitatis:animas nostras in funiculum tuæ hæreditatis alligasti. dilexisti omnia quæ sunt:nec qc q̃ odisti eoꝝ quæ fecisti deceptos ab hoste ut redimeres:& tunc eximiam charitatem ostenderes filio Dei proprio non pepercisti.uenisti ad nos hodie & ad dirigẽdos pedes nostros in uiam pacis: uitæ semitam hodierna flãma demonstrasti & ad institutionem nostræ salutis e piscatore ianitorem cœli:e numulario scriptorem euãgelii:e recalcitratore acerbo defensorem acerrimum effecisti.dedisti robur quo pro te omnia paterentur: dedisti scientiã qua te omnis gentes confiterentur. Tu es ergo spũs domini qui replesti orbem terrarum quem fecisti:fac ut te quæramus:qui nunq̃ quæri te pateris quin inueniaris. Refluat amor noster ad fontem tuum unde defluxit. Amemus te a quo tantum sumus amati. Quæramus tuam amiciciam a quo & maxima accæpimus & maiora parati sumus accipere. Custodi nauiculam transfretationis nostræ quam semper præcipua cura direxisti. Cõstipa rimulas periculoꝝ nostrorũ.ut Duce te hic tuti nauigemus & in altera uita appellamus ad portum.

& sempiterno in statu collocanda. Mulieres autem incircuncisas mansisse constat: cum q ad gignendam prolem neq; uim neq; formam uitæ inijcere eas arbitrarentur. sed materiam duntaxat corpori suppeditare existimarent. Circuncisione autem mors animæ non corporis internicio tollebatur. Tum q quum uir ipse auctor extitisset peccati: qui præcipienti deo non obtemperasset: peccatum illud a patre masculo non a matre fœmina contractum in sexu qui peccasset puniendum esse statuerunt. Sine quoniam mulieres & Hebrei & omnes fere nationes in parentum fratrum uirorum potestate positas esse uoluerunt. ut signari nequaquã oportuerit: quæ alienum secutæ latus: alieno deditæ imperio nunq̃ essent a parẽtibus: fratribus: uiris: cognatis abscessuræ. ut confundi in his: aut errare nullo modo possẽt. Itaq; signati Hebrei ne externis gentibus miscerentur: hoc insigne & discrimen habuerunt quo possent internosci nec in eo falli quem ore domini: testimoniis prophetarum expectarent. Altera fuit ratio: ut errata parentis primi emendarentur. & ut ille parentem deum nõ paruisset ad iram exasperauerat: sic Abraham mitigaret ad ueniam dum pareret. & labem peccati uenialis quod iam inde ab ortu culpa parentis ipsius infetamus & originale appellamus circuncisione delerent: quod antea in fide illa confusa atq; informi decimis: primitiis: sacrificiisq; delebant. Visa est enim circuncisio ad rem accõmodatior. ut peccatum originis ea parte expiarent: qua essent orti. Nec defuere qui iudicio freti suo contenderent peccatum illud libidine esse conflatum. & eam ob rem qua parte irripisset in hominem: eadẽ fuisse diluendum. ut peccatum naturæ atq; originis membro quoq; originis & naturæ amputaretur. & ut solum ex peccatis omnibus aliena opera contractum essent: nescientibus quidem nobis: ita solum aliena manu sine omni nostro consensu abijceretur. Tum quoq; ut remissius libidine consuctarentur Hebrei si in libidinis membro continentiæ deferrent castitatisq; memoriam. & si quando incitarentur ad eam uoluptatem intemperantius ereptã sibi decreto legis obtruncatamq; facultatem cogitarent. Censet etiam physici hanc ipsam corporis partem maxime omnium quæ sensu moueantur. & sentire doloris acerbitatem & titillationem percipere supremæ uoluptatis ut reprimi eam æstuationem restringiq; oportuerit. Quidam hoc totum ad uim naturæ ordinemq; rettulerunt: arbitrati omnibus in rebus aliquid excrescere sordidum & lutulentum: quod tolli: recidiq; conueniat: atq; ea causa fruges purgari: herbas purgari: arborem purgari: ferrum: terram: aquam: omniaq; purgari. Et quicquid est superuacuum in rebus in artibus. in litteris tanq̃ circũcidi. Quod si modum non excedat ubertatem si excedat luxuriem dicunt appellandum. Inde fermenta in uitibus: putamenta in arboribus: rubiginem in ferro: litum in terra: eiectamenta in mari: purgamenta in omnibus fieri consuesse. ut suum quæq; nacta temperamentum æqualitate cõsistant: elatione remandantur. Atq; ideo Gallos illos Phrygios ministros Cybeles: quam terram dixerunt ueteres: exectis fuisse genitalibus. ut intelligerent omnibus in omnibus in rebus quæ terra gignerentur aliquid increscere quod esset amputandum. Qua de causa uetustissimos Phryges castorem animal Berecynthiæ matri dedicasse: quam & ipsam terram appellarunt q perrumpere sibi genitalia ipsa in periculo morsuq; perstringere feratur. Qua similitudine exemplo naturæ Hebreos & ipsos quoq; leui iactura: maximum discrimen euitaturos: circuncisionem etiam humanis corporibus statuisse. & in eo potissimum membro. quod maxime ad luxuriem illam excrescentem: quam dixi: pertineret. Alii aliam causam attulerunt multo uerio rem. Nam quum essent mysteria illa ueterum ad præsignandum Christi legem adinuenta. & circuncisio præputii apud Hebreos: circuncisionem cordis apud Christianos futuram præsignaret: uisum est conuenire ut quam partem corporis & pudor occultissimam & natura infundendæ uitæ aptissimam esse uoluisset: ea cordis significationem præferret: quod & domicilium est uitæ abditum: remotumq; ab oculis uideri non potest. Quum enim Hebreos præputii carnem incidere iubebat deus. Christianos cordis incentiuam iubebat extinguere: nec tamen ut apud illos pellicula abscinderetur uilissimi membri: quod ad se nihil attineret: s̃q ut apud nos sordes præciosissimi cordis abijcerentur: quod suum est templum: suum habitaculum in terris. Postremo quum essent nationes aliæ contaminatæ & obrutæ flagitiis: inuolutæ atq; immersæ uoluptatibus: propensæ & præcipites datæ omnes ad fœlicitatem & libidinem: hanc expectarent: hanc sectarentur: huic spurcissima templa ædificarent: non aliunde uisum est commodius secerni posse a cæteris Hebreorum gentem: quam si quid tanto studio uenerarentur & colerent illi: id Hebrei pari diligentia detestarentur & fugerent: essentq; genus electum in regnum & sacerdotium domino. Etenim Hebrei cingebantur magna ex parte Aegypto: Caldeis erãt finitimi: cõtingebant Arabes: ab Assyriis non multũ recedebant: quorum omniũ uita ꝑfligata & ꝑdita habebatur & hortoꝝ deo: ut est apud Prophetã: in hortis sacrifi-

cabant. Traduntque rerum scriptores non fuisse fas Aegyptiis: nec ullo modo licuisse ante fieri sacerdotes: quam Priapi sacris initiarentur: quae uanitas orta Hellesponto. Asiam se re totam: Europãq; peruasit ubiq; in templis Venus: Cupido: Baccanalia: Priapalia constrepebant. Quae igitur societas uitae. Quae communio consuetudinis eum horum spurcissima turpitudine esse potuit Hebreis. Hebrei deum sanctissimum ac purissimũ: illi fordissimi mẽbri simulachrum adorabant. Hebrei panem propositionis: illi pudenda Osyridis complectebantur. Hebrei stupra & incestus abhorrebant: illi Panes & Satyros q; libidine essent incita & procaci honorabant. Hebrei foeda & immunda non recipiebãt templis: illi hirco foetentissimo q; salax esset & luxuria flagraret: dedicabant templa. Deniq; illa orgia quae appellabant sacra turpissimi membri simulachra celebrabant: Hebrei ipsum turpitudinis membrum ferro resecabant. Quod igitur discrimen. Qui limes dari potuit expressior: q̃ si ubi spurcissimae gentes studium atq; animum posuissent: hic Hebrei genus sanctum: genus electum: Regale sacerdotium: summum scelus: summam turpitudinem statuissent. Vetuit deus oues scabie obsitas offerri sacerdoti: uetuit lepram ingredi sacrarium: uetuit animal spurcum & immundum templis admoueri: filium suum unigenitum suum: consubstantialem suum ex foedissimis nasci gentibus non uetuisset: & qui omnem hunc mundum ratione incredibili moderatur atque regit in mittendo filio negligentior: aut in eligẽda filii matre inconsyderatior esse potuisset. Imposuit igitur signaculum genti electe: unde statuerat redemptorem nasci electorem imprimi notam iussit Hebreorum praeputiis: unde is uenturus erat qui sine praeputii opera conceptus, illecebris nullis esset contaminandus in carne. Sed iam unde orta est Circuncisio & quam ob rem adinuenta percurrimus. Abraham Dei iussu instituit ut peccatum originis: originis membro expiaretur: ut restincto libidinis fomite fortius resisterent: continentiusq; uiuerent Hebrei: ut dei filius ex certa gente: non ex confusa multitudine nasceretur: & auos attauos haberet pudicissimos: qui matrem eẽt uirginem habiturus: iam uideamus quam ob rem Circuncisionẽ Christus acceperit quam nobis erat inhibiturus. Circuncidi uoluit Dei filius primum: ut inde se profectum ostenderet: eaq; natum gente qua expectabatur & neque promissa parentis Dei qui eũ stirpe Abrahae erat pollicitus: neque uaticinium Prophetarum: qui ex ea progenie uenturum praedixerant: frustrarentur. Neue etiam reiicere se iure possent Hebrei: nec credere eum esse quem expectarent: si gentis signaculum non attulisset Etenim si eum non recepernnt Iudei suum ortum tribubus: suis Prophetis praenunciatum: eorum distinctum signaculo: in eorum patria conceptũ & natum: quo pacto externum & alienigenam habitum: non cognitum: non signatum fuissent recepturi. Quo circa ut Hebreorum se gentilem esse demonstraret: ut maiorum sequi uestigia: ut mores ritus: traditiones: seruare uideretur: etiam ut nos quoq; eius exemplo maiorum institutis pareremus circuncidi uoluit qui circuncisione non eguit & spargere sanguinem pro piaculo qui nunquam piaculum admisit. Etiam est circuncisus: quoniam cum qui nouam esset promulgaturus legem: maximam sibi atque firmissimam comparare de se opinionem oportebũt. Non enim facile quis persuadere potest populo nouas leges: qui ueteres repudiauerit: & annorum aetatumq; consensu approbatas custoditasque contempserit. Ita prope necessarium uidebatur: uestigiis maiorum sic inniti: sic tenere & seruare uetorum praecepta & antiquarum legum parere institutis: ita sese per omnia factis: dictis: exemplis: praestare: ut dignus haberi possit: qui aut ueterem commutaret legem aut nouam promulgaret. Quam rem nisi praestitisset ita dixissent Hebrei: Tu qui nos despicis qui maiorũ decreta contemnis qui sacrosanctam Moysi legem aspernaris nouam nobis promulgabis legem? Profecto non facies. Parebimus nos tibi qui ritus nostros reiecisti: qui signaculum non habes: qui praeputium non execuisti. Profecto non parebimus: non obsequemur. Alia gente natum te ostendis: qui generi nostro: nostris institutis infensus es Hoc inquam dixissent Hebrei: & prope iustam pertinaciae causam attulissent. Ergo ut obseruatorem se ostendens antiquae legis auctoritatem ad nouam condendam compararet: Circuncisiõem quã nobis erat ꝓmissurus ipse suscepit. Tũ etiã iõ est circũcisus ut quoniã deũ in hoie: hoiem in deo gesturus esset: falsam illoꝝ & puersam labefactaret opinionẽ: q nõ hoiem illũ ex carne cõceptũ: natũq; ex carne: sed simulachrũ quoddã hominis inane & fantasticum putauerũt: qualẽ Appellẽ fuisse cõstat: & q eũ secuti sunt: qualem idem prius sentientem Manicheum: qualem Appollinarem Leodicẽsem antistitem: iam hinc millesimo & octuagesimo Damaso papa ea de causa damnatum. Qualẽ etiam Valentinum Alexandrinum qui Christum non in terris natum esse: sed e coelo corpus attulisse ausus est profiteri. Quales etiam Chenyntum atq; Hebionẽ: qui grauissimũ & ipsi in errorẽ delapsi Christum in carne uenisse hominemq; uerum extitisse negauerunt: & a Iohanne discipulo & fratre dñi: quãq̃ confutaris

nõ tamen

non tamen emendati esse perhibentur. Quare proditum est Iohannem ipsum cun Cherynto quem diximus lauare noluisse: ut etiam Basilium & qui illi hæserunt refelleret: qui inficiati sunt pati Christum in præputio: transfigi in cruce potuisse. Omnem igitur saluator noster suspitionem ut abraderet cultro præputium exposuit: uulnus accepit: sanguinem effudit: hominem se esse confessus est: & pati posse declarauit. noluit oculis nostris relinquere tenebras quos filios effecerat lucis. uoluit nos in splendidissimo sole ueritatis: non in obscura opinionum caligine & cæcitate uersari. sine nodo: sine ambage omnia posuit nobis ante oculos plana: aperta: manifesta: ne possemus errare Quam ob rem? ut impleret legem ueterem qui nouam esset inchoaturus: ut responsa confirmaret Prophetarum: ut uerum in deo se hominem gerere dolorem cruciatumque sentire demonstraret: fecit dominus quæ cogitauerat: & compleuit in corpore suo sermonem circuncisiōis quam præceperat a diebus antiquis. Sed cur dicet aliquis quum circuncisus sit Christus: nos qui eius uiuimus exēplo nō sumus circuncisi: Nam qui Christus fecerat idem par erat facere Christianos. Præputium incidit is qui ad nostram institutionem fecit omnia: Quæ causa fuit nobis ut repudiaremus? Vetuit autem nos circuncidi: quoniam eo iam uentum erat ut circuncidi amplius nō oporteret. Nam quum essent mysteria illa ueterum umbra quædam & signa & figuræ nostræ legis quam Christus erat laturus: aduenienti illo legemq; ferente mysteria cessarunt: euanueruntq; omnia: non sublata sed completa: non neglecta aut contempta sed perfecta & consummata: & umbra in Christi corpore: signa in signato Christo: figuræ in Christo figurato conquieuerunt Frustra quærimus umbram ubi corpus habemus: & ubi res quæsitas inuenimus nequicquam rerum idicia scrutamur. & quum hominis uultum aspicias imaginem & picturam intueri. Illi prædixerāt futurum: nos tenemus in manibus. Illi indicauerūt: nos oculis ipsis nostris aspicimus. Illi sperauerunt: nos sumus assecuti: habemus: complectimur: fruimur. Sustulit igitur Circuncisionem: quia compleuit: eripuit spem: dedit fructum. Non est passus cruciatu illo & acerbitate doloris nos nudos fieri a culpa quibus ipse lenitatē baptismi non modo ad diluendam culpam: sed etiam quod multo est maximum ad gratiam consequendam præparauerat: Quanto enim Circuncisio uictimis illis antiquis & patrum sacrificiis ad expiationem potior est existimata: tanto baptismus Circuncisione ipsa habitus est fœlicitate: copia: uirtute præstantior: cum: quoniam nō octaua duntaxat die: sed momento: sed hora: sed mense: sed anno: sed noctes atq; dies: sed omni tempore potest exhiberi: nec mares solum aut infantes: sed omnem sexum ætatemque complectitur: & quum Circuncisio aut non plenam pareret apud deum gratiam: aut ut quidam putauerunt mancam & exiguam pareret: Baptismus perfectissimā absolutissimamq; largitur. & in illa saluari tūc nullo modo poteramus: in hoc nisi præcipitemus nosmetipsos nō salui esse nō possumus. Tum circuncisio corpus duntaxat attingebat: Baptismus penetrat in mentem: figitur in animæ statum perficit: deo conciliat: Trinitati configurat. Hæc illa est unda quam Ezechielis ore promittens dominus: Effundam inquit super uos aquam mundam: & mundabimini ab omnibus iniquitatibus uestris. Hic ille est fons patētissimus ad quem ore Prophetarum acciti sumus: ut bibamus qui sitimus. Hoc illud est flumen aquosum Isaiæ: cuius inundatione omnia quæcunque perfudisset uiuebant: mundabantur: sanabantur. O immensam benignitatem saluatoris nostri. O clæmentiam infinitam: non efferata a nobis sacrificia: nō crudelitas hostias: non sanguinolentas uictimas postulauit: Num iussi nos sumus quum uellemus expiari hominem uiuum interficere ut Rhodii Salaminæq; faciebant: Nū occidere primum deinde discerpere membratim ut fecisse dicuntur Choi? Num amicissimum hominem aut Principis filium iugulare: & circum aram ducere: qui mos fuit Phœnicibus. Num pueros ad templa strangulare ut Curetes: Num item puerum cæsum atq; immolatum sub altari sepelire: ut Arabes consueuerunt. Num puellam uirginem mactare: ut Laodicenses & Calcidicenses. Num hospites & peregrinos interimere: ut Getæ & Sarmatæ: ut Scythæ: ut Aricini factitarunt. Profecto non: nihil tale postulauit redemptor noster: mundauit nos lenitate aquæ: non sanguinis effusione cruentauit: etiam leuem pelliculam: ne quid pateremur durius: uetuit abscindi. Vetuit nos cultrum admittere in sanguinem nostrum quem ipse pro nobis omnibus admisisset in suum: & qui nulla labe peccati: nullis sordibus esset infectus: pro nobis qui infecti eramus & sordidati noluit expiari: non est passus ea nos amplius teneri lege: quam ipse qui extra legem erat: nostra causa subiisset. Noluit amplius cruore nostro dilui peccata nostra quæ ipse sanguine suo & diluisset in præputio: & diluturus esset in cruce: culpæ nostræ grauissimæ se qui infinitus esset atq; immēsus obiectans: precium omne quod nos ueteri legi debebamus ipse persoluit: factus similis pellicano: suo nos exuscitauit sanguine: attritus propter scelera nostra: iniquitates nostras ipse portauit.

IOANNIS ANTONII CAMPANI EPISCOPI INTERAMNIENSIS IN FESTO SANCTI STEPHANI ORATIO.

I eadem eſt Pater Sancte in cœlo:quæ in terris:apud deum quæ apud
homines:de meritis ſanctorum quæ de mortaliũ præmiis ratio:ut po
tiorem dignitatis locũ aſſequat is qui & plura & ampliora in rem Pri
cipis ſui geſſerit:atq; honoratior in gradu ſtatuatur q magnitudine ſa
ctorum ac uirtutũ ſplendore ſit habitus illuſtrior & cumulatior:nulli
neque mirum:neque temere uideri factum poteſt glorioſiſſimum Ste
phanũ Principem martyrũ:Leuitã dñi : Militem Chriſti primariũ : ut
cæteris omnibus exẽplo prior extitit & profeſſiõe conſtantior:& tempore propinquior:&
imitatione cõiunctior domino:ita priorẽ ſibi poſt domini natalẽ coniũctioreq; locũ uẽdi-
caſſe:& ei hæſiſſe præ cæteris:quẽ præ cæteris ſecutus:imitatus:cõplexus eſt. Nec fuit quiſ
quã ex tanta multitudine ſanctorum cuius aut uita ſanctior fuerit:aut oratio utilior:aut atte-
ſtatio fortior:aut gr͂a maior:aut gloria exploratior:aut exitus mirabilior q̃ Stephani. Quip
pe q ita uixit ut oĩum conſenſu curæ præficeret mulierũ:ita orauit ut Paulũ atrociſſimũ ini
micũ Chriſti propugnaciſſimũ effecerit Chriſtianũ:ita teſtatus eſt Chriſtũ:ut uel inter ſup-
pliciũ aſſeruerit ita aſſeruit ut mori pro eo primus nequaq̃ recuſauerit. ita demũ eſt mortu-
us:ut nulli neq; præmia maiora tributa:neq; miracula plura conceſſa eſſe referantur. Ita quũ
hodierna die Stephani ſolennia celebramus:unũ de maximis & fauſtiſſimis & Chriſtiano
generi utiliſſimis feſtũ celebramus. Sed de aliis fortaſſe alias:nunc eius præſtãtia tribus dũ
diuiſio taxat rebus oſtẽdemus. Primũ de eximia in deũ ac proximũ charitate. Deinde de gratiæ ac
cumulatiõe. Poſtremo de præmiorũ magnitudine dicemus. Iis enim rebus ſic excelluit:ut
neſciam an ulli cõparari quod certũ eſt anteponi potuiſſe uideat:ac de charitate primum.
de charitate p͂. Eſt enim Charitas diſtincta quædam:ordinataq; dilectio:qua prĩo deũ ſua:deinde homĩes
dei ipſius cã cõplectimur:in qua lex omnis præceptaq; conſiſtũt:ac fidei religiõis ſalutis fũ-
damenta iacta ſunt omnia:extra quẽ nihil afferri põt:quo principi deo nobiſq; ipſis conci-
liemur:cui deniq; omnia bona:omnes affectus honeſtatis:humanitatis:gratiæ: beniuolen-
tiæ:inſitos eſſe uoluerunt. Videamus nũc qualem hic ſe exhibuerit Stephanus:& primũ de
ea quã erga parentem. Deũ præſtiterit & pietatẽ ut arbitror licet appellare diſſeramus : Ni-
hil eſt enim aliud pietas (loquor autem de precipua) q̃ animi erga deum eximia quædã affe
cta ꝓpenſio:qua illum ita colimus atq; ita anteponimus cæteris ut eius cauſa nullum diſcri
men:etiam uitæ:nullũ ſupplicium aut tormẽtum ſubire dubitemus:& omnia efficiamus q̃
aut grata putemus eſſe:aut fieri iubeant. Hæc qui præſtiterit omne officiũ pietatis charita-
tiſq; præſtiterit. Age nũc quid in Stephano:quãta uis affectus:quantus ardor in deum. Vix
dũ auditum erat in terris Chriſti nomen quũ Stephanus ſtatim factus eſt Chriſtianus:ſpre-
tis ac reiectis Hebreorum ritibus & tanq; morticiniis repudiatis:initiatus domino factus Leui
ta ſecutus eſt Chriſtum clamantem atq; inuitantẽ. Qui uult uenire poſt me tollat crucẽ ſuã
& ſequat me imitetur me:calicem quẽ ego bibiturus ſum bibat:ideſt comparet ſe ad om-
nem cruciatũ preferendũ:& mortem quã laturus ſum ego pro uniuerſis ferre: ipſe pro meo
nomine nõ perhorreſcat:Excepit hanc uocẽ primus Stephanus accurrit ſubito:ſtatim in cã
pũ fidei arrepto deinde uexillo prodiit primus in aciem inſtitutus:quæ ab apoſtolis in mili
tiam domini:in domini militia anteceſſit Apoſtolos:magiſtros pugnæ:diſcipulus celerita
te in pugna ſuperauit:& a quibus ductus eſt ad fidẽ eoſipſos morte ſua atq; ſanguine arma-
tiores fecit ad fidem primus oĩum inuaſus eſt:quoniam ipſe ad inimicorum impetum ſe obie
cit primũ:Nam & Innocentes quanquã ſe pro Chriſto neq; ſpõte:neq; ꝓ Chriſti fide occu-
buerũt. Et Iohannes Baptiſta ꝙ mulierem icrepaſſet occiſus eſt:non ꝙ Chriſti fidem prædi
caſſet interemptus. Ac Stephanus plus cæteris auſus præcipuũ ſe exhibuit Chriſtiani nomi-
nis aſſertorem in protectione de Chriſto primus præbuit teſtimonium unde illi cognomẽ
tum eſt inclitũ. Quippe ſi Ionicam attendas linguam:nihil aliud martyr quã teſtis:nihil ꝓ
tomartyr aliud quã teſtis primus. Quare primũ ſibi obtinuit locum in cauſa Chriſti qui pri
mus teſtimonium uoluit perhibere pro Chriſto:& tũc peribuit maxime quum cruciaretur
acerrime:prohibebant iudei ne Stephanus Ieſu nomini ingereret populo: Stephanus præci
pue tunc Ieſum uidere ſe aiebat quum prohibebant:quũ impetebant:quũ lapidabant:quũ
occidebant. & hoc cõſtantius teſtabatur quo feriebat atrocius. Lapides torrentes dulces il
li extiterunt:& eam ob rem conſtanter ferebat mortem:quoniã precioſam in cõſpectu do-
mini ſanctorum mortem itelligebat:ac quam mortem duriſſimam:contumelioſiſſimã:igno
minioſiſſimam: necnon atrociſſimis ac facinoroſiſſimis ſceleribus puniendis adinuentam.

Itaq;

Itaq; audiuimus & paucos & non nisi immanissima causa lapidatos : ut timorem illum q; odio insectari diceretur uniuersum humanum genus:ut apud Abderitas pro ueteri more singulis annis unum aliquem qui esset omnium pessimus ac sceleratissimus iudicatus:ut in Macedonia Regum proditores:quod ultimum ausi scelus lædere maiestatem : euerteteq; Regnum conarentur. Itaq; il pro odio humani generis. pro summo scelere:pro læsa maiestate lapidibus obruebantur. Stephanus pro summa sanctimonia . pro incredibili charitate in omnes. pro defendenda summi Regis dignitate est lapidatus . Nec minor huius in homines charitas fuit q̃ pietas in deum. ut quum illud seruasset . Diliges dominum deum tuum ex tota mente:& ex tota anima tua. & alterum domini de charitate præceptum non contemneret . Diligite inimicos uestros : & orate pro persequentibus & calumniantibus uos:qua in re si obtemperauerit: ut ex omni numero eorum qui pro Christi fide occubuerunt:hoc in Stephano & præcipuum extiterit : & singulare : q; pro inimicis suis : pro lapidatoribus suis : pro occisoribus suis orauerit:ut quantum illic in martyrii laude excelluit quoniam fuit primus:tantum hic adeptus sit gloriæ : quoniam fuit solus . Instabant pro fide manus:circunsistebant gloriosum athletam domini:& quo diutius uitam excruciando traherent : non ferro appetebant iugulum : non concremabant igni : non aliqua subita ui mortis conficiebant:sed obdurata immanitate:singula quæq; membra:singulis ictibus interimere adorti:quot lapides iniecerunt : tot mortes inferre uidebant :ac fortissimus Christi olympio non immemor quod ei dominus præcepisset : & quod de seipso paucis ante mensibus præbuisset:exemplum:inter medios lapidantium ictus deiicit se humi:flectit genua:manus ad cœlum tollit:præcãs ueniam:Ne statuas inquit domine illis hoc peccatum. Hanc uibrauit hastam:hunc præstrinxit gladium:quo se defenderet . hæc illi arma ad uindictam extiterunt:ut non mortem effugere:non lapides deuitare:sed ueniam precari niteretur his qui lapidabãt. O immensam. O infinitam charitatem : accingebant se illi ad Stephanum saxis impetendum. Stephanus sese ad orandum pro illis apparabat . Illi se humi conclinabant ad lapides colligẽdos:Stephanus humi se deiiciebat ad illorum conatus impios deprecandos. Illi brachia cum saxis in impetum extendebant. Stephanus brachia cum precibus ad cœlum contendebat. Differebantur illi cordibus & dentes ac latera stringebãt ut fortius hunc uulnerarent . Stephanus & cor & latera & dentes exacuebat ut efficacius illorum salutem exoraret. Quantum illorum uultus minaces & efferati ad sanctum domini prodendum: tantum illius uultus mansueti atq; terrenti ad illorum peccatum delendum impetebatur:precabatur ueniam. lapidabatur:precabatur ueniam. contemnebatur : uulnerabatur:occidebatur a Iudeis:& tamen pro Iudeis ueniam precabatur. Membra reliqua sanguinem e uulneribus effluebant : oculi eius lachrymas pro uulneratoribus constillabant: sollicitus alienæ salutis:oblitus uideri poterat suæ : attentiusq; illorum periculo metuens : q̃ de suo cogitans. Stabat rectis pedibus:quum spiritum suum commendabat domino : & de seipso loquebatur:flectebat genua quum orabat pro iudeis & ueniam precabatur . Attende homo qui nemini parcis:qui nunq̃ dediscere potes iniurias:nisi quum uindicasti:scito nullum cum deo habere commercium te posse si cum charitate non habes. Hactenus de Charitate:nunc ad Gratiam transeamus:Quum summi ac probatissimi in sacris litteris uiri gratiam diuinæ dilectionis effectum diffinierint:quoniam ĩ eo sita est omnis:ut qui plurimum diligit:possit quoq; apud eum plurimum a quo diligitur:necesse ẽ gloriosissimum Stephanum qui omni pietate atq; obseruantia prosecutus deum uerum : rebus omnibus : etiam uitæ anteposuit:inimicis pepercit:pro lapidatoribus orauit:præcepta ad unguem seruauit omnia:& ipsum quoq; plurimum dilectum a domino:longe plurimum gratiæ apud illum comparasti. Turpis fuit semper apud homines ingratitudo & detestabilius:inimicaq; humanitati. Apud quosdam ultimo supplicio animaduerti solita:ut apud Persas:qui ingratos omnes palo affigi durissimaq; interimi morte statuerunt:& legum sanctiones sola ingratitudine rescindi:largitionem uoluere . Quod si ita est apud homines comparatum : quorum uita omnis plena contentionibus:odio:inuidia:diffidiis:perturbationibus: aliis mille a gratia & beniuolentia prorsus alienis : quid apud deum est existimandum : qui totus est amor:totus est gratia:qui quum nihil egeat nostri:conferre tamen nobis beneficia nec cessauit unq̃:nec cessatur nec mortem quidem subterfugeret . Quod si hæc illorum causa fecit qui tamen aut non cognouerunt : aut contempserunt cognitum : quod in eos qui sese totos illi dederunt factum quanta prosequi gratia putandum est . Quorum unus ac præcipuus Stephanus ut ante alios obsecutus est domino atq; complexus : ita ante alios par est gratissimum apud illum:acceptissimumq; fuisse . ut non temere sic receptum illũ plenum fuisse gratiæ & fortitudinis qui pietatis erga deum:charitatis erga homines plenissimus ex

titisset. Habuerunt & alii complures gratiam domini qui multa aut fecerunt. aut perpessi sunt. Et Paulo dictum est. Sufficit tibi gratia mea. Sed hi gratiam habuere. Stephanus gratiæ plenitudinem adeptus est. quæ & sufficit ipsi. & eam refudit in cæteros. Quod si interrogare Paulum liceret: quis tibi dedit o Paule: ut quum esses inimicissimus Christi. quum eius ministros ita insectareris: tamen gratiam apud illum tandem adeptus sis: quis est qui dubitet responsurum illum. Gratia Stephani qua erat plenus refusa est in me tanq̃ plenissimo exundās flumine sterilem agrum irrigasset: & tantos fructus parere effecit: & ut ex persecutore fierem defensor ex summo detractore prædicator summus: ex inimico propugnator acerrimus quum sedebam: quum tenebam falsorum testium uestes: eosq; in Stephani perniciem subornabam: quum irritabam socios: quum suggerebam lapides: quum Christianos undiq; ad cruciatum conquirebam: orauit ille pro me perdito: illius preces ad cœlum penetrauerunt: & ex odiosissimo gratissimus factus domino quicquid egi: q̃tus: q̃tus sum Stephani gratia totus sum. Quid si rursus ab Apostolis martyribusq; omnibus fas esset petere: quis illis tantam tribuit acerbissimis cruciatibus ac mortibus perferendis constantiam? An & hos quoq; dicturos aliud existimamus q̃ Stephani se exemplo: Stephani incitamento. Stephani testimonio esse permotos: qui & mori primus pro Christo in eorum oculis uoluisset. & esse illum in cœlis atq; gloria testatus esset. ut quantū prophetæ omnes & Ioannes baptista contulerit ad Christi aduentū ꝑdicendū atq; ostendendū in terris: tātū Stephanus uisus sit cōtulisse ad illius maiestatē atq; gloriā cōprobandā in cœlis. Itaq; tātū fuit in eo gratiæ diuinæ quæ tam primū dimissa cœlo: q̃ tempus redēptionis uenisse Stephanū cōpleuit: ut in apostolos: in martyres: in sanctos oēs: in electos oēs uisus sit uendisset Stephanū cōpleuit. aut in apostolos. in martyres in sanctos oēs. in electos oēs uisus sit refudisse. Nec ullū fuit genus gratiæ q̃d ei defuerit. Refertissimus ea: quā īfusā appellam⁹: quæ tunc est quū excedit uires nostras: exuperatq; nostram. & est iniecta diuinitus. Refertissim⁹ ea quā positā totā in suadēdi dissuadēdiq; facultate diffusam noiamus. Qualē in labiis suis diffusam ait propheta. Qualem in oi sermone adhibendam præcipit apostolus. Refertissimus ea quæ ab emanatione sortita nomen propagataq; in omnes: effusas nuncupatur: cuius & Petrus admonuit. Vnusquisq; ut accæpit gratiam in alterutrum administrantes. Refertissimus ea quam cooperantem dicimus: quum mens simul mouet ipsa se atque excitat: simul mouetur aliunde atque excitatur: erigit sese atque erigitur: accipit diuinitus auxiliū & ipsa sibi auxiliatur. Refertissimus: ne diutius immorer: ois generis gratiaq; gratia. Quū disputaret summe atque inauditæ sapientiæ: cui resisti a Cyreniensibus. Alexandrinis. Asiaticis aliis. & a synagoga omni nō poterat. Gratia quū oraret incredibilis efficaciæ: qua gladium illum Pauli exertum in Christianos in Iudeorum perniciem conuertit: retorsit: perstrinxit. Gratia quum accusaretur manifestæ innocentiæ: qua quum esset fretus: uultum ei⁹ mirifico splēdentem candore: tanquam angeli uultū accusatores intuebātur. Gratia quum lapidaretur miræ fortitudinis: miræq; constantiæ: quod neq; perturbatus est: neq; ab immensa illa sua discessit charitate: neq; lapidatoribus succensuit: ut non solum daret ipse ueniam: sed ignosci etiam a domino: nec cædem suam illis ad peccatum imputari postularet. Gratia in uita: quum tanta ei continentia tribuatur: quantum de Matronis audiuistis. Gratia in morte: quod & cœlos apertos & Iesum stantem in cœlis: seq; adhortantem & confirmantem aspexisset. Gratia post mortem: quod infinitis editis miraculis: de quibus integra extant uolumina: & mortuos septem suscitauerit & opem omnibus ad se refugientibus salutemq; præstiterit. Gratia in terris quas primus martyrii sanguinis respersit floræ: unde tanti postea fructus excreuerunt. Gratia in cœlis quod ante illud tempus clausos existimatos primus nobis apertos esse nuntiauit. Itaq; non parua præditus gratia sed maximis: non una sed omnibus: non leuiter afflatus sed plenissime confertus exaggeratione quātam sanctorum assecutus est nemo: ut nihil in eo aliud uideretur esse q̃ gratia. Pleni enim quique sunt nihil possunt capere aliud eius: q̃ quo pleni sunt. Quocirca iure merito: quod uni gloriosissimæ Virgini matri tributum est: plenus gratiæ dictus est Stephanus: quod nullo in loco aut tempore: nullum genus ei defuerit gratiæ. Sed iam de premiis uideamus. Quum ita deo accæptus esset Stephanus: quid illi dicet aliquis collatum est dignum tanta gratia? quibus affectus præmiis: ut se ille Deo gratum intelligeret? Parum conferre gratia consueuit: nisi aut sperentur præmia: aut adhibeantur. Et tu si profuturus aliquando sis ei qui dilexerit te: exiguum & inutile est dilexisse. Ego uero taceam gratias tātas & tam accumulatas quas pauloante memoraui: illud æstimo: quicquid experi possit in uita: fortūas omnes: bona omnia: ornamenta omnia: parum habitura esse momenti aut laudis: si uel uniuersa soli fœlicitati comparentur. Quod si est ut omnia exuperet & uincat ipsa fœlicitas: sitq; ea posi

te sunt

ta in cognitione:atq; amplexione suptemi Principis Dei:in quo bona congesta & cumulata sunt omnia:facile possumus intelligere quantos fructus perceperit Stephanus:qui hanc ultimam fœlicitatem:atq; maximam:prius & uberius & exploratius assecutus est q̃ nulli assequi mortalium potuerunt. Qui si uiuens atq; adhuc agens in terris cœlos uidit apertos: si Iesum stantem a dextris dei:si deum ipsum:si gloriam:si uirtutem diuinam:quid non uidit. quid ei defuit quominus omni fœlicitate perfrueretur in terris: qua uix alii perfrui potuerunt in cœlis. Nec sola fuit ea uisio quæ tota est corporis quum quid oculis aspicimus. aut quid constat in imaginibus reconditis mandatisq; memoriæ:quarum utrāq; habere etiam bruta potuerunt. Nam uident illa cœlum ut nos uidemus:suspiciunt stellas. & nos suspicimus:iisdem oculis quibus nos. eademq; prospectant & remotiora interdum multo longinquioraq; prospectantq; maior sit oculorum acies in plurimis. Rerum imagines æque: aut paulo minus: nonnulla etiam expressius concipiunt q̃ nos retinentq; conceptas. Nam & præsepia noctu repetunt & ad nidos ac cubicula recto cursu aut uolatu reuertuntur:q; insita habeant earum rerum & locorum simulachra: & deprehensa sensibus quantum cuiusq; fert natura recondantur. Alia est uisio quæ tota est hominis & rationis:quum imagines rerum deprehensarum sensibus retentas memoria discutimus & diiudicamus:& alias esse res alias rerum imagines umbrasq; decernimus. Iudicium enim adhibes rebus quarum commemineris:rationeq; perpendere solius est hominis ualentis ingenio:consilio: prudentia. Sed neque animantes cæteri supra cœlum possunt penetrare obtuitu oculorum:neque homines attingere nisi quantum fide & coniectura prosequuntur. Ac de Stephano nemini dubium ē per omnes deductum orbes ui oculorum ad sublimia penetrasse oculis ipsis erectis in cœlum: sublatisq; a mente. Quippe tanta uis mentis in tanta gratia: tam apertis cœlis: quum nihil obiiceretur impedienti: facile potuit ad fastigia suprema conuolare: oculosq; secum ferre sanctissimi uiri nihil aliud q̃ de Deo & cœlo cogitantis. Itaq; uidit in corpore quod uidere uix beati potuerunt in mente. Vidit ī uita quod uidere fas est nemini:nisi post uitam. Quod si aperti sunt cœli & Zachieli non procul a flumine Tobar ad spectaculum apti sunt illi:non ad ingressum patefacti. Nam eos ingredi ante Christum resurgētem potuit nemo. Quum autem primus Stephanus secutus sit Christum:necesse est omnium qui secuti sunt primus ingressus sit cœlum. Vidisse se ait Iohannes frater domini apertum hostium in cœlo:sed hostium ait uidisse:non omnes ut Stephanus:non totos patefactos. Et Paulus raptus est ad cœlum tertium:sed ad tertium raptus est non ad supremum delatus: non ad ultimum. Stephanus omnes:etiam si(quod Basilidiani putauerunt)trecenti sexegintaquinque fuisse cœli:si plures:si infiniti:omnes uidit apertos. Nec cœlos uidit solum: sed Iesum quoq; triūphantē in cœlis. Et quū adiri:aut scindi:aut secari:aut terebrari illi nullo mō possint:adiit:scidit:secuit:terebruit in terra positus:per cribrum syderum:stellarum archana penetrauit:in tenebris uidit lucem:in imperfecto perfectum:in caduco æternum:inter homines deum:& ut uno dicam uerbo:ante peruenit ad cœlum q̃ ascendit: ante complexus est Christum q̃ applicuit. Quam ob rem:tanq̃ his qui olympia uicerunt ad stadium:aut militiæ:uel posilierunt in nauim:uel conscenderunt murum: primi corona donati ex auro aut myrtho aut lauro consueuerunt:quod perennis ea uidetur futura gloria. Sic gloriosissimo Stephano q; primus currens ad metam:primusq; in acie dimicans. Saluatoris palmam uictoriæ comparasset: & cœli mœnia insiluisset primus: manu domini corona collata est corona uitæ:corona gloriæ: corona pulchritudinis de lapide præcioso: unde & nomen sibi uisus est peperisse. Stephanon enim coronam uocant Græci:Stephanum dicunt nostri Vnde & maiores:quanq̃ pauloante inuerterunt: eum qui ludis Cyrcensibus uicisset: atq; eam ob rem corona:populi consensu:donaretur. Stephanionem appellarunt. Sic inter sanctos omnes hic unus coronatus est:cum magnitudine:quia nemo fortius. tum ordine:quia nemo prius descendit in campum:uicit in acie: perrupit in cœlum: & meritis sanctos omnes tum ueteris:tum nouæ legis aut æquauit:aut quod hodierno die illorum uenia dictum uelim antecessit. Fuere ex ueteribus multi in primitias domino:& ex Patribus primus Abel occisus est:ex sacerdotibus Abamalec:ex Prophetis Zacharias:ex Principibus militiæ Machabeus:sed hi omnes ante legem:in figura ipsius legis pro umbra Christi occisi sunt. Stephanus in ipsa lege:pro ipso Christo peremptus est. Tulerunt supplicia martyres:& Stephanus tulit. Fuderunt sanguinem apostoli:& Stephanus fudit. Prædicauerunt:& Stephanus prædicauit. Ostendit Ioannes Baptista Christum in terris:Stephanus:quod utilius fuit nobis:ostendit in cœlis. Plena gratia Maria:Stephanus & gratia plenus & fortitudine. Illa supra naturam concepit uirgo:quod concipi a uirgine & mortalium non potest:hic supra naturam uidit in carne & mortalis:quod uideri in carne & a mortali non potest. Deniq; illi

omnes miracula fecerunt:hic non modo miracula . sed etiam signa : nec modo signa . sed etiam prodigia fecit. Prodigia enim q procul aliquid indicent atq; in longissimum tempus portendant dici uoluerunt. Cur ita in Stephano:nisi quando quicquid ægisset in normam atq; exemplum esset futurum postens:& momentum Christianæ religionis æternitatem duraturum. Vnde & Stephanum Hebraica lingua normam nostri interpretantur. Sed cur prodigia? quorsum tam mirandum:tam stupendum nomen : per quod prisci non nisi insueta:inaudita procul a natura in grauissimam & ueridicam attonitam significationem dici uoluerunt? quid iuq hoc in stephano:nisi quoniam omnia non modo noua : mira:insueta:sed incredibilia horroris:stuporisq; plena faciebat. Itaq; omnia in eo summa:omnia excellentia:omnia suprema:solus martyrum dictus princeps:solus inuentus qui orauerit pro inimicis:solus cœlos uiuens aspexit:apertos omnes:solus gratiæ & fortitudinis dictus plenus: solus a corona nominatus . solus quod multo est maius atq; præstantius cursum omnem expressit saluatoris Christus in Iudea natus. Stephanus in Iudea Christus Hierosolymæ occisus. Stephanus Hierosolymæ Christus p blasphemia calumniatus. Stephanus pro blasphemia criminatus. Christus falsis testimoniis circũuentus de templo euertendo. Stephanus duobus falsis testibus oppressus de lege Moysi peruertenda . Christum populus crucifigendum. Stephanum populus lapidibus obruendum postulauit . Christus in cursu multitudinis Hierosolymæ extra portam crucifixus. Stephan' impetu multitudinis. Hierosolymæ extra portam lapidatus. Christus pro crucifigentibus orauit. Stephanus pro lapidantibus precatus est. Christus primus sine peccato natus uenit in terras:Stephanus primus ex peccato natus est secutus in cœlum . Christus p rimus aperuit . Stephanus primus apertos demonstrauit . Christus primo genitus mortuorum . Stephanus primo Christianorum . Christus primus dator gratiæ. Stephanus primus acceptor. Ad hunc ergo refugiamus:huic supplicemus:ab hoc gratiam apud dominum si qua opus est postulemus: qui & apud Deum potest longe plurimum:& orare non solum pro iis qui fuerunt ueneratised etiam pro his qui occiderunt consueuit. Quod si eius preces persecutoribus profuerũt:quã to magis putandum est:profuturas ueneratonbus. Si precatus est ueniam lapidantibus Hebreis quanto efficacius precabitur supplicantibus Christianis. Hunc inquam maxime post dominum imploremus:colamus:ueneremur:qui statim post dominum secutus eius lateri hæret in cœlis:cuius Natiuitati est adiunctus in terris :·

IOANNIS ANTHONII CAMPANI EPISCOPI INTERAMNIENSIS IN FESTO SANCTI THOMAE DE AQVINO ORATIO:·

Multum primum oro ego atq; obtestor dignissimi Antistites . ut hodiernum hoc munus dicendi : & hanc mihi delatam Sanctissimi Thomæ cõmendationem:neque ultro petitam esse a me : neq; sponte mea susceptam arbitremini. Sciebam equidem nullũ splendorem Orationis:aut uerborum lucem esse tantam:quæ laudes sanctorum diuinas atque immensas uel minima ex parte posset attingere. Clariora sunt Dei opera q̃ quæ mortalis ingenii facibus possint illustrari. Sed illa me hoc potissimum contenderunt:quorum ego neque reiiciendas preces:neque auctoritatem contemnẽdam existimaui In tanta enim & tam honesta postulatione durus illis:ingratus Deo potuissem uideri:si hoc exiguum quod est mihi ingenii denegassem. An ego mediocre hoc & prope extemporaneum studium huic gloriosissimo sancto non præstitissem:qui ad eruditionem nostram ad humanarum ac diuinarum rerum cognitionem exhibendam:nobis ad institu endam hanc uitam in qua sumus. & illam alteram ad quã tendimus aperiendam:omnes labores suos. uigilias. lucubrationesq; consumpsit:cuius opera & diligentia factum est:ut siue hoc in loco:siue alibi terrarum de altissima quaq; re & recte sentire & copiose differere possimus. Ego uero ita sentio:si cui exhibenda sit a me gratia uel doctrinæ quam nunquã habui semper expenui. uel huius exercitatiũculæ meæ:quam sum nunquã aspernatus : neminem esse in quem honestius possint hæc omnia gloriosiusq; conferri:q̃ in sanctissimi Thomæ uerissimam cõmendationem:non ad umbratam laudem conferantur. Q ua in re non plus postulatur a me studii in dicendo:q̃ a nobis speratur in attendendo diligentiæ . Nam si ullo in congressu orbis terrarum & hominum conciliis laudes sanctorum & enarrari gloriose. & attendi studiose consueuerunt:hoc in loco in conspectu uestro consueuerunt . Tũ

uero quum

uero quum perpauci immo prope nulli sint in isto consessu doctissimorum hominum:qui ope & præsidio sancti huius:non se aliquid uel doctrinæ ad bene ac recte sentiendum : uel exemplorum ad honeste ac pie uiuendum adeptos esse fateantur:ut qui plura norint melio res euaserint:hi se polliceantur eius uitam ac laudes audituros libentius. Thomas natus est Aquini:familia uetustissima:quod oppidum in primis Campaniæ finibus situm est . Vnde maiores gentis & initium & cognomentum accæperunt. Fuitq; Aquinantium familia im primis clara:iam multis sæculis & illustris ac potens habita. Patrem habuit Landulfum ma trem.Theodoram:& ipsam inclyto natam loco.Fertur matri:cum esset grauida & in predi um suburbanum descendisset occurrisse uirum quendam & prestantem promissa & cana barba:dextra gestantem baculum incuruum:læua Virginis matris imagunculam collo ap pensam:ad cuius pedes simulacrum diui dominici depictum suberat hunc Theodoræ factū obuiam:eam salutasse addixisseq;:bono esset animo:nam masculam prolem uentrem gesta re familiarem & accæptam Deo:ac magnum daturum lumen Aquinatum genti . Habitu ram autem eum uestitum quo etatis cuius simulachrum ad pedes uirginis suberat depi ctum:& simulachrum digyto ostendisse:porrexisseq; matronæ aspiciendum . Pater autem (ut sunt parentes eiusmodi rerum curiosi)Mathematicos consuluisse traditur:& quid filio rum cuique boni ac mali in uita portenderetur interrogasse:& de aliis quidem aliter esse re sponsum:de Thoma uero sic accæpisse:Aspernaturum illum paternas opes:sed alia uia fœ licissimum futurum esse.Amaturum autem maxime eam rem:qua oblata infans uagitu ob temperaret.Solebant enim quum in uagitum erupisset:papiro aut membrana porrecta sta tim conticescere.Quum eum nutrix aliquando gestaret ulnis:ferunt libellum in quo salu tatio Virgini facta continebatur cœlo delapsum:infantis manibus hæsisse.illum autem ita cupide arripuisse:ut nisi a matre extorqueri uix posset . Nec ante quieuisse q̄ esset redditus: eumq; infantili gingiua attritum paulatim rotum hausisse. Hæc illi futuræ sanctitatis fuere præsagia.Landulfus exorto in Campania bello aliquandiu aduersus Federicum secundū q̄ sceleratissimæ impietatis uirum dimicauit. Ecclesiæ partes secutus . Quo bello & Capua (ubi fundos habebat gentilicios)direpta est : & Aquinum a Conrado Federici ipsius filio expugnatum atque incensum . Hac necessitate adductus Landulfus ipse in exilium actus. Thomam quinquennio natum ad Cenobium Cassini montis orbe toto celeberrimum:& ea tempestate Religionis obseruantissimum misit:ne id ætatis sine præceptoris institutio ne elaberetur Hoc in loco eius transacta est pueritia tanto studio litterarum : ut Gramma ticam breui pedidisceret : tanto cultu & obseruatia quadam aperta atque ingenua : ut iam tum opinio increuerit futuræ sanctitatis his qui eum custodiebant . Quum quid superesset temporis a studio puerili : recipiebat sese in intima templi penetralia q̄ poterat occultissi me statuas & simulachra sanctorum impressa parietibus quacunq; occurrissent ueuerabatur suspiciebatq; attonito similis æqualium ut quisque esset optim⁹:ita illi studiosissime adhæ rebat . Itaq; prima rudimenta ætatis in Cassinati accæpit : ut iam iam prospicere liceat fœ lix puer & fortunam sanctumq; auspicium morum doctrinæ sanctitate . Compositis dein de in Campania rebus.Landulfus reuersus domum instaurato Aquino:cæterisque oppidis redactis in potestatem reuocandum iam filium & Neapolim ad propinquos mittēdum cō stituit ut ibi militia & honestis artibus eruditetur. Discessit autem ex Cassinati perquam in uitus puer quod ibi remanere & cum sancto optimorum patrum cœtu transigere uitam co gitauerat. Deductus Neapolim:non militandi arripuit usum:aut ludos equestres celebran di.ut cæteri Optimatum liberi faciebant. sed in cœtus societatesque religiosorū sese conii ciens:maxime templum Diui Dominici:quod prope esset & celebre frequentabar.Hic rem diuinam.Hic quotidianas disputationes & quæ legerentur audiebat. Nec minus orationi impendebatur temporis Horæ diuinæ nocturnæq; in templo transigebantur : intermitte bantur nunquam. Vbi si quid audiuisset lasciuiuscule secedebat e conspectu:seque in ædem sacram recipiebat:cum Religiosis dies noctesque uersabatur. Trahunt hominem sodalicia: cōmertia etiam in mores penetrant & perinde quisque euadit. ut quibus cum uersetur. San ctus adolescens quum iam Religiosum inter religiosos ageret:congressus æqualium & ꝓ pinquorum aspernatus:quod in Cassinati cogitauerat:Neapoli perfecit :postulat a fratrib⁹ sanctum habitum:uelle se initiari sacris:& illorum profiteri Religionem atq instat:conten ditq; id sæpe. Fratres nobilitatem ueriti & potentiam propinquorum : dehortari primum cæperunt & omni qua possent uia dissuadere. Dicunt etiam extra claustrum parari salutem posse:nec fratrum cellis deesse periculum. Vbique a deo parata præmia pœnasque mortali bus. Nec ullum esse locum in quo quis illi fieri non possit coniunctissimus . Claustra Reli giosorum maiore concuti flatu uoluptatis:magisq; sollicitari hostem nostrum : eos oppu

gnare fortius consuesse:qui resistant uehementius.Multa in eam sententiam adiiciunt fratres. Adolescens Dei plenus in proposito esse non cessat:animum ad rem confirmat: fratrū dehortamenta confutare:claustra Religiosorum habitacula Dei dicit:non scelerum incitamenta esse:uitam prophanam: si remissius tentetur:tentari sæpius:seq; ipsam procliuem per se ad delinquendum:& sine omni impulsu aduersarii prolabi in scelera & flagitia.In cellis fratrum(etsi magnum sit periculum:non tamen quottidianum esse:ut solutis accidit quorum nullus passus non lubricus aspectus nullus & ne cogitatio quidem sine labe.tum multo fieri deo gratiorem qui se illi & totum & semper exhibeat:q̄ qui aliquādo ostendat.Proinde se ita statuisse: aut reciperent se:aut scirent alio commigraturum ut recipiatur.Fratres (etsi intelligebāt contentionem sibi hac de re accerrimam esse propositam:& odium prope capitale esse subeundem) ueriti ne alio quoquam commigraret: etiam quod magnā ipsorum ordini gloriæ accessionem futuram ex adolescentis nobilitate cognoscebant: uicti tādem dant manus:habitum clam sartiunt:adolescentem ad se recipiunt:uesperi noctu uestiunt:tondent comam:cucullum iniectant:cucullatum in penitiore parte Vrbis recondunt:parati omnia subire:si quis motus fiat propinquorum:taciti aucupantur.Propinqui re cognita:e sua quisq; prosiliunt domo:claustrum obsident:fratribus conuitia minasq; intendunt. Res Aquinum ad matrem deferunt. Anxia illa & prope exanimata Neapolim statim aduolat.Fit nouus tumultus adueniente matre.Mirantur omnes tam illustrem adolescētem tantis opibus ea ætate & in loco inter sodales:inter propinquos nobilissimos ad id adduci potuisse:ut tot tantaq; relinqueret.Thomas interea (ne ipse inuentus retraheretur: neue fratres aliquid acciperent incommodi)tacitus in occulto precabatur. Illi(ueriti ne in mora periculum caperetur:etiam ne matrem spe suspensam tenerent)Romam cum mittendū constituunt:& quod constituunt sine mora faciunt. Commeatum & uiaticum comparant: obliquum ac nocturnum iter arripiunt.Sanctus iuuenis astrictus cucullo per loca inuia atque inaccessa ferebatur:& studio laborem superante noctem primam(quanta esset)totam in itinere consumpsit.Theodora(ut nunquam sibi finem maternus facit affectus discessu filii comperto.Romam & ipsa celeriter est subsecuta.Filius ubi sit percontatur:omnia tentat omnia peruestigat fratrum quicunq; eius ordinis occurrisset:ut:uerba:nutus:passus subodorat.Comperit tandem apud sanctam Sabinam latitare:currit ad locum:fratres conuenit:natum ut liceat aspicere lachrymans orat: obsecrat: obtestatur.Iuuenis clanculum post limē & parietes matris uerba subaudiebat:fecissentque fratres matri aspiciendi potestatem:si filius uoluisset.Sed non mouebatur maternis lachrymis qui Christi pietate uincebatur Quātum illa aspicere cupiebat:tantum ille matrem:ne a Deo se diuelleret: metuebat. Igitur ne mater in spe reuocandi sui perseueraret:neue ipse repugnare diutius illius lachrymis cogeretur:postulat aliquem in locum deduci extra Italiæ fines.Consilio probato:nocturno itineri se:iuuenemq; permittunt.Quattuor erant qui eum comitabantur.Mater(ut omnia inuenit diligentia)discessu cognito:permittit statim qui ad Ranuldum & Landulfum alteros filios:qui in Hetruria militabant rem deferat:iussum quanta posset celeritate festinare: ut Thomam anteuerteret:filiis quid faciendum sit ostendit:ignominiam domesticam: fratrum duritiem conquentur:monet si se saluam esse uelint:Thomam in itinere intercipiant. Illi accepto nuntio dimissis usquequaq; exploratoribus ubi transitum habent.Compertū sanctum iuuenem fessum in itinere ad fontem quendam non procul ab Aquapendenti oppido:sese recreantem securum iam ac lætum & nihil tale metuentem subiti de improuiso adoriuntur.In fugam dilabuntur comites.Illi Thomam & ipsum fugere properātem comprehendunt:comprehensum uinciunt:uinctum ad matrem deducunt:toto itinere ne unus quidem passus sancto iuueni cessit sine lachrymis:ita ut germani interdum & ipsi mouerentur.Cucullum discindere uolentibus:prouolutus ad genua:ne id facerēt impetrauit lachrymis.Orabat ille germanos ut se dimitterent:illi eum ut a proposito desisteret hortabantur. Deductus ad matrem:& in conspectum redditus:nullo modo adduci potuit ut lachrymis temperaret.Amplectentem se matrem reiecit: lachrymis uerba illi inter lachrymas singulciebant.Gloriosissime Iesu q̄ indissolubilis est conglutinatio tua. Charior illi: multoque iocundior tua conciliatio:unde auellebatur: q̄ matris erat amplexus:quo detinebatur. Interroganti matri.Cur paternas diuinas pergeret relinquere? Vt inquit: mea mater: faciam me ditiorem.Addenti.An paternum statum non firmum putaret? Eum inquit firmiorem puto:qui nihil habet quod possit perdere.Mater ut frustra omnia tentauit:diligentes adhibita cura: ne clam elaberetur:ad oppidum Vestinorum Roccham Siccam:quod arcem habet in Apennini iugo munitissimam:obseruandum sub custodia mittit: si aliter nequeat: tempore atque spacio filii mentem mutatura Nihil agis Theodora:diuinum consilium humana non

mana non uertit industria. Ne quicquam eum parua concludis arce: quem liberi animi cogitationes ad altissima cœli tecta rapuerunt. Iam aliquot menses custodia processerat: quũ mater omni uia expugnatura iuuenis constãtiam: filios hortatur ut habitum (si ille sua spõte nollet abiicere) ipsi lacerarent: in frustaq; discinderent: futurum hoc modo rata ut quod proposito nollet pudore intermitteret. Id quum effecissent: dei famulus ita cæsum & mutilatum non modo non intermisit: sed eam gestans factus sibi uisus est aliquanto magnificentior. Pendebant ex tergo seminudo cucularia frustula: discissiq; cincinni per humeros diuentilabantur: habitus tamen integer atq; illæsus in animo gerebatur. Quum & hac nõ procederet: aliam aggressi uiam: sorores admouent ut sanctum iuuenem cœtu puellari intet mixtum omni ope sollicitare ad illecebras luxumq; conentur. Illæ de industria uicinas puellas forma præstantes. domum conuocant: iuuenem inuitum ui trahunt: saltant: canũt: tripudiant: narrant fabulas amorum: de omni genere impudiciciæ uerba faciunt: accusant: damnant: detestantur seuetam iuuentutem: cantilenæ lasciuissimæ tota constrepunt domo. Sed non tangebatur spurcicia libidinis: qui candidissimo dei fruebatur amore. Itaq; fraude cognita ad orationem conuersus: miro modo sororum petulantiam compescuit: ostendit non modo uana esse quæ facerent: sed etiam capitalia futura. Voluptates corporis breues esse: statimq; transire: penam tamẽ ex his nasci diuturnam: sæpe etiam sempiternam. Voluptates neminem unquam explesse: quem non statim pœnituerit. Commemorat maiores opesq; maiorum. præterea conuiuia & ludos recenset: ostendit nihil ex his extare: quo nunc delectentur. Vitam hanc nostram momentum esse temporis omni uolatu concitatius. Nec aliud in ea fieri nisi fœlicitatem alterius uitæ bonis: infœlicitatem malis comaparari. Quærendum esse eis ante mortem locum quem post mortem essent habituræ. Hæc Dei iuuenis: quum & diceret exanimo: & os uultumq; monentis accommodaret: factum est ut altera soror natu maior: reputansq; uera monuisset dimissis opibus paternis: relicta charissima matre cum abiecto fastu nobilitatis: uirgini matri sese initiarit: ingressaq; Vestalũ claustra uitam Capuæ sanctam illæsamq; trãsegerit. Quis est qui Christi gerat scutum & a quoq; uulneretur? aut quem Iesu tegunt arma: & eum quisq; possit superare? Plus efficit dei famulus: dum resisteret: q̃ illius soror dum oppugnaret: & quæ eripere deo sanctum iuuenem cupiebat: ipsa erepta est. Sed proh deum immortalem quanta uis est opinionis: nondum aperti oculi propinquorum: eadem qua prius cæcitate obruebantur: rati obscurari atq; interire funditus ueterem nobilitatem si quum ipsi bellica & prædatoria sequerentur castra sanctus iuuenis sub paupertatis uexillo militaret. Cæci & stulti germani quantum decipimini: quanto hic sub clariore militat duce q̃ uos militatis. Multo est huic paratus triũphus sub Dominico q̃ uobis sub Federico gloriosior. Ergo præcipiti consilio: ut quem non perdiderant recuperarent: immo ut perderent potius quem recuperauerant: meretricem conquirunt forma & ornatu excultissimam: præmiaq; proponunt si allicere dei famulum posset: eam ingerunt in intimum cubiculum: ubi aut orare ille solebat: aut legere. Lupa agnũ adorta immaculatum: dat se in cõspectum q̃ impudicissime: mouet mordetq; labra: uibrat: figitq; oculos: & quæ honeste non licet quum attractare manum & amplexum conicere se uellet: exiliens iuuenis & ad ignem qui prope erat conuersus ardentem & flammigerãtem titionem coniectat in ora: fugiẽtem propulsat: lupam geneam: postribulam appellat: obiurgat: execratur. Inde regressus in cubiculum atq; hostium repagulo occludens: flære q̃ miserrime & cœpit: & suorum erga se duriciem atq; immanitatem detestari. Quumq; nonnihil aspectu meretricis coinquinatum se existimaret: diuinam implorasse opem fertur: precatus ut qui ad eum diem nulla esset contaminatus libidine: nec deiceps pollutum eum iri pateretur. Tradunt extemplo habita oratione cingulum e cœlo delapsum illius humeris iniectum esse: idq; tota gestasse uita: nec ullam amplius ne tentatiunculam quidem sensisse libidinis. Hoc & ipse moriens confessus est: & uita omnis sanctissime acta comprobauit. Impollutus dominus: impollutæ uiæ eius: quibus qui incedit: pollui non potest: q̃diu incedit. Quod si Regi illi Romano: quoniam in falsa superstitione ueterum deorum paulo esset habitus Religiosior: ancylia: ex æthere summo delapsa: cæciderunt: aut credita fuere cæcidisse quæ eius defenderent Imperium: quanto magis sanctissimus Thomas ueræ Religionis obseruantissimus & plenissimus: dei cingulum debuit accipere. quod se ab omni sorde libidinis & coinquinatione tueretur. Habuit a deo auxilium contra carnem: qui ꝓ deo contra carnem dimicabat. Tot tantisq; certaminibus quum nullo modo expugnare diuinam filii constantiam mater potuisset: nec ulla essent arma aut consilia: quæ firmissimam illius

mentem a proposito deturbarent:cogitans iam secum non hunc impetum instabilis animi.sed dei consilium esse.repetitoq; ueteri oraculo decreuit:non esse illi amplius repugnandum.Fit potestas fratribus accedere ad eum quum uellent familiariter loqui:manere:& tandem quo uellent abducere. Illi noctu funiculo per fenestram subductum ne qui germani aduersarentur primum Neapolim:inde Romam perduxerunt.Estq; deinceps ab omni propinquorum molestia cessatum Per hos turbines tempestatum per hos æstus procellarum sanctissimus iuuenis omnibus superatis fluctibus ad optatissimum religionis portum enatauit.Non illum opes paternæ: non clientelæ auitæ: non lachrymæ matris non arma propinquorum:non turrium munimenta tenere potuerunt.Neapolim perductus operam aliquandiu dedit Philosophiæ audiuitq; Petrum Henricum argutissimum illius temporis sophistam.& in omni Philosophiæ genere doctissimum a quo Dyaleticam. Rhetoricam. Physicam sic hausit:ut breui his in rebus æquasse præceptorem diceretur. Romæ non diu est immoratus.Quippe Alberti Magni audita fama:qui & uita sanctus:& rerum omnium scientia longe doctissimus ferebatur:ingens eum cupiditas incessit hominis conueniendi. Postulat igitur ad eum in Germaniam proficisci. Re impetrata: profectus in Galliam: primum Luteriam Vrbem:siue ut hodie dicimus Parisium:deinde diuerso itinere.Coloniam Agrippinam trans Rhenum ad Albertum contendit Eo audito ingēti affectus est lætitia quod archana rerum ab illo incredibili modo aperirentur. Audiuitq; deinde Albertum annos aliquot summa cum diligentia:nec minore cum taciturnitate:sicut triennio toto nunquam publice de re aliqua ne proposita quidem causa loqueretur Quam ob rem etiā quod esset longe corpulentissimus:quæ res illi familiæ multis iam sæculis est hæreditaria: alii eū mutum bouem:alii Pythagoricum uirum appellant: quod Pythagorei quinquennio tenuisse sub præceptore silentium dicerentur.Eam taciturnitatem multi q esset modestissimus pudori tribuebant:Nonnulli posse eum loqui de controuersiis:uerum nescire apte arbitrabantur.Sed quum indicia quædam apparuissent doctrinæ: iussus(ut fit)publice differere multum diuq; recusasset:uictus tandem auctoritate præceptoris:ita memoriter complexus est æqualium argumenta omnia ita obiecta collegit: collecta distinxit: distincta confutauit:ut subsiliens statim Albertus exclamauerit:mutum bouem taurum altissime mugientem peperisse:fore breui ut orbis totus quantus esset eius mugitu personaret. Nec admirati solum sunt eum omnes: sed doctissimi quiq; stuperunt. Cœperunt iam deinde contentiones scholasticæ.liberius ad eum deferri:ubi si quid esset allatum implicatius aut obscurius: statim ad orationem tanq̄ ad alicuius præceptoris opem fugiebat.mox ita euoluebat illustrabatq; omnia: ut non hominis ore prolata quæ diceret: sed ex recondito quodam dei oraculo hausta & deprompta uiderētur. Interrogatus ab amicis:cur tandiu apud. Albertū Magnum siluisset.Quoniam inquit nondum apud Albertum Magnum loqui didicissem Accitus est deinde in Galliam a Ludouico Rege optimo eo qui inter sanctos relatus est: q ingenia orbe toto clarissima conquirebantur scholam illam illustratura. Recepit uir sanctus eam prouinciam inuitus: q sollicitudinem frequentiæ:orationem lectioni anteponeret. Sed instantibus inde Parisinis:hinc Alberto suadente profectus in Galliam Parisii scholam aperuit:breuiq; maximam doctrinæ: nec minorem sanctimoniæ opinionem consecutus est:ita ut non amplius q̄ triginta natus annos Dyaleticos. Philosophos. Theologos: scholam omnem:gymnasium totum in incredibilem de se ingenii motum: doctrinæ admirationem conuerterit. Hanc uero singularem excellentemq; doctrinam nonnihil condiebat modestia sermonis & perspectæ sanctitatis opinio adaugebat. Nam & loqui de se uolebat q̄ parcissime: & alios ipse uel insolentissimos patientissime perferebat: ad orationem confugiens quicquid accidisset: unde multi uisi sunt existimasse eruditionem illam de omni re tantam & tam refertissimam non humano quæsitam ingenio aut studio comparatam: sed acceptam diuinitus. Interrogatus aliquando a Daniele quodam sancto uiro: quid sibi maximum ac iucundissimum datum esset in uita. Vt inquit omnia fiant mihi intellecta & explorata quæ legerim. Non possunt perfecta esse quæ non diuina: nec diuina quæ non perfecta. Thomas locupletissimus in Dyaleticis: de quibus sic edidit:ut qui eius præcepta non negligant & fallere quenq̄ nolint: & falli ipsi a quoquam nullo modo possint. Locupletissimus in Philosophia: siue illa quæ ad uitæ pertinet institutionem:& Moralem appellamus:siue quæ in rerum natura uersatur & initia:casus: euentusq; complectitur & Physicam nominamus: in qua & inuenit ipse multa per se suopte ingenio: & aliorum inuenta inuoluta & perplexa splendidissima & distinctissima luce declarauit.

declarauit. Locupletissimus in scientia diuina quã Theologiam nuncupamus: de qua idẽ ipse tot tantaq; cõscripsit: tam multa ac uaria edidit uolumina: ut uirum fuerit sufficere eius ætatem ad legendum: nedum ad scribendum potuisse. Annum enim quinquagesimũ quũ uix attigisset: migrauit e uita: Nec ullum est enygma tam ambiguum: nullus tam intricat⁹ nodus: aut inolucrum: nullæ tam obscuræ nubes in huius genere doctrinæ: quas uir dei sanctissimus non euoluerit: retexerit: aperuit: semper collectus: distinctus: ordinatus ut alii semper scississe diuinam scripturam: hic colligisse. illi inuoluisse anfractibus: hic direxisse in cõpendium: illi infuisse tenebras & conculcasse: hic clarissimam attulisse lucem & expedisse uideatur. Locupletissimus etiam quantum ratio disciplinæ & tempora illa paterentur in præceptione dicendi: de qua uolumina edidit: quæ Rhetoricem: siue (ut ipse appellat) Dictamẽ edocerent: & quæ Poeticen: siue (ut ei placet) Rhythmos cõtinerent Et ipse candorem quẽdam adhibuit suis scriptis: nõ in pompa apparatuq; uerborum luxuriantem & molem: sed in ordine rerum in serie & continuitate inuentorum elucentem. Etiam in illo delicatiore genere & Poetico delectatus: & libellos edidit de commissura & iuncturis quibus constare posset: ratio metrorum: quæ ad Hymnos pertinerent: & hymnos ipse cõfecit de Eucharistia & rebus aliis in illo genere supra modum elegantes: ita rotunde atq; apposite: ut non illum alienum ab his studiis si hæc legas: sed semper in Poetica uersatum esse fateare: Nihil duriter: nihil non facillime dicitur. Quo factum est ut genus illud Poeticum: remotum a studiis Philosophiæ & rerum diuinarum isti putent: interdumq; prohibeant. Thomas illud ut cætera non tam studio consecutus suo: q̃ dei infusione adeptus sit existimatus. Nec quicquam putant fuisse tam abditum & seclusum in natura: tã in rebus perplexum & inuolutũ: quod uir sanctissimus efficacissimis illis Precibus non consequeretur. Tanto enim affectu mentis: tanto animi studio atq; intentu orabat: ut sæpe extra seipsum raperetur. Quod & sæpe alias & apud sororẽ diuertenti accidit: ut mortuus putaretur. Vstionem cruris & uenæ percussionem medici consilio factam contemplationi orationiq; immersus: adeo non expauit: ut putatus sit non sensisse. Neapoli quum rem diuinam faceret: astante nobilium multitudine: media in missa leuatus: imo aliquot pedes supra terram sublatus diu pependit: quum hostiam manu tenens attentius oraret: menteq; ad cœlum raperetur Extat adhuc sacellum a Neapolitanis erectum miraculi monumentum. Quippe tanta uis animi mouẽtis ac regẽtis corpus: hoc omne quo tegimur: ubi intenditur & egerit sese: penetratq; ad amœnissimã cœli regionẽ intimã: ut corpus ipsum mõ uis tanta sit: contemplandi secũ nõ nihil sursum possit attollere: ut uehementer iratis licet perspicere: qui tracti ui atq; impetu mentis: nimio huc illuc ne sentientes quidem differũtur furore quodam & ueluti rabie cæca arrepti & cõcitati: ut etiam multo magis Essenis illis quos tradunt accidebat: qui quum omni alia reiecta cura cœlum semper intuerentur contemplationi dediti rerum supernarum: triduũq; sine cibo agerent: quo mens nullis corporis confecta & oppressa ponderibus: alte posset euolare: & sæpe leuati humo & sublimes elati esse referuntur. Apud Ludouicum sanctum Regẽ quum cœnaret media iam cœna quum diu siluisset mensa pugno excussa exclamauit conclusum esse Manicheis: Corpus i mensa inter amicos cœnatus aspiciebatur: animus in acie contra hæreticos dimicans uersabatur. Subiuit autem contentiones pro fide acerrimas: ecclesiam Romanam aduersus Græcos non ita sentientes fortissime tutatus: caput orbis: arcẽ religiõis: petram domini: Petri sedem esse demonstrauit: ostendens id quod Phocas decreuerat: Heraclius cõfirmauerat: alii receperunt: omnem Christianæ religionis auctoritatem ac potestatem ad Romanam ecclesiam de fide contentionem pertinere. Quam rem Vrbani Quarti iussu Græcis ac Latinis testimoniis cõfirmatam scriptãq; reliquit. Acephalas duas ecclesias unum caput esse dicentes quum Italia tota folles opinionum maximos conflauissent labefactauit. Monosophistas qui Auerroim Arabẽ secuti unicũ animũ atq; rationẽ existimabant Philosophorũ Prophetarũ & suisipsis illorũ dictis argumentisq; refellit. Sigerianos laborem manum & corporis sudorẽ nõ modo pertinere ad salutẽ: sed necessarium esse contendentes: contemplationẽq; reiicientes: iussu Clementis papæ ad quem libellum attulerant eorum argumenta continentẽ uno & ipse libello cõfudit: elisit: enerauit. Peruersas hæreticorũ opiniones usquequaq; insectatus est. Clemente his de rebus Neapolitanam ecclesiam offerente: precatus ne quid tale de se amplius cogitaret: repudiauit. Pecunias oblatas reiecit: dicens non esse sibi loculos ubi conderentur: Tot tantis præditus ornamentis a deo nunquã intumuisse animo uisus est: ut semper ⁏ seipso obiectior: omnia præter, de-

um religionemq; contempserit. Rediturus in Italiam quum Bononia transiret & ad conuẽ
tum ordinis diuertisset incognitus: iussus a fratribus peram hostiatim: paruit. Agnitus autẽ
a mercatore: & quis esset fratribus declaratus: quum illi errati ueniam postularent: Nil inqt
opus est: ideo hunc indui habitum ut essem cui pera conueniret. Prædicabat interdum cha
ritatis gratia. Eius prædicatio tota popularis: non elata: non ambitiosa: ad utilitatem eorũ
qui audirent non ad ingenii & memoriæ ostentationem affectata. Rem diuinam quũ pos
set semper ipse faciebat: alteriq; deinde adstabat missæ. si facere sibi non licuisset: audiebat
continenter duas: idq; neglexit nunquam. Inter prædicandum mirari dicebat quo pacto ri
dere homines possent: qui se scirent in peccatis esse Mirari imprimis gloriosum uitium: alia
de re quã de deo posse cogitare: Paupertatẽ Religiosi sine patientia sine emolumento esse.
Religiosum sine oratione perinde esse ac sine armis militem. Religiosum item incomitatũ
dæmonem esse solitarium. Passionem Christi Solis splendore similem: omnium causa fa
ctam: non omnibus profuisse. Mortem matris & propinquorum prædixit ad diẽ. Fœnera
tori incognito occurrenti quum se salutasse: tuæ inquit diuitiæ non crescunt. Fratri nescio
quid ferculi uolueuti animo quum negligentius adesset sacris hærens in aurem. Caue in
quit quæ animo coquis: ne solus comedas. Ille miratus stratus humi ueniam postulauit.
Conuitia detractorum & patienter accæpit: & perurbane dicendi cuidam: non tam doctũ
esse quam homines iudicarent: Ad ideo inquit studio ne decipiantur. Obiicienti corpulen
tiorem esse quam Religiosum deceret: Etiam inquit Cucurbita si non pascas crescit. Alteri
idem exprobanti. Pinguis inquit equus honestius habetur: Quum mulus quo uehebatur
paulo esset strigosior: idq; amici reprehenderent: tonderi iussit. Id idem quum riderent: Nõ
est inquit quandiu sumus in uita ut calumniam fugiamus. Quum oleas paulo comederet
auidius: admonitus a sodali nimis esse salsas: Ac inquit tam obesa exta salienda bene sunt
ne putrescant. Neapolim reuersus quum mulierum abstineret colloquio: dicenti Matronæ
ex fœmina natum esse: cur igitur fastidiret? Hoc inquit ipsum quia ex fœmina natus sum.
Ministro poculum frangente: Bene inquit factum est: plus æquo biberamus: & potu absti
nuit. Iussus a Gregorio decimo Lugdunum proficisci ut Græcis ad contentionem resisteret
in itinere cœpit ægrotare: quum iam ad præmia laborum quos hac in uita perpessus erat in
cœlo uocaretur. Itaq; subitaui morbi correptus diuertit ad Cenobium Fossæ Nouæ: quod
in Priuernati situm est. Accæptus perhumaniter a dei famulis: Hæc inquit requies mea in
sempiternum. Morbo ingrauescente: rogatus a patribus loci: ut aliquid apud eos relinque
ret monumenti: Meipsum inquit relinquam: & statim ut eis obtemperaret librum Cantico
rum summa cum dignitate exposuit. Medico iterroganti quid appeteret: quũ respondisset
Allecia Callicana: nec inuenirentur: cõquisiti pisciculi & corã expositi: diuinitus extemplo
in allecia ipsa conuersi esse perhibentur. Mirabilia sunt opera domini: nec quicquam deest
diligentibus se: qui potuit aquam in uinum conuertere: paucis piscibus ingentem multitu
dinem saturare: mortuos quattidianos exuscitare: hoc quoq; in sancti uiri desyderium po
tuit. Sororem ad se uenientem quum muliebriter flæret consolatus: Noli inquit etiam
nunc inuidere mea soror eamq; est consolatus iam olympionem ad mætam peruenisse: id
est corsorem stadii curriculum persecisse præmium accæpturum Interroganti quo pacto
salua fieri posset: Si uellis inquit. Addenti quid esset iu uita optandum magis: Vt bene in
quit moriare. Subiicienti quid aut ubi esset paradisus. Quod inquit aut ubi nunquã a quo
quam potes intelligere: nisi quum ipsa meruisti. Monachos ad se uocari iussos ad charita
tem uehementer hortatus: otiũ ut tanq̃ hostem fugerent admonuit: dicens hamũ mali dæ
monis in otio tanquam in æsca delitescere. Interrogantibus his: quomodo peccatum diffi
niret: Malam inquit uoluntatem. Consulentibus item quo pacto possent in uita non errare
Si quicquid inquit agitis in uita rationem possitis reddere cur facitis Eucharistiam quum
postulasset & coram esset oblata: stratus humi passo in terram corpore: primum ueniam po
stulauit: deinde in eam oculis intentus. Sanctissima inquit hostia: non sit mihi piaculo si de
te scripsi: legi: prædicaui & magnitudinem tuam mensus sum: eis quæ infinita es & mensu
rari non potes. Scio te uindicem meum: assertorem meum: liberatorem meum esse. Tu mi
hi dux fuisti in uita: tu idem sis in morte. Atq; ita lætissimus accæpit. Sorori postulanti si qd
uellet aliud: Omnia inquit mea soror paulo post aderunt: & statim manibus ad cœlum cõ
pactis emigrauit. Qua hora decessit in Priuernati: Aquilanus uir sanctus Neapoli: mediaq;
lectione uidere se Thomam ad cœlum euntem exclamauit. Pisanus quem & ipsum multi
sanctum putauere iurauit eadem hora paludamentis indutum condidissimis tendere eum

in cœlum

In cœlum uidisse. Idem in Salernitana schola. Idem Parisina multis apparuisse eadem illa hora retulerunt. Tradunt multum quo uir sanctissimus uehebatur eo extincto erumpentē stabulis ad feretrum cucurrisse: atq; ibi cecidisse mortuum. Thomasium Priuernatem eo cō tacto statim elephantico morbo esse liberatum. Bennum: Fetentinatem iampridem captū lumine: corpore sancti appalpitato: extemplo esse restitutum. Setini Corani: Fundani: finitimiq; alii uariis effecti morbis: agmine ad eius sepulchrum cōcurrentes: claudi incessum: surdi auditū: muti uocem: infirmi ualitudinem receperunt. Infinitaq; fuere miracula apud alienos testes: ut negari non possent: & externo in Cenobio facta quæ ad hoc usq; tempus nunquam intermissa perseuerant ut semper paratum sit certissimum præsidium eius opem atq; auxilium implorantibus: eamq; ob rem quinquagesimo deinde anno: quum miracula supra modum multa apparuissent a Ioanne. xxii. inter sanctos est relatus in terris: qui cū sanctis uersabatur in cœlo. Moriens impollutum se e uita decedere confessus est. Hæc gloriosissimi sancti migratio fuit e uita: imo profecto ad uitam potius. Illustri familia: clarissimis parentibus ortus: in maximis opibus: in amplissimis clientelis educatus in templo domini: in cœnobio orbis terrarum primo & omnium: qui ubiq; haberentur cultu: religione: sanctimonia celeberrimum nactus præceptorem: uita sanctum: nomine magnum: scientia longe maximum iudicatum. Præfectus scholæ Parisinæ qua paucæ in Philosophia: nulla in scientia diuina celebratior. Insectatus hæreticos: persecutus gentiles: quorum opiniones falsas erroresq; stultissimos euertit: concidit: dissipauit. Tutatus dignitatem sedis huius: pro cuius maiestate defendenda totiens hic Romæ: in Gallia: in Italia fortissimus athleta decertauit. Interpretatus ueterū Philosophiam: attestatus suam: face quadam lucidissima euagatus p omnem scientiam diuinam. Initiatus sacris: non desperatione ut multi: non ambitione ut fere omnes: non spe diutiarum & dignitatum: quarum alteras quum haberet abiecit: alteras quum essent oblatæ repudiauit. Non Petri rætia: non Ioannis sindonem: non Matthæi theolonium: non Pauli minaces gladios adduxit in templum: sed eu qui nulla infectus labe domum amplissimam relinquens: nobilitatem relinquens: parentes: oppida & diuitias relinquens: germanos: iuuentam: mundum: omniaq; relinquens Cæpit crucem domini & secutus omni in loco: in omni cœtu hominum: factis: dictis: exemplis cōsecutus gloriam. Miraculis multis ac maximis illustratus. In uita habitus sanctus: in morte declaratus: adeptus est fœlicitatem illam quam & Mathematici promiserunt parenti: & ipse sibi meritis ui tæ amplissimis comparauit: ad eam profectus locum: in quo paulo ante sorori dixerat omnia sibi affutura: ubi Principis dei & opem implorat nobis: & sibi sempiterna perfruitur gloria. Amen.

IOANNIS ANTONII CAMPANI EPISCOPI INTERAMNIENSIS A PRVTINI IN CONVENTV RATISPONENSI AD EXHORTANDOS PRINCIPES GERMANORVM CONTRA TVRCOS: ET DE LAVDIBVS EORVM ORATIO:.

q VE res Cæsar per tot iam annos frequentissimis Germaniæ conuentibus desyderabatur: ut aliquando præsens tu adesses: eam hoc tempore benignitate sumus tua & clæmentia consecuti. Fecisti quod omnes te facturum & pro dignitate tua: & pro motum salu te spectabamus: ut qui tuo suberamus Imperio: a nostro defensi imperatore atq; adiuti esse uideremur. Ita quum primum de conuē tu hoc: mox de tuo aduentu pronunciatum est: quodam tu ueluti flatu spei ac læticiæ Germaniā: Italiam: Pannonios: Illyrios: Christianum deniq; orbem omnem recreasti: Non solum q̄ auctoritatem allatura sit rebus deliberandis præsentia tua maximam: uerum etiam q̄ sic omnes arbitrantur te ideo Conuentum hunc decreuisse ut uenires. ideo uenisse: ut defenderes tuos: & cadenti Religioni: labentiq; nomini atq; Imperio Christiano manū dorsumq; apponeres. Quā rē uoluisse te Cæsar: & annos iā multos magnopere opta esse nō ignoramus: sed tem pora uidimus desyderio tuo: & occasionē defuisse: Nūc uero instante mari ac terra hoste potentissimo & late fines nostros incendente: insurrexisse uisus es non tam expectata occasione aliqua meliore: q̄ olim fuerit: sed necessitate graui: tuorumq; misericordia compulsus. Nam quicunq; Christiani suntui sunt. & quicquid iam deperit: tuo Imperio deperit. Erexisti igitur omnium mentes: Ciuitates finitumas Turcis cōfirmasti ad spem aliquam resistē di: Christianos cæteros exemplo tuo ad opem in commune serendam excitasti: nec quisq̄

est:aut horum Principum illustrissimorum qui adsunt:aut aliud quispiam:ad quem hodiemi Conuentus noticia peruenerit:qui non existimet sydus aliquod prosperum ac fœlix post tot fluctuosissimas tempestates Christianis hodie illuxisse. Quibus ꝓ rebus undiq; tibi habentur gratiæ:Christiani omnes uitam tibi:diuturnitatemq; precant:& ut in hoc gloriosissimo proposito perseueres & perstes orant:Hoc Græci qui sunt reliqui:Hoc Illyri:qui quottidie uexantur:Hoc Dalmatæ Turcis:Hoc tui qui nūc incendunt:Hoc Christiani omnes:qui uires habent caput hactenus non habuerūt a te postulant:qui omnes hac noua præsentia tua:& cœtu illustrissimorum Principum:quos tu adhunc locum conuocasti:subuentum iri calamitatibus suis sperant:& reprimi ac repelli ab eorum ceruicibus hostem poscūt aut utrunq; euenturum sit:haberi per te aliquam hoc in loco de suis miseris rationem. Sese consolantur & nec omnino destitutos se putant:quod unus sit locus in orbem terrarum:in quo de eorum salute cogitetur. Paulo Pontifici Maximo quam gratam res feceris: q̄tum addideris spei:facile licet intelligere. Qui quum perpetuo Pontificatu cogitationes suas omnes ad id unum conuerterit:ut communi manu Christianorum incendio subueniretur:atq; ea de causa pacem Italiæ:societatem Regum:concordiam Principum Europæ omni studio diligentiaq; quæsierit:institerent litteris:nuntiis:legatisq; contenderit. non sumptibus grauissimis:non laboribus suis suorumq; pepercerit:& proximo biennio:non somnum prope dicam sibi indulserit:non cibum:non quietem:illud uersabat animo atq; expetebat:ut paci Italiæ nuper quadam sua:dicam pertinaci:diligentia cōfectæ:Germaniæ etiā concordia iungeretur:q; hosti potentissimo altera sine altera par esse non poterat. Que res quum per te curatum iri uideatur:quanta sit spe:lætitiaq; affectus:ipse potes existimare. Ita quum primum ab eo Legatum ad conuentum hunc postulasti:non hominis illa tua postulatio ei uisa est sed uox Dei salutaris & proclamatio quædam cœlestis existimata. Erexit subito uultum:supplicationes omnium Ordinum decreuit:per Vrbem totam secutus populum pedibus. Vbi ad templum Mineruæ peruenit:uidit Roma:uiderunt omnium oculi constratum ad aram Saluatoris:& miseratione eorum qui periissent:& metu eorum qui essent periculo proximi:& ut consilia tua bene prospereq; succederent diu inter precādum suspirandumq; magnam uim profudisse lachrymam. Et ut tua eadem consilia modis omnibus iuuarentur extemplo:nulla interposita mora:misit tibi eum Legum quem uides: quem(ut nihil de eius eximiis uirtutibus dicam)& sciebat maiestati tuæ esse charissimum: & ardore quodam gentili ac familiari per uestigia auunculi sui Pii.ii.iturum ad hanc expeditionem non dubitabat. Habes igitur Legatum & tuum:& educatum in Germania tecum:qui quum cæteris in rebus moderatissimum se præbeat:in hac una consultatione belli tam necessarii accerrimum se exhibuerit Romæ in collegio Patrum semper:& nunc pace ac uenia tua dixerim paratus sit:& te:& alios omnes uigiliis:laboribus:periculis adæquare:ut Legatum se præstet primæ sedis:& ex eo esse auunculo Pontifice ostendat:qui nō modo huic expeditioni incipiendæ apposuerit curam:sed etiam in iam cœpta uitam deposuerit. Iam tuarum partium erit eius opera sic uti:ut omnes possint intelligere Federicum Cæsarem:Imperatorem Christianorum:nihil quod ad Christianorum defensionem pertineat:neq; consilio:neq; opera:neq; dictis:neq; factis prætermisisse:& quam spem hodie Christianis porrexit:eā q̄tis maximis potest uiribus:ipendio:laboribus:pīculis uelle exhibere.

DVAE res in periculo aguntur:Religio atq; Imperium:quarum altera præcipue tua est: altera communis tibi cum nobis omnibus. Et perire Imperium sine Religione uix potest Religio sine Imperio nullo modo potest. Tum res Cæsar ad hunc diem ita tulit:ut nuſq̄ sublata sit Religio Christiana:nisi ubi prius Christianum Imperium amiserimus:uno consilio atq; opera tuebimur utrumq;:una iactura utrumq; amittemus. Nec sine his aut tibi:aut nobis retinenda uita est:sed moriendum prius omnibus q̄ ut aut tuo potiatur imperio Turcus:aut nos:nostram & maiorum nostrorum sanctissimam ac uerissimam Religionem exuamus. Nec ego opem a te aliquam Cæsar Christianæ Religioni deposcerem:si rationibus argumentisq; premeremur. Muniti sumus his rebus abunde:nec quicquam aut oculi uident tam clarum:aut audiunt aures tam certum:aut tam manibus tangi tractariq; potest quam Religionis nostræ sanctitas:ueritas:certitudo. sed armis impetimur:armis oppugnamur. Vetant Turcæ disceptari de superstitione Maumethica:quia quid afferere possint minime habent. & ferrum quærere ad religione audientibus mortemq; proponunt. Armis damnatas ipsorum opiniones cōmunierunt. quia neq; rationibus communire. neq; oraculis. neq; tabulis. neq; testimoniis potuerunt. Et intelligunt tantas impuritates atq; flagitia in quibus miseri ueluti legis sorde quam decepti uolutantur. nihil habere non nefarium: impium. sceleratum. & quod non modo confutari possit facile. sed iure etiam debeat reprobari

probari secta impudica atq; imunda:& in qua nullum sit peccatum aliud q̃ non peccare:&
quæ omnia libidinis & flagitii gratia nõ permittat modo sed præcipit.& quæ ab adultero
cõficta est in stupris adulteriisq; uersatur. Adulterũ.n.fuisse Maumethem:& Chadæ linguã
suã propinquã cõstuprasse:ab eaq; hæredẽ institutũ:& cum infinitis ꝓpe fœminis misceri
solitum:idq; se facere posse gloriantẽ quæ litteræ:quæ historiæ nõ tradunt?Hic nobis pro-
ponitur cui credamus.quem ueneremur:cui uirgines cõmittamus nostras:cuius auctorita
te promiscue cũ ꝓpinquis:cum fœminis:cum maribus conspurcemur:cui nõ modo si con
tra dicas aut populo plus aduersare:sed etiam si quæras nõ te moueat:nõ de se ꝓbet:sed fer-
ro statim adoriat̃.adeo nihil aliud uult scire suos:q̃ ultro cæcos esse.Quid in nostra Reli-
gione?tametsi errorẽ intelligo meum:qui ausim hominẽ contaminatissimũ ac sceleratissi-
mũ cum uero Deo:cum nõ modo ĩmaculato ipso:sed ĩmaculatæ etiã uirginis filio compa
rare.& quem Maumethes ipse e cœlo uenisse & e uirgine natum esse nõ negat.Sed cõfera-
mus tenebras luci:mendaciũ ueritati:sit hoc primũ quo instemus:neminem unq̃ credidisse
Maumethi nisi coactũ:neminem a Christi fide in armis coactum defecisse.& quum ille fer-
ro ut hominis sibi assentirentur compelleret:Christo neq; per ferrũ:neq; per mortes uarias
quominus assentirent̃ cohiberi potuisse.Deinde uetat Maumethes disputari de suis præsa-
gis:prohibetq; suos ab inquisitione Dei:a studiis Philosophiæ:& rerum omniũ quæ in ue
ri cognitione uersentur:Atq; ita uanis dumtaxat fabulis & deliramentis occæcauit quos in
tuen lucem prohibuerat.At Christus uix dum annũ natus duodecimũ:disputauit in tem-
plo cum phariseis de mysteriis & lege.Tum ut docuit ipse discipulos in terris & Spũm san-
ctum e cœlo misit qui doceret:& scientiarũ omniũ splendore illuminauit.Accedunt Pro-
phetæ:quorũ lingua nõ ipsorũ:sed dei semper est habita.Hi quũ de Maumethæ ne unũ qui
dem fecerint uerbũ:Christi conceptum:natalem:uitam:mortem:reditum ad uitã:descen-
sum ad inferos:ascensum in cœlos:infusionẽ Paraclyti.& deinq; facta dictaq; eius expresse-
runt.Tum Sibyllæ quoq; quum Maumethem ne somniarint quidem:uenturum e cœlo Ie
sum:ortũq; de uirgine habiturũ præcinuerunt:nomenq; etiam ipsius litteris expresserunt.
Et Herodes uix dum natum Christum:natum regem intellexit.Qua de causa infantes Iu-
dæ omnes inter quos & filium suũ iussit occidi:ut constet Octauium Augustũ dicere solitũ
Malle se Herodis porcum esse q̃ filium:q; porco:quo Iudei abstinent:parcere:filio Herodes
nõ pepercisset.Et Augustum idem quod Herodes in Syria fecerat de pueris ad bimatũ iu-
gulatis:nisi obstitisset Senatus Romæ quoq; facere uoluisse:q; prodiisset in uulgũ per eos
ipsos dies Deum natum esse naturæ.& paulo post Regem orbis terrarũ e Iudea aduentare.
Quod cæci quidam Vespasiano attribuerũt:qui postea in Syria bellum gessit.Hæc omnia
Sole ipso clariora:& ne quid dubites non in Christianorum notata scriptis:sed in hominũ
illius temporis & qui Christiani nõ fuerunt libris inuenta sunt.Sed quid si hæc non ades-
sent?quam obsecro mentem non mouerent tot miracula sanctorum exuscitatos mortuos
tranata maria:homines imperitos:agrestes:piscatores uno momento & puncto temporis
omnes scientias:omnium nationum linguas perdidicisse:& repente alios in Indiam:alios
in Persidem:alios in Armeniam:alios in Italiam:diuersasq; natiões profectos:ubiq; sermo-
ne cuiq; accommodato prædicando non ui:sed ratione:non armis sed miraculis:non nu-
gis & fabulis sed mysteriis & præceptis:non inferendo alteri mortem sed ultro ac sponte
accipiendo Ciuitates Regna:Prouincias cõuertisse.Quam inquam mentem nõ mouebũt
tot hominum milia?qui ut Christiani fierent:& Iesum uerum Deum:ueri Dei filium testa-
rentur in cruciatus & mortes Principes:priuati:iuuenes:senes:mares:fœminæ:nuptiæ:uir-
gines concurrerunt:coronam martyrii sanguine tormentisq; poposcerunt:Sed fac aliquid
adhuc esse quærendum iure exploratissimum & solis lucem illustrandam.An ipsa Religio
nis nostræ sanctitas honestasq; summa:etiam si nulla suppeterent argumenta nõ omnibus
recipienda atq; amplectanda esse uiderentur:quid præcipit:quid suadet tibi lex Christi:nisi
omnia plena charitatis:pudiciciæ:diuinitatis.Equidem scio fuisse gentium diuersarum cõ
plures sectas.Quia natura insitum est omnibus cœlũ suspicientes:aliquẽ esse factorẽ & mo
deratorẽ rerum tantarũ & tam pulcherrimarum existimemus:eumq; q̃tum capere humana
mens potest adiremus:colamus:ueneremur.& qui quantusq; sit intelligere & placare cupia
mus.Qua in re necesse fuit decipi multos.dũ plus mente assequi q̃ oculis cernerent se pos-
se putauerunt.Sed nulla unq̃ facies Religionis turpior & sceleratior q̃ Maumethis:nulla
honestior & sanctior q̃ Christi.Coluerunt Monadum quidam nõ procul a Tanai flumine:
arborũ truncos.& ut quæq; esset uetustissima:ita plurimũ habere diuinitatis arbitrabant̃:q;
dei esset q̃ longissimũ uiuere.Coluerunt Aegyptii bouem:felem:cocodrillũ:quos qui pau
lo uiolentius attigisset:capitis supplicio damnabatur:q; quædam ab his beneficia cõseque,

rentur.Coluerunt Thebani Aquilam:q altissime uolans q̃dam habere cum Deo uicinita-
tem:atq; ideo uenerandum esse a mortalibus opinabantur.Coluerunt Scythæ ouem:q ani
mantium omnium esset homini commodissima ac nemine noxia putaretur.Coluerunt
Sardi qui fuerunt in Asia etiam simias:q magnam habere cum homine similitudinem:&
liniamentis corporis:& industria ingenii uiderentur.Coluerunt Sminthii in Phrygia mu
res:q domi e terra nati comites noctium ac dierum nostri:in delitiis nostris alerentur:& p
domos ac templa:ueluti & hominum & deorum ministri uersarentur.Coluerunt Persæ
aquam atq; ignem:q his duabus rebus omnia uiuerent:crescerent:augerentur:Ita si quis
minxisset in flumen aut in ignem conspuisset:capitale habebatur.Coluerunt prisci Roma-
ni singulos animi affectus:quorum ut taceam cæteros Scipio ille præclarissimus ingressus
Aphricam pauori atq; audaciæ sacrificauit.Que quidem stulticiæ uanitatis plena sunt om-
nia:uerum quæ Maumethes confinxit multo uaniora sunt:multoq; absurdiora.Nam & in
ter scorta & flagitia beatum se iubet existimari:& per stupra cœlum promittit Et asinum si-
bi datum ait præceptorem & ducem qui eum celeritate incredibili deueheret in cœlum.
Recte tibi Maumethes dux datus est asinus:qui nihil aliud quam quæ asino conueniāt præ
cepisti:ueluti deo illo Hellespontiaco:cui ueteres asinum cõsecrauerunt:nec est aliud Mau
methes quam priapus:cui ueterum stulticia sacer est asinus.Nec aliud Maumethis sacra q̃
lustra:quā floralia:quam priapalia.Sed fuerit hæc uanitas:feramus æquo animo stulticiam
eius qui hæc præcipit:& sortem eorum qui compulsi sunt armis ut crederent misereamur.
Quid quod impietate & sæuitia Maumethes omnium exempla superauit? Mactabant Rho
dii hominem:quum essent deorum aut dæmonum potius mentē placaturi.Salamini ho-
minem ad Diomedis sacra uiuum concremabant.Choi Dionysio:Lacedæmonii Marti ho
minem & ipsi uiuum lacerabant.Phœnices amicissimos aduersa tempestate:aut pestilentia
interficiebant Laodicenses.Virginem Palladi.Curetes puerum Neptunno iugulabāt.Græ
ci maris tempestatem sedaturi:Regiam prolem immolabant:ut Effigemā Agamennonis
filiā apud Aulidem īmolauerunt. Ahderitæ eum qui esset oīm pessimus iudicatus:quot an
nis ad templa lapidabant.Pellei in Thracia.Vricini in Latio Dianæ peregrinos mactabant
Omnia hæc plena impietatis & prodigia potius immania atq; efferata:q̃ sacra sūt existimā
da:sed tñ in sacris hæc faciebant:errabant exemplo maiorum.religionis specie decipieban-
tur:At Maumethes hostis humanitatis inimicus:sanguinis omnium machinator:scelerum
nõ sacrorū excogitator:hominē ita iubet occidi:ut nec frater parcat fratri imperii causa:&
uitam ei eripi iubeat quem natura tui similem:imo alterum te:sanguinem patris tui:matris
tuæ imaginem procreauit:& quicūq; bello hominem occiderit ei cœlum Maumethes atq;
æternitatem polliceatur:Gloriosissime Iesu q̃ mitis est lex tua:q̃ benigna:q̃ sancta:Non so-
lum occidendos fratres uetas:sed inimicos etiam præcipis diligendos.nec sanguinem po-
stulas hominis:qui hominis saluandi gratia totus es effusus in sanguinem.Nec est aliud
Religio Christiana q̃ pietas:quā ueritas:multis sæculis prius prænuntiata quam facta:prius
monstrata q̃ uisa.Nam uenturum Christum Sibyllæ:Prophetæ:oracula prædixerunt ueni
entem.Cœli stellis:stellæ Magis:Magi Herodi:miracula hominibus:angeli pastoribus mõ
strauerunt.Postquam uenisset:cæci uisum:muti eloquium:surdi auditum:mortui uitam re
cuperauerunt.In fidem Christi:in ritus & cærimonias Christianas Regna:nationes:prouin
ciæ cõcesserunt.Ceciderunt templa ueterū deorū:aut dæmonū potius simulachra corrue-
runt.siluerunt responsa auruspicū:phytonū præsagia euanuerunt.Quippe Hadriani Cæsa
ris tempore qui primus uetuit affligi Christianos siluisse orbis terrarum celebrata oracula.
& Vates qui presidebant ea de causa:oēs capitis supplicio affecti referunt:quoniā aduenié-
te deo cessare dæmonia oportebat:& fugere tenebras mendaciorum ubi dux esset exortus
clarissime ueritatis.Tum demū Constantinus:& ante eū Philippus cæsarū primo Christo
initiati:nomē xp̄ianū salutis clypeum receperunt.Gallorum Regum primus Clodoneus.
Vlteriorum Britannorum Catthonibertus:Normannorum Robertus:Pannoniorum Ste-
phanus:Visigothorum in Hispania Richardus:Longobardorū Agiulphus.Omnes hi Re-
ges quum fuerunt Regna quoq; secum & prouincias contraxerunt:seq; omnes sub Christi
tutela receperunt:tum præcipue uestri maiores:qui multos in fide Christi antecesserūt:tem
pla hæc manifica:& ueluti Regna quædā sic ædificauerunt:ædificata locupletarunt:ut quā
to ipsi cæteros obseruantia Religionis anteirent:tanto cultu quoq; templorum & orna
tu atq; opibus superarent.Et quo maior esset futura de his suis posteris cura magna ex par-
te non nisi Principium liberos præesse uoluerint:ut esset Religio cum Imperio:imperium
cum Religione coniunctū:& quū res exigeret alterū alteri ferret auxiliū.Nec ullū est pau-
lo celebrius templum in Germania: in quo aut maiores uestri præfuerunt:aut nunc fra-
tres:aut

tres aut propinqui præsint:aut paulo post(si per hostem liceat)posteri uestri sint præfutu-
ri.Quocirca par est ut a quibus Imperium accœpistis & uitam:ab his hæreditaria quadã cõ
ditione:& Religionis curam accipiatis:pro qua Henrici:Othones:Federici:aliiq; maiores
uestri tot bella in Europa atq; in Asia susceperunt:& quam uerissimam ac sanctissimam esse
uidetis:& patres uestri reliquerunt uobis:sanguiniq; uestro commendam esse uoluerunt:
eam nũc labentem:& iam nisi statim accuratur:collapsam tueanimi.Neq; templa maiores
uestri ad cultum dei:ad ornamentum Germaniæ:ad præsidium posteritatis erexerunt:ea ut
spoliata ac deiecta diruantur ab impio hoste:aut quod magis nephandum esset in spurciciẽ
Mauniathis & libidinis prophanentur. Secunda pars.

ALTERA est iactura Imperii rerum omnium:quæ in terris sunt maxime:& quæ non modo
ad dignitatem pertinẽt uitæ:sed etiam ad uitam ipsam:ut raro Imperium sine uita deponi
tur:nisi q deponi uita sæpe cum gloria potest:ut qui pro deo:pro dignitate:pro patria de-
posuerunt:Imperium nunquã sine dedecore atq; infamia potest.Etenim traditum est Ger-
manos præcipuos mortalium omnium trahi cupiditate laudis & gloriæ.pro qua maiores
uestri obiicere uitam periculis:& relicta patria quærere extrema Regna:Imperiaq; remotissi
ma non dubitauerunt.Fecerunt id quod nobilitas tanta postulabat.Quæ enim nobilitas:
aut quæ potius uita sine gloria est?A gloria enim orta est atq; aucta nobilitas:nulla re alia
potest contineri & conseruari quam gloria.Sed quæ gloria inter mortales maior quã Im-
perii & famæ:pro quibus rebus nobilissimi quiq; omnes subire labores & pericula & mor-
tes nõ recusauerunt.Breuissimum est spaciũ quod possumus uiuere:longissimũ quod no-
minari.Et tantũ qs assequi uidet ætatis:quãtũ est eius apud posteros fama duratura.Nec qs
q̃diu uixit:nisi qui quum discessit e uita:diu inter eos qui in uita remanent nominet.Ergo
maiores uestri qui ob partũ uirtute sua splendorẽ adhuc sũt in luce & nominant:quũ intel
ligerent patriã sibi amplissimã ac patentissimã esse:& oĩa magnitudine situs & naturæ illu-
strarent:ueluti sedẽ q̃dã natã ad Imperiũ maximis semp:ac pulcherrimis expiditiõibus ex-
posuerunt.Nã de latitudine Germaniæ nil attinet dicere:quũ nõnulli ueterũ scriptorũ du
bitauerint an finẽ aliquẽ septentrionẽ uersus Germania habuerit.Adeo lata atq; imensa:ut
aut nõ iuentus fuerit illius exitus:aut pro magnitudine inuetiri posse hoĩes desperauerint.
Sic illi domi cõcordes:foris strenui:& acquiuere Imperiũ:& tantã illustrorũ uirorũ multi
tudine pepererũt:ut per reliquũ orbẽ ueluti coloniis nobilitatis usquequaq; deductis fami
lias nobilissimas & Regias propagauerint.nec ulla sit familia in Galliis:ne Regia quidem:
nulla in Hispania aut in Italia paulo illustrior:quæ si antiq̃tatẽ repetat suã nõ statim e Ger-
mania esse se pdicet:& ueluti e seminario quodã ueræ nobilitatis e uobis uenisse glorient.
Nã quis obsecro familiã Gallorũ Regũ tam celebrẽ:tam laudatam ꝓtulit Germania Pipi-
no Germano auctore.Quis Hispaniæ domum tã insignẽ:que nunc regnũ obtinet:& pro-
pe ad Lybiã usq; ꝓtenditur?Germania Richardo Visigotho Germano auctore.Quis tot no
bilissimas familias p uniuersam Italiam:tanq̃ excusso gremio nobilitatis fudit:spersit:semi
nauit?Germania Henrico Germano auctore:t qui Ordelaphos:Varanos:Malatestas:Man
fredos:Galassos:Feretranos:Vicecomites:Gonzagas:aliasq; innumerabiles & instituit no-
biles & locupletauit ut ueræ dici possit:fontem nobilitatis uiuum & perennem fuisse Ger-
maniam:an mare potius:q omnes Prouincias Europæ suo splendore uelut æstu quodam
nobilitatis inundauit.Dum in Galliam:in Hispaniam:in Italiam:nationesq; alias propaga
uit Imperium & quum duæ fuerint Prouinciæ uictrices orbis terrarum:quæ uirtute partũ
tenuere Imperium:Itaq; Germania.Germania sic illam adæquauit:ut aliquando:q uno di
cam uerbo:subiugarit Italiam.Itaq; maiorum uestrorum uirtute:gloria:rebus gestis:non
modo præcipuam adepti nobilitatem:sed Imperium etiam latissimum assecuti.Sexcentis.
xl.annis potiti rerum Germani estis Imperium:nescio quod malo fato nostro translatum
ad Græcos:ereptumq; Italiæ in Germaniam deuocastis:& quum Italia sola post sublatam
Remp.uix.ccc.septuaginta annis integrum obtinuisset:id uos duplo fere diuturnius reti-
netis.Quumq; Italia Traianum Hadrianum:Theodosium Hispanos:Aurelianum Danũ.
Philippum Arabem:Seuerum Aphrũ:Maximianũ Thracẽ:Dioclitianum Dalmatam:Ioui
nianum:Valentinianum Probum:Decium Pannonios pertulerit:uos magnitudine animi
inuicti atq; excelsi neminem externum neminem nõ Germanũ pertulistis.permansitq; uo
bis integrũ ad hunc diẽ.nullis externis ereptum armis.& ita pmansit.ut nullos hic aspiciã
Principes.quorũ in familia nõ aliquãdo & Cæsares & Imperiũ nõ habuerimus.Perfusaq;
fuit maiestas hæc uestra Imperii per illustrissimã quanq; Germanici sanguinis stirpem.non
uni alicui attributa.ut cõmune si oibus quod omniũ maiores habuerũt.& uos oẽs hẽre aut
potuistis aut poteritis.Quare nõ est ut quisquã uestrum non putet ad se nõ pertinere hanc

defensionem dignitatis:& alter alterum intueamini:ac ueluti nihil ad uos attinentes. Fede
rici Aquilas negligitis:uestræ sunt omniũ:quas & maiores uestri pertulerunt:& posteri ali
quando perferent:& uos Federico ut pteferat contulistis Vt enim signa militaria:quanquã
ab uno aut paucissimis feruntur:tamen pro cõmuni salute atq; gloria ab uniuerso defendũ
tur exercitu:sic & maiestas hæc uestra Imperii:quam unus obtinet delatam a uobis cõmuni
omniũ præsidio & uiribus est protegenda. Nec ea deiecta atq; attrita:extincta turpiter. Ger
manica gloria:& de mortuo in uobis splẽdore maiorum & fortunis & Imperio & uita spo
liemini. Quod si tantum est studium in quærendo Imperio ut inter arma furorẽq; bellicũ:
inter media tæla mortesq; decurratur:quãto maior debet esse diligẽtia in retinendo. Quã
turpe erit uobis admittere Turcum ad Germanicum Imperium:qui ne Christianos quidẽ
externos ad societatem Germanici Imperii recepistis. Agite:Cogitate hæc Germani Prin-
cipes:sequamini uestigia maiorum uestrorum:qui semper aliena quærere Imperia:nunquã
sua amittere consueuerunt. Veniat uobis in mentem quotiens externi reges & peregrina ar
ma Germaniam inuasere:quã fortiter eos depulerunt maiores uestri:quibus animis:qua cõ
cordia atq; consensu finem libertatemq; defenderunt:& ꝙ illi factitarunt ne quis unquam
fœliciter se armis Germaniam aggressum gloriatetur. Vos quoq; quorum si adsit concor-
dia nihilo minores sunt uires:idem faciatis. An non audistis unquam:non audistis? & per-
territum Diui Iulii exercitum Germanorum aspectu:& Galliam ab eo nõ tam Romanis ar
mis:quam equitatu Germanico superatam? An & Octauii Augusti fortissimas quondã le-
giones contra uos missas:apud Cariscos a maioribus uestris:cõcorditer arma capientibus:
ad internitionem esse deletas. Et quæ reliquum orbem ad ortum usq; Solis perdomuerãt:
uni concordia Germanorũ exercitui pares esse non potuisse. An & Tyberium qui successit
Augusto aggressum armis Vindelicos insurgentibus uestris:concordi auxilio:breui disce-
dere e Germania esse coactum? An & Vespasianum:summum postea Imperatorem:a Clau-
dio Cæsare cõtra progenitores uestros missum:duabus & .xxx. cõmissis pugnis:qui postea
totum subægit orbem:uincere Germaniã nequiuisse? An Anthonium Aurelium & Alexã
drum Cæsares:& postulasse a uobis auxiliũ aduersus captas:& coctos esse præsidia copiasq;
omnes ex hybernia oppidisq; concordia Germaniæ deducere:& nationem Germanicam
æquis conditionibus in amiciciam societatemq; recipere An & Imperatores alios expe-
ditionem germanicam ueluti insupetabilẽ humanis uiribus reformidasse. Nam Traiano:
qui ad Coloniam Agrippinam suscepit Imperium:nõ ui aut armis coacti:sed mansuetudi-
ne & liberalitate atq; iusticia inaudita & incredibili paruistis. Sed Cæsares dũtaxat cõme-
moraui:qd Reges gẽtiũ externarũ. An & illud quoq; nõ legistis:nõ audistis:Magnũ Alexã
drum quum domuisset Illyrios:Triballos:Boetiã:Trhaciã:Spartonos:Thessalos:Achaiam
Poloponnessum omnem:quum Ioniã:Lydiã:Liciã:Ciliciam:Capadociã:Cariam:Paphal-
goniam:quum maiorem minorẽq; Armeniã:Syriam:Aegypnos:Parthienẽ.quũ Persas
Thauros:Hircanos:Medos:Sagas:Indos.quum tot populos:Regna:Imperia subægisset:&
resistere homines:exercitus:arma:orbis deniq; terrarum quantus est ubiq; nõ posset:deterri
tum aspectu ac fama Germaniæ:ad Danubii ripã substitisse. Ita qui oĩa orientẽ uersus:cur-
su & fœlicitate uictoriarum ueluti tempestas quædam belli deculcauerat:una Germania:
Germania inquam terrarum una eius uim repressit:compescuit impetum:audaciam retar-
dauit. Sic Darius Hidaspis filius:Sic Cyrrhus potentissimi Asiæ Reges quam formidandi
Germani essent facile ostenderunt:qui traiecto Danobio:eos non ausi sunt attingere. Scy-
thas bello superarunt. At multo audacior Lysimacus & ipse Rex maximus:quum ingenti
coacto exercitu Danubiũ traiecisset:a Romechete Rege nõ modo uictus:sed etiam captus
est. Infinitum esset:nec suppeteret dies:si uictorias Germanorum:si clades eorum uellẽ cõ-
memorare qui aliquando armis Germaniam petierunt:ut natum sit inter finitimos prouer
bium:Male qui uelit puguare cum Germanis pugnet. Et bello Pontico qum Derithes Ge-
ta Neoptolomum Charium ad singularem pugnam prouocasset:ꝙ insimulasse eum de fu-
ga diceret:diffidens causæ Neoptolomus:O Derithe inquit:si perire tibi ferro est animo
Geta es:prope Germaniam habes. Adeo pereundum omnibus existimabant quicunq; au-
si essent cum Germanis:qui omnium inuictissimi haberentur:prœlio uelle contendere:ut
nõ temere Imperatores Romani ueteres illud certatim exuxissimeq; omnes contenderint
Vt queadmodũ Scipio a deuicta Aphrica Aphricanus est dictus:& alter ab Asia Asiaticus:
ita ipsi propter splendorem Prouinciæ Germanici cognominarentur. Cõstatq; & Tyberiũ
Cæsarem natum sibi filium:eaipsa de causa quam dixi:hoc est cupiditate exiniæ gloriæ ap
pellasse Germanicum. Et Domitianum ac Neruam Cæsares titulis cæteris quos se natus de
tulerat repudiatis:solum Germanicum recepisse:in quo uno plus ornamenti esse:quam in
cæteris

cæteris uniuersis positum arbitrarentur. Et quum cæterarum nationum homines aut pro
pedagogis: aut coquis: aut histrionibus haberēt: solos Germanos post primum Cæsarem:
diurnis nocturnisq; excubiis corporum custodes esse uoluerunt: q; eos natura ad robur: ad
arma: ad fidem genuisset. Sed quid uiros tantopere miramur? Proditum est memoriæ fœ-
minas quoq; Germanas: sumptis aliquando pro patria armis: ex integro uirorum pugnas
instaurasse. & nullam aliam dotem afferre consuesse in maritorum domos: q̄ frænatū equū
& scutum. & frameam. Quod genus tæli apud uos primū inuentum est: ut etiam maiores
minoresq; bombardæ: quæ non modo rumpi Vrbium muros. sed cœlum etiam quati pos
se docuerūt ut non solum bellarore semper fuisse acerrimi. sed instrumentorū quoq; belli
corū inuentores subtilissimi uideamini. Veniebant ergo fœminæ ad arma paratæ uiros ad
iuuare. Et ad eadem studia bellica prolem auspicabantur: ut quod alii iam grandes perdi-
scunt: maiores uestri de primis incunabulis atq; in natura ipsa prius initiati atq; addicti ar-
mis q̄ geniti: nedum nati esse uiderentur. Tum neq; templa ingredi: neq; forum adire: neq;
de publicis aut priuatis rebus quicq̄ agere uestri maiores: nisi armati consueuerunt. Arma-
ti rem diuinam. armati prophanam: armati urbanam: armati domesticam: faciebant. Vete-
rum numinum Martem præcipuum: q; bellis præesset coluere. Et inter peritos Astrorum
constat uim atq; influxum Martis: hoc est: appetitum quendam armorum ardoremq; bel-
landi inesse Germanis. Armaturas atq; equos ita expoliistis sæpenut cæteris in rebus a mul
tis æquati diligentia: hoc uno studio. & cura omnes anteisse referamini. Et diu apud pri-
scos uestros mos tenuit: ut nō alia nomina filiis imponerentur q̄ equorū: ut quotiens aut
aspiceret filios: aut ad se uocarent: simul equorum quoq; & memoria. & cura ueniret in mē
tem. Nec solum his artibus ad arma atq; Imperium: quod armis paritur instruebantur: sed
natura quoq; ipsa ad rem militarem disciplinamq; bellicam gignebantur. Quæ & corpo-
ra uobis eximia atq; extantia. & uultus quantum pace lætos: tantum belli terribiles. & ocu
los impugna minaciores atq; incēsos. & uoces ad perterrefaciēdū pleniorem. & animos ad
rem paratos & laudis & gloriæ & impii cupidos dedit. Nec minus habitu corporis q̄ ipso
corpore uidemini rem militarem profiteri. Nam & coma porrecta Lacedemoniorū more:
qui omnium fuere bellicosissimi. & ad pulchritudinem domi & terrorem belli aliter uobis
& uestes non promissæ & cōplicatæ ut Italis: non gibbosæ & prælatæ ut Gallis non fluxe
& cadentes ut Græcis: non laxæ & reiectæ ut Armenis & Persis: nō nodosæ & obligatæ ut
Indis adaptantur. sed quales armaturæ conueniant: breuis: expeditæ: compactæ membris:
nec mō artus singulos. sed ipsos prope dicam neruos ac uenas exprimentes. Quæ omnia
sunt bellica: militaria: castrensia Ita quum cœlo: quum natura: quum arte: quum institutis
ueterum: quum studio ipsi suo: quum ingenio quodam consensu atq; concordia maiores
uestri rem gesserint. & defenderunt antea ab externis armis Germaniam. & postea culmen
hoc Imperii in maximum ac dignissimum pepererunt. & splēdor Ille Italici Imperii in Ita-
lia extictus: in Germania adhuc lucet: elucebitq; sēper q̄diu maiorum secuti uestigia: quod
illi uirtute: armis: concordia: pepererunt: id uos uirtute: armis: concordia defendetis. Nam
quid germania faciet tota: cum exigua aliquando Germanorum portio: & incognitæ insu
læ: colecta ad Scantiam manu: breui omnem Europam & Aphricæ atq; Asiæ partem subiu
gauerint? An uos uniuersi nunc non modo potentis quid olim Gothi exigua pars uestrū
potuere. Aut erit minus in uniuerso corpore: q̄ uno in digyto uirium. Et illi tam pauci eri-
pere uoluerunt aliena Imperia: nos tam multi uestrum defendere non ualebitis? Et plus
olim fœminis uestris animi fuerit: q̄ nunc uobis sit uiris ad cōmunē libertatem defenden-
dam? Et dubitabitis ipsi pugnare cum Turco: quorum maiores scimus aliquando contra
cœli tempestates atq; inundationes sumpsisse arma. Et illi in cœlum ausi sunt suscipere bel
lum: q; paulo plus aquarum infunderet. Vos in Turcum qui humanum sanguinem effun-
dit: insurgere atq; armari non audebitis. Inuicti inquam: inuicti Germani estis. Si conue-
nire in unum est animo: ut semper fere uestri maiores conuenerunt. Si deponetis intestinas
simultates: quas nemo sapiens in cōmuni periculo non deponendas existimauit iam uici-
mus concordibus uobis. & arma cum consensu capientibus. Non homines: non exercitus
non Regum: non Turcorum potentia est extimescenda: Discordibus nulla spes est: quia
nullæ sunt corporum uires ubi corpora: corpora esse desierunt. Et direpta atq; auulsa mem
bra non modo robur amisere omnem. sed speciem quoq; ipsam membrorum: pulchritudi
nemq; perdiderunt. Quum puer Cyri Regis in Euphrate fluuio latissimo esset submersus
iratus Rex diriuari flumen in. ccc. circiter fossis. & traiici a pueris usquequoq; iussit. Ita q
collectus atq; inter latitudine ingenti formidabatur: in tot diuisus pates: passim etiam a pu
eris contemnebatur. Nec ullum est robur tam firmum atq; solidum: quid diuisum non de-

mitissime dicam seruiunt Turcis:si modo aut in cunis non sunt iugulati:aut non sunt mortui in suppliciis:aut in uinculis non detinetur. Refer itaq̃ mentem ad diem proximæ incursionis:quæ obscuritas: quæ tenebræ Carniolæ tuæ fuerint. qui uirorum: qui mulierum ululatus. quæ trepidatio:quæ fuga: q̃ latebræ: qui deinde planctus & eorum qui capti aut occisi sunt. & eorum qui superstites miseriis filiis suis euasere:omnia cædibus:omnia cruore permaduerunt. non ætati:non sexui parsum est:contra ius gentium:contra pacta humanitatis:contra legem naturæ: contra fœdus hoim:contra conditiones bellorum occisi senes sunt:pueri & fœminæ:inauditum mortalibus malum:non in seruitutem. sed in flagitiũ in libidinem:in crudelitatem arrepti sũt. Quos miseros & infœlices adhuc putandum est traiectos esse in itinere:? & si per cathenas flectere colum liceat:respicere ad patria: implorare te Cæsar:circumspectare undiq̃:retro:a dextra a sinistra si quid usq̃ appareat auxilii miseris:si quis sit qui pro se arma susceperit. Se tibi:se deo:se hominibus:se montibus cum uidẽt: se fluminibus cum traiiciunt commendare miseri. quibus nec tu potes:nec cæteri curant auxiliari. Videbunt miseri:uidebunt conseruos:propinquos suos: superioris anni predam cathenati cathenatos:desperati disperatos intuebuntur. lachrymæ intercurrẽt lachrymis: singultus singultib⁹ commiscebuntur. & uidere se ad dolorem & luctum poterunt: ad solatium tangere & affari non poterunt. Sed de illis actum est. Perierunt iam nobis. De his q̃ supersunt:i quo pacto saluari possint:immo possimus cogitandum est nobis. Quid si tam longo interuallo tamen tibi infert calamitatis: quid facturum censes quum tibi accesserit proxime. Nec excursiõibus minabitur a Thracia. sed ab Illyriis finitimis tuis tota mole belli iminebit. An remissiorem futurum eum censes sequenti anno: q̃ superiore:q̃ hoc fuerit. Lupus quo plus rapit:hoc fit efferacior. Et q̃ semel cupiditate imperandi:imperii fines excessit sui: nunq̃ alieno potest esse contentus. Crede mihi non continebitur in Tribalodorũ montibus is qui nihil aliud q̃ Germaniam atq̃ Italiam concupiscit: qui nihil adeptum se putat nisi in hac noua sede nostri Impii. & illa ueteri labefacta Cæsarum ac Pontificum nomen:maiestatemq̃ omnium ex Germania Italiaq̃ deleuerit. Nec est ut aut fidem speres ab infideli: aut misericordiam a crudelissimo: quas & tibi turpissimum esset expetere. & ille p̃stare nemini consueuerit. Imperatorem Constantinopolitanum & Trapezuntium Regẽ Bossinæ. & Sinopensem si requiras:quos tamen media pace:durante adhuc fœdere:oppressit omnes:ne ossa quidem inuenta sunt:adeo cum crudelitate imanis est adiuncta perfidia: cum perfidia inaudita crudelitas. Et quum nemini parcat: atrocissime tamen nobilissimũ quenq̃ persequitur: nec auidius per gregarios sæuit milites & imbecillẽ multitudinem:q̃ per illustrium Principum capita illius rabies debacchatur. Quorum quum ad hunc diem cœperit multos:conseruauit nullum:hos secat medios: hos traiectat palo: hos omni noue suppliciorum acerbitate discruciat. Ita generosissima illa Germanorum nobilitas: q̃ parcere aliis gratiam & reuerentiam solet. Turco crudelitatis prebebit incitamentum. An seruaturum cum filios putatis uestros: qui olim strangulauerit fratrem suum infantem filium patris sui:qui inquam olim fratrem suum infantem fratris sui filium strangulauerit:? An retenturum uobiscum speciem aliquam beniuolentiæ:qui quum ipsa quoq̃ natura humanitatem non teneat:? Et eo consilio facit amicos:ut quos apertis uiribus nequeat occulta possit perfidia capere. Horret animus. & cœli auertant omen: uerendum est. Sed quid uerendum dixi:? uidemus & tangimus: nisi hodierno Conuentu opera tua Cæsar. & uestra Principes:prius q̃ discessum hinc fuerit de cõmuni ope atq̃ auxilio statuatur:idem nos qđ Constantinopolitani quod Trapezuntii quod Bossinenses: quod Sinopenses perpessi sunt. & quo nobiliores estis:eo crudelius atq̃ atrocius esse passuros. Nunc nunc insurgendum est: frustra paulo post insurrectum:prius q̃ erumpat totus in nos illius impetus resistendum est. Nam ubi eruperit ueluti perfracto magni fluminis aggere:nulla mole:nullius obicibus poterimus continere:quin ruinæ & sanguinis eluuione omnia compleat. Nec minus est periculis nostris celeritate q̃ uiribus. quicquid negligitur:quicquid differtur pro mora:mors est: ueluti i ægroto & ualde effecto corpore:nisi accurras tempore frustra post tempus occurrit. Nunc Italia uigilantissimi Pontificis opera pacata est oĩs ipseq̃ quæ ad hanc expeditionẽ pertineant:auxilia undiq̃ corrogat. Ferdinãdus Rex & aĩo & consilio clarissimus:magnis sæpe cõditionibus socius postulatus a Turco:non mõ legatões illius reiecit oẽs. sed quod sapientissimũ & cõsultissimũ regẽ decuit:eũ sibi inimicũ declarauit. Interea orã maritimã & portus:statiões q̃ regni cõmuniuit oẽs:& classem magnã confecturus:triremes alias super alias ædificauit. & indies non cessat ædificare. Et his diebus tres &. xx. triremes: quattuorq̃ naues onerarias:bello naualĩo instructissimas in supplementũ classis Venetæ submisit. & superiore mense cũ de Conuentu hoc Germaniæ intellexisset: spe auxilii uři aggressus:bellũ

Valonã Epiri oppidũ incendit:atq; ita est de hoc bello sollicitus ut q intelligit periculũ in negligentia maximũ ac manifestissimũ:in susceptiõe uero belli & securitatẽ posteris suis.& gloriã sibi amplissimã esse positã. Galeazius dux Insubriũ:ætate adolescẽs:animo & consilio maximis.opibus uero quãris nulli regibus Europæ maiores obtigert:per uestigia parentũ quorũ alter uir clarissimus & oĩum ætatũ memoria dignissimus cõuentu Mantuano scim⁹ quãtũ pñtia & consilio iuuerit.altera eodẽ tpe audita Ragusinorũ depopulatiõe Zenonem Cremonẽ.claꝝ centurionẽ:mercede sua cõductũ.subita manu in auxiliũ misit.ut Ragusini adhuc faterent᷑ illius clarissime & sanctissimæ fœminæ beneficio rẽ eorũ pstare. Nihil uidetur ptermissurus:quominus se ex his genitũ & xpianissimũ pricipẽ exhibeat.nec expectare ali ud:q ut ad ueꝝ suscipiat᷑. Veneti supiore iactura exciti magis q̃ deteriri.oẽs se facturos cona tus & mari & terra pollicent᷑. Alii principes & ciuitates Italiæ.& ipse qbus poterũt auxiliis aderũt. An igit᷑ est uobis hæc tanta occasio:tãta oportunitas quãta nescio an unq̃ aderit:ptermittẽda? Vtendũ est pace Italiæ.dum habet᷑.qa nihil unq̃ fuit diu concors:qd nõ ex uni us uolũtate.sed multorũ arbitrio pepẽdit.& breuissima est occasio quæ optima. Q d si nũc in tanta hostis nostri insolẽtia:in tanta necessitate nostrorũ.in tanta oium expectatione. in tãto apparatu Italiæ nihil hoc in loco ad cõem salutẽ deliberent᷑:actũ est:funditus pimus. nihil amplius refugii.& ne spei qdẽ est. Si hodie nõ est:hunc diẽ oẽs qdem sed hi maxime quia Turcis pmunt᷑ aut initiũ salutis.aut uitæ terminũ expectant. In hoc Conuentu spem posuere afflicti nostri ultimã. Nolite p immortalẽ deũ cũ Christianos nostros profligatos & miseros nostros.q paulũ hodie erexere aios reciduo lapsu ad postremã despatiõnẽ cõpelle re. Nolite Germaniã. Nolite Italiã pdere:ne patiamini truculẽtissimũ hostẽ inatiatẽ sãgui ne xpianoꝝ nostro quoq; cruore exatiari. Quod si uestri uos nõ tãgat misericordia:moueãt filii uxoresq; uestræ.q quũ capere ipsi arma p ætatẽ & sexũ nõ possint:uobis se cõmendant atq; orant.ut p se capiatis. Qui si hic adessent & picula intelligerẽt sua attoniti atq; expaue facti cõfugerẽt & puoluerent᷑ ad pedes uestros. atq; ita dicerẽt. Accurrite auxiliamini geni tores.subuenite nobis genitores:adest qui uitã petit nostrã.istat qui & spũm & sanguinem uelit exigere. Auxiliamini:accurrite nobis:nõ possumus ipsi arma capere. Mala nostra nõ dũ itelligimus. Accurrite ipsi qui genuistis:qui quãtæ imineãt nobis calamitates uidetis. cui aut ubi relinquemur? quæ erit conditio nostra? q matrũ.quæ sororum nostraꝝ si capie mur? quæ si fugiemus? ubi aut quõ aut quo sustẽtabimur. Si genuistis facite quod patres uestri fecerũt uobis ut uiuamus tuti:si hæredes uestri futuri sumus ne pmittete prius eripi nobis bona uestra q̃ assequamur:prius iterfici q̃ crescamus. Saluos an pditos uelitis adhuc integrũ ẽ uobis:nisi nũc accurratis paulo post nõ erit. Alieno nutu pibimus:occidemur:ex carnificabimur:q si alter nos defendere nõ potestis:arripite quisq; gladiũ:strigite in nostra pectora.facite qd matres nostræ bello Cymbrico fecerũt:quæ cũ euadere manus hostium nõ possent.pueros.infantes quos ulnis gestabãt:humi oẽs allisere:benignius arbitratæ in terfici ab ipsis filios simplici genere mortis q̃ ad hostiũ sæuietatẽ exctuciari Q uod si uita eri mus spoliati.nõ fodiemur.nõ secabimur.nõ dilacerabimur. Scietis q accidetit nobis:cade mus in gremiis uestris in sepulchris nostroꝝ sepeliemur. Hæc filioꝝ querela:quæ obsecro uestrũ non cõmoueret᷑.cuius non pectus mentẽq; pcuteret. Quis est q non mori pnus uelit q̃ ad eã ueni re necessitatẽ cogat᷑.ut aut pereũdũ sit crudeliter filiis suis.aut sine lare. sine te cto.sine dignitate nudus atq; egenus misere mẽdicandũ. Proide ne expectare ut filii uestri hæc dicãt:qui si mala sua itelligerent iã pdixissent:iã uociferarẽt. Quod si tã est impiũ uel i media pace filios destituere:quãto magis impiũ in bello capitali pmittere in alterius manũ ptãtẽq; uenire Ar cuius alten⁹.eius q nomq noĩ tuo:q libertati:q sãguie:qui uitæ:qui deo:q Religioni:qui pietati:qui humanitati sit inimicissimus. Qui ideo Imperiũ affectat tuũ.ut ti bi eripiat uitã.qui nõ pesse liberis tuis sed occidere:qui nõ ideo regna quærit ut possideat. sed ut pdat.deleat.extinguat. Qui in maxima & postrema clæmẽtia genus numeret mor tis.non mortẽ remittat:qui nõ cõtẽtis genere mortis simplici & usitato.palũ.sectionẽ. & nouos alios cruciatus effetatissime ipietatis ad oẽm tollẽdã pietatẽ excogitauit. Qui inimi cus legibus.fœdera uiolare.inimicus deo:tẽpla icẽ dere.inimicus Religioni:sacerdotes in tra tẽpla cõcrema.inimicus cõsuetudini.pueros & fœminas rape.inimicus naturæ. ifantes strãgula.inimicus nobilitati. Principes iterficere.trucidare.lacerare nõ dubitat. qui deniq; in deũ.in hoĩes turcus est. Ite.isurgite.defendite liberos uestros a tãta & tã truculẽta atq; i mani feritate. Nisi a nobis hodie iueniãt:nullũ ampli⁹ a Turco clæmenti ã inuẽturos. Hoc illi clamant:hoc religio obsecrat᷑.cõprecat᷑.poscũt hoc xpiani oẽs porrectis manibus iplo rant. Tu uero dignissime Legate:obliuiscere dignitatis tuæ:eamus:circũeamus:apprehẽda mus Cæsaris atq; horũ pricipũ genua:deuoluamur ad pedes oium. Ne auellamur:ne disce damus:

damus:donec spem illam quam hodie porrexerunt xp̄ianis:iam exhibeant. Vides quātis
in angustiis premimur:quibus diebus profecti Roma sumus: populationem audiuimus
Ragusinorum. porro altera in itinere est nuntiata:nunc in Germania:in Germania inquā
quid acciderit nosti. in Germaniam iam penetratum est. Terra īuadimur:mari affligimur:
planis:montibus:locis omnibus oppugnamur. Conciderunt omniū animi: quia quid spe
rare hactenus auxilii possint non habuere. Nunc paululū ad hunc Conuētū recreati: etiam
te precibus prosequuntur: orant nihil apud Cæsarem & hos principes pretermittas:instes
supplices: obtesteris. & nec uocibus:nec lachrymis parcas. In hoc se filio uideat pendere: si
nihil hic hodie decernatur ad eorum salutē:una ruina omnes lapsu ultimo interierūt. Ad-
moneas Cæsarē dignitatis suæ:dicas eam ob rem constitutos esse a deo in terris principes
ut seruent quibus presint:defendant. tueantur. & eum optimū esse principē:qui idem in cō
muni sit utilissimus. nolit neq; frustra decreuisse hunc Conuentū: neq; frustra uenisse. nec
frustra tot dies tanto studio omniū expectatū:neq; frustra ereptos esse. & summi Pontificis
& Christianorū omniū animos:neq; frustra tot illustrissimos Principes conuocatos. Velit
pōdus Imperii quid merito suscepit fortiter sustinere:conciliet Germaniā:si quæ sint remit
tat iniurias prius q̄ hinc discedat iusiurandū deposcat exigatq; ab omnibus ad cōmunē sa
lutem defendendam. Concordibus deinde animis sumi arma iubeat. Dicas id quid est. &
omnes esse fatētur:eius arbitrii esse. quem dare statū uelit Germanicis rebus. eum Pncipes
habituros animū ad hoc bellum quem ipse habuerit. Deniq; id accæpturos Christianos a
Germanis auxilii quod ipse uoluerit. Addas suā causā agi & propter Imperiū. & q̄ sit peri
culo proximus. imo iam non modo proximus. sed implicatus imersusq; periculo. ne se ne-
gligat:ne subditos:ne Maximilianū filiū:ne Imperium:ne famā. Hæc dicas: hoc uociferare
intelligat id:quid iam intelligit & curat. sed defensorem suorum & propugnatorē Christi
anorum esse debere:qui idem & suorum dominus & xp̄ianorū sit Imperator. Gloriosissi
me & clementissime deus inflāmabuntur impune sanctuaria tua:occidentur impune infan
tes in Germania uiuis & saluis his principibus? Cadet sub Federico & his principibus fasti
gium hoc Imperii:quod septingentis iam annis a Federici & horum principū progenitori
b⁹ partum est? Imploro & appello te Cæsar & uos pncipes oro per gloriosissimas umbras
patrū uestrorum erigite mentē:intendite uobis dum est tēpus. facite & Germania:Germa
nia sit. & eos nunc habet propugnatores quos olim habuit. Velitis qui & principes & xp̄ia
ni nati estis. & pncipes mori & xp̄iani. īiurias & accæptas & illatas obliuiscimini. aut si id
non potestis:tantisp cōprimite dum consulatis uobis. cohibete iram animi:ut conseruare
uitam possitis. date has indutias deo quas uel mediocri daretis amico si rogaremini. date
religioni xp̄ianæ q̄ fidem a uobis deposcit xp̄ianam. date cōmuni Imperio uestro quod
omnibus uobis periturum est si peribit:māsurū omnibus si permanebit. date erumnis & ca
lamitatibus oppresorū nostrorum: q̄ tot sunt:ut iam perferri amplius & sustineri non pos
sint. date filiis:fratribus:propinquis:ac subditis uestris: q̄ omnes se uobis cōmendant: atq;
orant ut furenti hosti: ne eos iugulet resistatis. Deniq; hoc unum postremum ac solum co
gitate:nisi nūc Turco obsistat:quo in statu futuri sitis ipsi. & ī quo filios nr̄os relicturi. Dixi.

IO. ANTH. CAMPANI EPISCOPI INTERAMNIENSIS SENAE IN EXEQVIIS DIVI PII. II. PONTIFICIS MAXIMI ORATIO:.

Vnt fortasse uiri Senenses in isto dignissimo consessu nostro nonnulli
qui secum ipsi cogitent hodiernam hanc Pompam exequiarū Diuini
Pontificis Pii Secundi Romæ potius fieri q̄ Senæ oportuisse:ubi & se
des illi fuit uiuenti. & mortuo sepulchrum. & monumeta posterita
tis:cum multa passim Vrbe tota:tum plura maximo in templo reman
sere. Sed hi uelim ita existiment: more maiorum iure Imperii maiesta
tis illius sedis factū eē. ut Romæ sepultus sit Pius:uer℞ officio ꝓpinqui
tatis:uiculis beniuolētiæ:necessitudine naturæ:nusq̄ alibi terra℞ q̄ hoc
in loco Pii memoriā fuisse celebrandā. Illud Pontificatui datū ē:hoc patriæ debebat. Cine
res & ossa Pii Secūdi Roma sibi hēbat. Sena decus & gloriā uēdicet. Multi mortaliū hosti
li in agro sepulti iacuere. Nec refert quo in loco trāsigatur hoīs uita:modo honeste fuerit
magnificeq; trāsacta. Ac splendor noīs & gloria gesta℞ rerū penes Ciuitatē remanet: ī qua
quis natus ē:quū laudes optimo℞ hoīum lumina quædā sint atq; ornamēta ciuitatū. & ob
scuræ sint Vrbes:nisi quæ monumētis ciuiū suo℞ & rebus præclare gestis fuerit illustratæ.
Eā ob rē maiores nostri his qui p̄stantes eēnt habiti ætate sua uiri:statuas medio in foro ce

lebertimo urbis loco posuerũt.quum Intelligerẽt priuatas illoꝵ laudes nõ posse:nõ coniũ
ctas esse cũ Ciuitatis cõmuni gloria . sed pertinere ad propinquos: spectare ad amicos oẽs
honestare patriã totam.& ad ipsã quoq; posteritatem redundare . Itaq; uiri Senenses qum
hodie de Pio Pontifice dicetur:de laude uestra oim & de Senensi gloria dicetur .Sed mihi
tantum minus aggredienti:quod pientissimus nepos Cardinalis pro sũma erga auunculũ
pietate mihi putauit cõmittendũ: ego pro ãplitudine beneficiorũ recusandũ nullo modo
existimaui:tanta undiq; obruit rerũ illustriũ magnitudo in Pii laudibus numerãdis:ut pla
ne mihi ipse non constem:quũ nõ simplex unius cuiuspiã enarrãda uita sit . sed colligenda
sint multa in hoc uno multorũ hoim ornamenta. Quod si quẽ laudandũ putemus uirũ :q
consilio ualeat:ætatẽ negotiis honeste contriuerit:multa uiderit : multa confecerit : maxi-
mis in rebus uersatus cum laude fuerit:occurret nobis Pius unus: qui uarietate negotiorũ:
laborũ:uigiliarum:itinerũ magnitudine:perspiciẽtia & industria rerum conficiẽdarũ:totũ
Christianum orbem habuit in manibus:tetigit:pertractauit.Quum siquidẽ censeamus ex-
tollendũ:qui Remp.aut regnum aliquod recte administrauerit:defenderit iura:fines ãplifi
cauerit. Pi⁹ quoq; occurret nobis.qui Romanũ Imperiũ:ecclesiasticã dignitatẽ.Maiestatẽ
Pontificiam sic auxit:iuuit defendit:ut a nullo unq̃ Pontifice studiosius hæc & uigilantius
aucta:adiuta:defensa esse uideant̃. Deniq; si quem nõ modo gloria.sed etiam ĩmortalitate
dignũ iudicamus:qui scriptis elegans sit habitus & tersus : qui monumẽtis litterarũ nomẽ
suũ æternitati consecrauerit & hic quoq; idem occurret Pius :qui elegantia in scribendo:
atq; copia in orando:eloquẽtia :cognitione rerũ altissimarũ in disserendo acerrima quæq;
ingenia nostri tpis longissimo interuallo supauit:relinquitq; de se posteritati memoriã sẽ
piternã.Et quũ singuli singula assecuti sint uirtutũ genera . Pius unus uniuersa complexus
est.Quare mihi perdifficile uisum est:tritam illam tenere & peruulgatam dicendi uiã: quã
maiores nostri statuerunt funeribus celebrandis colligere uitã oẽm : res gestas in medium
afferre:laudes eius de quo dicatur parce modesteq; exornare. & ita concludere uitæ exitũ:
ut si uere fieri possit:cõpositæ & sanctæ uitæ excessisse uideat̃ . Id lõgissimũ esset & infinitũ
in Pio:q licet uix unius hominis uitã uixerit:tamen multo plures q̃ tres uel operosi senes re
liquit nobis:quæ de se & sua uita dicerentur.Sed nos capita rerum nõ res ipsas perstringe
mus illo adhibito tẽperamento:ut neq; nihil dicere uelle uideamur:neq; omnia colligere.
AENEAS qui postea cognomẽto Pius in Pontificatu dictus:natus est in agro Senensi Cor
siniani:cui Pientis nomen ipse indidit. Pius quintodecimo kalendas Nouembris : anno iã
hinc sexagesimo familia Piccolhominea:quam inter uetustissimas referunt · Parẽtibus Sil
uio & Victoria nobilissimis illis quidẽ.sed maiore aliquanto nobilitate q̃ opibus.Hic ter-
tium agens ætatis annũ præcipiti casu lapsus uix euasit· Nec multo post in bouẽ cornipetã
quũ incidisset:iactatus in aera:humiq; allisus prope exanimatus est seruatus diuina: ut putatũ
est : ope·Inde a patre deductus in Vrbem. Grãmaticæ aliquandiu operam quũ dedisset.&
ætas ingenio uinceret.Poetas atq; Oratores audiuit puer : profecitq; mirum ĩmodũ:ita ut
æquales breui superaret. & cũ uiris claris ingenio conflictaretur : ut iam tunc qualẽ postea
se prestaret polliceri & spem facere de se certam uideretur.Adolescẽs in studiis Ciuilib⁹ ali
quantisper uersatus est:ꝙ ea quoq; putaret ad dicẽdi artem collatura plurimũ.& prope ne
cessaria. Hic quoq; profecit nõ mediocriter & breui.sed animo ad magna cõtendẽs:aliquo
sibi procul eundum cõstituit:fortunam tẽtaturus :ratus id quod uulgo audiebat usurpari.
Maternis in plumis & patriis deliciis raro locũ esse uirtuti.& Honorem ac dignitatẽ labori
bus:cognitionẽ rerum peregrinationibus comparari:natus est Dominicũ Crapaticũ uiꝵ
grauem & seuerũ a Martino designatũ Cardinalem Firmanũ:ab Eugenio nõ receptũ.His
Basileam ubi conciliũ erat indictum proficiscebatur honorem denegati pillei uendicatur⁹
Hunc secutus Aeneas animi plenus:pecunia uacuus Plumbinũ Hetruscũ & maritimũ op-
pidum concessit:ut inde quũ primum liceret per Lugusticũ Genuam nauigaret.Ingressus
nauim ac uento permissus :grauissima iactatus est tempestate. Et quũ iam prope esset ut ut
Genuam appellaret ui magna procellarũ correptus in Aphricã usq; Libyamq; propellitur.
Mox per Sardiniam reuectus & Corsicam & Tyrrheno redditus littori. Basileam pedestri
itinere contẽdit.Hic Dominico inopia rei familiaris laborãte Aeneas Nicodemo Frisingẽ
si primũ.mox Bartholomeo Nouariẽsi Epis hærere coactus: est designatus epistolis confi-
ciẽdis .Vtriq; charus fuit.sed nõ contentus ea sorte:reuersus in Italiã ad .N. Bononiẽsem
Cardinalẽ sanctæ Crucis laudatissimæ probitatis uirum se cõtulit :ꝙ audiebat profecturũ
Legatum in Galliã de pace inter Franciæ & Britanniæ Reges acturũ. Acceptus est ab illo
perbenigne.& ope fretus Thomæ Sarzanẽsis qui postea Nicolaus quintus in Pontificatu
est appellatus in Cardinalis secretariũ coaptatur.Cum eo Basileam iterũ profectus: primũ

Coloniam:deinde per Rheni flumen Oluacum:Leodiũ:Attrebatesq; descendit. Hic quũ de pace agi cœptum esset & Britãni detractarent aperteq; aduersarentur. Aeneas missus ẽ ad Regem Scothiorum:aduersus eos sollicitãdum: cuius Regnum & finitimum Britãnis & bellicosũm esse constabat. Igitur magis factis itineribus ad Galleosiũ:quod oppidum in littore Occeani situm est peruenit. Inde prius in Britanniã: mox in Scothiam traiecturus. Traiecto mare Britãni cognitum & suspectũ habitum ulterius progredi uetuerunt. Igitur remensus Britannicum pelagus & redditus continenti ad Burges septentrionem uersus ꝑ ficiscitur: ut inde recta in Scothiam nauigaret. Inter nauigandum medio occeano duabus æstuosissimis tempestatibus arreptus atq; depulsus: dum Scothiam petit in Noruegiam e-iectatur: cuius insulæ q̃ ultima esset omnium quasi circumfluit occeãus. Ambitum postea & situm moresq; descripsit. Hic pro salute uotis nuncupatis quum ueliet exoluere nudis pedibus glacie calcata initium eius morbi: qui dolore pedum ad uitæ finem perdurauit: putatus est contraxisse. Noruegia discedens in Scothiã fertur: ubi conuento Rege: quanq̃ apud barbaros res erat & factu difficillima uidebatur: tamen omnibus quorũ causa uenerat diligentissime confectis: pecunia equisq; donatus a Rege dimittitur. Sed non ausus iterum patenti se committere occeano: usus consilio Britannorum insolennũ astu claudit. Quippe habitu mercatoris ingressus insulam: q̃ compendiosior esset futura nauigatio ad Galleiũ unde primum soluerat incognitus reuectus est. Hæc illi prima est decreta prouincia. His auspiciis paratus ad omnem dimicationem uirtutis: patientia cum laboribus: consilio cum periculis: magnitudine animi cum occeano: ultimo cum remotissimis insulis: cum grauissimis tempestatibus decertauit. Ipoq; initio primo rerum aggressus est difficillima & durissima quæq; superare. iam tunc præseferens qua auctoritate futurus esset inter suos: inter Italos opinione: inter humanissimas nationes gratia: qui tantum apud externas & barbaras & a terris ultimis: a commertio liguæ: ab ipsa quoq; humanitate semotas insulas ualuisset. Inde Basileam reuersus est: q̃ ibi expectari Legatum audiebat. Quo in loco exorta contentione de sede Concilii deligenda in aduentu Græcorum: qui ut sedi Romanæ conciliarẽtur hæresi abdicata propediem uenturi ferebantur: quum alii Auinionem nonnulli Vtinũ multi Florentiam anteponerent Aeneas Papiæ Vrbis opportunitatem: opes: situm grauissima & prope extemporanea oratione sic commendauit: ut amiciciã Philippi Ducis qui Vrbem tenebat. & totius Concilii beniuolentiam compararet. Hoc alterum tactum est illi fũdamẽtum futuræ magnitudinis. Factus statim scriptor Apostolicus & Abbreuiator decreto Concilii designatus in notitiam familiaritatemq; omnium & ingenii admirationẽ deuenit: adeoq; de illo statim aucta est opinio ut & Duodecim uir crearetur: quæ amplissima erat & perpaucis tributa potestas: iudiciis ac deputationibus faciendis: & claues illi plumbeæ: quæ synodales appellantur cõmuni omnium consensu traderentur. Non diu iacet in occulto uirtus: eligit ipsa sese atq; effert. & quo plus inuoluitur obtegiturq; negotiis: hoc semper explicat sese atq; exurgit illustrior. Iam Aeneas maximis deliberandis rebus admittebatur. Iam eius iudicium precio haberi cœptum. Prudentia eius intra panetralia: eloquẽtie foris utebantur. Ergo quum unus esset qui & ingenio esset perspicaci. & oratione plurimum ualeret Legationes ei uarias & grauissimas detulerunt: ad Argẽtinam Ciuitatem de potestate Concilii confirmenda duas: ad Constantiam eadem de re duas: ad Franckfordiã unam: ad Tridentum unam: ad Sabaudiam unam: quas pro magnitudine ingenii fœlicissime obiuit omnes: ubiq; flexit: ubiq; persuasit. Sed iam ad fœliciora trahentibus eum Fatis profectus est inter Legatos Concilii ad Federicum Imperatorẽ: ubi seminia futuræ beniuolentiæ non ambitione ostentationis. sed uirtutis admiratione inspersit. Defunctus ea Legatione quum Basileam pestilentia infecisset. & ipse quoq; peste tactus Principis dei beneficio liberatur. Interea absẽs designatus est unus ex his qui deposito Eugenio curam susciperẽt noui Pontificis eligendi. Quod munus quum multi cõpeterent: pauci Ipetrarent. Aeneæ neq; presenti: neq; postulanti delatum est omnium suffragiis in eo miro consensu accumulatis. Electus est Amodeus Sabaudiẽsis: cognomento Fœlix ad eum profectus Aeneas primo in loco constitutus: arcanis rebus preficitur. Vbiq; iam acceptus & magnus. Nouo Pontifice creato quum essent ad Christianos Principes uarii mittẽdi oratores. Aeneas his additus est qui ad Federicum Cæsarem mittebatur. & a quo acceptus benigne & inter aulicos retentus est: non inuitus q̃ ex eo turbine & contentione duorũ Pontificũ subtrahere sese cupiebat: ut inuidiam fugeret. & neutri haberetur infensus: rebus adhuc incerto exitu pendentibꝰ nec satis quẽ in locũ casuræ essent exploratis Ergo apud Federicũ diuertẽs primo statim congressũ & donatus laurea est: & Cæsaris Protonotarius designatus. Quæ duo munera q̃q̃ erant amplissima. Fedeticꝰ uirtuti Aeneæ magis q̃ desiderio suo cõcessus est

cumulasse:alterũ ꝙ eloquẽtia esset clarissima:alteꝝ ꝙ magnitudĩe cõsilii & diligẽti a ualeret rerum gerendarum.nec quenq̃ existimaret siue domi ad suadendum ac deliberandũ:siue aggrediendũ foris & conficiendũ cum Aenea posse comparari. Erant apud Federicũ ꝓstantes multi & preclari uiri:quorũ ille opera & consilia:cũ pace domi:tum bello foris utebatur.sed postq̃ Aeneam habuit inter suos:hunc unũ semper ad Legationes grauissimas:ad causas difficilimas:ad omnẽ de Imperio dimicationem obiecit. Quibus de rebus quũ industria studiũ:studium industriam superaret:semper uisus est gessisse diligentiusq̃ posterius gessit.Prima eius Legatio ad Tergestinos fuit:qui ab Imperio descierant.Eos Aeneas ad fidem ut redirent persuasos imperata facere coegit. Altera ad Eugeniũ Pontificẽ de statu ecclesiæ reintegrando.Apud quẽ & expurgauit primũ seipsũ:ꝙ contra in Concilio sensisset.& mandata deinde Federici sic exposuit oratione grauissima:ut duo Pricipes hac una Legatione opera Aeneæ rem Christianam paulo ante confectã & extinctã respirasse uitãq; recepisse faterentur.Hinc admiratione prestantissimarũ uirtutũ affectus Eugenius.& ipse quoq; Aeneam sibi secretariũ:deliberandisq; rebus adiutorem asciuit. Subsistite quæso hic paulisper uiri Senenses.& unius hominis uel fortunam inauditam uel uirtutẽ incredibilẽ considerate.Aeneas Seneñ. in turbantissimo scismate:in tanta conflictatione orbis Christiani uno tpe:uno contextu Secretarius Concilii:Secretarius Felicis:Secretarius Federici:Secretarius Eugenii:Secretarius inquã duorũ Pontificũ diuersa atq; inimica sentientium. Secretarius unus noui Impatoris:multa ardua.difficilia:Cæsarea molientis.Secretarius oĩum xp̃ianoꝝ pricipum:quos Cõcilii turbo complectebat᷑.quanta sciuerit.quãta gesserit:quibus cumulis negocioꝝ:quãtis aceruis rerũ maximaꝝ fuerit inuolutus:& tñ in tantis concertationibus:tã turbulentis & confusis Aeneæ Senensis laudes toto orbe circũferebantur calumniæ de eo nullæ exaudiebantur.Functus est & secunda Legatione ad Eugenium de pace xp̃ianorũ oĩum & reconciliatione Antistitum Germanoꝝ. Ad quẽ secundo quum uenisset primum Subdyaconus Apostolicus factus est.Deinde Tergestinus Eps designatus. Videbat Eugenius ꝑstantissimas Aeneæ uirtutes nullo uno beneficio contentas esse:nec qcq̃ tam magnificum in eum conferri posse:quod icredibilia illius merita non superarent. Reliquiæ quædã extabant ueteris discordiæ inter Germaniæ Antistites:& quæ nisi sopirentur pristinas flãmas resumpturæ & incendiũ facturæ uidebant᷑ dissidii maioris.Missus Aeneas nõ sopiuit solũ ac ꝑssit.sed sũmouit penitus atq; extinxit. Hortatus ad cõcordiã ita ꝑmouit oĩm aĩos atq; eo rẽ ꝑduxit.ut Eugenio paulopost mortuo Nicolao nihil fuerit elaborãdũ in reconciliatione Antistitũ faciẽda.Itaq; ꝙ scisma sublatum fuerit sub Nicolao:id totum Aeneæ opus extiterat sub Eugenio.Fuerint ad hunc quoq; nouũ Pontificem mittendi oratores:ut in singulo quoq; Pontificatu fieri consueuit:missus est hic quoq; Aeneas:cũ ꝓpter ueterem familiaritatem:quæ illi cũ priuato fuerit:tum ꝙ unus ad oĩa idoneus esse & maxima quæq; absoluere & conficere posse uideretur. & mandatis perferendis parem diligẽtiæ fidem adhiberet Acciri ad se atq; admitti iussum Nicolaus amicissime cõplexus est:eumq; Vrbi uestre præfecit Antistitem.Iam hæc cum auctoribus concilii:cum pricipibus Germanicis:cum potentissimo Imperatore:cum tribus principibus cõtinuata gratia quid sibi uoluerit nemo est qui non uideat:nemo qui non censeat familiaritatẽ unius Principis interdum dari etiã fortunæ:cum oĩbus aũt eadem esse neq; unq̃ e gradu quẽ semel cõscenderit deiici.sed ad altiorem semper deuocari:uirtuti cuidam incredibili atq; admirandæ esse tribuendum.Quum mendicatus fauor unius hominis temeritati nequitiæ:improbitati coniunctis esse possit:Constans uero apud omnes & perseuerans beniuolentia uacare summa laude & admiratione quadam excellentissimæ existimationis carere non possit. Fuerunt recipiendi Mediolanẽses in morte Philippi:qui se sub Imperio futuros pollicebantur. Recurritur hic quoq; ad Aeneam:Bis missus legatus ad eos:bis q̃tum in se fuit in fide confirmauit Quærebat Federicus Regiam si quam posset affinitatem:q; auctum iri existimabat Imperii gloriã:si Cæsaria insignia Regiis ornamentis externisq; titulis honestarentur. Itur ad Aeneam:Aeneas obiectatur ad omnia:mittitur ad Alfonsum Regem ætatis nostræ clarissimũ:ut eius neptem Eleonoram Lusitanam deposceret. Ardua res & perdifficilis proponebatur:diuersa lingua:diuersis moribus:uix adhuc nubilis puellæ grandeuum iam illũ aspernatura credebatur.res tamen opera atq; interuentu Aeneæ breui confecta est.Itaq; ipse eam uenientem in Italiam excepit primus:ad uirumq; perduxit. Pertinere Federicus ad Cæsareum decus existimabat ut in Italiam ueniret coronam Imperii accæpturus. Idq; pro gloria & fama nominis uehementer cupiebat:tum ad confirmãdam fidem suorum conducere arbitrabatur.Cui desiderio uoluntas pontificis & Italiæ uani motus aduersabant᷑.spes oĩs in Aenea relinquebatur:nec quicq̃ erat tam difficile & prolixũ qd Aeneæ diligẽtia ab

solui atq;

ſolui atq; explicari poſſe non crederet. Præmiſſus igitur ut flecteret pontificis mentem: con
ciliaret Principes. & per Ciuitates ſuſpectas uiam tanq̃ manu ſterneret. Venit in Italiam fle
xit pontificis mentem: ſubmouit tumultum ſuſpectionem Federico aïos hoïum: obſequiũ
Ciuitatum: beniuolentiam principum conciliauit. Repetebant per id tempus Pannonii La
diſlaum Regem admodum adoleſcentem: quem Federicus iure propinquitatis in tutelam
aſcitum apud ſe. incertum an inuitum: tenebat. Inſtabat gens ferox & tumultuaria iam ad
arma concurrebatur. Formidare illorum impetum Federicus cœperat: diffidereq; uiribus
ſuis. & Regem per uim reddere & turpe & periculoſum putabat. Tam inſignem cõtumeliã
tm̃ periculum ut effugeret uiam uidebat nullam. res in conſultationẽ deducitur: ſuffragia
in Aeneã recidunt oïa: in hunc reſpiciunt uniuerſi: unum eſſe dicunt qui efferatam & indo-
mitam gentem mollire poſſit & auertere profectus ad illos: primo aduẽtu conuitiis: nimis
contumeliis exceptus eſt. Mox ubi uocem illã iocundiſſimam hortantem: monentem: præ
cantem audierunt: ſummo honore proſecuti. depoſuerunt arma. rem in eius arbitrium de-
tulerũt. Federici finibus pleni pacis exceſſerunt. Ladiſlaum curæ Aeneæ: cuſtodie Federici
reliquerunt. Nec minore neceſſitate Auſtralium compeſcuit motũ: quũ oẽs cupidi rerum
nouarũ uno conſenſu contra Federicũ ipſum rebellaſſent: quorum ĩpetum Federici ceruici
bus aduerſum miro modo repreſſum & extinctum in Turcos mouit. excitauit accẽdit. Quo
tiens fuit Federico res cum populis: quotiens contentio cum Regibus: quotiens bellum cũ
hoſtibus: quotiens fœdus cũ ſociis: ſemper hæc uni Aeneæ demandata & cõmiſſa ſunt oïa
Nihil deliberauit: nihil geſſit Federicus: quod non Aeneæ Senẽſis ductu & opera delibera-
tum geſtũq; fuerit. ut imperium illud Cæſareum octo continuos annos tenuiſſe Federicus
Aeneas adminiſtraſſe diceret. Taceo quotiens ad Alfonſum Regem cum Federici ipſius:
tum Vrbis ueſtræ Legatus profectus eſt. Taceo quotiens apud Calixtum calamitatem Cõ-
ſtantinopolitanam deplorauerit Chriſtianorum Principum nomine: ita ut in priuata uita
nunq̃ ſibi uixerit: ſemper aliena: ſemper maxima obierit: atq; ampliſſima Regio eſt nulla in
orbe Chriſtiana quã non inuiſerit: nullæ inſulæ ad quas non tranatauerin mare nullũ tam
inacceſſum: tam uaſtum & procelloſum: quod non tranſmiſerit: nulli montes: nulla iuga:
nulla flumina quæ non ſuperauerit. Pars nulla Europæ tam abdita & recondita ad quam
non penetrauerit: nuſq̃ conſtitit: nunq̃ conquieuit: nõ uoluptatis ut fit grã uagatus. ſed le-
gationibus functus rerum maximarũ his artibus atq; ſtudiis Aeneas & dignitates primum
alias: mox Cardinalium: poſtremo pontificatũ adeptus eſt. Nec ante eſt factus Eps q̃ diuini
tatum de Cardinali: nec ante pronunciatus Cardinalis q̃ de pontificatu præſagium. Alfon
ſum quum ad eum Neapolim ueniſſet Eps conuerſum ad ſuos dixiſſe conſtat: En uobis fu-
turum pontificẽ qui fores egredit Aeneas: procul demonſtrato. Federicus Cæſar apud mõ
tem Ciminum: quũ inde primũ Romanũ agrũ ꝓſpexiſſet & ipſe quoq; cõuerſus ad Comi-
tes. Erit inquit tps quum his locis regnabit Aeneas. & qui nunc imperamus aliqñ parebimꝰ.
Hoc probitas ſingularis: hoc uita integerrima: hoc præſtantiſſimæ ac diuinæ illius uirtutes
pollicebantur. Non ſolet ex nihilo naſci ſpes. neceſſe eſt ei qui de ſe magnũ aliquod ꝓmit-
tat indolem præclaram in adoleſcentia: iuuenta modeſtiam integritatem: per omnes ui-
tæ gradus anteire conſilium rõnemq; ſubeſſe: oïa facere cum laude: nihil tentare indignum
uiro liberali: maximis rebus parem animũ: difficillimis ſimilẽ conſtantiam adhibere: iudi-
cium in cauſis: æquitatem iudiciis: negocia in ocio quærere: induſtria. diligentia. ſolertia cũ
cta ſuperare: nihil glorioſum nõ apparere: nullis laboribus ſuccumbere pro gloria compa-
randa. Quæ res quum eẽnt omnes in Aenea. & facti dictis. cõſiliis. exemplis oĩ tpe: in om-
ni loco cunctis negociis: in oĩ cœtu hoïum admirationem quãdã. de ingenio. de probita-
te: de ſeipſo toto præbuiſſe facile adducti ſunt duo principes ut eam facerent coniecturam.
Itaq; ſentirent eum qui per maxima quæq; ſummus eſſet: ad ſummum aliquando locum ſu
premamq; dignitatem perueniturum. Hæc Aeneæ priuati uita uita fuit: tranſeamus Cardina
lem. Neq; enim diu in ea detentus eſt dignitate: altius erat quod tã diuinis uirtutibus quæ-
rebatur. etiam quãta expectatione omnium: quãto gentium gaudio: quãta lætitia ſingulo-
rũ ad hunc gradum euectus ſit prætereamus: in quo ita uixit ut & præmiũ recipe pteriti la-
boris: & preciũ pſoluere futuri pontificatus uideret. Etiam quibus ſuffragiis: quo conſenſu
& futurorũ oïum ſententiarũq; concurſu creatus ſit pontifex omittamus illud uideamus ſo
lũ quo pacto Pium pontificem geſſerit: qui Aeneam priuatũ glorioſiſſime egerat. Qua de
re quia tota fere fuit ante oculos & in Italia uerſatus eſt Pius: pauca nos quidem & ea breui
ter expediteq; dicemus. Principio ubi ſolium conſcendit: conſiliũ cœpit Chriſtianæ Reip.
defendendæ. Indixit Mantuanũ Conciliũ toto orbe aut principes ipſi: aut eorũ legati iuſſi
conuenere. Senex iam inualidus Imperio nouo: nec dũ ſatis conſtituto nihil duxit antiquus

q̃sse neglecto rerũ summæ inuigilare. quod ut posset cõmodius, Ferdinandũ Alfonsi filium postulantib' Apulis oiq; Italia Regem declarãs ius Regni defert: corona donat: Tyrannos rerum nouarum cupidos coercet: exuscitatũ intestinæ seditionis ĩcendium comprimit: oppida ecclesiæ in morte Calixti per Picininũ occupata quũ posset armis: consilio recuperat Asisium: Nuceriam: Gualdum recipit in ptãtem. arces paucas recipit ex fide præfectoꝝ: cæteras oẽs pecunia redemit. Inde Romæ compositis rebus ad statuam diem Mantuam proficiscitur. Illustres multi ac clari Principes aduentarant. Feruebat iam Mantuanus conuentus. aderant oium gentium Legati & de ĩferendo Turcis bello iam ratio habebatur. Hic Pius totus intentus ad Turcas: illorum interitionem noctu: illorum interdiu cogitabat. & res esse in cursu uidebatur: quum subito in Neapolitano manifestius tumultuati cœptum est rebelliones aduersus nouum Regem prouinciarim fieri Italiam totam ad hoc bellum excitari Tyburtini: Amerini. Vrbeuerani bello intestino conflictantur. Romæ siccarii duce Tyburtio impulsoribus finitimis tyrannis nouas res moliri nunciantur. & Euersanus comes occupato pro fraude Viterbio nonnihil incussetat terroris. Piceni orta ex finibus contẽtione ad arma concurrunt: oppida Malatestaꝝ oppugnaturi. Vmbri & ipsi quoq; finium causa quotidianis cædibus cruentant̃. In agro Romano multi ad defectionẽ sollicitant̃. in Britannia sedes Romana contemnit̃: in Germania nõ paret̃. bella in finitimos: bella in externos excitatitur: oia ubiq; pmiscent̃: turbantur. tumultuantur. Illachrymauit hic Pius uicem Christianam. nec consilio uisum est. nec ex usu fore existimauit pacẽ foris ac uictoriã quærere: ac domi bellũ & calamitas timeret̃. Differendã itaq; ratus Asiæ expeditionem in pacatiora tpa: oĩ studio aggressus est res Italiæ Germanorũq; componere. ut totis uiribus unũ in robur coactis tanto bello sufficerent nostri: paresq; essent Turcoꝝ copiis exercitus Christiani. Dimissis igitur usquequaq; legatis: pacem Malatestaꝝ qui a Picinino Ferdinandi duci ꝑmabant̃: quum frustra multi tentassent ipse cõfecit. Viterbiũ ui atq; impetu recuperatum. Romæ coerciri nocturni cœtus: siccariorũ tumultus compressi: crassatores oẽs ultimo supplicio affecti. Picenorũ compresse cædes. Anchonitanoꝝ atq; Esinoꝝ contẽtio sublata: reconciliati Vmbri: Fulginatũ & Meuaneñ. incursiões ꝓhibite: in thudertino canale: in urbeuetano sala oppidũ expugnata & æquata solo: q̃ finitimos Iſestaret insolentia Sabellorũ aiaduersa: oppugnati. n. subactiq; armis: fortunisq; oibus sunt spoliati. q̃ ad hostem defecissent. Picininus hostesq; alii compulsi oẽs ecclesiæ finibus excedere: agro Romano pax reddita: bellum a Malatestis illatũ non repulsum modo. sed cum insigni uictoria finitũ. Aucti ꝓuentus. repertum alumẽ. fines ecclesiæ longe lateq; extensi. Terracina non obscura Volscorum Vrbs & maritima q̃ Romani iuris esset & in Regni primis finibus sita recuperata est. ut neq; iam externus impetus timeri ex eo loco possit. & apertus sit aditus ad Campos atq; Apulos siq̃n uim inferrent adoriendos. Beneuentani in Pontificũ fidem reuocati: quum diu Regi paruissent. Sorani. Arpinates. Vestini. Cassinates & ipsi quoq; primis finibus siti ecclesiæ imperio subacti in Picenis. Phanẽses. Metaurenses. Saxaserratenses & quæ finitima ẽ regio a Tyrannis occupata olim: nunc Pii armis reducta in ptãtem. Tyrãni aliquot quum ecclesiæ agrum infestarẽt eiecti tyrãnide factiosi in exiliũ acti: maiestas imperii usquequaq; restituta. aucta. confirmata. Ferdinandus contra rebellionem Pricipum adiutus atq; defensus: bellum eius causa susceptum aduersus Gallos anceps & diuturnũ cum pace Itali: cum uictoria Ferdinandi: cum statu sedis Romanæ: cum sua gloria futurorumq; Pontificum: quiete & tranquillitate confectum. Sed hæc apud nos gesta sunt oia. Exeamus Italiam. Angliã Regnum maximum & potẽtissimum quũ Legatus temeritate atq; auaritia ad bellũ concitasset intestinum: summa aiaduersione uindicatum: restitutaq; est in Britannia pristina auctoritas summo um Pontificum pauloante a Regibus pressa & conculcata: in Gallia sublata & extincta pragmatica: qua peste nulla pernitiosior ad labefactandum primæ sedis Imperium & ad Pontificiam libertatem interimendam uenenolior. Quam rem Pontifices superiores quonẽs euellere tentauerunt: totiens in maximas & turbulentissimas bellorum clades inciderunt. Pius aũt ita funditus eradicauit & cũ ea simul extirpasse omnem belli suspitionem & æternã conseruisse inter sedem Romanã & Gallorũ Reges pacẽ uideatur: ita q̃ malũ tot annorũ atq; ætatũ robere sẽpet increuerat sub Pio penitus cecidit. defecit. euanuit. In Germania quum motus fieri dicereñt missi statim legati qui sedarent: pacẽq; componerent: in turcis excitarent. Dietherus Maguntinus antistes elatus imperio & opibus quum persoluere tributa recusat exauctoratus atq; eiectus: alter sullectus & confirmatus. Quæ res armis: pecunia: auctoritate confecta est. Quum Germaniæ principes distracti in partes bellum hac de causa durissimum suscepissent. & aliq̃n uictores essent qui Dietherum tuebant̃: superati tamen ratione & consilio fortunæ temeritas uicit tandem Pii rectum cõstansq; ꝓpositum.

positum. Nec quicq̃ unq̃ aggressus est quod non perfecerit. Q uid in Pannonia? nõne grauissimũ & piculosissimũ bellũ extrixit: quod Federicus accẽderat Pãnonii subalebãt Turce finitimi lætabunt̃ finẽ expectabãt ut fessam & exhaustã Pãnoniã ipsi occuparent: claustraq̃ perrũperẽt impii xpiani Sed non prius audacia bellũ icoeptũ est: q̃ Pii iussu opa: auctoritate sũmotũ. Boemicæ cõtentiones q̃ ad Turcoꝝ opem & auxilia refugituræ uidebant̃: qua prudẽtia: quo consilio sublatæ? & tñ nihil Boemis pmissum quod ad eoꝝ damnatã hæresim ferendam ptineret. Q ua seueritate: qua cẽsura Sigismũdus Austria & eius Regnũ direptioni datũ est q̃ nefarias manus in Christũ deũ coniecisset: qbus auxiliis: quantis præsidiis hoĩum pecuniaꝝ: frumẽti: armoꝝ Pãnonii Græciq̃ defensi. Nihil unq̃ neglectũ est: nihil nõ sũma cũ diligẽtia curatũ: quod ad defensionẽ ptineret nois xpiani & libertatẽ Pontificiã conseruadã. Expeditiões aduersus Turcos: quarũ semp fuit studiosissimus totius xpiani orbis uiribus istitutas atq̃ icoeptas ne in morte quidẽ potuit obliuisci mari terraq̃ facti apparatus: ædificata classis uariis in locis: thesauri ad eam rẽ maximi cõparati: Veneti in societatem eius belli adiuncti: Christiani oẽs sollicitati: uita in ipsa expeditione finita. Videte qui cumuli: q̃ inuolucra: q̃ti aggeres amplissimaꝝ reꝝ: remitto: tot ædificia magnificæ constructa Romæ Senæ: Tyburæ. Piẽtiæ. Mitto quottidianas occupatiões difficillimas: contẽtiões orbis acerrimas: decreta iterponẽda: cõsultatiões uarias: molestias ipeditissimas: labores pro iperio grauissimos: qbus ita nunq̃ defuit ut oĩa cõplere & tanq̃ Cerimanus ille quẽ tradũt Poetæ oẽm in partẽ quaterentuoluere. farcire. & uno tpe centũ diuersis locis pclara facinora moliri uisus sit. Dicã Hetruscoꝝ oium pacẽ & ueniã: natio uestra oĩs comis imitis benigna: mansueta semp est habita. Sed qui magis policia domestica ac lauticiis & ciuili urbanitate honestisq̃ negociatiõibus & liberalibus studiis clari q̃ bellis assueti dicebamini. Hanc Pius si qua est absterfit notam: qui seruata semper mansuetudine illa quam ex hoc coelo hauserat magnitudine animi in aggrediendas rebus constantia ꝑpositi: in perficiendis ardore quodam inaudito siue propagandi imperii: siue defendendi non modo pontifices superiores superauit oẽs. sed ipsos ẽt quicunq̃ bellorum duces: adæquauit: quum tamẽ nunq̃ necessaria bella honestaq̃ susceperit atq̃ omnia ut in rebus Christianis compositis inuaderet Turcos. quod initio Pontificatus & ipso uitæ exitu declarauit. Q uippe quod primo tentauerat nouissime est aggressus. Italia pacata etiam ecclesiastici milites ante hoc tẽpus imbelles habiti sæpe multi paucis contemptui fuere: ut Perticarii interdum agasones: non astati milites uocarentur: nunc qua sint opinione post Pium uidetis. Hoc Pii imperiũ. Hic pontificatus fuit: quẽ nos nequaq̃ per campos extẽdimus oratione sicut fieri solet non ornauimus. non amplificauimus. sed breuitate quanta fieri potuit maxima tanq̃ in anguistis pressimus: strinximus: conculcauimus. Itaq̃ q̃ pulcherrimam hanc pacem totius Italiæ concordiam: Germaniæ pacationem: gentium omnium & quietẽ nationum oium: gloriã sedis Romanæ hoc tpe florere: q̃ Turcoꝝ impetũ repressum: q̃ Pãnonios in armis. Illyricos in expeditionibus. Venetos in classibus esse uideamus. Hæc oĩa Pii cura: Pii opus est. Pius Ferdinando uictoriam: Pontifici dignitatẽ: Germanis gratiam: Pannoniis pꝛsidiũ. Rel gioi opem defensionẽq̃ reliquit. Hæc illi extra parietes & tecta contingerũt: quid domi? quis ẽ qui explicare queat? Vrbis inauditam illã & incredibilem mansuetudinem: in domesticos comitatẽ: & porrectionem frontis in bonos: acrimoniã & supcilium in malos: quis in negotiis uigiliasin audiendis causis uel fastidiosissimis patientiam: ut deũ illum qui adirent & perspicerẽt: non mortalem hoĩem iudicarent. Quanto strepitu fora: q̃to concursu subsellia: qua celebritate curia: qua Vrbs gentium externarum legationũq̃ frequentia personabant. Currebant celeritate negotia: non trahebant̃ nihil pendebat. nihil erat otiosum. Causę intra cubiculũ & penetralia: causæ pro foribus absoluebant̃. etiã qñ lectica ueheret̃ utranq̃ ad aurẽ: dextra læuaq̃: qui obstrepebant audiebat: tñdebat. pagebat. attendebat oẽs. repellebat neminem: nullũ apud eum inopiæ diuitiarũq̃ discrimen: mõ uirtute & ꝓbitate non essent superati qui minus haberent. Balneis utebatur singulo quoq̃ uere & autumno: causas intereundũ per seipm interlauandum & confricandum per aulicos audiebat: qb' ex officio datũ erat. ut de alioꝝ postulatis referrent utreq̃ prius an essent recipiendi disceptarẽt. Hi erant præcipuæ integritatis uiri: qui neq̃ fallere quenq̃: neq̃ falli a quoq̃ consueuissent. Nam ex hac quoq̃ usus est diligentia: ut qua q̃sq̃ in re esset ꝑfectus clarus: illi eum præponeret: officium ars sua cuiq̃ erat in quæstura & fisco integerrimus. In magistratibus aliis iu reconsultissimis uiris utebat̃: in domestico apparatu compositos & nitidos: in cærimoniis graues & sanctos adhibebat: in legatis Regũ externarũq̃ gentium excipiendis splendidos ac magnificos. in architectura summos architectos. nec unq̃ uisus est cum mediocre orato-

re conflictari scriptis.aut cum obscuro philosopo contendere:semper summa:semper maxima & suprema cupiebat. Quanta præterea optimum quéq; gratia: quantis præclara & erudita ingenia præmiis:si a sanctitate morum non abhorrent:prosecutus est. Nemo eloquens in orbe terrarum aut paulo erudirior:quem non accient gratia:erexerit donis: ornauerit dignitatibus:fortunis:titulis:gradibus amplificauerit:nisi quorum uitia & sordes animi ingenii uirtutes obruissentur qui primum modestiam & probitatem in his quos esset ornaturus:deinde artes & scientiam rerum desideraret:plurisq; faceret integritate præstantes uiros q̃ doctrina:quarę illam in oibus semp uilé:semp laudis & gloriæ plenam & deo hoibusq; accæptam esse dicebat:hanc in nonnullis perniciosam & infamé.Itaq; nullú turpem & uitiis contamiatú uirú:quátacúq; uis doctrina præditú extulit ad dignitatem:honestú & probatú contempsit nullú:omnes complexus est.nec ullo pacto adduci potuit ut aut bonos non foueret:aut malos non ꝓsequeret quocúq; in statu & fortuna constitutos:ut insita quadam ui naturæ cum uirtute & probitate pacem & beniuolentiam conciliasse: cum uitiis & nequitia bellum atq; inimicitias suscepisse uideretur.tantum illic apertus & liberalis:quantum hic asper & tetricus.Transeo cultum obseruantiamq; Religionis:ut templa restituerit:fecerit;ædes:sacella complura fundauerit:quæ passim extant & celebrantur. ut solennia sacrorum:cærimonias rerum diuinarum:preces horarias nunquam ne prope mortem quidem obmiserit:etiam inhibentibus medicis. Vitam in Pontificatu miro distinxit modo:atq; ita.ut si grauissimis de causis nunquá interuenerit. Sub ortu primo auroræ absoluebat nocturnas præces missamq; audiebat:re diuina nunq̃ intermissa.Post rem diuiná aut consistoria.aut subsignationes excipiebant.nam hæc alternis statutisq; diebus fieri cõsueuerunt.In quibus ea fuit diuini Principis diligentia.ut consistorium perpetuo Pontificatu nec unum prætererit.Subsignationes etiam extraordinarios sine omni interpellatione fecerit:mox causas priuatorum intelligebat.inde prandium sequebatur simplex de priuato simile:pransus cum his qui aderant proposita causa disceptabat:ad preces inde horarias diuinas reuertebatur:mox paulum quiescebat:ut nunquam plus q̃ horam edormiret.Hoc & ualitudini dabatur & ingenio.Nam prope digesto iam & composito stomacho tanq̃ in diem alterum exurgebat:integer studiis.Tunc uero tribus continuis horis aut scribebat aliquid: aut dictabat.aut excerpebat.Atq; ita multo iam peracto die uespertinæ causæ audiebantur. horis tribus æstate:hyeme duabus.nisi quid grauius accidisset.Nam grauioribus rebus etiá noctes adhibebat.Euigelabat inde ad noctem multo suffulto & compacto tabulato: ibiq; scribebat dictabatue:quum chyragra laboraret & meridiana scripta nocturnis lucubrantõibus attexebantur. tandem cœnabat:q̃ parcissime.& quod reliquum erat rei diuinæ absoluebat.Hæc illi series uitæ:hæc horaꝝ distinctio & dispensatio uigiliaꝝ fuit:nullius rei maiore q̃ temporis usus est parsimonia.Hinc illa tanta rerú gestarum uarietas magnitudoq; scriptorum:ocia:somniq; aliorum:huic uigiliæ & negocia fuere.Iter facturus prima uigilia iungebat:primus nocturnis profectionibus ét in Pontificatu perinde ac diurnis usus dicere solebat bene ocularis uiris æque Luná & Solé lucere ad iter faciendú:tenebras excusationem inertium & desidiæ esse.si qñ diem dixissem:qua die aut quem in locum eét profecturus:tenebat propositum:nulla tempestate cœliue pluuia:nõ uento:non æstu mouebatur: nullius dissuasu aut precibus auertebatur.Quum profectiõem statuisset in Turcos: correptus febre grauissima:qui postea Anchonæ est mortuus:medicis interminatus est ne cui indicarét de febre.sed occultarent potius ualereq; eum bene prædicarent.Itaq; iniecit se itineri aduersãtibus medicis:dehortantibus amicis:duobus nepotibus cum lachrymis ad genua serpentibus.Ludomia sorore ad pedes obuoluta & salutem deprecata?Stabat mens:erigebatur diuinus animus & illorum oíum lachrymas incitamentum esse dicebat profectionis suæ non dehortamentum.quo plus esset periculi in uita:minus spei de salute & uiuendi tempus incertius & breuius:hoc magis sibi esse accelerandum ut immortali principi deo daret quod paulo post naturæ esset daturus. Et pro Religione cum laude moreretur qui in Religione cum gloria uixisset.Discedit Roma Idibus Iuliis:ardebat interea febris.Medici tarditatem subsistendi:ille eundi celeritatem expectabit. Vix impetratú est ut aliquãdiu aduerso tyberi nauigaret:ꝙ minus agitari & quati membra existimabant si naui q̃ si sella ueheretur. Ille laborem quieti præponebat:uictus a suis quatriduo negauit.Inde terrestri itinere quum medici causas morasq; innectarent:Anchonam ferri se iubet: ut ibi Venetorum duce classeq; expectata in Illyrios traiiceret. Sed aduersantibus fatis.Dux paulo ante q̃ Pius excederet uita appulit Anchoná.ut neq; ille Piú adire.neq; Pius illum excipere potuerit. Quum mors instaret ad primum littus se efferri iusserat:ut classem uideret:idq; bis:quum iam appropinquaret.

quaret. Qua uisa manu ad genu reiecta suspirare uisus est: & in ipso procinctu rerum deficere se extinguiq; cognosceretnec alterius rei meminisse aut uerbum fecisse cōstat: nisi q hortatus est qui aderant ne se mortuo deseri cœptam expeditionem paterentur atq; hoc exitu spiritum illum hausit diuinum & immortalem: natum ad propugnaculum temporum nostrorum: ad ornamentum & decus ætatis huius: ad splendorem & gloriam Pontificum: ad bonorum omnium & Christianæ Religionis defensionem ut hoc sexennio quo tenuit imperium aucta sit ecclesia: pacata Italia: confirmata Regna: recōciliatæ nationes: repressi Turcæ: parata contra hostes Christianos præsidia sempiterna. IAM quæ eius uita: qualis Pius fuit in Imperio monstrauimus: nunc uideamus quæ reliquerit ingenii monumenta: quo pacto consuluerit posteritati: qui uitam tam præclaris ornamentis uirtutum illustrauerit. Nam qui sic uiuit: ut de futura existimatione & nominis fama non cogitet: huic nihil est quod afferre possit uita diuturnior: nec unquā sero occidit qui sine posteritatis spe occidit. Vita autem dignissimus is demum est qui semper parat aliquid quod cognitum sint posteri habituriq; memoriam beneficii sempiternam. In tantis Pius occupationibus & mole Imperii ac tam incredibili multitudine rerum domi forisq; gestarum semper aliquid suffuturus est ocii. Principio ut inde ordiamur: profectus in Germaniā libellum integrum cōscripsit de arte Grammatica ad Ladislaum Regem Pannoniæ adolescentem summæ spei: collectu eruditione & expedita: atq; ut uno complectar uerbo: Regia institutione digna. Mox tractus ætate: lepida quædam confinxit. & quæ Græci Apophthēmata dicūt: nos breuiter & cōmode dicta possumus appellare. Ad Alfonsum Regem scripsit de bono pacis: ad Philippū Burgundum uersu ad rem accōmodato poemata edidit uaria rotunda omnia: uiua: tersa: elegantia. Ita ut in oratione præclarum Poetam exhiberet: in Poeta summum oratorem. Mox aggressus res maximas & flexu ætatis admonitus totum se permisit Oratoriæ. Occasiones orandi nactus amplissimas: scripsit Dyalogos ad Colonienses de Concilio Basiliensi: & disputationes acerrimas summorum hominum contexuit: partim qui labefactarent: partim qui merentur consilii potestatem. Dyalogos etiam de hæresi Vsitarum: Dyalogos de studio uenandi. Dyalogos de præsentia dei & de prædestinatione mortalium. Dyalogos de rebus Boemicis ad Calixtum. Dyalogos de ecclesiastica ditione. Scripsit de miseria curialium librum unum: de translatione Diui Andreæ librum unum: de contentione diuini sanguinis unum. Epistolarum uero uolumina uaria: ita distincta materia est. Prophanæ quas edidit nondum initiatus sacris periocundæ omnes: plenæq; familiaritatis. Episcopales aliquanto grauiores: sic enim quas Episcopus scripsit appellat. Cardinales refertæ consultationibus magnarum rerum. Pontificales Imperium & maiestatem præseferunt. Plæræq; de pace & concordia Principum: nonnullæ de rebus ad Religionem pertinentibus monent: suadent: hortantur ad bene honesteq; uiuendum. Harum quædam instar comnent integri uoluminis: nec quicq̄ habent præter solum nomen q epistolas non excedat: qualis est ea quam ad Turcum scripsit de ueritate Christiana. ubi nouo armatus dicendi genere omnes Maumethæ legis præceptiones uariis exemplis: certissimis rationibus: apertissimis testimoniis confutauit: nostramq; defenditionem Theologiam hystoriamq; complexus & nostrorum & gentium. Qualis etiam quæ & clarissimum Ducem Franciscum Sfortiam de expeditione in Turcos suscipienda: ubi beneficia in eum summi Principis dei ualitudinis: Imperii. filiorum. complexus uirtutes animi: robur corporis: fortunam rerum gerendarum sic accumulauit: ut eum Principem non modo ætatis nostræ uiris anteposuerit. sed cuiuis uel priscorum Cæsarum comparauerit: quæ tamen eo deduxit omnia. ut quāto maiora essent illi a deo collata beneficia: tanto ardentius ad Asiaticum bellum accingeretur. Nec Hystoriam contempsit. Scripsit Boemicam: scripsit Germanicam: scripsit Australem. Commentarios etiam rerum a se & ætate sua gestarum conscripsit: quorum mirum est cador & per omnia diffusus membra: nec ulla nostra aut patrum nostrorum memoria scripta est hystoria locupletior. Contiones usquequaq; illustres: distinctæ: apertæ: nunquā confunduntur: omnia tentat: omnia peruestigat: semper acet: semper pugnax quum contendit. ut conseri bellum non hystoria scribi uideatur: alta illustre: pressa iocundæ: magnifica glor ose: omnia splendidæ politeq; scribuntur. Orationes uero nemo unquam mortalium neq; tot: neq; tam uariis in locis: ne tantis de rebus habuit. Vincimus profecto hac in parte uetustatem: numero enim causarum: uarietate locorum: magnitudine rerum de qbus fuit dicendum ueteres Pius sine omni contentione superauit. Extant eius Orationes proh Deum immortalem quibus haustæ fontibus: per quos deductæ campos. ut nō copia illa quidem. sed inundatio quædam effusissima esse uideretur rerum incredibilium. Prima

eius oratio in maximo conuentu habita Principum Christianorum Papiam Vrbem situ loci:magnificentia ædium priuatarum:salubritate cœli:cōmoditate comportationum: liberalitate Principis:comitate gentis:lautitia Vrbis copia rerum.fluminum.montium.lacuū feracitate sic cōmendauit.ut sibi famam nominis amplissimā. Vbi gloriam sempiternū cōparauerit. Videte quæ auspicia dicendi:aut quo primū in foro præludia fuerint eloquētiæ: imperio nata oratio:imperio uersata:semper de Imperio:de Regno:de maiestate dimicauit. Hortatus Mediolanenses ad fidem seruandam per omnia honestatis membra euagatus:libertatem cum legibus:leges cum æquitate imperatoria:æquitatem cum moderatiōe libertateq; coniunxit. Nec remissius ægit Viennæ quum Romani Pontificis auctoritatem tueretur:Germania tota contemni cœptam & conculcari. Tum Ratisponæ & Philippum Burgundum & Germanos alios ad bellum contra Turcos accendit:opēq; totius Christiani orbis nomine aduersus efferatam illorum rabiem implorauit:nec unq̄ alias uisus est Philippus ad eam expeditionem factus est ardentior. Etiam cōuentu Boemorum peregit oratione graui.& quæ auditori Calixto conueniret:apud quem non multo post quū calamitatem Christianam stragēq; deploraret & exhibuit ipse suas lachrymas & excussit alienas. Pannoniis & Viennæ primū.& in Austria secundo Federici nomine respondit.ut nunquā ornatius quēq̄ & apposite magis orasse faterentur:qui hunc dicentē audierunt. Germanos uero quo impulsu permouit aduersus impetum Turcorum:aut quem oratio illa diuina nō permouisse:qua cædes nostrorum:qua hostium barbaries inter orandum spectari & cerni uidebatur:quum raptas uirgines:recensa tecta:liberos in libidinem:parentes in seruitutem adductos:iugulatos senes.infantes parieti allisos: statuas simulachraq; templorum in cœnum:in mare demersa:in flammas deiecta cōmemoraret. Rursus Calixtum eodem fulmine atq; impetu perstrinxit.qua die Federici iuramentum exhibuit.& Asiatici belli necessitatē posuit in medium. Sic Alfonsum Neapoli ad transmarinam expeditionem uehementissime hortatus:laudes clarissimi Regis & præteritæ uitæ decus atq; ornamenta omnia in hoc uno bello reposita esse demonstrauit. Nec ulla unq̄ in re uisus est occupatior q̄ uires Christianas aduersus Turcorum perfidiam armaret: siue illa uis ingenii & pietas inaudita hoc studium tantum pareret:siue compertum illi esset diuinitus deberi sibi tantæ rei curam:pertinereq; ad se Christiani orbis defensionem:esseq; aliquando se huic tanto Imperio persuturum. Sed hæc ante Pontificatum acta sunt omnia.ubi etsi par gratia: non tamen eadem auctoritas affuit. Nam & eloquentiam.ut cætera nonnihil auget fortuna:ornat dignitas: illustrat Imperium. Quid Pontifex Maximus creatus? Tum uero immortale illud & infatigabile ingeniū sese quanti esset aperuit nunquā antea totum:hic largissime effusum ē. Audiuimus eum Mantuæ hortantem ad arma pro Religione capienda:quod auditum fulmē tonare altius q̄ Pii oratio auribus hominum insonare uisa est? Quis tam constanti fuit pectore:tam siccis oculis qui non se totum dederit in lachrymas pro misericordia: in iram p̄ uindicta:in spem pro præmiis? Quum ille animos omnium tanquam manu arreptos omnem in partem ageret accensos in odium barbariæ crudelitatis:doloremq; uastitatis Christianæ:an non rapi omnes & circunagi oratione uidebamur? & uno momento temporis e metu in spem & spe in metum trahi:ut tum demum homines nostri temporis quanta uis esset dicendi sensisse faterentur. Et quum totiens eodem in loco hisdem de rebus dixerit: quotiens fuit de statu rerum:de uoluntate Principum: de responsis Regum: de mandatis legationum differendum:semper uisus est dicere diuersa & seipsum copia:ui: ornatu superare. Aegit eodem in loco de iure Regni Neapolitani contra Renatum:ubi decreta maiorum conuenta Pōtificum:tributa Regum superiorum:obiecta Gallorum & calumnias Renati artificio incredibili collegit:collecta dissoluit:dissoluta refellit & confutauit. Romæ Legatis Ludouici Regis quum responderet:quæ unquam est audita tanta: aut de quo unquam Rege illo in loco dictum illustrius? Quum uetustatem Regum Galliæ:magnitudinem rerum foris domiq; gestarum expeditiones transmarinas Religionis causa susceptas bella uaria olim gesta in Italia pro dignitate summorum Pontificum conseruanda: quum antiquitatem familiæ:nobilitatem gentis:Reges omnes Regumq; nomina Ludouici ipsius genus:mores:Imperium recenseret. ut constet Legatos ea tunc accæpisse de Gallorum Regibus.& eorum gloria quæ Galli ipsi nunquam audiuerunt. Respondit hoc modo ad Subaudienses:ad Tarraconenses:ad Lusitanos:ad omnium gentium legatos.ut omnia de omnibus habere comparata initia incrementa uarietates regnorum uideretur supra q̄ capere mortalis hominis possit memoria. Qua præterea gratia:quo pondere katherinæ senensis merita complexus est:quum eam inter Diuas referendam esse declarauit. Vita omni in medium

medium adducta:probata:confirmata:quo in loco cultum sacrorum: cærimonias rerum diuinarū:obseruantiā religionis:ritus pontificios:mores maiorum:decreta sedis Romanæ ita euoluit.ut omnia diuinitus adducta atq; explicata esse uiderentur. Infinitū eēt persequi omnia oratione. Illud aperte constat:post multas ætates oēs quicūq; fuerunt rerū scriptores a Pio uno magnitudine:uarietate:copia eē superatos. Nullus est locus in orbe terrarum paulo celebrarior:in quo non declinauerit. nullū Regnum aut Imperium Christianum:de quo non dixerit. nulla Ciuitas liberalis:nulla natio quæ illum non audierit: nulla tam remota & incognita & inaccessibilis Regio ad quam Pii uel notitia uel fama non peruenerit Semper de statu Regum:de concordia principum: de Imperio Christiano & tranquillitate. de pace. de quiete orbis terrarum disseruit. ut omnis eius. oratio atq; uita ad publicā utilitatem omnium. & cōmodum singulorum:ad defensionem & propugnationem Religionis semper fuerit armata:semper in archa campisq; rerum altissimarū. cum singulare laude immortaliq; gloria uersata. Vnum erat reliquum genus:id erat ut Cosmographen nō negligeret in hoc quoq; exercitatus est:nec quisquā ætate nostra hac in re:ut in cæteris:illi potuit comparari. Orbis totius situm aggressus Asiam minorem totam absoluit. Germaniā quanta est distinxit interuallis:loca omnia locorūq; res gestas memoratu dignas contexēs ut eam q legat plenam habeat morum hominum oppidorūq; notitiam. Erat inter manus quū decessit Asia maior. Acerba mors nobis quæ tantos fructus abstulit illi nūquā nō matura q semper uicturus est mortuus in hoc quoq; genere distinctus & clarus ubiq; summus ac sui similis. Quis est igitur:quis est obsecro quem tantis negociis quicquā studii:aut in tāto studio quicquā negocii præstare censeamus potuisse:cuius plures uitæ actiones q̄ huius scriptæ:aut cuius æque tanta scripta quantæ huius actiones commemorentur? Quis aut in priuata uita difficiliora:aut Imperio maiora:aut in Pontificatu gloriosiora gessit:aut in oī genere doctrinæ plura nobis elimatoria reliquit. Itaq; uirtutes amplissimum quenq; uel singulæ effecissent. Hæ uniuersæ cumulus exaggeratissimus hunc unum exornarunt: ut in ullo quisquā genere laudis uel mediocriter claruit in qua hic non fuerit longe eminentissimus. Habetis iam Pium totum:non quidem quantus fuit ille. Quippe qualem nulla ætas nec tulit nec feret. sed quantum imbecillis ingenii tenuitas eum nobis potuit ostendere. Nam eius diuinitas laudes æquare oratione uel solus Pius potuisset:uel nullus mortalium potuisset. Si quæritis priuatum hominem nemo tantum absoluit negociorum in omni uita:quantum Pius in priuata. Si postularis Imperium:id quod nemini mortalium contigit & illud Cæsareum magna cum laude administrauit. & hoc Pōtificium summa cum gloria gessit:ut solus post hominum memoriam æqualem se tantæ sedi præstitisse. illiusq; implesse maiestatem uideatur. Si dotes requiritis ingenii:ea quæ nemo adhuc mortalium est assecutus & sunt diuersissima. Scripsit artes liberales:scripsit Poemata:scripsit Cosmographia: scripsit Dyalogos:epistolas:orationes. historias. Scripsit nulla in re mancus:ubiq; plenus & totus:omni uitæ:omni officio satisfecit. gloriosus rebus gestis. gloriosus religione. gloriosus pace. gloriosus bello. in uita. in morte. in posteritate gloriosus: atq; adeo gloriosus . ut gloriæ suæ splendore cum Italiam omnem:quæ illum pertulit. tum imprimis Vrbem istā in qua natus est clarissime illuminauerit:& habitura sit ætas nostra: quod de se gloria sempiterna loquantur posteri.

IOANNIS ANTONII: CAMPANI: PFRVSIAE IN FVNERE MAGNIFICI NELLII DE BALIONIBVS ORATIO

I uetera illa maiorũ instituta ad hunc usq; diẽ permanere uiri Perusini & morẽ suum priscũ integre seruare potuissent. ut funera clarorũ hoium a sũmis uiris ornatissimisq; Oratoribus celebrata auctoritate & copia dicendi exornarent: nequaq̃ ad me cõmendatio uiri optimi atq; illustrissimi peruenisset. Nã & multi ex tanto cœtu frequentiaq; doctissimorũ hoium extitissent: qui hãc sibi tã præclarã dicẽdi occasionẽ uendicaturi: oẽs ad id munus impetrandũ uires conatusq; adhibuissent. Et ego nũc squalidus: ac sordidatus inter acerbissimos luctus filiorũ. nepotũ. amicorũ me cõtinerem. & officio functus meo: cõfectus mœrore: lugubris: deiectusq; iacerem: lachrymarẽ: gemerẽ: lamentarer. & quod cæteri faciunt meme dolentissime & acerbissime afflictarẽ. Sed quũ uideã ueterẽ illũ honestandi funeris morẽ: siue uetustate annorũ. siue opinionũ uarietate & cõsuetudine eẽ sublatũ: comprimendũ paulisper statui dolorẽ meũ grauissimũ atq; acerrimũ: nec ulla auctoritatis: aut ingenii ratione habita: quod summi hoies diuiniq; oratores ueteri instituto facere solebant optimi & clarissimi uiri funebrẽ cõmendationem suscepi: partim ne tam ueræ: tam nouæ: tamq; accumulatæ laudes taceri oratorũ inopia uiderentur: partim ut qui summis ab eo atq; immortalibus fueram affectus beneficiis: quoniã uiuenti gratias alio pacto referre non poterã: morienti non sine graui acerboq; dolore: hac quãtulacũq; ingenii mei facultate psoluerẽ. Qui etsi uereor ne plus illi obscuritatis afferam reticendo per multa: q̃ splendoris pauca atq; exiliter dicendo: audebo tñ apud uos qui eũ optime cognitũ perspectũq; habebatis: nõ laudes quidẽ suas: id enim immensũ eẽt & prope infinitũ. sed indicia quædam & quasi capita laudum suarum aperire: & ad hoc funebre & luctuosum dicendi genus quanta maxima fieri poterit breuitate referre. Neq; in eam uos adducam opinionem: ut non ueras a me laudes exquiri. sed cõmentitias potius & fictas afferri censeatis. Laudamus enim plærũq; bonos & probatos uiros: nõnunq̃ etiam malos & detestabiles cõmendamus. Sed bonos: nescio quo pacto: liberiore laudare fronte: multoq; iocundius illorum facta celebrare consueuimus. Quod quãq̃ ita se habet. & hoc mihi uideo multo debere esse gratissimum q uirum nobilissimum atq; clarissimũ. Nellum Balionium non apud ignotos aut alienos. sed apud uos amicos: propinquos: affines qui eũ multo melius q̃ ego ipse: multoq; antiquius cognouistis cõmendabo. Itaq; si quid afferam uanum. fictum. simulatum. falsum. cõmentitium ex hoc me dignissimo loco deiiciendũ præcipitandũq; cum hac mea hodierna oratione putetis. Vos ego iudices: uos testes adhibeo. Hoc tãtum a uobis impetrari uelim. ne egregias & singulares eius uiri laudes. & amplas diuinasq; uirtutes orationis meæ terminis plene contineri posse existimetis. Immensæ sũt. n. & prope infinitæ. ut nulla tanta flumina dicendi: nullum tam uberrimum orationis genus adhiberi possit: quod quidem sit cum eius incredibilibus & pœne diuinis laudibus comparandum. nullum tam perfectum elimatũq; ingenium: tamq; omnium magnarum scientiarum atq; artium disciplina & cognitione refertum: quod non exile atq; incultum futurum sit: si cum huius illustrissimi uiri dignitate atq; amplitudine conferatur. Nam quia nos primum aggrediemur? Quid potissimum in eo uiro præclare magnificeq; proferemus? Nũ laudabimus nobilitatem? Erat ut scitis omnes: genere: moribus natura nobilissimus. Nũ modestiam extollemus? Erat omnium quos unq̃ ipse uiderim modestissimus. Num prudẽtiam: equitatum. mansuetudinem cõmendemus? Et prudentissimus & iustissimus & mansuetissimus habebatur. Attendite quæso uiri Perusini. & uestras mihi: si placet: aures paulisp accõmodare. Nihil uobis debet esse iocundius q̃ Ciuis uestri laudes uirtutesq; sentire: atq; Ciuis qui iustitia. probitate. mansuetudine parem nunq̃ in hac uestra ciuitate habuit neminem: qui salutem huius Vrbis: qui concordiam ciuitatis: qui status uestri tranquillitatẽ diligentissime semper studiosissimeq; curauit. Non ego illum summum fuisse Regem: nõ Imperatorem præclarum aut deum aliquem in terris dicam. Sed ciuem fuisse omniũ qui ætate nostra fuerint optimum sanctissimũq; contendam. Ciuem inquam: imo uere Ciuitatis uestræ principem cæteris omnibus cum hisipsis uirtutibus: quas pauloante dixi: tum etiam gloria singulari & præcipua uitæ integritatem præstantem. Quãquã in tanta copia diuinarum laudum difficilius mihi erit modum tenere orationis: q̃ qui orandum dicendumq; sit excogitare atq; perquirere. Vndiq; sese admirabiles illius uirtutes proferunt: & hoc meum

dicendi initium ipsa multitudine demorantur & copia ut quo me uetetam. aut quid potissimum aggrediar in tanta multitudine magnitudine: uarietate amplissimarum laudum plane non habeam. Sed incipiam aliquando: nec tenebo uos suspensos diutius. Primum huius ornatissimi uiri aperiemus dignitatem. Mox grauem atq; acerbum casum uestræ Reip. deplorabimus. Postremo dolorem nostrum maximum atq; acerbissimum aliquantulum: si fieri poterit: leniemus. Nam tollere illum funditus tanto amisso Ciuitatis ornamento: ac radicitus statim extirpare: hac mea quidem sententia: medicamenta non possunt. Sed ut a nobilitate initium dicendi faciamus: summo amplissimoq; loco & nobilissimis clarissimisq; ortus parentibus: quam ipse maiorem sibi peperit uirtute sua. maximum quoq; a moribus nobilitatis splendorem accæpit. Quod etsi uos etiam tacente me: ignorare non arbitror: paucis tamen id aperiendum. & memoriam uestram breuiter quasi excitandum admonendamq; constitui. Multæ sane claræ atq; illustres familiæ in Hetruria. aliquæ etiã in Vmbria. multæ in Picentibus cõmemorãtur. nonnulla & in hac uestra Ciuitate domesticæ nobilitatis insignia & habẽtur & extant. sed pace uestra loquar: nulla in Hetruria. nulla in Vmbria. nulla in Picentibus. nulla deniq; tanta hac in uestra ciuitate nobilitas: quæ non æquo sit animo a Balionia domo non æquari solum. sed etiam superari: longeq; anteiri patiatur. Loquor enim libere & uos Optimates omnes nobilissimos esse non nego. Sed sinite quæso mihi morem geterere & in hoc commendatorio campo solutis habenis: libera atq; oratoria lege uersari. ubi si quid paulo accuratius laudari uolumus: omnem in id dicendi uim studium: copiam: ingenium conferentes quendam quasi torrentem orationis effundimus cætera in comparationem adducẽtes. aut extenuamus: deprimimus: obscuramus: aut æqua bilibus examinata pari lance trutinaq; circunferimus. Balionii etiam si nudum atq; exile dicendi genus afferre uellem: cæteris huius nationis familiis. nobilitate potentia. gratia. uetustate antecellunt. multisq; sæculis antecelluerunt. Quorum nomen per finitimas urbes: oppida: ciuitates. omnium deniq; uicinatum gentium loca celeberrimum atq; clarissimũ. ut nihil apud eos nobilius reputari: nihil magnificentius atq; illustrius haberi uideat. Quæ opinio nobilitatis non modo uestram hanc persuasit oram: sed uniuersam pœne Italiam occupauit. Quid dicam hanc nobilissimam uetustissimamq; Ciuitatem: in qua Balionii multis iam sæculis Principem semper dignitatis locum obtinuerunt: summo nobilium omnium Optimatiumq; consensu. Itaq; si quando alterius factiõis uiri Plæbem secuti summam sibi rerum statumq; Ciuitatis uendicare potuerunt. Balionios partim Vrbe præcipitatos atq; eiectos: partim ferro crudelissime atq; immanissime trucidatos: funditus delere: totaq; pellere Italia conati: nunq̃ se tutos esse putauerunt q̃diu illi suis in finibus uel inopes deiectiq; morari dicerentur. Secundis uero rebus & Optimatibus in Vrbem receptis. Balionii gubernacula gesserũt Vrbis. Balionii ciuitatis istitutamores: legesq; cõseruauerũt Balionii populum obsequentissimum Ciues charissimos. Ciuitatem semper amantissimam habuerunt: ut grana cum dignitate: dignitas cum gloria & auctoritate certarent. Ex qua domo quot Illustrissimos & auis attauisq; uestris coniunctissimos uiros habuentis: & uos recte ut opinor: uel uobis cognitos: uel a patribus uestris accæptos: memoria teneris: & ego mea complecti oratione nullo modo possem. Hos itaq; auos atq; attauos ita Nellus imitatus est: ut maiores suos non æquasse solum: sed eosipsos longe superasse gratia: consilio: integritate uideatur. Dicerem de laudibus Ciuitatis: quæ & ipsa splendorem illi nõ mediocrem potuit afferre. sed est a nobis alias his de rebus hoc in loco dictum & res est lata atq; ampla: ut ne longissima quidem oratione plene explicari: nedum breui orationis parte perstringi possit. Quocirca Vrbis uestræ nobilitatem: gloriam: uetustatem de quibus nunq̃ satis multa dici possent: hoc in loco dimittemus: hoc tantum dixerim: non minus illum Perusiæ ornamenti: q̃ splendoris illi Perusiam attulisse. Sed hic quæso animum aduertite uiri Perusini: & me de nobilitate differentem diligenter ut soletis attendite. Maiores nostri qui omnium humanarum diuinarumq; rerum uoluerunt perquirere atq; inuestigare rationem: unũ præcipuum nobilitatis genus esse statuerunt: non solum in antiquitate generis & ueterum splendore situm: sed in uirtutis ornamento: morumq; integritate constitutum. Si qui igitur recte nobiles haberi uelint: & maiores claros atq; illustres habere oportebit: & sua se facere uirtute & probitate & præclaros. Porro nobilitatem ipsam antiquorum nobis quasi lumen & facem quandam esse putauerunt: ut si clarissimis nobilissimisq; parentibus orti: facta dictaq; illorum sequamur: seruemus: imitemur. Virtutes nostræ ꝓpter maiorem splendorem ac lucem q̃ latissimæ proferantur illorũq; ad uitæ nitorem clarius elucescãt. Sin uero turpes & omni scelere cõtaminatos mores habeamus: erũt nostra flagitia propter illam

Ipsam maiorum claritudinem longe notiora. Nec Clari aut Nobiles:quæ quidem est uir-
tus animi cum generis uetustate coniuncta:obscurissimi potius uilissimiq; censebimur. Vt
enim neq; gigantis filium:si modo sit pusillus gigantem dicimus. nec filium uiri sapientis
si modo sit insipiens sapientem appellamus. Sic qui claris ortus parentibus si animo fuerit
obscuro & deprauato:nec clarum:nec nobilem iudicamus. calliginis enim aliquid suis ma
ioribus afferre poterit splendoris aliquid accipere non poterit Quocirca ea mihi præcipua
uidetur esse nobilitas:quæ propria ornata uirtute:& sua cum maiorum sit splendore:digni
tate:gloria:uetustate coniuncta. Qualem fuisse in Nello Balionio uiro: quos ætate nostra
uiderim omninm optimo & sanctissimo negare non potest nisi qui ueritatem omnem cen
seant esse negandam. Quam præclaram & generis & morum nobilitatem:corporis etiam
elegantia atq; dignitas exornabat. Vultus perbenignus:iocūdissimus aspectus:incessus gra
uis plenus auctoritatis & gratiæ:& dignitas oculorum Imperatoria uidebatur:ut maiorum
suorum in illis luminbus hærere uestigia & splendorem quendam nobilitatis profundere
nitidissimi uiderentur. Cuius si omnem Cursum ætatis consyderemus:& casus uarios fortu
næ:quibus ab ipsis est incunabulis agitatus complectemur. Deinde quanta industria i ma-
gnitudine animi:patientia effugerit:restiterit:tolerauerit reputemus: non poterimus non
illud quod res est existimare eum uirum a Diis immortalibus ad res magnas & præclaras
obeundas:a maximis grauissimisq; periculis diuinitus esse seruatum. Sextumdecimum na-
tus mensem:patre ab inimicis interfecto: in exilium a nutrice deportatur una cum altera
nutrice maioris fratris:qui annis eum paulo plus duobus anteibat ætate. Qui quum Spel-
lum:quod erat paternum oppidum:confugissent:essentq; annum totum illic commorati:
patris interfectores ne aliqua uia effugere possent: oppidum ipsum magna ui armatorum
circunsederunt:pauloq; post noctu mœnia ingressi pueros: in ipso tumultu magno studio
quæsierunt. Quos quum a nutricibus surreptos Spoletum confugere accæpissent:statim ex
ploratores uarios in omnem partem misere:qui fugientes confoderent. Sed fortuna quæ
plærunq; res humanas suo uersat arbitrio:non passa est quos ad amplissimam parauerat di-
gnitatem:eos in inimicorum uenire potestatem:necariq; infantes quos uiros statuerat fu-
turos amplissimos. Insequentibus igitur:quibus interficiendorum puerorum cura erat da-
ta nutrices iam procul arma sole repercussa:uimq; hominum paulatim appropinquantium
inspicientes:in uicinam aream diuerterunt:& sese in stipulatum aceruo una cum infantibus
occultauere:rusticis:qui rem omnem ut sese habebat cognouerant:palea densissima conte-
gentibus. Res mira & pro ætatula incredibilis. Eum puerum de quo futura est oratio: quū
uagitus emittere & sua se uoce prodere cœpisset:interminante nutrice:si uagire pergeret ac
non statim sileret mãmas nunq̃ se amplius porrecturam:ita statim uocem coercuisse: ut ab
ipsa natura constantiam hausisse & sese id ætatis forticulum præbere uideretur. Paulo post
inimicis magno strepitu transeuntibus ac de nutricibus puerisq; diligentissimæ percontan
tibus:responsum est transitum illac ea die fecisse neminem. Qua re audita illi aliam ingres-
si uiam. Spellum re infecta reuertuntur. Nutrices q̃ celeriter Spoletum confugiunt. Sed
quum iam undiq; a patricidis insidiæ strui. omnibusq; modis lœthum intentari uiderentur:
sic enim existimabant:si pueri quos magnas sciebant habere clientelas:ad ætatem euasissent
grandiorem:securos se in uita fore non posse. Quocirca omni ui atq; studio:quos ferro ap-
te non poterant:clam ueneno conficere conabantur. Hac re animaduersa:nutrices nil am-
pliius expectandum ratæ. Corizanum q̃ occultissime proficiscuntur: qui quum non multo
tutior uideretur locus:aliquot dies commoratæ pueros ad sororis uirum:qui Veterem Vr-
bem incolebat per densissimas sylua:opacissimaq; nemora detulerunt a quo summa pieta
te suscepti sunt & educati:sed precipuus in hunc de quo loquimur puerum amor conflatus
est suauitate quadam morum & infantili comitate naturæ. Iam tamen indolem illam ani-
mi egregiam & præclara præseferre:& spem de se polliceri maximam atq; amplissimam ui
debatur. Qui quum ad annnm ætatis quintodecimum peruenisset & sese bonis artibus
quantum locus ille pati potuisset satis instructum putaret:maiora concepit animo q̃ & ætas
& fortuna postularet. Quippe qui secum ipse cogitaret:crebroq; id animo reuolueret:ma.
ximis se & clarissimis parentibus natum esse. sed ab inimicis prius q̃ fructus aliquos percipe
re potuisset:e Ciuitate pulsum in exilium e magnis inopiam egestatemq; redactum. nec so-
lum e summo loco amplissimaq; deiectum dignitate. sed ipso etiam parente crudelissime
spoliatum. Hæc quum sæpe cogitaret. incredibili recuperandæ dignitatis:ulciscendæq; in-
iuriæ ardore incensus ferebatur. Itaq; non amplius his in locis morandum:sed il linc tanq̃
ales ubi coaluit e nido ad inquirendam æscam euolandum constituit. Cui si amplæ faculta

tes summiq;

res:summiq; deerant apparatus:animi tamen magnitudo non deerat. Primum parua coacta manu agricolarum pastorumq; eorum qui finitima rura & syluas incolebant Colazonum paternum oppidum:quod imbecillitate mœnium pauloante in hostium uenerat potestatem ui capit.quod deinde munitissimis turribus ac mœnibus instructum:& muris latissimis ac uallo naturaq; munitum:nunq̃ postea ab eius Imperio & potestate defecit. Mox ad Pontem pactolum:quod super Tybris ripa ædificatum.egregieq; flumine ipso munitũ ab hostibus capi non poterat:præsidii imponendi causa proficiscitur:ibiq; ab inimicis diuturna obsidione facta:prius illi diuturnitate fatigari:q̃ terrere Nellum: oppidumque expugnare potuerunt. Nec multo post quum excursionem quottidie faceret:agrum finitimum uastaret:hostes insidiis: ut ferebat necessitas: potius q̃ aperto bello lacesseret: tantum huic Ciuitati incussit terroris: ut nemo portas exire: nemo agros suos uisere: longiusq; ab Vrbe discedere auderet. Interea Clientes paternos: quorum ingentem habebat in Ciuitate multitudinem:aliquos præcipitari in exilium:nonnullos supra q̃ fortunæ paterentur maximo ære mulctari: plurimos in carcerem trudi ac securi percuti audiebat. Quæ omnia quum molestissime impatientissimeq; perferret:efferuescentem animi ardorem atq; impetum amplius cohibere & frænare non potuit:& quum ætate ad audendum prona: ad agendum inconsulta: tum magnitudine animi ad propulsandas iniurias intenta fretus: noctu hanc Vrbem magno cum periculo ingreditur: forum adit: carcerem maxima ui effringit: clientes paternos:quorum nomina memoria retinebat:alios cathenis eximit alios compedibus soluit:eosq; omnes tanto periculo liberatos Ciuitate deducit. Ipse per medium reuersus forum clamore ac strepitu omnia permiscet. aduersæ factionis hominem ante ipsius Vrbis mœnia nocte suspendit. Quibus rebus exterriti qui Ciuitatem regebant:hunc unum maxime ex omnibus metuebant. Sed erant fortasse tam fortia & preclara gesta nõ naturæ magis & ingenio q̃ ætatis feruore tribuenda. At uero quæ postea fecit considerentur. Num animum remisit unq̃? Num quicq̃ abiectius commisit? Immo uero augebatur indies præclara uirtus & magnis gestis rebus: ad maiores semper gerendas incendebatur. Quæ res quum inimicos sollicitos haberet:magnæ in eum nocturnæ diurnæq; insidiæ struebantur. Quas ille quanq̃ nimia gloriæ cupiditate incensus:consilio tamẽ atq; astu superabat. Dum hæc in agro Perusino gererentur. Tartalia quidam summæ ĩ re militari auctoritatis quum magnis coactis copiis bellum Thudertinis inferre cœpisset oppidum quoddam: quod ad Nelli sororem pertinebat:omni traducto exercitu oppugnare statuebat. Quæ res quum ad Nelli aures peruenisset:parua coacta manu:per media hostium castra ad oppidum penetrauit:præsidiumq; imposuit. Sed quum eam ad obsidionem paratus aduentaret hostis mœniaq; circunsederet:nec esset discedendi facultas capto oppido dies aliquot arcem ipse totam defendit. mox quum re frumentaria deficeret:nec cibo solum:sed etiam potu carendũ esset:turrim unam duntaxat defendendam constituit:reliquam arcem hostibus aperiendã. Quod eo consiliu facere instituit: ut & loco esset munitiore: & defensoribus non multis ægeret:quo diutius re frumentaria suppeditante:obsidio facilius tolerari posset omnibus totius arcis munimentis:armis:tælis:frumento:lignis:aqua:sale:aceto:unam in turrim cõuectis:& ex his qui arcem custodiebat plærisq; dimissis turrim ipsam magna ui animi:summaq; uigilantia tuebatur. Aqua iam deficiente:quum nec aceti quidem magna extaret copia:dictam quidem rem & dictu sordidam:sed tamen utilem & magno dignam animo excogitauit:ut qui secum turrim defenderent:unum in locum mictum irent omnes: aliquantuloq; aceti supermixto non tam pro uoluptate biberent:q̃ pro necessitate sitis ardorem extinguerent:spiritumq; sustentarẽt. Admirabilis constantia: nec nostra solum imbecilli & iam effœminata:sed forti & seuera maiorum ætate digna. His igitur artibus uitam extorrem agens:maximam de se spem fecerat:ut si aliquis motus in Hetruria fieret: aut si quis in Ciuitate tumultus oriretur:facile statum recuperari posse. Attonitis qui Ciuitatem regerẽt: & rebus suis maxĩe diffidentibus. Ea tẽpestate Braccius Perisinus eiusdem factionis uir maximis reb⁹ gestis in Italia. non solum nomen sibi in re militari clarissimum: sed exercitum quoq; maximum & lectissimum comparauerat. Hic ascito sibi Nello:fratreq;:quorum amplissimã sciebat esse in hac Vrbe auctoritatẽ & gratiam:facile sibi persuasit Ciuitatis Imperium assequi posse:si recuperandi status gratia iuuenes in Ciuitatẽ restitueret. Quocirca Imperii cupiditate dissimulata primum agrum Perusinum excurrit. aliquot deĩde captis oppidis:nõnullis ĩ eius ptãtem sua spõte iuuenũ causa uenĩẽtibus Vrbẽ obsidere cœpit paucisq; post diebus cõmisso cum his qui ad ferendum auxilium uenerant prœlio:mictis ac profligatis hostibus Ciuitatem omni spe destitutam in deditionem accæpit:uno consensu. & eorũ

qui pauloante Ciuitati præsidebant.& Optimatum quos secum in castris habebat:quos eo consilio sibi asciuerat:quo facilius Ciuitatem illorum præsentia & auctoritate potiret̃. Aut si id libere fieri non posset aliqua intra mœnia oriretur seditio. Plæbeis ipsis inter se uulgi more acerrime dissidentibus. Ciuitate in deditionem accepta: reductisq; in Vrbem Optimatibus & pristinæ dignitati restitutis:Nellum ac fratrem primum Vrbem ingredi uetuit. Existimabat enim Ciuitatem omnem statim si intromitterentur:ad eos uisendos i salutandosq; concursuram & sese quem illa pauloante dominum uocauisset neglectum iri. Verebatur etiam ne quem triumphum uicti Ciues uictori Duci decreuissent: is non tam sibi q̃ duobus fratribus:quos magno studio totius populi expectari audiebat:paratus esse uideretur. Quocirca specie quadam conciliandæ prius Ciuitatis quindecim circiter dies extra Vrbis mœnia statuit detinendos. Sed longe eum fefellit opinio. Nam ubi prius de aduentu iuuenum nuncius est allatus:uniuersa Ciuitas ad eos quottidie cōmeabat:partim eorum q parentem secuti:filios cognoscere iisq; se dedere cupiebant:partim qui spectādi gratia una cum aliis ferebantur. Quod quum Braccius animaduertisset: ueritus ne quid ex ea mora suspitionis oriretur:q̃primum in Vrbem reuocari iussit:quibus uniuersus populus obuiam profectus est multitudine incredibili:ut omnes aditus:uiæ:forum:compita hominum frequentia complerētur. Sic tanta lætitia atq; plausu:quos fortuna per mille casus exercuerat: ad domum tandem paternam:uniuerso comitante populo peruenerunt. Tum uero tota ciuitas lætitia compleri:nouos ludos excogitare:festa nunq̃ antea facta exquirere horum aduentu:uultu.animo.cantu.lætitia gratulari conabantur .nemo sibi tam magnis pollensq; in Ciuitate uidebatur:qui eorum domum frequentare:munuscula conferre per forum longo cœtu hominum comitari non sibi pulcherrimum duceret:plurimumq; inde assequi arbitraretur auctoritatis.ut qui propior accessisset:is cæteros dignitate anteire putaretur. Statim igitur Nellus paternas amicicias exquirere:clientelas recognoscere:allicere animos populi:omnes humanissime salutare:amicos tueri:omnium deniq; beniuolentiam parare cōtendit. Parentis interfectores:qui in ipso tumultu Ciuitatis effugerant per omnem Italiam petendos:necandosq; constituit.& quod constituit curauit. & quod:curauit effecit: aliis p mediam hanc Vrbem equorum impetu raptatis euisceratisq; aliis ubicunq; inuenti essent ferro minutissime trucidatis. Sed quum satis iam parentis manibus inimicorum sanguine parentatum existimaret:omne ingenium:āc uitam in comitatem:gratiam:mansuetudinē conuertendum ratione sibi proposita:in reliqua uita honestissime semper integerrimeq; uiuendi. Id autem ita statim præstitit.ut ex illo priore alterum natum hominem existimares feruore illo iuuentutis non ætate extincto.sed morum atq; ingenii bonitate deposito .adeo natura ipsa ad omnem cultum disciplinamq; suscipiendam accōmodatus:mores pro arbitrio q̃ facillime cōmutabat. Illudq; crebris solebat usurpare sermonibus. Imperium sæpe ēt a stultis quæri propagatiq; posse:quæsitum & propagatum nisi a sapientibus regi & conseruari non posse. Quo omni studio ad regendnm conseruandumq; statum Ciuitatis intentatus alias sibi ratiōe uiuendum constituit:ut & leges ualerent seruarenturq; mores & instituta:tum consilia bonorum Ciuium plurimum in Ciuitate uigerent:ipse uero sic suam retineret dignitatem:ut non ui quicq̃ aut impetu faceret:uerum auctoritate:gratia:consilio gereret:omnibusq; in rebus præcipuam seruaret integritatem.quanq̃ hoc ab ipsis ut dicitur icunabulis præstitisset:ut & mansuetissimus habitus esset:& integerrimus.nec plus ætas illa tenerior libidinis:q̃ matura modestiæ habuisset & grauitatis. Sed liquidius admirabiles & diuinas uirtutes:quibus erat præditus intelligetis:si singulas seorsum explicantes nihil mixte confuseq; agemus sed omnia separatim distincteq; proferemus:& quo pacto in Ciuitate uixerit referemus. Diximus de nobilitate generis.pauca quædam adiecimus de moribus: in quibus omnis:mea quidem sententia:nobilitas uersabatur. Tum qua magnitudine animi casus aduersos fortunæ superauerit aperuimus. Virtutes nunc alias breuiter aggredimur: qbus ornatus ille atq; instructus hanc potentissimam Ciuitatem multis iam annis ita rexit & gubernauit:ut nihil fuerit illa perpessa calamitatis.ita conseruauit:ut cæteris Italiæ populis diuturno ac continuo bello uexatis:soli Perusini tranquillissime pacatissimeq; uixerunt. Et si scio multos ex uobis contrahere uultum:& hanc communem plurimorum Ciuium laudem huic uni ascribi:grauiter & iniquo animo ferre.quippe quæ sibi cum cæteris Optimatibus communis esse uideatur. Quod equidem non inficiarer: nisi tantum fuisset in Nello auctoritatis:ut cæteri omnes eum unum intuerit & eius prope nutum obseruare.omnibusque in rebus obtemperare & quasi parere consuessent. Quod ille in consilio deliberasset. q̃q̃ idem dissuadere uoluisset:aduersabatur nemo.eius sententiam sequebātur omnes. Sed

unde

unde sibi tantū auctoritatis præter nobilitatem & genus ī Ciuitate comparauerit breuiter aperiemus. Principio ad præclaram illam uetustamq; domestici splēdoris dignitatem atq; amplitudinem generis: de qua pauloante diximus admirabiles animi uirtutes & qua si do tes ornamentaq; adiunxerat. Honestatem. Mansuetudinem. Liberalitatem. Prudentiam. Fidem. Integritatem. Moderationem. Iusticiam. Pietatem: de quibus sigillatim pauca di- cam: cætera uosipsi oratione admoniti cogitabitis: & uberius q̄ a nobis explicari queant re- cognoscetis omnia. Primum igitur de Honestate & Modestia uerba faciam. quam sic in il- lo præstantissimo & clarissimo uiro præcipuam atq; admirabilem inueniemus. Si cæteros ætatis nostræ homines q̄ petulanter obscœneq; & loquantur & uiuant nunquā; impudica & abiecta sint fronte consyderemus. Nunq̄ ille alterum pedem in conspectu hominum & ne in filiorum quidem præsentia denudasset: nunq̄ brachium paulo: ut fieri solet: lasciuius exer cuisset: pectus palam aperuisset nunq̄: ut ne uirgines quidem uel illæ Vestales honestius pu dorem seruare: q̄ hic maiestatem & uerecundiam retinere potuissent Nullum unq̄ turpitu dinis aut flagitii protulisset uerbum: non foris: non domi: non cum filiis: non cum amicis: non deniq; cum aliquo genere hominum impudentius aut locutus: aut uersatus est. Fami- liam quoq; eadem integritate & modestia præditam & sanctissimis moniris præceptisq; in structam honestissime domi: multoq; honestius foris & loqui & facere instituerat. Exem- plum quoddam domesticæ sanctitatis ante oculos parentem habebat: quo se filii tanq̄ ad speculum intuerentur & uirtutis sese comerent ornamentis. Contemplamini quæso alio- rum domos: & q̄ proterue uiuatur consyderate. Nullum tam pudendum membrum in no- bis: nulla tam flagitiosa turpissimarum rerum uocabula: quæ in eorum ore non quottidie tanq̄ magnificum quid gloriosumq; uersentur. Hic amores domi ad fenestras decātat suos ille amicæ nomen aut simulachrum atq; imaginem per tabulas: parietes: ianuas: perq; ipsa uestimenta pingit atque intexit. Alius meretrices noctu uel etiam ut est audacia uel libido interdiu domum deducit. Omnis præterea sermo de cultu & præstantia mulierum. Non- nulli si q̄ uerbis maculam infundere & depeculare queunt: in id omnes ingenii neruos intē dentes: quam factis contaminare non possunt uerbis deturpare obscurareq; nituntur. Tum noctu per uicorum angulos tripudiis: cantu: strepitu tanq̄ debacchari peruagātes: nihil tam dictu absurdum atq; impudicum: quod non illi ad amicæ hostium concinere: uatioq; gene re instrumentorum nocturnos mariti somnos: de muliere non dicam: excitare perturbare- que conentur. Plæriq; phana Deorum immortalium nefariis libidinibus polluere: uirgi- nes Vestales sollicitare: nihil quod ad flagitium committendum religionemq; sanctissimā uiolandam pertineat: intentatum dimittere. Deos atq; homines ad explendam animi libi- dinem contemptos habere non dubitant. & quo plus habent dignitatis: opum: diuitiarum: potentiæ: eo sibi plura scelestioraq; licere arbitrantur: ut difficillimum sit hoc tempore cum summa fortuna morum integritatem esse coniunctam. At uero quid simile in Nello: cuius os diuinum quoddam oraculum: sāctitatis: honestatisq; plenum: nihil unq̄ molle aut effœ minatum: nihil fractum muliebreq;: nihil deniq; obscœnum aut turpe proferebat. Domum uero bonis exemplis institutisq; plenam: uacuam illecebris atq; flagitiis. sermones integri: uerba incorrupta: mores optimi sanctissimiq; decorabant. Nec erat quisq̄ tam abiecta fron- te: tam nullo pudore & uerecundia præditus: qui ubi illam intrasset domum: tanq̄ sacrum ingressus locum: non omnem statim petulantiam: obscœnitatemq; deponeret: quadam non illius uiri solum: sed totius domus familiæq; reuerentia & quasi maiestate sanctimo- niaq; perculsus. Quippe ut in templis suis Apollo: sic Nellus domi nihil nisi honestum: san ctum: decorum: aut loqui quenq̄: aut facere sed omnia caste atq; integre agere uolebat Quæ res sic animos persuasit omnium: ut rem existimarent impiam atq; nefariam & acri dignam supplicio: si quid unq̄ eius in domo: non dicam in præsentia indecorum effusumq; non fe- cissent modo: sed etiam cogitassent. Quid dicam summam inauditamq; modestiam? qui ne que factis unquam: neq; dictis quenq̄ nisi iustissima de causa lacessiuit: multaq; uix in tanta potentia & dignitate patienda: sic pertulit: ut sæpe non paruis prouocatus iniuriis ne unum uerbum refuderit cōtumeliæ: & ut sunt qui uetustate generis elati superare cæteros omnes uolunt: nobilitate per insolentiam atq; intemperantiam abutentes: cum factis: tum dictis Deos hominesq; contemnunt. Alii uestes ornatissimas auro purpuraq; intextas ostentare solent. Alii magna caterua hominum stipati per medium forum erecto collo: latis humeris graui passu incedere: plæriq; longum equorum ordinem nobis ultro inculcare omniaq; ad ostentationem iactantiamq; referre. & quod illi summam & tanq̄ Cæsarum putant nobili- tatem: homines imbecilles noctu in foro cædere: diuitum fortunas diripere atq; inuolare:

uniuersos conculcare:omni generi hominum iniuriam fecere:omnia deniq; uiolenter ni-
hil moderate agere. Quæ q̃ nequiter fiant:quãq; moleste accipiantur non ignoratis. At ue
ro Nellus quibus iure præferri:& cum potentia:tum dignitate anteponi potuisset:pares sibi
proprio officio atq; humanitate faciebat. pares uero:immo aliquãto inferiores:parem eni
in hac Ciuitate habebat neminem tanq̃ superiores obseruabat. Nam de uestitu quidem ni-
hil attinet dicere:non ille in tantis opibus diuitiis aurum aut gemmas ad locupletandam
uariandamq; purpuram exquirebat:sed usitato & pœne populari uestiendi genere conten
tus uix quibus mediocres Ciues delitiis utebatur. Dicere enim solebat animum non uestẽ
preciosum esse oportere. Et erant illi maxime ut scimus atq; amplissimæ facultates : quanq̃
eas non custodiebat auare:sed magnifice liberaliterq; conferebat. Quumq; maximas habe-
ret in Ciuitate clientelas:omnibus domum eius incredibili frequentia celebrantibus. aut
plærunq; solus:aut uno duobusue ad summum comitatus in forum ueniebat:cœtus & mul
titudinem stipatorum sic aspernabatur : ut plurimos qui sese aliquando sequi uellent abi-
re iussos tacita quadam uultus acrimonia & perturbatione repelleret. Tum in quo cæteri
tanquam arcem obtinent nobilitatis & ornamenti læuum dextrumue latus sic solebat con
temnere : ut nonnunq̃ ex infima plæbe hominem medium sibi : aut dextimum incede-
re iuberet. Ipse uero se nulli quantum ad loci spectaret dignitatem anteponeret. Cæ-
teri nisi magna turba constipati eant:nisi medium tenentes locum longis utrinq; hominũ
quasi alis cingantur:nisi famulorum cateruæ ordine longissimo subsequantur e sua statim
censent nobilitatis arce præcipites esse deiectos. Ille se sic nobilem existimabat si quos ante
ire posset honore eos sibi uel anteponi:uel saltem pares esse paterentur. Esse enim non uide
ri uolebat nobilis. Quocirca nemini detrahere:nullius imbecillitatem ridere. nulli facere
iniuriam:inuidere nemini:omnia q̃ moderatissime facere studebat:quos opprimere super-
ba potentia ualuisset eos mansuetissime subleuabat humanitate. Qui aliquem in Ciuitate
locum aut dignitatem habere niterentur nisi modo id honeste facerẽt:non modo:nõ ob
sistebat:uerum sua interposita auctoritate opem ferebat:extollebatq; ad amplissimum gra-
dum honoris. Qui quum in eo esset statu rerum:& fortuna constitutus ut multa sibi licere
in hac Vrbe:atq; impune fieri posse cognosceret:nihil tamen unquã ægit uiolentum:nihil
indecorum flagitiosum cõmisit. Cuius ille uxorem aut turpiter concupiuit. aut cõcupitam
uiolauit? Quem ferro aut percussit ipse:aut ab alio quoq̃ percutiendum curauit? Cui manꝰ
unquam intulit uiolentas? Quem uerberibus Plæbeum cædit? Cui diuiti fortunas opesq;
eripuit. Quem deniq; inuidia aut maliuolentia persecutus Ciuitate deiecit Quem in exili
um pulsum dignitate spoliauit Nullius ille aut Ciuis:aut eorum qui eẽnt in Ciuitate agrũ
nullius domum:nullius suppellectilem usurpauit. Hoc est modestiam colere & iusticiam
æquitatemq; seruare. Hoc uirum bonum & ciuem præclarẹ esse. Itaq; bonos & probatos ui
ros:qui uitam recte agerent:p̃cipua complectebatur charitate. malos autem & sceleratos q
praue turpiterq; uiuerent:ingenti detestabatur odio. Seditiosos & turbulentos : inquieto-
res status Ciuitatis tanquã hostes infestissimos atque inimicos persequebatur acerrimos.
Ciuitatem non armis & tumultuosis seditionibus sollicitari. sed in securissimo ocio & trã-
quillissimo statu uersari cupiebat. honores. officia. magistratus non sibi arripiebat omnes
sed unumquenq; in suo gradu & fortuna quoad eius fieri poterat conseruabãt. Quanq̃ mi
nus celeriter hæc percurrimus. Aequitatem inquã animi:mansuetudinem ingenii:comita-
tem naturæ quis non illi tanquã diuinitus datas admirabatur. Accedebat ad hanc bonita-
tem ai:uitamq; præcipuam:bonitatem & integritatem oris ac linguæ incredibilis modera
tio. Nunquã ille se uerbosus extollere:nunquã facta dictaq; sua insolentius prædicare con-
sueuerat. sed erat quædam natura ipsa taciturnitas cum summa rerum omnium & pœne in
credibili grauitate coniuncta. ut ad maiestatem quãdam Regiam atq; Imperatoriam natus
esse uideretur. Audire enim multa:loqui q̃paucissima uolebat:uerum ea ipsa quæ loquere-
tur tantum ponderis præseferre:tantum gratiæ consilii grauitatis habere uidebatur. ut os
illud non humanum quidem eloquium. sed diuinũ potius oraculum esse consecretur:idq;
sæpe uersabat in ore. Datas hoi quidem aures duas:liguam autẽ unã:eamq; in medio sitam
ut multis utrinq; auditis:tanq̃ arbiter media sedẽs:nõ nisi pauca ueraq; loqueretur:nec gar
rulitate & petulãtia cõtrouersiã agere. sed ueritate & iudicio sentẽtiã ferre conaret̃ Itaq; nõ
blanditiis captare hominum animos:non conuitiis contumeliisq; lacessere:non procaci-
ter uerba nugasq; iactare sed quantum & honestas ferebat & necessitas loqui perdidicerat.
Quanq̃ in illo tacito pectore magnæ res & summo plenæ consilio uersabantur. Illic priua
ta domesticaq; facta:illic publica Ciuiliaq; negotia gerebantur. Tum quod summæ uide-
tur humanitatis

tur humanitatis alienas laudes non supprimebat:aut attenuebat inuidia:sed præcipua cum charitate proferri atq; extolli cupiebat:detrahere nemini:laudare q̃plurimos:alienos errores blande benigneq; castigare:benefacta præmiis exornare:in maximis delictis mediocri pena contentum esse.nec ferro iniurias persequi:sed beneficio maliuolentiam extingui dicebat oportere.inimicicias nulla nisi publica causa suscipiendas . nullius sanguinem appetendum:sed omnium saluti consulendum esse.Ex quo auctoritatem & gratiam sibi comparauerat singularem.& quod paucis natura dedit mortalibus:nunq̃ fortunæ inuidit alienæ. Si quis magnificentius quicq̃ ægisset in hac Vrbe:si conuiuia lautissima: si ludos equestres Quæ res plurimum hac in Ciuitate uiguerunt.si uenatiões celebertimas. si cœtus magnos clientum.si ostentationes opum.si productiones insignium atq; imaginum.si edificationes templorum:si deniq; quicquid ad priuatam cuiuspiam laudem gloriamq; spectaret:non solum neque inuidia tangebatur aliqua ac liuore:neq; iniquo molestoq; ferebat animo : sed ingenti affectus læticia:ad decus:ad ornamentum Ciuitatis omnia referebat : cæterosq; ut idem pro se quisq; faceret hortabatur. Acerrimus alieni honoris propugnator:& laudis dignitatisq; defensor & prædicator. Quanta præterea mãsuetudo domestica : q̃ leuis consuetudo:quam benigna facilitas & comitas in familiam:ferro:frustibus:uerberibꝰ:magno impetu:maiore strepitu persequuntur:cædunt:uerberant:uasa uel corynthia frangunt:mensas deiiciunt:domo uniuersos exturbant. Tum continua nocturna diurnaq; iurgia cum uxoribus:nec cibum placide:nec somnum tacite capere patiuntur. At Nellum Balionium nemo unquam neq; foris:neq; domi uidit iratum :nemo cum coniuge:nemo cum liberis : nemo cum amicis neq; priuatim : neq; publice paulo contentiosius decertatam. Animus benignus & temperatus nunq̃ ad iracūdiam: semper ad hilaritatem.nunq̃ ad odium:semper ad beniuolentiam.nunq̃ ad detractionem:semper ad laudem .nunq̃ ad inferẽdas iniurias:semper ad honores conferendos.nunq̃ ad seditionem & tumultum : semper ad pacem & concordiam flectebatur. O ueram summamq; nobilitatem O animum diuinum nunq̃ inflatum aut elatum superbia:nunquam alio incensum aut maliuolentia:sed præcipua ĩ omnes mansuetudine:studio beniuolentiæ:charitate flagrantem. Quibus rebus singularis beneficentia & liberalitas in omne genus hominum adiuncta erat. Quum enim duo sint genera mortalium in quorum manibus opes pecuniæq; uersentur. Mercatores & Principes. Illorũ est pecunias undiq; terra mariq; domi peregre exquirere:atq; unum in locum coniectas exaggerare. Ad Principes spectat exaggeratas non in archa parte : neq; auare detinere . sed in opus aliquod gloriosum magnificumq; conferre. Itaq; Nellus ipse : cuius animus magnus & sempiternus gloriæ semper & immortalitatis cupiditate flagrabat : pecunias nequaq̃ accumulare:sed easipsas aut magnifice contemnere solebat:aut ĩtecta parietes ædificia:& quæ diuturnitatem nominis afferre possent accommodare . Quot ille dii boni pulcherrimas atq; ornatissimas domos condidit? Quot porticus amplissimas ædificauit? Quot præclara sui nominis atq; egregia reliquit monumenta? Nullum habuit agrum:nullius oppidi curam gessit:nullo deniq; terrarum in loco uersatus est:in quo nõ parietes:muros:turres : atq; alia mille confecerit ædificia. Quibus oppidis ipse præsidebat:quorumq; habebat ditionẽ ea munitissimis & turribus cinxit & mœnibus Domos quæ ante reditum suum in Patriam paternæ fuerant dirutæ ab inimicis atq; incensæ instructissime amplissimeq; ædificauit . Agros hortos:cœnaculis ac pomariis decorauit. Villas casis altissimis erexit. Pia quædam latissimo circo fundauit. nec quicquam fecit reliqui . quod modo ad gloriam atq; immortalitatem uiam sibi atq; aditum aperire iudicaret. Itaq; plurimis ĩ locis mœnia refici. Vrbis ambitum propagari nouis ædificiis ornari Ciuitatem summo studio uigilantia contendebat. Quæ omnia:si quid diuturnum in uita esse potest :memoriã eius faciẽt apud posteros q̃ longissimam:nec occidere illius famam & extingui nomen:atq; subito interire patientur Tum munificentia & benignitate tanta in omnes erat:quantum nulla uis ingenii : nullum flumen copiaq; dicendi complecti posset. Victus domi largus:& rerum omnium affluentissimus. Nulli horrea frumentaria:nulli cellæ penariæ claudebantur. Domus abdita nulli:aperta oibꝰ. Famulos quorum mirabilem habebat multitudinẽ:alios agris:alios domibꝰ:alios ꝓdiis:nõnullos pecunia : oẽs suppellectili donatos datis uxoribꝰ quæq; ad uxores ptinerẽt tanq̃ in colonias deducebat . Quorum omnium mirificam fidem & præcipuam pietatem : tacitus præterire non possem. nisi uosipsi uniuersos grauissimo dolore confectos & calamitatem suam:atq; incommodum suum deplorantes aspiceretis Huc enim ad celebrãdas clarissimi uiri exequias mutatis ut uidetis uestibus conuenerunt:quos illum dum uixit maximis atq; immortalibus affecerat beneficiis . Nec quenq̃ negotia illius gessisse constat : qui non sit abunde locupletatus. Decipi enim ab aliis sese q̃ decipere : conferreq; res suas beni-

gne q̃ eripere alienas cupide malebat. Auditis per deos immortales. Audite nouum genus
liberalitatis. Spelli: quod est Vmbriæ oppidum: uillicus in agro quem fodiebat thesaurum
repperit non mediocrem: cuius tertia ut uidebatur pars ad dominum oppidi Ciuili iure de
ueniebat. Qui thesaurum inuenerat tertia parte pecuniarum in quibus ueterum Imperato
rum imagines erant exculptæ ad Nellum delata: nam is oppidi erat domin⁹: sese ut reliquã
pecuniam suam esse pateretur: commendauit. At Nellus ubi bene magnam ueteris ac puri
auri quantitatem inspexit: fronte illa benefica & liberali Accipito inquit tibi thesaurum to
tum: cui si fata prospera benignaq; esse uoluerunt: ego aduersus atq; auarus esse non debeo.
Præclaram sane uocem atq; Imperatoriam: liberalitate & munificentia plenam: alii torto-
res statim aduocassent crucem: aculeum: & crudelissima quæq; tormentorum instrumen-
ta: quæq; proposuissent: durissime deinde tortum atq; excruciatum facta atq; infecta fateri
coegissent: per uim atque iniuriam rapientes uiolantesque omnia. Nellus uero singulari lar
gitate & beneficentia præditus: non tyrannos & prædatores censuit imitandos: alienis for-
tunis auidissime inhiantes: sed animum largum: beneficum: liberalem: imperatorium exhi
bendum putauit. Cæteri qui curam gerunt hominum & Ciuitatum: dolo: fraude: ui pecuni
as extorquent alienas. Ille largitus est suas. Nec unq̃ plus auri diuitiarumq; in omni uita
concupiuit q̃ q̄ ædificiis conficiendis ac amicorum præsidio satis esset. Propinquos & co-
gnatos eos quibus rem familiarem angustiam esse: uixq; ad uictum suppeditare animad-
uertisset: tanta charitate complexus est: ut aliis domos reficeret: aliis uestimenta procura-
ret: nonnullis uictum quotidianum præberet. & quos paulo grauius egestate præmi nec
laborem ferre cognouisset: domum ad se alendos sustentandosq; traduceret. Quæ omnia
nunq̃ ad ostentationem & iactantiam: sed ad humanitatem: quæ sibi natura insita erat be-
neficentiamq; referebat nulla cupiditate aut ambitione adductus: sed insigni magnitudine
animi & benignitate permotus. Hanc enim sibi uiuendi legem a natura datam existima-
bat: ut omnes utilitates: commoda: fructus: emolumenta: quoad eius fortunæ paterentur in
omnes mortales: quos dignos beneficio iudicasset nulla sua proposita utilitate conferret.
Quid hac illius liberalitate præclarius? Homo erat conditionis pœne infimæ: quem uulgo
Ciacho: nescio an propter rei familiaris tenuitatem appellabant: is quum æris aliẽi magni
tudine præmeretur creditoribus permultis: quos iamdiu illuserat in carcerem addici con-
tendentibus: ad Nellum tanq̃ ad commune præsidium ægestans confugit: & quo in statu
esset: q̃q; magnum periculum immaneret declarauit: commendans sese per deos atq; homi
nes ut auxilio esset ne in carcerem duceretur: ubi cum importunitate creditorum: tum in-
opia sua moriendum sibi: si duceretur: non dubitatet: cui neq; fortunæ essent: ut satisfacere
quibus debebatur posset: nec fideiussores rei familiaris tenuitate perterritos inueniret. Mo-
uerũt animum liberalem miseri & calamitosi hominis preces: dataq; dextera: bono animo
esse iussit: ipse primum cum creditoribus de temporis dilatione agendum tentauit. quod
quum parum procedere uideret: quia pecuniis careret: togam: pallium: uasa argentea fœno
ri exponenda accommodauit. Quid hac inq̃ benignitate insignius? Nec sola quæ memo-
rauimus: sed alia permulta extarent exempla liberalitatis: si modo & tempus & animus
non deesset publice referendi. Quicquid ille uasorum: uestium: gemmarum. Quicquid de
niq; preciose suppellectilis ad domesticum & usum & ornamentum habuisset: id omne
amicorũ temporibus accommodandum: utendum: fœnerandum: & si opus fuisset uendendũ
præstabat. Dii immortales q̃ sæpe in magna difficultate rerum & caritate annonæ: quum
maxima pars amicorum fame grauissima præmeretur. saccos frumenti plenos i media por
ticu dimitti nocte iubebat. ut q̃ frumentũ aperte petere pudore nõ auderent: cõpulsi necessi
tate clam sibi noctu asportarent. Quod quum plæriq; fecissent. ridẽs dicere solebar. Vtinã
qui mihi frumentum surripuerunt saltem redderent saccum. Quibus uerbis intelligebant
nonnulli eum dedita opera frumentũ ipsum noctu surripiendum asportandumq; relinque
re. Quæ res ut & securius caperent. & saccos redderent efficiebat. Hac autem largitate & be
neficentia non modo in suos: quanq̃ in eos plurimum. sed etiam in alienos sic utebatur: ut
abire a se neminem nisi re aliqua impetrata pateretur. Tum uniuersæ Ciuitati ne inopia rei
frumentariæ laboraret priuatim publiceq; consulebat magno cum studio & uigilantia: ne
quid deesse posset: cum maxime Plæbi: tum reliquo populo: ut si qui Ciues plus haberent
frumenti: q̃ ad usum domesticum satis esset: id aut statim promerent: uenderentq;: aut ad
Ciuitatis præsidium constituto precio seruarent. tum si quid ad Ciuitatem uniuersam spe-
ctaret iure: id medium in forum conuectum. minoris q̃ priuatorum Ciuium uẽderetur Nec
omnibus q̃dem ea emendi facultate data. sed his duntaxat qui maxime uiderentur indige
re. Quæ cõmoditas quum ad Plæbeculam non facile perueniret. farinã publico in loco ex
positam

positam:minutim ad libras atq; asses uendendum curauit. Quod eo consilio fecit:ut qui uel pondera maiora emere tenuitate pecuniarum non possent:uel paucitate familiæ non egerent:libris atq; assibus minutim emptitarent. Quibus de rebus factum est ut cæteris Italiæ Ciuitatibus fame grauissima laborantibus:solis Perusinis nec defecerit frumentaria res unquam:nec carius quam tollerari posset constiterit. Nam quod ille in agro Clusino ægerit ad publicum Ciuitatis commodum spectare arbitror. Ager est spacio quidem amplissimus solo autem longe fertilissimus omnium qui in Hetruria excolantur:qui quum publici fuisset iuris mutato plærunq; statu Ciuitatis:singuli fere Ciues:quorum auctoritas uel nobilitate:uel factione:uel aliqua causa ualuisset:aliqui sibi priuatim usurpauerant:& quod uniuersi erat populi:in paucorum iura deuenerat. Quocirca Nellus:quãquam & ipse prædium babebat omnium fertilissimũ:ex quo centenos quot annis tritici modos:fructusq; alios uberrimos percipiebat. Agrum tamen omnem ad communem populi rationem & supplementum censuit referendum omnibus:qui quicquam illic haberent agrorum ad se spectantib' nec ullo modo quod ipse maioresq; sui usurpassent redditurum existimantibus Primus igitur aduocata Concione prædium suum quod ducenta pœne iugera populi conseruatoribus resignauit. quod ille quũ fecisset:reliqui Ciues partim pudore adducti:partim uiri potentissimi & Ciuitatis Principis exemplo admoniti:partim publico decreto cõpulsi:quod diuersi priuatim multis iam annis nõ sine magno Reip. detrimento possederant:unum in corpus cõmune:atq; publicum redegerunt. Quæ res maximas huic Vrbi peperit utilitates: parietq; semper. In summis enim difficultatibus temporum:quum reliquæ Ciuitates Italiæ uel calamitate agrorum:uel bellorum excursionibus:ubi segetũ depopulationes euenire: frumenti succisiões fieri:aliaq; permulta accidere necesse est:graui atq; intollerabili fame nõ nunq̃ afficiantur:uobis tanq̃ maiore præsidio munitis:plena horrea:tum priuata:tum maxime publica sic uictum annonãq; suppeditant:ut finitimis Ciuitatibus sæpe aliquid rei frumentariæ conferatis:accipiatis nunq̃. Quod unius huius præstantissimi uiri benignitate & munificentia factum esse constat:qui cõmunem totius populi utilitatem:priuatæ atq; suæ statuit anteponendam. Qui ut Reip. consuleret familiarem domesticamq; contempsit. Qui ne reliquus populus aliquando inopia & caritate premi posset:ueteri se uictu & sustentaculo spoliare.& liberos familamq; negligere nõ dubitauit:adeo pluris Patriæ pietatem quam suæ domus charitatem putauit faciendam. Nam quid dicam in Deos imortales. quorũ nõ solũ Religionem seruauit pure sanceq;:sed etiam agros & municipia contulit:quibus phana refici:templa ædificari:sacerdotes uitam tueri possent. Sunt hæc acta nõ cupiditate gloriæ:quã ille præclare quidẽ cæteris in rebus expetebat:sed cũ Diis Immortalibus aliã putabat rationem:charitate incensus & pietate. quum in Deos multa:tum plurima in homines beneficia conferebat:nec tamen titulos parietibus inscribi:nec imagines in templis effingi: aut statuas in foro colocari:sed omnium Deorum atq; hominium animos beneficio deuincire.& quæ cæteri uana faciunt adducti ostentatiõe:ille sola impulsus humanitate faciebat Quibus rebus fides admirabilis:singularis constantia & animi magnitudo incredibilis erat adiuncta. In maximis enim motibus Italiæ:crebrisq; tumultibus populorum:nunquam ille postq̃ Ciuitatis gubernacula per ætatem suscipere potuit a Summis Pontificibus deficiendum:a Romanoq; Imperio deertandum putauit. Et quum bellorum tumultus undiq; exaudiri:manifestaq; discrimina rerum atq; pericula ante oculos uersari uiderentur:nunq̃ ille pertimuit quicquã nunquã in magis gerendis rebus animum gessit remissiorem. Clades uero calamitatesq; domesticas:interitũ natorum:uxoris:propinquorum ita constanter moderateq; pertulit:ut nõ lachrymas fundere:non uocem eiulatumq; emittere:nõ uestem mutare uisus sit:tacito gemitu & mœrore contentus. quãquã erat suorum:ut scimus:amantissimus:ut uel pietate in liberos:uel amore in cõiugem:uel charitate in propinquos cederet nemini:sed tamen cohercendum uim doloris animi magnitudine & acerbitatem omnẽ:atq; molestiam superandam comprimendamq; statuebat:ne quid molle atq; indecorum.& sua indignum auctoritate cõmitteret:tum quod ad animi magnitudinem pertinet:nihil unquã uoluit quod non attentauerit:nihil attentauit quod nõ perfecerit. In quo illud præclare præstabatur:ut omnia eius proposita:conatus:studia:uoluntates ad unum semper finem spectarent honestatis. nec bonum offenderet quempiam:nec defenderet malum. Si quos paulo accuratius tueri uoluisset:ad omne se periculũ:inimicicias:odia:impetus obiecisset nulla in hoim aut nimis:nulla gratia perterritus:quominus amicorum saluti consuleret & dignitati. Vna uox erat & consensus uniuersæ Ciuitatis eum fortunatum esse quem ille defenderet:miserum atq; infortunatum quem idem oppugnaret:miserrimum & calamitosissimum oim contra quem paulo studiosius ille certaret. Certabat autẽ cõtra seditiosos perturbatores status & trãquillitatis Ciuitatis:cõtra inquietatores Ciuium:cõtaminatores æqui-

tatis:contra iusticiæ & moderantiæ peruersores:deniq; contra omne genus hominum:qui
uel lingua disseminassent discordiam:uel manu tumultum excitassent:uel flagitiose quicq̃
nefarneq; molientes:mores:iura:leges:instituta contempsissent. Atq; ita certabat:ut in nul-
lo unq̃ Ciuili certamine pugnaq; itestina:nisi uictor deposuerit arma:adeo nil tam magnũ
tam difficile:periculosumq; huic Vrbi potuit imminere quod ille inuicti animi robore nõ
superauerit. nemo tam inimicus atq; infestus Ciuitati:quem non præcipitem Ciuitate deie
cerit? Quem unq̃ oppugnauit quem non peruenerit? Quem pressit ut non eundem concul
cauerit? Quem persecutus est:cui domum atq; patriam non ademerit? Contra uero nemi-
nem amauit(amabat autem eos solos qui recte uiuerent)quem non defenderit:ornauerit:
& ad amplissimam dignitatem erexerit? Sed nec amicos in turpi causa defendendos:nec
inimicorum honestas rationes conterendas existimabat:alteros si delinquerent destituen-
dos:alteros si recte uitam agerent non lacessendos. Itaq; priuatas inimicitias publicæ utili-
tatis causa deponendas dicebat:eias deniq; gratia si res exigeret suscipiendas acerrime: Atq;
hæc omnia firma & perpetua stabilitate:animiq; constantia efficiebat Fortitudinem in pe-
riculis. Patientiam in aduersitatibus:animi magnitudinẽ in rebus maximis gerendis sem-
per præstitit singularem. Fidem quoq; per omnẽ uitæ cursum quibus aliquo deiectus esset
officio sanctissime integerrimeq; seruauit. nec prece nec precio flecti ad perfidiam potuit.
Insita iam erat omnibus:inueterataq; opinio:eum uirum nulli unq̃ fraudem excogitasse:ne
minem dolo aggressum:nulli genere hominum insidias struxisse. Quæ semel in omni quã
uis magno negocio pepigisset:iude expediteq; præstare. quæ pollicitus esset:accumulatis-
sime persoluere:omnia creditis rebus plene integreq; satisfacere. oppida quorum habebat
ditionem sic administrare:ut eius Imperium & gubernacula probarent omnes? pœniteret
neminem:nihil per tyrannidem agere:omnia per æquitatem & iusticiam gerere. Itaq; do-
mi honeste sancteq; uiuendo:omnibus honorem atq; opem nullis uim atq; iniuriam infe-
rendo:laudes suas nunq̃ ostentando:alienas semper extollendo:dando:largiendo. semper
Patriæ & Ciuitati priuatim publiceq; consulendo beneficia omni generi hominum confe
rendo. iusticiam nulla de causa uiolando. defendendo bonos:malos acerrime cõterendo.
omnibus in rebus fidem:integritatemq; seruando:tantam est auctoritatis opinionem apud
omnes consecutus:ut uno omnium ore prædicetur. Neminem unq̃ natum in hac uetustis-
sima Ciuitate meliorem. Quæ fama sic increbruit apud omnes:ut eius non in istis Vrbis an
gustiis teneretur clausum:sed per finitimas ac remotissimas quasq; nationes propagatũ &
longe lateq; extensum:magna cum laude & admiratione uagaretur. Vir foris domiq; præ-
clarus:maiorum nobilitate insignis:sua insigni or:omni genere uirtutis ornatus:decus hu-
ius Vrbis:ornamentum Ciuitatis:nec nostra solum ætate admirabilis:sed omni temporũ
posteritate memorabilis. HACTENVS de dignitate diximus:de qua non quæ pro rei ma
gnitudine dici potuissent complexi sumus:sed quæ dumtaxat uisa sunt memoratu dignio-
ra. Nunc ad Ciuitatis graue incommodum transeamus:in qua utinã mihi Dii tãtam animi
cõcedant æquitatem:ut posito paulisper mœrore:cursum orationis meæ persequi sine mẽ
tis consternatione possim. Quãquam hoc minus uideo elaborandum q̃ tantam uos Ciui
tatis uestræ calamitatem atq; iacturam non solum taciti sentitis animo:sed tanq̃ manifestã
cladem atq; incommodum:uoce:uultu:uestibus:id est gemitu:squalore:lachrymis indica-
tis. nec quisquã est uestrum tam ingrato animo:tam dura ferreaq; mente qui nõ intelligat:
aperteq; cognoscat ornamentum Ciuitatis:amatorem concordiæ. status & tranquillitatis
acerrimum defensorem hodierna die e uita uobis esse sublatum. Quod si recte maiores no
stri statuerũt:eam Ciuitatem præclariorem habendam esse:quæ Ciues haberet Illustriores.
Non in mœnibus:sed in Ciuibus. non in domibus ornatis:sed uiris magna uirtute prædi-
tis Ciuitatis splendorem esse uoluerunt. Qui si acerbe atq; immature moriantur:splendo-
rem illum Ciuitatis extingui necesse est. Pacem & concordiam e Ciuitate si tollamus:salu-
tem omnem & otium tranquillitatemq; tollemus:Nam si Ciuitas a conuentu & cõiunctio
ne nomen habet:q̃ diu est concordia in Ciuitate:nomen illud retinetur. eadem sublata:no
men quoq; tollitur Ciuitatis Quocirca qui Ciuium concordiæ studeat:eũ & Ciuitatis de-
fensorem appellemus. & si uita discedat:Vrbis calamitatẽ deploremus oportet. Neq; enim
latere nos potest:præsidia populorum:propugnacula Vrbium:munitiões Ciuitatum:non
in muris & sagittis esse:sed in uiris fortissimis:Reip. amantissimis contineri. Quocirca erat
qui locum egregie:natura ualloq; munitum plus ualere ad defensionẽ Vrbis existimat:q̃ ui
ros fortes. Muri corruũt machinis:mille funditus prosternuntur. tela non semper magna
intorquentur ui:sed plærunq; segniter emissa languent. Viri fortes partim gloriæ cupidita-
te incensi:partim patriæ cupiditate flagrantes:nunq̃ a Ciuitatis defensione desistent:peri-
culu adire:

cula adire:talis sese obiectare:mortem si res exigat oportere non dubitant. Vir fortis dum cõsuluit Patriæ:illic pro liberis:pro fama:pro gloria:pro rerum omnium dulcissima & charissima libertate dimicabit:nec ullo tormento aut balista a mœnium propugnaculo diuelliter:nec prius Patrios amittet lares:quã uitam.nec tardius uitam deferet quã Ciuitatem eã q; uel consilio si poterit:uel si non poterit defensione uirium & sanguinis etiam effusione seruabit. Qui communi saluti sic consulet:ut tum demum arma capienda censeat quum leges ac iura contemni nec seruari mors atq; istituta uideantur. Ii sunt quos uere dixerim præsidia atq; ornamenta Ciuitatum:quibus si carendum est nobis acerbitate mortis quid est quod possumus dubitare Ciuitates ipsas luce:præsidio:splendore esse cariturasʔ quæ calamitas eo est habenda maior:quo sũt hæc quæ pauloante diximus Vrbium præsidia atq; ornamenta rariora:ut in multis sæculis uix ex omni multitudine mortalium duo tresue inueniri queant qui boni habiri uiri:quos eosdem fortes licet appellare & auctoritatem habuerunt atq; cõsilium:& animum gesserũt pro salute Patriæ inuictum atq; excelsum:nullis turbinibus:odiis:inimiciciis:nullisq; libidinibus & uoluptatibus succumbentem:quibus ex rebus conflatur dignitas uirtutis atq; integritatis opinio comparatur. Itaq; ex hoc genere hominum pendet Ciuitatis status:in iis decus:in iis ornamentum est Vrbium:iis populi tranquillitas defensioq; uersatur. Nec est quod possimus dubitare ex multis iam actis sæculis neminem fuisse Nello Baliono:neq; defensione Patriæ neq; uite integritate comparandum. Neminem uel charitate in Ciues:uel moderatione & iusticia in omnes:uel magnitudine & animi & cõsilii in regenda atq; administranda Rep. confitendum. Repetantur monumenta maiorum:ueterum gesta considerentur & ipsam deniq; antiquitatem tanquã in puluerem atq; aciem explicemus:quis unq; tantum huic Vrbi contulit ornamentiʔ Quis totiens opes Ciuium:liberos:capita:fortunas:a clade:ui incendio:furore seruauitʔ Et:quod maxime ad splendorem pertinet Ciuitatis:quis nomis sui famam propagauit latiusʔ Quã quidem rem:cum sæpe alias audire:tum maxime hoc luctuosissimo tempore prospicere atq; intueri potuistis. Quippe ubi primus de morte rumor circunferri cœpit:continuo ex oppidis Ciuitatibus:summo Pontifice uel legati ad filios:uel litteræ peruenerunt:partim qui dolorem suum maximum atq; grauissimum indicantes:calamitatem hanc nostram grauiter:acerbeq; ferentipartim qui ad lugendum illustrissimi uiri mortem exequiasq; decorandas:suas lachrymas pollicerentur & gemitus. Quos quidem si ad funus peragendum admittere filii uoluissent:hominũ plus quã sena milia lugubri squallore affecta mutatis uestibus:gemitus hic effundere acerbissimos uideretis. Quos quoniam filii optimorum Ciuium consensu reiecerunt:domi nunc lugere & amantissimi uiri mortem tristissime ferre existimandum est. Quid dicam Summũ Pontificem:ad quẽ quũ ipse litteras detulissem:quibus tam grauis significabatur casus:non potuit non grauissime commoueri:atq; in hunc modum rescripsit ad filios. Accæpisse eorum litteras quibus de morte patris certiorem factum non potuisse sese a lachrymis continere. O rem admirabilem & ætate nostra inauditam. Summum Pontificem priuati hominis morte temperare a dolore & lachrymis tenere non posse. Cur itaʔ Quoniam eum inquit uirum solum Perusinam Ciuitatem prudentia & consilio tegere solitum:solum præsentia populi sæpe furores atque impetus repressisse. Recte sentis Pater sanctissime atque optime. Solus Ciues in concordia. Ciuitatem in tranquillitate:omnes in pace atque in otio conseruabat. Solus priuatus inimicicias. Plæbes seditiones & tumultus gratia:minis:auctoritate sedebat. Solus res magnas obire pro statu Ciuitatis:Patriæ pericula prouidere ac propellere diligentia & magnitudine animi. Solus Ciuium curam gerere & Remp. administrare consilio & grauitate solebat. Nec quenquam uestrum esse arbitror:cui non sint iampridem hæc persuasa & cognita:quique plane non intelligat ornatissimi uiri mortem non solum propinquorum calamitate:sed etiam uniuersæ Ciuitatis incommodo deplorandam. Lugent oppida & finitimæ gemunt Ciuitates: & illæ ruraque contabescunt:quorum omnium salus ex huius Illustrissimi uiri pendebat salute. quo uiuente:nihil sibi periculi metuebant:eodem mortuo:nihil est quod non sibi putent esse timendum. Ager Perusinus squalor totus ac mœsticia affectus:tutorem:patronum:conseruatorem suum planctibus:ululatibusq; requirit. Porro Ciuitas ipsa mutatis fere omnium uestibus:tota in mœrore:luctu:planctu:acerbitate uersatur:ut plane constat uiros:mulieres:senes:iuuenes:omnem denique ætatem & lapides prope dicam huius Vrbis Illustrissimi uiri morte grauissime esse commotos. partim eorum quibus propinquitas ipsa affert dolorem:partim qui maximis affecti beneficiis non possunt non indulgere lachrymis & mœrorem suum grauissimum sic indicant:ut & grati animi præbeat exemplum & maximo sese incommodo affectos esse fateantur partim etiam:immo uero plus q̃ partim

eorum qui memoria pristina facta repetentes maxima uident:& huius uiri morte pericula impendere Ciuitati.quam quidem is:cum sæpe alias:tum maxime hoc anno a nefaria clade:periculosissimoq; incendio liberauit.Vidi equidem:uidistis & ipsi omnes:exagitatam magno atq; infesto tumulu Ciuitatem:homines nocturno strepitu:partim timore attonitos:partim ira & furore concitatos:armatos omnes in forum concurrere:uicos:plateas forum:angyportus:Vrbem deniq; uniuersam armorum strepitu resonantem:faciem horrendam præbere.nec aliud undiq; quam fremitus uirorum:mulierumq; ululatus exaudiri:totam Ciuitatem attonitam:& pauefactam pestilentissima strage Ciuium:suum iamiam interitum atq; excidium expectare:Agmina illa inter sese inimica atq; infesta paulatim appropinquare cœperant:erant qui iugulandos Ciues crudelissime statuissent.erant qui faces atq; incendia in alienas domos conÿciendas proposuissent.erant qui ferro ianuas excidere:fortunas alienas diripere:uirgines uiolare:& nefariam animi libidinem exaturare contenderēt.Quæ huius nisi grauissimi statim uiri occurrisset auctoritas:euenissent omnia:& quæ nunc eius opera pacacissima est Ciuitas:uestro tunc perfusa & cruentata sanguine maduisset.Qui quanquā erat confectus senio:ubi primum sonitum exaudiuit armorum nudo ut erat pectore:iam enim lectum quieturus conscenderat:domum egreditur:paruaq; stipatus caterua:& baculo innixus:in forum armatis & iam in suam perniciem ruentibus hominib⁹ refectum:peruenit. Turbam illam truculentam & cōncitatam primo statim aduentu sedat alios repellit minis:alios gratia flecti:baculo nonnullos cædit:uniuersos nutu atq; auctoritate perterret:furorem illum ardentissimum & effrænatum impetum populi:quasi missus diuinitus presentia & grauitate restinxit.Mox omni sedato tumultu uniuerso stipatus populo.domum reuertitur.& quæ iamiam casura Ciuitas ac pauloante funditus interitura uidebatur:unius huius uiri aspectu:præsentia:auctoritate reuixit.Contemplamini per Deos immortales uiri Perusini:non sunt hæc audita uobis:& tanq̃ fabulæ decantata in triuiis:sed uidistis ipsi:nec solum uidistis:sed interfuistis.nec solum interfuistis sed obscurissima nocte in forum omnes armati atq; attonici concurristis Contemplemini inquam & etiā atq; etiā contemplamini:cogitate quantum huic pro tanto accæpro debeatis beneficio:qui uos:qui liberos uestros:qui opes:fortunas:lares:templa:parietes:Vrbem deniq; totam a clade:ui:rapinis:incendio liberauit.Qui quum totiens alias:tum maxime hoc anno:ne Ciuili inter uos sanguine manderetis effecit.Quod si Romani illi ueteres a quibus nos omnem bene uiuendi accæpimus disciplinam:quorumq; sumus instituti exemplis.M.Tullium Ciceronem:ꝙ Catilinam hominem seditiosum & turbulentum e Ciuitate deiecisset:Patrem Patriæ uocauerunt:quanto uos rectius Nellum Balionum:qui non unius hominis audaciam sed uniuersi populi furorem:impetumq; represit.Patrie parentem appellare debetis?Si illi Trebio & Minutio Augurino quod semel frumentum cum procurassent:statuam alteri extra portam Tergeminam:alteri in Capitolio dedicarunt:quanto uos honestius Nello Baliono cuius opera atq; munificentia re frumentaria nunq̃ indigeretis:abundatis semper:statuam uel medio in foro decernatis:memoriāq; tanti tamq; amplissimi beneficii faciatis apud posteros sempiternam?Deniq; si illi.P.Valerium ꝙ semel Plæbis seditionem compressisset Si Quintum Fabium ꝙ quædam contulisset in Remp.beneficia:suis in rogū humeris portauerunt:q̃ recte uos quod quidē publico fecistis cōsensu:nō solū humeris uestris in rogū portare:sed eius funus atq; exequias uestibus:lachrymis & totius populi luctu condecorare uoluistis?Qui totiens pro salute uestra dimicauit:& maximis sese obiecit grauissimisq; periculis:ille uobis hodie est extinctus:qui nisi fuisse Vrbs uestra ardentissimo conflagrata cecidisset incendio Ille qui nisi fuisset:qui nunc in pace & quiete tranquillam atq; otiosam uitam agitis:in maximis discordiis continuisq; Ciuium uestrorum cladibus crudelissime uersaremini.Ille qui Ciuitatem a periculo.Vrbem a flammis atq; excidio:uos liberosq; uestros a furore atq; impetu liberauit.Extinctum est uobis lumen illud nobilitatis clarissimū & splendidissimum:quod perpetua luce bonorum exemplorum Ciuitatem uestram illustrabat atq; illuminabat sanctissimis institutis.Ille qui Vrbis incolumitatem.qui concordiam Ciuium:qui salutem omnium uestrum studiosissime semper diligentissimeq; curauit:hodie uobis discessit e uita.Qui quum ex hac fluxa & caduca uita discessit:præsidium e Ciuitate discessit:splendor discessit:gratia:consilium:auctoritasq; discessit.Vos ego lapides:phana:templa:parietes.Vos sanctissimi lares:sociq;:penatesq; obtestor:quos ille turbulentissima nocte a tælis infestissimis ardentissimisq; facibus conseruauit.si sentire possetis atq; loqui lachrymas profecto in hoc luctuosissimo funere conseruatoris uestri tenere nequiretis.Ad te gloriosissima Ciuitas:quum ille totiens a fame furoreq; defensam ex impiis sceleratorum eripuit manibus:quanta possum maxima atq; altissima uoce cōclamo:eum

tibi uirum

tibi unum hodie esse præreptum:cuius salute nra salus tranquillitasq; constabat.Eum tibi morte præreptum qui quamdiu fuit in uita nulla tibi pericula:nullæq; tempestates nocere potuerunt.At nunc uidere mihi uideor nauim quãdam:solito carentẽ gubernaculo æstuosissimis fluctibus & procellis agitari.Video ancipitem & quasi decapitatam Ciuitatem solito custode:parente:defensore spoliatam:& qui pauloante munitissimi uidebantur Vrbis uestræ muros tanto amisso sustentaculo funditus esse concussos.Dicem quispiam.Quid alii?Num carent oculis?Num consilio uacant & prudentia?ut Reip.studiis inuigilare:eãq; regere & administrare & qualem a maioribus acceperunt:legibus:moribus:institutis retinere & conseruare non possunt?Vtinam cõfirmare uere hoc possim.Sed ueluti in magno quodam ædificio fundamenta quæ primum iacta cum opere ipso creuerunt sine concussione & ruina moueri atq; alio transferri non possunt.Sic in statu atq; administratione Ciuitatis:qui primi rem atq; Imperium fundauerunt:quiq; una cum imperio creuerũt plus nescio quo pacto uidentur roboris ad Remp.statuendam & cõseruandam.quos si contingat mori Imperio ipso ad alios delato:necesse est uel mortionem fieri Ciuitatis:uel Reip.casu & ruina totaliter collabefactari.Tum quisq; sibi satis esse consilii ad Remp.putant:etiam si sit rerum imperitus omnium.Nec est qui sequi expectationem & auctoritatem metiatur suam.Quæ res una sedandis tumultibus:componendis seditionibus & Imperio conseruando ualet plurimum.Quis est iam:ne uobis quæso blandiamini:quis est cui uniuersus populus pareat?cui uiri inermi cedãt armati omnes cuius motu tota statim Ciuitas uel ab armis flectatur an pacem:uel a pace ad impetum concitetur armorum:cuius deniq; consilio atq; auctoritate regantur omnia?Quis tanta pietate in Patriam qui non Reip.priuatam atq; suã statuit anteponendam.Ereptum est a uobis hodierna die præsidium illud constans atq; firmum:cuius ope freti:nec Deos:nec homines timebatis:qui libertatem uestram:qui pacem:qui otium:qui salutem studiosissime atq; acerrime defendebat.Qui non populum uexare:non seditiones facere:sed sedare tumultus:inimicicias extinguere:iniurias propulsare:omnium honorem dignitatemq; tueri nitebatur.Quo sublato:nihil est quod non timendũ uobis existimem:factiones:discordias:iniurias: contemptum finitimorum eorum omnium qui pauloante non solum potentiam timebant uestram:sed minimam quamq; offensiunculam metuebant Nunc quid illi cogitent potestis considerare:ereptum uobis esse ducem & moderatorem uestrum:id est uestræ caput atq; præsidium Ciuitatis esse præreptum:cuius consilio & prudentia tanq̃ signo quodam & classico:hostes uestri atq; inimici perterriti:ne nomen quidem uestrum:paulo ignominiosius appellare:nedum iniuriam nobis facere aliq̃ conabant.Nunc quid nõ audebunt?quid nõ molient:nõ uirtute sua fortiores facti:sed calamitate uestra:non q illi ducem adepti sint meliorem:sed quia uestro uos uideant spoliatos esse Quocirca:non ego Nelli Ballionii optimi & clarissimi uiri deploro mortem:Ciuitatis uestræ potius casum calamitatemq; deploro.Scio illi nihil euenisse mali:nec esse nobis cur eius morte sua causa doleamus.Ciuitatis causa dolendum est si quid est dolendum:de cuius incommodo breuiter quæ erant dicenda diximus:nunc quod initio fueram pollicitus dolorem nostrum:quem necesse est esse grauem & acerbum:leniemus aliquantulum:neq; spero:nec mihi persuadeo tanto uos onere atq; molestia totaliter leuare posse:satis erit mihi si mœrorem nostrum grauissimum aliquanto fecero dicendo leuiorem.Quod ita fieri posse arbitror:si non solum nihil illum mali consecutum monstrauero quod uita excesserit:sed plurimum etiam adeptum boni.quamquam res est magna & perdifficilis ut non modo quottidiano & uulgari genere dicendi contenta non sit oratio:sed acriorem quandam desideret ingenii facultatem:subtilioremq; disputationem abhorrentem ab opinione uulgi:agitatam & uiris doctis.Pleriq; enim ad sensum referentes omnia:nihil morte indicant peius:pauci nihil melius datum a diis hominum generi existimant:& quam nos eam moleste ferendam putamus inter naturæ muneta numerari censent oportere.Naturam uero quum omnes uitæ partes quam aptissime stabilierit:hac ultima quia moriẽdum instituit:deficere atq; errare nullo modo potuisse.Qui si id paululum quod inest terroris magno contemnamus animo.& mortem ipsam paulo diligentius qd sit:quo ferat:aut quid tandem auferat consideremus:profecto id quod res est:nihil mali inueniemus in morte:illorum dico mortem quorum uita præclara acta:nec diuina atq; humana contempserit iura:nec turpibus sese illecebris uoluptatibusq; contaminauerit.Nam hi qui se rebus in uita demerserunt:hi ne in morte quidem erigere sese:& ad supremum illum cœli nitorem superuolitare poterunt:ad quem animi nostri diuini & sempiterni remigra tanquam ad suum pristinum domicilium cupiunt.Sed quum animo constemus & corpore mortales omnes:ille nobis e cœlo datus simplex atq; æternus:nulla sui parte consu-

ſus aut caducus:Corpus terrenum eſt & fluxum:multarumq; cõmixtione rerum obſcura-
tum in quo quum animus e cœlo delabitur:candorem illum diuinum:corporis contagio-
ne obrectum exerere & priſtinam dignitatem mentis atq; memoriæ retinere non poteſt.
Tum uariis affectus morbis:quæ nunq̃ antea ſentire poterat:ira:odio:amore:gaudio dolo-
re:læticia:& omnibus quæ in hominem cadere queunt perturbationibus agitatur:quæ ni-
ſi corpori commixtus implicituſq; ſic eſſe per ſingula eius membra:quaſi perfuſus eſſe uidea
tur:ſentire nullo modo poſſet:Itaq; ſiue digytus limini incutiatur:ſiue concruciatur ma-
nus:ſiue capillis unus euellatur:excutiatur animus:& dolorem ipſum cuius ſuapte natura
eſt expers:in ſe transfert:fitq; perturbatio quædam communis:quæ ſolius debuerat eſſe cor
poris:& qui pauloante cœleſti intendebat ſplendore inter mille uermes:ſudores:pituitas:
cæteraſq; corporis ſordes innumerabiles inuitus habitat.Quid dicam tot moleſtias:mor-
bos:curas:ægritudines:libidines:amores:odia: & inimicicias: formidines:ſpem:timorem:
luctum:læticiam:que animam ipſum per omnem uitam ſic oppugnant:atq; exagitant ut
nõnunq̃ e media uita cogatur diſcedere.Quales permultos memorare poſſem:qui uel ira:
uel dolore:quod tranſlatum in animum:corporis dolorem perferre nõ poſſent:ſua uſi ma-
nu ſeſe interemerunt.Tum algorem:famem:ſitim:calorem:quorum cauſa laboramus ſolli
citiq; ſumus animus ipſe ſimplex ac liber non ſentiret:coniunctus alligatuſq; corpori & ſen
tit & patitur.Huc adde innumerabiles caſus fortunæ:iniurias indigne acceptas:expoliatio
nes agrorum:direptiones opum:uexationes fortunarum:contumelias:percuſſiones:igno-
minias:calamitates:orbationes filiorum:deſolationem patriæ:ſtrages Ciuium:clades pro-
pinquorum:mortes familiarum:Hæc omnia oportet uidere in uita:hæc ſunt in quæ naſci-
mur:alimur:uerſamur.Pati deniq; hæc oĩa eſt uita:ueſtra laborioſa ſane res & oĩno miſera-
biles:& tamẽ quum ex hac miſeria diſcedendum eſt nobis & e corporis uinculis tanq̃ a car
cere quodam euolandum:timemus:gemimus:lamentamur:& cœlum ac terram comple-
mus ululatu.Dicet aliquis ergo melius actũ eſſet nobiſcum ſi nunq̃ eſſemus nati:quos tot
manent erumnæ & miſeriæ ineuitabiles.Mos eſt Thracibus uitæ dies:quos fœlices habent
candidis:quos infœlicitas nigris lapillis obſeruare:qua uero die quis naſcitur eam nigro
notantes inter infœlices cenſent annumerandum.Fuitq; olim uir ſapiens quidam:qui ita
cenſebat homini primum optimum fuiſſe:nunq̃ eſſe natum:proximum uero ſi ſtatim ubi
eſſe natus moreretur.Cum quo & ſi ortum probaſſet de morte minime diſſentirẽ.Genuit
nos deus ille ſupremus & ſempiternus:eaq; lege in hanc infimam atq; obtuſam terræ pla-
gam e ſummo illo & clariſſimo loco deiecit:ut parua incluſi arce:tandiu habitaremus ter-
ras:cuſtodiremus hanc corpoream & caducam molem:donec Imperatoris noſtri iuſ-
ſu eſſet dicedendum.Suſpicientes interea aliquando cœlum hoc patens atq; apertum:
quo tanquam tecto quodam lato atq; amplo undiq; circũtegimur tot diſtinctum imagini
bus:tot ſtellis paſſim rutilantibus ornatum:agnoſceremus magnitudinem parentis noſtri
atq; admiraremur:qui mundum ipſum omnem regit atq; gyrat celeritate incredibili:& pa
triam illam auitam unde in terris quaſi præcipites delapſi ſumus:toto animo:tota mente
complectentes ſurſum cogitationes noſtras omnes:conſilia:uoluntateſq; dirigeremus:eã-
q; ob rem cœlum ipſum cæteris rebus pulchritudine præſtare uoluit:ut eius nos cupiditate
incenſi:terrena quæ ſunt tanq̃ minus pulchra deſpiceremus:nec obtuſis & mortalibus cape
remur rebus:qui claras atq; æternas intueremur.Quæ ſi tam nobis nunc uidentur pulchra
eam longo interuallo ſuſpicientibus:quanto quum accedemus proprius pulchriora uide-
buntur?Voluitq; idem Deus qui nihil unq̃ ægit temere:iccirco terrena hæc nobis moleſta
eſſe:quo ſint cœleſtia illa futura gratiora.Quanto enim pulchra:grauioraq; patimur uiuẽ
tes:tanto quum excedemus e uita alacriores in cœlum lætioreſq; migrabimus.Sed eam mi
grationem ſola mors:quam nos tam grauem:tam acerbam:tam miſeram & luctuoſam exĩ
ſtimamus:poteſt præſtare:Quãdiu ſumus in uita beati eſſe nõ poſſumus:mors uel una põt
nos efficere beatos.Quum igitur animus ipſe diu in terris agitatus.& tãq̃ omni genere tor
mentorum excruciatibus diſcedere e corpore:priſtina originis ſuæ recuperata dignitate.li
ber ſimplexq; tendit in cœlum & terrenam hanc uallem.in qua tam demerſus contamina-
tuſq; iacuit celſo quodam & candidiſſimo loco deſpectans.incredibili afficietur uoluptate
ut qui longa tempeſtate matris agitatus.paulo poſt delatus in portum uaſtitatem equoris
& uim uentorum longe lateq; furentiũ e littore proſpectans.tãtos ſe fluctus euaſiſſe procel
larum uehementer gaudet.Sic animus noſter ubi e tantis morborum uoluptatũq; tempe-
ſtatibus liberatus in pacaciſſimũ quietis portũ confugit humanas libidinum.ægritudinẽ
uoluptatum fluctuationes e cœlo deſpectans.incredibilẽ uidetur ſentire uoluptatũ.Repe-
tit enim quæ tormenta.cruciatuſq; pertulerit.cõtagione corporis.indignos excellentia &
magnitudine

magnitudine sua:quot curas alienas & sollicitudines susceperit rerum ad se nihil omnino pertinentium turbidam hanc & spurcissimam habitatiōem terrenæ fecis:in qua inuolutus demersusq; iacuerat detestatur.atq; exhortet odio incredibili:disputetq; quum reminiscitur in tanta sordium spurcicia & fœditate diutius esse uersatū.Quod nisi ueritus esset in iussu Imperatoris.Dei ex hoc commisso sibi loco discedere:prima qua in corpus ipsum penetrarat die:tanta cognita eluuione effugisset in cœlum:nec tantis sordibus tanq; sibi dissimillimis committere sese & splendorem suum candidissimum commaculare uoluisset Inuitus itaq; animus præclarus atq; æternus:in corpus obscurum mortaleq; trahitur:habitatq; una non sponte quidem sua:sed iussu atq; auctoritate diuina.Quum uero discedit e corpore: quam nos discessionem mortem appellamus.Dii boni q̃ lætus iter illud sublime:leuis expeditusq; capit:totusq; iam sui similis superuolans:nulla tabe:nullo morbo:nulla deniq; terreni ponderis mole retardatur quominus statim recta uia proficiscatur ad cœlum.Nam si uerum est quod sapientes quidam dixerunt:tria hominibus maxime solere esse iocunda: Portum his qui nauigauerunt:Peregrinis patriam:Captiuis libertatem Qua tandem iocūditate animum affici putamus:quo gaudio atq; læticia compleri:quū tamdiu corporis angustissimo deiunctus carcere:milleq; uitæ huius tempestatibus iactatus:tamdiu peregre profectus & quasi relegatus in terris liber securusq; factus ad patriam illā auitam propinquosq; reuertetur.Nam si nos imagines & simulachra Deorum immortalium:necesse est animos quidem nostros aliqua illis affinitate & propinquitate debere esse coniunctos.Si enim existimandum est sublimem illum excelsum Deum animos nostros non ex hac fece terrena qua sumus obuoluti atq; immersi:sed ex sua potius diuinitate genuisse & concretis corporeisq; massis principes & moderatores esse uoluisse:Corpora autem nostra nihil habent cōmune cum Diis sunt enim spolia quædam & uestes animorum.Nos autem animi nostri sumus:Nam q loquimur:q intelligimus:q præterita repetimus:cernimus præsentia:& futura plærumq; quasi præsagi diuinamus:q omnem mundi plagam incredibili cogitationis celeritate percurrimus:q Deorum atq; hominum uim naturamq; cōtemplamur:ea uis omnis est animi:qui quum solutos hoc carcere migrat in cœlum mens nostra:memoria:prudentia:consilia:uoluntates:studia:cogitationesq; nostræ:& deniq; nosipsi in cœlum una migramus:spolia uero nostra deiecta remanent in terris:quæ uel condantur sepulchro:uel aperto sub cœlo relinquantur:emarceant necesse est:& in terram ipsam unde sunt profecta conuertantur.Quocirca recte Socrates qui unus testimonio deorum sapientissimus est iudicatus:quum iam morti appropinquaret rogatus a Critone amico quonam modo uellet sepeliri.Frustra inquit operam se consumpsisse:qui Critoni qui tam diu secum uersatus esset non persuasisset se nihil sui in terris esse relicturum Digna Socrate uox.Corpus enim nihil ad se putabat pertinere:animum autem sciebat in cœlum euolaturum.Quo exemplo adducti nonnulli quid nam animus esset:aut quo pacto corpus habitaret:sæpe quæsiuerunt.Sic multorū sententiis ultro citroq; oblatis animum alii tem diuinam:alii Dei imaginem:nonnulli minorem quendam diffinierunt deum huic paruo corpori tanquam illū uniuerso mundo præsidentem atq; mouentem:eumq; tanquam aut aurigam in curru:aut gubernatorem in naui iudicantes:corpus ipsum cum uehiculum:tum nauim appellare uoluerunt.Curru uetustate fracto:aut impetu aliquo concusso nihil patitur detrimenti auriga quærit nouam materiam uehiculum aliud ædificat quo peruehatur:uetus illud disiectum collisumq; iacebit Eodem modo nauim multis tempestatibus agitatam & iam uetustate ipsa consumptam:qui clauum tenebat suoque eam regebat Imperio:ubi compages solui: tabulataque & foros rimis operiri uidebit:statim deseret:uetus illa fluctibus obruetur:gubernator nouā conscendit nauiculam:quam possit moderate & regere:Sic animus noster ubi corpus aut casu aliquo subito collisum:aut morbo debilitatum atque solutum:aut longa uetustate languefactum consumptumque uidebit:alio statim euolans:corpusq; derelinquens meliore domo:maioreq; imperio potuit:Corpus factum atque abruptum iacebit in terra:nihilq; iam ad illius splendorem attinebit:& siue sit nauis:siue etiam uehiculum nullo modo potest eodem quo animus peruenire:quemadmodum si uel auriga eminentiorem aliquem cōscendere locum:uel in Vrbem nauta redire uelit:nec in locum trahi currus emi nentem nec nauis subdit potest.Quocirca quum nos in cœlum illud summum atque patens unde est origo nostra:reuertimur:corpora nostra in puluere atque aqua tanq̃ nauim currumq; relinquemus.Quod si qui editum aliquem montem superare aggressi:quo facilius facere id queant uestes deponere omnes solent:quanto magis animum ipsum in cœlū uolaturū spolia ista corporis grauia & ponderosa deponere oportebit:quæ non auxilio sibi:sed sudori potius atq; impedimēto futura esse uidebantur.Quocirca homines quū uita

excedunt fruuntur illi quidem animo:corpore autem ipso non utuntur:siue q mille soller afferre molestias:siue q in eam proficiscūtur plagam:quo terrena ista suapte natura grauia & ponderosa superuolare nullo modo possunt. Nos igitur quum nihil nostri relinquamus in terris:cur tantopere migratione uitæ doleamus non equidem intelligo. Mentem enim nostram rationemq; & preciosissima quæq; nobiscum gerimus:sordes:ægritudines & uilissima quæq; relinquimus:fitq; separatio quædam rerum caducarum ab his quæ sunt æternæ mortalium ab his quæ nunq̃ moriuntur:corruptibilium ab his quæ corrumpi non possunt. Vt igni depuratur aurum:sic animus noster morte ipsa ab omni rubiginis contagione secernitur. Nec aliter separatio illa fieri potest:quemadmodum segetes diuturno exustæ sole fructus illos tam diu expectatos:nisi succisæ:contritæ. & postremo diligentissime purgatæ non reddunt. Eodem modo nec animus quidem nisi conciso contritoq; corpore & quasi per uanum excusso atq; deiecto purus remanere nō potest quem immortalis ille sempiternusq; deus ab omni terrena fece:tanq̃ a lolio paleaq; purgatum recondi in cœlo:corpus tanq̃ stipulā neglectā dimittit in terra. Nihil igitur illud ad nos attinet. Sed quid si qd si etiam attineret? esset profecto summa ui a nobis summoq; cœnatu abiiciendum res īgrata:fœda detestabilis. Cogitare quæso & quid inter corpus atq; animum intersit considerate. Ex illo pediculi:scabies:pituitæ:sudores:pedores assidue manent: Anim⁹ prudentia:cōsilio: memoria: cogitatiōe uiget. Illud ad turpes illecebras obscœnasq; īpellit uoluptates. Animus ad sapientiam:ad diuinarum humanarūq; rerum noticiā trahit. Corpus nulla ps non exposita morbo. Animi uis omnis iocunditati parata. Illius causa unguenta:pollentæ: libidines excogitatæ: Animi gratia pulcherrimæ rerum contemplationes inuentæ. Corpus si exornes:uel purpuram fœdabit. Animum si modestia uestias:omnē expoliet uitam. Corpori si lautissimi cibi:si potus dulcissimi porrigantur:scimus probe quid reddat nobis:honeste tamen affari non possumus: Animo si fercula sua præbeas:si ad eum saturandum intē das:bonas artes sanctissimaq; refert instituta. Animus paruo momento cuncta percurrit: Corpus tardum atq; habes testudinis more graditur. quod tamen ipsum facere non posset nisi animi ui atq; impulsu moueretur. Corpus quum senescat quottidie magis deformatur: Animus uetustate fit atq; antiquitate luculentior. Corpus mille uulneribus expositū: Animus sensum omnē atq; obtuitum effugit oculorum:ut nec ferro adiri possit:nec aliqua ui atq; impulsione uiolari:quo nihil est ab optimo illo præstantissimoq; genitore & Principe Deo melius procreatum. Que quum ita sint non modo corporis iactura moleste ferenda non est:sed ultro ipsum si fas sit:ultro est a nobis abiiciendam. Quocirca illud quod res est teneamus nos quum nos migramus e uita:nihil præclarum:nihilq; nostrum in terris esse relicturos:sed lucidos æternos simillimosq; Diis immortalibus euolaturos ad cœlum. Nec enim aliud est dicenda mors q̃ fœlix commutatio. Qui pauloante lauteas domus:easq; per exiguas:& quasi speluncas incolebamus:qui iter homines & pecora uersabamur:quiq; mille agitabamur periculis:in medio stallarum nitore æuo cum Diis fruemur sempiterno:nec metu aliquo aut fortunæ impetu feriemur. Nam supplicia illa dura atq; aspera quæ apud inferos commemorantur:uel conficta sunt ad terrorem his qui non recte uiuerent incutiendum:uel ad malorum nequitiam puniendam excogitata:qui non corpus animi imperio: sed animum corporis illecebris subiecerunt. nec quicq̃ ad bonos possunt supplicia illa pertinere. Bonis immortalitas:bonis fœlicitas parata est sempiterna: Proinde quid dolemus: qui Nelli clarissimi & sanctissimi uiri inuidemus fortunæ: Viuit ille quidem:uiuetq; semp Nec uita defunctum credendum est:sed uitæ periculis & tempestatibus liberatum:eoq; profectum ubi nec frigus sentiet:nec æstus ardoresq; patietur:ubi nullis morbis aut cupiditatibus angi poterit:unde ciuitatem hanc a se toties conseruatam longo despectans interuallo mirifice secum ipe gloriabitur Vos uirtute sua incolumes & a maximis periculis erectos incredibili charitate complectetur Expectabitq; unumquemq; nostrum:qui quamq̃ diuerso spatio:ordine tamen longissimo subsequemur. Quod si etiam malam aliquod afferat mors. non est cur quicq̃ timeamus:mortuus est:extinctus est:uita defunctus est:& id ipsum terroris:quod erat in morte formidolosum atq; horrendum euanuit:nobis potius ipsis timendum est. si quid est timendum:quos certe exitus ille incertus manet. & cum sit nobis omnino ex hac terrena plaga discedendum:quo pacto:aut quando dicessuri sumus:ignoramus:quod si cum his preclare agi:beatosq; esse iudicamus. qui cum diu honesteq; uixerint:placide & tranquille moriantur. Quid est quod mortem huius optimi & clarissimi uiri moleste ferre debeamus:quæ quidem ea fuit ut non modo non perhorrenda:sed expctāda potius fuisse uideatur. Nam ut ea pretereantur quibus mortui fruentur felicitate sempiterna:ut etiā omnia quæ uitæ putantur bona ut alia multa pretereantur:quid illius morte potuit esse

potuit esse leuius:quid minus durum:minusq; dolendũ. Non enim impetu aliquo mor bi uiolẽto acerbe raptus est. Sed ætatis flexu maturæ extinctus:ea enim ætate est mortu us:ut neq; inuentus desiderium:neq; decrepitas fastidium posset afferre:tum demum est mortuus: cum & omnes uitæ fructus q̃ accumulatissime percepisset & sẽsum aurium: o-culorum mentis nequaq̃ amisisset. Quod his fere solet contingere qui uitam diuturnã laborio famq; uixerunt. Ea in ciuitate mortuus in qua natus: in qua summa cum digni tate uersatus:quam sæpe a ferro atq; incendio tutatus est. Carus populo. Ciuitati iocun dus omni generi mortalium gratus atq; acceptus:his in domibus extinctus:quas suis ipse (ut ita dicam) manibus certe suis auspiciis ædificauit. In eorum expirauit amplexu quos ipse genuit. Quod si mors quoquo modo adueniat fœlix putanda est: tum si sic contin gat multo est fœlicissima iudicanda: ut plane mihi uideatur: neminem ex hac uita neq; fœlicius neq; præclarius potuisse discedere: nec dolorem attulisse nobis q͂ sit extinctus. Sed læticiam potius q͂ ita extinctus sit reliquisse. Quid erat quod ab illo amplius expe tere aut etiam expectare deberemus Num splẽdorem domesticum. Num gloriam regẽ-dæ atq; amplificandæ ciuitatis. Num laudes uirtutum diuinarum. Num propagationẽ filiorum hæc nobis q̃ accumulatissime persoluit omnia:functus est ille officio: uitæ suæ curriculum:summa cum laude confecit. Corporis cui paulo ante Deorum imperio præsi debat custodiam:nec in iussu quidẽ dei deseruit. Vehiculum illud quod dux atq; auriga moderabatur:regebatq; non casu factum aliquo: non impetu concussum ipsa uetustate solutum reliquit:nec quicquam fuit illi præstandum in uita: quod non præstiterit. Cur igitur nos affligimus mœrore nisi fortasse nostro non suo incõmodo mœreamus. Dis-cessit quidem ille e uita. sed num solus:num primus. num postremus e uita discessit?' nũ etiam infans iuuenisq; discessit?' At paulo immaturior uisa mors est. poterat uel annum superuiuere Nos presidio tegere. Ciuitatem consilio iuuare:regere populum auctoritate Ciues in concordia retinere. Aliena nos igitur incommoda sollicitant:non sua. Sed nũ expectabamus ut oculorum & aurium: ut omnium deniq; membrorum amitteret sen-sum. ut prudentia deficeret & memoria:ut amens fieret & pristina rerum getendarum au ctoritate careret. an illud fortasse uolebamus:ut eius mors arbitrio peteretur nostro:non ordine naturæ posceretur:quæ tamen paulo post fuisse omnino desposcenda. Quod si malum aliquod afferret mors:quam boni potius multum ostendimus. Stultum tamen esset moleste ferre quod aliqua effugere uia atq; euitare nõ posses. Nam enim sumus om-nes ea lege:ut aliquando moriamur:nec multum interest. Statim ubi natus sis:an paulo post moriaris. Et enim nihil est sub hoc parente amplissimoq; cœlo:quod non eius mo-tu continuo & celeritate deradatur:nec quicquam augeri potest: quod idem non decre-scat. Nihil accendi quod non extinguatur: nihil nasci quod non occidat: nihil deniq; componi:quod non aliquando dissoluatur. Suprema illa quo mortui proficiscunt: eter-na sunt omnia:nec motu carpuntur cœli:nec ulla temporis uetustate consenescunt infi-ma. hæc & terrena sic sunt comparata:diuturna esse nullo modo possunt:nec quicquã est sublime globo:quod quidem possit esse æternũ. Arbores ubi fructus peperere consene-scunt atq; concidunt. Domus uetustate labefactantur & corruũt Vineta quũ ad senectu-rem uenere inculta desertaq; cõmoriuntur. Vrbes quoq; diuturne admodũ esse non pos sũt. & Troia icẽsa ẽ:& Corynthus Athenæq; perierunt. Alteræ ui manuq;. Alteræ tpis ue-tustate deletæ. Quod si Vrbium & Ciuitatum ætas diuturna esse non possit:quid est qđ nos homunculi uitæ breuitate doleamus?' Si ut re sumus: ita nomine mortales appella-mur:cur quod nomine ipso profitemur re atq; opere præstare nolumus?' Nihil est aliud gigantes fieri & Ossam atq; Olympum armari contra Iouem:nisi deorum imortalium non probare. Non igitur repugnemus Diis:hoc ponus nobiscum ipsi cogitemus:nõnul lum solum. sed omnes qui ante illum fuerũt occidisse. Reges occidisse:deniq; omne ge-nus hominũ occidisse:produxisse eum uirum naturã:atq; omnibus ornasse corporis atq; animæ fortunæ mirificis ornamentis. nec quicq̃ fuisse homini mortali expetendũ:quod non ille sit q̃ accumulatissime consecutus. uitæ discrimina imensa & periculosa quæ ne-cesse est eueniant:superasse omnia:fructus amicorum:propinquorum:fortunarum perce pisse uberrime. spàcium uitæ & longum & fœlix summa cũ gloria & amplissima digni-tate confecisse. liberos:nepotesq; superstites:nominis præclara relicta monumenta. uitã deniq; omnem & præclare actam & fœlicissime conclusam. Reddendum fuisse naturæ quod acceperat. In quo illud est sapere. Si benigne placideq; reddatur quod & si nolis reddere cogatis inuitus. Vt enim maxime cõmendãdus est qui quod ui extorqueri pos-sit per liberalitatẽ conferat:sic ille maxime est laudandus:qui quum parentes aut amicos

in uita diutius retinere nequeat:eorum discessum ac mortem tranquille ac moderate ferat.& larga:ut dici solet:manu concedat naturæ:nec lachrymis indulgeat:quæ nihil sint profuturæ. Nam & illud summæ est constantiæ:nec mortem timere antequā ueniat:nec eandem ubi aduenerit perhorrescere. Sic illud summæ uidetur esse prudentiæ: in morte propinquorum nihil omnino luctus: lamentationisq; afferre: quæ aut non sentiuntur morientibus:aut molestia futura sunt:si forte sentiantur. Q uid igitur potest esse stultius: q̄ id agere quod obfuturum tibi sit:profuturum nemini. Mos est Liriorum neminem ad funus peragendum admitti posse:nisi qui muliebri sit indutus ueste. Pro instituto aperte declarant rem esse uariam:mollem.fractam.nec ad uiros quidem.sed ad solas mulierculas pertinentem. Q uod igitur Lirii gens inculta atque barbara cognouerunt:id nos qui clarissimis maiorum sumus institui exemplis.non cognoscemus. Feruntur nonnullæ i Asia Ciuitates ubi quum nascuntur liberi.incredibili omnes mœrore afficiuntur. quod ad miseriam putant natos & labores uitæ sempiternos. Mortuos uero magno plausu prosequuntur:tāquam ab omni laborum & miseriarum tempestate liberatos. Sed quid barbarorum exempla perquirimus? Mulieres nostræ quum funeribus intersunt propinquorum:magnos emittere solent eiulatus:concutere manus:comas laniare.pectora cōplangere.genas unguibus lacerare:omnia ululatu & stridore complere. sæpe etiam sese in rogum coniicere semianimes. Q uorsum ista tam magna consternatio? Quid afferre potest utilitatis. Non sic solent uiri. Sunt enim pulla ueste:tacitoq; gemitu contenti: nisi qui mulieribus sint q̄ uiris similiores. Nec uultus lacerant.nec uestimenta proscindunt. At sacerdotes qui aliquanto propius accedunt ad sapientiam: interpretesque putantur esse Deorum immortalium: funera ipsa cantu & lætitia prosequentes. nihil mœstum præseferunt.nihilque triste & luctuosum.sed rem.uelut ipse opinor uilissimam.uel etiā si esset inutilis Deorum imperio constitutam æquo animo lætaq; mente accipiendā demonstrant. Ergo nos qui uiri sumus mulieres molliculas atque inconstantes q̄ sapientes:q̄ Deorum interpretes malumus imitari. Multa memorare possem exempla maiorum:quibus intelligere liceret mortem:pro maximo munere atque dono a Diis nobis esse oblatam.ut eos qui quum templum Apollinis ædificassent: Deum eundem orauerunt ut quid dari posset homini optimū:id sibi pro tanta pietate largiretur:moxq; inuentos esse mortuos. Tum alii gemini fratres quum matris currū ad sacra pficienda suis ceruicibus traxissent:orante matre.ut maximū illis a diis imortalib⁹ daretur munus:postridie simul ambos esse mortuos. Q uid igitur possumus dubitare:cur quod optimū ē munere deorꝫ datū:id existimamus malū. Nec enim est aliud huius clarissimi uiri mortē nō probare q̄ dona repudiare:satisq; aduersari Deorum immortalium. Quod statuerunt dii nos homuncii recusemus. Q uod illi pro munere maximo atq; optimo nobis obtulerūt id nos duriter ingrateq; accipiemus. Hoc potius cogitandum est:bonam esse mortem: sine qua nemo periculis uitæ liberari:nemo deos adire:nemo æternitatis particeps fieri potest. Et quum multa sint uariaq; mortis onera: illud esse fœlicissimum:quod non manu aut ui:non insidiis aut ueneno inferatur.sed maturitate annorū:flexu ætatis & ordine ꝑueniat naturæ. Quæ sic nobis a primis incunabulis instituisse uidetur:atque in id iter uniuersum genus animantium: direxisse:quo recta ut dicit̃ uia festinaremus ad mortem:ad quam siue paulo citius q̄ cæteri:siue aliquanto tardius perueniamus perexiguū spatii potest interesse:ut in hoc uelocissimo cursu moriendi alios paruo anteire spacio: alios non longo interuallo sequi:nonnullos eodem contendere passu.& ad hoc fœlicissimū præmium paribus uestigiis ire uideamus eorum oīum:qui quidem antecedentes:ubi fessi metam attigerunt nos expectant.& cursum paulatim appropinquantium summa cum lætitia spectantes:se priores tanquam in olympia metam attigisse glorientur. Q ui autem e tergo uenient magno cursu:plenus ut dicitur uelis:uestigia nostra subsequentur. Quod quum ita sit:illud est longe utilius in hoc cursu atque itinere nullis impedimentis retardari:quo maturius ad deos ueniamus imortales:ubi sedes data est nobis sempiterna:ubi pristinum animorum nostrorum domicilium omni periculo:molestia:perturbatiōe uacaturum. Illuc profectus est noster Nellus:qui quum satis & ætati & fortunæ uixerit: decurso uitæ spacio nos paulum expectare iussos antecessit:non multo post secuturos:cum quo negare non possumus actum esse præclare:quod nunc tamen e uita discesserit. Nam quum ultimus uitæ dies spectandus sit omnibus:dicíq; ante obitum beatus possit nemo nihil est qd & ad hanc nostrā:quæ caduca est & fluxa: & ad illam quæ stabilis & æterna est:beatitudinem defuisse censeam. Quid si adolescentia:si non otio & uoluptatibus dedita.sed negociis & uirtuti intenta fuit. Si iuuentus nō ad perniciem. sed ad salutem patriæ inuigilauit

triæ ꝑuigilauit:floruitq; maxime cũ dignitate. Si senectus auctoritate & gratia prædita singulari patriæ præsidio fuit. Ciuesq; sæpe a maximis periculis liberauit? Si omnis ætas honeste acta. Si omne genus hominum affecit beneficiis. Si iuuit cunctos: offendit neminem. Si opes: fortunas: diuitias & accumulauit amplissime. & accumulatas in præsidium Ciuitatis: sustentationem inopum: in auxilium amicorum: in omnium deniq; beneficentiam liberalitatemq; contulit. Si filios genuit: æducauit: erudiuit. & ad patriæ defensionẽ ornamentumq; instituit. Si nec iuuenis acerbe præreptus est: nec decrepitus fastidiose extinctus. sed extrema senectute assumptus. Si non peregre. sed domi: non manu. sed natura. non ferro aut ueneno. sed ætate confectus est. Quid est quominus eius uitam ex omni parte beatam iudicare debeamus. Nam de morte nihil attinet dicere: quę & per seipsã optima res est: & si honesta uita antecesserit beatissima. Scio Nellum nostrum optimum & sanctissimum uirum recta ut aiunt uia migrasse in cœlum. & animum illum purum atq; simplicem & omni terrena fece denudatum: nullo coinquinatum flagitio: nullo crudelitatis aut impietatis scelere contaminatum ad Deorum immortalium domicilia peruolasse. Quod si uirtus animi: si honestas corporis: si moderatio gestarum rerum: si obseruantia iusticiæ. Religionis. æquitatis. si fauor Patriæ. si defensio Ciuium: si protectio Ciuitatis. si modestia. si fides. si integritas. si deniq; uirtutes oẽs & bona oĩa quæ in hac nostra uita peraguntur aĩum ubi corpore excesserit: possunt efficere beatum: nequaquã nobis dubium esse potest Nellum Balionum fautorum bonorum: conseruatorem Patriæ: amatorem concordiæ. uirum animo. corpore. uita. factis. dictis integerrimum ad deos immortales: quorum erat prope simillimus: accessisse: ibiq; participem sempiternarũ rerum fœlicẽ futurũ esse: ut non solum non sit nobis dolendum ꝙ uitæ labores effugerit. sed summopere lætandum ꝙ sedem tranquillam atq; æternam adeptus sit.

IOANNIS ANTHONII CAMPANI PERVSIAE IN FVNERE PARENTIS DOMINI IOANNIS ARCHIEPISCOPI BENEVENTANI: TVNC PERVSIAE GVBERNATORIS: ORATIO.

Ellem equidem præstantissime domine in hoc funestissimo: luctuosissimoq; munere: uel non tanto affici dolore: quantus mecũ ipse sentio: uel acerbitatẽ hanc: summamq; molestiam: quã ex optimi atq; illustrissimi parẽtis tui morte concepi: tantisper deponere dũ per breuẽ hãc & pœne incogitatã oratiũculã meã partim in eius laudẽ gloriãq; cõferrẽ: partim ad leuãdũ dolorẽ tuũ mœroremq; accõmoda. Quod memoriæ ꝓditũ est priscos illos in clarissimorum uirorum: mulierumq; funeribus facere cõsueuisse ut quicũq; uel magnitudine rerũ domi militiæq; gestarum. uel aliqua uiuẽdi gloria floruisset: eũ cũ excessisset e uita quãta ornatissima fieri potuisset funebri oratione laudarẽt. Et propinquorum luctũ: uel saltẽ ex parte leuarẽt: uel totaliter prisca illa & pœne diuina dicẽdi ubertate extinguerẽt. Sed nec ego is sum qui ꝓstare hoc possim: nec si possim. grauissimus meus dolor: acerbissimaq; molestia facere patiuntur. Tum hoc subitũ & pœne improuisum dicendi genus nihil luculentũ atq; expolitũ: nihil graue & magnificũ afferre potest. Quocirca ignosci mihi iure meo postulare uideor. ut si neq; splendor orationis atq; copiæ: neq; tantorum hominum frequentiæ: neq; tanti tamq; clarissimi uiri laudibus satisfecero: id partim dolori meo grauissimo: partim temporis breuitati tribuendum putetis. Equidem quum deformatum te ac sordidatum cum luctu mœsticiaq; confectum uideo: moueor animo. & calamitatem istam tuam moderate ferre nõ possum. Sed hoc me uel mediocriter consolatur: tanta te præditum esse sapientia: tantaq; magnitudine aĩ atq; cõstãtia. ut etsi nihil ullo unq; tempore molestius accidere potuisset: nihil in omni uita grauius acerbiusq; contingere: æquo tamen animo ferendum putes quicquid est: uel a natura profectum. uel a Diis imortalibus stabilitum. Florentem .n. Principem omnium quos ætas nostra tulerit optimum atq; clarissimum pauloante accæpimus uita fuisse defunctũ Siue natura ipsa seniumq; confecerit. Siue imortalis & sempiternus Deus ex hoc uiuẽdi curriculo euocandum educendumq; putauerit. Quo mortuo nõ modo tu quem amor paternus: quem insita charitas: quem pietas incredibilis ad dolendum lachrymandũq; quadam naturæ lege compellit: sed omnes qui uel te colimus: uel illum cognitum habemus miserrime simus afflicti. Nihil enim calamitosius amicis atq; clientibus: nihil uniuerso Regno Neapolitano incõmodius: nihil deniq; tristius hoc tempore dolentiusq; eue-

nire potuisset. Extinctum est lumen illud non nobilitatis solum: qua cæteros Regni optimates anteibat. sed consilii æquitatis atq; prudentiæ: quibus uniuerso Regno tanq̃ cœlestem quandam lucem effundebat. Nemo clarior. nemo nobilior. nemo beneficentior habebatur. nemo fide iusticia. prudentia. moderatione præclarior. Singulare quoddam exemplum integritatis & uirtutum omnium: quæ ad sanctissimum uirum ornatissimũq; Principem pertinerent. Et ut est uita nostra imbecillis atq; fluxa: nulla sui parte cõstãs. alius uirtute præditus est: diuitiis alius abundat: alius his quæ sunt corporis. forma. robore. celeritate. nobilitate: aliusq; generis claritudine pollet. Quæ quidem singula conseq permulti: uniuersa uero nonnunq̃ paucissimi potuerunt. At uero parẽtum tuum optimũ & præstantissimum inficiari non possumus fuisse omnia q̃ accumulatissime consecutum nihilq; illi ad illustrissimi uiri clarissimiq; principis magnitudinem defuisse. Cuius tanta quidem nobilitas erat: tanta claritudo generis atq; præstantia. ut non solum cæteros regni principes propinquitate adiret. sed Regnum etiam genus affinitate contingeret. Quotus enim unusquisq; Ducum: Pricipum: Optimatum in Regno qui cum illo affinitatem aut non adierit: aut non affectauerit. Antiquissima enim inter totius Italiæ familias domus tua. ut nõ solum hoc tempore clara: atq; illustris habeteretur. sed supra octingẽtos pœne annos: multa uestigia uetustatis: certissimaq; nobilitatis monumẽta proferret. Quod si uiros amplissimos & præstãtissimos Duces qui ide per superiora tempora: quasi e quodam nobilitatis fonte profluxerunt: repetere uellem: & hac mea quam tu uoluisti esse breuissimam: oratione complecti: ne hodie quidem dicendi finem facerem. Extantq; de ætate nostra permulti bellicosissimi militaribus studiis ornatissimi: quos in præsentia statui silentio prætereundos. At Illustrissimum parentem tuum inter illos: tanquã cœleste quoddam sydus elucentem: omnes obseruabant. Huic uni pro singulari eius prudentia parebant cæteri: omnibusq; in rebus obtemperabant. Non Optimates: non Pricipes: non denique Reges ipsi eius consilio uacare uidebantur: tantam illi tamq; amplissimã auctoritatem adhibentes: tantam oĩum rerum consensionem: ut nihil fere nisi quod eius esset sententia faciendũ decernendũq; esse putarent. Regios itaq; magistratus plurimos obiuit. Vrbem Neapolitanam nobilissimam ac potentissimã: cui ipse Regis externa bella gerentis loco præsidebat: icredibili studio: uigilantia: iusticiaq; custodiuit. Apuliam sibi decretam prouinciam tanta moderatione gessit. ut sapientissimi: iustissimiq; Ducis nomen. & omnium maximam quandam & pœne icredibilem beniuolentiam reportaret. Qui quum nihil unq̃ flagitiose: nihil auare: nihil imaniter atq; icrudeliter ægisset in uita non solum est inter hoĩes æquitatis opinionem maximam atq; amplissimam consecut⁹. sed Deorum ĩmortalium adeptus fauorem. Quorum religionem ita coluit. & sanctissimis deoq; acceptissimis uiris obtemperauit. Vt supra q̃ Imperii rõ pateretur: pœne sanct⁹ diuinusq; prĩceps haberetur. Siue enim adolescentiam iuuentutemq; cogitemus qualẽ a patribus accæpimus. Siue reliqua ætatis tempora contemplemur nemo unq̃ habitus integrior. Nemo pietatis: iusticiæ: religionis obseruantior. Nam & diuitiis quibus maxime affluebat: partim relictis a parentibus: partim sua uigilantia comparatis sic utebatur. Vt uel in ædes: tẽplaq; deorum ĩmortalium. & religionẽ amplificãdã. uel in liberalitatẽ aliam: munificentiãq; conferret: iusticiam & pietatem omnibus humanis rebus anteponeret. Quibus rebus auxit dignitatem: sui fines imperii propagauit. Et quod ad fœlicitatem pertinere Peripatetici plurimum arbitrantur. Liberos plurimos procreauit. Et eos ipsos tum animo cum corpore præstantissimos. Vt parentis sui nõ uultus solius. sed mores: grauitatẽq; effingere uideantur: eiusq; imitantʳ uestigiis. Quos quidem sic ille cum publicis tum priuatis institutis. & pacis belliq; studiis erudiuit. Sic ad gloriam amplitudinem direxit. Vt in hoc quoq; & uiri præstantissimi & optimi parentis munere fũctus eẽ censeatur. Quocirca uidetur mihi cum Metello illo quẽ nostri maiores fœlicissimũ appellauere. Quantũ ad humanã fœlicitatẽ attinet: comparandus. Ad diuinã uero tanto fuisse superior: quãto xp̃ianam putamus religionẽ gentilibus illis superstitionibus anteponendam. Nihil aduersum uidit in uita: nihil funestum luctuosũq; perpessus: nihil unq̃ tulit quod ferendũ non eẽ putaret. In morte uero cũ quasi decurso spacio ad quietem se tranquillitatẽq; oĩum perpetuã reuocaret. Quod est multo beatissimũ ĩter filiorũ: nepotũq; lachrymas atq; amplexus migrauit ad cœlũ. Sic. n. persuadendũ est nobis de his hominibus: qui maximo imperio: nullis se cædibus cruentarũt: nullis contaminauerũt flagitiis. Nullis uitam sceleribus: turpitudinibusq; polluerunt. Et diis sese ĩmortalibus clementia & misericordia fecerunt prope simillimos. Quorum in numero parentum tuũ clarissimũ atq; illustrissimũ, iure optimo censeo collocandum. Cum propter ingentem

quandam

quandam humanitatem:charitatẽq; in omnes:tum uel maxime propter inauditam illã & pœne icredibilem mansuetudinẽ & misericordiam in eos ipsos:quorũ prouiciam:gubernaculaq; gessit. Hoĩem itaq; piissimũ atq; optimũ imortalis & sempiternus deus gloria liberis.& dignitatibus exornauit.& q̃ta longissima in uita dari potest ætatem:uixit enim ille diu. Et quod ante postremũ hunc uitæ diẽ recte dici non poterat: beate uixit. At uero tũ demũ discessit e uita cũ nullo pacto uiuẽdũ sibi iam plus esse putaret:uixit atq; satis gloriæ:quã maximam sibi suisq; ẽt posteris amplissimam comparauit. Vixit satis liberis:quos omnes magnifice educatos cæteros bellicis:militaribusq; disciplinis instruxit. Te uero sanctissimus princeps imortali ac sempiterno deo tanq̃ primitias dedicauit. Vixit ẽt ætatis satis:quam cũ diuturnã & pene imensam attigisset octogesimũ natus annum migrauit e uita non aliqua morbi præceptus acerbitate.sed sola ætatis maturitate confectus. Qui cum oẽs uitæ gradus fœlicissime pertransierit:oibusq; iure munerib⁹ defectus obierit tantis rebus satis superq; uixerit. Nihil est quod ei ad beatam plane uitam censeam defuisse. Si modo uita cuiq; potest esse beata:ut non modo extinctus fœlicissime uideatur. Sed in cœlum tanq̃ in pristinũ domiciliũ:omni deposita terrenæ mortalitatis caligine nudus expeditusq; deuolasse. Nec uerendũ putemus nõ ita nobis persuademus aliquid contigisse in morte mali ei qui iustissime sanctissimeq; iuxerit. Paratus est eni in cœlo locus eis qui recte uitam peregerũt:in quo beati cũ diis imortalibus æuo sempiter no fruantur. Nullisq; amplius turbinibus & tempestatibus exagitentur. Nam quid obsecro mors est aliud q̃ finis uitæ. Quid porro uita ipsa.nisi assidua dolorũ:ærumnarũ:periculorũ:& oium deniq; dolorum cum perpetua quadam miseria & calamitate perpessio. Ita nulla pars corporis:nullũ membrum in nobis quod modo mille doloribus & quasi tormentis morborũ expositum esse uideatur. Nulli præterea sensus:ex quibus nõ multo pauciores uoluptates q̃ molestiæ capiãtur. Nam uidemus sæpe quæ nolumus: audimus auribus quæ non probamus. Pestifera iterdum & pernitiosa gustamus.tangimus.odoramus:periculorũ & calamitatũ plena sunt oia. Quæ quidem deuitari nisi una morte nõ possunt. Cur dolemus igitur & tantopere mortem accusamus oim laborum ac turbinũ oium:periculorum tempestatũq; refugium:ac portum longe securissimum. Quo nihil potuit nobis dari præclarius.& nihil melius optabiliusq; concedi. Quo fit ut quum sempiternus deus per uarios nos uitæ labores exercuerit:statuerit tãdẽ eẽ morituros.ut labo ribus ac periculis uitæ finẽ tandẽ ac modũ imponeremus. Nã quid aliud arbitramur tot doctissimos ac sapientissimos:uiros ultro sibi mortem ipsis intulisse:nisi ut hanc mortalitatem uitæ fœditatẽ atq; ærumnam exuentes:tot se periculis:turbinibus:tempestatib⁹ liberatent. Licuit uiuere Catoni:quo nemo apud Romanos habitus est sapientior. Sed tamen mortem sibi ipse consciuit. Licuit Themisthocli apud Græcos:qui si mortem ipsam qualem uulgus opinatur malam existimassent:profecto non Themisthocles mortem q̃ exilium. Nec eandem Cato q̃ Cæsarem ferre maluisset. Potuit se morti subtrahere Socrates. Quem non humana solũ sed diuina ẽt testimonia sapientissimũ iudicarunt. Sed eam sic aio magno contempsit:ut iam poculo illo pœne confectus:melius secũ actũ diceret q̃ moreretur:quam cũ Atheniensibus qui remanerent in uita. Digna Socrate uox intelligebat uir sapientissimus spes nostras in cœlo:quo boni proficiscerentur oẽs reponẽdas eẽ: non in rebus istis terrenis infimis collocandas. Ista nos in uita diuersos ac pcipites agũt. Cœlestia illa morte illuc ferrente consequemur. Multos equidẽ memorare possem: qui uel cupiditate moriendi:uel miseriarũ quas in uita pari necesse est:fugiendarũ gratia seipsos interficere. Vt Themobrotũ quendã cui qũo nihil accidisset in uita mali: imortalitatem animi & futuram cũ diis habitationem:ac gloriã contẽplatus in mare se deiecit. Idẽ Scalcinus Hydus:& Siculus Empedocles fecisse traduntur. Vtrũq; enim ferunt nulla urgente calamitate:aut desperatione motos. Sed mortis cupidine incensos in ignes sese ardentissimos coniecisse:atq; ita extinctos esse. Tradit ẽt Euripides uetus auctor:& plen⁹ fidei:quasdam esse in Asia nationes:quibus quũ liberi nepotesq; nascuntur lugubri sese & miserabili mœrore conflictant. Quod in labores perpetuos:quod in angustias difficillimas:quod in sempiternã deniq; miseriã nati esse uideantur. Mortuos uero in genti plausu & lætitia prosequũtur. Rem enim putant adepros esse præclaram.& malorũ omnium finem atq; exitũ cõsecutos. Sed id a te ego non postulo nec mortẽ: uel tanq̃ bonã affecturi:uel exprobari tanq̃ malam:accusariq; contendo. Sed animũ appello tuum soli to robore magnitudineq; nitentẽ. Vt constanter grauiterq; ea ferenda ducas. Quæ non uiolenta quadã manu. sed diuino potius demandata imperio & maiestate proueniũt. Vt istam luctuosissimã acerbitatem tuam: nõ plãctu & lachrymis. sed animi potius pati-

entia persequaris. Quorū mulierum est alterum: alterū uero sapientū. Idq recte apud Litios mortuos deplorare non licet:nisi qui id facturi sunt prius mulieribus uestimentis iduantur. Rem enim putant mollem atq effœminatam & ad uilles duntaxat muliercu las pertinentem. Quod si Barbari rudes atq imperiti propinquorū mortem tam mode rate fuerunt:qua nobis patientia:qua equitate animi ferendam esse censeamus. Si sapien tissimi uiri nihil esse:melius re non uerbis ostenderunt. Quid igitur eum tantopere nos lugere debeamus. alios per multos referre possem:qui filiorum: parentū:amicorū fune ra grauissime quidē: constātissimeq tulerunt. Sed noui animū tuum tanta moderatiōe & sapientia preditū. Vt nec legibus aduersetur. Nec q uulgus facere solet humani gene ris conditione torqueatur. Te uero propter singularē atq admirabilem prudentiā tuā. Nec lachrymis indulgere quæ minime prosunt nec mœrori succūbere:qui plurimū ob sit. Non ille primus:non postremus uita functus discessit e uita:multi enim antecesserunt Et ille quoq non nos deseruit sed antecessit. Ea conditione in mortalē hanc in areā ad missi sumus. Vt aliquando tandem exiremus. Cōsumimur enim omnes paulatimq car pimur. Et concitatissima ut uidemus continuaq astrorū celeritate deradimur. Et enim ex tot maximis innumerabilibusq rebus:quas sub hoc aperto & uolubili cœlo spectam? Nihil æternū est nihil firmum:nihil constans atq perpetuū. Arbores siccantur:eruūt:do mus: urbes atq oppida labefactātur:homines moriūtur fœminæ moriuntur. Quæcūq sub hoc lunæ globo nata sunt omnia moriuntur. Nec sunt ista humanis decreta legibus sed diuino sunt potius nutu atq imperio constituta. Itaq nihil est quod ab hac diuina & cœlesti constitutione discedens non aliquando parere & uiuendi numen finem im pendere cogatur:pauperes occidunt:diuites occidunt:Reges:pricipes:imperatores occi dunt. Sed o caducam nostram fragilemq naturam:o nostram inquam naturam fragilē atq caducā. & imbecillē conditionē humanā. Quid nos tātope extimescem?:formida mus:exhorrem? tot nobis machinas tot laqueos tēdere iexplicabiles. Vt quacūq sumus in hac fluxa & miserabili uita transituri:mille nobis a morte doli:fraudes:isidiæq struā tur. Alii ferro crudelissime trucidantur:ueneno cōficiūtur alii. Maris alii:tempestatūq fluctibus obruunt:alii a latronibus iugulant:alii ab hostibus confund untur. Multi i cru ce torquentur: multi etiam ardentissimo flāmaꝝ incendio concremantur. Vt mille mo riendi generibus simus obnoxii: Vt illi mihi plane uideantur beati esse qui bus tot uiolē tæ mortis insidiæ nocere uitam adimere nequiuerunt Sed nec ferro parentē tuū illustrī sīmū hostes interfecerunt:nec inimici ueneno:nec latrones insidiis confecerunt:nec deni q uiolenter fata uitam eripuerunt. Vt uideatur mihi nō solū in uita fœlix extitisse. Sed i ipsa etiam morte fuisse beatus. Proinde collige te præstantissime Gubernator. & mœro rem istum tuum angoremq depone. Vt dignitatē tuam nō solum in prosperis secundis q rebus serues. Sed in quauis etiam aduersitate studeas ne debilitari ac frāgi fortunæ ca sibus uideare. Omnes enim quos hic uides astare tenta multitudine hominum: atq fre quentia: te unum intuentur & quo pacto calamitatē hanc feras nudiq circunspectant. Si modo calamitas dicenda est quam non aliqua uis aut impetus humanus. sed uel natura ipsa:uel alii potius īmortales intulerunt:a quibus quæcunq nobis inferuntur bona im mo optimā in partem accipiamus oportet. Quod si parentē tuum illustrissimum lachry mas istas sentire non putas cur te afflictes? cur uanam pietatem exhibeas non sentienti? Sin uero angi te mœroreq sentiat maximā profecto capiet ex isto luctu atq acerbitate molestiā. Vult ille te casus humanos moderate:tranquilleq ferre. Vult te nō angi quod nunc amiseris. sed lætari quod uiuentem se diutissime habueris:fructusq sis ab eo cumu latissimos atq amplissimos consecutus. Cuius quū omnis uita fuerit honestissima: mo res sanctissimi. & ad cultū religionēq propensi uita quidē diuturna: nulla contaminata casu aut calamitate. Mors uero nec acerba:ut dolorem:nec uiolenta ut perturbationem: nec externa & peregre:ut desiderium afferre potuisset Satis existimare possimus exitum & uitæ finem in quo dii illum īmortales suis id cœlum manibus sustulerunt:non modo non lugendum uideri. sed summa potius lætitia & congratulatione prosequendum.

Ioannis

IOANNIS ANTHONII CAMPANI EPISCOPI INTERAMNIENSIS IN FVNERE CAR.SANCTAE SVSANNAE SAXOFERATENSIS ORATIO.

h

Onestius actum esset mecū dignissimi Antistites in luctu funestissimo: si ipse quoq; cuius idem est uulnus inter hos quos hic uideris mutata ueste squallidus ac sordidatus iacerē humi:& affecta ceruice tristis ac tacitus ingemerē fortunā meā:ne qui dolore ab illis nō uincor:officio & humanitate uideri possim superatus. Sed cū in hac pompa funebri ad eū sit oratio delata:quē nō tam alienā uitā recensere quā suā deplorare acerbitatē oportebat:parebo obsequēs his qui detulerunt & nihil recusabo:nō q̄ unus sim ex tanto cætu hoīum clarissimorum:qui optimi & sāctissimi Cardinalis mei uirtutes suscipere possim cōmendandas. Neq;.n. mortalis & obtusi igenii est:quæ diuina sunt:ea humana cōplecti oratione. Sed quoniā unus sum ex oībus qui hanc mihi delatā ꝓuinciam recusare nullo modo nec possim nec debeā:at quoniam ꝓ tantis in me beneficiis:ꝓ tam Insigni atq; eximia charitate præstare aliquid uiuenti nō potui. Quando ita placitum est deo:testimonium uitæ afferam morienti: quæ res neq; noua est neq; inusitata & prisci cōsueuerūt ut qui fuissent coniūctissimi:hi funebrē cōmendationē susciperēt. Neminē.n.de rebus gestis neq; uerius neq; cumulatius dicere posse arbitrabantur:q̄ quorum fuisset:uita cōsuetudoq; cōis. Itaq; & liberi parētes suos sæpe & parētes liberos nonnunq̄ cōmendarūt:ubi etsi luctus obscurat atq; interrūpit orationem: ut splendere inter lachrymas nequeat:cognitio tamen rerum gestarum & exactæ uitæ: unde laudes oriuntur multo est ad ueritatem propensior. Cōmendatio enim omnis e uita nascitur:quæ hoc in loco ita est tota aperienda ut nihil dicatur ad ostentationem ingenii:nullos locos afferemus:nihil amplificabitur. Nemo sit qui hoc die faleras & pompas expectet uerborum: nihil superq̄ gestum laudabimus. Satis habet laudum qui ita uixit ut nemo sit qui secum ipse non censeat:nullam laudem esse tantam quæ ad magnitudinem meritorum possit accedere. Alexādro Cardinali origo fuit ex Saxoferrato Vmbriæ ut scitis oppido:parentibus ortus est modicis: patre Alerentio:matre Ioanna: educatus primum rustice atq; inculte apud Bucelinum rus duobus milibus passuum procul ab oppido:ubi nunc quoq; casæ quædam agrestes perpaucæ aspiciuntur. Hoc in loco tertium agens ætatis annum cum flores ut solent pueri sectaretur: proximum in fontem concidit. Aderat soror Margarita triennio maior:hæc fratris lapsum conspicata non ausa ipsa descendere in fontem:ad proximas refugit casas:ululatu omnia complet:fratrem in fontem delapsum opem atq; auxilium clamat:accurrit quæ proxima erat matrona Diambra nomine:ubi puer & qua parte cecidisset percontata:coniecit se in fontem:quæsitum aliquandiu correptumq; puerum suspendit in orā cruribus sublatis: ut quas hausisset aquas refunderet:interea mater audito ululatu & ipsa ad eum locum percurrit:ubi exanimem uidit natum uellit comam. laniat excecatq; genas. & filium nequicquā appellans nomine:eiulatus in cœlum tollit. Iam horis circiter nouem mortuus iacuerat puer. Hic mater cui erat coma in tergum reiecta passis ad cœlum manibus factoq; in orbem gyro terram deosculatur. Inde ad templum conuersa gloriosissimæ matris:quod procul inde cernebatur uirginis opem implorat:filius si reuiuiscat uouet:extemplo uisus est puer primum mouere labella:mox tollere oculos:matremq; appellare. Qua re attoniti qui aderant puerum subito ad templum deducunt:offeruntq; altaribus hic sacrarium igressus forte dalmaticam uidit uestem in cuius lymbo simulacrum inerat uirginis auro intertextum. Conuersus id matrem puer: dalmaticamq; complexus simulacrum digito ostendens mater inquit mater:hæc mihi ciathum porrexit in fonte:hæc opitulata est: nec aliquanto spacio adduci potuit ut inde discederet. Id miraculi nō clam fuit: oppidani oēs & exanimem reuixisse puerum. & quæ de dalmatica dicta sunt qui per ætatem superant attestantur. Sacellum in fonte uirgini erectum miraculi monumentum. Parentes expectato biennio quo ætas paululum confirmaretur:puerum sacris initiarunt professum diui Augustini ordinem:qui illo ipso in templo uirginis tenebatur. Iamq; quæ initia religionis:quæ reliquæ uitæ auspicia fuerint uideris. Non desperatione aut inopia adducti sunt ut eum initiarent ope sanctissimæ uirginis seruatum. illi cum dedicarunt a qua seruatus est. Prima rudimenta ingenii in patria fuerunt:ubi grammaticæ daret operam cū cœpisset Atelicæ quod prope finitimū est oppidum perfecit. Inde sexdecim natus annos

Ariminum profectus cum in dyalecticis quãtum uisum est oportere profecisset:incubuit philosophiæ:porro philosophiæ studia Arimini inchoata: Bononiæ perfecta sunt. hac in urbe octo continuos annos ita exarsit philosophandi studio:ita altissimas noctes euigilauit: ut iam tum oculi ei facti sint hebetiores: quod cum multi per libidinem & intemperantiam soleant subire. Hic ex uehementissima quadam subiuit inhæsione studio rũ. Et tamen cum uigilantia: eum æquales & ingenio non uicerent: ipse uniuersos mode stia & uerecundia longo interuallo superauit. Idq; etiam adolescens semp habuit in ore homini multo esse difficilius atq; præclarius bonum esse quã doctum. Nam alterum naturæ & occasioni. Alterum uirtuti & proposito uideri tribuendum. Bononia relicta. Perusiam petiit ad theologiam percipiendam:ubi eodem candore uitæ:quum aut publice legeret philosophiã. aut theologiã audiret uigiñ cõmoratus annos: per omnes gradus quos habuit in clarissimũ nostræ ætatis theologum euasit. Conscripsit etiã multa: & discipulos reliquit complures non obscuros: qui eius uestigia & doctrinam & uitam secuti sunt. Et cũ adhuc in illa licentia sui ordinis solutus uiueret: nihil tamen ægitunq; quod probatissimũ & obseruatissimum religionis uirũ decederet. Interrogatus ab amicis quo pacto inter conuentuales fratres posset ta m obseruãter uiuere: nihil inquit, phibet inter furiosos sanũ esse: et aut iter ifirmos ualidum. Perusiæ cũ generalis fratrũ conuẽtus habere tur: quãq; inuitum & recusantẽ: eũ oẽs pari cõsensu prouiciale declarauerũt: quod munus tam recte moderateq; gessit: ut contra decreta ordinis ppetuo triennio de successore non sit agitatum: nec antea est abdicatus q̃ profectus Romã. pcurator ordinis designatus ab Eugenio. sũmis uiribus restitit ne designaretur. Sed quum in altiores uitæ tempestates ferri se uideret q̃ perferre sine periculo posset: totũ se contulit ad Religionem obseruandam. In id animũ: in id studium conuertit. Hac de causa pecunias publicis salariis cõparatas propinquis & pauperrimis in capita distribuit. Ipse obseruantiã ingressus quicquid habuit librorũ: suppellectilis: fortunarũ omnium: id totũ in cõmune contulit: nihil sibi fecit reliquũ. Hoc modo abdicatus curis: et rerũ temporalium omni studio ad prædicandũ uerbum domini euangeliũq; disseminandum contendit. Qua re ad Cardinalem Tarentinum protectorem ordinis nunciata: mittũtur statim: qui dehortarentur. Eunt una & Eugenii litteræ que hoiem ad curam ordinis & pristinam uitam reuocarent. quas hic adiuturas dum præsentiret: clam oibus abiit in syluas & uno contentus comite: duobus circi ter mensibus inter nemora saltusq; delituit. Aperto quodam heremita sustẽtatus. Instat interea crebris litteris Tarentinus: monet hortatur: suadet ne seipsum tanta gloria doctri næ & nominis fraudet: redeat in publica Gymnasia in quibus Principis locum obtineret nec ordinem deserat. Ad quæ ille rythmo quodam materno conscripto ita respondit: ut diceret gloriam nominis. Nil quæ ex Deo essent asinorum ruditui esse comparandã. nec aliud esse q̃ sonum quendam rudem & inanem. Obtestatusq; est ut perstare sibi in p posito liceret. & ei seruire cui parere Regnum esset non seruitium. Quod quum honeste negare non posset tandem impetrauit. Rediit deinde statim in publicum congressum: & quod conceperat adortus: totum se prædicationibus permisit. Qua in re breui tantam est gloriam consecutus: ut qui ætate nostra fuerit acceptior non uideam. Nulla fuit Ciuitas in Italia: quam ille sanctissimis præceptis non ut prope dicam reformauerit. Nullus gladius in hostem atrocior fuit & capitalior q̃ hujus lingua in scelera atq; flagitia. Prædicauit uerbum domini Neapoli: prædicauit Florentiæ. Venetiis. Bononiæ. Senis. Ferrariæ. Mantuæ. Italia tota prædicauit: semper maximo concursu hominum qui eius altissima rerum scientia delectantur: uitæ impnmis exemplo mouebantur. Nulla ne suspiciuncula quidem exorta de ius uita. Hoc progressu rerum uicarius totius ordinis constitutus lustrare orbem & primum pedibus ire. Mox ualitudinarius factus asello uehi cœpit. Tũ instituta ordinis & decreta maiorum reintegrare aggressus: coercuit Religionem fratrũ simultates per prouincias omnes compressit: diremit lites: Templa cultu: atque ædificiis auxit: omnibus in locis obseruantiam introducere conatus est. Quæcunq; adiit loca ea omnia redegit in formam: atq; religionis cultum reuocauit non sine maximis contentionibus quum improbitissimi aduersarentur. Nec defuerunt calumniatores qui qñ aliud non possint: durum illum & sæuerum appellarent in eos qui minus seruare Religionẽ dicerentur. Quæ calumnia qui habet aliud q̃ suam laudem? Nec sacris duntaxat studuit rebus: etiam prophanas non neglexit. Senis cædem illam cruentam & Ciuilem sic cõposuit. ut multi sint qui eius se opera capitis periculo liberatos esse fateantur. Perusiæ sæpe auctor concordiæ Ciuibus fuit. Quum tumultuaretur Florentiæ nonnihil ægit. De statu Ciuium: familiaritates Principum ea de causa diligenter aucupatus: ut posset prodesse: ualeretq;

desse:ualeretq; auctoritate quotiens uellet quicquã suadere ad communem utilitatem. Capitales inimicicias & priuata odia quocunq; profectus est pressit:sopiuit:extinxit: omni conatu intentus ad extirpanda uitia:fouendamq; uirtutem ad honestam uitam :ad pacem:tranquillitatemq; suadendam. Electus est deinde generalis in Conuentu Piceno. sed ita electus ut palam clamaret ne se eligerent interminareturq; electoribus persecuturum omnes:quando singulorum uitia moresq; calleret. Hoc quoq; officium tam illæse & custodiet:tam integre & præter omnem auaritiam gessit.ut quanquam esset instituto ordinis iam ueteri sexcentis aureis nummis salarium constitutum:nihil tamen attigerit nisi quantum ad sumptus itinerarios & uiaticum fuit necesse. Reliquum exigi uetuerit. Nullum habet uirtus repagulum ad gloriam si seipsa tueatur:penetrat :perrumpit : superatq; omnia.& sublimi uecta pede ad altissima quæq; peruadit : donec flagitium occupet. Hæc cursu bonorum quos semper reiecit nunquam concupiuit : semper ad altiora : semper maiore cum gratia atq; auctoritate conscendit:opinione de uita eius nunquam immutata. Sed qua probitate:quibus artibus:quo temperamento ordini suo præfuerit : quã diligentia commissa sibi & priuata & publica negocia confecerit:uiderit Pius Pontifex:qui ut est omnibus in rebus supra q̃ dici potest ocularissimus:nullius precibus :nullo intercessore:quæ prima fuerunt Comitia Cardinalium collegio uestro non solum consentientibus uobis.sed etiam approbantibus coaptauit : solumq; dignum iudicauit ex omni orbe terrarum quem ornari uel non petentem oporteret. Nec eum fefellit opinio: tantum se gloriæ apud homines:tantum gratiæ assecuturum:quantum communis totius Italiæ:multarumq; gentium lætitia declarauit. Pii prudentiam. Pii iudicium omne in cœlum extulerunt:tam clarum Pii facinus homines: Vrbes populi:ipsi prope lapides loquebantur. Nemo fuit qui Pium non tolleret ad cœlum:qui sua sponte uirum tam sanctum:doctum:præclarum:tam perspicui nominis ad amplissimum gradum honoris extulisset. Itaq; uir sanctissimus cæteras dignitates quas adeptus est suscepit inuitus: hanc unam nunquam postulauit Ac dicet quispiam potuit recusare. Fateor potuisse. Sed cur: ut ipse dicere solebat:id recusaret:quod quanto plus haberet in se periculi tanto maiora essent proposita præmia:si recte gereret. Quid ægit unquã in hoc gradu indignum priore uita? Qui dixit? Cui iniuriam intulit? Quem affecit contumelia? Quem hominum lacessiuit aut conculcauit potẽtia? Cuius imbecillitatem oppugnauit? Quæ rapinæ eius aut flagitia circunferuntur:aut qua in re est habitus insolentior? Quæ prædia coemit sui? Quid argenti:auri:gemmarum accumulatum? Quid imminutum sanctimoniæ? Principio quũ largitiones maxime fierent tota Italia nihil antea accipere ausus est q̃ per summum Pontificem ediceretur ne quid recusaret quod pertineret ad ornandam dignitatem.& tamen sic quoq; modum adhibuit muneribus accipiendis:ut tantum ab his reciperet qui essent ditissimi : cæteros repudiaret : semperq; illud diceret. Boni Principis liberalitatem eam esse oportere ut nihil accipiat nisi a ditiorib[9]: cæteris ipse largiatur:alioquin rapinam eam non liberalitatem uideri. Nam rapaces aues escam ab imbecillioribus capere illorumq; exorbere sanguinem consueuisse. Missus in Picenos ad bellum inter Anconitanos atq; Esinos componẽdum. Qua profectione proh Deum immortalẽ quot munera diuersarum rerum:qui cratheres:quæ uasa argentea uarii generis confluxerunt? Oppidulum fuit nullum quod non argenteis occurrerit uasculis. Nec tamen tanta fuit illorum in exibenda liberalitas:quanta huius constantia in reiiciendo:etiam quæ ad uictum quottidianum afferebantur. Et quum dicerem ipse per iocum. Quantum. M. Curius Marsorum bello:tantum nos in Picenis ægimus prædæ. Nam quum iurasset ille nihil se præter fagineum gustum:quo sacrificarat eo bello reportasse:nos nec quæ ad gustum quidem faciunt attigimus:conuersus ad me. At inquit. M. Curius uenit in Marsos ut prædaretur:nos uenimus in Picenos ne prædæ fierent. Etiam rerum quæ dabantur nihil cuiq̃ extorsit per iniuriam:multis multa per beneficentia relaxauit. Stephano cuidam cognomento Capano qui nuper Lauellensi ecclesiæ præfectus est:quum quadraginta aureos nummos deberet ex ædibus conductis : diceret sibi soluendo non esse. At inquit si tibi soluendo non est nec mihi erit accipiendo :abi & liber esto. Amicos quos numerata pecunia non poterat:pignore aut sponsionibus iuuabat. Quod ex rerum inuentariis licet intueri. Operam iusta postulantibus nemini unquam denegauit : petentibus iniusta præstitit nunq̃ Familiaribus domesticis tamen quibus nõ esset semper plus dedit q̃ quispiam postulasset. Quod ut facetemus audentius inuitabat ipse sæpe ad postulandũ :aut ubi subesse necessitatem intelligeret:non expectabat dum postularetur:ipse sua spõte occurrebat. Elemosynas præterq̃ quæ præ foribus fiunt ad ostẽtationem & maximas facie

bat & occultissime. Romæ familias quattuor septimanis sumptibus alebat. Iudei q esset ad fidē conuersi menstruis sustētabat pecuniis. Græcos aliosq; extorres p̄iami uino: frumē to: pecunia fouebat. Eorum Ducem quum uelle se redire in Græciam diceret aureis num mis quinquaginta donauit. Conuentus fratrum: cœnobia. & templa omnia suæ cōmissa curæ: ultra q̄ paterentur facultatates curabat. Plagari in agro Perusino quum anno censu centum percepisset in refectione ædis sexaginta contribuit. In Cœnobio sancti Emiliani in Eugubinis anteq̄ quicquam esset perceptum uiginti ad sartutam tecti ecclesiæ Camer ti: quadringentos ad canonicam ædificādam. Ad ædem sanctæ Susannæ iam collabi cœ ptam: quum nihil adhuc acceptum esset emolumenti: centum quinquaginta erogauit. Ad ædem sancti Stephani in monte Cœlio ne quid ædificia interminaretur: mille aure os nummos maturius q̄ erat pactus & iniquo suo tempore persoluit. Templo gloriosissi mæ uirginis in Saxoferrato: cui se dedicauerat. & ædes fructuarias coemit. Romæ aureis nummis circiter ducentis & calices argenteos: libros: missales: uestes sacras: paramenta altarium: tectoria parietum largitus est. Hæ diuitiæ fuerint: hi thesauri: horum causa ne gociatus. Hoc modo uir sanctissimus mercabatur. Nec tamē publice hæc iactabatur: oc culta esse iubebat quæcunq; contulisset. nemini occludi hostium uolebat elemosynam postulanti: pauperum dicens esse quæ bona ei obuenissent non sua. Germanis & propin quis non quidem quantum ipsi postulassent. sed quæ ad uictus partem cederent: nec ta men sine permissu Pontificis: conserebat. Interrogatus quam ob rem germanū fieri mi litem procurasset. Vt inquit ex Magistratibus industria uiuat sua: non ut ex me quæ pau perum sunt asportet. Priuatas cærimonias intermisit nunquam Præces horarias non ab sorbebat: ut facimus plærīq; omnes. testor hoc sacrarissimū in quo sumus templum sin gulis diebus sex illum horas solitum consumere officio exoluendo: adeo uerbum seiu gabat uerbo: clausulam clausula dirimebat pondere uocis raro & aperto. Audiebat mis sas tardiuscule quum esset liberum. nec antea q̄ qui conuenissent aliquid acturi audisset omnes. Interrogatus cur ita faceret. Quoniā inquit ad opus dei expeditum accedere o portet: non inuolutum negotiis. Pendebat in missa attonitus: collachrymabat: nonnun quam extra se rapi uideretur. Quum quid esset non recte curatum a suis in missa cele branda: illud semper afferebat: eo erat obiurgatio. Maledictus homo qui opus Dei fecit negligenter. Festum occurrebat nullum in quo suos non hortaretur ad quiete honesteq; uiuendum. Hæc duo petere se a suis aiebat. Concordiam. & Honestatem: cætera omnia ex arbitrio permittere. Familiarem quod in æde sacra fœminam salutasset domo eiecit. Quum quid audiret cōmissum a suis flagitiis erumpebat in lachrymas: seq; e conspectu tristissimus eripiebat. Mensa parca & proxima priuata: nisi quum conuiuæ essent affu turi: familiæ quantum abunde ac laute esset apparari uolebat: nullum aut per q̄ raram inter eius cœnam & familiæ discrimen. Vini supra q̄ ualitudini expediret parcissimus. Abstinuisset & carnium esu: nisi medici uetuissent ualitudinarium & senem. In cœna & prandiis aut sacræ historiæ: aut omeliæ sanctorum perpetua mensa legebantur. Vbi si quid esset scriptum dubiuscule ipse interpretabatur: cæteris in rebus silentium erat. Pran dium disputationes quottidiane excipiebant. De rebus sacris porro quæstiones duas in horas trahebantur: nunquam minus q̄ in unam. Vbi esset disputatum ingredientem cu biculum qui uellent alloqui subsequebantur: nemini aditus intercludebatur. Audiebat omnes ea comitate: ea mansuetudine qua solent priuati. Mox paululum sedens quiesce bat: ita ut plerunq; non dormiret. Inde diurnas horas: nōnunquam ad dictandū aliquid. Nam & legendi & scribendi usum iampridem intermiserat oculorum causa. Cubiculū & ædes totæ tapetis ac auleis ornare ad dignitatem: secretiora sacris imaginibus fami liæ ante eum mortuum incognitis: intermittebant continentibus pannis parietes. ipse assi duo cilicio premebatur. Stabat pro foribus lectus pluma purpureaq; instratus: ipse nun quam nisi quottidiana in ueste dormiuit: habitu illo cucullari ne in morte quidem inter misso: pannis lineis usus est nunquam: foris fastum & delitias ostentabat: intus se quotti dianis afflictamentis emacerabat. Continebat se perlibenter domi: nisi quum aut Ponti ficem adiret: aut uisceret collegas: aut templa Mariæ maioris & populi frequentaret. Nā hæc duo loca continuatis adibat Sabbatis Quod si ea die per pluuiam aut aliud impedi menti non licuisset postridie: aut summum perendie repetebat. Hæ uenatione: hæc di uersoria fuerunt. Inter equitandum amicos qui comitarentur uocari ad se iubebat: suo quenq; spacio ne quid esse posset inuidiæ. Sermones læti: festiui: periocundi semper: ta men sancti: pudici: honestissimi fuerunt. Verbum turpitudinis perinde ac ipsam turpitu dinem detestabatur. Iurabat post ingressum obseruantiam mendacium se in omni uita

dixisse nullum. Quod quidem ueniret in mentem: duo genera hominum perniciosa eẽ
dicebat: qui essent mendaces. & qui cõmissa secreta non continerent cæteros ferri posse.
Congressus hominum litteratorum & probatæ uitæ incredibile dictu est quãti faciebat:
cæteros etsi pro humanitate non aspernabatur: tamen declinabat. Viris prophanis ad stu
dium & custodiam corporis non libenter est usus. Initiatis sacris nudum se uidendum:
tangendum: tractandum permittebat. Iam propinquus morti quum somno grauẽ mul-
ti excitarent & confricarent: conuersus ad Malatestam unum ex suis. Abi inquit fili mi
Malatesta ne me tange: nam prophanus es. Etiam a nepotibus q̃ diu in se fuit tangi se
non est passus. Cogitare quæso quantum illum censeamus a scortis & meretricibus fuis-
se alienum & abhorrentem: qui etiam a pudicis suorum manibus noluerit attingi. Mor
tem ei præcognitam fuisse multis coniicimus argumentis. Sex diebus anteq̃ cœpisset
ægrotare discedentibus duobus familiaribus Gallis: quum menses tres ad reditum po-
stulassent. Non inquit me inuenietis. Ruteno mortuo post confectas exequias quũ do
mum redissemus: incidissetq; in mensa de oratione habita mentio: cito inquit Eps meus
pro me oraturus est. Romæ in sacello quod domi ædificauerat. Sepulchrũ erigi clam ius
serat in scrinii speciem: ita ut aperiri facile posset. Intus imago inerat depicta Cardinalis
mortui iacentis eo habitu: oris & uestium: his liniamentis quibus ipse erat: inscriptumq;
in interiori latere sepulchri. In omnibus operibus tuis memorare nouissima tua & non
deliques in æternum. id sepulchrum ipsi nesciebamus. Scrinium autem Stipatorium raris
pictor eo mortuo confessus est se iureiurando adactum ne cui patefaceret. Aperiebat aũt
ut postea cognitum est: quotiens oraret ibiq; speculabatur: nuper enim mecum cum de
æde sanctæ Susanæ suffulcienda loqueretur. diceremq; ego: & cõmodius & magnificen
tius futurũ si ædem totam demoliretur: alteramq; substrueret subductam & exiguam: qđ
ex materia ueteris templi tenui sumptu fieri posset. Erras inquit fili mi: nam morte mea
statim subsecutura desertam ædem relinquerem nõ refectam. Scripserat iam pridem ser
mones circiter centum de ortu saluatoris: de cœna domini: de peccato in spiritum sãctũ
& rebus uariis: eos cũ iam annos multos suppressisset paucis ante morbum diebus emen
dandos edendosq; suscepit. kalẽ. maiis delato ad eũ libello quodã mathematico in quo
euentus anni huius contineri dicebantur: cum nescio quid de morte Cardinalium dice
retur etiam inquit: si hic tacuisset de me sciebam: togam & cuculum cum quibus fuerat
ingressus obseruantiam annos iam sexdecim diligenter seruari iusserat: ut in eisdem mo
reretur: profecturus Tybur expandi eos iussit secumq; deferri: quod quũ eẽt neglectum
uehementissime indoluit: misitq; statim qui deferrent. Interrogatus sæpe ab eo qui cura
ret domum quot mensiũ prouisionem fieri uellet: semp illud respondit. Si septembrem
uidebimus nihil deerit. Repetentibus nobis & annos eum multos uicturum contenden
tibus: ac inquit nondum Augustum superauimus: quæ omnia per contemptũ quendam
sui tunc dicta arbitrari: nunc & mente & oraculo dei fuisse cognoscimus: hæc præsagia
aperte suadent ut existimemus præsensisse illum de morte. Mortuus est autem anno æta
tis sexto & quinquagesimo: quem numerũ mathematici absolutissimũ & perfectissimũ
esse uoluerunt. Initium morbi paulisper suppressit: siue ducentibus fatis siue arbitratus: ni
hil noui mali adesse: ubi uis inualuit acciri medicos iubet: primũq; oĩum afferri euchari-
stiã quã cũ prius symbolum nicenum altissima scientia exposuisset: constratus humi pas-
sis ad terram manibus pronus in longumq; protensus lachrymans ac singultiẽs accepit.
Vesperi autẽ cum ardentissima febri extuaret. & fide christiana quã uera esset & quanta
proposita præmia copia nunq̃ antea audita disseruit: inhibẽtibus medicis cum iam uox
prope defecisset. Medicis autem ipsis iniunxit ut cum appropinquare prænoscerẽt mor-
tem: inungi se iuberent: ne sine unctione decederet: quod diligenter factum est. Glorio-
sissimã uirginem ẽt extra se semper habuit in ore: illam sibi noctu astaret: illam interdiu
dictitans. Interrogatus quo in loco uellet sepeliri animam inquit iam pridem deo uoui:
nunc corpꝰ pio relinquo: ubi is uolet ibi me sepelitote. Interrogatus etiam nunquid uel-
let mandari suis: nihil inquit nisi ut boni sint & recte uiuãt. Cum iam certissima instaret
mors & ipse salutem desperasset dicẽtibus nobis ne quid timeret: quid inquit ego timeã
qui ad nuptias eo: idq; sæpe repetisse auditus est: ire se ad nuptias. Recte sentis pater mi
optime & sanctissime pergis tu ad nuptias: nos relinquimur in luctu & lachrymis: tu ad
principem contendis deũ: cui in omni uita deseruisti: nos a te cui seruiuimus relinqui-
mur & destituimur in planctu & mœrore. Misera & cœca sors hominũ cum ad istã eue-
ctus est dignitatem: urbes: populi: nationes personauerunt plausu & lætitia: nunc te mor-
tuo flent amici: luget curia: Italia omnis in mœstitia est: te pauperes quos alebas: te amici

quos complectebaris:te collegæ quos tanta prosecutus es reuerentia:te boni:te docti: te religiosi lamentantur.nemo est qui non censeat extincto te lumē curiæ: decus collegii: sacrarium religionis ornamētum litterarū:specimen uiuendi esse extinctum: nec nunq̄ in quoq̄ fuisse uel mediocrem uirtutem:quæ in te non uisa sit eminētissima.Stultæ & inanes cogitationes meæ:quo euanuistis?pater mi:dux mi huccine reciderunt spes meæ? hos ego fructus colligo ex te?ubi complexus illi quos prope moriens mihi exhibuisti? Cum uocari ad te iussum teneres:stringeres:lachrymares.Ecce psoluit tibi quod ipse diuinasti futurum:ut cito de te orationem essem habiturus.Heu mihi me miserum hoc cito quanto fuit citius q̄ existimabam.Infœlix mitra quā nunc capiti admoui meo: quib' auspiciis indui te:de qua ille dicere est solitus:cupere se ut mitratū me uideret. Ecce mitratus sum:& nō me uidet.ecce lachrymis madeo & non me sentit. Crudele & impium Tyburi:ita ne nos affecisti misere.Ita ne sāctissimum caput per omnem orbem libere uersatum cum gloria:tu solum eripuisti nobis. & in quo salutem quæsiuimus: inuenimus mortem.Hæc spacia:mœstam:hæc diuersoria præstitisti nobis.Calamitosa & misera domus cuius uita erecta es ad dignitatem:eius morte deiceris ad præcipitiū:quid agimus? quid flæmus?in quo nos possumus cōsolari?amisimus eum cuius splēdore oēs illustrabamur:nunc sordemus in obscuro omnes.In quo spes nostræ certissime ac tutissime resi debant:nunc quid sperare possumus non habemus. Quo superstite cuncti fœlices nos futuros prædicabant:nunc eo mortuo nemo est qui nostram miseriam non deploret. Sed hæc nostra est quærela:de illo autem nihil dubitandum est nobis.Quod si uita omnis sanctissima acta:si uirtutes amplissimæ:uitia & labes nulle:si labores pro religione suscepti maximi:si ardor in deum & fides indubitata quēq̄ possunt efficere beatum.Nihil enim dubitandum est nobis illum iam ad gloriosissimam uirginem cui se dedicauerat nascens:quā moriens implorauit profectum esse.& eum principe deo:in illis esse nuptiis ad quas ire se dicebat ibiq̄ in sempiterna gloria permorari.

IOANNIS ANTHONII CAMPANI EPISCOPI INTERAMNIEN. IN FVNERE VRBINATIS DVCIS ORATIO.

m

Irantur fortasse plæriq; uestrum Proceres:uosq; alii uiri summi qui adestis:hodiernam hanc pompam exequiarum susceptam pro fœmina temporis nostri:modū ēt pro uiro:moremq; lugēdi ueterē atq; usitatū excessisse.Et Federicum principem cū aliis eximiis uirtutibus.Tum præcipue consilio atq; modestia ætatis nostræ clarissimum.Semper alias inuictū animo:nec ullis ante hunc diē casibus rerū humanarū succumbentē. Nūc constratū & deiectum charissimæ uxoris iam dies mortuæ atq; sepultæ desideriū ferre non posse.& puinciales quorū magnā hic partem uidetis sordidatos atq; afflictos oēs nouo & inaudito dolore mutasse uestē.& tot summos uiros ex omni huc Italia missos esse ad honestandū funus.Tum me quanq̄ hominem alioquin abiectissimum:tamen Antistitem & hoc tempore aliquo in loco summi principis personam sustinentem uenire huc uisum.& qui pro uiris quantū uis amplissimis debuissem recusare:unius fœminæ funebrem cōmendationem suscepisse. Verum quū admirabiles eius diuinasq; uirtutes & quantas mirum est mortalem capere naturam potuisse. & miracula quædā summarū laudum nunq̄ antea tot simul in quoq̄ inuentarū audieritis: desinetis mirari.& Federicū dicetis optimo consilio:iustissimisq; causis fecisse quæ fecit: nec præterire sine magna impietate potuisse quin faceret.& pōpam hanc quāq̄ est maxima:tamen pro meritorū magnitudine exiguam & minus apparatam uideri q̄ conueniret.Tum prouinciales causam habuisse iustissimam doloris. & non modo uos qui adestis.sed Italiam oēm:partim affinitate illustrium familiarium:partim tantarum uirtutū iactura in luctu esse & planctu oportere:me autem non modo non pœnitere suscepti muneris.Verum ad imortalem deputare gloriam q̄ susceperim: nec illustrissimæ fœminæ nullam fuisse adhibēdam mediocritatem in morte:in cuius uita amplissima quæq;:eminentissimaq; fuerunt:quæ omnia celebrius atq; accuratius:uel ideo fuerunt pagēda quoniam pro fœmina peraguntur.Vt enim adoramenta atq; gemmæ maiore sūt in præcio: ubi nasci non cōsueuerunt:quū sit semper raritas ipsa mirabilis. Et arbores iis in locis plus habent dignitatis & gratiæ:in quibus eas natura nō protulit. Ita plus q̄ uiriles & plus q̄ masculæ uirtutes in fœmia:eo plus habēt laudis:quo minus inueniri cōsueuerūt in fœ-

mina. quantum enim sexus trahit de opinione uirtutis: tãtum probitatis magnitudo cõmendationis addit & gloriæ. Quaobrem ne putate me nũc de fœminæ laudibus: tanq̃ de fœmina. Sed de his quæ huic supra fœminam contigerunt esse dicturum: atq; ita dicturum ut quanq̃ superare multa fidem propter magnitudinem uidebunt: tamen enarraturus sim dumtaxat exploratissima. & quorum testes hic assunt: qui aut omnia aut pleraq; audierũt: uiderũt: experti sunt: ut de nobilitate clarissimi generis de sanctissima acta uita: diuinisq; laudibus. Quibus de rebus sumus dicturi: falli non possint. Baptista Sforcia patrem habebat Alexandrum Sforciam clarissimũ bello & fortissimi animi uirum: & quem nemo est uestrum qui propter magnitudinem rerum gestarum nõ norit: fratrẽ Constantium Sforciam summæ spei iuuenem. & qui nulla ex parte maioribus suis inferiorem se promittat. Patruum habuit Franciscum Sforciam. Apud quem aliquandiu est educata: summũ Ducem. Et cui ex eo plurimum debuit ætas nostra: q̃ habuimus quem possemus cum priscis illis Cæsaribus magnitudine rerum in Italia gestarum cõparare. Mater ei fuit Cõstantia Varana laudatissimi nominis fœmina: litteratura uero tanta ut quanq̃ familia erat nobilissima. & qua nescio an aliqua sit in Italia uetustior: plus tamen celebraretur q̃ nobilitate. Oratione & uersu uiris eius temporis probatissimis comparata: Grauitate uero & modestia tanta: ut iure hoc inditum illi nomen Constantiæ uideretur. Auiam maternam habebat: Sabectam ex gente Malatestarum æque nobilissima: quæ & ipsa litteris apprime imbuta: commendatione uitæ adeo claret: ut existimetur inter ætatis nostræ Vestales: quibus se addixit longe sanctissima. Quippe quæ relictis opibus: liberis: imperio. xx. iam annos nunq̃ in hanc publicã egressa lucem: intra claustra se macerat. Proauiam etiã maternam habuit Baptistam ex familia ortam Vrbinatium pricipũ genitem Federici. Vnde huic nomen ad imitationem est inditum: celebratissimam supe riorum temporum fœminarum. Cuius doctrina atq; eloquentia admirationi fuit etiam his: qui doctissimi eloquentissimiq; fuerunt: ut constet orasse aliquando apud Sigismundum Cæsarem. & Eugenium Pontificem maximũ incredibili cum admiratione utriusq; neq; minore cum gratia. & scripsisse nõ pauca de conditiõe uitæ & religione: cui postea maximis relictis opibus sese initiauit: exemplũq; præbuit filiæ idem faciendi. Responsa etiam ad eã legũtur summoq; hominũ de philosophiæ cõmentariis & sacris quæstionibus reddita: in quibus nescias eloquentiæ ne plus inuenias & doctrinæ: an religionis sãctimoniæ addiscas. Iam uidetis quæ femina: quæ radices pulcherrimũ hunc & præciosissimum fructum protulerunt. Vt si paternum inspicias genus facile intelligas: siue multitudine summorq; Ducum: siue rerum gestarum magnitudine: siue latitudine parti imperii esse nunc in Italia primũ. De materno autẽ quid dicam aliud: nisi cumulatas esse omnes naturæ uires ad tres nobilissimas fœminas producendas ut essent: unde nata hæc quarta per earum uestigia cresceret: tantoq; illis euaderet clarior: quanto maius est alienas uirtutes iunxisse cum sua. & imitari uoluisse maiores suos potuisse superare. Admirati sunt Græci ueteres Saphon illam Mytileneam: Romani Affraniam atq; Hortensiã: q̃ illa poetica scripsisset: hæc causas ægisset in foro. Quibus de rebus summo honore habitæ: nomen sibi clarissimũ pepererunt: famamq; de se posteritati imortalem reliquerunt. & tamen scimus diuersis eas in locis: diuersis tẽponbus floruisse. & temeritatis accusatas esse & damnatas impudiciciæ adeo difficile uidet illo in sexu tres simul uirtutes: doctrinam modestiam: pudiciciam posse cõiungi. At in his nostris quid nõ admiremur? non uariis ætatibus natis. sed uno sæculo: nõ diuersis in locis. Sed uno filo stirpis: nõ temeritate aliqua notatis: aut impudicitia. Sed molestia admiranda & incredibili religionis obseruantia probatis: ut si in comparationẽ ueniamus cum priscis: nulla sæcula non cessura nobis in hac illustrium fœminarum laude uideantur. Et qui has nõ laudet: nõ efferat: nõ admiretur: parum amicus haberi possit temporibus nostris. & huic ætati ingratissimus iudicari. Hæc Baptistæ Sforciæ paterna: hæc materna stirps fuit. Iam uideamus q̃ hæc se illis accõmodauerit. quantum ipsa præstantissimis illarũ uirtutibus potuerit adiungere: alienis enim laudibus niti nihil est aliud q̃ uideri suas proferre non posse. & parẽtibus nasci præclaris. nec illarum splendorem adaugere: obscurare est maiorum genus nõ imitari. Baptista octauumdecimum mensem nata amisit matrem: educataq; apud patrem: per ingenue tertio ætatis anno edíscere litteras cœpit. Quarto reducta Mediolanum a patruo: tunc proxime imperio illius Vrbis potito: inter populi acclamationes cõgratulationẽq; publicam. Et interfuit ludis puellaribus & oratiunculam latinam recitauit: admiratione oĩum tanta: ut qua ætate nondum linguam soluere isantes solent ad loquendũ: ea hæc uisa sit instituere se potuisse ad perorãdum. Et in quo uiri iam facti sæpe lapsi animo ex-

cidere memoria consueuerunt. hæc his qui aderant miraculo potuerit esse memoriæ: fu-
it autem patruo adeo chara: ut diu remittere eam ad patrem quanq̃ maxime instanté, re-
cusauerit. Tādē reuocata in Picenos a patre: nō oratores: nō legati: non Cardinales: non
principes: ulli unq̃ Pisaurensiū fines attigerunt: quibus hæc illustrissima puella oratione
plærunq; extemporanea. & tamen semper eleganti: nō statim se offerret eosq; omni ad-
mirationi impleret: ut constet multos dixisse: qui audierant prius hanc latine scire q̃ cæ-
teras id ætatis puellas fusum torquere didicisse: ut hæc qui cogitet nihil dicat aliud q̃ aut
bibisse hanc ipso cum lacte doctrinā: aut prius q̃ lacteret in uisceribus doctissimæ matris
perdidicisse: aut inter liniamenta formanda spiritum illum clarissimū maioris auiæ per-
fusum imixtumq; fuisse: aut cōmodo uim illi tantam ingenii: ætate tam tenera: iniectam
esse diuinitus. Facere enim quæ supra hominem sunt nullo modo humana uidentur exi
stimanda: & si assit in nobis quod in homine rerum natura nō gignit: nō aliunde putan-
dum est proficisci q̃ ab eo qui supra omnē rerum potest esse naturam. Grandiuscula iam
facta quum fœminam se natam esse perspiceret: quæcunq; ad grauem & maturam fœmi-
nam pertinerent: adhuc puella perdidicit: Nec ulla fuit Persaurensium matrona paulo in
structior in tellarin acu: in phrygiis operibus: in omni mūdo muliebri: cuius hæc præcep
ta & rudimenta nō quæreret: breui familiaria instituta: cum litteris: litteras cum institu-
tis familiaribus assecuta: ut nihil teneræ adhuc deesset puellæ: quod in consumatissima
desiderari matrona potuisset. Sarturam rerum familiarium: curam domus: officia matro
nalia ita puella præstabat: ut reuixisse ad hæc omnia mater Cōstantia uideretur. & quod
incredibile ipsi quoq; patri uidebatur: studium litterarū partiebatur cum re familiari: ut
quicquid alteri suffurari poterat temporis: alteri impenderet. Quæ si cuiq̃ mediocria &
nō summa uideantur: ueiim illud cogitet anteire ætatē. & quæ sunt senectutis in ipsa pro
pe infantia præstari nō modo mirum putari. sed uideri atq; esse diuinum. Ita quū iam fa-
ma tantæ indolis per Italiā omnem circūferretur. & diu esse uirtus in occulto nō potest
etiā propter patris: matrisq; splendorem quanq̃ nōdum annum attigebat undecimū po-
stulari passim in matrimoniū cœpta: quædam uelut Athianta illa quā tradunt procorū
ita hæc illustrium principum contentione deposcebatur Summū enim decus: fœlicita-
temq; maximā in eo nobilissimus quisq; reponebat si hanc assequeretur: gratia oris exi-
mia: formaq; totius corporis eleganti: nobilitate & litteratura quantā audiuistis. & quan
ta etiam si fuisset in uiro uideri admirabilis potuisset. Deniq; muneribus naturæ atq; for
tunæ omnibus ita prædita ut cumulata i ea & animi & corporis ornamenta nescio quid
regium præ sese ferre atq; imperatorū maiestate quadam maiore q̃ humana uiderentur
Ita quū multi undiq; peterent: digni alii nulli inuenirentur: ad Federicū uentum est: Cu
ius nomen atq; gloria maximis aucta uictoriis comparationem iam omnē superauerat
Instante inde Alfonso regum omniū ætate nostra orbis terrarum præclarissimo. Cuius
hic copiis Etrusco bello summa cum gloria præfuerat. Inde Francisco Sforcia puellæ ut
diximus patruo: quem hic idem Piceno abeuntem bello Eugeniano domi excœperat:
ipsum: familiā exercitumq; eius omnem sustentauerat: bellumq; ab Eugenio ea de causa
illatum nō recusauerat. Tandem nobilissima puella. Nobilissimo principi despondetur.
fuitq; statim una uox omniū: neq; illam præstantiori uiro nubere: neq; hunc digniorem
accipere uxorem potuisse: nec defuere qui dicerent. Quū Federcus auctor quondam fuis
set: ut Constantia mater Alexandro patri desponderetur: hanc clarissimam puellam pri-
mo puerperio editam iure illi tanq̃ præmiū quoddam deberi cōciliatæ affinitatis: quasi
quū de illorū ægisset matrimonio: de suo iam tunc præuidisset. & quū qua die quis uxo
rē ducit: ea fœlicitatē infœlicitatēq; sortiri: atq; omnē reliquæ uitæ societatē & conditio
nem statuere sibi existimetur. Nemo fuit qui fœlicissimum futurum hunc: fœlicissimam
futurā illam nō reputaret. Tertiodecimo ætatis anno deducta ad uirum quas artes atq;
præcepta domi apud patrē edidicerat: quas illi dotes atq; ornamenta incumulauerat na-
tura: ea omnia lucere & splendescere in mariti principis domo statim inceperunt. Con-
silia altissima: exactissima rerum domesticarum diligentia. Cura peruigil: ordo in rebus:
feruor in negotiis: negotia in ocio: reuerentia familiaris & moderata quædam ciuilisq;
religio tamq; noua quædam Lux per domum primū & ciuitatem: mox per omnē prouī
ciam uisa diffūdi. Dedit autē & illi occasionē ueræ laudis & propriæ uiri discessus. Nam
quæ antea fecerat uideri poterat illius ductu: īperioq; fecisse. Etenī quū Federicus Dux
esset declaratus copiarum Italiæ aduersus Galios Ferdinandū Alfunsi filium regno eii-
cere conantes. & moram subiti hostiū motus excluderent: unus uisus qui impetus Bar-
barorum comprimere: tueriq; libertatem Italiæ uiribus posset: cōsilio sciret: animo uel-
let: oblitus

let:oblitus rerum aliarum totus intentus ad hoc bellum: curam domus atq; imperii su-
biro discessu non tam cōmisit uxori quā dimisit. hic uero gloriosissimi animi adolescen
tula non demorata uirium blanditiis atq; illecebris ad molliciem: sed exhortata præci-
bus ad gloriam accelerauit illius discessum. Curam domus atq; imperii ipsa suscepit: exi-
stimansq; iam se uirum quoq; agere oportere. Conuersa ad custodiam finium: recensen-
do arces: distribuendo præsidia: præfecturas recognoscendo: reddendo iura ad libellos:
sua manu subscribendo: ædificando magnifice: magnificentius hospites excipiendo. Cō
sultando cum ciuibus de rebus maximis. De maioribus cum legans gentium externarū
deliberando. Iam id effecerat: ut non abesse prouicia Federicus. sed geminus factus esse:
& alter belli rem gerere: alter moderari in prouincia uideretur. Quoddam enim accesse-
rat temperamentum seueritatis atq; clementiæ. ut nunquā a iusticia misericordia: a mise
ricordia iusticia discederet. Comis facilis: mansueta cum bonis: cæteris tristiorem se con
tractioremq; præbebat. ut omnes obseruarent maiestatem: mansuetudinem colerēn nor
mam iudiciumq; pertimescerent. Tum domi omnia redægerat ad disciplinam & exem-
plum: ut reuersus mox cum uictoria Federicus nō se domum. sed templum: non familiā
sed religionem inuenisse confessus sit. & omnia nō modo supra q̄ destinauerit: uerū su-
pra q̄ humana fieri diligentia atq; industria potuisset. Hic ille fœlicitatem eam quā pas-
sim homines coniectauerant Ipse animo conceperat: agnouit. Iam se tuto militiæ inten
dere. Iam foris gloriam illam bellicam: quam postea tantā quæsiuit: posse quærere: con-
tinuatione militiæ iam habere seipsum domi etiam cum abesset: iudicium: industriam:
diligentiam & remansura domi cum coniuge. & secum itura in bellum perspiciebat.
Incubuitq; post hanc ductam rei bellicæ: securus rerum domesticarū uehementius: unde
tantam adeptus est famam atq; gloriam: ut non modo sit in Italia primus: uerum etiam
apud exteras nationes supremus habeatur. Quam gloriam nunq̄ fuisset tantam cōsecu-
tus: nisi domi regnatricem hanc & uere natam ad imperium reliquisset. Vocauit eam ali
quando habuitq; una secum in hybernis apud Mallianum Sabinorum oppidū ubi quā-
ram Vrbini atq; tota in prouincia ciuium: tantam in castris militum admirationē simul
& grām comparauit: addiditq; ipsa maiestatem & reuerentiam castris ipsis: nō illi castra
molestiam & grauitatem eripuerunt: fortunas oppidanorum ubiq; in hybernis adeo tu-
tata est absente uiro ut quū miles nihil adimeret: præter licēnam oppidani quicquid ha-
bent rerum quū domi tum in agro seruatum sibi ab hac una & custoditū esse fateantur.
Fuit illud ante omnia præclarum puellas ac matronas percitas fama tantæ probitatis ex
omnibus oppidis certatim ad eam non tanquā agentem in castris inter arma & milites.
sed ueluti media in urbe aliquo in templo residentem confluxisse: pudore tanto apud eā
obseruantiaq; uersatas: ut quæ uitia turpe est fœminas admittere: apud hanc nefas eēt &
sceleratissimū nominare Ex Sabinis accita Romana a uiro quem bello gallico implici-
tum: biennio toto non uiderat: prodeunde in occursum ciuitate. & oratoribus gentium
diuersarum: quū esset pro more singulis respondendum: id fecit semper oratione diuer-
sa: tantaq; admiratione facundiæ & grauitatis impleuit omnes: ut complures dies nil ali
ud Roma: nihil curia q̄ hanc unam loquerentur: uirtutesq; in fœmina tantas admiraren
tur. Audita est a Pio secundo pontifice maximo tanta cum attentione: aut stupore potiꝰ.
ut excusauerit se ille: parem adhibere orationem non posse. & dolere atq; angi ꝙ tantum
miraculū eloquentiæ publicæ & frequenti collegio non admisisset: facturū id fuisse affir
mauit: si uel dimidium spetasset ex fœmina: nec minore admiratiōe prosecutus est fami-
liarem eius sermonem: castitatum & modicum: grauitatis simul & prudentiæ plenum.
ut sæpe repetierit hanc unam eē quæ recte sciret & multum & parum loqui sensisseq; nūc
dicendi uim in fœmina quantam nunquā antea percepisset in uiro: & inique actum esse
cum fœminis: quibus passim erepta esset occasio dandi litteris operam: quum in earum
aliqua tantum natura cumulasset ingenii. Quamobrem possumus cogitare quanta illi
suauitas fuerit in ore: quæ in lingua concinnitas: quanta in dicendo prudentia: qui orna
tus: quæ copia: quū Pius: Pius inquam cuius diuinum fuit ingenium: cognitio rerum om-
nium incredibilis. Iudicium exactissimum: immortalis facundia: & cui ut uno explicem
uerbo sæculis multis par natus est nemo. grauitatem sententiarum admiratus: florentis-
simum quēdam eloquēdi nitorē obstupuerit: & aduentū dictaq; eius cōmentariis quos
ipsius uidimus: annotauerit: dignamq; eam fama atq; laude imortalis existimauerit. Ro
mæ quū urbis omnia templa & sacella lustrasset: nullum conuentum honestarum fœmi
narum religioni addictarum prætermisit: quas nō adierit: & religionis præcepta quibus
horis: quomodo precandum eēt nō perquisierit. quod institutum & domi quoq; tenuit

semper:quotiens enim per negocia liceret secedens ad Vastales:dies cum his totos se cō tinebat. Ieiunia septimana illarum more in pane & aqua peragebat:præcabatur in singu las horas sacerdotū more:& nec punctum quidem unq̄ diurnis de precibus: nocturnisq̄ remittebat:aderat imbecillitati atq̄ inopiæ:elemosynas intermittebat nunq̄: occultasq̄ esse cupiebat:puellas nobiles quæ penuria rerum domi hererent: multas ex toto infinitas ex parte dotabat. Festa nisi quæ essent religionis inuita celebrauit semper: ut nato ei nuper unico filio quum prouinciales omnes lætitia incredibili exultarent:plausuq̄ & tri pudiis agri:oppida:urbes personarent:ipsa nec ludos equestres sustinuerit: nec signum aliquod præbuerit lætitiæ plusquā mediocris. In templis tamen omnibus gratias agi: ui tamq̄ puero & successus optari procurauerit ut plane uideretur non tam læta esse de filio: quam esse sollicita ne aliunde id acceptum munus putaretur q̄ a deo:nec ullam unquam uocem audiuit acerbiorem & tristiorem a uiro quā quum purpuram īduere atq̄ aurum aut gemmas ferre iuberetur:quod si quando aut in obsequium uiri:aut ad retinendā dignitatem fecisset:non ornatam se uerum contaminatam existimabat.& quum esset corpore atq̄ aspectu longe formosissima:nulla re minus cupiebat uideri formosa q̄ forma'. Quare mihi studium hoc tantum profectumq̄ in litteris:tantam curam moderationēq̄ in imperio:tantam in uita modestiam:in fortuna mansuetudinem: tantum in religione cultum & feruorem cogitanti:omnia gloriosissimæ fœminæ huius munera uident fuisse diuina:& mens illa archana quædam habuisse consilia remota atq̄ abstracta a sensib' nostris:ut quanquam terrena hæc & mortalia nunq̄ negligeret:semper tamen de æternis & cœlestibus cogitaret:ut iure merito Federicus non locum ea mortua: non quietē inueniat:quod si quoquo modo faces illæ tedæq̄ sanctissimæ nuptiarum amandæ sunt: & ut est in ueteri prouerbio. Vxor bona amanda:ferenda mala. & bonæ coniugis beatum uirum testimonia esse diuina fateantur. Et multi ueterum clari nominis uiri mortuis uxoribus non dubitauerint seipsos statim interimere. Quidam etiam uitam illarum anteponere suæ. & ut illas seruarent obiicere seipsos fato non recusauerint. Quis est qui accusare Federicum possit? aut quis potius qui laudare pietatem eius tantam nō debeat aut cui tot eius lachrymæ non piæ:non sanctæ:non necessario susæ uideātur? Quid.n. habuit Cornelia illa quam prædicant. quid Orestilla quā Baptista præclarius? Quarum alteram maritus seruam morte sua uoluit. Alteram uit non dubitauit sequi morientem. Nullum est in terris uinculum beniuolentiæ sanctius q̄ uxoris & uiri: quorum amor castissimus nunquā aut accusari potest ut nimius:aut ut impudicus reprehendi: qui quum est inter bonos:nihil uidetur esse aliud q̄ cœlestis:consortiumq̄ diuinum. Quaobrem ut aliquando ad te conuertar:magnā Federice immortali deo gratiam debes:qui talem tibi dederit uxorem:non minorem uxoriq̄ quum esset talis tantū te dilexerit:ut uisa sit omnes affectus atq̄ habenas charitatis in te unum relaxasse:nec un quā graue illi fuerit quicq̄ aut molestum: quod tu iuberes. Duas enim fœlicitatis species sibi constituerat. Alteram in deo:quem quottidie in successus tuos præcata magis prope dicam tibi cupiebat q̄ sibi esse propitium. Alteram in tua gloria. Diuinas laudes libentissime audiebat:tuas nihilominore studio referebat:resq̄ a te gestas omnes tanquā digitis numerabat. Quotiens aliquod in bellum proficisceretis:suspensa pro tua salute atq̄ gloria ad subitos nuncios anxia atq̄ attenta lustrare templa urbis cum sanctis Vestalibus adesse ad omne simulachrum sanctorum præcari non desinebat. Assueta iam de te nō nisi uictorias audire eo securitatis uenerat:ut quotiens tu expeditionem susciperes aliquam:totiens illa ad nouam se lætitiam compararet. Existimabat enim eum:qui tot præliis uicisset:nullis uictus esset:uinci non posse. Sed hanc unam postremam quam tu nuper Volaterrano bello reportasti uictoriarum non modo tuarum. sed omnium quæcunq̄ nominentur longe maximam & gloriosissimam perferre non potuit: quippe ut erat consilio & prudentia diuina intelligebat:nihil homini ætatis nostræ superiorumq̄ multarum euenire potuisse Volaterrana expugnatione gloriosius. Et quod olim Demetrio Græci attribuerunt:ut expugnator Vrbium cognominaretur. Id tibi potius uideri iustiusq̄ esse tribuendum:qui quum alias innumerabiles:tum hanc quæ oppugnari non poterat expugnaueris. Itaq̄ plus hic fuit lætitiæ q̄ præcordia capere humana potuerunt. Quod si uerum fuit illud:Romanas enim mulieres bello punico lætitia ex aspectu filiorū suscepta: quos ad Thrasimenū cæsos esse audierant cōcidisse mortuas: & Sophoclem uictorem in tragœdia declaratum:& Chilonem cum filius in Olympia uicisse ad studium nunciaret lætitia subita extinctos esse. Quid dubitamus charissimam atq̄ amātissimam cōiugem tuam:quæ omnē suam fœlicitatem in tua gloria collocauerat? Audita uictoria tam celebri:tam

bri:tam illustri:tam incredibili:& plena æternitatis:excitasse spiritus gloria:incalfecisse sanguinem nouo gaudio.& per uenas tantũ lænciae esse perfusum ut non modo gestire exhilaratione.Sed etiam ardere:inflāmariq; potuerit.Itaq; gladius ille tuus:ille inq̃ tuus gladius:quem tu nuper aduolaterras uictor perstrinxisti: ille amantissimæ Baptistæ tuæ pectus feriit:uulnerauit:perfodiit:ut quod pace tua dicam: tiemo alius uideatur illā interfecisseq̃ tu:nō hasta.sed lætitia:non ferro: sed gloria:non metu periculi.sed magnitudine & celebritate uictoriæ.Sed hoc in loco paulisper subsistere mihi libet: ingemiscereq; miseram sortem nostram:quũ uideamur ea nati conditione:ut nulla possit nobis adesse fœlicitas.& nec lætitia quidem: quæ nō statim paratũ habeat tantundē post se calamitatis & mœroris: ut uera censeri possit quorundam uetus illa sententia Parem oino esse mensuram atq; pondus rerum omnium: quæ accidere nobis inuita secũdæ atq; aduersæ potuerunt:ut enim uerti cœlum continuo motu & solem lunæ:lunam soli occurrere:Ita tristia lætis:læta tristibus imisceri:confundiq; uidemus Quid obsecro & erat & uidebat hoc tempore fœlicius in Italia q̃ tu?ut taceam splendorem illum serenitatemq; domestica.Fines patrii atq; auiti regni latissime propagasti:amplificasti:hostes quicũq; tibi obtigerunt unq̃ superasti omnes.Pontificum summoꝝ maiestatē:quotiens fuisti imploratus fide:armis:consiliis protexisti. Ferdinandum regem prestantissimũ inuasum a Gallis fœlicitate incredibili defensum primo in regno constituisti:eumq; tibi ac tuis posteris sempiterno atq; īmortali beneficio deuinxisti:quãdiu enim culmen illud regii altissimiq; fastigii nominabitur:tamdiu tuũ erga regem:stirpemq; eius beneficium celebrabitur.Galeatio Sfortiæ insubrium principi Baptistæ tuæ patruele ad mortem patris in galliis agenti in manifesto motu rerum nouarũ accurristi:motusq; statim omnes tua præsentia:tuis consiliis oppressisti: perturbatores pacis & tranquillitatis Italiæ quotiēs innouare aliquid uoluerunt: totiens tu eoꝝ conatus celeritate icredibili repressisti.Loca omnia Italiæ clarissimis monumentis uictoriam tuarum insignisti atq; illustrasti. Tot cœpisti urbes:tot exercitus profligasti.& quũ prope uniuersis copiis Italiæ & olim præfuens & nunc præsis:non tot gessisti bella:quot uictorias:triumphosq; reportasti. proxima defectione Volaterrana quũ res ineluctabilis uideretur: ipse statim es imploratus: qui supra re ineluctabilia consueuisti. Vicisti urbem quam olim Lucius Sylla magnæ partis Asiæ domitor:qui Pyrrheum cœperat:expugnauerat Athenas.Vrbem Preneste situ munitissimam diripuerat.Confecerat Iugurthā·Myrridatē potentissimum Ponthi regem profligauerat:eiecerat.G.Marium:centum nulla hominum continentibus bellis interfecerat. Occupauerat imperium Ro.ex magnitudine rerum gestarum fœlix cognominari promeruerat.Quam inquã urbem hic tam potens:tam fœlix uir uniuersis imperii Ro.uiribus: biennio circũsessam non antea capere potui: q̃ a defensoribus fame desertam.Eam tu ingenio tuo cœlesti:consilio diuino:arte militari:præcellentissima sæculis nostris maiorumq; nostrum:inaudita quanq̃ natura insuperabilem:præsidio militum infinitorum munitissimam:quarto & uigesimo postq̃ obsessa est die expugnasti: cœpisti & diripuisti. Quæ dies clarissimis rebus tuis tantam attulit lucem atq; splendorē:ut cætera quæ gessisti:potuisse humanis uiribus gerere:hanc unam non nisi diuinis confecisse auspiciis uideare. Vicisti quod uinci humanis uiribus nunq̃ putatum est posse. Superasti quod omnium iudicio nō poterat superari:ostendisti uires corporis & animi tuas æquales esse naturæ:ut nihil tam illa seprum: tam montanum atq; sperum cõmunierit quod tu pari robore atq; animo deiicere & labefactare non posses. Plenus itaq; triumphi atq; gloriæ:illustrissima uictoria clarus tot muneribus Tuscorum cumulatus maximis atq; pulcherrimis.Quum nihil aliud Italia q̃ te unum loqueretur:quũ oppida:uillæ:agri obuiam progressi auctorē tantum admirarenť & fama rerum quũ semp alias: tum nuper a te gesta rum obstupescerent. & ad reditum illũ tuum gloriosissimum frondescere(ut ita dicam) arbores lætitia: gestire lapides gaudio uiderenť. & tu eam gloriam nō tam charā haberes:quia uicisses:quã ut amantissimæ cõiugi tuas uictorias anhelanti: talem tantumq; referres.& quũ ad eam tota mente:toto animo:toto affectu lætissimus: gloriosissimusq; properares:ecce nuncii frequentes aliĩ atq; alii afferuntur:iubentes te accelerare si uiuam eam aspicere & extremũ excipere spũm uelles.hic tibi subito expauefacto deficere sol & lux in caliginē uerti uisa:animus:lingua:cor concidit uno momēto e fœlicissimo infoelicissimus factus ad illam miserabilem & calamitosam nuncii uocem teipsum:mēiē tuam: uictoriam recentē triumphos tuos omnes nouos:ueteresq; perdidisti attonitus atq; exanimatus nullius rei nisi celeritatis memor calcaria subdis: domum aduolas: cubiculum irrumpis:charissimam uxorem:tuam amantissimam Baptistam tuam iacentem in lecto

tendentem ad mortem complexus: coniecisti: te in illius gremium lachrymãs & singultiens auerso aliquantisper uultuine hanc adderes molestiã morienti: si uideret te lachrymantem: quem nunq̃ antea uidere nisi lætissimum consueuerat. Lẽtescebat in ulnis tuis charissima coniunx: Et quia loqui iam lingua non poterat: uultu ad læticiam composito intuens: consolari te oculis conabatur: manuq; perstringens ostendebat cõmunes liberos pignus sanctissimi amoris: eosq; tibi tacita cõmendabat: nec aliud dicere uelle uidebatur q̃ læta se discedere e uita: q̃ prius te uidisset q̃ e uita discederet. O inquam miserã & cæcam sortem nostram: quem clarissimũ triumphũ: quantis inuoluisti tenebris: quam tam ferebas domum læticiæ: quantum inuenisti luctus. Quam tu tibi ætate atq; annis iuniorem destinaueras superstitem ad præsidium filiorũ: quam senium mox tuum consuturam sperabas: ea tertiadecima postq̃ redisti hora: te: liberos tuos: lucem hanc & uitã dereliquit. O diem obscuram & tenebrosam: O imaturam fatorum acerbitatem: quũ sextũ & uigesimũ ætatis annum nondum confecisset. & multo longius esset spatium q̃ uiuerẽ adhuc poterat q̃ quod uixerat extincta est: extinctæ simul tot præclarissime uirtutes: quæ apparere solum poterãt nobis uitæ spatio tam breui: diu illius frui negatum est: Extinct⁹ magna ex parte splendor illustrissimæ domus: de qua iam illud passim cõstabat propter mutuam uiri uxorisq; pietatem. & uirtutes utriusq; diuinas: ut qui hoc tempore Vrbinũ nominaret domicilium humanitatis Italiæ: habitaculum gratiæ & hospitalitatis Italiæ: Sedem uirtutum omniũ Italiæ nominare uiderentur. Nũc morte sanctissimæ fœminæ omnia lugent: omnia sunt in obscuro: ut nemo sit in prouintia: paucissimi in Italia: q hoc die uestem nõ mutauerint. & sublatum spectaculum rarissimæ uirtutis nõ ingenuscãt. Luges tu & heu q̃ iure luges: nõ es iam qui fueras: non es: Altera pars tui amissa est: nec potes amplius & foris & domi satisfacere. Amisisti contubernalem tuam. Sociam thori matrem filiorũ tuorum: præfectam domus tuæ: omniũ cõsiliorum tuorũ: omnis tuæ fortunæ participem: fœminam ætatis nostræ primariam. Et ut uno complectar uerbo solã inuentam te dignam. Luget infœlix pater & ultro mortem exposcit: quã mallet diu antea in se esse perpessum q̃ nunc in filia uidisset. Luget misera Auia detestaturq; annos & caniciem suam. & q̃ huic luctui superuixerit: infœlicem suam sortem lamentatur. Luget Constantius frater. & quia matris memoriam nõ tenet: nõ modo sororem perdidisse: uerum etiam matrem amisisse in sorore se dolet. Luget Robertus gener dignus ea socru & te socero. Vir & iam clarus Dux: accusatq; fortunam suam. & q̃ ante amiserit socrum q̃ accipere illius manu spõsam potuerit. Luget Octauianus germanus tuus uirtutis amplissimæ uir: nec uxorem tuam mortuam. sed sororem suam: nec sororem modo. sed matrẽ extinctam esse conqueritur. Luget Antonius priuignus: nec liberatum nouerca. Sed matre pientissima orbatum se uideret. Lugent paruæ filiæ & quantũ itelligere mala sua possunt: se id ætatulæ a matre charissima destinatas lamentantur. Solus filius infans & uix quintum natus mensem quod uideri potest crudelius: extra luctum est. Parue infans nõ intelligis iacturam tuam. & hoc tecum actum est calamitosius: quod tuam sentire calamitatem non potes: prius amisisti matrem quam posses cognoscere. & scire qualem euadere te oporteat filium qui matrem talẽ habuisti. Lugent prouinciales: qui si absis tu nõ habent in quo se consolentur. & pristinam curam moderationẽq; desiderant. Si remaneas domi: gloria tua bellica triũphisq; assuetis fraudabuntur. Ita nec carere te poterunt cũ pristina patientia nec solita cũ gloria. Lugent Vrbinates extinctam regatricem illã suã tam beneficam: tam clementẽ pati non possunt. Lugent Eugobini. & fortunæ instabilitatem accusare detestariq; futurum acerbitatem nõ cessant. Quæ illis pauloante filium principis unicam spem familiæ nasci in ipsorũ urbe uoluerũt: nunc in eadẽ ipsorũ urbe matrẽ unici filii cõsortẽ & splẽdorẽ principis eripuerũt. Lugẽt hæc tecta atq; tẽpla nunq̃ ãplius ab hac custode pietatis & pudiciciæ frequẽtãda. Lugẽt matronæ & puellæ quarũ alteræ i hac filiã nõ dñam: alteræ matrẽ nõ hærã recognoscebãt. Luget dom⁹ & familiæ omnis amissa altrice: atq; præfecta & conscissi omnes ut uidetis ac laniati die ad solem: nocte ad lunam conqueruntur: plãgunt: uociferantur: pauperes amissum præsidium lugent. Diuites custodem fortunarum suarum ereptam lugẽt. Vestales sublatum exemplum religionis & sanctimoniæ lugent. Fœminæ lugent. Viri lugent. Villæ: oppida: prouinciæ lugent. Sed hic luctus hic mœror noster est: nos agimur qui eam amisimus: nos cruciamur Sanctissimæ fœminæ ad meliora ꝓficiscẽti nihil triste potuit accidere in morte. Cuius ea fuit uita ut nihil minus posset timere q̃ mortem. Nemini eni durum aut periculosum mori: nisi ei qui male uixit. & qui ita mansit in corpore: ut nunq̃ se ex corpore discessurum cogitaret. Baptista semper in templis: semper cum uestalibus: oppressis intenta:

tenta:parata in opibus:insensa elationi:atq; superbiæ atrox inimica:atq; insectatrix uitiorum omnium:rerum humanarum & caducarũ:præterq̃ honoris & uin eximia cõtemptrix. Mortua huic uitæ & his sordibus etiam quum uiueret: uidebatur. Et ne queri Federice quieq̃ possis: Reliquit tibi tam circuncisa ætate: quiequid tu ab annosissima expetere matrona potuisses:tantam famam pudiciciæ ut ne aspicere quidem nunq̃ sustinuerit fœminam impudicam. Et quod rarissimum est: etiam uiris eloquentiæ gloriam atq; doctrinæ:ut mulierum:uirorum ciuium:peregrinorum omnium:qui eam allocuti sunt:aut uiderunt beniuolentiam incredibilem. Vixit tibi triennio diuturnis q̃ mater sua patri: floreni illum iucundissimum iuuentæ inspersit tibi omnem:tædio senectæ nullo affecit. Reliquit tibi filium ne sine regni successore decederes. Reliquit unicum: ne hæredum diuisione regnum debilitates. Peperit puellas octo: ut filii imperium id quod iam cœpisti: finitimorum principum affinitatibus confirmares. Vos autem filiæ hoc precipuum & singulare munus relictum habetis a matre: ut cum patrem habeatis unicum imperatorem militiæ nostri sæculi uictorem bellorum:nunq̃ uictum Expugnatorem rerum inexpugnabilium: nunq̃ expugnatum: tot inumerabilibus truimphis & immortalibus uictoriis clarum:uirtutibus omnibus quæ desiderari non solum in maximo possint principe.sed etiam in optimo atq; sanctissimo eminentissime præditũ:nõ minus tamen possitis gloriari matris memoria q̃ patris. Callii anno salutis.M.cccclxxvi.In kalendas Mar.

FINIS

LECTOR. seu tu unus e magna es eruditorum turba: seu mordaculus tabula: nescio an mihi laboris plus sit allatum ex te dum morsus conor effugere tuos quam omni ex operis côcinnatio ne. plerique omnes estis procaciores maledici dum uestrum praeclarum ingeniû ptendere atque ipsi suscipi in populum solo uerborû periculo annitimini. Iam uideor quassantê te nares intueri: neque fers intendere his oculum epitomatibus. Fuit hoc arbitrii nostri sic conscribere. Et quae mea est: una uoluptas in communi non discretim & uni tibi qui tuaogganis protervia consulere. Campani epistolae rerum sunt adeo locupletes ut contrahi in arctû nô possint sine iniuria Vbique densus ut nô côstet tibi ratio magna in paruis fusa in angustiis co gendi amplumque rerum acernum archula côponendi. Ego id conatus sum ut epitomatis specie indicem habere te magis arbitrareris (& quod aiût) repertoriû. Ne quaeso date uino quod ue stri studiosus ingenio tam liberali edo Ne me sensim (nâ sum natura totus spiculo sus ubi in solertia desides lacessunt industriumque inertes citant) eo perducatis ut inclamem rabidos nos canes: ut sunt deterrimi hodie mores: alienâ lacerare plus quam immaniter famam ipsos tamen quo uestra illa praecelsa ingenii acuties dispici possit nihil unquam edere. prouoco igitur ad aequissimum censorem Seneñ. Cardinalem cuius gratia spero tutum me fore. ℂSis sospes quisquis es: nam omnes una charitate complector: atque haec imo iam plege.

LIBER PRIMVS.

LIBER SECVNDVS.

ta cū quodam mathiolo refert. Mox subdit bina epigrāmata sua:& ad mutuā beniuolētiam dictis incēdit aliquātisp longa. fo.eo.
Nō est q̄ succenseas. ℂAd Iustū. Refert impedimēta qbus neq̄ scripserit neq̄ ad se accedere potuerit:& p̄fidiam cuiusdā narrat qui i emēdis libris auunculi illū anteuerterat & redditā pecuniā rursus in iuditio repetat.eo.
Saepe me hortatus. Ad.P. Cū esset.xxiii annoꝝ coepit studere graeco nactus p̄ceptorem Demetrium:petit igit̄ librum ab eo quo graeca latina uerba absoluunt̄. fo.x
Hominem cauillautiorem. Ad. P. Maxīa uerboꝝ licētia qualis ferri ab amico intimo debuit:accusat q̄ nō mutuet sibi libellū graecum. Inde de Demetrio laudes q̄ non sit ille quem arbitretur q̄ est Platonicus eoq̄ sibi acceptior. fo.xi
Audio nō frustra. Ad Grifum. Gratulatur p̄ adepto Romae beneficio hortat̄ ad uirtutem & dolet cum eo non posse petere Neapolim quo ille tendebat & ipse idē cupiebat. fo.eo.
Tota erras uia. Ad Iacobū. Cū caeteros amet hunc maxime in quo causa minima non existat & docet in amicicia nō esse spectandam utilitatem sed nec desperandam. fo.eo.
Reddite mihi sunt. Ad Lucium. Ioatur ad interrogata uellit ne quopiam p̄ficisci. Inde refert Patauium se iturū mox de hircis ludit ut se abluat quo bene olens amplexu suo se conferre possit. fo.eo.
Ex obitu parentis. Ad And. Cōsolatoria de obitu m̄ris illi⁹ me hercle breuis & aurea. eo.
Qualē uoluptatē. Ad Peirū. Quāta uoluptate affectus sit q̄ quidā. P. dignat̄ sit apud eū discūbere:& q̄m ille minatus erat rursus non uentuꝝ ad tam laudatum conuiuium ioco. se aridum conuiuium parasse explicat quo libentius ille accedat. fo.eo.
Quaeris ex me Hercle. Ad Antoniū. Quaeri illum iniuria docet cui saepe ipse scripserit doletq̄ itercidisse epistolas quas simillimas dicit esse statuis imo anteponendas Tum arguit eum prauitatis qui eo diffidentiae uenerit ut suspicet̄ excidisse illi memoria. Ac sub inde demonstrat. Ar. puellam quae mortua erat inter ulnas amantis foelicissime expirasse. Ideoq̄ commemorat qui & quae ob amorē cū uiris & puellis occubuere suis fabularis & historiarum plena cuius cardo est oīa cupere in rem amatam se trasferre. fo.eo.
Cur ego te ferreū. ℂAd Philip. Potētissima ad excitādū negligentē ad rescribēdū. fo.xii
Vereor ne surdo. Ad Fuscū Efficacissima ad excitandū negligentē in rescribēdo. fo.eo.
Cupio ut nihil supra. ℂAd Liuū. Cupe se ire ad eos ubi possit uidere suum Galienū quendam. fo.xiii
Hunc litteraꝝ meaꝝ. ℂAd Tutium. Cōmēdaticia eademq̄ uehemētissima. fo.eo.
Ego sulmoneā. ℂAd Sicū. Respōder ad paucā quaedā:& Sulmoneā. laudat Inde excitat ad curaā. negociū suū & cōmēdat q̄ndā. eo.
Casteluti⁹. ℂAd Mariū Accepisse se a quodā q̄t̄ae eruditōis ille sit & mira lepidirate dū singula negat illius uirtutem extollit. fo.eo.
Periocūdae mihi. ℂAd Galunū. Gratulat̄ p̄ decanatu: hortat̄ ad uirtutē docēs q̄tū conducat hoibus i uirtute p̄cellere hortat̄ etiam ad obsequendum episcopo suo de quo multa faciunt ut possit bene sperare. fo.eo.
Guidus tuus. ℂAd Venturā. Scribit de amore cuidam in puellam a q̄ elusus ille mirifice extitit, dū periculū de illius in se amore ardētissimo cū socio noctu facere nitit̄. fo.eo.
litteras accepi. ℂAd De calamitatibus regionis suae & p̄digiis mox affligat̄ p̄ morte Nelli Balionii heri sui:& refert orationem i funere illius habitam qua amplissimam laudem est consecutus. fo.eo.
Videns hunc ad te uenientem. ℂAd Cōmendaticia est & efficacissima. fo.xiiii
Inuitus me Hercule. ℂAd M ita libertas cū amico ad quē nō erat scriptur⁹ nisi tractus a quodam alio pallio fuisset iratus q̄ nihil le raro scribat Iud monet de negotio. fo.eo.
Maximo tibi. ℂAd Nulla diuinior epistola litteris aureis mea s̄nia scribēda ad excitandū ad studia eos qui nihil magis oderunt q̄ disciplinas & litterarum scientiam fo.eo.
Littere tuae. Ad Tota spectat ad uegotia huius cui scribitur & uaria. fo.eo.
Nisi te in meis. Ad Montia istius pollicet̄ obseruare accipitq̄ q̄m ea cognoscit ab ardētissimo amor̄ p̄ficisci q̄ nisi ita acriter reph̄ēderet, uehemēter amar̄ credi ñ posset eo.
Credo renūciatū. Ad Gilisortū thesaurariū Pulcherrima plena spei ex uirtute cōcepta In qua querit̄ de stipēdio notat perusinos & petit sibi fieri porestatem abeundi. fo.eo.
Audio & quidē. Eidē. Quantū laetet oratione suam ab eo laudari q̄ñ efficiat ut dignum eum laudibus caeteri arbitrent̄. fo.xv
Moriturū ais. Symoni philosopho Sapiētes contemni hodie & irrideri. fo.eo.
Ecqd agis tu. Tarqno. Ardentissimū docet in illum amorem illi⁹ maximis beneficiis & uirtute conflatum. fo.eo.
Scripsi ad te. Americo. Explicat̄ q̄tas difficultates patiat̄ dū diffugiūt pestē & calamitates Vrbis obeūtiūq̄ lamētantiūq̄ memorat utq̄ sibi p̄spiciat uitamq̄ tueat̄ rogat. fo.eo.
Litteras tuas. Eidē. Cur nō ante scripserit ualitudinē ostendit de reb⁹ suis de salubritatus spes

itinē suo ut patet se ad excipiēn̄. illū & cōmē dat suū quēdā hylatātet scripta epistola. eo.
Breuib⁹ litteris. ℭ Motando. Cauillat̃ cōtra eū qui accusabat ꝑitumuisset accessiōe fortu næ ubi diserit sup dicto Aristotelico aduersa ri fortunam amiciciæ fo eo.
Accepi litteras tuas. Ad Mapheū Quæ demo rent desiderium illius cōueniēdi fo. eo.
Memoria teneo. Ad Viriatū. Cognoscere se quantum illi debeat in nota finem. fo. eo.
Accepi his ꝓxis dieb⁹. ℭ Ad pnā. Cognosce re amorē ī se & quātū illi teneat̃ quē ita amat ut ī multis supatus ī hoc cæteri uincant̃. eo.
Nō ego ꝑgratus. Ad In negocio amici q̄ obliuiosus ad cōuiuia mēoriosus. ide de sca bie articulis & fardo illis cognita: mox de far cina liuiana. Et bellante ad sudorē simia eo.
Est ita ut dicis. ℭ Petrucio. Quærere ex se ali um quendā qd ille agat cū imo ad eum scri bere ipse ꝑ amicicia debuerit. fo. xxii
Ego hic tabellariū. ℭ Scipiōi. de libro ut eū escribi faciat & uitia ī sert poscitq̄ iuditiū eo.
Binis in litteris. ℭ Mario. Curatu ꝑ se illi iue niat̃ bon⁹ locus: tantū ī pñti ne acceleret q̄m cum fuerit tempus admonebit̃. fo. eo.
Scripsi ad feudum. ℭ Nicolæ. Petit curari m̄ sum lr̄is & docet qd suspicet̃ de illo qdā de uxore. fo. eo.
Quid tibi rei. Tachino. Inuidet ꝙ quidā quo ipse frui cuperet sit apud illum fo. eo.
Vet⁹ est ꝑuerbiū. ℭ Victorio. Q uāta obser uantia illū ꝓsequit̃ a quo cum maxima bene ficia acceperit maiora pollicet̃ indies. fo. eo.
Gratissimæ fuere. ℭ Frācisco. Post mēsē gra ues quidē lr̄as esse redditas. Inde de suis quæ dā defūctis: de decis: de basileo: de Suriana e.
Significasti. ℭ Gilardo. Oium sibi iocūdissi mū fuisse curata sua diligēter negocia & tatā ī se pietatē eo iocundio ꝛē ostēdit esse. fo. eo.
Hic tabellarius. ℭ Dulcio. Hortat̃ ad uirtutē si admiret̃ facere se ita debere: ꝓinde qd faci at quibus caueat perscribit fo eo.
Audio illustrissimū. ℭ Nicodemo. Esse hui⁹ familiæ Colūnesi doctis benefacere eū se illi cōmēdare rogareq̄ ante principis recessum historia diui Frācisci sibi scribēda deferat̃ eā ꝙ ob causam Nicolai gesta Picinini reppulit̃ se tōnibus quas refert fo. xxiii
Quātū repetere. Ottoni. Affici⁹ magno dolo re ꝙ nō uiderit húc: & d oratōe habēda corā duce ꝑ Baptistā nō hita eo abñte. Mox ꝑscri bit qd cōposuerit usq̄ ī illū diē: & de historia Brachii multa ī laudationē: petitq̄ historiā Ducis Frācisci scribendā ad se deferri fo. eo.
Q d scripsisti. Dulcibōi cōsulet̃ loco, se reci piat salubriori Gētilē seq̄ describit ī quo cō ueniat quoq̄ differant. Iocatutq̄ unde tanta aio ꝛ cōueiēria hortat̃ Mātuā ad se uēiat. eo.
Si tardi⁹. Roscio. captat ex ioco epistolæ scri ptōnē cū iā qd scribat alid nō hēat sic̃ cui ma gna desūt leuia cōsectet̃ necesse est. fo. xxiiii
Torsiano. Dulcio. Incōmoda quæ ꝑpetiūt̃ fugientes pestem. fo. eo.
Adoard⁹ uester. Charistio. Cogitāti cui scri beret hic ī mētē uēit cui⁹ refert bñficia: & de īde cōmendat ueheméter quendam quē ait esse uerecūdiæ maximæ in postulando eo q̄ promptius petit adiuuari. fo. eo.
Varii nūtii. Hautōphilo. Nō lachrymari se q̄ dē quod est mulie ꝝ ex aduersa ualitudie isti⁹ sed tñ mirifice excruciari & refert un̄ illi tātū afficiat̃ mea snia efficax & pulchra fo. eo.
Nō potui ī discessu meo. Eidē. Dolet ī disces su nō potuisse uidei: & rogat ī aduētu Pōtifi cis illi sit auxilio. Et qd cæteri cōatuti sint: & eū ī eo totū īcūbere qcquid expediat sol⁹ no uit breuis in hoc genere pulcherrima fo. eo.
Libero te. Calandrino. Nece Pandulfi Balio nii & alio ꝝ doluit acerbissime & petit eam plagam lr̄is nō renouari ꝙ ille sibi se exhibe at perspectū id sibi semp fuisse fo. eo.
Campan⁹ saluere iubet incudē. Baccio. In cudem eū appellat cui nō desinat postulator īprobus esse & refert multa quæ exercitatiōe ꝑstabiliora fiūt: & ludit q̄m hui⁹ crimis cām sit acturus apud eum iudicem quo secūdo in iuditiis nihil fœlicius. fo. xxv
Placet iocari. Gentili. Q ualia esse debeant panegyrica poemata atq̄ solutæ oratiōis epi grāmata q̄: hac epistola doceris hnberrie eo.
Erras si existimes. Seneñ. Incognita nobis ꝑ scribit: uti gesta sint oia: quæ spes: & q̄nta ho mini constanti in aduersis gloria. fo. eo.
Accusa tu quantū. Distulisse se respondere su is litteris quib⁹ in amiciciā recipi postulabat quo stabiliorē sibi cūctis explotatis eū face ret amicū. Laudat deide ingenium. fo. eo.
Nō sine robore. Phyléo. Dignitatis accessiōe nihil elatū se: iure quidē accusari posse & sta tim nō scripsit neq̄ prius fuisse munera expe ctanda ueꝝ distulisse ut peractis certis reb⁹ so lidius gaudium posset afferere. fo. xxvi

LIBER QVARTVS.

Miraberis ꝑstātissime. Antistiti Magūtino. Hortatur⁹ ut uéiat Romā a uirtutibus suis or sus laudes gētis suæ ꝑsequit̃. Inde laudat Ita liā ide. Romā. Denū ondit studiū Card. Se neñ. ī illū. Memorat postremo aliquos q spe ctādæ. Italiæ & requi orbis gla editissima lo ca cōscēdere. Quæ oīa itap scripsisse cōcludit q̄m existimauit fungi officio ꝓbatissimi uiri eū ad gloriā sui īcēdere quā uno hoc aduētu maximā cerneret illū consecuturū esse. eo.
Here mi. Seneñ. Fulgineani profectus remit tit equos scribit tāta libertate ut nō possis ob stupere. fo. xxviii.
In cāpū expediēda acies. Papieñ. Rñdens epistolæ Papieñ. ad se scriptæ in q̄ iocose ille cōuiciat⁹ eraucōsutat obiecta Cāpan⁹ spicula aq̄ retorquet tanta libertate ut ide cōstet mai

feste cōiunctiōs nihil oī hoium memoria Cā
pano & Papieñ fuisse. Hanc quicūq; Campa-
ni acutiem ingenii leporem & simul illorum
incredibilē familiaritateem demirari uis ab-
iecto lege supercilio. eo.
Ego si rusticus nat⁹. ¶ Eidē. Capi se nulla de-
lectatiōe turdo℞ capiēdo℞ neq; eā gulā sibi
placere delectari se iā tandē cōsuetudie urbis
odisseq; rusticationē laboriosā: neq; eū se pu
tare lautā cœnā ante quā op⁹ sit desudare eo.
Lætitia. ¶ Loysio. lætat̃ ex spe sobolis petitu
rū se patriā: actu℞ gratias Regi ꝓ imunitate
domui suæ sua cā donata. Quid significat cē
tomittit granimata. Laudat Papiēsem quo
familiarissime utatur fo. eo.
Extorserat mihi. Gētili. Ad lr̃as Gētilis qb⁹
petebat ille i filiolū accepi tanta hūanitare re
scribit ut ōndat optatissie sibi ōtigisse ut ami
cicia ītet eos foret & eū hortat̃ ad se laudan.
qd icepit: & qm̄ tāti uiri cōmēdatōe delectat̃
Pericula igenii exhibet sui Deiq; tota est mu
tuæ charitatis plēa. attēde in ea pulcherrimū
athletā placere Herculi mimū Roscio. xxx.
Stuerā Petre. ¶ Petro. M. Plurimis isinuatōi
b⁹ & multo ambitu deposcit qndā patrie ted
di Maxime Petri laudes complectet̃. fo. xxx
Minutule ut faciā te sapiētē. ¶ Minutulo: De
rebus uariis ueret̃ uitiatū testamētū quoddā
coheredū mendicitas solat̃ postea ad calcem
sales exercet eis solis intellectos fo. xxxi
Vbi latitas. ¶ Seneñ. Struit pugnā tutusq; cū
hero in iocos psunditur & sunt icognita no-
bis refert. Itē laboriosam uēatione & ide de
præda perstat in iocosis. eo.
Insania nulla maior. ¶ Papieñ. Ficus digyta-
les qdragas centū nō salutē imprecat̃. often-
ditq; illi q̃ suo piculo certet eum eo. Conficit
mox pacem & deniq; cantu salibus aspergit
ut solet ad Papiensem semper fo. eo.
Montānæ sororis. ¶ Seneñ. cōsolatoria de
obitu sororis mea sententia pulcherrima eo.
Instat Monachus ¶ papieñ. Importuni ipor
tunam importunitatē explicat monachi mi-
ra cum acrimonia & gratia ut is ipsi uideatur
diabolus q̃ monachus fo. xxxii
Redii tandē. ¶ Eidem. Inuitat ad primā miss
sam in epatu suo fo. eo.
Dolemer & acerbe. ¶ Iuliano Medi. Cōsola
toria de morte Cosmæ cuius explicat se bēi
uolentiā & refert uirtutes & hortat̃ ut obse-
quentē se Laurentino præstet si manibus pa-
tris gloriā cupiat concumulare fo. eo.
Flonano. ¶ Laurentio. Commendaticia sed
talis quæ efficacissima fo. eo.
Sex totos dies. ¶ Q uarqualio. Hec iuenis
se scribit utq; uēiat togarus subnuit fo. xxxiii
Cōmendauerā tibi. ¶ Papieñ. Cōmēdaticia
Saluiati ut cæteræ suæ efficacissima. eo.
Ego te oratorē. Señ. qdā cogita illisde mor
te patruelis & mr̃teræ suæ apud quos orbat⁹
pr̄e educat⁹ fuerat: & petit & se cōsolari ut sal
tē pstet se oratorē ōsolādis aīcis si par astro-
logus repiat̃ tēpestatibus pnoscitādis eo.
Antoniū tuū. ¶ Frācisco suo. Vidisse studio
se q̃ eū maxie referat: hortat̃q; Romā remit
tat ubi pficere & iprobū ui℞ euadere possit.
Minutole Laurēti tu⁹ ¶ Minutolo. de lite q̃
dāde salso rumore pfecturæ: de testamento
corrupto & scribā quærit ad calcē papiñ. eū
diligere cui ipse illū cōmendauit eo.
parauerā ¶ papieñ. Longe lr̃æ depierūt &
Liuii in psios reciderunt quia interceptus ta
bellarius querit̃ reuocatā donationē & ioco
sa eis cognita ad calcē quē attende eo.
Marcū Tulliū. ¶ Seneñ. de oratoribus Cice
ronis & philipicis iuditium. eo.
Quē tu. ¶ papiē. Flexisse durissimū caput a-
stu lætari q̃ hitur⁹ sit apd Fulgineā statīē suā
& q̃ successit cubiculo suo successurus & pi
leo expectat Bessarionē. Et d̃ Sutrio idē setit
qa pr̄ nō eē nō pb⁹ q̃ sit illi⁹ ad calcē iocat̃ e.
plunb⁹ lr̃is. ¶ Senen. Min⁹ diligētē se in scri
bēdo fuisse q̃ cerneret nō op⁹ eē: & de curia
uicina ac de calcide q̃ ferant̃ a Turcis xxxiiii
Ego iter. ¶ Antonio Vrbeuetano. Explicat
q̃s iternatet delitias ut nihil pter eū desit eo.
Beatissime pr̄. ¶ pio. ii. Dolere se q̃ non pos
sit ire deosculandū illius pedes ante abscessū
pressum infirmitate: consecuturum tamē cū
licuerit per ualitudinem. eo.

¶ Liber quartus

Magnū iieciisti. ¶ paulo. ii. Laudes historiæ
cōplexus hortat̃ paulū ad curā adhibendam
historiæ de se scribēde exemplo multorum
q̃ res gestas a se dū uixerūt lr̃is mandari pcu
rauere. Epistola est eruditionis plena & or-
natissima & laudū pauli plena eo.
Nō i puā. ¶ Regi Ferdināndo Hortat̃ Ferdi-
nādū regē ad bellū contra Turcos quo℞ ex-
ponit imanitatē & clades illatas: multa d̃ pō
tificis pauli laudib⁹. multa de regib⁹ Apuliæ
& calabriæ q̃ ꝓ fide pugnarūt & ostēdit non
tā utile & honestū uerūēt necessariū ꝓ picu-
lis & gloria ab illo forti eē in aio obeūdum.
Lucis eruditionis & elegantiæ plena xxxvi
Si curæ tibi sū. ¶ papien. Ad bonā ualitudi-
nē reductus festiuissima epistola prio quā be
ne ualeat ostēdit ide uenationes papiēsis ex-
plicat. Mox qtū affectus sit morte piī postre-
mo qūo gloriā pii cū paulo iunxerit: ad finē
rogat in pauli grām imitti: ubiq; carmē mi-
rando lepore admiscet fo. xxxvii
Hodie. ¶ Eidem. De improuiso & cōmen-
daticia efficacissima: attende cum ait nescire
se in præcipiti. fo. eo.
Dispi fortuā. ¶ papien. Ex itinere captat beni
uolētiā q̃ ille comitet̃ eos cū nō moueat̃ ba
chano trāseūtib⁹ acclamat⁹ in tergū Turcus.

tō itineris. Valitudo melior dñi Señ. de epistola papieñ. ad gêtes &c. De stilo illius dicê di noranda. Ad calcem caue intelligas uerba Interpraetata mihi soli cognita eo.
Anteuertisti, ppetanrē. ℂ Minutolo Defuisse tabellariū secūdū archanula suafidere plurimū illi. papieñ sp auxiliatorē quo sine nunq̃ bene nauigault. agit inde sales. De Volaterra ni ualitudine: aestiua Romae quae tēpora atq̃ uti uitādā: dolet ex obitu amici: philosophaturq̃: inde redit ad iocos. Fuit cū hoc mira familiaritas & ad nut⁹ mutua itelligētia. xxxix
Sero quidē. ℂ Philiberto. Nihil iuuenile i illi⁹ epistolis: sero sed aliquādo tñ accepit. Laudat eloquentiam quantū pio teneat cui⁹ memoriā pollicet̃ scriptis mandare eo.
Et tēpus admōet. ℂ Seneñ. statuere se apud eū degere cuius maxima in se fuerint beneficia quorū refert aliqua ut ea fruatur saltē delectatione quādo uideat referre se nō posse: De itinere perusiam usq̃: inde ad eum. eo.
Quantum suauitatis. ℂ Cornelio. Neapolitanum lambere in morsu: nō opus fuisse uisitatione indiscessu locatur monerq̃ ne secū certet qula morum fuerit. fo xl
Quod tenearis studio. ℂ Eidem Cupere homines hoc falli ut eū beniuolentia dignum arbitrentur: pulchra argutula. eo.
De amore ℂ Gentili. Ociosa amicicia nisi exerceatur: nō contulisse se quidem bñficia sed paratū conferre fuisse: attende finem. eo.
Litteras tuas. ℂ Roberto. De prura quam petit Senis iocatur q̃ falaces poetae quibus praeturae non cōueniant: ueteri hoc ciues: sed habere eum uxorem ubi refertat: ideo nō despe rare: facturum oīa se officiosissime. eo.
Venit istuc. ℂ Leonello Referta rebus mille scitu dignis breuis: inuidet de societate Graecis latinos anteponit: quibus labotet morbis qui uxorem ducit. Commendat Montanū ueteranū insignē uictoriis. Imitari illum milites. Carmina: q̃ praestet cito nec dicere faciā nota stulti fortunati durissimū imperiū. eo.
Hic a quo. ℂ Laurentio. Cōmendaticia effi/ cacissima Saluia ceruici. Saluiato. De saluia cū psit caeteris articulis psit an & testiculis e.
Dat mihi. ℂ Gētili. De frontino de aquaeductib⁹ corrigendo. eo.
Tristis: acerbaq̃. Seneñ. de morte patris & filii miserabili: longa lectu pergrata. eo.
Res est ℂ Q uarqualio. de contentione cō petitorum & alia pauca. fo. xli.
Ego quidem. Achilli petrucio. pulchra q̃ hūc maxie coluerit ppter uirturē: hortat̃ ad contentionem scribendi suscipiendam eo.
Audio F. Archiepō Florentio. pro Syrenula ut egrotanti canonico sufficiat̃. eo.
Saluiate uigila. ℂ Saluiato. Exageratissima breuisq̃ cp̄ia q̃ ipedit i negocio pcurādo eo.

Scripseram proximis. Venturae. Nulla pulcrior utilior ue ad dignoscendā qd egloga. qd Satyra quidq̃ elegia exigat: & quae sit iter eas differentia. & primo iocatus erat q̃ scripsisset min⁹ agiolice & rettulit oper am exhibitam amico: & quo sit in eo studio q̃ maxio fo. xlii
Q uaeris qd gen⁹. Seneñ. Quod epistolarū genus probet ipse: q̃lesq̃ sua iniia eē debeāt e.
Amisisti parentē. Caesari Crispolito. Oportere eū sua uirtute erigi mortuo frē: hortatur ad studia: parentis se exhibet loco. fo. eo.
Veni hodie. Donato Actiaiolo. Factū se p. priorē Gentili uerū uti olim garrulitate illū superauit nunc quoq̃ quando ille ad se non scribit silētio superatuṝ. Nō infaceta est. eo.
Nec respōdes. Xancto. De stimulis & freno nusq̃ lepidi: ipsa se breuis explicat legēda eo.
Nō scripsi. Ant. Vrbeueta. Factus archipsbyter sci Eusthathii Romae locat̃ motat nām culusdā q̃ sibi eripi putat qd aliis datur fo. eo.
Exigis rōnē. Domitio secretario Bessariōis In secessu qd fecerit post iocos oñdit q̃ta excellētia Bessario iudicauerit Platonē atq̃ Aristotelē dum utriusq̃ uitā & scripta percenset epistola luculēta certamis & glorie. B. plēa e.
Fixus iā clau⁹. Papieñ. De se an de illo haud liqt dicat in pricipio de dignatis Terami magistratib⁹: attēde elegantiam ad finē. fo. xliii
Caetera quidem. Ferusino. Certis icerta nō esse anteponenda Romae omnia esse incerta: agit gratias p munere: & hortat̃ ad officium in amicum praestandum. eo.
Ego pro ea. Laurentio. Quātū dilexerit Syrenulā hac dat̃ dispici. Sup fructib⁹ beneficii illius ex iure & grana: attende finē eo.
Vide quid tua. Gentili. Capta beniuolētia rogat celeriatē uide quia arguta ad calcē eo.
Aperui tibi. Ruffino. Posse illū uēire Romā na sibi parauit locū sed eē prius cogitandū tā git mores curiae: heu ergo sic semp illa fuit. e.
Vide q̃ statim. Eidē Agnoscit hui⁹ i aliū sui causa collata officia quae ita cōmemorat ut itelligat debere se illi q̃ maxie: est pulchra. eo.
Egrotaui hos. Papieñ. Iocat̃ de trebiano: & cōmēdat quendā. argunam ad calcē nota. e.
Aquamellatā. Cosmae proto. Credo iocari Tute Apollinem praesta. eo.
Acerbe me affecit F. Petrucio. Dolet de obitu patris explicat familiaritatē cū illo & mores qbus cum laudandus fuisset durior est habitus i filiū & caeteros & maledicus accusat̃ qui libere q̃ nō placerent: iprobaret: ita refert i quo damnet̃ ut in eo semp illum probādū fuisse ostendat: attende finem. fo xliiii
Ego petre. Petro Me. Captata bēiuolētia cō mēdat quendā ut pmittat illū colere agṝ de quo ē cōtētio cuius in finibus sit cū uadē datutus sit p uectigali ubi adiucatū fuerit & docet poscere rem hostestā cū nefas sit phibere

tellurē colli qd sanctæ leges omni studio curauere hēt erud:tionē:attende qa accuta.eo. Scribo ad.Gentili.qd uelit eū apud.P.curare petit l'ras quas cū accipit lachrymas.Inde cōmēdaticia & cōuenta p illū pstaturū se ait.e. Scio nō ingratū.Eidē.attende quo ingenio cōmendet iudici causæ actorē pri°iocat°accusando φ nō scriberet:tota edificentia. eo. Romā redii.G.Teramno.Attende φ efficaciter postulat confici rem ad uotum amici quē sibi duo Car.cōmendassent. eo. Vereor ne.Falconi.Queritᶜ neq; rescribi neq; exaudiri:& φriᶜ d papieñ.tota,ppe epistola uide φ licētia & quāta acredie nā & pulchra & acuta.p°discessū.Seneñ.φ gesta sūt i cā Pilosi mōachi ,pteruide illius fuga:libellos i se porrectos & aliq ad eā rē.Si accedat petitur°ueniam sit apud se:& subilcit aliqua alia. fo.xlv Prioribus l'is. Eidē.In causa pilosi qd agit:° qd dixerit ille mox in fugam dederit se Laudat Vicariū nouū & pilosi,pteruiā explicat.e. Scripserā.Eidē.de piloso qd adhuc fiet:φ i cā Et demū qm̄ itelligat illū affligi morte cuiusdam arguit illū φsi nihil ,pferint Tusculane & reliqua philophiæ studia quibus potuit edoceri nō esse uiri mortem deplorare. eo. Plurib°iā.Eidē.de piloso pauca postea mōet qd actū i aduētu Cardinalis minorū ut allocut°eū fuerit:occurrerit & amicitiā suffricuerit arte & igēio mox quō ad se iit uētutus.e. Minister Minoꝝ.gētili.gratā habuisse salutationē suo noie factā:& cæteros se cōtēnet unū papieñ colere:eū hortaᶜ scribat ad papieñ.ñ de locosis & docet se affuturū p° triduū. fo.xlvi Longū esset pscribere. Papieñ.celebratus i epatu suo conaᶜ allicere hūc Teramū spe.inie cta lustrādi amœnissimi itineris.Inde d catel la iter locos serio pūgit.ad calcē epigrāma.e. Vellē initiū.Stephano.Cōsolatoria de obitu filii tota sui similis & philosophiæ plena.eo. Est ne imperiū ullū. Papieñ.Cōmēdaticia,p magistris Herculano & Dominico fratribus Augustinensibus studii & iperii tota plena.e.

LIBER SEXTVS

Iā plane uetū.Gētili.e germāia ad gētilē epistolā hāc scripsit tāta igenii acune quāta admitaberis si legas:,psam carminib° hisq; uarii gñis admiscet mira uēustate & lepore nisi de gustes icredibili.unū uel primū utilitatis hēt φ oēs uiros ei°ætatis doctos pcenset.fo.xlvii Ad.xiiii.klen.Papieñ.nulla lepidior aqlæ ad grué redierūt Mortui in Germania uiuūt& ibi u uere est bibere:attende epigramma & finem nō cōtinebis risum scio. fo.xlviii Litteras tuas.Eidē.reddit rōnē pacti itineris i germaniā de magūtino ātistite.de marchione Brandeburgeñ.i laudē multa scribit q cōuenerint iā & polliceᶜ quæ ad diē fient. eo. Viuimus si nō.Eidē.Viuit si uita ē:iter barbaros:expectant cæsarē i quo salus oīs si uolent factiosa germania & diffidēt Boemi. fo.xlix Miraris φ pauca.Eidē.pauca i cōuētu fieri magna cogitari expectāt cæsarē reliq uēturi span tur ubi is appulerit quē audiūt danubio ānarē & d boemicis sbdit aliq quo qsq; respiciat.e. Cū scribat.qd legat°qd ipse i honorē & utilitatē coneᶜ:expectāt Cæsarē & refert incōmoda quæ pserūt & captat i co beniuolētiam & latrociniū totam esse germaniā cōtēdit. eo. Quotiens de te. Eidem.Medio Iunio frigent recordatur deliciarum Italiæ:hortaᶜ ad curandam ualitudinem. eo. Cupim° ābo.Eidē.Italiā Itallā sp cogitat Italiā:augeri cōuētū.Atrox facinus pūitū.d boemicis φ musæ domiūt.Sacerdoti execta a puella lingua dentib° & nota heu φ nō cæsar.e. Pendemus i aduentū.Cōpatri.Electores imperii iā aduentasse nō posset Impatorē differri de germania icōmoda oīa & oīa mala uide si tibi nondum bene nota germania est. eo. Domitio meo.domitio.accusat qd solus nihil scribat:cū nihil scribat bessarioni pstono suo Cardinali niceno:φ parū spectet de cōuētu in quo segniter fiant oīa attende finē.fo.l. Hominū q uiuant.Saluiato.nihil de co itellexisse tanto tpe:& copiam & inopiam Germaniæ scribit notione digna epistola est. eo. Perscripserā tibi.Papieñ.Explicat p° aduētū Cæsaris φ acta Tridentiū epm,p Cæsare grās egisse:recētisuisse clades:& multos cōuentus ne quicq̄ factos repetiisse.sequēti die orta cōtrouersia iter electores & oratores burgūdos de pcedentia:ea sublata Burgūdos ac Venetos orasse:Aystateñ noie cæsaris proposuisse nō placere legato,ppōsita:oīa posse cōfici se,p cureᶜ cōcordia Germaniæ factū esse delectū eoꝝ q ,ppōsita curent:polliceri oīa Cæsarē & Cōuentū esse φ maximū.x.miliū equoꝝ.eo. Postridie noñ.eidē.quo die credebāt pfectos curæ cogēdi exercit°dbere referre φ relis & tumultu oīa agitata:,ppositū scelus d frē q frēm i uicula teneret.uetitūq; Spireñ.fedē iter electores lectasq; l'ras de cladibus Turcarū ad φ dormit egregie Cæsar.ad calcē de boemis & Hūgaris.Quæ añ noñ.Eidē.uēisse Saxones principes agi d tollēdis discordiis palatini & hēri rōnē redditūū ad cōtribuēdū stipēdiis:principes accipere cōdiciones:sperare bñ.eo. O solus o cœli. Eidē.Aurea gēmis consita adeo carpit Cæsarem germanos & tempora Desiderium Italiæ primo:postea transfereᶜ cōuentus:causa palatini interturbat Vidit coronatum Cæsarē:de rhyta qualis sit.fo. lii Scripsi ad oēm. Eidē.Desiderium illius nō scribere quoniam alloqueᶜ hos qui interfuerunt. Oratores Hūgaros. Boemos:polonos adesse Turci redierunt maiore manu:ipsi ēē dormire inter querelas. eo.

Nõ ſcripſi.eidẽ cognita illi neſcio ꝗ̃ ſcomoſa
& mauult pīī ꝗ̃ iter barbaroſ diuti⁹ morari.e.

Fuiſti haſtenus.❡Coſmæ cura ut reuocer cu
ra ut reuocer.In Germania uolebat amplius
eſſe acutiei plena. eo.

Quid tu de me.❡Domitio.quanta ac ꝗ̃ ne
ceſſaria ſit In.B.ſua obſeruãria:hicnq; iſinuat
peritiotiem præſidatuũ poſtea ꝗ̃ redierit. eo.

Crucias me.❡Eidẽ.Accepiſſe ex aliis geſta
Romæ:ꝓponit ſpẽ in illius amiciciã ſuanu:&
locaſ de gladeo & cantu:& ſtulticlis ſuis.eo.

Si meũ cõſilium.❡Andreæ Lucentino.ſi ex
cõſilio ſuo actũ:demigratum Germania fuiſ
ſet iam pridem.Poſtea de ſuis & illoꝶ litteris
ultimo queritur iam nõ pudere peccare. eo.

Niſi ex lrĩs.❡ Car.Rauenati.Pulchra excuſa
tio qñ nõ uoluimus ſcribere ea quæ ſcimus il
lum ex aliis ſcire.B.tamen refert aliqua geſto
rũ in cõuentu ut credas quicqd i aliis ſit lati⁹
fuſum hic fuiſſe collectum.De turcis:de lenti
tudĩe Cæſaris.de diſcordiis palatini:de rõne
cogendi exercitus:de tranſlatiõe cõuẽtus.e.

Sum tibi ꝓximus.❡Griſo.quædã eis cogni
ta:ſed attẽde pricipiũ & ꝓ coclea laternã. liii

Debeo peruſinis oĩbus.❡Papieñ.legato.co
mendat aratus uirũ peruſinũ cõmemorat in ſe
maxima peruſinorũ bñficia uti donarint ciui
tate ꝓſecerint muneribus ciuitatis & alia.eo.

Lætitia incredibili.❡Eidẽ.gaudere ſe ex ho
nore & gloria quam cõſequaſ ex adminiſtra
tione ꝓuinciæ factioſiſſimæ. eo.

Ne ceſariano qdẽ.❡Papieñ.nouo amico pa
rũ deberi Valerianos cõmendat:mira in pu
ſinos charitas quorũ parietes uallet ſua cã ne
dum homines eſſe cõmendatos.Et pinellum
cõmẽdat in ꝓfectura quẽ laudat.& qui mor
tuus illi nunciatus erat:lã faciet ut intelligat
ſe uiuere crebris cõmendationibus. eo.

Quod ꝓximis.❡Papieñ.ex tatiſpõa Norim
bergã:inde ad Bambergã:pinxiſſe Cæſarẽ ni
hil ſculpſiſſe:pacem ꝓnunciauit omnib⁹:nul
li dedit:cũ faciat oĩ facit nihil.Cupe nil aliud
ꝗ̃ Italiã.inde de legatione peruſina ex qua eſt
ſollicitus cauſis quas refert. eo.

Ocioſa beniuolentia.dãnat ocioſã beniuolẽ
tiã & æque eſt in benificentia ꝓſtare:ac cũ nõ
poſſis cupere:mox queriſ ſe tã latinũ homi
nẽ pmittit inter barbaros cõſeneſcere:rogat
agi ꝓ reditu apud.B.quãtis conditione qñ
nõ poterit eſſe niſi ãpla ex dignitate illi⁹. eo.

Ad illam.❡Beſſariõi petiturus ut reuocet il
lũ ex germania i Italiã:Inſinuat laudes & ro
gat ut reuocet illũ ad aliquẽ locũ dignitatis
non tanꝗ̃ ab exilio reducat:& quidem artis
plena eſt. ſo.liiii

Tam gratæ fuerunt.❡Terameñ.gratias ſuiſſe
litteras de ꝓpoſitura illius in qua ſũt optima
uina.de conuentu & mutatiõe illius Norim
bergam Et iocatur ad calcem. eo.

Ecce ſperabim⁹.❡Beſſariõi.philoſophaſ ſol
licit⁹de morte põtificis.labor i confirmandis
animis germanoꝶ põtifice mortuo:diligẽtia
Cæſaris ad tollẽdas diſcordias.Cupiũt põtifi
cẽ ſtudioſum huius pugnæ:illũ uenerantſ &
cupiũt Pauli inſunt laudes non modicæ.eo.

Cẽſes auſũ.❡Domitio.præ ueneratiõe nihil
auſum ſcribere.B.& deſiderio teneſ maxio ꝗ
creetur papa & oſtẽdit quantũ id ẽt cæteri oĩ
bis populi cupiãt:& rei cõduceret chriſtianæ
affectũ ſe lætitia icredibili cũ audiſſet orato
rẽ Venetũ illũ nominantẽ ad ꝗ̃tenin oratiõe
Tota applaudit Beſſarioni. eo.

Ita ne abñtes.❡Minutolo.agit ſemp cũ miu
tolo de reb⁹ abſtruſis:crede eos ueſtales non
meditari pudores nota uerſus.dat ſortũa ma
nus quibus ẽ nocitura &c. eo.

Durũ qdẽ.❡Nico.epo.Mutiñ.Ardere ſe ui
dere illũ tanto tpe non uiſum.uiuendũ i tri
ſtib⁹ut ad læta peruenire poſſit:effeciſſe poſtula
ta.Fingat egrotum dũ non erat quo papa ſta
tuit.Tota ſtudii & amoris plena. eo.

Scripſi tibi.❡Eidẽ.cõuentus ad finẽ reſpicie
reſarciet negligẽtiã:epiſtola elephantina.eo.

Lucẽtine iuſta.❡Lucentino.Lucentinus iſte
eſt ſpectatus uir ille Aquilanus.D.Andreas in
domo Seneñ.ad quẽ ſcribit de auctoritate &
gratia legati & petit ut inſtet reuocari. eo.

Litteræ tuæ hoc.❡Fabio lucẽtino.Attende
charitatis plenam epiſtolam i ꝗ̃ cũ ſit iuuenis
hortaſ ad uirtutẽ ſectandam.Nihil hẽt tantæ
cõmendationis quantũ ipſa ẽ ſniarũ & pater
næ admonitionis plena. ſo.lv

Sum⁹ iã.❡Papieñ.Herbipoli cedũt.Cætã ꝓ
reditu:ophym ſentiet ex lrĩs ſi olfecerit. eo.

Nihil.Hieronymo Terãno.lætitia dolore ſi
mul ex lrĩs affectus:ignoſcat breuitati. eo.

Diomedẽ.gentili.non potuit efficere in ami
cũ quod par erat Papieñ.perdit illũ Occupa
tiſſimus ex diomede intelliget omnia. eo.

Anime mi.Cherubino.Occupatiſſimus.eo.

Alter ego.Gentili.Vide principiũ lepidũ Vi
cinior Scythis ꝗ̃ tibi:uicinior ponto ꝗ̃ Tybe
ri:Vicinior Meotidi ꝗ̃ Traſimeno.& epigrã
ma concinnũ.Inde ad Papieñ.& petit cõmẽ
dari ſe & cõmendat Syrenulam. eo.

Viuo ſed inter.Papieñ.nota uim uerborũ &
mutus & ſurdus ẽ Italiã oĩno petit reuiſere.e.

Leonelle mi.Leonello.Viuere iter barbaros
aliquanto minus eſt ꝗ̃ uita. eo.

Quæ gyrant.Galderio.Petunt auxiliũ ipi q
dem non Italiæ pollicentſ. eo.

Cum ad te rediero.Moroni.Iubebit illum la
uari cum redierit ſepties & fetorem explicat
Germanum. eo.

Sinolphe.Sinolpho.Ira in miſericordiã ubi
accepit febrim obſtitiſſe ſcriptioni. eo.

Stacolo meo.Stacolo.ſcire cupe de plore ut
reuertentius tanꝗ̃ patrẽ familias appellet.eo.

PIICOLA MICHAEL FERNVS PIISEI CAMPANI RESTITVTOR PICOLOMINO F. CAR. REVERENDISSIMO AVSPICI SVO PIENTER REPOSVIT.

On possum satis demirari Pater amplissime in tanta librorum impressione quæ tãta obliuio: quæ tãta nescio dicã negligentia: an bonorum ingeniorum liuẽtia nostrũ Campanũ ĩter latebras: in obscuro desordescere: obliterari: & ppe deperire pateret: alterum certe nostri æui decus & ornamentũ. Vnicum uiuacissimi ĩgenii & eloquẽtiæ: nõ dico rarissimæ: uerum post unũ Ciceronẽ nunq̃ postea auditæ: & quale posteri requirẽt in suos: exẽplũ ab natura. & diis ĩmortalibus ad ostentationem potentiæ suæ & delicias in mortali corpore uno oĩum uirtutum concumulandas proditum Heu desidia: heu liuor. Equidem nulla admiratione capior cum cogito tot præclara ueterum monimenta concidisse: quibus non solum res latina illustrari poterat. Verũ etiam quæ si extarent multarum rerum cognitionem nobis afferrent: sicut Liuianæ Decades. Salustiana historia: Trogi Pompei Q. Curtii: Fastorũ Nasonis: multorũq; aliorum pars bona: qñ constat formas has nr̃as litterarias nõdũ in lucẽ tũc pdiisse. Et erãt oĩa ingẽti comparãda nũmo: ut is inter speciosissimã diuitiarum ostentationẽ maiores crederet conflasse & ppe regias opes: qui numerosiorẽ bibliothecã congessisset. Et potuere bella & impetus Barbarorũ multa delere. Nosti tu hæc oẽa quotiẽs non libris modo. sed cæteris ẽt opibus spoliata fuit Italia. Cæterum longe dispar Campani rõ. Nemo illius scripta non admirat: non ĩter penitissima scrinia Thesauri loco recondit. Et dũ disceptũ unusquisq; illum sibi asseruant: membra plusq; impie & ĩmaniter diuellũ: corpus nuĩ non curant. Nemo bonus lr̃arum cultor: nemo uirtutis studiosus ppagator: nemo ĩgeniorũ illustriũ uerus amator illius gloriã quã singuli admirantur: in sũma Italiæ quiete: in mirifica ipressorũ facultate & copia curare uidebat. Vtinã aliqñ delectus ab istis mãcipibus habeatur qui dum oĩa formis cõmittũt nullo delectu rem lr̃ariam contaminare mihi uidentur Et quo uno nostra gloriari poterat ætas inuento uereor ne pstabilius nõ ĩueniri fuisset. Nemo tam illatinus: & tam postremæ ruditatis: tam obsoleti ingenii nebulo: qui ineptias suas depromere nõ audeat æternitatemq; ex petulãtia & temeritate sibi despõdere. Si quos bonos auctores nanciscant eos domi magistros ad imitandum sibi in astruso habentur ut quod inde desumpserint ii ipsi nup attulisse: frontosi hoĩes uideant. Quod unũ mea sñia effecit. ut bona ingenia plærũq; diutius delituerit: semp edita prauissima: quæ dũ lucem sibi quærũt caliginem ac nubem nobis piceã important. Nõ potui ego deniq; Pater Reuerendissime ubi tantus mr ĩnotuit mihi conquiescere quin ad suã gloriã Campanũ uel maximo meo incõmodo: meo maximo sudore raperẽ. Furebat bella. Galli depopulaturi urbẽq; excindere iã uidebant: cũctaq; ferro igni cessura. Hoc ego ardentior urgebar. Campanus mihi noctu. Campanus mihi interdiu: in foro in mensa: ante oculos obuersabatur: Pereant si cætera polite Campane tu uiues. Tu fastum ære sonoro tibi conciebis. Campana media in Italia sono incredibili sopitos excitabis: dissipatos litterarum cultores cõuocabis. Per deum ĩmortalem quid aliud: qd aiud mortales quærim⁹: quo illas opes tanto anhelitu cõflamus? si nõ excolitur quæ una superstes nobis erit uirtus: si nõ curent ĩgenia: si bonis litteris nõ est præmiũ: si contemptui: si obprobrio habentur studiosi quæ reliqua mansura de nobis est gloria? Fatebor equidẽ nec gloriosius de me loqui: qñ ita ẽ: addubitabo. Quantus meus quantus est in cõquirẽdo uictu & cogẽdis pecũiis labor Totus eo spectat ut ad uirtutẽ cõferat: ubi si proficiam exiliter: id nõ lentescẽtis & prope exanguis conatus nostri: sed fortune nescio qua cõtingit iniuria: quæ me ad forũ uel inuitũ educauit burbariæ plenũ In quo dũ nõ alia se mihi obtulit cõquirẽdi uictus rõ ppe hoc exiguũ emarcuit lr̃arum studiũ paulatimq; suo nitore deradit: & cæteræ uirtutes mecum dormiũt: sed ad Campanũ. Tuas igit propere petii ædes q̃ illius disciplinis tumorem te imbutum audierã: pclaq; illum & ĩmortalia ex te & a diuo illo Pio auũculo tuo Pontifice maximo: nunq̃ gloria uirtutũ: rebusq; maximis gestis interituro beneficia: sicut uobis peculiare fuit & genuinũ celeberrima quæquæ: ipsi ipmis quæ consecuti essetis confonere ĩgenia: rettulisse. Hinc ab Lucẽtino uiro qdẽ pbatissimo multis pcibus: spe illata maiori q̃ plurima habui. Tu cũ in sermonẽ de illo qbusdã ppe beniuolẽtiæ manentisq; charitatis & obseruãtiæ pedibus mecũ uenisses. Ita illum psecutus es: ut discipulus gratissimus

tãtis landationib⁹ maximũ honorẽ uel inde ꝓmerere. Me uero hoc impensius iã plus ꝙ
mediocriter calesẽtẽ succendisti. quo tu cuius doctrina parem hodie facile haud inuenit
ut qui diuinã uel auunculi uel istius eloquẽtiã hausisti totã: solusq; utrãq; nostro æuo as-
serues: tam amplissimis laudib⁹ illũ extulisti. Circũtuli ĩde occulos: scitatus sum: & cũcta
siquid usq̃ illi⁹ esset collustraui. Dicã tñ nec me sytmosa oṙo cõpescet: dicã. Visa sũt mihi
Cãpani opa diuinũ quoddã corpus: diuiq; demortui spoliũ. Q̃d ita doctissimus qsq; sũ
ma ueneratiõe discerpserat ut cogi posse totũq; cõferri desperarẽ. Tenacissimus qsq; fuit
illi⁹ & quoꝝ potior esse debuit cura illi oscitatiores sese prestiterũt: hos uerbis allexi: illos
sponsionibus exuscitaui. istos ꝓcibus: illos cõtumelia agitaui. E Mediolano e Cremona
e Perusia Ex Senis. Ex Floreñ. Ex Vaticana bibliotheca. Ex ipsa passim Vrbe multa cõtra
xi. Iã deniq; compos noti illũ ĩlucere: & ab obliuionis ĩiuria uĩdicaui. Quãta dii boni rei
lĩrariæ auctio: quãta studiosis oĩbus lætitia parta. Et quo maior erat illius fama ꝙ lectiõis
copia quo maior expectatio & uehemẽtius desideriũ: hoc solidi⁹ editõis gaudiũ & expres
sior erit gratia. Poterat is aũt sine duce: sine Numĩe: qui tot⁹ Numĩs: totus maiestatis plen⁹
est: undiq; expectatus. In populos: ꝑ gymnasia: ꝑ regna: ꝑ urbes suo ipsius fulgore subni-
xus ĩcedere Nolui ego tñ cæteris pl⁹ sape: & uoluiq fuit eruditissimoꝝ oĩum: morẽ edẽ-
do seruarẽ. Et cũ tuæ familiæ acceptũ haberi debeat quicqd lumis ille nobis cõtulit ĩ qua
altus: & ad ꝓclaras dignitates ĩ spem etiã maiorẽ: ui fata aduersata fuissẽt sublatus: ad hoc
qd toti orbi ꝓferet bonũ somẽta accepit Ita tñ discrimẽ quoddã ĩter Pr̃es adhibui ut tu
epistolaꝝ dicatiõe Quas tuo Numini sacramus: cõtentus esse posses: quib⁹ cõscribendis
sub te addictus fuit. In quib⁹ tu frequẽs cũ magno Papieñ. altero familiæ uestræ alumno
magnã excrescẽtis uolumis partẽ effecisti. Tum uel maxime ꝙ prima illa est de Pio tuo
nunq̃ sine religiõe quadam & recolenda ꝓfacione noĩando tanto candore: tanta ingenii
acucie: ex eaꝝ quas pcẽset rerũ fide & ueritate: epistola. quæ nisi te Ianitore ad reliqs adi-
tum nõ debuit aperire. Vnus mihi porro in cæteris expetitus & necessarius ĩ Campano
supuacaneus & ineptus: illius si quidẽ & opeꝝ suorũ quopiã ꝓclaro ꝓconio cõmendãdi
ereptus est labor. Nã & tu ea es ĩ tuos charitate ut etiã functis illis quidẽ nũq̃ obliuiscaris
& illis diuinã eloquẽtiã: sũmãq; ĩ epistolis elegãtiã: festiuã grauitatẽ: & mirã ubiq; digni
tatem qui uolet cõmẽdatõibus ꝓsequi is mihi nil aliud moliri uidebit̃ ꝙ dũ nõ põt suo
ĩngenio illius laudes æquate manifeste illi detrahere. Sũt Ciceronis epistolæ familiares
quidẽ & ad Atticũ luculẽtissimæ. Et quales parẽs ille eloqñtiæ nõ alias potuit cõscribe-
re Plenæ lucis & magnificentiæ plenæ dignitatis & maiestate illa Romana admirandæ.
At quas si imitari uolueris possis sane: sed ita ut cogaris ab eo quod ipse afferre uelis parẽ
dũ niteris dignitatẽ assequi: sicut alienũ palliũ nunq̃ nobis recte coaptat̃: lõge abscedere
& quicquid scripseris non aĩ iuditio & sensu sed ipsoꝝ uidearis uerboꝝ gratia scripsisse.
Sũt Plinii itẽ epistolæ quaꝝ Tersiciẽ nemo adhuc desinit admirari: fortasse aliquãto iter
cisæ nimis & elucubratæ: qd ꝗ eniti uoluerit ei⁹ debet esse memor posse id laboris opere
quopiã expectatiore maior cũ laude ĩpẽdere: qñ epistola ea eẽ debet quæ nõ emũcta sed
e manibus uideat̃ ipsa prope excidere. Sũt & Philelfi: sunt Petrarchæ: & sũt alioꝝ ꝗpluri
mæ. Vt hæ oẽs ĩcertitudinẽ scribẽdi hoc suo epistolaꝝ cumulo uideant̃ attulisse: nullæ
ꝓ necessitate cõsuluisse. Hic mores carpit: totusq; ad ostẽtationẽ quandã ꝓtendit̃ bonita
tis: ingenii doctrinæ: ille ꝓduro quodã stilo quas ipse aut cõfinxit prim epistolas: aut par
tim ĩ scolis declamarat nixus est ad posteros demãdare. Campanus ea fuit ingenii ꝓstan
tia ut nihil nõ elegans: nõ posteritate dignũ posset ꝑscribere. Consolatorias scripsit: scri-
psit cõmẽdaticias: scripsit abñs a negotiis inumeras hortat⁹ ad studia. Laudauit uirtutes:
mouebat: petebat: rogabat: cõtẽdebat: nullo labore minori cura: pauciore diligẽtia: ut ex
cidisse nõ uiderent̃ excriptæ. Oẽs nihilominus summã elegãtiã: sũmũ nitorẽ afferre: ad
eruditionẽ nostrã ad spectatos mores iuuentæ. Ridet cũ paribus: ludit: iocat̃ quod aiunt
spiculorum & salis plenus: ut nihil delectabilius: mordacius: sapius nihil. Si qñ assurgere
res postulat: & maiestatẽ ꝑsonaꝝ libet epistolaꝝ dignitate æquare. Tam grãdis attollit̃:
ut cũ cæteris in aliis: hic ꝓtinus Ciceronẽ eum exclames supasse. Et est in Cicerone maie
stas quædã sumptuosa: & plena auctoritatis & magnificẽtiæ. Sed quã & Campanus ꝓstat
ad amussim Et date mihi ueniã Ciceroniani nundũ uobis hic notus: hanc mihi acie qua-
dam rerũ mirabiliũ: & ingenii acumie maiore uidet̃ ui supare & efficacia. Video equidẽ
eam uidere diẽ Cũ cætera epistolarũ uolumina puluere obtecta erũt. Solũ Campanũ iu-
uabit oẽs euoluere: hunc imirabuntur: huic dies huic noctes nõ grauabuntur impendere
Nam unus profecto Campanus est qui antiquam illam dicendi maiestatem ad nostroꝝ
temporum negocia docuerit asseruare: Vale mi Auspex fœlicissime.

IOANNIS ANTONII

IOANNIS ANTONII. CAMPANI EPISCOPI. INTERAMNIEN. APRVTINI. EPSTOLARVM LIBER PRIMVS.
CAMPANVS IA. CARDINALI PAPIENSI S.
DE COMMENTARIIS PII. II.

ERCVRRI nuper Commemtarios Pii Pont. rerum a se gestarum & Germanicam historiam. Caue censeas quicq̃ neq; nostra neq; Patrum nostrorum memoria scriptum esse luculentius. Distinctius expressius:uera est historia & quod in ea primum desideratur fides in est rebus:omnia ut dicta:ut gesta sunt ita enarrantur. Non sibi. Nō amicis parcit scribentis auctoritas:atq; inimicorum præclara extolluntur facinora. Atq; obscura deprimuntur amicorum. Rumores ĩ se hominum aduersariorum:maledicta:conuitia detractorum sic ac cumulat.ut ipsum sui factum accusatorem existimes:nec diluit quidem quũ facile possit Scribendi genus leue ac temperatũ & collectum:nisi quod quum opus est aperit se tanq̃ Campestris oratio. Recipit deinde sese:totaq; colligitur. Ardent uerba:quũ bellum geritur:ut pressa angustiis pugnãt:sudantq; sententiæ:ut non legere historiam:sed prœlio interesse uideatis. Omniũ tamen splendorem exuperat:& pœne extinguit lux illa concionum:hic illustris & plenus nusquã totus:nisi quũ hic laxat habenas. Nulla pars animo℞ quam nō oppugnet. Laudis locus est nullus:quem nō exornet:nihil turpe:quod nō euertat:per omnia tanq̃ spiculis densus & uehemens. Mirum est quantum assurgat affectibus concitandis:sedandis demittatur. Nam quod intendit:explicat atq; inculcat & quod inculcat munit:uallatq; argumentis & pondere. Tũ aduersariorum dicta paulatim primũ eneruat:mox tota mole infringit & deiicit. Nihil est aut illorum tam efficax & robustũ quod non confutet & dissipet:aut suum. tam infirmum:quod nō corroboret:perpetua dimicatiõe dicendi acer & pugax:fluit alioquin placidus & lenis:nusquã obscurus aut durior. Nam præter ubertatẽ & copiam suauitate quadam allicit:affertq; rebus ipsis ex ueritate dignitatẽ:& quod maioris est gratiæ:candorẽ oratiõis nunq̃ itermittit:siue serpat humi cedatq; materia siue erecta & sublimis efferatur semper distinctus & patẽs descendit interdum ad fluminũ:oppidorumq; situs describendos:nonnũq̃ ad edificãdi rationẽ Nō est qui fuerat alium credas e milite factum architectum aut agricolam: aut dimenso rem putes. Omnia ponit ante oculos:& partitur interuallis. Nihil hic habet pristinæ eloquentiæ:nouam induit. Proh deum ĩmortalem:quæ aura:qui strepitus:quæ fontiũ murmurationes audiuntur?uerba ipsa iam poetica:& nata cũ syluis:ut currere cum aquis:uacere sub arboribus:umbras captare:lasciuire inter riuulos:& tanq̃ tripudiari uideatur ad numerum quendã solutum. collecta rotunde & perpolite. Et si amœnitatẽ ne quid afferat fastidii:nõnunq̃ exasperat leui inuersione uerborum. Tum cognitio rerum antiqua℞ intermixta iis quæ sunt ætatis nostræ:quantũ uarietate allicit:tãtum detinet magnitudine:ut quæ & nouitate delectet:& serie suspendat lectorem. Nullius oppidi occurrit mentio:cuius originem nō repetat:situm nō notet fortunam loci:& qui uiri:quibus in rebus qua ætate claruerunt nō incredibili memoria complẽctantur:qua una re immortalis plærunq; fit historia etiam quæ ieiunissimæ scripta:ut est quisq; rerum ad se patriamq; pertinentiũ natura studiosus. Nec id in Italia:aut Germania solum: etiam Græcas excurrit ad insulas. Cypriorum imprimis uetustatem Ambitum insulæ:imperiũ:ingenia cõmemorat. Orditur iam inde supra Troianũ bellum.& pares.& incognitas: ita situ dignissimas ad nostra usq; tempora breuitate non obscura delabitur Inde ad Lesbon eadẽ maiestate descendit Quæ hic radices?quæ latebræ antiquitatis aperiuntur?quanta illustrium uirorum exaggeratio prodit ĩ lucem? Sic Mytileneos:sic Rhodios altissime repetit.& omnẽ uetustatis excutit puluerẽ dum cuncta peruoluit initia:incrementaq; disquirens Nec tamen interrumpitur historia:quũ quid affert rerum externarum:ueniũt ipa ad locũ:quæ scribuntur non accersita aut coacta:sed ita intexentia sese:ut ex eodem esse glomeris filo uideantur:nec ullo modo fuisse abiicienda:neq;.n.uagat̃ fusius:q̃ ex usu sit historiæ:& rerum postulet dignitas:uerum illud adhibet temperamẽtum:ut neq; suppressio magnitudini detrahat:neq; uagatio breuitati. Admiramur hanc ingenii fœlicitatem:& quidẽ certa sunt ei ornamenta dicendi.& propria ut ad hæc natus:ad hæc educatus atq; instructus

esse uideatur. Magis tamen mirabimur. si omnem colligemus uitæ cursum:& labores ac peregrinationes uarias atq; impeditissimas considerabimus. Nulla est natio Christiana in terris. quam nõ adierit. Mare nullum quod nõ nauigauerit. Alpes totius orbis terrarũ difficillimas atq; asperimas:icredibile dictu est quotiens superauerit. Transiit in Scothos. Britãnos sæpe uidiit. Adiit Pãnonios:ad ultimos Occeani accolas penetrauit:i Germania aliquot ægit ãnos. Ad Gallos sæpe profectus. quicquid est. Fluminũ. Montium oppidorum. inter occidem solem:& sempteutrionem id totum perlustrauit. Nec ea fuit ratio peragendi. ut priuatus uagaretur spectandi uoluptatem secutus. Legationes enim maximas & grauissimas perpetuis itinenbris obiuit. Sæpe ad reges:sæpissime ad Romanos Põtifices hoc muniere functus ẽ. ut plures obrigisse ei legatiões q̃ anni fuisse uideantur. nec principes fuerunt ulli apud quos nõ amplissimis de rebus ægerit. Federico Imperatori domesticus. Alfonso regum omniũ qui unq̃ fuerint in Italia clarissimo familiaris. Eugenio. Nicolao. Calixto acceptissimus. quorũ primus ad ecclesiam Tergestinam:alter ad Senensem euexit:tertius Cardinalium collegio coaptauit:ut in eo ornando non mẽdicatus uniuscuiuspiam fauor:sed omniũ ex præstantissima uirtute conciliata beniuolentia iudiciũ confirmauerit. In tantis occupationibus semper est aliquid ocii suffuratus:ut alieno in somno uigilans plura scripserit:q̃ qui nihil egerunt aliud:plura ægerit:q̃ qui se se totus ad uitæ actiones contulerunt. Pontificatum eius quot turbines agitauerit:nemo est cui q̃ tibi sit notius:qui omnibus deliberatidis rebus etiam priuatis interfuisti. Principio bellum in ipsis uisceribus ecclesiæ paucis diebus ante eius Pontificatum exortum:statim eo Pontifice sublatum Assisium & Nuceria ab hoste recepta. Pax Malatestarũ quum difficllima factu uideretur confecta. Mantuæ eius opera atq; præsentia cõuentus Principum habitus. Bellum Britannicũ per Legati temeritatem excitatum:eius auctoritate suppressum. Pragmatica quo genere pestis nullum esset perniciosius:& iam uetustate corroboratum malum profligitata & extincta. Bellum Malatestarũ manifestis de causis susceptum cum uictoria finitum Alteri Ducum cõditiões datæ alter tyrannide eiectis. Fines ecclesiæ & imperii limites:quantum nunq̃ antea ꝓpagati. Terracina uetus urbs & maritima:quod ad ecclesiæ iura pertineret recuperata. Beneuentani quorum eadem esset conditio:redacti in potestatẽ. Piceni propter fines domesticis agitati bellis:reconciliati. Vmbri simili contentione cum maximis se cædibus cruentassent:sedati. Senensium res constitutæ:reuocati exules:optimatibus iam pridem eiectis ciuitate. Munia publica pmissa: Seditiones sublatæ:inducta noua facies reipu. tutior & quietior. Viturninum pre fraudẽ occupatum pari impetu recuperatum:quo amissum perfidia Sabinorũ animaduersa cum hostem publicum transitu. cõmeatuq; iuissent. Romæ grauissimi tumultus Sicariorum cõpressi. Siccarii omnes alii affecti suppliciis. Alii tumultuaria cæde deleti. Tyranni tres e finibus ecclesiæ sublati bello:cæteri deterriti:maiestas imperii aucta. Confirmatus in regno Ferdinandus:& aduersus Gallorum potentiam aditus atq; defensus In Turcas expeditiones maximæ partim institutæ. partim iam iceptæ Germanicæ res quum grauissime tumulari dicerentur:non neglectæ. De Boemicis publiceptiuariq; actum Bellum Federici imperatoris aduersus pannonios eius opera compositum Maguntinus Antistes male ad Romana ecclesia sentiens:sede depulsus:alter suffectus. Vide quæ cæteruæ:qui orbis rerum maximarũ accesserunt. quotidianæ occupationes intelligendi causas diuersarum gentium:inhibendi:decernendi:adiudicandi. Quibus rebus nunq̃ uisus est desuisse:quatiq̃ ualitudinatius & senex:ut semp præstantissimi animi robur aduersus corporis imbecillitatem contenderit. Accessit & aliud studium ædificãdi. Tot ædificia magnifice cõstructa Romæ. Collapsæ iam uetustate scalæ templi maximi ad Vaticanũ:grauissima inipensa instauratæ atq; refectæ. Vestibulum palatii egregie munitum:tum ad tutamentum loci:tum ad dignitatem. Area pro templi foribus strata latissima. Tybure arx munitissimis turribus erecta:inquam ipsi liberius iocati sumus:opus quanq̃ sublime & præclarum pro necessitate ita acceleratum:ut diceretur Tyburtinam arcem ante perfectam esse q̃ inchoatam. Senis porticus fastigiata:amplissima. Pientiæ templum testudineum celebre:ædesq; ornatissimæ:& si ad priuata respicias Italiæ totius longe celeberrimæ:& quibus facile possimus de magnificentia ædificandi cum uetustate certare. Hæc pacis belliq; opera uno triennio pacta sunt omnia:& tamen interea nihil se remisit:fœlicissima ubertas ingenii. Scripsit Cõmentarios rerũ a se gestarũ quod diximus. Scripsit de sacris institutis. Et Germanicas & Boemicas res multis uoluminibus absoluit. Epistolas digessit in

tempora ut quas prophanus:quas initiatus sacris quas antistes factus:quas Pontifex ma-
ximus confecerit:suis quæq; uoluminibus colligantur. Orationes usq;quaq; diuino illo
spiritu habitas nemo est qui nõ habeat in manibus Leguntur tanta omniũ cum uolupta
te:quanta cum admiratione sunt auditæ:nec quẽq̃ post hominum memoriam fuisse cẽ-
seas:qui omni foro:In omni concione orbis terrarum:& sæpius dixerit & disertius. Et ta
men proh hominũ fidem:quæ orationes:quibus de rebus habitæ:demus uetustati appara
tũ illũ:ac diuitias uerborũ:& Ciceronis textiturẽ:nitorẽ:elegantiã reliquamus:dũ tñ fatea
mur nihil horũ Pii orationibus defuisse. At uero copia quidẽ æquamus ueteres:numero
uincimus. Neq;.n. Pius Cicerone ieiunior:aut siccior uenit ad dicendũ: nec ille paratior
ad forũ oraturus q̃ hic ad soliũ accedit. Nã & locos cõplet oẽs. & uarietate quadã ac de
litiis inflectit inuẽta. Et tñ quũ oẽ suũ studiũ & ætatẽ ad hanc unã rem. M.T contulisset
neq; totiens neq; tantis & tam amplissimis de rebus:neq; etiam tot in locis orauit. Egit
ille sæpe priuatis contentionibus:nonnũq̃ publicis. Nam & Sabinium &. L Pisonem: &
P. Clodium:nõ tam cõmuni utilitate:q̃ sua causa lacessiuit: publica fuit ratio in Cathili-
nam:publica etiam in. C. Verrẽ:quod alter in rempu. coniurasset. Socios expilasset alter
permixta fuit causa Pompei Nam & ad priuatam amiciciam:& ad communem utilita-
tem uisum est pertinere:ut bello præficeretur. Extant pauca quædam quæ totæ sunt e re
pu. ut de prouinciis:de lege agraria:& similes. Cæteræ omnes priuatis studiis sunt confli
ctatæ quas:equidem nõ accuso:ut quæ amicorum fortunas:capitaq; tuerentur. Sed illud
contendo:& Ciceronem rariusculæ publicis de rebus disseruisse:& Pium nunq̃ de priua
tis. Sed statuisse illum plæraq; ad suum cõmodum Hunc omnia ad cõmunem gentium
utilitatem rettulisse. Quæ res ad magnitudinem & præstantiam multo uidetur esse pro-
pensior. Iam & initia ipsa dicendi huic altiora:q̃ illi extiterunt. Prima eius oratio non de
Sexto Amerino defendẽdo. Sed de Concilii sede deligenda in contentione græcorum
ubi Papiæ urbis opportunitatem ex situ loci:ædium priuatarum magnificentia. Clæmẽ-
tia cœli:cõmoditate comportationum:liberalitate Principis:fluminũ:lacuũ montiũ fe-
racitate sic accumualuit:ut gloriam ei urbi pepererit sempiternam. Mox Federici legatus
Mediolani de imperio urbis hæreditario disseruit:& fide seruanda. Viennæ de auctorita
te Romani Pontificis conseruanda. Ratisponæ præsente Philippo Burgundorum Duce
detestatus est imanitatem Turcarum efferatam & barbaram: ubi omniũ cum lachrymis
calamitatem Christianæ rei publicæ deplorauit. Egit de cõuentis Boemorꝫ apud Calix
tum. Pannoniis Viennæ Federici nomine grauissima oratione respondit. Rursus iisdem
in Austria Germanos in maximo conuentu principum ad bellum contra Turchas horta
tus est. Ardoremq; omnibus iniecit incredibilem. Romæ iuramentum Federici quũ ex
hibuisset tota fuit eius oratio de bello Turcis inferendo. Pari ardore Alfonsum Regem
perpulit ad expeditionem maritimã orientis bello faciendam. Inde Pontifex maximus
creatus in conuentu Mantuano:quem impetum:quas lachrymas nobis excitauit. Quũ
omnes Christiani orbis:aut Principes ipsi aut eorum legati conuenissent: eosq; ad expe-
ditionem Asiaticam & Turcense bellum hortaretur:quem tunc nõ uidimus erectum spe
uictoriæ: incensũ cupiditate ulciscendi:misericordia cõmotum eorum qui essent crude
litate Barbarorꝫ uexati tanq̃ uniuersi dicentis nutu omnẽ in partem orationis flexu rape
rentur:impetuq; ut tracti dissilerent. Tum eodem in loco totiens orauit:quotiens fuit illi
nouis legationibus respondendũ. Illudq; uisum est mirabilius:quũ fere semp iisdem de
rebus diceret:semper uisus est diuersa dixisse:atq; ita ut a seipso uinceretur. Vbi Gallorũ
querimonias. & calumnias Renati tribus actionibus accerrime confutauit. Nec minore
gratia Catherinam Senensem laudauit quũ in Diuarꝫ rettulit numerum. An nõ pari ad
miratione eloquentiæ Legatos impleuit Ludouici regis:quũ nobilitatem regiam lauda
ret. Gallorum splendorem afferret in medium:uirtutes Regis:& extinctionem pragma-
ticæ in cœlum tolleret. Maiores gentis Initia familiæ. Beneficia regum. Tot nomina.
Tot res gestas. Tot ætates cõmemoraret? Quid loca alia:nationeiq; q̃plurimæ? Nullus
consessus hominũ nulla orchestra in orbe terrarꝫ:quæ nõ eius oratiõe istremuerint. Vbi
etsi aliquando minoribus de rebus semper tamen publicis & salutarib' dixit. Infinitæq;
sunt orationes. Fuit itaq; huic alia ratio dicendi semp apud summos Principes:plærunq;
de statu christiano:nõnũq̃ de illorum imperio disseruit:ut omnis eius oratio ad pacem
Regum:ad concordiam Principum:tranquillitatem nationum:defensionem religionis
quietem totius orbis terrarum:semper fuerit armata: semper regia atq; imperiosa: quasi

iam tum diuinaret futurum suũ christianũ imperium: cum tanto imitaretur studio: tãta cura: diligentiaq; defenderet. Hæc illi fuit una perpetuaq; materia. Neminem lacessiuit. oratione insectatus est nemiñe. Forum illi orbis terrarum fuit: causæ: religio & cõmune imperium: nunq̃ eo delapsus est: ut studio sui ad contentionem raperetur. Quis est igit tam iniquus iudex? qui existimet aut Ciceronem: aut quẽuis alium: uel magnitudie rerum quas complexus est: uel frequentia dicendi: uel uarietate locorum Pio esse comparandũ. Accesserunt epistolæ ad ciuitates: ad Reges: ad nationes: ad omne genus hominũ: quos uel ad religionis arma incendendos putaret: uel flectendos ad pacem: quibus præter nomen & latera nihil uisum est defuisse: quod ad grauissimam orationẽ pertineret. Est etiã & carminis par gratia: uersus pressior: & festiuitati q̃ magnitudini accõmodatior: nõnũq̃ grauis & mordax quũ iocatur: extant epigrãmata referta salibus etiã poemata leguntur orationi æqua prope lance comparanda: nisi ꝙ hæc iuuenis edidit: orationi reliqua incubuit uita: ubi etsi nõ contempsit poeticã: minus tamen studii uisus est contulisse: siue magnitudine rerum gestarum inuitatus: quæ semper ei maximæ atq; amplissimæ contigerunt. siue quoniam secutus ætatem grauitatem cum annis induit: licẽtiam illam poeticã ingenii esse lasciuientis arbitratus: orationem castigati & grauis: delectatus est etiã mixto scribendi genere ad philosophandũ aptiore. Scripsit dialogos de rebus uariis: de ortu Nili: de studio uenandi: de fato: & præscientia dei de hæresi Viitaꝝ: neq; Platoni aut Socrati disputãdi partes dedit: ut solent qui uetustatis baculo nitũtur. Amici fecit ut loquerẽtur homines probati: & nostri tẽporis: quo magis ei debet ætas nostra etiam hac ex parte. Pii opera producta in lucem: in longumq; uictura. Vsus est & stilo diuersissimo: dum Asiam ad Eufratem usq; describit: quantũ concione fusus & patens: tantum hic angustus & breuis. & hac quoq; parte consumatissimũ impleuit oratorem: ut omnẽ orbem terrarum: aut adierit præsentia: aut diligẽna penetrauerit: totusq; sit ei ante oculos exploratus & cognitus. Collige hæc omnia: quid dices aliud q̃ congessisse naturam: in hunc unũ infinitorum hominũ ornamenta: ut recte allusisse nomini uideantur: qui pro Pio Pan dicẽdum inuerterint: tanq̃ ad omnia totus: nulli rei mancus: cuncta unus perfecerit: quæ multi conari nequiuissent. Quis est qui nõ miretur? in tantis illum gerendis rebus quicq̃ scribere: aut in tantis scribendis aliquid gerere potuisse? aut quæ ĩ eo principe summa nõ inuenias quæ uel mediocria etiam priuatis gloriam atq; ĩmortalitatem pepererunt. Sed nihil est quod illa nũq̃ ĩtermissa natura nõ efficiat: nulla uitæ actio: ne uagario quidẽ ocio sa: ut semper plura negocia: q̃ passus illi esse uideantur. Adde principis modestiam: dum qui summus est: ne infima quidem contemnit ingenia: & eoꝝ se iudicio ꝑmittit: qui nulla in re sint uel mediocriter docto uiro comparandi: facta est mihi ab eo potestas eiiciendi quæ supuacua: corrigendi quæ intorta uiderentur: & illustrandi quæ obscuriuscule dicta. Sed ea uisa est omniũ elegantia: is splendor ut nõ solum aliena nõ ægeant manu: ad augendam dignitatẽ: sed manifestam afferant desperationem imitari cupientibus. Vale.

Campanus secundino suo. S.

Ariæ undiq; multoꝝ ad me litteræq; deferunt: partim eoꝝ qui accessiõi dignitatis congratulant: partim qui dolent hominẽ paulo ante solutũ ac liberũ tantis curis: & tã grauissimis repente imersum esse: afferũt illi uitæ ornamentũ: & spes amplissimas: aditus ad gloriã & honorẽ patentissimos honestamenta quædã. & tanq̃ præmia uirtutis: ul salutis discrimen in mediũ adducunt: iacturã ingenii: abdicationẽ oẽm uoluptatũ: licentiã illã sodaliciã ereptã sublatus congressus amicoꝝ: & urbiũ: nationũq; eternaꝝ lustrationes: iam nulla nisi publica causa faciendas. Quibus oibus aut oino abstinedũ sit homini religionẽ ꝓfitenti: aut certe modus quidam adhibendus seuerior & castiganor. His ego magis essentior: nã q antea elatus animo haberi poterã: nisi comitatẽ illã retinuissem: urbanũ: & popularẽ nũc nisi penitus abiiciã nisi colligã meme: & grauẽ ac reconditũ induã uirũ: effluens sim ĩ intemperãs iudicandus. Ante hũc diẽ: noctu an interdiu: solus: an comitatus: urbe: an agro spaciarer: par existimatio honoris erat. Idem uiri graues. idem amici sentiebãt: & cohibere uiuẽdi modũ poteram: & laxare quoꝗ illud molestiæ: hoc licentiæ dabat. Nunc uero tanq̃ in scœna positũ unũ oẽs intuent: undiq; oculi intẽdunt. qui paratus. qui incessus sit quæ uitæ actiones. tanq̃ ad omniũ hominũ spectaculũ expositi eẽ uideamur? Nec magis modo deambulationibus interdictum est. sed abditũ. & seclusum. horas singulas metiri oportet. nec solus incedere si uelim. licet nec cœtus si libeat. cogere fas est. Quã iocũda

diuersoria

diuersoria illa ad amicoꝝ domos:q̃ grata cõuiuia:& suauis familiaritas eoꝝ:quos ames quos tibi iam ab ipsa prope infantia deuinxeris:hæc una hora destituẽda sunt oĩa:oĩbus est bellũ indicendũ:querendæ familiaritates hominũ grauissimoꝝ:quas ut repente quæ rere piculosum est:ita cõparare difficile:cœnandũ intra penetralia:ubi fores si pateãt: in decorũ censent si occludant̃ superbũ:adhibendũ silentiũ:põdus rebus oĩbus adiiciendũ obseruandũ est deniq; quicquid antea cõtemnebã. Vestes & reliqui ornatus ad impedimentũ usq; & fastidiũ cõparandi. Toga longa nec æstatis q̃ hyemis expeditior: tũ quod omniũ maximũ est difficillimũ:quæ studia iã inde ab unguiculis cõplexus sum: in qb⁹ alterã iam ætatis partẽ cõsumpsi:nõ solum intermittere oportet:sed penitus omittere ne cesse est:ne religionis instituta uiolent̃: sic senex futurus sum:anteq̃ senex. Sed hæc: dicet aliquis:incitamẽta sunt uoluptatum:atq; iccirco abiiciẽda:uiuet ut uelis uersari:qui quũ libitum est:iactari ad libidinis impetum. Quid q͏ opes maximæ proponuntur? Fateor proponi maximas. Fateor etiam spem maiorẽ nec egestatem ullo modo cadere in eum: qui sacris sit initiatus:modo ad Pontificatum accesserit. Sed hæ opesq; sunt periculosæ: nisi conferantur:porro conferri nisi pie:sancte:liberaliter non possunt:quas si habeas:nõ potes ad præsidium tuorum adhibere:non ad largitiones:splẽdoremq; domesticum. & explendas uoluptates:sed ad eorum sunt opem accommodatæ: qui maxime ægeant. ut difficile sit tuorum odium non subire. nisi largiaris:aut summi principis dei offensionẽ. nisi abstineas largitione propinquorum. Si autem non habeas & premaris inopia. miserrimum est dignitatis maiestatem tueri non posse quando non elucescere i te religionis splendor. sed sordescere atq; obscurari uideat̃. ita homini tanta in dignitate cõstituto inopia dedecori est. copia piculo. ut q̃ plura habeat. discrimini propior uideatur. nisi recte utatur. in maxima copia rerũ. atq; affluentia id uitæ genus est adhibendũ. ut effusissime uiuamus egentibus. parcissime nobis. nec est opum magnitudo. quas religio peperit referẽda ad ostentationẽ & iactantiã. ut i cõmuni uita fieri solet sed ad liberalitatis modũ reuocanda est. quæ ita fit cum pietate cõiuncta. ut existimemus oĩa sanctissimæ charitatis studio esse facienda. Taceo ludos. iocos. amores. aliaq; laxamẽta animi. qbus & diffi cile est abstinere. qñ in his sis educatus. & nisi abstineas. euertas fũd:t⁹ religionẽ. & maiorum præcepta cõtemnas. nec ulla est uita coinquinatior. q̃ religiosi hoĩs intemperãter. libidinoseq; uiuẽtis. Accedit huic oneri sarcina multo grauior. nã si iter oĩa uitæ officia illud maximũ est & difficilimũ: hominẽ ipsum ita sibi uiuere. atq; ita sese exhibere ut accusari nequeat:quanto maius est & difficilius eorum curam suscipere: qui quales sint:ignores. aut si scias traducere ad honestatem. & cõmunis uitæ istituta nequeas: hoc si non cogitem:stultum & perniciosum est:si cogitem:quæ uita non iocundior. & tamẽ id itineris ubi cœptum sit:peragendum est omni spe sublata redeundi. Nec tamen ea de causa hæc colligo. ut acceptum beneficium uelim extenuare. Equidem sic censeo nullũ esse genus ingratorum detestabilius. & magis alienũ ab officio:q̃ obseruate uerbis alienam in te liberalitatẽ. nam qui inficiant̃. qui supprimunt. qui inferunt iniuriam eiu quo beneficiũ acceperũt:nã eã ipelli põt. qui aũt magnitudini detrahũt rerũ acceptarũ. nil aliud uidẽtur efficere:q̃ uelle ultro igratos esse. Video me ex infimo loco ad fastigium euectũ amplissimæ dignitatis:abiectũ ad hũc diẽ:atq; incognitũ ita repẽte factum Pontificem intelligo:quod munus eo maius fuit existimandũ:qm̃ & competitores erant uarii qui non modo summa gratia:maxima auctoritate:excellenti:singulariq; doctrina niterẽtur. Sed potẽtissimi regis ac principũ multoꝝ cõmendatiõe cõtenderent. & mihi ultro. neq; petenti collatum est. neq; cogitãti. ut ipsa alioꝝ contentio gloriã auxisse uideatur. qm̃ summi uiri nõ admissi ad dignitatẽ:nõ tam reiecti a Pio:q̃ a me supati uideant̃. Accessit Pii ipsius Pontificis maximi oratio:quæ ita meas est complexa laudes. ut media in concione seipsum accusaret:qm̃ & sero me ornasset. & minus nũc ẽt contulisset:q̃ uirtutis meæ ratio exposceret: ipse de me rettulit:nouo more ipse repente & tanq̃ de iprouiso me noĩauit:rogationẽ ipse interposuit:cui cũ gratias agerẽ. Pontificia in toga. ut fieri cõsueuit. multaq; eius in me beneficia cõmemorarẽ. ut Perusiæ legenti suarũ priuato ære instituerit. ut Mantuã pfecto soli ex oĩ turba Poetaꝝ rescripserit. ut Senis re p me nõ rogatus. & nec ãmonitus quidẽ subsignauerit. ut tandẽ Crotoniatibus pfecerit. Decretũq; interposuerit. ut qb⁹ ꝑpter nouã dignitarẽ exciderã:ea mihi itegra forẽt: restituerẽturq; oĩa. Illa fuit prima uox humanissimi & liberalissimi principis:beneficia quæ cõmemoras sem:minora extitisse. & uirtute mea. & desiderio suo. Multa deinde de ꝑbitate:de ingenio in medium attulit:multa pollicitus est. ut uel ex diuinum & præstãtissimũ sũmi pricipis animũ deprehẽdas:qm̃ in illa imensa beneficẽtia erga me nõ qd dedisset. sed quid

daturus eẽt:cogitare uideret̃.Quo qđ ẽ in liberalitate magnificẽtius?q ſplẽdorẽ gloria ĩ pricipe illuſtrior?nec ulla ĩ re uiſus ẽ occupatior:q̃ ĩ me amplificãdo:extenuãdo bñficio Quã ſu munificentiã:quã liberalitatẽ:cũ hac cẽſeas cõferẽdã.tũ ne qđ largitiõis deeſſet ueſtigiũ:nihil ꝑtio:gratis:oĩa tranſfigi iuſſa ſũt.Addita dono bona idemortui Anniſtitis ad fiſcũ manifeſto iure deuoluta.hæc oĩa ſi unũ ĩ locũ cõgerant̃:q cumulus erit bñficioꝶ quæ ornamẽtoꝶ exaggeratio?Tanti ne inquies Pontificatũ iſtũ facis?q̃ſi nõ ſis in extremã Italiæ orã tanq̃ relegatus. Qui d.n.Calabris obſcurius?qđ abiectius ac remotius?aut quæ gens.quæ natio icultior.tũ q ſruct⁹ dignitatis . qui cẽſus reꝶ.Ego uero ut taceã tot cõpetitores:quoꝶ gloria oĩs ĩ me trãſlata ẽ:qm̃ ſũt cõtẽtione ſupati:uel a nõ repugnãte locũ nullũ exiſtimo ĩ Italia noĩe ac uetuſtate clariorẽ.Nec dubito diuinã Pii mentẽ hoc ipſũ cogitaſſe:tanq̃ ad uetus gymnaſiũ pħoꝶ mittendũ ſtatuerit.Nã quæ gens ĩ eo uitæ genere Crotonianbus celebratior:ubi & plures pħi & meliores.Nec uideo quã urbẽ maiora illuſtrauerint monumẽta uetuſtatis.Quod igit̃ Pythagorã uiꝶ tantũ nõ puduit:id me homũculũ pudebit?ſi ille Samo pulſus.Crotonẽ ſibi ex oĩ orbe terraꝶ delegit:philoſophãdi locũ:ego illo miſſus nõ exul.ſed ad ĩperiũ nõ ꝓficiſcar?nõ arripiã mihi hãc occaſionẽ?eũ mihi locũ nõ glorioſiſſimũ putabo.Nã Almeõ quidẽ:& Philola⁹ q̃q̃ Pythagorã nõ æquarũt gloria:ambo tñ ea ĩ urbe nati:multũ ſplẽdoris attulerũt.Quoꝶ alter primus diſputaſſe de reꝶ natura fert̃.rettuliſſe alter oĩa ad cœleſtẽ armoniã & neceſſitatẽ:coactionẽq; naturæ Taceo Hippaſim Metapontinũ.Tarentinũ Architã:qui haud ꝓcul inde nati ad eũ locũ ꝓfecti ſũt philoſophãdi gr̃a.Sic Empedocles:ſic Epycarmus:aliiq; cõplures pħiani illo ipſo ĩ loco didicerũt.Nec minus hoꝶ ingenio claruit ea urbs:q̃ aut Milonis Lacertis.qui & ipſe Crotoniates tauꝶ toto geſtabat ſtadio.Aut Leuſis elegãtia:q præſtantiorẽ naturæ formã eo ĩ loco iuenin poſſe exiſtimauit.dũ Helenen pingeret Crotoniatiũ uirginũ fretus exẽplari.Vides quã mihi urbẽ Pius cõmiſerit:unde ſi uetuſtatẽ reuoluas:centũ uiginti milia hominũ:qui arma ferre poſſẽt:ꝓceſſiſſe acie iuenies.Si ad noſtrã referas ætatẽ:nõ ẽ urbis illa cõtemnẽda:neq; magnitudĩe:neq; opibus:neq; gloria inter finitimas:ut quæ & marinis cõportatiõib⁹ ſit expoſita:& ſoli fœlicitate excellat:tũ mare ſinuoſum ꝑmũ ac recurũ.Mox Ioniũ iter & Tyrrheuũ latiſſime exit ĩ pelagus:utrãq; in ꝑtẽ nauigabile.Cõmeãt tui Veneti orbe terraꝶ potẽtiſſimi.Cõmeãt qui iſtero mari cõmercant̃.Vnde & ĩgenia ſunt cultiora q̃ Calabris & undiq;:q̃ ad uitæ ſpectãt uſum :important̃.Tũ ſolũ fœlix atq; amœnũ:amplũ etiã:nec uaſtis mõtibus:aut ſtagnis ĩpeditũ:ſed libeꝶ & patẽs:ut ſiue mari uelis ſiue terra:q̃ latiſſime poſſis euagari oculis.Proſpectus tñ ĩ pelagus latiores:qui ĩ lõgiſſimũ recedunt:& a leua Tarẽtinos:a dextra Brutios :a frõte Siculos. Ambrachios.Cahonios attigũt.A tergo Salẽtinos.Meſapios.Apulos. Vide quæ noĩa:quæ loca:quæ ſpectaculoꝶ luxuria excitat̃ aĩo:cũ hæc legis.Quid mihi futuꝶ cenſes.cũ oculis luſtrabunt̃:ꝑagrabunt̃ pedibus:cum lr̃e paulo licentius laſciuiemus: remoti ab hoc faſtu & ſtrepitu:quo tetiemur & ꝑmimur. Vix extãt priſca ueteꝶ Crotõiatũ & ueſtigia fugiẽtis iã lõgo iteruallo uetuſtatis.Deſũt qui cingãt urbẽ riui:& ꝑſpicui fontes deſũt orti irrigui. Sed ide ſalubritas aeris:cœliq; clæmẽtia:iã inde ab ultĩa reꝶ ꝑducta ĩ ætates:ſcriptoruq; celebrata monumẽtis. Quippe ꝓditũ ẽ Crotoniatas nunq̃ neq; ſenſiſſe terremotus:neq; peſtilẽtia laboraſſe.Idẽq; eueniſſe Locrẽſibus finitimis: credo eodẽ tractu maris:ac terræ haud diuerſam fuiſſe uim ſydeꝶ:ſtellarũq; deſpectũ : ſolũq; ſuapte natura beatiſſimũ ĩfici nullo mõ poſſe.Cæteꝶ aliũ uero inaudita feracitas:ut horreũ iſulis:horreũ cõtinenti eẽ uideat̃.Accedunt arua & loca herbida pabulis equoꝶ accõmodata:nã equi quoq; illic eximiæ ꝑnicitatis naſcunt̃ maiores noſtratibus:hæc oĩa & magna ſũt & titulis maioꝶ illuſtrãt̃:ut nõ ſolũ cõtemnẽdi nõ fuerit Crotoniatæ a uiro philoſophulo.ſed oĩ conatu expetẽdi.Quid de cenſu dicã:neq;.n.ſũt eiuſmodi dignitates cẽſu metiẽdæ:par ſplẽdor ẽ oĩum atq; gloria:par auctoritas ſiquid iterit:id totũ naſcit̃ a uita:q̃ q excellãtis maior habẽdus:ſit minor qui uicat̃.Neq;.n.aut Patauinio:aut Verotiẽſi: aut ſi quẽ aliũ opes extollũt iſeriorẽ me cẽſeo mõ ſãctitates uitæ:obſeruãtia religiõis:moꝶ itegritate:& officiis illis.Põtificiis nõ fueri ſupatus.Taceo tãti ordinis maieſtatẽ:ne epiſtolæ modũ nõ teneã.Nũc ſñiam expecto tuã:quã ſiue tu ad hũc referas uiuẽdi ſẽſũ.opinioneq; cõem:ſiue pħoꝶ iſtituta reuoces:nõ eqdẽ laboro.mõ qđ tibi uidea t̃ iaffetas:nõ qđ mihi uideri uelis.Collige hic ociũ:libertatẽ:ſodalitia.uagatões:cõgreſſus:aliaq; oblectamẽta aĩ:inde res magnas:ſpes maiores:familiaritates ꝓſtantiũ uiroꝶ:opes:honorẽ:gloriã cõplectere:rurſus utrinq; tanq̃ ĩ trutina labores:ꝑicula cõtemptũ:iopiã expẽde:ſimul hæc libra ſimul mihi locũ exprimde agere gr̃as poſſim.Cũ Pio.ii.Pont.maximo.tũ etiã

Papiensi meo:quoꝝ alter amplissimis ac pluribꝰ ornauit bñficiis:alter nõ solũ ut ornaret:
efficit:sed me primus mortaliũ i lucẽ:i dignitatẽ:i noticiã sũmoꝝ principũ eduxit:atq; i
oĩ fortuna acerrime:cõstantissimeq; defendit:qd offerã? qd pollicear? nũ dedã meipm?
exiguũ est iis me dedere:q nisi sustentit:ipse nõ eẽm. Tũ qd allaturus utilitaris:cũ ope mea
nec egeãt:aut si egerẽt.& uẽdicarẽt ipsi suo iure.& ego sine sũma fidia deesse nõ possem.
Concedã & pmittã me ꝓpinquis:dedã:deuoueã:q̃ minimũ est hoc qd eis nescio:an un-
q̃ sit ꝓfuturũ:aut si sit:nõ ad animũ erga illos meũ:sed ad meritorũ magnitudinẽ referri
debet. Nũ monumenta posteritatis.& hãc meam ingenii mediocritatẽ? q̃si sim cum illis
hac ipsa in recõparandus? Quis Pio & dicendi & scribendi arte sublimior? qs certior? or-
natior:breuior i oĩ foro:i oĩ cõcione orbis terrarũ? qs & sepius dixit & disertiꝰ? ita ut nul
lũ oĩno oratorẽ iuenias aut poætã meliorẽ.& qui post hoĩum memoriã eloquẽtia & ma
gnitudine aĩ maiestatẽ tantæ sedis solus iplesse uideat̃. Tũ Papiensi meo qs accuratior.&
grauior utroq; in genere & hoc soluto.& illo strictore:qs utroq; scriptoꝝ monumentis
celebratior. Aut quæ nostri tẽporis igenia in hoc nõ desudauerunt. qbus ego nescio an
ulla sim ex parte cõparandus. Proinde aliã mihi ostendas uiã necesse est. Nã hærere late-
ri:osculari manus:lãbere humi pedes obuolui genibus.& circũgyrare oculos:totum est
effœminati & blandientis nihil opus est uulgaribus. Aperi mihi locũ aliquẽ ex illis inti-
mis græcorũ penetralibus. Ego tantũ id intelligo nullum officium esse tantũ:nullos tã
graues labores:nulla pericula tã dura & capitalia:quæ nõ sint a me:quotiẽs rex exigeret:
sponte subeunda. Nã opes & similia rã polliceri exiguum est:q̃ nõ pstare pfidium & in-
gratum. Leua quæso me hac molestia nosti epidi illud apud Sophoclem. Vale.

Campanus cardinali papiensi.s.

n

ISI eũ te eẽ cognoscerẽ:q accumulare tuis soleas nõ iputare bñficia:quo
nihil ẽ i illa tua sũma atq; imẽsa liberalitate magnificẽtius:nihil i oĩ gene
re largitõis & bñficẽtiæ illustriꝰ. Eqdẽ nequaq̃ ausus eẽm:ita te quottidia
nis lacessere postulatiõibus.& tanq̃ agmine negociorũ meorũ oppugna-
re:cũ plura solus abs te ipetrauerim:q̃ alii uel multi petierunt. Sed cũ ea sit
diuini & pstãtissimi aĩ tui magnitudo:ut i tuis ornãdis nõ defatigeris.& quos semel ex-
citaueris:dõec cõfirmes nũq̃ cõqescas. Existimaui nõ uideri temerariũ tãdiu petere:quo
ad tua i me bñficia ita eluceãt:ut neq; ego egere externa ope ad uitã sustẽtãdã:neq; tu sol
licitus esse de me possis. Bona supioris antistitis:quæ spectare ad me hæreditario quodã
& successiõis iure uidebant̃:itercepta sunt atq; ab iis itercepta:q nihil afferunt:nisi cõmẽ-
ticia quædam & conficta ad me euertendũ. Aiunt nescio qd fraudis cõmissum ab eo ui-
ro in pecuniis decimaꝝ exigẽdis:idq; p Calixti tpa.eãq; ob rem ad ficum recidere opor-
tere:iã si ad hunc diẽ neglecta res est:mirũ cur nũc tandẽ excitent̃:nisi quia quẽ uiuen-
tem accusare nõ erant ausi:mortuum tutissimum oppugnare arbitrant̃:siue id eẽ in causa
putẽt:qd existiment debili cum aduersario rem fore. Nesciunt spes meas oẽs in Papiensi
uno oĩum:qui uiuãt:collocatas esse & cõstitutas. Nesciũt fortunas ad hunc diẽ mihi de-
fuisse:animum nunq̃ defuisse:cũ semp paratum te mihi intelligã defensorẽ:an uerendũ
cuiq̃ sit:ne hoc mi exiguũ nõ pstes:quia maxima atq; amplissima pstitisti:ne opem ei nõ
feras:qui quãtus ẽ:pepẽdit:pendetq; ex te totꝰ.totus in te uno mortaliũ cõquiescit:qui ẽt
alienis & incognitis opitularis:non me acerrime defendes in causa iustissima:qui ẽt ubi
nullum ius suberat:defendisti. Proh deum immortalem quæ tibi parata arma uideo ad
me defendẽdũ:poteris inopiã afferre meã:poteris legitima actiõe decertare:& sanctum
& æquũ uideri bona indemortui Antistitis ad suffectum deuolui oportere:nõ cõuenire
fieri mihi iniuriã hac una in re:cui cæteras ultra iuris metas pmissa ope tua sint:etiam il-
lud poteris afferre nõ hic agi ad re amplissima Exiguum eẽ qd petit̃:pauculum suppelle
ctilis:tritas iã & ꝓpe obsoletas uestes:libellos:tapetes: atq; aulæa iã uetustate expilata:i &
nescio qd argẽtuli. quæ ut exigua sunt:ita mihi admodum necessaria uident̃. ultro mihi
a Pio max.collata bñficia:ultro me epm declarastis:quibus p nouam dignitatem excide
ram:ea ultro restituistis & confirmastis:ultro grãtis oĩa transigi uoluistis:in tanta igitur
multitudine bñficioꝝ:in tantis ornamẽtis hanc mihi extremam fieri iniuriã patiemini.
Adde hunc calculum ad cumulos altissimos bñficioꝝ i me tuoꝝ.quæ q̃q̃ eo magnitudi
nis euaserunt:ut excrescere nullo modo possint:tñ hoc desiderant reliquum:quo absolu-
ti atq; exaggerati oĩ ex pte esse uideant̃:uesti Campanum tuum:quẽ solus in hanc lucem
dignitatis:in oculos hoĩum clarissimoꝝ:in ipsum deniq; uitæ splendorem eduxisti:nec
ero uerbosior in tua ope deposcenda. cum eo sis ingenio in conseruandis tuis atq; ornã-

dis:ut admoneri cupias:rogari non feras. Vale.

Ad eundem interamniae seu terami descriptio.

P

ETIS ut ad te q̃ latissime scribam:nō de ualitudine solū:sed de omni sta-
tu rerū:fortunarūq; mearū. Ego uero nihil eē censeo:in quo & tibi parere
iocundius possim.& me utilius etiam libentius exercere. Nam & tu sum
mam capies uoluptatem:quū omnē Campani tui rem familiarē & quasi
suppellectilem:nō leges solū:sed tanq̃ positam ante oculos euolues:inspi
cies:considerabis.& quæ ex dignitate erunt.& modum nō excedent probabis ut digna
stipatorio. Quæ autē maiora uidebunt̃:q̃ Campanū:aut minora:q̃ Antistitem deceant
reiicienda iudicabis.& mihi quoq; gratissimū erit:cupienti amico diuitias omnes osten
tare:a quo ut magnificētia(si qua sit)laudari poterit:ita tenuitas augeri. Primū ualitudo
est qualem lætari possint:qui nos ament:dolore qui oderunt. Membra iam omnia uiua:
pinguia:teretia:macies & squalor abierunt. Pedibus utor meis:aliena manu nulla in re
opus est. Scalas ne manibus quidem innixus ascendo:nō tñ præcipites & abruptas. Iter
longū pedes deambulo:adiutore nemine:ne baculo quidē: Hæc tibi si exigua uideantur
accipe maiora. Minus ille quē nostri iam incipio saltare:quanto aūt spatio subsiliam:ua
ria conditio est plano in solo pedes tricenos:non uno saltu:in lubrico sum cōcitacior:in
arduo pes unus:mæta est ultima:uideor mihi factus athleta. Mane in gymnasio:uesperi ī
gymnasio deungor tanq̃ lusurus palæstra:quanq̃ prope est:ut olympiā meditere:certatu
rus uel tecum pro corona:tecum inquā certaturus. Nam pili illi erecti atq; hyspidi:quos
hortebas:Iam rediere equæ scabri & hyrsuti:atq; antea fuere:tam sunt truculēti & tetrici:
q̃ quū expauescebas:pernicias pedū:robur lacertoꝝ facies corporis:ita constant:ut non
īmutata hæc mihi:sed tanq̃ serpentibus exuuiæ:cornua ceruis innouata esse uideant̃:fuit
itaq; mihi morbus hic tam diuturnus.& grauis pro fonte illo poetaꝝ:apud quē tradunt
immersos Senes extemplo iuuanescere:iuuenes repuerascere. Tam sum uenustulus tam
obesulus.& pinguiculus q̃ ante morbum Elucent:ridētq; oculi:flagrantia uincūt Labra
rosas:uincūt Decia mala genæ. Frons nitet.& nullis rugis sulcata decorā. Per cana demit
tit tempora Cæsariem. Qualis eram quū sæpe una concurrimus olim. Et meus in cāpi
puluere uicit equus. Sed mitto uetera cōmemorare:ne qui cū fortuna pari acie dimicas:
animaduertere in eū pergas cui tot ultro iniurias intulisti:ut sæpe ulciscendi magis cupi-
dus est qui minus fuerit offensus.& uindictā quærit:qui lacessiuit:habes ualitudinē:acci
pe statum. In urbe sum:quanq̃ diuturno exhausta bello.& pœne exinanita:tñ amœnissi-
ma atq; pulcherrima. Sita est inter duos amnes:qui muros abluūt:Statimq; urbē præter-
gressi:confunduntur. Alteri nomē uitiolæ. Tordino alteri. Sūt qui putent Trueutinū:nō
nulli Iuuantinū uocauerunt. Inde Interaminā dixerūt ueteres. Nostri Teramū appellant
Hæc flumina æstate modico:hybernio equinoctio colliquētibus niuibus crescūt. Tordi
nus aliquāto maior:& ubi confluūt nomen retinet. Vitiola dimittit:uterq; ex editissimis
montibus pari spatio labunt̃. Tordini ora patientior:dimissis mōtibus:cōualles secat tra
ctu leni ac placido. Vitiola plærūq; præceps.& dissiliens rupibus stringit̃. Vrbs igitur in
angulo posita cōmiscentiū sese fluminiū Paulo ædirior e planicie distendit̃:habetq; hoc
gratiæ:ut lato in campo tanq̃ in mari insulæ plana prosurgat. A montibus duo:a pelago
quindecim passuū milia recedit ad occidentē. Montes:unde aurā captat æstate ad orien
tem adriaticus sinus:unde teporē hyeme recipit. Neq; mari tā propinqua:ut æstiui uapo
res:aut auster noceat. Neq; montibus tam adiecta:ut hyberna glacie rigescat & niue quū
tñ utrūq;:cōmoditates maximæ hinc lignandi:uenādi:pabulandi:inde nauigandi atq;
īportādi habēt̃. Ad septētrionē olivueta distenta collibus:uinetaq;. Ad meridiem uineta
solū & ipsa quoq; collib⁹ īteriecta aspiciunt̃ Quo fit ut urbis ipsa ima planicie ꝓsurgens:
dextera leuaq; colles uideat exortos montibus.& ad mare e regione porrectos. A tergo
aūt & fronte:liberos exit in cāpos:quos medios Tordinus secat.& irrigat. Ille agri ad pe
lagus usq; ut iocundus:ita perpetuus comes:quacūq; defluit:aut cæduis syluis:aut uirēti
bus pratis adūbrat̃. Vrbis mœnia qua flumina nō abluūt:quātū ītercedit spatii:id totū
complent orti irrigui:quoꝝ eximia est uiriditas & phennis:ut ne bruma quidem arescat
aut algeat:piscationes:natatiōesq; extiuæ:ante oculos hyberna eiectamēta fluuioꝝ ante
oculos in aspectu orti:in prospectu colles sunt. Cāpi item pingues & læti cærealibus:&
candentes niuibus montes uarietate delectant incolas:salubritate cōseruant. Inde senes
passim multi q̃ ānos cētū nō uiuāt solū. Sed qđ uetustius ē recordēt̃:plæriq; sublimes &
erecti sola canicie senes. Sed redeo ad urbē:eius ambitus pauloplus minusue q̃ tria milia
protenditur.

protendit.Ipſa plana diſtincta nec tam lata ꝙ longa:ueluti in angulum deficit:fluminū
alueis inter quos media ſurgit ſtatim mox coeuntibus:urbis uiæ:aliæ ad latitudinem:ad
longitudinē aliæ porrigunt utræq; a muris ad muros:a portis ad portas:quanta urbis eſt
magnitudo decurrunt.Nihil hoc uicoꝝ ordine diſtinctius quacūq; accurrūt:ſecantq; ſe-
ſe:cōpita faciunt quattuor in partes urbem totā aſpiciētia.Pars coctilibus ſtrata eſt:Pars
compactis æquata lapibus:quæ ubi deficiūt ſufficiūt ſabulo:ut æque hyeme atq; æſtate
ad deambulandū inuitent.& in fluuios ſingula quæq; pluuia:ſordes:& purgamēta de-
uoluat.Sunt tamen priuata ædificia ꝑſſa atq; humilia.Altitudini obſtat materia:quæ du-
riſſimi lapides:ut colligari nō facile poſſunt:ita nec coaceruationē patiunt.Contignatio
altera faſtigiū cogit.Concamerationes raræ fiunt.Priuatæ ædes:ſubductæ in longum la
tumq; patent.& altitudinem cōmoditate redimunt.Coctilibus quæ ſunt altiora:tabula
tiſq; conficiunt.Templa marmoribus cōſtant:ad medios uſq; fornices:plæraq; ſublimia
ampla teſtudinea.Portæ urbis totidē.quot oſtia Nili:Romana imprimis celebris:ſic enī
appellant:quæ Romam ducit:regiamq; Neapolim.Quæ Picenos a prætet labente flu-
mine uitiolā dicunt.Cæteræ a finitimis quos adeūt cæpere noīa.Singulis portis ſinguli
fontes exundāt.Vberrimi oēs & pellucidi.Eſt & uitiolæ per urbem totā perfacilis:deriua
tio tenui foſſa haud amplius octingētis paſſibus ducta.Media urbe prominet templum
maximū uirgini matri ſacrum.Eius baſis tota ſilicea eſt:reliqua moles latericiis tollitur
Conus templi teſtudine præeleganti faſtigiatur.Alæ porrectius illæ quidē:ſed tñ ſubdu
ctius patent:materia teguliſq; contectæ.Fores ter geminæ:cariſtio marmore expoliunt
quaꝝ unæ recipiūt orientem ſolem:alteræ oſtendunt occidentē.Tertiæ uergunt ad ſe-
ptentrionē:quæ ſpectāt pro foribus ſcalæ marmoreæ tractu longo porrigunt & ſurgūt
Conus medio iminet templo:deſpicitq; altare ad perpendiculū:ut tot templa:quot tēpli
latera eſſe uideant.Ordinarii ſacerdotes quattuor & uiginti.& in præcurinis nō inculti.
Callent rem diuinā ad unguem omnes.Cærimoniaꝝ cultus nuſquā ſolēnior.Miniſtri
ſacroꝝ complures extra ordinem tenent horas:obſeruant momenta:æque noctibus ac
diebus utunt:ſtudēt imprimis muſicæ:ſeruato more maioꝝ:a quibus illuſtratam prædi
can.Zacharum muſicum ſuū dicunt:oſtendunt domos:prædia:nepotes:etiā diſcipulos
eius iuenta pro oraculis habent.Impluuiū templi ad meridiē excipit uetus amphythea-
trū ex parietinis ꝙ ex ſe notius fornices apparent magna ex parte deiecti:& ubi conſtant
exæſi uetuſtate.Periſtilii formā anni eripuerunt.Sūt & alia ueſtigia ultimæ antiqtatis.Sa
cellum Syluani & Priapi ſimulacrū.Monumētū præterea Iunoni Lucinæ inſtitutū Ali-
tori pro filia.Viſunt ſtatuæ ueterū attexæ nouis edificiis priſco habitu:calceiſq; Senato-
riis.Trophea item inciſa marmoribus.& ſepulchroꝝ epitaphia.Epigrāmatū quoq; gra
tia antiquitatē redolet:rotunda:polita:elegantia:breuitatē quū teneāt:terſiciam nō relin
quūt.Quoꝝ nōnulla indicant Teramū Martialem fuiſſe Coloniam ductū a.T.Tattaie-
no:ſed hæc intra moenia.Extra urbem ſepulchra:lapideſq; itinerarii:extant aranti agri-
colæ nōnunꝙ urnæ refertæ cineribus:quod genus humationis receſſit a noſtris.& mul-
tarū eſt ætatum.Nec ſtetit diu priſcis hic mos:ut igni cremarent:a Sylla inſtitutus.Sub-
latus a Nerua.Templo maximo cōtigue ſunt ædes Pontificiæ:niſi quod uiculo ſolo diri
muntur.Hæ ædes haud quaꝙ reſpondent ad templi magnificentiam:apte tamen magis
ꝙ pulchræ:liberæ undiq; atq; expeditæ in arcis modū aſſoluunt:ſpectātq; triplex forum
primū ī quo animalia:alterum in quo merces ueneant.Tertiū a tergo marcellarii.& cer-
dones complent:habētq; hoc uoluptatis feneſtræ:ut cuncta deſpiciāt.Quicquid undiq;
comportationū rerumq; uenalium propter oculos eunt.propter oculos redeunt.In ocu
lis proponuntur.Inde cōmoditas uictus ſi qua rerum inceſſit libido prope eſt:unde hæc
depromant.Audiuntur auctiōes:obſtrepunt:ſremūtq; negocia:ut in emporiis cōſueuit.
Ciues uariis artibus:imprimis lanificio.& mercaturis dediti.Natio omnis uafra:callida:
arguta:libertatis magis cupida ꝙ capax.Tyrannidem ſummo conſenſu nuper exuerunt.
Arcem opera & ſitu munitiſſimam adorti uiribus.& impetu expugnauerunt:expugna-
tam equarūt ſolo.Regibus ad omnia parent.Cæteros autē nō recipiunt aut interimūt
receptos.Antiſtes urbis maximo ī honore habet.Me colūt:me obſeruant.Me nō ꝑſulē
modo ciuitatis.ſed & Principē uocant.Idq; uetuſtiſſimis iueniūt ſeruatū.Quod uaſtatā
hoſtili incendio Vrbem ac funditus deletam.Antiſtes refecerit.Quæ res maiorū decre-
tis eſt confirmata & celebrata monumentis.Habes Vrbem totam.habes ualitudinem.
Nunc ſtatum ut intelligas:accipe montes.Nam hii noſtri ſūt omnes per montes:a qui-

bus duo passuum milia recedere urbem dicebamus. Castella quinq;arces duæ. Pagi circiter quadraginta spatguntur. Quæ omnis nostra regio est. Hæc Campani regna:hoc imperiũ ex ponato:agrestiq; opilione factus sum regulus. Audi nũc quantæ ditionis.& montana ne despice. Parent mihi mortalium:paulominus q̃ quattuor milia:in quis qui arma ferre possint:octinginti inueniuntur. Si me ad pugnam prouocaueris:hoc exercitu: his copiis licebat occurrere. In hos ego liberam habeo uitæ necisq; potestatem. Solum ipsum admonitũ deuexa etiam olei ac uini ferax. Suprema iuga:perpetua hyeme niues occupant:nec quicq̃ gignũt:quod æstate metatur. Serunt quidem frumentũ in uallibus. sed parum colligunt infœlicitate soli. Vino qui sunt ditiores utuntur importato. Cæteri aqua refouẽtur. Pomorum ac pirorum eximia feracitas. Hyeme tota obruti niuibus:Sub tectis habitant:uictui necessaria cõgerunt per æstatem & autumnum. Bruma tam possunt casis efferre pedem q̃ uolare. Nix increuit hoc anno continenter altitudine pedum duodecim. Ripæ fluminũ quæ dixi orta montibus ad urbem confluxere:exitũ nõnunq̃ præbent:quod & pressiores sunt:& niues currentium aquarum propinquitate dissoluunt. Sed quãto Brumæ asperitas grauior his in locis:tanto est æstatis amœnitas & clementia maior. æstiua pratula:æstiui fontes:friguduli:geliduli & platani:abietesq; uiridulæ:mirũ est quantum affectant uoluptatis. Ita si quãdo urbis fastidium cœpit:aut æstus fit ardentior in planis:huc me colligo naturam secutus:quæ hoc sibi diuersorium æstate se legit. Per anni domicilium muto:hyeme urbem interdum.& maris littus inhabito:æstate montes Est unde hoc uiuendi genus acceperim:oues imitatus:quæ per brumã:maritimã:p æstatem montana sectantur. Quæ uicissitudo si pecori liceat:homini nõ liceat Si ignaua & bruta ouis hoc uidet. hoc sequitur. Ego qui quoq; idem uideo. Idẽ quoq; nõ sequar. Neq; enim pecudis uitam:hac refectione animi:hoc leuamẽto corporis:digniorem censeo esse q̃ hominis. Multa genera uenationũ in montibus:multa & expeditiora ĩ planis. Syluarum nõ una facies:quædam aperte & distinctæ arboribus:aliæ confusæ & densæ. Hæ apros occulunt. Ceruis illæ inhabitant. Colles item tonsi & nudi:Colliumq; cõualles:lepores ac uulpem exhibent. Apri spuma quũ fremunt inter uepres. Cerui saltu delectant in nemore. In aruis lepus cursu placet:gyro & amphractibus uulpes. Illic sedere potes ad rætia.& amitem sustinere. Hic lassare canem ad tempus.& irritare:utrum placeat in arbitrio:ut ætas quemq; excitat.& remittit. Ita & quiescere in alieno labore põt & inquiete laborare.& tamen pari omnia cũm uoluptate. Possem tibi mille fontes:mille riuulos describere:qui per saltus excurrunt & murmurant.& uenationi auxiliantur:dum lassos recreant ceruũ retinent:morantur aptum & uulpes:ac lepores aut sistunt aut auertunt:apta insidiis loca complent laqueis. Cætera impediunt materia.& subditis. Feruent quottidianæ uenatiões quũ cœlum patitur:rætia uicatim fiũt. Singulæ tribus aut portæ texũt sua. Caput:exta:pellesq; ferarum his dantur:quorum rætibus fuerint interceptæ. Cætera diuidunt in capita:uiritim tamen:nã pueri sunt extra sortem contenti quicquid ex liberalitate dantis accipiant:dũmodo sint expertes. Nec desunt etiã aucupia:siue illa ociosa quũ auium traiectiones obseruant:mane ad escam exeuntiũ:aut redeuntiũ ad syluam uesperi siue quũ exagitantur gleba & strepitu:agũturq; in ĩsidias:siue quæ sibilis fiunt.& cõuiscationibus. Seu quem canes:accipitresq; delectent:magna copia est agro toto. Multosq; id aucupicii genus exercet:quod predicariũ uocant. Coturnicem:afframq; gallinam.& ionicam attagenæ singuli uepres proferũt & stipulæ Nam ficedularum:turdorũq; ingens multitudo:Illæ rætibus & uisco:hi etiã arte illectamentisq; capiunt. Quibus ex rebus fit ut nulla possit esse facietas:hæc studia sectandi. Nam est uarietas uoluptatũ rerumq; omniũ condimẽtum. Me aũt delectant hæc omnia.& quidẽ æqualiter omnia:nisi quod expectare feras libentius soleo:ad clatros & rætia:q; persequi fugientes. Habet hoc dignitatis. Antistes urbis ut uenari liceat:& ferre hastam & uenabulum.& si opus sit incedere armatum:purpurataq; uestri:etiã iudices causis cognoscendis statuere.& testamentis:tabulisq; conficiendis:quæ res præter solum Regem toto regno pmissa est alteri nemini. Nam accipitrem nutrire.& gestare manu:cõmune fortasse:sed cum paucis. Possem prædia nostra latissima:possem opes templi cõmemorare:uariaq; & urbis & ciuiũ ornamenta. Sed hæc satis futura existimaui:quæ te etiã mea somnia postulantẽ occupent & impleant. Si longiorem dicas hanc esse epistolam q̃ cõueniat:cogites nõ me scripsisse longam:sed te longissimam postulasse. Si autem breuior uideatur:etiam illud consideres non idem esse librum quod epistolam petere. Vale.

CAMPANVS CARDINALI PAPIENSI.S.

VADES pro pietate i me tua.ut quod ipse effecisti:cæteris reiectis studiis
præsertim poetaꝝ:incūbam Euangelicis:ꝙ hæc salutaria & sancta:illa ob
s scœna & pnitiosa uideāť.Nec cū surdo tibi res fuit:ita suades & plane qđ
suades iā psuasueris reiici ueterē achademiā oēm:quos antea lectitabā āti
quoꝝ libros:nec aspicio nūc quidē ne uidear legere:sic īsedisti animo:sic
tua sanctissima ihæserūt monita:mecūq; sūt semꝑ:aut quotiēs aut historicꝰ occurrat:aut
poeta aspiciať:aut orator ueniat in manus:expiandū me cēseā. Cogito quod ipse totiēs
monuisti:consecratū esse.Euangelio os meū:admissum me i sortē domini:& unū de ex
cubantibus ad fores tabernaculi esse factū:nō dignū exēplo:sed ut id quod iussisse uideť
Apostolus exemplū sum fidelibus in uerbo:& omnis sermo malus ex ore meo non pro-
cedat.nec potest nō malus esse:qui sit natus:qui nō ædificet:qui gratiam audientibus &
utilitatem nō afferat.Datum est nobis os ipsum:nō ad scurrilitatem & mendacia:sed ad
id quod propheta decantat in psalmo.Domine labia mea aperies: & os meum anuncia-
bit laudem tuam.Illic desertia:llic eloquentes esse & possumus & debemus:ubi non ma-
gnitudo desit laudatæ rei:nec copia laudatori:sed quid aperies inquit:nisi ut ītelligamus
reconditam linguam:occlusum os nostrum esse oportere in rebus cæteris: in una dūta-
xat Principis dei laude exoluendam linguam:aperiendum os esse:ut ad hanc unam rem
nati:hic toti quāti sumus occupemur:quicquid agimus aliud:aut dicimus mētiamur ne-
cesse est:& prædamur omnes qui loquimur mendatium:nec potest nō mendax esse qui
aliud ꝙ ueritatem:quæ Christus est:loquimur:in illo uia:in illo norma est & mæta ad ꝙ
tendit.qui nolit errare:os:aures:oculi:& sensum membra cætera nuntii sunt rerum exter
narum ad mentem nostram.& præterea testes ipsius mentis ad externa tam quod illa co
gitat:hæc aperiunt:ꝙ quod hæc porrigunt mens cōcipit.eam ob rem nemo potest de san
ctimonia loqui qui sancta non legit:qui sancta non cogitat.qui non audit uerba doctri-
næ.& prophetam non attendit exortantem.Venite filii audite me:timorem domini do
cebo uos Quis est qui ascendere possit in atria domini? nisi qui loquitur ueritatem in
in corde suo? & non ægit dolum lingua sua. quæ autem ueritas in corde esse aut cogi-
tari potest:nisi qui ait.Ego sum ueritas & uita.& qui credit in me uiuet in æternum:cœli
decepti elusiq; perībuit.Quid dolus nisi poetarum mendacia absurda & uenefica? qui
bus mulcentur aures:animi decipiuntur.An possit quisquā nō falli si poetas sectetur? qui
non inuestigatores:sed & confictores atq; inuentores fuerunt mendaciorum. An esse nō
lasciuus si inter illorum fabulas:cantilenasq; uersetur:referras pruritu & titilatione uolu-
ptatum.libidinum:flagitiorum.Nam quod tu flagitii genus in poetis non inuenias ex-
tolli & prædicari?digni illi quidem:qui & uates & diui dicerentur:ministri eorum deo-
rum quos habebant profligatissima & perditissima quæq; postulantes si modo erant si
dii.& non stulticia potius eorum qui hæc confinxissent: referentes omnia ad apetitum
quisq; suum insanum & amentem.Extollebant Iouem qui adulteria probabant.Venerē
& Cupidinem qui uoluptatibus immersi. finem ii in rebus modumq; beatæ uitæ statue
bant sic Baccum & Cererem:qui uentri & ingluuiæ dediti. Martem qui prœliis delecta
rentur.Dianam qui uenationibus.Palladem qui lanificiis:quæ etsi erant honesta: inter
dum erant tamen indigna:quæ tantopere laudarentur:ut deorum loco ponerent:q hæc
excogitauissent.Itaq; finxerunt sibi sermones nequam poetæ:Locutum est mendatiū os
illorum.& secuti sunt banitatem:ad increpandum uerba concinnant. & sermonem pro
tulerunt inuentū.& tamen nescio quam sibi persuadent gloriam nominis: quæ aut nul-
la sit:comparatur:cum uita extincta memoria.aut nihil est profutura si comparetur.quo
rum insignem stulticiam persancte carpens Hyeremias ecce inquit uos confiditis in ser
monibus mendacii qui non proderunt uobis & secuti deos alienos in Balaam. idest in
uoraginem & præcipitium declinatis. Ad unguem de poetis est Hyeremiæ sermo.poe
tas irridet.quorum totidem dii sunt quot nugæ:ita perniciosi sibi poetæ.perniciosi cæte
ris si lectitentur.eam potest quisquā inter illorum scripta non eneruare:ꝙ in igne nō uri:
in aqua nō persundi.i fæce nō sordidari .& enim qui tangit picem inquinabiť ab ea.& p
difficile est inter impudica uerba fieri nō impudicū.ratio uitæ nostræ præceptis cōstat &
exemplis ut quisq; sibi auctorem proponit ad imitādum optimū.ita fit ipse optimus.pes-
simus.ut pessimum.præclare uero continentiam ediscas iis in libris qui ea de causa sunt
scripti.ut te edoceant quibus modis fieri possis incontinentissimus.Quid aliud ab Ana
creonte poteris percipere græco auctore nisi ut discedas a deo tuo. sequaris alienum.ut

quem alienũ:ſpurcitiem& flagitiũ:quem honeſto nomine Amorẽ uocatare ipſa ſordici-
es quædam fœdiſſima eſt:o domitor ĩquit rerum & dux amor en ſupplex genua amplex
ctor tua pulchrum me Hercle deum:quem colas:cui ſupplicetur: a quo pernitiem impe-
tres:deſperes ſalutem:qui quo tibi ſit præſtantior:hoc crucieris atrocius : arctiuſq; inuol-
ueris ut diſcedere ſi uelis a malo nullo modo poſſis.Sed erit præceptor alter e noſtris qui
ſe mortis præfectum fateatur. Quem uenus artificem teneræ præfecit amori.Et tu cenſes
poſſe te aliquid honeſti edoceri ab eo:qui ſe magiſtrum cõtendat turpitudinis.Extollũt
omnes una uoce poetæ uoluptatem ea ſe illaqueari cupiunt eam auro & regno potiorẽ
arbitrantur:hanc prædicant:hanc complectuntur:quo℞ unus ex præcipuis dum huic ua
cat Regum inquit magnæ deſpiciuntur opẽs. Alter magiſter ille quem dixi media in ue
nere extingui ſe ait cupere:ut rite meis conſonet:ut qui uixit perdite:moriatur perditiſſi-
me:ut quiſq; tali ueniens in funere dicat.Cõueniẽs uitæ mors fuit iſta ſuæ.Taceo qui lo-
cuti ſunt impertiſſime.Proh deum quas turpitudines:quantas illecebras inculcant nobis
demus:ueniam errori:ignoſcamus amentiæ impudentium:tantum quis poſſit ferre?exa
cuerunt ut gladium os ſuum cogitauerũt.& locuti ſunt nequitias : iniquitatem: in excel-
ſo locuti ſunt:poſuerunt in cœlũ os ſuum:& lingua eo℞ tranſit ſuper terram? Itaq; tan-
tum abſunt a pudore flagitii ut flagitiis maxime glorientur:conficiunt & illiniunt aures
prurientibus fabulis:ut penetrantia uenena non ſentias.& Syrenarũ more tunc maxime
perimunt quũ delectãt:uenenum aſpidum ſub labiis eo℞ : & inſanabilis eſt plaga quam
inferũt.Sed ẽ durũ dicet aliquis & ingratũ accuſare eos qui te quãtus:quãtus es fecerunt
nam ſi quid eſt nobis facultatis in dicendo Id nos a poetis tanq̃ manu uideamus accepiſ
ſe Hunc conatum:hanc umbram eloquentiæ quam præferimus:illi aut præſtiterunt ſoli
aut maxima ex parte contulerunt . Ego uero & quod a Platone factum eſt in ea ciuitate
quam uoluit eſſe optimã:poetas quidem omnes repudiandos cenſeo:ſed alteros ubi de-
ſeruierint. mittendos manu relinquẽdoſq; libertati ſuæ:alteros præcipites ac longe abii-
ciendos.eos ſcilicet qui nos obſcœna labe quotiẽs uenere in manus:inficiunt: quo℞ nu-
mero & Martialis & Catullus:& qui ſunt ſimiles:quo℞ nihil eſt elegans : quod nõ idem
turpe & obſcœnum.Cẽſetur uir ſanctiſſimus atq; oĩno eruditiſſimus Virgilius nõ legen
dus modo pueris:ſed imbuendus:figenduſq; memoriæ:ſed cenſet dumtaxat pueris qui
ornatum poſſint capere & elegantiam.Laſciuiæ ſi quid ſit ne quicq̃ ſentiant:aut ſi ſentiãt
nõ corrumpant.Quũ enim dictũ eſt q̃m tu ſciẽtiam repuliſti:& ego te repellam ne ſacer-
dotio fungaris:in qua℞ rerum ſcientiam putamus repelli non oportere : omnium arbi-
tror:quæ ſunt honeſtæ:liberales cæteras:abiiciẽdas.Quippe lectio nõ aliena pro Roſcio
ſit:quantũ hausimus ex ueterum ſcriptis:tantum refundamus in cæteros capiunt illi : nõ
quod ſua eligunt induſtria:quanq̃ is morbus nullam habeat:ſed quod nõ percipiunt ex-
emplo:& perceptione quam habent:pendent ex noſtro iudicio:ſermones noſtros atten-
dunt:nituntur:uitam noſtram comparant:monitis noſtris:præceptis noſtris obtemperant
ueſtigiis noſtris innituntur.Deniq; ad nutũ nõ modo actionũ noſtrarum : ſed & uerborũ
imutantur . Verba noſtra uirgulæ ſunt Iacob ut illarum aſpectu oues:ſic oratione noſtra
& exemplo cõmiſſi nobis homines inuertuntur:& tanq̃ peone illo quem Græci concitã
dis militibus ſolebant adhibere : honeſtis ad ſancta : turpibus ad infanda impellitur uul-
gus.Quo magis cauẽdum eſt nobis:quid queq; doceamus . Et enim ſi quod lectitamus
diſcimus:quod diſcimus doceamus:neceſſe eſt qui ad hoc ſumus inſtituti ut lucem pro-
feramus:ut ſint lucernæ ardẽtes in manibus noſtris.& luceamus nobis:luceamus & cæte
ris.Sit igitur lumen uerum quod afferimus:dirigat nõ præcipitet: ne qui ad lucem poſi-
ti ſumus alio℞:ipſi obtenebremur.Deus qui dixit de tenebris lucẽ ſplendeſcere:ipſe illu-
xit in cordibus noſtris ad illuminationẽ ſcientiæ claritatis dei:nõ poetarum: non nuga-
rum & mendacio℞.Eramus tenebræ qui in his fabulis uerſabamur : facti ſumus lux : qui
e terrenis ad cœleſtia:ex mundo ad chriſtum cõmigramus:cuius regnum nequaq̃ eſt de
mũdo Sumus luminaria in caliginoſis locis:refulgeamus tanq̃ ſol in clypeos aureos &
ſplendeſcant montes a nobis:qui ſumus lux mundi:ſed terræ:genus electũ:paſtores do-
mini ad cuſtodiam uniuerſi gregis:in quo poſuit nos ſpiritus ſanctus:ſeparauit nos ab oĩ
populo ut ſeruiremus ei.Tonſa coma:producte & candidæ ueſtes:præclaræ initiationes
in templis facte:ſacramenta religionis ſponte ſuſcepta nos admouent:quibus uti uerbis
qua eſſe uita:q̃ honeſtia:q̃ ſancta : q diuina quæ legantur . Quare lucratus es tu animam
fratris tui.Exo iam mi Papienſis auctore te uetus fermentum . Nouum hominẽ auctore
te induo ut ſim de quo ſcripiũ eſt.Cũ ingreſſus fueris Vrbem:obuiã habebis amicũ pro-
phetarum

phetaꝝ.Et insurget in te spũs dñi: ꝓphetabis cũ eis :& mutaberis in uirũ alteꝝ .Vtinam possim ꝑstare quod cupio:nõ magis me sociũ poeticis studiis olim habuisti:q̃ habiturus es euangelicis.Poetaꝝ:scripta:& scia ois mũdi:sũma stulticia est:& ob hoc stulticia summa:quia mũdi: in quo nihil non summe stultum: si hic consistamus. Vale.

De Tybure Campanus ad Nicolaum Luceñ.

q VO in statu simus hoc nostro secessu æstiuo: ubi paucis acceperis par pari referto:habet hoc boni rerũ cõmunicatio:ut si a beniuolentia oriaꝛ:& prospera iocũdiora fiant:cũ enũciãꝛ:ac aduersa leuiora: hic cocta uina: cruda cũ aqua decertant:panis ater ac insulsus:poma abunde partim nanua:partim exotica:ficus:uuæ:psica passim utidiq; ramis pendent suis usq; ad delĩtias ut nuſq̃ meliora:etiã mala punica.Nam ceresa nõ sũt huius temporis: & ueri reseruãtur:cætera importanꝛ a finitimis.Nullius rei copia maior quã uẽtoꝝ:oppugnamur usq; quaq; ab austris:libero auditu die ac nocte sonitu magno seuientibus . Crepitus aquaꝝ hẽt nescio qd suitatis.Quippe casu ꝑcipiti delapsæ:mirũ est q̃ gratæ ad dormientium aures resonare:dulceq; illabi uideanꝛ . Prospectus sunt in agrum romanum: defluentem:q; Aniené patentissimi:ut ferri oculi in longũ:& cum ipso abire flumine longo itinere possint·A tergo montes prominent:partim asperi:nudi:& salebrosi:partim lenes & uestiri arboribus:tum recurui omnes in lunæ nõdum plenæ specié :nec uno quidem limite exurgunt:nam scinduntꝛ Aniene:faucesq; efficiunt:angustas primũ:& paucis uiuentis:ex utraq; pte ripa fluminis distinctas.Mox in cõualles exeunt aliquãto latiores:quæ uel ob hoc memorandæ sunt:qm̃ uestigia retinent ultimæ uetustatis. Aspiciuntur aquæductus sublimes & pulcherrimi:diuerso tractu excurrentes:secuti æqualitaté soli:nõ regionis q̃ adhuc ĩtegri atq; erecti:multis in locis ita constant : ut certasse cum annis : nec dum uicti & supati eẽ uideanꝛ.Prodeunt aũt a montiũ primis radicibus:& cõualles ꝑtergressi.p aliorum montiũ dorsa labunꝛ:nõnunq̃ sub terra recõditi : quoꝝ uocem facile exaudias cum pedibus feriunꝛ . Tum uetera edificia quoꝝ magna iacent uestigia: totũ honestant agrũ nec magnitudine solum te ad spectãdum iuitant.Sed ẽt uetustate quã ostẽdũt & seruãt prisco more edificãdi:nescio qd præseferẽte ambiguũ:iuolutum:pplexum.Q uædam sere itegra parietibus ppetuum seruãt ordiné:ãbitumq; penetraliũ. Visunꝛ cœnacula non nullis i locis paulo editiora.Visunꝛ & i augurãdi areæ i orbé quattuor iterualis aspicientes.Latent ẽt usq;quaq; chripto porticus:& ueluti ceruice tenus sese ostẽdunt. Cætera ex pte itra terrã abiere.Tum agro passim toto sepulchra ueterũ Romanoꝝ:aspiciunꝛ ẽt statuæ marmoreæ:quaꝝ dignitas nobis antiquitaté ostẽtat: & suum laudare artificé uidéꝛ Extant intermixtæ hoibus uolucres:feræq; & expssæ marmoribus agitare alas q̃tere cornua:occurrere rostris atq; unguibus:ut nisi qa nõ mouenꝛ:uiuere uideanꝛ : Igiꝛ egressus mœnia:quocũq; te uertas:iter priscos uersari & in uetustate eẽ te censeas.Nã est agri gratia q̃ oppidi maior:nihil lauticiæ:nihil urbanum oppidanis .Sordẽt oẽs ut inculti. Tum fontes in oppido nulli exurgunt.Sed ex Aniene crebre factæ deriuationes eius ĩferiora pfunduntur:inde diuerso exitu subiectum agrum:quo nihil cultius põt irrigere si expedianꝛ Ostendũt icolæ Sybillæ domos:Ostendunt Quintilii ꝑdium facintq; ex noie coniecturã.Etiã uillã Hadriani quã uetus Tybur appellãt.Centum ac tondem distinctum fornicibus.Tum aduerteré portã edificia pulcherrima:& quæ auctores exprimant . Possem tibi alia multa calamo tanq̃ digyto designare.Sed aliquid uolui mihi reseruare : ut cum huc uenias:quod facere te uehementer cupio. Plus ĩuenias spectaculorũ q̃ qd tibi fuerit meis litteris demonstratum:& superata expectatio aduentu uideatur.Cum imprimis magnificum sit pauca pollicentem multa præstare. Vale & tantundem redde.

Campanus Mattheo Vbaldo suo.S.

m AGNA me libido incesserat uidendi Romam:cum ꝓpter rerum antiquarum magnitudinem:quam adhuc extare cogitabam : qualem plurimi rerum scriptores posteritatis memoriæ mandauerunt . Tum ut summum Pontificem quem antea nunquã conspexeram adorandi:& mea expiandi gratia conuenirem Sed o utinam nunq̃ accessissem: omnia etenim longe aliter euenere quã funeram opinatus.Primum magnitudinem uidi nullam Vrbs magna sui parte diruta:multisq; in locis funditus delata:uim mihi lachrymarũ excussit.Q uadrati enim lapides antiquis litteris incisi:iacentes ubiq; conculcanꝛ.Edificiorũ reliquiæ paucissimæ:& quas uetustas ex oĩ pte exedere ñ potuit.Colũnæ passim occurrũt eximiæ magnitudinis longe lateq; disiectæ:quædam pro aliquo cõfractæ uel consumptæ uetustate.

Gens ipsa barbaris multo q̃ Romanis similior: aspectu fœda sermone uaria: disciplinis iperitia: cultu agrestis: rusticaq; uidet: nec mirũ: quæ ex oĩ pte orbis terrarũ in eũ locũ tãq̃ in uiuariũ seuile cõfluxerit. nã si ad eius respicias: paucissimi sunt q specimẽ illud priscæ nobilitatis retieãt. Nã gloriã: & splendorẽ militarẽ: magnitudinẽ iperii: seueritatẽ morũ integritatẽ uitæ: tanq̃ uetera atq; aliena despicientes in luxũ: molliciẽ: egestatẽ: insolẽtiã atq; in effractã libidine ꝓruperũt. Dignitatis oĩs i sacerdotibus: quos aut claritudo generis in eũ gradũ: aut uirtus eximia ꝓuexit. Hi sũt q Romanã. Romã eẽ faciũt qualẽ nõ Romuli fortitudo: sed Numæ Pompilii sanctitas fecisse fert. Sed nec oẽs sacerdotes esse possunt: Cæteros seruorũ turbã iudicandã putes quorũ alios coquos: alios sartores: lenones: alios scurras nebulonesq; censeas Hi sũt q arcẽ obtinẽt Capitolinã. Hi Garullorũ. Scipionũ Cæsarũ domos habitãtes: clarissimas illorũ statuas atq; imagines pedore: uiolentia fumo culina: & oĩ deniq; spurca: cœnosa fæditate deturpãt: obscurant: delẽt: qs aĩo tam duro: tam ferra mente ut illorũ clarissima gesta recensens: sũmos atq; repetens honores a populo: a Senatu: ab exercitu decretos maximas atq; amplissimas cogitans dignitates: non eorũ miserã uitã: & fortunæ ibecilitatẽ dãnare: accusareq; cogat. Cũ uideã in tanta spurciciem tantũ squalorẽ & fæditatẽ clarissimas eorũ imagine obduxisse. Domos illustrissimorũ hominũ: Ducũ: Imperatorũ a Siccariis: coquis: lenonib⁹ possideri. Titulos eorũ aut fumo culinarũ obscuratos: & fædissimarũ rerũ pedore funditus esse deletos: aut ptim cõtemptu deiectos: partim negligentia & uetustate cõsumptos.

Campanus Cerilo suo. S.

q VOD neapolim ꝓpe diẽ iruri sitis gaudio: urbẽ uidebitis nõ solũ Regiã sed semp Regiã: cũ situ: tũ cœli clæmentia & amœnitate pulcherrimã: nã de feracitate agrorũ plura dicẽda essent q̃ dici possent. qd ubi rosaria media hyeme uirẽtia? qd poma illa suauia atq; odora cũmemorẽ? qd dicam Vrbẽ altera pte monticulis subiacẽtẽ: altera in planinẽ longissimã extensam. nã tertia ad mare ppetuo fluctu sinus habet paulo remotiores: nec altũ nimis & hominũ & nauiũ patientẽ portũ. Vna est totius Italiæ ciuitas rerũ omniũ abundantissima maritimis iportationibus & soli beatitudine ut q eius urbis delectatione nõ capiat cæteras possit reliquæ Italiæ fastidire. Et uereor equidẽ cũ eo perueneris totus tantæ urbis spectaculo effusus omnẽ nostri memoriã abiicies. Verũ uale atq; ita ut cũ ualido te & reduces, quantum oblectatus fuerit liceat longissimo sermone iocundissime disquirere.

Campanus Caldarino suo. S.

c ALDARINE mi salue millies: Venerunt ad me agmine propinqui tui: duce Ioancola nostro. uenit & Landus iam senior. Nõ putabã tanti te eẽ: ut etiã absens ciuitates i amicorũ occursum sollicitares. Excepi omnes ea fronte qua te: cum spatiũ nõ fugam meditaris. Ioancolã & priuata mea beniuolentia & cõmuni tecũ ita sum complexus: ut maximæ læticiæ accesserit: utriusq; noster studiũ in illo esse perspectum. Landus totus est beneficii tui. Andreas: Bartholomeus: Angelus facile ostenderũt quantũ te ament: qui mihi tua causa policiti omnia fuerunt. Cæterum deliniarũ Benaci nihil bibendũ ad Athasim fuit. Cane post hac officiosum te p̃dices: qui amicorũ inopiæ ne in summa quidẽ copia cõsulas. Theatrũ nõdum inuisi: audio esse ppulchrum: & quod ad hũc diem uetustati repugnauerit: p̃clarũ: illud quoq; harenã appellari: patereq; ad congressum: & quod ad spectacula erectũ fuerat secularium ludorũ: Nunc ad quottidiana flagitia ꝓstare: Vrbs quantũ intespicere transeũti licuit. Visa mihi ẽ agro: mœnibus: flumine: priuatis publicisq; edificiis permagnifica. Ciuium aspectu longe magnificentior: intelligo nunc tandẽ quantũ sit alpes accolere Cœlum est lætum & perpurum: nulla caligo est. expeditum solum non palustre: rarissimæ nebulæ: oleam nõ patitur modo: sed effert & porrigit: Vrbs ita posita colles. flumina intra mœnia uideas: extra mœnia & campi latissimi: & editissimi montes aspiciantur. Sed de Vrbe tua quantum opus dicere tuarum est partiũ: mihi satis erit uoluptatẽ quam oculis cœpi: nõ suppressisse: accæpti sumus mirifico apparatu: nihil defuit ad rem: nihil ad ostentationem. Auxit gratiã Episcopiũ noui operis in quo deducti habuimus in oculis Athesim: habuimus arces. Sed heus tu: Insanit: q̃squis edificat alteri: sibi non parcit Hermolaus noster quẽ ego inter amicissimos habui: corrasit undiq;: nec sine offẽsione dignitatis: ut habitarent cõmode: q post se Antistes sufficerent. Itaq; læserat multos: & plane arripitur studio excrescendi qui edificat: nec cogitat unde: sed quantum congerat ad fastigium Et qua late spatietur. Tu qui sapis columbis tecta non eriges. Vale.

Ioannis

IOANNIS ANTHONII CAMPANI EPISCOPI INTERAMNIEN. APRVTINI. EPISTOLARVM LIBER SECVNDVS.

Campanus. P. Sciculo suo Salutem.

q VO in statu res nostræ sint:& nūc & alias scribemus uberius: diuitiis enim ut nō multum polleo:ita & nec egeo quidem multū: gloria uero(nihil enim occultare possum Sciculo meo)plusquā ī iuuene satis est polleo .xii. kalen. Nouembris oratiōnē habui apud Perusinos longe gloriosissimam. Aderat Beneuentan⁹ Antistes Vrbis nunc Perusiæ Gubernator. Sic eum qui ciuitati præsideat appellant aderant & iurisconsulti octo & quadraginta:quid tibi dicā medicos grāmaticos:oratores pœne inumerabiles:quales sunt oratores hodie:si solum nō barbare: illatineq; loquant: præterea hominū plusquā tria milia qui ad me(de quo aliqua præcesserat expectatio) audiendum cōuenerat frequentia incredibili:aderat Giliforiis summi Pont. thesaurarius: quē iure ut arbitror quæstorē licet appellare. Cæteriq; ciuitatis magistratus ad Campanū tuum oratorem dicam:an aratorem audiendū. Quid te moror. oraui horas tres:tanta cum assensione auditorum: quantam tu quū senties admiraberis. Primū initium atq; iuētores singularum scientiarum atq; artium explicaui. Mox qui uiri in unaquaq; facultate claruerūt:ostendi. Postremo qd utilitatis ex singulis consequeremur:aperui breuiter & luculenter. Rem sane pulcherrimā & longe plus inquisitionis q̄ artis expostulantem. Politicam deinde aggressus:gubernatorem paucis in cœlum tuli:eam uero in partes digessi duas. Ius ciuile & scientiam militarem: quas multo uberrime:multoq; ornatissime prosecutus imperatorias artes appellaui. Deinde ad ciuitatem conuersus:duabus iis imperatoriis artibus illustrem ostendi. Nec ullā esse huic neq; legibus neq; armis in Italia comparandam: repetiiq; initium & processus, Perusiæ unūquodq; trahens ad utilitatem meam:idest ad splendorem & gloriam ciuitatis. Tandem ad eloquentiam omnis gloriæ conseruatricem:ita me conuerti: ut tota una atq; eadem esse materia uideretur:hic perusinos adeo uehementer excitaui: eorūq; accusaui iis in studiis negligentiam:ut quū auos atauosq; suos loquentes & sepulchris obscura ueste pallentibus genis egressos:& sese conflictantes:q obliuioni perpetuæ traderētur iduxissem: multis iam excusserim lachrymarum. Vltimo orationis meæ loco ad studio sos conuersus:ita sum ardenter hortatus ad studia tum legum:tum rerum aliarum:ut concitari & prosilire quidam in ipsa interdū oratione uiderent. Deniq; tam artificiose conclusi:ut stupidi omnes atq; attoniti redderentur. Pronunciatio quidem ea fuit:ut longe pl⁹ celeritatis q̄ moderatiōis & grauitatis habuerit. Sum enim ut tu audire potuisti paulo q̄ satis est in pronunciando celerior:sed tamē nō ingrata semp auditoribus illa celeritas:si quando amplificatione atq; acrimonia quadam: quum crebris ictibus decertemus, cur autem ita rem accelerassem multa me in tanto cœtu hominū hortabant. Primum q; res erant percurrēdæ quidem multæ:perorandæ uero q̄ paucissimæ(neq; enim singulas poteram sciētias perorare(tum quoniā hoc tempore:hominis plæriq; ignari atq; imperiti: nō tam grauitatem scientiarum:q̄ uerborum quasi torrentem admirarent:memoriam præterea summā & quasi diuinam esse censent:quoriens res tractu orationis non interrupto prolatæ quodam ueluti dicendi flumine puehantur:quæ si tarius paulo aliquātoq; pressius:castigatiusq; efferantur:nō artis esse iudicant. sed alias diminutæ īfinitæq; memoriæ quod equidem nisi prestitissem:non tantam fuissem ea die dicendi gloriam consecutus. Qui quoniā rem omnem præuidi:manifesteq; cognoui:effeci ut totum triduum īgens quidam in ciuitate stupor ac tumultus eē uideretur:omnes me loquebant:tum plurimarum rerum noticiam:tum maxime memoriam cōmendantes:digytis me quocūq; irem ostendebant:qui tibi uis dicam?neq; enim est mihi cornea fibra:ut laudari metuam: & quod omnes cupiunt:unus ego nō cupiam:ad quod & ætas me mea laudis auida: & studiū natura gloriosum uehementer impellit. Scripsi tibi quæ homini nato scripsissem nemini nec plus apud te temeritatis habere atq; iactantiæ q̄ laudis:gloriæq; uideret. Sed ita sumus a natura comparati omnes:ut nihil nobis gratum & iocundū esse possit quod nō cum optimis & charissimis cōmunicemus amicis. Ego uero quia chariorē te habeo neminem:statui susceptam ex tanta gloria lætitiā in te refundere:quā tacitus caperet & continere nullo modo potuissem. Vale.

Campanus suo.S.

ITTERIS tuis iocundissimis respondere statim ut uoluissem delatorum inopia non potuinunc quoq; quo minns ornare ad te rescribam: causam l affert festinatio tabellarii. Doleo equidem & uehementer angor litteris tuis & prinus & ornatissimis mutuam scribendi gratiam referre non posse Tu nūc pro ingenti humanitate tua dabis ueniam: nos pro officio nostro alias scribemus uberius. Orationem uero meam a dominico Sabino tantopere cōmendatam esse uix gaudeo: non ꝙ eius commendationem plurimi faciendam esse non censeam (scio uirum esse ꝗ doctissimum. & Cicerouis imprimis imitatorem) Sed qm̄: uereor beniuolentia potius motum ꝗ animi fretum iudicio commēdasse. Amat ille te ut & ipse mihi coram aperuisti quum essemus una: & litteris deinde perscripsisti longe plurimum quo fit ut me quoq; ab eo uehementer amari nō dubitem: quippe ita sumus natura comparati. ut non amicos solum obseruemus: sed eos ipsos etiam qui colantur ab amicis: eadem prope charitate & beniuolētia complectamur. Iudicium ab omni eē debet: ut odio sic etiam amore seiugatum. Huc accedat ꝙ percurrenti mihi pridie exemplar illud unde fuerat oratio ita transcripta: error quidam occurrit: nescio an mihi: puto tamen ei potius qui transcripserit tribuendus. Quum enim Perusinorum mentionem fecissem: scriptum erat Romanis primum apud Cremeram. Mox apud hūc uestrum Thrasimenum: postremo apud Cānas maximis atq; acerbissimis cladibus affectis. Cremeram scripsit: quum Trebiam debuisset. Credo fabios somnians: siquidem homo ē haud illitteratus. Ad Trebiam debuisset. Credo fabios somnians: siquidem homo est haud illitteratus. Ad Trebiam enim primum ab Hanibale uicti fuere Romani: siue maius ad Ticinum: eum errorem si minime aduerterit Dominicus noster: ineptum iudicem habuit oratio mea. Sin (quod magis arbitror) aduertens emendare noluit iniquum. Proinde sic illi tu dicito. iudicium a me suum non improbari quidem. sed tamen aliquantum uideri suspectum: huc tu mi Anthoni totum illud tuum dicendi genus adhibeto: totum tecum tuo in Dominico de noueto. Operam meam quantulacunq; est: in rebus omnibus pollicetur. Cremeram uero funditus deleto: uel si cremanda tibi potius ista Cremera uideatur: cremato: ac Trebiam ponito. nihil est enim a uiris doctis: iis præsertim qui historiam profitentur alienius: ꝗ nomina: personas: loca: temporaq; confundere. Si quæ præterea uidebuntur errata: corrigenda ea defer ad Dominicum nostrum: ea lege ut iudicem se non patronum præbeat a quo emendari res meas: ꝗ ab indoctis atq; imperitis commendari malim. Caue igitur ne in uulgus hominum errata nostra perueniant. Scripsi etiam Arionem Corinthium: quum aut Lesbium aut Mytileneū debuissem: uerum id ego uitio dandum esse non puto. Corinthum enim a Delphine deuectus est Arion. id haud in magno pono discrimie uerum arbitrio uestro relinquo. Quantū ego te quæstori ut tu recte appellas commendauerim: nō ad te scriberem: nisi factū prius a Bisconte nostro certiorē putarem: quod officii in te mei esse iudebatur: non prætermisi quin & ego te apud illum non summopere commendarim: & ille desiderium tui cœperit non mediocre. Vale.

Campanus suo.S.

Go te ob singularem modestiam tuā perinde ac meipsū amaui Et quod ætas e a me tua postulare uidebatur: semp admoui ad uirtutem: ad liberalium artiū studia frequentissime hortatus: optimi cuiusq; uitā ante oculos ueluti quoddā uirtutis speculū proponebā. Equidē eā mihi de te fecerā coniecturam. ut facile ad summū posses litteraꝶ ac dignitatis fastigiū peruenire. Erat enim in te singulare quoddā īgenii acumen: tenacissimaq; memoria: quarū rerū utilitatem a natura datam ita ab arte: studio & exercitatione confirmatā esse oportet. ut egregiū naturæ munus. & per ꝗ paucis mortalium elargitū diligenti cura & ratione roboret. neq; iertia & desidia torpeat. Quippe ut arbores ac semina quāꝗ bono solo iacta: nisi diligenter exculta depereunt. Sic uis illa ingenii: nisi ad usum: exercitationemq; accōmodet: omnis intereat necesse est. Qua in re diligentiores esse debemus: quoniā qui munus naturæ & īgenii bonitatē aspernant & negligunt: maiori sunt dedecore atq; ignominia afficiendi. Quid. n. absurdius & a bonis uiris alienius esse pōt: ꝗ oblatum sibi a natura munus: per iniuriā & negligentiā præterire: quāobrem animū intēdas uelim. & ad studia litterarū oēs conatꝰ tuos adhibeas. Litteræ. n. nō utilitatē solum: sed summā ēt afferunt delectationem: summum ēt ornamētum uitæ. Et quod est rebus oibus anteponendum. Gloriam atq; īmortalitatem parit cognitio litterarū. Quid. n. aliud arbitraris Christoforū auunculū tuum ad tantam dignitatē rerum atq; auctoritatē extulisse: nisi bonarū artiū disciplinas? quibꝰ

præditus

præditus atq; ornatus: uniuersam Campaniã suo noie repleuit: amplissimã patriæ suæ celebritatem atq; memoriã dedit. Quæ paulo ante abdita atq; obscura uidebant. Nunc illius uirture & noie m̃ificentissime elucet: omnibus cognita in frequenti omniũ sermone uersat. Idem tibi faciendum censeas: & eo uigilantius quo spem oibus q̃ maximã de te feceris: ut quanto teneris annis studiosior: eo matura ætate doctior haberi possis paratam tibi gloriam si studeas: q̃amplissimã Sin desidiæ atq; inertiæ te dederis: uideo te oibus ludibrio futurũ. Credo te audiuisse fabulam. Turgida olim facta tellus: & mirũ imodum tumida magnũ aliquid paritura uidebatur. Accurrunt finitimi: stupẽt agricolæ terræ partũ inter spem atq; metum expectant: alii Tipheũ illũ Centimanũ: alii montes eruptură putabãt. Apert terra: prodiit mus: & qd miraculo fore oibus arbitrabant: in risum atq; iocũ cõuerterũt. Tu uero de me ita tibi psuadeas: si litteris (ut iam cœpisti) incumbes neminẽ tui fore amantiorẽ. Sin ista me expectatio frustrabit: neminẽ a te magis alienũ: uirtutis tuæ pretiũ uidebat: ut te diligerẽ: quæ si euanuerit: quãobrẽ te diligere debeã nõ intelligo: habes auunculũ: habes alios q̃ plurimos: quoq; exemplũ imitere. Vale.

Campanus Almerico suo. S.

P RIDIE kalẽ. Nouẽbres tuas litteras accepi: pbreues illas quidẽ: sed uerbis & sententiis ornatissimas: quibus significare uidebaris uereri te admodũ ne mihi memoria atq; alo excidisses: quod quidẽ fieri potuisse nullo mõ putes. Amicos enĩ soleo mihi facere hoc præsertim tẽpore q̃ paucissimos: sed eos ipsos quos feci amicos tanto amore: charitateq; cõplector ut rebus cæteris anteponam. Quare nihil tale de tuo Campano uereare: & cum uirtuti tuæ confidas: quæ ut te amem uehemẽter impellit: tum etiam naturæ meæ: quæ; altera facit ut amem te iure plurimũ: altera ut semel amatum obliuioni tradere nullo modo possim. Tu uero enitere. ut in dies dignior bonoæ amicicia uideri possis: quãto enim uirtus tua futura ẽ amplior: tanto te amabimus uehementius. Quæ si langueret aliquando & uitiis obrueretur (quod fore nõ arbitror: noui singularẽ modestiã tuã) nõ amorem in te: meũ accusare posses: sed negligentiam tuã: quæ amari ab iis uiris: qui aut sunt aut uideri uolũt boni: digna nõ esset. Optimũ locum nactus est: & plurimũ tibi utilitatis allaturũ: da operam ut nõ minus tu illi decoris affectas: q̃ ille tibi: nõ ferro tibi opus est: ad arcem in qua nunc es defendendã. Sed fide & constantia singulari: quanq̃ etiã & ferro si res exigeret decernendum est uiro sapienti. Audisti ut opinor fabulã Mineruã: illi enĩ dedicatæ sunt arces sine matre natã Iouis cerebro armatã prosiluisse Scis tu quid hoc sibi poetaæ uelit figmentũ. dicã paucis. Custodientibus arces: diuina sapientia opus est. & cerebro uigilanti. nõ somno atq; ignauiæ dedito. Armatos ea de causa oportet esse custodes: ut hostiles ipetus singulari fortitudine repellant: arceant: & oibus se periculis ac laboribus censeant obiiciendos: quod ad matrem attinet: quid sensisse eos aliud arbitraris: q̃ nihil molle ac muliebre custodũ animis inesse debere. sed fidem & constantiã insidere singularẽ. Cæterũ ab ocio tibi & desidia tanq̃ ab hostibus cauendũ intelligo. Ociũ aio nocet: desidia corporis offẽdit ualitudinẽ. Solent præterea frequẽter usurpare medici exercitatione medicamẽtis oibus præstabiliorẽ. Hanc tu quantũ honeste fieri poterit ne cõtemnito: ne ocio & desidia cõtabescas. Quod ad nos attinet scribemᵘ ad te sæpius. Lodouicus noster optime ualet unnã sit optime studeat: ut & corpore & animo sanus euadẽs dignus uideri possit amicicia nostra: si quando ad eũ scribes: quod sæpe facias uelim. ad studia bonaæ artium uehementer hortator. Vale

Campanus. P. suo. S. D. P.

Q VID tu hominis es? græcum libellum meũ non remisisse? Nescis quantas lites: quãta iurgia intẽ da nisi statim remittas. Sed litteris tuis quid mihi iocundius? tum quia raræ quod maxime ad uoluptatem accedit: tum qa res & inprimis ualitudinem tuam cõtinuerunt: discessum Sulmonẽsis nostri nequaq̃ futurũ puto: qui etsi abeundi potestatem fieri sibi instantissime postulauit: tñ ad hũc diẽ impetrare nõ potuit. Cui si esset discedẽdũ: datẽ operã quoad posses: ut hic tu legẽdi grana cõduceceris: nũc uana hæc spes: tum paucitate salariũ: tũ etiam doctoæ indoctissimoæ multitudine atq; arrogantia. Si fortasse quod minime arbitror. Solmonensis alio quoq̃ emigrabit: manibus: pedibusq; cõtẽdemus: ut tu quoq; q doctissimus es inter indoctissimos doctores habearis: & locum & cætera & pro singulari sapientia tua: etiam multo ampliorẽ cõsequaris. Vellem Theocritum illum Roberti Siculi optimi atq; humanissimi uiri q̃ primum nacta occasione remitteres. Pollicitus est copiam facere: submonuitq; ut ad te perscriberẽ. Tu uero quo soles tuis mihi de rebus obtemperare eo magis obtemperabis alienis. Vale.

Campanus Viuæ suo. S. D. P. 6

P OSTVLAS renũciari tibi quæ nã hic rerum negotia gerant: quod quidẽ assoluere ĩprimis est difficillimũ: nã ut uaria ita icognita atq; abdita: aliud pictores: aliud figuli interdũ: tñ idem effingũt: aliud singuli exercent: & ut infiniti hoĩes: ita infinita negotia sunt: quod si non singulorũ distinctæ: sed omniũ genere quodã confuso atq; pmixto negotia scire cupis: expediam paucis: ludunt: iocant: student: plærosq; illud: hoc nõ nisi paucos delectat: qua in re eo sũt ĩpudentiores q̃ negligentiã arrogantia sequitur. Videri eni uolumus oĩbus in rebus eru diti q̃ utinã essemus in paucis. Nã ut alios prætereã: quid Beneuentano nostro magis ut sibi uidetur mathematicum. ut uero mihi ĩsanum ac temerariũ. Fert secum aut Proloме um: aut Alfragranũ: aut si qui fuere in mathematicis paulo clariore. Si quando illius domum ingrediaris Euclidem in uestibulo eundem in ianua: atq; in cubiculo uidebis: & hunc ipsum aureum coronatum circinũ amussimq; tenentem: neq; exculpendo solum illos: sed media inter somnia ueneratur: siue de philosophia siue de copia dicendi sermonẽ feceris: statim cõfugit ad mathematicos: laudat Pythagorã: laudat Archimenidem. alterum q̃ oĩa numeris cõplexus sit: alterum q̃ metiendo fuerit necat⁹. Nõ una hæc facultas: quanq̃ colligatæ atq; affines oẽs: ille uero ita pfitetur ut unam. Est etiam quod mecum rideas quum audieris: heri uesperi: qua hora stellæ passim claro cœlo uagari inspiciunt. Beneuentanus erecto uultu dũ annotaret sydera: q̃ erat ea nocte ut ipse aiebat Saturni ac Lunæ futura cõiunctio: saxo ingenti obuius ita quũ reliquũ corpus tum maxime caput illisit: ut liuores adhuc & cicatrices non unas ostẽdat: hoĩs mira temeritas etiã id ipsum quod fuit mali: mathematica rõne pscrutat: incusat Saturnum q̃ plærunq; mala euenta portendat: afferatq; calamitates non mediocres: quod equidẽ nescio an in aliis afferat: ipsi certe attulit. Marcus noster est in balneis: puto satis iã se defricuisse lauisse: unxisse: quãobrem speramus hic prope diẽ affuturũ: ubi primũ redierit: rerũ tuarũ curã optime psuadebimus: hactenus etsi perq̃ negligenter: curauit tamẽ: tanta eni scabie fuit affectus ut uigilantiorẽ se præstare nequierit. Cæteri familiares tui non mediocriter neq; iniuria queruntur q̃ nunq̃ aut q̃ rarissime scripseris. Siue q̃ litteræ tuæ tabellario in itinere fortassis exciderint: siue q̃ eos oẽs memoria deleueris ægre illud quidẽ: sed hoc ægerrime ac molestissime ferrẽ: q̃d illis ego: excuso equidẽ quoad possum: sed excusãdi quoq; calculus habendus est: ne fidem quã falsis excusationibus præstiterunt.

Campanus Trebano suo. S. 7

E Tsi litteras meas te uehementer admiraturum existimo. q̃ ne paruo quidẽ familiaritatis uestigio: nec cõsuetudine tecũ aliqua deuinctus moueor ad scribendũ: id tñ multo uehemẽtius admiraberis: quũ quinquenniũ iam a nobis occulta quadã beniuolentia te obseruatũ intelliges: & enim adolescentulus hic eloquẽtiæ atq; humanarũ artiũ studiis quantũ uel ætas uel regio patiebatur mirifice deditus: quũ solerem oĩa epistolarũ atq; orationũ genera pquirere. Et Venafrum quod est Cãpaniæ oppidũ auũculi uisẽdi gratia me cõtulissem: forte illic Suessanũ quendã offendo. diuinũ in medicinis hominẽ & phm ut omniũ sñia ferebat: accerrimũ copiosumq;: is ubi uidet me haud multũ a studiis humanitatis abhorrẽrẽ: multis de rebus pcontatus est: tum ad eloquentiã: tum ad phiam uel maxime ptinẽtibus: quibus cũ satisfacere minime potuissem: erat eni nõ minus in disputãdo lubricus & uarius. q̃ acutus & copiosus: uisus est cõtinuo succlamasse & Trebanũ nescio quẽ puto te in cœlũ extulisse: te si modo tu ille es Trebanus nõ admirabat solũ extollebatq;. Sed ornatissimã quandã orationẽ tuã secum deferebat: suberãt præterea & carmina quædã: sed illa ego memoria nõ teneo: quorũ grauitatẽ: dignitatẽ: elegantiã mirũ imodum extollens: te tum Ciceroni tũ Virgilio cõparãdũ existimabat. Quid plura? siue nouarũ rerũ cupiditate: siue amplissimæ uirtutis tuæ laudibus: quibus ab illo efferebaris allectus nõ prius destiti per q̃ molestus hoĩ esse. q̃ & orationẽ & carmina detorquerẽ. quæ si in patriã redire & bibliothecã repetere liceret nũc: ad te mitterẽ: ut plane intelligeres amorẽ in te meũ p diu iam fuisse q̃ maximũ: quẽ ut semp abditũ: ita nunq̃ intermissum Nicolaus Sulmonẽsis uir nr̃a tempestate militia & nois claritudine celeberrimus: oĩ pterea humanitate: fide: mansuetudine: atq; omniũ scientiarũ ac uirtutũ genere refertissimus: sic auxit: ut addiderit quod dici solet: calcaria sponte curenti. Quũ eni in tui sermonẽ aliq̃n incideremus: dii imortales quãta te eruditione quãto ingenio prædicabat: accumulatissimũ id mun⁹ quidẽ: tanti amplissimi atq; integerrimi uiri iudicio laudari: quẽ nisi scirem nihil ad ostẽtationẽ: adulationẽ ue. sed oĩa ad cõscientiã: ueritatẽq; referre parũ illi fidei putassem adhibendũ. nõ quo nõ

esses tu oi laude dignissimus:sed ꝙ ita ex animo laudaret:ut beniuolentia poti⁹ ꝗ iuditio
laudare uidereť:quoꝝ utrunq; est uel mea sñia maximum:uel ꝙ ita te diligeret ut lauda
ret:uel ꝙ ita laudaret ut nō parum diligere uideretur:Congratulor me Hercule amplissi
mis tuis laudibus:quas miro oium consensu tibi paraueris:isti quoq; cum tāto uiro fami
liaritati cōgratulor. Húc ego aut Phriú illú Appollinē medicæ artis repertorē: aut ipsius
quē tradunt filiú Esculapium audeo noiare. Ne dici qdē pōt quanta sit in disputādo acu
cie:in repetendo memoria:in cōfutando ui:quanta i curādis morbis solertia:uigilātiaq;
subsit:nois gloria cōsecutus hois doctrinā indicabit. Supioribus his diebus quú Mathio
lus Perusinus uir medicina simul & philosophia oium iuditio haud mediocriter erudit⁹:
patriam ingenii oium cum expectatione repeteret: quanq̄ est inter eos silentium diu ha
bitum Cœpit is Sulmonensem nostrum clam primum: aperta deide uerboꝝ petulantia
lacessere. Erant Mathiolo cuncti fere optimates ipedimento quo minus id cōsequeretur
quamobrem extēplo furore simul :simulq; ambitiōe præceps elatus ciues oēs orare obte
stari:ne imperiti hois cōgressu sibi interdicereť:se planú factur̄u haud qualē ipsi arbitra
renť in Sulmonensi facultatē esse:sed omniú optimatú ꝑterea populariú animos illum
sibi nō scia:sed astu cōciliasse:multoꝝ familiaritates:quoꝝ nō scientiæ præsidio nitereť:
nō decere hoiem philosophia cæterarúq; artiú quas sibi physci assumút disciplina & co
gnitiōe refertú:in oibus ꝑterea huius nostræ hesperiæ gymnasiis summo cú honore:sú
ma cum dignitate uersatú ab ignori uiri cōgressu & repelli:& in plæbē medicoꝝ tanq̄ in
sipientissimú & oium reꝝ expertē deiici. Neq; tantum tabernaculú esse militiæ q̄ Sulmo
nensi:quod non armis:nō claritate generis:nō deniq; uirtute aliqua:sed prætio dúraxat
non mediocri sibi cōparasset. Addebat etiā militiā & si multú affert ornamēti:tamē neq;
philosophiam:neq; modicā facultatē afferre. pluris faciendā esse doctrinā in gymnasiis
philosophoꝝ q̄ miliciā. Hæc ille. multaq; alia in eā afferebat ut se longe Sulmonense do
ctiorem fatereť:suaderetq; q̄plurimis. Sed hæc in angulis apud uulgares plærúq; raro tń
aperte apud eruditos hoies loquebať. Quæ cú Sulmonēsis oia reiciuisset:hoiem aggre
ditur impudentē. imodestú. temerarium:imperitú:intemperantem appellat:qui neq; pu
dorē: neq; modum in se haberet ullum. Cōfidentia simul & stulticia plenus esset. Vellet
ne conferre secum quicq̄:uellet de re quapiam disputare facile se illi ostensurum petulan
tia ne uerborum:an natura rerum cogitatione sapientes essent appellandi. qui id sibi no
minis uendicare studuissent. Ad hæc Mathiolus quum multa intrepide ut solet con
fidenterq; dixisset. (Est enim oium quos uideri lingua q̄q̄ ipudenti assolutissimus) ea sē
tentia discessit:ut post triduú cōclusiones (ut garrulitas dyaleticoꝝ dicere solet) positu
rú se nescias tan magis diceret q̄ minareť? Affuisses uriná mi Trebane. & eni Mathiolú
adeo iplicitú:ideo argumētis inuolurú cōspicati sumus. ut quæ decies antea dixisset: to
tiens eadē negare coactus in apertissimā cōtradictionē. Sed temere dixi cōtradictionem
quú eēnt fere decē:atq; in iocosam oium irrisionē deuiniret. Hoc.n. physici ac dialectici
ut ignē atq; aquā effugiunt:nihil apud illos turpius:nihil ignominiosius:nullú uerius ac
certius ignorātiæ signú q̄ sibiipsi differendo contradicere Quid hoc obsecro errore ma
nifestius? ꝓportionē quadruplā duplam eē ad duplam denegabat:rē me Hercule ridicu
lā. & dictu absurdissimā istabat Sulmōtinus:idq; p ꝓportionú pricipiú acerrime conten
debat. & cú efficacissimis rōnibus:tú dignis auctoritatibus nitebať:oēm. s. quantú ipe ac
cepi ꝓportionē:ex duabus ꝓportionib⁹ æqualibus iter se cōpositis ad utrāq; cōponentiú
eē duplam:cōpositam ex tribus:ad quālibet esse triplam:ex quattuor:quadruplā ex pari
iudicio deiceps:quæ cú negasset ille:oēs qui aderant (dico eruditos) risu emori uideban
tur. Rursus ꝓbante Sulmontino quæ ab illo p stultitiā negabanť:adeo consternatus est
Mathiolus ut ad iurgia cōtumeliāq; cōuersus:diceret pricipiú illud in honuomeris. sed
magis homogeneis. non aút in etherogeneis quæ physici appellant similia dissimiliaue
eē itelligendú:qđ quanta irrisione & rep̄hensione dignú censeri debeat:cú. P. Pergulēsi
eiusmodi reꝝ quantú ego audio pitissimo cōmunicabis:quáobrē Mathiolum in sacra
scholasticorú turba & reliqua ois frequentia clamabat. Quú aút & postridie eius diei:&
sæpe alias in angulis circulariter ut solēt disputādi grā cōuenissent:disperea nisi iplicit⁹
ille semp cōclusus:irrisus domum reuersus est. Iam uero honoris & cōcurrēdi despes in
mediú nō nisi q̄ rarissime prodit:oibus iam neglectui:oib⁹ cōtēptui est:neq; iniuria qui
alienos honores deturpare:bonos afficere ignominia. & optimum quēq; detractiōibus
ꝑsequi cōsueuerit. Iam caput ad cautes illisit:qualē obsecro Sulmontinú nostrú uirú ar
bitraris? quātæ gloriæ:cú regno nostro Neapolitano:tú reliquæ Italiæ futuꝝ. Sed quid

futurum:quũ iam ita eluceat.ita celeber ac notus oĩbus:ut etsi quottidie augeř:uix aliqd in eo splendoris(nã accessit ad cumulũ)augeri posse uideatur:quæ oia eam ob rem perscripsimus:ut si qui secus de illo sentiant aut:se hominẽ ignorare fateanť:aut puerissime iudicare:& seipsos temerariũ iudicium præstaturos intelligant. Est alioquin uir facetus: & ĩprimis perurbanus:epigrãmata sæpius a me cõtendit:dices qualia:ʼ Duo hæc ĩ præsentiarũ accipito quoꝝ alterum in Lesbiam potricem a me dum una heri iocaremur elicuit si modo is ego sum:a quo quicq̃ elicere possit. Alterum ad meã Syluiam pertinet. Lesbia defuncti faciem nisura mariscælari ĩ fondo fecerat urceoli. Inde mero plenum solo ut de pleuerat haustu:feci ait ut uideam cõiugis effigiem:hoc ad Lesbiam. Syluia cãpanus inter celeberrima nymphas. Hic iaceo caro contumulata uiro. campanus mecum iacet hic cui carminis artem. Et facile ingenium materiamq̃ dabam. Vita duos olim tenuit cõcordiuer una. Vna quoq̃ extinctos occulit urna duos:hoc ad Syluiam. Quorsum dices hæc ut intelligas si quid unq̃ litteraꝝ ad me daturus sis:non oẽm te operam perditurũ & me quanq̃ magis arduæ facultati ut phiæ:ut mathematicæ operã nauãtem: nõ tñ ab ista tua pingui Minerua. Sed ut iam ad me redeam. Est ne tibi cordi Campanũ tuũ nõ amicicia solũ. sed necessitudine. Sed si quid est etiã arctius cõplecti:ʼ atqui ut ego ꝓ te mihi respondeam. Quid nõ cordi:ʼ quæ te antea q̃ uidenm dilexerim: antea q̃ norim obseruauerim. Vale. Perusiæ idibus quintilibus. Campanus. suo. S.

n ON est quod succenseas nobis si aliquanto tardiusculi fuerimus ad rescribendum:multa fuere impedimento:cum q̃ infecta pace rari tabellarii inueniebãtur quibus litteras ad te dare potuissemus:tũ qm̃ adhuc pependimus. & diu q̃dem(ut opinor)pendebimus:nisi quid dii nos:& nostrã innocentiam prosperẽt: & Labatii nequissimi atq̃ ĩmanissimi uiri depresserint pfidiam:quæ me mirũ ĩmodũ defatigauit:distraxit & excruciauit:hic me tantisper demoratus est:quid nã negotii cũ illo:ʼ longũ est repetere oĩa. Attingã tñ rerũ summa(ut aiũt)fastigia Antonii auunculi mei eius q̃ supiorib' his diebus nõ sine oĩum nostrũ lachrymis migrauit e uita. Libros emere uolebã:ad qd me nõ tam ipsoꝝ cõmoditas q̃ religio quædã ĩpellebat. Iniquũ eni atq̃ infaustũ putabã nisi ad cõsanguineas manus deuenirent. Auia etiã id ipsum uehemẽter cupiebat:qd facerẽ:ʼ quanto magis cupiebã:tãto minus sperabã:uideo libros expositos:acceleratiõe nõ minus q̃ pecunia opus erat Labatium offendo: dico opus esse decẽ aureis dico etiã quare opus:cõceditur:nescias libẽs ne magis an mut⁹: ut q̃ facile se ostẽderet. nõ tam necessitudine q̃ pudore concedere:cui ego plurima bñficia pstitissem. Postridie uero quũ ad libros uenales accedo(plæriq̃ & meliores uenditi erãt)doleo uehemẽter negligentiã:simul atq̃ inopiã incusans q̃ nõ maturius cũ meo sobrino pepigissem. Labatio pecuniã restituo:ago grãs nõ mediocres. Mox renũciatũ est mihi Labatiũ dolo atq̃ astu libros mercatũ esse:dissimulasse ne ad aures meas res perueniret. Vide hoĩs nequitiã:nõ potui eqdẽ nõ molestissime ferre:hoiem adortus:dico rẽ idignã se: idignã me:indignã nostra quoq̃ amicicia fecisse:neq̃ iurgiis ultro citroq̃ pepcimus:at qui homo scelestissimus addo etiã uersutissimus Cãpane(inquit)nõne decẽ es aureos & qdem pbenigne a me hodie mutuatus:ʼ mutuatus inquã:bonus uir extẽplo litẽ ĩtẽdit:dicit diẽ pecuniã repetit:quã restituetã:neq̃ eni licebat ĩficiari qd essem palã apteq̃ cõfessus: neq̃ testes afferre q̃ restitutã pecuniã cõfirmassent. Siquidẽ nulli cũ redderem affuissent: iniurandũ illi cõmittendũ minime putaui:q̃ nec deos neq̃ hoĩes: neq̃ turpẽ dẽiq̃ existimationẽ uereř:quãobrem uereor ne sit illi ex integro psoluendũ:hoc me nõ modo ut ad te nõ uenirem:sed ut ne scriberem quidẽ effecit cũ primũ ab hac contentione me absoluero:istuc euolabo. Vale. Campanus. suo. S.

f EPE me hortatus es ut q̃ maturrime possem græcas lras addiscerem: id mihi solũ deesse dicẽs:quominus eẽm disertus atq̃ ĩprimis eruditus: qd eqdẽ cũ hortatu tuo:tũ meo etiã consilio diu antea fecissem si nacto preceptore ĩli cuisset:nõ q̃ discẽdi iã ætatẽ pterierim(tres eni & uiginti ãnos natus sum) Sed quia mirũ ĩmodũ ætas illa tenerior:ad rem oẽm aggrediendã psertim ad studia ualet. Nũc uero occasionẽ habemus nobis ultro delatã. Venit græcus qdã hõ: ex illa(ut aiunt)recentiore Achademia. q̃ quãta sit & græcaꝝ & latinaꝝ lraꝝ eruditione refertus:quãta etiã humanitate atq̃ prudẽtia ad te nõ pscriberẽ:nisi sperarem oia hæc ab aliis prope diem auditurũ. Cœpit me & quidẽ fideliter edocere:cuius disciplinis ob id q̃ maxĩe delector:q̃ græcus q̃ atthicus q̃ etiã Demetrius illustrẽ illã atq̃ excellentem antiquoꝝ græcoꝝ sapiẽtiã:mores:elegantiã uideř effingere. Platonẽ mediusfidius si hũc uideas magis

deas magis tñ si audias existimabis. Sed de eius laudibus alias accumulatius. Redeo iã ad id quod te uolebã. Habes libellum quendam græcum superioribus his diebus a te sũma cum diligentia transcriptum: ubi quantum a Martino accepi græca uocabula: latina absoluuntur hoc mihi uel maxime est opus: da operã ut non solum uerbis uidearis hortatus. sed te etiã sis futurus adiutor quamobrẽ ne pretereat qui e uestigio mittas. Constituueram Patauium ꝓficisci: tamen hic quem dixi Demetrius demorabitur Vale.

Campanus. suo. S.

h Ominẽ cauillatiorẽ te uidi neminẽ: mendatiorẽ quoq; neminẽ: addo etiã ĩmanẽ atq; crudelẽ. qui cum possis ad summũ me fastigiũ ꝓmouere: tã lente tam dure: tã deniq; ĩhumaniter mecũ agas: librũ habes græcũ: ut tu qdẽ ais inutilem: ut uero ipse arbitror longe utilissimũ diceres: licet ĩutilẽ: at cur trãscripseris qui nullã tibi utilitatẽ eẽt allaturus: dices aliquã. sed pparuã: sed ptenuem. sed pexiguam. Cur uero illa mihi perexigua denegaueris? uolui Theocritũ transcribebas: uolui hunc alium: erat ineptus. Etiam Saliuam tuam si uelim & ita erit insulsa. Quæ nam est ista inhumanitas: ita mihi illudis ita cauillaris: ac si longe tibi alienissimus essem: quum sim longe omniũ quos habeas cõiunctissimus. Doleo equidem uehementer te & mihi & tibi male consulere: mihi q non mature ut cupiebam græcas litteras uideor consecutus: tibi uero q aliquid impartire non potero si quando erimus una. Vide quantum sex septem ue diebus in græcia profecerim. Demetrius noster græco sermone tibi idest bonam ac fœlicem dicit actionẽ. Est eni ex animo tuus: neq; mirum quando est meus. Neq; est ille demetrius quem tu arbitraris. Solum iam hũc triennium migrauit in Italiam: quanq̃ est cum Theodoro ipso quem scribis arctissima familiaritate coniunctus nunq̃ tamen neq; tecum neq; cum Theodoro ipso Ionicum nauigauit: nunq̃ Siciliam appulit: sed plana ut aiunt terra quantũ itineris ratio pmittebat Athenis Romã profectus est: nescias fugiens magis futuram Constantinopolitanæ urbis & reliquæ græcie calamitatem: an præsentem imanemq; barbaroꝝ tyrannidem: quibus quot anni græci ut ipse refert nõ pauca uectigalia persoluebant. Placet illi hæc nostra hesperia: nec solũ regionem: sed homines etiã ipsos uehementer laudat: nescio tamen adulatione in quo morbo græcia q̃ maxime laborat: an potius ex conscientia laudet. Homo est quantæuis & grauitatis & auctoritatis: acutus disertus: copiosus: & quod me maxime delectat Platonis atq; Achademiæ acerrimus æmulator. Vale.

Campanus. suo. S.

a Vdio nõ frustra nauatam operã q Romam te contuleris: & me Hercule uehementer tum tibi tum ætati huic nostræ congratulor. Tibi q rem sueris dignam te ac tuis maioribus cõsecutus. ætati uero cum uideã uirtutẽ ac sapientiam nõ omnino cõtemptui datũ iri: sed bonos interdũ etsi non magnis: mediocribus tñ præmiis ornari. Tum uero ita te cõparato: ut nunq̃ dignitatẽ aliquam uideare consecutus etiam amplissimam: quin maiore semper atq; ampliore dignus habearis. Sic eni & te & donatorẽ a temeritatis iuditio uendicabis: ut nec tu indignus accipere: nec ille largiri temere uideatur. Scio nõ opus esse hortatiõibus: noui eni prudentiam & singularẽ modestiam tuam. Est illud tñ amiciciæ ꝓprium & charitatis: ut quẽq; maxime diligimus ita studiosissime moneamus: etiam si ne opus quidem ĩtelligamus. Sperabam te extemplo post ĩpetratam rem huc regressurũ: uerum frustra ut audio sperabam. Aiunt eni prope diẽ Neapolim profecturũ: non est quod te deterream. Sum eni ut id faceres frequẽter hortatus. Doleo tñ uehementer sublatam mihi esse occasionẽ ut id itineris tecũ una cõficerẽ: qd si memoria tenes pdiu antea cõstitueram: deos quæso & iter tibi & oĩa fortunent. Vale.

Campanus suo. S.

t Ota erras uia si res tuas cuiq; æque ac mihi curæ futuras existimes: nemo est me (dicam impudenter sed tñ uere) in colendis amicis obseruandisq; fidelior: quibus oĩbus si prosperam fœlicẽq; fortunam tibi longe prosperrimam ac fœlicissimam cupio: non q illos minus a te colendos existimem. Coluntur sane a me omnes & ꝓinde ac tu amanť quos semel mecũ amicicia deuinxi. Sed q rebus tuis & securius & liberius uti possim. Sunt illi plæriq; ad rem tenaciores neq; hæc propterea loquor: ut is sim qui utilitatem aliquam statuam in amicicia ꝓponendam. Equidem Philippum illum Macedonẽ hoc uel maxime odi q cæteris in rebus clarus ac præstans amicos sola ut aiũt utilitate colebat. Sed est libera quædam nec pscripta in amicicia mæta: ut si utilitatis causa nõ cõparenť amici: illam tñ quũ est opus non oĩno aspernemur neq; reiiciamus: qd etiã nõ quæsitũ plærũq; iudicať esse præstandũ. Vale

Campanus suo. S.

Edditæ sunt mihi iocũdissimæ lſæ tuæ:qbus petere uideris Sini ne hoc aĩo
quopiam ꝓfecturus.stolida me Hercule postulatio q̃si ad claudicantem ali
r quẽ istec pscripseris. Num cõsuetudinẽ ignoras meam: q fueris mecum tã
diuturno tpe uersatus. Nemo est alioꝝ pace dixerim me ambulantior : ne
mo uagus magis magisq̧ oberrans:nunc ad forũ:nunc ad phana. iterdum
ad agros accedo. Sæpe rætia ad uenandum. Sæpius hamos ad piscandum soleo portare.
Tu si sapis huc q̃ primum te confereas. Tunc enim nobis cõmodius consulemus. Credo
tamen me Patauium profecturum:dicis cupere te una mecum : nisi mihi sis futurus impe
dimento:facis impudenter:qui tantum mihi oblicias inhumanitatis:ut quos semp etiã
in piculo amicos habuerim eos me putes comites fastiditurũ:si uidebit̃ eũdũ nihil te co
mite iocundius:sin qd nõ magis opinor remanebimus:nihil te discipulo grati⁹. Tu si sta
tueris ut ais oĩbus mihi i rebus obtẽperare ad nos puola. Plures nã istic salaciũ hircoꝝ
greges q̃ hoium capita esse puto:qua ꝓpter cũ huc uenies ĩ Tybri prius te:terq̧:quaterq̧
lauato:ne nobis hircũ oboleas:dehinc lotus ac bñ olens ad suauissimũ familiariũ tuorũ
amplexum:iprimis tñ meum accedito. Vale Campanus suo. S. 12

X obitu parentis tuæ optimæ & spectarissimæ mulieris tantũ cœpi doloris
atq̧ angustiæ ut nõ minus lachrymaꝝ ipse profuderim q̃ tu q ea fueris orba
e tus. Cum q me pinde ac suos liberos diligebat:tũ q̧ molestias tuas atq̧ in
cõmoda ægre nõ secus ac mea fero. Verũm qd faciẽdum? æquo aĩo quæ a
diis ĩmortalibus agunt̃ accipe:patiq̧ debemus & quo sapiẽtior quisq̧ atq̧
prudentior eo uitæ huius imbecillitatẽ ac fortunæ ĩpetus patientius pferre debet. & suã
ut in prosperis secundisq̧ rebus:sic in aduersis dignitatem seruare:ne debilitari ac frangi
fortunæ ictibus uideatur:quãobrem te obsecro acerbitatẽ istã patiẽtia poti⁹ q̃ lachrymis
psequete. Quorum est mulieꝝ alteꝝ est alteꝝ uero sapientum. Et enim si oĩbus in rebus
uirtus q̃ maxime eluceat:In aduersis tñ multo clarius illa pspicitur aduersa sapiẽtes dũta
xat forti atq̧ inuicto aĩo recipiũt. Si modo illa aduersa dicẽda sunt quæ nobis a deo atq̧
a natura tanq̃ lege quadam inferuntur. Datum enim est ut moriamur oẽs:non a fortuna
aut casu quodam a diis in quoꝝ potestate sumus stabilitum. Quid plura tecum:qui lon
ge melius mihi ac cæteris consilium prestare:q̃ a nobis accipere posses. Vale.

Campanus. suo. S. 15

Valem uoluptatẽ ac læticiã Tantalum illum aduẽtu deoꝝ cœpisse ferũt: cũ
eius domum conuiuæ fere omnes accessissent:ea nos & si fas est dicere maio
q ri hodie affecti sumus. Cum. P. Cardinus germanus tuus uir oĩum hac tem
pestate doctissimns in paruã casellam meam accedere nõ sit dedignatus. Mi
ram humanitatem & mansuetudinem suam ostendere nobis uoluit:& uehe
mentem etiam amorem quo & ille & sui omnes in hanc nostram familiam afficiuntur.
Nam quod obsecro signum manifestius beniuolentiæ:quod apertius & simplicius amo
ris iudicium q̃ tantæ auctoritatis hominem conuiuã nobis accessisse. Visus est profecto
totã hanc domũ illustrare aduentu suo parietes mediusfidius tecta ipsa:pauimenta illius
aduentui congratulari:& gratias agere uidebantur:nihil nobis iocundius : nihil gratius
sua presentia offerri potuisset:cuius frugalitatem etsi sæpe alias mihi amplissimam persua
seram:hodie non potui nõ admirari. Carpere & luxuriam meam damnare uidebatur ni-
mis scilicet lautum parasse cõuiuium:quod etiam equidem uideri sibi aridum atq̧ illau-
tissimum existimabam. Gallinis quattuor octo quidem iquit homines accepisses. Quid
opus coturnicibus? quid turdis? quid auiculis aliis? cur tantus apparatus rerum? ut nesci
as succensuerit magis an reprehenderit comminatus:tamen se ne secundo quidem uen-
turum si tam lautus esse perseuerem. Quid tum si quando illum pducere ad me pores di-
cito paratos sibi caules & ne minutim quidem cæsos:paratas castaneas crudas:coctas ue:
& quod illum maiorem ĩmodum delectabit:cæpas oleo pipereq̧ conditas. Vale.

Campanus suo. S. 16

Vereris & me Hercule iniuria. Plurimas iam tibi litteras dedimus : sed eas tu
q quantum ex tuis epistolis percipere potuimus:aut non accepisti: aut (ut est in
genium tuum) accepisse dissimulas : grauem ne Hercule iacturam patimur si
non acceperis: Cũ q erãt pfaceiæ:& quæ mirũ ĩmodũ ab istis te illecebris atq̧
amoribus dehortarẽt̃. Tũ q nulla earũ apud me copia remãserit:qd ego nõ minus ægre
fero q̃ tu si quas parasti statuas amisisses. Si quidẽ non magis te atq̧ imaginẽ tuã statuæ
q̃ lſæ igeniũ meũ uident̃ effecturæ:ueræq̧ posteritatis ad memoriã cõparare:sed ille non
te magis q̃ artificẽ suũ cõmẽdabũt:hæ uni mihi:& quos ipse cõmẽdare uelĩ afferẽt apud
posteros

posteros ornamentum certissimum:tum ingenii:tum rerum meaꝝ testimonium futuræ Sed hæc satis de litteris. Verens ne mihi animo atq; memoria excideris:te stultum cur ita ueteris?quē ego supra oēs mortales amauerim:eum mea possem & memoria delere: praue ut uideo de me sentiis:qui tantā in me statuis inhumanitatē:tāq; detestabile flagitium obieceris:quos semel amicos & quos cōiunctissimos habuerim eos ex aīo tanq̄ picturā e tabula posse deradere. Nequiciā in hoc tuā ostēdere.& patefacere te uideris. Veteri enim prouerbio traditū est:quæ sibi quisq; ipse sentit:ea de cæteris suspiciat. Q̄ d nisi īgeniū tuū optimū sanctissimosq; mores:multis ī rebus satis cognitos habuissem:multa de re cogeter suspicari Gaudio Decanū extinctū:si tibi est cōmodo. Sin nihil profecerimus:quid habeā:quod illi⁹ morte:quāq̄ inimicissimi & hoīs gaudeā nequissimi equidē nō intelligo. Sic enim a natura sumus instituti:ut pietatē colamus & humanitatem atq; misericordiā.& quæ cæteris aīalibus inhibitæ sunt:lachrymas nobis natura ideo dedit: ut feritatē illis nobis uero humanitatē & mansuetudinē colendā ostēderet. P. uicinā scribis occidisse.& quod miserrimū atq; infœlicissimū putas:inter amātis oscula atq; amplexus expirasse:longe falleris opinione. Si quidē nō occidūt qui ita perire uoluerūt:ut animam nō desererēt quidē:sed amanti certissima fide cōmitterent. Nā si queadmodū præclare inquit Lucretius:amantes tot corpore in corpora migrare cupiant:eamq; ob rem osculādi:coeundiq; appetitus oriat:ut oculis aīam:corpus coitu ī rem transferamus amatam:quid illi fœlicius euenire potuisset:q̄ corpus in ulnis:aiam uero in amantis pectore fuisse reconditā. Si enim nō bonū id ē quod oīa appetūt:malū necesse ē appellet:qd oīa fugiunt. Solēt eni apud physicos p oppositas qualitates rerū cōtraria distingui. Occidere uero quū nemo rōnis pnceps desideret:cupiat:malū appellamus oportet:cum bonū minime dicendū:sit quod oēs abhorreant atq; formident. Migrationē uero amantis ī amatum utpote rem oibus:oī ui atq; studio appetitā nō modo bonū quidē:sed fœlicitatem ipsam:te præsertim iudice nūcupabimus:nō igitur qui ita fœliciter migrauit e uita:recte eū dicemus occidisse:quū illud me iudice fœlicissimū:hoc uero te auctore miserrimū & calamitosissimū uideat. Quæ quidē cōgruere inter se & cōuenire nullo modo pūt. Multos equidē memorare possem:q amore quodā ardētissimo uitā sua spōte finierūt:ut eos mortui sequerent quos amauerant. Quoꝝ aliquos etsi uidet ī epistola supuacuū:& eos te ignorare nō arbitror:adducere nō grauabor:ut aperte intelligas:nihil amantibus iocūdius atq; fœlicius euenire posse:nihilq; optatius q̄ uitā una cum iis agere:quos amauerūt Vel si uitā fata nō patiant una moriuel quod tu in fœlicitatē quandā appellas ī amātis gremio expirare. Cornelia sancta ipmis & præclara fœmina:ciuilium belloꝝ euentum Romæ quidē se mori multo tutior expectare potuisset:comitari tū Pompeū quē ardentissime amabat:per mille rerum picula maluit:q̄ sine illo secura domi remanere. Hysicrateā quoq; Mytridatis Ponthici coniugē:cum quo porro quadraginta ut ferūt āīs bellū uana fortuna gessit:semp maritū comitatā accepimus.& sese tonsis capillis & muliebribus uestimentis atq; habitu abiectis:equo armisq; assuefecisse:uictumq deinde uirū a Pompeo:p asperrimas regiones & efferatissimas gētes secuta:nō minorē uoluptatem ī postremis calamitatibus præbuit:quā accepit. M. Plautiū in Asiam Senatus ipeno traiectum profecturū Orestilla uxor est comes secuta:quæ cum Tarentum appulisset unde classem traiicere cōstituerant:graui morbo affecta decessit:ubi exanimatus Plautius inter plāctus atq; oscula ferro incumbēs:quia uiuā secū ferre nō poterat:mortuā deserere noluit:atq; eam obrem rogatus ut erat eodē in rogo ab amicis positus atq; crematus est:monumentumq; grecis litteris insculptum marmoreis:ut ingentē illius amorē testaret:græco uocabulo cōdiderūt. Portia Catonis filia post Bruti mortē auditā:quia ferrum sibi negabat ardentes carbones absorpsit:ut nescias Catonē pro libertate an pro amore Portia glorio sius occidisse. Cæterum Arthemisia Mausoli regis Cariæ uxor iuuenem psecuta uirum mortui ossa bibisse tradit:ut quia se uiuo frui nō posset:eā illi mortuo sepulturā donaret: qua nullā acceptiorē existimabat. Audiuisti Cleopatrā. M. Antonio ut in uita:sic etiā in morte comitē accessisse. Sigismundā(si uulgo credimus)id fecisse cōstat:quæ cum Guiscardū quendā:cuius mutuo amore tenebat:a pre iterfectū aiaduertisset ueneno accepto: uitā mortēq; trāsegit:prius tū obtestata parērē:ut ad funus una cū amāte sepeliri pateret Sed qd istis re denneo:quum poetaꝝ testimonia suppeditēt:q quātū ad amores attinet. Cæteris reꝝ scriptoribus sunt anteponēdi. Thisben Babiloniā scribit Naso eodē gladio fuisse uitā:quo Pyramus eius amator sese paulo añ cōfoderat deos deinde:ac parētes rogasse:ut eoꝝ quos certus amor quos hora nouissima uinxisset:ii eodē tumulo cōponerēt Leander Abideus quum ad Hero puellam natando traiiceret:deos imortales precabatur

ut eunti opem ferrent:redeuntē submergerent:quem turbulentissimis procellis obrutū. & in littore a Delphino ante suos oculos deportatum quum conspicaretur:ex altissima se fenestra precipitem deiecit:ut Leandro uel mortua iungeretur. Prætereo Laodemiam Prothesilai. Prætereo. Argiam Polinicis coniugem:quæ dulcissimam & suauissimam uitam esse duxerunt si mortuos uiros. & ipse quoq̧ mortuæ sequerentur. Phædram quoq̧ prætereamus:quæ quoniā uiuum Hyppolitum ad suum amorem trahere nō poterat:extinctum ac discreptum æquis sua morte uindicatum:ad inferos ꝓsecuta est. Credo equidem hæc tibi testimonia sufficere. Sed ne friuolæ tibi uideanť rationes meæ:addā aliud multo mea sententia efficacius. Stagnum est quoddam apud Litiam si uera canunt. & si credenda poetæ:cuius aquæ perlucidæ:solum limpidissimum nō cannæ in eo palustres: nō steriles & aquaricæ ulnæ:nō deniq̧ acuti ac flexuosi iunci uisunť:cui⁹ littus uiridi cespite. & mille coloribus herbis prætexitur:hoc Salmancis nympha incolebat:cuius studia erant:arcus tendere:non Dianam sequi:sed pectere capillos:sese ad speculum intueri:illo docente uultum componere:cingere caput floribus sertisq̧. & in perspicuo se stagno lauare. forte illuc Veneris ac Mercurii filius Hermofroditus se contulit:quem ubi Salmacis aspexit:blandis primum uerbis mox amplexibus adhortata est. & cum nec uerbis flectere nec amplexibus mansuefacere posset. Dii inquit qui loci huius potestatem:ac numen aquarum habetis:uos ego amans puella obtestor:uestrani opē imploro:ita iubeatis nos unum in corpus eademq̧ faciem coire ut nulla unq̄ dies illum a me deducat:nec illa me ab illo seiungat. Moti deinde Dii ita fore iusserunt:unum corpus una facies mansit Ioco sam me Hercule fabulam. Sed quæ altissimum sensum intra se latantem habere uideatur. Ostendit enim quandam amantium condirionem atq̧ naturam & passionem ut quēad modum Lucretius opinatur quod paulo ante memoraui transire in rem cupiant amatā: hoc Salmacis deos ac numina precabatur:quod uicina nostra prope consecuta tantū uidetur fœlicitatis adepta quantum nō defuit:ut in suum amorē anima & corpore immigraret. Quo circa minus culpandi uidenť illi qui si recte accipimus:ubi eoꝝ parentes & propinqui moriuntur:conuiuiū parare. & parentū corpora decocta:cōuiuis apponere dicuntur satius esse dicentes a filiis atq̧ affinibus aliis:q̄ a uermibus ac serpentibus parentes absumi. & eū in locum post mortē reponi quo nullū uiuentes chariorē habuerūt:quo fit ut uerū illud esse putem apud quasdā nationes:pulcherrimū amoris spectaculū esse:certissimūq̧ inditium beniuolētiæ:cum uxores in mortuoꝝ uiroꝝ rogos sponte se iniiciūt quæ uero id subterfugere ex uiris superstites esse uoluerunt:infames reliqua uita detestandæ habenť:uix secundis nuptiis dignæ iudicenť quæ uitā sine uiro q̄ uirū sine uita habere maluerunt. Habes ualidissimas ut opinor rationes:quibus non modo nō miserrimam esse Arginllam iudicare possis:sed per magnam potius fœlicitatem adeptam:quod in amantis gremio expirauerit. Vale.

Campanus suo. S.

c VR ego te ferreū:im anē:truculentū & si quid dici pōt crudelis nō appellem:⁹qui cum mille iam a me litteras acceperis:uel semel(nescimus qd cu rtaueris rescribendū)rescribere noluisti. Aues ubi cœperunt sibilis a nobis prouocatæ:nūc cantu suauissimo:nūc querulo murmure blandiunť. & aures nostras mira quadā & canora suauitate demulcēt. Pueri ēt quos bleso interdū alloquimur ore:risu quodā infantili nobis arridere:respondereq̧ uidenť. Tu aūt marpesiis cautibus:atq̧ ipso ferro durior:iam totiens a me litteris compellatus minime respondes. Vetus prouerbiū est. & multoꝝ cōsensu probatū. Neminē surdiorē esse q̄ qui audire dissimulat:ꝑfecto haud æquū facere uideris:q tam īhumaniter mecū agas. Scio te dictutū nullas unq̄ a me lrās accepisse. & cui tuas dare potuisses īuenisse neminem:aliis excusationibus causam tuam defendas oportet:uana excusandi ratio superextat:quo setius eo accumulatius rescribes. Vale.

Campanus suo. S.

n EREOR ne surdo fabulā decantauerim. Qui quū totiens iā ad te ꝑscripserim:hoc unū mihi ex tanta lrāꝝ copia cōsecutus uideor:ut quem antea longe mihi amicissimū existimabā:eum ita meis litteris exasperauerim ut factus Plane omniū inimicissimus uideatis. Multa equidem de nostra:mutua beniuolentia mihi persuaserā. Sed ea omnia quantū ad te attinet præter spem oēm euanuerūt. Nam si meæ tibi litteræ fastidio simulq̧ ludibrio fuere:quas ne hostes quidē despicere aut cōtemnere cōsueuerūt quid spei reliquū habendum in te putem equidē nō intelligo:quod nisi te uehemētissime diligerē:colerē:obseruarē. & inaudito quodam

dito quodā amore cōplecterer:iam pridē scribendi mihi modū finē& fecissem. Sed singularis mea in te charitas & beniuolentia nequaq̄ id passura uidebat̄. Spero te aliquādo & tarditatē istam tuam accusaturū:ueiectutūq;. & amorem in me tuū oī abiecta negligētia aliqñ propensius ostensurū:ut qui nō ignoras turpissimū esse in amore & beniuolentia superari. Non me latet te plurimis rerum domesticarū negociis impeditū:distentūq;. & in erudiendis adolescentibus occupatū:parum habere ocii ad me scribendū:quāq̄ nulla tā arcta loca. & tā angustæ fauces inueniunt̄ claudere latus ut in alterā partē colligēdi tui gratia flectere te nō possis:nunq̄ profecto tam īplicitū negotiis te arbitror:tanq̄ gerēdarū rerum studiis inuolutum:ut uel illud scribere nō possis Viuo:ualeo:saluto. D. Ortinus quo uterq; nostrum familiarissime utitur:rettulit te uehemēter cupere uideri Pliniū Dabimus operam ut in hoc satisfecisse nostræ amicitiæ uideatur. Vale.

Campanus suo. S. 19

VPIO ut nihil supra in istam tuā togatā Galliam me conferre:nō tam si dii me ament causa meatq̄ ut uicinior uobis factus. & cernere oculis Galie
c num meum possim. Et si quando opus etiam foret opitulari. Date omnes operam ut ueniam. Galienum meum tibi quanto maximo possum studio cōmendo. tabellarius uehementer instat. Vale.

Campanus suo. S. 20

VNC litterarū mearū latorē tantū tibi cōmendo:quātū aliquē nunq̄ antea cōmodauerim. Est enim & mihi & germano meo arctissima familiari
h tate beniuolentiaq; cōiunctus:hunc tu amplectior:deosculorq;. & operā tuā omnibus in rebus mea gratia pollicetor:amor in me tuus præcipuus semp est habitus & cognitus multis:da operā ut huic etiā tam benetam clarēq̄ cæteris inotescat:millies de me pcontator. Quid agā:ubi sim:qua ēt in rerū fortuna cōstitutus:rogato quid uelit:qua in re tuo illi auxilio opus sit. Postremo domum introducito:accipitoq; opipare:uides ut secure imperē que abs te uelim ipetrati:tu uero libere imperanti:liberius obsequare:ne quod turpissimum est uidearis in amicitia superari:uinci enim bello fortunæ:est amore aūt humanitatis. Vale.

Campanus suo. S. 21

CO Subinonensem nostrū queadmodū ipse scribis hortandū esse nō puto:neq; enim fieri posset arbitror:ut a suo tam p̄fecto quidē:honestoq; p
e posito pmutet̄:homo est sūmā fide & præcipua integritate uitæ:honorē cæteris rebus anteponit. Tum ipse hoc illi suadere nō audeo:etiā si auderem tantū psuadere nō possem:nā in rem turpē:nullis meis hortatiōibus flecteretur. De negocio meo scribis mihi Perieiune:sed nōdum tuæ diligentiæ diffido:da operā ne falso te putemus diligentē. Nescis quantæ sim futurus tibi uoluptati:si hinc me diualles. Galienum studiosius quā soleo:facio tibi cōmendatum. Vale.

Campanus suo. S. 22

ASTELLVTIVS & ad me & ad Sulmontinum līas dedit:oīa ferme istius gymnasii magnifica & præclara opera cōtinētes. & te me Hercule imprimis eruditū. Sed ego fidē illi adhibendā eē nō puto:noui altas dormitio
c nes tuas. nō noctu q̄ iterdiu longiores. Noui ociū nō philosophiæ:sed delitiis a te frequēter accōmodatū:quæ nullā mihi tuā eruditionē psuadēt. Credo illū uel a te ut ita scriberet subornatū:uel ut i falsā me cōiiceret uoluptatē. Alio testimonio opꝰ ē. Tuis līis nō magis crederē q̄ Castellutii:quē i laudādis amicis cōstat omniū esse mendacissimū. Famæ credendū est:quæ & in multorū ore uersat̄. & si uana est interdū:postremo qualis sit sese ipsa demonstrat:diu enim falsa perseuerare nō pōt Vale.

Campanus Galutio suo. S. 23

ERIOCVNDAE mihi fuerūt litteræ tuæ:cū qa nouā dignitatē:quādiu tu quidē optaueras cōtinebāt. Tum qm̄ nō oblitus beniuolentiæ nostræ
p participē eius me rei faciendū putasti:quod iudiciū amoris ē:nō pexigui: Quod igit̄ Decanatū adeptꝰ sis:tibi mihiq; cōgratulor. Sic enī statuo qd tibi boni maliq; eueniat:id identidem euenire mihi. Qd uero me feceris certiorē gratias habeo nō mediocres. Voluptatē enim cœpi quantā antea nunq̄:nō tā ex pñti cōmoditate:quæ & ipsa negligētia nō est:q̄ q adirū tibi ad altiorē dignitatis gradū uideo eē patū:qd me:officii ac potius amoris eē puto:magnopere te hortor:ut iis cōtētus

nō sis:sed ad maiorē te cōpares dignitatē:quā ita ut spero facillime cōsequeris:si quibus uestigiis iam pridem ut cœpisti iisdem per reliquū uitæ tempus ad uirtutem accedas. Pone tibi ante oculos eum uirum qui ex isto in quo tu nunc es loco deiectus:nō tam amisit dignitatem:q̄ illa se ostēdit indignum. Quid inter uirtutem ac uitium intersit facile discerni potest? Ille summa olim in dignitate cōstitutus:sua ignauia & turpitudine priuatus eiicitur. Tu uero nullam hactenus habens dignitatem:prudentia & integritate tua:i summo nunc fastigio collocatus. Memini hominē istum turbulentissimis semp contentiōibus & controuersiis agitantem multos in inuidiam sibi conflasse:atq̧ odium plurimorū:ut etiam præstantissimū ac sanctissimum ciuitatis nostræ antistitem ferre nō posset adeo sibi summa:infima uidebant. Sed quorsum euaserit uides. Tu uero Antistiti uelim tot adhæreas:quem tu si sapies:ut unicum habes dominū:ita eum unice obseruabis:hūc fautorem si habeas:nocere tibi poterit nemo. Et quod ait poeta tuus:Iniusta iusta habenda sunt quæ faciunt domini:quanq̄ nihil iniusti ab eo tibi uideo metuendum:hominē omniū quos unq̄ uiderim humanissimo atq̧ optimo:quem nō ambigo (si ut æquum est) colas atq̧ obserues:maximū tibi decus ac præsidium præstiturū. Si uero contempseris:non melius actum tecum q̄ cum aduersario tuo. Vale.

Campanus Venturæ suo. S.

GVIDVS tuus iam pridem amat Gratianam:eam quæ est apud Phanū Herculanū:nō mireris cur hæc ad te scribimus:nam & Guidus nō solus amores suos nobis colaudare:sed alienos etiā carpere consueuit. Gratianā suā omnibus forma & uenustate anteponens:illam tollebat in cœlum:illam loquebatur semp. & nunc uitam:nunc animā:nūc uoluptatem suam unicam appellebat. Amorem quidē dicebat esse mutuum:ut illa uirum alium amaret nemi nem. & ipse fœminas cæteras unius huius amorē cōtemneret:nullamq̧ præter hanc expeteret mulierem:non si cum Venere de forma & uenustate certaret:hoc nobis in uia:hanc in cōuiuiis inculcabat. Pridie uero quū apud Anthoniū nostrum cœnasset:opipare ac paulo plus baccho:ceteræq̧ incaluisset:ad suam rediit Gratianam. hic multo liberius prædicare amorem suū cœpit:ut libere loqui solent:quia a Libero patre liberant. Forte fortuna affuit Gētilis noster uir ut tute nosti perurbanus:qui quū sæpe decantatam Gratianæ fabulam diutius ferre nō posset. Heus inquit mi Guide grauida est an egrota Gratiana tua? respondenti grauidam:fateor inquit si ita est:amari te ab illa longe plurimum prægnātibus enim & egrotis ea insita est natura:ut homines cupiant altissimos:cibos uero appetant īmundissimos:ut carbones aliquādo comedere auidissime consueuerint:nā quæ etiā altera tam fœdum tamq̧ incultum & lutulentum hominem amare potuisset? pannis annisq̧ obsitum. & solius nasi affluentia diuitē. Sed ego stultior:qui tibi fidē censeam adhibendam:quem ne muscibula quidem posset amare:subiratus ille planum se facturum ait:quantum a sua Gratianella diligatur (sic illam tunc nescio an propter contentionem appellauit) si secum una nocte uellet accedere:quoniā interdiu nō auderet:dicūt noctem sequentem:tempus:locum constituunt. Prima fere uigilia:ortulum quendā Fano subiectum ingrediuntur:puellæ iam fenestris appropinquantes suspensis pedibus. & quasi ad trutinam exæquatis passibus incedebant. hic Guidus arrectis auribus primū sibilare:mox paulo pressius uocare. Gratianā. Screare demum ac tussire. & lapillos in fenestram puellæ coniicere:auditur interea nihil:ille discedendū censet:satis se percepisse quanta mendax homo in re persæpe nulla confingat:is adhuc paululū expectare iubet:Gratianā suam altiore iam uoce compellans. Tum demū fenestræ perexiguus quidā:sed frequens tamē crepitus subauditur:haud procul hinc laurus quædam opacissima mediū prope ortulum obumbrabat:hic Gentilem abdi q̄ occultissime iubet:ut & amantiū uerba posset. & a puella libere locutura nō cerneretur. Tum ille paulo proprius.

Campanus suo. S.

LITTERAS accepi tuas:quibus de calamitate regionis nostræ certior factus:nō potui non grauissime cōmoueri. Tam etsi plurimis ante diebus tantū prodigum parētis nostri litteris plenissime scriptis acceperam. Sed erant recentiora omnia:nec fortasse tam diligenter inuestigata. Vereor ne aliquod magnum malum uel regioni nostræ:uel quod nō minus dolendum esset:regionis principi portendatur. Dii res nostras aspiciant. Scio quā cupias scire quid agam quanq̄ ego nūc quidem nihil ago. nisi hoc sit aliquid agere:in summo luctu

grauissimaq̧

grauissimaq; acerbitate uersari. Nellus Balionius qui me unice diligebat:paucis exactis diebus migrauit e uita:nec sine meo magno & acerbo dolore migrauit:quo uiro nihil aetate nostra praeclarius. Cuius laudes ita funebri sum oratione complexus:ut mihi honorem illi gloriam pepererim sempiternam. hoc mense magis confectis itineribus:primum Aliquam:deinde Romam profectus triginta continuos dies:ne unam quidem horam quietis nactus sum. Roma rediens funere nondum celebrato:eã quã dixi orationem cõmendatoriam habui summoq; consensu auditorum omnium laudem sum amplissimam consecutus. Vale.

Campanus suo.S.

u IDEM hunc ad te uenientem:summa est mecum beniuolentia. Summa etiam familiaritate deuinctus:huic ego tantũ a meis(quũ dico a meis dico a te)auxilii atq; consilii praestari cupio:quantũ ab illis mihi maxima in necessitudine praestaretur:quẽ ipsa a primis ut ita dixerim incunabilis instituí & quantum ipsius passum est ingenium erudiui. & pro singulari eius modestia perinde ac tu tuos liberos amaui:cõmendo ergo hũc tibi atq; ita cõmendo ut uehementius cõmendare non possim. Tu ergo dabis operam ut neq; frustra se intelligat cõmendatum:neq; me sibi de nostra mutua beniuolentia esse mentitum. Vale.

Campanus suo.S.

i NVITVS me Hercule ad te scribo:cur ĩquis ĩuitus:qa litteras tuas aut nullas aut q̃ rarissimas accipio q̃ nisi Martinus iam totus ex arte atq; Achademia nostra calamũ chartamq; parasset:meq; toga acceptum scribere compulasset:has si dii me bene amẽt minime habuisses. Negocium tuũ quorsum euaserit paucis accipito. Ex Tuderto litteras accipimus:quibus renũciabat neminẽ apud eos conduci consuesse:nisi qui decennio antea gradum consecutus eẽt. idq; non cõsuetudine solum:sed etiam instituto cautũ esse. hoc aũt anno etiã si aetas gradusue impedimento nõ esset conducturos esse neminẽ. Siquidem Fulginatẽ quendã uirum ut ipsi aiunt natu grandem. & in modica facultate optime exercitatum antea conduxere:cuius industriam nõ minus experiunt̃ quã laudant atq; admirantur. Ego uero ut de his rebus certior factus ad te rescriberem:quendã conueni Tudertinũ scolasticum hominẽ quem ubi sum ea de re diligẽtissime percontatus: retulit nõ ea solum quae litteris enunciabant̃:sed uisus est maius quidam adiecisse:neminẽ qui per id temporis ante gradum consecutus nõ fuisset nõ solum nõ conduci:sed ne curas quidem suscipere:ac medicare apud eos posse:etiam si ciuis esse. Ex Tipherno nihil adhuc. Vale.

Campanus suo.S.

m AXIMO tibi cessisset honori:si quo tẽpore diu es mecũ uersatus:ad haec te humanitatis studia cõtulisses. Nihil domui tuae cõrigere potuisset post hominũ memoriã gloriosius. Sed quũ uideam tempus atq; operam pdidisse:paucis te admonere:hortanq; cõstitui:nec pati in hoc te diutius errore uersari. Tu si sapies epistolam meã aequo animo leges:quã quidẽ satis certe scio utilem tibi fore:iocundam uero nõ fore:ut usu euenire solet:nullam fere salutarem medicinam esse dulcem. Et enim cogitanti mihi mores tuos:eosq; saepe mecũ animo repetenti:absurdissimum uideri solet. & ab humanitate penitus alienum:te destitutis studiis litterarũ adeo temeritati ac stulticiae deditum esse ut in his omnẽ operã:studium:tempus:ocium consumas. Quid obsecro arbitraris homines claros efficere solere?nisi disciplinam atq; sciẽtiam. Caeterae & enim fortunae:aut igni possunt:aut aqua:aut bello:aut mille deniq; tempestatibus ĩmutari:uel eripi uel surripi facile possunt. Sola scientia nulla unq̃ tempestate mutabit̃:nulla in nullis studiis eripietur. Te foelicem:si scientiam cõsequeris:multis nunc ridiculo es atq; ludibrio:qbus si euaseris doctus eris:honori atq; formidini:diuites enim fieri pauperes facile queunt. Docti qui sunt:indocti nullo modo effici possunt. Diuitias diuites mille uix clauibus custodire satis queũt scientia uero tute sine omni claue seruatur. Diuitias si parentes habeas:tuas appellare non potes. Si fratrem opus ẽ cũ illo partiaris. Scientiam tibi si uendicabis propria erit:nõ cum fratribus:non cum parente cõmunicanda. Plura tibi scribenda statueram:sed quo minus id faciam:impedimento est festinatio tabellarii:alias scribemus uberius. Da operam ne ex eo genere animantiũ haberi possis:quae nõ nisi baculo ac uerberibus promouentur. Vale.

Campanus suo.S.

l ITTERE tuæ lætIcia me affecerũt icredibili:lætor quotiens aliq̃d ad me scribis. & ueheměter afficior:qđ tibi psuasum esse nõ dubito. Socerũ tuũ cui tu litteras ad me dederas:puto iã Neapolim puěisse:dedi ei litteras ad parětě:ac patruũ deferě das. Pecuniã a.N.Canino nõ putaui frustra postu landã:noui hoĩs īgeniũ & periculũ q̃ sæpissime feci:alias lati⁹ hæc & corã explicabimus. Latorě litteraꝝ tuaꝝ:quas ultimas accepi nõdũ uidi. detulit enim ad me Philippus familiaris meus. dixitq; tabellariũ nõ nisi cõuento me Aretiũ reuersurũ. Si qđ illi opus erit præstabo diligenter. de re tua nihil est actum. & tu me sæpe huc illuc pellis: ut animũ aliqua in re figere nõ possim. Retulit enim mihi socer tuus te q̃primũ in patriã rem ĩgratutum:a qua annis pœne quattuordecim abfuisti:quo circa fui paulo in ingrẽda re neglıgentior:tum q̃ ita mihi rettulit socer tuus:tum q̃ nihil tu mihi ultimis tuis in litteris prescripsisti. Vellem itaq; animũ tuum expedite undeq; patefaceres:ut quid essem facturus stabilitũ haberem. Spero nõ defuturam tibi fortunam tuam. Locum enim inueniemus & honori & utilitati nõ incõmodum. Vale.

Campanus suo. S.

n ISI te in meis summis grauissimisq; negotiis fautorem semp adiutoręq; perspexissem:maximam tuæ mihi litteræ admirationem attulissent:qbus adeo me acriter obiurgasti:ut a pristino me uiuendi more penitus reuocaueris. Sed cum mecũ illud cogito beniuolentiam in me tuam semp fuisse singularem:nõ secus obiurgationes tuas accipio q̃ a parentibus liberi con sueuerũt. Vetus enim prouerbiũ est:ut quisq; te maxime diligit ita studiosissime atq; acer rime reprehendit:castigat:admonet:uel ut nõ incedas in errorem:uel discedas si fortassis incideres. Hinc illud solet euenire:ut chari parentes quantumcumq; suos liberos uirtute præditos intueant:nunq̃ tñ ab acerrima quadã & continua obiurgatione desistant. & ꝑpetuo quasi latratu ꝑsequant. Quibus autẽ tu curæ nõ sis longe aliter facere solẽt:si quidem tam in bonis q̃ in malis actionibus bladient:quo genere hominũ nihil mea sentẽtia pũt esse peruersus. & a beniuolentia magis alienum:assentiendo enim ac blandiendo ex stultis(ut ait poeta)insanos faciunt:atq; dici uulgo solet Occidat ille catus qui tales porrigit ungues:ut uultus ungat:sed terga latẽtia punguat. Tua uero monita ab ardẽtissimo quodam amore proficiscunt quo & in me & in meos omnes esse:diu iam antea cõsueuisti:quo circa sedulo euitare post hac tuis præceptis obtemperans simul cum uita cõ mutas nõ solũ baculo ac uerberibus:sed quouis exiguo tui stimuli nutu ꝑmoueor. Vale.

Campanus Gilisorti Thesaurario seu questori Perusino.

c REDO renunciatã tibi rem nostrã plæbeis cõtentionibus impeditã heri uesperi nõ potuisse:multorũq; nobis suffragia defuisse. Homo male fortũatus apud plæbẽ:quid agam nescio? Vna spes est amor. & beniuolẽtia tua reliqua in incerto sunt omnia:nec dum satis de me habeo constitutã:multa me quominus hic maneam dehortant:gens imanis & gloriæ satis auida quidẽ:sed eaꝝ rerum contẽptrix:quibus gloria ipsa paratur. Negligentia præterea litteratum:nullam enim gentẽ uidisse me memini:adeo a bonis artibus studiisq; humanitatis abhorentẽ:quæ studia ut cætera nisi apud eos q̃ solent:quiq; sectentur prætio habe ri nõ solent. Quo circa statui si tibi uidebitur ex hoc loco tanq̃ e manifesta Barbarie demigrandum. Satis hic temporis ociiq; cõsumpsi:per exiguæ uirtutis meæ quæ potui spectacula exhibui:satis ut arbitror profectura si diligentem nacta fuissent atq; idoneum spectatorem. Sed quis apud cœcum arbitrũ de nigro candidoq; contendat? quæ pertinere ad me sum arbitratus:dedi operam ut etsi nõ quãto decuit at quanto potui studio uigilantiaq; peregerim:quæ uero ad fortunã spectant uiderint alii Cõtemnũt hi me nescio tamen an propter inopiam:ego uero ita me diuitem censeo ut eos omnes:fortunasq; eorum animi mei magnitudine roboreq; contemnã:sum enim quãtaculumq; rerum fortuna cõtentus laudis & gloriæ:quod ipse mihi nullius auxilio fretus præstare potui:habeo satis:cætera ut ipse mihi præstare non possum ita equidem illa nõ curo. Officii studiiq; mei esse putaui ut dignus aliqua in re efficeret cui essent præmia cõferenda aliorum culpa esto si nõn conferantur. Si probabis hanc meam abeundi sententiam nihil erit moræ Iam enim sarcinulas colligo:si fortasse paulisper expectandum esse uideatur. Disponam suppelectilem & pedem e medio iam calle referemus:nihil est enim in quo non tibi statuerim obtemperare:satis equidem amorem in me tuum beniuolentiamq; perspexi:satis

tibi curæ

tibi curæ fui:speroq; fore:sed aliis in locis opus est mei curam suscipias:uereor ne parum hic prodesse possis tanq̃ egroto diuerso ut dicitur in aere cōmorāti:uix ulla possunt medicamenta conferre:plenas fortasse desperatiōis litteras meas dices sum sint fiduciæ potius:scio enim mihi quocunq; ituro domos hospitiaq; parata qualia illis parari solét qui sua secum omnia ferant.& ubi uis orationem q̃ hic locum inuenturum. Vale.

Campanus eidem.S.

a VDIO & quidem a multis orationem meam uehementer a te cōmendatam:tum copia multarū rerum quas sparsas lateq; disseminatas māu quasi in aream uideor congessisse:tum etiam ornatu & uarietate dicendi.Ego uero iuditium tuum nō probo solū:sed adeo pergrate periocundeq; accipio ut nullā ex eo maiorē ī omni uita cœperim uoluptatē.Laudari enim natura cupimus omnes:sed eam demum præcipuam laudem.gloriamq; amplissimā iudicamus quū ab optimis boni.& docti a doctissimis cōmendantur.Vulgus enim quid cōmendet ignorat:cuius iuditium etsi sæpe nō est contemnendum:tū maxime probandum optandumq; uidetur cum nō opinione dictum sua:sed sapientissimorū hominum consensu trahitur ad iudicandum:quod mihi nō sine magna lætitia uideo cōtigisse:oēs enim in cœlum me tollunt.& maximas atq; amplissimis laudibus prosequunt:a quibus si rationem petere liceret:cur ita me laudent nō dubito responsurosquoniā a te sentiāt fuisse laudatum.Gratias itaq; tibi habeo imortales:qui & me cōmendasti uehementer.& ut a cæteris identidem cōmendaret effecisti. Vale.

Campanus Simoni Philippo philosopho suo.S.

m ORITVRVM ais risu fuisse Democritum si hæc tanta & tam quottidiana nostrorum temporū delyramēta uidisset.Ego uero cum quo stulticiæ uentum sit cogito nō sic existimo:sed fuisse illum si forte reuiuisceret oībus diuersi ludibrioq; futurum iocorumq; nobis materiam præbiturū qp pe qui nō solum stulticia & temeritate nostra contenti nō sumus.sed prudentiam quoq; si qui prudentes sint:sapientiamq; cōtemnimus.& quorum ueteri debemus auctoritatem præsentiam irridemus. Vale.

Campanus Tarquinio Pirinello suo.S.

e CQVID agis tu mi suauissime Tarquini?Et qd Pirinellus meus:satis ne lens recte?cupido id equidem uehemēter.Tuam enim ualitudinē longe si diu me bene ament pluris facio atq; antepono meæ:sedet mihi in animo sedebitq; semper iocundissima memoria uirtutis tuæ.Sedet amor & beniuolentia nostra singulari uirtute & ꝓbitate cōflata.Sedēt mores facillimi atq; optimi:nec ulla unq̃ temporis uetustate delebunt.Dii modo superstitē te esse meq; ad senectam uenire patiantur:multa futura qdē quibus aperte queas animū in te meū & amorem diligentiamq; perspicere:dii te perbegnine prospereq; fortunent:nihil ꝑfecto gratius mihi esse posset q̃ aliquam nobis dari occasionem ut omnes pro te fortunas:honorem:dignitatem exponem:capitisq; periculum adire liceret:sunt hæc magna quidem sed multo sane minima iudicanda:si ad tua in me maxima atq; amplissima beneficia cōferantur.Habeo gratias diis imortalibus qui tanta nos amicicia deuinctos esse uoluerūt cuius ipse cogitatione sic afficior ut & ego litteris explicare non facile possim.& tibi sit diu ātea persuasum.Cura igitur mi Tarquini ualitudinem & quū nactus eris occasionē de omnibus tuis rebus facito me certiorem:scio tibi nō deesse tabellarios per quos id facere q̃ sæpissime possis:nihil erit mihi in tanta præsertim aeris tēpestate iocūdius. Vale.

Campanus Americo Campano suo.S.

s CRIPSI ad te superioribus diebus ut si quid istic suspitiōis aut metus haberetis:huc ad nos q̃ primum ires:conductam tibi domum non exiguā: sed hyantem ac semi dirutā ut sunt hic ferme omens magna sui parte con cussæ atq; deiectæ.& cum paucitate hominū tum ipsa uetustate cōlumptæ Nūc uero mutata sententia paulisper etiam tibi censeo expectandum.Est hic oppidum Zocchum ducentis passibus procul:ad quod cum primū ista lues hanc nostram Vrbem inuasisset:aliquot Perusini uitandæ pestis gratia confugerunt:sed ea fuga ut mihi quidem uisa est admodum sera:nō multum salutaris fuit.Mortui sunt una in familia pueri duo qui cum uesperi cōcessissent posteri die morbo confecti perierunt:nuereor ne ista cōtagio in plures ac latius peruageturisitq; nobis nécesse ex hoc etiam loco demigrare:sic sunt fata nostra quinquies iam mutate sedē locum tutum ac salubrem iue-

nire nõ possumus. Fortunati tñ q̃ ex oppidis in oppida continua tempestate iactati plus timoris q̃ aut periculi aut incõmodi subienimus:quo iam icerti deserimur:quo fugiemus gentium:oppida si qua sunt finitima aut ipsa malignitate sui cœli:aut alioꝝ ꝓpinquitate tabuerunt:in longinqua uero nec accedere cum tanta familiæ sarcina ualemus:neq; si accedamus peregrini ac incogniti recipiemur:adeo hoc tẽpore sibi quisq; timet:ut homines ab hominibus:amici ab amicis interdum etiã a parentibus liberi deserant. Proinde cauendũ nobis mi Americe etiã atq; etiã censeo:nõ ut mortem timeamus:quæ tamẽ omni est conatu mea quidẽ sententia fugiendo:uerum ne in eũ incidamus morbũ quo deserti ac derelicti cogamur mori:alii hoc tẽpore inopia destituti:alii insepulti:multi ẽt uiui sepulti moriunt. Audio tantã hoc nouo lunæ ambitu stragem Perusiæ fieri:ut quotidie sexageni septuageni ue homines efferant:quoꝝ alii septima die:multi quarta:plærisq; secũda:nõnulli statim morbi aduentu moriũt. Turba omnis perterrita fugiẽdiq; impedita:in templis deorum misera atq; afflicta lamentat:diuinaq; implorans opem:mœrens ac tacita futuram iam iam mortẽ expectat. Hic filios luget:ille parentẽ conclamat:alius fratrem sororemq; desiderat:multi ad uxores maritosq; suspirant:icredibile dictũ ẽ q̃ multæ quanq; uariæ lugendi species prædicent. Ferunt uniuersam ciuitatem squalidã:miserabileq; uideri:uestes pullas:comas incultas atq; impexas cerni:undiq; gemitus:ac lamentationes nocturnas diurnasq; audiri:omnibus in locis luctuosissimã atq; obscurissimam faciem apparere:nos miseros qui tam procul a patria in hanc pestilentissimam & periculosissimam incidimus tempestatẽ:totis igit uiribus nobis est enitendũ ut uelis remisq; incumbentes:tandem incolumes redeamus:nec tam æstuosis procellosisq; fluctibus obruamur:quod una uia efficere poterim' si nec ita timebimus ut metu ipso cõficiamur:nec ita securi simus ut incauti atq; improuisi in id quod timemus incidamus. Alatos hoc tẽpore esse oportet:quacũq; salutaris aura nos euocat:aut deseret:illo statim est euolandum:nec expectandus impetus in nobis quem alii substinere sine certissima morte nõ possunt. Vale & tui curam diligenter habe.

Campanus Americo Campano suo. S.

l ITTERRAS tuas accæpi:tabellariũ cui dederas nõ uidi:si statĩ nõ responderim oẽm in illũ culpã refundendã putato. Post illud tempus uariæ me curæ res impedierũt:nec habui cui litteras ad te dare potuissem:nũc fidelem nactus delatorẽ uolui te de rebus meis oĩbus quo ĩ statu essent certiorẽ facere. Quod oĩum primũ atq; optimũ diis gratias bñ ualeo. Si qd habeo molestiæ.id æquissimo fero aĩo:nã hæc fuga tã grauis tã laboriosa tã deniq; diuturna & si mihi molestissima fuit q̃ amicis atq; urbe carere:sine sũmo aĩ dolore non potui:fuit tñ usq; ad hanc diẽ salutis:dii nos dies non minus sospites atq; incolumes tueantur. Ex Neapoli Nicolaæ Mariæ optimi & clarissimi uiri ornatissimiq; militis litteras habui:fuerũt illæ mihi multis iustis de causis acceptatissimæ atq; gratissimæ:sed hoc quidẽ longe gratiores q̃ parẽtis atq; oĩum ꝓpinquoꝝ ꝓsperũ statũ:bonã ualitudinẽ cõtinebãt:nã ãtea uiuerẽt illi necne nõ plane cõpertũ habebã:qd q̃ ægere molesteq; ferrẽ potes existimare:nũc ei' ipsæ lĩæ oẽm ĩ aĩo meo molestiã:oẽm egritudinẽ absterserũt. de re mea nihil actũ:nã ista quinquẽnalia comitia ꝓpter hanc acerbissimã pniciosissimãq; pestẽ hactenus haberi nequierũt:spero q̃ primũ pestis cessauerit bonã me operã nauaturum:eos q; etsi nullã ob rem aliã:mea tñ de causa ituros in suffragia ac rem ipsam ex sñia cõfecturos:interea pendendum nobis est:& quæ rerũ euẽta sequant forti magno & cõstãti aĩo expectãdũ:qui Perusia ueniũt bonã præ se spẽ uident ferre:nã & cadũt iã pauci. & ex his plærisq; pristino superato morbo sanant:quib' signis adducti medici finẽ iã huic cladi portẽdi uolũt:reditũq; nobis ad paucos dies tutissimũ pollicent:qui ẽt si hodie futurus eẽt:qd desiderii ẽ nostri q̃ tardissime esse uideret. nũc plane itelligo q̃ habeat suauitatis frequẽtia hoĩum:quã id ẽt uoluptatis cõsuetudo cõiunctissimoꝝ amicoꝝ. Tu mi Americe ualitudinẽ diligentissime cura ut tandẽ ad cœtus illos urbanos:iocũdissimasq; societates nostras ex hoc solitudinis scopulo tuti saluiq; deuehamur. Vale & Adorardũ nostrũ saluũ esse iube:quẽ spero ad paucos dies cõuenite unaq; in urbe cõmorari. Iterũ Vale.

Campanus Ioanni Baptistæ Alfano suo. S.

l ITTERIS tuis lectis:hoĩum quẽ tu mihi tam magno studio cõmendas:primũ bono aĩo eẽ iussum domo excepi:mox pulso metu:meaq; fide interposita ad ãtistitẽ itroduxi:cũ quo plura locut' sic oẽm illi' iracũdiã furorẽq; restrixi ut & ego aliqd apud eũ põderis habere & tuæ lĩæ apud me plurimũ posse uiderentur

uiderentur:aliqua plenius a delatore ipso cognosces omnia. Vale. & si quid prætereа fa cere me hac in te uelis rescribe.

Campanus Carolo Fortebraccio Imperatori.S.

m Itto ad te parentem tuum:non liniamenta solum atq; articulos qualis e pictorum manibus prodire solet effigentem. sed loquentem: pugnātem & nunc tandem excitatum ab inferis in hanc demum ad te lucem exeūtem. Amplissimum profecto munus quo quidem ornatius fortasse: certe maius nec ipse tibi dare:nec tu a quoq; accipere potuisses. Nam de tuis gestis quāq; magna sunt post te qui erunt superstites iudicabunt. Viuenti raro gloria sine adulatione aut inuidia contingit:morienti neq; inuidet unq̄:nec oculi assentantium un guibus effodiuntur. Tu modo initere ut sacis parentis tui uestigiis:non deerunt qui effu gere tecum caducam mortalitatē conabuntur. Quod ego mihi cum parente tuo spero se cisse:ut pari cursu ille gestorum: scriptorum ipse contendisse ad imortalitatis spē uideamur. Qua in re quum non nihil mihi fortasse debeas: plus tamen Petroianni nostro tui nominis ac generis amantissimo debebis. Ille me ut hoc scribendi munus susciperē hortatus est:ille cuncta ut explorata nobis compertaq; forent indagauit. Iacenteq; parētem tuum & iam multos exemptum annos:suis una mecum manibus excitauit. Tu uero hāc epistolam simul cum opere transcribendam nemini dabis:ne quod ipsi non fecimus nimis amice scripsisse historiam uideamur. Vale.

Campanus Oddoni suo.S

f Ateor hoīem me esse fortunatū:qui quū ineptiolas meas ad charissimum ducem Carolū Fortebraciū destino iudicem te habiturus sum:cuius iudi cio reprehendi res meas q̄ alioꝝ laudati malim. Spero te id ipnmis cogitaturum:non oēs senecas esse posse. & si quid est in me uel artis uel igenii: te tanq̄ Rosium e sūmo theatro primā hanc meam actiunculā: spectaturū puerillem illam quidem. sed hoc magis uenia dignam iudicandam:quia puerilem: qua in re quanto potui studio conatus sum sic seruare historiæ dignitatem ut magnitudinē gestarum reꝝ orationis amplitudinem accōmodarem. Et quæ magnificentius gesta forent:ea & grauius & illustrius explicarentur:cætera pressius iacerent. Oratiōes ēt plenas spiculis non illis oratoriis atq; forensibus. sed quibꝰ historia tanq̄ in acie cōmunis uti cō sueuit. Sed quid hæc tecum? uide: corrige:emenda. & Campani tui sic tuere dignitatem ut e tuis manibus & laudatus & emendatus exeam. Vale.

Campanus Luceñ suo.S.

c Vt tardior q̄ eram pollicitus redierim quibus etiam tempestatibus agitatus fuerim plenius audies quum erimus una:mare mihi molestum fuit:ter ræ iocundissimæ:ne putes aut Cæsarem quum e Gallia rediret:aut Gentilem nostrum tunc cum per urbes ductabat exercitum magnificentius a quoq̄ exceptos esse q̄ ego sum a Sigismundo Malatesta pricipum omnium quos uiderim:quos audierim:quos legerim liberalissimo. De his etiam coram:hoc adiecerim:non magis Ciceronem Italiæ humeris reportatum Romam q̄ me aliena crumena toto hoc terrestri itinere substentatum. Vidisses utinam Campanum tuum inermem illum quidem. sed armatorum militum caterua stipatum:per Appenini iuga incedere. & sese tuto grassatorum insidiis obuium dare:sed hæc etiam coram. Tum qua lætitia Perusiæ acceptus fuerim:hoc quoq; coram:tu modo si coram audire hæc omnia uoles:fac te lætum:fac dominum non iratum inueniam:nihil erit coram:si ruga certaueris: nosti probe q̄ sim eritio persimilis. Blandiēti lenem me compositūq; præbeo:iratis & in clamantibus cristosus:spiculosusq; occurro:sic ursi quibus ego non minus sum hirsutus facere consueuerunt:proinde iam nunc para mihi festiuissimam frontem qualis Campanum tuum deceat hominum qui uiuant omnium festiuissimū:hic tabellarius quia terra proficiscitur facile me ante uertit:ipse nauali itinere primū Ferrariam ad meū librum reci piendum:mox Mantuam ad te contendā:itum uere nates. & equo defessus:ad undas cō fugio:tunio est durior an uomitus? fuit hæc mihi ꝓfectio multis quidem de causis q̄ gratissima:hoc tamen multo gratior:q; me totum quasi ad speculum circūspexi:expertus quā ti me homines facerent ad quos nominis mei uel notitia uel fama peruenerit:cur hæc in quis ad me ut tu quoq; in me excipiendo fias consideratior: homines enim exemplo ut boues fune. ut tractu formicæ trahuntur:permagni refert qua me opinione esse apud cæteros putes:si mihi credas homo sum:quantouis honore:quantauis auctoritate dignissimus:si non credas tua pertinatia non meo testimonio laborabis. Vale.

IOANNIS ANTHONII CAMPANI EPISCOPI INTERAMNIEN. APRVTINI EPISTOLARVM LIBER TERTIVS.

Campanus Cardinali Papień. S.

S Cio te plurimum admirationis ex mea temeritate susceptorum qui cum nullo unq̃ tecum officio deuinctus fuerim. & uiderim te nunq̃ ausus sim tamen rem a te grauem & perdifficilem postulare sed ego aliam rationem putaui: si quidem hominem te esse scio atq; eum homiem qui nihil a te humanitatis existimes alienum. Tum est nobis mortalibus natura isitum ut quos nũq̃ uidimus: ipsa tamen impulsi humanitate diligamus: quæ res ut ad te scriberem utq; meme ipsum cõmendarem effecit: eodem accedit præstantissima uirtus tua: cuius tam incredibilis fama p crebuit ut summã in te amplissimãq; spem iure mihi uidear collocasse: pauci enim mortalium sunt: qui in summo ipsi statu & fortuna constituti cæteros præsertim inopes atq; imbecilles fouere: excitare: & in rebus difficillimis opem ferre soleant. Ex quo genere hominum si qui fortasse reperiantur hi non cum hominibus conferendi sunt. sed cum diis potius imortalibus comparandi: quorũ illud est proprium & sempiternum omni generi animantium præstare & conferre beneficia: quo fit ut ad eos uel deos uel homines in nostris necessitudinibus confugiamus: quos maxime sciamus eẽ beneficos. Ego uero cũ tuam ingentem beneficentiam: singularẽq; liberalitatem intellexerim: ad te tanq̃ ad deũ aliquem præsentem & beneficum confugiendum pataui. Quod autem te mea causa facere uelim paucis aperiam Ego ab ineunte ætate mea quæ iam septimum & uigesimum attingit annum: in his liberalium artium studiis uersatus sum: in hisq; omne meum tempus studiumq; consumpsi: quibus in rebus si parum profecerim: natura mihi fortasse defuit: uigilantia certe non defuit: finem potro studiorum meorum eum mihi proposui ut si quid unq̃ consecutus facultaris forem: aliquam ecclesiasticum principẽ me conferrem: uitamq; illi meam omnem deuouerem: nunc quum creari sint Cardinales tres: nactus mihi uideor occasionem propositi perficiendi: quod tamen fieri posse sine tua intercessione non arbitror. Tu uelim apud aliquem eorũ: tuis me manibus colloces: & si fieri possit apud iuniorem Pontificis nepotem: nam & ætas est ut facile ad beniuolentiam flecti augeriq; possit: & est meus erga illum animus: nescio quo pacto propensior: non dubito bonam te operam nauaturum locumq; mihi q̃ aptissimum & cõmodissimum & inuentione tua dignum inuenturum: q; si me hoc imortali affices beneficio: primũ officio fungeris tuo qui bonis omnibus benefacere consueuisti: deinde me nisi sim ingratissimus tuum efficies: nihil homini gloriosius esse potest q̃ qui humiles abiectiq; sint subleuare atq; ornare: eosq; non adulatione fortunæ. sed proprio beneficio suos facere.

Campanus Ioannis Baptistæ Crispolto. S.

P Lane intelligis q̃ parum me ames: ad quem tam raro scribis: q; dii te: sed taceo: nolo enim mellli meo male dicere: nescis ut uideo q̃ alte mihi inside as animo: non dubito q; respondeas esse occupatum: non dari occasionẽ: deesse tabellario: friuola hæc omnia & plus q̃ trita: aliis te rationibus excuses oportet: sit quo modo? si quotiens potueris non scripseris: totiẽs quũ non possis scribas fieri hoc inquis non potest: at illud fieri non debuit: uides ut facile cadis in plagas: expecta litem cum rediero: para tibi singraphum excusatorium: qui si causa excides pugnis te torũ exossabo. Ventura nondum rediit. Lustrabit orbem uno orbis extremo angulo. & tamen cum redierit quæ hominis est uanitas noua lingua non noua ueste. Barbatus ex occulto se nobis ostendet: fortasse unde hoc sciam quæris: nihil habeo compertum nisi quia scio omnia illi placent quæ sordeant nobis: excucior desiderio uidendi hominis: non tamen magis q̃ tui amplectendi. Amo familiam tuam quanta est totam: nec ita ut sit paulo familiarius amo. nam & multa extant uestra in me beneficia. & ego quia par pari referre non potui: animo fui semper erga uos propensissimo: ingratus igitur dicendus ego minime? satis enim refert: qui etsi non refert quia non potest: cupit tamen referre si possit. Sed cupis fortasse scire quid ego: equidem uiuam an mortuus sim nescio tot albentes equi phaleratæ mulæ: tot & tam longæ togarum caudæ: tot deniq; præter cursitantes: prærerq; uolitantes sacerdotes: me mihi eripiunt ut quid uideam aut ubi sim nesciam. Vale.

Campanus

Campanus Carolo Fortebracio.S.

n On mediocri sum affectus lætitia:qui uiderim eum te esse qui fueras:nec amorem in me tuum aliqua ex parte imminutum:quod plærisq; usu solet euenire ut præsentia duntaxat:amicorum incalescaut: frigeant absentia. Ego uero mi Carole sic uelim tibi habeas persuasum:neq; uinci mea q̃cq̃ beniuolentia posset:neq; eos qui se mihi cõmiserunt nulla unq̃ tempestate deserturum:maxime te cuius animum multis uariisq; periculis sum expertus: & quasi ad speculum introspexi totum. Vtinam eo in statu aliquando futuri simus ut intellgere possis,semper te mihi supra q̃ litteris demonstrari queat fuisse gratissimum altissimeq; in sedisse animo. Nunc quod reliquum est te magnopere hortor oroq; in ciuilibus studiis ardentissime incumbas.ut dignus possis euadere:cuius curam & ego geram & optimus quisq; suscipiat.quod nostri erit officii cum primum ætatis ac disciplinæ ratio patie? dignum te ac familia locum perquiremus:interea scribe ad me q̃ sæpissime:facies rem ut tibi non inutilem ita mihi iocundissimam:nam tu exercendo igenium excoles & ipse nõ exiguam tanquã ex sæmente mea capiam uoluptatem.

Campanus Sigismundo principi Ariminen̄.S.

m Agna fuit de rebus Italiæ concertatio cum magna pars eorum qui pacẽ q̃ bellum malunt:impetum externarum gentium:irruptionem in Italiam molestissime ferre uidentur:reliqui erant quorum uoluntas a tuis reb⁹ abhorreret:hi causam quidem omnem huius belli in te reiiciebant:uerũ idignum esse confitebantur te qui semper a Barbaris Italiã defendisses a Barbarica gente oppressum ab Italicis omnibus esse destitutum: sic partim nepharium hoc esse bellum:partim iustis de causis susceptum ut cuiusq; erat studium contendebant omnes:tamen in hoc conueniebant ut ingratam cũ reliquam Italiam tum maxime Hetruriam iudicarent quã tu capitis periculis defendens tonens ab hostium manibus eripuisses Nec defuere qui absentis dignitatem de causa belli acerrime tuerentur:horũ princeps fuit Vrsatius quem nostiaut si non nosses cognoscendus tibi uel hoc uno beneficio uidet etiam q; in tanto cœtu non hominum solum.sed diuersarum nationum & gentiũ te defendit:rarum exemplũ charitatis quem nulla in re inuenias:nihil unquã contuleris ornamenti:eum se tibi in tanta præsertim acerbitate rerum præstitisse defensorẽ quod eo mirabilius uideri potuerit:cũ nihil tam leue nihil tam inconstans sit & mutabile q̃ ai mortalium in uarietate fortunæ. Feruntur.n.plærũq; non quo cursus honestatis & officii inuitet.sed quo secundo flatu uentorum:tempestatũq; rapiuntur:sic non diligimus qui sunt diligendi.sed quorum status paulo firmior uideatur:uariat fortuna mores cũ contra potius mores fortunam deberent:uide ergo quantum Vrsatio debeas ne in tantis quidem bellorum procellis partes tuas quas fortasse nuuquã susceperit deserenti eius oratio tota fuit contentiosa ut non uerba modo defensioni tuæ.sed quod ardentius fuit ẽt animum atq; spiritum accõmodaret:nec uentus est grauissimam regis offensionem subire cum & illum Barbarum quotiens in eius mentionem incideretur appellaret:& tyrãnidem obiicere quidem non illam cruentam.sed quæ est in depopulatione pecuniarum minus acerbam fortasse.sed hoc turpiorem quoniam non inimicis:non metu insidiarum . sed quæ turpissima est regibus:auaricia inducitur ad iniuriam inferendam.

Campanus Cardinali Papien̄.S.

f Ortunæ ego acerbitatem an tu importunam meam tẽperitatẽ accuses illa me quasi in angulo deprehẽdit ut pedem referre non possim:& ego tibi molestior sum q̃ occupationes tuæ.uel mei ratio patiat:ego hodie con scendam nauiculum:idest primũ Ariminũ mari:mox deinde Perusiam ꝑfecturus:quid autem facturus ex Gilisorte utriusq; nostrũ amantissimo poteris intelligere cũ eo priusquã Mantua discederẽ rem oẽm cõmunicaui:nõ te latet quãta sit pendentis animi expectatio:cuperem si quid in rem meam ægeris : eius me ut faceres:tuis aut uerbis aut si fieri possit ẽt litteris certiorem non dubito quin tota expanderis uela si modo occasio non defuerit ad me Pontifici cõmendandũ.sed eam occasionẽ nactus sis:nec ne idest quod scire uehementer cupio:erunt mihi tuæ litteræ acre incitamentum:non solum ad maturandum reditum.sed ẽt ad spem atq; aĩum confirmandũ : tu si deficias actũ de me est:nã cæteri uel non possunt auxilium ferre : uel si possunt quid sit in me dignum auxilio non cognoscunt:sic fit ut partim iudirio carent:partim quod animo sentiunt:re tamen illud præstare non possint:utrunq; tibi tua uirtus dedit ut iudicare de me q̃ uerissime.& opere iudicium confirmare q̃ amplissime queas.

Campanus Sigismundo principi.S.

q Væ prima data est occasio scribēdi non putaui cōmittendū: ut quē mihi forte amicū parassem:eū parū officio non cōseruarē. Nam & tu hoc abeunti mihi munus iniunxeras.ut ad te q̄ sæpissime scriberē.& ego id ipri.nus existimo ad uerā amicitiā prinere:ut fallamus absēnam & quid agamus:ubi gentiū simus:quia pñtia non daf qd ꝓximū est l'ris itelligamus qui etsi nihil habui qd eēt ad te eum dignitate scribendum:malui tñ reꝝ exiguitatem q̄ meū erga te officiū accusares:quāquā pscribere possim tibi quantum ex hac infestissima mea peregrinatione capiam molestiæ:cū qd graue est hoī ocioso & apte studiū profitenti:supuacuis laboribus ætatē terere:tū partim ꝓpter nostrū sangarione ipsa graue atq̄ in quietum ē:ptim q̄ p ea loca discurrit:quib' nihil amœnū aut delectabile:nihil urbanū. sed oia dura:aspera:inculta.ut solent quæ a rusticitate coluntur:duꝝ hoc quidē quo si accedant hois urbani deliriæ nihil pōt eē durius.Itaq̄ sæpe me ipsum accuso:nec solum hæc mea euenire culpa intelligo.sed multa ꝓposita maiora atq̄ acerbiora cognosco si in hoc opinionis pstitam:intermissa studia oī mihi cibo.potu.somno chariora. destituti libelli alteri comites mei quoꝝ cōgressus oē uoluptatis genus facile anteibat: sermones semp antea pulcherrimis honestissimisq̄ in rebus uersari iam nescio quibus nouis adulandi captationibus accōmodant nec mirere cū dico accōmodant.nā mihi quoq̄ par rō est blādiendi quæ cæteris:nisi q̄ illi magis naturā principis calluerūt:ut qui diutius hoc curriculo uersati:oēm in partē rotam nec semel inuerterūt.Igit quo in statu sim uides:tollerabili fortasse:nisi meliore fuissem cū uiuebam mihi:cū nemini nisi meis auribus blandiebar:habet hoc magnæ fœlicitatis recordatio.ut durior nota pñria efficiat et quæ sūt mediocria.sed hæc una est querela & quæ ut mihi parū uoluptatis afferat:ita tibi & doloris & molestiæ multū.neq̄.n.dubito quæ mihi acerba sint ea tibi eē nō posse.& qui amicicia uinciūtur:iam tūc incipiunt non suis solū laboribus angi cū uinciuntur:tu si qn̄ scribes:scribes aūt sæpe:ab te de hanc totam a me molestiam :præstabunt hoc mihi tuæ litteræ. ut esse interdū cū meis & loqui cū amicis uideat.nam hoc rpe his pƀertim in locis ita solus sum ut quē alloqui eleganter possim habeam neminē.Nam de amore quidē nulla ē dubitatio:plus mihi apud imperitū gregē inuidiæ esse q̄ gratiæ:nosti ꝓbe hæc curiarum maria:quibus odioꝝ ꝓcellis agitent.& si nihil ad hūc diē aduersus me tempestatis hui' inhorruit:quicquid erit quod in nostra est potestate magno nauigabimus aio : & uētos istos simulachrū quacūq̄ se offerant contemnemus. Vale.

Campanus Marino.S.

a Mitam tuam honestissimi nois fœiam eo diligētius defendi:quod propinquitatē tuam:quæ ualere apud me plurimū debet ꝓbitatis fama cōmēdat:utrūq̄ eni officiosum putaui.& quia tuam & quia honestam defenderē:qui si in tanto innocētis atq̄ imbecillæ fœiæ defuissem discrimie:nec amici boni nec patroni uiri officiū pstitissem:quoꝝ alterū tibi dandū erat:alterū mihi tribuēdū. Defendi eni amitam tuam quod ad te ptinuit:defendi mulierē ꝓbam ad officiū meum. Vale.

Campanus Ardicio suo.S.

n Ec his quidē in locis possum te carere:uersaris ante oculos semp:nō hos oculos quibus exteriora & rerū cortices aspicimus:sed hos quibus rimamur intima.& in altissimos morū recessus penetramus : occurris mihi ea humanitate ea fronte qua soles quū sumus una:sermones illi tui honestissimis de reb' haberi soliti nō paruā afferūt absenti ēt uoluptatē. Addit calcaria currenti Gentiles noster uir oīum quos uiderim amiciciæ tenacissimus:amat te:amat me.& cū æqualiter utrūq̄ : utrūq̄ tñ uidet ardentius.ut cū paria laudat utrum susceperis defendendū id alteri anteponēs:non dici pōt quā cupiamus te conuenire. Augēt porro desideriū nostrū loca hæc quibus miseri erramus inculta & agrestia:tantūq̄ a nostris moribus q̄ a tuis studiis aliena.Ergo para totum fruendū nobis cū uenemus.& si qui amicorū alii te uolent tanquā Plautina illa Phylemū scribas in foribus occupatū:nos iter maturabimus ut quoq̄ habere possis qui tibi non uulgari & trita sed rara & singulari amicicia iunguntur. Vale.

Campanus Philo suo.S.

p Vtasne me hoīem esse uerbosum & nugacē ut quod tibi eram pollicitus id non statim absoluerē:uide q̄ longe falleris opinione:mitto uersus multo plures q̄ quod postulaueras.Nā hoc quoq̄ ad beniuolentiā tantā ptinere sum ratus.ut expectationē res ipsa superet:si placēt illi quidē bñ ē: functi sumus officio nostro:sin minus uidebūt & ad famā & ad mores accōmodati:ea

dati:ea tota uestra est culpa:qui fecistis ut in obscuro depixerim.effingere enim quæ nõ uidens.aut laudare quæ non cognouens.tam est periculosum q̃ incertum:accedunt eo dem spicula quædam amatoria quibus nõ solum ad laudãdum. sed etiam ad amãdum excitamur.& certe ita sumus mortales natura comparati. ut aliter amore. aliter iudicio laudemus crescunt ibi laudes:hic satis est si non prætereantur:quãquam uidere potes:in causa nostra plane utrunq; nobis & amorem quia non nouerim & quia non uiderim iu dicium defuisse:utcunq; tamen est morem uoluntati tuæ gerere q̃ officio nostro consu lere maluimus.neq; enim officii est de re incognita sine omni cunctatione iudicare.sed facile patiar cuiusuis rei crimen subire dum amicitiæ satisfecerim:ut quantum in altero accusari possem:tantum debeam in altero commendari. Vale.

Campanus.P.Brutio.S.

X litteris Cusini nostri accepi q̃ moleste feras q᷑ in tanta frequentia epistolarũ
e nil ad te scripserim:damnabis quantumlibet negligẽtiam meam:ego charita tem in me tuam sic amplector.& plane itelligam eẽ te studiosissimũ mei:cui⁹ litteras tantope desideras.Neq;.n.uulgaris amoris iudiciũ est.sed rarissimæ beniuolentiæ exemplũ quẽ prĩtem intueri non possis:eius absentis litteras tanto cũ stu dio postulare.Habeo itaq; tibi gratias ingẽtes.sed illud demiror cur ne tu quidẽ aliquid ad me scribere uolueris:nisi prouocatus:sic fit ut in negligentiæ crimine censendo ipse prope negligentior habeare:accuses me:nihil ad te:quasi tu ad me multum dederis litte rarum nisi ea est ratio accusationis tuæ:ut prior controuersiam occupes:utcunq; res sit sic meũ in te studium & beniuolentiam confirmasti ut cupiditate tui accensus:idem a te pe tam:quod ipse a me:ẽt ad conuitium postulaueris.Scribe igitur quæ prima erit occasio ad Campanum:de quo sic tibi persuasum uelim.ut cum fortunis ingenio:doctrina uin catur a multis:charitate & doctrina & obseruantia in amicos a nemine superetur. Vale.

Campanus.P.Canonico.S.

Liquãdiu mecum dubitaui scriberẽ ad te prior:& quasi hoc ipsum munus
a atq; officiũ occuparẽ:an tuas ut fortasse par fuit litteras expectarẽ: omnẽ tamen hanc dubitationẽ excussit beniuolẽtia in te mea:quæ sic ad cumu lũ peruenit:ut nisi maioribus iactis fundamẽtis augeri nõ possit: porro ut spero fundamẽta in dies firmiora:maiora iacient.Nam hoc ætatis præsti tisti oĩa:quæ præstari ab adolescentia aut possent aut deberent:quæ ut te quantum aliũ neminem amarem:effecerunt.sed expectantur ẽt maiora quæ nõ diligentia tua quæ sũ ma est.sed tp̃s afferet.ut.n.plancta que quãquam oĩ sui p̃te cõstans atq; exurgens ad fru ctuosam illam magnitudinẽ & quasi maturitatẽ non peruenit:tñ laudanda ẽ quia p̃mittit Sic uirtus tua:quãquã est p̃cipua ut ætatẽ antecedat.& si laudat̃ a me nescio quid maius mihi tacita pollicet̃:nec despero fore ut quãtũ illa tantũ meus erga te amor & beniuo lẽtia crescat:quæ non solũ ut nunc prior scriberẽ.sed ut maiorẽ in te spem collocarẽ effe cit.Tu modo ne me fallas oro.& si scio si ab hoc quo cœpesti curriculo non deflectas:fal li me nullo modo posse.Cauendum iprimis a uoluptatis illecebris:nec tñ oĩ tibi putes ĩ terdici uoluptate.sed ea dũtaxat quæ ad molliciẽ aĩ & libidinum gurgitẽ deuexa aut in ocio aut in turpi semp negocio tota deuoluit̃.est tibi ab ca mi.P.longe magis q̃ ab ho ste fugiendũ:hostiũ.n.insidiæ raræ sunt:multisq; artibus euitant̃. huius aũt insidiæ & q̃ una uia desugiunt̃ si rõ tibi honestatis non libidinis ipetus modereť.studia litterarũ nõ exiguum hñt uirium ad resistendũ si modo non primo ipetu expugnent̃. His tu armis uelim te munias:habes ingenium præclarum:doctissimum præceptorem:patriã studio rum altricem.& quasi parentem quibus si non despicias tanq̃ speculo ad uirtutem cõpo ni possis:non dubito facturum oĩa diligenter ut cũ cæteris oĩbus qui te amant:tũ uel im primis nobis qui ab illis amore non uincimur satisfiacias. Vale.

Campanus Lucio equiti.S.

Vm sermonem de regẽdo magistratu quem habuimus Senis quia:ita postu
e las nunc dẽmum in epistolæ angustias reductum ad te mittimus:quod munus in hunc diem distulimus:non oblitti postulationis tuæ.sed impeditionib⁹ ne gociis occupati:quibus tandem per discessum pontificis magna ex parte libe rati:uno labore & desiderio tuo & officio nostro satisfecimus:fateri possumus integrum libellũ:hac ipsa de re p̃ximis diebus cõfecisse quãtũ potuimus tp̃is atq; ocii suffurati:quẽ quia nõdũ satis ad limã emẽdauimus.& officinæ atq; incudi reddendũ putam⁹:nõ mit timus ip̃m quidẽ.sed eius quasi florum cacumina decerpsimus:qbus & ipse capere uolup tatẽ possis:ẽt utilitatem:& nos in totũ defecisse nõ uideamur: quũ in partẽ suffecerimus

Tria dicebamus seruare diligenter oportere:cum qui præsit magistratui: primum colere imortalem deum.& religionem tueri:ex quibus rebus nascitur opinio boni uiri:quæ ad populi motus uel sedando uel concitandos ipprimis est necessaria.deinde ut iudicia reddantur nullis animi perturbatiōibus corrupta.ut odio.ut amore.& eiusmodi uariis animorum impulsionibus.hisq; admittantur consilia bonorum ciuium:quorum sit uita laudata:prudentia autem probata & cognita.Tertium ut existimet is cui munus hoc gerendum sit nihil ad suam utilitatem referendum esse.sed omnia ad publicum Ciuilis multitudinis cōmodum esse statuenda.ut non tam crumena locupletata q̃ gratia Ciuium. & singulorum hominum quoad fieri potest bona de re opinio reportetur. Hæc sunt uelut capita & fontes unde membra quædam & riuuli exoriuntur:a religione nascitur pietas ī deos.patriam.parentes etiam extinctos.Nascitur charitas in cæterarum multitudinem. & misericordia in afflictos & calamitosos. A iudiciis autem æquitas pendet:uel æquitate iustitia:inde oritur obseruantia legum & cōmunis iuris.ut pacta.ut consuetudines.ut quæ sunt eius generis iudicata seruentur. Qua in re deerrari uix pōt si consultatiōes bonorumq; ciuium adhibeantur:quorum assensio in hoc ualet plurimū:quoniā ut extollere cum summa laude cupient:ita iprobari non poterunt:quæ ipsi tecum una peregerunt. Ex ultimo præcepto cōis utilitas nascit̃:solidat̃ uera laus reipublicæ diligenter administratæ: nascunt̃ gradus quidā ad altiores honores obeūdos:ut usu euenire solet:qui parua elegāter moderateq; gesserit:eū dignū uideri ampliori dignitate.Habes libellū totū:ita īquis libellū.Ita totū ut in equo Troiano duces achiuos oēs:ut in inuolucro & p fenestras suppellectilem.Vnde sūma rerū nō res ipsæ aspiciunt̃:ubi libellū euolueris patebūt hæc oia tanto latius:quanto milites cum Notariis ꝓdeunt in aciem fusius ornatusq; gradiuntur: patebunt exempla & uestimenta earum rerum quæ hic anguste & nude explicant̃:tu aūt ex re modica multa & magna deprehendes ut cogitantes solent. Vale.

Campanus Cosmo Medice S.

m E unum quidem obolum uincere tecum possum:scribo caput durissimū: non placet:scribo mollissimum displicet:scribo tenerrimum & sucosissimum:accusas:scribo ferreum & saxeum:intendis litem nihil utar amplius tecum epiteris:saxum dicam non saxeum.ferrum non ferreū.aut si ne hoc quidem arrideat:alia tentabimus uia:dicam mel:dicā fauū:dicā fabā molliculam & cucurbitum inflatam:dicā quicquid igni molliri aut aqua possit:sin ēt in delitiis perstes dicam ocellum:corculū:labellum:cerebellum meum:aut si ita uis osculum:& lactucellā.Fac modo sciā quo genere plurimum delectens:neq; tuæ deero uanitati:neq; stulticiæ meæ:undiq; occurrent quibus istā puicacem ptinaciā mulso melleq; demulceā Sed mitto iocos:quid agunt nr̃i oēs:de tuis dico:nā hi maxime nostri sunt qui sunt tui: quid Gratianus:quæ est ualitudo:quid Gaspar defriguit ne:an adhuc eodem quo prius excandescit incendio:quid cæteri oēs:utinam sic ualeant ut cupio & ipsi de me meriti: uiri sunt oīum quos uiderim humanissimi.& quos ego quantū amem atq; obseruem tacitus sentio:explicare non possum.Scribo ad Brunum tuū ut cū tibi tum illi ut debeo satisfaciā:uide q̃ ad unguem studeā tibi morem gerere. Ariminenses fratres si fatent̃ se mihi plurimū debere nō decipiuntur illi quidem:nā eos Sigismūdo principi sūma cū diligentia abeūti etiam hinc cōmendaui.Sed expectent alia maiora quippe ad paucos dies si p maris tempestatem licebit Ariminū ꝓficiscar:quid illic negocii inquies:nihil sane nisi ut ei principi obtemperarem:uoluit hanc sibi fidem ut cum Perusiam ꝓfecturus essem quia terra non facile possem:mari ad eum diuerterem:quod ut cōmodius facere possem equos.famulos.pecuniam est pollicitus.ut inde recta Perusiam comitatus: honoratusq; contendam Vide principem nostri temporis rarissimum & liberalitatem atriis regū incognitam:tu si uidere me cupies.nam alloqui non poteris:ueni primum ad littus: deide me longo interuallo perspicies nauigantem:& surdum præter oculos euntem salutabis: erit signum in carina formica pendula. Vale.

Campanus Cardinali Papieñ.S.

l Itteris tuis facile perspexi:qua die me in tuum accepisti:quantū mihi fortuna promiserit:uideo firmissima reliquæ uitæ iacta esse fundamenta: sic equidem statui pandere uela uentis & tuum imperium:tuum consilium: denique tuos pedes:tua uestigia sectari:quem ego primum habui adiutorē: primū quasi ianitorē ad curiam ingrediendam:adest ad ætatē meā omnē statuendam.Veniam igitur ut iubes & mare latissimū tuis auspiciis ductuq; subito: meū tantum erit ut ueniam:reliqua in te uno sita erunt omnia. Vale.

Campanus

Campanus Stephano suo. S.

c Vm Anthonio Volaterano quem mihi cõmendas haud ita multo uetustior tibi familiaritas est q̃ mihi. Eum annum iam hinc septimum amare cœpi: cum aliis de causis honestissimis tum uero mihi imprimis q; me in Hetruriam uestram per media hostium tæla fugientem & peregrinum & incognitum libera fronte complexus est. ut nisi eius negociis adsim indignus sum: quem nunquã alias hoĩes complectantur. Vale.

Campanus Car. Papień. S.

s In quantũ te expectemus in balneis: quãtũ qui in balneis sitiunt: expectãt uinũ: erimus una: quantũ urbanitatis & ioci: q; si non una propetñ quantũ imutationũ gressuũ nos Auinione tu haud procul inde: aut ibi: fortasse si ibi nudũ te nudus exossabo: iá nunc te iuito: scio ad quid: ad pugnos in balneis: quantũ mihi curaę obuersat̃ animo: quantũ prandiorũ. Videbis ueterẽ conuiuã tuũ q̃ nunq̃ ante detentatũ & edacẽ: reliquũ est ut uenias q̃ primum. Fabiano meo incredibili lætitiæ fuit quũ dixit te uenturũ: crede mihi nunq̃ iocundiores hausisti dies: q̃ quos nobiscũ exiges. Ita iquis? ita sed caue tristis & rugosus accedas. Ego eni quod tuũ est te polliceor tibi. ut si qualẽ præstare te soles uenias: adiiciemus non nihil nos ẽr uoluptatis: ipse ĩprimis q̃ tuo aspectu urbanissimus fieri soleo: alias asper & tetricus: qualẽ metuãt qui minus possint cõtẽnant qui plus: qui æque aspernent̃ & rideant habemus medicũ oĩum quos uita tua uideris facetissimũ: uetustissimũ: edacissimũ: & qui ficedulis & obeso turdo itẽdicat egrotis: arripiat sibi. habebis Fabianũ nostrũ eũ qui tecũ de præstãtia cõtendebat: uide quo tua te fortuna sustulerit: quẽ habeas parẽ in cursu honoręeũ longo post interuallo reliquisti: amat te ut ego. nihil. n. dici põt arctius obseruat ut alius nemo. Rettulit mihi Blasius nẽfarius tuus: queri te q; raro scribã: ueta tu qui dẽ sed iniusta quæreris. tua eni fit culpa: qui uel unis lr̃is crumenã tibi extorqueri passus sis: qui auiculæ ad primũ sibilũ escã porrigir. & escam & auiculã pdit: uentre uacuo accurrit accipiter saturo obaudit: ego quia crumenam quã uolui primis lr̃is impetraui nũc qa quod ipetrare cupiã non habeo: nõ scribo: si lr̃as uoles expecta famẽ. Christoforũ fac ducas tecũ ad balnea ut crura coæquent̃: idem ut utroq; fiat claudus qui unũ habet intortũ. Cõmenda me oĩ generi hoĩum qui te amant: cæteros dii perdant. Vale.

Campanus eidem Cardinali. S.

c Vm a te istinc discederẽ ultimũ illud fuit uerbũ: statuisse te aliqd magnũ in rẽ meã conari q̃ uocẽ sic accepi: ut nihil unq̃ in oĩ uita iocundius & magna spe plenius uideat accepisse. Quũ quod existimaui non temere id te mihi eẽ pollicitũ: tam qm̃ aditũ quendã habiturus mihi uidebat ad mea iura deposcẽda: quippe maiorũ principũ ꝓnussa ꝓ oraculis habenda sunt. Itaq; eos conatus uehemẽter expecto: qui ut fortunati sint faxit deus: tu modo conare aliquid: non dubito fœlicia conaturũ. ut est diligentia sæpe cũ fortuna coniuncta. Vale.

Campanus Gentili suo. S.

g Entiles requires tu fortasse studium meũ ut qui parũ fructus officio uidear nihil scribens: dabis ueniam errori quũ intellexeris negligẽtiæ causam eã mihi fuisse quæ multis. Primũ maris aliquãdiu tẽpestate agitati. ut ĩgenue fateamus exciderás. neq;. n. facile recordari amicorũ poteramus cum nostris præsertim tantis & tam certis uitæ periculis iactatemur mediis in fluctibus: uenti nobis ueluti cõi hosti undiq; bellũ intulerunt. nam ipsi quoq; inter se ad nauim obruendam uario occursu decertabant. Aquilo maxime nobis infestus & maiores ciebat undas & uelũ tumẽti flatu antennãq; stringebant. Imperitis nauigandi maxie terrori fuit undarũ magnitudo: quippe nũc in cœlũ tota mole consurgere: nunc ad inferos præcipiti lapsu recedere uidebamur: sic aut pendebamus maris dorso sublimes elati: aut imo atq; obscuro stagno ꝓpe obruti cõdebamur. Hæc quotiẽs erãt subeũda semper ante oculos durissimum genus mortis intẽtebat̃. Egressos deinde in terras ipso in littore latrone adoriuntur: refugimus in nauiculam extẽplo oẽs: reddimurq; tẽpestati: totãq; noctẽ incerti nauigamus: uento iam desinente: inde rursus in terras expositi rursus inuadimur. sed agniti a militũ præfecto (neq; enim erant latrones) in tuta deducimur. Tandem Ariminum est uentũ: ibi totum triduum conquieuimus a Sigĩmũdo principe regia magnificentia excepti. Hic ẽt in tanto rerũ apparatu exciderás: neq;. n. leuius aduersa ualent q̃ secunda ad memoriam caligandam. Post triduum ad iter accingimur: erant alpes transeũdæ: militũ Bracianorũ stationes transitus occupauerant: ꝑ media agmina tentan-

da uia:& quo remotius a Castris hoc suspectius incedebamus:militibus usqquaq; discur
rentibus.Comitabantur nos uiri robustı.x.armati hasta clypeoq; quos Sigismūdus hāc
ipsam ob rem subsequi nos iusserat:ut a crassatoribus tuerentur:& hic quoq; suspenso mi
hi excideras.Inde Vrbinum primum:deīde Eugubium:tandē Perusiam profectis qm̄ mi
lites ad hybema concesserant:toto itinere est trepidatum:Perusiæ rerum omniū imuta-
tus status memoriam quoq; imutarat.Conuiuia mane:conuiuia uesperi certamen inter
amicos ita dirimebatur:qui prior uocasset ad cœnam aut prādium ei aderam:cæteris di-
em alterum pollicebar.& hic quoq; de te mentio nulla:nunc quia & pericula & cōuiuia
cessant:in memoriam rediisti. Vale.

Campanus Collegio Suessano.S.

I p & belli & anni tempestatē licuisset non equidem misissem quēq̄ istuc:
s sed ego ipse meo functus officio uenissem ut uestris.P. me me exhiberē :
uerū quū & itinera suspecta sint & mare hoc tpis non satis tute soleat na-
uigari:aduentū meū in meliorem occasionē differendum putaui: dabitis
ueniam rer; iportunitati.& hanc meam tarditatem non aio ueniendi cu-
pidissimo.sed tpi difficillimo tribuens:interea uero dum a uobis abero si quid opa mea
opus sit est equidem facultas mihi perexigua.& quæ nec montes posset nec aurum polli
ceri.sed fide in collegium:obseruantia in ciues:uigilantia in utilitatem urbis studio er-
ga uos omnes uestrumq; honorem amplissimum inuenietis. Vale.

Campanus Sextio suo.S.

Am uides ut etiam mitriari infulatiq; iocamur.Infinita sunt huiusmodi.
i Excidunt etiam inuito ut solent qui in umbra stomachantur:dum tendē
tur ungues dentibus.& mordentur labia:& in re nulla montes rerum edi
ficantur. Vide qua te afficio uoluptate q̄ tu ingratus si gratiam si par pari
non referas:scio quantam Galla tua eliciat cantilenarum dum penulatus
Citharœdus media nocte clamitas ad fores:Amice expergiscete iam puella & audi quæ
clausas tibi cantet ad fenestras:& quæ sequuntur:sed sans iam iocorum ad seria ueniam⁹
Tabellionem illum de quo scribis tibi factum reddam sed tempore opus est & morula :
esset etiam pecunia sed dabitur hoc tibi:dabitur etiam affinitati quæ mihi cum illo est.
Quod autem facere te uelim in rem eam id quæso attende diligenter:conficio diligēter.
Principem nostrum quū primum poteris conuenito:dato tu has quas ad illū scribo litte
ras materno sermone conscriptas.Mox ubi rogo acceperis:compellato hoiem nō regiū
esse:non liberale:neq; ullo modo ad principē ptinere pugnare cum musis.Vetus ē illud
Protogenis Rhodii qui cū urbe obsessa in suburbano pigeret captus:ductusq; ad Deme-
trium atq; interrogatus qua fiducia extra urbem pingeret:ʼRespondit quoniā sciret De-
metrio cū Rhodiis non cū artibus bellum eē. Quod igiť picturis & figmentis apud ho-
stē licuit:id musis apud amicissimū principē nō licebit:ut tute sint ut honori habeantur:ʼ
quorsum molliť bellū:ʼquorsum exercitus cogit nisi ut gloria nois ppageť.nam imperii
& fortunarū satis habet:porro hæc gloria q̄ diuturna q̄ clara nisi musis illustretur:ʼ at ue-
ro inquit actū est:confracti nerui sunt:cōfracta lyra nihil mihi cū musis iā negocii est : nō
recte sentit si ita sentit:nunq̄ fuere parationes:nunq̄ armatiores q̄ nunc sunt.Iā canere in-
cipiūt altiū:iā fertile messe Proferet ingeniū plena iā falce colonus In segetem ferat æsti-
ua bobusq; relictis Grādia maturæ cōplebunt onera fruges.Principi Tarentinorum ubi
declaratum me Antistitem ex Cortoniatibus intellexit:non solum non aduersatus ē:sed
etiam gratias Pontifici per litteras ægit amplissimas q; uirum(ut eius uerbis utar).talem
perfecisset.Ergo ille quem nunquā uiderim:quem nunquā nominauerim: quo cum ni-
hil erat mihi neq; humani neq; diuini fœderis:me in epatu acceptauerit:iura suffulserit :
prouentus etiam aliquot annorum qui publice seruabantur concesserit.hic uero in cui⁹
urbe educatus:eruditusq; sum:de cuius imperio semper optime sensi:cuius patria eadem
est:ætas non multum diuersa:me in exiguis ac prope minimis beneficiolis nō admittit:
o crudelem & imanē si ita faciet si non amplectetur:si prohibebit adde minas:si præcibus
non flectes quasi dices.ut dicas clamaturum me ad cœlum:ad stellas principis mei ope-
ra uitam me & dignitatem tueri nō posse:addito ēt si opus erit:acerbiores :odium om-
nium poetarum atq; oratorum imprecaturum si me reiiciet.& si ne hæ quidem ualebūt :
addito acerbissimas fore.ut qui in eo principe summā spem collocaueram:aliūde mihi in-
telligam expetendam opem ad uitam sustentandam:spero fecisse Cubellum nepotē me-
um Canonicum Suessanum.& animus meus omnis in eo principe situs est.ut si quando
per tempora licuerit ad eum quot annis æstiuis secessionibus diuertam : cura tu ut soles
rem meam:

rem meam atem a Paulo fratres cognosces. Vale.

Campanus Tutio suo.S.

TA ne est illud uerũ quod uulgo dicit. Nulla te magis cõmoueri hominum alios q̃ quũ uera obiciunt:equidem ita esse nũc demũ intelligo :tulisti ægre cuculatũ senẽ:ægrius pedũ senescentiũ tumidũ inflatum morbũ

i Credo qa recentior fuit ea plaga ut minus inficiari potueris ita grauius es se cõmotũ:Sed quoniam uera quæ sunt æquo animo pati non potes : experiar falsa qua mente patiaris pro cuculato sene Bullatum puerum aut Calamistratum adolescentem aut pemitidum & luculentum uirum cõmutabo : uis me alienis in rebus eẽ liberalem, Magnificentius q̃ tu q parcus in tuis. Nam hoc angusti: illud ampli animo opus:Mirum prudentiã tuam apud me tantis laudibus extulisse quasi me lateat q̃ sis prudens & distinctus agricola q diligentia tua adductus ad aquam fodiendam te destinaue rim:fodem in aqua sapiens agricola:quære tibi fidum alueum:intende neruos & intus i undas incute ut merita est iactãtia tua. Nam qui mihi agrum publicum obiectas:facis qd̃ me decet magni uiri publicis rebus admittutur abducti nullis. & tutius domus quam multi incoluerunt habitatur:q̃ quæ deserta : etiam templa eo sanctiora putantur quanto celebratiora:limosi putei priuato ꝝ:sunt fontes publici:plus habent nitoris. & aquæ lucu nares:quo sæpius mouentur hoc plus uidentur habere suauitatis :quid in ferculis nihil se te placent nisi misceantur :tum doctius uibrant tæla qui publicis certaminibus & quottidianis prœliis dimicant q̃ qui priuatis & raris. Hæc me & Gentilem nostrum adduxerunt ut exrcendi ludi gratia aliquando in publicum prodiremus q' in priuatis parũ essemus eruditi: neq; enim in foro pila solẽt ludere nisi qui in angulis ãtea domesticis parietibus sint exercitati. Tu uero edisce in te pati:quod in aliis ægisse gloriaris :nec moleste feras exprobari tibi uerbis quod re ipsa etiam si uellis inficiari non potes. Vale.

Campanus Braccio suo.S.

INIS tuis litteris quas simul acceperam nondum respondi : non q̃ oblit⁹ sim officii & amoris uestri qd fieri tã põt q̃ cœlũ ruere:uerũ qm̃ nõ data ẽ

b occasio rescribẽdi:defuere quibus litteras cũ fide cõmitterẽ:nũc Gratianũ nostrũ redire ad te uacuũ minime sum passus : nã cui lr̃as dedissem si huic nõ dedissem hoĩ utriusq; nostrũ amantissimo:& tuæ dignitatis acerrimo defensori. Tu igit' nõ me accuses negligentiæ si tardius q̃ uoluisses. & ipse debuissem :ad te rescripserim nostri Terentianũ illud : si nõ potest quod uis:uoluissem extemplo post ac ceptas litteras fũgi officio meo:nõ affuit tabellarius : cur igitur me accuses si quod uolui nõ potui:tũc fuissem accusandus quũ accusatiõi uoluntas atq; animus defuisset: hæc aũt ideo uolui scripsisse ne quid hõ ut aperte loquat Sicophanta aliquid mihi litis intẽderes noui calumnias & cauillatiões tuas nodum in scirpo:in mari fuliginẽ quæris. Scripsi ca put durissimum illicet indixisti bellum & pro durissimo dulcissimũ postulasti. Sed habe tibi dulcissimum:habe si placet etiam suauissimum dum tamen scias blandis nominibus multa peruerse ac supine designari. Vale.

Campanus Perrucio suo.S.

VI me mortuũ appellas:facis rectius q̃ si dormientẽ:qui enĩ dormit aliqñ tandem excitat':nunq̃ tñ excutit' somno qui morit'. sed crede mihi dãdis

q ad te litteris nõ uiuã:curando tñ honori & augẽda de te hominũ opinione nõ uiuo solũ sed lingua tãq̃ gladio decerto: quæro qui familiã tuã nõ ament modo. sed tollere in cœlũ cupiant:feci tñ tibi Lionorũ amicissimũ quod negate nõ potes opera mea. & cœptum amicũ & confirmatũ:possum id tibi etiam si nolis exprobare qui sic me mortũ uocas:alterũ deinde tibi nõ amicum nõ beniuolum sed fratrem sed parentẽ sed si quid potest dici maius atq; arctius cõparari:possum hoc tibi de meo Liuolio polliceri futurũ illum tibi parentẽ alterũ:atq; ita futurũ ut ab illo ipso q te genuit amore in te & beniuolẽtia nõ uincat':habebis hoĩem qd dicã non possum explicare qd sentio inec tu quidẽ possis credere nisi cum uideas : tu uero scribe ad illũ q̃ sæpissime & ut causam tuã suscipiat rogato:q quanq̃ id sua sponte facturus ẽ:maturius tñ faciet si rogabis. & faciet qdem fidẽtius : de me aũt ita statue ac si nusquã me cognouisses: dico aũt quantũ ad lr̃as:uix unq̃ ad te scribã nisi lacessitus iniuria: nisi me mortuũ sopitũ & mero sõnoq; grauẽ appelles:poteris hoc mõ aliqd elicere: alioquin surdo fabulã decãtabis. sum equidẽ occupatissimus. sed ita tñ occupatissimus ut si raro ad te scribã nũq̃ ꝑ re tua cessẽ iuigilare:qd inqes posses tu hõ nullius qd ego possum: mortui nihil pñt uiui oĩa bona uerba dare? facillimũ id qdem est:datis aũt tu fides fiatid uero ipriuuis difficilli

mum dico de te:dico de beniuolentia tua:fratris tui mirabilia prædia: libertatéq; extol. lo.mansuetudinem in cœlum effero erga amicos obseruantiá inde amor gignitur.inde animi conglutinatur & conflatur opinio:hæc tibi si parua uidentur. non est quod a me maius expectes.horum diues sum cæterarum rerum inops:expendo pro te quod habeo: non culpa est mea si quod non habeo:non expendo. Vale.

Campanus Ia.amantissimo suo.S.

n Vnc illud tempus est quo tu totis utare calcaribus:pungas diffiænes & oĩ conatu excites dominum Laurentium nostrum:responsum Reuerendissi. mi:domini mei procuret.maturet.acceleret. quoad enim id festinantius fiet hoc me citius habebitis:esto tu quoq; diligens adiutor litteris redden dis:ad quos diriguntur.litteras.d.n.Lucentineñ.patris mei unici & Reuerendissimi.d.Papieñ.non obsignaui.ut uos quoq; legere & Reuerendissimo.d.meo ostendere possitis antequã reddantur: si modo id uidebitur Laurentio meo:quæ res eius arbitrio tota permittitur.Ego iter faciam per Perusinum forsassis etiã prius per Ispellanum agrum.nam mœnia ingressurus sim nec ne nondum habeo consti tutum.quáquã Perusiam certum est ingredi.si quid uis fieri tua causa scribe ut sciam: curabitur probe & diligenter.

Campanus tuo.S.

g Audio:est mihi non mediocri q; intelligam in Albanum nostrum secessisse:suspectus admodum erat mihi Romanus aer:præsertim æstiuus.Sed quáquã una me leuat molestia:amœnitas loci:suborta est tamen grauior dubitatio statu rerum imutato:ardent bella undiq; passim.undiq; insidiæ struuntur.Nec solum itinera suspecta sunt. sed etiam minus munita loca non satis tuta sunt a latronum iniuria:itut agmine a crassatoribus & quo dolo nequeũt. irrumpunt impetu.oportet hoc tempore uirum pecuniosum qualem te multi existimát tanquã Agrum illum quem fingunt poetæ omni ex parte esse oculatum.atq; omnia circũspicere:quamobrem tutiorem in locum uelim secedas.ubi te si opus fuerit: nõ solum muri.sed etiam homines tueantur.nihil est quod temeritas non audeat. ubi spes subest rapinæ. & dubiis tempestatibus præsertim bellorum nunq̃ tantum caueri potest ut non magis cauendum sit ei qui falli nolit. Vale.

Campanus suo.S.

m Itto tibi orationem si qualem tu cupiebas:bene habet.sin aut longiorem recidemus aliquid:aut breuiorem addemus. aut luculentam splendoris aliquid si possimus infundemus.tu non uoluntatem sed ingenium accusa. Vale.

Campanus suo.S.

m El mihi fuerint litteræ tuæ:hoc tamen dulciores q; uos ad pristinum molãq; asinariam rediistis:nos autem soluti ac liberi paréte in area uagamur uereor tamen ne plus istic olei in pistrino moléti præsertim q̃ hic in area triciti decudatur.Inuideo equidem & id itineris si per miseram seruituté licuisset tecum una libentissime confecissem.Sed quia eo me fata miserũ compulere:ut in mea sella quiescere & palpitare non possim.oro te per eam quæ tibi me cum est beniuolentiam.ut eam ipse conscendas equumq; quottidiano cursu pungas & excites:nec fræna desint:quæ dentibus quasi lingua mordeantur mole & blande fungere officio amici ut soles:non negligentis absennam meam præsentia tua fallens: nec te quominus meis partibus satisfacias tanta equorum multitudo copiaq; deterreat.Vos autem siquid hic reliquistis agri:facitote me certiorem:coletur egregie:fodietur:arabitur: irrigabitur.& quæ mea est possibilitas uiuis omnibus satisfaciam:tuo tamen multo uigilantius polliceor tibi non ingratam operam uillico nauaturam:ut qui pro deside & iam pedum morbo senescente domino:iuuenem & robustum & integrum habebit.& cui pi li pro neruis intendantur. Vale.

Campanus suo.S.

q Vid agas tu?quid agã ipse nec tu nec ipse scio: præclara sane amicitia: cũ nulla molestia alter alterius afficiamur proinde uale bene:sin minus id po tes:scribe:tñ ualere aut si forte securius atq; ociosius id censeas nihil neq; ubi:scis neq; quid agas ad me scribas:ego idẽ curabo.ut uiuam an mortu⁹ sim id tu scire non possis.sed hæc alias:possum ego abs te elicere uel unas breues lĩas breues inquam.Nam uix magna cupiunt qui parua desperant. Vale.

Campanus

Campanus suo.S.

X Diamante nostro accipies quid me quominus aduentum meum accelerem demoretur:nec demorabitur quidem diu : ago tecum paucis : nam & tibi ad legendum fortassis ocium non multum . & nobis ad scribendum hic in foro per exiguum. Vale.

Campanus suo.S.

BI Bononiam uenisti;. & si nõdum de aduentu tuo cognoueram : nescio quid nouæ me leticiæ titilabat:quasi diuinaret animus futurũ :ut ad paucos dies te uiderem : quod hoc tempore multis de causis mihi est iocundissimum:primum tamen omniũ:quia maximam molestiam (ut ait Comicus a floribus)amoui meis : nec est quod amplius de te existimem esse uerendum . Fatebor ingenue cum Perusia discederem nihil magis q̃ tuam illam callidã prudentiam timuisset nosti probe quid dicam:ubi dominus non adest:discursitant serui cuncta foris domiq; permiscent:quid post meum discessum ægeris nescio:si supplantasti si fodisti bene est:saluus est ager:sin inaratum incultũq; reliquisti: tutiora hoc quoq; modo sunt omnia:dispeream nisi ardeam te uidere. sed quid uidere dixi:ĩmo amplexari:lãbere & deosculari totum. Sed obsecro mellicratum attulisti?an totum in itinere est assũptum?Christoforellus meus. Laurentiolus meus ualent bene an non?si minus ualẽt orãdus est deus:sin ualeant nihil oratu opus:porro orandus deus est:debẽt igitur ualere male:quando erit illa dies cum magno strepitu irrumpam ad te:cum a fenestra anhelantem properantemq; despicies : adest adest inquies : occurramus homini : scio non potens te continere quin extemplo togam abiicias : quasi me pugili palæstra non hospitali cœna sis accepturus:equus meus est in hybernis: puro factum pinguissimum. sed terra ueniam an aqua nondum habeo constitutum:si terra:uidebis hominem albenti equo inuectum quasi triumphantem Si forte quod magis arbitror: aqua: sic quoq; erit quod & ridere & mirari possis nautam aspicies:myrtho coronatum & quasi tum demum e naui ad te prosilientem. & primo tecum occursu omnia strepitu læticiaq; permiscentem . Para cubiculum:para equos nauali itinere uenienti opus erit equis: neq; enim potest nauis ad duo circiter passuum milia apropinquare? Christoforum & Laurentiolũ meos o q̃ cupio ad tripudium inuitare:non diem non horam uidi lætam ubi a te abii:ergo tanto magis erit mihi lætandum: quanto minus ante hunc diem potui lætus esse. Habes istic Gabrielem Perusinum uirum peritissimũ & mihi non uulgari amicicia uetum arctissima si quis est alius familiaritate cõiũctum:eum tibi quem do plurimum accipe hominẽ. Si nullo alio officio certe mea gratia charissimum tibi futurum Alexander tuæ dignitati dies ac noctes diligentissime studet:ne eum obsecro labores & uigiliæ frustentur sine : qui & si scio nihil opus esse monitore:nihil tamẽ poterit nocere si moneam. Vale.

Campanus Morando suo.S.

REVIBVS litteris hominis ut amici ita ut ociosi aut profecto nõ magno pere negociosi multo est breuius respondendum ab eo qui sit grauissimis occupationibus inuolutus. Accessionem fortunarum meaꝶ tulisti ægre tu quidem. sed mirum est ita ĩfirmũ esse ĩ amicicia cõseruanda:ut uel paululum taciturnitatis meæ perferre nõ possis: in cœlum tollis Aristotelem. qui putet aduersari fortunã amiciciæ . sed quantũ fert opinio charissimi philosophi honestã sentẽtiã praue es interp̃tatus:ait ille iæqualitatẽ fortunæ hoc facere ut dirimãt amiciciæ. Causam uero quare ita faceret:nõ attulit:afferrã ipse indice te: caue tñ primũ existimes de sapiẽtiũ amicicis eius fuisse sẽtẽtiã. Cõstãt illæ & cũ fortunã nõ timeãt nec sequũtur : quidẽ:de uulgari amicicia loquit':cũ ita loquit' :ubi cum fortunato amico inuideãt nõ se ad parẽ dignitatẽ uenire nõ posse censẽt. sed quæ hominũ temeritas tanq̃ destitutos arbitrãt':si paulo te sum fortunatior qd accusas quod assequi ipse nõ potes ? Calligãt (inquis)oculi & te ipsũ in tantula terũ accessione non capis : imo uero tu hunc tam exiguum aut honoris aut utilitatis gradũ quo te ãtecessi quasi supatus indignaris :pari interuallo a sũmis infima q̃ ab infimis sũma conspiciunt':q̃ si oculi tui ad fastigiolũ meũ euadere nequeũt. Cur miraris meos ad salariũ tuũ non posse descendere? Accusas taciturnitatẽ meam:putasq; illã ad elationem ai nõ ad ipeditissimas occupatiões esse referendam Sed uide ut tuo te gladio resetiã:si minus fortunatus:addo ẽt occupatus minus amicoꝶ oblitus es quid facies:ubi ad eam:quã mihi exprobas fortunam accesseris. Itaq; Aristotelis quẽ ais sñiam probo quidem. Sed eã ita iterpretandam censeo. ut non minus culpæ ĩ humili amico si inuideat q̃ in sublimi si contẽnat sit iudicandum. Vale.

Campanus suo.S.

a Ccepi tuas litteras nunc q̃ raptissime scriptas. Nec cessas tu quidẽ amorẽ in me tuum aperire. Scribis de omni pfectiõe nostra: me q̃ ut primũ ueniam hortatis: nõ ago grãs: facis pro certa charitate in me tua. Ego uero totus ardeo desiderio tui conueniendi: existimo tamen aliquanto tardiorem aduentum meum futurum: non quia ipse rem non accelerem. Verũ quoniam non ita mature pecuniolas meas exigere: suppellectilem colligere: equos parare uestes ut aliquanto tu nostri togatiores sarciendas curare potero. sed hæc fient omnia q̃ celerrime ut nec uiginti occupatas dies existimes: ego igitur si Bononiæ nõ potero. Mãtuæ te conueniam. Vale.

Campanus suo.S.

m Emoria teneo: quum omnem mei curam in te unum reieci quanta me humanitate & beniuolentia suscepisti: nec opus est multa in eam sententiam afferre: ut te orem: tua uirtus hoc præ se fert: ut orari ad benefaciẽdum minime uelis ista me præsertim cuius curam omnem tãto studio complexus es: ut ante quo pacto opem ferre posses cogitaueris q̃ me cognoueris: non agam tecum longius Trahe me istuc ad te q̃ potes primum. Quid offeram? quid policear futurum me tibi deditissimum parum est? an non futurum ingratum? Quid ego refer te nisi animum possim? certe hoc possum polliceri? Cognoscere me tantum tibi debere: ut e memoria deleri non possit. Qui enim se cognoscat fuisse miserrimum: non potest eorum per quos excitatus & adiutus fuerit non recordari. Vale.

Campanus suo.S.

a Ccepi his proximis diebus litteras tuas & elegantes & singulari beniuolẽtia refertas: uidi qd psuaseram esse te mei honoris dignitatisq̨ amantissimum: quod cum sæpe alias re ostenderis: nunc in litteris aperuisti. Ego uero nisi te tuosq̨ omnes charissimos habeam: uideri possim ingratus: quo scelere nihil homini libero detestabilius. Dii res tuas secundi aspiciant: de me aũt statuere ut de alio nemine poteris: uerba quidem hæc sunt quæ magno non constant. sed si facultas & occasio detur cognosces manifestissimis argumentis nihil me tibi de amore in te meo & beniuolentia esse mentitum. Vince tu quidem me diuinis: uinces etiam dignitate: charitate: beniuolentia: atq̨ officio non uinces. Vale.

Campanus suo.S.

n On ego pergratus sũ homo qui tamdiu te ĩ mentẽ habeo: q̃diu mihi uersaris ante oculos. Videbis igr̃ cui tu bonitu negotiũ demãdaueris: sed nĩme quanti sum totũ: cõuiua nemo melior: legatus deterior nemo: mira illic uelox q̨ edacitas: hic tarditas desidiosa. Itaq̨ quotiẽs me ad cœnã iuitabis missa si qua erant negotia: missos comites faciebã extẽplo quasi sũptis aliis euolabã nihil tũc in Campano negligentiæ: primus ad uestibulũ: mane ultimus uesperi a cœna discedebã. Nũc in litteris illis conficiẽdis cuius rei curã mihi delegaueras. Pœne memoriã obdormiui: quæ sint: aut qd demum contineri uolebas: aut ad quẽ dirigi hominũ postulabas. & litteræ & homines memoria exiderunt Videor tamen nescio quã sacrorũ iperationẽ somniare Quippe iniciari ad summũ sacerdotiũ cupiebas: id si ẽ curabit q̃primũ sin est aliud quod uelis refricare memoriam litteris: q̃si scabiem digytis oportet. Vterq̨ enim mihi est morbus. sed ille molestior mihi: hic amicis incõmodior: nam & scabies si quando ad ignem scalpatur mirum est q̃ titilosam soleo capere uoluptatem: aliena tamen manu q̃ mea longe gratiorem: tu si adesses scalperes interdum & ignẽ incendio adderes. Tument etiam nunc articuli quos pessime hominũ mihi tanq̃ murenæ dorsum ut caput sorici contriuisti: uix sardi nostri Cycrothecis a uento muniunt a niue etiam. Sed de sardo quidem nihil attinet dicere: dedit inuitus: at asinarius ludus quo me tanq̃ absentem depilasti: multo fuit nequior: etiam nũc in plumis uolo media bruma mediis niuibus ouem totondisti: experior q̃ sit miserum per ignotas gentes errare uacua crumena: ubi tuis tibi aut aurũ aut argentũ uideant credunt nihil adeo in crumena fidem ut in fronte oculos intuent. Sed quem tu obsecro uidisti hominẽ animo q̃ ego sum grãdiore: magisq̨ impudente? cui cum nihil sit pecuniarũ tamen magnis etiam in rebus negotiari non desino. Liuium totum tam magnum codicem emi: nõ dicã quanti ne mihi de præcio præscribat. Illud tantũ dicã Liuiũ accepi: pecunias nõ psolui: additũ est onus peregrinanti. Expeditus ante hũc diem: sarcinatus incedam. Sed grauiter armati milites tardius mouent: fortius dimicãt: qualis est simia tua illa uetus quæ qñ plus oneris habet a tergo minus quidem discursitat: sed ubi natem ferias etiam ad sudorẽ bellatur. Vale.

Campanus

Campanus Petrino suo.S.

e STita ut dicis:parua quidem me tenent:tñ officiosa negotia atq; ideo nō negligēda:ne si parua contēnā maioribus dignus esse nō uideat.B. Cardillus noster suspenso est animo:suspenso inquā:hoc tu effecisti : ut ille te sine graui molestia carere nō possit:adit me:quid sentiam de aduentu tuo male tecum fortunatus amicus:cui per alium significetur quod per eū alis oporteret.Habet hoc amicicia ut grauiora sint quæ putamus minima si ṗtereāt. Vale.

Campanus Scipioni suo.S.

e GO hunc tabellariū quæ mea fuit celleritas anteuerti. Baiulantiū ad quē litteræ dirigebant nusquā inuenio:librum Bononiēsi meo tui obseruātissimo dedi deferēdū:acceperis nec ne haud equidē scio :puto tamē accepisse:tu uero cura ut q̄ primū fieri potest exscribat:si modo dignū cēseas quē exscribi facias:nō dubito deprehensurū p multa:quæ nares quariāt:exaggeratione præcipue nimiā exemplo℞ & inflatū quendā tumorē magniloquētiæ.Sed ē hoc totum ætatis & feruoris ut nullo habito rerū delectu omnia elatæ:nōnulla etiā turgide effetant.& ebulianr cum annis. Et si scio q̄ inque faciam qui tibi quasi mætam imponam iudicandi dum causas affero:leges tu quidem amice:addo etiam diligēter. Sed eo pacto ut luxuriam illam ingenii quantum præsentis uitii habere:tantum future spei polliceri intelligas.Q uicquid enim excrescit & expandit si minus diligentia:ipsa tamē ætatis maturitate tanq̄ falce retunditur atq; amputatur. Vale.

Campanus Mario suo.S.

b INIS in litteris quid animi haberes significasti. & de uolūtate quidem in te mea nō deciperis.sed non ferme semp idem possumus quod uolumus: nec momēto temporis cuncta uertunt.& tu cū cupis ad me uenire & ego si ex te fieri possit nihil optarem magis.Verum occasio qualem uterq; nostrum expectat nōdum adest.Tunc ueniendū erit:cum & tu cōmodo mecum esse.& ego te accipere nō incōmode potero:nunc pendent oīa æque frigide q̄ solebant cū fuisti mecū.Nec quid de me agam firmū est, Si quo res inclinabit fies extemplo meis litteris certior. Illud tñ īprimis tibi persuade me neq; mansurū diu in miseria esse. Neq; tibi quæcunq; cædet fortuna defuturum tu aliquantulum dierū fer æquo animo si non te reuocamus:curaberis a me diligenter:qui si mecum domi esse non poteris:prope ut sis dabitur opera. Vale.

Campanus Nicole suo.S.

s CRIPSI & ad Fenlum & ad paulum : nec tñ id quod maxime cupiebam mihi responderūt:cura tu si me amas ut q̄ primū & per hunc littera℞ mearum delatorem respōdeat.Id ne ṗtereat quæso : oroq;.Nicolaus sperat in uenturū se uxorem.Subodoraui esse Romæ: te īprimis habet suspectissimum:multa dixi:plura cōtendi:sed laborat pertinacia sua:nec inde auelli potest:ne principem eius rei fuisse:non credit solum sed affirmat. Vale.

Campanus Iachino suo.S.

q VID tibi rei est cū Herculano meo ?rapax atq; īuide :colligere me uolebā cū illo una īclusinū tuū:uide quæ mea gaudia īterceperis :ū hoīem tibi tenes īuideo equidē.sed tñ laudo cōsiliū tuū: qui tibi cōmodū q̄ alteri malis: sin quoq; delegasti hominē inuidia nulla tecū:ire pmagna:qui qd īpe nō eras habiturus:mihi eripueris:subtraxeris q; : una est reconciliādi uia si Herculanū ad me.sed errati cū dixi una:nā & me istuc ad illū potes adducere. Vale.

Campanus Victorio suo.S.

u ETVS ē ṗuerbiū:ut fune boues sic sermone hoīes uinciūt. Ego qui dem fateri possum q̄ satis est negligētiorē : eo sermōe quē ṗximis dieb' habuimus Senis:ita me tibi totū arripuisti : ut quē hoc tpe maiore obseruātia ꝑsequar:habeā neminē:nō amici tu quidē sed parētis charissimi erga me induisse psonā uisus es.& cū magna contulisses:has a me expectasti gratias: ut maiora pollicereris:tarū exemplū bñficii & ṗstantis uiri qui cū gratiā collati a se bñficii sperare possit:magis tñ cogitet quo pacto queat & plura & maiora cōferre: qd īpse in me incredibili humanitate ṗstitisti:nō fuit fortasse magnū qd effeceras:idē in multo fieri cōsueuit:mihi aūt uel hoc maximū uisum est qm̄ animū tuū ṗspexi grauissimis in rebus futurū in meā utilitatē & laudē ṗpensissimū. Nec uolui scripsisse ut intelligas me tibi deditissimū esse factū.Scriberē etiā ad Nicolaū nostrū.sed qm̄ studiis inardet magis ociosum tempus reseruaui. Vale.

Campanus Fraticisco suo.S.

Ratissimæ fuere mihi litteræ tuæ : quãq̃ tardius ad me profectæ uel totũ
g mensem deerrasse uidentur:quæ tantum mihi dicendi pondus & grauita
tem uisæ sunt habere ut excusatione dignas existimem : si hoc paululum
itineris non ita statim conficere potuerunt. Legi eas eo animo quo solent
qui fessi sunt flabellum agitare. Mirum est q̃ occupatissimum animum ad
se & pellexerunt & recrearunt. Vidi quanta de me conceperitis dum iudicium confun-
dit opinio & me qui nihil sum neq; futurum spero(quamq̃ nec despero quidem)ad alta
tollitis sed nihil est quod beniuolentia non promittat: quæ sæpe non quod putat uẽtu-
rum:sed quod cupit futurum pollicetur . Iacturam litterarum mearum eo tuli molestius
ꝙ iam totum biennium nihil habui compertum de meis : ꝙ uiuant an mortui sint certo
scire non possum. Hoc me consolatur ꝙ si quid accidit aduersi Gasparem nostrum latere
non potuisset:ut mala diutius occultari nequeunt. Quanq̃ edocuit me fortuna mea non
magnam uel in nostra uel in propinquorum uita spem esse colocandam? Eodem anno
puer parentem : quo Ciccum germanum amisi. & quod dolentius fuit alter filii:fratris al
ter lachrymis caruit:cum uterq; moriens ultimum desiderium mei significassent. Absen-
tisq; nomen inuocassent. & alter fratres mihi meos:alter nepotes infantulos commendas
sent:quæ res quotiens de meis cogito : animum exulcerat. Quod mihi decimis signifi-
casti audieram equidem antea. sed non eo ego turbinum progressum arbitrabar:quanq̃
decimas rerum omnium & primitias offerre deo prisci homines consueuerunt : tamen
rerum omnium(ut in Chyrro ait Zenophõ)magistra necessitas est. Basileus uisus est mi
hi schaphium olfacere:cum litteras tuas legeret & plane glaucus uultus pallore medium
pigmentatum effingens : accedunt manicæ supparo patentiores. & famuli de industria
tonsi. & penulati. sed ioci gratia ꝙ Surianæ nostræ & parentis tui impulsu hæc scripseris
Habeo illi gratias qui me in maximis negotiis : impeditissimisq; iocis reficiẽdum curarũt
Ergo credo mihi Francisce:eis nullum mortalium antepono. Valc.

Campanus Ghilardo suo.S.

Ignificasti tu quidem multa . sed(quod omnium fuit iocundissimum)tuã
s in meis conficiendis negotiis diligentiam . Nam cum multi sunt quorũ
amicicia profeatur a quibus autem exibeatur in absentem amicum & di
ligentia ꝑpauci . Nec me ad philosophorum calculum referre amiciciam
putes:de hac nostra loquor :neq; tã sãcta neq; tã firme & in qua philadem
semper inuenias. Sumus enim ut in eligendis amicis uulgariores : ita negligentiores in
conseruandis :quod tu demum solet accidere cum non iuditii adhibeatur maturitas. sed
uoluntatis properatior impetus offeratur. Raram igitur pietatem in me tuam esse fateor
atq; ideo iocundissimam ꝙ raram. Et mihi quoq; iam quod opes exaggerare incipienti
aurum gemmæ prædia & deniq; omnia preterq̃ amicorum cumuli & quasi thesauri sor-
duerunt ii sunt qui rerum omnium quas uulgus admiratur longe preciosissimi uideãt .
sed cæteros ut minus expertus sum ita si non quanti te faciam non est cur illi me nec pos-
sint nec debeant accusare. Vale .

Campanus Dulcio suo.S.

Ic tabellarius non uult sine meis litteris ad te redire . Ego uero quod ad
h te scribam habeo:nihil nisi ut cures ualitudinem diligenter. Impetrasti de
ueste qđ postulabas Et crede mihi si recte uixeris: nihil a patruo defuturũ
sin te iuuẽtutis ĩpetus rapiet & illi molestiã afferes:tibi magnaꝶ rerũ aufe-
res occasionẽ:fac boni & sint & habeant quibus cũ uersere:fac non minus
ex uirtute tua q̃ patruo tibi compares ornamentũ:ut dignus ille te tanto tu illo iudiceris
persuadeasq; tibi plus honoris ex eius dignitate quam licenciæ consecutum : ante late-
bas ĩcognitus. & quod facere collibuisset ĩpune faciebas . Nũc omniũ oculi te obseruãt
& qđ agas:qbus hæreas: quo pacto fortunã tuã feras taciti circũspectãt:est itaq; tibi faciẽ
dum quod solent mimi & ioculatores qui q̃q̃ in occulto incultissimi ubi ad spectaculũ
uenere ne uel unũ capillũ ĩcõcinne moueant studiosissime cauent .& eni positus es in al-
tissimo prospectu unde si non tuo certe patrui lumine quã longissime a spectatoribus ui-
deare:caue uel uno uerbo queq̃ offendas:caue ostentationẽ & elatũ animi tumorẽ præ-
te feras. & cũ honeste loqueris:honestius uiuas:magna impas : dices ita opus est magnis
in rebus nõ mediocri possumus imperio esse cõtenti qui si minus decere me censeas to-
tus eras. & uolo te monere & debeo . Quod enim monitis debes mihi multum qui ita
facio tanq̃ egeres. Vale.

Campanus

Campanus Nicodemo suo.S.

Vdio illustrissimũ Ducẽ quẽ nos aliquantulũ hic moræ facturum puta-
bamus:cras prima statim aurora discessurum:spes nostra omnis in te sita
a est uno. Ne pariare per immortalem deum quod mihi exiguũ natura tri-
buit ingenii: id in tantis curialium rerum fluctibus contabescere Legi Pe
trarchæ eum librum quem de ignorantia scripsit : collegit omnem ætatis
suæ concursum.& tum multa in se collata beneficia multorum:tum maxime a clarissimo
Stephano Colũna adiutum substeutatumq; fateatur. Non igitur nouum est tuæ illustris
simæ familiæ iacentes litteras excitare. Nam de te nihil aliud dicam nisi quo d res est:ne
minem hoc tempore eruditorum hominum inueniri quem tu nõ humanissime comple
ctaris:ꝙ si me parum tibi litteræ quarum sum expers concilient. Sunt tamen alia permul
ta quæ debeant commendare: fides & mea & eorum qui cum sint deditissimi nulla in re
magis operam tuam taciti desiderant ꝗ iam in me conseruando . Spes etiam quam mihi
iam pridem quasi manu porrexisti : ut non tam orare a te opem possim ꝗ repetere. Acci-
dit etiam illa tam liberalis tãquã familiaritatis plena ; tuæ frontis hylaritas qua me susci-
pere consueuisti: quod si cætera deficiant: illud est longe potentissimum : homines cum
possis adiuuare proprium diuinitatis : ut quanto maior sit dignitas tua propius accedat
ad eum:tanto benignius tueri debeas:quorum in te curam uideas esse delatam. Quanꝗ
hæc omnia superuacua ut quæ non certæ spei. sed diffidentis animi uerba esse uideantur
Cur aũt tantopere deferri mihi hanc historiam postulem?causæ sunt multæ. Primum cu
piditas gloriæ:quam mihi ex ea re uideo esse propositam . Deinde rerum gestarũ ampli-
tudo:quanta si scriptis consequi potero fœlicem me & in litterarum studiis fortunatissi-
mum iudicabo:præterea exercendi ingenii tam fertilis tam grandis occasio. Vgi permis
so equo totis habenis patentissimo campo decurremus:Tum ita cogito nullum tam ma
gnum esse rerum detrimentũ:quod cum ingenii possit iactura comparari. Iam inde post
ꝗ me iureiurando Senis adægisti ad hanc historiam conscribendã Totus perii:nihil ægi
nihil elaboraui:cum ut tibi cuius in me auctoritas est ꝗ amplissima satisfacerem : tum ꝙ
existimabam fore ut ꝗ primum contextum rerum ad me deferendum curares. Quædã
post illud tempus fuere proposita scribenda quæ nos tanꝗ occupati reiecimus omnia:
erant enim qui ad res gestas Nicolai Picinini complectendas non mediocriter hortaren
tur ꝙ & magnæ essent . & Brachium cuius uitam scripsimus serie quadam & temporum
& rerum gestarum subsecuturæ uiderentur:quod eo potissimũ recusauimus:ne huic quã
a me postulastis historiæ quasi nebulæ quædam infunderentur . Nam & si euentus rerũ
ut sese habeant peruerti non facile possunt certe consiliorum . rationum causarum . con-
flictuum explicationes aliter ab his qui uicerunt aliter ꝗ qui uicti sunt proferuntur. Illi ui
& consilio uicisse:hi fortuna & dolo circunuentos esse contendent . Ego si Piccininum
prius absoluissem:multum huic & nostræ historiæ derogatum esset:neq; enim interfui-
mus ipsi gerendis rebus ut pure integritas qualem oculis accepissemus & uictoris & uicti
seruari posset. Sed erant omnia ab his perquirenda qui Ducem illum secuti pace belloq;
interfuissent:quorum studia non dubitas fuisse futura & ad extollendas uictorias & exte
nuandas calamitates propensiora:hæc ratio maxime omnium me ut nihil susciperem
scribendum detinuit. Iam nisi ꝗ primum meis me studiis reddas nisi materiam pares:in-
tendemus litem nec solum presentis ocii. sed etiam præteriti temporis ; quod tua causa
perit:crimen obiiciemus satis. Cura obsecro per immortalem deum rem meam ; breuis
est uia:poteris Ottoni negocium committere:poteris ipse fauillas accendere : neq; enim
dubito facturum. sed stomacho ꝓperanti ẽt quæ præco quia sunt tardissima uidẽť. Vale.

Campanus Ottoni suo.S.

Vantum repetere memoria possum nonus hic agiť annus exquo Capuæ
q te uidi:conueni. & quæ tua fuit humanitas:amari a te cœpi. Iam inde si pa
rum officio satisfeci ꝙ neq; ad te scripserim unquã:neq; ipse adierim non
dubito totam hanc te culpã non mihi sed tã longo interuallo imputatuꝝ
Nam cũ Perusiam transires meo nescio quo fato non uisus a me decessisti
nec latuit me quidem Ducis aduentasse legatum . Sed quis is esset tum demum intellexi
cũ discessisses:qua de re quanto fuerim affectus dolore:ipse potes cõsiderare. Nunc uero
cũ te auidissime expectarẽ. In hoc illustrissimi ducis aduẽtu nõ dici põt ꝗ ægre tulerim :
ꝗq; acerbe ĩcusaueri fortunã meã ꝙ in tanto cœtu nobilissimoꝝ hoium solus ipẽ quẽ so
lũ cupiebã defueris:sic quo ꝓpior erat spes eo molesti⁹ fraudat⁹ uideat desiderio meo:sed
nõ cõmittam quid te cõueniam ante pontificis discessum & si incertum est nobis quan-

do sit discessurus Ego interea Baptista tuo sic fruor ut solebam te: parauerat ornatissimā orationem eamq; partim ad confirmandā autē ducis beniuolentiā partim ad clarissimas illius uirtutes belle pacisq; acommodauerat. Noluit tamē orare te absente: erāt omnia & inuenta peracute & q̄ apriffime disposita. Tum hæc perfluens quædam ac uehemens eloquendi uis adornauerat nec deerant ordine suo distinctæ: & rerum & uerborum dignitates & spicula illa oratoria ad delectandum suadēdumq; parata. Nam & attollebat ubi opus erat orationem & deprimebat ut neq; per magnas res explicandas turgidus: neq; p paruas aridus atq; abiectus ire uideretur: nihil erat nostri temporis: uetustatem omnia re dolebant. Vide quantum utriq; nostrum attulisset aduentus tuus. Sed patiemur æquo animo si non bene ualeas id diligenter oramus: non puto ingratū esse tibi si pauca de me scripsero. Nam post illud tempus quo Capuæ me uidisti. & ego parum functus officio meo. & magnis rebus occupatus fuisti: ut nec ipse ad te scripseri de meis rebus: nec tu aliunde potueris audire. Veni Perusiam anno hinc septimo ubi primum philosophiæ auditor mox oratoriæ aut si ita uis aratoriæ professor utilitatis aliquantulum: nominis nihil: sum consecutus. Nec defui ipse mihi quin & euigilarem litteris & ingenium uariis rebus scribendis exercerem. Iam primum ut ordine incipiam: scripsi in delegatione Perusinorū librū unum: nec mirere cum dico librum: nam & orationes multorum legatorū ad Ro. superiorem Pontificem: continet & ornatū omnium rerū explicat de ingratitudine fugienda: libros tres: opus etiam a doctis uiris non illaudatū De fœlicitate Thrasimeni unū De uita & gestis Brachii sex. Versus quorum pars est amatoria: pars amore non uacat: ad tria milia: orationes funebres duas: persuasorias tres. Epistolarum libros sex Reddidi tibi tanq̄ parenti: rationem ocii mei reddamq; semper. Nam cui gratiora mea sint q̄ tibi habeo neminem. Loquar tecum paulo gloriosius qui hanc historiam nouissime scriptā legunt: sic afficiuntur ut omniū sit iuditium nihil iam post septingentos annos scriptū magnificentius. Nam & cōtionū ardor historicus apparet & æqualitas rerū castigata oratione profluit: tum multa loca sūma cum diligentia describunt. Deniq; sic sum conatus rerū seruare dignitatem ut si legas uestitam historiam non nudos cōmentarios legere uidearis Eius historiæ suauitate pelecti Otto & Nicodemus cū ēt summorū hoim iuditio mouerentur patierunt a me ut res gestas illustrissimi Ducis susciperē scribendas. Recepi me facturum cum quia sperabam fore ut omnia q̄ primum ad me explorata & cōperta deferrentur: tum rerum magnitudine adductus. sed eorum negligentia res tota desinguit. Nā dum uerba dant nec conquerunt quidem res a Duce gestas & me spe quadam iniecta demorantur: quo minus aliud aggrediar. Imploro igitur opem tuam cura ut hæc mihi pro uincia decernatur: aut si liberius dicendum ne mihi ante tempus: idest ante confectam historiam succedatur. Scio q̄ soleas iacētes amicos excitare: neq; eni præmii gratia hoc me tāto studio petere arbitreris: satis est præmii ubi laborē gloria: laus idustriā cōitat. Vale.

Campanus Dulciboni suo. S.

q VOD scripsisti nobis habentur gratiæ nō mediocres: neq; eni quo minus aliquāti nos faceres nequicia nr̄a deterruit: q̄ āt rheginos mōtes diuersoriū facietatis ut arbitramur tibi delegeris: pbamus consiliū tuū: ueremur tn̄ ne frigidiora sint loca ista q̄ pati ualitudo tua possit. Quippe nōdum satis firma tāq̄ soliū modico uēto decutit. & delicatiore indiget cultu: tēperatioreq; plaga: tū montes istos quos scribis uicinos Alpiū radicibus i atq; ideo gelidissimos a ualitudine tua penitus alienos existimamus: sin minus ,ppe ad Alpes accedūt tutius erit cōsiliū tuū. Posses hic mecū esse fortasse cū Necio. Sed errauimus cū uobiscū diximus. Nos eni tanq̄ lupi p nemora saltusq; diuagamur. & dū Rheno alueū quærim⁹ fluētiores sumus q̄ ipse Rhenus: nusquā nobis quietus locus quasi iā nūc sit nobis cū aqua & flumine de istabilitate certādū. Quanq̄ Cāpanus sēp in umbra ut quē musæ gremio fouerūt suo. Gentilis totus natus ad rusticitatē sēp in agris: hō nequā: dolosus: insidiis plenus. & cui tu nō facile uel egyptiā credas: ob hoc fallacior: qa qd auidissime cupit id dissimulat callidissime Hoiem uersutiorē: uafriorē: astutiorē iuenies nullū. Is pria frōte fact⁹ castigatus uoce ad emulcendū tractandumq; blanda & subdola: ceruice aliorsum intorsa & pendula. Quid tibi hoc hominis non promittit ubi proprius intueris: olet uulpem: spirant a nare doli: fraudes: insidiæ. uersuriæ ab ore. nugæ & mendatia prodeunt. Quid in Campano? totas noctes quietus stertit: uideas medio in thoro hominem nudum feris omnibus horridiorem quas syluæ alunt: pedes uncos: curuas & hirsutas manus: nares perlatas & patentes. & subductam frontem: turgidum iam nouis ferculis: ferculis & inflatum uentrem: membra breuia: teretia: corpulenta. & ursis eritiis histricibus asperiora. Quod tu

Quod tu monstrum huic homini comparabis? mirũ est tam diuersos homines tam iter se mirifice cõuenire. sed non sp externis interiora respondent. Sub pilis illis multæ latẽt mollesq; delitiæ: homo est ex aío quem appellare possis mansuetũ: nequã tamen & callidus. ut sunt lenta flumina periculosiora: raro solus incedit quãquam domi q̃ foris assuetior. Somniat Mantuam & nescio quid magnũ uersat animo: mirũ est tam pusillũ homi nẽ tã altas cogitationes edificare. sed edificat & montibus mõtes imponit. Ergo tu quoq; Mantuam nos sequere non solum cõsilium tantis edificiis. sed ẽt opem allaturus. Sed nec tu consilium capias huc ueniendi fugies. ubi primũ olfacies ubi degustabis moriere Itaq; nos miseri quotienscũq; bibimus morimur. & tãquã Promœtheus ille quem in cubiculo pictum Mantuæ uidisti ad pœnam sitimq; renascimur. Vale.

Campanus Roscio suo. S.

S I tardius q̃ eram pollicitus ad te redibitur quid causæ futurum: quod impedimentũ existimabis? num niues totos undiq; montes nec iuga modo. sed ipsas radices occupauere: num pluuias hæ quoq; niues exceperũt quasi cum cœlum grandine geluq; duratum: in mellem rosculum & tenuem aquã humoreq; dissoluitur. Num ẽt fortasse delitias meas nondũ me habet Hercule neq; adiui neq; uidi est ruri prata iter atq; uirgulta. Inter phylomenas potius ad delitiosissimũ caput mane uespere nocte concinẽtes: aut si ita maius iter stultitiã amẽtiãq; meam qui quod nõ amo quo pacto fieri hoc põt inquies: non dubito cognita esse tibi ea ratione constare mihi oíaiut quæ non sint ea eẽ contra quæ sint ea nusquam esse uideant. Sic quia regnũ non habeo regẽ me esse iudico: i llam aũt cũ habeam eam mihi habere non uidear. Non dubito quia lenẽ me & quasi scripsetam appelles cũ eadem sit semp materia ridendi. Sed heus tu cui grauia desunt aut nihil agat aut leuia sectet: necesse est: si nihil ad te hoíum quos uidi oíum scrupulosissimum scriberẽ: quæ iurgias: quas mihi tu lites intẽderes? grauia uero ĩde mihi: aut quo ex trunco suppeditentis: ic iter saxũ ferrumq; districtus tuam istam tam proteruam importunitatẽ: & meam tam ancipitẽ necessitatem una uia fugiendam esse cognosco: si cum scribam aliquid nihil tamẽ scribam: quod meis litteris si cuncta perspicies facile deprehendes. Quippe multa cum legas nihil tibi legisse uidearis: tãq; gladio cum sole atq; umbra decertes: ubi tum multum crebro q; circunferias: nihil est tamen quod feriatur. Vale.

Campanus Dulcio suo. S.

T Orsiano uenimus ad lacum Thrasimenum: nec adhuc tamẽ sedem statuere fugiendiq; finem facere potuimus. Pestis hic late serpit: oppida iam oĩa peruagatur si qua sint quæ salubritate ualeant sua ea aliorum propinquitate cõtingũtur: sic quo fugiamus uix habemus loca quærimus deserta iuia inaccessa tanq̃ feræ nemora syluas monte habitamus: quæ res una me solebat maxime delectare: deuitamus hominum frequentiã quod exilium durius: quæ acerbior relegatio aut eiectio: exules qui sunt nouas adeunt ciuitates ubi iocunde uiuant & multa cognoscant. Nos cœtum oẽm nõ secus ac pestem ipsam extimescimus. Illi inimicos habent quos fugiant & possint salui esse. Nos qui fugiẽdi sint aut quo eundũ ignoramus: occulta in nos tæla coniiciunt: sed nimis diu tecum quærant nihil aliud q̃ molestiã additurũ: tu uero da operam ut salui ad Salum redeamus: quod plane facies si monitis præcibusq; nostris obtemperabis: quibus nihil fuit molestius q̃ q; te in medio piculo incendii in media strage relictũ nõdum potuimus reuocare ut iam eo res processerit q; neq; ad nos tuto possis nisi aliquo diuertas ubi aliquot diebus tanq̃ expurgatus: neq; periculũ afferas nobis si huc eas: neq; repulsam habeas si alio proficiscare. Vale.

Campanus Charistio suo. S.

A Doardus noster heri uesperi domum ad me uenit. ait parentis accepisse litteras quibus extemplo in patriam redire iuberetur. Si quid uellem amicos aut propinquos scribere se postridie prima aurora discessurum. Cœpi ego mecum aliquantulum ad quos potissimum scriberem cogitare: tu primus omniũ occurristi: cuius summa atq; amplissima beneficia hærẽt mihi anio hærebuntq; quoad uiuam memoria sempiterna: nec ulla uetustatis obliuione delebunt: sed quærẽti materiã nihil aliud ueniebat in mentẽ q̃ q; Adoardũ ipsum cõmendandũ tibi existimaui ꝓ ueteri officio erga te suo & obseruãtia illa familiari qua tecũ uisus est cõiũctissimus nõ q; ei opus eẽt cõmẽdatio mea apud hoiem familiaritatis iura tãq̃ hasta & mucrõe defendẽtẽ. Sed qm̃ nihil erat aliud qd & me hoẽstius iniũgere & te libẽtius effi cere posse arbitrarer: qua in re nõ multis utar. Adoardũ tuũ nosti: fuit semp tibi fuit etiã

mihi amicissimus ut si negligentior esse uelis in meis amicis confimandis atq; ornandis in tuis complectendis & iuuandis ingratus:& perfidus esses:nō possis non multa patet. Nam hoc etiam magis iuuandus est quoniā modestia laborat sua:ut quæ exteri petulantius extorqueant:hic uix remisse ac frigide audeat non dicam poscere:nam id non audet sed significare. Quæ res me ad hanc cōmendationem uel prima impulit:ut eius uerecundia mea opera excuteref:tu si te habitas & sis idem qui fueras:ex taciturnitate postulationem aucupaberis:& hoc magis elaborabis quo eum pudore suis negotiis deficere intelliges. Vale.

Campanus Hautonphilo suo. S.

u Arii nuntii quæ de tua ualitudine nobis afferuntur:misere me discruciāt: neq; enim sum qui soleam suspiria & lachrymas imputare : quod est mulierum. Sentio tamen animo dolorem. Et quod sapientius est cōprimo & mihi soli angor quum angor:de te autem ut sim sollicitus: multa faciunt amor in me tuus & charitas qua me prosequeris & solus ut altius ne scio quid sperarem effecisti. solus ad hæc maria uel tempestatū uel negociacionū pellexi sti unicus Dux consilio℞ cogitationumq; mea℞:atq; ideo longe charissimus: quia unicus accedit eodē quod omnium primū est singularis humanitas tua. Caue putes me adulari tibi:fuit semper id a me alienum:placent mihi multæ præclaræ amplæq; uirtutes quibus es præditus:placent etiam fortuita & externa : fauor principis status dignitatis non mediocris:diuitiarum quantum ipse mihi sæpe satis tibi esse dixisti:studia litterarum quæ &tenes & amas:hæc in quam placent omnia:sed illa comitas:illa tā liberalis frontis tuæ humanitas:illi iocundissimi & ad mansuetudinem paratissimi mores tui:nescio quid maius habent & ad beniuolentiam omnium promerendam uehementius. Illa superiora dignitatem possunt afferre:sed etiam inuidiam:possunt gratiam. sed magis insidias. Hæc posteriora æque omnibus charum te & iocundum reddunt:& ut nihil odii & cōtempt⁹ ita gratiæ & auctoritatis afferunt plurimum. Credo equidem apud omnes ut qui de me facio coniecturā:sed mihi tanto hæc omnia gratiora sunt:quanto fortasse notiora. Cæteri statum tuum:ego etiam uitam moresq; cōsidero:nec iccirco hæc scribo ut te mihi reddam benigniorem:humanitate tua factum est ut ad eum cumulum beniuolentiæ tecum accesserim:qui multis magnisq; tuis meritis exaggeratus nullo pacto augeri posse uideatur. Sed ne quid ualitudini tuæ afferam tedii missa hæc faciam. Illud tantum a te postulare ne uel ipsum quem unicum habes fratrem magis sollicitum:magisq; suspensum de salute tua censeas esse q̄ me:nec dubito quin tibi ita esse persuadeas quamobrem si eo in statu es ut rescribere ipse manu tua possis:nihil neq; certius neq; iocundius:sin id per ualitudinem non liceat:fac ut sciam quouis modo:non deerunt quibus iniūgere possis ut scribant. Ego nuntiū certiorem expecto:ueniam ad te q̄ primum si morbus ingrauescat: qd facturus inquies:?si nihil aliud ut adesse tibi qualis soleo q̄ facetissime possim. Vale.

Campanus eidem suo. S.

n On potui in discessu meo te conuenire:quam rem non dici potest q̄ moleste tuli:usus meo in te officio defuisse. sed noui animum tuum : non tam ebbanditas amicorum captatiunculas q̄ fidem simplicem uelle. Nec excusabo me pluribus:para te ad arma pro Campano tuo suscipiēda:cum istuc ad Pontificem ueniemus. Spero Cardinalem futurum mihi per omnia fauentissimum adiutore te:nā & ipse sua sponte multa mihi pollicitus: curā uidetur de me suscepisse nō mediocrem:si modo facta uerbis respondeant. Interea si quid de me instillare ad aures Pōtificis possis:cura hominē omniū quos habeas tibi deditissimū : melius tu uel somnians q̄ ipse uigilans:quod in rem meam cedat intelligis. Vale.

Campanus Calandrino suo. S.

I IBERO te metu isto:nam & si amicissimos omnium qui uiuerent nephario scelere propinquorum amissi : non tamen is sum qui duorum hominum beniuolentia contentus essem:reliqui sunt complures quorum & si minora in me beneficia extiterunt. Charitas tamen par:aut certe nō multo minor fuit:dedi lachrymarum quantum oportuit: fortassis etiam ultra miri fortis & compositi dignitatem. Tu si quando alias ad me scribes quod sæpissime uelim facias:si dissimulare communem iacturam possis:noli obsecro utrumq; nostrum noua plaga exulcerare:cum tantum facinus & tam acerbum atq; indignum : nec scribi a te sine dolore:nec a me legi sine lachrymis possit:demum tua dum polliceris acta agis :q̄ si exciderit:diu iam pollicitationem istam non solū factam a te:sed etiam a me receptā

Itaq;

Itaq; quod mihi partum est:id tu in litem uideris adducere:dum offers:& nouum expo-
scere libellum amiciciæ:quæ multis ac maximis:testimoniis confirmata non modo non
negari:sed nec dissimulari quidem potest. Vale.

Campanus suo.S.

ST ita ut/dicis:parua quidem me tenent:tamen officiosa negotia: atq; ideo
non negligenda : quia parua : ne si minora contemnam maioribus dignus
c esse non uidear.B.Cardillus noster suspenso est animo:: suspenso inquam
hoc tu effecisti ut ille te sine graui molestia carere non possit : adit me : per-
contatur:& quid sentiam de aduentu tuo : male tecum fortunatus amicus
cui per alium significetu.quod per eum aliis oportuerit:habet hæc amicicia ut grauiora
sint quæ putamus minima si pretereantur. Vale.

Campanus Baccio Vgolino.S.

Ampanus saluere iubet incudem suam:sic enim libet appellare eum qui as
siduis negotiorum meo℞ ictibus feriatur:& pferat. Cogitaui mecum i hoc
c secessu nostro æstiuo:qua in re possem tibi laboriosus esse:ut a consuetudi
ne non discederes:lentescit ager cum nō uersatur : frugi est cum excolitur:
& etiam si sæmentē nō ieceris:arandus tamen est. & tanq̄ iaciat exercēdus
ita nunc quū nihil habeam:quod tibi iniungā laboris : scribo ad te ut cum mea legas:la
bore nō uaces:nec aratrū uomeremq; detractes Cum ad iugum ueniet:feriæ eni semper
agricolis nocuere:nō solum qm̄ cessat opus.sed etiā quia iuuencii reduresciūt:scripsissem
ad te prius si quid auribus tuis:aut opera dignum habuissem:uerum cum neutrum adesset.distuli ad hunc diem:occasio quæsita est:non admissa negligentia quæ tm̄ potest fieri
cum est mediocris.Sed homo ineptus pedetentim in mea errata delabor : qui dum pro
pellere crimen studeo:uideor cōfiteri:utcunq; sit in tuto res est:& i portu nauigatur:cum
apud te causam dicturus sum Nihil fœlicius in causis secundo iudice.aduerso infœlicius
nihil:ubi redierimus si dignum supplicio putabis,nō recusabo uel crucem:si uideat interea da operam ut saluum te inueniam :cætera forum iudicabit. Vale.

Campanus Gentili suo.S.

Lacet iocari te mecum de Syrenula:uerba mihi a te data esse non placet :sed
stomachum in te meum ex endecasyllabis:errores tuos ex tetrastico intelli-
p ges:ridebis in te morsum tam lepide : iure morsum nisi stultus sis non ridebis:non est idem ad me:quod ad Papiensem scribere:illum fœlicitas perdit
sua dum te perfert:mihi etiam est tecum de ingenio summa contentio . La-
xiorem fuisse me dicis q̄ oportuit:& nisi me tanq̄ e campo recepissem negaturum te fuisse meos esse uersus quos edidi:quantū uideo tractum īgenio putas & tantæ rei:neq; modum neq; iuditium adhibuisse:sed uide tu q̄ diuersa sentiam. Ego angustias accuso meas in iis uersibus:tu obiicis laxitudinem:& quod tu probas nihil mihi placet minus q̄ me
in exitu collegisse. Poscunt collectam & rotundā breuitatē epigrāmata:& tunc proban-
tur maxime cum exacuuntur spiculis & sale:ut quanq̄ cito non tamen leniter inglutian
tur. Longe diuersa est ratio in panagyricis:late fundimur nullus est locus paulo apertior
in quo non spatiemur ubiq; consistimus : ubiq; explicamur. Risisse arnū & illius undam
factam gratiorem:plausisse fenestras ac uias : & cœlum Papiensis laudibus & cantu plenum late sonuisse. Charites itineri accessisse comites:& alia eiusmodi plausu & lætitia p
fusa:nihil habent rugosum aut contractum:carent tælis ac dentibus:fusa & læta sunt om
nia:quod proprium est generis eius quod dixi:positumq; est totum in festiuitate sententiarum:uerborumq; luxuriæ:& uolunt panagyrica omnia prope supra fidem & plena mi
raculis si a poeta tractentur:remissius præstare hæc oportet oratorem : sed ita ut a iocunditate & copia non discedat. Accedit uarietas rerum dicendarum . quæ nisi exornentur
& pateant : nullam possunt afferre gratiam conculcate. Nec unusaliquis est locus certus
in panagyrico:per omnes uagatur & surgit:per omnes exultat. Epigramma unum eligit
atq; attendit locum quem uulneret.uimq; omnem positam habet in dextra . nec unq̄ re
cte ferit:nisi cum celeriter & uulnera tunc infert grauior tum tāq̄ improuisa.estq; gladia
tori persimile:cuius ultima est laus.una plaga conficere aut iactu in uulnere aduersarium
Habes meam de utroq; genere sententiam.tu si perstes in proposito & omnia cōfundas
non labero.uolui iis in uersibus meo iuditio satisfacere.non tuo satisfacturus.etiā & tuo
cum tu iubebis.nihil enim potuit tam ample dici in Papiensis laudem quod non angu
ste dictū uideretur. Endecasyllabos meos nō quæro ut laudes.qppe multum ex illo℞ di
gnitate detractum putauerim si ab eo probentur quem lacessunt . tetrasticon si uis etiam

dilacera:dummodo scias me non tam uersus tuos corrigere q̃ mores uoluisse:non q̃ cõtendam crimen inesse epigrammati:sed q̃m neq; quid scriberes:neq; ad quem scriberes: habuisti rationem. Vale & Syrenulam mitte. Iterum uale.

Campanus Cardinali Senensi. S.

Rras si existimes mihi non esse morsum:nam etsi canis non sum:latro tamen. tum etiam asini mordent cum amant: & hoc uehementius quo sunt
e incitatiores. Spes mea æque pendet ut antea:aliquanto min⁹:q̃ scio nihil magni aut præclari cogitare Lapidarium. Galli fabulam audiuisti:sequar consilium tuum:& quod soluere non licebit arrumpam. etiam si cœlum ruat non peribit Campanus pro Cocodrillo. Eligam de tot locis unum:quanq̃ spero prius te rediturum ex balneis q̃ ego in Senensem agrum perueniam. Transitum faciã p Perusinum accitus arbitrer in longa contentione prædiorum: uagabor ut tu fecisti forsitã ne quid me superes etiam uagabo. Thrasimenum meum quem alias descripsi recensebo omnem iure meum symbolum acceptaturus ab accolis quos ornaui. Collegam mihi datum dubiis temporibus uehementer gaudeo: atq; eum collegam quem ego si mihi quoq; in suffragia fuisset eundum non modo cooptassem auguratui sed etiã proconsulem statuissem. In re tua nihil est prætermissum quanq̃ ad hunc diem frustra laborauimus. Ego Vrsinum Spoletanum. Theaneñ. Rauennatem. Papiensem uerbis accendi ardentissimis. Questus est nequam Socculus Papiẽsem sibi immutatum esse. Vrsino dedit uerba Theanensis propter aduersam ualitudinem non potuit adesse ipse quidem: mittit tamen qui cæteros excitent: polliciti sunt omnes summam operam: nec sperant tamen solus Vrsinus censet cum Socculo elaborandum. Datus affirmauit se multa dicturum cum Papa. Ego iurare possum facturum pauca:nam uideo qua fronte promittat. Cæteri dicunt summis uiribus contendisse:nec esse exauditos. Ventum est in eam sententiam ut apud Papã intercedant:non quidem de re ipsa quam putant factu difficillimam: sed de expectando aduentu tuo. En quo recidimus:& durandum tamen:omnia uincit qui perfert. omnium egritudinum medicus dies. Tu uero si censeas hanc tibi datam aream in qua uires exerceas tuas:id est ut animo uincas qui fraude oppugnaris:non est uirtus in campo decurrere sed in lubrico non posse auelli:homini sapienti nihil iocundius q̃ iactari procellis ut quo studio atq; animo id uinci possit ostendat. Nihil post mortuum Pium accepisti iniuriæ quod tibi ad gloriã non cesserit maximam:plus his aduersis reb⁹ adeptus es laudis q̃ fueras illo uiuo secundis:quare ride hæc delyramenta ne augere ne perturbare Vincemus in quam omnia:nec unq̃ sine insigni laude superabimur. gloria est nostra quicquid infligitur. Instat tabellarius. Oro te atq; obsecro ualitudini & quieti studeas:contemnas cætera præsertim cum iurare possim quicquid accipias crescere ad summam laudem: augeriq; de te apud omnes iudicium. Bene uale. Rauennæ.

Campanus Donato Acciarolo. S.

Ccusa tu quantum uis uel iudicium de me tuum:uel meam erga te nescio an dicas insolentiam:qui tecum sic ægerim ut ingenium tuum & doctri-
a nam & liberalitatem plane uisus sim contempsisse. Ego uero cætera fortasse temere:amicos autem diligere non nisi consulto & ratione adhibita summa consueui:quippe q̃ sic existimem eligendos. ut locus pœnitentiæ esse non possit:sic habendos ut dimitti non liceat. Nec unquã ꝓbaui periandricum illud: sic agendum cum amico tanquã si futurus inimicus. Habeant sibi eius generis amiciciam. immo amiciciæ umbram porius leuissimi homines non minus conseruandis amicis instabiles q̃ eligendis inconsiderati. Mihi quidem ratio placet firma constans diuturna ut teneam semper quod semel acceperim:atq; ideo eos accipio qui semper posse teneri uideantur. Ego te qui esses aut qua natura qui ad me scripseras ignorabam. & de doctrina quidem audieram multa:etiam scribendi elegantiam antea sæpe prospexeram: sed hæc fructus pollicebantur amiciciæ:amiciciam ipsam non promittebant:neq; enim fere idẽ est eloquentem esse quod amicum:quorum alterum artis & ingenii est: alterum naturæ & probitatis. & illud studio procedit:hoc officio continetur. Eam ob rem ad respondendum elegantissimis litteris simul q̃ plus ocii desiderabatur:sum factus cunctatior etiam q̃ absente me Romam delatæ aliquanto postquã fuerant scriptæ ad me peruenerunt. In primis tamen q̃ pacisci mecum uelle uidebaris:& pacisci de re grauissima in qua ne possem falli:cauendum mihi etiã atq; ẽt iudicaui. Petebas ut quoniam Gentilem meum essem complexus te quoq; pari uinculo amicum acciperem. Eam ego conditionem etsi reiiciendam nullo modo existimabam:non tamen ita statim putaui accipiendam: cum nihil sit

nihil sit in quo festinetur periculosius:quid enim aut tam facile paritur aut tam turpiter di mittitur q amicus? Nosti prouerbiu de sale:ut plane costet amicicia recte conciliandæ neq diem neq mensem satis idoneu teste esse.itaq plurimu refert.precipitemur ne lubrico passu in beniuolentiam an firmo gradiamur.illic paruo momento dilabimur.hic nullo quis magno impetu possumus deici.His de causis hæsi primu ad tuas lras:subdubitaui de te:cuius neq dum humanitate intellexera:neq de moribus habeba compertu:& ut ardentissime cupieba hac mihi facere accessione amicicia ita maxime ne iprudenter facere:me tueba.Gentilis mei testimoniu heba suspectu:uehementius eni extollebat q qd carcere posset suspitione:nec quicq laudatur icertius q quod nimis.Visum est deniq illud imprimis ad rem pertinere ut de te percontaret:utrumq enim summæ uidebatur negligentiæ:aut habere amicum cuius uitam non explorassem:aut no explorare quem cum gloria essem habiturus:pcontatus sum igitur de te multos.Inuenio eam opinione apud oes:ut & pudear cunctationis huius me non mediocriter & dignu te censeam cuius amicicia no mo recipienda sit:sed oi studio atq conatu expetenda:proinde quod tu a me paulo ante postulabas:id ego abs te nunc summis præcibus contendo:ut nobis amicum te præbeas:& illud cogites amiciciam tuam eo mihi futuram chariorem quo plus adhibuerim iuditii in conparanda:ut fere diutius perstant quæ tardius coaluere.Estq multo costantius qd iuditio elegisse q quod casu incidisse uidearis.Reddidi tibi ratione tarditatis meæ uerbosius fortasse q decuit aperte sentienti:sed dabis ueniam & si sero tn aliqn pœnitenti:aut sumes suppliciu si uoles non recuso uel capitale:modo illud intelligas:plus utrunq nostrum hac ipsa tarditate pfecisse:q si extemplo respondissem:aucta est de te opinio:mihi ratio constat conciliationis tuæ:iam fructus capere ex hac nostra beniuolentia icepi maximos.Roma profectus cu Papiensi tuo Demetriu & Carolum magnum perpetuo itinere habuimus in manibus:quos tu dum uitam scribis:alteru ex intima græcia:alterum e media Barbarie utrunq e tenebris in luce reuocasti:non contempsi studium exercitationis tuæ ingenium tam ad omnia facile uehementer sum admiratus.Habet enim interpretatio difficultate no solum quia per ignota & peregria uersatur:sed etia propter æqualitatem:& ut sic dicam quadrationem exprimedi:in qua si oia teneas nisi fœlicitas affit ingenii multa aspere quæda etia obscure inuertant.Editio noui opis plus habet industriæ totaq est inuentionis & hoc difficilior q labore constat proprio & tuo:miru est quantu tu utraq in re ualeas:q districte atq apposite:quanta luce uerborum absoluas oia.Dicam aperte quæ sentio:maiorem te inuentio & doctrina & ingenio iis in libellis q existimara Est & Papiensis nostri idem de te iuditium:ita sentit ut ego:quanq maiorum est illi uis i iudicando:nihil est quod non perspiciat alienis in scriptis:præstet in suis.Iam tui erit officii exhibeas te oculis illorum quorum manibus libellos exhibuisti non minus iocude te aspiciemus q illi sunt lecti. Vale

Campanus Phylemo suo.S.

n On sine rubore quodam ad scribendum nunc tande tam sero sum adductus:quod statim post acceptum munus tuu dignissimum facere debuissem:aut si pristinæ noluissem nostræ beniuolentiæ satisfacere:no erant a te neq litteræ:neq munera expectanda:sed extemplo post designatione factam reddere te de mea dignitate certiorem oportebat:quæ dignitas ut neq sperata fuit a me nunq neq postulata ita subitis atq ingentibus curis inuoluit atq immiscuit accepta:de qua re non dubito preter cæteros nostros maximam te lætitiá ac uoluptatem accepisse:qui me semp unice ac singulariter dilexisti:sed quo tardius tibi rescriberem causæ hæ potissimum extiterunt.Primum q erat multis aliis rescribendum qbus molestior tarditas mea suspectiorq fuisset.nisi confestim respodissem(ut sut plæruq infirmiores amici confirmandi)ne se contemni ac despici arbitrent:de te autem nihil erat tale quod suspicarer qui nunq de mea singulari atq uehementissima beniuolentia dubitasti:deinde quia nondum omnia erant confecta deerant quædam exquibus plena ac solidam caperes uoluptatem ut solet quæ minima sunt interdu rerum summæ detrahere:efficereq ne ex oi parte plenæ esse uideant Illud solum ne suspiceris.Ideo ante hunc diem non fuisse scriptum a me quia languidior ac frigidior dignitate effectus animu extulerim:nunq tanta dignitas esse posset quæ uel obolum mutui amoris nostri posset auferre imo uero qua to maior dignitas tanto animus ad amandum esset ardentior. Vale.

Finis tertii libri.

IOANNIS ANTHONII CAMPANI EPISCOPI. INTERAMNIEN. APRVTINI. EPISTOLARVM LIBER QVARTVS.

Campanus Antiſtiti Maguntiū.S.

m

IRABERIS præſtantiſſime Antiſtes:qui nullis tecum ſum deuinctus officiis: nulla in re tibi uſui fuerim: nihil dixerim :aut præſtiterim in tuos:ita nunc repente ſine cauſa ad te ſcribendū erupiſſe.Et uereor ego quoq; ne me nimis impudentem exiſtimares & temerarium:qui obſcuro loco:infima fortuna:nullo ingenio:apud te principem genere illuſtriſſimum: ampliſſimum: opibus gloria & uirtute ornatiſſimum me īgeſſerim: niſi ſcirem eum te fuiſſe ſemper qui tantum ſplendorē nobilitatis:pari conditeris manſuetudine: & gloriam cum humanitate: opes cum moderatione coniunxeris:ut ſi utra in re magis excellas habendum iuditium fuerit longe plus in te uirtutis q̃ fortunæ aut naturæ iudicetur.Hæc me ad ſcribendum perpulerunt:admirentur alii quantum uis ſplendorem tuæ gētis obſtupeāt præclaras res geſtas maiorum tuoꝝ:& latitudinem imperii:familiæq; uetuſtate metiant Ego & ſi hæc maxima cenſeo: pluris tamen facio ornamenta tua & propria. Gentilicias opes:& auitam gloriam tui maiores pepererant:eaſq; tibi & cæteris ſuis poſteris reliquerūt præſtantiam uirtutis ipſe tibi tuo quæſiſti ſtudio: non aliena induſtria comparaſti. adæquaſti te ipſum:ut probitas cum nobilitate:nobilitas:cum probitate contendat:& talē te præbuiſti:qualem tui te maiores eſſe uoluerunt. Intellexiſti q̃uis fortunatiſſimū principem niſi pari uirtute fuerit preditus:maximis deſtitutum præſidiis:minorem ſe ipſo iudicari:purpura & ſtatuæ uetuſtatis ſunt:nihil ad nos attinent: niſi cum meremur: & quanq̃ afferunt hæc aliquid poſteritati laudis:& elucet in nepon b⁹ auoꝝ ſplēdor:tamē hæreditaria quædam ſunt & ueterum induſtria comparata bona:neq; ſatis magnifica in nobis: cum ipſi non fecerimus.neq; admodum præclara iudicanda:eum non ipſi nos. ſed noſtri potius maiores illuſtrarint:ita ueterum ornamenta nullam afferunt nouam laudem ſi præſtentur:ſummum dedecus & turpitudinem ſi negligantur. Quorum autem eſt ratio coniuncta ut enim præclari nati ſint.& ipſi ſe fecerint præclariores:aut ſi ſuperare non poſſint maiores ſuos tamen adæquarint:horum eſt illa ſolida & expreſſa nobilitas: quā philoſophi laudant ciuitates extollunt:nationes populiſq; uenerantur:colunt poſteri:& qua qui ſunt prædití diuturnitatem nominis quantam præſtare mortalitas poteſt aſſequuntur. Quamobrem ita tibi perſuade:neq; Ludouicos:neq; Rupertos: neq; alios maiores tuos:quorum tot res glorioſiſſime geſtæ memorantur: plus tibi afferre laudis: q̃ quas te uita tua geſſeris attulerunt:quāquam non inficior pulcherrimum eſſe inclyta familia natum te principem:habere monumenta ueterum ante oculos:illiſq; inniti:atq; ea familia natum:quæ non modo Imperatores eligere conſueuit. ſed Germaniæ ſummos duces dedit.& Italiæ Cæſares:quorum ne uetera recenſeamus. Auus tuus præclariſſimus cuius tu refers nomen Ro.regnum ita geſſit:ut iam Bauarii uel ſoli in Italia celebrentur: ſoliq; expetantur. Auxit ille rem.& ſecunda uſus fortuna cum plæraq; fœliciter proſpereq; geſſiſſet:ſumma cum moderatione adminiſtrauit imperium:ſumma cum gloria deceſſit. Minus bellicoſus quidem pater tuus Ludouicus.& quem religioni q̃ armis aptiorem iudicarunt.ſed cuius laudes in pace q̃ Ruperti in bello nequaquam minores extiterunt. Beneficia in rem chriſtianam potiora:quæ cum tribus uno tempore Pontificib⁹ cōflictaretur:contētiones aliquādiu perpeſſa acerrimas:diſciſſa in partes grauiſſimis incōmodis affecta:ut breui in præcipitium iura uideretur. Surrexit unus pater tuus:uenit Cōſtantiam:concilio ipſe interfuit:egregia nauata opa:diſcordias ſuſtulit:pontifices ut omnes ſe pontificatu abdicarent perſuaſit:Ioannem id facere & parere decreto recuſantem: atq; omnia conuoluentem ac perturbantem comprehendit:comprehenſum aſſenſu principum reliquorum coniecit in uincula. Creationem Martini oĩbus gentibus utilē:ſtatuiq; chriſtiano neceſſariam procurauit. Schiſma oĩum quæ unq̃ fuerant:diuturnitate temporis:uarietate ac numero eoꝝ qui contenderēt:atrociſſimū ac periculoſiſſimū eradicauit.& ut q̃ breuiſſime dicam ſtabiliuit religiōem diſciſſam:domini tunicam reſarſit:& ſolus rem chriſtianam in eo quo tunc eſt ſtatu maximo atq; ampliſſimo collocauit: reddidit quietem eccleſiæ:dignitatem ſedi:pacem uniuerſis. Succeſſiſti huic tu religioni:frater

imperio:

imperiouit tu patri filius:ille auo nepos exorti.& alter alterius studia complexi uideam in:ille inuictus bello:tu religione clarissimus:frater armis ac militiæ deditus: tantam sibi iis in rebus gloriam comparauit:quãtam germanorum ætate nostra aut patrum nostrorum assecutus est nemo:ut iam eius nomen longe lateq; diffusum: nõ theotones modo sed gentes omnes:nationesq; complexerit: & nihil in re bellica Palarino dici possit illustrius:nec quicq̃ ei deest ad illam Cæsaream amplitudinem quam diu meruit præter nomen & Aquilas quæ eius præstantissimæ uirtuti debitæ illi desiderantur:& animi eius magnitudinem:liberalitatemq; desiderãt.Nam cum hæc duo maxime expetantur imperanti:ac præcipua & ad augendam maiestatem & ad retinendam esse uideantur:alterum ut uincat bello eos qui uelint contendere:alterum ut uictos & qui ei se dederint clæmentia & benignitate conseruet:exhibeatq; sese omnib⁹ largum:magnificum:liberalem: ea omnia sic elucent in fratre ut iam nunc possit cum omnibus qui iam aliquando imperium tenuere:harum rerum laudibus gloriaq; conferri. Vicit quotiens pugnauit:pugnauit autem: sæpe & atrociter uictoria potitus:cum semper alias tum uel potissimum:quinto iam hinc anno incredibili atq; inaudita ut plus ipse uno prœlio confecerit q̃ diuersi imperatores multis:omnes fere Germaniæ principes & nobilissimi quiq; pugna superati: capti: iusti i eius potestatem peruenere quos ut præclara uictoria deuicit:ita deuictos & captos præclariore magnificentia conseruauit & quos cum iure belli potuisset occidere aut urbes oppidaq; corripere:aut citra omnem assensionem humanitatis:ære grauissimo mulctare:maluit suis commodis illorum salutem anteponere:quo beneficio quæ tota paulo ante exæstuabat armorum tempestate Germania omnis pacata est.ut facile fuerit intellectum in eo principe totius nationis fortunam sitam:pacis belliq; fuisse.Cum tamẽ adhuc ea esse ætate ut uix militem agere nedum exercitus cogere posse uideretur.Itaq; ille i suo cursu laudis est totus.Tibi autem diuersa ratio uitæ:non diuersa gloria. Quartum natus annum sacris es initiatus:ut qui religioni debebaris ætatem cum religione transigeres iuuentam illam uero lubricam licentia præcipitem sodalitiis inquinatam:sic cohibuisti ut prius moribus senem te factum iudicarint:q̃ intellexerint iuuenem:octo & uiginti annos in oculis coloniensium uersatus:talem te illis exhibuisti: atq; eam de te fecisti opinionẽ: ea deniq; uitæ tuæ factis dictisq; exempla præbuisti.ut te cum annis essent :te unum cuncti intuerentur.in te mentem oculosq; coniicerent mortuo Antistite cum cõpetitores ua ni:partim qui summis opibus:partim qui doctrina atq; ingenio niterentur. suffragia in te unum uniuersa collata sunt quæ animorum consensio sententiarumq; frequentia uisa est diuinitus contigisse:aduersante nemine raro fiunt sine inuidia hominum comitia :& nisi quoddam sit supremum atq; excellens distrahuntur hominum iuditia : uariantq; qui sint intercessuri:dum nemo est qui se dignum censeat auxilio approbationeq; multorum.Quare cum unum in te coniecta essent omnium uota:repudiati cæteri : necesse fuit eximiam quandam in te fuisse eminentemq; naturam : mirificis atq; illustribus quibusdam exornatam dotibus:quam eligerant:cui uellent parere: cum qua neminem compararent.Itaq; solus es nominatus:non quia solus dignus esses : inter tot tantosq; summos uiros:sed quoniam maxime omnium dignissimus esse uideare:quam rem lætitia populi plausus ciuium:congratulatio principum acclamatio gẽnum declarauit:te uiri te fœminæ te senes:te pueri te omnes sexus:omnis ætas dari sibi Antistitem postularunt:postulatum acceperunt.acceptum summis usquequaq; ad cœlum laudibus extulerunt Nec tu illorum de te iudicium fefellisti.maiorem illis præstitisti q̃ futurum esse cõceperant.sit enim gessisti rem.ita ecclesiæ præfuisti. ut & qui te elegerũt & quibus præfectus es pari consensu:hi te elegisse:illi sibi præfectum esse gloriarentur. Auxisti iura uectigalia: & quæ perierant.bellorum impetu arrepta:aut ære alieno exinanita.& iminutos magna ex parte census:ac iam prope absumptos a fœneratoribus recuperasti.Oppida quæcunq; supenote tẽpore a fide defecerant.aut ab hostibus fuerant intercepta:redegisti in potestatem.nec solum ditionis tuæ fines liberasti a tyrannico impetu.sed etiam alienas ecclesias tuis præsidiis defendisti:& quæ tua causa non moueras.in defensionem ecclesiasticæ dignitatis cõuertisti arma.Ludouico Lantigrauio Ladeburgensem Antistitem opprimere: statimq; eripere conanti:aliquot milibus hominum collectis occurristi.uitam.fortunas. imperium discrimini putasti obiiciendum. ut oppressi episcopi dignitatem tuereris. liberasti amicum.hostem non repulisti solum.sed quod longe fuit maius reiectum atq; dissipatũ insigni uictoria profligasti.Exeruisti gladium ad amici periculum propulsandum. non enim ad iniuriam faciendam perstrinxisti.mox pacasti regionem.conciliasti principes

& exortas publice priuatimq; discordias sustulisti.prouinciamq; tuam omnem & quantum in te fuit etiam alienam:ita pacatam habuisti ut facile ostenderis si tui fuisset arbitrii nunq̃ iturũ te ad arma:fuisse qui pacem dederis finitimis:quietem tuis:defensionem oppressis:humanitatem alienis:non modo germanicis in rebus ubi maxime præstãtissima tua uirtus enituit:sed etiam dignitate primæ sedis conseruanda pro qua tu sumptus maximos labores difficillimos:itinera longissima nunq̃ recusasti:non modo satisfecisti Pii pontificis opinioni de te:sed spem quam maximam de diuinis uirtutibus tuis cõceperat plane superasti:extulit ille ad hanc dignitatem sine omni controuersia:quando dignissimum iudicauit:quem ad hanc dignitatem sine omni controuersia effette:nulla in te frustratus es:qui aut te erexerunt:aut stabilierunt erectum Hæc sunt quæ te exornãt:quæ tuum Pontificatum decorant:quæ optimum quẽq; ad amandum admirandum celebrandum excitarunt:qui tanta gesseris q̃ nulli officio defueris:& ita temperaueris fortunam ut splendorem domesticum:mansuetudo:amplissimas opes:liberalitas i imperii magnitudinẽ:prudentia exornauerint.Sed hæ tuæ laudes quanq̃ sũt maximæ & quæ supra hominis naturã uideanť:adhuc tamen intra ianuam ut sic dicam latuerunt:& indicarunt te nobis atq; huic nostræ Italiæ non ostenderunt:implesti Germaniã te ipso totam:& theotones omnes aut uidisti oculis aut bello supasti:aut qui illustrissimi sunt affinitate contigis ut fieri non possit quominus iis omnibus q̃ notissimus:qui non audierunt solum eximias uirtutes tuas:sed plæriq; suis ipsi oculis prospexerunt:fructusq; ex iis uberrimos perceperunt.Expectat te iam Italia cui quanto maior est fama tui & fraterni nominis:tanto illi ardentiorem uidendi uestri cupiditatem iniecistis.Et tu quoq; tibi ipsi hoc debes:ut Italiam uideas:arcem orbis terrarum:natam ad imperium & magnitudine rerum gestarum seipsam finesq; suos longe superantẽ:cuius termini & si sunt angusti:potentia tamẽ. & uiribus & orientem & occidentem solem attigerunt:& ipsa facies atq; aspectus orbis dominã ita præ se fert:ut qui primũ Italiam aspiciant:maiestatem quandã genialem aspicere & uereri uideantur.Ex hac tui maiores ortum habuere.Boi enim in Italia fuerunt: uestri Rheni accolæ:eos proditum est orto seditione reliquisse patrias sedes:& itcriecto cursu temporum primum in Germanici littoris oram delatos:mox non procul a Rheno uestro incoluisse loca:& Bouarios appellaros uetustate etiã nomina interpellante mortalium Ex ea gente multi postea gloriosissimi exorti principes:imperium quod in Italia relinquerunt:in Germania tenuere:etiam ipsam aliqñ Italiã propagauere.Quãobrem necessitudine quadam naturæ tãgi debes:ut natalem sedem inuisas sanctos maioꝶ'& generis tui lares:penatesq; salutes:tum ut exhibeas te oculis illorum:qui famam tui nois audierunt:te ipsum non cognouerunt.Aspicies cum cæteram Italiam facie lætissimam:foelicissimam solo cultu atq; amœnitate beatissimam:tum in primis urbem Romam caput orbis:domicilium principum:sacrarium religionis cuius officia sic obstupebis:ut uel parietinas ipsas & moles passim deiectas:reliquũ sperare orbem:quantum est totum fateare tot colossos:tamq; prægrandes obeliscos:& omnis generis spectacula uidebis:ut quod ubiq; fuerit in prætio:hic iaceat:nõnulla adhuc uetustate superata priorem retinent gratiam:omnia admirationem quandã etiam stuporem iniciũt spectatori:& ut paucissimis dicam Romam qui uiderit:totius orbis terrarum miracula uiderit.Erit quoq; te dignissimum.ut qui unum habeas in terris cui debeas parere:& supra te sit Pontificem maximũ adeas:salutes:ueneteris:& quæ in rem tuam ut ecclesiæ tuæ cõmodum fuerint impetres: Offeras p̃terea tot summis uiris quoꝶ es suffragiis confirmatus & illi quem ornarunt intueanť:& suum de te iudiciũ comprobent.Sunt in collegio præclari principes:qui tibi afficiunť:quoꝶ ut taceam cæteros:unus Senensis adeo in te fratremq; tuũ propensus:ut cũ cæteram nationem mirifice complectať:uos tamen semp habeat in ore:& illius animũ: tuam modestiam:utriusq; summas laudes loquiť semper hæc una illi est assiduaq; materia.qui etsi ea est ætate ut annis deesse possit auctoritas.iis est dotibus.ea natura.ut qcqd in quoq̃ possit desiderari splendoris:in hoc eluceat.ut nescias.Pius hoc nepote:an hic Pio auũculo dignior fuerit habendus?grauitatem:eloquẽtiã:consiliũ ab illo accepit oia humanitatem illius præ se fert totam:nisi quantũ ipse eam conatur efficere maiorem:dũ se nõ effert iuuenis.quantum ille non senex efferebat erga amicos idem est studiũ.eadẽ integritas animi.factis dictisq; uerus nemini ultra affectum eblandiť.adulatur nemini. Germaniã omnem præcipua complectiť charitate.nec inficiať se ex germanis.esse quorum cõmertia linguæ ac morum habeat.ubi educatus eruditusq; fuerit unde fortũæ initium se dicat accepisse.Germaniam tabella depictam semp habeat ante oculos loca iter

uallaq;

nãllaq; locorum ſic callet ut in ea tota natus:uerſatuſq; putetur:germanorũ rebus ita ſtu
det ut ſuis.& multa præſtiterit ea eſt modeſtia ut plura ſe debere:maioraq; contendat
tua uero tuorũq; negocia ſemper anteponit ſuis:nec quid in te effecerit:ſed quid efficere
poſſit cogitat.Qua lætitia cenſes hunc te uiſurum in Italia:quem nunc in Germania agẽ
tem tam incredibili ſtudio & inaudita beniuolentia complectatur.Cæteri quoq; fama re
rum a maioribus tuis in Italia geſtarum.& ſplendore domeſtico:ſtudioq; præſtãtiſſime
uirtutis tuæ:ſumma te gratia intuebuntur:pari honore proſequentur.Multa de te uir cla
rus Georgius Heſter.tuæ familiæ dediriſſimus:multa de fratre:nihil prætermittir quod
ad laudem nominis ueſtri cedat.& prædicationem uirtutis obit:omnia ſũma fide:inau
dita diligentia:affertq; admirationem ſummam omnibus de uita:de religione tua:ſed
tamen aliter hæc omnia in te perſpicimus q̃ ex hoc audimus:uirtus ſola ſemper eſt ſua fa
ma maior:gaudetq; ſpectaculo:ſcelera ac uitia cõſpectum reformidant:quæruntq; latibu
la.Proinde exibe te oculis eorum clariſſime Princeps:quorũ auribus exhibuiſti:noli frau
dare ſua gloria uirtutes tuas:profer in lucem quod in tenebris non paſſus es latuiſſe.Aſpi
ce Federicum Cæſarem:annis grauem:imperio ancipitem:liberis popalis ſuſpectum:ta
men Italiam petere quam alias uiderit:totamq; luſtrauerit:uide ut non ſatis eſt uidiſſe:ſe
mel cum tamen nulla religione coherceatur ut ueniat:quid tu facies ætate iuuenis? for
tunis tutus:omnibus locis tranquillus:qui in Italia non fueris.Romam nunq̃ uideris.
Pontificem nõ conueneris.& plurimum religione tuearis:qui ſi omni uita ſtudueris ut
clarus fieres ad eũ iã locũ cõſcendas oportet:unde fax tui ſplendoris lan ſſime poſſit eluce
re.Spectaculum orbis Roma eſt:ex oriente atq; occidente confluunt ſũma ingenia:ma
ximæ res:pulcherrima ſpectacula:quæ qui non aſpexerit maximam ſibi uitæ iocundita
tem adimat neceſſe eſt.Veterum ſummos principes luſtraſſe orbem legimus.& alios He
mum montem conſcendiſſe:quod falſo audierant:ex eo loco proſpici Italiam poſſe.Ali
os in Caucaſi euaſiſſe iugum ut orientem ſolem intuerentur:alios ad ætnæ uerticem con
tendiſſe:ut regionis late conſpicerent.Ad ſpeculandum enim natus eſt homo:indeq; ſor
titus nomẽ apud Græcos fertur:ut alte ſpeculetur:cupiatq; noſſe omnia:qui omnium na
tus eſt imperator & cuſtos:nec hominum uoluptas eſt maior q̃ noua mirabiliaq; ſpectare
recreantur animi:paritur noticia diuerſarum rerum:fit uir quæ ãtea homo uidebatur:fin
git uulgus Macedonem Alexandrum uitrea incluſum cauea:quam Grifes traherent cœ
lum ac terras ac tandẽ mare ipſum uolatu petiiſſe:ut oculis cuncta luſtraret:nec aliorſum
figmentum hoc ſpectat:q̃ inſitam eſſe mortalibus cupiditatem atq; ardorem omnia uidẽ
di:cui rei etiam natura præſtitit adiumentum:ut quanq̃ minimi ſunt oculi membrorum
omnium:tamen latius ac ſpacioſius peruagentur.& uno ictu longo interuallo cuncta ꝑ
ſpiciant:quod membra cætera nequaq̃ potuere:nam auribus hebetior eſt uis & amputa
tior ut neq; iam tam procul audiamus q̃ cernimus:neq; omnia poſſumus audire:quæ plæ
raq; natura obmutuerunt.Prodi ergo in ſpectaculum clariſſime Princeps atq; in id ſpecta
culum:unde cerni uirtus tua ampliſſima ab iis poſſit qui totiens audierunt:unde tu ea ui
debis quibus omni uita gloriabere:ſummam percepturus uoluptatem cum Romam at
q; Italiã uideris:iis te oſtendens:qui tibi ac tuo generi afficiuntur.Ego uero ſi paulo hæc
tecum egi liberius ideo uelim exiſtimes eſſe factum:quoniam nihil amplitudini tuæ poſ
ſum afferre aliud q̃ gloriæ incitamentum & hortari ad eum cumulũ famæ quem ubi at
tigeris futurus ſis ut in Germania ſic in Italia clariſſimus. Vale.

Campanus Cardinali Seneñ.S.

Ere mei:ueni Fulgineam exceptus gratia qua ſoleo ubiq;.Maius eſt nomẽ
Campani q̃ putabam.Sunt hic ex meis aliquot:tu cum Senas redibis inue
h nies:ſimias.Remitto equos:gratias nõ habeo:feciſti quod unum & alia
multa ex Pii teſtamento debebas:mittam ad te mox de munuſculis minu
tulis aliquid:ut ſentias me eſſe Fulginiæ.Cæterũ eſt in prouincia mea Viſ
ſum oppidum:quem in locum mox proficiſcar.Diſtat inde Teramum iter paulo plus q̃
unius diei:uellem ſupplicares domino noſtro ſanctiſſimo concederet:ut quatriduum dũ
taxat abeſſe ꝓuincia poſſem.abfui a meis annos iam totos quattuor.& ſum ut noſtri to
tiens poſtulatus:hoc ad gratiam depoſco ſingularem.& reſponſum expecto.Fœliciter
ualeat.R.D.T.cui me aſſidue cõmendo. Factura tua Campanus

Ex protographis.

Campanus Cardinali Papień.S.

Vt par pari referam Papień. salue.

I N campum expedienda acies accingimur ense. Septi armis: galea obtecti: Papiensi ad arma prouocat: uenere Feciales: indictum bellum est. Papiensis hastam cõiecit in agrum. Animal est nullum tam inualidum quod irritatum nõ excandescat: nec quisquã feritur audacius quã qui non referit. Alcionem me uocas littoribus dumetisq; cauentem. Nunquam spinæ mihi placuerunt: nauigaui nunquam nisi quia procellas fugo: affero serenitatem quocunq; proficiscor homo tempestatis plenus non sinis me quietum esse: in ultimas terras fugientem insectaris: incessisq; maledictis: non discedis ab ingenio: qui cum mari careas: accolis tyberim ut esse possis in fluctibus Addis cista cubiculari dignam phylomenam: nõ sum quem cauea delectet: libertate gaudeo: memini in seruire possum: nisi tunicato: pileatos cõtemno magnifice: te in primis: nimis me grauat imperium tuum: ioci tui uenenum sunt: inuoluis me argutiis. & ita laudas ut pungas: ita pungis ut laudare uidearis. Si auibus fueram comparandus: cur nõ potius appellasti Meleagridē: nam ut illam fraternus interit°: ita me Barduli torticillium interpellauit. Dyomedidem dixisses uerius quæ amicos etiã immutata non deserit. Nam ego quoq; te nõ iam Campanus sed ciuis oblecto: quippe i tet aquas arsimus: qui Romæ ingebamus. Memnouidem aut Ardeam si dixisses nihil ad rē aptius: utræq; enim fauillis ortæ: eodē quo ego flagrarunt incendio: mirum ē exuere uestem in balneis. retinere grauitatem. & adiicere pondus cum abiiciatur: ubi qui sapit desipit. & qui pudens uideri studeat: fiat q̃ impudētissimus: locus i licentia est nihil fieri cita dignitatem potest: quod fiat in balneis ut coporis neruos: ita frontis rugas aquæ illæ dilaxant. Illic in cinerem totum Vinionides undæ In cinerem totum Tusca puella dedit Heu glisgere gliceremũc cum te nomino surgunt uiscera. Conuellis uiscera nũc Glicere da glicere: da oculos da formisissima rerum. Qui me discruriant da Gliscere: da oculos. & dedit & fuimus noctu simul. Hei mihi qualem noctem habui. qualem cum memini emorior. In barbam tuam. & ortuli tui penduli: sicci: glareosi. Censebas mittam & nichã & delyramenta illa quæ memoras eripere potuisse me mihi His; fatis editus sum i lucem ut amen: ut tam sine amore esse non possim. Quam sine sole dies: undarũ aspergine pontus. Esse tuus uates tam sine amore potest. Tu uero qui me apellas misteriolũ. Quid Romæ Tyberim ne cies cum transir & undas? Quid Romæ te Sena uocat: quam Bardolon odit. Iam te Sena colit: propera Magnetis ad urbē: ut ferrum correptus: ubi una est littera quæ te impedit. M. si adimas magnetica uincula solues. Dulcis cõmemoratio quæ uererem sufficiet cicatricem: plagam non exulceret. Magnetica dixi. Canus amatur etiam cum hæc loquor tirilla ris: ueterem & iam effetum agrum commemoraui: tenerior seges nostra est: qui pinguiusculi simus. & ætate integri: tu accepta rude: e supremis gradibus theatri me despicies in circo atq; arena dimicantem: spectatore te ræte iacietur. I nunc ex cita Scabrones. quasi posticam illi tuam: non ingrediantur cum medio nat flumine lenibus Inuectaq; grauis prædam nostramq; furta. Ensem feris qui lacessis Campanum uno conuitiolo. Prandia & cœnæ & oculi illi exciderunt: fidenti pauperpate nihil turius. Tu uero si quod procul sis: offendi te non putes posse: longe falleris: ut Nessum Hercules: ita Papiensem Campanus uel sagittis assequetur: sagittis inquam. & ut magis timeas ueneno illitis. Impie qui matrem ad te suspirantem non consolaris: & desertam esse pateris: nam est deserta quæ filii cõspectu non recreatur. Ingrate qui Senam: ubi ad altissima euectus es despicis. & illius talibus tantisq; delitiis tyberinas nebulas Romanasq; mammas anteponis. Transfuga qui a Campani societate ad Barduli bellum transiuisti. Quid non addam etiam nebulonem qui uel una æstate carere non potes iure isto Brassicario adipato. Cur non etiam parricidam & siccarium qui lingua tanq̃ gladio homines tui ordinis imprimis Bardulum iugulasti. Quid obiiciam? nõ ignoras: cum te recitantem audiret statim est mortuus: guttur illi tu medium execuisti: nec refert quid ei acciderit qui mori uoluit cũ te audiret: puto qm̃ testes afferrebas: me q testib° nõ cõtendi haud magnopere exnuit: obdormiuit actionem meã totam. Papiensem etiã extra forũ recitantē perferre nõ potuit: sed hæc rerũ sunt crimina. & danř fortunæ nõnunq̃: placraq; facimus iuiti quæ displicēt & uellemus infecta: ipsa se ipressit in gladiũ: nec ullũ est uulnus ignominiosius q̃ inuidiæ:

q̄ inuidiæ:feruente nemine ipsa se uulnerat. Quid? tacebo ego cætera: non faciam? tu uero tam patienter audi tua crimina q̄ petulanter confinxisti aliena: an negabis te superbū & inflatum esse qui Campanum uirum talem: tamen hominem: tam familiari fronte: ac tam amicis oculis appellare audes amiculū misteriolum? Proh deum ego misteriolus qui nec unum seruare possem quadrātem in crumena: qui tam sum liberalis: ut nihil mihi sit reliquum quod possit largiri: sed animum fortasse exprobas nō fortunas: non est misera miserum esse sed putare: nec inopia carere opibus: sed expectare: qua in re me uincit Papiensis meus: cui etiam Augusti kal. nō satis sunt ad aucupandum: ut non laborare solum ea cupiditate sed exudare uidearis: tæria tua tunc tenduntur maxime cum cessant aliena: in ocio collegarum negociaris: illorum te excitant somni: atq; illud præcipue mirum est q̄ etiam uigilias illorum āteuertis: solem prospicis anteq̄ oriatur. & aliorum aurora tibi meridies est: noctibus totis cum utaris: diei nullam horam occupas: uigilans dormis: immo dormiens uigilas potius. Verum est quod de Argo loquūtur poetæ: desino iam fabulam putare: credo te auem esse iunoniam. Quid igitur mirari oportuit: si te omnia posse cum uelles: si facere atq; inficere scribebam: fraudaui ego te quinq; ut ait uerbis: tu tibi unum id maximum: ac præcipuū suppressisti: nam ego conficit: efficit dixissem. & tu perficit reficit: sufficit: deficit: afficit addidisses. Proficit tamē nō adiecisti homine ut auguror sinistro. Cum neq; scribenti mihi neq; tibi rescribenti uerbum illud occurrerit: ut plane uerear neq; te mecum: neq; me tecum profecturos esse quicquā. Nugas appellas negocia mea: fabellas faria uocas: bene Hercle res habet: acrem patronū nacti sumus: in portu nauigarunt cōmerita nostra: nugæ sumus apud Papiensem cum postulamus operam: mel & uoluptas cum canimus in Cistella Scilicet delicatæ tibi sunt aures: concentus noster illas emulcet: postulatio peruellit: auget q; fastidia: stomachum & bilem tunc maxime concitamus cum poscimus: cæteris in rebus Cassia & cynamum sumus. Sed exciderunt memoria quæ petebantur. Vrsinum somnia. hic Campanum non intelligis: refricanda memoria est repetenda postulatio. Volebam ut cum illo una e superiore ortuli tui limite: in medium tybrim atq; illic ambo quod taceo. Id si præstiteris functus eris officio satisfeceris nobis: abunde & amiculo tuo inconstanti morem ita gesseris: ut nihil illi efficere possit optatius. Inconstantem me uocat Papiensis. Papiensis me uocat inconstantem: magnifice dictum. Eia lupa: quid cessas quin me postribulam: qui cum initio litterarum me & phylomenam cubicularem & uoluptatem & mel & stulticiam tuam appellaueris: in calce ut te quietū sinam nec peragam molestus esse monuisti: media epistola interscripsisti nomen tuum: mox delesti: rasura te prodidit: in exitu non apposuisti: si oblitus uecordia fuit: si uolens: inflata elatio utrū fuerit incidisti ræte: ægisti quod nō oportuit: quod oportuit nō ægisti: tota epistola concentus meos ita contemnis ut petas: ita laudas ut accuses: denique ita mordes ut blandiri uideare: pes tibi in lubrico est lingua gladium perfert: audes me dicere non eundem esse semper: fateor non eundem esse qui fuerim: uera loqueris nihil mentitus citra morem agis. Emancipio factus sum hostis: e Campano iaculator. Caue tu Roma: caueant Senæ quæ fenestras occupant personatæ: cerussatæ: uermiculatæ: quæ uultus proferūt sandaracatos & ita splendent ad solem ut stellæ uideantur: auis sum diurna: radios facile perfero: arcus mihi oculi sunt: ut corda tremuli: sagittæ nutus: depereant necesse est quæcunq; feriantur: nisi ad me tanq̄ ad Achillem Thelephus: nunquam uiuus in hostium uenio potestatem: morior statim in prælio antequam cadam. In te non iisdem utimur iaculis: uibranda oratio est: intende nunc: quacunq; nudus inuenieris: ferieris. nunc Gregarii militis loco dimicaui: mox senties cathaphractatum si repugnaueris: arma huc o musæ: arma huc o helicionides arma. Inserite & læua clypeum & dextra in pede strictum ensem: atq; arripite hunc medium. depellite castris uiribus. Egregium fateor. sed fraude timendum. dic culpam & labrum fieri q̄ irritaueris arma. iniuria etiā ignauos. Quid me oportuit cordatissimum ais trantisper tibi memoriam mei esse. dū uideas in oculis aut legas scripta. Credo equidem & ex me ipso facio cōiecturam. qui tum demum tui memini. cum egeo cum spero aliquid. hic mihi tu sæpissime occurris cæteris in rebus India mihi es. aut illa inaccessa Mauritania quam nemo uidit aut nouit. Audierunt pauci. Vale.

Campanus Cardinali Papień.S.

Go si rūsticus natus nō essem.& inter uepres spinetaq; educatus:facile ea
quam tantopere mihi prædicas tangerer uoluptate:sed quæ animum alle
e ctant tuum:iis iam ego perfunctus sum:quod ubi delitiæ mihi sacietas est:
uoluptatis condimentum est raritas.Turdos ego tot puer cœpi laqueo:
quot uix tu omni ætate rætibus inuoluisti.Quare quod laudas & tantis
extollis uerbis mihi iam fastidio est:rusticationem urbanis negociis inmisceri iocundū
est:anteponi indecorum:aspicienda sunt homini rura nō incolenda.Et Oratius & Quin
tilianus & Cato & alii permulti uillas habuerunt:non ut essent ubi habitarent:sed quo p
æstatem:autunnūq; secederent:easq; diuersorium non domicilium esse uoluerunt:ut illo
tum demum cum essent defessi reclinarent:nemo rura uillasq; concupiuit nisi quem ur-
bis sacietas inuasisset:non est recreatio animi apud uillam:sed cessatio laboris:inertia at-
q; desidia est:quam appellas uoluptatē:petis uillam:teneris rure:uenaris:aucuparis:pisca-
ris etiam:quorsum hæc omnia nisi ut grauiora quæ sunt:molestioraq; defugias.Ego qui
omnia persero non quæro hæc animi laxamenta:aut si quæram satis est aspicere uillam:
non immorari:ut diuturnam sitim una sorbitium cula sedamus:breui constant implemē
ta uoluptatis & quæ uehementius appetuntur:hauriuntur celerius:uoluptatis comes fu-
ga est:nusquam immoratur:celeritatem alis:momentum pedibus desert:dum maxime
hæret uelocissime effluit:sæuit in seipsam.& illud semper studet ut cesset:tūc uult illiqua
ri cum est maxima:Iam quid de uoluptate sentiam uides.De turdis Iacullanis habeo qd
responderam:stultum est ultra gulam quære qui gulæ studeat:neq; enim ad rem pertinet
capere turdos:sed esse apparatus ministrorum:sunt prandia cōuiuarum:si oblectat te tur-
dorum uolatus:potes quos ceperis illæsos dimittere uelocius fugituros:sin capere atq; ir
rætire iocundum est:cur eos perdis quos possis iterum atq; tertio prendere.Iam ad gulā
recurretur:omnia fieri ut expleamur:expleri alieno labore iocundius est q̄ nostro:nō pla
cet sudare cœnaturum:aut si sudandum sit tunc est sudandum cum cœnatur.Cœnat illi
beraliter atq; illaute quisquis laborat ut cœnet:gulæ iam expletæ tantum satis sunt quæ
non apparantur q̄ quæ apparantur:nec ulla pœnitentia tam grauis q̄ uel plusculum appa
rasse nec ullum penituit parce cœnauisse:effuse multos Quid cursitamus ad turdos cum
domi escam atq; ipsis porro in ortis habeamus.Sed intelligo quid uelis afferre permix-
tam quandam ex iis rebus cōmunemq; uoluptatem:uidere agros tendere laqueos:strue-
re insidias auiculis:currere:clamare:prosilere:mihi uero hæc omnia ita sordent ut nihil
uelim minus:placent spectacula urbis:congressus:sodalitia:liberales:iocundiq; sermones
cum amicis:hi turdi mei sunt. Vale.

Campanus Loysio suo.S.

AEticia me affecisti summa q̄ spem sobolis iniecisti:habebis quo cum te:
tuos:patriamq; tuearis:molestissime ferebam solicitudinem tuam obno-
l xiam periculis:præsidio uacuam.& tandem in seipsam defecturam Habe-
mus uterq; nostrum Alouisi gratias:q̄ utriq; filiū pollicetur:cum tibi pol-
licetur:mihi aliquanto plus datura:parebo monitis tuis nisi quid impedi-
menti:reuisam æstate prima patriam:cui omnia debeo reuisam propinquos & amicos
quos nequaquam debeo negligere:te imprimis cui propter ueterem.& tot annorum spa
tio confirmatam beniuolentiam quantum mortali nemini afficior.Regem quoq; no-
strum conueniam:acturus gratias q̄ meam domum honestarit:immunem declaratam.
Reuocas me ad ueteres iocos nostros.De Centone qd sentiā pconctaris Poscis aliqd ex
meis scriptis:fuimus enim mi Aloysi:fuimus olympiones:currimus in stadio:ad metāq;
contendimus:nostri laberianum illud non possumus primi esse omnes omni in tempo-
re:magnam partem nostri tempus:maiorem morbus:maximam negocia corrasetunt:
minimum relictum est:eiectamenta sunt ueteris ingenii:quæ postulas.Centones ego lin
teos existimo esse cincinnos & lacera lintea:quibus charte conficiuntur:auctorem habe-
re mihi uideor Cæsarem in oppugnationes Massiliæ sæpe in eam ut uidetur significatio-
nem repetentem ēt libro Columellā.& enim Varronē utrūq; in re rustica.Petroniū quo-
q; qui meretricē affert centonē exerta ueste pferentē:sunt q existimēt sagum uillosum si
gnificari:a græco.v. idest pungo trāslatiōe ducta q̄ paulo sit asperius:pōt tn̄ eē
de utroq; cōiectura:de priore potior:tu si aliter sentias nō est cur me excites Hæc oīa iam
pridem obdormientē.Scripta mea utinā tā elegantia q̄ multa:sed plurimū refert quo po
tissimū genere delecteris:oratiōes nescio qd grāde & turbulentū:alienum a tuis studiis:
quorum est

quorum est ratio pacata & pressa:ut neq; curialibus fluctuent procellis:neq; ambitionũ
uentis exagitentur:historia grauem fert sarcinam & incommodam uiatori.Poemata mi
nus sũt iocunda qua grauia.& ego uoluptatem uolo tibi non laborem afferre:iam ui-
des quo reciderimus: restant epigrammata: festiuiora illa quidem: sed quæ non pun-
gunt semper aut iungunt:sunt perbreuia ideo nec molesta uiatori.Mitto ex iis ad te quæ
dam:nõ ut ea maxime probem quæ mitto:sed ut intelligas quibus cum ingeniis confli-
ctemur.Magna est familiaritas cum Cardinali Papieñ.unius neq; acumen neq; copia est
ætatis nostræ:inter priscos est totus:iocor cum illo ut tecum libere:etiam licentius pau-
lo q̃ tecum:uidebis q̃ sit argutus & grauis leges illius:leges nostra:non ut de iis sententiã
feras:quorum nulla potest esse contentio:sed ut ingenia nostri temporis:etiam in sum-
mis uiris:maximisq; principibus deprehendas. Vale.

Campanus Gentili suo.S.

e

Xtorserat mihi nuper breuiores q̃ uolebam litteras festinatio tabellarii:nã
cum paulo liberius agere tecum statuisset:ueni ad me nocte iam multa:ro
gat nunquid uelim ad te scribere:se prima aurora futurum in itinere:tuli
ægre simul & dari & eripi occasionem scribendi:malui tamen breuem me
diceres q̃ negligentem accusares:repetam: quæ proximis tuis litteris con-
tinebantur.Et cognitam te mihi & familliarem te fatebaris fuisse:tibi diuturnam consue
tudinem cum meis scriptis:lectitasse epigramenta:mecumq; uersatum magnam conci-
liationem beniuolentiæ ex illis esse factam:extitisse preconem laudem mearum:adde-
bas orate te filii loco:ut acciperem:futurum studiosum mei.& ad commodum utilitaté-
q; propensum.Cui hæc mi Gentiles nõ summa omnia:non eximia & plus q̃ immensa ui
deantur:quid mihi contingere potuisset optatius q̃ laudum esse a te tuo præconio?me-
as laudes celebratas:confirmatas tastimonio?Ego uero quantum populi aures & uulgi
opinionem acclamationesq; contempsi semper:tantum summorum hominum de me iu
dicium & eruditissimorum laudem commendationemq; expetiui:nec inficior si quid fue
rit unquam in me ambitionis.aut cupiditatis unius huius rei cupidissimum semper am-
bitiosissimũq; fuisse.Nec uideo quid in hac qua nunc sumus uita contingere possit homi
ni beatius:præclaro laudatore.Tolli in cœlum a uulgo & efferri laudibus:nihil aliud est
existimandum q̃ eblandita quædam adulatio fortunæ:ex qua illorum pendent iuditia
qui nihil habent ab ipsa fortuna seiunctum:cõiunctum cum uirtute:probari autem & ex
tolli ab iis qui sint ipsi probatissimi solidam & expressam affert gloriæ laudem:quæ iudi
tio constat:non fluctuat errore:uulgus enim quid commendet ignorat:nec unquam re-
cte iudicat nisi cum aliena sententia trahitur ad iudicandum:discedit a sua:quamobrem
tantum abest:ut celebrari a te laudes meas negem mihi esse iocundum.& debere me tibi
plurimum fateor q hactenus laudaueris & plane omni abiecta ueracundia petere a te au
sim ut idem deinceps & apud omnes & q̃ sæpissime facias.Tanta enim mei si quod est in
genii aut doctrinæ fama predicabitur:quanto tuo tu testimonio confirmabis:delectatũ
esse te meis scriptis uehementer gaudeo cum pulcherrimum sit athletam Herculi place-
re:aut mimum Roscio:Habent illa conatus fortasse aliquid atq; industriæ:splendoris au
tem & elegantiæ nihil.Sunt pleraq; exanguia:hebetia:obscura quod ita demum licet in
tueri si cætera potissimum tuis inuentis comparentur:cuius sunt omnia uiua:exuscitata:
illustria ut mea in tenebris obrepere tua clarissima in luce extare uideantur:stringeris
cum res exigit & intra metam sic agis ut totus ibi collectusq; decurras:uagari autem si
oporteat latius:ita spatiaris ut non tu campis sed campi tibi desse uideantur.Quid in il-
lo argutiore genere & quem tu non statim inuoluis atq; occupas?Ego uero epigrãmata
ut cætera nostri temporis libenter lego:ætatiq; congratulor:tua uero sic amplector ut nõ
ram teneam ego illa quam tenear:habent nie rorum accipiunt:nihil festiuius cum iocan-
tur:tæla ex omni parte iaciuntur cum mordent:quid illud?Mars rursus concidit in Ve-
nerem & quæ sequũtur q̃ apposite q̃ acute reperita uetustas est:non potui ego id æquare
quanquam conatus sum maxime:nam soleo & antiquorum multa per ocium inuertere.
& nostrorum nõnulla modo digna uideantur:tum optima quæq; anteuertis:lasciuiebas
tu paulo apertius:nihil rectius fuit agendum.Matrem qui domuit succubuit Veneri.Vi-
cerit & quãuis Medices:fert uincula uictor.Sudat anhelat:habet præmia qui cecidit:ui-
de mea delyramenta illa quidem:sed qui studio tuo non contentione delyrauerim:ne-
quaquam accessi ad te:sed beniuolentiæ fuit:uoluisse accedere:tarditatis assequi non po-
tuisse:mediocritatis cœpisse appropinquare.Patiũt hæc studia inter bonos sumã gratiã
amoris:iter malos cõcertationẽ & iuidiã:q̃re tãtũ utriq; nrm̃ euitãdũ ẽ ut alter alteꝑ dili

gamus:q̃tum opinionem cupimus perspectaræ bonitat:s:quod ad me attinet consulo p libenter.& eos omni mihi studio deuincio:quorum familiaritas & uiuenti gloriam & extincto memoriam possit afferre. Vide quam aperte me prodo:quas tibi subnecto beniuolentiæ technas:quas tu etiam cum uideas nō possis effugere:breuissima est uita qua uiuimus.& omnium uolatu cōcitatior:etiam si Macrobros superemus illos quos uoluerunt esse uiuacissimos:semper initio primo cogitatiōum amputamur.& tunc incipimus sentire uitam:cum extinguimur:posteritatem uero quisquis negligit nita se indicat indignum:quam longissimam posset efficere contempsit. Non erunt autem sempiterna tua scripta:nec id ego mihi persuaserim:qui sciam nihil omnino quod quidem sit infra lunā posse constare:sed agi cum ipsis orbibus & atteri etadiq; omnia:uerum illud habeo exploratissimum quæcunq; tu scripseris:futura diuturna.& si afferre immortalitatem non possint:tamen quod est homini maximum posteritatem allatura:itaq; nō modo amplector te ita postulantem:sed etiam si diffugere manibus elabiq; contenderes:tenerem te arctissime innecterem atq; insererem me me tecum ne posses abire:quippe in quo summam spem non diuitiarum:quas sum per aspernatus:sed laudis & gloriæ locaui:in quibus non solum elaborandum mihi censeo:sed etiam si opus sit immoriendum:nec despero fore quin ex hac tam leui impendio quæsita beniuolentia:fructus sim in omni uita consecuturus ubertimos:etiam ubi uita excessero:cum & hic audituri sint de me multa q tecum uersabuntur.& illic posteri cognituri:proinde exhibe te mihi Gentiles mi qualem polliceris:quantum est in te beniuolentia & amoris:id totum effunde in Campanum tuum quem tu ut doctrina & ingenio uincas.nunquam superabis officio. Vale & illud caueto ne aut mihi obtusior fuerit lyra quam Orpheo aut Petro nostro ingenium quam Plutoni durius.

Campanus Petro Medice.S.

s

Tatueram Petre clarissime id quod modestius uidebatur expectare:quicquid tu in calamitate amici deliberasses:ne extorquere uiderer crebris literis uelle:quod impetrari oporteret:sed cum rei magnitudinem quam postulo mecum cogitarem:uisum est imutandam esse sententiam:nunq̃ enī satis peritur:quod supra meritum peritum. Tu uero ignoscas uelim naturæ meæ qui in amicorum fortunis iuuandis tam sum uehemens:ut omnia in me nō modo crimina obiectari:sed etiam discrimina inferri malim:quam illos non tueri:qui mihi afficiantur.& siue tu procacitatem hanc meam:siue petolantiam appelles:haud equidem laboro:modo amico sim profuturum:nisi enim hæc subeam:illum deseram necesse est. Cui si hæc desit occasio non intelligo quæ sperari possint affutura. Scio rem me petere grauissimam & supra dignitatem atq; officium petere:egressumq; modestiæ terminos:nec quis sim:nec quid de te meritus plane cogitare:sed cum magnitudinem conatus mei contemplor:uires ex tua metior clæmentia.& quicquid aduersum est in causa cum incredibili humanitate tua ponderans:omnia mihi uideor posse sperare:quoniam in te sperem:etiam q; iudeo salutem huius hominis cum summa laude tua:nec minore mea gloria esse coniunctam. Crede mihi Petre neq; paternum splendorem:neq; opes tuas amplissimas:neq; potentiam in re publica maximam:neq; moderationem ciuitati statuendæ singularem:neq; liberalitatem erga omnes inuaditam:tantum tibi attulisse ornamenti:quantum salus Ciuium tuorum attulit:quos te paulo ante cum iure posses perdere conseruasti:hæc summa:hic cumulus exaggeratissimus laudum tuarum:qua in re quanquā es ipse:in cursu totus:adhortari ego te nunquam defatigabor:ut enim abiicienda sūt putrida e ciuitatis corpore:quæ nullo remedio sunt reuictura.& possint esse periculo:ita & quæ aut cura emendauit aut ipsa per sese inuiguerunt:etiam si sint minima nec quaquam sunt contemnenda. Vicisti iracundiam:cohibuisti animi impetum.& quod natura concessum est nobis iniurias ulcisci cum posses:perferre maluisti:liberasti seditionibus patriam:teipsum ut humanitati consuleres inimiciciis non liberasti:nemo enim tardius memoriam abiecit iniuriæ q̃ qui intulit:præclarum fuit seruasse patriam a periculo:sed ciuiū tuorum cæde seruasse longo præclarius:nam pelli ciuitate rerum nouarum cupidos necessitatis fuit:liberos autem dimissos ut neq; uitam inimicis:neq; aduersariis fortunas eē ademptas:summæ humanitatis tuæ:ut quātum illis eorum obfuerit cupiditas ad exiliū:tantum clæmentia tua contulerit ad salutem:plus apud te charitas Ciuium potuit quam odium maluit inimicorum:erit hoc mihi apud te semper laudum tuarum præcipuum argumentum. Cæteræ tuæ res.quas tibi.uel fortuna dedit.uel industria comparauit.nō gloriam tibi aliquam.sed gloriæ occasionē prestiterunt.neq; enim dicendus bn̄ficus est:

si possit

fi poſſit quis benefacere:ſed ita demum ſi beneſecerit:unde uera & expreſſa oritur cōmendatio uirtutis:ex quā decus:gloria:ornamentumq; naſcuntur:quæ tu tibi paulo ante peperiſti omnia:cum tot hominum quam ipſi ſibi ademerant uitā cuſtodieris:ſed noli nūc quæſo in hoc curſu tantæ laudis edificere:qui hactenus nunq̄ deſeciſti:nō habent finem ut dei:ſic hominum beneficia tamdiu conſerenda:quādiu ſint quibus poſſint cum dignitate conferri:noli huic uni nō parcere:qui nemini unq̄ ad te refugienti nō pepercisti. Andreæ quidem offenſiōes perexiguæ & iam expurgatæ:exilium diuturnum fuit:parentis culpa nō ſua:fortuna tenuis:perſpecta probitas:ſpes in te ampliſſima:animus ad tibi in omni uita parendum deſtinatus.& cum tu omni ſtudio primum ad patriæ cōmodum īuigiles:deinde ad famam tui nominis:in iiſq; deſudes nihil præſtare poteris cum illi utilius:tum tibi glorioſius:q̄ quod hactenus præſtitiſti:ut in ciuitate ſaluos eſſe uelis:quos ciuitas ſine periculo poſſit habere:quod & ſi eſt te digniſſimum:quantum ad Andream attinet:huius tu uitam:res:propinquos uindicabis tibi.& me ſi qua ratio habēda mei ſit:beneficio deuincies immortali:ſi hunc reuocaueris. Vale.

Campanus Minutolo ſuo.S.

m INVTOLE uis ut faciā te ſapientē?libero te metu de ualitudine Seneñ. mei:libero ſpe de mea legatiōe & ille cōualeſcit indies.& mihi nihil eiuſmodi muneris collatum ē:ſomnias quod uigilans cupis:ſed nō ſum ego tāti:qui poſſim præeſſe prouinciæ:grauiſſima res eſt magiſtratus:molliſſimi poetæ.Multa de Fauentinis afferunt:eoꝝ fines uaſtari:tyrannū eſſe in armis:uenturum ad te ſi per hoſtes liceat:obſtant non nihil oppidani ſancti Archangeli:qui hanc ſibi fieri iacturam moleſte ferunt:q; per eorum agrum ſit ducēdus exercitus:ubi tamen ad te uel fuga ſi aliter non liceat:in te opem omnē repoſitam ac præſidium cenſet quando Hetruſci ueteri cum ſtipendio fraudarunt.Ego neq; ex aſſe neq; ex ſemiſſe nominatus ſum hæres:neſcio an facta ſit impoſtura in teſtamento:tabulæ nuſquam inueniuntur:hæreditas nuſquā:ſatius erat præteritū fuiſſe q̄ fruſtra nominatum ſolatur me nō nihil inopia cohæredū:ad quos æque non peruenit hæreditas:niſi fortaſſe corraſerint ſuppellectilem:aut pecuniam:uaſaq; ſuppreſſerint:utcūq; res habeat nō nihil in hoc ſolatio:me affligit illorum aut uera aut nimus ſimulata miſeria:homines antea ditiſſimi & uiuo teſtatore locupletes:iam mendicant mecum hoſtiatim:ſiue patrimoniū diſſipauerint:ſiue non attigerint.Saluiatum tuum uideo rarius q̄ te ſolebam.Cæteris in rebus accipio condinonem.Epigrāmata quæ mittam non habeo:tu te igitur nūc te te inter Beſſos Cetaſq; ſoleris:uenient Sarmata:quærit equum.& ueniet pharetratus:habetq; in utrāq; ſagittam:per te qua feriatur:erit. Vale.

Campanus Cardinali Seneñ.S.

u BI latitas lucifuga?qua ueſte:qa ianua ſuffugiſti?an ex triario factus catula quo te gentiū ſubſequemur?Lucentin⁹homo eſt:quos uiderim omniū cōſultiſſimus:lecticam ante miſit ad ſtudiū:ubi colluctetur ſingulari certamine:dimicabit qui acie conſueuerat mira pugna:in qua cum miratˀ ſemp pugnat egregie ſemp.Tergeſtinus pro exploratore eſt:quærit quo in loco ſit dimicandum:eius rei ſpeculator accerimus:tu caue pugnæ ne te cōmitas:nō curato corpore:uetus eſt inſtitutū & militare:initurū pugnā exercitum:curare corpora:etiā reliquū quod eſt copiarum:ſi expectes maiore manu hoſtem aggtediere:ueniemus nos quoq; ſuccenturiatū:ſubſidiaria eſt:legio quā ducimus:parata ubi uos defeceritis accurrere:aut hoſtiū reliquias pſequi:ſcimus prima uigilia mouenda caſtra:tertia paulo ante auroram reducendū exercitū:iam ætate prima ſollicitari oīa fuerunt:cogi ſtipendia:haberi delectus:militem in aciem educi:res magno apparatu:ſilentio maiore trāſigitˀ:quo ituri ſumus:quibus illaturi bellum:incertū eſt.Hetruriā coniiciūt multi:facile adducor:ut credam:hic ego pedē pedi:pectus pectori:gradū gradui conferā ſi qs bellū intulerit dormienti.Traſpadanū exercitū haud multū curo noſtris auſpiciis dimicabitˀ.Quæ hic ferantˀ accipe Sunt;qui pacem:ſunt qui bellum meditentur:utrum fiat:fiet utrunq;:nam ex pace bellum:ex bello pax oritur.Creſcunt edificia:etiam cum decreſcunt:inter parietinas puluerulēti agimus.qui paulo ante i atriis ſpatiebamur.addunt mihi amici deliuim morbū ut eſt apud Eſchinem.ſecum ferunt.cum diſcedunt irato Appolline.q; hic ſepulti iaceamus.facit me tuus cibus ocioſum.Roma nunc tota in mea eſt poteſtate:ſcio tibi fructeta nequaq̄ deeſſe per quæ ſpatiens.ego ad amicos diuerto.iocor cum Papieñ.tuo.Campanū ſolus callet.nudius tertius uenatum me compulit.imo perpulit potius prandii ſpe iniecta in ſyluis.nunq̄ pranſus ſum laborioſius.tota die uagati agris.prædā ægimus ma-

guam illam quidẽ:sed quod ad fortunam accessit meam:etiam uariam & noui generis: Capreolos cæpimus quattuor uno cursu:uno cane:quo inquis modo tã multos?qui cur sus tantus?Matrem cæpimus:hinnulos tres:quos gestabat in uentre:breui editura:tum lepores duos:uulpem præterea. & quod magis mirere Tassum:atq; seleni critium:item & cocleas tres:hæc prædada omnis meis auspiciis paracta est:uenationes enim ut cætera au spiciis cõstant:si quid uis prædari me uoca:ipse præda abstineto. Medicum audisti:uena toribus si opus est nos habebis:fortuna atq; industria præditos:expectabo quoad me ac cersis:inuocatus nõ ueniam. Vale.

Campanus Cardinali Papieñ. ficus digytales quadratas centum.

NSANIA nulla maior q̃ cum quo sæpe feceris periculum cum eo assidua iactura tua uelle contendere:quod unq̃ in me coniecisti tælum ut statim
I in te illud nõ retorserim?Ex leui plaga quam infers altissimum tibi subeũ dum est uulnus:si cum Campano decertes. Iam ingenium decalles meũ: leniendus sum præcibus:non minis exaspetandus:sed stultus ego qui tot uictoriis miles:cum mirmilione contendam. Ad pacem redeo daturus condiriones non accepturus:ita mecum agis ita me salutas?an non satis tibi fuerat meum a me Seneñ. auertisse?tu mihi tantum ornamentum rebus meis:tu tam præclaram & immortalem gloriam eripuisti. & tamen ungues medios ficusq; inculcas non contentus una iniuria eaq; detrimentosa & maxima iam & taliter incuries fronti nisi me defendam:coturnicẽ imitaris quo sæpius uictus hoc grandius sonas. & cum semper fugias semper redieris ad pugnam. Quare pacem do si modo es qui condirionem possis accipere. Primum caue ne me lacessas amplius:deinde nisi in conuiuio Campanum ne nominis:postremo Senã nisi me comite adeas nunq̃:Pientiam facile concesserim hos terminos si trãsgrediare pax nulla bellum integrum esto:sed noui animum tuum:confecta pax est:amici iam sociiq; sumus:uexilla repono & cædo uictor castris uictumq; saluto. Salue mi Papieñ. & me am plectere ut ualeas?ut res se habent tuæ?quantum Sene sanguinis fusum hoc anno?Ro mam q̃ pridem rediisti?inuenta ne salua omnia?qua fronte collegæ tui?quo uultu te ex ceperunt?quibus te oculis summus Pontifex?quibus plausibus uicinia. Vt omnia fuerint fæcundissima:tamen uix iocunda se Campanum non uideas:qui tibi non detentes mo do:sed & illa quatiat uidere ut possis aliis tibi oculis uigilandum est q̃ olim uigilasti:alia uoce instandum est:cum nauigante Vlyxe res est nobis:sed cæra ibi molliri non potest igni opus est:idest impetu ardoreq; uerborum ego quid hic agam ex Mancino intelliges post:discessum meum nunc primam manum admoui:litteris adeo ocium nullum:occu pationes multæ sunt porro libelli mei Romæ sunt omnes:ego hic corpore:animo istic uiuo. & tecũ sæpe aut loquor:aut in orto deambulo:aut auri proximus obsequio. Vale.

Gampanus Cardinali Seneñ. S.

ONTANINE sororis tuæ obitu tristissime afficior:mouet animũ pater nus:mouet maternus affectus:quorum iocundissimam senectutem & in
m ter fortunæ munera exultantem una calamitas oppressit:immunera mors filiæ:repero parentis tui uerba interdũ & alta suspiria:cupere se iam uita ex cedere ne qd aspiceret triste quod tantæ fœlicitati intersugeret:angor & tua cã erat uncia soror ut condimentũ inter tot fratres nõ sarcina eẽ uideret:tum quæ do tes:quanta gratia:erat corpore:erat aspectu:erat morib⁹ simillima tui:nec quicq̃ tui in illa præter sexum desiderabat:par humanitatis:par comitas:nam disciplinã sexus illi nõ in genium abstulerat:decessit pœne adolescentula. & decessit sine prole ut abrupta affinitas & sublata nepotum spes sit. Verum hæc argumenta sunt doloris nostri & acerbitatẽ ad dunt:uulnera nõ sanant:nunq̃ magis recrudescit plaga quã cũ exulceratur. Curandi sumus qui dolemus:cura autem omnis ex nobis est:nulla asperitas animi est tanta ut eam ratio nõ leniat:hanc tibi propone:innitere:frustra tam diu uersati sumus inter ueterum sapien tum præcepta si cũ maxime opus sunt tunc potissimũ contemnimus. Quid habemus in ter tot instituta magnificentius & tutius quã in oĩ fortuna sequi rationẽ:cui qui aduersa tur temere agat:seq; ipsum præcipitet necesse est. Extincta est soror:fecit quod omnino erat factura:appulit quo currebat:quo eam & ipsi subsequemur:florenti ætate extincta est nõ est nostrũ diem statuere mortalibus:aut si sit:tutius est in omni dimicatione fortunæ ante mittere quos diligas q̃ relinquere:exploratus est tibi omnis cursus sororis tuæ:quæ fuerit uita:qui exitus extiterit:quod assidue timendũ erat ne quid illi accideret mali time re desiuisti. Nemo illius pudiciciæ nemo faciæ isidiatur:sic uixit ut gloriari familia tua pos sit:sic est mortua ut iam dubitare de ipsius probitate nõ liceat:prolem autẽ nemo sapiẽs

quam non

quam nõ habuit concupiuit:nulla ſpes nois incertior q̃ quam pollicetur poſteritas: tum ſtultum eſt omnia tibi polliceri ſecunda de poſteris aduerſa non cogitare : poſſint æque qui maculam & tenebras generi infundant q̃ qui lucem & ſplendorem naſci:nec affinitatem tollit mors fœminæ ſi inter uiros conſtet officio & gratia continetur nec refert quãta tibi ſit affinitas in ciuitate.ſed quanta beniuolentia a qua diſcedere propinqui & affinẽs poſſunt:amici non poſſunt.& tamen ſi petere ab ea fas ſit non uult illa quos uita conciliauerat: eos morte ſua ab affinitate diſcedere:uult te uult uirum ſic præſtare in gratia ut retinere memoriam ille uxoris tu ſororis uideamini uult ita perferre ipſius mortem:ut eſſe nobis læticiæ cauſa non triſticiam afferre uideretur.Multa ſunt quæ fruſtra impendimus morientibus:quædam etiam ingrata atq; moleſtia impendimus:ut meſticiam:ut luctum diuturnum & ueſtium comæq; ſqualorem quæ omnia nos affligunt:illos non excitant:& ne iuuant quidem:immo addunt doloris aliquid ſi ſentiantur . Sed prouectus ſum longius q̃ ſtatueram.Medicina omnis & cura non ex iis uerbis quæ ſtatim aut mox labuntur:ſed ex teipſo petenda eſt cogita te uirum eſſe & perpeſſum paſſurumq; acerbiora q̃ ſororis mortem non id tibi fœlicius eſt antecedat:te inquam uirum nullum excipere tam grauem ictum oportere quem non perferas.Infœlicitas omnis animi eſt ſuccumbentis & parui fœlicitas præſtantis & magni:illum quicquid pungit conficit:hũc uulnera etiam quæ alta non atterunt. Vale.

Campanus Cardinali Papieñ.S.

Nſtat monachus apud me plurimum :exiſtimat cauſam totam tua in manu poſitam una mea epiſtola poſſe finiri:tanti & te iſtic eſſe& me tecũ poſſe arbi
i tratur:nec iam Cardinalium ſuppetias agit:ipſe ſua fronte : ſuo ore molitur audaciam:& quo perrupit ſemel quottidie penetrat:urget:ſtimulat :enecat . Quiſquis monachus idem & diabolus eſt:omnia temptat:ubiq; pungit:undiq; inſidiatur:deniq; meiere ubi nequit incacat:& cum maius deſerit eſſe fit peſſimus:ait rem ſibi nuperrime adiudicatam:non ſatis habet uiciſſe iuditio:niſi me teq; una exerceat Tibi hoc leuius quod non æque obtunderis.Ego quotiens euntem ad me hominem uideo:utranq; aurem ad tædium & faſtidium comparo:frontoſo poſtulatore nihil impudentius:quod ſi ſit monachus:contaminatius nihil pro ueſte picem induit non cuculum illenit ſeſe:implicat:conglutinat:inſertatur:nec unq̃ abit:nunq̃ dimittit niſi cum litura:iã ſi liberare me hac moleſtia cupis:aut offam illi in buccam coniice:aut quantus eſt totum omnem leuum dextrum præcipita.Satius tamen arbitror futurum:ſi offa confeceris : nã etiam præceps datus diabolus circumuolat & ſtridet.Aut igitur reſcribe nauaturum operam:aut deſperationem etiam & metum incute:mihi:& ſi gratius fuerit ſiquid nauaueris tamen utcunq; res erit:caue redeat ad me amplius : abige uel cruce diabolum ſi nequeas opera. Vale.

Campanus eidem ſuo.S.

Edii tandem in precutinos noſtros:& confatigatus curialibus moleſtiis redii:non manſurus modo cum meis:ſed etiam immoraturus dabitur ad te
r ſcribendi ſæpe & occaſio & ocium interdum & congrediendi.quod officium ſors tulit ut tu poſſis præoccupare ſi uelis:uelle autem non dubito ſi modo non impediare:quanq̃ ut eſt in prouerbio:uolentem impedimenta non tardant Celebraturus ſum nouam miſſam aut primum: potius rem diuinam facturus ſolemni more die ſanctiſſimæ trinitatis:aderunt & prælati alii: ſed mihi ſi tu deſis deeſſe & illi etiam cum aderunt uidebunť:tu unus ornamenta omniũ cõcumulabis . Inuito ergo te ad Campani tui nuptias:nõ ut amicus amicum:uerum ut patrem filius:ut ſi amici amico defuerint filius patri deeſſe non poſſit:quare accinge te ſi fas eſt:ꝙ cur nõ fas : cum traditum ſi uel ſummos reges ut uectigalium ſuoꝝ feſta honeſtarẽt:itinera ſuſcepiſſe longiſſima:ego & ſi tibi uectigalis nõ fui:quod proximũ eſt paratus ſum eſſe. Vale.

Campanus Iuliano Medice.S.

Olenter & acerbe tuli parentis tui mortem:uiſus iacturam ipſe quoq; quidem grauẽ feciſſe:uirum amiſimus inter quos noſtra tulit ætas præſtantiſ
d ſimũ.& qui in fortuna ampliſſima longe plus uirtutis haberet q̃ fortunæ In me autem ſingulari erat beniuolentia.omniaq; pollicebať.ueni ad eum aliquãdo iacentẽ ĩ lecto ut ſolebat paulo preſſiore.hic me aſſidere iuſſum diu multumq; complexus eſt.uiſus mirifice recreari eo congreſſu in horas circiter duas ſermonem produxit.cum cæteris fortaſſe longiſſimũ.cum Campano perbreuem uiſum

multa de meis laudibus:nonnulla de Cosma patre:pauca de statu Italiæ locutus est: mihi autem tantum concessit.ut non plus sibi concessurus.aut Laurentio uideretur: testatus est tuum ac fratris tui caput:neminem mortalium esse:cui mallet prodesse q̃ mihi:adesse sibi fortunatum quantum supra ciuem uideretur.peterem.caperem arbitrio meo:nihil non præstiturum:cum interea meam semper dextram teneret.& cœlum testaretur se ex animo loqui:anxius in hoc uidebatur:ne non postularem:maximum iudicium beni uolentiæ.nec minus liberalitatis in eo qui mentiri non cõsueffet. Nunc illo mortuo magno præsidio destitutus sum.& grauissimo affectus incõmodo. Sed nostra causa indole re alienam fœlicitatem.nec amicum nec pium est:debes & tu quoq; mi Iuliane qui illo sis orbatus moderate ac parienter ferre. Nihil erat amplius quod tua causa ab illo desiderares:præstitit omnia:persoluit tibi quicquid pater filio debebat.ei autem nihil est quod doleas:percurrit is quantum datum erat in stadio spacii:peruenit ad metam iam inde a uitæ initio constitutam:perfunctus suo munere commissa sibi prouicia decessit.& decessit magna cum laude sua:cum gloria suorum:pelagi hui' æstuosissimi supauit tempestates.& quo adnauigaturus erat iam peruenit. Nihil amplius habet in illum a iuris fortũa. & quod liberius est iam & natura nihil:ex harum ereptus manibus in libertatem se uendicauit.& quidem ueram solidamq; libertatem.ut nec temptari possit ciuilibus insidiis amplius:nec morbos extimescere. Sudauit hactenus in laboribus uitæ huius grauissimis: nunc ad iocundissima alterius præmia accitus est:habitat nunc cum principe deo qui nuperrime inter homines uersabatur. Nec est quod de illius salute dubitemus:qui cum alia permulta sanctitatis & officii plena:tum ut patria salua.ut ciues sui liberi essent procurauit.nihil enim inter homines pulchrius ac deo acceptius q̃ tueri patriam:ciuesq; defendere. Nec ita decessit e uita pater.ut aliquid subiret in morte molestiæ: cum omnino esset moriturus:mortuus est inter filiorum:propinquorumq; complexus.& eo in statu ut omnia relinquens tranquilla suis:nulla re tristior migrauerit e uita:ætate nec ita confracta senio:ut extra mentem decesserit:nec ita robusta.ut difficile fuerit auelli. Tum ualitudine aduersa ãnos iã multos conflictatus sentire dolorẽ desiit & sibi ac suis molestiæ eẽ:qppe quo maior ẽ uirtus hoĩs & uita cõgressusq; iocũdior: eo dolemus graui' illũ excruciari & uexari morbo. Nec ipse pr̃ uictũ sibi optabat lõgiorẽ:q̃ ut res ciuiũ & filioꝝ stabiliret:q̃ cum sint pefacta:existimãdum est non inuitum decessisse. Sentiebat uir omniũ prudentissimus non esse diu manendũ sibi in uita:meditabatur exitum semp:expectabat idẽtim:& sese ad mortem componebat:nihil illi accidit insperatum:discessit omnibus munit' præsidiis:reliquit quod solum potest relĩnqui in terris:præclarũ nomen:probitatis eius nũq̃ delebitur memoria:quo diutius aberit a nobis:hoc magis illius fama celebrabitur: bene facta desiderabuntur. Proinde sic cogites parentem tuum omnibus defunctum malis:bonorum omniũ factum participem esse:& beatiorem q̃ hic habebat uitam assecutum. Tu si quid illi gratum cupis efficere & fœlicitatem eius omni ex parte reddere cumulatissimam:affectus omnes paternæ pietatis in fratrem refunde:hunc cole:hunc attẽde atq; obserua:nihil amantissimæ umbræ poteris efficere iocundius q̃ si quicquid ætatis ac reuerentiæ parenti exhibebas:exhibeas fratri. Vale.

Campanus Laurentio suo.S.

Floriano Bononien.uiro imprimis officioso:quantum afficiar non est huius temporis cõmemorare. Est unus ex iis quoꝝ ego non tam fortunam q̃ probitatem complexus sum:pernoctauit mecum Florianus nõnunq̃ quæ res ad intimum secessum amiciciæ peruenerat:datutq; ppaucis. Cupio illũ iam tibi fieri familiarem atq; est mihi:citra noctes tamẽ: nam est tibi ratio noctium longe diuersa. Floriano satis erit si diem solemq; concesseris:& si tangi aspiciq; pariare:sed ita ut esse in eo Campani tui partem existimes:& enim mei pars altera in amicis sita est:altera in mea uita:cui amicos aut comparo:aut si res ferat etiam antepono. Tu uero Floriani statum noli contemnere:est illi tecum magna quædam similitudo:magnaq; diuersitas:optimus optimum concilabis:ditissimus pauperrimum:utrum contempseris indignam rem uirtute tua indignamq; diuitiis feceris. quarum alteram humanitatis commendat alteræ liberalitate illustratur: sed ego a te nihil aliud meo Floriano q̃ oculos frontemq; deposco:etiam ulnas ut aspicias salutes:amplexere. Cætera etiam non petita adhibebuntur si hæc intercesserint. Gentiles noster tecum est nũc quoq; cum est Romæ:sed opere prætium est aspicere fusculum personatum: saltabit etiam nisi per te reuocetur:quare scribe ad eum:non conuenire barbato uiro nec esse e dignitate nebridem circunferre. Vale.

Campanus Quarqualio suo.S.

Ex totos dies in itinere ad Perusiam usq; consumpsi.Perusiæ quindecim
itẽ totos commoratus:inde ad Romam quinq; intercesserunt. Vide quã
f tum fuerit spatii ad curandum negotium tuum:curaui tamen & te apud
Protonotarium Vrsinum uirum suo genere dignissimum. Campanoq;
amicissimũ collocaui. Venire potes arbitrio tuo iã ad diem prope te expe
ctamus:uult tamen idem togatum te incedere:idest ueste longa ut sacerdotem præte fer
re:non scutiferum uideare.tu ueni & cætera comparabuntur . Amicos meos anxietatis
plenus meo nominẽ amplexare:quæro.L.locum sed præter eum de quo dixeram nõ in
uenio:obstat ætas:illic & esse commode poterit:addo etiam commodissime auctoritate
mea:tu rem sic perage ut Campani:cætera hoc alienum uideatur. Vale.

Campanus Cardinali Papieñ.S.

Ommendaueram tibi superioribus diebus Saluiatum meum cupio intel
ligat Campanum aliquid sibi apud Papieñ . ꝓfuisse : & dignius est quem
c complectaris cum quoniam mihi est dedirissimus:tum quod officio dili
gentia industria cedit nemini:utor illius opera ĩ negotiis meis omnibus :
& quod est hoc tempore in amicicia summũ utor & rebus: debeo illi quã
tum pôst te in curia nemini:iuuit me pecuniis sæpe:absentis causam sponte suscepit : nec
labores mea causa q̃uis grauissimos defugit unq̃:iam quid a te expectem uides: non pos
sum: ipse illius erga me officiis & plurimis & maximis satisfacere.Hæ tuæ sũt partes cuius
maxime interest q̃ multi mihi afficiantur:gratum est cum quid agis ĩ rem meam: multo
gratius cum amicos meos tanquã ad te pertineant tuearis quorum unus præcipuus est .
Saluiatus:nec est in quem magis rationem haberi uelim beniuolentiæ nostræ:quicquid
illi hodie per te accesserit:mihi accesserit. Vale.

Campanus Cardinali Seneñ.S.

Go te oratorem:non astrologorum aut geometram conatus:sum facere : &
tamen si a me discedens præceptorem consuluisses : non essem passus Volui
e Iunio te cõmitteres.Turdorum partem habuit Gentiles noster:qui ut est ad
omnia fortunatus:muneri affuit:partem commater ut iusseras partiũculam
ego.Sed grauissimum atq; acerbissimum dolorem meum neq; Turdi leuare
neq; litteræ lenire potuerunt.Amisi Paulum patruelem eundemq; consobrinum meum
& quo cum una ab ultima iam inde infantia creueram.Educauerat me illius mater : mea
matertera cum parentẽ pœne trimus amisissem:noctes dies:uestis:mensa studia litteraꝝ
deniq; omnia mihi cum illo:illi mecum communia fuere.Venerat ad me Romam anno
superiore:in omni congressu amicorum de me loquebatur:ædes nouas cõstruxerat meo
nomine:specie nostri temporis & magnocum sumptu:gesserat magistratus aliquot a Re
ge cõmissos:tanta cum laude ut ad maiores postularetur:& quod altius uulnerat erat me
biennio minor:reliquit patrem uel ob hoc miserum atq; infœlicem quod & filio & uni
co superfuit iam pridem sepeliri:reliquit & matrem:sed heu acerbitas.ita reliquit ut statĩ
attraxerit secum:confecta mœrorẽ cum a sepulchro filii ægre esset auulsa : sine cibo sine
potu sine somno agens uix ad diem octauum superuixit:ut dubitari nõ possit uictam ma
gnitudine acerbitatis:ac desiderio mortuam:itaq; additum est uulnus uulneri materterã
ego fœminis omnibus quæ uiuerent pietatis anteponebam.Patruelem uiris nũc uno ca
su una iactura utrũq; amisisse tristissimum atq; infœlicissimum fuit:accedũt ad cumulum
ærumnaꝝ sex puellæ innuptæ:& duo pueri quoꝝ maior uixdum decimũ attigit annum
ut nihil minus curæ pueri postulent q̃ puellæ:tum patruus ætate iam grandi & præsenti
calamitate attritus & prope exanimatus : quid hic a me desideretur:facile intelligo : præ
stare non possum:erat patruus consolandus præsentia nõ litteris . Vxor quoq; fratris ad
custodiam liberorum confirmanda:recensenda domus : propinqui ad officium pietatis
cohortandi:hæc q̃ præstari a me nequeant uides:dolore omnia penso:incipio iam agno
scere mortalitatem meam morte meorum:cogito quid de me futurum sit : cum quid de
illis factum sit uideam:consolare me litteris:& si quid a me didicisti:leni argumentis acer
bitatem meam:ut si parum astrologus fueris tempestatibus uitandis orator consolandis
tuis inueniare. Vale.

Campanus Francisco suo.S.

Ntonitum tuum eo uidi gratius ꝙ te gestu:oculis:effingit:nec potest nõ mi
a hi esse gratissimus qui te ita per omnia referat ut alter tu esse uideatur. Acce
dit igenium iuuenis acerrimum.& mirifica rerum multaꝝ cognitio . Cœpi(t)

Vale.

me mirum immodum :& ut dicam uno uerbo tam eum iam amo q̃ paucissimos : prope dixi q̃ te:consilium est meum ut iuuenem tantis muneribus præditum allectemus:& nostrum:idest curialem faciamus:magnæ tibi utilitati cedet . magnæ mihi uoluptati : nam & res tuas absentis curare poterit:& mecum ut est tuorum studiosissimus sæpe uersabitur proinde hortare . impelle . coge ad nos q̃ ptimum redeat.non est forum Cornelii quod Roma.Flaminia quod Latium. Vale.

Campanus Minutolo suo.S.

m Inutole laurétius tuus iam abiit interfuturus nuptiis fraternis.singraphũ est apud Gasparem nostrũ . iutat se ad duodecimũ diem iturũ ad te quæ ad litem pertinẽt confecturũ:falli nõ poteris sine insignii perfidia:de præfectura portenti simile est quod scribis. Liuerođum istum tuũ sine causa mentitum esse non puto.Illud scio Campani mentionẽ nusquã fieri.cur inquis sciam.aut unde.nõ legi nõ uidi registrum:sed illud scio:non esse huius temporis fortunã meã.Prioribus litteris ideo sum usus:Notario ut intelligeres corruptum eẽ testamentũ.Ego maxima & pulcherrima & optatissima hæreditate fraudatus sum Quærendum est unde uictum comparem:cui ex testamento opes amplissimæ proueniebant:dura per se paupertas semp:uerum tunc est intollerabilis:cum post diuitias uenit . Bene uale.Aliquem scribam mihi si inueneris:gratam rem feceris.modo Fauentino nõ sit inferior:plurimum refert:e mendate scribas an mendose techmenta nostra ut tecta sint cura. Papieñ.nostro te cõmendaui:amat te:amat me:contemnit utrũq;.cur nõ cõtemnat? Fauentiam habet in potestate:ut delectus fiant & milites comparentur.Iterum uale.

Campanus Cardinali Papieñ.

p Atraueram quo tuæ importunitati satisfacerẽ:longissimas litteras:immensum erat quoddam atq; infinitum quod proponebar : sed interceptus est ut audies:tabellarius & Liuii in Persios reciderunt.sublaris nugis quid ad te scribam:habeo nihil:porro nugæ Archetypo non placuerunt:diffidere uideris de me:quo tu ut habeas multos:fortũa atq; opibus potiores fide & beniuolentia:me unum quidem poteris habere qui me uincat : iam si irascor facere id uideor meo iure:non solum falsa spe me illexisti hereditatis:sed etiam quæ inter uiuos donaueras reuocasti:ita φ neq; legatarius tibi sum neq; donatarius: ignosco tamen immoderatis sumptibus tuis:cui q̃diu aliquid deest:nihil omnino satis est:nisi habeas omnia : nihil habes:quare si paulo nõ esses profusior succenserem magis & rapinam hanc dicerem: nõ reuocationem appellarem:de hæreditate fero multo modestius:nam reuocatio ad te pertinet & tibi est usui fortasse.Exhæreditatio uero quid mortuo possit afferre nõ uideo: eripuisti mihi quod ipse nõ eras habiturus:utinam hic esses ostenderem causam reuocationis te nullam:& testamentũ donationis conditionẽ habuisse:ad paucos dies Sarmatam habebis.iam cœlestes illas animantes quas ex hoc loco ueneramur φ generi humano salutem nuntiarunt habes tecum:redemptorem paulo post habebis:uide ne fœlicitate perdatis tua:mitto fabulas.da frænum currenti equo:par erat si bonis paternis amicos eras spoliaturus:uita & sanguine nõ spoliares:hæc feria. Vale.

Campanus Cardinali Seneñ.S.

m Arcum Tullium Ciceronem cum in omnibus suis scriptis fuisse longe eloquẽtissimum:& quod ipse gloriatur copiose:ornate distincte dixisse uideamus:ut tamen adeo & tanto sint in prætio quæ scripsit præcipue orationes effecerunt in quibus tantum mea sententia crescit:tantum exurgit ut ĩ aliis demittere se:paremq; sui temporis ingeniis facere:in iis erigi atq; attolli : & quod de Antheo tradunt poetæ:humero tenus supra omnes extare uideatur . Oranonũ uero quanq̃ sunt quæq; illustrissimæ:ardentiores tamen possunt uideri quæ non modo ad odium inimici :sed etiã ad æmuli contentionem sũt habitæ.Ita cum cæteræ hoc præstiterint: ut amici defenderentur : philippicæ hoc quoq; uidentur conatæ ut uno studio & eiicerent Anthonium & Demosthenem. Vale.

Campanus Cardinali Papieñ.S.

q Vem tu flectere nõ poteras præcibus:astu Cãpani emolliit : simulaui non unam iram:nõ unam iam quæstus iniuriã:pro rebus summa cum fide:maximo cum animo:nec minore periculo gestis:abdicatum me esse præsidatu:& quem ille frequenti Senatu iure totiens laudasset:nũc notas ĩdurere indelebiles:flexi tandem curam urinã pmansurã.Fulginienses amplectar ut tuos:fratrẽ ut meũ:nõ nihil accessit rebus meis fœlicitatis φ cum te habere nõ possim

habiturus

habiturusfim fratrem:fortuna enim mea omnis & pependit & pendet ex te:pendet ex te is:ego quod proxime scripseram uel ex eo maxi'e glorior q̄ uideo successisse tibi: uno cu biculo tuo:successimus & pileo.sum hic multo quietior q̄ Tuderti.sed negotiosior: erat illic quod plus agerê:hic plura quæ agã. Expecto Bessariorem tuum desiderio tanto ut cum ille nondum Rauenna discesserit:ego ad occursum me compatem. Quid enim expectare possum hoc tempore magno Bessarione præstantius:'quid post te unum uisu:au ditu:nominatu iocundius:'sed nolo decerpere fructus tãtæ uoluptatis mature colligam: cum hic aderit. De Sutrino recte sentis tu quidem est ea alioquin quoq; indubitata sententia:nec potest non frugi esse uir qui tuus sit non probatus:qui multorum utinam agere licuisset:tecum hoc anno de familia herci scunda.aut futido diuidundo: unus omnia inuoluisti:gratulor tibi:crepo mihi:solus ad clauum:quid ultra hunc florem. nemo tibi hoc anno deflorauit:nemo ficum posticariam:nemo ortanam rosam præripuit Vale.

Campanus Cardinali Seneñ.S.

p Rioribus litteris si nihil responderim: Lucentini nostri fuit culpa:rogitaram quæ prima foret occasio scribendi:curaret:nec ignorarem: sum & ipse ut nosti paulo negligentior:nec nisi stimulis excitor:tñ uidebam tanta i amœnitate nos esse:ut nullo egeretis ad uoluptatem præsidio: mare alludebat:mulcebant uenti:littora delectabãt flumina gratiam: montes umbram: uineta muscatellum.illud rosarium uiolarum ambresiarium efferebant: nullus fuisset meis litteris locus:nisi præsente Vrbenerañ. minime erat opus: tacui quando qua de re rescriberem:aut cur uestrum iocundissimum secessum interturbarem non habui:nos hic.Senæ ad oculos usq; Viterbiũ & Bampene liquescimus:pœne demergimur reliquis uestris uestigiis nostris istitur.Habemus hic prope cunam totam. Ego nemini sum impedimento.Nuntii de Calcide uarii afferuntur:alii captam urbem:& cæsos ad internitionem nostros referunt:alii profligatã Turcæ classem a Veneto esse:& Calcidi præsidium immissum:res est magni discriminis.aspiciat deus rem christianã.nos certiora expectamus Maturate reditũ.ut quod reliquum est nostri secessus.una simus.una lætemur & ego meis non expector modo.sed postulor. Vale.

Campanus Anthonio Vrbenetano.S.

e Go inter delitias nato:rosa ad nares:bacchus ad labia :cætera papant: lallant:blandiuntur:noctu cantatur:interdiu bibitur:umbram in sole captamus:in laboribus cyathum.deniq; in potum toti consultamus:repono:re gurgitatio inter studia.inter negocia constrepunt: nusquã agas æstatem libentius ad cumulum delitiarum:una res defuit præsentia si affuisset tua iam uentum esset ad summum.Sed est quod defleam etiam in tanta uoluptate. Marian⁹ inter cæteros lusus nostros offensus est.Galliis iam ita incipit esse fastidio ut nihil hostili us.sed omnia cotam. Vale.

Campanus ad Pium.ii.pontificem maximum.

b Eatissime pater & clementissime domine humilẽ ad pedes cõmendationem.Non est passa illa ipsa fortuna mea quæ me nonum iam mensem in lecto mancum & defectum continuit ut hoc postremum quod expectabam gaudium degustarem scilicet ut clæmentissimos pedes tuos deosculari:& factorem meum adire & intueri liceret:paran feceram humilem lecticam:ut quoniam nec pedibus nec equo uectari possum:lecticariis me cõmitterem.Statueram enim aut mori aut sanctitatem tuam uidere si Viterbio transitum fecisset:fiat uoluntas dei.& non sicut ego uolo.sed sicut ille uult cui idem est posse quod uelle. Ego.n. quãquam meliuscule me habeam:& medici non diffidant ita exinanitus:ita contractus sum ut uisurus sim nec ne amplius S.T.neq; omnino desperem neq; certe sperem morti q̄ uitæ propinquior:dixeram domino Augustino Patricio statuisse me supplicare clæmentissimis pedibus tuis ut in hac gloriosissima expeditione: qua nullam neq; maiores nostri maiorem:digniorem aut sanctiorem audierunt sequi sanctitatem tuam liceret. & cum ea aut gloriose mori.aut fœliciter uiuere. Laudetur gloriosus deus non dignus habitus sum & peccata mea prohibuerunt.Hoc tamen certum est si quando recte conualuero non me diu in Italia sine factore meo mansurum:modo sanctitas tua permittat cuius nutu & uiuere & mori tam uolo q̄ debeo.Fœlicissime ualeat sanctitas tua clæmentissima cuius sanctissimis pedibus me assidue ac humillime cõmendo.Ex balneis Viterbiensib⁹ die.xiii.Maii.M.cccclxiiii.

IOANNIS ANTHONII. CAMPANI EPICOPI. INTERAMIEN. APRVTINI EPISTOLARVM LIBER QVINTVS

Campanus Paulo.ii.Pontifici maximo.

m

Agnam iniecisti mihi cupiditatem maxime Pontifex rerũ quas tu gessisti:quasq; gesturus es scribendarum:cum quia sũt amplissimæ & sperantur maiores. Tum q a te summo gestæ principe: quam a scriptore non poterunt ab auctore dignitatem consequẽtur. Ego uero de mea ratione ita sentio:quicquid est in me ingenii atq; industriæ:quorum alterum affectaui semp:alteram sum nunq̃ asper natus:id totum ad ætatis meæ meiq; summi Principis laudem cõferri oportere. Nam cũ sint mihi amici defensoresq; p̃multi:solus es tu sub cuius sum imperio:& cui omnia a me atq; ab optimo quoq; debeantur:ut quantum de mea erga te fide atq; obsequio detraxerim: tantum de meo officio:meaq; ĩtegritate detraxerim. Ardua res est:& perdifficilis historiam scribere:alia uerba:alias sententias atq; seriem:aliud item dicẽdi genus postulat q̃ oratio: uult omnia sonantia:grauia:iocunda:summum ordinem:exquisitam diligentiam:ut pressa distincte grandia magnifice: illustria splendide: & deniq; omnia ornate politeq; scribantur:sit cãdor orationis non interruptus aut æstuans:sed quãtum fieri potest sedatus & profluens. Tum ut consilia euentusq; consiliorum explicentur:describenda loca:ponendæ ante oculos acies:idest ita res ipsæ aperiendæ ut historia quam scribas:non fabula esse uidetur. Tenendus modus:ut nihil addatur præter historiæ dignitatem:subtrahatur nihil:sit bræuitas:illustris & clara aut claritas & collecta & breuis:emineant contiones pauloq; ardentius efferantur:hæc qui in historia non præstiterit:magnam faciet scribendis rebus iniuriam:quæ lucem expectant a scriptore:splendoremq; desiderant. Vtinam præstari a me possent hæc omnia:confert tamen plurimum quæ quis facturus sit scire: aderit studiũ: fides in re tanta non deerit. Tum intelligo hæc mihi proposita præmia:primum ingenii exercitationem in rebus magnis: alterum uero: quod non nihil conferam ætati: deinde q meo eidemq; summo Principi deseruiam. Postremo quod mihi quoq; cedet ad gloriam quoniam præclaras res gerere non datum est mihi:quod proximum est eorum scripsisse qui gesserunt. Tu modo noli pati occidere res tuas quæ sunt tantæ ut non modo diuturnitate hac quam pollicemur dignæ:sed etiam æternitate uideantur. Ab ieunte ætate amplissimis es uersatus in rebus muneribus:defunctus maximis:cum summa laude adeptus ea ætate Pontificatum in qua uix alius concepisset. Auxisti rem ecclesiæ:atq; ita auxisti ut prius uictoriam & pacem habuerimus q̃ intellexerimus bellum:compressisti seditiones: Vrbium ciuiles tyrannides substulisti :magistratibus adhibuisti modum:expilationes p̃uinciallum fieri uetuisti:de cohercendis largitionibus popularium tulisti legem:neminẽ affici iniuria:a quoq̃ nulli eripi fortunas passus es. Iusticiam legumq; moderationem supra Pontifices omnes quorum extet memoria custodisti: & tamen sæueritatem legum non laxaueris:sanguine & cruciatibus sic abstinuisti semper:ut in summa iusticia clæmẽtiam summam adhibueris. Coluisti pietatem: etiam priuatus oppressis opem: egenis præsidium contulisti. Primus omnium sic ægisti Pontificem ut eũdem omnes intellexerint:neq; odio præcipitatum ad uindictam:neq; demissum ad patientiam gratia: & cum constantiam probent omnes consilii magnitudinem admirantur:taciturnitatem in deliberandis rebus inauditam:perficiendis grauitatem obstupescunt. Vide quæ laudum ingentium argumenta:quam nobis materiam sunt præbitura. Sed hæc quãq̃ plena sũt gloriæ occident una cum ætate omnia nisi ab interitu uendicentur. Superuacuum ne dicam stultum est tantis laboribus contendisse. ut optimus sis:& præstantissimus habeare:si sint breui in obliuionem itura quæ feceris:& quorum gratia contenderis. Ridiculum quoq; diuturnum suscipere laborem pro breui uoluptate: tum uero nephas est cum uitam omnem sic egeris ut effici possis immortalis:non tamẽ curare quo pacto immortalis efficiare:gloria omnis eo maior habẽda est:quo sit futura diuturnior:nec quicq̃ potest magnũ ac præclarum in homine:quod breui mansurum spatio:una cum illius uita sit interiturũ Tum iuste & constanter uiuere. Imperium cum laude administrare:facinora præclare gerere quanq̃ sunt magna:non tamen carent calumnia dum uiuas. plena est uita detractoribus. nemini parcitur. nec quicq̃ erit tam sapienter excogitatum. aut tam factũ prudenter.

ut non

re non parati sint in uita qui accusent. mortis ea est gloria & posteritati reseruat: ubi cessant hominum affectus. & iudicia meritis non arbitrio liberantur. es tu quidem iustissimus amplissima hæc tibi erit apud posteros commendatio. At nunc quo censes esse. qui aut aliter sentiant. aut moleste ferant. ita fieri ꝙ rapinis & fraudi assuetos reuoces a cursu ne flagitii esse patiaris. Es constantissimus: qua laude nescio an ulla sit in principe maior. q̃ multos arbitraris esse qui accusent atq; doleant constantem esse. & ad eorum libidinē immoderatasq; postulationes non posse flecti? Es compositus & splendidus. quæ res & si est pontifice summo dignissima. non desunt hic quoq; qui aliorsum q̃ res est interpretentur. nec ad splendorem domesticum id referant & maiestatem tantæ sedis. sed ad superuacuum quendam cultum & delitias accipiant. Vis tu Romam & tuos esse in lætitia & recreari spectaculis atq; ludis: quod facere summi principes consueuerunt florente imperio. Num puras hic quoq; deesse detractores: & qui eos ludos ac festa non plane probent? Fers opem Illiricis aduersus Turcas: quid hoc sanctius & melius? & magis necessarium? non desunt & hic qui aut minorē ferre dicant q̃ oporteat: aut maiorem q̃ hæc sedes possit pati: hi destitui Dalmatas: illi exhauriri publicum ærarium: ut cuiusq; est libido confingunt: deniq; quicquid agimus in uita: in lance sumus uulgi: semper diuersa: aut potius peruersa sentientis: non sic posteri iudicabunt. summa factorum exquirent: non facta deprauabunt. Laudamus nos multas res gestas antiquorum quas multi illius temporis homines non probarunt: Clæmentiam extollimus. C. Cæsaris quam multi secuti factiones accusauerunt: ꝙ inimicos non sustulisset. Admiramur Alexandri liberalitatem: quam sui milites detestari ferre uix potuerunt: ꝙ Persæ cæteræq; gentes a se uictæ donarentur: & se contemni existimarent. Catonem & Scipionem insectati sunt ueteres: nos nomina ipsa illorum ueneramur: illi alterum rigidum & pertinacem appellabant: alterum elatum & superbum. Nos hunc grauem & seuerum: illum magnificum & splendidum ita laus illorum tunc oppressa erat: nunc i patentissimo est. Nec ullius hominis tam recte potest ratio constare in uita ut calumniam fugiat post mortem in qua ea est cuiq; proposita gloria: & quanto remotius a nobis audientur res nostræ: aut legentur: tanto plus erūt habituræ dignitatis: plus gratiæ atq; auctoritatis assecuturæ: cessabit liuor: dtractores nō obmurmurabunt: non cupiditates hominum insanæ interpellabūt iudicium: affert ætas cum rebus aliis: tum maxime historiæ grauitatem: crescit cum annis auctoritas: quoniam decrescit cum annis inuidia: & semper ea probamus magis quæ minus ad nos attinere longiusq; a nostris sæculis recesserunt. Ita est laudis cumulus omnis in posteritate: & multa quæ nunc homines nostri temporis accusant posteri commendabunt: quæ autem nūc uel mediocrem habent laudem: habitura sunt apud posteriora sæcula summam reuerentiam. Eam ob rem Principes fuerunt nulli quorum magnæ res gestæ memorentur: qui non commendari famam suam litteris: posteritatiq; uoluerint. Argonautæ quorum un⁹ fuit Hercules. Orpheum Thracem hac ipsa de causa secum habuere in classe: ut esset qui eorum facta celebraret: ita nauigationem illam tantam & tam celebrem frustra suscepissent illi: & nos eam non teneremus: si hanc Orpheus non perscripsisset: nec Herculis gloria prædicaretur tanta nec cæterorum qui una nauigarunt. Secūdo deinde Troiano bello quod Helenæ causa susceptum est: a tota Græcia Idumeneus Ditim Cretēsem habuit in Castris non commilitonem solum: sed etiam scriptorem rerum apud Troiam gerendarum qui & si minus magnifice conscripsit q̃ res tantæ postularant: uiam tamen aperuit Homero & scriptoribus aliis qui postea iisdem de rebus ornatius acumulatiusq; conscripserūt. Sic Cyrrhus Asiatico bello quod aduersus Scythas & Massagetas & alias natiōes gessit raro sine Xenophōte teste putatus est dimicasse: cuius de Cyrrhi & uita & bellis extat historia. Alexander uero & Calisthenem ab Aristotele cognato postulauit: qui eius res gestas colligeret. & Aristolobum scriptorem habuit secum: & Onosicrytum historicum in Indiam usq; perduxit: ne res tanto labore & periculis gestæ: tanta quæsitæ gloria breui extinguerentur. Fuerūt & Romani quoq; eius gloriæ cupidi: ut taceam plublicam curam ueterum Pontificum: de Annalibus Habuit Polybium Scipio Carthaginensi bello. L. Murena. Atheneum. Asiatico. M. Cato quanq̃ gloriæ contemptor uideri uoluit. Athenodotum Thartensem In Ciuili fretus est Iulius Cæsar ingenio suo. & quæ gerebantur interdiu: noctu scribebatitur. Pompeius uero & a Possidonio amico: & Theophane Myliterio suas uictorias scribi procurauit. Augustus a Polidoro & Xenarco suas. Tyberius Theopompo suas. Nec ipse sibi defuit Augustus. Imitatus auunculum Commentarios rerum a se gestarum ipse confecit. Nerua Heliamum & Frontinum asciuit sibi. Traianus Plutharchum & Dionem: ita ut Dion sæpe eodem cum uectaretur: alii alios habue

re.& quisq; optimus fuit princeps.& res gessit maximas:ita summam adhibuit curam historia ut illustraretur:fuitq; hæc semper summorum hominum diligentia: ut quoniam omni conatu atq; studio contendissent pro gloria:non essent in obscuro quæ gessissent: ne ue cum eorum uita confecta atq; extincta delerentur. Etiam religionis nostræ summos uidemus uiros multa scripsisse ad gloriam.& moleste tulisse detractores: nec quicquam gestum est in nostra lege,quod illi quattuor uerissimi testes non expresserint litteris. Tũ clæmentem primum notarios septem constituisse qui sanctorum hominum facta:dicta: exempla.supplicia colligerent.ut illi sua gloria:etiam hac terrena non fraudarentur. & nobis exempla suppeterent ad imitandum:quare etiam his hæc est quæsita gloria: q semper contemni gloriam uoluerunt. Etiam a poetis quãquã non tanta inest fide: celebrari prisci homines quæsierunt:quam rem inuidisse fertur rex maximus:Achillis manibus q Homerum nactus esset laudis suæ præconem. Et eundem Homerum Crephilus Samius hospitio & familiaritate complexus:nihil aliud q̃ ut poemati inscriberet:postulauit:tum Ennium Scipiones q Corneliam celebrasset familiam in sepulchris maiorum putant sũt collocasse. Habuitq; hunc comitem Fuluius Etholico bello.& uictor suasu ipsius te putatum est Ennii ædem musis consecrauit ex hostium manubiis. Et.M. Antonius Boetium malum poetam:pessimum ciuem defendit in Asia:q eius in Philippis uictoriam scripsisset uersibus. Mitto alios innumerabiles:qui aut domi scriptores aluerunt. aut duxere in militiam:aut præmiis affecerunt maximis q ab his posse se immortalitatem assequi putauerunt. Sed quid mirum hos uiros hæc concupisse:cum sit traditum summos oratores non contentos sua gloria ab historicis illam postulasse:ut Isocratem ab Ephoro. M. Tullium a Lucio:alios ab aliis q intelligebant omnem cõmendationem laudis nisi quæ esset ab historia:esse uideriq; suspectam:affectamq; censeri:atq; ideo neq; diuturnam esse posse:neq; cum studio legi:neq; iudicio probari:neq; in exemplũ afferri posteris Sola est historia cui credatur:quæ habeat assensum:& fingit:nihil mentiat:nihil poliat:exornetq; omnia. Fidelis nũtius:testis uerus.benignus interpres:diuturnum monumẽtum: firma indubitataq; memoria. Nam ædes & statuæ & trophœa.& triumphales arcus. & numismata & huiusmodi cætera q̃uis itura in longum uideantur:uno tamen affixæ loco: neq; ea uagantur late:neq; tam diu durant:neq; aliquam præsertim tantam afferũt noticiam neq; certa sunt:& propria ei qui hæc edificauerit:paucis aut signis immutatis aut ititulis iuersis:aut loco auulsis:aut tempore exesis oblitterantur:ferunt concessisse aliquando Alexandrum Athenas spectandæ urbis gratia. Cui cum ciues magnifica passim edificia gloriabundi ostentarent:non ego inquit uiri Athenienses uestris edificiis inuideo: sed reiũ gestarum monumentis. Intellexit rex clarissimus cætera cum annis deficere:& nec minimam partem exprimere factorum:mutos colossos atq; obeliscos esse caduca edificia: & etiam si sint ferrea tamen exedi uetustate. Constat historia semper & eo firmius quo plus accedit temporis:fitq; in hac sola ut nihil:æque gratiam atq; robur augeat q̃ uetustas:nõ inuertitur:non immutatur:illius est semp in cuius nomen est texta:non inceditur: non frangitur:non exeditur:innouatur per tempora ex uno loco ĩ mille perducitur: aspicitur ab omnibus:legitur ab omnibus:& legitur cum uoluptate:omnia enarrat:aperit res ĩcognitas:ostendit ætates:factaq; ætatum:profert in medium uiros claros:præstat exempla omnibus in rebus:& etiam cum defeceris exhibet te tanq̃ manu tuis posteris ducitq; per ætates atq; urbes:ut te uideant qui nondum nati sunt:te audiant:te laudibus prosequantur:facit ut semper sis in manibus:semper in ore uerseris hominum:facit ut te Barbari:te Latini:eundem Græci complectantur:& quem sua non norunt lingua interpretẽtur aliena:omnes illam & uehementer cupiunt & facile possunt intelligere:nec habet quicq̃ hominis uita pretiosius:& quo magis in longum extenditur:hæc inquam una facit ut extĩcti uiuant:mortui loquantur:redeant præterita tempora:& quæ longissime sunt a nobis uersari nobiscum & in oculis esse uideantur. sola est quæ pariat homini aut æternitatem in terris: aut quanta maxima esse possit diuturnitatem Non cessemus igitur mortales ad illius opem confugere:quæ sola benignitate sua in terris nos efficit immortales Ne cessa tu Paule sanctissime huic te:& tua omnia facta:dictaq; committere: aut nunq̃ interitura. aut sero si commiseris. Dices nimium de me sentire. qui polliceri ausim rem tantam. non esse tantum laudis in historia quantum in auctore. ego uero non id quidem inficior. sed illud cogito hominem me esse ætatis huius. neq; nullo igenio:neq; sine omni disciplina scriptorum. omnia cum fide erunt. qui inculto addicient ornatam uestem nudo. Ego tãtum hoc passum præstare ut habiturus sis. si non idoneum scriptorem. non locupletissimum testem rerum a te gestarum. pauca deficiunt. Vale

Paulus ut

Paulus ut ad ueteris peruenit templa Mineruæ
Perfusus lachrymis procedit ante deos
Auxiliū in Turcas cœlestiaq; arma pcatus
Non sibi sed populo poscere dixit opem

Nūc pcib' superi:nūc nūc itēdite.Paulus
Nō sat hēt uoris poscere:dat lachrymas
Corde gemēs:oculis udis cōstrat' ad aras
Ni flexit:lapides credimus esse deos.

Campanus Regi Ferdinando.S.

Non ita paruam accepimus plagam inclyte rex:ut tibi qui proximus es periculosa esse possit occulta:nec finit ferus hostis iniurias dissimulare:quas inculcat augetq; indies.& confectos uulneribus ferire non cessat.Audiuisti irruptionem Turcorum nuper factam:qua Illyrios inuaserunt:inuasos diripuerunt atq; omni pubertate cæsa:in seruitutem mulieres:pueros:infantes asportauerunt.Continuerat se domi aliquandiu illorum rabies:sanguine nostrorum totiens repleta:nunq̄ faciata:timebant nostri.& quod factum est futurū intuebant' ut occupata Græcia:subactis Ponthicis nationibus:atq; omni ora Euxina redacta in potestatem:aut Pannonii aut Illyrii qui essent debiliores minusq; parati inuaderentur.Sciebatur parasse Turcas exercitum ingentem:sed quo moturi essent explorari non satis poterat.Quippe ita dubio in loco se collocauerant ut utram in partem mallent proficisci:subito possent:altera spectabant Illyrios:altera Pannoniis imminebant:Vtroq; quantum ī se fuit Ro.Pont.auxiliatus est:utrisq; pecunia est missa.Fera bestia non tam ubi pugnare cum uiris q̄ ubi occidere imbellem multitudinem posset:uertit impetum:dimisit Pannonios qui erant parati ad resistendum:inuasit Illyrios qui satis parari nō poterant:facta est cædes quantam audiuisti:faciet mox maiorem nisi resistatur:resisti sine te haud quāq̄ potest.Caput est religionis christianæ summus Pontifex:habet oculos unde uideat nostrorum clades.Habet aures unde gemitus audiat christiani populi:robur in membris est:inter membra præcipuum es tu:tam illi uicinus ad defendendum q̄ ad ostendendum Turcæ finitimus.In te magna ex parte sitæ sunt illius uires.Sine te audire & uidere pōt christianas calamitates:auxiliari sine te & subuenire non potest:tecum omnia poterit.Quæ illius sint uires cognitum est tibi:caret exercitibus magnis ī amplissima umbra nominis exiguum corpus latitat:caret exercitibus magnis:classem & nauigia non habet:pecuniarum quantum obuenit:quarum magnam partem custodiendis arcibus & cærimoniis necessariis consumit:partem iam ad Hungaros:sæpe ad Illyrios misit:partem paratus est mittere.Ad hoc illius pecuniæ expositæ sunt:nec unq̄ ille alia de causa concupiuit:nisi ut Turcarum impetum posset reprimere:sed non sunt tanti illius thesauri ut queant sufficere:perdere est exiguum olei ingenti flumine tantum obiectandum est quantum possit extinguere.Nec est amplius consulandi tempus:nullus uerbis relictus est locus:facto opus est:atq; utinam sufficiant facta:iunnam non sera sint remedia nostra:perniciem curamus:non uulnera:ad cor ipsum penetrauit ferrum.Non agitur iam de orientis imperio:septentrionem magna ex parte amisimus:imminet occidenti ruina.Nam quicqd Moræ in periculum crescit:quantum de nostris uiribus detrahitur:tantum inimicorum accedit robori.& dū singuli carpimur uniuersi concidimus.Maiores nostri:his a fœda Sarracenorum seruitute Hierosolymam uendicarunt.Nos in Italiæ faucibus habemus Turcas:quottidie fiūt propinquiores:nulla dies in qua christi greges nō īminuantur.Audaciorē facit lupum canis qui latrat & fugit:dū multa nequaq̄ loquimur:dū concilia cōuentusq; celebramus:crescunt hostium animi:cōtemnūt ignauiam nostram.& tanq̄ rapaces aues fuga & errore nostro ad impetum maiorem excitant':nec soli timendum est Italiæ quāq̄ huic maximæ:sed omni genti christianæ metuendū:atq; ita metuendum ut iam metus ī dolore sit:pan iam cepimus quæ timebamus:durum & miserabile est tot prouincias amisisse.Ponthum Capadociam.Galatiam.Bittiniam Pamphileam.Phrygiam.Misiam.& quæ græco nomine cōtinent' natiōes alias:hoc postremū ē uulnus nisi statim accuratur ferale & mortiferū:dū nō est qui resistat debiliores inuadunt:ad robustissi mū uentū ē ad iugulum petin sumus.& Pannoniæ & Italiæ cōterminū est Illyriū montibus:illos uero & mari attingit & littore:tū quod perniciosius est:nerui Italiæ attriti sunt:Illyrio deperdito ad hunc diem re nauali a Turcis non sumus superati.Sæpe Veneti soli obstiterunt illorum audaciæ.& ne in Italiam transirent impetum omnē repressērūt:freti Illyriis qui & callerent rem nauticam.& conduci exigua mercede consueuerunt:nunc illis amissis patebit hosti Ionicum pelagus:in initiū Hadriaticū cum uolet penetrabit:quot remiges

nostri ad illius classem transierunt?& quibus tuebamur nos ipsos:nunc ab eisdem oppugnabimur terra Hungari defatigati sunt:mari Venetus:non audet occurrere:in angusto miseri præmimur.aut Helespontum penetrabit hostium classis:aut in Illyriis comparabitur:utrum uolent in arbitrio erit:peninsula est Italia:omni ex parte non a Pyrratis & Ciliciæ prædonibus ut olim infestabitur:sed a maximis copiis undeq; inuadetur:obsidebitur:diripietur.& nec his contentis hostibus conflammabitur.& si aliquandiu abstinebitur Italia q̃ sit in armis.& potens habeatur:exposita est Sicilia sine classe:sine armis:sine præsidio:nullo labore ueniet in hostium potestatem.Sæpe a Sarracenis occupata fuit ea insula cum & staret.Græcia & Italia floreret.Quid nunc timendum est?profligata & iã deleta Græcia.Italia prope obsessa:nõ est Sicilia contemnenda:nihil magis ad hunc diẽ uisum est defendisse Illyrios q̃ sterellitas agrorum:ubi q̃ saxa & montes incolant habe-ri magni exercitus nequierunt.Sicilia omnium quæ christiani obtineant post unã Cretã feracissima quasuis maximas copias potest alere:portibus habundat commodissimis:ita posita est ut Ionicum pelagus sinumq; Hadriaticum æque atq; in Tyrrhenum & Gallicũ & Gaditanum possit excurrere:poterunt in ea insula Turcarum & Sarracenorum qui sũt in Lybia fieri cõmertia:coniungi classes.& communi bello res geri:quorum eadem est secta.& par in christianos exercent odium:quæ si accidant actum:una christiani omnes interimus:quanq̃ scimus fluctuate nos posse:demergi nisi nos inter ipsos demergamus non posse:ad hunc diem nulli qui recta senserunt oppressi sunt.Fons errorum omnium Græcia ipsa prima exhausta est.Bossinenses Manicheorum infecti labe nuper conciderunt.Vtinam Illyrii non acrius plectantur q̃ peccauere.Multis ex ea gente uicinitas offuit:dum aut cum Bossinensibus habent cõmertia:aut Græcis assentiuntur.Decepti sũt:sed non semper tuti sunt:etiam qui optimi.& sæpe negligentia pro culpa est.Nec finem habent propositum Turcæ quatenus correpturi sint omnia:parant incendere:nunquam incendio daturi modum:donec supersint christiani:quos igni & ferro prosequantur:nec imperium quærunt nostrum:sed excidium meditantur:neminem putant ulcisse:nisi cũ aut occiderint:aut quod æquæ miserum est:uiderint quem uicerunt.& tamen neq; occidere sine acerbissimis cruciatibus:neq; uendere sine summa ignominia contenti sunt. Aperi oculos:intende aures optime Rex:accede in partem sollicitudinis cum parte tuo summo Pontifice:iuua illius consilia ulciscere fratres tuos qui perierunt:subueni aliis qui nisi tu succurras statim sunt perituri:aut cædes facta ad uindictam:aut fuga ad misericordiam te excitet:tota Apulia Illyriorum fuga referta est:cateruatim se in scaphas piscatorias & nauigia coniecerunt:parati potius pelago immergi q̃ uiui in hostium manus incidere:te appellant ad auxilium sui:ad uindictam suorum.Iā si te non tangant:moueant liberi uxoresq; tuorum:quibus idem propositum est periculum:nisi resistant Aqua opus ẽ non clamorem Ardet res christiana:præcipuus es tu:qui si celeriter occurras incendium tantum possis extinguere:per stipulas aridas hæc hactenus uagata est flamma:debiles fuerunt nostri qui ceciderunt.Nulla adhuc cum fortibus arma conseruit Turca:nisi cũ Hungaris:quos ad hunc diem fracti numero oppugnare sæpe potuerunt:expugnare nunq̃ potuerunt:nec minus acceperunt detrimenti q̃ intulerunt:sed nec expectandus dum uirgulta rescindat hostis quo truncum possit excindere ne uires quas nũc habet dispersas paulo post colligat totis uiribus in Pannoniã si modo prius abstinebit Italia:cui totus iminet:nunc nũc quanq̃ sero:tamen pro reliqua spe insurgendum est tibi:ne si spatium des Turcis:sese recreandi ex iis laboribus quos nuper susceperũt integris uiribus.& recenti uictoria auctis nos adoriantur.Nec est quod propter illorum multitudinem desperes:non tu solus molieris bellum gloria prima erit tua qui primus armaberis:labores cõmunes cũ multis:te Hispani:te Galli:te Germani subsequentur:alios pudor:alios æmula gloria:multos religionis studium excitabit:nemo patietur se unum cessare in hoc bello tanto maximum erit incipere:cætera sua sponte conficiuntur:nondum Anconam perueniret Pius traiecturus in Asiam.& iam hominũ qui arma ferrẽt plusq̃ triginta milia cõuenerant:parati omnes suo ære:nullius stipendio pro fide militare.& tamẽ omnis Gallia atq; Germania.Hispania quoq; omnis esse in armis & accingere se ad hoc bellum ferebantur:quid futurum fuisse censeas si traiecisset?nec statim migrasset e uita:maius est studiũ religionis q̃ arbitrere:nemo nisi qui sint ignauissimi aut pietatẽ exuerũt oẽm non modo pugnabũt p̃ defensiõe religiõis:sed etiã mori recusabit.Dicas fortasse qd ad me hoc bellũ?nũ caput ego religiõis:nũ ĩperator christiani exercitus designatus:nũ publicũ collatũ

æs:num

æs:num ætate maiore:nũ armis:uiris:pecuniis plus cæteris poſſum. Quod ſunt qui me omnibus his rebus antecedunt? Eſt Pontifex maximus:eſt Imperator:eſt Gallorum rex ſunt & alii quorũ opes pares:auctoritas nõ minor habeatꝰ. Ego uero præſtantiſſime Rex non te cæteris maiorem eſſe dico:ſed cæteris glorioſiorem fieri cupio:nec pertinere ad te potiſſimum expeditionem hanc cenſeo:ſed te primum hanc præclaram prouinciam ſuſcipere affecto:gloriam opes & fortuna faciunt:nec glorioſior eſt qui plus poſſit q̃ cæteri. Sed qui magnificẽtius ſtudet præſtare quod poſſit:nemo regum chriſtianorum qui uiuant regnum aut peperit aut defendit partum maiore uirtute q̃ tu:in aperto eſt gloria tua:multum hæc tuis:multum externis pollicetur:atq; hoc maior eſt omnium de te concepta ſpes:quo conſtantius fortunæ imperium ſuperaſti. Tum peculiare fuit regibus noſtris:in Græcia & Macedonia:in Aſia pro religione dimicare. Guiſcardus qui fertur primus ex iis quorum extet memoria regnaſſe in Calabris paruis copiis:maxima aggreſſus: & Sarracenos Apulia deiecit. Hicephorum Græcorum imperatorem ꝙ eis faueret cum ſeptuaginta milibus hominum fugauit. Michalem imperii conſortem interfecit. Alexiũ alium Imperatorem quanq̃ Venetorum claſſe adiutum profligauit:ſubægit Dirachium Henricum Imperatorem Pontifici infeſtum Roma deturbauit. & niſi apud Ioppem inſulam morbo fuiſſet extinctus:imperium in Italia ſtatuere poſſe uidebatur. Pari gloria Boemundus filius qui primum paternis:mox ſuis ipſe auſpiciis bellum geſſerat in Græcia: Cum Rogerio fratre in Apulia conflictatus:ſubito ueluti furore percitus ſerica ueſte in medium afferri iuſſa. & ſibi & ſuis crucem quam pectore aſſueret:confecit. Vexilla idẽtidem cruce diſtincta erigit:atq; ita profectus in Aſiam:primo impetu Niceam urbẽ recuperat:inde prœlio quod aduerſus Perſas atq; Arabes cõmiſſum eſt:leuum obtinens cornu:ex quadringentis ſexaginta milibus Sarracenorum centum milia ad internitionem profligauit. Cæteri longiſſima fuga diſſipati in intimam Perſidem refugere:mox ipſo fratre cum paucis amiſſo Antiochiam obſidione. Ptholomaidam prœlio ſubægit Tandẽ maximis geſtis rebus recuperata per duces Hieroſolyma:in Italiam gloria plenus reuertitur. Eius nepos Tancredus qui Boemundum ipſum Antiochiæ captum per fraudem liberauerat:ſeruauit Anriochiam. Laodiciam prœlio expugnauit:facinora pro religione maxima & præclariſſima fecit. Rogerius & ipſe Guiſcardi nepos:is qui Gallutii obſeſſus a Pontifice:mox ab eodem coronatu eſt. Magna claſſe atq; manu aggreſſus Affricum Lybiæ regem in pugna ſuperatum:pendere tribum coegit:quod annis circiter triginta perſoluit Manueli Græcorum Imperatori ꝙ prohiber chriſtianis copiis tranſitum. & ad Sarracenos eſſet propenſior. Corcyram inſulam & Corinthum ut atque armis eripuit. Ludouicum Gallorum Regem a Sarracenis captum:ſuperata illorum claſſe liberauit: cum in Palæſtinam contendens forte in hoſtes incidiſſet:mox Conſtantinopolim amotis ſignis ſuburbia incendiſſe rraditur. & Iponia ex regiis ortis ſua manu decerpſiſſe ſpectante:nec opem ferente Hemanuele. Quid Guillermus Rogerii filius ultimus e familia Guiſcardi:quo animo:quanta pro religione molitus eſt? nonne Tanaos ægyptiorum populoſiſſimam Vrbem prœlio captam ſpoliauit etiam Græcis aduerſantibus. Andromico Imperatori qui tutor relictus a patre Alexium pupillum præcipitauerat in pelagus Regnumq; occupauerat. & Latinos atroci perſequebatur odio Theſſalonicam eripuit. Vrbes alias in Trhacia atq; Græcia partim affixit:partim deluit. Claſſem aduerſus Saladinum Sarracenorum regem quadraginta triremum miſit. Cyprum conſenſu chriſtianorum ſuæ cuſtodiæ traditam conſeruauit. Saladinum maximis affectum incommodis reiecit in Syriam. Federico primo cæteriſq; traiicientibus in Aſiam. & nauigationem tutam præſtitit. & annonæ ex Sicilia atq; Apulia quantum opus fuit ſumminiſtrauit. Iis acceſſit ex eadem natione:non ex eadem familia Carolus:qui & ipſe naualibus copiis adortus Affricam & tributum a Tuniſinorum rege & ut libera eſſet noſtris hominibus per Aphricam prædicandi facultas:ſimulq; ut uellent impune chriſtiani efficerentur extorſit. Vide q̃ proprium eſt regum noſtrorum ut foris dimicent ut religiõem late tueatur:quorum tu exemplo mei debes & eos tibi præponere imitãdos:qui fuere præſtantiſſimi In familia Aragonum unde tibi origo eſt q̃ multi fuere ſummi Reges qui religionem defenderunt:defenſam extenderunt atq; amplificauerunt. Ferdinandus gentilis tuus:a quo tu non modo nomen & ſtirpem accepiſti:annis iam hinc ducentis quadraginta cum alia

permulta gessit religionis gratia cum in primis Valentiam Vrbem & Baleares insulas ereptas Sarracenis:primus ad christianú ritum cóuertit.& ut taceam auú tuú summum regem:aliosq qui illum antecesserat. Alfonsus parens quo rege nihil ætas nostra parentumq nostrorú uidit aut audiuit maius:quot bella cum Mauris gessit? quot inde reportauit triumphos? quæ tributa exægit? quáta impensa Tyrrhenú pelagus tutatus est? Quotiens ille classem quam in Asiam mitteret comparauit? Quas Illyriis subsidiarias manus quot annis misit? quas arces media prope Asia quæ nostris essent saluti edificauit? Quotiens Hellespontum penetrarunt illius Triremes? præuidit ille tempestatem hanc nostri temporis. Nicolaum Pontificem ad expeditionem Asiæ suscipiendam crebris legationibus hortatus est. Calixtum habuit suspectum:sed tamen & iuuit cómeatibus exercitum & classem quam una mitteret edificauit:mors tantis rebus & tam necessariis eripuit eum nobis. Eius uestigia tenenda sunt tibi:atq eo diligentius quo meritis astrictior:ille ecclesiam aduersam:tu secundam habuisti. Multæ & preclare uirtutes tuæ sunt:sed nulla præstantior q̃ q accepta beneficia nó modo nó dissimulas aut inficiaris sed extollis & prædicas. Eugenium a ciuibus Roma depulsum, Alfonsus pater quanq̃ ab eo bello lacessitus restituit Picenumq illi sua pecunia:suo exercitu recuperauit:modis omnibus rem ecclesiæ auxit. Tu destitutus a tuis & plane proditus cum regni maximá partem amisisses.& optimates fere omnes ad hostem defecissent:a Pio sic es adiutus:ut omnis tua calamitas stimulus illi fuerit atq incitamentum ad te defendendum:reddere:iam debes florentibus rebus tuis quod attritis accepisti:fer opem fluctuanti ecclesiæ:in qua tu opem tuis tempestatibus inuenisti. & si communis res agitur ut neq tu sine illius iactura:neq illa sine tua pernicie cadere posse uideamini:nec est Turca cum quo societatem inire aut fœdus possis:fœdera apud perfidum fidem nó habent. & iam pridem iuratum ferunt:nullú se christianis ius:nullam fidem seruaturum:quare ne existimes stare nomen tuum posse si cæteri defecerint:una labes inuoluet omnia bona:dire tui corpora seruituti uxores & filiæ libidini dabuntur:si ferro non dentur:ut paulo ante Græcorum & Besomensium reges dati sunt.& nunc in Illyrio si qui sunt dantur. Nec ullum adhuc iuditium apparuit in Turca clæmentiæ:cruore nostrorum efferatus humanitatem abiecit omnem:etiam in suos crudelis ut sperare nó possint alieni innata presidia ut credi illi nó possit salutem pollicenti. Innata crudelitas ut nihil apud eum possit misericordiam imploranti:omnia eius consilia in sanguinem & prædam uergunt:sæuitia in spectaculo & libidine est nec sacris parcit auaricia:nec crudelitas infantiæ.& cum nunquá auditum sit ut in mulieres & infantes et atrocissima de causa sæuiretur. Turcæ primi conditioné belli:pacta humanitatis:ius gentium uiolauerunt:q si est in armis quod æquú sit ualeat & illi uictoria cedat:qui pugnet honestius:iam palma in manu tua est:qui pro capite tuorú pro uita tua:pro nomine christiano non modo iustum bellum:sed maxime necessarium sumpseris. Vale.

Campanus Cardinali Papień. S.

I curæ tibi sum:ut & ipse mihi persuadeo.& tua in me nunq̃ intermissa bene
s ficia declarauit:iocundissimum tibi futurum arbitror:qua ualitudinem sim
intelligere:nó hominú opinione:aut incerta fama:sed testimonio meo.

Sút mihi q fuerant:uultus:est robur & ille
Pristinus in uiuo lucidus ore color
Iam uigiles rident oculi:latebrasq relinquunt
Stantq genæ.& tonsa tpa aperta coma
Ossa latent:nec iá costæ numerant & artus
Nec cadit ardenti concita uæna face
Instaurata graues ipleruut crura lacertos
Nec tantum rigida núc ego pelle tegor
Vnguibus extremis redit cádorq:nitorq
Viuo:loquor:ualeo:sumq quod ań fui.

Iam uides magnifice de me sentire morbo tanq̃ hoste superato:nec fuit ulla unq̃ pugna audita truculentior:ut quod est de Carthaginensi bello dictum propter periculo fuerim qui uicerim. Factus eram paulo remissior dum egrotarem:obscura claris:maxima minimis paria existimabam:tanq̃ omnia eodem exitu paulopost defectura Nunc cum uiribus corporis etiam animi cupiditatis insurrexerunt:nec tam qua morte decedendum mihi sit cogito:q̃ quo pacto laute:opipareq uiuendum:ut sæpe quæ propiora sunt cernim[us] ad remotiora colligamus. Delectat me mirum imodum libertas uitæ remotum a fastu strepituq popularí. Idem tibi euenire intelligo.

Silens ubi

Silens ubi anna ftringit alta populii
Er quercuunt cacumina.
Sagace cinctus aucupe.& latrantium
Caterua non una canum.
Patentem agrum undiq; obfides Quiritiũ
Humi repoftis cafibus.
Hians & in prædæ ad alta montium
Diolofa tendis rætia.
Nemus per omne conftrepens:reconditam
Agas ut in plagam feras.
Vel alitis fuperbus arrogantia
Maritos prændis turtures.
Edacibus turdis feuus imminens
Dolos his mille conftruis.

Modo iouis fub arbore alta fibila
Vocant inuifcandas aues.
Solo modo patentem ftemis aream
Refectis a ftirpe arbutis.
Modo per alta pafferum cubilia
Merfafq; ripas uepribus.
Reconditis in fepibus latentia
Minora tendis ræia.
Nec ante fydera Archadum micantia
Vagafq; cœlo Plyadas
Domum reuertere ofcitante uernalla
Portifq; dormientibus
Manu referta uel fugace damula.
Vel apro:uel lepufculo.

Mirum inquies:unde ad me ifta tua uiuendi conditio perueneri:?nulla eft côiectura qc quid agas:quocunq; eas:difpofiti funt exploratores:nõ illi millitares quos odium rapit: fed qui in fumma charitate effe cõfuerunt:follicitudo:cura:defiderium:unde pcontatio nafcitur in me & in amicis meis & neceffariis ftudium:qui tum rem grauiffimam mihi fa cere poffe fe cenfent:cum de te fignificent.Petis quo pacto me habuerim in Pii morte: quo animo tulerim hoc tu poffes ex te ipfo iudicare:Neq; enim maiora in te fuerunt be neficia:fed merita in me minora extiterunt:ut nihil maius tibi Pius contuiliffe q̃ mihi ui deatur:etiam fortaffe minus:nam tu dignus eras uel maioribus ornamentis:mihi fuper meritum contigit.& te pro fummis laboribus:pro præftantiffima uirtute tua:me pro fo la fumma benificentia exornauit.Igitur quo uulnere affectus fim accipe.

Nũc cytharã:nũc plectra mifer Cãpane recõde
Pendeat eiecta tinnula chorda lyra
Nõ lautus hedreræq; iuuẽt:nõ thefpias unda
Teq; nega extincto uiuere uelle Pio
Ille tui fuaues fuerant quo iudice cantus
Ingenii fautor concidit ille tui
Nũc cytharã:nũc plectra mifer cãpane recõde
Pendeat iecta tinnulla chorde lyra
Nocte licet centũ fpariofa uolumina furgant
Et totidem crefcant uberiora die
Aure cares:laudat nemo:dat premia nemo
Nec te quod poffit pungere:calcar habes
Offa Pii ingeniumq; tuũ ftudiumq; tulerunt
Quæq; Piũ hæc eadẽ te quoq; bufta tenent
Nũc cytharã:nũc plectra mifer Cãpane recon
Pendeat eiecta tinnula chorda lyra (de

Thœfteas incolumi feruat fi ftipire natũ
Moxq; dat ardenti fratribus orba togo
Cõiugis Alceftæ moriens fi fata redemit
Admetiq; animam prætulit illa fuæ
Vifa tua ut Gracho ẽ potior Cornelia ui
Cumq; tuam poffet perdidit ille fuam(ta
Vtq; Machaonis proles Thæfeia fuccis
Materna Ifiacus uixit ut arte puer
Cur mihi non etiam fatis opponere fata
Aut uti certa non licet artis ope
Si ftygias mouit uates Rhodopei⁹ undas
Et quæ tunc primum uix patuere fũres
Cur mibi q̃ cythara ẽ fidibus caret illa fo.
Heu ñ Strimoniæ par fuit illa lyra(noris

Dubitare nõ potes hãc aĩ cõfternationẽ effe magnã.& nifi quia ex Pii.ii.morte fufcepta eft mollẽ & indecorã potuiffe iudicari:nec ita frangi oportuiffe uirũ fapientulũ & philo fophulũ:ut ipfe me foles appellare.Sed quid de Pii exitu?fateor aliquãdo negligentiorẽ me fuiffe:fed id factũ eft ne qd temere aggrederer anteq̃ effent cõperta oĩa quæ ad illius gloriofi Principis laudẽ ptinerent.Porro laudis cumulus ille ẽ ãpliffimus cũ ita emigra mus e uita ut e maximis opib⁹:e fũmo impio difcedere fine moleftia uideamur:qđ audio Pio Ponr.in eius exitu cõtigiffe.Sed hæc inquã tũc dicenẽ uberius:atq; illuftrabunẽ cum erũt explorara & cognita:cui rei tu præcipuus eris adiutor.Sed uide queadmodum ua fra illa & fubdola caliditate mea gloriam diui Pii cũ noui Põtificis gratia coniunxerim.

Dũ pat adriacũ cõfcendere nauibus æquor
Auxilium preffæ ferre uolens Afiæ.
Dura Piũ magnũ:cuius par gloria cœlo eft
Ereptum nobis fata dedere Ioui.
Siue hunc maluerint preponere fydera cœlo
Siue ducem hunc terris inuida fuftulerint
Hoftibus an potius turcis fuiffe putandũ eft
Bella quibus terra:belle mouebat aqua

Turca quid exultas?nõ eft ita mortu⁹ ille
Omnia ut extincto fint tibi parta Pio
Et uiuens hic fe Venetis cõiunxerat armis
Imperium Venetis deturir & maiorens
Cuiq; Pius quondã fuit ĩplacabilis hoftis
Nũc magis ut timeas ĩprobe Paulus erit

Iam tui erit officii quod cum Pio ægisti:in Pauli non dico noticiam:cum satis sim cogni tus:sed gratiam ingeras.Nam his ego natus sum fatis:ut nisi unius Papiensis opera fortu natus esse non possim:scio tuam illam ardentissimam sitim nondum expletam esse.Sed aliud est recreare sitientem:aliud explere.Et mihi hoc quoq; adhibendũ est temperamẽ tum scribendi:ne cui uoluptatem uelim afferre:afferam tædium:ut qui in fatuitate fasti dium:in recreatione fatigationem subueat.Itaq; hoc mixtum scribendi genus aspema tus in cæteris tecum maxime utor:ut si cætera nequeant uoluptatem:uarietas ipsa possit afferre.Vale unicũ præsidium Manciopoli tui.Et si æquũ est Reuerendissimis dominis Seneñ.meo.& Rauẽnensi me cõmenda.Terami.xv.Martii.M.cccclxv.

Campanus Cardinali Papieñ.S.

O die discessimus e balneis.& quidem siticulosi & bibuli:parauerant epi stolam paulo curiosiorem:qua tibi de omni statu nostro significabam:de
b balneis multa:de cœlo q̃ plurima.Sed eam hodie cum cætera supellectile Senam imprudens misi.Qui de improuiso nactus sum nuntium:de im prouiso scribo.Epistolam accipies:cũ Senam peruenerimus:nõ sum ego qui in præcipiti sapiam:aut musas cõsulam in cursu.Venit Romam Anthonius Seneñ scriptor apostolicus.& domino meo Senensi q̃ gratissimus defensurus causam suam.Se nensis est:ex Pii familiaribus est:illi uiuenti:quantum eius tulit ratio inseruiuit:eo mor tuo nepoti inseruit:a Pio accepit quod nũc defendit.Vide quæ uincula:quæ cathenæ te stringant:ad eius defensionem suscipiendam cõmendat eum ibi Sena tua.Commendat Pii dignitas:qui te omnium suorum propugnatorem constituit:ut eius in omnes tuea ris beneficia.Cõmendat etiam dominus Senensis qui eadẽ de re ad te scribit.Etiam ille superciliosus Cãpanus tuus:aut maius Barduli collusorẽ dicere:tibi cõmendat atq; ita cõ mẽdat:ut Falconis mei offẽsionẽ sic agas:ut hic:quẽ tibi cõmendamus:nihil accipiat in iuriæ durum est inquies:canes de præda contendentes conciliare:quam alter teneat:al ter de poscat.Sed illud est ingenium tuum:ut etiam quæ fieri non possunt:cum uelis:faci at quid in causa sit:aut qui modus interueniat:nemo uidet melius q̃ tu:nemo concludit melius q̃ tu:nemo conficit:inficit:officit:efficit melius q̃ tu:uelis modo omnia in portu erunt:immo sunt potius:deinceps tibi hunc ipsum cuius res agitur:propinquos omnes qui non infimo sunt loco.& qui ei afficiuntur:obligabis.& nos alii commendatores ui uere apud te.& aliud posse gratulabimur.Vale.& illas litteras ad gentes &c̃.mittas & ser monem meum de spiritu sancto:cuius copiam habeo nullam:remittas oro ut possim:ut tu tua:sic ego mea legens intumescere.Cõmendo me.D.V.R.humiliter Pientiæ.xxv.Iu nii.M cccclxvi.

Campanus Cardinali Papieñ.S.

Ispari fortuna:par amor.& tamen nihil hac nostra diuersitate coniunctius iter nostrum comitatus est Papiensis.Romæ cum remansisses:nobiscum
d ueniebas:si non tecum de te sermo habebat:discessimus repente oẽs.Fuit iocundum adiisse te nõ modo patronũ meum acrem:sed etiã censorẽ gra uem & seuerum:quæ tua fuisset querela:imo calumnia potius:si te insalu tato discessissem:iter neq; mihi neq; hæro meo laboriosum tanq̃ ad insulas illas:quas uo cant fortunatas cõnauigantibus:ubi omnia læta:molestum nihil:prima die uenimus ad Cremeram flumen siue Baccanũ:siue mauis stulticiam meã.& comitatu uenimus reuto nico:nam graue & bellicum est germanicũ dicere.Postridie primum Roncilione pransi sumus:deinde Viterbium contendimus.Roncilione sinistro omine accepti sumus:q; ar cem siue palatium custodiunt transeuntibus nobis Turcum.Turcum uoce altissima con geminarunt:idq; sæpe & ingredientibus nobis:& egredientibus congeminatũ:horrui mus omnem:nõ accepimus.Visum est propter recentẽ nuntiũ.& Epyrotatum calamita tẽ indigissimã uocem illam:nomenq; audire inimicissimũ.& præter sanctissimi dñi nñi dignitatem id fieri nõ posse iudicauimus:dicent fortasse unum fuisse qui clamaret:nesci mus an unus fuerit:certe multi aut hortabant̃ aut assistebant:leuis est res:sed pro tempo rum cõditione grauissima:intelligo id prælatis omnibus transeuntibus fieri:sed in cæte ros ferri fortasse:in Cardinalem nõ debet.Tu si quid facto opus sit facies:etiã quæ mini ma sunt:pondus habent cum pendet trutina.Ego quantũ in me fuit ipatienter tuli. Viterbii per diem placuit subsistere:q; Cardinalis ex itinere ac morbo defessus aliquan tisper uisus est recreandus:hodie Vulsuuiũ appulimus:cœlum iam prope patriũ.& clæ mens nescio quid polliceri mihi uidetur de dñi ualitudine:nõ sitis eadẽ ardet:quæ prius

non tenacitas

nō tenacitas hæret sputi.& esurit ad horam.& concoquit quæ sumunt:hæc spem faciunt cum accedent balnea ad pristinam ualitudinem rediturum scripsi hæc:ut incipiam iam nunc parere Papiensi qui me ut singula perscriberem:hortatus:etiam in itinere liberū esse nō sinit.Tu quid promiseris nō ignotas:primum litteras illas tuas ad gentes & regna:de inde interuentū apud uisurum:litteras & si curo nō magnopere:tamen cum sciam te imprimis dicaculum esse.& orationem tuam subdolam acutam penetrantem.& quo impetu nequit blanditiis & confricationibus penetrantē:ut nihil scripseris tam grauitenut nō putem grauiora scripsisse:qui sagittas loqueris:saxa moues:istis flumina.& eadem cum opus est:manus ac lingua felle:melleq; decertat:negocium & interuentum curo:qui iam sopitus erga me uideris:exercitari aliquando debes:ocairbmi ozem ots:si inepte scribo: proximum montem:qui uiuos homines in somnum rapit:accusa.Cætera ioci gratia.De Turco plus q̄ serio scripsi.Dominus meus tibi ultra q̄ cæteris mortalib⁹ deditissimus iussit quotiens scriberem:ise tibi cōmendarem:si quid eum uoles facere:rescribito.Ego ad ea quem tecum locutus sum & pilosissimus & paratissimus accedo.Fœliciter ualeat Reuerēdissima.D.T.Vulsuuii.vi.Iulii.M.cccclxvi.

Campanus Ia.Minutulo Luceñ.S.

Nte uertisti properantem:erant tabellæ iam obsignatæ cum tuæ ad me litteræ peruenerunt:non deerat tabellarius uia tam celebri:defuerat tamen
a qualem archanula nostra expetebant:non sumus quos oporteat pascere populum fabulis.Nam & si nihil ad te scribi potest nisi sanctum a Campano.Iocamur tamen nonnunquā liberius.& quod tanta postulat beniuolentia recreamur litteris:ac omni porrecta ruga supercilium frontēq; laxamus:ut sæpe leuioribus gaudet quem grauia fatigarunt.Quare distuleram non ad te scribere:quod iā feceram:sed cōmittere quæ scripsissem.Diligentiam tuam de qua me diffidere arbitraris tam habeo prospectam & cognitam in quem res nostræ liberius reclinent:habeam nemini nem absente Papieñ modo desperabam negocium confici posse:repetii cursum nitæ omnem ex quo me permissi curialibus undis:nunq̄ fœliciter nisi illo duce nauigaui.Ille nauta ille Remex fuit:quotiens ad portū ueni aliorū dictu:aut naufragiū factum est:aut iactura:aut plane nihil lucri reportatum.Egroti salus plæraq; in medico est:ac plurimū refert qua erga illum sis opiniōe qui te curet:præsertim in quo speres.& te sæpe a maximis ac grauissimis periculis liberauit:tū sæpe causam ornat auctoritas patroni.Defendi hoc tempore Campanam a Papiensi pulcherrimum est.Extincto Pio solus est qui tueatur ingenia:estq; eius defensio non modo patrocinium causæ:uerum etiam meriti testimonium.Sed hæc in cæteris mecum autem eo uentum est ut neq; ego aliorum opem implorare:neq; ille me deserere honeste possit.Sciebam itaq; præcipuum tibi esse studium rerum mearum.Sed de mea quam dixi fortuna dubitabam quæ ad hunc diem omnis ab illo uno uisa est pependisse.Amicorum quos alios multos esse dicis si non pari consilio atq; auctoritate:non tamen frigidiore animo.Scio mihi turbam esse magnam:sed turba sūt nocem afferunt adhibere:quas uel sibi non habent:omnem tamen dubitationem tollit diligentia tua.hæc mihi & Papiensem ipsum & omnem fortunæ auram pollicetur.Ianum tuum quem tantopere dicis expectare non equidem intelligo:somnio tamen frontispicium posticarum.Sybillina sunt mihi tua scripta:adeo me frondibus inuoluis quas nesciam componere.Europam & impluuiū appalpito ut parietē cœcus:obstinatā quoq; neq; mentem nisi coniectura non assequor.Volaterani morbus æque me habet sollicitū amore enim erga illum a te non uincor:spem tamen fecit Gaspar mihi qui ex Michaele fratre meliuscule illi esse intellexisse se aitidq; cum iam esset in itinere:hoc unum uelim homini persuadeas.Romæ omnē æstiuum morbum mortem esse nisi secedatur:cum propter ancipistis cœli occultam uim aut tabem optius:tum q; æstus sunt ardentiores q̄ ferri possint:uel a robustissimis:Insta q̄ potes enixissime:stinc statim ut abscedat priusquam autumno inuolatur.Nam & si æstas grauissima est Romæ:autumnus tamen longe perniciosissimus habetur.Periculo meo edoctus hæc scribo.Respuit medicamenta omnia Romanum cœlum per hæc tempora:nec ope aliqua potest attolli qui egrotat. Vtinam istic essem ut simul & te ualentem & illum infirmum aliquo exagitatem simul ipse una fugerem.Tu quoq; inuigilia si sapis tibi.Auroram si uoles uidere:salutato ebrius:lectus matutinus & meridiana umbra & deliciarum multum:curarum nihil tibi sint comites:sol tibi per rimas interspiciendus est:caue per fenestram intuearare:puluerí danda pax est: nullum bellum turbulentius aut sordidius spectaculum.& quod ita male strangulet spectatores.Iecurferit:obstringit fauces & plane hominem uiuum atq; ambu-

lantem ſecurum periculi iugulat:niſi ſtila ſorbiciuncula palatum obliniias:gingiuaſq; totis illutet. Pomis:ante pleyadis occaſum aut nõ ueſcare omnino:aut leneẽ adhibeas quæ plus dodrante nõ ferat. Tutior eris ſi excludant menſa:tutiſſimus ſi foribus deturbentur & ubi ſuperiori corpori modus erit adhibendus:nodus inferiori adhibeat. Sed heu q̃ iniqua & confuſa mortaliũ ſors:etiam ut læta triſtibus permiſcent:lætis triſticia:quid aliud amicus q̃ glorioſa moleſtia? ut plures qui habeat doleat ſæpius. Sinolphi noſtri tam acerbam iacturam audire non potui ſiccis occulis:uenit in mentem interitus fratris. & amici luctũ ex meo dolore menſus:partem magnã acerbitatis:in me accepi quã in amico ſum maximã arbitratus. Statueram conſolari eũ litteris:ſed ueritus ne uerba animũ nõ æquarent:tacitus cõmunem mœrorem pertranſibo:niſi quid tibi uideatur. Hunc ludimus qui uiuimus ut aut lugeamus noſtros:aut quod aquæ miſerum ẽ lugeamur:nec cõditiõe cõditio tollitur:utraq; ſubeunda eſt ei qui diu uixerit:ſed mitto triſtia:ſcribam ad illum fortaſſe dolore ſedato. Nũc acerbior eſt plaga q̃ quæ tollii poſſit unguentis:ſed ne ſel cœnã claudat mel accipe. Carina non fluctuat cum remone detinetur. Non ſemper eſſe in portu claſſem oportet:uaga nauis frugi eſt:peregrinas merces nõ fert:anchora:uela:quæſtũs temo portum quærunt. Naturæ ægyptum petiere:opta ſecũdos uentos:qui thus expectas:Iam feſta celebraturus. Ego in tuo temone cõquieſco:qui utrũq; polum Ita calles ut ſtellam non poſſis amittere. Vale & uetus uiue.

Campanus Philiberto ſuo. S.

Ero quidẽ:ſed tamen aliquando accipi litteras illas priores:quibus ut ipſe ais quædam iuuenilia ſcribebas:utinam nunq̃ minus iuueniliter ſentias:q̃
s tũc ſentiebas:omnia erant grauia:omnia ſenilia:moleſte ferebas Pii mortem nõ tua cauſa:ſed cõmuni iactura rei publicæ chriſtianæ. Dicebas cupere te aliquid in eloquentiæ ſtudiis ediſcere:modeſte loquebaris cum aliquid diceres qui multa didiciſſes. Poſtulabas ut Pii exitum nõ negligerem:quid horum nõ plus q̃ ſenile? Addebas prælatum te iuuenem nihil pluſq̃ ad ſorbitatẽ aut comedere aut bibere:nõ eſt hoc iuuenis ad uoluptatem omnia referentis:ſed cõtinentis & modeſti uiri:uideo te eundẽ fuiſſe aduerſis in rebus:q fueras in ſecundis:ut neq; illic attritus:neq; hic elatus iudicari poſſis. Exitum Pii libenter ornarem ſi haberem exploratum:quid eſt enim aut illo diuino Principe dignius:quod laudet:aut obligatius Campano q̃ laudet? hoc intereſt ſolum q̃ Pius ab omnibus eſt laudandus. Campanus unicum Pium debet laudare ſi quempiam debeat:hoc tamen ſcias fateri me:omnia debere nõ ſolum Pii memoriæ quæ apud me ut eſſe debet:ita eſt eritq; ſempiterna:ſed etiam omnibus qui Pii tã affinitatem q̃ amiciciam uel longiſſime attigerunt:ſed hæc ſuperuacua:nam & illi opis meæ non egent & ſi egerent:præſtare ego quid poſſem? Fient hæc Igitur in Pii laudem cum omnia cognouero. Vale.

Campanus Cardinali Seneñ. S.

T tempus adomonet. & officium poſtulat. & ualitudo patit ut iam ad te radeam. Volui ſeruire tibi uiuo Pio cũ magna fortuna floreret:nec licuit
e & fortaſſe potuiſſet mea ſeruitus haberi ſuſpectior:cũ fortunæ adulari & meis cõmodis ſtudere me homines iudicarent. Vtinam nunc liceat ueterem operam reſarcire tanto ſtudioſius:quanto & maiora tua in me beneficia interceſſerunt & ſecurius a fortunæ ſuſpitione deſeruiam:officio magis daturus quã ſpei quicquid impendero:ſatis iam mihi fortunarum eſt:ope & magnificentia auunculi tui principis Pii ſecundi diues ſum:nullius rei egeo:quæ citra ambitiõem ſit:ille mihi domicilium:ille ſupellectilem:ille imperium dedit. Nam imperium eſt & quidem amplum cui omnia uel ſine labore ſuppeditent ad uitam tranſigendam. Itaq; omnia mihi habunde ſunt:ſed non iocunda futura niſi tecum una:nec dubito ſi adire Pium liceret. & loqui fata paterentur:hoc mihi imprimis iuſſurum:ne cui uiuens me dederat ſe mortuo ullo unquã tempore:a nepote diſcederem Accedũt eodem beneficia in me tua quæ tanta fuerunt ut fateri poſſim:non me magis ornatum eſſe a Pio q̃ a te conſeruatum:qui a me nulla ipſe in re unquã adiutus ita ſubſtẽtaueris in hoc meo grauiſſimo & tam diuturno morbo:ut ne illi ipſi quidem qui me genuerunt diligẽtius potuiſſent:ſed hæc ſedent animo & quia re nõ licet referre iocundum eſt. Expecto iam quid facere me uelis:illud tamen dixerim ſi uenia tua liceat facturum me Peruſia tranſitum:ut illis nobiliſſimis fœminis de me omnia meritis obtemperem:quæ hoc a me & litteris & nuntiis inſtantiſſime poſtularunt:ſi tibi aliter uideatur cedam tempori:cauſa uero mea nullum pro illis periculum ſubterfugerem. Vale.

Campanus Cornelio suo .S.

q VANTVM suauitatis: quantum gratiæ in tuis litteris: quæ inter hac mel q; cotiectæ spinæ: oblectasti me una & pupugisti. & Neapolitanū est in mo re su lambere: ueteris offensum. & subiratum me tibi: q; secedentem nō salu taueris: ut uerbo liberem te uno offensus fuissem si salutasses. Occupaturi de improuiso Tuscos nostros: nihil æque ac moram fugiebamus. Cunctā ter omnia & dissimulantes facta: neq; detineremur: ita clam noctu subiti desugimus: neq; illaturi amicis molestiam discessu nostro: neq; accepturi. Quare nihil est q̄ dubites ira tum me tibi nec offensum quidem: de fide uero & estimatione sero nos sollicitas. Iam pridem paruis quidem in rebus. sed tamen decoxisti: debebas sudatoria & manicas pul uisculum persoluisti molliculum & leoninum. & præterea exoticum unguentū nescio musto an lotio infectum. Etiam prouocas me ad ueterum contentionem nostrā quantū uideo: totiens a me uictus: tamen domari nō potes. Lupum canes: femones uulturios & calculū & cætera extiua minitariis: facis paratiorem dum accendis. & acuit hostē qui cū irritat non oppugnat: iam nunc seruo aliquid quod te conuoluat: fies iterum nouo peri culo certior q̄ nihil ualeas: q̄ male agas peditem equitēq; parumq; regem tueatis. Enī mi Corneli modestiæ tuæ parcere tandem parieti: quem quo plus ferias: hoc altius uulnere. fac inueniam te ualentem: cætera in pugna decementur. Vale.

Campanus eidem .S.

q VOD teneatis studio mei & habeo tibi gratias & paratus sum ita conten dere tecū hac pugna beniuolentiæ: ut nūq̄ uideri possim superatus. Tu quā q̄ longe de me falleris: oro tamen ut in sententia perstes: dignū me cēseas quē ames: nusquā eni tā decipi hoīes cupio q̄ i hac de me opiniōe. Vale.

Campanus Gentili suo .S.

d E amore in te meo tu quidem minime falleris: quis eum non cumulatis sime amet: a quo prius sit ipse amatus: dicam prope q̄ cognitus: beneficiis meis in te quid debeas non uideo: quippe qui nec contulerim ī te aut tu os quicquam nec somniauerim quidem: nisi fortasse id quod ipsa res est: beneficium putas non quod quis præstiterit. sed quod paratus fuerit præ stare si potuisset. Ego & singularem uirtutem tuam mirifico amplector studio. & amore ī me ac meos omnia debeo: audiui de statu & ualitudine tua. iocundissime cura intelligā quottidie quid agas quid Campano opus sit: ociosa est amicicia nisi exerceatur: exerceri nisi mutuis beneficiis non potest. Vale.

Campanus Roberto Ariminensi .S.

l ITTERAS tuas lætissimus legi. Prætura hæc statis temporibus designa tur. Prætores q; imo prætorum electores forte dicuntur. Expectatio & diu turna & anceps: satius fuisset legatum ad populum Seneñ. q̄ ad Campa num scripsisse: mihi de te adeo persuasum ē ut omnia tibi æque ac tu ipse exoptem: ambibimus ciuium primores quos rei tuæ affuturos putabim⁹: tuos eleges: non omnes intelligunt: si qui non ii sint: suspectum habent Amatorium Præ torem cogitant q̄ periculosum futurum sit committere homini licencioso potestatem: & poetas quidam sapientum pelli ciuitatibus uoluere: q̄ molliores sint q̄ uel priuati ferri possint. Iam quid in magistratu sperandum sit uide. sed est unde omnia refutētur. Habes uxorem: habes liberos: est ubi æque pati iacturam possis q̄ inferre hoc uno argumēto su spitionem hanc omnem abrademus. Ego mi Roberte sic agam ut nō te pœniteat ad me scripsisse: nam promissa illa tam uetera prorsus exciderant: quod capi poterit spei arripie mus: cætera ex euentu aucupabimur. Vale.

Campanus Leonello suo .S.

u ENIT istuc: aut rediit potius Fabriti⁹ noster: Inuideo illi inuideo tibi: ille cum angelo: tu cū Gabriele uersaberis: coibit cœlum uoluptatibus uestris. Latino sermone si delecteris ualde placet: potero tecum multa hoc i gene re cōmunicare. Tu enim quantū eloquentia illa cœlesti me uincis: tātum latinitate superas: grecos uterq; odimus: nō quia nō sint eruditi & habeāt multa quæ non fas sit contemnere: uerum quia latinis plus est sæuetitatis. & placet ut ait poeta grata proteruitas. Rumor circūsonat nos quoq; prope diem rediturOS: tu qua in su ne pendeamus. & quo casu simus nō potes ignorare: qui in trochea ludis. & restim ha bes in manu. Io. Ro. uicem acriter doleo: triplici laborat febri: qui & iacet. & ducit uxo rem: quincuplici qui & iaceat & ducat uxorem. & ēgestate primatur. Cum Hieronymo

Gualterio amice ut te habeas oro:quod illi prestiteris cōmodi Campano ꝑstabis. Montanus noster mirifice hic desideratur:homo est callidissimus:partam iam tot uictonis palmam retinet:nouum periculum non quærit & pars magna milites est: cum uires decrescunt cessare militia:cum nullæ sunt missionē postulare: ita cum summo pro olympione habeatur refugit iam certamina:quibus & nerui & ætas auxiliant. Rusticum illum retricum & ceruicosum abs te ut abiicias: hortor: stulti fortunati durissimum imperium est: Fluūt mi Leonelle fluūt amnes:bibendum in limpido est:nec labra cum gregibus confūdenda. Nō te decipiant futuræ mendatia linguæ. Certius est feci dicere q̄ faciam: Cras mihi cū rauca dicant Comice cicade. Dicat amans hodiæ præbeo dicar heri. Nagna res est expectatio tūc uero longe maxima longe pulcherrima:cū superas:rem teneas. Vale.

Campanus Laurentio de Medicis. S.

Ic a quo litteras accipies meas pater est eius dolescentis quem superioribus diebus ad te misi: tu mi Laurenti nē homines sortem fastidies Campanū tuum aspice. & tamen nunquam magnificentius confertur beneficium: q̄ cum in pauperem uetus enim prouerbium est. Diuiti nunquā magis dat pauper cum nihil dat. Contra diues nunquā recte benefacit nisi cum pauperi. Crescet is iuuenis beneficio tuo testimonium futurus beniuolentiæ nostræ. si a te ornabitur:patrem ideo ad te misi ut cum res eueniret:petere possit audentius: qd ex te quoq; promi ssum filio intelliget. Ego multa quidem a te magna atq; præclara. sed gratius q̄ hoc atq; opt atius nihil expecto. Vale.

Campanus Saluiato suo. S.

Aluia ceruici prodest & saluia dēti. Saluia gingiuis:saluia luminibus: omnibus & mēbris cum prosit saluia: quæro An tumidis prosit saluia testiculis? Hæc Braccius scribere me compulit: mi Saluiate nostri q̄ est herbosus:& si de Saluia quæstio est herba sit an arbor Verum si herbosus non sit Baccius frondosus est: tamen quid aliud scribam: nec labeo nec Braccius pateretur Lauda quamnis hominis diligentiam:causas omnes reliquit abruptas: meam imprimis:rape hominem sublimem:coniice aliquem in fornacem ne possit aufugere & enim fugam meditatur. Vale.

Campanus Gentili suo. S.

AT mihi hoc negotii Seneñ tuus ut eas bibliopia urbis: quæras q; an quis q̄ Frontinū de Aquæ ductibus habeat:ubi inueneris aut tu:aut is cui tu putabis rem cōmittendam:resarcias fragmenta quæ in hoc sūt libello:quē ad te mittit:corrigaturq;. Vespasianus ut audio Frontinum habet: cura rē hanc diligenter:ut soles cætera: est cordi. d. hic libellus propter materiæ dignitatem:itaq; cura ut & quæ desunt suppleantur. & quæ corrupta emendetur. Vale.

Campanus Cardinali Seneñ.

RISTIS acerbaq; iactura:duo Atincherii pater uixdū senior: filius adhuc iuuenis eodem mense:eodem morbo extincti sunt: ambo equestri dignitate:ambo præturas & multas. & cum gloria gesserunt:uterq; in patria gratiosissimus:filius etiam litteratura insignis fuerat. Pater Romæ per hyemē Senator:æstatem Romæ ātea semper formidauerat:submoratus dum colligit sese paulo diutius q̄ uolebat:incidit in febrem: & quidem principio latentem ac remissam mox apertam & grauiorem: attonitus subito nuncio filius Romam aduolat:patri affuturus:aduētu primo anxium & æstuantem mirifice recreat ingrauescentē morbo cura & sollicitudine. & nocturnis uigiliis circa patrem emaceratus & ipē collapsus est:dissimulauitq; diu id patri quo ad magnitudine mali uictus est. tūc quoq; ne mœrorem adderet seni: multa supra uires ægit:clam ferocq; & per Interualla quo patrem falleret lecto se dabat eger morienti sic astitit: ut hic sequi uideretur patrem uelle. & ille quod factum est futurum in filio metueret:clausit oculos parenti paulo post moriturus filius. Reportatum corpus Senam est iuuenis diligentia: elatumq; funus magno luctu non propinquorum modo. sed Ciuitatis prope uniuersæ: filius lectica insecutus paternum corpus: aucta ui morbi in itinere substitit:Inde studio suorum & quia patrium cœlum profuturum medici arbitrabuntur:rem lectica reuectus est Senam itineribus breuissimis. & quæ sæpe intermitterentur: uerum seu labore itineris tam longi fatigatus siue ui morbi occulta cōficiente uires:siue mœrore extincti patris ita deiectus est: ut nullis excitari fomentis potuerit:nihil a socero:nihil a socru:nā ad eos diuerterat fūestata paterna domo:nihil a matre: nihil fratribus prætermissum. & quod indolendū magis est: ciuitas tota sollicita de eius salute fuit

ſalute fuit: multi propinquorum amicorumq; uotis ſeſe damnauere: conquæſita undiq; remedia & pleraq; ultro allata. Sed fruſtra implores medicos: aut remedia quæras ubi mors iminet: paulatim extenuatus ad ultimam receſſerat maciem. & ipſe labi ſe frigeſcere ſentiebat quãquã medici non deſperabant: ſi natura paululum potuiſſet attoli: uocem quatriduo amiſit prius q̃ moreretur: dum loqui potuit: afflictum & miſerabile fuit audire: quo pondere: quibus argumentis Annam ſocrum conſolabatur: ut diceres uelle excedere eum uita non cogi. Mortuus eſt poſt exactum annum quo die inierat in patria ſũmum magiſtratum. & enim urbanos omnes & peregrinos multos obierat cum uix attigiſſet trigeſimum annum non confeciſſet. Comitiis decem uiralibus cum de ſufficiẽdo: qui in demortui loco eſſet ageretur: omnes qui ad petendum deſcenderant longo interuallo ſuffragiorum ſuperauerat: modeſtia multa erat in ore: multa in uerbis: tum dignitas quanta deſiderari ad gratiam poſſet Corpori procero & erecto gracillitas inerat non indecora: facie candida & uiua plena dignitatis & gratiæ. Adoleſcens Senenſium ætatis ſuæ longe formoſiſſimus habitus: uerecundia tanta: ut omnem corruptorum improbitatem deterreret. Mox quod formæ anni detraxerant addiderant maieſtati: uita erat libera non licentioſa: conſilii multum: ac ponderis & foris & domi. Oratio conſiderata non tarda: eloquentiſſimus cum opus eſſet: præterea contractus & modicus. Geſſerat anno ſuperiore præturam Peruſinam ea integritate. ut ex ciuitate donatus fuerit. & addita inſignia eius urbis quæ dari his demum conſueuerunt qui fuiſſent probatiſſimi: tum argentea galea perpulchra extra ordinem: deniq; ea deceſſit Peruſinorum beniuolentia. ut & tunc ꝓrogari præturam. & mox iterum deſignari Prætorem poſtulauerint. & morte audita publico nomine deploratorem deſtinauerint. Primum magiſtratum geſſerat Lucæ: opera ut audio Papien. noſtri admodum adoleſcens cum annum ageret undeuigeſimum. & ita geſſerat ut nihil ad grauiſſimam ſenectutem deſideraretur. Mox pari ſanctitate Ferrariæ. Deinde Mutinæ deſignatus erat in annum ſequentem Senator urbis: ita ueſtigia ſenis patris adhuc iuuenis æquabat. & tamen in hac multitudine uarietateq; magiſtratuũ nihil eſt de eo auditum aut factum ſuperbe: ut ſolent iuuenes aut auare ut q̃ hoc quæſtu uiuunt: aut crudelitate ut qui gloriam inde per hominum ſupplicia quærunt: omnia moderate: omnia liberaliter: in ſæueritate benignitas: in benignitate ſæueritas laudabatur. Moriens teſtamento edixit: mitterentur ad ciuitates eas quibus præfuerat qui inueſtigarent an cuiq̃ feciſſet iniuriam: eiq; ſatiſfacerent: ſe quidem nemini factam recordari nec ægiſſe in magiſtratibus quod antea pœnituiſſet: aut tunc pœniteret. Vxorem amiſerat quinquennio ante: amaueratq; eam unice: ſuperfuere liberi duo: Virginia puella. & Alfõſus Bonifacius: illa undecimum: hic ſextum annum nati Virginia ſic educata: ut & litteras noſcat. & ſaltandi arte quantum ad ingenuam ſpectet puellam inter primas habeat. Alfonſus nondum litteris per ætatem deditus. ſed deſtinabatur. Intellexit uterq; ſuum caſum: nihil in funere tam excuſſit omnium lachrymas q̃ pueri confuſæ adhuc. ſed tamẽ intellectæ querelæ. ſed id ætatis ſine auo: ſine matre: ſine patre deſtitutum lamentantis. Extant & germani quinq; pleni ſpei ad fructum nondum omnes maturuere. Aringherius. Alexander. Albertus. Marcellus. Camillus. Aringherius illum antecedebat ætate: cæteri ordine ſubſequebantur. Et Alexnder quidem iuris ſcientiſſimus: cæteri ſuo quiſq; ſtudiis dediti Vide familiam tam illuſtrem: tam ſubito prope extinctam. Magnus luctus in funere paterno: in filii longe maximus: ciuium multi etiam qui nihil attinerent ueſtem ĩmutauerant: non unius domus priuatus luctus. ſed mæſticia publica ciuitatis uiſa: mouebat ætas: mouebat ſpes: mouebant clariſſima ornamenta & mortis paternæ dolor tam recens cumulatus in filio uidebatur. Clauſæ omnium fores concurſum undiq; ad funus ẽ: omnes ingemiſcere: omnes fortunæ accuſare acerbitatem: omnes ad publicam iacturam deputare audiebantur. Vidi ipſe longiſſimum & obſcuriſſimum funus: adire ꝓpter magnitudinem doloris auſus non ſum. Amaueram eum a pueris: obſeruaueram patrem. Senator me ad ſpectacula inuitauerat ludorum Romanorum cum quem illi cõmendaſſẽ paulo ſtudioſius nihil contabatur opem & omnem & ſubitam afferebat: loquebatur de me libenter cum ſuis & audiebat: cum filio plus familiaritatis fuit: nec officii minus: multum me illi conciliauerant ſtudia paria. & delectabatur meis ſcriptis. & expoſcebat. Interdum & æmulabatur. Venerat ad me ſuperiore anno conſulturus in re uxoria: delectatus ſum mirifice dum in re tam graui meum quoq; iudicium poſceret: datur id paucis. & datur coniũctiſſimis. Vide quem amicum: quem ſocium ſtudiorum amiſerim: expecto qua uia me conſolere: poteris diuerſo modo. ſed nullo efficatius q̃ ſi memoriam optimi patris: clariſſimi filii tuis illuſtres litteris. Vale.

Campanus Quarqualio suo.S.

Es tam nunc pendet q̃ antea pependit Rumor exortus in uulgo est F. po
r stulatum.C neq; affirmat neq; inficiatur.Competitores sunt permulti:sũt
qui officium:sunt qui pecunias Pontifici:sunt & qui prædia ecclesiæ polli
ceantur:parua res magna contentione peragitur:si ad officium recidem⁹
nominaberis & tu quãquã.C. palam cõminatur capitalem sibi futurum
inimicum qui se inuito ad petendum descendet.Ego pro letentem in te delabor consilio
opus est:pennius ni dissimulemus nulla re iuuari magis poterimus q̃ negligentia tua:di
ligentia mea.sed ego nil ad manum tibi:ad casum omnia polliceor:tu genium tuũ præ
care:utinam redeas in gratiam.Cum fortuna:Thure illi farreq; litandum est:aut tauro po
tius ut uel Ioui non cedat.Pontifex pace Italiæ aut confecta aut mox conficienda:ad di
uum Marcum incertum diuertit an cõmigrauit. Vale.

Campanus Baccio Vgulino.S

Onuenimus proximis his diebus Antistitem Arretinum quemadmodũ
c ex Cia.nostro intellexisse te arbitror.Arretinus cum nihil uoluerit facere
tua causa facturum.omnia pollicetur:negat a se scriptum quicquam scri
ptum suo nomine non negat esse istic ait dyplomatanos suos:& esse com
plures hos litteras ad quos uelint:quales uelint conficere se perpeto exi
lio:nec dedisse ad quẽquam litteras nec accepisse:deniq; ea sententia discessimus ut dice
ret expectare uelle dum quid hac de re significaretur per procuratores suos ire incognita
facturum omnia:quæ tu cupies.Ego orem Cardinalis exposcat. Vale.

Campanus Achilli Petrutio Seneñ.S.

Go quidem multum mi Achille Tuscis omnibus:tibi uero propter eximi
e am doctrinam:præclarumq; ingenium tuum mirifice afficior auget atq;
accendit hoc studium humanitatis in te tanta quantam qui non amet ui
deri possit q̃ immanissimus:iam quibus tibi uinculis alligatus sum uides.
Sordent mihi quæcunq; sunt mediocria.Inter Senenses tuos cum multi
sint uiri eruditi:unus mihi uisus fuisti eloquentissimus.Et audieram de te antea permul
ta sed quæ nostri esse temporis.non ueterum putarentur:ubi nitorem in dicendo tuum
& uim neruos copiam perspexi discessisse a nostris uisus est.& ad priscorum eloquentiã
concessisse:tum auget eam dicendi gratiam comitas summa:nulla ostentatio.ut cũ om
nia teneas existimari uelis ignorare q̃ plurima.sed latere aliquantisper potest uirtus:diu
abscondi non potest:nihil est amplius quod de te dissimules:satis diu me decepisti:para
iam te ad dulcissimam contentionem scribendi:in qua uter uicturus:pulcherrimum utri
q; erit fecisse periculum.Ego tibi sic iam sum deditus ut paratus sim quauis conditione
uinci dum sim tuus. Vale.

Campanus Archiepiscopo Florentino.S.

Vdio Franciscum Guelfam canonicum tuum grauiter egrotare:deũ præ
a cor hominis uitam tueat.Sed cum illius nutu uiuamus omnes:uoro suo
nemo:oro te si quidem migret e uita.Francisci mei imo Campani tui me
minens:me canonicum facies cum illum facies:erit hoc beneficium apud
me æternum testimonium beniuolentiæ nostræ. Vale.

Campanus Gentili suo.S.

Vnc illud est tempus quo implere expectationem de re meam officiosissi
n me potes:accumula facta:dicta:uerba operas:& quicquid habes reliquum
quod in Campanum tuum pollicitus fueris:effundere. Vacat canonicus
sancti Laurentii mortuo Francisco Guelfo:cura sufficiatur Franciscus me
us aut tuus potius:ita mihi pollicitus Laurentius noster:ita tu spem fecisti
hoc illud est singulare quod ego ex te totos hos duos annos expostulo proinde senten
tia esse te quem mihi persuadeo nullus sum nisi quod tantopere oro exorem. Vale.

Campanus Saluiato suo.S.

Aluiate uigilia:surge:curre:Laurentium nostrum quære:arripe:tene:roga
s obsecra:obtestare:& si hoc non perficias modo stringe:coge:preme:extor
que ut Canonicatus sancti Laurentii qui morte Francisci Guelfi nunc ua
cat:Francisco meo conferatur:nihil hoc beneficium mihi inquã conferet:
tu preces minas:lachrymas:querelas:& quicquid oportere intelliges infer
& te perfecta Romam propera. Vale.

Campanus Venturæ Pontano S.

Cripſetam proximis diebus ad te Lucentinūq; noſtrū una : & ſcripſerā ſe
a ſtiuius:q̄ a rugoſis & agiolicis probaretur: multa de nemuſculis:multa de
Sybillis mentio. Gaudeo litteras ad te nō perueniſſe. Nā & tu agiologus
ſi non ſis nec rugas habeas:lætātior es q̄ agiologici Sed mitto iocos . Re
cinenſem aut mauis Racanatenſē paternū amicū tuū uidi dūtaxat ſemel:
& uenit accitus:pollicitus ſum illi operā opēq; meā amicorūq; meorū omniū.quid.n.ei
qui hi eſſet a Blancha cōmēdatus non polliceret:nō præſtarē.ut taceā lucios meos : quo
rū ea eſt in me fortunaſq; meas auctoritas quæ eſſe poſſit in quēq̄ maxima:atq; ita maxia
ut quos mortaliū āteponā uobis habeā nullos:cōferā pauciſſimos.Sed de nemuſculis cu
pio ſcire quid ægeris:ʔ turdos cæperis an acredulas:grues:an regaliolos:cupio & de Saty
ra:æglogam uolui dicere:nec tu facile diſcedis a nemore:ſyluis delectaris:& cantatur in
ſyluis liberiꝰ.Placet uagari:late placet feras ex tuto figere:ſed copioſior & plenior & mor
dacior Satyra eſt:quanquā iſti ætati uix conuenit:& nec uitæ quidē:proinde ad æglogā
redi.ſed unde hic quoq; qd agas:habet & æglога legē:poſtulat humilia uerba:nata ruri
Conſilia hebetia:affectus in gregē:totus cantus inconditos.ſed frequentes:magnā ſcien
tiam pecoris paſcendi.educandi.tondendi.cōmiſcendi habent hæc ſecreta quædā ſolis
cognita paſtoribus.Poetæ non ſere explorata tum res alias terūq; tempora:magnam ha
bet granā quicquid ad rem conuenit:nullā quod aduerſum eſt. Verū non deterritum te
cupio ſed incitatum perſacile præſtabis omnia:ſi paſtorē indues.Verſus aūt ratio nō ea
dē quæ Satyræ:uult æglogа ueluti modos quoſdā ad quos cantet:ſuaues expeditos ſim
plicitatis tamen.ſed ſtudii plenos . Satyra præcipites abruptos amaros nequiciæ felleq;
confectos ſaltantes non ad cantum.ſed impetū ut quicquid dicat:ueuomat:quicquid atti
gat.mordeat.tū implicata.ſuſpecta.nodoſa omnia nihil apertū niſi quod turpiſſimū:ſen
tentias tamen e media ductas philoſophia:multā hiſtoriā pteritarū rerū:multā notitiam
præſentiū:licentiam quoq; ſummā ut ea obiiciat maxime quæ ſunt moleſtiſſima:tū ſalis
multū.& faceciaꝶ & urbanitatis.& ut uno dicā uerbo Satyroꝶ is dicit optime qui peſſi
me.Plura ſcriberē de Satyra niſi magis uiderē magis ad æglogā inclinare:in qua præci
puas partes obtinent affectus ruſtici tamen:& inconſiderati quales illi ſunt . Ha ego uos
poſt hac quando mea rura uidebo.Et pingues hædos.& lætū ad carmen Alexim. Quan
do ego & exeſa pendentes rupe capellas.& ſimilia ardentior elegus & concitatior & ſub
limior.Tyndaridas nō ſentit amans.Nec ſole peruſtos:Hycareūq; canem Herculeāq; fe
ram.Ille per & tanaim pōthiq; per alta ſequet Aequora:hipboreos atteret ille niues . ſed
de elegis nulla quæſtio.Satyri mordaciores aſpiores & magis interrupti . Quale eſt . Et
ſpondā uendens cedit lectoq; domoq;.Donatus ueteri quantū capit amphora uino . Nil
perit inguinibus:conſtat gula:præcipitat ſe luxuria in uentrē:plus eſt hic quod capis er
go.Sume merum:ides uxorē:ſitit ille:bibis tu.Iā exiſtimo poetā te factum . Vale. Seneñ.
Væris quod genus epiſtolarū maxime pbē:ſua cuiq; rō:ſuū iudiciū ē:mi
hi illæ placēt potiſſimū quæ ſunt familiariſſimæ:quæ mordēt :quæ blan
q diunt quæ narrāt tanq̄ in aurē aliqd:Theatrū & plauſū nō poſtulāt. & ut
dicā aptius.Eā ego cēſeo epiſtolā elegantiſſimā quæ pter grām ſermonis
nihil habeat:cut elegās uideatʼ:ut ſit ad manū qcqd ſcribas & excidat : nō
emittatʼ:deniq; ut loq ad angulū cū amico:nō īſonare ad forū uidearis:at cur nō inqs in
terdū & ad forū:cū ad Senatū aut populū ſcribo:rarū id qdē:ſed euenit.& rō exigit. ut q
cū tibi res ſit uideas.Sed neſcio an epiſtolam uelis dici quæ in hiſtoriam exeat. Vale.

Campanus Cæſari Criſpolito ſuo.S.

Miſiſti parērē ea ætate:ut eē ſine duce nō recte poſſis:ducē q̄ te ipſū melio
a rē hebis neminē.Engas aium oportet.& uicas te ipſū:nō idulgendū ado
leſcētiæ ē:ei qui plit familiæ:nihil nūc tibi cōuenit:qd uiuo pre cōuenie
bat pter ſtudia lraꝶ:creſcūt illa cū annis:nec prius honeſte deſinūt q̄ ipſa
uita.& ille uiuit diutius:q nouit plura:pores multa igenio tuo:monitu p
ceptoris:cōſilio tuoꝶ oia:ſi utaris.Cōplexus ſū ego parērē tuū mirifico ſtudio. Cupio te
euadere qualē ipſe cupiebat:facile id aſſeq̄ris:ſi qbus ille te ſtudiis deſtinauerat:iſiſtas.De
me ſic tibi nūc pſuadeas ut olim de pre:fortunis ille:me erga te charitate non uicit.Vale.

Campanus Donato Acciaiolo.S.

Enit hodie Senas qui eſt poſtridie Idus Iul.factus ſum & tibi & Gētili noſtro
u propinquior.& ſi de Gentili nihil eſt quod me moueat:homo in magna for
tuna parū amicus:cōtemnit quicqd īfra ſe deſpicit.Mēſes iani quattuor nihil

omnino ad me ſcripſit:uerum conſtat & mihi ſilentii ratio:etiam ſi cæteras ulciſci iniuri-
as poſſim:ut hanc poſſim uincere æque ſilentio atq; garrulitate iam uictus eſt. Vale.

Campanus Xanto Ceraſio ſuo.S.

n Ec reſpondes:nec quid agam curas:tum nec ambitū Vrbis nec ſitum per-
ſcripſiſti:nec qd abs te poſtulauerim cogitas.O ſtimulos o calcaria:quæ
inquis:quæ boues:quæ aſinos:quæ deſides excitant.Etiam o fræna & ais
quæ:nō quæ curſum.ſed quæ mendacia cohibeāt:ubi tua æglogaubi ele
giæ meæ:quādiu te ſubtrahere:me decipies Is maxime fallit qui pollicet
ampliſſime:& nugator tunc cœlum dat:cum daturus eſt nihil. Vale.

Campanus Antonio Vrbeuetañ.S.

n On ſcripſi ad te quicq̄:expectaui ut ea pacta re mea cōis foret lætitia ſcribendi
iā ego quoq; ſum archi.ſed pbr̄:& tu archi:ſed diaconus Tertius eſt Vrbeueta
nus nr̄ Mar.quē accepturus ſit titulū nondū deliberauit:ſperat & ipſe multo
maiora:q̄ tu:q̄ ego q̄ B.o ſi ſcires q̄relas:oia illi eripiunt q̄ dant aliis:adeo ni-
hil noſtrū eſt:quod ſuū non eſſe debuerit.ſed hæc & alia cotā:tu rectius facies ſi aliqñ ad
nos uenies:expectemus te magno cū deſiderio:mea intelliges:de homine murmuratio:
addes & tu gladium gugulo. Vale. Campanus Domitio ſuo.S.

e Xigis rationē æſtatis:& quid tanto receſſu fecerim:rogas magna fuit mul
taq; uagatio uoluptatis diuerſæ quidem.ſed quas homo ſuperciliosus &
tetricus deſiderat tibi poſſis accuſare:in nobis nō poſſis.piſcati.uenati.au-
cupati.interdum ſpeciati.& ad ocium ſumus:tū quid Hetruſco cœlo:He-
truſca æſtate iocundius:ſtudii fuit parū.ſed erraui cum dixi parum.nā cū
ſcripſerim pauca:multa legi.& hoc quoq; erraui:opus legi dūtaxat unum. Et poſſum nō
erraſſe.nam uno in opere:multa copia.multa ſubtilitas eſt penetraui in itimos ſinus phi-
loſophiæ:quid iſtuc inquis legiſti tam ſolum:tam multum.tam recōditum? Magni Beſ-
ſarios noſtri quinq; libros in defenſionem Platonis:iam quæ arma dicendi tractata.qui
repulſi impetus cogita:oppugnari enim Platonem magnæ fuit audatiæ:defendi per oia
conſilii maioris.Primum q tanto grauior eſt plaga.quanto ſit abiectior.qui inferat.illu
ſtrior qui uulneretur.ubi uero cœlū ſine ueneno.ſine pernitie ictus eſt.& tūc maxime pe
titur iugulum cum & dolo & ex impari dimicatur.deinde qm̄ ſemper plus diligētiæ po-
ſtulat curatio q̄ uulnus:quoꝝ alterū quis pōt:alterum uix.niſi qui peritiſſim⁹. Poſtremo
quando in contentionem Platonis Ariſtoteles adducitur.Vir poſt Platonem ipſum lō-
ge omnium qui unq̄ fuerunt eruditiſſimus.& quem ꝓtuliſſe uidetur natura:ne ſolus Pla
to noiaretur:& maximus eſſet philoſophus non unus:oſtenderetur q; philoſophiæ uires
nō adeo exhauſtas:in primo eſſe ut facere & ſecundum nō poſſet:qui qm̄ & poſterior fu-
it:& Platonis auditor illius induſtriæ addidit ſuā.& quicquid tot ex illius ſcriptis proba
uit.arripuit.ut uno in Ariſtotele ēt & Platonem inuenias:niſi quibus in rebus æmulatus
doctrinā:ingeniū æquare nō potuit:ut ſere eſt imitatio ois ꝓpoſiti:ſimilitudo atq; æqua
tio naturæ.Sed utinam intra fines doctrinæ calūnia ſtetiſſet:ꝓrumpit in mores.& Plato
nem p tot probatū ſæcula.& habitū diuinū adoratū q; oibus.nūc tandē in iudiciū uocat
atq; ita uocat.ut damnet.nō doctrina.nō igeniū.nō mores.nō uita.nō natura.nō labor
in tuo eſt oia Platoni adimunt.concumulant Ariſtoteli. Ad hæc Beſſario quinq; libris
ita reſpondit.ut quāq̄ anteponit Platonē non minus q̄ ille ipſe aduerſarius Ariſtotelem
laudet.opus eſt plenū modeſtiæ.ſcientiæ rerū altiſſimaꝝ atq; ingenii plenius.Euclutam
dicas oēm Grecoꝝ.Latinorū q; auctorū ſuppellectilē.neq; eni una eſt cōſuetudo.qa Im-
petit argumētis.pugnat teſtibus.premit exemplis.uim q; oēm aduerſarii ratiōe eneruat
deiicit copia.uanitate labefactat.modis oibus frāgit.diſſipat.calcat.ut nō corruiſſe mō
quæ ſunt obiecta.ſed euanuiſſe oino uideant.nec cenſeas rē tantam unius eſſe conatus
oēs artes.oēs artiū loci aperiunt.ornatu uero eſt tanto.ut cū aliis oib⁹.tū hac ꝓcipua re
dignus unus putet Beſſario.qui Platonē tueat.quippe luce quadā uerboꝝ.ſentētiarū q;
maieſtate quicqd dicit illuſtrat ſed hæc ingenii eſt fœlicitas.quid arcana illa rerū diui-
narum?nihil de mente dei.nihil de cœlo mirum aut inuolutū dictū ab illis quod Beſſa
rio nō(ut ita dicam)reſupinauerit.poſuerit q; in aperto.quod totū eſt recōditæ cuiuſdā
infinitæ q; doctrinæ.tum in iis quæ ſunt religionis & naturæ.quanta ueterum cū noſtris
mōſtrata cōſenſio.q̄ cōnexio.& ueluti cōcordia opinionū diuerſaꝝ.ut q alieni a religio
ne abhorrētes ab iſtitutis nr̄is uidebant:eos nō aduerſarios ꝓductos dicas a Beſſarione.
ſed teſtes:dicā apte quæ ſentio:neminē aliū neq; Platonē potuiſſe defēdere grauius neq;
de Ariſtotele moderatius loq:neq; diſtinctius & uerius de utroq; ſentire:& Platonis atq;
Ariſtotelis

Aristotelis disciplinam oẽm cõtineri in his libris:nec ita cõtineri ut Capita dũtaxat sub appeant re℞ maxima℞:res ipse extant totæq; aspiciunt:nec aperuit modo amborũ sententias:illustrauit:auxitq; ũtrũq;:nec quicq̃ illorũ aut nudũ:quod nõ uestiert mira dignitate:aut abditũ quod nõ tãq̃ manu exhibuerit nobis:aut excrescẽs quod nõ castigauerit Et cũ Platonẽ antepofuerit Aristotelẽ multo q̃ cẽtuisus est fecisse ampliorẽ. Tũ Platonẽ Platonisq; uitã q̃ quoq; ea in discrimen trahebat:ita cõplexus est oẽm:ut quibus infans auspiciis fuerit:puer indole:adolescẽs spe:uir fructu:senex maturitate.p oẽm cursum magnitudine posuerit in oculis:atq; ita ut a cunabilis ad uitæ exitũ nõ legere aut audire Platonis facta dictaq;.sed Platonem ipsum tanq̃ euntem ante oculos aspicere & salutare uidearis.Sed hæc mi Domitii non ideo ad te scribo ut esse tibi existimẽ incognita:homini græcarũ latinarũq; rerũ longe scientissimo.Sed ut meũ quoq; iudiciũ scires:cõgratulare mutq; mutuo nobis contigisse ætate nostra:qui nõ modo æquare Platonẽ potuerit. sed et defendere:simul & redditam tibi rõnem estimationis meæ sic accipias.ut ipse pares te ad calculum. Vale.

Campanus Cardinali papień.S.

f Ixus iam clauus est:puenit classis ad portũ:in tuto res Senẽsis:in pacato Hetruria est. Cum tu homo tantus fixisti anchorã ad temonẽq; desedisti. Orem pu. sed taceo. Scio enim quid dicas:fratrum me præceptis meis institutum ad designandos magistratus accessisse:habere domi libellum præceptorem: errare me duce non posse:neminem alium potuisse id efficere præclarius q̃ qui nõ suo iudicio. sed auctorum testimonio & ueluti lege quadam adductus sit ad rem pu. capescendam:accipio excusationem tuam.sed eo pacto:si tam bene gesseris magistratus q̃ designasti:præcipere aliis quid facturi sint perleue est:efficere ipsum quemadmodum aliis præceperis perdifficile. De pluuiis nihil queror:urbe latericia:uiis accliuibus & stratis cœnũ non hæret:resarciri errorem:præteritam tarditatem magna redimi celeritate oportet:ne tardissimus uideare. De Bla nihil:de te multa scripsisti:an ignoras nihil mihi esse iocundũ quod non lætum:nihil lætum quod non amicum:nec amicum nisi quod elegans:nec elegãs nisi quod supremum:resarciri & istum quoq; errorem. Vale.

Campanus Ferosino suo.S.

c Etera quidẽ tardiuscule quæ celeritatem postulare uidebantur: q̃ celerime ægritudinum est arbitrium quid facturus sis:ex Io. Luchino nostro intelliges oĩa mea est sentẽtia ne certa incertis:patria externis anteponas. Romæ oĩa frigẽt pauca ægregeq; expediuntur:inde & raritas & exiguitas lucri:ad incertã mercedem laboris grauissimi atq; assidui proponuntur:nemini quicq̃ cõstitutum est premii certi.sed ex Luchino omnia coram. Muneri tuo argenteo granas agam:uel aureas uel p̃ciosiores aliquanto q̃ aureas. Entimilienfem nostrum misere afflicteq; lusimus:magnam & tu iacturam fecisti hominis morte. Nepotem Gasparem tibi cõmẽdo q̃ possum studiosissime:intelliges eius litteris quid a te poscat:amare & fouere propinquos mortui amici non tam præstare beneficium est q̃ reddere. Vale.

Campanus Laurentio Medice.S.

e Go pro ea quæ mihi est & in clarissimam familiam tuã beniuolentia & in te obseruantia:tantũ mihi de te polliceor quantũ ab ea p̃stare posse officii intelligo:fuit mecũ annos iã quattuor.F. plebanus uici Pisani adolescens reb⁹ oĩbus:p̃terq̃ quæ fortunæ sunt.eximie p̃ditus & ita institutus a me ut neq; illũ pœnitere atmeq; me pudeat e mea officina prodiisse. Quæ p̃stari a me potuere p̃stiti oĩa: ut moribus esset probatis & compositis & litteratura supra ætatem curaui.nec ipse sibi ul fus est defuisse:quatriennium iã totũ oĩa p̃ter studia litterarũ cõtempsit:his incubuit. ea sola complexus est. Visus erã pauca admodũ contulisse:si tantã indolem a paupertate quatenus possem nõ subleuarẽ. Dedi operã ut plebi uici. Pi. p̃ficeretur rẽ difficillimã multo studio nec ipendio minore cõfeci.sed qñ opari rẽ diuinam p̃ ætatẽ ipse nõ posset. & discedendũ a me nequaquã arbitraretur:suffecit. A. monachũ qui & curaret quæ ad plebanũ ptinebant & puentus sub conditione exigeret:pactus quatuor & trigita aureos nũmos: quattuor dũtaxat exoluerat. frumentũ.uinũ.pecuniæ anni huius ad eũ puenerãt:ea mor tuo monacho cui addici oporteat nõ ignoras:quantũ ipse censes. F. sunt omnia si exacta nõ sunt:si sũt exacta:pecuniæ ex his F. debenĩ.neq; fas arbitror.si quod æs alienũ cõtraxerit monachus id ex F.aut plebis bonis.nisi qtũs ad eos utilitas puenerit dissolui oportere.quæ oĩa eã ob rẽ scribo:q; itelligo ueteres creditores monachi in plebis bõa fecisse ipetũ:quod q̃ iniquũ sit quis nõ uideat?Sed cũ res oẽs ex auctoritate ac iudicio tuo pendeat.oro obtestorq; ut reiectis ueteribus creditoribus.si qui ii sũt.prouentus anni hui⁹ iã

præteriti omnes:ubiubi inueniantur q̃.F.adiudicati parenti contradantur:quatenus ad aureos triginta perueniant:si quid desit:ex ipsius monachi bonis:quem uerisimile est in alios usus uertisse:suppleantur:quod reliquũ fuerit creditoribus:aut cui libitum est distri buantur:nescio an iusta deposcam:hoc scio nõ iniqua poscere nemini dubium est: si exacti sunt a monacho prouentus plebis non alio q̃ ad plebem spectare :& quã summã pactus ex prouentibus fuerat:eã ex prouentibus deduci oportere creditoribus:aut ad pater na monachi bona:aut certe ad ea quæ extra plebẽ erant ius exiat.hæc de iustitia uisa mihi sunt:quæ ad te nunc scriberẽ.Transeo ad gratiã:hoc ultimũ mihi destinaui argumentum:quo si cætera defuerint in causa superare hoc singularis muneris loco abs te postulo ut bona inuenta domi nostræ exacta ex prouentibus nostris debita ex conuento nobis non attingi a quoq̃ antea patiare:q̃ nos triginta aureos e corpore toto bonorum deduxi mus:alterum petimus beneficium:ut nos nostraq̃ omnia sic tuearis:sic faueas ut id quod sumus tui esse uideamur:nihil est tam magnũ qd mihi tua humanitas ac beniuolẽtia nõ permittat.Et quod ego e clarissima Medicũ familia non sperẽ:proinde Campanũ q tuus est oro non sit ẽt beneficio.Pauperrimus est pro quo oro & qui præter hãc plebẽ neq̃ soli neq̃ tecti habeat quicquã.Et est educatus a me lr̃is a me imbutus.Et ut dicã aperte nõ potest qui me diligat:hunc non diligere:quẽ ego quantus i quantus est feci. Vale.

Campanus Gentili suo.S.

Ide quid tua faciat integritas:delegatur tibi iam altera causa Florentina:nihil postulo aut te aut me indignũ:rem tantũ ut iuste transigas peto :quãquã nolim hoc imputari quod ẽt me non petente facturũ te sciam illud deputabitur beneficii loco:si quod facturus sis celeriter feceris. Vale.

Campanus Rufino suo.S.

Peral tibi proximis litteris sententiam meam:ego dignitati tuæ nũquam desero sed uide & cogita:quæ tpa:qui principũ mores:præstare absenti cõsilium facile possum:dũ integrũ est quid potissimũ deliberes:pñti opem ferre.ut maxime uoluero:ita minime potero.nam quod antea scripsi res inter petram saxũq̃ teritur:nihil fuci expectes in tanta ariditate in tanta duricie: nec pœnitentiæ locus erit quod te moueas ubi iam cucurristi:locus tibi paratus est:qualem iam perscripsi. & q̃dem in eo genere atq̃ fortuna optimus.& quo nescio an haberi possit Romæ cõmodior sed quod sæpe iam repeto ratio temporum me terret:& captare umbras solida relinquere cum uanum est tum periculi plenum.sed quo sis animo fac rescribas. Vale.

Campanus eidem suo.S.

Ide q̃ statim q̃ mei sint efficiant.Equasti me beniuolẽtia ergo Antonium beneficiis lõge superasti:qui cũ nihil acceperis ab eo cõmodi hũanitatis tantũ exhibueris quantũ ipse qui oĩa ei debeo nõ potuissem.Iã quib⁹ uerbis cõmẽdem meos tibi nõ uideo cũ parua significatione beniuolẽtiæ in hũc meæ oĩa pſtiteris:hoc unũ uelim existimes uideri me tuis nũc manibus salutẽ accepisse q̃ qui mihi ad iutores fuere in ea cõseruanda tã studiose cõplectens:addis quottidie aliqd cumulo tuorũ inme meritorũ.nã amoris addere quicquã nõ potes adeo oĩa iã superasti. Vale.

Campanus Cardinali Papieñ.S.

Grotaui hos decem dies totos:Trebianum tuũ ualde me recreauit.& Hercule non minus molestum uisum est non adisse te:perdidisse tua prandia q̃ egrotasse Trebianum fecit ut tecum esse in mẽsa proximeq̃ accũbere uideret ad iacturam accedit dies ẽt hodiernus:continent me domi frigora:uerum pro prandio tam debito tam legitimo tam præscripto operam po sco:nec posco mihi:quãquã mihi posco:quicquid suppero amicis.Thomas germanus sãctæ Susanæ ex te totus ex me non nihilum pendet:dantur ei uerba:carpitur.raditur.con sumitur.periit si redeundum sibi fuerit sine præfectura:diuinæ in te uirtutes multæ sunt: uerum nulla præclarior & sanctior q̃ q̃ mortuos amicos pari prosequeris studio q̃ soles uiuentes:nec unquã apud te qui semel tui fuerunt moriuntur.nam tua fecit ut totiens ad te recurratur a tuis quotiens opus præsidio fuerit:cum tam multa soleas præstare q̃ possis.& operam tuam non ex tuis laboribus.sed ex amicorum cõmodis metiare Proinde uelim instes apud Rothomageñ.Vicẽtiũq̃ & instes uultu quo soles cum uis impetrare: ne discede ab ingenio tuo:ne desere paruis in rebus quos in maximis cõsouisti una opera & uetera officia:& dignitatem illius familiæ & memoriã amici iã mortui cõfirmabis. Scio quanti est Papieñ.bucca cum stringitur uno flatu uel saxa conuellit. Vale.

Campanus Cosmæ Protonotario Vrsino.S.

Aquam

Quam mellatam tuam:quam prisco nomine Loram puto nō gustaui modo
a sed hausi:sapit mirifice:sed qd nō sapiat & cōdita melle & mihi a te missa:qui
bus nihil pōt esse dulcius. Nam mel dulcedinem oēm:tu mel ipsum superas.
Velim modū pondusq; mellis ad me scribas Q uatqualio poterit ad me mit
tiedoctus in Lora:quem & interpretem si adhibeas modo fortasse dissoluet. Vale.

Campanus Francisco petrucio.S.

Cerbe me affecit parentis tui obitus:amaui hominē beniuolentia nō uul-
gari:nec ipse uinci se patiebaf:& amaui annos iam duodecim:p quod tē-
a pus multa magnaq; officia:nullæ offensiōes contingerūt. Cum istuc fece
dere qd fere ad hūc diē singulis æstatibus feci: adibat me quottidie tar-
dantē aliqn ad multā æstatē excitabat Irrisiueniebat ad mea sæpe nocte iā
media expgefactū de rebus publicis ciuitatis:de suis domesticis cōsulebat:quicqd pperā
a ciuibus fieret:quicquid a familiarib' turbate aut cōfuse mecū querebaf:sæpe me in ho-
ras q̄ttuor occupabat:sed ea grā:ut dolerē cū desineret loqui:militauerat sub uariis duci-
bus. Inde sermo lōgissimus historiæ similis Inde fasti diū nullū. Erat cū liberis tecum in
pmis duriusculus.sed pr erat:& parētū mos habet in maximis studiis filiorū lōge maio
ra desiderare:maiora deposcere:rū puerbiū nostī. Pessimus est pr is qui indulgentissim'.
Attriuerat nō nihil rē familiarē dū negligentior uolebat uideri q̄ esset:picula tēporū suf-
pectissimorū magno consilio:maiori patiētia supauit. Inuidiā non potuit effugere:uisus
exiliū pris minus ægre tulisse q̄ oportebat.& filiū & unicū. & quē ille ad spem rerū ma-
gnarū educasset. Verū maluit solus perferre motū ciuitatis q̄ simul perire cū pre:& expro
brasse aliqn illius temeritatē atq; audaciā ferf:perspexisseq; diu ante exitū: ac prædixisse
qualē ipsi postea uidimus. Itaq; capiebā ego cū ex memoria rerū præteritarū incredibilē
uoluptatē:tum consiliū ex prudentia futurarū:libertate uero aperta atq; ad oia prompta
mirifice delectabar. Ita loquebaf inter amicos ut sentiebat:unde & maledici contraxerat
nomen:ut nemini placet de se audire quod facere ipsi non displicet.& dolorē affert quic
quid ad uiuū pungit:erat alioquin officiosus.& alienis negociis q̄ suis diligentior:opi-
nionē quoq; ptinaciæ subierat:non quia flecti & psuaderi nō facile posset. Verū ex liber
tate recusandi qua nihil dabat nisi uictus:uincebaf aūt q̄ facillime ubi cōtentionē remisisf
sesealtercando & cōcertando insupabilis:deniq; uir fuit quē si libera patria natū cogites:
grauē ac uerū possis existimare:assentando & blandiendo nō modo ineptissimū:sed oi-
no alienissimum dicas.sed hoc te:hoc me consolaf q; ita uixit:ita est mortuus ut eius ui-
ta nulli fuerit obnoxia:cōmune mors desiderium reliquerit. Vale.

Campanus Petro de Medicis.S.

Go Petre præstantissime hunc maximū capio fructū ex tua beniuolētia q; ui-
e deo multos quorum res apud te agitur ad me cōfugere. Cuius quāquā nō ma-
gnam apud cæteros auctoritatē esse sciunt de grā quanta mihi tecū sit nō du
bitāt:horū unus est Paulus Saluanus Seneñ. Is habet prædiū in oppido Col-
læ de quo extat inter Florētinos & Seneñ. utris in finibus sit longa cōtentio:quare opor
tuit Paulū nō nihil offendere oppidanos:ut cū publica patriæ:tum priuata sua tuta tuere
tur:re nōdum diffinita:prædiū in neglectū est.& neq; araf neq; excolitur. Cupit Paulus
hæc duo per te illi ab oppidanis īpetrari:primū ut ueniā dent:deinde coli prædium per-
mittant:quod aūt ad uectigalia & exactiones ptinet sponsorem pollicef si oppidanis ius
cesserit:& prædiū in illorū esse agro finibusq; cōstitent se oia psoluturū. Quod ueniā pe-
tat digna res est ingenio & natura tua quā utinā cæteri nō cōtēpsissent:nō.n.tot nūc in-
cendiis extuaret Italia si mansuetudine tua frui q̄ abuti ciues maluissent. Ita q; Saluanus
nihil alienū a tua postulat gloria:cū ab oppidanis dari sibi per te ueniā postulat:maxime
uero cū & leues fuerūt offensiones & patriæ studio tractus offenderit:p qua ēt armis di-
micare cū res exigat necesse est. Quod licere sibi excolere fundū exposcat ubi caurū sit de
uectigalibus & sanctū & utile uidef exposcere. Coli agrū cū ab oibus & cōmodum sit &
salutare:hoc qui uetat non nihil uidetur detrimenti afferre uniuersis:nec est in quo ma-
gis lędi possit humanitas q̄ sanctæ:ut Prisci dixerunt:telluris iura uiolādo:quæ oibus be
nefica nihil aliud desiderat q̄ ut excolaf:q; si leges xii.tabularū mulctari hoiem uita qui
arbores succideret:aut segetē corrumperet statuerūt:facile possumus intelligere q̄ sit ini-
quum prohibere ne aut arbores nascanf:aut non foueanf natæ: & cætera quib' uiuimus
& sustentamur non gignantur:quare nihil est quod a te qui ad publicā utilitatē natus
es petit possit honestius q̄ ut & gratia inter homines constet præsertim finitimos & præ-
diorum prouentus adiuti ab omnibus a nemine impediti augeantur. Vale.

Campanus Gentili suo S.

Scribo ad petrum nostrum in rem amici: aut eius potius qui se pollicetur amicum. & scribo lacessitus. Partiũ erit tuaꝝ Petrum cõmouere ita demũ me petere: ut nihil ab eo cupiam impetrare quod eius animũ offendat: aut statim perturbet: aut cuiq̃ cedat iniuriæ: nõ possum non moleste ferre diu turnũ silentiũ tuũ: iurare ausim nõ posse me lachrymas continere: lachrymas dico illas dulcissimas & plenas noticiæ quum quid ad me scribis: quare noli tamdiu fraudare me tãta uoluptate. Ego ad biduũ Romam contendã: transitum faciã p Perusinum agrum aut Perusiam fortasse. Supioribus litteris cõmendaui tibi Io. Lapum patrem pueri nostri. Scio quantũ illi pstiteris præsidii mea causa ea est hois fortuna ut nõ dubiũ sit mihi quicqd in eum contuleris mea dũtaxat gratia contulisse. Vtinam capax esset eius beniuolentiæ quæ est mihi cũ Petro nostro: uideres quanto studio cõmendarẽ: temere fateor. sed nihil est in beneficentia nimiũ. Tunc enim cum cœperis cuiq̃ benefacere: maxime accumulanda sunt bñficia. Quã ob rem Lapũ sic amplectere ut intelligat factam sibi accessionem aliquã cum mihi filiũ pro te dederit. Intelligo premi hominẽ non nihil ære alieno id si est cura ne iniuriã patiaᷣ detrimentosam. Paratus sum ego paulatim oĩa exoluere p ea tempora quæ tu statues: modo dilaciũculã aliquam interponas. Ego quicquid per te conuenerit præstabo. Vale.

Campanus eidem. S.

Cio nõ ingratũ esse tibi quicqd scribã: modo aliquid ad te scribã: Id ego si faciã rarius q̃ cõueniat: est unde petere possim ueniã: tantũdẽ taciturnitatis tuæ quæ & si mihi alioqn est pmolesta: nũc ita auxiliaᷣ ut uideaᷣ posse tecũ scuto ad scutũ dimicare: nec minorẽ īferre posse plagã q̃ accipere: fortasse etiã maiorẽ: quis enĩ postq̃ a te abii unas tantũ dederim ad te lĩas: de di tñ uel unas tũ nullas acceperim. sed dabiᷣ uenia si supplicabis adiicieᷣ ẽt multa nõ gratis ut dũtaxat resarcias qd uisus es lõgi silẽtii tractu diffluisse: supra multã etiã aliquid aut añ multam potius: ut secũdũ habeas mulctatorẽ id aliqd accipe. Cõmissa tibi & Braccio nr̃o agiᷣ apud te Florentinoꝝ duoꝝ causa. Scio te magnũ esse iudicem delegatũ sed nõ minus rugosum & seuerũ q̃ magnũ: res agiᷣ inter externos & agiᷣ magna contẽtiõe: nec quantũ audio miore æquitate. Cõmendo tibi in ea causa Angelum actorem amicorum meoꝝ longe amicissimum. Multa pñt pstari a iudice seruata integritate ea ut ei Angelo pstes uehementer rogo: nã maiora tã est iniquũ pstare q̃ petere: Et ego quod pro eximia & singulari probitate tua facturũ te scio: mea etiã causa id ut facias cupio. Vale.

Campanus Gaspari Teramano suo. S.

Omam redii pridie noñ. Ianuaᷣ. Statuerã q̃ pegre pfecti solẽt cogitatius aliqd & uberius ad te scribere. & scribere de oĩ secessu meo æstiuo. sed tanta ẽ de nr̃a beniuolẽtia & tã uulgata opinio ut accelerate oportuerit quod maturi⁹ faciẽdũ decreuerã: uix Romã puenerã cũ adoriũᷣ me Cardinales duo Papieñ. & Seneñ. rogãt scribã ad te cãm F. B. de S. Gẽminiano qui ẽ utriq; eoꝝ deditissimus: cõmẽdẽ. Vide quẽ fructũ amoris tui: quã gloriã cœperi: uenisse ad me duos Cardinales: periisse operã apud te: plus gratiã meã tecũ ualituram q̃ suam au ctoritatẽ arbitratos: recepi facturũ cum q̃ recusare eis quicq̃ putabam indignũ: tũ ut tanti amoris opinionem diffidẽtia non īminuerẽ qd postulẽt non ignoras. Eiectus est is ut ex æde diui Andreæ quæ est ad uicũ Florentinum. & quantũ ex ipso intelligo eiectus in iuna: patronum habet istic qui suam causam honorẽq; tutaᷣ omnino neminẽ. nisi qd obstet quod me lateat & sit occultũ dignus est ope & patrocinio tuo: iurare possum me neq; uidisse alias unq̃ hominẽ: neq; plane audiuisse ut suspicari non possis tractum studio mei eius apud te causam suscepisse Cardinalium duoꝝ precibus motus suscepi: iam si de trahi quicq̃ nolis de tanta opinione: quid facturũ te oporteat intelligis. In manu habes. quid de amore nostro sentire homines uelis at qui homines? q cum sint Cardinales & tibi amicissimi quandã esse eximiã & excellentẽ amiciciam nostrã ac propriã Gentilis & Campani existimarũt ut nihil tam postulatu magnũ sit quod ipetrari nõ debeat. Vale.

Campanus Falconi suo. S.

Ereor ne immanitatis obduxeris callum: qui me totiens ad te scribentem tãtis precibus tuas litteras postulantem nõ exaudias: ita cum summa uoluptate me fraudas: nõ nihil officio detrahit tuo Gẽtiles ille tãtus amiciciæ assertor tãtus beniuolẽtiæ pdicator. addo exhibitor tãtus: clamãti mihi. & tuas sollicitatões repetẽti nõ rñdes: an ex amnis hic ut sæpe fugis calamitatẽ. ita nũc amicoꝝ iactura itulit itercedũt mihi & qdẽ capitales īimiciciæ cũ Papieñ tuo: nã meũ dicere quo min⁹ possim

possim grauissima res facit:pollicitus operam amico non præstitit:q̃ si inimico iniuriam postulassem:in suffragium sic iuit ut nõ contentus secedere aduersam in partem cæteros ut secederent ut amicum meum proderent hortatus nunquam conquient quo ad me in signi nota repudiandum curauerit:nam ego in amici repulsa non minus repudiatus sum q̃ qui repudiatus. Papień. an dices id facere potuisse: fecit. & quod est longe molestius ultro fecit:nullus error: nulla obliuio:mihi umbræ aut calliginis affuit. Campanum suum aperta fraude uolens uidensq; decepit en tibi hominem in quo speres: in quo fortunas colloces tuas:operæ pretium est audire q̃ impudenter se excuset:negat se pollicitum aperte:inter risum iocumq; dedisse ait uerba:& neq; certam fecisse spem: neq; desperationem manifestam adhibere uoluisse:uide frontem cum suapte ingenio audacem tum fortuna licentiosam etiam si is eram apud hominem qui & esse debueram & ipse semper fuisti me dixerat:facile potui amico operam impetrare:quam ei erat negare non facile:aut si res tulerat ut negaret:quanto modestius erat id afferre præstare non posse:scribe tu ad illum si uideatur:obiurga tu quoq;:uincat nos quantumlibet fortunis: uincat fastu: officium & dignitatem tam nos possumus tueri q̃ amplissimus quisq;: nec excusat fortuna eum qui cum amicicia creuerit summorum hominum illam erga infimos uiolauent. Vale.

Campanus Cardinali Seneń. S.

P Ost discessum tuum hæc aucta sunt: libelli cum plures cõtra Pilosum graues querelas intulerunt:quadraginta extitisse referunt: cũ tamen aliquot negligentia eorum qui sero iudicium postularunt non sint recepti. Pilosus per religiosorum cœnobia latitabundus diffugitat. Primum ad montem Oliuetum secessit metu ne tuo uisu dum hic adesses caperetur. Inde media nocte clam omnibus ad monasterium Iustinæ se recepit: haud tamen plus biduo commoratus. Postremo suasu Complicum ad Oliuetum reuersus fugam ut audio subornat:hodie illi dictus est dies. Iudices ante triduum nihil uidentur factum: nam is datus ẽ terminus quo se tueatur: si non parebit & dabitur facultas in uincula totum quantus est togatum manticatumq; coniiciemus. sed neq; ad diem uenturum arbitror: neq; iudiciũ expectaturum hoc triduo. Iudices reum esse iubent. Borgesius præter expectationem hoc non nostro plurimum studet: hoc uespen uẽit ad me: ocreas & pileum Pilosi postulauit: nescio an ex Vicario caduceatorem facturus: respondi fieri non posse: nec in mea esse potestate quid illi restituerẽ quo ad omnibus satisfecisset: subnuit Borgesius Pilosum omni alia destitutum spe refugiturum ad te & ueniam errati petiturum tu apud te ut sis uideto: est enim misericordia Longe indignissimus: oblocutus de te cum monachis: de patre tuo: de Vintimiliensi & Lucentino nostris: fortassis etiam de me. sed me monachi nõdum nominatunt mihi quæ dixerit atq; confinxerit audies cum en mus una:totus illi populus sic est infensus:ut solliciti omnes de illius damnatione uideantur. Sacerdos adhuc detinetur:nihil noui confessus est:nisi q; se ministro Pilosus Moniales uitulis:alios ex te is:quosdam insulis expilauit:montem pilosum piliosorem ex tuorum pilis facturus. Gratissimus fuit decem uiris accessus meus:multa de tua humanitate prædicarunt Sartianẽsem quanquã commẽdaui diligenter tuo nomine:nondum reduxerunt: nec quantum coniicere possum sunt reducturi q; factiosũ & nimis studentem rebus arbitrentur nunquam nisi confecta arce quieturum: benigne tamen responderunt decem uiri: si eorum esset arbitrii statim tunc tuæ postulatione fuisse obtemperaturos sed statum eius rei totius populi suffragiis pendere: ad quem statim referre de reductione decreuerunt res:nescio quam ob causam protracta in longum æque pendet ut antea. Sacerdotem illum:quẽ minorum sacris initiandum demandaueras: notarii affirmant eximi uinculis in iussu Pont. summi non posse: damnatum enim esse ad carcerem quo ad sedes Romana aliter decerneret:atq; ita extare sententiam. Res Cartusiensium odiosa est: agemus tamen consilio. & mel in felle commiscebimus. Ego exploso Piloso cæterisq; peractis rebus itineri me committam nisi quid immorari me iusseris. Quis exitus exceperit Ioannem Thomã: nescio si fortasse decessit:caue Romam ita statim contendas. Contemnere enim pericula nunquã bonum est cum necessaria. Vale.

Campanus eidem. S.

P Rioribus litteris significaueră Piloso nostro dictũ eẽ diem & cætera quæ ad causam ptinebant: a iudicibus esse pacta omnia nũc quod futurum pdixerã: audio Pilosum ipsum tacita manu suspuisse calcaneum: & relictis omnibus occulta fuga e monte Olíueti recessisse: decreueram mittere qui assequerentur:fugientemq; comprehenderent. Sed neq; iudicibus uisum est: neq; quo se receperit

aut quorsum profugerit compertum est:expectabimus quatriduū elabatur: statim deide hominē aut damnabimus:aut si quod nequaq̄ arbitror in ius uenerit conicìemus in uincula. Venit hoc uesperi nouus Vicarius uirum præ se fert grauem atq; integrū: exceptus est a nobis omnibus porrecta fronte incidimus in sermonem de piloso: exemplū illi uel taciti proposuimus qualem se sit exhibiturus in obeundo magistratu si ueli. & tuam gratiam & suam gloriam important. Pilosus cum querelarum libellus esset oblatus. & ueni re in causam iuberetur conuersus ad monachos tot inquit mihi obiiciūtur: ut ubi sim ne sciam:refutabo tamē conuincamq; omnia:ne multo post postica egressus. Ianitore uale re iusso discessit: audio equū ad uecturam comparasse: atq; aureum dedisse adulterinum pro uectura ne honestius fugeret q̄ mansisset: accesserunt ad eum duo fratres quos nuper offendetat. Augustinus & Simoni ii cum digytum in oculos conicierunt & furem expilatorem:prædonem appellarent:nihil motus pilosus:en inquit uin dictam aspexistis ope ræ precium Pilosi fabulas audire:quottidie noui afferuntur libelli. & nisi reieciffemus tar dius allatos iam ad centum peruenissent: quæ sequentur mox intelliges. Roma paulisp abstineas uehementer rogo. Vale.

Campanus eidem. S.

S Cripseram significatum mihi de fuga Pilosi: nec dum tamen compertum fuisse quorsum effugisset: res ita habet tertio iam hinc die qui fuit .vi. kal. Nouenbř Cum responsurum se in iudicio & obiecta confutaturum iactitasset extemplo clam monachis egressus fores ad Iustinēses ubi nocte priore delituerat reuersus suam illis salutem cōmendauit: ducemq; itineris. & præterea qui comitarentur & in tuta deducerēt: exorauit rogatus quo uellet ꝓficisci: respondit ad te:ultimum conatum facturus ad te mitigandum :atq; ita media nocte duobus comitibus cum ad meridiem simulasset iter:ad septentrionem conuersus relicto Senensi agro in Florentinum se recepit. Ita & iuditiū frustratus est:& ignominiæ ac miseriæ plenus :quæ turpiter inuoluerat turpius dimisit:tam nunc famæ negligēs q̄ olim:nos qđ reliquum est iuditii peragemus:condemnabimus:abiiciemus:& terminabimus:sententiam solēni more roborabimus. & si quādo uelit relatrare paratam habeamus offam qua reprimatur Ex litteris Lucennni nostri ad Ser Lucam intellexi te plus æquo affligi. Io. Thomasii morte:grauem plagam accepisti:fidelem seruum amittere:tam est durū q̄ difficile inuenire:& fidem nihil magis probat q̄ obsequii diuturnitas: tum iterturbatio rerū domesticarum: impedimentum profectionis nostræ suspecta habitatio tuorum non nihil possunt mouere. Sed obsecro te quid tibi Tusculanæ contulerunt?quod accepisti aduersis in rebus ex Cicerone præsidium?quā attulit tibi utilitatem?totiēs a te laudata Philosophia?quo pacto didicisti tuam ferre mortem:qui ita perturbaris aliena: au nondum satis es persuasus nihil illi accidere mali aut miseriæ: qui moritur præsertim si & honesta uita. & composita morte moriatur: noli te mihi amplius neq; fortem neq; sapientem appellare. & neq; uirum si ita perseueres:persolue iusta monentis superstites amici ne desere amorem & beniuolentiam refunde in posteros: hæc cum præstiteris nihil est aliud angi cuiuspiam interitu q̄ insanire:nam si lugenda mors est: cur aut non semper luges tuos q uita excesserunt: aut te ipsum non deploras quem sis excessurum. sed hæc satis ad mollitiem castigandam agam aliquando uehementius:nunc Hadrianus istat ad ianuam :quē intelligo ad illustrem germanum tuū uelle proficisci: si fiet scribito ad illum manu tua: res meas tueatur imo suas: nam qđ mihi quod ex uobis nō fuerit acceptum. Vale.

Campanus eidem. S.

P Luribus iam litteris quo in statu esset Piloso causa ad te scripsi hoc altero elapso triduo damnabitur repetundarum adiiciemus & mulctam: quātū exposcere illius errata uidebunt. Venit superiore nocte Cardinalis minor: quem iam pridem expectari nunciauerant:progressi obuiam cū ad multā noctem tenderet reuersi domum non occurrimus:mane primo profectus ad eum congratulatus sum tuo nomine:congratulatus etiam ex meo:prima fuere uerba nulla me alia de causa iussum remorari Senis nisi ut eum exciperē. & iam cepisse domū apparare. sed cōcursu fratrum & obiurgatione retardatum ꝙ nusquā alibi eum excidi q̄ in ipso ꝑ claustro paterent:uictum a fratribus me esse: nec dubitare quin tu ubi id intelliges mihi esses succensurus:uentū est inde ad supplantationē amicitiæ durū est uincere:in stadio ueterē olympionē: inflreximus & ipsi nō nihil ceruicē collipendulam. & si uincere nō potuimus:nō tamen passi sumus longo interuallo superari uidetur optime de te sentire:quod ad me attinuit cōmemoraui ueterem disciplinam & nunq̄ dis

simulatam

simulatam necessitudinem amoris:te illi pollicitus sum amicissimum: nec ipse inficiatus est.& dum fuisse & sperare futurum re sibi propensissimũ. Ego quod iã sæpius scripsi dãnato Pilòso ad te.sed per Perusinum ueniam. Fœlix uale.& si fas est Sipõnno & Madrusiensi tuo me cõmenda quorum iocundissimam consuetudinem non possem non tibi inuidere nisi spes:esset ad paucos dies me una affuturum. Vale.

Campanus Gentili suo.S.

m INISTER minorum salutem mihi dixit tuo nomine: gratum id: gratius si scripsisses:delectat me quicquid est tuũ:cum quia elegans: tum quia tuum est munus illud a te missum sic habebo:ut neq; te misisse: neq; ipsũ missum esse pœniteat:nec me etiam accepisse. Cum datur occasio scribo aliquid:si nihil aliud hoc ipsum Gentiles ualet fœlicitatis in re magnam partem meæ costitui:placet hac tempestate me natum qua tu es: gregem hominũ cõtempsi semper:nec ita contempsi ut despexerim.Superbũ id quidem. sed ut nihil in eis locauerĩ spei:quos non ignorem statim mox defecturos:te mihi nec posteritas quidem poterit auferre.sed hæc supervacua inter cõiunctissimos. Accepi litteras a Papieñ.nr̃o: iubet si quã do ad te scribam:iubeam saluere:amat me mirum i modum:nec posset non te amare:uel ab hoc unũ cum me amet:scribe ad illum frequentet de rebus nõ iocosis: sordet quicqd est nimiũ ꝑsertim in tanta fortuna: indue iam Gẽtilem & scribe ad Papieñ.Poetam & Iacobum aut mille oĩno aut intermitte potius. Ego post triduum Romã. sed per Perusiam contendam recensurus ueteres amicicias:si quid fieri a me uelis:fac sciam. Vale.

Campanus Cardinali Papieñ.S.

l ONGVM esset perscribere ad te omnia: sum occupatissimus: rem diuinã uenditurus:paro nuptias:utinã & tu sponso posses adesse. Inuitati sunt finitimi omnes ciues magnos apparatus:nec minorem pompã moliunť esset humanitatis tuæ nõ fraudare me tanto desiderio:iter est omniũ quæ unq̃ fecerimus longe iocũdissimũ:flumina ubiq;:bussęta ubiq;: fontes ubiq;: ꝑ Reatinũ maxime:nã illac continentur:dextra atq; leua bussus ocurrit tanq̃ tonsa & applanata:porro bussus:fonticuli mille intermurmurant:saliuntq; inter prætereuntium pedes: quoꝝ glara uel Margaritas uidetur exprimere tam sunt minutuli:tam candiduli q̃ Margaritæ Reatinum egressæ occurrunt furcaniæ fauces ad .x. milia passuum findentes Appenini iugum ad fauces usq; Melini amnis:qui Narem influit: imo incidit potius ex summo præcipitatus monte perpetuo itinere comes a dextra est prope fauces dũtaxat ad leuam post fauces Campi læti fœlicesq; æstate: quoꝝ gratiam aures nõ capiunt: oculi perfundunť:natantq; uoluptatibus cũ per Furconia prata uagantur a leua occurrunt:iacetq; ueteres Amiterni fornices & breue nec tam rotundũ q̃ oblongum amphiteatrũ:A dextra Aquila urbs quinq; milibus passuũ procul surgit:prospiciturq; post Furconios præcutinoꝝ saltus:nemora diei unius iter impediunt: nec tamen ita impediunt ut careant gratia: iacent & in montibus aprici passim campi cõuellesq; amœnissimæ refertæ ferarum uario genere:occurrunt ob iter cerui & pro oculis mira luxuria uaganť. Inter labũtur & parua flumina gãmaris & pisculis plena:quos manu possis intercipere & prẽdere si uelis. Inter itinerandũ piscari quod & ipsi proximo fecimus reditu interiore ueste consuta & duabus perticis alligata pro rætibus usi: in agrum deinde nostrum mox in urbem descensus non grauis: uerum si quid cæperis molestiæ per saltus in urbe recreabens: atq; agro cælo omnium quos oculi suspiciunt lætissimo & uiuo. Sed de urbe atq; agro quoniam alias descripsi.& te pro studio rerum meaꝝ legisse non dubito:nihil dicam si ueneris:ingenium contempseris meum qui tam præclaras res tam ieiune descripserim.Catellæ tuæ casum imo nostræ potius:nam æque mihi blandiebatur: molestius uideris ferre q̃ deceat. sed danda est uenia Cardinalis:sic enim consuestis:acerbius Catellæ aut Carduelli iacturã q̃ hominis interitũ doletis: quod quanq̃ ita est tñ præmiũ statuere repertoribꝰ nõ solebatis Condidi Epigrãma quod postulas arcam uel comicibus rostricrocis iplebimus. Cũ nidos facient quod prope est nõ pennã agitabunt hoc anno quã reuciamus: tanta est præbita diligentia nidis explorandis. Sed accipe Epigramma.

Nõ ego ꝑstantis lambebam crura puellæ
Ne Cocodrillei marcida philtra pedis
Nec facere excubias nocturnaq; futura notare
Nec grege ab atronito pellere docta lupos
Nõ lupus est cursu captus:nec nare Coturnix
Nec mea phasiacũ caudam retexit irim

Chara tñ dño cum quo cõmunia semp
Hæc fuerant:sedes:fercula:lectus:iter
Læticia placui nulli nõ grata Catella
Accurri pedibus sæpe duobus hero

Campanus Sephano suo.S.

Ellem initium hoc litterarum ad te mearum iocundis rebus tuis:non tri
u stibus factum esset:Verum & beniuolentiæ postulat ratio & natura mihi
peculiare fuit:semper accurre aduersus amicorum casibus: successibus nõ
præsultare:quorum alterum leuamento eget:alterum etiam si silentio trã
seas nihil accipere solet detrimenti.Ego mortem filii tui sic fero ut par est
eum qui te sibi quoq; patrem existimet:ne tuum amorem erga te meum his quotidianis ostentationibus metiare:sic te animo complexus sum semper ut quantum externis non apparuerit studium illud mecum tantum mente auctum sit & propagatum:quare neces se est quicquid tibi acciderit aduersi me quoq;ut prope dicam tantundem permoueri. Sed casus hi cum omnibus accidant mortalibus:ut aut amittant suos:aut destituant:data est omnibus ad remedium patientia ut cuncta æquo ferenda sint animo:quæ aut sunt aut certe uidentur facta diuinitus data & prudentia:ut neq; ea re affligamur quam effugere potest nemo & leuiorem affert molestiam si preferantur.Erat filius omnino moriturus: si te præcessit illud cogites & mox assecuturum.& illum iam extra miserias esse:quippe uita hæc nostra omnis miseria est:nihil habet pacati aut tranquilli:fluctuamus quãdiu sumus in uita.& per mille procellas rerum tempestatesq; iactamur:nec quicquã habet boni uita ipsa nisi quod alibi parat.hic quicquid dilabitur:nec quisquam fœlicius uixit q̃ qui recte moritur:stultumq; est senectutem desiderare his qui iuuenes occiderunt:anni ad perniciem addere aliquid semper:ad fœlicitatem raro consueuerunt:cogita filium eo minus peccasse quo minus fuerit in uita:accessisseq; ad eum locum ubi & plurimos amicorum: sodalium:propinquorum offendent.& cæteros expectet: in rota mortales deuoluimur continenti omnes impetu correpti nunquã conquiescimus quo ad desinimus uiuereq; est plane fœlicitas quædam morbo non ferro aut ueneno Domi non inter Barbaros mori.& in complexu propinquorum expirare:non inter ignotas gentes destitutum.Hic uelim cogites mi Antoni nihil aduersi accidisse filio nisi quod natura statuerat. Vale.

Campanus Cardinali Papieñ.S.

St ne imperium ullum iocundius q̃ cum seruus domino imperat:' filius pa
e tri.& imperare est quicquid ita postules ut uelis impetrare.Duas ego tibi
prouincias demando.sed ita duas ut uix diuersæ uideantur. Alteram ut
M.Herculano Perusino impetrationis Generalatus quantum in eo est di
gnetur adesse.Alteram ut.M.Dominico Scarparieñ.in prouincialatu Pisano consequendo:nec mireris hæc in eo ordine tam insignia:tam magna me petere. Et enim prorogatiua quædam mihi est in Augustinẽses quod cum eo Cardinali apud quẽ laborare pro his.& uariam & multiplicem impendere operam oportuerit:auctaq; post illius mortem gratia est:auctoritas non iminuta:dum hi retinent memoriam beneficii. & ego accumulare quottidie magis:non imputare conatus sum.Herculani res per se ipsa facillima est.Vir est doctrina:moribus:experiẽtia rerum æque insignis:est ex Perusinis nostris:qui tibi q̃ alteri qui uiuat nemini afficiuntur:uixit cum duobus generalibus. & ita uixit ut res ordinis magna ex parte ipse transegerit:illorum honores ipsius onera extiterunt:educauit hunc a pueris Cardinalis sanctæ Susanæ uir factus.& cuius memoria Herculano prodesse apud te plurimum debet:& quod uelim efficacissimum ac potentissimũ esse: Herculanus Campanum erudiuit:Philosophiæ libros qui legũtur.& dyalectices ab eo audiui:nec magis tum præceptorem se mihi exhibuit q̃ postea in rebus meis adiutorẽ Est etiam in ordine uniuerso gratiosus:non potest tibi magnam assequi gloriam: qcqd Herculano præstiteris adiumenti:Dominico autem ut assis & meo nomine & amicorũ depostulo.est enim ab his cõmendatus quibus plurimum cum debeam i uelim quando per me non potest per te satisfieri:hæc serui tui iussa:hoc imperium. Vale.

Finis quinti libri

IOANNIS ANTHONII: CAMPANI EPISCOPI: INTERAMNIEN. APRVTINI. EPISTOLARVM LIBER SEXTVS.

Campanus in Germania Gentili suo. S.

AM plene uentum ad stomachum est:nõ ad mores modo Sed ad nomen quoq; Germaniæ subnauseo. Nihil bic quod oculos nihil quod manus:nihil quod sensum aliquem humanitatis delectet. Nam cœlum illud patens & agri lanssima facies Iam autumno primo inhorruerũt:& tollerari per æstatem potuere:ferri iam homini tam delicato non poterunt:fastidiũ auget recordatio meorum:& absentes delitias cum præsentibus & quottidianis sordibus comparo. Te imptimis habeo ante oculos.

Cui non satis est uitrea lauisse tumentes Flore:rosas inter continuante manu.
Mane oculos:primo cũ pede surgis aqua: Nec satis appositã uario cõspergere cœnam

Quid nobis accidat prope stomachor dicere:dicam tamen q̃ parcissime.

Hic fœda & pingui digitis hærentia tabe Tantaliam possent Causapa ferre famem

Quæris fortasse quo feram aĩo:aut quibus oculis potius:equidẽ inuitis & refugientibus.

Durandum tñ est:uincit qui durat in armis Omnis in abiecto est. & sine laude fuga.

Nec unam cibariorum censeas esse molestiam:Adde sitim atq; oculos lachrymantes iter acerba pocula:Nam ad cytharum q̃ bibo tam lachrymo:Trahor incredibili uoluptate in ueteres lusus nostros:Musas repetens ex interuallo tam longo: Nec putes habitare hic musarum aliquam

Nec faciles hæderas:nec opacas frigida lauros Terra gerit:Musis credis an esse locum.

Ego uero egregie comparo me ad reditum:aut fugam potius. & si nulla re alia quã adhuc habeam exploratam. spe studio. cupiditate me comparo. Vereor ne si diutius hæream:aut eripiat a Barbaris aut Immutet.

Barbara me tellˀ:ut te quoq; Naso recõdet Ni Tuscos repetam dum noua luna meos.
Vix fieri quidẽ id potest:Vix sed ut possit
Flecte deos precibus:Votis insiste per aras Fac uidear saltem cæreus ante deos.

Q uid enim impetrari facilius potest q̃ hominis salus a superis? Verum cogita ubi me sis excepturus. Amicus amicum. Vates uatem:tam procul:tam peregre redeuntem plenum tui desiderii.

Phãgius expectet pleno crathere sacerdos
Nec bibite e media dicat ut ante uia Strangulet eiectos. & rauco gutture gallos
Fac uocet in plenas nõ uua & ficubˀ ædes Aduentu fumient:undiq; tecta meo
Nec malo aut dentes excutiente nuce: Phãgia tũc nobis celebrabere phangia dicã
Ve; ubi iã cœpit plumescere clunibˀ Anser Digna tui es uatis:carmine digna meo
Ouaq; ubi Veneri menstrua fætat auis

Perliberaliter quoq; tui alii me exceperunt. & ita passim:ut idem ostendere uelle uiderentur:quod nec ipse ignorabam:esse te Hetruriæ regulum sacrificulum.

Octo flaua tuus Tabernularum
Nobis:poma dedit negociator Atq; adiecit:uterq; amica uerba
Tor tuus quoq; poma Cassiani Neuter diripuit togam rogato.
Et uini cyathos decem uenusti

Nusquã neglectius a te habitus sum q̃ Florentiæ:nemo me salutauit tuo noĩe:suo multi. Sed recte me admonuit Tuscia nostra:est ne eodem statu & tam pacata q̃ solet?

Quid nři Medices Tuscũ decˀ aurea Læde Pignora:fraterna nũ bene mente ualent?

Tum Marsilii nostri:quæ ualitudo obsecro te rediit ne dũ in gratiã cum Perypatheticis: an adhuc continet se intra Achademiam:& cum uno uersatur Platone quem transtulit.

Marsilii cytharã eripus si teneret Apollo
Et dextra & Cantu uictus Apollo cadit Tunc ardent oculi:tũc planta exurgit utraq;
Et furor est cũ cantat amãs cantãte puella Et quos nõ didicit comperit ille modos.
Ad flexum:ad natũ percutit ille lyram.

Delitias Arretinas non uideo cur exprobres:nam gallos istos ne uidi quidem:& si maxime cupiebam:quod audieram ad te pertinere. Sed de Arretinis meis ne recusa quicquid homines sentiant:dignis qui utitur:nihil indignum fecit.

Arretina duas uno sub tempore musas Vrbs tulit: Accedit tertia: nunquid ames?
Mi Gentiles de me sic habe.
Sola placent: quæ sunt rarissima: sæcula uate Te colo: Tu longe potior mihi diceris omni
Cum mea te nilerint: totoq; inter milia solus Ripheis seruāt qd Griphes montibus auro.
Cum libeat: suaui ferias caua sydera cantu.
Sed de te dixi. Quid de nostro nomine?
Multos Roma uidet diuersa frōte galeros Fræna auro: aut pedibus palmis plus octo
Vnū mitta? Campanus: adorat & unum: Pallia: tellurē largo uertētia tractu (relictis
Quādaū quantū sonuit te consule Cæsar Sed musæ faciles: & nō monstra perennis
Aut Cicerone forū: nūc iplet. & itonat illis Ingenii monumēta: ruat licet īclyta Roma
Altior: huic ut sim totus modo deditus uni Priscorūq; ferat uestigia puluis & eurus.
Nō cādentis equi faciunt fulgētia multo
Sed hæc de Italia: quid de Græcia putas?
Nōne uides quātus mihi sit deus alter: & oi Quē tulit ut fieret priscis celebratior ætas
Tpe cūq; suo pariter uicturus Homero Nā nec a magno uincamur ut añ Platone
Bessario: cuius sub pectore totus Apollo est
Sed feror altius q̄ licere in Germania putabam: & habet hæc natio grande: nescio quid: & sonorum cum loquuntur. Quid alterius ordinis summos uiros quo studio: qua obseruantia prosequor.
Quā mihi Piceni Sipontria musa Perocti
Hetrusci colitur: tam mihi musa Dathi Tusca aūt patrios cantus & nata sub Arno
Adiunxit Lario Picena bilinguis achiuam Miscuit ausoniis & populo apta legi est
Et celeri: & penso: cum libet acta pede
Nec solos eos putes a me obseruari: qui biberint ex Helicone: obseruo & qui cupiunt bibere. Qui si nondum canunt ipsi aliquid: non tamen attendunt dum canimus. Et quos uoce adhuc non audiunt: adiuuant uotis.
Verū hæc prima meo debet gloria Cosmæ Nominis Vrsini: nec te deterreat index:
Qui gremio Vatum carmina semp habet Pectore: ne dubita: nihil habet ille feri
Cui nūc Quarqualius cātat: Cātamus & ipi Mitior ē tenens. & adhuc sine dētib' agnis
Dignus erit cantu nec minus ille tuo Dignus quos tanto sanguine ducit auos.
Sed & hæc quoq; altiora q̄ conuenit humiliora tentemus
Baccius sumpta cythara per Vrbem Est ne Campani memor ut solebat
Nocte sopitas canit ad fenestras An simul Roma Latioq; pulsi
Vt prius: Cantus Amasina Bacci Cessimus: nulli sumus. & soporum
Laudat ut olim Ebibit amnem
Sed uix arbitror: noui q̄ sit officiosus: nisi fortasse quod euenit. ex amāte factus sit amens.
Sed parum quicquid faciat laboro Fidus. & causas iuuet occupati
Sit Comes nostri modo Saluiani Semper amici
Sed pono iam lyram: ad officia transeo.
An dum noster ab arce Saluiatus Qui non læsit: ubiq; cum uocatur
Obscura exiit: impiisq; tectis Aures: Iuppiter arrigit: Sæuera
O q̄ sæpe habuit deos secundos Expendens trutina bonos malosq;.
Sed de meo Saluiato diu sum misere cruciatus: quod uidebatur ex corporis morbo tam diuturno concidisse & in animi angustias. Quare pedem referens a tribus ad lætiora reuertor. De Quarqualio meo quid subodoras? meo inquam. neq; enim fortūas admiror hominum: amplector ingenia.
Quarqualiū uultu fusco. sed mente serena Nam Cyrthā Nisæ dū p̄sert: motus hyacus
Phœbus: amat: phœbi pectore numē hēt Irata cyathum/fregit in ora manu
Læta canit: dulciq; uocat Lebetrides ore Eripere at cytharam nequiit: iuuere puellæ
Pro quibus & dentes pdidit ille duos Has canit in Bachum: qua licet ille furit.
Multa fiunt Romæ: quorum nuncium a te expecto: iocundissimum erit quicquid a kal. Sextilibus scripseris: aut quatriduo prius.
Scire etiā cupio quantū nūc Platina sæuit Sin defossa cauo disiecerit ossa sepulchro
Manibus an parcat: abstineatq; pyra Sparserit inuēto s: precesserit an pedibus.
Et Platinæ quidem: qui non ignoscat si sit iratus? Sed parcendum est mortuis: quibus q male dicit facile ostendit non audere se certare cum repugnantibus.
De grege Pyerio factos memorem' amicos Arceat a nobis nulla querela deas

Domitium

Domitium meũ non ignoras q̃ amem. Ingenio est uiuo & acri dignissimus. quem & tu quoq; habeas inter familiarissimos. Nemini uidetur cessurus eloquentia. nemini gratia poetica. utranq; præstat egregie. Et est quem possis latinum græcum nominare. In Italia natus. uersatur cum Græcis & loquitur.

Vnũ habuit uatem Verona. Domitius illi
Cum crescat recte dixeris esse duos
Nec minor hic fiet molli mihi crede catul (lo
Nũc maiore ẽt: cũ calet igne furit.

Vide fœlicitatem nostri temporis undiq; extant & offerunt se præclara ingenia iam ad frontem certatura cum priscis.

An te præteriit qua nũc Pomponius arte
Instituit Romam. q̃ Latio apta docet.
Dignus marmoreo quẽ cõdẽs longa sepul (chro
Appia testet morte Quirine tuũ

Et ipse plane uidetur id cupere: ut quoniam nasci Romæ nõ contigit. Romæ moriatur.

Doleo Vallenses meos relictis nobis transfugisse ad Leguleios.

Lelius hos genitor musis phœboq; dicauit
Et plena biberent ex helicone manu

Nec tamen indixisse bellum existimes: uersantur adhuc nobiscum nonnunq̃: & cantat cum licet.

Posse uidentur adhuc Martẽq; Iouẽq; decere
Siue foras acies fulmina siue canant
Alter bella tonãs Latio mõstrauit homerũ
Et ferro excisas Laumedontis opes
Alter Cretei partũ Iouis. igne gigantes
Absumptos: pfugo: sectaq; membra pati.

Nec sola Roma est: quæ proferat ingenia.

Vna duos olim nobis dedit Vmbria uates
Vmbria ab irriguis fontibus apta lyræ est
Callimacho accessit: ulcitq; Propertius illũ
Tertius & nomen nũc Sigismundus habet
Sic illi tenero uersu deflæntur amores
Et duro clangunt horrida bella sono.

Florentinũ sodalem eius: eundemq; collegam. & Vincentinũ. Mantũanumq; meum: ac duos insubres: aliosq; permultos nominis asperitas eripit nobis. An igitur non putas aliquam inesse fœlicitatem & nomini? est uero magna.

Nec mihi tã Dromo gratus q̃ Cæsar i ore ẽ
Persephonẽq; minus: q̃ phylomena placet
At Griphus cui nũc uento fortuna secundo
Spirat: & optatũ nauigat ad zephirum
Mercibus ut redeat conferta naue Sabeis
Laudibus ab ingenio plus feret ille suo
In duras uenit hic acies: & mollia furta
Aonioq; potest currere quaq; pede.

Et ne quid suspiceris: fuit & olim hoc meum de Gripho iuditiũ. Audio Minutulũ nostrũ cooptatum esse collegio tuo: id si est pugnacem collegam accepistis. Et qui iam pridẽ didicit tueri cõmunem dignitatem. Nam Picena illa fuga: nõ pugna fuit: & ipse inter primipilos dimicans ea die uirum se præbuit.

Sed quo post pugnã uictoria moueri arma
Qua uictis pacem conditione dedit
An nc Fauẽrinis: etiam nunc finibus instat
Aut fractis illis altera bella parat.

Si scias quo sub duce militauerit: desinas mirari tantam esse in eo bellicam disciplinam: ardoremq; tantum prœliandi.

Sed nõ patiar incognitum tibi esse ducem: qui adeo militem admirari.

Mœnia restituit: quondã Romana Camillus
Nunc Latio uictor præsidet ille foro
Causas uerus agit: cedũt sub sellia ueso
Cuius pro sanctis legibus acta probant.

Mirum est uerum esse eum qui poeta fuerit: Nam de Camillo non attinet dicere: fuit inter rarissimos.

Nemo alius cecinit præ dura sonantius arma
Nec dominæ flæuit mæstius ante fores.

Facit idem nũc quoq;. sed ex interuallo: & cum se foro suffuratur. Sed de Camillo dũ cogito rursus uertor in Tuscos. Eos enim ille ad Sutrium fudit.

Donati uenit in mentem facundia nostri
Qua nihil auditur suauius aut legitur
Delitias natura suas huic contulit omnes
Huicq; suas omnes Tuscia delitias.

Et est aliquanto maius Tuscum esse q̃ hominem.

Moribus: ingeniis: cultu pulcherrima glebæ
Tantũ Campani. Tuscia cedit agro.

Verum de mea Campania tacendum est cum contenditur: quippe quã nemo trahere in comparationem ausit: concedunt omnes.

Hic deus Elisios campanos: & regna beata
Hic natura suas concumulauit opes.

Proinde caue quid sentias. Campanus sum.

Sed de Landino grauis est & iusta querela
Pertinet hæc phœbo causa: sed ira mea est
Bis petii Tuscos: bis sum neglectus ab illo
Iam nunc: ni rediens uidero dico diem.

Nuntii uariis de rebus afferuntur. Audio & illud quoq;. Numini nostro decretum esse p

uinciam congratulor quibus ẽ præfuturus.
Delitias ueteres. Vmbros Tuscosq; uidebit   Moribus hos sancte quos hẽt ipse reget.
Nihil dicam de Sena. Cypria ad Matrem rediit. Sed est facilis excursitatio iter finitimos Ego interea consolor me non nihil cum æqualibus meis: qui & ipsi ad Italiam suspirant mecum semper. Nam de legato superuacanea est querela. German⁹ est. linguam: nasum: ingenia callet.
Nos miseri extremos pipere icroceauimus ungues   Iā me si uideas psytacon esse putes
Est quoq; illud graue uno prandio per fæcula in cœna decurrere.
Et solem lunæ longa cōiungere mensa   Et nocti ad cœnam cōtinuare diem.
Quare magnum atq; ardens est desiderium nostrum: ad omnem nūtium suspendimur:
Ne Montanus in hoc cedit mihi Cassia uotis poscitur: & meum somniat lapices.
Vsq; adeo extremū malit fugere ille Tharētū   Quā glariæ: & niuibus sumo ue pire diut.
Atq; ubi flegræo proxima Leuca mari est.   Et Thermas inter sordicieq; mori. (no
Nec mediocris erit iactura uirum talem noticia prædirum rerum plurimarum: & quem nihil in historia lateat: atq; annis & studiis in philosophia tritum: ac iam plane philosophum nobiscum periisse.
Quid de Patricio sentis: qua nare madentes Inter Germanos uiuere posse putas.
Nec est patricius contemnēdus. Symiam dicas Ciceronis: adeo scribit omatulæ: ritus & cærimonias tenet. Recreant me & domestici quidem mei. Sed remissius efferor propter auctoritatem retinendam.
Spellanū inuitat dulci Syrenula cantu   Cōcurruntq; simul diuersis uocibus ambo
Aemulus in carmen surgit uterq; meum   Tris uates unā dixeris esse domo.
Eos quoq; negligi per iniquum est: & negligimur omnes nisi reuocemur. hoc ruū: hoc amicorum omnium est: precari reditum.
Porrige mane preces supis: & uespere clama   Nil aliud q̄: dii redite: templa sonent.
Implora & Staccoli nostri preces collipendulas.
Staccolus in mensa Iouis est. epulisq; deorꝫ   Præripit: & magno pocula sæpe Ioui.
Nihil nō impetrabit Staccolus: si uota nūcupet.
Exorare data potuit si numina prole   In reditum potuit flectere & illa meum.
Video mihi esse inter meos dum de uobis & cogito & scribo.
Nostra uides quali pcurrā gaudia lingua   Dum uideor musas. Italiamq; loqui.
De Germanicis omnino idem non possum.
Accitus q̄uis precibusq; rogatus Apollo   Inuertit nares: olfaciensq; fugit.
Volui nunc tentare an & de Italia possem. Gaudeo nondum istic mortuū me esse: & ita uiuere ut si sceream in Germania adhuc: tñ in Italia spirem.   Vale.

Campanus Cardinali Papieñ. S.

D. xiiii. kalen. Iunias. Rosam primā legi Ratisponæ adeo serū est in Germania florere. Iam si maturari putas nostrum reditum precox inditium habes. Cæsarem tam nunc expectamus: q̄ cum uenimus. Aquilæ ad Gruem redierunt. profectionem nostram perscripsi tibi omnē. Idem. faciā de moribus gentis. At quid inquies in Germania ingenio dignum modo multa quidem. Sed illud īprimis: q hic mortui uiuunt: nec putes cœli clæmētia fieri: fit morib⁹: Ego qui miracula nostri temporis nō odi modo: sed horreo: nnsquā uersatus sum omni mea uita fastidiosius. Sed dices perpulchrum est mortuos uiuere perpulchrū. sed malim hic ego & uiuus mori. Nam cum fœteant qui ambulant: si feterent mortui nō ambularēt Anceps fortuna mea est. Quanta calamitas naso: tanta auribus fœlicitas inest. Dū omnes sentio. intelligo neminem. O Epigrammata.
Tu sortem miserare meā: fugere repulsæ   Arce sedet Bacchus: cessit neglectus Apollo
Pierides: hystrū Flora Venusq; bibunt   Nil hic est aliud uiuere q̄ bibere.
Ne accuses breuitatē: mox resarcient omnia: nunc comparo me in aduentum Cæsaris habiturus orationem qualem Italia legat. Germania nō capiat. Incredibilis est hic ingeniorum barbaries: rarissimi norunt litteras: nulli elegantiam.   Vale.

Campanus eidem. S.

Itteras tuas quæ scriptæ fuerunt Eugubii ad. iiii. kalen. April. pridie kale. Iunias accepi Ratisponæ. Longissimum iter: nō mirum si tardiuscule confecerunt Legit eas non minus iocunde legatus cuius mētionem faciebas q̄ ego cui dirigebant. Memoria tui apud me ita residet ut tamē sæpe inter tot negotia subdormiat: nunq̄ moriatur: accelerabimus reditum: ut quantū in nobis erit breui

erit breui absoluemur: discessum ex Vrbe duo deuigesima Martii ingressi sumus Ratispo nam kale. Maiis tribus & xl. diebus in itinere consumptis: substitimus diem unum Viter bii: triduũ Senæ. Florentiæ Bononiæ. Mantuæ singulos. Veronæ. Tridenti. Bolsani bi nos. Ad pontem Herii cum Sigismundo duce Austriæ triduũ. Ad Lansutũ cum Ludoui co duce Bauariorum biduum: ubiq; supra usitatam magnificentiam excepti Ratisponæ solos inuenimus Oratores Allobrogum: qui hodie Sabaudienses appellantur. Conue nerunt post diem tertium Maguntinus & Marchio Brandeburgeñ. Vterq; maximus in Germania princeps. Et quibusuis fit cũ quattuor Cæsaris eligendi. Maguntin9 uir igenii mansueti & qui neq; aspectu neq; mansuetudine Germanum ꝑse ferat. Marchio uir acer eloquens uafer: & quem uulpem Germaniæ uocant. bellicosissim9 & pugnatissimus om nium qui in Germania laudentur. Pius Achillem appellauit. Cicatricibus totus manib9 pedibus. uultu: collo excauatus: sæpe singulari certamine dimicauit: quo genere pugnæ nunq̃ uictus est: prœlio semel a Ludouico Bauaro eius consobrino. Oratores Burgundo rum cum eo uenere ad uiros triginta. ciuitates Germanorum fere omnes: & Duces multi misere legatos Imperatorem citra Pentecostem expectamus. Si uenerit aderit & Princi pum magna frequentia: etiam eorum qui legatos præmisere. In aduentu illius tota spes est: absente eo referri de multis: deliberari nihil: aut exiguum poterit. Scribam tibi ordi nem quæcunq; in conuentu peragentur. Vale.

Campanus eidem. S.

n Iuimus si modo uita est aliqua esse cum Barbaris. Cæsarem iam prope mẽ sem expectamus: moram hoc leuat: quod scribit se uenturum Maguntinus Antistes & Marchio Brandeburgeñ. & alii quidam nobiscum sunt: at Cæ sarem præstolantur. Treuerensis & Spireñ. sunt in itinere. Res omnis ĩ Cæ sare sita est: nisi uenerit nequicq̃ laborabitur: eum Principes omnes intuen tur. Conuenientq; omnes si ipse aderit: dico ego tecum quod sentio fieri omnia posse in salutem christianam si Cæsar uolet: nihil si tergiuersabitur: factiosa Germania est. Amici eum facillime consequuntur ceteri. Quod magnũ est in hac gente Cæsaris nomen & multa potest præstare cupiunt recõciliari & rei communi adesse. Boemica diffident. Vti nam non ad cæteram fœlicitatem Turci hæc quoq; accedat: q est Boemica uires & Hun garas & Germanas ad se contractura omnes: quod si acciderit: periimus funditus. Vale.

Campanus Cardinali Papieñ. S.

m Iteris q pauca de rebus Germanicis scribam: præsertim quæ in conuentu nostro agunt. Sed persuade tibi. aut exiguũ. aut nihil esse quod agi: mul ta & magna quæ cogitant. omnia pendent in aduentu Cæsaris: frequẽna principũ atq; Oratorũ indies fit maior. sed pars maxima. aut domi adhuc manent. aut cognita mora Cæsaris in itinere substiterunt. Oẽs tamen ubi de Cæsare intellexerint uẽturi existimantur. Ego legatum non desero: dignitatẽ uestrã idest apostolicæ sedis inter surdos eloquentia tueor. Fama increbruit Cæsarem in iã sol uisset. & per Dannubium annauigare. hoc exploratũ ad uerum nondum est. & multi ter ra cum equitatu uenturũ arbitrant. Magna est eius auctoritas in prouincia undiq; factio sa. uerum ita magna ut multum umbræ: non tantũ corporis habeat. Si queris sentẽtiam meam: illud sentio magnam: spem propositam esse nobis. si Cæsar instabit. exiguã si len tescet. nullam si tergiuersabit. Boemia tripartita est omnis. alii cupiunt Poloniũ magna pollicentem præsidia. ad hunc diem nulla præstantẽ. Ii sunt hæretici quidam. sperãt im punes se uicturos sub eo rege. in cuius regno infinitæ prope sunt hæreses. Catholici Hun garum cui iusiurandum ꝓstiterunt. magna ex parte sequuntur. promiscue utrinq; multi. & Catholici & hæretici Albertum Saxonem amplectunt. Germani ad hunc inclinãt om nes: & metu Hungari: & quod uere omnes intima affinitate iungunt: quãquã hactenus multum consilii: nihil auxilii misere: nec dubium si conjicere de mente Pontificis possent quin auxilia undiq; subministrarent. Vale.

Campanus eidem. S.

c Vm scribat legatus ad te quottidie: superuacuũ esset aliquid pro me signi ficari tibi de rebus Germanicis: & litteræ ad casum cõmittunt. Hoc unum uelim scias: legatũ nihil facere: nihil cogitare aliud q̃ quo pacto. & hono rem sedis apostolicæ & gratiam inter hos Principes augeat. Ego quoq; & si idem facere cupio: tamen eo sum in loco: ut neq; intelligam quẽq; neq; in telligar. Si Cæsar uenies quẽadmodum speramus fortassis utilis fuerit opera nostra: alio quin & operam perdidimus & impensam: nam nisi is uenerit exigua erit hæc dieta. Prin-

Allobrog[illegible]

cipes ægre & pauci cōuenięt. Omnes Cæsarem intuent. Et quia periculum factum est sæpe: non uidentur se moturi: nisi prius ille se mouerit. Qui iam uenerūt & paucissimi sunt: & ad solam spem Cæsaris detinentur: quæ si euanesceret: statim reuolarent: tædia Germanica infinita sunt. Verum omnia ferenda sunt seruis pro domino: filiis ꝑ patre: membris pro capite. Oratores Veneti adhuc Pataniæ: quæ est ad ripā Danubii metu latronum se continent: ibiq; Cæsarem præstolantur: distant a nobis minus q̄ trium dierum itinere. Scribunt insidias undiq; sibi structas esse. Nam ut uno dicam uerbo: patentissima Germania est. potentissima: nobilissima. Sed ea tota unum latrocinium est: & ille inter nobiles gloriosior qui rapacior Apud principes solos securitas est: sed dūtaxat cum promittunt. Nam nisi publica fide accepta: eorum quoq; fines infesti sunt omnibus. Sed hæc querela in Italia erit iocundior. Vale.

Campanus Cardinali Papień. S.

q

Votiens de te cogitamus & loquimur q̄ sæpe ueniunt in mentem Romanæ deliriæ: medio nunc Iunio frigemus quid futurum ad Decembrem existimes in Germania? & an resistere uiros posse in Italia natos? Vbi flumina plerunq; uniuersa gelent. Sed durabimus: & quo celerius defugamur tot icōmodis maiore instabimus animo q̄ si in delitiis Italiæ uersaremur. Tu fac saluū & ualentem te serues aspectu iocundissimo tuo: laboꝝ simul & periculoꝝ oblitus. memoriā omnem ꝓfectionis Germanicæ deponam: uideborq; semper i Italia fuisse cum tecū fuero. Vale.

Campanus eidem S.

c

Vpimus ambo: & tu scite & ego significare quid ī Germania faciam. dicā: meditor: facio nihil dico parum: meditor unum. Italia. Italia ē. resonat mihi dulcis in ore Italia. Italia fixa mihi est animo. Amplissimum conuentū speramus: ut fere semp altius crescunt arbores quæ tardius. Habemus Treuerensem. Spirensem. Eystatēsem. Nam de Maguntino iam ꝑtidem audieras. Vnus sed nostram cunctando destituit rem: & quantū perspicio grus illa nō præstat: transiit iā in cornicem: scribit Cæsar heu: heu q̄ nō Cæsar ad triduū se uenturum. sed hoc triduū iam centriduū est. In mora fuit Pancherii insignis latronis & conspiratoꝝ quorundam supplicium: aut supplicia potius. Nam Pancherius auctor coniurationis securi percussus est: & cum eo qui proxime sequebanť. tertius flumine nescio an Danubio demersus: magna res & minime oportuna consiliis. Sed tñ magna. Cæsarem tam mitem principem aliquando incaluisse: nā incruduisse tam iusta causa nō dixerim. Principes qui assūt eo uidentur animo ut aspirante Cæsare: sperare nō pauca possimus. Sed quid dicam: tarditas & cunctatio ipsa desperatio quædam est: ut raro acriter insurgunt: quæ lente se moueant. De Boemicis iam puto ad te esse perlatum: filium Poloni ex Ladislao qui ueneno adolescens periit: natum sorore: regem appellatum. Sed ab iis dūtaxat qui & religioni & Hungaro aduersanť: & cum Georgico sentiebant: nec refert Georgicum dum habuerint regem: an nunc habeant Polonum: tam se impunes futuros sub hoc rege uident: q̄ sub illo iam fuerāt: & periculum est ne contagio serpat: & augeantur uiribus qui destituti uidebātur. Cæsar cui faueat incertum est: nisi ꝙ Hungaro propter ueterem contentionem & Pancherii causa putatur infensus. Nō possum de omnibus certa ꝑscribere: & multa sic pēdent: ut minenť potius q̄ cadant. quædam contra casura existimentur. quæ nondum inclinauere. Sed de alienis hactenus mi Papień. musæ dormiūt: nec unq̄ excitanť: nisi cum per stomachum: non ficta res est: ad uerum narratur. Sacerdos sella obuiam puellam amplexať deosculatusq;: nam fit id in Germania uulgo: ac passim: dū acrius instat & pruincere blandiriis ac nequícia prestat. Linguam lasciuiuscule infert: puella cui minus & res & ætas hominis arrideret: linguā dentibus ita ꝑstringit ut execet res in forū ꝑducta est: neuter negat factum: de iure lis est .·. Lege Epigramma. Legatus puellam nūdū expiauit. Nec satis habet cōstitutū an sit piaculo opus: mihi nulla subest dubitatio: non opus esse piaculo. Sed audaciam potius esse impudici hominis reprimendam: qui quod impetratu quoq; turpissimum sit uelit per uim extorquere. Vale.

Campanus compatri suo. S.

p

Etidemus in aduentum Imperatoris quem cū prope dicam manibus teneamus: tamē quæ uerba nobis adhuc dantur: iter spem desperationemq; suspendimur. Cōuentus antem crescit indies magis. Habemus iam tres Imperii Electores. Quamobrem cessare Imperator sine summa sua infamia: & illorum pari confusione nō poterit. Compater mi si scires q̄ cupio te uidere: cruciarere mecū. Italiā omnes noctu somniamus interdiu loquimur: agimus gratias deo

qui nos in

qui nos in Italia nasci & educari : ac uiuere in Italia concesserit ; hæc terra crede mihi re-
rum omniū. quas terra pariat inopia:damnata est. Cœlo aspera:solo sterilis:agrestis cul-
tu:infesta latrociniis:uncta:fœda:spurca:tam est a nobis natura diuersa ǭ uerbis . Sed tu-
to dicitur quod uere:tuum est curare ǭdiu cruciemur . Fœlicitas nostra omnis in eo sita
est ut ǭ primum Germaniam reliquamus : ꝙ si æstas nos Germana tam uexet:quid factu
ram hyemem? quid recta nos impetentem:aquilonem existimemus ? aut gelan frigore
oportebit. aut fetore itra estuaria mori . Et ut itelligas quid hic mali æstas habeat: si nihil
aliud:durissimum illud est non posse sine lachrymis bibere. Nam aquam quoq; si bibas:
uentris tormenta patiere:proinde miserere nostri. Vale.

Campanus Domitio suo. S.

Omitio meo sal. In tanta multitudine eorum qui ad me scribunt . Solus
Domitius qui est omnium diligentissimus cessat. Cupio de Bessariōe no-
d stro:de te de nostris:de tuis quoq; urbanis delitiis itelligere. Si haberem
quæ nostro Bessarioni scriberem . digna tantis & oculis & auribus face-
rem perlibenter. Sed omnia pendent in aduentum Cæsaris:quem ad sin-
gulas horas uenturum iam totum mensem non uenientem expectamus . Ego si meam
sententiam rogas. cum salus nostra non magis in auxilio quā in auxilii celeritate consi-
stat uix sperare aliquid possim a tanta tarditate. Res christiana eo in statu est ut cum ue-
locissime currendum sit a coclea testudineque curratur . Sed uana querela omnis est .
quæ non profutura. Vale.

Campanus Saluiato suo. S.

Ominum qui uiuāt charissime saluus sis mi Saluiate:post discessum ab He
truria meum neq; conualueris an Romam redieris. an decretum in causa
b tua secūdum te fuerit:potui intelligere? neq; tibi de me quib' sim in locis
bgnificare. O quantum inter Danubium & Tyberim est iteruallī:ǭ diuer
si mores:ǭ cœli:ǭ soli diuersa fœlicitas. Inuideo non equidem tibi: quem
semper omnibus dignum & muneribus & commodis existimaui. Sed cæteris omnibus
qui Romæ aut in cætera Italia agant. Nihil hic delitiarum : nihil urbani ; & si quid sit di-
uersa lingua ne percipiam facit. Pane uescimur ex siligine confecto:atq; ideo atro insulso
putrido uino:importato acerbissimo tamen quod i Germania superiore nascitur:ex Ita-
lia raro:sed uenit etiam pretio non minore tanto itinere constat . Poma nondum gusta-
uimus sero maturescunt quædam nunquā. Oleam ficum amigdala & surrentina:aut Ca
ietana nostra non colligunt. Lactis ingens copia:carnium quoq;:sed minor quā putaba-
mus:quā prædicabatur. Edificia foris ornatiora quā intus. Tabulatis magna pars tegitur
& ad excludendam hyemem:& ad pulchritudinem. Piscium assiduus est usus: gammaro
rum præcipua magnitudo . Tyberinos lupos & mulos & sylu̅ros meo iudicio mea gula
non equant. Facinius nunc & periculum æstatis:multo duriora ad hyemem expectamus
sed hæc in reditu narrabuntur. Nunc uero uale mi Saluiate.

Campanus Cardinali Papieñ. S.

Erscripseram tibi de aduentu Cæsaris:& apparatu eorum qui Cæsarem se
quebantur:& quæ spes esset proposita nobis de amplissimo Conuentu:&
p quantum nec ætas nostra uidit:nec grādissimi natu Germanorum recor-
dantur. Deinceps hæc acta sunt ad octauum kalen. Iulias post peractam rē
diuinam:in Prætorium secuti Cæsarem conscendimus . quem in locum
conuenire Principes consueuerunt de rebus Germanicis acturi:hic Antistes Tridentinus
nomine Cæsaris prodiit in medium oratiōe germanica:quam e uestigio ut externi quo-
que Oratores intelligerent:latine est iterpretatus. Primum Cæsaris moram excusauit ꝙ
ad diem non uenisset. & capita contentionum quæ domi post indictum Conuentum ex
ortæ eum detinuissent:enarrauit:egitq; grās & Pricipibus & Oratoribus ꝙ nō sine iactu
ra rei familiaris & sumptibus grauissimis alterum prope mensem expectassent . Causam
deinde aperuit quæ ad indicendum hoc in loco:& hoc tempore Conuentum impulisset
Præteritas calamitates Christianorum & recentem Carniolæ cladem deplorauit: poten-
tiam crudelitatemq; immanissimi hostis . quā breui tempore quantum occupauerit fini-
um nostrorum quantum christiani sanguinis fuderit. & in Europa & in Asia ostendit:re
petitaq; eleganter ueterum non una historia:clarissimas ac prope innumerabiles Germa
norum expeditiones . & pro religione christiana & pro imperio . Germanico susceptas
commemorauit:hortatusq; est Principes omnes . oratoresq; Ciuitatum Germaniæ par-

tam a maioribus gloriam conseruarent:occurrerent imminentibus periculis. Et religionem in qua patres eorum uixissent& ipsi essent nati atq; educati tuerētur. Addidit.& postremo Cæsaris preces auxilium & communi libertati omnium & priuato suo periculo implorantis. Post Tridentinum Legatus graui & ipse oratione: propositum Cæsaris & Principum aduentum commendauit. Egitq; gratias Pontificis nominē uniuersis: hortatus ut quam christianis ex Conuentu porrexissent:eam sumēdis armis exhiberent: nec se carpi singulos paterentur:qui uniuersi non modo resisterent:sed profligare hostem q̄ facillime possent. Conuentus multos repetiit nequicq̄ in Germania habitos:ubi si obtemperatum fuisset consiliis eorum qui futura pericula præuidissent:non eo discriminis uentū fuisset:ut quem facile tūc potuissent ex omni depellere Europa:nunc ipsa in Germania p ferrentidum extrema essent neglecta:ad intima hostem penetrasset. Adiecit & preces ac uerba:uultum:animum Legato & tantis necessitatibus dignum accommodauit. Principes Germanico more paulum segressi:atq; inter se locuti: gratias Cæsari egerunt: q; aliquando Germanicæ libertatis & publicæ salutis curam suscepisset. Se paratos per omnia uitæ fortunarumq; discrimia illius imperii sequi. Ituros in expeditionem si ipse:aut eat. aut iubeat ire:missuros si iubent mitti. Lætus eo responso Cæsar laudatis Principibus cōuenire sequentem in diem iussos dimisit. Postridie pari frequentia reditum in. Prætorium est. Sed initium consultandi ab controuersia ortum: omen belli futuri: ad impedimenti potius fuerit suspensum me habet. Oratores Burgundi cum post legatos. Electorum collocati:atq; ideo spreti priore consessu uiderentur:redire in subsellia recusabant. Electores qui erant absentibus collegis quanq̄ summa cum modestia dignitatem tamē communem tuebantur. Burgundi potentiam sui Principis & in Gallia & in Germania maximam. Electores parem nobilitatem ac uenustum honorem obiiciebant seq; e corpore Cæsaris cum essent:ne regibus quidem si qui adessent cedere oportere contēdebāt. Quæ contentio cum tres quippe horas consumpsisset:non antea est sublata quā Burgundi alteris subsellis ad frontem Cæsaris:inter Oratores regios locarentur:tum demum & ipse auxisse Principis sui dignitatem:q; in ordine absentium Regum sederent:& Electores seruasse existimationem suam:q; exclusi a primis subsellis Burgundi essent: uidebantur:ubi omnes consedere. Primi Burgundi surrexerunt:quorum unus locutus est oratione ideo parum accommodata:q; plus in criminando rege Gallorum:quā i proposito ui nandi belli uisus est occupari. Regem rupisse fœdera:uiolasse publicam fidem media pace oppida Burgundi expugnasse conquestus est pauca quædam adiecit ad rationem belli:& quæ tunc ibi potius excogitata:q̄ domo adducta uiderētur. Altera fuit oratio Pauli Moricini Venetorum Oratoris breuis & collecta:certasse cum Turcis Venetos annos iā ducentos:eorumq; uires atq; impetus solos & in Thracia & in Illyrio substinuisse Enixius tamen proximis annis mari cum his ac terra gessisse bellum:propugnatoresq; nostros fuisse. Iam non tam defatigatos aut exhaustos q̄ a cæteris christianis destitutos eē. Communi ad eum diem periculo solos excubasse:creuisse nunc hostem factumq; ex aliena sō nolentia magnum:& quantum iam proferre christiani utinam uigiles possint. Instare illum ab Illyrio:a Pannonia:a sinu Adriatico:non mari:non terra:quietos nostros sinere. Genus belli quale esset ipsos perspicere. senes occidi. strangulari infantes:cæteram multitudinem sine sexus ætatisq; discrimine in seruitutem Asiaticam trahi. Conflammari tem pla:uiros dei intra templa concremari:igni & ferro ad excidium ultimum uastari omnia Incipere iam Germanos intelligere q̄ durum fuerit Venetis tam diu bellum gessisse cum Turco:nec tamen desperandum esse:modo eo sint animo Germani quo quisq; esse debeat ad uitam suam:libertatemq; suorum defendendam:habere se per magnam classem & præsidia per Illyrium:Græciamq; dispositam militare eorum stipendio ad hominum qn q; & uiginti milia:Iuuari & a Ferdinando rege maritimo bello:si iuuentur terrestri a Germanis:Breui & futuros ipsos in tuto & cæteros extra periculum positūros. Misisse Ferdinandum tres & uiginti triremes:quatuorq; naues onerarias in augmentum classis.& alias prope diem esse missurum: ipsos triremes sexaginta:nauisq; aliquod instruxisse.& putare iam esse deductas. Centum triremibus ac duo de.xx. rostratis nauibus bellum maritimum aggressuros. Si terra quoq; detrahatur hostis utrobiq; laboraturum. Post eum Legatus magnificis uerbis & rem Venetam & Pontificis diligentiam:& Ferdinandi apparatum complexus parem Germanorum curam:quorum non dispar esset periculum postulauit. Secūdum Legati uerba præsul Eystatēsis iussu Cæsaris progressus in medium:hæc postulauit.

postulauit. Primum ut decem milia ad præsentem necessitatem: quarta pars equites: cæteri pedites cogerentur: qui per fines extremos Germaniæ dispositi: hostem ab incursiõibus prohiberent. Alteram deinde manũ subsidiariam ac paratã in omnem belli euẽtum & ad quãuis hostium impressionẽ compararent. Postremo ut de summa totius belli quantum geri uniuersis uiribus Germaniæ posset in annum sequentem constituerẽt. Ad hæc Principes cum digna consultatione res esset: spatium postularunt. responsuros in diem sequentem polliciti præsentibus quoque uerbis spem Cæsari addiderũt. Magna uisa est omnibus Cæsaris postulatio nec minus necessaria quam magna. Sed & meo & multorum iuditio præpostera: nec Legatus ordinem approbauit postulatorum. Laudare se dixit cõsilium Cæsaris de auxilio præsenti: de subsidio parato de expeditione futura. Sed cum ordinem non placere primum: cum fama potissimum bella cõstent: nec minore in re bellica terrore quam prœlio conficiantur. Irrisuri essent hostes tam exiguam manum & uires Germanicas ex decem milibus militum extimatam ac tanquã omnem expressam Germaniam in tanto Conuentu nihil plus præbere uirium quam decem milia potuisse: aut si posset: ægre reliquos in castra uenturos aliquando esse. qui nunc ut darent noĩa compelli nõ potuissent Deinde spem omnem ereptam iri. Ciuitatibus nostris finitimis Turco: concasuros nimium animos: cum primum de numero audierint tam exiguo: & quicquid nunc præsente Cæsare: astantibus omnis Germaniæ Principibus: tanto habito Conuentu in eorum salute factum non sit: fieri posse amplius desperabunt. Postremoque ubi decem milia contulerint Germani Pricipes: contulisse se quantum opus fuit existimabunt: ut fere semper grauius est quod additur ponderis: quam quod imponitur: & maxime imputatur quod primum exactum est proinde suam esse sententiam: ut de summa uniuersi belli deliberetur. Vires omnes Germanorum inspiciendas nomina militum: quotquot & ubiubi sint conscribenda: habendum quantum habere maximum possent ex omni Germania dilectum Ac tum demum ex ea summa primum decem milia educenda: præsidiumque ad impressiones ex eadem submittendum. Cæteras copias destinatas conscriptasque & primo quoque tẽpore paratas habendas esse: ita futurum ut hostibus terror: spes nostris adiiciatur: ut illi se contineant: nostri ad resistendum cõfirmẽtur: & cuique exploratum sit quo tempore: quid facere: quorsum: aut qua manu ire iubeantur. Magnam uim habere & animi & rerum apparatum. Laudata est magnopere Legati sententia: non tamen Cæsaris propositum immutatum: unde orta suspitio est nobis remissiorem eum futurum ad hanc expeditionem quam sperabamus: & consulere uelle præsentibus periculis: futura non cogitare: quãquã Legato respondit bono esse animo: se nisi re ad summam uniuersi belli perducta: Ratispona non discessurum. Principes quod erant polliciti sequenti die responderunt: se ad omnia quæ Cæsar postulasset esse paratos. Vnum orare: simultate Pricipum: ciuitatumque discordias: quod facile auctoritate sua posset: e Germania tolleret: magnam partem uirium Germanicarum occupari Principum seditionibus: quibus sublatis: uno robore: communi manu: copiis uniuersis: inferri bellum posse. Cæsar studiosum se ait semper fuisse concordiæ Principum: & nunc quæ ad pacandam Germaniam pertinerent omnia eẽ facturum Nouissime designati sunt quinque uiri ex familia Cæsaris: ac totidẽ ex consiliariis Principum: qui cum Maguntino: cui est primus inter principes locus: de cogendis statim decẽ milibus & præsidio superando: & de numero copiarum Germaniæ in annum sequentem præfiniendo: & de præficiẽdo Imperatore: ac de omni ratione: nõ mouẽdi solũ belli sed etiam continuandi inter se agant. Et ubi deliberauerint ad Cæsarẽ & Principes referant: hoc in statu res sunt. Legatus nihil neque de excitandis Principibus. neque Cæsare incẽdendo prætermittit. Ego ea sum nunc sententia: qua nuper fueram: cum primum de Cõuentu ad te scripsi: pendere omnia ex Cæsaris uoluntate: qui nisi omnia uelit: quæ ad ineundum bellum pertineant. Nihil dicam aliud quã fato malo perituram rem christianã. Depopulata Carniola: & igni ferroque uastata: nisi excitetur: non uideo quid sperare possimus ab eo auxilii calamitatibus nostris: qui suis non moueatur. Auctus conuentus est incredibili multitudine Principum. Nudius tertius uenit Langrauius Hassiæ cum equitibus quadringẽtis. Heri Antistes Coloniensis exiguo comitatu. Fratres Saxones quorum est magna inter Germanos auctoritas ad triduum expectantur. Conuenisse feruntur ad hũc diem paulo plus minus ut quam equitum decem milia: pulcherrimum spectaculum nobilitatis Vtinam equæ profuturum. Fœliciter uale.

Campanus eidem.S.

p Oſtridie non. Iul. quo die opinio fuerat. Quinq; uiros de Principum decretis relaturos. Volgangus Bauarus frequentiſſimo conſeſſu. quædam noui ſceleris intulit de Chriſtoforo fratre: qui ab Alberto & ipſo quoque eorum fratre in uinculis detinetur. Orauitq; Cæſarem tam immani & inaudito ante eum diem exemplo impietatis: clæmentia ſua & pro dignitate Imperii occurreret: ut quem naturæ charitas non teneret: ſeueritas iuditii a maleficio coherceret. Breuis accuſatio ingens uulnus uiſum eſt: preculitq; omnium animos fratrē aduerſus fratrem pro fratre contendere: nec cauſa modo: ſed promiſſa barba & mutatio ueſtis & lachrymarum immodica effuſio certare pro duobus fratribus: altero captiuo: altero ſponte ſua exule uidebantur: & habetur alioquin Albertus ſumma inter Germanos Principes gratia: dignitate corporis & facundia quātam capere gens poteſt: non nihil & litteris præditus. Altera fuit contentio Spirenſis epiſcopi: qui primum nomine Colonienſis acceptus in Conuentu inter Oratores Electorum conſederat. Sed ubi Colonienſis ipſe aduenit Iam Palatini loco ſe gerens: ueritus a Cæſare eſt: ne ubi prius hoc eſt Electorum gradu locaretur: q; nec decreto ſuo Palatinum Electorem eſſe contēderet: nec oportere duos ſimul fratres poteſtatem habere Cæſaris eligēdi. Iam: uides quæ ab eo pacis tā neceſſariæ fundamenta iaciantur: & quantum de conciliianda Germania cogitet: qui exortas contentiones non comprimat: nouas exuſcitet. Vereor Papieñ. mi ne ad unguem diuinaueris. Memini quo die locutus ſum tecum de profectione Germāica: dixiſſe te nul lam ſpem habere in Cæſaris mente dubii & latebroſi conſilii: hominem nihil ad commu nem ſalutem: omnia ad ſuam utilitatem reuocare Poſt hæc lectæ ſunt litteræ Carniolanorum pleñ efferatiſſimæ immanitatis: nullum relictum templum: nullam agreſtem caſam a Turcis in Carniola. Iacere paſſim cadauera occiſorum: ſenum atq; infantium: & iā cœlum fetore corrūpi. Abrepta præterea eſſe ad milia hominum ſerme.xx. Communiſſe Turcos loca quædam: unde excurrere q̄ latiſſime ac recipere ſe incolumes cum præda facillime poſſēt. Implorare Cæſaris & Principum & omnium mortalium opem Recitare etiam Strigonienſis & optimannū Hungariæ quibus ſignificabaſ diuiſum eē biſariam Turcoꝝ exercitum: partem Carniolā in fines Cæſaris conſēde re: partem ad ripā Saui fluminis cōſediſſe. eo conſilio ut exitu aliquo explorato & cōmunito excurrere. & depopulari Hūgariam poſſint. Centū iam annis pugnatum ab Hungaris cū turcis eſſe: exinanitū iam & uiris & uiribus regnum niſi ope quoq; iuuetur externa non poſſe diutius tam aſſiduum tamq; potentem hoſtem ſubſtinere Communē cauſam agi ſe. & ſi propinquiores ſunt periculo: non tamen ſolos perituros. Monere & orare Cæſarem: ut conuentu prope omnium Principum Germaniæ & quantum nūquā antea ampliſſimo remediū aliquod chriſtianis uulneribus adhiberet: oportere eum præcipuum eſſe chriſtiāorum propugnatorem: qui idem chriſtianorum ſit Imperator. Idem quoq; a Principibus poſtulabatur. Cæſar & ad contentionem Volgangi & ad utraſq; litteras egregie dormit. Reſpondit Maguntinus nomine Principum: hoc unum agi præterea nihil: ut ea Carniolanis & Hungaris ſuccurratur: hoc in ſtatu res eſt. Ex Boemia crebri nuncii afferuntur Saxonem qui præſidio Pragam cōmunierat poſt electum Poloni filium ad Hungarum inclinare. Ego mi Papieñ. ſcripſi ſcribamq; tibi omnia diligenter ut plenos a te annales habeamus rerū ætate noſtra geſtarum. Vale.

Campanus eidem.S.

q Væ ante nonas Iulias acta ſunt in Conuentu binis ſimul litteris iiſq; longiſſimis: quas tabellario Mantuano deferendas ad te dederam: accuratiſſime ſcripſeram. Ad decimam Iulii Principes Saxones quos prope diem expectari dixeram: aduenerant: cum equitibus paulominus ſeptingentis armatis fere omnibus: magnificatiorem ingreſſum eorum Cæſaris occurſus fecit Poſtridie qui uenerunt uocati Principes: non quidem amplius in Prætorium: ſed in domum Cæſaris. Quæcunq; acta eſſent ordine Saxonibus enarrarunt: Saxones contra quæ in Boemia ægiſſent & moram excuſarunt. Continuis deinde multis diebus acta eſt cauſa Palatini: graues: diuerſæq; accuſationes æque magnis defenſionibus auditæ. Albertus Saxonum: alter Otto Bauarus: Antiſtes Eyſterenſis miſſi a Cæſare pro educendo uinculis Chriſtoforo Bauaro: nihil proficerunt: & opinio eſt ex contentione Palatini pendere: quam breui ſublatum iri ſperamus. Deſignati ad eam tollendam Legatus Hemeſtus Saxonum fratrum maior: Ludouicus Bauarus cognomento Diues: & Sigiſmundus dux; Auſtriæ

dux Austriæ. Interea Cæsar mutata ut uidebatur in deterius sententia. ex. x. milibus quos ad præsenté necessitatem postulauerat. Sex milia detraxit: affirmans: satis núc futura milia quattuor: magna undiq; murmuratio exorta. & consiliares designati ad rationem cogendi exercitus. ne quicq; dies multos in prætorium consumpserant: q; grauari multi uidebantur. Heri. xvii. Iulii a quinta hora diei ad multam noctem consultatum est de summa expeditionis. & demum ita consensu omniú decretum est: ut in sumptus belli quisqs prouentus annuos mille ducato¦ habeat: is equitem unum conducat. Peditem qui quingentos. Cæteri proportione fortunarum ad eam summá. Cæterum ubi de prouentibus haberi ea ratio nequeat de capite habeatur: ut cui mille sint aurei: quinquaginta habere i prouentibus censeatur: atq; ea computatione contribuat. Fieri posse hoc modo ingenté exercitum aiunt. & facilli me substineri etiam longissimú bellum Et sunt qui affirment si ad unguem res exigeretur: ducenta prope hominú milia cogi posse. Nos erimus minus octoginta contenti. Principes miro assensu conditionem receperunt. Fœlix uale. Boemi hæretici filium Poloni accierunt: quem fama est cum. xxxii. armatorum ingressum Boemiam. viii. kal. Sextiles Coronam acceptumm.

Campanus eidem. S.

O Solis: o cœli: o deorú domicilium Italia. Q uádo qñ Papieñ. mi hoc grauissimú est nobis: carere Italia: sed illud multo grauius in maximis negociis fieri nihil: ægre: lente: segniter procedunt omnia: hoc tamen nó despe randum. quia ꝓcedunt. Significaui proximis litteris quæ. xvii. Iulii acta in Conuentu fuerant. De ratione cogendæ pecuniæ. & exercitus cóparandi. Post id tempus dormitum egregie est. Conuentus Norimbergam propter rerum copiá transferetur. Hic cœlum paulo grauius est: ægrotant multi: nec omnia ad Cóuentum tá magnum tam longum suppeditant. Cæsar clausis oculis optimo est proposito: nihil tá sonorum: tam strepens q; illi excitentur: nihil tam magnum atq; arduum: quod is se factu rum nó prædicet. Si tam bene olim pugnabit q̃ núc stertit: uicimus. De Boemicis rebus nugæ fuerunt quæ scripseram. Iam & si minant Poloni se q̃ primú uenturos ingenti manu ad regnum capescendum. & sunt qui confingant adolescenté illum ueste dissimulata in Boemia ui sum: grauia sunt odia in nos: sed hæc litteris non plane cómittenda. & astu Legati qui omnia subodorat facile opprimunt. Causa palatini ad húc diem nequicq; diu multumq; acta interturbat omnia. & rumor est coegisse eum: quantú nunq̃ antea exercitum. Is multa petit Cæsar paucissima uidetur concessurus. Spes tñ est in necessitate Cæsaris aliqua: habet qui auribus Instillent. & plane referta est hæc natio malis pulmétariis Data sunt regalia nudius tertius Langrauio Hassiæ Fui operæ pretiú aspicere Cæsarem coronatum: pulcherrima est illi thyara: sed nihil ad nostram: aut multum fortasse. Cémæ sunt magnæ: diuersi coloris: perlucidæ & multæ. Sed quantum ego hac in re sapio. Germania uincit: nec dissimulatur omnino cótentio. O tempora: o impensæ: o lumina: o beatos qui succedunt: miseros qui gloriant: stultos qui conquirút: an te quoq; nó nuiferet có ditionis humanæ. Sed properat tabellarius. Vale.

Campanus eidem. S.

S Cripsi ad omnem nunniú: inquietos dies: insomnes noctes ducimus: parietes nostri te somniant: mensæ tecú uigilant: unus ubiq; es nobis. Redeútibus Balthasare & Luca doctissimis clientulis tuis: nihil est quod scribam de rebus Germanicis omnibus interfuerunt. Ego misere crucior: expecto ut tu aut eripias me hinc: aut eripiendú ab alio cures. Nó possum amplius esse Germanus: nolo diutius uiuens inter mortuos uersari: sed omnia cú dignitate. Aspiciant cæli rem nostrá: habemus hic Oratores Húgaros. Boemos. Polonos magnis uerbis maioribus uentis res agit: sed Cæsar immotus ad omnia. Rediisse Turci ferunt in agrú Carniolanú. & rediisse manu maiore q̃ antea. & tamen possumus etiam interdiu querelis mediis indormire. Vale.

Campanus eidem. S.

N On scripsi ad te antea: nec ad me tu: credebam nó esse Romæ. Quæ secuta sint indies: redibunt fortasse tempora tua: utinam exercitum ut olim: sed maiore cum premio ducas. Ego crucior. Mutinensem nostrú noctes som nio: dies alloquor: creuit ex aduentu eius desiderium: nescio an fortasse re dierit ad claustra: dutissimum esset: q; si esset: reuoca tu eum statim: tempo ra ita deposcunt. Ego inter Barbaros & solus uiuo: amicis omnibus sodalibusq; destitutus. Malim perire q̃ sic diutius agere. Vale etiam tempori te accómoda.

Campanus Cosmæ de Vrsinis.S.

Visti hactenus in me tu quidem longe officiosissimus:sed alieno tempore & in quo nec tu poteras aliud præstare q̃ animum:nec ego aliud sperare quã tempus.Nunc ut uno explicẽ uerbo:cura ut reuocer.Scio quantũ & auctoritate & consilio ualeas.Vide quantum mihi de te pollicear:nihil scribo ad Numen nostrũ:ex te accepimus quicquid mihi ex illius clæmentia prouenerit.Redde nunc in reuocando me tam propitiũ quã in delegẽdo hacten⁹ reddidisti.Cura ut reuocer.Satis iam grati animi significationem ut mihi uideor feci.Cõfe nescere iter Barbaros tam latinũ hominẽ:nec tibi pulchrũ est nec ẽ numẽ nostrũ patief: cura ut reuocer.I.adi.circuni:ãbi:uexa:isesta:disiice oĩa.Cura ut reuocer:cura ut reuocer Italiam post hac si linquere forte uidebis. Iratos in me dixeris esse deos. Vale.

Campanus Domitio suo.S.

Vid tu de me:quo in loco ut sim curas.Ego ex numine nr̃o totus quãtus sum pẽdeo.Nec est mihi numẽ in terris aliud q̃ Bessario.Nã cæteris quicquid exhibeſ obseruãtiæ ex fortuna est:huic uni ex magnitudine incredibili meritorum:que in eo sunt tanta:ut enarrari de cæteris sine adulatione aperta non possint:referri de illo sine detractione aliqua nequeant.Nihil enim tam amplum de magno.B.dici:q̃ nõ longe diuinis ipsius meritis nõ superef.Redde eum tu mihi nunc quoq̃ beneficium:qui hactenus propitium liberalemq̃ reddidisti. Ego multoꝝ quidem:sed nullius æque ac magni.B.beneficiũ expecto.Habet hoc quicquid ille hominibus præstatut non modo utilitatem accipienti:sed eximiam quoq̃ gloriam afferat.Q uãobrem & si iocundum mihi erit quoquo modo redire in Italiã:multo tamen erit iocundissimum magni.B.opera reductum uideri.Iamq̃ tuæ sint partes quid ex tanta beniuolentia expetã optime intelligis.Sunt numera publica Romæ.Sunt prouinciæ:sunt arces:sunt ãnua presidia.Si impetrare mihi maxima non poteris:poteris mediocria:quanq̃ propitio numine nostro:nec maxima quidem despero. Vale.

Campanus eidem.S.

Rucias me cum scribis:cum nõ scribis enecas:adeo & pereo desiderio tui & litteris incendor.Seriem omniũ rerum gestarum Romæ iam pridẽ acceperamus.& rumore aliquanto deteriore q̃ re:aduersis uiuimus satis mi Domiti:atq̃ ideo uiuere diu salui nõ poterimus.Existimo proximas litteras meas cũ iis quæ ad magnũ B.scriptæ sũt de reditu meo:iã ad te esse p. latas.Quæ spes mihi sit in tua amicicia uides.Fœlicem te si rediero:nam galli iam execti uocẽ nõ habent.& tu euigilare sine cantu nõ consuesti.Ego lyram afferro.& lyristam e Germania uocalissimum:annis natus sexaginta.Sed adhuc ita sonorum ut nec Tracalũ desires si hunc audias.Gallos omnino fastidies:nisi q̃ ad horam cantant. Vale.

Campanus Andreæ Lucentino.S.

I meum consiliũ ualuisset:neq̃ tu præsentiam nostram:neq̃ nos Italiam desideraremus.Fuisset enim iam pridem e Germania decessum:uerũ siue ratio est aliqua manendi:siue libenter sumus:imperio adhuc hæremus.& litteræ tuæ suadent reditũ:nõ iubent.Existimamus proximas litteras nostras quibus missionẽ petebamus nõdum ad te peruenisse:cum nouissime rescripsisti nunc perlatas esse.& datam per te operã nõ dubitamus.Q uæ gesta sunt Romæ & si uariis modis referunſ:eo tamen pertinent omnia:ut minime pœniteat nos abfuisse.Labimur mi Lucentine:nec clam labimur:undiq̃ res corruit.& ad eum Licentiam uentum est:ut iam peccare nõ pudeat. Vale.

Campanus Cardinali Rauenati.S.

Isi & litteris Ferrarieñ.statum rerum Germanicaꝝ tibi cognitum esse putarem.Scriberẽ ad te ordine:scripsissemq̃ hactenus omnia:sed inculcatio laboris esset:nõ officium obseruantiæ:aures occupatissimi Principis sæpe iisdem de rebus obtondere.Cõuentũ habemus omniũ.qui unq̃ memoria patrum nostroꝝ habiti sunt.& presentia Cæsaris & Principum multitudine maximũ:agitur grauissimis de rebus:nec ignoramus expectationem omniũ nihil minorẽ esse conuentu.Sed spes ea proponitur nobis quæ haberi ex mente Cæsaris possit. Vtinam is sit qui debeat esse:nõ qui cõsueuit:nihil lenti calamitates nostroꝝ patiuntur. Carniola una ex prouinciis auitis eius supiore mense direpta:depopulata:incensa est.Nũc maiore manu redire hostes feruntſ & ulteriorem facturi impressionem.& oppida quibus nuper uastato

nuper uaſtato agro abſtinuerũt oppugnaturi:magno in diſcrimine ut ſimus:nõ tam ho-
ſtium uires q̃ noſtrorũ tarditas:nec dicam ignauia facit & contatio Cæſaris.Nunc quo-
q; in tanto conuentu Principum nihil æque diſplicet q̃ lentitudo.Principes ea ſunt mẽte
ad expeditionem ſuſcipiendam:ut qui periculi intelligant magnitudinem:occurrere niſi
uniuerſi nõ poſſint.Pacem Germaniæ Cæſar omnibus pronunciauit:nulli dedit & quan
tum licet perſpicere:nec deponit inimicicias:nec exercet.Legatus ad omnia deſudat:
non menſa illi non nox libera eſt omni ſomite:omni materia Cæſarem conatur accen-
dere:ſed neſcio an nunquã accendi poſſit is qui nunq̃ incaleſcit.Decretum eſt proximis
diebus de ſtipendio militum:ut qui mille habent in prouentibus:equitem unum cõdu-
cant.Peditem qui quingentos.Qui prouentus nõ habent ex capite computatio ſic fiat:
ut quibus mille ſint ex capite.& iis quadraginta eſſe ex prouentu cenſeantur.Agreſtes
duos de uiginti denarios uiritim ſoluant.Summam fieri permagnam hoc modo.& in-
gentem poſſe confici exercitum putant.Sed facile eſt Cæſari decernere:exequi Federico
difficile:ut uno dicam uerbo:niſi pacem Germaniæ uniuerſæ confecerimus:omnino ni-
hil fecimus:huic uni intenditur.Capita ſũt diſcordiarum.palatinus & Cæſar:hic uerbis:
ille armis rem inturbant:cum alter maxima petat:alter nec minima quidem uideat cõ-
ceſſurus.Hos Germani omnes & propinquitatibus & ſtudio partiũ ſequunt.Multũ Cæ-
ſari auctoritatis & uirium ẽ Palatino plus animi:quanq̃ nec uires habet:q ſic habet ut nõ
habeat:etiam auctoritas exigua eſt:etiã quæ magna:ſi miniſtrum deſideret.Traducemus
cõuentum Norimbergam ſi perſtabit in propoſito Cæſar.Ibi autẽ abſoluemus quod erit
reliquum:aut arrumpemus. Vale.

Campanus Griſo ſuo.S.

Vm tibi proximis litteris cõgratulatus.nõ eſt cur iterũ faciam:quod eſſet
uel ſemel feciſſe ſuſpectum.Habet enim fortuna eam conditionem:ut ne
s laudari quem ſine adulationis ſuſpitione etiam tunc poſſit:cum laudari
maxime debeat Quod admonendũ te putaui altiſſimo in faſtigio poſitũ
hoc præcipuũ fuit:ne altius q̃ ſis ſpectes:quia nihil a caſus periculo tutius:
q̃ quod in plano eſt.Sũma uero quantũ ſpectaculi:tantũ & periculi habet.Sed de philo
ſophia hactenus.Io.Comẽſi cubiculario Senẽ.mei noſtri quid eripueris:neq; enim re-
fert precibus:an ui extorqueas:quod alter fuerat habiturus:ſi per te licuiſſet.Nunc eo lo-
co es ut tuto agere uel chyromoniã poſſis:hoc eſt a leua in dextrã:a dextra in leuam traie
ctare:reddereq; pro cyatho cantharum:pro coclea laternam:proinde cogita q̃ ſit præcla-
rum homini beneficii magnitudine uincere.Dabitur non una occaſio cõmutandi:locus
ille neq; dignitati tuæ conuenit:neq; fortunæ.Comenſem patria tua:tuerus ratio com-
mendat.& quicquid eſt ad manũ prope dicam:noſtrũ eſt mi Griſe ſi res feret.Comenſis
negotium foue:ut ille potiſſimũ habeat quod tu ſis relicturus:qui olim reliquit.ut tu ha-
beres:hoc nihil neq; Senẽ.meo neq; mihi gratius efficere poteris. Vale.

Campanus Cardinali Papiẽ.Legato Peruſiæ.

Ebeo Peruſinis omnibus multũ:nam & ciuitate me donauerunt.& repu-
gnante nemine publicis muneribus ꝓfecerunt.& redeuntẽ aliquãdo ſece
d dentemq; per æſtatem:aut in præcutianos meos:ex Tuſcia tranſeuntẽ om
ni profecuti ſunt munificentia:quæ præſtari & priuatim & publice poſſet:
atq; ita ut certare ſinguli:concurrere uniuerſi in me ornando uiderent:ſed
fuit peculiaris quædam beniuolentia cum Valerianis meis:quoꝝ primus cõpaternitate
mihi cõiunctus eſt:alter familiaritate nõ mediocri.Poſtremus tot tantiſq; officiis:ut ſatiſ
facere niſi te adiutore nullo modo poſſim.Venit aliqñ Romã ad me iacentẽ in lecto pe-
cuniæ uim magnã nõ obtulit mõ:ſed cõiecit:dimiſitq; i ſinu recuſantis.Eunti paulo poſt
ad balnea maiorem ſubmiſit:perpetua egritudine mea ita ſollicitus:ut ex Luciniano uſq;
medicũ magni nominis Romã ad me ꝑduxerit.& tñ ex plurimis pauciſſima numeraui:
Vides quo ſtudio cupiam cõmendari tibi eum:cui tanta ex me debeant:ueniet ad te.&
ueniet ea fiducia:qua ad me ſolet.Quæ poſtulabit intelliges:præſtabis Campano tuo:
q̃cq̃d Valerianus meis ꝓferum huic iuniori ꝓſtiteris. Vale.Romæ.xiiii.Iuñ.M.cccclxxii.

Campanus Cardinali Papiẽ.Legato Peruſiæ.S.

AEticia incredibili efferor:cum quicq̃ audio:audio autem quã ſæpiſſime
l quod te in opinione hominũ confirmet.Nulli Prouincialium Romã ue-
niunt:qui nõ ea de præclariſſimis tuis uirtutibus prædicent:quoꝝ nõ tui
nor ſit nunc admiratio apud cæteros:q̃ fuerit ſemper expectatio mea.Per-

magni refert primam lagationem q̃ præclare in ciuitatibus.& populosissimis & factiosissimus geras:domesticam moderationem.& familiaria officia tua intelligebamus iam pridem omnes.Industriæ & consilii publicis in rebus nōdum periculū feceramus.Prouinciam accepisti tanto gloriosissimam tibi:quanto fuit iis qui ante te gesserant difficillima Quo circa eo maior est apud homines tua gloria:quo fuit cæterorum tui ordinis in tanta expectatione multorū discessus remissior.Ego uero nomino neminē.Quippe quorum fuerit exitus nō diuersus:de te autem hoc eximie dixerim:inter factiosos & turbulentos ea fuisse constantia:grauitate:patientia:ut omniū de te idem si testimonium.& ab utrisq; pari iudicio lauderis.Cōmunis mihi hæc gloria tecum:nisi q̄ maiorem ego capio uoluptatem q̃ tu:quicquid enim de te audio.& efferor licentius.& adulationis suspitionibus careo sed Forti guerra instat.Tu uale.Romæ pridie noñ.Februa.M.cccc.lxxii.

Campanus eidem Papieñ.Legato Perusiæ.

nE Cæsariano quid ē illi amicorum studio cōcesserim:nec solum ualde uolo: sed oīno uolo:quæ uolo.Modo ad amici uel dignitatē uel utilitatē pertineant.Vetera sūt beneficia Valerianorum:sed ideo apud me recentiora:quia uetera:amicorum enim illi minime debem⁹:cui nouissime.Tu uero ne pscribas mihi oro:q̃ multos tibi Perusinorum aut quātū cōmendē.Parietes medi ussidius illius Vrbis uelim tibi mea gratia eē charissimos.Sūt Valeriani īter paucissimos mei:sed ita ut centum sint Perusiæ quos paulominus amem q̃ illos:decē quos cōparē:nō nulli quos anteponam.Reuolue fasciculos litterarum mearum quas proximis decem mensibus e Germania dedi.Videbis quāto studio quanti precibus Perinellos meos tibi cōmēdauerim.Censes ne parua esse beniuolentiæ pignora:quæ tam procul in tantis occupationibus rerum ualere mecum potuerunt.Tum Marianū Balionum ueterem uicinum & prope æqualem meum:cuius uxorem ut olim uirgunculā modestissimā:ita nūc probissimam fœminam:his prope manibus educaui.Mariani quoq; auūculum uirum Surianæ meæ putas ne posse fieri ut non omni tibi studio cōmendem.Philippo Perinello Præfectutam eam postulaui q̃ maiores sui nunquā habuerūt:ipsi magna fieri iniuria uideatur:si nō cōsequat᷑.Vir est grauis:integer:domi quietus:foris industrius:familiæ nō minus modestæ quā magnæ & cui si cætera desint:hoc satis esse apud te poterit q̄ meus est.Sed qd hos nomino?compara ad fastidium aures nisi prouincia decedas.Iam quem mortuum Perusini tibi nunciauerunt:quotidianis Perusinorum cōmendationibus intelliges uiuere. Cupio te uidere:ut omnia uideam. Vale.M.cccc.lxxii.Romæ.

Campanus Cardinali Papieñ.S.

qVod proximis quoq; litteris scripseram:ex Ratisbona uenimus Norimbergam.Inde mox ad Bambergam secuti Cæsarem.Cras eodē redibim⁹ haud amplius q̃ triduū immoraturi:ex eo loco dimisso Cæsare Herbipolim cōtendemus expectaturi quid de nobis per nouū Pont.statuatur.De expeditione & summa belli nihil habeo ulterius quod scribam:nisi Cæsarem omnia quæ ad rem faciant eximie pinxisse:sculpsisse nulla:pacem Germaniæ omnibus prōnūciauit:nemini dedit:inditia ubiq; cōstituit:nusquā peragit:deniq; in maximis pulcherrimisq; negotiis omnia cum faciat:facit mea sententia nihil:nec tamen eius uoluntatem accuso:desiderio operam:quā fortasse minus illius animus:quā tēporum difficultas eripit nobis.Conditionem Germaniæ nō est q̄ nūc per me intelligas:quā diu olim maximis ex rebus per te gestis intellexisti.Nos nihil aliud quā Italiā cupimus.Intelligo Vmbriæ te & præterea Perusiæ legatū designatum.Dignitas placet:tempus maxime displicet.Vereor ne illa tua singularis & diuina integritas aliqd ex ea legatione accipiat detrimenti:ut non obtinuisse prouinciam:sed uendidisse suffragium existimeris:quod & si scio cadere in te talem ac tantum uirum.& tam moribus in rebus probatū nō potuisse:tamen multū refert qd cæteri suspicient.Proinde te obtestor.Scribe ad me ordine omnia: ut possim libera fronte quod hactenus feci:nō modo patronū me habere maximum:sed etiā optimū gloriari.Tantum enim accrescere mihi existimo fœlicitatis:quantū tibi accessent gloriæ. Vale.

Campanus Domitio Secretario Bessarionis Cardinalis Niceni.

oCiosa beniuolentia:nihil odiosius:nec tu hactenus scripsisti ad me quicquā: nec ego ad te.& tñ scio me tibi:te mihi mutuo esse charissimū:officia uero si ex me nō aliqua intercessere:ex te multa parata fuere intercedere:nec minus est præstare beneficia cum possis:q̃ cum non possis cupere.Sed mitto pbiam

Vides q̃

Vides q̃ procul ab Italia:quas inter gentes:quibuſcunq; moribus:quo ſub cœlo Campanus tuus conflictetur:q̃ indigne Iannum hominẽ Barbari occupent. Fer auxilium obſecro tu quoq;:inſta apud numen noſtrum. Nam quo alio appellem nomine eum qui pter mortalitatẽ nihil habet quo nõ homines excedat:ſuperis æquetur. Inſta inquã ut reuocari me curet:nec præſcribo quo modo aut cõditione me reuocet:qui pro magnitudine & clæmentia ſua non poſſit ſine dignitate reuocare. Vale.

Campanus magno Beſſarioni Car. Patriarchæ Nicenæ.

D illam incredibilem ac diuinam magnitudinem laudũ tuaꝝ hæc quoq; accedit:q neminẽ eoꝝ quos uel ſemel fueris amplexus in abiecto eſſe pa-
a teris:gloriamq; eximiam cenſes cõmunicare fortunam. & tantũ præſtare hominibus auxilii:quantũ es aſſecutus:conferreq; aliis ingenita beneficientia:quicqd uirtute tua diuina atq; eminentiſſima peperiſti:dignus pfecto in quem tot fuerint diuinitus cumulata ornamenta:q ornare cæteros nunq̃ deſieris. & cũ ſis ipſe muneribus iis quæ parere ſibi quiſq̃ uirtute atq; induſtria poſſit:mortaliũ omniũ maximus:in eo tuam repoſitam magnitudinem arbitraris:ut maxime proſis cæteris:quæ ſpes ſi cõmunis eſt omnibus:quid ipſe mihi de te perſuadeam facile intelligis:quem mihi uel fortuna mea uel incredibilis humanitas tua potius conciliauit. Quid autem nunc expetam unum eſt præcipuum & ſolum? Cupio tua opera in Italiam reuocari:ſed eo mõ ut accitus ad locum aliquem dignitatis:nõ tanq̃ reductus ab exilio uidear. Id mihi pſtare ſolus & pro magnitudine tua potes. & pro natura debes. Quáobrem oro te per numen illud genii tui:quod ideo te protulit ut eſſes in quẽ unũ ornamenta omnia:quæ uniuerſi capere mortales poſſent:cõcumularent. Tua ut opera q̃ primũ in Italiam reuocare:accepturus quæcunq; mihi obtigerint in reliquam uitam fortuna & beneficia tua. Vale.

Campanus dño Gaſpari Terameñ. Auditori Rotæ. S.

Am gratæ fuerunt mihi litteræ tuæ Ratiſponæ:q̃ uinũ Tridenti. & ne cenſeas parum eſſe in pretio Tridentinũ:inuentus eſt hic qui iure Pontificatum
t ſi habeat maximũ:libenter illud cum tua præpoſitura pmutaturum:ũ qua omnis generis uina producant. Nos etſi ſumus in ampliſſimo Conuentu Principũ:tardiuſcule agimus omnia:uerba magnifica & ꝑpotentia:an aliquid facti habitura ſint neſcio. Spei multũ proponitur:certi nihil: Ibimus ad quatriduum Norimbergam cõmodiorem locum tantæ multitudini Principũ habituri:quæ fient perſcribam poſtea ordine omnia Interea Lelium noſtrũ ſaluum cupio:nõ guſtauimus hoc anno Muſchatellam Terramanam. Securus a furibus es:niſi quid Marianus ſtruat inſidiarum. Vale.

Campanus Beſſarioni Cardinali S.

Cce ſperabamus uitam & mors uenit:nihil cuiq̃ ut uideo certũ ſub cœlo eſt niſi ꝙ moriemur. Agunt fata pedem:nõ ſiſtunt:nec unq̃ quietos nos ſi-
c nunt donec ſuſtulerunt. Anxium me apprime habet Pontificis mors iam ſubita:tã iſperata. Erat ſtatus eccleſiaſtici propugnator ſtatarius & firmus & a quo eripi aliquid citra dignitatem poterat:impetrari nõ poterat. Eiꝰ mors tum mihi omnibus de cauſis grauis:tum ex hoc grauior ꝙ omnis mutatio rerum perturbatio quedam eſt. Magnus mihi quoq; proponitur labor Principum animis cõtinendis:exiſtimant extinctam cum Pont. curam fidei:aut oĩno interpellatam. Ego modis omnibus eam exiſtimationẽ refello. Sed eo potiſſimũ ꝙ Collegii nõ Pont. eſſe dico de rebus tantis decernere. Agimus nunc de pace Germaniæ cõficienda. & ut corpus habeamus ualidum:membra curare cõtendimus. Palatinus & Monacenſes adhuc me exercẽt:ſpe tamen ſum indies meliore:pſertim adiutore Cæſare:cuius quantũ oderam negligentiam:tantũ nũc diligentiã laudo. Mirum eſt quo tenore cõſultationibus pſtet. & agitur plane ſua cauſa:nec ipſe agi inficiatꝛ. Principes Pontificẽ cupiunt huius tante expeditiõis ſtudioſum:te omnes uenerantꝛ:in eoq; ſpem poſtremã reponunt. Sperant ipſi:ſpero ego:aut auxilium a te:aut ſi id fata negabunt noſtra auxilii operam. Valete.

Campanus Domitio Secretario Beſſarioni. S.

Enſes auſum me quicq̃ ſcribere Diuo noſtro:non ſum auſus:tanta illius maieſtas:tanta mea obſeruantia ut etiam in Germania agentẽ me terreat:
c & plane nihil habeo quod ſcribam:omnia illi per Legatum ſignificantꝛ:ingerere me tantis rebus. tam archanis nec pluchrũ ne tutum eſt:O utinam o utinã:o utinã:ſed tui Domiti operæ pretium erit uidere:quã curæ ſupis

simus christiani salua res est. Si Bessarionem ut est omnibus in rebus: quas capere humanum ingenium possit longe maximus. Ita & titulo quoq; maximũ faciemus. Alioquin dubio uento inter fluctus nauigamus. Tu uero te erige. Vtinã adessem: quid inquies? clamarem: insurgerem: uociferarem: ne se perderent: ne religionẽ unico quod superest præsidio fraudarent. Illum Græci: illum Latini: illum Pãnonii: illum uoce una tota Germania postulat. Qua lætitia affectum me censes cũ nudius tertius clarus uir Narcisus orator regis Ferdinandi apud Cæsarem inter orandum quater Bessarionẽ nominaret: tanta cum laude: quanta aut nullus mortalium: aut solus Bessatio meretur. Tu de gallis ne cogita. Vale. & si quid curare absenti honoris aut cõmodi potes ne neglige.

Campanus Ia. Minutulo episcopo Nucerino. S.

I Ta ne absentes mortui. an nusquã alibi terraꝝ homini uita q̃ Romæ? tum quæ imanitas extorqueri uicturo hæreditatẽ nõ captari a morituro. Agã tecum uindiciaꝝ: aut damni illati potius: nam e fenestra ianuam fieri non damnũ illatum modo: sed furtum est. Sero in accusatiõem Fauentinã descendis: in qua tamen nihil tibi perscriptum a me censeas: paratus sum rẽ integram restituere: nisi q̧ prædium accepi aliquanto quã nũc est cultius neglectius reddam. Sed tamen audio rem rusticam exerceri diligenter: quanq̃ ut cætera sic & agri sentiunt an nos. & in Fauentino quidem pax est. Bellum ad Salinariam transiit. Verum pugna omnis in gallinaria latrocinium est: sed fortasse nõdum itum in syluam est. Campaniani caue: quicquid extra syluam patet agri Campani arant: suũ esse contendunt: graue te iudicium manet: triplo mulctaberis: quinimo quadruplo. peculator qui nec sacris quidem abstinuisti: sed forum est. Dat fortuna manus quibus est nocitura secũdas. Ridet ut alliciat: porrigit ut capiat. Sed quantum pspicere fuit in libris elephanticis: negociatores publici breui decocturi uidebant. Venimus ad Histrũ: quid tum: careo delitiis Romanis Campanis. Hetruscis: duriusculũ est hoi pstertim delicatulo. Sed ubiq; sol est cũ sol elucet. Romæ si non sunt fiat Germania Roma

Quodq; mihi fuerat Tybris & Hyster erit
Nõ eadem cœli facies nõ gratia terræ
At placet æstiuam tangere posse niuem.
Gratius est culus longũ intermisim' usum
Nauseat ad dulces copia multa dapes

Sed scribendum est multis. & tabellarius uel momentum exportabat Vale. Ratisponæ. viii. Augusti. M. cccc. lxxi.

Campanus Nicolao episcopo Mutineñ. S.

d Vrum quidem semper: sed hoc tempore longe durissimũ est mihi abesse Roma: tu ades. Ego multos habeo quos cupiã uidere. Sed te ardeo: æstuo depereo: an nõ satis est septẽniũ iam totum ita fuisse diuulsos: ut nec semel contingere dextram potuerimus. Sed est cœlem: sũt superi. Nos uiuamus lætimõ tam q̧ sit cur læte mur: sed quo uiuere diutius. & peruenire ad læta possimus. Herrici nostri postulata proposui Legato: aut nullam faciet reseruationem: aut hanc primã faciet. Tu si potes ad Casinates ne redi. Nam quid illic nisi nebulo. Hære: simula: dole. & tamen citra dolorem aliquanto ad meridiem iace. Dum alium quempiam Papa detinet: ualidissimus esto: infirmissimum fingito. Vale.

Campanus Nicolao Luceñ. episcopo Mutineñ. S.

s Cripsi tibi proximis diebus: nescio an redditæ litteræ fideliter fuerunt. Cõuentus noster prope est ut ad finem respiciat: quid te nobis futurum sit: nõ dum habemus exploratum. C. nostro excusabis silentium: resarcietur epistola Lephantina. Vale.

Campanus Lucentino. S.

I Vcentine insta: quid facies? neq; tibi neq; nobis iã expedit ut diutius hic herceamus: pendemus ad omnem nuntiũ de suffecto Pontifice. Quicũq; is sit crede mihi in rem cõmunem erit. Italiam reperi. Fecimus in Germania quod facturi in Germaniã uenimus: gratia mira comparata Legato est auctoritas quoq;. & quod difficillimum est omnibus sine cuiusquã inuidia colitur: fieri id perdifficile & magni igenii fuit: seruari in longũ inter factiosissimos posse nõ arbitror: præsertim sine opinione quadam ignauiæ. Ita quod hactenus grauitati atq; integritati datum est: tarditati atq; ignauiæ dabitur. Sed quid plura cũ uiro sagacissimo Vale & tu omnia consilia: dicta: facta nostra: fœliciter nos reuoca.

Campanus

Campanus Fabio Lucentino. S.

Ittere tuæ hoc mecum effecerunt:ut qui antea modestiam amabam tuam nunc & ingenium admirer:q teneans studio mei habeo gratias. Cæterú
l ut multis rebus me uincas:nunq̃ beniuolentia nec tu:nec alius quisq̃ supe rabit:psuade tibi me tuum sic esse & fore:ac si te genuissem:excole modo ingenium ut facis:exhibe te nõ modo compoté amiciciæ clarorũ hominum. Sed etiam dignum. Ornamenta uitæ omnis iaciunt a pueritia:ab adolescentia cõfirmantur:reliquus cursus ætatis perinde est:ut ab illis incepit:nec unq̃ non recte crescit quod apte & cõmode ab initio fuerit. & resistere adolescéciæ stimulis nõ minus hét gloriæ q̃ laboris:pinde gaudeo uehementer ita nunc & his annis te instituisse:ut fructus beniuolentiæ crescere cum ætate & augeri doctrina atq; ingenium cũ annis uideat. Vale.

Campanus Cardinali Papień. S.

Vmus iam numide:qui ausones fueramus. Venimus Norimbergam urbem Germaniæ totius opulentissimá & pulcherrimá:secessimus etiá Bam
s bergam:nunc Herbipolim contendemus. Ego sæpe & te & tuum lectulũ somnio:sed mutato statu rerum:quæ spes nobis proponatur incertũ est: nisi q meliora non desperamus. Redit nũc. A. noster uir doctrinæ & integritatis eximiæ:utinam & nos subsequamur. Tu cæteram pro reditu simulachro matris uirginis appende:plenus sum fastidii:nauseæ:fetoris. Senties ophyrim si tabellas olfeceris. Vale.

Campanus Hierosolymo Tetamano. S.

Ihil mihi iocundius:nihil tristius tuis litteris. Nam qua me effecisti læticia dum tuam ac tuorũ nuncias ualitudinē:qua rursus tristicia cú nescio quas
n nebulas aut tenebras potius domi meæ exortas addidisti. Sed excutiam mi Hieronyme:excutiá quicquid fuerit tenebrarũ. Tu ad paucos dies me expecta. & ignosce breuitati cum multa instent. Vale.

Campanus Gentili suo. S.

Iomedem uestrum non potui tam benigne amplecti q̃ debebam & cupiebam. Papień. noster egregie me perdidit in tot uoragines:in præcipitia
d me coniecit:ut emergere & confirmari non possim:q̃ sim occupatissimus ex Diomede tu intelliges:quem deus incolumē galliæ tradat. Italiæ reddat. Vale.

Campanus Cherubino suo. S.

Nime mi millies saluus sis:nihil ocii:dabis ueniam Diomedes quibus in
a turbinibus sim refert:nusquá quisquá implicatior:inuolutior:occupatior. Vale.

Campanus Gentili suo. S.

Lter ego. & nescio quid plus ultra q̃ ego salue. & si manus tam longas ha
a benius:dicerē me amplectere. Sed o ubi ego:ubi tu:quot montibus:quot fluminibus:quanto cœli spatio distinguimur? quanto terræ:uicinior multo Scythis dicor esse q̃ tibi. Vicinior Pontho q̃ Tyberi. Vicinior Meotidi q̃ Thrasimeon: quas censes querelas ad Danubii ripam:quæ suspiria nasci dum amum cogitamus?

O trebiana tua:o aurum:uincentia poma
O mugellanæ sangya iuncta uiæ
Quando erit illa dies:qñ tua rura uidebo.
Quando quæ dederit rustica dextra bibam

Dú memini sitio:uideor mihi plena uide
Pocula uindelica frigidiora niue (re
Quid de' ille facit niqua fronte uidere
Te solet? est ne memor q̃ solet ille mei?

Papień. dico:ná si deus ullus in terris est:ille mihi est. Sed nescio an dũ repetieris Tuscos tuos. Si est gratulor tibi. Inuideo si cum Papień. nostro. Credo illú aut cogitate tá Sená aut agitare. Si per Pontificem licuit:uellem tibi nõ modo:sed omnia scribere. Verum in discessu Anthonii nostri tot fuit scribendũ:ut cogar breuior tecũ quá uellem. Si Florentiam rediisti Laurentio & Iuliano nostris me cõmenda. Miraberis nisi addam aliquid de Syrenula. & eum & patrem tibi cõmendo. Cæsarem non uidemus:expectamus Imperatorem. Cæsar an uiuat nescio. Bene uale mi Gentiles. & cura ut saluum inueniam.

Campanus Cardinali Papień. S.

Iuo:sed inter Barbaros:procul a te:procul a musis:quid scribam aliud:an nõ
u est satis multũ mali est inter Barbaros esse. & ita esse ut mutus & surdus sim: nec intelligam quenquá:neq; itelligat. Cupio:ardeo:exanhelo:excandesco: incendor:æstuo. & te & Italiam reuisere. Vale.

Campanus Leonello suo.S.

Eonelle mi salue. Campanus uester adhuc spirat. Nam uiuere inter Barbaros: aliquãto minus est q̃ uita. & cœlũ haurio: sensum humanitatis amisi. O uos fœlices: quibus est pia mœnia Romæ Aspicere. & media uiuere in Italia Consolamini me obsecro litteris: facite fœlicitatis uestræ participem quẽ præsentiæ nõ potestis. Vale.

Campanus Balderio suo.S.

Væ gyrant aliquando sudent necesse est: quod in nobis erit: in mæta perstabimus. Auxilia imploramus a Germania nõ Italiæ pollicemur: alterius in arbitrio est præstare quod petimus: in nostro petere: quod præstare cupiamus. Vale.

Campanus Motoni suo.S.

Vm ad te rediero: nisi quater quinquies: septies iusseris me lauari: mare eriges. Nihil tam fœtidum q̃ Germania: aspectu sũt omnia iucunda: tactu refuga: olfatu grauiora Moro mi amplectere me: porrige dextram: iuro tibi per nomẽ illud sanctissimum beniuolentiæ nostræ in ipsis faucibus Italiæ Italiam reliquisse. Comparo me ad Barbaros mores peregregie. Sed corã intelliges omnia. Ago gratias q̃ Blancæ cõmaternitati affueris meo nomine. Vale.

Campanus Sinolpho suo.S.

Inolphe quantũ uideo uicisti: eram subiratus: sed ubi intellexi laborasse te leui febricula: Ira in misericordiam uersa. Quare do tibi ueniam: sed cõditione ut cum per ualitudinem licebit tres simul aut plures litteras ad me conscribas. Vale.

Campanus Staccolo suo.S.

Taccolo meo sal. Litteris illis Comitis per tabellariũ Seneñ. respondi. Cupio scite an prolem & quam qualemq̃ sustuleris. & oporteat te post hac tanq̃ patrem familias paulo reuerentius q̃ consueueram: an prisco more salutare? tũ quæ sacro sanctio intercesserit meo nomine. Iocari enim partius uolo cum Compatre q̃ cum. P. & ita lex iubet. Vale.

Campanus Fabio Mathatoste.S.

Abi. cum scribant ad me cæteri. de te nõ possum nõ mirari: cur Idem non facias: qui cæteros apud me & studio & beniuolentia nõ æquas mõ: sed largissime uincis. Quare ne prætereat qn semp habeas paratas ad me litteras: quas possis primo: cuiq̃ occurrenti tabellario cõmittere: multũ me recreabis. & tu & alii qui hoc nostrũ prope dicam exilium litteris linietis: abs te uero peculiariter id postulo quem cupio excolere ingenium. Et quod hactenus domi intra parietes didicisti: in apertum aut certe inter eos quibus sis charissimus efferre Pomponium nostrum ne deserere: nihil potuit habere ætas tua fœlicius quã Pomponium præceptorem: in quo tantum inest latinæ puritatis atq̃ elegantiæ: ut non possit qui illũ sequatur nisi q̃ eloquentissimus fieri. Doctrina illius uera: cognitio rerum reconditarum maxima: diligentia in te summa: ingenium tuũ ad omnia facile: mirum te mihi breui eruditissimum pollicentur. Vale.

Campanus Domitio suo.S.

Cripsi ad te iam ter: facies recte si non exules in memoriam habeas: durum est exilium nostrũ. Interdictũ est nobis ficubus: una pane frumentario: uino prouinciali: faba: ozimo: lauro: pomis aureis: rebus mille: quibus tunc carere nos intelligimus cum postulamus: nec inueniuntur. & nec intelliguntur quidem & miraculi loco habentur si fuerint importatæ. Vale.

Campanus Siluestro suo.S.

Niuste quæreris: scripseram ad te iã bis: uerum longa est uia: multe ambages itineris: prophetas quos scribis: ueros fuisse non admiror modo: sed stupeo: ab astris est uita nostra: quod si est quid laboramus: quid solliciti sumus de uita: de fortunis: de morte ipsa? Sed hæc deo & cœlis relinquenda: nos inter homines cũ uersemur humana sapiamus Cõuentus hic breui finietur: nec spero sine fructu cõmuni & priuata laude Cardinalis mei: cuius prudentiam ego nouii: cæteri admirantur. Sed quem obsecro Papam facietis? Vtinam sors in tuũ: uit est solus: quẽ ego uirum censeam: fronte libera: uerbis apertis: animo præsenti: amicicia multorum fretus: nulli ambiguus: nusquã duplex. & ut uno dicam uerbo: qualis Campano placeat: Imperio conueniat: dissimulatio omnis aut simulatio: fomes est fraudis. Inuigila mi Siluester: magna res uertitur: unius horæ spatio uitæ omnis fortuna disponitur. Sed non multa tecum. & sum alioquin occupatissimus. Vale.

Campanus

Campanus Sixto.iiii Ponti.maximo.S.

C Vm nonnullas Germaniæ bibliothecas nuper euoluerem:libellum inueni litteris qđdem scriptum peruetustis:uerum situ atq; puluere ita cōsumptum:ut iam legi uix nisi magna cum diligentia posset. Quem cum Cādidi ad Victorinum:& Victorini ad Candidum esse perspicerem. Alterius oppugnantis diuinam generationem:alterius defendētis:uisus est:quem ipse statim exscribere:cum dignitate ac magnitudine rei:tum etiam doctrina atq; auctoritate eorum qui contenderēt. Inter exscribendum uero tantum mihi acumen:tata subtilitas argumentorum:tanta uis in utroq; est uisa:ut admiarer utrūq; possem iudicium:nisi ex maiorum sententia ferre non possem. Et Victorini quidem ea est auctoritas:ut Hieronymus suum fuisse præceptorem glorietur. & Romæ primum fateatur eloquentiæ locum tenuisse. Candidus uero & si in obscuro antea fuit:ut uix nominetur:tamen & improbando acerrimus est uisus. & in exornando grauissimus:quāquā hoc in libello nihil prope sibi uendicat eloquentia:omnia ad altissimam philosophiam. & ad diuinæ scientiæ reconditissima archana referuntur. Mitto eum nunc ad sanctitatem tuam:quæ & altissima rerum diuinarum scientia quanta in nemine temporum nostrorum fuit cognoscere: & suprema quæ inter mortales est auctoritate iudicare poterit:non de te ipsa quæ iam pridē cognita & recepta est omnibus. Sed dūtaxat de doctrina atq; ingenio contendentium. Iam sanctitatis tuæ erit uel supprimere uictorem erroris si quid scriptum sit a Candido:qđ minus per Victorinum confutetur. uel si plene dissolata atq; enatuata sunt omnia:uentatis defensorem publicare:ne aut occultetur aliquid quod prodesse. aut edatur quod nocere mendacio possit. Fœlicissime uale.

Campanus Narciso Meliteñ.S.

R Edimus tandem in Italiam nostram:itinere diuerso ꝙ profecti fueramus multoq; asperiore. Sed cupientibus patriam facilia omnia & plana uidebantur. Ego ad paucos dies repetam episcopum meum. ubi mensem demoratus Neapolim ad te cōtendam:exhibiturus regi nostro quod annis iam multis debui:præstare ob temporum difficultatem non potui. Sed hæc tecum latius locutus sum Ratisponæ. Spero idem cum Rege facturum interprete te cuius mihi ea uisa est probitas. ut cedere. nec doctrinæ tuæ tantæ uideatur. De Rege ipso nihil dicam amplius ꝙ studium in maiestatem eius meum simul cum ipsius gloria creuisse. Negligentiam annorum superiorum tecum excusaui. Multa cupimus in uita:quæ aut præstare temporibus prohibemur aut consilio differimus. aut casibus intercipiunť. Quæ omnia mihi quo minus officio erga Regem meo satisfacerem obsuere. Initio cum adire illum destinassem. & morte Pii & morbo meo grauissimo sum demoratus. Viuo Paulo uestigia mea quoq; sic obseruabantur. ut ne Romæ quidem carere suspitione uiderētur. Eodem mortuo aliquandiu Germania detinuit. Iam expedita & plana atq; aperta & tuta sunt omnia. Tu igitur ad exitum alterius mensis Neapoli me expecta:fuit & illa quoq; perturbatio non mediocris:q; Regium natum uidere minime licuit quatriduo prius ꝙ ipsi rediissemus Roma profectum:quam molestiam illud nescio leuauerit:nã & auxerit posteaq; ita cōmendatur:extollitur:admiratione habetur ab omnibus:ut illius cōmendatio ad patrem omneq; regnum nostrum redundarit:quare ut tanta gloria maxime tangor. Ita non aspexisse illum:non interfuisse eius legationi grauissime fero. Sed quæ fieri non possunt:nec optari debent. Vale.

Campanus Cardinali Papieñ.S.

C Vm ad Ratisponam peruenero:quod biduum spero: perscribam. immo mittam potius quā perscripsi profectionem meam omnem iter saxa:montes:feras:nam hominem nusquā:fortissimus duro. Nolui hunc tabellarium sine hac una quid dicam nescio:nam instat:& ego ordiri nisi grādia & nisi spacio non possum:Italia & dulces Latii(diuū omnia)campi:quando erit illa dies:quādo erit illa dies. Ista bestia tabellarius. Et Lanxut ultimo Aprilis. Mittas pro domino Iuliano Canonico sancti Eustachii:quæras ab eo quid opus sit: & cōmēdatum habeas. Volui etiam absens imperiosus esse. Vale fœliciter Gentili nostro scribam ociosior:saluta tu eum

Victorinus Candidus

IOANNIS ANTONII CAMPANI EPISCOPI INTERAMNIEN APRVTINI EPISTOLARVM LIBER SEPTIMVS.

Campanus Cardinali Papien. S.

Vimus miseri mi Papien. Non sumus amplius nobis curæ: nō deo. Volumus conficere Turcarum bellum: & tam diu Tudertinas clades in oculis sustinemus: Vndecimum iam mēsem uexatus ager: incensæ uillæ: direpta atq; exusta oppida: interfecti oppidani: factæ in agro factæ intra urbem cædes nihil nos mouēt: aut dormitis istic omnes: aut omnem exuistis humanitatis sensum: aut deum: & homines & flammam flocci facitis. Vbi maiestas illa pristina istius amplissimi Collegii: quod non modo exortas in Italia contentiones opprimere. sed in ultimo terrarum orbe īter potētissimos reges: atq; imperia mota bella submouere: pacem ubiq; ueluti manu quadam conciliatrici serere consueuit. Ita ne ab omni pristino more me dicam uirtute decidimus: Illi quicquid in Asia atq; in Aphrica fieret: in Italia moderabanť. Nos quæ in Vmbria atq; in ipsis prope suburbiis geruntur negligimus. Si peccauerint ciues cur nō statim plectebantur: si non peccauerunt cur uexantur tā diu. Et si pauci fuere in culpa cur omnes dantur in prædam: Qui modus: quæ ratio huius belli: aut quæ latebræ potius consiliorum uestrorum. Si reducendi erant exules: & dignitas istius sedis ita deposcebat nullius iniuriam aut calamitatē perferre cur non statim reduxistis: Si ex te non uidebať futurum reducere: quid tam diu illorum spem aluistis: quid aut non reddidistis. tūc illis ius. aut non compressistis iniuriam: Quid expectatis: quem exitum tantis cladibus dari statuistis: Quæ mens & sententia uestra: uultis reduci exules: reducantur: arma atq; arcē habebitis in potestate: uultis excludi pellantur agro: liberam metu ciuitatem relinquāt. Capita factionum Romæ cum habeatis: quid restat amplius: cur una aut non concilientur: aut non opprimantur: ardent hic bella subditorum uestrorum & auctores belli apud uos non modo sine pœna aliqua: sed etiam cum spe premii retinetis: & plus a uobis sperant qui fecerunt atrocius: atq; eo impietatis apud uos iam uentum est: ut animos ad misericordiam eorum qui hæc patiuntur: aures ad clamores eorum qui hæc scribant occlusisse uideamini. Quæ tanta est audita negligentia: ut neq; iacturā fisci: neq; calamitatatē prouinciæ: neq; factiōum grauissimarum per finitimas ciuitates: motus periculosissimos neq; quid de uobis homines passim & sentiant & obloquantur: attendatis obliti officii dignitatis uestræ: & loci in quo positi estis: mala eorū qui uestræ cōmissi sunt curæ: p caliginē inspicitis: per somniū cogitatis. aut si qua subit harū rerū cogitatio plus uobiscum ualent priuatæ simultates q̄ cōsilia publica: nemini ratio habetur: quid imperio cōueniat uestro. & ad maiestatē istius sedis pertineat. Oēs priuatis studiis ad odiū gratiā ue distrahitis: ciuitatē & fortunas prouincialiū nō animi iudiciū. sed ad suā quisq; libidinem refertis: ut ēt de me ipso reddenda sit rō: qui ea gessi nō quæ placerēt omnibus. sed quæ ad placādā primū ciuitatē: deinde prouinciā sedandā. Postremo ad retinēdā dignitatē uestrā factura uidebanť: quid enim aliud attulerūt mina aduētus mei: nisi omnia pacata atq; trāquilla: nō inducias statim indixit: & reuocandis ciuilibus primo quoq; tēpore mentionē intuli: nō eorū numerū redigere ad paucissimos uolui: mox ad nullū redacturus si conditionem accepissent quā nō uolūtas dabat mea: sed tēporum necessitas proponebat: non decretū Pōtificis de restituendis oppidis exhibui: nō prius q̄ arma inferrē: cū decreto nō paruissent septies admonui parendū esse pōtifici: nihil mea sentētia gessi indignū officio meo: in eo q̄ exules erant cōplectēdos humanitate: cōfouendos monitis: erigendos spe: oī uia leniēdos: nec calamitatē calamitati adiiciēdā æstimaui: q; intelligebā eorū salutē æque ac Ciuiū aliorum ad me pertinere. Sed cū iussis maiorū nō paruissent nec uiderentur pariturí: cū me meaq; patiēntia abuterenť. Cum prædæ in oculis agerentur: mœnia Vrbis quottidie inuaderētur: cōtemnerētur mea iussa: monita litteræ nuncii: irriderētur. Collegi animū: cogitaui personā me Principis gerere: & huic prouinciæ ea demū conditiōe eē præfectū: ut parere omnes meo imperio cogerē. Itaq; inuitus cōuersus ad arma: finitimarū ciuitatū auxilia: nō ausu temerario: aut licentia mea. sed pōtificis noīe & decreto cōuocaui: Perusini: Meuaniates: Spoletini: Ispelani. & Vmbrii alii: Narnien. Amerini: Vrbeuetani. Quibus cū nulla mihi fuerat consuetudo: an mihi priuata auctoritate paruissēt: præsertim plærīq; partiū diuersarū. Nam Bracchiani equites nullo a me accepto stipēdio ita properassent:

propetassent? Si mea hæc fuit gratia mirum est hominem externum tantum his in locis potuisse quantũ me ne qui hic nati sunt. Quod potuerũt. Si pontificis auctoritas cur ipse tandẽ accusor? nõ accusaris inquis equidẽ nõdum in iudiciũ uocor. Sed mihi improbari a factiosis quæ gessi accusatio est: quod si liceat percũctari calumniatores meos: uelim cum fide nõ seruata: cum ruptis induciis: omnibus diebus: oibus horis oppugnater. Cũ cõtemnerentur litteræ meæ nũcii ludibrio haberẽtur: quid facere me uoluissent? Custodem Vrbi datum. Præfectum prouiciæ & quod eorũ pace ac uenia dictum uelim: his in locis põtificis personam sustinẽtem. Percũctari hoc ẽt uelim: quid ipsi? quo animo tulissent tam insignem temeritatẽ: an quod ipsi quãq̃ imersi factionibus fuissent facturi: me q̃ semper factiones sum detestatus: facere idẽ prohiberent. Itaq; Matthæum magno & delecto peditatu mœnia urbis oppugnãtem: diripiẽtem agrum: uillas incendẽtem. Oppida igni ferroq; uastantẽ. Captiuos omni genere suppliciorum excruciantẽ: me litteras nũciosq; meos: auctoritatẽ Pont. decreta uestra mirifice cõtemnẽtem atq; eludentem: opera cõsilioq; meo: auxilio finitimorũ quos dixi Mõticula exui: Soprano depuli: Rosario fugere coegi. Quadrellis eieci: cõpescui hominis audaciam: incursione. prædationesq; cohibui. hæc cur fecerimus. qui nõ uidet. modo factiones illis oculos nõ eripuerint. Intelligebam & perspiciebã deberi exulibus patriã. eiectis domum. exclusis reditũ. Verum neq; per ignẽ neq; per ferrũ. neq; per ullum genus iniuriæ deberi. & alios recõciliandos eẽ ciuitati ad quietem: nõ ciuitatem illis perdendam ad cædem. Intelligebam nisi depositis armis recõciliationi locum esse omnino nullũ: & nisi prius foris arma deponerentur: deponi arma intra urbẽ nõ posse. Intelligebã exules nisi spe aliqua iniecta nõ facile abduci posse ut arma deponerẽt. Hanc spem quantũ in me fuit: quibus non pollicitatiõibus porrexi atq; auxi? An & hoc quoq; nõ adiecimus si parerent põtifici curam illi & collegio fore necessariam. ut aut eos reduceret. aut aliquem in quo agere possent locum assignaret: hæc opera: hæc consilia mea. Quæ si ex mente pontificis fuere: nullus est calumniæ locus si illo inuito gesta sunt: cur tot illius breuibus: tot collegarum tuorum litteris decepti sumus? uerum de me satis. Caput omne discordiarũ ex uobis est. Vos optimo põtifice per factiones abutimini. Vos seditiones & sustinetis & alitis. Vos in eos qui ciues suos uectigales uestros depulerunt nõ animaduertistis. Vos eos qui bellũ patriæ per ignem & per ferrũ: & omne genus cædis intulerũt non cohercetis. Complectemini diuersis studiis utrãq; factionẽ. Me qui mederi huic morbo: pro dignitate mea: pro maiestate uestra: p quiete urbis: pro beneficio prouinciæ cuperem: neq; armis neq; consiliis adiuuatis. Muliercularũ more de lana & fuso: gallina & ouo dissidentium inter uos contenditis. Metimini quisq; quod libeat: nemo quod liceat cogitatis: nec est mea hæc querela. Clamãt prouinciales uociferant: stupent finitimi: & officiũ uestrũ curãq; requirunt. Iam audent in uitã: moresq; uestros prorũpere. Nihil fit a nobis quod in hac tanta negligentia nõ exprobret. Vna est oĩum uox & tanq̃ exprobatio Crescat fiscus: pereant prouinciales: ẽt hoc bello ne ignoretis: ita excusata sũt partiũ studia. ut nullum ne minimũ quidem oppidulũ non sit erectum in ueterem factionẽ. Cunctatione uestra leuis plaga breui in profũdissimum ulcus dilatabitur. Video cladem quã nobis uaticinia minant. Mihi satis est ad cõscientiã iudicii mei testatum esse q̃ fuimus: aut si qua spes est his in rebus ita censeo pellenda esse ex agro Tudertino exulum capita: recipienda oppida: amouenda exulũ deprimenda. Ciuium arma: magistratus reformandos: adhibendum præsidium ut improbi comprimant. His pactis omni studio reuocandis exulibus incũbendum: eãq; reuocationẽ: quo sit res futura diuturnior: non ui: aut metu. sed gratia & consilio querendam. Vale.

Campanus eidem. S.

Vra mihi decreta prouincia. Quid. n. Tudertinis rebus hoc tempore fluctuosius? recreauit me nõ nihil singularis bonitas tua: quæ prædam huius

d miseræ ciuitatis detinen ad balneum ragium iusserit: erit reliquum tantæ clæmentiæ idem & in posterum & tota prouincia facere debebit tibi hæc ciuitas perpetuo se totam pro tanta pietate ne dicam beneficio: res ex ciuili bello ad turpissimum latrocinium transiit: exules aspernati breue põtificis: nec oppida restituunt: nec armis abstinent: & ne quid desit imanitatis: agrestes ciuium casas & oppidula passim incendunt: captiones agunt. & nec templis quidem parcunt. Indixerã quindecim dierum inducias: se scripserunt Canalenses seruaturos: nec seruauerũt. Ego ita iussus a Pont. nostro arma armis conabor extrudere. Interea te oro ut non solum in eo perseueret: ut prædatores impediat: sed ẽt ut prædam quo restitui dñis possit integrã seruet. Tum ut auxilia Matthæo priuatim per clientelas uestræ prouinciæ missa reuocent: nec

Campanus Cardinali Seneñ.S.

VSANCTVM quod oppidum milia passuum tria distat ab urbe:iam bi-
duum obsidemus. Machinæ hodie admouebuntur:eqtes habemus haud
d amplius quinquaginta:sagittarios paulominus q̃ trecentos:omnibus co-
piis Pitilianensem præfecimus. Constituendis primis Castris erumpenti
bus qui aderant præsidio militibus præmentibus nostris: atrox prœlium
cõmissum est:uulnerati ex nostris aliquot:ex quattuor cæsi:complures a sagittariis (quod
necesse fuit ex multitudine) confosi. Obsidio ad frontem magis:magisq; procedit. Op-
pidum cõmunitum est ualitudo præsidio:peditum septuaginta. Ego tragulam ædificari
q̃ firmissimam iussi:loco angustissimo & conferto militibus:magnum ut arbitror detri-
mentum:ac porro stragem allaturam. Excitat me honor imprimis:ac dignitas istius se-
dis:cuius gloriam augere sic cupio:ut si uita exponenda sit:paratus sim omnibus pericu-
lis exponere:deinde crudelitas hostium: quæ tanta est:ut superare ingenia tormentorum
uel uideantur. Crura execant:frontis ossa denudant:euellunt ungues: dentes alligatos:
balistæ ictu miseris discutiunt. Vidi ipsi iam tres: audio complures etiam primæ ætatis
pueros ita misere edentatos:ut senes facti esse uideantur:tanto cum cruciatu: ut Turcos
domi habeamus:& aliquanto imaniores q̃ Turcos. Hæc si mentes prælatorum non tan-
gant:quid amplius religionem profitemur? aut a quo satellite humanitate nõ uincimur.
Tragulam meo cõmento:meo impendio curaui faciendam:quod ad me attinet nihil ne
q; operæ:neq; consilii prætermittam:quod ad uestram dignitatem tuendam & seruandã
eius maiestatem pertineat. Vale.

Campanus Episcopo Pisauteñ. Thersaurario.S.

Go nulla ex parte sum tibi compatãdus: Agrestis & ultimæ plebis homo
e principi Nobilitatis illustri:moribus probatissimo:experientia rerum gra
uissimarum admirabili. Apud me autem tantæ auctoritatis quantæ alius
qui uiuat fortasse aliquis:maioris nemo. Andream Laurentium ãnis iam
quindecim amo:nõ eum apud illam gloriosissimam memoriam Prospe-
ri nostri Columnensis. Et aliquando mihi illius in mensa ministrauit. Sciebam non pos
se non esse tuos qui illius fuissent Itaq; Andreæ cum adhuc Matthæum sequeretur:& de-
xtram porrexi:& omnia facturum quæ ad salutem eius pertinerent:sum pollicitus: dein-
de inclinantibus rebus Matthei:misi ad eum qui & ipsum & arcem tuerentur:nec plures:
nec alios q̃ ipse postulauit:hæc si feci non admonitus:quid monitus sim facturus cogita?
accedente præsertim hæreditate. Intelliges me non alium esse q̃ semper fuerim. Vtinam
Matthæus consilia secutus fuisset Campani tui. Iam aut non esset in exilio:aut cum pau-
cissimis esset. Verum aut secutus libidinem eorum qui eum comitabantur:aut quod poti
us arbitror coactus sequi:omnia egit præpostere:q; si aliquando breuibus summi Ponti
ficis:quãquã omnibus modis sum habitus ludibrio:intelliget neminem futurum sibi fu-
isse sãctiorem si paruisset:semper enim illud cogitabo. Non illum mihi & dignitati meæ
detrahere. sed rei suæ & suorum consulere noluisse. Vale.

Campanus Cardinali Papiensi.S.

Edit thesaurarius:& redit ipse quoq;re tam infecta q̃ alii. O deum: o ho-
r mines:o tempora:& adhuc Campanus accusatur:O gladium:o laqueum
bis clusus est quæstor Perusinus:qui bis uenit semper Campanus: semel
Thesaurarius:& tot breuia spreta. Quid dicam aliud q̃ mori cupio:uix spe
ro de præfecto meliora:q; si ipse quoq; ludificabitur. Pont. expectamus:ni
si fortasse Collegium prius. & tamen interea belli auctor uobiscum est. Quid dicam ali-
ud q̃ o fecem temporum:o amurcam:o merdam. Vale.

Campanus Cardinali Seneñ.S.

Vantum licet conicere præsidatu abdicabor:si mea culpa queri non pos-
q sum. Si aliena temeritate non moueor. Præfectus quatriduo postquã in-
gressus est urbem opera mea omni & reuerentia & beneficentia exceptus:
a ciuib⁹:diuertit ad arcem:in qua siue dolo suo:siue neglıgentia aliena:si-
ne iussu Pontificis suum præsidium imposuit:habetq; arcem in potestate:
nudius tertius interprete Christoforo Foroliuieñ. instantissime contendit:a ciuibus ut se
urbis Gubernatorem postularent. Oratoremq; ea de causa ad Pontificem mitterent. Ci-
ues lachrymabundi me adeunt. Consilium atq; auxilium postulant:auxilium negaui me
posse offerre. Consilium quod uisum est dedi. Ostenderent se paratissimos:omnia in rẽ
eius facere. Nam si ex mente Pontificis sit & Collegii præficere eum huic urbi:non posse

nec tutum esse recusare. Sin recens eius consilium. aut aliena impulsio hæc sit: eorum postulationem moderatam & consultam nihil momenti habituram: & utcunq; futurũ eẽt tergiuersationem in tanta licentia periculosissimam fore. Mittunt atq; Oratorem: hæc quæ scribimus postulaturum: quo casura sit res non intelligo: nisi me fi amouear obstrictũ ære alieno: destitutum spe omni: nisi tua ad extrema uenturum: qui & si omnia possum p ferre: debeo tamen tibi curæ esse ne peream. Sunt alii præsidatus. nam Amennum quoq; quãquã adhuc nulla est mentio hæc eadem labes inuoluet: mihi îdignis fiet iniuria: cõmunis tecum. Insta apud Principem ne me in desperationẽ adducat ultimam. Ego ex te pendeo: fortunam habiturus quam mihi tu dabis. Vale.

Campanus Epo Pisaurieñ. Thesaurario. S.

h Abes iam mitram: habes auriculas. sed non quales Quisquiculus noster: qui omnia in leuitate & insolenna uersat. Nam inter nominis & asini auriculas multum ītereſt: gratulor dignitati. Cupio ualitudinem tuam. Esse te Romæ hoc temporis moleste fero. Si potes & est tibi liberum secede hunc mensem totum uel Tybur uel Viterbium: dicerem ad nos. sed non opus est cõmissatio: non auriculato. Quod in re mea fauens diligensq; noui ægisti nihil & contra rationem beniuolentiæ nostræ nihil. Reliquum est ut huic nouo Thesaurario Perusino cõmendes expeditiones meas: duobus iam mensibus nihil accepi & ꝑpe mendico: quod tibi turpe est. Campanum enim mendicare mercedem laborum suorum: te ĩ loco constituto an non tibi turpe est? De Pandolfo nostro diu sum misere excruciatus. Cupio scire an cõualuerit: significa oro: ualde me recreabis. Falconis nostri caulatam ad oleum reseruo. M. & totam familiam saluam cupio. Vale.

Campanus Saluiato suo. S.

p Lusquã dimidium Campani tui salue Nulla quies: nullum ocium: nulla tranquillitas mi Saluiate. Ego natus ad pacem inter arma diuersor: hoc pertinacia eorum facit: qui summum ius summa iniuria quærunt. Nam proprios lares poscere iustissimum: ferro atq; incẽdio poscere iniustissimum. Vide tu quæ mea difficultas in rebus tantis: qui neq; hoc summũ ius reddere. neq; iniuriam summam repellere potuerim. Iuua tu obsecro cõsilia mea: quod una ratione fieri potest. si quis efficiar ut possim utrũq; uerbis ago quicquid ago. ago autem nihil: ago multum. Nam si uincere non possum externam factionem: hoc curo ne eadem intra urbem opprimatur: & labor est hic tantus: ut prope bellicũ superet nisi q; ille armis: hic consilio constat. Cogita quid sit irani. odia. contumelias. cædes quoq; sic comprime ne ut adniterentur alteri non in ferre manum atq; animalteri non sustinere. Vale.

Campanus Natinbeñ. suo. S.

q Vod ægisti in rem pauperis Assellarii gratũ est mihi: officiosum tibi. Exules Tuderdinorum qui oppida inuaserunt: prædas ægerunt: iussis S. D. N non paruerunt: an rebelles sint quæris. Num Natinbeñ. credo cognitum esse tibi Campanum tuum ab omni omnino factione abhorrentem. Mattheum nisi rebellis esset non insectaretur. Tribus breuibus iussus est restituere oppida. Vltimo quod nudius tertius Thesaurarius Perusinus attulit. Iussus nõ hoc solum: idest oppida restitueret: sed copias ultra quadragesimum miliarium ab agro Tudertino amouere. & ipse Romam proficisci. Quod & Gabrieli quoq; iniunctum est: & iam Romæ est. Mattheus cum nec oppida restitueritnec amouerit copias: nec ipse Romam concesserit: & in breui ita contineatur: ur nisi pateat subito rebellis ipse: confiscata sua bona habeantur. & bona eorum qui Matthæum sequuntur aut potius qui oppida illi prodiderunt: sint nuperrime per Thesaurium ipsum Cameræ adiudicati. Et ego litteris ex Roma decretum in Consistorio sciam prosequendum esse eum armis. D. N. qui non pareat. & iam imparato sit exercitus contra Matthæum. Intelligere potes q̃ in aperto res sit: de præda sustinenda non hortor modo benignitatem tuam sed pro iniuncto mihi officio demando. Nam heri quoq; xii. mensis magnam prædam ex monte Casturlo abduxit. & puto per agrum uestrum transituram in Senensem. Nam in ditione ecclesiæ nõ potest retineri. Quod in argumentum est eius quod quæris. Qua re te hortor mi Natinbene statim mittas: qui ad ultimos fines Vrbeuetanorum prædam adoriantur: eamq; detineant. Constituaturq; per te premii aliquid ablatoribus: quod isti pauperes oppidani persoluent. Ego tuus sum: atq; adeo tuus ut nullius aut paucissimorum magis. Vale.

Campanus

Campanus Cardinali Seneñ. S.

g Rauissima quæ hic ex aduentu Thesaurarii acciderunt intelliges ordine ex domino Iuliano. Hic populus uidens se deludi inanibus breuibus & spe uentosa contineri amplius non potest: cædes fiet generalis & direptio nisi accurratur q̃ primum. Cum iam uere cernere se dicant Matthæum cõ sensu. D. N omnia fecisse quæ fecit: cum quattuor spretis breuibus: nec copias amouerit: nec oppida restituerit: nec captiuos liberauerit: & tamen eadem gratia & fauore sustineatur. Ego quod pridie scripsi Ameriam secedam: nisi subito mittatur auxilium: aut aliter prouideatur. Prouideri autem non aliter poterit q̃ si oppida restituantur. Inducias ciues iam non recipiunt ea de causa ꝙ suspecta ciuitate omne cõmertium perniciosum est: & tam custodire assiduis uigiliis urbem oporteret inter inducias q̃ per bellũ oporteret. Thesaurarius parum fœliciter inchoata re infra arcem se continet: nisi apud me diuertisset magno in discrimine sui fuisset: nec ipse a periculo tutus. Ego illum meo in cubiculo exceperam. Cætera ex Iuliano cognosces. Supplico &. S. D. N. Supplico & D. T. & domino Camerario me excusatum habeant: sin nisi fiat subita prouisio hinc discedam: quod potui facere uerbis id feci: ne quod post aduentum meum scandalum excitarent. Iam uerbis fides est nulla: & ciues desperatione ultima adducti non nisi atrocissima cogitant: ut tuti esse ab insidiis domesticis esse possint. Vale.

Campanus eidem. S.

r Vmor hic exortus est hodie Castellanum & me: illum arce: me gubernatione amoueri: magno in tumultu tota ciuitas statim fuit: exules ita iactitarunt Nicolaus Vitellus quem taceri a te cupio Præfecto arcis ita eẽ scripsit. Scribe oro rem ad uerum: nihil te moueat Campani tui causa: tã hoc pati possem q̃ soleo cætera. Casus ciuitatis me mouerent: quæ ad hunc nũcium statim nulla fieret: in fugam & cædem uerteretur maxime propter arcem. Ego censuram nullius timeo: iuditio contentus & tuo: & eorum qui nihil extra iudicium quærũt Oro scribas tua manu: quia frater ser Valentis dixerat te Celanum concessisse. Epistolã querelarum in Papieñ. direxi: mendarium illius eam interuertit: postulabis eam si uoles ut libertatem meam etiam inter angustias & pericula uideas: Vale.

Campanus Cardinali Seneñ. S.

a N nondum sentis quotquot sumus omnes esse mortales. Ita ne tibi uideri debet improuisum: & quod cum semel ueniat semper necesse est eueniendum intermoritur familia nostra: aut non dolendum est nobis: ꝙ erãt omnino morituri: aut si quis est dolor ex morte gaudẽdum est: ꝙ mortui ipsi non una sumus: qui una mori poteramus. Desine obsecro discedere a cogitatione infinita rerum futurarum: insiste præsentibus: quas qui attendit subitam habet ex hoc paratam pœnitentiam: ꝙ statim deceptum se uidet: moriemur mi here: nec refert aut quo modo. aut quando moriendum est nobis: qui omnino moriemur. Sed non uacat in tantis laboribus philosophari tecum: patere æquo animo in aliis quod passurus in te es: nec repugnes fatorum necessitati in aliena uita: qui ne in tua quidem potes repugnare. Vale.

Campanus Sypontino suo. S.

a Gapitus Tudertinus salutem mihi dixit tuo nomine: hoc ideo mihi gratissimum fuit ꝙ nescio quæ titillatio propinquitatis statim me percurrit. Nã antea ubi ageres. ubi magnum Bessarionem dimisisses: quanto itinere rectus abeuntem fuisses: neq; eius. neq; aliorum litteris intellexeram. Nũc & congratulari de reditu & cõmunicare consilia potero. Si modo consiliis locus sit ubi nihil iure: omnia iniuria quæruntur. aut ubi potius summum ius summa cũ iniuria quæritur. Nam Matthæo deberi patriam quis neget. Per ferrum atq; ignem peti quis patiatur. Ego tam ius reddere hoc summum nequeo q̃ propulsare iniuriam hãc sũmam non possum. Conatus sum tamen utrũq;. Rem ab initio quanta potui moderatione & consilio aggressus. deinde cum hæc non ualerent. armis persecutus. Matthæi uel temeritatem uel necessitatem diutissime pertuli. Cum primo colloquio nihil innouaturũ promisisse. eodem die ad portas usq; uerbis uidẽte me: & sonitum armorum: sentiẽte de latus est: impetu q̃ nunquã antea maiore. Qua die & captiuos tres ex aduentu meo securos periculi & pecora quædam abægit militibus his quibus comitatus mihi ad Rosariũ occurrerat: hora diei xv. cum. xxiii. incursionem postea fecerit: postridie cum ex consensu eius ac fratris. xv. dierum inducias fecissem. & ipsi ambo se syngrapho subscripsissent: continuis diebus pecora agrestes clam palam ue corripuerũt: oppida alia oppugnauerũt

alia noctu inuasa diripuerūt atq; incenderūt:hæc mihi prima exhibita reuerētia. Cum interea nihil quod ad reducendos exules pertineret ꝑtermisissem. Cuius rei testem habere potes locupletissimū:dnm Iacobum Auditorem & uicariū tuū:& Xantem Cærasiū Viterbień.dignitaris tuæ studiosissimū.Q uoꝝ alterū bis alterū quinquies ad Matthæum misi:oēm conditionē proponens:quā & ratio temporū poscerer:& mihi fas esset offerre Quæ cum agerent & Matthæus iusticiā reddi sibi uerbis exposceret: te nihil iniustissimū ꝑtermitteret.Breuia summi Pont.alter Matthæo:alter mihi supuenere.Quibus Matthæus reddere oppida que occupasset omnia.Ego recipere iubebamur.& cum nūciis ac litteris instarem præfigi mihi diē:quo die esset oppida redditurus.Ante primam aurorā Rosarium oppidum egressurus muros duobus in locis perfodit:domibus duabus ignē coniecit:uix concursu accolaꝝ compressum:familias oppidanorū prope omnes:alios uictos alios sponte secutos asportauit.Mox siue ad ortus ui oppidum Quadrellos:siue ab oppidanis intra mœnia uocatus:nam id mihi clare non constat.

IOANNIS ANTONII: CAMPANI EPISCOPI: INTERAMNIEN. APRVTINI EPISTOLARVM LIBER OCTAVVS

Campanus Iordano Spoletino.S.

N Myropoio unguentum quæras si ungi uelis:libros in bibliotheca:si legere uitam Lysādri Lacedæmonii:ubi iuenire in Vmbria possim non habeo.Audiui iam pridem ꝙ sis uerū uoluminū diligens inuestigator.Et si Lysandri uita paucis ante annis e græco traducta est:a me quoq; paulo ante cæteris adiuncta ut unū esset uolumē in quo priscoꝝ uitæ continerent:id opus Romæ relictū est.Oro si apud te sit:aut eos quoꝝ tu reb' uti possis:cura ut ad me statim mittat.Satis mihi erit ad horā habere: nō minore & celeritate & diligētia remittet:ꝙ qua tu miseris Sc.isperam de aliis duabus.sed ex Fulginei cū sint repertæ satis erit Lysandrum mittere.Ego cum tuus cupiam fieri ut cauti solent:prius accipere uolo beneficium ꝙ præstare.Ob hoc tibi futurus obligatior ꝙ prior debebo.Vale.& me ut tuo utere.

Campanus Remboto suo.S.

On ꝙ te aut litteras tuas cōtempserim:nihil hactenus respondi:contēno eni neminē.Rembotū ēt magnifacio.sed fuit ratio tempoꝝ.Velim scias esse te mihi ꝙ charissimum:esse etiam curæ.Senties aliqñ me nō minus factis prosequi quos amo ꝙ uerbis:benefaceres si aliquādo ad nos decursitares.Tui sumus.Bene uale:Tudertinos omnes saluos esse iube.

Campanus Vicario Aprutino.S.

E sacerdotibus Montanis uelim recte consulas.Agrestes montaniq; sunt. Victu uiuunt inculto atq; aspero.Prouentus habent modicos. Ser Iulianus si est adeo seditiosus ut & tu scibis:& ego aliorum litteris intelligo. Aut abige procul a ciuitate:aut ita cogeat exire in cœtus & factiones nō possit:multa pertuli.Sæpe monui hominem:perstat igitur in turbulento genio suo.Istic es:uides qua uia comprimenda audacia sit. Vale.

Campanus Cardinali Seneń.S.

Ere salue:mitto tibi sacerdotes Phrygios uiginti matri Deoꝝ dedicatos: omnes ab intestato morituros:Caseos montanos & quos Sybilla demulsit decem.Cossalia uissana conduplicata sex.Conditorum fulginatiū scōbros octo:partem quidem aliquā eorū:inter quæ ipse nato:sed exiguam. Nato eni ad supremū labrū. Vnus quæ tota sunt Vmbria optima quæq; delibo.Nulla ē gula paulo delicatior:quæ nō mihi decimet. Bibo ex oīum quæ sunt in prouincia optimo:comedo ex optimo.Importatorum oīum cursus rectus ad me est. Iunipero focus ardet lucema:balsamo.Rident tecta nisi ꝙ in cubiculo tholus ingratus est: inuisusq; dormienti.Sed hoc me consolatur ꝙ tā insignē sculpturā stultricia fecit. Vale.

Campanus Hieronymo Eugubino.S.

On est ꝙ multis te obsecrem in meos:noui te:noui patrē:noui ēt auū tuū domū:supellectileq; tuā totā ꝓpe dicam resupinaui.Proīde quantū de te sperē in hos meos cogita.Q uoꝝ alter a me prima pœne ab infantia edu

catus

catus institutusq; non aliter mihi est charus q̃ si genuissem. Alter fratri germani filius is est in quo non exiguam posteritatis spem reposuerim. Quod doctrinæ: quod operæ il lis impenderis. Campano tuo censeberis impendisse. Vale.

Campanus Vicario suo. S.

q Væ de Ser Mariotto nuper ad te scripsi: ea scripsi conditione. Si nihil aliud q̃ quod & ipse fatebatur: & tu scripseras deliquisset: cuiq; enim fas est tueri dignitatem suam. Eodem tenore & in eos qui Ser mariottum iniuste tuo cepissent animaduerti iubebam. Fatentur Prætor iussum a te homi nem cœpisse id si est nullus relinquitur locus querelæ. Cobellio cum uo lenti satisfiet: Antonium remitto: habeo istic compatrem charissimum Nardum Francisci. Is si quid a te petet liberaliter ut præstes uolo Bene uale. Rem Ser Io. nostri studiosissime commendo.

Campanus Griso suo. S.

e Miliano tuo: quem tu Apellem. Ego Polignatum uoco: quod præstarem præter oculos: & frontem non habui. Audiui enim lætissimus tua gratia. Cætera sors & tempus & illius merita: maxime omnium Grisi gratia dabit. Grisus habet quicquid Campano larga dederunt Numina: Campani pectora Grisus habet. Sed o mi Grise nihil post hac mihi impetrauerìs p̃fecturarum? Arcem in aliquam me truderis potius ne punctum quidem temporis integrum ẽst. Momenta etiam prouinciales uocant. Musæ negotiosum ociosæ reliquerunt. Proh nescio qua inani gloria mihi ipsi miser intereo. Sed hæc querela non huius est tem poris quo nec queri est liberum. Vale fœliciter.

Campanus Archiepiscopo Spelaten̄. S.

f Alconenses de quibus proxime scripseram ad te: audio nunc ex arrupto concurrere ad fines terminandos: Meuanianibus nec accitis: nec moniris contra Meuaniates se ad arma parare. Oro te hanc scintillam prius uelis extinguere: q̃ mihi incendium excandescat. Mitte aliquem ex tuis & iube ut ab omni innouatione desistant: ne quod illi insanierint: nostra extimatio plectat: hoc de gratia singulari a te deposco. Poterimus postea ductu atq; impio tuo contentionẽ definire: studiosissime cõmendo hanc rem tibi & me ipsum. Bene uale.

Campanus Iacobo Minutulo Ep̄o Nucerino. S.

s I quod aliud per numen me orasses: facile fuisses exauditus. Candidianũ illud quãquã centies præcatus sum: ne semel potui flectere quidem itaq; deum tuum: quem tantopere cõmendas: memor nummis tam inclæmentis: iratus infensusq; reieci. Alia mihi numinia intendas necesse est. Si exorarum cupis: Gallicana illa miracula tam celebria: cum Delpho & Phytio absoluerunt O cœca hominum uota. Germinos illos tyndaridas coluisse: nunc tergemi nos colere. Sed quia fluxa & manca sunt omnia: tanq; fluxis & mancis utendum ẽ. Sed dum poma cadunt: nascuntur & altera poma. Succrescit mentæ mẽtula: nixq; niui. Thadeo spem feci: fructum quem alteri eram sollicitus: nondum dedi: dabitur alteris comitis tua causa Quid enim tuum quod idem non meum? Cura ualitudinem Reuerendissimo cõmuni domino ut facis me cõmenda. Numinia istæc superbe contemnito: mitia & clæmentia colito. Mi Minutole uale.

Campanus Cardinali Papien̄. S.

u Nicum numen meũ salue: Rediisse te Romã uehementer gaudeo: consultũ & neruis & ocio: ẽt & amicis est. Pro rebus uero in Hetruria gloriosissime a te gestis: partim cõgratulor: p̃tim inuideo. Foianoꝝ eni & Lucignanensiũ cõtẽtiones tot iam annis: tantis debachãtæ cædibus: tua uni' opa oppressæ atq; sublatæ habẽt summã gloriã & dignã ingenio illo diuino Papien̄. mei: p cætera uero est: unde digitis oĩbus & caput & oculos defricẽ: sum nunc in puincia: minus quidẽ turbulẽta: sed multo laboriosiore q̃ antea Quippe factiões hic uanæ: & si nõ ardent suffumãt tñ: & nisi manu assidua cõpresse teneant: ad oẽm negligẽtiã facile possint excandescere. Verũ mi Papien̄. tempoꝝ est hæc culpa nõ p̃fectoꝝ. Fontem qui turbat: riuos hic inficit oẽs. Infirmo ramus nec fert sua pondera trunco. Sed accedit huc fœlicitatis: sum inter tuos: atq; porro ipsa inter auspicia mea quæ sine te nulla mihi unq̃ cẽ cõsueuerunt. Mirifica sunt hic in te prouincialium studia & quod rarissime euenit his qui suscipiunt prouinciam sunt æque oĩum. Itaq; refunditur in me quoq; gratiæ tuæ aliquid: acceptus omnibus successisse tibi: nõ alieno iudicio: sed tuo uideor: q̃ si tuas uirtutes alias omnes ex me desiderant: integritatem tamen experiantur. Vale.

Campanus eidem.S.

n On dubito futurum quod Scribis:ut labes una prouinciam totam cōuoluat Malo id quidem meo:quid enim paratius fuisses: tamen aliquāto diuinior. Si addidisses & tuo. Iam nunc menstruum supplementum mihi a te constituo. Aures pientinos seu mauis plifeos :quinq; mense singulo Romæ agenti. Nam extra urbem nihil debetur mortuis: uiuo hæc dabuntur præter coenas & prandia:& quibus Epigrāmata donabuntur. Quorum libertati nec ego uolo: nec tu potes legem ullam præscribere. Iam intelligis. Calamitas hæc cuius agrum sit decussura. Nam ubi amotus prouincia fuero?ne attentabor quidem?aut si attentabor: mouebor:non eiiciar.& locum mutabo. Non deponam dignitatem:Mihi uero idem est animus qui fuit semper:facile mihi erit:fortunam in qua creui. & perferre. Iniuria omnis uestra est. Q ui tantum numen tot patroni sustinere clientem unum nequeatis in causa iustissima.

Ergo tuū numen facili placabile cæra
Ad uota incipiet surdius esse mea?
An quocūq; pedes labenť: ut omnia desint
Qui me sustineat non Papiensis erit:

Q ua re ne putes in desperationem me uenturum non modo sine culpa mea aliqua. sed omni etiam culpæ suspitione eiectum prouincia:abdicatum magistratu:de Bardueli supercilio scribam alias Scio q̄ manifesta superbia:q̄ ocaulte sublabinium:& lucerna tunc ꝑpe est ut extiguantur:cum ardet insolentius. sed hæc ut dixi alias. Nunc Perinum meū audies: nihil nouum a te peto:esto qui soles. Vale fœliciter.

Campanus Cardinali.S.Sixti.S.

c Vm proxime audierim dignationi tuæ Perusinorum prouinciam esse decretam:non dubitaui & Vmbrorum quoq;finitimorumq; aliorum legationem q̄ latam uelles accessuram: Quæ res si euenietsi magnitudine illa diuini animi tui non releuarer:euersus sum: æstimationem hominum de me: spem futuri honoris: præsidia uiuendi: nisi clæmentia tua occurratur statī amittam. Tuderto in biēnium præfectus: discedere ante tempus: ne dum quinq; exactis mensibus coactus sum. Fulginensi præfectura in annum concessa mihi nō sine spe aliqua prorogandæ:nondum sex mensibus gesta. Si nunc amouear: actum de omni æstimatione mea est :ut uidear anno uno bis repudiatus. Itaq; omnis fama opinioq; mea in manu uestra est. Fortuna omnis a clæmentia.D.V.pendet. Q uem statum illa mihi nūc dabit: eum in reliqua uita retinebo:ex ea pendebo quantus futurus sum totus:non facerem: tanti reuocationem hanc meam :nisi fuissem quinq; ante mensibus sine omni mea culpa Tuderto reuocatus. Q uod.D.V.de me statuerit: id exequar. Scio magnum & præstantem ac liberalissimum eius animum:beneficio ad se confugientem releuare:non iniuria afficere uelle. Q uam ob rem oro atq; obtestor per dextram illam tuam quam mihi aliquādo porrexisti:recepistiq; me in tuum rationem aliquam habere uellis eius:qui toto animo se dignationi tuæ in omnem uitam dedicauit. Vale.

Campanus.F.Saluiato.S.

s Aluiate mi si saluum me cupis:cura ne ante tempus ne prouīcia amouear: ne magnitudo tui principis occupet me potius q̄ amplectatur. Scio maximum & præstantissimum illius animum: non ad cōmodum suū aliquod quæsisse prouinciam. sed potius ad solam gloriam suscepisse. Quæ autem gloria maior q̄ Campanum tuum fortuna tenuem: fama non obscurum cōseruare. Bis si hoc anno insons fuerim duabus præfecturis Tudertina & Fulginiensi eiectus. Censes me uicturum esse amplius? & non potius me in ultimam desperationem uitæ honorisq; uenturum? Quid proderit mihi prouinciæ huius administratio? & iustissime & continentissime:addo etiam & laboriosissime gesta. Si nec iudicatus: nec damnatus:nec ulla in re accusatus:imo passim a prouincialibus omnibus laudatus: postulatusq; abiiciar:an non homines iudicabunt tacitum esse aliquid in me:quod indignum prouincia faciat:trahitur in peius quicquid non exprimitur.& qui nulla ex certa causa accusatus tamen damnatur:omnibus accusari iudicatur. Ego cum honorem:dignitatem:æstimationem meam omnem in manu cōis heri uideam esse repositam: oro te apud illū sic agas: ut qui in cæteros confouendos largissimus:beneficentissimusq; est: in me quoq; conseruando:q̄ meritis aliis uinceret ab omnibus:studio erga.D.V.nemini cedo a sua beneficētia ne discedat. Et crede mihi mi Saluiate quia tecum nunc loquor. Illustris est & iniuria & beneficium:si Campano tuo conferatur. Cum ne unus sit in Italia uicus :prouinciæ externæ paucissimæ:ubi nomen meum non fuerit auditum : aut scripta legantur. Vale.

Campanus

Campanus Cardinali sancti Sixi. S.

I dignationi tuæ indies magis: magisq́ congratulor: nō mei studio id facto quo futurus sis rebus meis aliquādo propensior. Quid enim hac captatione beniuolentiæ turpius? uerum tacito quodam iuditio: amplissimarū laudū meritorūq́ tuorū. & extimatione quadam icredibili hominū de te quottidie maiore. Quod enim antea fortunæ dabaẽ tuæ: nūc uirtuti datur Casu te adeptum quod habes dignitates: non meritis consecutū existimabant. Vbi uero magnitudo illa diuini animi & cœlestis ingenii tui auxit & gloriosissima mens tua sese qualis quantaq́ esset ostēdit: Nemo est qui non censeat: & longe antea promeruisse quæ habes & nunq̄ tot tātaq́ habiturū quæ tuorū magnitudie meritorū non superent: & tantum optimus quisq́ uidet sibi paratum præsidii: quantum potes tu præstare: ut cum plurima possis: omnes intelligunt multo plus benefacere bonis omnibus uelle q̄ potes. Nam quis in tanto fastigio præsentior & paratior omnibus: in tanta humanitate & mansuetudine liberalior? Nihil agis aut dicis unq̄ ubi clarissimam & generis & animi tui nobilitatem non repræsentes: animi nobilis excellentia premii aliquando potest abscondi: nunq̄ potest. Scimus per quos labores: quib⁹ in angustiis creueris: nec tu pro magnitudine diuini animi tuis dissimulas. Interdū etiam glorians. Habuisti a natura ut nobilissimus nascereris a fortuna uero ut primū humilius cresceres q̄ esses natus. Proueherere deinde altius q̄ creuisses. Virtute aūt effecisti ut neq́ te illic abiectum aut remissum: neq́ hic insolentē inflatumq́ præberes. Qui potuit omni fortunæ facere se parem: hic dignus est fortunā omnē superare: eam uero si quis cū superauit: sic unẽ tāq̄ nōdum adæquasset: diuinū nescio quid habeat necesse est. In maxima potētia & summis opibus iniutia opprimere nemine: leuare omnes beneficio: quid potest esse diuinius? uicisti ætatem quæ cum natura sit insolens & licētia quadam efferatur: atq́ omnia æstimet licere quæ appetat: eam tu ita temperasti: ut nihil tibi existimes conuenientius: q̄ in omnes beneficia dignitatesq́ cōferre. Vicisti fortunā quæ cum difficili⁹ aduersa possit fieri q̄ prospera: nihil tū adhuc ægisti unq̄: in quo tuæ potētiæ queq̄ pœniteuerit: tum summā gloriā sic æstimas: ut omnis principis uita sit exposita calumniæ: quæ liberalitate & beneficentia uacet: nec aliter opes amplas queri teneriq́ oportere: nisi ita quæras ut ad nullius iniuriam & cōtēptum: sed bonorum omnium utilitatem & præsidium quæsitæ & retentæ esse uideanẽ. itaq́ uocem illam tuam gloriosissimam ita probo: ut existimem nihil dici potuisse præclarius: nihil dignius principe: non alia de causa cupere te posse benefacere hominibus q̄ ut benefaceres. Quid hac sententia & proposito sanctius? Quid autem ideo cupiunt posse plurimū ut iniurias īferant: ut offendant: ut ulciscanẽ. Iam tum indignos se faciunt posse aliquid cū ita cupiunt & reprimendi sunt ne audatia tantum noceant quantū fortuna potuerūt: quæ calamitas si quando accidit: ut quod pnitiosi cupiunt: idem assequanẽ: de uita & salute bonorū omniū actum est. Benefici autē confouendi sunt & cōiuuādi semper: ut quod affectāt hoc & possint prodesse q̄ plurimis Quamobrem ne defatigate: perge ut facis in hoc sanctissimo gloriosissimoq́ ꝓposito. & semp & omnibus benefaciendi quē tu etiā si uelis nō potes recusare quin ita facias. Natura cuiq́ dux atq́ imperator est sua. Illa te sic genuit: cū tibi indidit animū: ut nullo modo possis nō esse beneficus. Quod autē in exitu litterarū subscripsisti: precarer deum pro tua salute: fore ut aliquādo intelligā quo sis in me animo. Equidem & precor precaborq́ semper & precatus sum ab eo die quo me in tuū accepisti: quāquā hæ preces non soli mihi sunt porrigēdæ: etiam si me nunq̄ accepisses. Idem precari omnes debēt. Vita enim benefici principis expetenda est omnibus: cum facile omnes accipere beneficiū possint ab eo: qui semper paratus est benefacere. Mihi uero propria quædam est ratio precandi: tuæ utilitatis oblitus: honoris mei q̄ tui cōmodi rationem habere maluisti: dimisisti mihi quod tui erat arbitrii an uelles eripere: qui ut alteri prosit rem neglexerit suam: is ueram adeptus est liberalitatis & beneficentiæ laudē. Dare eni alteri qd ipse non sis habiturus exiguū est. Quod autē est tuū & ad te attinet: alteri si conferas per magnificum. Sed mihi opus non est accendere te ad eam laudem: ad quam ita uideris natus: ut plus unus: hoc nondum exacto biennio præstiteris beneficiorum: pluresq́ adornaueris dignitatesq̄ cæteri tui ordinis omnes annis multis effecerūt. Sum in scribendo fortassis apertior q̄ debeo: sed scribo quæ sentio Initio dignitatis tuæ obtigisse tibi eam sortem quæ prope adolescenti extra dignitatem posito rerum gerendarū noticiam habenti nullam uideret esse collocatam. Iam uero tanta est de probitate atq́ ingenio tuo: tāta & de liberalitate & beneficentia opinio: ut omnes existiment fœlicissime cum ætate nostra fuisse actum si aliquot prius annis ad eam dignitatem uenisses. Fœlix uale: & Campanū

tuum cæteris facultatibus omnibus gratitudine animi nullis concedentem ne desere.

Campanus Saluiato suo.S.

Aluiate mi ne querere:præsum prouinciæ:sæpissime uagor:& tam mente q corpore scribo ad herum nostrum.& uera scribo.Glorior de illi⁹ in me gratia quottidie magis:non minus æstimatiōe hominum crescit & fama probitatis q statu.Scripsissem epigrámatum aliquid:sed o curas:carmina non minus:ocium postulant q animum.& ego nondū eo securitatis cū. D.V.Veni ut iocari possim epigrámate.Mordacia nisi sint uix sapiunt.Ego Senensi meo atq illi uitam ingeniumq dedicaui omne.Viuamus modo chare Saluiate:& tardos senium expilet capillos longos noster herus diuq uiuat Campani muneris.sed ociosi hoc tecum genus carminis est aptissimum:explicat nomen & capit.Cætera non admittunt. Epistolæ colliguntur lentius fortasse q cupis. Sed colliguntur.de punctis uero magna spes.Ego cras Aprurium contendam.x.dies in episcopo meo acturus:si ita cordi est hero nostro hæc residinertam ad Aquilam intēdam neruos:non desperādum de Chylindro Si contendam scribe quid agere uelit me herus:immoriar prius q negocium deseram:si ita uolet Bene uale mi Saluiate:hero me humillime cōmenda:dabis litteras meas illi in citamento tuo celeriter scriptas.

Campanus Episcopo Suessano.S.

Raui me dolore affecit germanus meus Neapoli per Suessam reuersus. Ego ne ea fuissem audacia ne dicam negligētiam:ut binis litteris tuis nō respondissem:præsertim quæ utiq ad rem meorum pertinerent:respondi equidem.& quantum in me fuit pro tanta pietate erga me:humanitate erga meos:gratias egi.Sed uereor ne quod aliquando euenit:meam diligētiam aliena negligentia aut casus oppresserit.Eram Meuanæ cum delatæ ad me sūt priores litteræ uestræ:inuoluebar contentionibus oppidanorum de finibus. Tabellarius ad manum nō aderat.Biduum Meuanæ cōmoratus.Fulgineam redii:postridie litteras cuidam meo dedi:qui aiebat componendæ littis causa:ut ipse postea deprendi:meretricis Il lecebris arreptus.Romam cum meretrice proficiscebatur.Non putaui fideliori nūcio cōmitti litteras posse q domestico meo.Qui cum iam esset in itinere superuenerunt alteræ litteræ:quibus quoniam de fide mei non desperabam:non putaui aliter respondendum cum idem quod priores continerent.Tantum rescripsi ad Senēsem meum q breuissime: adiectis his uerbis:non opus esse pluribus:cum ad te plenissime scriberem. Coquus postea secutus atq addictus meretrici:ad me minime redut litterarum rationem quantum uideo habuit nullam.Ita res se habet Ego & si sum alioquin negligentissimus cum.D. T.cuius infinita extant in me beniuolentiæ uincula nūquā fuissem: hæc ad excusationē amici mei.Cum domino Bonadeo longe dispar est ratio:dixerat se habere quædam beneficia in diocesi mea:& ea sine omni controuersia possidere:pactionem eam iniuimus: ut ego illi nescio quas pecuniolas annuas persoluerem:extant syngrapha a me cōscripta Beneficiorum nomina hæc sunt.Rectoria sancti Laurentii Canonica sancti Siluestri.Rectoria item sancti Titii.Tertia sancti Stephani ad mare. Existimaui diuitem me factum hac pactione.Reuersus in prutinos meos:muscas inuenio nullum horū possidebat: præter scm̄ Siluestrū: qd eo prætextu impetrauerat:quia contector bello regio cum hoste sē sisset De hoc paulo post cum Bomaneñ.episcopo noua conditione transegit:me quantum in se fuit deiecit & prodidit:ut nisi Reuerendissimus dominus de Vrsinis interuenisset:magna uideretur mihi cum.d.Bemaneñ.orta contentio:oportuerit q cum eodē grani cum detrimento meo transigere:non tam utilitatis causa:quæ prope nulla erat: q spe quadam honoris ne uideret eiectus.Septem iam antea annis hæc acta sunt. Ego beneficia Suessana tenui & possedi semper.Prutina nunq sum assecutus:nihil mihi cum domino Bonadeo est rei:nisi q me decepit.Scribo hæc.T.D.cui de me ipso & omnibus reb⁹ meis pro ueteri pietate erga me sua reddere rōnem debeo.Veni ad episcopatum meum: facta mihi per solos.xvi.dies potestate hic manendi:unde iam quinq annis obsueram:redibo ad quattuor dies ad gubernium meum:ubi si quid ualebit & uetus & dedicatus seruulus uester Campanus ostendam me a seruitute ueteri non discessisse. Vale.

Campanus Papieñ.S.

Rucianț me & excarnificant quæcunq te angunt:beneficiis tuis īmortalibus fecisti:secūda fecisti aduersa cōmunia:tu uero ne frangere:itra opinionem stant omnia:fecit acerbiorē hunc casum religio.Sed arbitrabimur iā pri dē eo clypeo nō tegimur.Quis neget iure cæsum eū q tantū ausus flagitii oblitus suæ

oblitus suæ sortis: uno scelere & uiolarit familiarem fidem. & perimere simul tot cona tus sit magnam partem insontes: uerum tacenda sunt hic: quæ & si causam adiuuāt: plus tamen addunt ignominiæ aperta q̃ suppressa præsidii auferunt: fugiendam non minus labem domesticam quam culpam censeo: adequitassem statim Assisium: consilii aliquid capturus ex loco: nisi Brunorus aliter censuisset: uix dimidium horæ ante aduentum ipsi- us casum perceperam. & honestiore facie: quam uos induistis. Culpa hic in toxicum refer tur omnis: flagitium tacetur: iussum intercipi a Præfecto: inter capiendum cæsum ab his affirmant: qui toxicum acceperunt: libidinis ne parua quidem circunfertur suspitio Brac- chius plus habet uirium: estq; ad subitam manum paratior: si quid ille uiribus tergiuersa- bitur: ego auctoritatem præstabo. Brunorum admonui: si Bracchius liberam hanc curam in se recepit. & fronte quæ nihil habeat rugarum se illi credat. Sin uerba nebulam: oculi uertiginē habeant: recta ad me redeat. Sunt mihi in prouincia fidæ & ueteres clietelæ: un de sint nostri. Sunt & amici nouis officiis comparati: præsens multa potero: quæ tu absens fortasse nō speras. Si res exiget ex Campano centurionē me faciam: equi & multi sunt īpa rato pro familia deducenda. Expecto quid Bracchius respondeat: ut scire liceat quæ uia: qua industria capienda sit deducendis. Tu de his quæ hic agenda sunt ne dubita Cāpano uiuo: & nō omnino stulto. Tu istic mentem Pont. primus occupa: primus facio sis a quo casum intelligat: obscœnitatē mea sententia reticueris. Cætera sic aperientur tanq̃ de tos- sico constet ob domesticam inuidiam parato a sacerdote. & de cæde a tossicatis facta: in- uito atq; adeo inscio Præfecto non dubitatur. Sed quid argo inuigiletur? Bene uale.

Campanus Cardinali Papień. S.

C Vm hæc scripsissem rediit Brunorus a Bracchio: ait perstare illum in offi- cio ueteris beniuolentiæ: & plus polliceri q̃ petebamus. Iuditio tamen esse quo & ego Brunoro dixeram me esse: nō esse discessum hunc familiæ acce lerandum tantopere. sed potius uelut de industria negligenda omnia: metumq; omnem dissimulandum: tanq̃ iure nostro factum. Id facinus: cul pam aut nullā aut exiguam habeat. Interea prorogationē aliquam præfecturæ eius quæ- rendā uideri: quam rem maxime iuuare poterit. & petitioni suffragabitur aduersa ualitu do successoris: qui nūc Asculi egrotat. Insta oīno ut habeatur: aut in annū: aut si ita neque at ī semestre. Magna uidentur semp quæ sunt recentia: dies ut cætera ita & opinionē dimi nuit. Bene uale. & oīno prorogationem: aut quantum scripsi aut oīno aliquam procura.

Campanus eidem. S.

E St Spoleti Iordanus Thomæ uir probitatis & litteraturæ æque singularis: mihi autem adeo deditus: ut si eius sortis amicos recenseam: omnibus sta tim Iordanum anteponam. Is in motu proximo Spoletinorum multa p- pessus: confugereq; maritem coactus refugit ad me. Quid ego possum præ stare: nisi quod tu potes? Velim Campanum in Iordano defendas: illius calamitatem in mea fortuna tuearis: nec te ad odium & contētionem deuoco. Spoletino rum meorum gratia impetrari cupio tua: quod mea obtineri auctoritate non potest. Sed quid te moror. Scribe manu tua ad Spoletinos: roga Iordanum complectantur: si sontē tua gratia: si insontem innocentia sua: hoc maiore studio non possem petere. Exhibe mi hi nūc tu causa amici: quod semper ante meis temporibus consueuisti Efficacissimæ sint litteræ: quales prodire a te solent cum pro me scribuntur. Bene ualeat meum numen. & nunc cum imperatore esse tibi rem puta. Et cui nisi pareas: pice numen infumem non thu re in odorem:

Campanus Cardinali sancti Sixti. S.

L Vdouicus hic qui has defert ad tuam dignationem est unus ex nobilibus Spoletinis: qui nunc exilio destinantur Reuerendissimæ. d. seruulus sum & iam semel omnis sors mea in manu uestra est. Itaq; aperte loquor dissi- mulo cum illa nihil: magna infamia: maius periculum īminet statui eccle siastico si hoc modo in uiros nobiles & affectos ecclesiæ: sine causa: sine iu re sæuiat. Si ad plebis nutū uiuit: actum ubiq; de bonis uiris est: ad dedecus accedit: habe mus illic arcē munitissimā & nō timet Est Spoletum in uisceribus ecclesiæ. & tamen im pune debachatur res mala effectu: peior exemplo est. Qui iam populi nō incitabunt ad scelus? Si qui minus deberēt posse peccare: impune iam peccāt. Magna & icredibilis est gloria uirtutum diuinarum uestrarum: quæ indies magna: magnaq; perlucent. Sed hic parata est ea palma: qua nescio an ulla dignior illo diuino & cœlesti animo tuo possit occurrere in uita unq̃. Rem ecclesiasticam in hoc potest dignatio tua optime stabilire.

Quid iuris habent ciues in ciues? Iam exilia & relegationes quæ solius sunt Principis: si bi plebeculæ arrogāt. & plus audeant qui sunt indigniores. Erigat. D. T. mentem illam suam ingenii & consilii plenam. & ad suam ignominiam pertinere existimet quicquid hodie in ecclesia delinquitur. Ad suam laudem atq; gloriā quicquid plectitur & punitur Puniri autem ea scelera tam est facile hoc tempore q̄ necessarium. Quid in mediis facerent bellorum incendiis qui in tanta tranquillitate pacis tumultuantur. Italia peccata ecclesia concordi atque cōmunita D. T. prouinciæ præsidente. Ex impunitate paucorum in finitorum crescit audacia. & ex suppliciis unius priuati hominis: tote interdum ciuitates deterrentur Sed nolo pluribus fatigare. D. T. scio illam honorem atq; gloriam cæteris rebus omnibus habere potiorem: oppressos hos Spoletinos. & ius summum & humanitas ipsa cōmendat. Fœliciter uale.

Campanus Cardinali Papiesi. S.

e Go si quid feci aut facio in rem tuorum: iute facio: quid enim a me præstari posset: in eos tantum quod tuorum in me beneficiorū magnitudini respondéret. Sed ex Brunoro nostro omnia plenius. Is pro ea qua est diligētia scribet de omnib⁹ ut arbitror diligenter: est honoris tui tuorumq; studiosissimus. Nos hic ea peragemus: non solum quæ Brunorus exposcet: uerum quæcunq; ad fratris salutem factura uidebuntur. Non est res tanti ut periculum timeamus De secessu non inuideo solum sed rumpor. Ego satis distractus: non equis. Regnum illud nobiscum forte quantum uideo iniquissima diuisi. Galli & gallinæ mensæ sunt uestræ. Pientina & Turrina & subterraneæ cellæ me excruciant: deliciæ ueteres ime moriam renouatæ repetitæq; in horas singulas exulcerant plagam. Epigrāmata ex iudi tio nascuntur: ingenium nosti periculum uereor: aut odii uera dicturus: aut assentationis conficta. Nam quid libertate nostra licentiosius? Si permittat passurum animo: quo tu: tentabo fortasse aliquid. Sed refert ad quem scribas. Excitauit aliquando Platonem audi torum. & Roscius nō idem domi: quod in scena. Bene uale. & cœlo Senēsi. & pientinis cellariis Campani sitim cōmenda.

Campanus dño Gregorio Spoletino. S.

s Alue mi frater. Ego in amicis conseruandis defatigari non possum. & uetus prouerbium sic habet: Amans qui nō amicus: proditor. Simulatione & dissimulatione & fuco omni carere amicicia debet. Porrexisti mihi proximis litteris spem aliquam: imo plurimam de Iordano. Ego uero sic illi cupio adesse: ut a Spolennorum meorum uoluntate pedem non moueat: paret: parebitq; semper Iordanus dum mihi erit amicus ciuium suorum imperio quod & sponte sua facit: facturumq; pollicetur. Verum ubi Campanus? ubi mea cum Spoletinis meis gratia? Cōmendatus a me: tamen relegatus. Quæ relegatio si est in rem publicam nihil moueor. Vitam enim meam & dignitatem pro salute Spoletinorum meorum cum res exigeret indubitanter exponerem. Sed cum uideam exilium Iordani nō eo spectare ut ciuitas in tuto situr comprimatur factio aduersariorum: ut pro sceleribus puniat sed ut ciuium decreto pareatur: non possum desistere a defensione amici periclitantis. Cupio tueri eum: non armis sed precibus: non impeno aut auctoritate aliēa. sed mea atq; sola gratia cum Spoletinis mea Quæ si amicis meis proderit multum lucri Tudertino bello sum consecutus: si prodesse non poterit: dicā qd dici solet: multis q̄ simul iseruit: inseruit nemini. Peto igitur ut aut Iordano exilium remittatur: aut si nimium id est. & merita superat in ciuitate mea: nam uoluntatem nunq̄ superabit: ut relegatio cōmutetur in locū mitiorem. & si fieri potest apud me: sin hoc quoq; plusculum est: dies saltem aliquot: quibus mecum esse possit concedantur: ad curam filii qui pede confracto moueri uix potest: quanq̄ hæc minima est gratia quam postremo poposci. & si necessaria q; si ad nihil horū exaudiar: nihil dicam aliud q̄ ualete mei Spoletini. Non estis quibus cum gratia atq; officio certetur. Peto enim quæ aliis concessa sunt. & quorum minima est ratio: si ad Campani erga Spoletinos animum conferantur. Cura igitur mi frater: fac uiuat cum Spoletinis meis Campanus. & fit istic aliquid inter eos: pro quibus si maximus esset: maxima præstaret, nunq̄ cessaret. Bene uale. & cura hanc rem diligentissime.

Campanus Dulci suo. S.

d Vlci meo salutem. Dicant importunium qui uelint. Ego officiosum me uoco. & tueri amicum aduersa fortuna inter amicos laborantem: nulla importunitas: summum officium est. Proximo nuntio scripsi ad te nihil q; existimabam

mabam semel admonendum esse amicum uoluntatis nostræ non obtundendum quotti die:& sæpe idem postulare ab eodem diffidẽtia est. Itaq; satis mihi uidebatur semel Dulci meo cõmendasse Iordanum. Sed quando altiora sunt illius uulnera: q̃ quæ uno possint curari medicamento: scribendum iterum ad te duxi. Mi Dulcis amicus est mihi Iordanus:amicior tu: longe amicissima ciuitas. Itaq; amicum apud amicissimos conseruare non possem desperatio quædam est: possum dicere. Potui ego septem Spoletinos meos apud meum illorumq; hostem seruare. Spoletinum unum apud Spoletinos meos retinere & seruare non potero?' Appello te mi Dulcis: est ne dignus animus in Spoletinos meus:quem tu aliquando deprendisti?' est inquam dignus qui unius hominis casum possit apud nos subleuare. Longe mihi maior est animus q̃ fortuna:fides q̃ animus. Non possũ præclarum aliquid & magnũ conferre Spoletinis. Cupio tamen aliquando posse. & qđ maius est semper cupiam:nulla me diuellet ab obseruantia Spoletinorum meorum fortuna:nulla rerum permutatio:est mihi amicorum quantum sortis meæ alteri fortasse neminem:nemiem unq̃ sum complexus amicum:quem quantum in me fuerit deseruerim:neminem habui quem & nunc non habeam. & semper tim habiturus. Hæc scribo ut intelligas tantam fidem non indignam esse:que & a te & Spoletinis nostris exaudiatur. Ego tibi rem Iordani cõmendo:ab sit:si aliquãdo tibi idẽ accideret:uideres quibus neruis:quo conatu insurgerem ad te:tuosq; omnes protegendos:quid facturum me putares pro amico maximo?' qui tantum cupiam pro mediocri?' quanq̃ nemo mihi est amicus:mediocris qui est amicus. Quare defende mi Dulcis in Iordano Campanum tuũ Comple mihi hãc gloriã:adde hoc & uinculum & isigne Campano tuo ut prædicare possit tanti apud Spoletinos: suos esse:ut unũ potuerit apud eos hominem in causa ancipiti conseruare: & dignos esse Spoletinos omniũ amicicia:qui tãtum posse amicos apud se uelint. Enitere mi Dulcis tua hæc palma:tuũ opus est. Noui & animũ & ingenium-& fidẽ tuam:noui & altissima consilia. Ego hoc beneficium a multis petoa te precipue expecto. Bene uale.

Campanus Cardinalis Papieñ. S.

f Ratris tui sic acta res est:ut nihil scrupuli reliquum. Ingressus arcem Legatus:mihi & expiationem & impunitatem iniunxit. & arcis præfecturam non modo in semestre concessit:uerum & in annuum prorogauit. Præfectus & ego ægimus gratias tuo nomine: præfecto aliquid consolationis est adhibendum:aut leuitatis potius: nihil illi magis desperationem facit q̃ taciturnitas in eum tua. Scribe obsecro & hominem unum & uulgo te præbe: ignosce & compatere quibus opus est. Calamitas etiam quæ minima est:maxima efficitur. Si ad iutorẽ nõ habet:utis tuis litteris & illius mœroris & meo:in eo desiderio satisfacies. Vale. præterea Legatus iam quantus est. Campani est:accepit leges: & seruat:Multæ sunt:quarum quædam hæ sunt.

Sit mihi fas socia cubitum flexisse fenestra In faciem liceat dicere si qua uolo.

Prorogatus est magistratus meus nõ quantũ illi expediat:uerum quantũ ipse deposcam: adiuuerunt me prouincialiũ munifica uota. Ego a te meo in regno nõ uincor. Iterũ uale.

Campanus Cardinali Seneñ. S.

h Ere salue. Spero ad paucos. sed omnino polliceri nõ possum: fore ut te ducẽ: germanos parentesq; tuos uideam. Legatus uero tam tibi Cardinali est dedissimus:q̃ mihi episcopulo effectus. Vidit me:audiuit:tetigit:deuulsit: amplexus est:præfecturam quantum in se est:in infinitũ prorogauit nihil illius animo diuinius & præstantius: plus præstat q̃ postulatur. Natus ad beneficentiam & gratiam merita hominum non fortunas amplectitur. Sed hæc alias. Cupio omnem familiam bene ualere. Fœliciter uale.

Campanus Xancto Cærasio. S.

c Erasi mi salue. Si putas me aut oblitum tui: aut remissiorem in beniuolentia factum ad te non scribere:male de Campano tuo sentis: tanti enim te facio q̃ ti tu soles lucernam. & eo pluris quo Cærasius clarius lucet: etiam si cœnet ad candelam. Sed nosti occupationes cum assiduas: tum fastidiosissimas:nec dubito te quo in loco:quibus in laboribus sim cogitare.

Deposcit uacuum thalia pectus
Et curas fugit ociosa Clio
Atq; alia una datur quies labori
Verum aures mihi centies flagellat
Si quando uigilo ad tuam lucernam.
Hora qualibet ille postulator

Litteris Reuerendissimi cõis domini ualde sunt recreatus:uideo in tanta bonitate & ma-

fuetudine fortunam non tantum potuisse : ut memoriam ueteris contubernii extinxerit Commendabis me studiosissime.agesq;.D.S.ingentes gratias meo nomine : q Campani seruuli sui tam benigne recordetur. Ad Grisum meum quae mittam non habeo .Colliguntur indies ineptiolae nostrae : dabimus operam si modo quoq; ipse uolet ineptire:ut statim exscribuntur.Bracchiana historia est Senae:remittetur post alterum mensem cum fuerit exscripta:nã ita recepit se facturũ qui nunc habet. Cura ualitudinẽ mi Caerasi serua te Campano tuo incolumem.Io.nostrum aromatarium seu magis Miropolam saluta & amplectere Reuerendissimo.d. Cardinali sancti Pe ad Vincu.cũ datur occasio studiosissime ut me cõmendes oro multũ:ac prope dicam infinitae illius beneficentiae debeo:mãsuetudinem & modestiam maxime colo.Bene uale.& ad me ut facis saepissime scribe.

Campanus Gentili suo.S.

c Ampanus Gentili meo dicam:ut Eudoxus Vlixi salutem.Q uorum alter Troiano bello : alter multis post saeculis Athlanticum pelagus inter gentes mutas elinguesq; oberrarunt.Q uid enim hac nostra taciturnitate molestius?Q uid lotio & symphonibus dignius? Loquebatur Italia beniuolẽtiam nostram. Affectus nostros Anguli omnes audiebant:nec deerat inuidia multorum qui partim dolebãt atq; angebantur:partim eiusdẽ sorti esse cupiebãt:

Nunc Gentilis agit nil. Tusca praesul in aede
Fraudauit musas:caepit & esse miser
Campanus multo te stultior:otia prodit
Pristina:nõ illi est una relicta dies
Audire agrestes:raucas dissoluere lites
Cogitur:& laborẽ est pdere quicqd agit.

Sed haec querela alterius erit epistolae.Nam congratulationis rationẽ uideo nullam:nisi q mecum una intelliges q misera uita:quantis laboribus & stulticiis petit̃: de Papieñ.nostro nõ loquor:qui nunq est is qui est:nisi cũ Romae non est:adeo nũc intermissis secessibus:fastidit eam uitam:cui parandae olim imoriebat̃.Credo te tuo:nõ illius consilio mitram accepisse.Ergo inquis insanus.Ego quidem nunq te nisi sanissimum : nũc pace tua dicam inconsultum & dementem iudicaui.

Arua olim Romana:canẽ subiectus & ensem
Dum peteres toto liber eras Lario.
Currere te uidi ceruosq; aequare fugaces
Et leporem misso praendere in arua cane
Coena erat in pratis:comites te mille secuti
Cingebãt toto margine fontis aquas:
Ianua nũc clausa ẽ: ueniũt fastidia :habendi
Sunt comites:muli:scrinia :strator :equi:

Et alia multa quae modum siue excedant siue non attingant: parati sunt qui de te iudiciũ faciant sed haec tecum securius:cum eris expertus. Venit ad te Bartholomeus Atterinus olim fratris mei proximis annis aliquando etiam & meus hospes:dignus est quẽ non minus tua causa q mea suscipies cõmendatissimũ. Sacerdotem enim habere in ecclesia probũ:quaedam praesulis foelicitas est. Vale.& nunc nõ aliter q Campanũ tuum amplectere. Laurentio & Iuliano cõmendatũ me facito. Laurentii amicos pro quibus aliquando ad me scripsit: factis fauorabilioribus q uerbis sum prosecutus. Egi aliquanto fidelius q mecum actum est.sed ex errore fructum expecto.Iterum uale.

Campanus Honorio medico.S.

m Aluissem haec coram si & tibi & mihi per negotia licuisset . Verum cum tibi non liceat munus tuum publice susceptum dimittere . & mihi nefas sit decedere prouincia:uolui litteris agere:quas uelim optimam in partem accipias . Monueras me & hoc & superiore anno cum Fulginia discederes: ne pontem quendam imminentem prospectui domus tuae permitterem fieri . & adhuc factus non est.Proximis diebus cum apud priores ea de te ageretur:ne qd aduersus honorem & cõmodum tuum decernerent:causam traxi ad me: illis silentium ĩposui:nec sine calumnia aliqua.Nunc ciues multi & primarii me adeunt:pontem edificari ut permittam:ne ue Paulum impediam postulant.Pauli magnam necessitatem : tuum omnino nullum impedimentum proponunt.q tam alte pons erigetur: ut prospectum fenestrarum turũ in forum nihil impediat:parietes tuos minime attingat: suis utrũq; inedificet:pontes eodem in uico compiures aspiciant̃:accessi ipse ad locum:haec(ut asserũt)ita esse pspexi:rogaui multos cur a te fieri nõ esset antea pmissum: filius ueterẽ offensionẽ:& effossum panerẽ tuũ ostẽdit.Illi cõsensu Pauli confingũt esse factũ. Caeteri natura:te:ubi qd ,pposueris ptinacissimũ esse tradent.Q uidã te eo cõsilio id facere existimãt ut cogere Paulũ uelle uidearis ad necessitatẽ uẽdendae dom⁹.Ita q filius irate facere te puta. Alii p tiaciter. Quidã ẽt tyrãnice:haec iõ tecũ apte:qm cũ pre filii⁹loquor. Accedit & tõ populi q ẽ iuris sui uẽdicator acerrim⁹.dicũt pmissũ eẽ paulo ut sup mẽbris illis q sũt populi edificet atq; ita alte ut ,pspectui tuo officiat nihil.Ego cũ te singulari beniuolẽtia ,psequar. &

clarissimas uirtutes tuas carere omni calumnia cupiam:te oro ut hanc rem meo arbitrio permittas:intelliges ita honorem & commodum tuum mihi charum esse:ut si tu adesses melius transigi res non posset. Expecto a te responsum. Bene uale:& si liberius scripsi i natura ignoscas meæ:qui simulare cum iis quos diligo nõ consueui.

Campanus Gentili Spoletino S.

Etulit mihi perinus nieus q̃ grauiter conquestus de me sis. Ego si Treuienses trahere ad tuum desiderium potuissem:peracta res esset. Verum cum illi ad summam centum triginta floreñ. offerent: procurator tuus centum septuaginta ducatos ad ultimum postularet. Quæ sũma per. d. Terdoneñ & Eugubinum decreta dicebatur. Non uisum est mihi te adeo grauare ut magna summa frangareris:at debebas inquis cogere:quis cogat eos qui de tuo iure fateantur inficientur de summa:& se quantum debeant persoluere paratos polliceantur. Fal conensium diuersa ratio est. Negant omnino debere tibi quicq̃. Sententias ꝓ se latas attestantur. Vicelegati litteris infestari prohibentur. Ciuitas Fulginiensis propter annonæ charitatem ægræ fert:non esse liberũ accessum finitimis ad urbem. Vicelegatus scr psit ad se causam pertinere. Monuit interdicerem procuratori tuo ne quid in Falconenses & Treuieñ. moliretur in iussu tuo:uteteq; populus quæritur fatigari se diuersitate iudiciorũ. Nam & Romæ agi causam:& commissarios esse non unos:& hic in prouincia nescire cu ius sententiæ pareat. Consilium. F. Neronis affirmat de centum septuaginta ducatis. Volui de ea summa tantum detrahere:ut ad centum triginta floreñ. subdescenderem. Concordiam eam utilem tibi non uidi:cogere aduersarios certam ad summam quam negãt non potui:Quid facere me cupias:scribe:non sine causa prætermissum est a me in tua causa:q; ad conuentionẽ non est uentũ:faciam quod iusseris. Bene uale.

Campanus dño Anthonio Pistorieñ. S.

Inas litteras tuas accepi eadem de re:sed diuersa sententia. Domitii casum quis nõ doleat? Gener & nepos eius qui periit magna pertinacia laborant b Domitius i priori multa exsoluendo:etiã domũ uẽdidit & filii libros i quẽ ad scolam Perusinam hoc anno destinauerat. Ego si quid elici poterit ꝓcurabo. Affinem tuũ cuius nec tu nomen scribis nec ætatem. Curabo i annũ sequentẽ. Nũc eni Nicolaus Milonius Reatinus cõductus est cũ Quiriaco Fulginatæ ad iurore:& mea sententia ludi pedagogo:scribis nomẽ:primã ætatẽ:quib⁹ in locis profece rit:quo sub præceptore:num usquã publice docuerit:fac scribat ad me aliqd noui: aut uetera ꝓferat:populũ tam difficile est flectere.q̃ facile arte:suasu. precibus: auctoritate: gratia & cõsilio ducitur. Ego pro te & tuis ad oĩa paratus sum:& te itelliges esse paratũ:si dabitur ut periculũ fiat. Vale.

Campanus Cardinali Papieñ. S.

Vmen meũ:longo interuallo & temporis & loci te adoro. Cũ magno in discrimine positus de me cogitarẽ dolebam. nõ min⁹ me tibi perire q̃ mi- n hi:& puto gratia tua factũ ne perierim:prope tibi ereptus sum mi Papieñ. morbo graui:& noĩe ipso non minus q̃ re formidando. Ter extra me fuit. Ter ad me redii Qui morbus inquies? uetus morbus comitialis:sed natus a stomacho:& quẽ Cæsar aliqñ ppessus est. Sed mi Papieñ. castigans castigauit me dñs: & morti nõ tradidit me. Videbis Campanũ tuum ꝑlatum: quẽ olim poetã pspexisti. ac plane te adhortor ad aliter uiuendum. Tu me & ego te intus & in cute nouimus. Ventus & somniũ sumus:& spuma æstuans uanitate atq; libidine. Iam uenio ad litteras tuas hac hora p Laurentium Iustinũ ad me delatas:est ita ut tu scribis: negligentiã securitas facit: & semp studiosius attendimus quæ nõ habemus. Sed resarciamus diligẽtia quod diffutum negligentia est. Senensem meũ uenisse ad portũ:est:quod illi. tibi:mihi:curiæ cõgratuler. Didicit periculo suo & nostro q̃ stultũ sit sine stulticia isanire. Offers operam & polliceris accipio fiducia:qua soleo:potes & me inter cõpetitores noiare:nõ ut sperem quicq̃ adhuc uereꝫ ut intelligant oẽs esse me tuũ:& Papiensem non fortunas hominum amplecti:sed fouere menta & ingenia tueri. Iniunxi his Oratoribus Assisiatibus & eorum Cancellario ad trienniũ prorogãdo:dabis operam & mea & dñi Fabiani nostri cuius alũnus est gratia Bene uale. ix. Decembris. M. cccc. lxxiii.

Campanus eidem S.

D cætera tu quidem sanctissime:ad petitionem Theaneñ. nihil respõdisti:hoc a quantis optauerim uotis:cui q̃ tibi est exploratus? Ad Regem spectat inquis: an me tam censes obscurum:ut regi sim incognitus:tam infidelem aut inofficiosum aut ingratum. Petiuit pro nepotibus Cardinalis Senensis. Misera mea

conditio:tanto tempore secutum Cardinales tñ sine præsidio Cardinalium esse:nõ est e re cõmuni contentionẽ tantam suscipere. Scio nõ esse e re. sed expedire utriq; nostrum. esse te inter Patres maxima gratia:odio minimo. Sed interea ætas fuga labitur: & subuo lat tacita:subripiuntq; anni uires:& ingeniũ obgrauat. Quid me obtundis inquis? Thea num haberi nõ potest. At potest Tricaricum Regis consensum nunquid desperas? nõ a deo inuitis uiuimus superis:sed fac illum difficillimum. Quis enim consensum & petat honestius:& facilius assequatur:q̃ Papień. pro Campano suo:præsertim absente. Quam ob rem assume hanc curam mi Papień. aut alicui ex tuis demanda Oratorem & Regium alloquere. Ad Regem una conscribite. Si Theaneń haberi possit fœlicẽ me fecisti. Sin al teri est promissa ut. F. meus scribit:pro Tricariceń poteris & cum. Rege & apud Pontifi cem instare. Gratior & optatior Theaneń. uerum inopiæ quicquid impendit: magnum est etiam si sit exiguum. Cum regio Oratore quicquid uoles conficies:debes uelle mi Pa pień. Nõ tibi sum cliens indecorus:non infidelis seruus:non si(ita pateris)ingloriosus fa miliaris. Neruis tuis omnibus opus mihi est. Bene uale:& alterum cõfice. ii. Ianuarii. M. cccc. lxxiiii.

Campanus Cardinali Papień. S.

a Nĩo cupiẽti facillima difficillima:difficillima facillima fiũt. Spẽ cũ multa adimant. Papień. unus ad omnia reddit: de Theaneń. ecclesia loquor aut si desperanda hæc sit:de Tricariceń. Nunquid taceri me in hoc congressu patiere:quem præteriri in cominiis Cardinalium negas te eẽ passurum cõ tendere cum tanta potentia in curia:tantis erga Regem meritis prædurũ est:dices nullam ego in dimicationem te:uoco:nullam propono contentionẽ: quam ta men si tu subires:quis non ignosceret Papień. pro Campano Cardinali doctissimo: pro episcopo nõ oino indocto. Auulsisti olim præsidatum Tudertinũ a reliqua tua prouicia Fulginatem quantũ in te fuit prædestinasti priora beneficia: ut & infinita & maxima ra ceo. Sed hæc prope dicam seruilia sunt & momentanea:nataq; ex nutu alienæ fortunæ. Solidum & stabile est quod quæro:nondum tempus est inquis? est uero tempus. Si non solis & lunæ:stellaꝝ tamen & auroræ breuissima est occasio quæ optima.

Alati pennis fugiunt uelocibus anni Perniciq; uolat tempus ut aura pede.

Cum Oratore tentãdũ est regio:assume personam quam debes:etiam si non ad præsen tem occasionem:tamen ad spem futuroꝝ suffecturus. Sed hæc cumulatius alteris litteris quas Anthonio Meuaniti proxime dedi. Bene uale.

Campanus eidem. S.

d Ominum Siluestrum Baldolum Fulginatem amicissimũ meum mira in cesserat cupiditas tibi famulandi. Confirmaui semper consiliũ eius:est eo dem proposito nũc quoq;. Mea sententia indignus est:qui reiciatur:mo ribus & presentia gratus:facundus eloquii:mãsuetudine gratus:litteratu ra hac nostra plus q̃ mediocri:iuris plus habens reconditi q̃ aperti prose rat:uocationem expectat indies. Veniet non ingratus:etiã si desint cætera quia a me com mendatus. Iterum uale. iii. Ianuarii. M. cccc. lxxiiii.

Campanus eidem. S.

p Redixi tibi rabiem illam B. aliq̃n in me sæuiturã & flecti aut leniri nõ pos se:an dubitas nulla alia de causa q̃ ad uindictam Fulginiensi me pelli præsi datu nunq̃ me fefellit hominis implacabilis pertinax obstinataq; natura: pro nullo errore acerbissime plector quo studio mitigare conatus sim: ut mollirẽ saxeum pectus:litteris non committam. Scio qui cum mihi res fit eo ram(si q̃n dabitur)intelliges & ridebis & stomachaberis. Postridie q̃ prouinciam esset ingressus hominẽ adiui. Munuscula obtuli:ueniam errati(quod nullum meũ fuerat) po stulaui. Vide imanitatem cogita duriciem inflexibilis pertinaciæ:& memoriã iniuriæ i delebilem consydera. Primũ eius fuit uerbum:cur Auditorem meũ nõ eiecissem? nã ita se cum Senensi meo cõuenisse. Negaui quicq̃ mihi de eiectione significatum. Mirari ui sus:cum peterem ego an reiici eum uellet:expediebat inquit antea:iam nõ expedit: ut fa cile & dolere q nõ esset eiectus Auditor:& pudere:iubere nũc eiici uideretur. Misi prete rea Auditorem ipsum:uultus fuit idem qui Romæ. uerba paulo mitiora. Nunc q̃ eximie bellum quod aliquando indixerat. itulerit uides. Ego uero infœliciter sacerdotiũ iniui sexdecim annis attritus in curia:uix unum beneficiolum assecutus:præsidiũ habeo nullũ Pierrinus a pierrinis extrudor. Accepi iniuriam:unde præsidiũ expectabam. Ratio nul la rerum bene:illeseq; gestaꝝ. nulla cõsyderatio tam quiete: tam etiã quæ opera mea pacatæ prouinciæ. Vota prouincialium intelliges postea:nam nũc etiam lachrymæ illoꝝ mihi

suspectæ

suspectæ sunt. Quo nunc mittat itelligo: Ministet futurus tyrãnicæ libidinis si obsequat Nõ pmansurus sine ignominia diu si aduersabor. Verum mihi tam facile erit regi q̃ suit regere: hoc doleo: hoc angor. Spem mihi esse in pientinis oino nullam: in te præsertim. Cuius clypeum ad omnẽ contentionẽ de me restiturum mihi suadebam: possum iam dicere ualete pientini: nõ solũ inutile: sed detrimẽtosum est mihi patrociniũ uestrũ: ubiubi opem imploro: statim subditur. Quid Seneñ. Quid agunt: nõne tibi assũt? Ego uero qd contra referam aliud nõ habeo: q̃ Papieñ. frigidum. Seneñ. egrotum esse alios sua quẽq studia prosequi a nonnullis etiam oppugnari. Quamobrem iure id repetam: ualete pientini. Ego mihi ipse non deero: uos ut gratiores sitis Pii memoriæ opto. Vale & mensur nos quinque ut es pollicitus etiam nunc para aut fulmina: in Barduelum directa: in te expecta. Iterum. Vale.

Campanus Griso suo S.

e Ximiæ pietatis in me tuæ plura iam extant monumenta: q̃ ut dignæ agi a me gratiæ possint. Superasti expectationẽ: nõ dicã uirtutis tuæ: sed meorũ in te meritorũ. Verũtamen res mi Grise sic habet. Beniuolẽtia cum ẽ ocio sa fastidium est: nec ea proponitur ratio. Vter amicorũ plura præstet. Sed uter possit maiora præstare: facis te dignũ loco quem obtines: & quod fortuna dedit aliena: ipse uirtute tua u dens: & constantia peperisse testimonia beniuolẽtiæ nostræ apud posteros adhibes: nunq̃ montura: multum mihi de te pollicebar. Vet' amor continuatum studium: firma obseruantia: quicqd unq̃ tu posses erga me operæ aut diligentiæ promittebant. Sed hanc tam eximiam curam susceptam de me non modo non audebam postulare: sed nec cur sperare quidem deberem intelligebam. Iacturam feci gloriosissimi principis mei Legati maximam: eius ego gratiam comparaueram mihi: tua etiam opera auxeram: non nihil & studio meo. Iam eo familiaritatis uẽium erat: ut quicquid ipse peterem: recusare ille non posset. Mens alta & benefica nata ad utilitatem hominum omnium: quicquid conferebat beneficii ipsum accipere uidebatur hoc tãto amisso præsidio. Successisti tu quanto auctoritate inferior ad me ornandũ: tanto memoria uerens consuetudinis intentior & paratior. Itaq; mi Grise iam id attestor Campanum fortunamq; eius omnem tuo præsidio uiuere: tuis auspiciis & conseruare presentem dignitatem & maiorem non desperate. Vale.

Campanus Ferosino suo. S.

n On adhuc possum: quæ me facere per. F. nostrum cõmonuisti. Si quis ẽ q̃ sit consolandus in tanta iactura ipse sum. Alios plaga: me uulnus altissimum feriit. Nosti qua eram apud illum gloriosissimum principem gratia q̃ nullis meis meritis comparata: sed nata ex illius sola clæmentia & opinione de me postulo paulum temporis: dum dolor resideat. & sit animus ad cogitandum de illo confirmatior. Senties me non ingratum erga tam eximiũ patronum & defensorem qui semper gratus fuerim: uel erga mediocres. Si quid est in me ingenii: quod esse aliquid magis testimonio tuo intelligo q̃ iudicio meo. Conabor ne dicã efficiam. ut tanta liberalitas tam rara & inaudita munificentia non ita statim extinguatur: poteris tu quoq; hac in re mihi auxilio esse. Collige laudum omnium argumenta. aut capita potius argumentorum quæ plura tibi poterunt occurrere: q̃ mihi potuerunt. Debetur illi a nobis cõmunis labor: quorum suit necessitudo cõmunis: pudet scribere: qs enim polliceri quicquã audeat sorte tam abiecta q̃ ego sum. Verum me intra fortunam continebo meam. & quæ eripere mihi potest nemo: hæc pollicebor officia pietatis quæ debentur. aut possunt præstari mortuis: omnia me illi præstiturum: præces in re diuina assiduas. Monumenta memoriæ & nominis. Cætera uero quæ uiuentibus dari consuerunt: extincti non capiunt. Et germano eius & omnibus qui illi inseruierũt omni me studio exhibiturum. Itaq; maxime tibi congratulor: cui uni contingit. ut quod omnes debeant: multi cupiant: ipse sis assecutus. ut pietatem ac fidem quã illi dedicaueras germano impendas. Ego quoq; cupio tua opera fieri illi deditissimus qui fuerã obligatissimus fratri. Non ero illi aut molestus cliens. aut amicus inglorius. Vale.

Campanus Cardinali Papieñ. S.

b Reues quidem litteras tuas. sed nescio cuius spei plenas accepi. Scribis eẽ in portu rem meam. aut parum abesse quin sit. Amicos mihi multos non deesse. Ita spero te non modo amico: sed patronorum meorum omnium amicorũq; primario. Verum quæ res hæc mea sit: uix intelligo. Cupio tamen quæcunq; ea sit per te iuuari. Vale.

Campanus Cardinali Papien. S.

q Vod Assisiatibus meis affueris: habeo gratias: digni sunt & tuo & collegarum tuorum patrocinio: & quos Pont. max. omni humanitate & clæmentia prosequatur. Discors olim ciuitas & aliquando seditiosa: calamitates pertulit multas: nulla ciuium culpa bis direpta est: sed malum omne a præfectis duarum arciũ uenit. Qui ad omne motum nouitatis secuti studia diuersa fidem contēpsere. Arces aut dedidere studio partiũ: aut hostibus pretio uendidere. Sic ciuitas suis incōmodis edocta: leges tandem amplexa est: & officiosa omnibus: nullius iniuria: auctoritate atq; opibus creuit. Mirum est qua obseruantia Collegium: qua fide Pontificem colunt: q̃ boni & æqui pertinaces religione sunt: quāta nō modo in Vmbria: sed nec in cætera quidem Italia nulli hoīes alunt religioni: Adictos circiter quadringentos: templum habent orbe terrarum magnitudine & structura celeberrimum: tum alia templa & i montibus & in planicie nō contemnēda. Largitas quoq; in omnes eximia est: ut dici possit liberalitatem in Vmbris si sit: in Assisiatibus esse: & amicos frustra in Vmbria quæri nisi Assisii quærant. Est etiam soli par grana. Clæmens cœlum: mons collectus & editus: expeditus undiq; & pulcherrimus. Colles item Aprici & passim irrigui. Planiciei quoq; tanta feracitas rerum omniũ: quanta uel in Campania uix possit optari. Pomorum diuersa genera: & maiora & sapidiora finitimis. Magnaq; uis olearũ: & quæ fructus non solũ plurimos: uerum & optimos proferunt. Nihil me æque in Vmbria tota delectat: uiris dispat mansuetudo q̃ cæteris. facies ipsa ciuitatis pacatior & tranquillior. Ager cultu: aspectuq; pulcherrimus. fuit hoc diuersorium meum toto fere præsidatu. Me amant: te patronũ uocant: ad nomen quoq; tuũ memores beneficii reuerenter assurgunt: nō dissimulant si q̃d debent: & magnam partem referunt beneficii qui fatent̃ Quamobrem gratum est mihi talibus te uiris dedisse operam: & ciuitati optimæ de nobis merito non defuisse Nec est Assisium contemnendum Vmbriæ ronias qnædam arx est. Perusinis imminet. Tuscos & Picenos attingit: finitimos populos cohibet: perstitit semp i ecclesiæ fide: nec unq̃ nisi ab arcibus oppressa defecit. Quare & tuum & collegii tuorum officium est non modo cōseruare hanc urbem: sed etiā omni largitione adaugere: nec pati ut quod paulo ante est factum ludibrio habeantur. Iniuria eni eos maxime exacerbat: qui minime sunt iniuria digni. Vale. prima Martii. M.cccc.lxxiiii.

Campanus Alfonso duci Calabriæ. S.

b Reui interuallo binas celsitudinis tuæ litteras accepi: utrasq; non una de causa grauissimas: primũ quoniā ita uideris sentire de me: ut sperare operā & patrociniũ tuũ ad omnia iubeas: deinde quoniā incidisse me hac ætate in eum Principem: in quo sunt omnia uirtutũ omniũ ornamenta: ad meā quoq; fœlicitatem & sæculi nostri splendorē atq; gloriam deputato. Principis eni clarissimi: faces lanssimæ lucent: & quantum illius imperium protenditur: tantũ & ui splendoris illustrat. Video & certum habeo cum te futurum principem: quem ueteres sapientes animo magnũ: consiliis grauem. gloriæ uirtutiq; incumbērem. Custodem & defensorem bonorum. oppugnantem malorum: supremum & cœlo diuinitus missum: i terris expresserunt. Et cum duæ sint rationes ad imperiũ: una bellica ad comparādũ. Altera quieta ciuilis ad conseruandum: utranq; sic obtines. ut ætate tam tenera & plumis pene dicam q̃ aptior armis bellicis studiis. Patrem pacis consiliis auum adæquasse uideans Magnitudine clæmentis & benefici animi atq; hominũ gratia utrũq; superasse. Nihil uidit ætas nostra diuo Alfonso auo tuo magnificentius. Nihil. Ferdinando patre potentius. In te uero utrunq; pspicimus: ut belli temporibus & pacis ocio summa cum gloria & dignitate deseruias. Verum dicere de tuis diuinis & præstantissimis laudibus. Nō est epistolæ in qua nihil æque q̃ breuitas & castigatio laudat̃: hoc tantum de me addidert: natum esse hac ætate in qua tu es: & natum tibi: patri ac regno tuo: & ad illum & ad te pertinere haberi rationem de uestris. Ego sextum decimum annum Ro. in cu. dego. Sub Pio Pont. uixi. non sine aliqua gratia & opinione: qua de re habuit me odio Paulus ut habuit cæteros qui Pii memoriæ afficerentur. Sixtum uero quo sum usus in philosophia præceptore aliquanto habui propensiorem. Sed fortuna mea omnis a regno est. quam mihi tu & pater tuus dabitis spem ad hanc erigar. huic insistam. Qua te te oro & obtestor dignissime & sanguinis altissime princeps errantem me tot annos redde iam patriæ. redde meis. & tandem Campanum Campaniæ redde. Nunc Alfonse meis faueas dux inclyte uotis.

Non obscura tibi gloria factus ero. Vale.

Campanus

Campanus Andreæ graffo Lucano. S.

Omini cord ito breuissima epistola. uolumen amplissimum. unis litteris exiguũ quidem & sortis abiectæ: sed tñ unũ tibi nõ ingratum neq; inoffi
h ciosum hominẽ cõparasti. Sed habet hoc præcipuũ amicicia: ut ubi semel complexus quẽpiam fueris: deserere sine perfidia tota uita nõ liceat. Amicus autem ut estin prouerbio: aut amicus aut proditor. Perge igit̃ mi Andrea aut perstа cœpisti: ne defatigere in me diligendo: quem in amãdo nec tu: nec alius quispiam superabit. Vale. Campanus Anthonio Petrucio. S.

Ietatem in me tuam uir præstantissime iam pridem agnoui. Nunc ut calcaribus instes nec a te ipso discedas oportet. Et nobilior & ditior est epi
p scopatus Aprutineñ. q̃ Theaneñ. Sed uocant me meiallicit patriæ charitas attrahit uicinitas & propinquitas regis: & uestrũ omniũ. Necessitas ualitudinis urget: Nam cum profectione Germanica in eas inciderim egritudines: quas efficere solet mutatio cœli. Medicoꝝ cõsiliũ est: nusq̃ uã me uictuꝝ salubrius q̃ ubi sim natus. Proinde si chara est tibi uita mea. Cura mi Anthonio ut id assequar quo tot causæ ut magnope optem adducunt. Vale. Campanus regi Ferdinando. S.

Riuatorum hominũ cum multa sint officia. Regnm atq; Pricipum illud est solum ac præclarum tueri & prodesse q̃ plurimis: ut seruent & ornent
p multos: qui multis sunt præfuturi: & soli esse non possunt. Ex Pallante intelliget serenitas uestra desiderium meũ. Supplico iuuet eum. qui cũ tuo tẽpore: tua sub ditione sit natus. Non indignus erit beneficio atq; auxilio tuo. Cætera ex ipso intelliget serenitas uestra quæ fœlicissime ualeat.

Campanus Anthonio Gazo S.

On adeo occultari uirtus potest: ut ad me quoq; singularis tua hũanitas non p
n uenerit. Effertur passim: prædicaturq; ab omnibus: ut scelestum & sacrilegum me censeam: nisi fiam tibi officio beniuolentiæ coniunctissimus. Clarissimis meritis effecisti me tuũ opera quidem exiguũ: Verum fide atq; studio amicoꝝ tuorum cessurum nemini. Vale.

Campanus Cardinali Seneñ. S.

X Perino cognoui accusari præsidatũ meũ in Vmbria gestum: & tibi quoq; non placuisse: quod agrestes amouerim octo uiratu: aut passus fuerim
c amoueri: hæc calũnia eam ob rem mihi uisa est grauior q; in tribus gestis prouinciis: nunc primum a te accusor: & plane res est pergrauis admittere nouitates eum qui prouinciæ præsit: oportere enim intelligo non modo corpora ciuitatum curanda: sed & articulos quoq; ipsos nõn negligendos: ut id quod esse profitemur. Et gubernatores simus prouincialium & conseruatores: uerum nolim censeas errasse me: aut studio partium: aut negligentia: aut causa aliqua quæ iuditium de me tuum possit inuertere. Sunt mihi complura ad excusandum argumenta. sed illud præter mittam q; eo tempore comitia octo uirorum cæpta sũt: quo me mortuum audiuisti: quo medici ne quem admitterem ne qua de re paulo grauior cogitarem: ne legem: ne scriberem admonuerunt: hæc mihi excusatio nulla sit omnino. Ad rem ipsam uenio Fulginenses prius q̃ in ecclesiæ ditionem uenissent: agrestes ad munia ciuitatis nunq̃ admittebant ubi ecclesiæ se dediderunt. Inuenti sunt qui comparandæ gratiæ inter agrestes. Inter ciues potentiæ causa nunquã conquierunt. Quod promiscue plebei cũ optimatibus. Agrestes cum ciuibus rem pu. sine delectu aliquo capesserent. Proposita mercede dicam an ꝑtio: ut nisi quattuor aureos singuli consules persoluissent: designari in octo uiratu non possent. Addita mox & altera conditio est: ut inituri rem pu. purpureo aut coccineo paludatu uestirentur. Quo esset primus ac supremus ciuitatis magistratus ornatior. Agrestium magna pars: hoc est Montani omnes conditionem repudiauerunt. Cæteri qui sunt in plano uel opibus potentiores uel nouatoribus iis quos dixi coniunctiores acceperunt nec sine graui molestia retinuerũt. Ita ppetuo præsidatu meo nemo Montanorum est designatus. Cæterorum cum partim puderet immeritæ dignitatis: partim in sumptum in apparatu faciendorum pœniteret: uenerunt ad me sæpe aggerationem sumptuũ plærique ludibrio haberi: a ciuibus destituti solos incomitatos procedere: ad ignominiam se illic positos querebantur. Orabant ut detrimento simul & iniuriæ & consulerem. unam esse uiam docent ad utrunq; faciendum. Si & onere aureorum exoluendorum liberarentur. Et ab octo uiratu abdicarentur: & in pristinum statum reponerentur. Egi hac de re cum primoribus ciuitatis: querelas agrestium simul & remedia proposui. Quid ipsi faciendũ

conferent interrogaui? Responsum fuit eorum rem hanc non leuem esse. Videri publico in consilio deliberandam: dictus est dies consilio: uenere iterum Agrestes: queruntur iterum. Postulant idem. Iterum ciuitas alioquin perelegans: indignum rata turbam obsoletam & pannosam primo confundi atq; misceri magistratu: rem Legato præsente me detulit: mihi ut hæc iniungeret poposcit. & quod poposcit pro illius mansuetudine facile i̅petrauit. Eo mortuo non cessant ciues Agrestes in proposito perstant. Ego noua deliberatione opus esse respondeo. Extincto legato: non mihi iam integrum esse quid facerem Clamant extare summorum Pontificum priuilegia: designanonorum urbanorum ciuitati permittentium: Aiunt ad eos pertinere quos aut quomodo designe̅t: priuilegia exhibe̅t priuilegiorum confirmationem afferunt. Quid ageremus: quid intercederemus? cum & ciuitas id suo iure tueretur Et Agrestes no̅ modo non recusarent: aut moleste ferre̅t amoueri magistratu. Sed id fieri instantissime postularent. Quod si aliqui queruntur qui aut perpauci aut omnino nulli sunt: hos illi ipsi nouatores studio eodem excitarunt: quoru̅ etiam parentes hac ipsa de causa: hoc est affectatæ tyrannidis in uinculis occubuerunt: ip si in eadem suspitione consenuerunt: haces iam totam excusationem meam. Non dico egotasse me dum hæc fierent: & nec audire populariuum uota: nec deliberationibus interesse potuisse. Dico decem hos præteritos annos Agrestes montanos in magistratibus urbanis non fuisse. Sed iam inde ab initio sese ipsos sponte abdicasse. Dico cæteros qui fu̅t in plano idem a me contendisse: me autem non amouisse aliquem a pristina dignitate. sed ciuibus ut priuilegiis suis uterentur: & decretis non prohibuisse: pepercisse. Agrestiu̅ sumptui: simul & ciuitatis ignominiæ consuluisse. Reliqui ciuitatem illam & prouincia̅ omnem adeo concordem & pacatam: ut nunq̊ magis etiam uetustissimi recordentur. Discessi tanta cum prouincialium omnium gratia: ut ad hunc diem nihil eorum pœniteat. Quæ in prouincia gessi: expecto quid sennas: an sim tibi abunde expurgatus aut restet aliquid: quod uel officio meo uel gloriæ tuæ: uel diui Pii memoriæq; nebulam aliquam calumniæ possit afferre. Vale.

IOAONNIS ANTHONII. CANPANI EPISCOPI. INTERAMNIEN. APRTINI. EPISTOLARVM LIBER NONVS ET VLTIMVS

Campanus Cardinali Senen̄. S.

Enit infernum exceptus tanto apparatu rerum quanto ne legatus quidem potuissem maiore: urbis ambitu est quo Fulginia: uerum quantum ipse potui coniicere aliquanto populosior Situ autem & aspectu fluminis ac montium æque amœna. Tyberim habet ab occasu præter labentem: abluentemq; muros. A septentrione suspicit Appenninum diuerso tractu. Planicies secu̅dum Tyberim prælarga: & exculta rerum omnium: quæ ad usu̅ expetuntur: præter q̄ olearum feracissima. Me uero & si dispar ponebatur: conditio tam Vmbrorum qbus præfui: multa hic recrearu̅t: uexillu̅ i̅primis in quo arma diui Pii expressa co̅tinebantur manib⁹ meis a primoribus traditur. Eadem quoq; arma in portis: in templo: in aula: locis deniq; omnibus publicis conspiciuntur. Qua re omen prio ingressu ciuitatis co̅cepi fœlicissimum: pacatissima uidetur ciuitas. Factionu̅ mentio oio nulla. Tyrannidem neq; audiui: neq; legi tranquilliorem. Ciuem unu̅ nescio plus timeant an colant: formident an uenerent. Summam rerum quæ ad statum pertinerent mira co̅cordia ad hu̅c deferunt: cæteris in rebus legibus parent. Deniq; huic no̅ aliter assurgunt q̄ dn̄o: non aliter attendunt q̄ parentem. Mirum est quanta sit hominis gratia: patrem patriæ passim appellant. Si quid boni factum est in ciuitate: hunc prædica̅t auctore̅: Si quid co̅missum aliqu̅ ad necessitatem & populariu̅ studia ascribunt. Vir est noticia rerum externaꝝ incredibili. Historiam Pii tenet ad unguem. Loca situsq; locoꝝ exactissima diligentia si rogetur enarrat. Fuit sub Eugenio Romæ: copiam libroꝝ ingentem habet: inde rerum noticiam Quicquid audit attendit. & si quid præterit: reposcit ex integro. Aspectu et periocu̅do: læcicia quadam ingenita. Ridet semp: irascitur nunq̄. Modestia qua̅ta nemini maior: per qua̅ paucissimis. Sed de homine plura dicere suspectum est. Exploratiora cognosces idies. Aduentu meo læti sunt omnes. Credo ꝙ prælatu̅ habere præsidem: qui antea idiotam habuerunt miro modo gloriente. Qua re mutationem præsidatus mei tam & si intelligo odio atq;

odio atq; inuidia factam:feram animo quo cætera consueui. Cœli subita mutatio:tempus aduersum:pluuiæ per aliquot dies continuæ prope me ꝑdiderunt. & ex male affecto pessime infectum reddiderunt. Spes omnis in balneis est. Itaq; quottidie ad petriolana suspiro. Quo ad exitũ Aprilis nisi quid accidat impedimenti proficiscar. Res Theaneñ. nescio quem habuerit exitum:aut si qua spes sit reliqua. Habeo duos ex meis Neapoli:qui negocium procurant. Si qua uia:tua præsertim opera effici possit ut assequar reddes me fœlicissimum Vale.

Campanus Patriarchæ. S.

t Vdertum(siue ut uetustissime)Tuder ueneritis:gaudeo. Sed utinam uel consilio maturiori uel fortuna meliore q̃ cæteri. Si proprius accederetis occurrerem Perusiam usq;. Q ua sub umbra longa cõfabulatio:amplexus arctissimi nascerent. Nunc Campanus tuus ad appẽnini radicem relegatus:nihil transtyberim atq; Apuliam cogitat. habetote uobis Curialium fœlicitatũ amplissimo fructus quidẽ:sed tedii simul & fastidii plenos. Sed cæteris Ignosco omnibus:te unum satis mirari nõ possum hominẽ liberũ:attritum legationibus honestissimis:nõ solum terra cum laude:sed etiam mari cum uictoria uersatum:adhuc tñ & iuditia hominũ uaria & laborum nõ una pericula quærere. Si quietem expetitis Tuderti noꝝ:utraq; salua factione:insanietis prius & delyrabitis:q̃ assequamini. Non antea creatus est orbis terreq; q̃ orta est seditio in cœlo. Affinitas iã suspecta est:frater fratri nõ credit:patrem filius aut nõ paritur domo eadem:aut optat extingui. An ætate nostra nõ uidimus paternis in filios insidiis conflicta regna? depopulatas armis prouincias esse:aut nulla esse omnino põt:aut esse debet ordinata societas. In qua si caput desit:nulla est ordinis ratio:paritatem credimus in cœlis. In terris frustra laborat qui quærit quod Inueniri nõ potest Cede his turbinibus mi. L. Relinque discrimina grauissima. Iis quibus sunt patria proposita premia. Subquiesce Romæ:aut uspiã alibi:hoc uitæ quod tot periculis subtraxisti:unnam liceret hæc coram? Nosti apud templũ uirginis angeloꝝ. quã mihi tuam esse mentẽ aperuisti. Defessum laboribus:deterntũ periculis pro ecclesiæ imperio susceptis. Consatigatum redendaꝝ prouinciarũ curis:cõtemptũ animo tuo nihil amplius appetere:nisi honestam solicitudinem. Cui consilio si accipies Campanũ comitem nõ dedignabens. Vale & mundi uices quales:quales sunt accipe.

Campanus Minutolo suo. S.

m Inutolo meo & salutem & fortunam optimam. Vbi audiui factum te mihi propinquiorem:exarsi desiderio tui:si paulo propior accedes:aut adebo rotus:aut te amplexibus fatigabo:igluttiã:deuorabo. Facias me certiorem quid acturus q̃ proxime uenturus sis:ut uel ad decem passus possim occurrere. Cõmuni dño ut cõmendatissimũ facias ororidño meo Patriarchæ quæ scripserim uidebis. Scribo q̃ sentio:aut illa ciuitas uno I statu:aut altero ẽ relinquenda:aut omni desperanda concordia. Ego hic tranquillissime ago:non tam consilio præteritorũ Principum q̃ præsentiũ ciuiũ beneficio. Q uibus ut ego arbitror causa nõ leuis:ut ipse prædicant. Sũma necessitas seditionis finem stabiliuit. Bene uale mi. Minutole & si istic mansurus es diutius de omnibus ad me scribe.

Campanus Sixto. iiii. Pont Maximo. S.

h AEC ciuitas pater. S. ut taceam de me:q ludibrio habeor. & huc:illuc trãsmutor:pessimo in statu est. Sperabãt quietem a. S. V. & pacem. & ecce oia in sudore & bello uersanť. Ad me attinet scribere quæcunq; sentio:uestræ sanctitatis erit prouidere. Ferť huc uenire ecclesiæ castra liberũ Ingressum petentia. Ciues habito consilio. Responderũt metuere armatã multitudinem:omnia in ferro. & licentia reponentiũ:paratos esse omnia seruitutis obsequia legato. V. S. quæ sine statu eoꝝ periculo petunť præstare:cum exercitu ingredi armato discriminosum esse:ut Tuderto & Spoleto paulo ante fuit. In causa dispari dicunt se omni uacare culpa noua. Antiquam si quam habent remissam esse a se. me. Pau. ii. prædecessore uestro Timent aduersarios:timent capita aduersarioꝝ. Idem quod Pauli tempore petierunt postulant:a:misera uideť res. Fœminas & pueros:omneq; Imbellem turbam extra urbem pelli lachrymãtem. Remanent autem soli ad arma parati & mortẽ. Si. S. V. aliter nõ constituat. Q uid est hoc aliud q̃ perturbatio:q̃ sæuicia Turcoꝝ:nõ christiana:non sacerdotalis:nõ quæ sapiat saluatorem? Q uid egerunt castellani? cur plectunť? quam præbuerũt huius belli causam? Si fas est iuditio contendere. Iuditium a. S. V. deposcunt. Sed ne putet. S. V. metu eos trahere ad iussa faciendum. Capiunt prouocati pessima consilia

quæ & qualia cum.D.Le.referent.Nõ sunt oĩno destituti:habent adiutores occultos:paratos omnia facere uel in aperto.De munitione urbis superuacuũ est loqui.Muris:fossis:equis:hominibus:tormentis omnis generis ita sunt cõmuniti:ut nulla sit in ditione ecclesiæ ciuitas magis.& causa nõ iniusta.Annonæ quantũ ad multos menses sit satis.Scripsi dño Le.caueat ne quéadmodum cæteri urbes magno impendio quæsierunt:ipse tantundem exponat in amittendo.Fœlix ualeat.S.T.

Campanus Terami Duci Calabriæ.

Ttulit mihi serenitas tuæ litteras uir præstantissimus Antho.Cazo secretarius simul & cõmissarius tuus.Quo uito mea uita bonitate aperta:diligẽtia uigili:dexteritate exactissima clariorem uidi neminẽ.Fide uero & constantia in negotiis peragendis tanta:quantã in eo esse oportet:qui maximo principi assistat.Beneficiũ serenitatis tuæ in seruanda hac ciuitate mira gratia nec minore integritate pfecit.Vix biduũ cõmoratus:factionũ radices funditus extirpauit.Magistratus reduxit in formam.Rapinis atq; iniuriis occurit:auxit spem Ciuium qui bonis artibus student.Deniq; effecit ut iam hæc ciuitas:ciuitas uideat:quæ antea fuerat potius latrociniũ.Ego illi(quod serenitati tuæ litteris facere iubebar)libentissime affui:præstiti quæ potui in reconciliatione Ciuiũ.Reuocati sunt exules opera eius & beneficio tuo.Ciuitas optimo in statu est corpus sua membra recognouit.& uere Principũ gloria magna ex parte sita est in uirtute ministrorum.Graues dominus.Rex:grauiores tu ex hac perturbatione ciuitatis molestias pertulisti.Nunc pacata uobis & quieta sunt omnia.Breuis opera magnũ impendiũ fuit. Vale.

Campanus Anthonio Cazo.S.

Nceps iusticiæ uultus:nusquã toto obtuitu se iclinat:nec unq̃ ita unam in partẽ aspicit:quin & alio se cõuertat.Accedit hominũ praua igrataq; natura nunq̃ præterita beneficia:semp cõmoda præsentia cogitantiũ.Vidi heri uespen iuuenẽ captũ educi cubiculo uinctũ:hortui omen.Quid id eẽt iterrogaui.Dicũt minus bene locutũ de illustrissimo Principe nostro.Maximũ crimẽ:maxima audacia est.Ingratitudoq; nõ minima.Sit nihil illustrissimũ principẽ tot sctipsisse litteras:totiens misisse:qui eadẽ ꝓponerent.Sed uenisse tandẽ ipsum pro salute ciuitatis.Postremo confectis omnibus te talẽ tantũq; uirũ tanq̃ ad extirpandas reliquas simulatũ misisse.Quid potuit præstare maius & laboriosius q̃ præstitit?& tñ ita est hominũ uel amens audacia:uel inconsiderata temeritas:ut nihil recte factũ putent:quod ex ipsorũ cõmodo factũ nõ sit.Itaq; hic iuuenis uere temerarius & linguax & licentiæ simul stimulis plenus:protulit nescio quæ indigna sane.& indigna Principe nostro:sed protulit.Tũ fuit officiũ animaduertere in eos:quorũ nescio temeritas:an simplicitas maior:si ad personam illustrissimi Principis nostri referras.Quid illud præclarius q̃ proprias iniurias negligere?alienas uindicare?Quid clæmentius q̃ quorum facta cõtemnant?& uerba contendere?Quid istius q̃ implorantibus locum iuditii non denegare?Petit hic ut ad Capitaneũ ciuitatis & pœnã a lege decretam remittat.Subiturus quicqd uel errato imponet uel permittit lege:uel Principis clæmentia statuet.Ego a te nec impunitatem hominis expeto:nec in recenti cõcordia excitari uetera odia.Sed haberi & Principis nostri rationẽ.& temeritatis iuuenilis deposco.Arbitrii erit tui quicqd hac i re statues.Ego id ad gratiã deputabo quicqd deliberaueris:quẽ scio nõ nisi optima deliberaturũ. Vale.

Campanus Saluiato suo.S.

Mantissime Saluiate mi.Nosti qua celeritate discesserim.& pũssem oĩnõ nisi festinassem.Cœlũ illud aduersabat:morbi reliquiæ adhuc extabãt Ita q; discessi iuitissimus.& si cætera nõ curarẽ tua monita:quibꝰ supsedendũ suadebant:me exulcerant.Sed scio uitã tibi meã q̃ cætera oĩa chariorẽ.

Nũc mitto latorẽ hunc:qui tecũ de omnibus meis cõsiliis referat.Oro te ut gratiã illustrissimi dñi comitis mihi & serues & augeas Et quid cũ sanctissimo dño nostro actum est de lenienda illius mente ad me scribas.Nõ est propositum meũ uiuere in Pontificis odio.At cuius Pontificis?Eius qui me in philosophia primus instituit:deinde honoribus auxit:postremo litteras apostolicas gratis ad me mittendas demãdauit.Si scirem conscium esse me alicuius aut cõmissi aut cogitati facinoris:nũc nũc me iugularem uerũ inconsiderata libertas linguæ me perdidit.Vera loqui & scribere cum mihi uiderẽ protractus sum acerbius q̃ conueniret.Si culpa est:pœnam nõ deprecor:paratus sum uel in carceres ire:si error fuit:erit ignoscendũ subitæ mutatiõi:utcũq; res habeat.Spes mea

primum in

primũ in deo:deinde in benignitate Pont.postremo,ĩ dño Comite & prima & maxima omniũ i re. Audio uenisse illic.d.Nicolaũ Vitellũ & rem ad menté S.d.N.esse cõfectam si poterit haberi aliqua rõ de me. Gratũ erit mihi nõ oĩno periisse. Sin pstabũt in aduerso fata:me ad patientiã maloꝝ cõprobabo. Cura & uigilia mi Saluiate:cũ dño Nicolao & cum illustrissimo Comite quod tibi & iuditio tuo prudentissimo uidebitur. Vale.

Campanus Sixto.iiii.Pont.Maximo.S.

i Ncõsiderati erroris:pœnã cõsideratissimã luo. Nõ dies ægimõ nocté dormimus:in qua nõ milies cogitauerĩ magnitudiné errati mei:offendisse me scriptis animũ.V.S.a qua semp amatus:honoratusq; sum.& nisi ĩnatã clæmentiã.V.B.cogitassem:iã uenissem i manifestissimã desperationẽ. Peccaui demẽs.& peccatũ meũ ingemisco Supplico mihi ppetate & clæmentia sua & dei amore uelit ignoscere:cõtinuareq; in me beniuolentiã & fauorem suũ sine quo uiuere nõ possum:nec debeo:qui ob hoc misericordia sum dignus:q nec uoluntate deliqui:nec opere:sed ex cursu pennæ currẽtis ad impetũ. Sit.S.V.in me miris & misericors:quæ esse in cæteris pientissima & clæmentissima cõsueuit.S.V.cũ irem in Germaniam me domino Senensi cõmendauit:cũ redirem Tudertinis me præfecit. Deinde Fulginẽsibus præposuit. Postea Tifernatib' rectorẽ istituit. Bullas apostolicas ad me mitti demandauit. Miserũ me si semp fugi igratitudinẽ & scripsi aliqñ aduersus igratos Nũc primũ in.S.V.deliquerim. Sed unde uulnus accepi:spero etiã medicinã Et quia icõsiderata temeritate offendi.B.V.eius cõsideratissima clæmentia releuari.& ita supplico pater beatissime si nõ aliis meritis:saltẽ ob gloriosam memoriam dñi sancti Sixti:cui fuerã nõ ingratus. Fœliciter ualeat.S.T.

Campanus Cardinali Mantuano.S

b Enignitate tua & clæmẽtia fitur si nihil egerim beneficio dignum interim pro magnitudine magni & gloriosi animi uestri sperẽ abs te quæ ab aliis eiusdẽ ordinis uiris nõ tã sperare uanũ est:sed optare. Errorẽ meũ itellexisti:qui nulla malignitate:sed dũtaxat incõsiderata celeritate prouenit Cupio gratiã promereri.D.N.S.opa & intercessione.V.Qua de re.F.hic lator pñiũ tui cõseruus:a me eductus plenius referet Obsecro te:uelis mihi seruitori tuo deditiss.adesse:ut semp seruitorib' tuis affuisti.& loqui cũ.d.Le.qñs opus sit.& causam Campani seruuli sui ita suscipere:ut & spes mea expectat & natura tua pollicet. Bñ uale.

Campanus epo Munneñ.S.

c Rrorem meũ intelliges ex hoc iuuene. Et plane uerũ est illud:nullam esse disciplinã in qua nõ peccando discat. Offendi nõ nihil litteris meis Pon. animũ. Suscipias uelim tu patrocinũ meũ.& apud.S.D.N.& apud.d.Le. & ubiubi uidebis esse opus auxilio & patrono Exhibe mihi adiutricẽ tuã & dextrã & linguã:hoc te oro p dulcissimã memoriã non alicuius bñficii mei:sed animi ad inseruiendũ paratissimi Vale.

Campanus eidem.S.

n Eius amor:cognita fides:explorata diligentia me impellunt:ut hunc patruelem meũ tibi cõmendẽ:grauis error & exẽplo ipso q̃ re grauior. Sed aliud ẽ comittere scelus q̃ flagitiũ facere. Quid amici si nõ sũt aliqñ psuturi:humana res ẽ qua deliquit humanius erit imperũ cõtendere q̃ uindicare icõsideratã fragilitatẽ. Satis habet supplicii quẽ flagitii pœnitet. Tũ res eo deducta est:ut nisi clæmentia apostolice sedis:& opa dñi cõis cõsulat. Discrimẽ & cædes parati uideant. Oro te p ueteris & cõtinuatæ beniuolentiæ charitatisq; officia ut patrueli sic assistas:ut intelligat me etiã cũ Romæ nõ sim aliqd Romæ potuisse. Vale.

q Varquali salue:atq; iterum salue mi Quarquali. Quarquali tanto nomen mihi dulcius ore est:quãto cũ sitio dulcius opto merũ. Quorsum tuæ musæ delicatissimæ:quorsum Campani memoria:quoꝝ ille suauissime:hec ptinacissima cũ sit:potes me nõ semel recreare si uelis. Velle aũt nõ solum debes & potes:sed etiã obligaris. Quid her' tuus:qd Florẽtinus Antistes quid porro tota Vrsinoꝝ pgenies agit:Vni q inseruit:oĩbus inseruit. Ratio seruitioꝝ nõ aduersa est:uerũ semp extrema pugna. Victoria i extremo curriculo mæta est. Veni ego Neapolim qd acturus inqs:aut nihil:aut minus q̃ oia:sed ueni:fructum aliquẽ ueterũ studioꝝ recognoui. Iocũde acceptus a Rege. Allibens aliquãro iocundius:a cæteris quorũ nomẽ exter iocundissime. Cætera sperant magis q̃ appareãt. Si qñ:sed o o inquã qñ cupio mihi:sed & tibi & aliis quoꝝ sunt merita magis posse prodesse q̃ mihi.

Tu modo cœlestes semp stās ꝑnus ad aras Nō eris in turba:nō & de plebe minuta
Sollicito nobis ore secunda toga Vnus:multorū solus habebis opes:

Sed hæc somnia & nugæ:si nihil aliud hoc afferūt uoluptatis:q & mihi & tibi legē præscribunt:si eueniant:risum:si frustrabunt. Adibis Saluiatū quid aut quemadmodū agat sciscitabens. Num mutata fortuna:mutaret mores. Ego hanc eximiam cæpi uoluptatem q Saluiatus meus profecit in Curia. De me tu uideris:ad te quoq pertinet qua sim apud homines opinione peruestigare. Vale.

Campanus. D. F. Saluiato electo Archiepō Pisano.

q Vid audio mi Saluiate? Somnio an uigilo? An uera nuntiātur? Si est quæ fœlicitas cum mea? nam tu nō cogitas:cōparabitur? Creatum esse te Antistitem Pisanum:uel audiui:uel potius somniaui. Adeo res humanæ certis nuntiis desinātur. Miramur tot milibus passuū: Castorem & Pollucem Romanoꝝ uictorias nunciasse Cogitaui fateor de te post. F. reditum. Nā is & mortem Antistis Pisani & cōtentionē susceptam pro te significauerat. Multa animū circumueniebant consilia. Imprimis promissio tibi facta in disceptatione Florentina & amor Principis. & uigilantia tua incredibilis occurrebat. Quare si lætet:si exultem ipse cogita Experior in me ueterem priscorum sententia:amici fortunam:nostram esse. Sed expecto litteras:fac ne fallar expectatione de te. Ego quantum naturæ debeo:tantum fortunæ nō debeo. Qui ob nullum crimen:nullam culpa:nileuissimū erratum:atrocissime plector. Quid enim attocius odio summi Pont. nulla ex causa concepti? Sed erraui cum dixi nulla:fuit aliqua:sed impronisa. Sed quæ pietate horum pellebant. Non ut Pontifici optime de me merito male dicerem impellebar. Scripsi ad amicos alios. Nemo iuent qui causam susceperit meam. Scripsi etiam ad eos:qui si mihi debere se negent:ingrati ul deantur. Reliqua spes in te uno est:ac porro in illustri Comite:cui quantum debeā nosti Me miserum:quē occidi? quem interfeci? Cui uenenū cōmiscui? cuius uitæ sum insidiatus? Dices scio nulli. Sed erratum fuisse grauissimū ita scribere:fuerit grauissimum:Sed possum ego modo aliquo nō scripsisse? possum rē ad integrum restituere? profecto non possum. Quid igitur pro mortali crimine plector immortaliter? Iam si carcerem eram emeritus poteram subire. Si mori par erat:iuditio periissem. Damnari non iudicatum cōtra leges est. Odio haberi diuturno:contra præcepta sanctorum est:flecti id ignoscendū non posse contra humanitatem est. Non occidat inquit ille sol super iracundiam ueram. At mihi & sol occidit. & luna cursum confecit. Proinde mi Saluiate sume animum:fac intelligat dominus noster:q mihi molestum sit non esse gratum oculis Principis. Et ei Principis qui benignitate & clæmentia cæteros superat. Dominum Comitem adhibe ad iutorem. Neruos si itendas pro me. Scio q profecturus es. Nosti q fuerim domino. S. Sixto acceptus:quantum illustri comite sperem. Da uiam & modum quibus conciliari possim. Crede mihi ad desperationem inclinat res. Et nisi remittatur erratum tam leue:utar quo ueterū quidam sunt usi. Tam pedes ambulat:qui caret equo:q qui nō habet. Nec uolo nec debeo uiuere in sūmi Pont. odio. At cuius Pont. profecto eius? qui benignitate & clæmentia certauit cum omnibus semper:a nemine unq ē superatus. F. meum imprimis tibi cōmendo. Cupio uniuersos effectus beniuolentiæ nostræ id illum cumulari. Multa potes. Ipsum audies:ipsum cum audies me cogitabis. Nō possum strictius ad te scribere: Si quid testat persuadeas tibi omnia me precari pro eo. Adiuuandus est Iam a te. quoq maiorem in modum q a me tibi educatur & crescit. Tibi eruditur ut mihi. Bene uale.

Campanus Nucerino suo. S.

q Vid scribam? unde ordiar? quos accusem? quibus debeam icertus sum. Tiserno depulsus:quartuor & quadraginta equitū turmis oppugnat ob pietatem erga miserum populum habitam irrisus:ob litteras nulla maliuolētia aut ꝑfidia scriptas:calcat:pessūdatus:attritus sum:ita res ē:sic negocium habet. Scripserā i illa turbulētia miserrimæ ciuitatis ad. D. N. isolēticuscu las litteras Cū uiderē imbellē multitudinē & fœminaꝝ cœtus ululantes urbe depelli. & tabellarius esset paratus. Scripsi fateor ad. D. N. paulo proteruius:nam cum essem ego in in ea ciuitate:nec motus aliqui rerum nouarum excitarentur:obedientia quāta alibi nusq haberetur. Vetus offensio deleta aut esse aut diceretur:uisa mihi indignissima res est. Cum propter manifestum meæ saluti periculum. Tum propter iactutā icolatū:aut enim me tanq ꝑfidiæ reum mutilassent:aut turpissime(ut mitissime ageret)urbe depulissent: utrum euenisset:

utrũ euenisset:actũ de omni ulta estimationeq; mea uidebatur. Calamũ itaq; arripui:feruore atq; impetu quo hæc ferebantur exarsi. Scripsi D.N. nisi sua.S. occurreret inanitatem eam uideri imanium Barbarorum:nõ Christianam:non sanctam:nõ quæ saperet salnatorem. His uerbis omnẽ memoriam bene gestarum rerũ atq; adeo ueteris beniuolentiæ oblitteraui. Duo de uiginti diebus auditus nõ sum:cum tamẽ interea & mane & uesperi portarum ianitores defatigassem:hoc mihi D. tui litteræ contulerũt:quibus esse me sua in protectione significauerat:hoc modo miser ueteranus. & iam annis: pannisq; attritus i curia cõtemnor. libet tecum hæc fari. Vtinam eeteri quos.D.N. dignos prouinciis fecit ita sint aiati. & erga.S. suam. & erga.D.Le. nepotesq; alios:qui ipsius memorie debebunt. Minu.mi non hæc exposcebãt Campani iam compertissima merita. Ego tamẽ & plecctor & querelas inanes:non tamen falsas aut iniustas effundo. Tecum locutus sum D. tuo cõmendabis obsecro fidem atq; obsequium meũ. Bene uale.

Campanus Griso suo.S.

Rise mi. quid enim iocundius & nomine & præsentia tua? Nũquid addã & cõmeñ. plurimam quasi nõ fuerim semper tibi plurimum cõmẽdatus? Si quis est qui hoc possit Ego de fide & constantia in amicos tua phibere manifestissimum testimonium possum. Nam humanitatem. uirtutesq; alias icredibiles ita sum expertus:ut mihi temou & portus eẽ uideate. Veni Neapolim acceptus a Rege gratissime. A liberis quoq; multo gratius. Multa offeruntur quædam etiam & præstãtur. Constituta ẽ mihi pensio quanta: si non satis sit ad uictum nõ tamẽ famæ deperibo. Sed nõ te fatigabo diutius meis litteris. ex.F. itelliges omnia. Cõmendo me tibi. & si dignus sim. ut etiam pedibus. S.D.N. cõmẽdes me oro. Sed cur nõ dignus:peccaui grauiter:sed leuitate potius q̃ iniquitate peccaui. Tum ut ait ille multum detrahit:Principi:qui de illius clæmentia & pietate desperat. Vale optime.

Campanus Augustino Staccolo Vrbinati.S.

Nimo destinato:quicqd obiicitur moræ ipedimẽtum ẽ: historiã illustrissimi Comitis inchoatã a me nõ mea tarditas:ue quod Rome cõquestus sum:alio neglegẽtia distulit. Mihi uero & si hoc medio tempore:graues infirmitates acciderũt:propositũ nunq̃ defuit continuãdi:nec nũc qdem deest:sed instructores:sine quibus historia nulla:auctor uanus eẽt. Scribe obsecro Staccole mi quibus tibi uidebitur:ut habeãt explorata. & q̃ primũ habeant:poterunt opera tua dirigi ad me Neapolim:ubi nũc sum & sum mãsurus & expimẽtũ fortunæ q̃diu aũt mãsurus plus est in alieno arbitrio q̃ meo. Tot gessi. Tot legi. Tot scripsi. Tot locis & iã prouinciis præfui ut satis existimẽ insignẽ me ex curia uestra mercedem reportare:de reliquo reposita est mihi corona iusticie. Bene. uale Staccole mi. Germanũ tuũ saluta & Trapezuntium & Raphaelem.

Campanus Luce Lucensi.S.

Fficiosa diligentia nihil antiquius. Nõ agam iam tecum multis. Cur hic substiterim:qua spe:quibus cõsiliis ipse nosti. Aut perficiẽdum est propositum nostrum. aut nulli sumus. De.D.i eo fecre. & si omnia spero. Cum occupatões rerum grauissimas: impeditissimas cogito:diffido nõ nihil. Reliqua spes est in re:atq; adeo reliqua ut sit tota. Sorte mihi & fato te debes mi Luca:Lucensis es:quo cum hominũ genere tanta mihi fuit conflictatio beniuolẽtiæ:tanta officiorum uicissitudo:quantã nunq̃ sum alibi cõsecutus. Litteras illas iam exaratas quas scribis expectamus. Bene uale. D. secre. me cõmenda Alexandrinum illud cogitet. Docti doctos seruabunt si erunt docti. Iterum uale.

Campanus Anthonio Petrucio S.

X litteris Lucæ Lucensis nostri qua mẽte sis in meo negocio conficiendo intellexi. Non mihi dubium est:nõ animũ tibi:sed occasionem defuisse ac celerãdi:me uero cum alia multa impediant:tum præcipue tenuitas rei familiaris maxime urget. Veni grauatus familiola:quanq̃ uero nõ inumera illa quidem:sed tamẽ grauatus. Nõ putabã tam diu me hic imoraturum: quod cũ ex tua excellentia depræhendi. Statim suppellectilem argenteã exposui uenalẽ: Cratheres sex in usum domesticũ abalienaui. Quæ pecunia iam & ipsa consumpta est: Vna spes est in excellentia tua:oro dignetur ad.D. Paschasium scribere Regis noie: & q reliquũ est in negotio meo peragere. Iniquũ & imane excellẽtiæ tuæ foret me sub illius spe ludibrio haberi. Vale.

Campanus illustrissimo Duci Vrbini Federico.S.

n Eapolim ueni eodem ut uideor tenore fortunæ:quo & Roma discessi:literas tuas utrasq; accepi.Et quæ prius per dñm Ioanñe capellanum meũ delatæ sunt.& quæ postea per.F.conseruatorem uestrum.Itaq; fretus litteris tanti Principis ueni ad hunc locum:ubi ut egregie fatear insigniter retectus sum.Sunt fata est hominũ fortuna:cum quia obiicere uirtutem ad pugnã pulcherrimum est.D.Io Baptistam casus acerbitas distraxit a curia:Indolui hominis tã præclari detrimẽtosam acerbitatẽ.& teste deo lõge plus idolui q̃ q̊ mihi adesse nõ potuit.Rex more suo uagatus:nõdum redierat:ubi rediit de mittendo filio sollicitus nõ uidebatur quen q̃ admissurus.Adii secretarium Comitem Mathaloni.Comitem Vrsum D.Pascalem:ubiq; blandissimis exceptus sum uerbis:ubiq; nulla cum re.Tandem intromissus ad Regem mentem aperuit:operam suam pollicitus:fortunam cõmendaui.Despexerat me Rex ex fenestra superiori.cum iussus sum scalas cõscendere:locutus sum quæ prima uenerunt in mentem.Desiderium meum non abscondi:etiam quod per te experieram:quod & Rex ipse confessus.Quid dicã amplius?Secretarius plus q̃ plus q̃ centies rogatus a me.Tandẽ si quid uellem syngraphum quod Albaranum uocant:pollicitus est. Cæteris in rebus nugas esse respondit.Non potui non cõmoueri animo:turbariq; uehementer.Multa collegi:plura suspicamus sum:fortunam aduersam:inuidiam Curialiũ:negligentiam meam moleste tui.& dumtaxat intercessionẽ uestram.Cætera feram animo quo aduersa consueui.Quo circa redeo nunc Terranium quantum uideo spe meliore q̃ fructu:nam fructus nullus.Spes amplissima nobis offertur.historiam tuam non mea culpa:sed potius dicam pace omnium uestrorũ negligentia nõ continuaui.Scripsi ex Tiferno esse me nactum ocii aliquanto q̃ Fulginiæ plusculũ.Mittere reliqua documenta non miserũt:ita & opera & tẽpus deperierũt.Res in eo est:ut simus adhuc i expeditiõe Tuscorum:ubi Florentiæ cum Sigismundo conuenistis:post conuentum illum admodũ pauca enarrantur.Cura ut ad me q̃ primũ mittanť:nõ ero negligens:ubi erunt missæ:statim resumetur materia cum omni dignitate:cum omni conatu:aut immoriar:aut persoluam quod tantis in me beneficiis.& tam eximiis meritis debeo. Vale.

Campanus illustrissimo Duci Ioanni de Aragonia.S.

n On possum nõ dolere illustrissime Princeps nõ quidẽ sorte meã.Cõsueui iam pridẽ cum fortuna dimicare:sed potius desiderium tuũ cõparauerã. Quantũ mihi uel natura dederat ingenii:uel ars instruxerat uel exp̃sset at cõsuetudo:ut Campani seruuli uestri saltẽ aliquid remanerent infixa uesti gia:aduersata est fortuna:nõ uolũtas:inopiæ meæ hæc fuit culpa:poteris in tempus resarcire.Tam bene omnia spero absens q̃ bene præsens sperauissem:cũ dabiť scribam ad te:nõ ut memoriam referam tanti Principis:aut confirmem beniuolentiam: sed dũtaxat ut meæ in te uoluntati satisfaciam.Tanta est enim clarissimæ indolis uestræ apud me admiratio:tanta bonitas:quanta possit esse homini de summo & consumatissimo Principe.Spes mea in te residet:interea ad exilium reuertar meum.

Extra hominũ mũdiq; uias:extra ultia regni.
Claustra tui:quo me sului cũ dentib⁹ apri
Exercebo.Canem si tu modo miseris unum.
Nate bonũ:postq̃ me regia iussa uetarunt
Furari.& mecũ nemora in precutina ligatũ
Ducem:nam si tu mittis non inuidia furti
Arguet.& tristes diffundet ligua q̃relas
Sed domũ magni diceť Principis.Ergo
Mitte canẽ:q nare q̃at:nõ dent placere
Quãq̃ ẽt & dẽtes:sed nans quærimus usũ

Vale.

Campanus dño cõfessori dñi Ioannis de Aragonia.S.

c Vpiebam quod tu:doleo quod tu doles:sed fecit fortuna modum:finẽq; malorum.Nõ uno semper stat maris unda notho.Occultum fortasse aliquid certe quod mihi sum conscius:aut patere oculis possit.Deliqui nihil Ego præclarissimã indolẽ & plus q̃ regiam demiratus in diuo Principe nostro.Spes cogitationesq; meas omnes in unum coniecerã.Nõ ad opes detractus:nõ allectus ad præfecturas:non ad honores inuitatus:sed eximia uirtute illius correptus.Cui & esse & fieri cupio adiunctissimus.

Sed me p scopulos:atq; inuia saxa pcellæ.
Semper agunt:nunq̃ finiet ira maris?
Sed pereat mõs:sit nostri pia cura Ioannis
Vel mundi pereat machina curo nihil.

Pater mi

Pater mi neminem alium habere cupio interpretem q̃ te: fac concilies me filiolum tuum in gratiam domini. Non Romæ non alibi fiam ei seruitor inglorius. Bene uale: & de cane sagaci cōmenda me.

Campanus Cardinali Papieñ. S.

n

Vmen mecum secundissimum bene salue. Diuersa ratio: diuersa natura: quo minus a Senensi nostro exaudiremur effecerunt. Trahitur quisq; studio suo: q; si charitate mei factum est: quæri ego non possum. F. nō debet si consilio meliore: permittamus hoc & meliora & honestiora prouidenti. Fuit tuum ut ais concardinalem precari: uis illi non fuit afferenda. Ego quoq; non sum adeo demens. ut etiam cum illo gratiam q̃ q; Franc. non sit satisfactum non existimem lōgo interuallo potiorem. Crede mihi mi Papieñ. nihil ex illius iuuenis expectatione decipimur. Longe plus habet uirtutum in secessu q̃ ostendat in fronte. Sed occasio grandis & rara & fœlicitas quædam ex eo munere parata: & alia quædam ad falconem nostrum conscripta: ut ita facerem: nec eum deserere suadebāt. Inopiam si gemit. leuabitur. Studia interrumpere si ipse sibi aderit: non cogetur. Quis laborauit iopia maiori q̃ ego? Quantulum a domo: quantulum a parentibus fuit collatum præsidii? uixi tamen adiutus a multis: præcipue uero adiutus a te: magnis laboribus: magnis difficultatibus nihil aliud potui obiicere: q̃ uirtutem. Quæ & si uento non semper secundo nauigauit: semper tamen auspiciis ipsa suis peruenit ad portum. Quod iuuenem fueris consolatus: fecisti pie: & si Romæ adhuc est: ut iterum facias idem obtestor meo nomine. habet uiam & occasionem paratam ad studium: habet me non ita statim ut multorum spes est moriturum aut si sim: nec ipse parum comparatus & instructus ad sortem cōmunem: nec ego parum gratus imposteros inueniemur. Quod Neapolim uenerim hoc tantum gaudeo: q; factus sum illis uicinior: qui me afflixerunt. Cætera ex te ipso coniecta. Regis animum nec dum habeo: nec quando sim habiturus intelligo. Mihi ipse plane res est. Attuli mecum non illa tam multa quæ expetuntur: pectus & consilium uiuax industriam reb⁹ gerendis fortunatam. Audaciam in periculis adeundis: in sustinendis laboribus patientiam: non memoriam ueterum beneficiorum: non præsentium bonorum fortunam: non opes non præsentiæ dignitatem: non animum ad patrand: quæ accepta sint regibus: sacerdotibus indigna uideantur. Quā ob rem quantum sperem: quantū promittam mihi tuum iuditium esto. Sed tamen promitto aliquid in tanta copia rerum. In tanta competitorem gratia diffido. In tam eximia Regis moderatione non omnia despero. Cū illustrissimo Ioanne Aragonense iam factum est initiū beniuoientiæ. Altissima uirtus adolescentis: firmissimum pignus est ad te complectendū. Iuuenis frōte lætissimus: ore pergratus: eruditus uaria disciplina Gratia sermonis perfacundus. In summa licentia modestissimus. Manu liberalis: longe plus præstat uirtutum q̃ promittit: & si quid adiici possit: his ornamentis nullum sibi uidetur facturus modū q̃diu sit q; possit addiscere. In summa licentia & potestate non dispari uitam agit: cui uis ordinis uestri non indignam. Trahunt exemplo ad præclara facinora etiam Principes: laudant quos audiunt laudari: quos laudari audiunt etiam imitantur. Multa illi de animi tui multa de ingenii magnitudine cū prædicauerim diuinamq; ostenderim: cupit fieri tuæ dignationi coniunctissimus. Nunc uero cum per Regis absentiam liceat dispaciari: secessit ad Lympham cum redierit fungar officio non negligentis. Interea fortaße & ego quoq; in præcutinos meos ad dies aliquot remigrabo. Velim de Tifernatibus meis aliquid scribas. De Fulginensibus quoq; i argumentosa materia est. Scio in curia nec esse nec futurum uideri: quod recreare me possit nisi cum tu præsidebis. De nostratibus quod scribam habeo nihil. Nam gratiam urbis orbe terrarū amœnissimæ: clæmentiam cœli: feracitatem rerum omnium commemorare nec tibi expedit: nec mihi citra patrii amoris suspitionem liceret Fabio si est istic: consignari iubeas hūc fasciculum litterarum. Sin discessit ne pigeat obsecro Perusium usq; dirigere Bene uale: & penam decimariam ut euites: ad scribendum accigere. Si nihil aliud aliquid de meo Saluiato. quem tibi euixissime cōmendo.

Campanus. F. Lapio. S.

f

Abi mi salue doleo prius ex. d. Papieñ. q̃ ex tuis litteris exitum rerum tuarum intellexisse. Tu uero ne angere. Tempus: ætas: fortuna: uirtus etiam omnia poterunt. & quod nunc obtinere nequiuisti: aliquando rogabere ut acceptes. De Saluiato meo nemo aliquid scribit. Cura sciam quid agit: qua est in spe. Etiam de Tifernatibus nostri quā cupiam aliquid intelligere. Bene Vale.

Campanus dño Ioanni de Aragonia. S.

D ſingulam quãq; occaſionem libenter moueor ad ſcribendum tibi:ſic res habet:Vota mea uniuerſa in uno conquieſcunt:unum admirantur:unum prædicare non ceſſant. Extollũt alii ſupremum faſtigium nobilitatis. Alii Regiam ſtirpem uenerentur. Cæteri fortunas & quas nũc obtines: & quæ paratæ complectuntur. Mihi uirtus & humanitas tua inſtar ſunt omnium. hæc efficiunt ut nihil tibi cõtingere poſſit:quo homines non gaudeamus. Es nobilis: in natura fuit ut ita naſcerere. Es rege procreatus. & alii complures hoc habuere. Fortunaꝝ uero gloriam nemo ad ueram fœlicitatem deputauit. Animi uirtus non aliunde præbita:ſed ex te ipſo ſuſcepta:& humanitas quæ neq; uendi neq; emi neq; deponi poteſt:facient te in omni tua uita fœliciſſimum. Quod ſi quis ideo demum fœlix eſt ꝙ habere omnia:quæ poſſint optari uideatur. Non uideo quis mortalium hãc tibi fœlicitatem uel excipere queat:uel imminueř. Sed mihi unica eſt querela de cane Præcutini ſeu magis Præputiani mei uenationibus ip̃rimis delectantur:ne rides nominis turpitudinem cum dixi Præputiani. Conſtat enim Annibalem Carthaginenſem ſollicitatum Apuloꝝ Sannitũq; promiſſis. Tranſitum per agrum præputianum feciſſe. Extare etiam hoc tempore templum uirginis præputianæ. Quo in loco ſi canem miſeris:ſpero me breui futurum:& futurum cum uẽatoribus:ubi aut figere aprum licebit:aut quod erit tutius: data uia exteris demonſtrare:poſtulatorem maiore fronte & pertinaciore q̃ me uidiſti neminem Ad canem redeo.

Cum puer in ſyluas irem clariſſime Priceps
Vno nos apros cæpimus octo die
Seu fuit augurium:ſeu uani certa laboris
Cauſa. Canem inuaſit nocte premẽte lupus
Semper ego poſt hac geſtare minantia tæla
Sueui:& odorata ducere nare canem
Si me igitur cupias inter uenabula tutum
Vrgentemq; feras prendere:mitte canem.

Vale.

Campanus Anthonio Petrucio. S.

I mihi aut cenſus annui aliquanto maiores ſuppeditarent:aut aliqua uiuere honeſta induſtria liceret:aut frugaliore uita fallere (ut aiunt) geniũ fas
ſ effet:nequaq̃ præſidium aliquod poſtulaſſem:cõpoſuiſſem meme ad omnia extremæ incommoditatis uel mendicitatis potius argumenta me redegiſſem. Nunc epiſcopi per ſeipſum exiguo:& annuis decimis exhauſto Me aũt natura a negotiis ſæcularibus abhorrente:& hactenus nõ ſemper in miſeria uerſato. Duriſſima res eſt non tam denegatum mihi eſſe præſidium q̃ extractam rem uerbis ĩ longum:& interea facultatulas meas omnes exhauſtas eſſe. hoc mihi (pace dicam) fecit excellentia tua. Tu mihi aliquando ut Regem adirem perſcripſiſti. Tu rem hanc qualis: qualis eſſet cum duce Vrbinati conſtituiſti. Tu poſtea q̃ Neapolim ueni bona eſſem ſpe: expectaremq; Regiam uoluntatem iuſſiſti. Tu in exitu ipſo rei deliberandæ non rogat⁹: non ſtimulatus:non etiam uia aliqua præmonitus fronte libera progreſſus ad me tranſactum eſſe negotium meum dimidium Regem. Alterum dimidium Regis filium contributurum pronunciaſti. Si erant hæc uera cur nunc tandem deludor Si alia mens fuit Regis:atq; tu loquebaris unde id meritus abs te? quã tibi unq̃ iniuriam intuli? aut tuis? Proinde mi domine ſeri labrum:culpam aliquam profitere:compara te ad patientiam:ut qđ nunc aut negligentia non effeciſti:aut aliqua efficere noluiſti:cum erit occaſio id ipſum diligentia emendes. Cæterum ne exploſus uiderer ab omni gratia. Sunt epiſcopatus mei complura caſtella:ſeu uillæ potius. Eſt ibi poſitus quidam ſerrantes de uiuare ad hybernandum. Grauior eſt illis oppidanis q̃ poſſint ſubſtinere. oro te ut datis illi aliis hybernis decedere ex eo loco iubeatis. Ego iuſta petam:nec te incertus ſum. Ad te prudentiſſimũ ſcribo:in tuo arbitrio ſimul & præſidio reponens: obteſtor te iterum digneris me commẽdare pedibus. S.R.M. Ego quia Neapoli ſupellectilem pignori obtrictam reliqui poſtea quid amplius obpignorem habeo nihil. Teramum redeo. Bene uale.

Campanus Lucæ Lucenſi. S.

Vm hic Neapolim hæreo diutius q̃ putabam. uenit ad me Antonius germanus meus. Rettulit q̃ magnitudīe bñficioꝝ p̃terita æſtate ſe iuueniſ:dũ
d eſſet huc a me miſſus:plura tibi debebam mi Luca quã exiſtimarem:ĩ quo fortunæ gratias habeo:quæ ſi me cuiq̃ obligatũ eſſe uoluit:tibi potiſſimũ obligauit. Ego fortũa tenui:ſorte abiectus:animo tamen nõ oĩno deiecto capio beneficiũ referre nõ poſſum. D. Se. me cõmendabis: cui ſi fas eſſet nõ mediocriter ſubiraſcerer. Eius ſpe iam multoꝝ annoꝝ alligatus:& præſentibus promiſſis confirmatus:plane deluſus ſum. Itaq; mi Luca cras aut perendie in Aprutiũ: mox fortaſſis & Romam proficiſcar:

mam proficiscar:dicturus aliena clæmentia:quam inter meos aut non tempore implora-ui:aut indignus nequaq̃ inuenio.Bene uale.

Campanus Anthonio Gazo.S.

D hunc usq̧ diem Neapoli sum nullo cum fructu:nisi cum magnificarum pollicitationũ emolumēto.Post Regis Ducisq̧ discessum uerbis extract' Illustris.Io.hortatu deliberationē Regis dicā.an secretarii expectaui.Tandem litteræ.d.Io.ad me scriptæ ex Lita meā expectationem finierunt.Significat enim non esse Regis mente m:mihi aliquid impēdi.Se uero neq̧ posse neq̧ debere:& Regi & parenti refragari doleo me cōpater data mihi fuisse uerba. Magis tamen angor & longe molestius fero Ducis Vrbinatis susceptioni frustra pro me conatum.Longe omniũ molestissimũ ē mihi nō posse illustrissimo.Duci nostro quẽadmodum iam destinaueram totis & animi & corporis uiribus inseruire. Altera est molestia mi compater q̃ te carendum aliquādiu est.Redibo iam recta ad epatum meum.Cōmatrem tñ prius inuisam:eamq̧ pro me apud cōpatrem meũ procuratricem:patronãq̧ constituam.Interea bene cura ualitudinem mi compater.Præpositus iam aliquot elapsis diebus a me discesserat.Salutabo eum tuo & cōmatris nomine milies. Vale.

Campanus domino Saluiato.S.

a Ccepi litteras tuas si pro meo desiderio breuissimas.Si pro expectatione molestissimas Sed me ip primis consolatur Saluiati mei præstans & nulli succūbens animi magnitudo Loquar tecum fidētius mi Saluiate:si.D.N. uir est q̃ semp fuit:& ille.D.Comes charum te habet hæc perturbatio tua fœlicitas est.Sume animũ Saluiate:intende uires & neruos:erige & expāde uela:sunt etiā hic Neapoli q̃ tibi faueāt.Sunt Florētinæ cōplures:qui partim dolēt:partim irascunt.partim etiā indignant.Te ciuem honesto genere optimis parentibus natũ:uirũ industrium utilem futurum ciuitati designatum a Papa.Patrum collegio confirmatum:nulli crimini obnoxium.Repudiari & pro quo?Extorre ignobili quādã litteris prædito:cbi dura la uence Scribam si uidebitur ad.L.sed nescius:q̃ profecturus differam enã plusculum.De oratione in Capella per te habenda nisi dies certus habeatur.quid agam aut somniē nesio?Gratia Pont.D.Comitis beniuolentia.Ira & indignato Patrum quid possint in te tua cogita:& uiribus atq̧ ingenio utere. Vale.

Campanus illustrissimo Principi Federico Vrbinati.S.

r Cripseram proximis diebus quem in statum esset res nostra deducta:breui addita cedula:qua deliberationem ultimam explicabam.Vere illustris. Priceps uterq̧ nostrũ delusus ē:nō mea:nō tua culpa:sed uel isigni tēpoꝶ auantia:uel.d secretarii tergiuersatione Qua die Rex ex hac urbe discessit cum adissem secretarium fronte blanda & ut loquar tecum quæ sentio nugarũ plena:progressus ad me Campane inquit pacta res est:heri uesperi decreuit Rex quod cum.d.Io.conuenrũ est.Cũ peterem expeditionē:pollicitus est:cum primũ ad aliquem locum appulisset:expediturum.d.Io.curandæ inquiunt ualitudinis gratia ad biduum postea secessit ad Litam ea mente:ut per.d.Paschalem mihi significaretur cũ esset negocium confectum.Ego diem hic expecto & pœne consumptus sum. Litteras accepi a dño Io.dolere non potuisse impetrare quod & facillimum sperabat:& honestissimum arbitrabatur.Accepisse se litteras Regias:quibus refragari neq̧ posset:neq̧ deberet:non esse mentis Regiæ præsidium aliquod contribuere.Proinde ne tererem frustra tempus: Neapoli uana præstolando.Adduntur promissa magnifica de ecclesia permutanda.Sed mihi iā ꝑmissa ad tediũ sunt:nisi cũ impleantur.Quaobrem nunc Teramũ redeo:hyemē reliquā illic cōfecturus.Si mittes illa documenta historica:Teramũ mittes:sin fortasse iā misisti:& sunt in itinere:Iubeas q̃ primũ ad me deferri.Si dñs Io.Bap uenturus Neapolim sit:oro te aliquid ēt tuo nomie conqueraf:cum dño secretario si modo tibi uideatur Ego iam satur sum rerũ Neapolitanaꝶ.Tam mihi suppeditabat ad uitā quod habeo:q̃ quod non habeo ad desiderium inflāmabit.Si tibi uideatur aliquid excogitare pro me: seruo tuo fidelissimo consuler.Bene uale Princeps illustrissime.

Campanus Archiepo Amalfitano.S.

p Ostea q̃ a te discessi:fuit mihi iter per q̃ difficile & plenum molestiarum. Nam præter cōtinēs pluuias & uiarũ eluuiones:& erupta ui aquaꝶ præcipitia:& licentiosa fluuiorum euagamēta.Et solum natura lubricũ assiduo imbre per madefactum:& ubi hæc cessassent saxorũ moles impeditissime: aliaq̧ incōmoda me miseris modis exercuerunt.Gallutii diem unum cũ

subſtitiſſem nō fuit ſpacium ad tuū Carpinetum diuertendi. Tum etiā a ſpredie atq; ipor tunitate uiæ:qua eundum:ſcandendū:deſcendendumq; fuiſſet deterritus. In ociosius tēpus omiſi. Nō præteriturus quin primo quoq; tempore ad eum locum diuertam ſi nulla alia de cauſa:tā ſtudio tui. Perueni Teramū uigilia natalis dñi hora iā noctis tertia ut intelligas nihil mihi fuiſſe ſpacii pluſculum ad euagandū. Altero q̄ perueni die ab te diuina orſus uenationem inſtitui. Cuius rei quanta ſit cōmoditas ut poſſis intelligere: Teramum ipſum alias deſcriptum a me & ſtudium publicum uenationum ad te mitto. Nō accuſabis ut arbitror importunitatē qua uideor uſus in cane ab illuſtriſſimo dño Io. depoſcendo. Spero ubi occaſionē acceperitis:& te curaturę & illum effecturū ut canis naſutus habeatur ab eo qui a tanto Principe tam crebris ineptiolis expoſtulauerit. Non ero tecū uerboſi oncum dabitur occaſio faciam te litterarū meaȩ participem. Interea commenda me dño don. Io. de Aragonia Pricipi noſtro clariſſimo. Decanum quoq; Malfitanū tuū Thomam & alios ſaluta. Orationem ut recuperes hortor. Bene uale.

Campanus Cardinali ſancti Petri ad Vincula. S.

Auſa harum litterarum hæc eſt. Cum ſit mihi compater. d. Io. decretis de mōte monacho celebratiſſimus doctor:doctrina & bonitate æque præcla
c riſſimus:& qui aliis in locis ſumma cum laude uerſatus eſt. Volui eum tibi cōmendare:qui bonos omnes & doctos natura tua amas & foues. Cogitaui eum eſſe cum dño uicelegato Marchiæ:ſi per te cōmēdet:ſcio qua integritate & qua conſcientia ſit:& q̄ timens deum. Poteris de eo iformationē habere & a. D Luneñ. cui inſeruiuit:& ab eodem uice Le. cui nō eſt incognitus. Fuit etiam hic Terami aliquot annis cum ſumma laude & opinione non diſpari:& omnibus ciuibus charus eſt. Non dubito uirum idoneum eſſe omni ſeruitio & tuæ fidelitati. Vale.

Campanus Cardinali Papieñ. S.

Vi Neapoli magna cū ſpe:cū fructu aliquāto minore:uideo & hic fortunā aduerſari cōſiliis meis. Redii Teramum promiſſis magnis oneratus. Spes
f eſt aliqua in regiis liberis:quoȩ natu maximus uiſus eſt non nihil teneri deſyderio mei. Nec minus tertius clariſſimus mea ſententia adoleſcens:& cui nihil deſit præter coactiorem fortunam. Tametſi cum præſente ſic pugnat:ut nulla ex parte ſuperari ſe patiatur. Scripſi de illo ad te alias uberius. Ego fortunā Neapoli neq; ſpei uacuam:neq; præſidii plenam reliqui. Cum ſcribee rad me pro humanitate & pietate tua uoles:litteras aut Aquilam aut tutius Aſculum diriges. Bene uale meum numen & præſentaneum.

Campanus epo Pinneñ. S.

Vantum doluerim:quantum acerbitatis acceperim ex morte præſtantiſſimi fratris tui:non eſt ocium explicare. Grauius & multo ferrē moleſtius ſi
q te alium uirum pendentē totum ex aura populari & fortūæ ſtatū cognouiſſem. Opus eſt uirtute tua præſtantiſſima:qua nequaq̄ diſcedas a te. Vicem humanā. ut humanam capias. Nō te pudere poterit memoriæ fratris non generi tuo nebulam aliquam ſubueteri. Cætera in manu Principis omniū moderatoriſq; dei. Cæterum habet Iocabellus filium Ant. iuuenem optimæ indolis: litteratum & magna ſpe. Adueniente ſeptembri cogitat mittere eum iſtuc. Sperat aliquid elaboraturum pro iuuene:& benemerito & nequaq̄ alieno. Vale. Paulum Moroſinū uirum præclarum:quem in Germania cognoui ut ſalutes oro. Iterum bene uale.

Campanus Laurentio de Medicis. S.

Go ſi quid de te cogito aut loquor mi Laurenti:ſi aliud afferre tibi non poſſum utilitatis:hoc certe affero:q; ſecundos tibi ſucceſſus precari non
d deſino. Calumniam ſi qua ſit de uita modeſtiaq; tua quam habes a parētibus maximam:modis omnibus diluo. Exiſtimo ad me pertinere quicquid ad tuam dignitatem pertineat. Cedere ad meam quoq; gloriam quicquid accedat ad tuam:eam legem ineſſe amiciciæ ſentio:ut ſint aut eſſe debeant affectus q̄ ſimillimi. Cum eſſem proximis his diebus Neapolim deueni in mētionem aliquā de te:uirtutem quantum & potui & debui tuam prædicaui:ut ciuitatem nulli in Italia ſecundam pacatiſſime ſimul & quietiſſime regas ut cernent in te potentia atq; gratia:ut cōſilium auctoritati auctoritas conſilio non deſit. ut æquaſti auum prudentia patrem animo uiciſti:utrunq; ciuili beniuolentia ſuperaſti: ſine inuidia præſertim aperta ſic uixiſti atq; uiuas:ut charus omnibus:infenſus nulli. Nemo ſit in ciuitate qui non ſe tuo ſub arbitrio uiuere:tibi omnem accreſcere auctoritatem glorietur. Hæc mihi ex animo cum dice

rentur:& huberius q̄ nunc ad te scribo. Erant a tergo Neapolitani aliquot: nescio an etiam Florentini nonnulli & ut est natio loquatior: recte inquit ex his unus: uirtutem prædicas. uirum præclarum & ciuitatis suæ locupletissimum. Ceterum cui contemptui sint patris atq; aui exempla laudatissima. Cui leges publicæ despiciantur. Cui ciues optimarum familiarum: optime de re publica meriti conculcentur. primum quam unq̄ affinitatem auus: quam pater externam concupiuit? quas hic ædes erexit aut instaurauit templa? aut cœnobia edificauit cuius hic ciuis calamitatem releuauit. Conciderunt aliqui sub parente: qui sub auo fœlicissime rem mercatoriam egerant huius uiri tempore familiarum decoxerunt: adiumentum nullum inuenerunt: benignitate Regis nostri: aliorūq; principum Italiæ cum eius res constet aut: si non cogitet imprudens: aut si cogitat ingratus est. Addiditq; Volaterras periculum fecisse alienæ constantiæ: non suæ grauitatis testimonium præbuisse. In contentione Tyfernatium: & offendisse. Pont. Animum & Tyfernatibus non profuisse. Qua nunc eum gratia esse cum Rege? Qua cum summo Pont. beniuolentia? Qua cum Collegio Patrum obseruantia? Qua cum ciuibus moderatione? Mortuo Antistite Pisano: quid ad eum de ecclesia Pisana pertinebat? Quid prius de ecclesia Florentina? obtinuerit Arretinam uirumq; illi dignum præposuerit. An iam etiam & Pisanam & Volaterranam: & alias si quæ sunt rebelles Romano Pontifici: decretisque patrum effecerit: censes tu mortuos Florentinorum animos: qui semper alias dom⁹ huius beneficentia coluerunt tyrannidem ubiubi initium caperet oppresserunt. Auus Cosma quantam in ciuitate habuit auctoritatem. Vnde obsecro te nisi pulcherrimis ornamentis: amplissimis edificiis: innumerabilibus beneficiis comparatam: Innocentium septimum unice coluit. Ioannem. xxiii. Martinum. Item & eugenium incredibili pietate obseruauit. Creuerunt illius opes: quia in solido edificabantur: nulli per iniuriam eripiebantur. Pontificum gratia procurabantur. Mallebat ille prodesse suis ciuibus auctoritate q̄ pertinacia nocere. Impetrare uolebat quod ad alios pertineret non extorquere. Pater quoq; & si habitus est publicis in rebus animosior: nunq̄ eo insolentiæ prorupit: ut non haberet dignitatis rationem: quid ad quem spectaret. Certauit & ipse cum aduersari presente Legato: omnemq; exhibuit in deponendis armis reuerentiam. Casu an consulto dimicationi interfuerit Legatus incertum est: nisi ꝙ in parentem tuum uisus est fuisse propensior. Quæ res auctoritatē simul & gratiam peperit. Ergo uterq; humanitate in ciues rem publicam administrarunt: familiam nullam iniuria labefactarūt. Ego & si iuuenem eum diserte dicere uidebam & exanimo. Minus tamen acquiescendum existimabam ne dicere uera credentur Primum exempla maiorum nec tibi esse contemptui: nec ut contēnantur ab aliis pati. Iura publica & priuata: uim suam apud te habere: legum nullam ne minimam quidem præuaricationem esse. Ciuium haberi non unam rationem cuiq; suā dignitatem constare: suum ordinem patere: Affinitates non semper arbitrii: sed īterdum & temporis esse. Quæri plærunq; cum externis si cum suis nō digne inueniant. Aut quæ ciuitati magis prodesse possint occurrant. Edificandi rationem diuersam parenti fuisse q̄ auo: diuersam Laurentio q̄ parenti. Nam Cosmam plæraq; ad necessitatem: ad religionē quædam ad suam gloriam: quæ nondum eminebat passim multa exedificasse: nonnulla quoq; ad commendationem posteritatis: suorumq; uoluptatem: & tamen trahi quemq; studio suo. Petrum nulla iam necessitas impellebat. Laurentium copia pœne ipsa uel deterret uel demoratur: uel fastidio afficit multitudinis. Tot undiq; occurrere familiæ hui⁹ edificia: ut difficile sit haberi in urbe locum: ubi nouum aliquid emoliatur. Et iactura est non modo rerum: sed etiam famæ sine causa nouos sumptus facere. Quod ciues multi decoxerunt. Fuit hæc temporum conditio: nec Laurentius defuit: multos iuuit: compluribus opitulatus est: Cum Rege nostro non extare scintillam calumniæ gestare memoria: q̄ multæ res in rem publicam Florentinorum gestæ: sed unius beneficium: unius esse non omniū. Quæ ab Rege aperta sunt: Regis esse benefacta: nō oportere inimicicias reliquorum principum esse: ubi Regis amicicia intersit. Tyfernates sua causa defendisse: Pōtificem non offendisse: fecisse Tyfernatium causa quæ potuit: plura facere nequiuisse: & tamen uoluisse iam ab initio rem Tyfernatium componere: non Pontificem: non Collegium: non ciuem aliquem contempsisse: ecclesiam Florentinam recte collocasse uirum illi esse præfectum genere nobilem: moribus nobiliorem. & cui nihil obiici possit nisi ꝙ externus non ciuis est: ualuit affinitatis ratio: ualuit auctoritas: & Romanorum fauor par ratio nouit in Arretinam uirum grauem litteratum: compositum curauit præficiendum. Cui quid aliud obiicias nisi crimē idem ꝙ ciuis non est. De Pisana contentio grauior: repellitur Ciuis non quia indignus est præsidatu: est enī non obscuro loco natus ipse: non

ignarus:non imperitus uir:industrius:uir cuius opera uti possis: ue℞ tempo℞ hæc difficultas:nemini magis conuenit rem Pisanam concordem esse quã tibi iã in factiones cũ uentũ sit:necesse est ut aias factiões.ut quibus uiris ciuitates cõmittas consideres.Scio te nõ ideo aduersari Saluiato quoniã Saluiatũ odio habeas scio illũ semp bene de te sensisse:bene locutũ fuisse de tuis fortunis:non possum nõ mirari cur hæc exorta cõtentio est: non possum oĩa colligere.Quæ tum huberrime gessi:pollicitus sum ad te scripturũ:quæ nũc scribo Accipias hæc uelim animo quo scripta sunt.Si est ĩ te erratũ:nemo sit ad emẽdandũ te ipso paratior Ostẽdes tam te laudẽ hominũ capere:q̃ calumniã posse:Sin error sit nullus nemo prohibet tuo℞ ciuiũ & seruare fortunã & gratiã promereri ĩ amplissimis fortunis:in potentissimo statu. Nihil potes nec amplius expetere nec maius expectare q̃ hominũ beniuolentiam.Quam ut modis omnibus procures:& erga omne hominũ genus:& p̃sertim erga tuos ciues oro atq; hortor.Tunc enĩ tibi beneficiũ referet:cũ minime cogitabis:nec est ratio mensuræ iis rebus.Et cũ benefeceris & cũ nocueris parati sunt qui utraq; uia tecum officio contendant. Vale.Terami.xvi.Ianuarii.M.cccc.lxxx.

Campanus Cardinali Seneñ.S.

h Ere mi saluus sis.Teramũ redii magnis promissis oneratus:si p̃stabunt͂ ad referendas gratias me comparabo:sin abibunt ĩ uentũ.Facile erit tentasse fortunam:& notam aliquã cõtumaciæ diluisse.Iam ad omnẽ euentum paratus tã secunda capere q̃ excipere aduersa potero.Interea hic Terami sub quiescam defatigatum peragri natiõibus & prouinciis attritum.Satis magna spectacula in oculis hominũ affixerunt hoc semp mihi persuaserim. nullam extare auaritiæ aut improbitatis calũniã.Quod nõ sãcto Fustuchio aliter uisum tibi sit non moleste fero.Fuit ratio & consilium & Frañ.queãdmodum mihi proxime scripsit abunde satisfactum cum sit:recte omnia habent.Diligo fateor eum iuuenem:& teste deo quantum mihi sum cõscius merito diligo.Sed causam coram afferemus.Nũc bene uale:& saluti q̃ nihil in terris melius intende.Ego ad Iubileum fortasse ad balnea oĩno decursitabo.

Campanus Cardinali Papieñ.S.

m Eorum quisquis Romã uenit:nisi ad te ueniat nequicq̃ uenit.Adeo fortunarum mea℞ omniũ portus in te uno est.Ab hoc eodẽ licebit intelligere Quæ spes consiliorum cogitationumq; mea℞:quo sim animo in negotiis quo in casibus perferendis:q̃ nulli aduersitati succumbam:Sed quod inqt ille contra audentior ite nõ dubitem.Saluo te in tuto nauigatur. De aliis quid sperem:aut desperem nõ uideo.Sed grauis est inquies hæc fortunæ perpetuæ & cõtinens lamentatio.Grauis & mihi quoq;:sed aduersa ingemiscere quædam alleuiatio est malorum:hunc Præpositum Camplẽsem familiarissimum meum uirum nobilem & domi clarum:quem & tu mecum una alias in mensa excepisti ut oculis solitis aspicias oro. & me commendatum habe.Bene uale.

Campanus Federico.d.Angeli de Vrbino.S.

m Itto hunc Præpositum Camplensem ad dñm cõmunem.Cui tu pro humanitate simul & consuetudine tua aderis:hortaberis quoq; ad cæteram confectionem historiæ suæ.Cui ego:si per uos non stet sum totus intentus:nec uideo cur stare per uos debeat.Quæ eius gloriæ & nomini iure merito tantũ afficimini quantum amplissima merita & diuinæ illius uirtutes expostulant. Non sum ego dignus enarrator:nec dicam laudator rerum tam integre:tam clare:tam magnifice glorioseq; gestarum.Sed erit aliquid uel præbuisse initium his qui post me sequentur: uel uiam aliis scriptoribus offendisse:uel quicquid euenturum sit me uel testem tempo℞ uel admirationem hominum tam illustrium accessisse.Cætera ex hoc ipso intelliges:adiuuabisq;:rogabisq; principem nostrum meminerit iniquum esse Campanum in ipsius oculis iniuriam substinere.Quem errata grauis non sordes uitæ accusarunt.Sed libertas calami inconsiderata:& excurrens impetus ad calamitatem ciuitatis fecit nocentem.Sed hoc mea infœlicitas maior est uisa ꝙ alii & aduersus indignos ediderunt. Alii calumnias graues perpessi sunt:& premia receperunt.Ego solus neq; animo nocens: neq; mente malus grauissime plector.Bene uale amantissime mi Federice.

Campanus Nucerino.S.

t Am diu nihil ad me scribis:ut subdubitẽ de te & constantia tua parum. Multa potes:& quod potes quin uelis & scias haud dubito.Nosti quãto interuallo spes meæ post patrocinium initum communis heri retrocesserunt.Exigua mea culpa.Nã nulla non dicerẽ.Mitto nunc ad te.d. Præpositũ Camplẽsem

Audi cum

Audi eum si me amas. & quod te postulat facito. Vale.

Campanus Francischo de Castello. S.

m Ale mihi agitur cum necessariis meis: quorum tu omniũ primus & coniũctissimus. Nihil facis pro me: nihil uigilas: nihil loqueris: aut curas deniq; Quod est molestissimum. & nihil scribis. Mi Francisce grauius est amicitiæ pondus q̃ existimamus: uerũ ego qd blatero? An nescio nihil tibi magis fuisse cordi q̃ causas: negociaq; mea agere: curare: opitulari? Sed danda est uenia excluso. Erunt adhuc nostra sidera: uiuemus aliq̃n secundis astris qui nũc ui uimus aduersis: sed hæc hactenus. Venit isthuc præpositus Camplensis per necessarius meus: quẽ audies. Domino cõi cõmendabis. De domino Ni. Vitellio quid fit aut qua spe significabis. Bene uale mi Francisce Quarqualium salutabis.

Campanus dño Francischo Saluiato. S.

c Lanio cœlum terrasq; cõmisceo: quid de te? quæ fortuna? quæ spes? quæ expectatio rerum futurarum proponitur? Quæ ratio auxiliorum perqro? Et tamen nec tu respondes quicq̃: nec cæteri tẽ certam denunciant. Si me amas mi Saluiate sume hoc paulum laboris. Fac intelligã tuis litteris hæc omnia: etiam rem Francisci nostri quo tramite pertransierit: aut ubi constiterit significa. De cæteris meis rebus nihil scribo ad Comitem quantus sum respicio. Illi me ut cõmendes oro. De oratione quam gloriã reportaueris cupio scire Bene uale.

Campanus Quarqualio suo. S.

e Tiam si esses bestia nõ te cõtemnerem: pluris enim facio ingenium tuum q̃ aut alii credant: aut tu arbitrere. Quanq̃ in hoc fallimur pleriq; omnes: q; ingenii sicut rerum aliarum extimatio uana est: porro ex extimatione pretium oritur. Quisq; tanti est: quanti cuiq; est. Mihi uero

Quarqualus plus est unus q̃ cætera Roma
Sit licet is uultu fusculus: alta canit.
Sed tñ ad nostros reuocat me musa poetas
Quid de Domitio? qd quoq; Sancto meo est

Expectas ueterem consuetudinem scribendi meam? sed tempus abit: redeunt noua sæcula. Vnum uno & rapimur tanq̃ non bona nostra die. Papiensem meum q̃ frequens adis: ut te uidet libenter? ut illi scribis aliquando.

Campanus dño Andreæ Lucentino. S.

d Olenter amantissime compater acerbum accepi nuntium optimæ & sanctissimæ cõmatris meæ. Sed mihi iam pridem ita de rebus humanis persuasum est: ut tristia & luctuosa nunciari aliquãdo possint: noua & insueta non possint. Vno ictu filioli tui tuam puerili ætate ac infantili potius & p turbatio domus. & dolor cõfusæ orbitatis animũ meũ pertulerunt. Quã sancta fœmina: q̃ benigna: q̃ hospitalis: quantus prædita moribus interiit nobis. Verum ut ait ille satius aliquando cecidisse quã semp pendere in cruciatu. Non potes nõ dolore non conqueri: non augi. Fecit te patrem septennio sex liberorum: quod uni mulieri satis esse poterat ad fœcunditatem: hæc tibi tam breuissimo spatio exoluit: ut uix icepisse iam parere uisa est: cum maturam sobolem. & numero & indole præstitisset. Mi compater noui animum: noui prudentiam & constantiam tuam: feras hæc non tanquã humana: sed potius tanquã facta diuitus. Cæterum Epithaphium seu maius Eulogium conscripsi minus quidem eleganter: sed quantum inter luctum & dolorem adhibere ingenii licuit: poteris consilium petere uel Patricii nostri: qui est his in rebus assuetior & tritior: uel si ad carmen inclines nostri Papiensis. Mihi carmen uisum est elegantius: non quia uetustior si hæc consuetudo Sed quoniam habet nescio quid & ad memoriam & ad delectationẽ carminis gratia. Tu uteris arbitrio tuo.

Iuncta uiro coniunx septem katherina per annos.
Sex illi natos: pignora chara dedi.
Dotibus eximiis quantũ fuit altera nulla
Sed fatum nõ est uincere cuncta rapit.
Sic quæcunq; uenit rebus mortalib' hora
Esse potest nobis ultima: uita fuga est.

Si prosa fuerit gratior quæ & rerum noticia impleat magis lectorẽ & breuitate delectet: poteris nostro Patricio uti Ego sic contenderem. katherinæ Piccolomineæ Andreas Lucentinus coniugi bemerenti fecit. Vixit annis &c. Bene uale.

Campanus Archiepo Amalfitano.

t Hesaurus praeciosissimus uisae sunt mihi litterae tuae non solum ob illam ipsam:quam mihi promisisti diligentiam.& dñi secretarii litteras tua ope ra conscriptas:q̃ propter caeteram pietatẽ in me tuam:ita uideo:ita sentio foeliciores mihi ueteres amiciciae & quas priuatus & pauperrimus compa raui:q̃ quas magnis laboribus:summa fideicõtinuata obseruantia perqui siui:facis mi dñe quod te & ueterem pietatem tuam nõ decedebat.Quod ipse de te mihi nõ solum persuadebam:sed firmissime promittebam.Sed in cursu primo cum sis ut cal caribus instes & equũ urgeas opus est.Cũ secretario qua sim opinione minime ignoras cum Rege elaborandum:cum illustrissimo duce contendendũ est:cum dño meo Comi te Mathalonii:quem ego uirum nõ solum uiris omnibus nostri temporis antepono:sed priscis quicunq; sint grauitate & prudentia comparo instandum.Illi me cõmendes.Cui me nõ tam fauore ingessi q̃ uirtute dicaui & cuius opera consequi mediocri q̃ alieno stu dio maximo malim plurimũ refert unde accipias beneficiũ:mihi fortuna non placet:nisi quae cum uirtute cõiuncta.Io.Illu.mentionem iucundissimam libenter accipio:nisi q; de cane aliquantisper succensui:repulsam hanc ferre animo aequo nõ possum.Tu pacem ut conficias necesse est.Scribit mihi dñs Papieñ.ex Vrbe dedisse litteras ad me Neapolim. Id si esset non ad alium q̃ ad te fuissent delatae poteris apud mensarios peruestigare.Ego Romam ad Regem praepositũ & ad ducem Vrbini:quid agat aut egerit nescio.De Ab/ batia cuius feceram mentionẽ:cum duce Illu.& Anthonio Carboneñ.agendum est. An thonius Seneñ.quem tu Franciscum appellas cõmendat se tibi uehementer nõ oblitus quid illi iusseris:Iam clamos illos omnes scribendo detriuit:nõn die nõ noctu cessat ab opere. Viuimus in ciuitate laetissima. Venationum nostrarũ neq; Rex neq; dux decima tionem exigit. Piscationes praesertim hibernae permodicae sunt. Neapolitanos pisciculos somniamus:expectamus aestatem flumina euersuri.nõ adeo sumus miseri ut arbitramini Vera est illa sententia Philosophi praeclarissimi. Nam poetam haec in parte nõ diceremi Fortunam pol met ipse sibi fingit sapiens:nulla sententia clarior:nulla sanctior:nulla pro batior. Quis est qui se foelicem nõ possit putare si uelit:uelle autẽ unumquẽq; quis dubi tet? Citra patriae nescio q̃ occultam charitatem:quis me beatior? libertatẽ agnosco meã Interspaciandũ Cardinales & Pontificem excaeo incaeo decacoetiã si Papieñ.meus sit. Cogitationis & curae subit nescio quid tum demum cum crumenae peculium desit:per caetera foelix sum. Cardinalis sum. Pont. max. sum:sed delyrando protractus sum longi us q̃ arbitrabar. Faciam finem scribendi:nõn tam desiderio consulens q̃ modestiae ordi nis. Bene uale.

Campanus Anthonio Gazo.S.

c Larissime domine & compater mi affectuosissime salue. Molestiae non ni hil mihi attulerũt litterae tuae. Sciebam nusquã uacare inuidia uirtutem:sed insusurrari tam aperte:tam conficta fronte:tam porrectis oculis:tam uoce impudenti quae nescias nõ modo audacia summa:sed flagitium plus q̃ im mane est. Cognita est omnibus ualitudo mea:quanq̃ suspitionis aliqd in tulit morbus:Iam inde Fulginiae contractus:homines ignari rerum & imperiti pertur bant omnia. Vertigine quadam affectus passus sum aliquam perturbati capitis motionẽ Caducum ut aiunt aut lunaricũ aut epilenticum sensi nunq̃. Ita res habet cũ essem Neapo li & sermo cum domino Io.de me incidisset:aperui omnia non esse me qui olim fueram. Aperui & cum Amalfitano meo detractam esse ueterem ualitudinem. hic morbus nunq̃ ne nominatus est quidem. An puderet compater morbum hunc confiteri? Quem sciebã & Caium Caesarem & alios complurimos esse perpessos. An puderet quod naturae neces sitas esset id me ad uerecundiam deputare? Fulgineae cum essem nocte media somno gra ui oppressus:atq; ita ut excitari nõ facile quieuerim:composui fateor me ad mortem. Re uixi multis remediis adiutus:paulo post passus sum iterũ.& tertio. Intra.xx.dies acta haec omnia. Acciri medicos undiq; iussi:qui praesertim inter uicinos uulgo probarent. Cõue nerunt Italiae probatissimi. Honofrium Fulginatem Perusini sine ꝑcio miserunt. Petrum Grassum Iulius Camerineñ.ad me etiam cum aliqua pecunia destinauit. Io. Cassianum Spoletini nõ admoniti nõ requisiti ad me magnis cum obligationibus uenire iusserunt. Fulginitates medici qui aderant me nunq̃ relinquerũt. Omniũ horũ sententia fuit egro tare me stomachi fumo:quem & graeci uocant. Octo deinde cõtinuos men ses sanus ualensq; fui. Veni Neapolim passus iterum in ponte:uel uertiginem quam dixi uel quod

uel quod detractores ut libitum est nominent. Nihil scribo ad te mi compater: quod nõ sit q̃ exploratissimum: habes de mea ualitudine totam rationem. Mihi uero neq; Neapoli esse: neq; nõ esse discrimen est: ubiq; Campanus sum. Hæc cum Amalfitano meo cõmunices oro. Vale & cõmatrem atq; filium millies saluta.

Campanus Duci Calabriæ. S.

s Ero quidem gloriosissime princeps promissum a me munus: uerum nõ sine causa in hunc diem delatum: nunc tandem ad te mitto. Malui celeritatem meam desiderares q̃ exposceres fidem. Librum habebis mea sententia q̃ emẽdatissimum: addo etiam q̃ integerrimũ: & quo nihil possis suspicari erroris: ipsa quoq; exscriptione uetustissimum. Codex ẽ in Germania quidem compertus. Cæterum quantũ licet conijcere nobiscum in Italia natus. Quæ res permultis accidit nõ modo uoluminibus singulis: sed uniuersis interdum bibliothecis ut calamitatibus ueterũ assiduis ad arbitriũ uictorum Cæsarum transportarent: quo quisq; paulo plus afficeretur & ornari ueluti nostris spoliis maluisset. In magna fortuna summa q; licentia dotes ingenii dispares. Comparare libellos perfacile: naturam bonis artibus imbuere nequaq̃ potuerunt. Gens uictu asperata: inculta montibus: studio uenandi. & militiæ barbaricæ dediti. Quæ ad rapinam q̃ ad iustum congressum multo etiã paratior. hæc studia humanitatis nõ tam nõ attingit: q̃ nõ potest capere. Ita mihi uisum est ut cũ cæteris artibus magnos haberi & uideri cupiant sese: barbari appellari non inficient. Magna copia librorum uetustissimorũ in tota Germania est: patent aditus omnib⁹: mirum in modum obseruantur: nulla arte tam capi possunt q̃ q; poetici sunt. Si quem libellum ab his postules nõ aliter potes impetrare q̃ q; poeticum afferri pariũt. Vbiubi aut oculos intendimus: aut in angulum interloquimur: uel decipi sese uel surripi aliqui uel saltem contẽni suspicantur Sed barbari sũt: sua ignauia plectuntur: ferocia puniuntur: humanitate nõ alleuantur. Sed quãtum ad libros attinet: testimonio nobis est quod usurpatum ueteri ẽ prouerbio. Arma nõ semper artifici cõuenire. Tu autem humanissime princeps: cũ hunc leges: leges autem pro tua diligentia per sæpe animi mei fidem: nõ fortunam cogitabis. Vale fœliciter.

Campanus Anthonio Gazo. S.

u Ere accidit mihi præter animi mei deliberatam uoluntatem: ut quotiens mentem scribit aliquid ad te scribendi ultro aliq amicorũ occurrat. Qui q; proposueram interuertant. Iocunditatem omnem animo cõceprã permutẽt in fastidia & curas: hoc partim ex me qui sum ad omnia facillimus partim ex innata & admirabili humanitate tua prouenit: partim etiã interdum ex hominũ meritis: quibus nõ adesse apud eos qui iuuare possint nefarium est. Fuit hic Terami præclarus iuuenis & nunc peritissimus legum doctor. D. Paulus de Palestris quem ego iam a pr mis annis ita cõplexus sum & cõplector ac si genuissem. Gerit nunc præfecturam in guardia Grelis cum gratia tanta quanta esse possit in homine præsertim externo. Cupit in oculis hominũ uersari. & si fieri opera tua possit esse Neapoli: quod ut facilius efficere queas. D. H. regens quattuor habere penes se iudices cõsueuit: hic ut unus ex his eligatur exposcit. Scribo de re tandem ad dñm Regentem. Scribo etiam ad te ut ea facias dicasq;: quæ fieri ac dici hanc in rem pro homine tam eximie merito consueuerunt. Deniq; hanc gratiam ex tota curia unus pauperq; deposco. Relaturus si gratiam aliam nullam certe animum liberalem. Bene mi compater cõmatrem meam nobilissimam fœminam saluam esse iubeto. & Vincentium filiolum.

Campanus Saluiaro suo. S.

c Vm scribam scribam ad te quottidie: cum sit litterarũ tuarũ exaresecam: hominum crudelissime nihil rescribis: uideor tecũ factus aranea. Quisqs in telã incidit arrumpit: in occasione scribendi mora nõ una cõuoluitur. An sum ego indignus: cui de rebus fortunisq; Salutari mei significet? Quid agas qd speres? qd desperes? cui cõfidas diffidas ue. Scio uictorẽ oium rerũ esse tempus adiunctũ industriæ. Metire qua gratia nũc habeari: qua uolubilitate iactemur. hoc tantũ ut intelligas desiderium meum. Vale.

Campanus Cardinali Papieñ. b

n Vmini meo unico. Anthonio Seneñ. quem nunc & amor patriæ & studium suorum ad se rapit mandata quædam ad te dedi. Eum ut audias: atq; porro ut exaudias oro. Magna petet uerũ in tanta spe atq; adeo in tanta diuersitate fortunæ quicquid mensurari potest. & etiam si maximũ sit & exiguũ est. Pii me-

moria:beneficia tua præterita.& officiorũ cõtinuatio:pollicitationesq; nõ minores offi-
cii omnia mihi de Papieñ.meo promittitur.Bene uale.

Campanus Cardinali Papieñ.S.

c Vm secundiores afflabunt uenti. Maioribus ex Ioculis recreabimur. Ego animũ tuum magis q̃ meam necessitatem consideto. Alter ad omnia sup petit. Alteræ nũq̃ offerri potest tantũ ut nõ plusculum expetatur. Gratias tantæ beneficentiæ a me:sed uel ab ipso:cui accrescit hæc gloria apud posteros:nobiscum uictura:uel a Pii nostri beneficiis apud quem quãtus fuerim:quantũq; efficere conateris. Sit in rerum a te gestarũ silentio. Duris me premi uiuo te nõ cogito. De profectione ad Ferdinandum ipse uiderit. Mihi satis erit præsentia non defuisse:ordine intelliges omnia quæcunq; acciderint. Epigrammatum quando ita est iudi tium tuum habebimus delectum. Quæ uentura ad posteritatem uidebunť auctore colligemus:quæ minus habebunt roboris & gratiæ:aut contemnenť:aut supprimentur. Decipimur plerũq; studio nostri:sed tamen in lymam afferenť. Graciores erunt uersus:quos ipsi emendabimus:q̃ quos cæteri somniabũt. Nulli deest interpretatio sua:nec grauis erit is labor etiam pro Cauellis:ætas admonet. Cani iam diu receptui cecinerũt. Sed tibi magis cauendum est senis ne dum milites recensentur aliquid interea effluat temporis dum securius dormitur isthic. Multa meæ quondã tuto potuere Cauellæ
Sollicite molles:quæ nequiere Senæ. Vale.

Campanus Saluiato suo.S.

q Væ cupiam:quæ sint opus intelliges ex Anthonio Seneñ. meo iuuene ornatissimo nõ uestitu:sed moribus. Addo etiã & doctrina. Obsecro remitte eum ad me & q̃ citissime & q̃ optime expeditum. De cane rerum fortunarum nõ est nisi dubia atq; incerta possessio. De epistolis:creuerunt in uolumen:quod ipse conscripsit:sed celeritatis tuæ:si tarde mittentur nõ mea culpa:nõ sua sed occupationũ:dabis ueniam si uoles:si nolis fer hanc dilatiunculã æquo animo quando quottidie crescit usura. Vale.

Campanus Grifo suo.S.

g Rise uales an nõ?nunquid tua prospera uota Fluctuat:an tumido nostra carina mari It mea cymba notis iisdem tã nauigo fœlix Q uam uenit ad cursus aura secunda tuos. Et est plane mea fortuna coniuncta cum tua. De rebus tuis patrocinio tuo deniq; quicquid est tuũ utor ut tu. Accidit hoc fœlicitatis:quoniam omni caret suspitiõe beniuolentia nostra semper fuisti mihi qui nunc es:semper me habuisti quem nunc habes. Proinde si quid peto quod nimium censeas:accusa ueterem humanitatem tuam:noui supercilii:nihil addas. Amantissime Seneñ. meum ornatissimũ iuuenem audias oro iuues:dirigas. Eo benignius quod absente me. Nam datur plerũq; hominis præsentiæ quod importunitas extorquet magis q̃ quod officiũ præstat. Fac Anto. redeat compos honesti uoti & beneficio tuo affecutũ se glorietur. Bene uale mi Grife.

Campanus Federico Duci Vrbini.S.

I Llustrissime domine:domine & benefactor mi unice commeñ. Opus tandem ab Illu. domina tua mihi iniũctum peregi quidẽ:sed ita ut res quæq̃ magna ex parte absolute:maiore tamen ad telam relinquãtur. Magnũ studium:uehemens desiderium:uoluntatẽ tamen æquare nõ potuerũt. Ignosces imbecillitati ingenioli nostri & nõ quid ægerimus:sed quid agere uoluerimus:considerabis:uetus est usurpatũq; prouerbiũ Nõ possumus primi esse omnes: omni in tempore. Est etenim ratio diuersa fortunæ q̃ belli:ubi tu sine omni controuersia obtines principatum. & tamen non omnia quæ ad militiam pertinent pro modestia tua prosecutum te confiteris:obsequendi tuis maioribus diligentia imperandi tuis militibus seueritatem. Municipibus quoq; & prouincialibus tuis honestam libertatem & habes & amplexaris Et quod est a Gabria dictum. Eum esse optimũ imperatorem:qui hostiũ cõsilia maxime noscat. Q ua diligentia nemo est ætate nostra præstantior:qui non solũ qd hostes cogitauerint præuidisti:sed consiliis occurristi semper. & tanq̃ semp cum fortuna dimicaueris. Solus ad res magnas ineluctabilesq; reseruatus:quod cæteri nõ ausi sunt attentare. Ipse diuina uirtute & animi magnitudini confecisti:unicum perfugiũ rerum maximarũ quæ in Italia geruntur. & tanq̃ Temisthocles alius:platanus es omnibus oppressis:qui sub tua umbra recreentur. Nec una dũtaxat uirtus probitatis in te est:quacunq; de gloria fiat sermo:in mediũ si uenias sũmus prædicaris. Res bellica iam pridem extincta in Italia:

in Italiam nunc per te sic est exuscitata:ut uenisse ad cumulum uideatur. Modestiam tuam nõ mirantur solum homines:sed passim obstupescunt:clæmentia tanta es usus:ut bene tibi uelle prosperaq; optare nõ solum ciuitates:sed & prouinciæ fateant. Egisti quod ueteres censuerunt optimũ imperatorem eum esse:cuius opera q̃ plurimi saluentur. Sed nimis uagatur oratio nostra. Res tuæ gestæ loquunt & prædicant:ut cum omnes ornari te uelint uirtute tua superati minora semp de te dixisse:q̃ ratio exigit iudicantur. Vale.

Finis epistolarum.

PERVSINORVM AD PIVM.II.IN OBEDIENTIA ORATIO.

Nouissime ab Angelo Vbaldo uiro spectatissimo. Perusio allata. Campani fertur tametsi ex niridis suis illius nõ uidet eloquentiæ fontibus hausta. Pulchra est ideo nec omnino hoc genere spernenda. Fer iudicium Lector:nã spero fore:ediderit quisquis:eius te lectiõe nõ minimum delectatum plane fatebere.

Nulla unq̃ ciuitas.& res publica Pater sanctissime atq; optime nouo princi pe gauisa est.& lætata uehementer:: eam Perusinorũ in isto gloriosissimo principatu tuo:p icredibili totius ciuitatis plausu:oiumq; ordinũ gaudio studio:atq; lætitia singulorũ dicendũ esse cẽsemus. Nã cũ primũ renuntiatum est ciuib⁹ nostris te ad eã diuinãq; Pontificatus excellentiã & fastigiũ peruenisse. Tanta extemplo exhylaratio atq; inauditũ gaudium animos omnium incessit:ut succẽsis facibus.& per urbis mœnia dispositis ciues omnes:tripudiis cantuq; certantes:ac nomen tuum in cœlum efferentes:tota urbe incredibili plausu uagarentur. Alter alteri simul rem aperientes:simulq; diis imortalibus gratias agentes:q te sibi principem ac dominum sua cœlesti:diuinaq; prudentia statuissent. Cognitam enim habemus singularẽ tuam animi æquitatem. Imperandi mansuetudinem atq; prudentiam. Cuius animus ita semper integerrimũ habitum esse acceperamus:ut nihil unq̃ in omni uita:nisi sanctũ:honestum.& omni laudum genere dignissimum egisse uno omnium ore censereris. Quã obrem & ante adeptum Pontificatũ:omnes ad te unum cõuertebamur:te nobis dari põtificem optabamus:qui & mansuete scires imperare.& æquitate atq; iusticia cæteros mor tales anteires. Et legibus ita uiueres:ut exemplum esses sancte uiuendi cæteris. Iura quoq; humana:diuinaq; tam mirifico studio complexus:ut nemo unq̃ tempestate nostra:in his tibi potuerit facultatibus cõparari. Profecto nõ humano cõsilio:nõ cãu.& temeritate for tunæ:sed diuino quodã auspicio factũ est Pater optime atq; sanctissime:ut ex tot clarissimis & p̃stantissimis uiris unus omnium censereris elegeteris:solus dignus habitus qui summus Pontifex creareris. Aderant permulti sanctissimi quidẽ illi uiri.& toto terrarũ orbe delecti. Sed nequaq̃ tibi neq; sanctitate neq; sapientia cõparandi:neq; in regendi:gubernandi:amplificandiq; imperii scientia cõferendi. Quis enim uel regere cõsultius uel gubernare sapientius potuisset:q̃ qui diuinarũ humanarũq; legũ:quib⁹ regunt & gubernent omnia:plenã fuerit pfectamq; noticiã consecutus. Et animũ habeat nõ solũ natura mansuetũ:sed rerũ etiã industria & bonis artibus.& ĩprimis sanctissimarũ legũ institutis exornatũ. Beatas fore res publicas & ciuitates:quæ a sapientibus regerent. multi quidem p̃clari uiri memoriæ p̃diderũt. Litterisq; mandauerũt:sed eis nos multo beatiores:ac omniũ fœlicissimas existimamus. Quæ nõ a sola sapientia præditis:sed a sanctissimis deoq; acceptissimis hoib⁹ gubernant. Q d cõtigisse nobis ĩ isto gloriosissimo Põtificatu tuo uidemus. Scimus enim te nõ sapientia solũ:qua cæteris mortalibus antecellis:sed diuina quadã ac cœlesti:qua p̃ditus es sanctitate:oĩa moderaturũ atq; gesturũ. Hoies enim quãtũcunq; sapientes uel hoc possunt q̃ sæpissime errare. Q m sũt homines:cæterum q sancti sunt Et deorũ imortaliũ familiaritate p̃sidioq; muniti:ab oĩ sũt errore & stulticia prorsus alieni. Qualẽ te sanctissime Pater.& tui mores integerrimi.& acta sanctissime iam pridẽ uita pollicet qui spemq; fidemq; religionẽq; deumq; ita semp obseruaueris:sancteq; colueris ut admirabilis apud omnes uirtutũ & morũ opinio cõstaret.& sanctus ĩprimis:ac deo familiaris haberis. Quæ cũ ita se habeant:quis tã barbarus:tam imanis:tanq̃ a suis alienus rõnibus:ut pontificatus tui creationem nõ maxime p̃bet.& sibi ipsi atq; huic nostræ

tempestati & christianæ imprimis religioni gratulet.& tuo imperio pareat:omnibusq; in rebus obsequat.Quapropter ciuitas nostra Pater sanctissime primum fœlicitati tuæ uehementissime congratulatur.Diisq; agit immortalibus gratias:q; ea te in dignitate constituerunt qua nulla maior in orbe terrarũ nec esse põtnec excogitari.Postremo tuo imperio sese dedens præsentẽ statũ:sanctitati tuæ sũmopere cõmendat.Ciuitatem enim habebis:ut pace sic & bello gloriosam:nec armis q̃ consilio inferiorẽ.Cæterum supra q̃ dici põt:fide integritateq; pstantem.Nam q̃ gerendis bellis Perusinis:eum scientia militari:tũ animi magnitudine ualeant ignorat nemo.Nusquã plures & bellicosiores cum milites:tũ duces oriunt:siue ætatẽ nr̃am cõtẽplemur:siue superiora tẽpora memoriæ repetamus: plus ex Perusinis ducũ:q̃ militũ ex cæteris Italiæ populis reperimus Eas uires militareq; disciplinam aut industriam:rerum gerendarum in fidem:opem:psidium Romani Pontificatus conferre consueuerunt.& quotiens res exigeret conferrent.Neq; unq̃ & tuendæ religioñ.defecerunt.& in fide semper atq; officio quacunq; fortuna permanserunt.Quæ uero ad pacem pertinent studio nullo in loco meliore.Leges in ea quottidie nõ legunt solum:sed nouo quodam modo:nouaq; solertia interpretant.& in totũ terrarum orbẽs quasi riuoli quidã a latissimo fonte perfundunt.Studia uero humanitatis & eloquentiæ:ut philosophiæ atq; artium reliquarum longe cellebertima.Quæ omnia sanctitati uestræ:etiam atq; etiam cõmendamus.Fides uero ea fuit semper ciuibus nostris ut quicq̃d siue domi:siue militiæ gesserint:nunq̃ a fide potuerint atq; ab officio remoueri & a cõdita Perusia maximũ pbuerint cæteris cõstantiæ & integritatis exemplum.cum erga cæteros mortales:tum maxime aduersus Pontifices:quorũ imperio paruimus semper.& in secundis aduersisq; rebus.& in omni deniq; fortuna obsecuti sumus.Satis constat sanctissime Pater:psentem hunc ciuitatis nostræ statum nunq̃ a Romanis Pontificibus:neq; pace neq; bello defecisse:nõ in exilio:nõ in calamitatibus:uel fœliciorẽ uel tutiorem extitisse Quippe quotiens sũmi Pontifices uel oppressi tyrãnis.uel Romanorũ factionibus pulsi sacris sedibus exulassent:totiens nobiles atq; optimates quos penes ciuitati nostræ imperium suũ maximas clades calamitatesq; perpessos:partim intra mœnia trucidatos:partim in exilium fuisse deiectos:eosq; ipsos nõ ante reuocatos in patriam q̃ Romani sũmi Pontifices recuperato imperio reuerteret.Huic spes fortunaq; nostræ semp:huic pericula:tẽpestasq; pependerunt.Pontificibus pulsis:nostris optimatibus locus nõ erat:illis receptis tota nostris patebat Italia.His compositis rebus.& te Pater sanctime Pontifice adepus:nihil est quod amplius tum maxime Perusini:tũ cæteri quoq; populi uereant.Nullis unq̃ procellis tãto freti gubernaculo.Nullisq; tempestatibus exagitabimur:nemo nostris fortunis:uitæq; insidiabitur.Nemo nos agris:nemo ciuitate depellet:neq; inferre nunq̃ bellum opus erit:neq; propulsare:ut tantum distemus a metu:quantum qui firmissimo sunt in rerum statu:atq; optimo constituti.Deos obtestamur imortales:ita rebus cõsulant humanis:quem ipsi uel soli ad totius orbis gubernacula delegerunt.& ab omni molestia morbo atq; aduersitate tueantur.In cuius salute omnium salus & tranquillitas continetur.

Finis.

Quisquis tersiloquum scribendi concupis usum
Hunc tibi.Campani scripta decora dabunt
Hinc ueterum seruare potes cum pondere leges
Priscaq; maiestas fulserit illa tibi.
Hoc docte:hoc suaue:hoc & gratus.& omnia pulchra:
Hoc Cicerone potes scribere digna duce.

MICHAEL FERNVS MEDIOLANEN. B'. DIAC. CAR. REVERENDISSIMO EX BONA AVGVRATIONE.

I quid unquã a diis immortalibus petii Pater Reuerendissime in quo mihi bene optatum esse censeam. Id imprimis fuisse cognosco: cum illi a me rogati fuerunt: ut mihi quomodo uitam meam: studia mea: actiões omnes meas: meos omnes cogitatus tibi uouere: tibi dicare possem: occasionem præstarent. Nondũ mihi prope quid esset Roma. Quãta uestri Senatus gloria. Quæ uitæ urbanæ ratio notum erat: cum diuinæ uirtutis tuæ claritas aures meas circũsonabat: & me ad tacitam quandam in te deuotionem excitauit. Porro ubi ad hanc uestram Terrarum Dominam Vrbem fata me perpulere: te animo te oculis: semper ita contemplatus sum: ut non maiore cultu & reuerentia quoppiam numen uenerari & obseruare potuerim. Cernebã quanta in te patriæ nostræ sita esset gloria. Qua prudentia: qua dexteritate: qua omnium beniuolentia apud illustrissimum & reuerendissimum Ascanium: cui totum te dederas: sublimia & excelsa natus ad imperia gubernanda: cuncta administras. Et non iã conicere modo hunc amplissimum in te dignitatum fastigium: sed intueri prope & suspicere uidebar: cum te tua diuina uirtus: uel inuitum ad aliud extolleret. Præstantissimam uirtutẽ tuam: prudentissima gesta omnia. Altissima consilia palam in omni sermone prædicabã litteris mandabam: in omni hominum congressu tuam gloriam: tuam ingenii sublimitatem: mores integerrimos afferebam. Et iam nemo in tota fere Vrbe fuit qui meum in te studium: meam in te deuotionem: & non admiraretur: & non obstupesceret. Hæc q̃q̃ non obscuris iam pridem potuisse te argumentis nosse cogitarem: nec me lateret uiros sũmæ apud te auctoritatis id sæpe tibi testatos fuisse. Vnde spem tua mihi humanitas eã fecerat ut de te mihi polliceri possem quæ de quocũq; optimo & beneficentissimo principe. Non ego tamen conquiescere animo posse uidebar. Donec meum hoc in te studium & obseruantiam insigni quopiam munere & memorando tibi posterisq; manifestum facerem. Cui desiderio cum nihil satisfacere magis posse q̃ litteraria monimenta ducerem Ex omnibus quæ olim Campanus ille Antistes Teramanus uir unus multorum memoria sæculorum in his liberalibus studiis: & dicendi gloria summus & quæ edenda ego illius ingenii captus amore suscepi: conscripsit operibus: Pii uitam. II. Pontificis maximi: uiri in litteris & imperio gloriosissimi. quã tuæ dignationi dicarem delegi. Paruum sane opus. sed Pii ipsius gloria & splendore oĩum quæ ediderit unq̃ amplissimum. Et in quo cum admiratione cœlestis ingenii: fortunæ fœlicissimæ: rerum ab illo gestarum magnitudinis: tui etiam imagine quadam & futuræ fœlicitatis faustissima auguratione summã delectationem possis accipere. Equidem cum omnes illos ueteres percenseo: magna illi quã q̃ implerint uolumina: quem huic uel in lr̃is uel in imperio gubernando conferam plane ex omni Græcia atq; nostra hac Romana Vrbe uirorum præstãtissimorum huberrimo seminario neminem habeo. Neq; puto Campanum: alioquin uirum facundissimũ & qui nisi grandia strueret: neq; nisi grande aliquid & eximium illius manibus tam de se benemeriti deberet: sine consilio & exacta ratione tanti uiri uitam: & res gestas: in tã angustum libellum coegisse: quasi illa spaciosa uolumina plus ostentationis ingenii q̃ ueritatis habeant & fidei: & Pii uita exemplaris: & nobis tanquã formula semper ante oculos habenda in latos historiæ campos diffundi non debuit: quæ longæ lectionis tædio perfici non posset. Quãobrem & tu Pater amplissime operis exiguitatem: tam despicere non poteris q̃ non debebis. Quando quidem & nostri in lr̃is non animi magnitudinem solere sed auctoris eruditionem: & rerum quæ contineantur dignitatem spectari. Et facile cognoscis potuisse me ingentes librorum fasces tibi dicare Verum non quæsisse me ostentatione & strepitu laudum aucupari tuam in me beniuolẽtiam. At quidem geniali opusculo augurium quædam & archana præsagia pro uoris & cupiditate protendere. Et spero equidem ubi omnia euolueris nihil me tibi gratius dare: nihil conuenientius potuisse fatebere Nam quid a me tibi optabilius dari poterat q̃ eius tibi uitam inspiciendam proponere in quo quandam prope tui imaginem tanq̃ in speculo posses introspicere. Quando enim mecum Pium illum contemplor illius fortunæ primordia: gentilitia signa: res gestas: animi magnitudine. Pricipum beniuolentiã deorũ: hoium beneficia: tantam in te cum illo paritatem inuenio quanta non possum ab admiratione desistere. Ardẽs utrũq; & uiuida uirtus ad præclarissimos honores euexit. Eadem utriq; cœli sydera præfulsere.

Vtinam sic cætera augurio respondeant ut quos luna eadem cœlesti agnatione illustret iidem principes excoluerunt:par hominum beniuolentia complectitur : eosdem quoq; ad paria dignitatum culmina fata perducát. Coluit Pium & ueneratus est usq; adeo gloriosissimus princeps noster Sforcia Franciscus ut nulla maior inter Pontificem & unum principem beninolentia & mutuæ charitatis obseruantia extitisse perhibeatur. Te quantum & inclytus Dux Ludouicus excellentissimus Car. Ascanius illo nati dilexerint:em inentissima tua hæc dignitas ostendit. Pium Calixtus in hunc uestrum ordinem sponte intulit. Te Alexander illius nepos ita dignum ea dignitate iudicauit ut cæteros illis comitiis sine te nõ creaturum fuisse creditum sit. Et cum oĩa pari quodam diuorum fauore contigisse cernantur:hoc tu præcelluisti q͂ per dignitatum gradus ad purpuratorum ordinem ille euectus est. Te ad culmen tanti Senatus una hora ex protonotario substulit. Dabunt hoc quoq; uotis nostris superi:ut sicut ille Calixto successit:tu quoq; Calixti genus imperio consequare. Et in quo illum hactenus non exples: possis aliquando eodem lunarum numero pari sub quinis zonis in omni orbe terrarum potestate æquare. Hoc tibi nostra hæc dicatio auguratur:hoc illa tua animi magnitudo & excellẽtia:In rebus gerendis:liberandis:decernendis summa moderatio & sapientia promittunt. Ego immortalem deum precor ut hæc nos desideria non fallant:Vale atq; augurium accipe.

.:. AD .:. EVNDEN .:.

Accipe quanta Pii fuerit Lunate secundi
 Gloria:qui uitæ splendor in urbe fuit.
Hunc tu Pontifices dices superasse priores
 Moribus:ingenio:relligione:fide.
Nec minus hunc cunctis prestare fatebere priscis
 Gestorum numero uiribus:ore:pede.
Tunc habuit ueteres in quo confunderet ætas:
 Vni cesserunt sæcula cuncta Pio.
Edere ne similem posset natura creauit.
 Vel si quem uoluit:tu modo factus eris.

PII.II.PONT.MAX.PER IOAN.ANTO.CAM.EPISCOPVM APRTINVM VITA.

P Ius secundus originem duxit ex Sena celebri Tuscorum urbe familia Piccolominea nobili ac puetusta. Patre Syluio postumo: qui aliquádo militares duxit ordines. Matre Victoria equæ nobili & fœcúditatis eximiæ fœmina: quippe duo deuiginti & ex his gemellos aliquot puerperiis edidit. Natus est quitodecimo kalen. Nouembris Corsiniani: quod oppidum duo &.xx. milia passuum distat a Sena in fundis gentilitiis: quo parentes paucis ante ánis se recepant studio partiú a plebe deiecti. Nomé puero Aeneæ Syluio inditum: in memoriam aui. Prima rudimenta Corsiniani peregit admodum puer. Senæ propinquis cómendatus celeriter: & in poetica & in oratoria profecit. Ius ciuile sero amplexus & lente breui omisit: natura ad poeticá inclinatiore. Inita famæ ex rhythmis comparauit. Hetrusca lingua editis. Mox oratione & uersib⁹ laudari cœptus multa scripsit ad æmulationem æqualium: inter quæ & leuiusculæ quædam fabellæ cum excidissent: aliquádo postea supprimere conatus minime potuit. Italia tota peruulgatas. Pertæsus rerum domesticarum: simul & quærédæ gloriæ cupidus Basileam Heluetiorum urbem contendit: quo in loco diu antea indictum conciliú tunc aduersus Eugenium pontificem habebatur. Itinere obliquo & perdifficili propter ortum cum Florentinis finitimis bellum: quo metu nauigaturus secundum tractú Ligustici littoris: cum populonia soluisset aduersam incidens tempestatem. Corsica omni ac Sardinia ui uentorum circúactus in Lybiam usq; propellitur. Reuectus in Lygusticú pelagus: & expositus incontinentem: cum diuersoria deessent tædio rerum nauticarum & recenti periculo territus: pernoctare sub dio q̃ redire ad nauem maluit: reliquum iter per Genuam atq; Alpes ægit. Basileæ quidem haberi in precio & salutari ob ingenium cœpit. Sed rebus minus q̃ sperauerat succedentibus in Italiam reuersus est: nec diu perstitit: secutus Eugenii legatos: repetitaq; rursus Basilea: Coloniam Agrippinam secundo Rheno adnauigauit: breuiq; ibi cómoratus: descendit Attrebates Belgarum urbem: quem in locum Gallorum reguli Britannorúq; conuenerant. Hinc ulteriorem in Britanniá nunc Scotiam missus ad Regem aduersus citeriores Britannos qui paci aduersabantur sollicitandum: ad Calexium ingressus occeanum: graui exorta tempestate pœne demersus: ex cursu a nostro cœlo in intimum occeanum perpulsus.xii.dies ad casum nauigauit: reiectus tandem in Britannicum littus: agnitusq; a regiis speculatoribus ac prohibitus ulterius progredi: remetiendo quoq; occeano duas subiuit tempestates quarum altera dú Scotiam petit: in Norueglam pellitur: ex eo loco delatus in Scotiam perpellere quidem ad bellum Regem non potuit: effecit tamen ut legatos mitteret: qui de pace agerent & auxilia Britannis deinceps non administraret: ipse quoq; duobus asturconibus donatus a rege est: unione adiecto quem matri destinaret. Hac insula uotis soluédis quæ inter fluctuum æstus uirgini matri nuncupauerat: initium eius morbi cótraxit qui dolore articulorum permansit ad uitæ exitum. Glacie decem milibus passuum nudis pedibus ad Phanú usq; calcata: ut redderet in oppidum non aliter q̃ lectica potuerit. Scotia decedens non ausus patenti se committere occeano: habitu mercatoris repetita Británia regios speculatores æstu elusit. Basileæ.xii.uiris qui conuentui præerant coaptatus: concilium ut Papiam traduceretur frustra suasit. Italis Florentiam: Germanis Vtinú. Gallis Auinionem præferentibus. Munia curiæ obiuit fere omnia. Primú scriba: mox abbreuiator maior designatus. Postremo & inter deputatores conscriptus: ét epistolis conciliaribus præfuit. Legatióes præter Scoticam: quam diximus eo in loco noué suscepit. Ad Argentinéses tres. Ad cóstantienses duas. Ad Fransordienses totidem. Ad Allobrogas & Tridétinos Rhetios singulas. Profectus ét in Noricos ad Albertum Cæsarem designatum breui apud eum mansit: traducere in sentétiam Basiliensium conatus: an potuerit subsecuta statim illius mors incertum fecit. Octouiratu ad conterendam Eugenii dignitatem institutum recusauit: quáq̃ sæpe oblatum: haud legitimum ratus magistratum: qué tanta de re priuati instituissent. Fœlicem tamé antipapam aliquádiu secutus est: a quo Legatus missus ad Federicú Cæsarem Alberto suffectum: laurea donatur: quod poetarum insigne præcipuum Germani habét: Mox & iter amicos Cæsaris relatus: adscriptusq; secretariis haud multo post præfectus est. Ad ultimum ascitus inter consultores imperii: inuidiam quáquá Italus inter Germanos breui superauit. Prima legatione Cæsaris nomine ad Tergestanos fúctus:

seditiones in ciuitate exortas compressit:actis in exilium qui motum concitassent. Altera ad Eugenium aduersantibus amicis q offendisse illũ grauiter uidebatur:oppugnata tori ens ad Basileam eius dignitate. Eo reconciliato & rebus ex sententia cõfectis diuertit ad partẽ:ultimo iam confractũ senio:nec enĩ deinde uidit amplius:paulo post mortuũ. Eugenii quoq secretarius factus est absens:quo munere apud fœlicem functus nondum se abdicauerat. Tertiã inde obiuit legationẽ ad eundẽ Eugeniũ de duobus electoribus Cæsarum restituendis:quos ille Fœlici assensos & grauia in ipsius dignitatem molitos exau ctorauerat. Profectus est eadẽ de causa Francfordiã simul ut neutraliũ conuentus dissoluerent. Ii erant qui diffidentibus cæteris:neq Eugenio:neq Fœlici paruissent : ueluti ad noua consilia atq incerta spectãtes:reditq iterũ Romã:ac rursus Francfordiã:de condi tionibus acturus:itinere hiberno & cũ magnitudine niuiũ ac ui excrescentiũ fluminum prope succubuit. Reliquiis contẽtionum Germanicarũ. Tertia demum legatiõe sublatis exceptus est Romæ ob operam prospere nauatã oium ordinũ supplicationibus. Egrotãti Eugenio Germanos quoq opera uocatus in iudiciũ fuerat reconciliauit secundũ supplicationẽ de rebus Germanicis. Præfectus est Tergestanis:rumore temere orto de Præsulis morte. Cõpetitoribus multis qui ad subitũ nunciũ coorti sunt ab Eugenio repulsis Mox cũ uiuere Antistites nunciaret Ipodiocanus efficit. Eugenio mortuo comitiorum custodiæ pfuit:iubente Collegio:q uiro opus eẽt ad eam rem minime factioso. Nicolaum qui Eugenio suffectus est multo habuit ppensiorem:ppter uetus in Germania cõtubemiũ:in qua & ille functus legationibus fuerat Eugenii noie. Itaq & cõfirmauit decretos ab Eugenio honores & nouos ipse addidit. Iusso qua die est coronatus aureã erucem anteferre & cõsil de religionis sũma abesset:profectũ deinde Roma certiore allato nuncio de Antistitis morte:id quod Eugenius destiauerat Tergestanis pfecit:ignarum eius rei donec in Germaniã puenit:ibi & Nicolai ad Federicũ & amicoq ad se litteris rem cognosceret. Missus paulo post ad Mediolanẽses cohortãdos ut mortuo Philippo duce sine legitima stirpe. Federico imperii iure:se dederẽt:exclusus est. Erectis in libertatẽ ciuium animis:simul q Germanicis imperiis:repetita priorũ tempoq memoria abhorrerẽt : breui deinde circũsessis a Francisco Sforcia Philippi genero:iussus iterũ redire : collegis ad Nouicomũ metu subsistẽtibus. Ipse magno cũ discrimine ingressus urbẽ. Ciuibus in cõtionẽ uocatis:maiorẽ partem eoq perpulit. Federicũ acclamarẽt . Et cũ armis quidã oppressuros alterã factionẽ pollicerent recusauit:indignũ nec e legatione sua esse dicens in stabilienda iusto impio ciuitate cuiq uim fieri. Fuitq cõstans opinio mansurã in fide ciuitatẽ. Si subuentũ in tẽpore obsessis. Mox legatione altera aliam excipiente. Neapolim missus auctor fuit regiæ affinitatis Leonora Lusitanoq Regis sorore Alfonsi nepte Federico desponsata:Interea designatus est Senensiũ Antistes absens quis infensa nobilitati ciuitas aliũ postularet. Senæ oi reiecta pompa more maioq urbe agroq lustrato rediit i Germaniã:quo tpe & matrẽ amisit:dno de septuaginta annos natã. Inter redeundũ summouit bellũ quod Veneti obsesso Tergestæ de contẽtione finiũ intulerant. Extẽplo ubi ad Federicũ puenit:ad Boemos mittit arma sumpturos nisi pperasset. Cũ enĩ Ladislaum Pannoniæ ac Boeniæ regẽ admodũ puerũ fratris filiũ Federicus metu insidiaq:& q regno imaturus adhuc eẽt:atq iniuriæ obnoxius apud se educaret:adhibitis custodib⁹ ne clam subduceret:Boemi indignũ rati custodiri:arcerique a regno patrio regẽ : coactis copiis bellum nisi dimitteret cõminabant:horũ conatus statim cõpescuit tõne adhibita. Cur ita fieri oporteret maxime iniecto metu ueneni:quo paucis post annis dimissus a patruo puer fraude Boemica assumptus est. Veniente in Italia Federico recedens ipse:ut cũ ciuitatibus de transitu cum Nicolao de coronãdo Cæsare ageret:Suspectus haberi Senẽsibus cœpit:ueritis ne spẽ uendicandi imperii ad Cæsarem mutandũ:ciuitatis statũ ipellleret:eiectis popularibus:qui rerũ potiebant ac nobilitate ad pristinã libertatem restituta. Qua de re inter se cũ ageret & facta eius dictaq clam:palã ue explorarẽt:nec:prodiere ob uiam:nec ubi domũ uenit frequẽtes salutauere. Cogitatũ & de inferenda clam necea potentionbus rumor fuit. Quã ob rem decẽ uiros adiens delere eam suspitionem frustra est conatus Auxit inuidiam mortuus collega Fullendorfius:& in æde uirginis matris loco celebri sepultus:quã rem argumentũ adesse iam recepti imperii querebant homine exter no ueluti pdita libertate in ciuium sepulchra delato. Tum demũ ut tẽpori cederet. Thelamonium se contulit:ueluti Leonorã excepturus ex Lusitania man uenientẽ. Accitus iter hæc a Nicolao minime paruit:ualitudinẽ causatus:suspitionẽ tñ eius litteris substulit q uulgatũ erat:constare inter coniectores:Nicolaũ aut moriturũ itra kalẽdas Aptiles : aut in uinculis futurũ:periculũ ex Federico portendi nouo impatore:urbẽ armis uẽdicaturo

quo metu

quo metu Nicolaus,Federici aduentum extrahere in autumnum cupiebat:fatalem diem
occupaturus Sed Aeneæ Iris confirmatus proposito abstitit Leonoram comitatu regio
haud procul a Pisis descendentem e naui:Federici nomine primus excepit:q̄q̄ ægre ferē-
tibus Germanis:qui aderant Federico propinquis Pisas ingressos Florentini ex multitu
dine suspitione iniecta.Cum depellere mœnibus uellēt:eius gratia atq; auctoritate ui ab-
stinuerunt.Idem ad Volaterras factum:q; hæ urbes altera subacta armis exposita uidere-
ad omnem motum nouitatis:altera in finibus sita esset.Senæ ad aream pomerii spōsa Fe
derico exhibita:orationem habuit perelegantem:quæ puellæ Lusitanorūq; regū laudes
complecteretur.Extat adhuc pro portis marmorea colūna pompæ congressusq; monu-
mentum.Cum ciues aduentu Federici nobilitatē relegassent:armata undiq; iuuētute ad
custodiam urbis:ut eos metu solueret:non obscura opera Federici discessum accelerauit
Ac tum demū remissa suspitione & propinquis:nobilitateq; oīum reuocata:ipse publico
ciuitatis noīe legatus ad Nicolaū designatur:cōtinēti itinere Federicum sequi iussus : in
quo resalutādis Cardinalibus:qui obuiam prodiissent:interpres fuit linguæ Germanicæ
ignaris.Nicolaū primū adiens cum oīa septa armis inuenisset metu liberauit . Postridie
orationē habuit de imperatore coronando & uariā & plenam uetustatis interpres ac mo-
derator olum quæ inter Nicolaū & Federicū acta sunt:utriusq; in se grām auxit. Federi-
co Neapolim ad Alfonsum coniugis auunculū euntæ:Romæ substitit:dolore pedū de-
moratus:simul ut regem Pannoniæ adhuc impuberē in aduentū patrui asseruaret . Ora-
tiones in reditu Cæsaris duas habuit.Altera grās ægit Nicolao & collegio patrū.Altera
hortatus est ad bellū aduersus Turcas suscipiendū:& posteriorē quidē ita mouit:ut extē-
plo ipse legatus cū summa potestate ad Pannonios:Boemos:Noricos:cæteráq; Germa-
niam destinatus sit.Cū Florentini Federicū Pisana & Volaterrana iniuria offensū ac de-
inceps Neapolim ab Alfonso incitatū existimarēt:atq; ideo transitū prohibituri diceren
tur.Præmissus utrinq; suspitionē ademit.Ferrariæ Borsum a Cæsare Mutinensiū ducem
nominatū primus salutauit:laudauitq; oratiōe clarissima.Venetis quoq; pro munificentia
in Cæsarē iussus est grās agere.Eodē paulo post a Noricis obsesso:emissus ad hostes alte
ra q̄ exierat hora obsidionē dissoluit.Quo tpe & Boemos Noricis ipsis cōciliauit . Inter-
cessit ēt rogationi Germanorum de maiorum decretis antiquādis:cū magna contentiōe res
agere-:contra Cæsaris dignitatē futura:si decerneret Pannoniorum apparatum bellicum
Federico īminentem discussit legatione bigna.Quarū posteriore & pacē confecit:ne gc-
q̄ toto biēnio petitā.Legationē Germanicā in Italiam susceptā de bello Asiatico p oēm
Germaniā circūtulit:qua de causa pegit & conuentū Ratisponæ:ubi pgressum in cōtio-
nem oībus qui aderant excussisse lachrymas cōstat:deploratis Græcorū calamitatib⁹ : &
recenti clade Constantinopolitana in mediū exposita:cupiētem iam redire ad suos :nul-
la re alia Cæsar potuit cōtinere q̄ spe iniecta Asiatici belli:pollicitus sequēti anno expedi
tiōe quantis maximis posset uiribus suscepturū.Profectus eodē studio Francfordiam :
quod in Ratisponēsi conuentu fecerat:ad suscipiendū in Turcas bellū exciuit . Ita ut pas-
sim arma caperent:constitutis ex eius sententia ducibus qui essent publico noīe rerū sum
me pfuturi.Cæterū subsecuta statim Nicolai mors:oīa peruertit.Opinio fuit Nicolaum
noluisse eū coaptare Collegio Cardinalium.Sed importunitate regū suū cuiusq; postu-
lantium:ne recipere cōpetitores cogeretur:& hunc neglexisse.Mortuo Nicolao:rogatio
nem principum Germaniæ priuato consilio euertit:petentiū id quod diu tenuisse Galli
dicerentur:ne quid Pontifici Ro.statuere de templorum præfecturis liceret.Legatiōe ul-
tima missus ad Calixtum Nicolao suffectum:ubi iusiurandum exhibuit Cæsarem illi pa
riturum:hortatus senem ad bellum Asiaticum suscipiendum.& lachrymas excussit: & ut
statim edificari triremes ad ripam Tyberis iusserit effecit:bellūq; maritimum ad ueris ini
tium inferri.Perpulit mox & Alfonsum ad eandem suscipiendam expeditionem Neapo
lim ad eum profectus:simul & bellum deprecatus est:quod idem Rex duce Picinino Se-
nensibus intulerat:q̄ nō minus astitisse ei bello Hetrusco uiderent-.Constatq; regem con-
fessum:pro palam extortam sibi ab hoc pacem ui orationis non impetratam:cum frustra
Senenses tribus antea legationibus postulassent:mansit aūt apud regem compositis iam
rebus menses aliquot:ac tum demum sero egreq; dimissus.Vltimo discessu aliquotiens
obuolutus pedibus:regem sic accendit ad bellum:ut extemplo & ueterem classem recen-
suerit:& nouam iusserit edificari.Tum demum reuersus Romam Cardinalis postulatiōe
Patrum designat-.Qua de re actæ Calixto sunt gratiæ ac patribus Germanorum:Panno
niorūq; principum noīe.Fuitq; statim multis in ore prouidum senem Calixtum esse qui
adhuc uiuens successorem sibi creauisset.Fuit autem illi adeo charus ut exercitum ab eo

amnem peruenit. Legati Senensium obuiam progressi restitutos gentiles ad munia ciuitatis cum nunciassent: accelerare lecticarios iussit Corsiniani haud amplius q̃ triduũ moratus ubi Senam uenit: cæteram quoq; nobilitatem restituit beneficio populi: quanq̃ diu recusantis: dispersitq; per trib⁹ ut coire totum in corpus ciuitatis uiderentur: restituere conatus est: & duodecim uirales familias: ad capita amplius quadringenta aliquando nobilitatem secutas. Sed uisus remissius postulasse non tenuit. Statuit Antistitem urbis Metropolitem: finitimis in iurisdictionem adiectis Grossetano: Massano: Clusino: Suauensi. Ciuibus Radicophanum munitissimum Hetruriæ oppidum quod diu antea bello ceperant consensu Patrum in perpetuum sub tributo concessit. Cum legati Cæsaris & Beticæ ac Lusitaniæ regum: & Philippi Burgundi Senam conuenissent: omnibus sequi se iussis. Florentiam trium dierum itinere contendit. Tribus legationibus apparatu diuerso excipientibus: inter quas & Galeacius Francisci Sfortiæ filius sextumdecimum natus annum a Mediolano usq; præmissus a patre: & cum eo Ariminensis: Fauentinus: Foroliuiensis: & Forocorneliensis tyranni occurrerunt: Cæteris auream sellam per uices subeuntibus: Galeazio per ætatem annum apponente: postrie ludi theatrales decreti: quibus leones cum equis concurrerunt. Mox cauea per medios spectatores dilapsi. Consultauit & de rebus Italiæ cum Cosma Senæ sui temporis prudentissimo: opibus uero quantæ nulli ne ueterum quidem priuato fuerunt: templa quoq; ab eo facta: reliquaq; edificia percupide inuisit: in quis circiter sexcenta milia insumpta existimauit. Sigismundi Ariminensis causam qua proditionis accusabatur a Ferdinãdo Rege distulit in conuentum Mantuanũ. Bononiæ septem equitum turmas quæ secutæ Galeacium illic substiterant: prius q̃ urbem ingrederetur: iurare coegit futuras in ipsius potestate: fuitq; ciuitas in trepidatione: et arma ta circa optimatum domos iuuentute: ne quid innouaretur. Auxit metum Brogma orator quidem uehemens: cæterum qui parum consulte in gratulatione publicæ ciuitatis conditionem deplorauit. Qua de re mox preuaricationis reus in exilium actus est: non ante Pii reditum remissum a ciuibus Ferrariam lembo delatus est per flumen Padũ: omni genere magnificentiæ exceptus a Borsio. Cæterum postulata eius de immunitate ciuitatis & remissione tributorum reiecit causatus temporum difficultates: quibus augenda tributa in Asiaticam expeditionem essent non minuenda. Quam ob rem Borsius Ferraria discedentem ad Stellatam oppidum secutus uẽturum se Mantuam cum recepisset postea minime præstitit. Ad eum locum Ludouicus Gonzaga Mantuanorum princeps occurrit: classe utraq; in naumachiæ speciem concursante. Ingressus Mantuam est sexto kalendas Iunias quatriduo prius q̃ Romæ subscripserat. Pompa eadem qua Perusiam: nisi q; hic Regum: Principumq; legati lecticam subire. Præfecturæ urbanæ: uigilesq; portarũ parere ei iussi quem ipse statuisset de conuentu acturus: ortus est a re diuina supplicationibus per urbem totam continenti triduo decretis. Exposita ratione belli suscipiẽdi in Turcas: paucis iuuentis eorum qui se conuentos erant polliciti: religionis simul & Italiæ uicem deplorauit oratione admodum mæsta & plena desperationis. Sed breui frequens esse conuentus cœpit legationibus transpadanis. Mox & Gallica ac Burgunda Casimiri quoq; Getarum regis splendorem q̃ barbarorum apparatu. Venit & Blancha Francisci Sforciæ uxor: Philippi filia: fœmina spectare probitatis. Comitantibus eam quattuor alteris liberis: quorum Hypolita natu maxima: iuniori Alfonso desponsata: latine orauit per eleganter. Pii studium in religionem complexa: Galeacio fratre orationem eius excipiente: qui ambo patris aduentum promisere. Inter hæc nuncio de Turcarum impetu in Peloponnessum accepto: trecentos pedites mittit: quorum centum Blancha mercede cõduxit. Centurione Zanono Cremonensi ad eum terrorem accessere legati ex Rhodo & Cypro & Lesbo & Epyro atq; Illyrio uenientes omnes perituri auxilium. Auxit trepidationem Sanderouia munitissimum oppidum in ripa Danubii proditum Turcis. Itaq; Ragusinos auxilia pollicitos triremes duas armare nauigareq; primo quoq; tẽpore in Græciam iussit. Bellum exortum in Germania compescuit: missis legatis Verdeaq; oppido erepto Cæsari iusso restitui. Dedit Sigismundo Ariminensi pacem conditionibus quas tunc acceptas: breui Gallico bello abrupit. Francisco Sforcia cum quadringentis purpuratis ueniente: tum demum non expectatis: cæterarum gentium legationibus rogationem tulit de bello suscipiendo: habuitq; orationem omnium quæ circumferuntur ipsius nomine longe grauissimam: secundum quam consensu omnium qui aderant bellum decretum est. Alteram tulit rogationem mari an terra gerenda res esset: & Italo milite? an externo & q̃ magno exercitu opus foret: & unde cogendum stipendium: ac sententiam ipse subiecit ad singula. Militem conducendum eum qui uinci a Turcis non consuesset:

præcipue Germanum exercitum : neq; minorem comparandum q̃ satis esset repellendo hosti: neq; maiorem q̃ alere prouinciæ possent. Pecunias in Italia exigendas corrogãdas etiam in Gallia atq; Hispania esse. Cum de Imperatore exercitus referret qui cõmunibus auspiciis rem gereret. Francisco munus per ætatem deprecante. Legan Burgundi Philippo eorum duci receperunt: uotis quoq; ad eam expeditionem damnato. Misit & Gorum Lollium Venetias ad cõmunicanda clam consilia belli. Rhodiis ad triremes celenter edificandas sexdecim milia aureum nummum dedit ex pecunia Gallicana. Sed hæc belli cõsilia mutataq; undiq; res oppressere. Nunciatum sub idem tempus triremes quatuor & uiginti ad ripam Rhodani edificatas ad usum Asiatici belli Renati Galli filium correptas aduersus Ferdinandum eoarmasse : ac motus ad Genuam rebus : classeq; ad Lyrim amnẽ delata Campaniam uexare. Optimatas regni plerosq; ad Gallos deficere. Romæ Tyburtium & Valerianũ fratres illecta iuuentute Agrippæ phanum cõmunisse : tractis per uim ad stupra ciuium liberis : ac cæsis qui minus obsequerentur. Piccininum ad Gallos cum parte regii exercitus trãsfugisse. Sabellos Piccinini præsidia recipere. In Picenis Sigismũdum rupto fœdere oppida regia inuadere. Esinos & Anconitanos : & in Vmbria Fulginienses & Meuanenses propter fines tumultuari Britãnos eiecisse regem. Hispanos maiore fratre depulso: minorem regno imposuisse: nec ab Germanis quietiora affetuntur. Pãnonios & Boemos rege ueneno assumpto : distrahere in partes regnum. Noricos intra se armis certare. Magunnnis Dieterum Antistitem inferre bellum. Ad hæc tot simul cohorta mala uisus non nihil animo succubuisse. Rediit celenter Senam : nec sine discrimine Pado inter nauigandum glacie districto: ut necesse fuerit securibus excidi. Ad res Germanicas sedandas Legatum misit Bessarionem Cardinalem Nicenum principem Collegii. Regi subitaria collecta manu auxilium sũmisit : eoq; mox ad Samũ profligato: nihil cunctatus uetere instaurauit copias: ac nouas addidit: Duce Anthonio sororis filio. Piccinino Federicum Vrbinatem & cum eo Alexãdrum Sforciã opposuit. Sigismondo Neapulionem Vrsinum. ac mox & Federicum: qui illud ad Senegalliã magna uictoria fudit. Romam Centuriõem aliquot ꝓmisit: & equitum præfecta: qui Siccarios Tyburtianos cõprimerent. In Britãniam Legatum præsulem Interamnensem : quem mox abusum legatione: & pugnæ Britannicæ immixtũ: cõiecit in uincula: ꝓsulatu quoq; amotũ. In Hispaniã etiam qui fratrem maiorum restituerent. Rediit post hæc celeriter in urbem exorta ĩ Cãpania & Picenis ac Sabinis bella ex ꝓpinquo suppressurus. Sed undiq; extante motu rerum. Bello ita incubuit: ut aliquando quattuor & sexaginta equitum turmis re gesta: nõ anteæ desierit q̃ subactis undiq; hostibus: quod multis ætatibus uix contigerat. Vniuersæ Italiæ data pax fuerit. Bella suscepit iuitus : nec unq̃ nisi lacessitus : & nec sic quidem ni si prius cõmonuisset ab iniuria desisteretur : & Sigismũdo quidem nõ antea inferri arma iussit q̃ ter denunciasset: misit etiam Legatis qui oppida repeterent : media pace per fraudem occupata. Sabello syngrapha manu sua scripta conditiones æquissimas proposuit: quanq̃ obsesso & rerum omnium inopi : utrunq; deinde ui ad deditionem compulsum seruauit quidem. Cæterum erepta bello eorũ oppida: neutri restituit: præfactus iniuriam eatenus remittendã esse: ne secundo posset inferri. Sigismundo conditionem quoq; adiecit: ut in Peloponnessum Dux belli aduersus Turcas proficiscerentur: ubi postea biennio uaria fortuna bellum gessit. In Germania Dieterum Maguntinũ Antistitem tribus legationibus monuit: mox decretis ipsius parere recusãtem abdicauit : quanq̃ familia ortum potentissima: alterumq; suffecit: iussus est erexisse calamitatibus animum Cum nunciaret̃ deletum in Picenis eius exercitum: & domestici supprimere nunciũ conarent̃: ubi rescuit: nihil motus. Sigismundus inquit. Si decios prœlio uincerit: semel uictus fuerit: bello uincetur: quod mox instauratis copiis euenit Ferdinando ad Samum profligato: insultantibus Gallis. Fortuna inquit belli nobiscum est. Nam ea quos primũ fouet: postremo destituit. In Germania quoq; uictis insigni calamitate qui eius auctoritate bellum gerebant: nostrum inquit erit iam uincere qui uicti sumus. Quæ tria bella q̃uis principio deteriori conditione ubiq; fuerint: breui ex sententia confecit. Expugnari neq; casibus fortunæ aduersis: neq; minis potuisse ex eo cõstat: q; post susceptũ bellum: nemini pacẽ dedit nisi uictor: quãq̃ & a Sigismũdo post uictoriã Picenã: & a Gallis post fusas regias copias postularet: cõditionibus ut accipere nõ dare uiderent̃. Auxit fines iperii Beneuẽto & Terracina iure fœderis a Ferdinando acceptis. Sabinos qui ad Gallos defecerãt & Soranos atq; Arpiatis: & in Picenis ac Flaminea a Metaurẽsibus iu Cesenatem usq;. Arimino excepto: armis obtinuit. Phano fortunæ : mari simul terraq; oppugnato: Venetorum quoq; classe : quæ illatur a

quæ illatura præsidium uenerat:opera Anconitanorum profligata Cesenates iureiurando adegit ut post mortuum eorum tyrannum Sigismundi fratrem : urbem atq; agrum pôtifici dederent:quod breui quãquã ipso iam mortuo fecere. Canale Tudertinorũ oppidum longa obsidione pressum cum machinis undiq; dirutum:non tamen ante promissa defensoribus premia expugnari potuisse:& laudauit qui defenderant & Ducem eorũ præfectum militum constituit. Quædam & sine bello obtigere:in Aquitania Valentinẽsis & Diensis Tetrachiæ:quæ sunt ad ripam Phodani a Ludouico Rege incertum datæ sponte an maiorum testamento relictæ. In Peloponnesso quoq; Manouasia munitissimum situ oppidum a Paleologis traditum. In agro Tolphano prope centum cellas i mõtes alumnis patefacti:ex quibus prouentus annui aureum nummum paulo minus percipi q̃ centum milia ferunttur:insolennæ eorum qui minus iusta peterent:aut molirentur: constantissime restitit. Oratores Cypriorum natum ex concubina regis filium exclusa Carlocta ex uxore suscepta regem dari sibi postulantium reiecit ꝙ Cyprum uectigalem promisisse regi Syriæ:& iurasse quoq; in eius uerba diceretur Georgici Boemorum regis ꝙ Fantinum Dalmatum Legatum coniecisset in ulnicula:& mox ꝙ male de religione sẽtiret:regum publicauit. Sigismundo Norico Cæsaris patrueli diem dixit: ꝙ nulla fretus auctoritate custodiri Cardinalem eundem antistitem Brixinnensem iussisset: ĩterdixitq; aqua & igni:quãquã priuata amicicia inter præcipuos habito. Sigismundum Malatestã obloquentem de religione atq; ideo in ius uocatum:nec comparentem damnauit. Simulacro quoq; eius Romæ uicatim incenso:nec multo post fœdus Gallicum in quo & Sigismundum contineri Galli contendebant recusauit :indignum dicens inire cum eo societatem quem paulo ante damnasset. Tudertinis tyrannicum morem creãdorum magistratuum substulit:datis legibus quibus rem publicam gubernarent. Increpuit Senenses ꝙ legem tulissent:ne qua deinceps rogatio fieret de nobilitate restituenda:atq; adeo acriter ut extemplo legem abrogarent. Arcem in Ianuensi magnis sumptibus edificatũ a Colũniensibus & loco munitissimo demoliti extemplo iussit Veliternis ĩminentem. Mittente Cæsare legationem paulo obscuriorem recusauit audire:postulauitq; clariorẽ Burgundam quoq; ueluti superbiorem iniustaq; decreta postulantem. Martialẽ Gallũ ꝙ uirginem incestasse uastalẽ ferebatur:præfectura amouit:quãq̃ scelus non constaret :subdẽs in religione præfectos:suspitione non minus uacare oportere q̃ crimine. Gallum alterũ Armeniaci tyrannũ cum sorore consuetudinẽ stupri per spẽm cõiugii habentẽ in iudicium tractum mulctauit:cõiectis in carcerẽ qui falso decretũ Calixti corrupti tabulis adhibuissent:actaq; rès est magna contẽtione propter familiæ nobilitatem. Quædam minus uisus est uindicasse:Perusiæ Pandulfi Balionii ac filii cædẽ a patruele in spem hæreditatis securis illatam:& in Piceno acti Sentinatis eadem de causa a patruo captiui:ac mox strãgulati. & in priore quidem causatus tempora extorqueri sibi parricidium:quæstus est. Sentinatem obsessum:ac mox sub conditione deditum dimisit:oĩbus exutum rebus:affectis tamen supplicio qui iuueni manus intulissent. Nonnulla facetiis:excepit:aut morsu. Ludouico rege Gallorũ nisi copias in Ferdinãdi auxiliũ missus e Campania reuocaret:multa minitante:ac rursus nisi desisteret auxilio. Gallos qui Romæ essent reuocare simulante nihil respondit aliud q̃ & habitabimus laxius:& nugas non audiemus. Castigata simul insolentia gentis & leuitate. Triballis confirmari sibi quem ipsi nominassent regem postulantibus:negauit esse sui iuris. sed ad Pannos ptinere:cõtẽdẽtibus liberos esse. Quid inquid seruitutem postulatis? Præfecturam Rhodiẽsem exhaustam a Gallo:Hispano cõmisit:dicens:Gallicũ morbum Hispaniensi medico curandum esse:ꝙ Galli profusi:Hispani profugi haberentur. Conuentu Mantuano cum Burgundi duo milia equitũ:quatuor peditum pollicerentur. Germani hominum armatorum duo & quadraginta milia. Vngari dimidio minus. Ragusini duas triremes. Rhodii quattuor. Cypri totidẽ. Legati ex Cilicia hominũ triginta milia:dicentibus Gallis nõ antea excitandũ foris peregrinũ bellũ q̃ ipsorũ domesticũ sopiref:mirũ inquit Gallos qui semp alias uicerũt:hodie uerborũ magnificẽtia uinci. Borsii quoq; legatis trecenta milia aureũ nũmũ pollicentibus cũ fidẽ non fecissent:non inquit tot opus est minus dimidio contentis. Cum Veneti ,pter initũ cũ Turcis fœdus palã aduersarẽtur:clam tñ habita rõne quantũ essent collaturi. Sũmam belli naualis dari sibi postularẽt:& classem insuper triremũ sexaginta & .xx. nauiũ rostratum:ac peditũ delectorũ octo milia:& ãnuas decimas:& ꝑterea quindecies cẽtena milia ex publico:hoc inquit Veneti est recusare non petere. Nos uero adeo uobis molesti non erimus:ut oneris tantum feratis. Hispanorum assertioẽm de miraculis eius q cũ patre de

regno contenderat:quãquã asseueratissime instarent:irrisitq; ægre ferentibus:an nescitis inquit:uita miracula fieri non morte. Germanis offensus q inter respondendum Mathiam Pannoniæ regem appellasset:tanquã ad eos ius regni pertineret. Sinite ait Matthiam tantisper nos regem appellemus:dum eum uos regnum tenere permittitis: temeritate simul & ignauia exprobata:subdiditq; armis regna diiudicari non legibus. Clæmentem eum fuisse inditio est:q nemini petenti ueniam non facile ignouit:alioquin pertinacibus inexorabilis. Bello regio parci Arpinatibus iussit ob.C.Marii &.M.Tullii memoriam:q multi oppidanorum ita uocarentur. Donadeum oppidum Sabinorum direptũ a suis grauissime indoluit:ut opinio fuerit cogitasse eum de ducibus exauctorandis. Correptos a suis greges Aquilanorum ad quinquies centena milia:q uiolata fide ad Gallos descivissent:restituit:dicens non esse mulctandos insontes:greges Agrestium & multitudinis esse:defectionem a potentioribus factam:qua liberalitate dedere se uolentes. Aquilanos relecit ad regem. Expeditiones non nisi ex consensu patrum & sero suscepit. Susceptis ita incubuit ut aliquando non suppeditante erario: atq; ægre consentientibus sociis: accitis questoribus:Iam inqt si opus est uendi me iubeo. Pecuniarum usq; ad uitium negligens:ut nec aspicere quidem sustinuerit. Impensa belli ingrauescente contraxerat aliquando ad ducenta milia æris alieni:quod ubi ex rationibus exarii percepit: questoribꝰ grauiter succensuit:iussis prima quaq; occasiõe dissoluere. Questore urbano usus est Iulio forti Pisano:acris & animi & ingenii uiro. Sed contrahendo ære alieno in sũptus bellicos paulo laxiore:quo factum est ut exaustis uectigalibus unde suppeditare domesticis sumptibus pecuniam posset:aliquando laborauerit coactus unum in triclinium & ipm admodum frugi familiam omnem redigere:ut aliquãdo exclamauerit:& qui appeteret: & qui contemneret pecuniam stultum esse. Sed neq; rationem fisci uectigalibus aut portoriis auxit:neq; decimas antea exegit:q̃ bello Turcis indicto:& tunc quoq; moderatione adhibita:ne prophani ultra q̃ trigesima grauarentur:ne ue ad maiorem summam infimi magistratus q̃ supremi:utq; iudeorum uigesimæ non ex prouentibus:sed ex capite deducerentur. Instituit quattuor uiros ex collegio Patrum de luxuria cohercenda. Primũ Germanum. Alterum ex Gallis:reliquos in Italia. sed homines diuersarum nationum ac morum:dum cunctantur ipse e uita decessit. Nouum etiam collegium abbreuiatorũ ad uiros septuaginta litteratura & moribus ex omni natione promiscue delectos. Redacturus ad castigatiorem:elegantioréq; stilum acta publica uidebatur:quod iã ab initio pontificatus destinauerat. Sed deterritus diuersitate controuersiarum ac legum differre se in magis ociosa tempora non omittere testatus. Prouocationem ad futurum concilium temere a nonnullis illatam edicto summouit:Sceleratorum esse perfugium eum iudicẽ petere qui nusq̃ esset. Episcopos Protonotariis ordine subselliorũ antepofuit:mutata consuetudine maiorum:quãq̃ plærisq; regio genere ordinis Cardinalium numerum duobꝰ comitiis auxit undecim adiectis. Laudauitq; singulos oratione diuersa. Sed nec priorum contempsit suffragia:nec de quoq̃ rettulit:cuius ratio nõ oĩbus constaret. Testamenta eorum qui Romæ decessissent libera esse uoluit:qui intestati obiissent eorum bona ita demum referri in ærarium est passus. Si nec propinqui comparuissent. Questore eius quædam supprimere uolente ad fiscum deuoluta:eum reddere iis quorum fuerãt iuberet & ille uendita asseueraret:statim subdidit redimant. Nobilitati & studio sui & ex Germanorum consuetudine fauit:res publicas nõ æque uisus probasse:diffiniebat multorũ esse tyrannides:& quæ optima haberetur in ea nõ minus bonis q̃ malis periculũ esse:uirtutis premia nõ fere nisi apud principes inueniri. Thomæ Paleogolo ac liberis Peloponessi imperio depulsis in Italiamq; fugientibus:occurri ad Anconam iussit:atq; omnia regio more subministrari. Carloctam quoq; reginam Cypri:regno deturbatam a fratre atq; ad socerum Allobrogum nauigantem descendere ad Hostiam ac Romæ excipi:datis equis quibus iter reliquum terra conficeret:uiatico etiam prosecutus. Accitus Romam fere omnibus quos Turcæ patria eiecerant. Pecuniam ad uictum annuum constituit. Cærimoniis solemnibus permagnificus:cæteris in rebus habitus est intra modestiam. Caput diui Andreæ ex Peloponnesso delatum prosecutus est maxima pompa. Alexandro Cardinali Sentinati Anconam misso:qui a Græcis acceptum:Narniam usq; deferret:ubi in arce reconditum exacto post anno tribus missis Cardinalibus diuersi ordinis & decretis itinere toto supplicationibus Romam iussit afferri: progressusq; obuiam ad pontem Miluium medius in pratis excepit:Tabernaculo extructo ad rem diuinam faciendam:ubi mox & facellum erexit Ligustico marmore:& in Vaticano cellã dedicauit simulacro argẽteo confecto:Viturui:festum eucharistiæ peregit insolito apparatu:strata undiq; sagis purpureis urbe:

pureis urbe:uelataq; linteis :quibus aureæ stelle ueluti cœlesti affixæ globo interlucebãt ut excluso cœlo inter flores ad digyti crassitudinem.& diuersi generis cãtus supplicano procederet. Syluestres etiam homines hædera uestiri cum leonibus atq; ursis congredi uidebantur artificio mirabili.& uersus passim heroici canebantur.Fontiumq; fistulæ utriq; ex aduerso sese ferientum murmure continenti demulcebant. Strauitq; omnem rẽpli ambitum purpura.Catherinam Senensem cuius multa extare miracula ferebantur:in diuarum rettulit numerum apparatu æque magnifico. Ritus sacrorum & cærimonias ita ubiq; tenuit:ut ad Sub lacum cœnobitas cœnam eodem apparatu: quo illis ministrari sibi biduo iusserit quod & Capriolæ in Hetruria fecerat. Et ad Cœnobium diui Benedicti in Mantuano & in Florentino ad Certusiam cum ibi substitisset. Lustrandi orbem & uagandi adeo cupidus ut aliquando dederent Calumniæ locum .& legationem quidẽ Scoticam non inuitum suscepisse constat.Britãniam uero itinere obliquo.& unde circũspicere multa posset obiisse:dissimulata ueste Lundonias ingressum:uoluisse etiam ad Orchades nauigaret. Sed deterritum male totiens tentato mari dixisse ritum illud: plus q̃ temere neptunum accusare: qui tertio iactetur.& Scoticam quidem Noruegiamq; descripsit: facturus idem de Britannia si tedite ad exactiorem iquisitionem licuisset.Amedeum: Allobrogem qui incertum specie sanctimoniæ an aucupandi pontificatus gratia solitudini se dederat:q; locum delegisse amœnissimum ad ripam Lacus Lemanni sete baturultro adiit:locumq; descripsit.Habuit inter delicias & uallem Sarentanam.quæ est in Rhetiis fontium ubertate atq; gratia eximiæ lætam:ubi & ædem consecutus est Profectione Mantuana cõmoratus Clusii diem unum: reliquias laberinthi uetustate collapsi pquisiuit: & ad hostium fluminis Mincii diuertit in uillam: quam constans est apud accolas fama: fuisse Virgilii agrum. Tusculanum & Albanum & Tiburtinum studio uetustatis circunlustrauit omnem:uiam quoq; Appiam:& aquæ ductus.& Hostiam:& Traiani portum diuersis secessibus inspexit.& in Appia quidem obelifcos ad hyppodromium iussit excauari.Hostiæ uero in discrimine fuit:grauissima exorta procella:compulsus metu inũdationis nocte media cubiculo excedere.Phalerios quoq; adiit: q̃ audierat muros adhuc extare lapide quadrato:& ocricoli eadem de causa substitit.Circunnauigauit Thrasimenum & Vulsinium lacum & utrobiq; in altera insularum pernoctauit.In Thrasimeno subscriptiões II bellarias fieri quæ in lacu factæ notarentur. In Vulsinio summo iugo insulæ erigi sacellũ iussit:ubi est Christinæ uirginis phanum.& certamen cõcurrentium nauicularum despexit:proposito accolis premio.Fontes sereno die adeo cupide frequentabat: ut sæpe inter glaream & marginem cœnam postulauerit.Augustam & Alburnam & deriuationẽ Anienis:uia Claudia ad Sublacum usq; inuisit.Salonam quoq; uia Tyburtina ad leuande flectens Augustam ubi contegi ad uitãdum æstum audiuit: egit accolis gratias:stat uiq; accurit.Struxit & Senæ fontem in ortis prope pomerium aquaductu subterraneo denuata ubi diem sæpe totum decernendis rebus exegit: quem cum noctu quidam disiecissent: adeo tulit molestetur discedere statim uoluerit: quæstionem tamen ultro offerentibus ci uibus interponi uetuit: dicens satis magnam penam suam cuiq; stultitiam esse. Montium quoq; delectabatur ascensu ut in Romano & in Tyburtino prope nullum prætermiserit.Sed præcipue qui uiterent arboribus.& in longissimum prospicerent. Amiatam in Hetruria editissimum conatus ascendere ad media substitit :lecticariis ægre subeuntibus. Senæ cum diuersaretur sæpe Capriolam secedebat:quo in loco iugum est pinu:cupresso: ilice ac lauro consitum:Semitis per gradus sub umbra distinctis.Nisi per hyemem aut pluuiam:raro sub tecto aut prandebat:aut spaciabatur. Secedebat singula quaq; æstate ab oestu caniculæ:nisi qua re grauiore distineretur aut in proximas urbes: aut si liberum esset in Hetruriam. Itineribus usus per æstatem nocturnis. Stationes libenter secundum fontes habuit: aut flumina & riuos si fontes non occurrissent. Inter eundum aut interrogabat proximos de iis quæ prospiciebantur:aut ipse loquebatur.Historiam loci cum posset ubi q̃ subnectens. Vere atq; autunno Viturbina balnea repetebat aut petriolana:destinauerat aliquando & Baiana petere. Sed reuocatus precibus Senensium diuertit ad Tusca: laua batur perfricabaturq; a paucis & exiguo apparatu: ne quem deterreret eorum qui prope lauabantur qua de causa nec horam sibi ullam prescripsit. Absterfus paulo plus minus ue mille passuum uehebatur. Perpetuo pontificatu lecticariis usus ubi nauigatio deesset. Annandi leuiter secundis fluminibus cum posset occasionem auidissime arripuit: q̃ & minus quæreretur. & lecticariis parceret. Dierum ac noctium rationem ad horas usq; distinxerat. Surgebat æstate ad primam auroram: hyeme ad alterum gallicinium. Studium ita partiebat ut ut inter legendum aut scriberet: aut dictaret panbus

prope internallis:nisi cum histotias texeret: quas cõstat & uerissime & festinantissime scripsisse. Plerũq; duas in horas nunq̃ minus q̃ in unam protracto studio. Exceptorẽ habuit Augustinũ Patricium:quem aliquando ad horas quattuor exercuit. Sed dũtaxat ualitudinarius & cũ Cyragra laboraret:deinde uel aderat rei diuinæ : uel ipse operabatᷣ. Mox aut cũ patribus consulebat:aut dabat subscriptionibus operam quæ duo munera alternis diebus obiri solita:nisi cum feriæ aut solemnia prohibuissent:nunq̃ intermisit. Subscriptiões etiã extra ordinem ut quaqua postulator occurreret & in mensa & in cubili faciebat. In itinere ubiubi subsedisset:acciri postulatores iubebat: nec unq̃ ad fontem aut umbram accessit sine pugillaribus. Secundũ consultationes patrum aut subscriptiones:primũ oratores: mox priuati admittebanᷣ. Cum aliquando unus e cubicularis senẽ uerbosiorẽ facere dicendi finẽ clam sũmonisset:aduertens repeti omnia iussit. Conuersusq; ad cubicularium irato similis:an nescis inquit ex quo iniui pontificatum aliis me uiuere oportere:nõ mihi. Neminem plus triduo demoratus. Oratores sæpe qua die uenissẽt:cæteros postridie admisit præscripta cuiq; hora ne quem expectando fatigaret. Integritatem eorũ qui secum uersarentur exactissime perquisiuit:repudiatis quorum fama minus probaretur. Initio põtificatus secretariorum numerũq; offerri quædam temere dicerentur ad paucissimos redegit:pauloq; post ad duos Gorum Lollium consobrinum suum:& Iacobum Lucensem spectatissimæ probitatis uiros. & alterius quidem ingenium ac uitam ita probauit:ut paulo post Antistitem Papieñ. mox & Cardinalẽ effecit. Quid depustulatis referrent homines sibi asciuit moribus & doctrina probatissimos: præcipuum uero Agabitum Cynciũ Romanum clarum In poetica quoq;: Sed iuris scientia longe eminentissimum:quem primum Anconitanis:mox Camertibus præfecit Antistitem:maiora collaturus si diutius uixisset. Constantissimus fouendis quos semel esset amplexus: gloriabatur inter suos neminem sibi fuisse inimicum sua culpa. Dilexit ex priuatis Marianum Sozzinum Senẽsem iuris consultum ueterẽ æqualem suum. & Procopium Boemum: quẽ aliquando in Germania collegam habuerat. Ex regibus Federicum Cæsarem & Alfonsum Aragonẽ. & Mattheum Pannonium: extremo tempore & Franciscum Sforciam quem bello regio sociũ habuit Præcipue omnium cõplexus est Federicum Vrbinatem:cui rei bellicæ summã cõmisit. Ex patribus maxime Bessarionem Græcum Cardinalem Nicenum ætatis suæ doctissimum:quem & orare aliquando secundum se iussit. & legationem Germanicam cõmisit cum summa potestate. Caruaialium quoq; Hispanum eiusdem ordinis clarum uirũ quem iam senem & atritum legatiõibus ex Pannonia reuocauerat:dialogosq; aliquot inscripserat. Ex domesticis plurimum apud eum potuit Gollus Lollius. Catherinã & Laudomiam sorores æque dilexit. & Laudomiæ quidem uirum ad equestrem erectum ordinem. Vmbriæ præfecit. Ex quattuor filiis primum Anthonium in familiam regiam adoptatum Marsorum ac Lucanorum imperio præficiendum a socero rege curauit. Alterum Franciscum uiginti annos natum coaptauit Collegio Patrum: reliquos duos Iacobum & Andream ad mediocres extulit opes. Catherinæ uero cum unicam haberet filiam minus uisus est præstitisse. Cæterum & præfecturas dedit genero. & ipsi ad .xx. milia aureũ nummum comparauit. Auxit familiã numero adoptiuorum: inter quos sororis filios & Gorum consobrinum. & Cardinalem Papiensem & cubiculariorum aliquot gentiliciis donauit. Alexandrum ꝑterea Miraballum Neapolitanum:quẽ initio pontificatus ob eximiã liberalitatẽ familiæ reiq; domesticæ ꝑfecerat. & oppidum Frascatã in Latio secessus: æstui gratia cõcesserat. Amicis & propinquis raro se subtraxit. Sermõe gaudebat libero & festiuo. & q modice exiret in iocum:fuitq; ipsa natura nõ insacetus: urbanitate extẽporanea Occurrentibus aliqñ in itinere Lusitanorũ legatis:nos inquit ad hos: an hi ad nos ueniunt? Exeunte eo ad cella palatii cum germanus senex arrepta lectica ius sibi reddi exclamaret:una inquit de re:an de oĩbus? respondẽti de una:statim subdidit: recte sapis:nã actum de te fuerat si de oĩbus postulasses. Alteri se ipsius pedibus cõmendanti:nescis inquit:o stulte q̃ debiles patronos ĩploraueris. Corsiniani quo in loco natum eum diximus nõ cõparentibus sodaliciis. Solus ait meorũ conuiuio desum. Paternum etiã fundum circumuisens: in quo pinus erat a patre qua die ipse natus est consita iam præalta. Cum ad eam descedisset: hæc inquit me admonet esse iam grandiusculum. Ad lacum Vulsinium contendentibus accolis de lectica subeunda. & ut gladios stringerent: repelli omnibus iussis:q̃ stulte inquit simul & onus & periculum queritis? Ad amiuatam porrigente pastore Cymbium lactis:ori admouit:quanq̃ admodum sordidum: ridentibus qui aderant:& hoc inquit dulcius quam Artaxersis poculum. Et qui sitit uitro non eget. Edificandi studium bella interceperunt. Cæterum in Vaticano cellas templi maximi promiscue passim

passim ędificatas disiici iussit:ac mox secundũ parietis tractum collocari: quo reddita est
facies interior templi angustior & patentior. Addidit & cellam diui Andreæ ad primũ
angulum templi læua subeuntibus: ubi postea & sepeliri se iussit. Scalas quoq; instaura-
uit pro foribus templi uetustate collapsas: strauitq; aream amplissimam uestibulo palatii
cõmunito turri excubatoria:ĩchoatam supra scalas marmoreã porticũ impſectã reliquit.
Est & ipsius arx Tyburtina opere tumultuario confecta:q; nec prohibuissent transitu & in
uissent comeatu hostes:& recipere intra urbem ipsius præsidia recusassent:exprobrauitq;
dubiam fidem.& diripi eorum agrũ est passus. Fuitq; & nostrũ distichõ. Tybur habes arcẽ
q; non tibi credit:hinc est:Aeneas phryx est. Tybur es agricolũ. Corsinianum ex oppido
urbem Pientiam appellauit:designatis magistratibus urbanis in speciem iustæ ciuitatis.
Episcopio & prætorio edificatis Episcopum & triũuiros instituit. & certamina gignica p
gradus ætatis. Construxit & ædes gentilicias eximia pulchritudine. Symmetria quadrã-
gula:lapide suffusco extanti incrustatas ad digyti crassitudinẽ:cõmissuri paulo receden-
tibus:duplici ordine fenestrarum:anullis & cratibus ferreis: addiditq; porticum ad meri
diem duplici concameratione: cõriguatione insuper accliui.& triclinia æstiua atq; hiber-
na.& cellas promptuarias alte suffossas:ortosq; pensiles. Templum quoq; egregia structu
ra.& aream pro foribus.& cellas in ambitum templi aramq; subterraneam:uetuitq; in eo
quemq̃ sepeliri præter sacerdotes & antistitem: quibus & tumultum seorsum assignauit:
tam uiolari parietem picturãq; insigni:aut appendi iconias:aut cellas engi:aut altaria præ
terq̃ quæ ipse destinasset.& prædia in sumptus annuos coemit. Architecto ad summã fu
turæ impensæ longe prementito:post præfectũ opus addi centum iussit: dicens desipere
architectũ qui de impensa quam nemo sit facturus ante præfiniat. Fecit & senex porticũ
gentilitiã concameratam:ædes quoq; adiuncturus:quaꝝ iam areã strauerat. Erexit & cel
lam ad phanũ diui Frãcisci.& in ea sepulchrum parentibus marmore Ligustico:hoc inci
so distico:quod ipse condiderat. Siluius hic iaceo coniunx Victoria mecũ est:Filius hoc
claudit marmore papa Pius. Cogitauerat Aienẽ ad Tybur usq; nauigabilem reddere:
portum quoq; Traiani repurgare.& in Piẽtino lacum facere orcia flumina occluso ac ui
uo ex Amiantæ radicibus eodem denuato. Ingenia sui tpis mirifice fouit. Sed dũtaxat
probatissima:inuertẽs nõnunq̃ alioꝝ epigrãmata:uisusq; contẽpsisse mediocritatẽ:cõtra
xit inuidiã:dicere solitus oratores & poetas:aut supmos:aut nullo in loco esse oportere.
Laudabat in dicendo candorẽ & uim orationis:apparatum uerboꝝ nimiũ: dicẽns ocium
appellabat. Iuuenis delectatus poetica Niraphilenticum scripsit uersu magis facili & expe
dito q̃ accurato. Poemata quoq; i epistolaꝝ modũ cõplura:flexu ætatis orationi incubuit
Iuitatus rerũ & legationũ magnitudine. Scripsit ad Ladislaum regẽ Boemoꝝ adhuc ado
lescentẽ libellũ unũ de arte Grãmatica:mox alterũ de regia institutõe:cum in Germania
ageret. De rebus Boemicis ad Alfonsum. Ad Federicũ de Noricis integros cõmẽtarios:
Rerũ sui tpis i Italia gestaꝝ libros.xii. quod opus nõdũ absolutũ cũ uita finiuit: uetuitq;
publicari nisi emẽdaret. De Eurialo. De ortu Nihil. De studio uenãdi. De hæresi Hussita
rum. De dignitate Cæsaris. De ptãte cõcilii. De sanguĩe christi. De ueritate christiana ad
Maumethẽ Turcã. De gloria belli suscipiẽdi ad Franciscũ Sforciã. De erratis Basiliensiũ:
De Fortuna. De defensiõe poetices De miseria curialiũ singulos libros: quoꝝ magna ps
dialogis cõstat. Descripserat in Pontificatu Asiã minorẽ:maiorẽ mors intercepit. Inchoa
uerat & aliqñ historiã uniuersi orbis rerũ ætate sua ubiq; gestaꝝ. Sed omisit: ueritus ne
parũ explorata colligerẽt:loca libẽter exscripsit stilo extẽperaneo:mox castigaturus. ꝑter
Scotiã & Noruegiã atq; Luaniã. Rhodon quoq; & Minlenẽ & Lesbon.& Cyprũ expres
sit accurata breuitate. Et historiã quidẽ tempoꝝ recẽtioꝝ:nemo putatus est & quæsisse di
ligẽtius:& uerius tenuisse. Reliquit epistolaꝝ quatuor uolumina disticta tpibus Oratio-
nes nemo tẽpoꝝ nroꝝ & nec ueterũ quidẽ tot habuit:oẽs fere de rebus ãplissimis. Cæte
rũ sentẽtiis q̃ uerbis illustriores. Copia mira & ad magnitudinẽ rerũ excrescẽte:de uerbo
rũ delectu:nõ nihil illi Germania detraxerat:coacto sæpe apud barbaros cultiora neglige
re. Sed eaꝝ magna ps exceptoꝝ negligẽtia periit: quatuor & uiginti extãt. Pronũciabat
uoce sonora & graui: uerũ eodẽ spiritu semp & crebris interuallis:ut dicere ex tẽpore &
sine cura uideret. Persuadẽdi longe potẽtissimus Nemitiẽ ad se dicendo nõ traxit. In cõ
uentu Ransponẽsi male substentatas a Legato Cæsaris ptes ipse suscepit oratiõe ex tẽpo
ranea:ubi dicenti aduersario & quãdo desines molestus Germanis esse. Cum inquit tu in
cipies illis molestus non esse. Præuidisse illum futura ex longo interuallo creditum est:
prædixit quatriennio ante se in belli apparatu decessurum hoc uersu quem ipsius manu
uidimus scriptum. In Turcas bellum dum parat: occubuit. Senensi adultero afferenti

de riuali quærelam:nisi disieris inquit breui occidere:quod accidit nō dum exacto men-
se. Legatis Venetis in conuentu Mantuano societatem aduersus Turcas recusantibus fo-
re ait ut quod tunc reiicerent:decimo post anno sero essent rogaturi: quod euenit. Nam
decimo post conuentum anno amissa æuboea : opem ex omni Italia imploratum circū-
miere. Cum Lodouicus Allobroga uit Carlocte haud procul a Mantua transisset. Cyprū
mari petiturus:nec eum ut par erat salutasset:breui inquit recta ad nos reuertetur:quod se
quenti anno fecit Cypri regno depulsus. Statura fuit ĩfra mediocrem:corpore per adole
scentiam modico. Flexu ætatis aliquanto pleniore : oculis læti quidem. Sed qui torue in
iram excandescerent:capite compacto & ante diem cano. Facie subcādida annis seniore.
& ad minimam quāq; ualitudinem statim concidente. Fuit laboris & mediæ q̄ frigoris
atq; æstus patientior. Calculo uexabatur prope menstruo. & assidua tussi. Pedum usum
iam pridem amiserat:cum rigore niuali quem duximus:tunc etiam superueniente poda-
gra:chyragra sero offensus & raro. Astrologas se manus habere iocabatur:q̨ equinoctiū
tumore prædicerent: quæ omnia adeo patienter tulit : ut constet legatione Germanica ĩ-
peditum grauiter podagra:tamen a collega ut diem unum subsisteret adduci nequiuisse:
& in aquis petriolanis pertulisse duas in horas fistulam deuncem. Romæ quoq; inter ma
ximos calculi dolores continuasse orationem uix obtorto leuiter ore:ac submorso pau-
lum labro deprehensum. Magnitudinis eius signa quædam antecesserunt. Mater nocte
posteriore q̄ peperisset:uisa est in somnis puerum mitratum peperisse: diu grauiter sollici-
ta de omine : donec designatum Tergestanis Antistitem audiuit. Corsiniani septimum
agens ætatis annum inter ludos pueriles Pontifex Max. salutatus ab æqualibus:singulos
ordine ad oscula pedis admisit. Alfonsus uenientem ad se Neapolim e fenestra digyto
amicis ostendens. En inquit nobis Pont. maximus. Federicus quoq; Cæsar cum e Cymi-
nio monte Latium prospexisset:eo acciri ad se iusso : cito inquit his in locis regnabis Ae-
nea : & qui tibi nunc imperamus : breui parebimus. Romæ unus ex regiis purpuratis ad
eum iam Cardinalem ueniens:cum lunas sagis intextas aspexisset. Exclamauit fore eum
Pontificem maximumq; agens ipse aliquando in Calabris :audisset esse in arcanis proxi-
me futurum Pontificem ea signa habiturum Qua in hora creatus est Pontifex Romæ ea-
dem Laudomiæ sorori Corsiniani est nunciatus: octoginta milibus passuum spacio: nec
uisus amplius qui nunciauerat. Incidit sæpe in discrimen uitæ. Puerum pœne trimum de
cidisse præcipiti loco. & prope exanimatum constat a boue quoq; impeditum cornibus:
ac ter iactatum præter spem euasisse: multis in locis confossum. In Britanniam cum a cœ-
na mercatoris amici reuerteretur : qui funabulum preferebat : ipsius in oculis occisus est:
prope ut ad eum uulnus peruenerit. & transfretatione Britannica sereno die cum ad naui
gandum inuitatus:serius ad nauem iam soluentem uenisset:q̄ posset admitti:exorta mox
tempestate :nauis & qui in ea erant haud procul a littore ipsius in oculis demersi sunt Me
diolani cum febrim incidisset : grauiore accepto farmaco pœne consumptus profluuio
est:cum alterum medicus supparasset:pixide casu affracta : periculo eximitur : nec multo
post Basileæ pestilencia contactus paulum ab interitu abfuit:ab amicis omnibus:preterq̄
ab Andrea Panigalio destitutus: quem postea inter precipuos habuit. Alpes Vindelicas
hiberno equinoctio ingressus paulum absuit quin liquentium niuium lapsu obrueretur
semel ingenti globo deiectus. Apud paludes Pontina:cum noctu per flumen ligulam na
uigaret: tribus horis lymo inhæsit : naui quæ eum sequebatur cum undecim uiris absor-
pta:ad cumas quoq; nocte eum appulisset:nauis oppressa est Sed citra cuiusq̄ discrimen
q̨ haud procul a littore nec profondo admodum mari subsedisset:qua quoq; die corona
tus ad Lateranum est in periculo fuit ne a turba congratulantium opprimeretur:ut neces
se fuerit perfractis Scipionibus gladiis arceri multitudinem:q̨ idem postea & Narniæ cō
tigit. Insidiæ illi bis structæ:primum ab Euerso tyrāno adiurore Boccardo Piccinini scri-
ba:cuius ĩterceptæ sunt ad eum litteræ habere se uenenum:quo simul paulum lectica illi-
niaretur: statim periturum:se quidem corrumpere aliquos ex lecticariis uoluisse : uerum
neminem inuentum qui facinus recepisset:adhibendam eius auctoritatem & præmia ma
iora preponenda : quod ubi resciuit : tantum admonuit Pazaliam præfectum custodiæ
corporis:ne quem parū cognitum lecticarium admitteret. Alteræ a Siccariis Tyburtia-
nis. Ii ex Hetruria ad exitum autūni redeuntem:nōnullo subornauerant : qui ueluti libel
lum porrecturi pugione conficerent. Sed illo properante:nondum confirmatis ad scelus
animis:prius q̄ uenisset ad locū insidiaꝝ:patefacta res est. Et credidit alioqui se facile om-
nibus fiducia tanta:ut profectione Mantuana aliquando per hostilem agrū sine præsidio
trāsierit. Mors quoq; eius ꝑcognita: rumore passim dissipato ad exitū āni sexti decessurū
& ipse

& ipse in pratis Quintiis: cum ex Vrbe discederet. Conuersus ad mœnia: uale inquit Ro
ma: nunq̃ amplius uiuum me uisura. Qua die atq; hora decessit Anconæ: in Hetruria Ca
maldi quod est in Appenini iugo: Senex Germanus uictu aspero sex & quadragita ãnos
intra Sacelli claustra emaceratus: atq; inter cœnobitas miraculis clarus: egressus ad limẽ
primum uestibuli uidere se exclamauit magnum sacerdotem corona triplici & candido
amictu deferri in cœlum: cantantium uirguncularum cœtu & nubecula septum Attoni-
tis qui aderat. & quid id esset coniicientibus: quarto post die quantum itineris Anconæ
distabat nuntius de morte eius affertur. tempore & habitu conuenientibus. Expeditioni
in Turcas uehementius incubuit: & festinatius q̃ esset e ualitudine & alieno tempore. Cũ
recens rediisset e balneis obiicientibus amicis senium & ualitudinem Patebit: inquit ĩ cœ-
lum reditus Si Romam non dabit. & Phano expugnato: sublatis in cœlum manibus: re
cte inquit habet. Iam uocor ad bellũ meum. Accelerarũt eius profectiõem Philippi Bur-
gundi magnificis promissis. & p̃terea Thelephi Armeniæ: & Georgii Persarum: & Asiæ
Mesopotaniæ. & Gorgoræ maioris Hyberiæ. & Vitebechi minoris Regum Oratores Ro
mam una ad eum missi diuersa lingua: habitu dispari. & cæteris quidem tonsi erant ĩ mo
rem nostrum capilli. Mesapotaniis globus unus in cincini speciem relictus intonsus. Ve-
stes omnibus laxe deiectæ: pileo p̃lato & sublimi. Horum cum unus dies singulos uigin-
ti carnis põdo deuoraret. Si in conuiuio inquit & umbra his sociis dimicandum erit no
bis: iam uicimus. Oratio eorum grauis & stricta: Centum uiginti milia armatorum polli
cebantur. & Pancratium Hyberum socium belli uirum magnæ in re militari auctoritatis
quã summam cum audisset: non creditam & luxuriæ q̃ bello aptiorẽ ratus alere ĩquit tã-
tum exercitum difficile erit Europæ. Maturandi causam etiam Pãnonii dedere: quos po-
stulasse a Turcis pacem constabat cõditionibus admodum iniquis. Quare misso stanim
equitum mille in annum unum stipendio: ac spe aduentus sui facta in fide continuit Cru
ce signatorum etiam cõcursus ad Anconam factus: quos ad trigita milia ex Gallia atq;
Hispania error attraxerat: uulgato temere Põtificem omnib⁹ qui ad bellum transmarinũ
proficiscerentur. & nauigium ad traiiciendum. & uictum ad finem belli suppeditaturum
Igitur p̃misso ad eos in aduentum suum continẽdos Carauaialio Hispano Cardinali: ac
rebus per Italiam omnem compositis. xiiii kalen. Iunias Roma proficiscitur re diuina in
templo maximo ad Vaticanum pacta: in quo descendere quotiens urbe abiret. & aras sin
gulas ordine uenerari consueuerat: ibi omnibus ad p̃candum rerum successum inuitatis.
Festinato ad pontem Miluium lectica delatus est. Auidius suscepto itinere incidit in fe-
briculam: principio haud satis cognitam medicis. & ipse ne quid moræ obiiceretur aliq̃-
diu supprefferat: ea iam aucta magis q̃ ut dissimulari posset: medicos inhibuit ne cui pate-
facerent: iure iurando & imprecationibus adactos: Ad põtem Patribus ac turba omni di-
missa: cum paucis lembum conscendit: aduerso Tyberi nauigaturus. Cum effusa patenti
bus pratis ciuitas abeuntem consalutaret: ac reditum audienti precaret: p̃rupit in lachry
mas. Substitit nocte prima ad Castellum Iobeleum: confessus nauigationem eius diei dif-
ficillimã fuisse: cõtrario flumine colluctãti: quod ex imbecilli potius ualitudine q̃ labore
accidisse putatum est: nec ausus in ripam descendere: graui defatigatione confractus: no-
ctem totam ægit in lembo. Postridie quanq̃ inhibentibus medicis maturinum inter mul
to ante solis ortum soluere cum iussisset: ad oppidum Phianum p̃uenit nauigatione lon
gissima: quadraginta milibus passuũ uno die confectis. Cũ pridie illius diei ad decimum
miliarium substitisset: p̃noctauit & secũdo in flumine hoc in loco dũ ageret de p̃te classis
quæ structa ad portũ Pisanũ penetrare in superũ mare p̃ fretum Siculũ iubebat: uenireq;
Anconã ad copias excipiendas: nunciatũq; esset triremes Genuensium & naues onerarias
quæ ad summã classis p̃tinebant nõdum esse paratas: & p̃terea Philippũ Burgundũ p̃fe-
ctionẽ uerbis extrahere: cõmotus aĩo est: auxit molestiam prolapsus e ripa demersusq; in
oculis adolescẽs ad remigiũ mercede conductus: tarde accurrentibus nautis: quod adeo
tulit acerbe: ut p̃catus ueniam: extincto & abominatus casum: nec lachrymas continuerit.
Ad radices montis Soractis tedio nauigationis simul & merore extincti iuuenis: exponi
se primũ nauicula iussit: questus semp̃ male sibi nauigationes cessisse: quod uerbũ sinistre
accipientibus cubiculariis. & quid comitteret se totiẽs p̃in periculo ĩterrogãtibus: ratus
ad deterrendum se ab transfretatione Illyrica dictum: q; sciebat inuitis multis se Italia ex-
cedere: nemineẽ inquit cogimus: nec aliud locutus reponi in lembũ se iussit: prouectũ ad
xv. millia passuum lectica confectis. Supra Ocriculum maxime consternatus est obuia cru
ce signator; multitudine: quos more impatientes retinere Caruaialius minime poterat:
& agmine cũ reuerterẽt: nec rapinis abstinebãt: quo circa medici auersuri eo spectaculo

illius oculos obdulci lecticæ uellum perpetuo itinere causati uentos iusserunt. Ab Ocricolo per Narniam Interamnaq; Spoletum ægre & itinere quattuor dierũ peruenit:conquieuitq; totum triduũ. & arce cõmunita ꝓsidium auxit. Iter deinde a læua per Fulginenses agens. Fulginensium quosdam subsequi ad Assisium iussos relegauit: ꝓiuiro in reditum suũ exilio ausos & cœtus cogere:& ꝓfecto Vrbis ubi ille Italia discessisset: iam tunc insidias ꝓstruere. Tyrãnidem sibi per cædem arrepturos. Instaurari & Assisii utrãq; arcem iussit: Superato deinde ad Fabrianum Apenino. Iter flexit ad Phanum uirginis Laureaneæ uota nuncupaturus: ubi & aureum obtulit calicẽ: ac paterã eximiæ magnitudinis. Ingressus Anconam. xv. kalẽ. Sextiles. Supplicationes trium dierum decreuit: ꝓfatus initia rerum deo. Cætera uirtuti cõmendanda esse. Nuntio allato de incursione Turcarum in agrum Ragusinum: milites ducentos ad corporis custodiam comparatos: cum paucis sagitariis triremi expedita nauigare extemplo Ragusium iussit. Triremes Venetas numero duodecim: in quibus & Venetorum dux aderat: ubi appropinquare intellexit: deferri se iussit ad primum littus classem inspecturus: eaq; inspecta subgemuit: una edita uoce: nuper sibi nauigandi occasionem defuisse: nũc occasioni se defuturum. In cubiculum relatus: solui statim profluuio cœpit. Medicis nihil periculi promittentibus. & hæc quoq; principum misera est inquit: ne in morte quidem carere assentatoribus. Postulauitq; eucharistiam: quã & triduo prius acciperat. & paulo ante ad Laurentanum: Acciri deĩde Patribus iussis hortatus est in expeditione persisterent. Triremes & quæ in potu erant. & quas uenire per fretum Siculum nunciabatur: tradi Venetis iussit. Pecunias ad aureum nũmum quadraginta milia ex decimis exactas Mathiæ regi Pannoniorum mitti in sumptus belli. Cum dificere uires sentiret reiiciens sese in Cardinalem Papiensem. Filii inquit curam meorũ ipse suscipito. & huic expeditioni adesto. Interrogatus ab illo an sepeliri Romæ se uellet: nõ tenuit lachrymas: subdens & quis id procurabit? Illo recipiente se curaturum: refici iussus est. Vocauitq; Patres ordine ad osculum: postulata prius a singulis ueniam: si minus recte rem christianam administrasset. Lachrymãtibus omnibus & Bessarione eius uerba de re christiana sanctissimæ gesta excipiente: iterum amplexis omnibus inungi se iussit. Vbi cõcurrẽs & ipse precibus inter hymnos expirauit: uoce ultima ægre edita: rogare omnes ꝓ se precarentur. Decessit anno ætatis nono & quiquagesimo: religionis nostræ Millesimo quadringentessimo sexagessimo quarto. xviii. kalẽ. Septembrium: ex quo pontificatum inierat anno sexto. Polinctores curato corpore: cordatissimum affirmauerunt: præcordia exacta: in templo diui Chyriaci recondita fuere. Corpus decreto Patrum subsequentibus ipsis relatum Romam est: & in cella diui Andreæ sepultum ad uaticanum.

Vita Pii a nobis paruo conclusa libello
  Digna elephantini tergoris orbe fuit.
Larga: sed hoc illi Papiensis uena: nec unq̃
  Dum cœli stabunt emoritura: dabit
Campani exigua & riuo deducta minuto
  Nõ explet: primũ uix rigat illa labrum.
Cum tua mox ædes nũc pressa uolumina: dicent
  Campanus dormit: suscitat iste Pium.
Debilis at q̃uis: atq; omni manca labori
  Magnũ si tetigit: dextera iuuit onus.
Sic ego pone sequens: & post tua terga: priorẽ
  Laudabo: atq; auctor nõ ero: testis ero.

Finis.

Esse hoc in tumulo Pium secundum
  Ne tu crede: Pius petiuit astra
  Terris gloria nominis uagatur
  Præterq̃ ossa nihil reliquit urnæ.

Oppidorũ:Ciuitatum:Montiũ:Fluminũ:Complurimoꝝ nõ sunt annotata noĩa:quoꝝ mĩ
ra in historia hac copia. Inquiret lector:nã nusquã tanta locoꝝ in oĩ Ausonia i Campania
Apulia:Calabria:Pelignis:Samninbus:in ipso Latio:in Vmbria:in Tuscia:q̃ta hic notitia.

LIBER SECVNDVS.

Ingens

Finis.

ANTISTITI PERVSINO IO. ALEX. VI. PONT. MAX.
.:. DATARIO .:. OPTIMO .:.
PERENNI MEMORIAE .:. ET .:. IMMORTALI GLORIAE.
DICAVIT .:.
MICHAEL .:. FERNVS .·. MEDIOLANEN.

n

ON parua ẽst gloria pater Reuerendissime ei urbi cum principi dominari contingit:unde aliqñ uiri clarissimi:bello:paceq́:domi:militiæ prodiere:Communisq́ prope est cum principe ciuium etiam demortuorum splendor & gestorum fama:sicut ea gloria etiam nostra censentur:& nobilitas quam ex gente nostra maiorum aliqui peperere. Inter opera quæ prestãtissimum illud Campani Episcopi postea Aprutini ingenium procudit:quæ ego edenda meo summo labore:studio bonoꝝ litteratorum suscepi:celebratissima habetur. Brachiana historia:ut pote in qua is omnes eloquentiæ neruos qui totus sublimis & excelsus in omni scriptorum genere fuerat. Iam cum iunior:intẽdit. Vt plane doctissimus quisq́ fateatur nihil ab annis mille citra scriptum maiori gratia:seu stili maiestate quadam & elegantia:seu luce:fide historiæ:& rerum gestarũ dignitate & magnificentia. In qua re unius Brachii cuius olim & principis huius tuæ inclytæ urbis:cui. Pontificem tua te prestantissima uirtus nulla suffragiorũ mendicatione:propriis uirtutũ comitiis suffecit complexus uisus est mihi Q. Curtium imitatum esse Qui unius Alexandri Macedonis uitam:bella:gesta:uictorias:consilia:dicta:facta:complexus fuit: nisi ꝙ cũ par illi semper incedat:precellit interdum:nunq̃ deficiat. Et hoc gratior esse perenniorq́ potest historia ꝙ integra extat:illa plurima sui parte deperiit. Et Campanus in concionibus ubi historiæ uis tota desudat uehementior. Viuidius penetrat:urget impẽsius:suadet dissuadetq́ uelocius:in proponendo uatior:irritando asperior: sedando & dissoluendo aptior & facilior. Summus in delectando:ubiq́ docet:ubiq́ delectet:ubiq́ afficit:semper alacris grauis & magnificus:splendore uerborum & sententiarum grauitate ubiq́ admirabilis. Vt cum nec Curtius quicq̃ quod in historia experi possit in commendando uno Alexandro post habuerit:facile tamen deprehendas interesse plurimum Italo & Barbaro Et gloriæ Brachii nihil defuisse:nisi ꝙ illis priscis sæculis nasci non cõtigit. Quibus cum multi certare gloria cum Alexandro perhibeantur:rerum gestarum magnitudine: fœlicitate & successu. pauci etiam anteponantur. Brachius quidẽ:& is aliquanto etiam interuallo anteponi potuisset:qui nec maiori militum numero pauciores pugnas obiuit: nec minoribus cum regibus preliatus tenuiores copias fudit deleuitq́:ubi hoc ad gloriã accedit:ꝙ in media Italia cum res bellica floreret pugnacissimos contra imperatores semp uictor extitit uictus nisi in morte unq̃ fuit. Hanc ego tanti principis historiam cui dicarẽ dubium me plura diu detinere. Et erant tam magnifica gesta Pricipi dicanda:& cui dicãda integrum non erant. Tua religio. Tua sãctissima uita a sanguie:& bellico fremitu aliena:tam natura q̃ moribus & uitæ instituto pium aliquid ex adytis diuorum. & de sacris penetralibꝰ exposcebat. Vicit me gloriæ cupiditas tuæ:expugnauit illa ipsa in te tuãq́ Perusinam urbem disciplinarum altricem deuotio Quasi nefarium me piaculum committere sentirem:nisi quod unum non multis ante sæculis florenti illi & imperio maximæ affulsit:afflictæ iam & factionibus detritæ urbi lumen intra principes suos continerem. Et iocundiorem sub tuo numine ciuibus tuis magnanimi olim principis sui lectionem redderem Teq́ hac immortalitate cui semper labores omnes meos:fortũas:sanguinem: uitam deuotas habui apud ciues tuos condonarem. Fuere etiam complura quæ me in hanc sententiam & allexerunt alia & confirmarunt. Nam si paulo acuratius poteris hanc historiam percurrere:fuit hic genti tuæ deditissimus:ut pro his asperrima bella gesserit:& deniq́ pro illorum imperio stabilieñ. opes:sanguinem:uitam non uouerint modo: sed uel etiam effundere non parserit. Quotus enim nationis tuæ hunc nõ summa ueneratione:ne te modo dicam non prosequatur quo cõstet Alfonsum Aragoneñ. regum qui unq̃ in Italia regnarint pace belloq́ clarissimum:cuius nepotem alterũ Alfonsum: atq́ alterum Ferdinandum pronepotem hoc anno tãntis uestris periculis aduersus. Gallorum tẽpestatem defẽdere adnixi patrio quodam studio estis:chariorem neminem habuisse. Et cui maiori fide se:exercitum:imperium:fortunas:uitam deniq́ ipsam cognouimus commisisse. Huius ille uirtute in regnum appulit:huius industria uigiliis labore: studio pacatissimo regno potitus. In hunc unũ cũ sanguineas acies cruentus Mars concitaret cũ nõ

tam de imperio q̃ de salute & uita dimicaretur securus quiescebat: hūc in regiam stirpem asciuit: huic Capuanū principatū tradidit & præclaris & immortalibus beneficiis affecit. Porro cui non iocundum & plenum summæ uoluptatis non esset illas Thebas: Athenas: Megaras: illam Corynthum. Lacedæmonem. Babiloniam. Macedoniam. Nouo principi perlustrare: & pro religione quadā suspēso pede tātoꝶ memoria ducum peragrare: & quærere qua in urbis parte ille Epaminundas: ille Agesilaus: ille Alcibiades: ille Themistocles: ille Cyrrhus: ille Alexāder uiui cōsedissent: quo in loco Senatus hr̄etur: illi effigiatores: illi exactissimi naturæ exp̄ssores diuersarent. Sēriō iā mecū illam mirificam cordis dilatationem: solidamq; delectationem. Hanc historiam cum legeris: quoriens aut negocium eo te postulabit: aut secedēdi uoluptas alliciet. Vbi illos Bartolos: illos Baldos: illos Angelos: ille legum scrinia & Iuriscōsultorum uberrima pectora: gymnasium omne euolueris. Achademiam omnem percensueris. Vbi augusta mœnia perlustraueris. Fidem Perusinorum robur & uetustatem cōtemplatus eris. Quæres postremo: nisi quod magis aut tummo In primis ubi illa alta Balionum domus in qua tam celebre Brachio isonuit præconium: ubi fœlix illa tellus quæ Brachium ipsum tantum imperatorem sustinuit. Quibus altus in ædibus: quo sub tecto tanti principis uita peracta. Aderunt cani senes qui a progenitoribus fide integra hauserint oīa: recensebunt stupido tibi angustias imperii Perusini auctas & unius huius uirtute consilio & robore amplificatas. Quæ tibi expressior quæ optatior potent connugere uoluptas? Ego tibi semper nescio quo sydere propensissim' fui: te colui: te Numinis instar habui obseruaui. Cum hæc mecum cogitassem non potui equidem hanc non historiam ex qua tantam concepturus esses cum tuæ gloriæ recognitione delectationem: paruum quidem munus: sed quo nihil inops: qui sola uirtute nitaꝶ p̄stare maius possit: dedicare. Tu cuius īgeniū unicū est quo totus obstupeat orbis: q nūq̃ rerum magnitudine: sicut nec ille quidem Brachius olim frangeris: si non bella: sanguinem: cædes bellicosissimi Ducis probabis. Ingeniū tamen illud Campani nostri proditū ad lumen & gloriam sæculorum nostrorum: qua soles præclara omnia charitate complectere. Cerne saltem quibus præesse te dederit uiris: cui: & q̃ gloriosæ ciuitati deus. Et cum per ocium leges tui addictissimi Mancipii Michaelis qui in te totus uiuit didisceris memor esse. Vale.

AD EVNDEM.

Desine mirari ueterum iam dæniq; pompas:
  Fortunas. animos: prœlia clara Ducum.
Non minor en nostris uirtus & gloria: par est
  Pectoris ingenium: corpore robur idem.
Quantus Alexander: quantus uel Cæsar in orbe:
  Tantus & in Latio Brachius iste fuit.
Non contra reges: populi: non Roma. nec urbes.
  Vix contra soli præualuere dei.
Inuictus semper prostrauit cuncta. nec uni
  Francisco puduit succubuisse. Duci.
Ille uiros inter nostros. mortalia certe
  Inter nec fuerat corpora Diuus erat.
Aspice sed quanto nitidus splendore peregit
  Noster Campanus. qua quoq; cuncta fide.
Audio cum diuina fuit facundia dices
  Historiæ cunctas hic habet unus opes.

IOANNIS ANTHONII CAMPANI. DE VITA ET GESTIS BRACHII PROEMIVM.

Itam & Res gestas Brachii scripturus:si nihil aliud:hoc certe spero me assecuturum laudis.ꝙ ætati consulere conabor meæ. Nā quid alii sentiant nescio:mihi quidem illud imprimis uideri solet honestissimum. qua quisq; nat⁹ sit tempestate.eam omni cura efficere præclaram:& quo maxie potest studio:aut factis aut dictis illustrare.Nec pati eos occideꝛ qui summa ope ut immortales sese facerent studuerunt:Nec est in quo magis accusari negligentia nostra possit si quæ tempora nos in lucem ediderunt ea nos incognita præterire:& abdita iacere in occulto plus ꝗ ingrati patiamur.Vt enim anni uices poma:sic ætates ingenia suo decori atq; ornamento pepererunt.Nec tempus ullum fuisse censeo:in quo & qui gerere præclaras res:& qui gestas scribere possent:natura abunde nō tulerit.Alteros ut tanꝗ meterent gloriæ segetem.Alteros ut horreo pœnuq; repositam instruendæ posteritati:anꝗ familiæ alendæ:reseruarent.Nullum enim iucundius est animi alimentum:ꝗ memoria gestarum rerum:qua qui careat:is neq; imitari præclara maiorum possit facinora:& uelu ti nouum quendam eiectus i orbem:rudis omnium rerum:imperitusq; uersetur.nec maximam ac certissimam naturæ suæ partem dignitatemq; respiciat.Siquidem præsētia breuia sunt:euanescuntq; uno ictu oculi.Futura uero nulli mortalium explorata. Sola quæ præterierunt & certa sunt:& in immensum repetuntur ut tandiu fuisse quis in uita: quā longe repetere præterita uideatur.Sensu enim hominis uita non spiritu est metienda. Sed cum tanta sit magnitudo rerum ætate nostra mari terraq; in Italia gestarum:ut exercere uel summa possint ingenia:feci qd solent qui in hortos aut rosaria admissi:quia cuncta pudet:pauca quidem illi:sed tamē pulchriora decerpūt.& grauiora suscipere etiā ipsis molestū est quæ feruntur.Tum hic mihi unus uisus est:nō modo quem nostris hominibus anteponerem:sed quo iusta acie cum uetustate certare posset ætas nostra:si modo ut homines:sic etiam tempora considerētur.Quem enim ex omni antiquitate reperies nullius ope atq; auxilio fretum:eo imperii gloriæq; peruenisse.Veterum alios Patria atq; Auita extollebant Regna:aliis Ciuitates & Respu.stipendia commeatus:delectus suppeditabant.Plærosq; domi litteris atq; ocio deditos fauor populi repente ad dimidiam emitte bat:quasi idem esset gladio certare quod lingua:idem foro moderari quod acie. Qui si magna pepetere imperia:non tamen uno sæculo:non uno priuatæ opis Duce:tantum accessionis est factum.Nam & magnis copiis:& multos annos:uel circa unam hærebāt Vrbem.Huic omnia contra:militiæ & labori deditum uirtus militem:eadem imperatorem effecit:& Patria nudus eiectus intra paucos annos parua manu i totam aut domuit: aut agitauit Italiam.Nec est ꝙ uetustatem accusem. sed nostros interdum homines priscis comparo:quos si iute id facere possem:cur non libenter etiam anteferrem? Quo magis eos demiror:qui uetera consectari:dum aliena colerent:sua inculta desertaq; reliquerūt. sic probant quæ non uiderunt:quæ uiderunt tanꝗ neglecta:improbataq; prætereūt. Nā pauci sic perieriute complexi sunt Italiæ gesta:ut desiderium nobis nō notitiam reliquisse uideantur. Quorum sublimia & præclara ingenia:nisi ꝙ alienis inuigilarunt: etiam in hoc ipso scribendi genere ueteres æquare potuerunt.Nec tamē illorum me magnitudo deterrebit.Spero equidem ut senes puerorum solent ludos:ita illos mea hæc acerba atq; īmatura rudimenta summa cum delectatione:nulla cum inuidia spectantes errata ætati cætera industriæ daturos:& fortasse in hoc quoq; pueros imitati sumus: qui pro laudis æmulatione grauiora ꝗ ferant humeri:suscipere onera consueuerunt. Vtcunq; tamen futura res est:magno accedemus animo ad res gestas tanti uiri perscribendas.Qui si annū quintum ante me natum:est mortuus:tanto nos magis adulandi uacabimus suspitione. Et qui eius gerendis rebus interfuerunt:ita eas memoriter solent enarrare:ut ipse quoq; mihi:qui nondum eram uidear interfuisse:Nonnulla tamen:quanꝗ certi erant auctores quia superare fidem uidebantur:sponte nostra prætermisimus.Satis hæc futura arbitrari quæ tanquā illius clarissimi uiri primicias nostræ ætati rederemus. Simulq; ut cæteros pari spe aut immortalitatis:aut si hoc nimium est:nobis certæ diuturnitatis excitaremus ad gloriæ decus.

IOANNIS ANTHONII CAMPANI DE VITA ET GESTIS BRACHII LIBER PRIMVS.

b

Rachiorum familiam ſunt qui in Brachinos Carthaginenſes re-
ferri uelint:auctoremq; originis fuiſſe Hannibalem. Quod neq;
a uetuſtate generis & magnitudine geſtarum rerum:neq; a no-
minis ſimilitudine dicunt abhorrere. Nam & a Brachinis Bra-
chios potuiſſe dici:& uulgus aliquid: ut ſolet in tanta diuturni-
tate temporis intercidiſſe putant. Sed res eſt pero bſcura:& quæ
non modo in ætates multas. ſed ſupra ipſam pœne uetuſtatem
repetatur Quocirca mihi neq; affirmare eſt animo propter tam
longam antiquitatem temporum:diuerſitatemq; regionum:ne-
que negare. Illud ſatis conſtat a forti ac robuſto eius familiæ ui-
ro cui primo id inditum nomen forte Brachios appellatos:eoſq; Peruſiæ multis iam ſæ-
culi:nobilitate atq; opibus claruiſſe. Principemq; ciuitatis tenuiſſe locum. Hoc non opi-
nione ſolū iam inſita & inueterata:ſed certiſſimis eius Vrbis:uetuſtiſſimiſq; annalibus cō
probatur:extitiſſe ex ea familia multos foris:domiq; claros uiros:qui partim militaribus
dediti ſtudiis:partim Reip. regendæ intenti:non paruam ſibi:ac ſuis poſteris gloriam pe-
pererunt. Extant enim monumēta maiorum:quæ &ſi non accurate magnificeq; ſcripta
ſunt:continent tamen aliquid quod legi poſſit:& ſint cognitione digniſſima. Is præſer-
tim qui non tam ſcriptorum elegantiam deſiderant:q̄ noticia delectātur antiquarum re-
rum. Sed Peruſinum Imperium haud ſane ſtabile fuit. Quippe nunc Optimates gerebāt
Remp. nunc Plæbei ſuis uſi uiribus inuadebant:& Ciuitatis regimē non æquitate & mo-
deratione:ſed ui atq; armis quærebatur. Qui uictores fuiſſent uictos alios cæde:alios exi-
lio mulctabant. Plæbeis Remp. obtinentibus multi ex ea familia cæſi plæriq; in exilium
pulſi. Contra uero quum ad Optimates peruenifſet Imperium Plæbeis magna ex parte
Ciuitate eiectis:paucis etiam trucidatis. Forte Brachiorum auctoritas:atq; opes ſummæ
habebantur. Illi Magiſtratus gerere:legationes obire:& cum paucis Ciuitatis ſtatum de-
fendere ſolebant. Finitimis quoq; regionibus magni atq; inclyti. Et ſi ſcio me de uetuſta-
te generis & ſplendore maiorum:ſed de unius Brachii geſtis dicere inſtituiſſe. Naſcitur.
Brachius Peruſiæ Calendis Iuliis Anno Religionis noſtræ milleſimo trecenteſimo ſexa-
geſimo octauo patre Oddone:uiro īprimis claro. Matre aut Iacoba ex uetuſtiſſima Mon-
temelinorum familia:ut utrum genus nobilitate præſtaret plane eſſet incertum potenti⁹
tamen paternum habebatur. Tradūt Andreæ huic primum fuiſſe nomen. Mox propter
ingentem conceptam ſpem gentili nomine Brachium appellatum. Parentem uero qua
die natus eſſet:ad Mathematicos detuliſſe:conſuluiſſe quid puero boni:maliq; portendi
arbitrarentur. Reſponſumq; in ſummum:& ætatis ſuæ clariſſimum bello uirum euaſurę.
Hinc maiore cura ac ſtudio educari cœptum. Hinc Pœdagogos:qui & incorrupte cuſto-
dirent:& prima litterarum præcepta traderent adhibitos eſſe. Interea mortuo patre pue-
ritiam ſub matris tutela ægit:nec minore cura īſtructus. Iam tum magnitudinem animi
ultra ætatem oſtendebat. nec quibus cæteri adoleſcentes:deditus uoluptatibus:ſed equi-
tandi:ſaltandi currendi ſtudiis intentus corpus per uarios labores exercebat. Traductus
Montonum paterni iuris oppidum mirifice ſibi oppidanorum animos conciliauit. Sed
nata ex uirtute:ut fit. inuidia:qui alterius erant factionis:nam hic quoq; erant ſimultates:
tendere in eū ac duos natu grandiores fratres inſidias cœperunt. quæ quum parū proce-
derent. aliam aggreſſi uiā:fraternas diſcordias ſerere. Sed cum nec iIs quidem proceſſiſ-
ſent:omnia inteſtina ſeditioue agitare:manifeſtas odii faces Popularū aīs iniicere cona-
bantur:maxime eius adoleſcentis uirtus ut amicos ad fauorem:ſic inimicos ad inuidiam
& maturandū facinus armabat. Res ad tumultū uenerat. Fratres primū conſilii inopes ſe-
dare eā rem omni qua poſſent æquitate & moderatione tentauerūt. Sed inimicis noctes
ac dies ad iuuenū pniciem tumultuantibus. Primus Brachius arma cœpit uel iuſſu fratrū
qui ætati magis īputari facinus uolebāt ſiquid accidiſſe. uel ꝙ illi magis popul⁹ fauebat.
ſic clientū collecta atq; armata manu alterius factiōis:pricipes: auctores ſeditiōis diuerſa
uia adortus:duos medio in ſoro obtrūcat:tertiū q Peruſiā forte prexeret eadē illa die ī iti-
nera reuertētē excepit:atq; ſua ipſe īterfecit manu. Quieta res poſt hæc ab tumultu fuit:oī-
um aīs ī eius adoleſcētis ſpē erectis. Sed cū iā natura militiæ uideret ætas decimū octauū
natus annū uel ꝙ fata eū ad maiora uocarēt:uel ꝙ aīus natura magnus nihil exiſtimaret
ocio turpius

ocio turpi us. Non amplius domesticis delitiis uires emolliendas:sed tentandam rei mi litaris fortunam constituit.quo maiores suos: quorum præclara facinora memorabātur aut æquaret gloria:aut quod magis cupiebat anteiret. Sic animum ad maxia quæq; paratum.incertum tamen quo potissimū intenderet uariis consiliis agitabat. Sed quum p id tempus inter Ariminenses & Feltranos bellum esset exortū. Montono sub matris ac fratrum imperio relicto.perexiguo comitatu in Feltranorum castra concessit. Illi per benigne accæptum.quidecim equitibus præfecere. Hoc primum eius stipendiū fuit.quod non tam uirtute.cuius nullum adhuc foris extabat exemplum.q̄ generis nobilitate ade ptus est.adeo nobilitas ipsa nescio quid magnum. etiam tacita pollicetur. Nec multis post diebus cum acrius instaret bellum.gloriæ cupiditate incensus.maius ætate ac uirib⁹ opus aggressus est. Non procul a castris oppidum Forum Sempronii Ariminēsium præ sidio tenebatur.quod non solum armis.sed etiam situ naturaq; munitum. Feltrani cape re non poterant. Hic Brachius suis appellatis militibus.paucis etiam adiunctis alienis ho stilē agrum excurrit:magnaq; pecoꝝ coacta præda:cōpluribus etiam captis agrestib⁹ læ tus in castra reuertebatur. Tum uero qui oppido præsidebant a frōte statim.atq; a tergo ex occulto adoriuntur. Oppidani quoq; suos adiuuabant.& clamore pugnantem hostē saxisq; territabant. Ingens hic oritur prœlium. Illos pudor atq; ira:hos periculi magnitu do stimulabat Vicit tamen multitudo paucitatem.& qui prædam ægerant. fusi fugatiq; terga uerterunt. Brachius multis accæptis uulneribus oppidanis morienti similis capit. Nam inter cætera uulnera.& medio pectore traiectus erat.& alterum tælum ad alteram partem humeri penetrauerat. Oppidani quem pugnantem non poterant captum interfi cere cupiebant.non tam mortem quam non multo post putabant futuram. q̄ mortis ac celerationem quærentes. Cessit tamen immanitas auaritiæ. Quippe dicente illo. si se ui uum seruassent duo milia nummum accæpturos.tandem uitæ pepercerunt. Interea qui terga uerterant:ut est fortuna belli:præter spem resumptis animis tanto conatu resenun tur in hostes:ut impetum illi sustinere non possent: atq; ita perterriti. Brachium multis confossum uulneribus reliquerunt. Exceptus statim a suis & reductus in castra magna cū diligentia curatus:tanto periculo præter spem omnium liberatur. Nec multis post dieb⁹ quum eundem agrum popularetur ceruice uulnus accæpit:quo læuum contractum lat⁹ diu mansit immobile. Sed ætate fretus & medicorum diligentia post aliquot mēses mo uere brachium cœpit. Illi fomenta:illi balneas:illi omnia genera medicamentorum adhibebant:quo reliquo lateri sensum motumq; restituerent. Brachio autem libere laxato cruri quidem penitus mederi nequiuerunt. Sed tamen nō solum ut ambulare posset:sed etiam ut ne deformiter quidem incederet effecerunt. Ea tempestate Perusinorum status penes Optimates & nobilitatem erat. Sed quo plenius reliqua itelligi possint pauca quæ dam aliquanto altius repetemus. Perusinorum imperium fama est:satis magnum:potēsq; fuisse:ex altera parte Tyrrhēum mare:Adriaticum ex altera cōtingebat. Aretinos. Clu sinos. Cottonenses:Thudertinos:& qui finitimi sunt populi in eoꝝ uolunt fuisse potesta te. Sed nihil humanis in rebus potest esse perpetuum. Nam quum. Ciues ocio dediti:imperio atq; opibus ualerent:superbia simul cum diuitiis aucta est:& quibus finitimi resistere non poterant:in sua ruentes uiscera ipsi sese domuere. acres deinde seditiones ortæ cœ pta intestina bella. Plæbs factionibus primum elata: mox a nobilitate oppressa in uices acta est. Optimatibus deinde inter se diffidentibus. Plæbs ipsa capescit imperium. Optimates Ciuitate pelluntur:tādiu in exilium acti:donec armis plus possent In tantis rerum fluctuationibus fines imperii angustiores facti:& qui ad utrunq; mare pertinebant:uix in paucos monticulos:modicumq; agri recessere. Cætera finitimi sola concordia potentio res inuaserunt. Sans magnum exemplum futurum posteris:nisi mortalium oculis stulta cupiditas occœcasset:nullum corpus constare posse:cuius membra inter seipsa dissentiāt Nemo est qui Remp. priuatæ anteponat atq; suæ. Sed esto: concedatur hoc hominum auiditati. Nemo est qui dignitate sua sit sine ciuiū suorum calamitate contentus. Ergo nostram hanc Italiam Principem omnium terrarum:non exterarum gentium nationumq; uictoriæ illustrant:sed diuersæ factiones:ciuiliaq; & domestica bella conficiunt. Quæ imperia maiores nostri sua uirtute peperere:ea temeritate nostra defecerunt. confligimus: oppugnamus nosipsos. Et quorum maiores uniuersum terrarum orbem obtinebant:nostri nos parietes tecta non capiunt. Ciues nostros pellimus ciuitatibus:uicinos & familia res nō Vrbe solum:sed tota interdū regione præcipitamus. Et quoꝝ tueri deberem⁹ uitā

eorum spiritum ac sanguinem affectamus. Nam quæ in Italia non dicam Ciuitas: sed exigua & montana uilla non domesticis factionibus detinetᶜ. Qua ex Vrbe: quo ex oppido nō exules plures nō etiā rebelles inuenias Quocirca illa arma: illæ uires & conatus ueterum clarissimos triūphos innumerabilesq̨ uictorias ex hostibus reportabant Nos qa nostra tæla in uiscera nostra perstrinximus: nostro frangimur impetu & ueluti maris undæ unū in locū ex diuerso concursantes: nostra sola ipulsione collidimur. Nā quis est per deum imortalē: qui nō magis cogit quo pacto Ciues suos possit inuadere: q̄ queādmodū fines imperii propagare: ut plane in oium sæculoꝝ: ætatūq̨ fordes: & in postremā morū fœditatem incidisse uideamur. Quoꝝ eadem sunt tecta: idem lares: sepulchra: templa: parietes aspicere nō possumus. Quibus iura: leges: instituta diuina atq̨ humana communia sunt: eos domo exturbamus alienos & peregrinos inuitamus: Sed ne feramur longiꝰ ea tempestate Perusinū imperium nobilitate obtinente. Plæbei partim erant trucidati. partim quo sua quenq̨ sors ægerat: uagi atq̨ exules ferebanᶜ. Qui Ciuitati præerant cū. Bonifacio sūmo Pontifice fœdus percusserant. Non multo post quo tutiores forent ad eūdem Ciuitatis cura: imperioq̨ delato: adeo libertatem suam amittere q̄ alienā reddere maluerunt. Inter hæc qui alterius erant factiōis oppidū in agro Perusino Derutā intrauerunt quorum Dux Biordus Michilottus bellicæ rei laude insignis: atq̨ illa ætate clarissimus: quum magnum in Gallia exercitum comparasset: ubi exules inualuisse: & captū oppidum a suis accæpit: in Perusinum cum septem milibus delectoꝝ militum proficiscitur. Castris deide secūdū Tyberim locatis Vrbem obsidere instituit. Qui Ciuitatem regebāt: uel q̨ inter se dissiderent: uel q̨ hostium extimescerent potentiam resistere hosti atq̨ in prœlium uenire minime ausi. Procedēte obsidione: quū res frumētaria: & quæ ad toierādam eam rem necessaria sunt indies fierent artiora oīa: legatos qui de pace agerent ad Biordum miserunt. Audiri sunt ab illo perbenigne: ut cui nihil patria esset optatius. Pacis conditiones fuere: ut legati ad summū Pontificem mitterentur. Ille Perusiam profectꝰ rem stabiliret. aduentu Pontificis cæteri exules: quoꝝ erant circiter duo milia reuocanᶜ. Biordus cum omni exercitu in agrū Picenū contendere iussus est: transireq̨ Apenninum montem: proculq̨ a Perusinoꝝ finibus cum oībus copiis quadraginta passuum milia decedere. Sublata iam discordia: uel potius sedata uidebatur quum Plæbei maioribus freti uiribus repente arma capiunt: forum inuadunt: nobilissimū quēq̨ trucidant: imprimisq̨ Optimatium principem Pandulfum Balionū domi potentem: atq̨ antiquissima natū samilia confoderunt. Optimatibus interfectis: armati Vrbem excurrunt: cæsæ nobilitatis opes: fortunasq̨ diripiunt: domos aut funditus dirruunt: aut igni atq̨ incēdio uastāt. Vrbe per hunc modū amissa: Pontifex & cum eo octingenti Ciues secuti nobilitatem Assisium confugerunt. Multi Optimatium: quos hostes in tumultu capere non poterant: per Vrbis mœnia sese deiicientes: Montonū ubi Brachius morabaᶜ profecti oppidū in pontificis fide continuerunt. Quædā etiam Perusinoꝝ munita castella in pontificis mansere potestate. Fracta quoq̨ flumine munitū oppidū: illius fidem sequæbatᶜ: arcē Turius quidam Præfectus optinebat. Sed aios hoīum mutante fortuna: ubi plæbeios imperium inuasisse accæpit: tradendi oppidi consilium cœperat. Qua re per oppidanos cognita: Brachius quod & finitimū erat oppidū. & īter montiū situm angustias: ut hostium uel impedire: uel aperire transitum posset: parua coacta manu de tertia illuc uigilia proficiscitur: quo aut confirmaret oppidanorum animos: aut si hoc facere non posset: ui subita in arcē irrumperet. Turius uero: qui eius aduentum: nescio quo pacto præsenserat: duo expedita agmina non procul ab oppido iussit insidere: quæ transeuntem per angustias ex occulto adorta primo statim impetu cœperunt: deductumq̨ ad arcem in uincula coniecerunt. Dum hæc in Perusino gererentur Biordus: de quo supra diximus: audita primum populi seditione: mox de uictoria suorum certior factus. Perusiam cum omni exercitu contendit. Qui quum & Fractam ab hostibus defecisse: & captum Brachium accæpisset: iter Fractam ipsam & Montonum posuit castra: misitq̨ qui Brachii fratres: qui Montonum tenebant ad deditionem sollicitarent. Illi sæpe ante Brachium redimere conati tradito oppido fratrē receperunt. Ferᶜ Biordus anteq̄ ille rediret ad suos pbenigne hoiem allocutus obtulisse si secū militare uellet stipendiū quātū ne apud Feltranos habuisset. Magna & ī hoste & in uictore clæmētia. Illū uero ægisse grās tradūt: & in hūc ferme modū mdusse: Nō uolūtatē sibi deesse sub illo militādi: cæteꝝ fortunā aduersari. Si tua inqt stipēdia seq uelis: aut ipe ignauū me sēties: aut priæ pditorē. Si. n. tua secutus signa in acie nō fuero: si tuum hostē

tuum hostē non feriam:si castra deserā:quid nisi ignaui militis & perfidi transfugæ opus ægero?Sin uero inter primos in acie constitero:contra quos erit eundum?Si egregie pugnauero:quos petā?Si fugientes psecutus fuero:si gladiū pstrinxero:nō fratres inuadendi erunt?nō feriendi amici?nō patria deniq; ipsa uiolāda?Proinde quod fortuna nostra nō patitur:nec tu petere debes:nec ipse pstare. Ille animi magnitudinē admiratus abeundi ptāte facta hominem apud suos sæpe postea cōmendauit:ut sæpe uirtus etiā apud.hostem laudari solet.Brachius amisso paterno oppido armis equisq; spoliatus Burgū in exilium proficiscit̄.Per id tēpus Florentini:uel ut sui fines imperii tuerent̄:uel q; belliū finitimis inferre statuissent:ingentem peditū atq; equitū exercitū cōparauerant.Omnibus aūt copiis pteerant duo clari bello uiri. Crassus Venusinus & Binnus Montopolitanus : ad quos scribā cum misisset Brachius triginta equitū stipendiū accepit : atq; ita rebus oibus quæ bello usui forent:equis armis militibus cōparatis:in Florentinoꝵ castra puenit:animo nunq̄ amplius rei militaris intermittendæ.Inter hæc Biordo:quē supra ab exilio reuocatū ōndi:a suis īterfecto uariæ res secutæ sūt.Exules in spē recupandæ ciuitatis erecti:crebra inter se consilia agitabant:& qui Vrbē obtinebāt morte eius uiri pculsi:nouis factionibus laborare:crebrosq; tumultus facere nuntiabant̄.Qua spe elatus Brachius pauco coacto milite ad Mitiam quēdam Perusinū proficisciť.Erat autē Mitias uir imprimis bellicosus:domi nobilis:ex Oddonū familia:qui & ipsi nō postremum inter Optimates nobilitatis locū obtinebant:hominē hortat̄:ut impetū faceret in Perusinū agrū:facile oppida quædam in eoꝵ potestatē esse uentura Plæbeis capitali inter se odio dissidentibus Ergo primo ipetu Montēmelinū & Castellū uetus duo montana oppida recepetūt.Bonifacius quoq; Pontifex haud oblitus iniurias Broliā quendā magnum illa tempestate uirum:legionibus:exercituiq; Præfectum bellum mouere i Perusinos iussit.Ille apud Asisium castris locatis hostium agrū excurrere:populari:uastare oia:& si aperto bello nō posset:insidiis opprimere conabatur. Sæpe ad urbis portas una cū Brachio sese ostentare: ut & Plæbeios conterreret:& Optimatium qui clam fauebant amicos excitaret.Plæbei tantis difficultatibus circumuenti tuendæ Galeacio Mediolanensium duci urbis consilium iniere.Missi legati:qui & deferrent ultro imperiū:& ducis auxiliū implorarent.Non igrata res Mediolanensi fuit:missa ad defendendā urbē delecta militū manu q̄diu Perusini in fide mansere auxilium prestitit. Anno sequenti mortuo duce maiora q̄ unq̄ antea secuta bella.Brachius:cæteriq; exules:qui nihil nisi de recuperanda patria cogitabant:q; ipsi per exiguas haberēt copias cum Pontifice agere cœperunt:ut q̄tum maximum posset exercitum cōpararet.exules Optimatesq; reduceret:futuram profecta deide Perusiā sub Ponticum potestate:quieturāq; ecclesiæ iperium.Optimates q̄diu ciuitatis gubernacula gessissent summis Pontificibus paruisse semp.Plæbeios quum ad delendum ecclesiæ imperium finitimoꝵ auxilia defuissent:externa & peregrina iuexisse arma:atq; ex alio cœlo tæla:milites:duces acciros esse. Mouere Pontificem iustæ exulum preces.Itaq; nouis factis auctionibus:maioreq; decreto stipendio:copias q̄tas nunq̄ ante compauit.Duces exercitus fuere quattuor.Paulus Vrsinus uir armis & cōsilio clarus.Mustarda cuius nomen bellicis in rebus haud obscurum fuit Comes Carrariæ tertius:cuius ætate nostra multæ res gestæ:uariaq; bella memorantur.Hi oēs Pontificis fratri parere iussi Ille ducebat exercitum:illi datū imperiū mouēdi belli:sed tamē ut eoꝵ quos pauloante dixi:cōsilio uteret̄:q; locorū situm tenerēt:& rei militaris peritiores haberent̄.Florentini quoq; qui superiore anno cū Pontifice societatē fecerant auxilia misere . Duces Florentini exercitus fuere Crassus & Binus:sub quibus:ut supra dictum est.Brachius paulo ante militauerat . Tantis unum in locū coactis copiis Nonis Octobribus in fines hostiū peruenere.Perusini q̄d ad se tuendos expedire arbitrari sūt.ne improuisos hostis adoriretur:equitatū nō paruū sed pro tempore nō satis magnū coegere.Brachius oī ui atq; studio duces ut Vrbi appropinquarent hortabat̄.Quod eo cōsilio faciebat ut Plæbei aut in desperationē adducti dederēt sese:exulesq; reciperent:aut quod magis futurū existimabat totis uiribus in certamen egrederent̄.Quod si fecissent non dubitabat paucos a multis imperitos ab exercitatis posse supari.Ipse interea toti exercito gratiā inire:amicos sibi ex optimis fortissimisq; uiris plurimos facere studebat Sed amator uirtuti non deest Iā cūcto exercitui charus:& ducibus non minus q̄ militib⁹ acceptus erat.Itaq; multi eū benigne alloqui:nōnulli suā polliceri operā:atq; omnes eius uirtutē admirati.Ille quos sibi amicos fecisset secum una ducere ex oī pte hostiū fines excurrere uexare oīa atq; icendere.noctu haud aliter q̄ interdiu pdæ undiq; agebantur.hostibus igēs terror icutiebat̄.milites. ptere a nōnullos subornat qui ad hostiū castra transeuntes trāsfugas sese eē simularent:explorarētq; q̄d psidii

quid spei:quid etiã consilii apud hostes agitaretur:qui statim iperata faciẽtes:oĩa ad Bra
chium ipsum certa explorataq referebant. Quædam etiam oppida partim mœtu sollici
tata partim corrupta promissis sese Pontifici quum dederent:plæraq unius Brachii no
men interponebant:illum pacis:illum fœderis auctorem inuocantia. Intra paucos dies
quattuor & quinquaginta castella ab hostibus ad Pontificem defecere. Interea Perusini
omnem peditatum equitatũ q dies atq noctes in armis esse iubent: quo libere uagãtem
hostem:aut procul a finibus arcerent: aut si hoc facere non possent a continuis excursio
nibus populationibusq prohiberent:aut si ne id quidem liceret:hostes non longo inter
uallo sequerentur:oppidaq oppugnare aggressos:ipsi a tergo incompositos pturbatosq
q inuaderent. Paulatim deĩde audaciores facti:maioribusq accitis copiis:cum ereptam
hostibus oppugnandi facultatem putarent:nõ iam illatum propulsare bellum: sed ultro
ipsi inferre uidebantur. Itaq per eos dies quasi deleto & nõ a tergo relicto hoste Oppidu
lum plæbeis sex milia passuum procul ab urbe Perusia situm quo plæriq Optimates ini
tio belli conuenerant omnium generum machinis oppugnare statuerũt. Hac re per trãs
fugas cognita:Brachius cui pro magnitudine animi cuncta tardius geri uidebantur & ui
ctoriam mente conceperat. Ducum tarditatem plærunq criminatus:nunc per imprudẽ
tiam elapsam nunc:per ignauiam neglectam uictoriam exprobrabat. Cognoscere illos
pro aliena gloria:alienoq certare imperio:se uero ac cæteros exules pro uita:pro salute:
pro dulcissima patriæ charitate dimicare. Hæc totis iam castris efferebantur unum esse:q
maledicta in duces extorquere non dubitaret. Eam rem plæriq in bonam:nonnulli dete
riorem:ut fit:in partem accipiebant. Duces ad se uocatum paucis increpant. Mox quid
ipse faciendum putaret:quasi ludibrio quærunt. Ille non eos:sed cupiditatem suam accu
sandam esse respondit:cui pro desiderio Patriæ quicquid factum non esset fieri potuisse
uideretur. Cæterum si suum consilium non aspernarentur: breui Perusinum exercitum
posse deleri:modo dignum putarent:cuius monitis uterentur Ducibus consilio inter se
inito placuit primum quid ille cogitasset audire. Mox omnes eius probata sentẽtia rem
illi uno consensu detulerunt. Postridie eius diei Brachius duces monet:ut exercitũ oẽm
arma capere:totaq die in equis esse iubeant:se quid hostes facerent expedita manu explo
raturum:atq eorum inuasurum castra:ipsi paulatim appropinquãtes: eius fugam expe
ctarent:daturũ operam ut irritati hostes ultra Ducum castra sese a læua insequerentur. Ip
si deinde a tergo palantes:dissipatosq adorirentur. Affuit benigne fortuna. Nam quum
Perusini milites suos qui pabulatum ierant fugientes:atq inimicorum insequentia signa
conspexisset. magno clamore atq impetu in Brachium feruntur. Ille fugiendi resistendi
q dubitabundus paulatim cedẽdo iam a læua suorũ castra reliquerat. Tum uero ingen
ti sublato clamore simul ipse a fronte restitit:simul a tergo uniuersus exercitus perturba
tos insequendi studio ordines:effusamq hostium aciem inuasere. Pugnatum est magnis
utrinq animis:alteri q propriis sedibus decertarent:quæ res excitare potest etiam igna
uos:accerrime prœliabantur. Alteros partim gloria bellicæ rei:partim patriæ cupiditas ĩ
cendebat. Hic unius Brachii uirtus claruit maxime:cum quod eius consilio gesta res esset
tum q ubi gladio decertandum fuit unus multorum sustinuit impetum:& quẽ cœperat lo
cum quoad reliquæ appropinquarent copiæ fortissime defendit. Demum ubi permixtæ
fuere acies:alios hasta pcutere:alios stricto mucrõe ferire:hostiũ ictus scuto excipere: gra
dum sibi uictoria facere cernebatur. Postremo cum illi uim hostium diutius sustinere nõ
possent:alius alium in locum diffugere. Hoc prœlium haud sane cruentum fuit: paucis
cis admodum militibus cæsis. Cæterum capti equites circiter mille:signa militaria & machi
næ complures. Hac tam subita uictoria potiti duces:nõ amplius q mille passus procul ab
Vrbe:castra posuere. Brachius tametsi oĩa recte procedebãt in summa celeritate suorum tar
ditatem atq ignauiã accusabat. Ipse cum cæteris exulibus noctes atq dies ĩ armis:in eqs
eẽ uexare hostes:plærũq ad Ciuitatis portas manus cũ hoste conserere. inimicos contu
meliose appellare. His rebus pteriti Plæbei:quũ obsidionẽ ĩdies acriorẽ atq oẽm spẽ au
xilii uiderẽt esse sublatã:ueriti ne qs in Ciuitate tumultus per alterius factionis uiros con
citaretur. Legatos ad Pontificem misere:qui pacem peterent:& si alio pacto impetrari nõ
posset. Vrbem imperiũq deferrent:obsidesq promitterent. Pontifex cæteris conditioni
bus repudiatis:patrum se pacẽ respondit:si modo & exules reciperentur:& imperium si
bi traderent Ciuitatis. Ad hæc legati respondere:de imperio quidem tradendo cõditio
nem accepturos esse: de exulibus autem recipiendis nihil iniussu populi promissuros.
Habere certos legationis suæ terminos:ultra quos nihil sine Populi consensu:atq aucto
ritate suorum Ciuium possent statuere. Pontifex: ut est natura mortalium plærumq
ad utilia

ad utilia q̄ honesta propensior. Vrbem eo pacto recepit in potestatem ut Ciues stipendia soluerent cæteraq; impata facerent: exules autem a finibus uiginti miliũ passuũ interuallo decederent. Hac re exulibus nunciata: quibus uictoria iam manibus prænsa teneri uideba tur. & patrii Lares quo plus assueuerat spei: eo magis obuersabantur animis: incredibili dolore affecti sunt: in desperationem adductos etiã iniuria stimulabat. Quippe qui magna spe plenos extrema subiisse pericula: solosq; uictoriã Pontifici se dicerent peperisse: nunc ab illo deceptos: a diis atq; hominibus destitutos esse: nunq̄ amplius patrios lares: nunq̄ maiorum sepulchra reuisuros. Sed ubi uis nominatur: una est: etiam si sit iusta quærela. Post Perusiæ deditionem cæteri exules q̄ procul iussi erant profugi abiere. Brachius Bimium & Crassum secutus duces Florentiam ad militiam proficiscitur. Inter hæc mortuo Bonifacio: nouoq; suffecto Pontifice Cosma Sulmonẽsi: qui cognominato Innocentius septimus est appellatus. Roma tumultus afferebãtur. Ludouicum Pontificis nepotẽ duo decim Ciues Romanos: q; seditionẽ excitassent: securi percussisse: uniuersam deinde Ciuitatem concitatam ad arma in molem Hadriani fecisse impetũ Pontificem occulte per Ianiculum Viterbium effugisse. Hac re audita. Brachius: qui nihil nisi bella quæreret. Romam se contulit: ibi quum forte Mustardã: quem Bonifacii copiis præesse dicebant: ius: primo statim aduentu offendisset: militare sub eo statuerat: q; & illi cognitus esset. & Mustarda summo cõtenderat studio: me uir strenuus ac manus promptus sub alio quoquam militaret. Sed fortuna totiens spes eius iam conceptas abrumpente: postridie q̄ ipse Romam uenisset Mustarda per inuidiam interficitur. Nouum consilium capiendum erat. Tandem multis ultro citroq; agitatis Viterbium petere constituit. septem eum comites sequebantur. Hic quum satis uesperi uenisset: ser cœnãdi gratia in meritoriam diuertisse tabernam. Cœnatum uero quum pecunias: quas hospiti solueret nõ haberet: alteram uestis partem diffuisse: argenteis lymbis Hetrusco & Gallico more distinctam: atq; eã hospiti pro pecunia dare uoluisse. Illum autem hominis liberalitatem admiratum simul & misertum necessitatem: non solum non accæpisse tunicam: sed ultro quattuor aureos nummos inuito tradidisse: scripsisseq; ad filium: qui Volsiniis forte idem exercebat: ut Brachium transeuntem susciperet hospitio. & quattuor prætera aureos dono daret. Filium uero parentis iussis magnifice paruisse Summa profecto libertas: si & dantis conditionem & accipientis fortunam consideres. Brachius omni spe destitutus: quum Florentiam redire decreuisset: iter Fulgineo fecit: sed forte domo qua dormiebat incensa: equos: arma: uestes uno incendio amisit Erant hæc: ut arbitror: fortunæ prælud ia: quo grauiora quæ secuta sunt uiderentur. Nudum ducem nudi comites intuebantur. & quid iam miseri agerent: aut quid consilii caperent nesciebant. Qui Fulginei regnabant: diu antea eius nobilitate & familia cognita tam acerbum casum miserati: uestes: equos: arma: pecunias cõtulerunt. Vbi Florentiam uentum est: quum omnia quieriora uiderentur: in Galliam proficiscitur. Per id tempus bellum inter Albericum Barbianeũ & Bononienses asperrimum gerebat. Brachius quo liberiorẽ p̄dandi occasiõnẽ nancisceret: in Alberici castra cõcessit accæptoq; duodecim equitũ stipendio singulis diebus clã aperteue: quæ melior dabatur occasio: in hostiũ fines impetũ faciebat: sæpeq; magnũ hostibus incutiebat terrorem. Magna eius facinora utrisq; castris p̄dicabant. & quo plus peperisset gloriæ: eo militibus charior. Duciq; accæptior euadebat. Habet hoc uirtus bellica: ut admiratiõe q̄ inuidia p̄stet. Bononienses post magnos delectus habitos Berardonẽ quendã exercitus imperatorem fecere. Hic nõ minus copiarũ magnitudine: q̄ uirtute militũ fidens: nõ multum procul ab Alberici exercitu posuit castra: hostiũ deinde spreta paucitate sæpe aciem expediebat: sæpe ad hostium castra faciebat impetum: quo nõ solum pugnandi præberet facultatẽ: sed etiam hostium animos ad pugnam irritaret. Alberici castra inter Castellum Bononiense atq; Imolã: nõ procul a flumine recedebant. Hostiũ uero statiões secundũ flumen ipsũ: Sanguinariũ accolæ uocant: positæ cõspiciebant. Vtraq; acies ad decertãdum parata: spe tñ plenior Berardonis exercitus. Hic Brachius: ut erat natura impiger atq; ardens studio gerendarũ rerũ. Albericũ hortat: ut cohortes ĩ armis esse iubeat: totũq; exercitũ cõtineat in ordine. Videre hostes qdem magno animo capescere bellũ. contra uero suos nõ parũ multitudine eẽ p̄territos: ideoq; opus esse cõsilio. Primũ locũ occupari oportere quo sui cõmodius ĩ hostes p̄liarent. se cũ cẽtũ delectissimis eqribus secessurũ in læuã: pcul q; ide flumen mille passuũ interuallo traiecturũ. Mox cũ in certamen utrinq; itum esset: hostes pugnantes & perturbatos a tergo aggressurum. Placuit Duci consilium: statimq; pauca

pro tempore locutus. Brachio cum equitibus: quos mallet abire iusso: aciem & ipse expli
cauit. Principio hostes: quanq̃ maioribus freti copiis: militum tamen uirtute repelleban-
tur. Mox paulatim labente paucitate maiore facto impetu ordines perturbant. Albericus
desperata uictoria terga uerterat: fugientem hostes persequebantur. Inter hæc Brachius a
tergo se ostendens: mittit qui Alberico nuntiarent sisti a fuga militem. & in hostem con-
uerti: ipse interea clamando persequentes adoritur. Illi subito tumultu perterriti: in fugã
sese uertere conabantur. Sed iam a fronte atq; a tergo instante hoste: omnes ad unum aut
capti aut cæsi sunt Pausis post diebus nondum hoc finito bello Albericus a duce Medio
lanensium accepto stipendio nouam expeditionem parabat. Proficiscentes interfluentẽ
amnem: traiicere oportebat. Hac re cognita hostes non multum procul. inde locatis ca-
stris transitum prohibeant. Rhenum flumen uocant accolæ: qui iugis Apennini deflu-
ens. Bononiensem irrigat agrum. Erat a tergo explicata hostium acies parata: si traiicere
cœpissent extremos adoriri. Tum fluminis ingens altitudo: uadumq; perangustũ ut non
statim totus simul exercitus: sed uix singuli: aut ad summum bini equites trãsmittere pos-
sent. Hostes non procul a flumine fossa altissima muniebant castra animo non prius ab-
eundi: q̃ aut inuaderent transeuntes: aut fame conficerent. Hac re permotus Albericus in
certus quid consilii caperet: milites in Concionem uocauit: tum etiam a minimis postu-
lata sententia: alii rates ædificandas: alii equitatum noctu nationi subiiciendum: plæriq;
expectandum hostium discessum censebant. Brachius sententiam rogatus. Haud dubiũ
inquit non antea discessurum hostem: q̃ nos exercitum traiecerimus: quod sine periculo
nostro non putant futurum Habeo tamen consilium: si uobis etiam probetur: nullo cum
periculo transeundi. Iussis aperire. Materiam inquit censeo ex proximis syluis cæden-
dam: tresq; simul ædificandos pontes: fossam posthæc: quia subitus aduentus hostiũ: quo
ad traiiciantur cohortes: impediatur: procul inde deducendam. Placuit res duci: multaq;
deiecta materia: tres uno die pontes nõ multo interiecto spacio ædificant: fossa deinde nõ
longe a pontibus duum milium passuum complexa longitudinem: subdibus: trabibusq;
ex altera parte munitur. Quod ubi Bononienses intellexerunt impedituri munitionem
liberum in captum exire: nec tam ut facultatem præberent pugnandi: q̃ ut intra munitio-
nem si transite hostes cœpissent magno impetu irrumperent: fossamq; transilientes cæ-
derent ultimos atq; diriperent. Interea Brachius: cuius diligentia placebat Duci: impedi
menta & leuiter armatos milites per omnes simul pontes anteire iubet: statim deinde Al
bericum cum cæteris cohortibꝰ subsequi: ipse cum delectissimis equitibus ad fossam: quo
iam hostes peruenerant conuersus: ad illorũ conatus atq; impetum resistebat. & ne ual-
lum transilire possent impediebat. Sic ubi omnes copiæ ad alteram fluminis ripam eua-
serunt: ipse paucis acceptis uulneribus: priusquã hostes fossam superarent: proximo pon-
te celeriter recepit ad suos. Hæ res adeo gratæ duci fuere: ut unius Brachii consilio atq;
opera & uictum Berardonem. & flumen traiectum esse fateretur: statimq; ubi ad fornа-
ces est uentum stipendium auxit: equos largitus est. & qui ante id tempus duodecim præ
erat equitibus: septuaginta præfecit. Hoc primum uirtuti præmium datũ. Paucis post die
bus Albericus castris inter Mutinam & Castellum francum locatis. Brachium ad se ueni
re iussum magnifice pro concione laudauit. & centum quinquaginta equitum aucto sti-
pendio hortatus est cæteros: ut non inuiderent hominis fortunæ: sed eius potius similes
esse conarentur: satis multa præmia habituros: si illius cum fidem: tum uirtutem imitaren
tur: solum esse cuius opera & profligasset hostium copias. & pontem incolumi exercitu
traiecisset. Qui nisi fuisset aut ferro: aut fame: omnibus fuisse pereundum. Tum nõ solum
struxisse tot pontes & fossam uallumq; duxisse: sed cum paucis hostium gladiis sese obie-
cisse: totum exercitum eius constare beneficio: a quo dum alienæ saluti consuleret: suam
esse neglectam. Proinde uelle ostendere apud se & ignauiam & uirtutem internosci: al-
teram ornaturum se præmiis: contempturum alteram & nomine quidem appellaturum.
Hæc quum dixisset Arcerium. Galdarinum. Arnaldũ atq; alios qui cum Brachio ad ual-
lum subsidio remanserant: sub eodem militare iussos equestri ordine & militari dignita
te donauit. Qui postea suũ secuti Imperatorem in clarissimos uiros euasere. Brachio au-
tem exercitus: imperium: militarium signorum custodiam. & præterea sua domestica insi
gnia maiorumq; ornamenta concessit: quibus eius posteri in hunc usq; diẽ usi sunt. Dum
hæc geruntur Veneti: quorum opes late mari terraq; patebant. uel ꝙ de finibus conten
derent: uel ꝙ latius propagarent imperii terminos. Patauinis bellum inferre cœperunt.

Albericus

Albericus propter affinitatem:quæ erat sibi cum Patauinorũ Tyranno:nouo audito bello:legiones in expeditionem eductas auxilio misit. Tres uiri iussi legionibus exercituq; præesse. Brachius primus:alter Laurentius Cotignolanus:tertius Ruffus Aquilanus:omnes manu & cõsilio prompti. Patauium profectis.quod usu euenire solet:ex gloria & uirtute liuor atq; inuidia conflata est. Nam Brachiũ multa facinora rei bellicæ fortiter cauteq; gerentem:fauor militum ingens est subsecutus. Illum omnes comitari:eundem in acie ducem habere cupiebant Quos ille duxisset in prœlium nõ posse uinci arbitrabantur Nam & locum ad prœliandum æquum:iniquumq; dignoscere:aciem q̃ aptissime ordinare.& boni cum militis:tum imperatoris munus obire:omniaq; & fortiter audere & consulte facere cognoscebant. Reliqui duces tametsi grauiter ferebant:primum tamen iracundiam tenuere. Mox ubi paulatim intumescens inuidia se amplius cohibere nõ potuit:discordias serere.& sedinonis causas captare cœperunt. Postremo imperium:quod erat cõmune tribus menstruo iure suo quisq; sibi mense arripuerunt. Tertio iam adueniente mense:quo Brachio debebat exercitus:consilio inter se inito tradere uexilla recusabant Rati duobus unum uiribus & auctoritate imparem resistere nullo modo posse. Milites ubi rem cognouerunt:concitati ad arma impetum in signa faciunt:signiferis erepta ingenti cum clamore ad Brachiũ deferunt:illum Ducem:illum imperatorem suum magno plausu fauoreq; appellantes uirtutem in cœlum tollunt:eius auspiciis atq; ductu se inuictos esse:reliquos nõ honesta gloria:sed turpi ambitione cõtendere. Hac de re quæ tectior erat inuidia in apertum odium simultatemq; conuersa. Litteræ ad Albericum datæ:quæ graue ambitionis crimen inuasum a Brachio Imperiũ deferebant. Deniq; ubi cõfecto bello ad Albericum redire:ut quisq; aut oratione subdola:aut apertis conuiciis ualebat infensum illi suspectumq; facere conabantur. Qui ut sunt aures hominum nimis in re sua credulæ:facile persuasus est aduersante nemine. Quocirca illis ipsis quorum impulsu hæc faciebat ad se uocatis:cõsilium de interficiendo Brachio iniuit. Vxor erat Alberico honesta imprimis.& mansueti ingenii mulier. Hæc Ruffi & Laurentii orationibus sæpe apud uirum interfuerat:cenminaq; totiens ad maritum delata perceperat:quæ cum non inscia consilii uirum magna incensum ira non potuisset mitigare. Brachio per fidelem nuntium significat:ut q̃ primum Alberici finibus decedere festinaret:cœpisse illum consilium eius interficiendi docet deinde quo modo & a quibus persuasus id agere statuisset. Scire se eius uirtutem marito sæpe opitulatam.fidem uero plurimis argumẽtis perspectam esse:ideo suam etiam gratiam interposuisse ut eum uiro reconciliaret:illum falsa oratione adductum ira præcipitem agi. Proinde fugeret statim:ac tempori cederet:se quidem pati nõ potuisse ut & uir ingratus.& parricidæ uoti compotes efficerentur in nocentissimi & fortissimi uiri morte. Hoc nuntio accepto Brachius:qui procul inde duũ milium interuallo stationes habebat de tertia uigilia ad hostium castra perfugit. Magna pars suorum militum nudis equis sine sella:sine fræno uecti:tanta erat fugiendi festinatio. Albericus non prius de fuga certior factus:q̃ exercitus omnis sublatum paucorum in uidia clamaret:Iam homines ignauos:quibus nihil nisi uerba magnifica forent:assecutos esse quod sæpe antea tentassent:quem ipsi offendere nequiuissent duci perdendum curasse. Habere tamen gratias deo immortali q͂ sceleratorum manibus incolumem eripuissent:iam statim audituros qua gratia hostes essent recepturi:quæ daturi uirtutis præmia mox sensurum Albericum quantam accessionem hostibus fecisset. Dum hæc totis legionibus efferuntur. Albericus sera pœnitentia ductus scripsisse ad eum:fertur:habere gratias deo:qui ne furori locus esse possetde fuga eũ admonere uoluisset. Scire se nihil Brachiũ nisi nobilitate sua dignum molitum esse. Memorare deinde cœpisse fortia gesta & fidem laudare:quã cum sæpe alias:tum proximo bello perspexisset.nec negare de eius morte cogitasse:affirmare tamen non sponte motum sua:sed alieno impulsu cõcitatum. satis illi magnas penas & pœnitentiam suam & calumniatorum contemptum esse daturum.orare per pristinam amiciciam ad se rediret.id non solum tute facere posset:sed maius etiam stipendium accepturum:modo iniurias ipse obliuisceretur: sæpe ex huiusmodi suspinonibus arctiores conflatas amicicias. Hæc ab illo scripta referuntur. Ad quæ Brachius in hæc uerba respondit:extant enim exemplaria litterarum eius subsignata manu:quanq̃ uulgari & quottidiano sermone perscripta. Ego quidem Alberice q̃ diu tuum secus sum imperium:nulla in re offendi dignitatem tuam. Quod ipse interficiendi mei consilium cœperis facile putarem ignoscendum:nisi scire debuisses imperatorem

nemini utranq; autem pendere oportere:sed alteram conuiciatori accommodare:defensori seruare alteram:ipsum deinde medium:tanq̃ arbitrum inter duas aures sententiā ferre. Qui autem nbi de mea:ut ego censeo uirtute:ut ipsi uolunt ambitione detulerunt:fecerunt callide. Quod enim ipsi præstare non poterant:id in altero accusauerunt. Nam si in acie fortiter dimicare:pericula pro laude adire:exercitum aut uictorem aut incolumē in castra reducere:gloriā quærere imperatori suo ambitio dicenda est:fatebor equidem ambitiosum me fuisse.fatebor:si hoc est eripere imperium:me tibi imperium eripere uoluisse. Sin quæ in rem tuam conducerent omnia diligenter executus:mortem tamen timere a te potui. Non est mihi consilium iterum uel fidem tuam:uel meam fortunam tentare. Magna illa & ampla tua in me beneficia etiam si noua presidia uiolata non essent: ingratum certe me nō habuerunt. Sæpe periculo capitis mei gratū me cognouisti:ac etsi prouide gessimus omnia:quæ si æquum iudicem nacta foret:non tu curator meæ mortis sed ultor esse debuisses. Nunc uero quando:ita res tulit:habe tibi:atq; amplectare:qui magis amicos tuos lingua pellere:q̃ hostes manu fugare didicerūt. His litteris acceptis Albericus quo sibi eum:aut omnino reconciliandum:aut salteni leniendum tentaret Pontificis legato:qui Bononiam præsidio tenebat Brachium per litteras q̃ amplissime cōmendauit. Legatus cui multa eius uiri iampridem erāt audita facinora trecētis equitibus præesse iussit:quæ res partim eius uirtuti:partim Alberici cōmendationi tributa est. Paucis post mensibus finito stipendio ad Mediolanensiū Ducem profectus:illo quieto nec bellum cum quoq̃ gerente ad Bononienses reuersus eadem qua prius cognitione receptus est. Quum autem in itinere agrestes:quod ad pabulationes frumentanonesq; extra callē milites exirent:impetum in eum fecissent:in fugam conuersos:intra oppidum Ossam cōpulit:statimq; ex omni parte aggressus:sine machinis:sine sagitariis expugnauit:cætera in prædam militibus data:ipse quattuor milibus nummū acceptis captiuos liberos dimisit. Aliquot post deinde mensibus Bononiensium finito stipendio:animo ad patriam intento in Hetruriam cum suo equitatu uenire contendit. Multi eum sine stipendio secuti partim diuturna consuetudine:partim futuri belli spe moti. Existimabant enim uirū strenuum cupidum gerendarum rerum nullo pacto quieturum. Itaq; magna ad eum militū frequentia cōfluēte:q̃ primū Burgum peruenit octingenti equites lustrato exercitu in castris reperti sunt. Iam in ipso itinere Imolæ Tyrannum quattuor milia nummum dare sibi coegerat:bellum minatus nisi dedisset. Inter hæc Innocentius Pontifex moritur:sufficiturq; Gregorius: qua tempestate tres simul Pontifices creati memorantur. Gregorius. Benedictus Alexander. Quæ seditio aliquot mensibus agitata diuina atq; humana cuncta permiscuit. Perusini quorū res penes plæbeios alterius factionis erat: quum Brachii subitum aduentum intellexissent. Iam enim tantus eua serat ut inimicis terrori esse posset solliciti de imperio:statim ne quid ille de improuiso moliretur exercitum undiq; coegere Paulo Vrsino omnibus copiis profecto solum in mensem stipendium datum. Missus deinde magnus peditatus atq; equitatus ad oppidū Fractā in extremis eoꝝ finibus situ admōiti:ut qd ille cōsilii capet explorarēt:& si copias traiicere in Perusinū agrū uellet:transitū p angustias facere phiberent. Dū hæc gerunt Ludouicus Firmanus: quē superioris Pontificis nepotē ostendi:reliquo Piceno agro armis subacto. Rocchā contratā: quæ ab eius defecerat imperio:magno apparatu omnium rerum oppugnabat. Equitū erant circiter duo milia:par peditum numerus. Posita castra non procul ab oppido:quod in monte editissimo situm:nisi diuturna obsidione capi non poterat: montis radices occupauerant Oppidani alterum obsessi mensem:cum re frumentaria deficiente: fame grauissima præmerentur:durissima quæq; experiri: q̃ deditionem facere malebant. Consilio igitur inter se inito:legatos ad Brachium mittendos decreuere:qui ostendentes quāto in periculo uersarentur: auxilium per omnem conditionem implorarent:orarentq; ut obsessos beneficio suo liberaret in potestatemq; reciperet:dicerentq; non se ad libertatem respicere. sed dominum mutare statuisse. Brachius data dextra legatos bono animo esse iussit: seq; ut biduo:aut ad summum triduo expectarēt admonuit:aut omnino liberaturū ipsos obsidione:aut præsidium atq; annonam impositurum. Postridie eius diei incertis omnibus quo proficisceretur Picenos uersus castra mouit: uix decem milia passuum progresso litteræ oppidanorum nomine redduntur: quibus significabatur obsidione liberatos pacem fecisse:non amplius auxilio opus esse: decessisse Ludouicum cum omnibus copiis atq; in ultimos Piceni agri fines exercitum esse dimissū. Brachius cognita fraude celerius

succurrendum

succurrendum iudicauit:continuoq; diurno:ac nocturno itineri properanti aliæ reddunt litteræ:quibus idem quod prioribus cōtinebatur. Nec iis quidem demoratus quominus q̄ citissime posset in Picenos perueniret. Quum iam sex milia passuum oppido appropinquasset:misit qui obliquo tramite procul hostium castris ingrediens auxiliū uenisse nunciaret. Venienti portæ aperiuntur:atq; una uoce:uno consensu omnium dominus est appellatus Hæc prima iacta fundamenta futuræ magnitudinis:primū tam magni Imperii domicilium. Hoste statim abeunte Brachius porta egressus Calzarolum:quod ab hostibus tenebatur oppugnare adortus primo impetu irrupuit. Hic triginta equites qui præsidio erant relicti capiuntur. Oppidanorū opes direptæ sunt. corpora illæsa liberaq; permansere. Altero deinde die Castirionū:quod erat finitimum castellum:eodem impetu capit Ranerius Perusinus cum quinquaginta equitibus præsidio collocatus a Brachio dimissus:a Ludouico pro re male gesta in uincula coniicitur:continuo proximū castellum Montem altum uocant incolæ:situ egregiæ munitum expugnauit. Huic Rodulphus Perusinus cum triginta milibus præsidebat Capti ad unū:quibus redimendi facultas esset: in uincula coniecti sunt:cæteri sine armis:sine equis dimissi. Quattuor continuis diebus quadruplici uictoria potius:hoc modo paulatim fundatū imperium proferebat. Interea Ludouicus subita suorum defectione atq; expugnatione permotus:proxima castella munire:præsidium disponere:turres:murosq; reficere. fossa ualloq; mœnia præcingere. iter uariis locis interrumpere:ramis:truncisq; impedire. deniq; cuncta quæ ad reprimendum hostilem impetum conducerent parare festinat. Sed ubi omnia ui superari uidet:ueritus ne subito hostis aduentu inire prœlium cogeretur:in extremos Picenos refugiendū constituit sibi diffisus ipsius forte manus consereret:aut in apertum certamen uniuersis copiis uenire contenderet. Igitur Præfectis militum ad se uocatis:quid sibi faciendum uideret: aperuit:adiecitq; munita esse uicina oppida:obclusos hosti aditus:angustias proximorū montium occupatas quos diutius illic cū reliquo exercitu moraretur:hoc plus rei frumētariæ consumpturos. Satius esse frumenti quod superesset relinqui oppidanis:si q̄ milites ne quicq̄ assumere Brachii impetū perbreuem fore:frumentum illi & cōmeatus breui defecturos. suis uero si in fide manerent se aliunde subministraturū:omniaq; belli adiumenta suppeditaturum. Plena desperationis uidebatur oratio. Angelus Pergulensis. Petrus Nauarinus:reliquiq; Præfecti militares uno consensu dehortari cōsilio abeundi dānato cœperunt:si hostibus cederet nō oppida solum:sed etiam illa ipsa præsidia quæ imposuisset in eorum uentura potestatem. Quæ proxima castella non defectura:si fugientem aspexissent illum:in quo retentura spē auxilii:si ab eodem deserantur. Plurimū interesse fugere quid̄ an timere uideatur. Illud temere desperantis esse:h c cōsulte prudentis quanq̄ ne timorem quidem præseferendum esse bella gerenti. Probum imperatorem aut spei aut spei simulatione plenum esse oportere. eius frontem atq; oculos intuen cæteros:to animo exercitum esse quem præstari ab imperatore suo uideant. si nimidum:si hæsitantē: si deniq; rebus diffidentem suis aspexerint:ne bonum paria detinere fugientes:sin ducem alacrem & magna spe plenum circumeuntem & hortātē suos uiderint:ne in magno quidem periculo pertimescere. Sæpe dubiis in rebus spem profuisse:metum ne in secundis quidem iuuare Brachium hominem esse nouum:non suis opibus:non alieno stipendio: sed sola uirtute nitentem. Pecunias perpaucas:quas ui & rapinis coegisset iam omnes cōsumptas. conductos milites ubi stipendio fraudentur turmatim transfugituros:proinde resisteret statim itermorituræ procellæ:nā si hunc fugeret quid iudicaturos finitimos populos. Quo porro in amicicia:quos in societate mansuros. Quod si nec se fortunæ cōmittere:belliq; discrimen adire statuisset:cōmodius tamen uideri hostes a rapinis:excursionibusq; prohibere:obsistere:a fronte semper infesto agmine:nec tamen pugnandi præbere facultatem. Non illos palantes populaturos agrum:non segetem subcisuros:nō in oppidanorum oculis ædificia & uillas incensuros. Sin prœlio certare mallet:se copiis superiorem fore:præstare numero exercitum suum:tum suis in agris:suis in domibus ante suorum oculos pugnaturum. Magnum id esse uirtutis incitamētum:nec minus terroris incutere hostibus:q̄ animi suis addere. Multa in eam sententiam præfecti adiecere:sed timiditatem animi uix unq̄ uerborū attollit oratio. Ludouicus multis ultro citroq; dictis Angelo Pergulensi oppidis præsidiisq; præposito in ultima Picentum loca fugienti similis proficiscitur. Remansere in exercitu equites mille & quingenti:pedites fere totidem. Sed Angelo ut minus auctoritatis:ita plus industriæ atq; animi erat. Itaq; aut ui ꝓpellere

hostem decreuerat:aut belli dilatione fatigare.Per hos dies Brachius:cui iam non exercitus solum:sed etiam oppidi cura habenda erat:forte ad subterfluentem riuum descenderat.Causæ descendendi fuere oppidanorum preces:quibus diuturna obsidione uexatis frumentarias etiam molas hostes eripuerant:casamq; diruerant:illi reficere cupientes q̃ hostium exercitus prope esse:descendere sine magno præsidio non audebant.Secuti erant Brachium centum equites ex omnibus quos haberet delectissimi:non tam studio pugnandi:q̃ ne hostes furtim excurrentes in se inciderent.Quippe incognitam hostibus eam profectionē arbitrabantur.Angelo:ut sunt praua hominum ingenia per transfugas nunciatum est.Brachium prima statim aurora cum paucis ad riuum profecturū.Sic ubi primū illuxit dies cum septingentis equitibus ad eum locum contendit.Prior tamē Brachius ad riuum peruenerat:qui conspecta appropinquantium hostium acie:magno in se clamore atq; impetu uenientium equum conscendit:conuersusq; ad suos.In magno inquit periculo aut fugiendum est nobis:aut fortiter resistendum.Indecorū illud & ignaui militis opus:hoc uero magni est animi & præclara cupientis.Possumus nos quidē tute fugere:sed quid aliud optare hostem putatis:q̃ fugientium terga despicere?Nō inscius ad hoc discrimen ueni:sciebam hostes impetum in nos esse facturos:eamq; ob rem ex omni uos exercitu delegi:ut hic dies & uirtutem nostram.& hostium ignauiam testaretur. Scio non opus esse hortationibus:nec strenui militis est plus de aliena multitudine:q̃ de sua uirtute cogitare.Totius uos exercitus nostri robur obtinetis.Si reliquis copiis decreta rem milites iam dudum de fuga statuissem.gladios uestros nō magis ipse hoc bello uidi:q̃ hostes sensere.Soli uos in acie dimicastis:soli in castella impetum:irruptionemq; fecistis.Reliq milites nisi q̃ ornamēto sunt:impedimēto nobis nō auxilio fuere.Plura dicerem nisi hostis appropinquaret.State animo præsenti.& uenientium impetum sustinete magnam hodie reportaturi gloriam.Hæc quum dixisset milite in ordinem:atq; agmē disposito:collem proximum paulalum editum occupauit.Putabat enim uniuersum hostium adesse exercitum.Nam & ingens uenientium strepitus exaudiebatur.& puluis late surgens quominus omnes eorum cerneret copias impediebat Suos deinde iussos expectare hostem in collis radicib⁹ collocauit.Collis autem nō præruptus atq; asper:sed molli accliuiq; iugo surgebat:ut si multis pauci resistere nō possent:in supremum recipere iugum sese equites potuissent.Hæc agentem magno cum impetu hostes adoriūtur.Armati milites superiore pugnantes loco uenientium agmen exceperunt:fortissimeq; restiterunt.Hostes nunc paulalum regressi:nunc recentem submittentes turmam quasi murum ariete percuterent:assiduos in Brachium impetus faciebant.Ille suos ut ordinem seruarent:nec locum nisi dato signo desererent admonebat:ipse nunc eminus hasta:nunc cominus gladio uenientium aduersa ora feriebat.Mox lassatos hostium ordines conspicatus:signum manu dat:ut apertos inordinatosq; adoriantur.Illi imperata facientes in aduersam efferuntur aciem.Mox multa ædita cædene circunuenti a multitudine receptu prohiberentur:colligunt sese:multisq; acceptis illatisq; uulneribus ad tumulū reuertuntur.Hostes instaurāt ꝓlium.& recētes fessis:uulneratis itegri succedūt.Brachius ne lassitudine milites afficerentur omnes quidem in acie esse:sed a fatigatis tutiore loco dimicari iubet:obseruataq; occasione erumpendi:hostes primos in fugam cōuertit.reliqui ad subueniendum excitantur.Hoc modo quattuor continuis horis pugnatum est.Demum hostes multis cohortibus unum in agmen acceptis delectam peditum manum in duo cornua partiuntur:his præcipiunt ut dum equestre agmen ad radices totis decertarent uiribus:ipsi dextra læuaq; in interiora colliculi iuga penetrarent Hac re cognita Brachius qn decim equitibus descendendum ab equis.& ne pedestris acies pugnantes a tergo superne adoriretur:ordinemq; perturbaret:iugum mature occupandum demonstrat.Pedites quorum pauci ad medium iam euaserant collem:ab equitibus multis cum uulneribus repelluntur.Interea conserti hostium cunei ad radices uno totius agminis impetu dimicabant.Brachius primum in multam descenderat planiciem:mox paulatim cedēdo pro tumuli radicibus decertabat.Hostes uictoriam conceperant animis.& spreta paucitate acerrime prœliabantur.Brachiani qui quanto numero uincebantur:tanto animis & uirtute uincebant.ordinum lassationem expectabant:intentiq; de ducis nutum uno momēto & recipiebant sese.& ubi aperta hostium latera uiderent:aduersam in aciem erumpebant.Hoc modo resistendo inuadendo ad noctem usq; traxere prœlium.nox pugnam diremit.Nec desunt qui affirment hoc prœlium:si numerus utrinq; spectet:oia quæcūq;

In Italia gesta sunt periculo & magnitudine superasse. Cæsi ex hostibus duodecim equites confossi ferre omnes Brachiani: omnes uulnerati: inter quos Spinta quidam: qui sub Brachio iam inde a pueto militauerat una cum equo centum & quinq; cõfossus uulneribus Gulielmus Mecha duobus & septuaginta. Res omni posteritate memorabilis. Hac pugna perterriti hostes nihil minus q̃ æquo loco: iustaq; dimicare acie cupiebant. Quo prælio omnium finitimorum animi ut alienati ab hostibus: sic Brachio conciliati sunt: fortunam belli magis q̃ fidem secuti. Proxima castella non modo non expectabant obsidionem: sed ultro missis legatis: præsidiisq; hostium direptis portas aperiebât. Intra paucos dies capti ex præsidiis equites recenti: qui armis equisq; spoliati: atq; una ueste dimissi: cæteris incussere terrorem. Angelum quoq; tanti modo exercitus Ducem milites deseruare: atq; ad Brachium assidua bella molientem se contulerunt. Ille cum paucis Firmum concessit Per id tempus Tudertini orta seditione: qui Ciuitate eiecti sût cum Brachium societatem iniere. Rebus prospere gestis Brachius cui nihil ocio & quiete molestius erat: cum omnib⁹ copiis in maritimam agri Piceni oram impetum facit Anchonitanis: pecora erepta: frumenta deportata: agri uillæq; uastatæ sunt: agrestes multi capti: deniq; ingens rerũ omnium coacta præda. Ergo suo magno incommodo prudentes facti: legatos qui captiuos redimerent. & quanto cõmodius fieri posset de pace tractarent: ad Brachium miserũt Legatis perbenignie acceptis: data pace: captiuos quod legati ipsi statuissent: præcio restituit: qui magna agentes gratias septem milia animum pro captiuis & reliqua præda promiserunt Stetit inde cum Anchonitanis amicicia. Paucis post diebus educto in expeditionem exercitu Montem Coscium munitum situ oppidum ui cœpit. Inter hæc Ludouicus omnes Italiæ duces sollicitare: spe: promissis: pecunia allicere: copias undiq; comparare. & omni conatu hostem: quem uenientem arcere nõ poterat: iam præmentem submouere conabatur. Ascitis deinde sibi Martino Fauentino. & Carrariæ comite: equitibusq; ad tria milia comparatis aduersus Brachium qui ad montem Conscium paucis ante diebus captum statiua habebat: cum omni exercitu proficiscitur. Eorum aduentu cognito Brachius ne detractare pugnam crederetur: passuum duo milia processerat: ibi parua in planicie structis utrinq; ordinibus quod erat reliquum diei pugna consumptum est pugnatum est aliquot continuis horis: hostium equi attriti multi: capti etiam nõnulli: belli finis repulsi duces fuere: qui magna ui reiecti in proxima se castella receperunt. Brachius haud dubie uictorem exercitum in castra reduxit. Fama inuicti ducis iam undiq; per finitimos uagabatur Sed quum cæteri pacem postularent: soli Fanenses non misere legatos: uel q maritimam incolentes oram multo interuallo ab inimicis distare se crederent: uel q Ludouici præsidio tenerentur. At Brachius qui omnem eam regionem aut ui subægerat: aut societate cõiunxerat cum parte copiarum expeditisq; militibus Fanum cõtendit: finesq; depopulatus aliquot non satis munitis castellis expugnatis petentibus pacem dedit. Hac fama belli ingens ad eum militum multitudo prædæ copia confluebat. Ludouicus cum uideret nunq̃ sine suo detrimento. & suorum pernicie contendisse: oppida præterea alia ui expugnata: alia sua sponte secuta uictorem. & quæ in fide mãsissent: quæ pauca erãt: uectigalia tardius pendere: plæraq; etiam omnino recusare. Milites q liberior prædandi esset occasio quottidie ad hostes transfire: animos Popularium: aut repentinis reb⁹ perterritos: aut more suo cupidos nouarum rerum odio & societate esse mutatos. Consulendum rebus suis: nec omnium defectionem expectandam decreuit. Mittuntur igitur legati: qui cum Brachio pacem atq; amiciciam facerent. Initaq; societate: fœdus æquo iure percuterent: dicerentq; placere Ludouico ad colloquiũ uenire uelle se cum Brachio multis de rebus agere: ipse diem locumq; constitueret: se eius fidei salutem suam crediturum. Legati pace impetrata de colloquio retulerũt. Placuit ea res Brachio: sequens dictus est dies: quo die in agrũ Cingulanum Dux uterq; cõueniret. Ludouicus cum quindecim equitibus sine telis: sine armis ultra eum locum processerat. Brachius etiam cum paucis inermibus obuiam profectus est cõplexi mutuo sese multa in eam sententiam dixere Nõ de sanguine & uita inter se: uerũ de gloria atq; imperio esse certatũ: consuluisse tandem utriq; fortunam: quæ omni sublata cõtentione inceptum bellum uicti ac uictoris amicia cõposuisset. sperare sempiternam eam fore beniuolentia: modo alter acceptas bello iniurias obliuisceretur: alter illatas obliuioni traditas non dubitaret. Profecto nihil mortalium animis cum furore: stulticiaq; armantur pertinacius. Inde cædes: inde quæ sedati sæpe nullo modo possunt odia & simultates oriuntur. Contra quũ humanitatẽ & rõnem

induerunt:nihil mollius flexibiliusq; reperies. Paucis uerbis uno nutu:uno officio:ardentissima quæq; odia restringuntur. Duos duces paulo ante infensissimi non prius ex eo loco discessereq̄ ex inimicis atq; hostibus socii atq; amici facti:omnia inter se pollicerentur Sæpe inde alter alterius usi opera. Quibus diebus hæc facta sunt ex castris Ludouici quingenti equites transfugerunt:atq; Asculum cōcesserunt. Opinio est sollicitatos ab Asculanis qui paulo post rebellionem fecerunt.& pecunia esse corruptos. Ludouicus Asculi defectione audita:ingenti dolore affectus:ꝙ Vrbs erat situ munitissima.& a suis etiam militibus:qui transfugerant:defendebatur:odio atq; ira icensus:ut alteros fugæ:alteros rebellionis crimine punire posset:consilium capiebat. Placuit tandem mittere qui a Brachio peterent auxilium:periculum facturo an uerbis facta responderent. Brachius statim ut & amici & socii ulcisceretur iniurias:simulq; ut suis militibus prœdandi occasionem non denegaret:exercitum in expeditionem eduxit. Vinctis copiis Rogerium ac Fabriciū suæ factionis uiros:qui & ipsi Perusia exulabant:exercitumq; mille & quingentorum equitū compatauerant:uocandos per litteras adiungendosq; constituit:Illi acceptis litteris cū omnibus copiis ad Brachium conuenerunt. Paratis quæ ad expugnationem erant paranda Asculum qua parte adiri expugnariq; posset tanto impetu sui milites irrupuerunt:ut qui in mœnibus erant collocati:omnibus deiecti propugnaculis Brachianorum impetum sustinere non possent. Transfugis omnibus equi armaq; erepta sunt:fugæ auctores trucidati. Vrbem diuturna pace opulentam milites dirrupuere:auctores rebellionis capitali supplicio damnati:alii in crucem sublati sunt:alii securi percussi. Ludouicus Asculo recepto Brachianis quidem militibus dona distribuit. Brachio autem ingentes ægit gratias:expertus & hostem perniciosum.& socium fidelem sibi:utilemq; fuisse. Dum hæc ad Asculum geruntur. Carolus Malatesta:qui Ariminensibus imperabat bellum contra Camertes suscepit:causa suscipiendi non satis certa:nisi ꝙ auiditas imperii quo plura habet hoc maiora concupiscit.nec ulla re tam facile potest:q̄ aliena calamitate satiari. Camerini Imperium duo fratres obtinebunt. Ii suis diffidentes uiribus auxilium a Brachio atq; opē per legatos implorauerunt. Iam hostes castellum Rammuni:quod erat in Camerti agro expugnauerunt:proximumq; agrum strage atq; prœda late populati:quæ asportare nō poterant incendendo uillas:ædificia dirruendo:cuncta uastabant. Brachius omni cunctatione abiecta cum omnibus copiis in Camertium fines peruenit:eius aduentu perterriti hostes:primum præda rapinisq; abstinuerunt. Mox illuc adducto exercitu:nec pugnā facere:nec obsidionem expectare sunt ausi. Itaq; fuga præcipites acti castellum:quod ui cœperant:metu relinquerunt. Tuti celeritate hostes fuere. Vix enim quinq; passuum milia Brachius appropinquauerat:quum illi non prius consulere de conflictu q̄ de fuga statuerunt:ac Fabrianum finitimum Camertibus oppidum q̄ celerrime confugerunt. Brachius ne milites longo itinere lassos nimio studio insequendi fatigaret:ingressus castellum unius diei quietem concessit Omnibus deinde corpora curare iussis ad insequendū hostem profligandumq; cōtendit. Ipse de tertia uigilia delecto equitatu antecedens subsequi reliquos iussit. Id eo consilio factum:ut paucitatē despicientes hostes:in certamen uenire.& multi cum paucis manus conserere non dubitarent. Quod si facerent facile interuentu reliquarum copiarum opprimi posse existimabat. Sin uero intra mœnia se illi continerent:totum se agrum ante eorum oculos uastaturus. Oppidanorum oculis triste spectaculum. Hostes primum non ausi sunt ad prœlium descendere:mox per exploratores de eorum aduentu ac numero certiores facti:quadrato agmine ut redeuntes cum præda:graues impeditosq; inuaderent:duo milia passuum processerunt. Quippe aut fugituros Brachianos putabant:aut si prœlium inire uellent:prædam esse dimissuros. Prœlium aliquandiu industria tractum:donec reliquæ cohortes:quas subsequi iussas:ostenderam aduenire potuissent. Illæ prædæ cupiditate adductæ:diuerso itinere per hostium agrum fusæ:palantesq; uagabantur. Quæ res ubi per suos Brachio est nunciata:ueritus ne si ipse pugna discederet cohortes ab hostium equitatu diriperentur. Simul ipse bellum fortissime sustinet:simul mittendos curat:qui reliquas copias a præda reuocarent:aut si ægissent prædam reducerent. Milites statim dicto audientes fuere. Hostes ubi ingentem conspexere prædam:greges:atq; armenta abduci:agrestes uinctis trahi manibus:tabulas:ligones:sarras asportari:magno pudore:atq; ira perciti:impetum in dissipatos facere uoluerunt. Conuersos Brachius a tergo adoritur:ordines perturbat.& qui recuperare prædam uolebant:præda & ipsi efficiunt. Capti sunt equites ducenti. Reliqui Fabrianum ꝑcipiti fuga delati.

fuga delati. Ibi collectæ reliquiæ confirmatiq; ad resistendum animi maxime omnium ad iniquitatem loci cogi hostem atq; opprimi posse arbitrabantur:& Brachiani æque recenti prelio & longo discursu fatigati deficiebant. Iam ad Apennini radices peruenerat: quum non procul a tergo Fabrianensium ingentem sub armis manum conspicatur modico interuallo a dextra properantium. Horum consilium erat instare ad montis usq; suprema iuga:eaq; si possent priores occupare:hostemq; ascensu prohibere. Brachium multa impediebant. Nox iam imminẽs:loca salebrosa atq; ardua & hostibus q̃ sibi notiora: maxime omnium lassitudine equorum permouebatur Non illi urgeri calcaribus. Non uirgis excitari poterant. Singulo quoq; gradu subsistere:ac spiritu:ac spuma & sudore labore. Milites periculi magnitudine attoniti esse:plæriq; muniẽda uallo & fossa castra cẽsere:quæ res ut prode necessaria uidebatur:ita plus periculi. nihil cibariorum:nihil pabuli habentibus afferebat. Brachius primum anceps animi:mox omnibus ultro citroq; agitatis & omni prœda equas ante mittit atq; iis equos alios intermiscen alios hærere uestigiis permittit. Illæ recentes stimulis actæ:magno cursu ad montis iugum euadunt. Equi natura:ut fit:libidine incitati fortius subsequuntur:cursum quãuis fatigati adæquãt. Hac celeritate effectum ut prior ipse occuparet cacumen: atq; equi lassitudinem quasi natura ita iubente deponerent. His rebus gestis Brachius aduentu Brumæ militem ad hyemandum dimittit. Nec multis post diebus quum apud Roccham hybernaret: nuntiatum est trecentos Martini equites oppidum Lepirum: quod situm est non longe a Cingulanorum finibus occupasse Qua re nuntiata Brachius omnibus copiis ex hybernis deductis illuc noctu agmine infesto proficiscitur:oppidumq; egregie munitum aggressus oppidanos se dedere uolentes non audiuit. Captum oppidum:atq; direptum est. Trecẽti Martini equites rebus omnibus spoliati dimittuntur. His rebus permoti Cingulani:q; nimis uicinum haberent bellicosum hostem agri uastationem causati quinq; milia nummum si agro discederet:oppidũq; traderet obtulerũt. Accepta conditione stipẽdium ex ea pecũia militibus datũ est:exercitus ite℞ ad hyberna reductus. Quieturus iam Brachius uidebat cũ Cingulãi Lepiro oppido in potestatẽ recepto timere de fortũis suis cœperũt:ne riti ne Vere aduenieñte hostes meliorẽ nacti tẽpestatẽ aliquã belli causam occasionemq; perquirerent. Nunc demũ priusq̃ periculum incumberent prouidendum esse rati. Consilio inter se inito legatos ad Martinum Fauentinum mittunt:petentes quantum præsidii opus esset ad hostium excursiones:rapinasq; cohercendas malle se affirmantes eius copias suis rebus alere q̃ hostibus diripiendas:uexandasq; præbere. Fauentinus probato consilio gratias egit:quod in se fidem habuissent:mittitq; sexcentos equites:ex iis quos haberet delectissimos:his iubet ut Cingulanorum fines ab hostium populationibus tueantur:simulq; ne temere prœlium cũ hoste cõmittant. Satis habere dicens si a rapinis atq; incendiis prohiberent. Brachius datam sibi occasionem suscipiendi belli nõ putauit negligendam:confirmantis suorum animis Nos inquit bella o milites sæpe quæsiuimus:at illa nunc sua sponte:quũ sese offerant nobis:eamus quo pauor hostium longa quiete sopitos excitauit. Satius est inferre bellũ q̃ propulsare. augeamus sane terrorem: ne ocio nostro confidentes:erigantur animi. Facilius enim opprimuntur qui de fuga & calamitate q̃ qui de uictoria & prœda cogitauerunt. His dictis per omnes stationes militum edici iubet postridie in armis essent. Et quæ ad profectionem multorum die℞ necessaria forent comparare ut. Paucos deinde præmisit:qui a proximis oppidis peterent cõmeatus: negãtibus bellum indicerent:ipsi cogendo frumento imprimis hostium finibus eius aduentũ expectarent. Quod eo consilio faciebat:ut si diutius in Cingulanorum agro morãdum esset:magna frumenti suppeteret copia. Nam asperitate hyemis rara pabula reperiebantur. & hostes omnia quæ exercitum alere possent:aut in oppidum ex agris contulisse:aut quæ supportari nequiuerant:incendisse ferebantur. Circiter kalendas Martias cum omnibus copiis in Cingulanorum fines profectus haud procul ab oppido duum milium interuallo consedit:uix castra erãt munita:quum per exploratores:quibus ille militari more:etiam minimis in rebus utebatur:nunciatum est Cingulanum populum armatum occurrere:esse equitum septingentos:peditum duo milia. Brachius quod equitatu præualebat in patentem processit campum:atq; ibi structa acie hostium aduentum expectabat. Oppidani magna spe destituti:quod sperauerant de improuiso castra munientem adoriri:pugnam eo in loco cõmittendam non putauerunt:ne si quid aduersi accidisset recipiendi sui in oppidum:quod procul certaretur facultas esset erepta. Hac de causa paulatim

cedendo ne ordines perturbarentur:ad oppidi muros peruenerunt:parati expectare hostem:si manu decernere statuisset.eum locũ peropportunum fore:nec oppidanos ab equitatu hostium circumueniri posse arbitrabantur.Et si acrius premerentur:facilem in oppidum esse receptum. Contra Brachiãos:aut nullam uictoriã:aut insignem calamitatem reportaturos.Si uincerent paratum esse uictis perfugium in oppidum.si uicerentur:quo se reciperent non habituros.Brachius etsi cognoscebat hostium consilium:cõfisus tamẽ militum uirtute:belliq; peritia:quadrato & ipse agmine incedebat:ratus oppidanos ubi mœnibus appropinquassent:conuersos in se prœlium inituros:fieri posse ut freti uicinitate oppidi ab ordine discederent:q; dissipatos facile opprimi posse. Nec sua eum consilia fefellissent:nisi qui præsidio erant relicti:assueti bello uiri in ordine continuissent populum.& quid si non parerent futurum esset periculi ostendissent:iubẽtes ut extra mœnia belli exitum expectantes:sinerent militem cum milite:equitatum cum equitatu contendere:tunc se oppidanorum opera usuros:quum prœlii ratio postularet.Quod si omnino aliquid & ipsi facere uoluissent contenti essent procul consertum in hostem conicere tælis:& pugnantem saxo:sagittaq; propellere.Inito bello acriter utrinq; pugnatum est. hostes sæpe repulsi intra portas se recipiebant.mox maioribus resumptis uiribus in Brachianos magno cũ impetu eruptionem faciebant.quos cum rursus intra portas agerent:ab oppidanorum tælis confodiebantur Perdurante ad noctem prœlio tribus continuis nocturnis horis:facib⁹lichinisq; accensis:& per oppidi mœnia dispositis tanto utrusq; studio pugnatum est.Nam & oppidani uictoriam ex fatigato hoste sperabant & Brachiani bellandi studio tenebantur.Hæc duo prœlia.Cingulanum:& quod apud Roccham gestum est maxime omnium quæ gesserat illustria & periculosissima fuisse memoratur:milites ex utraq; acie uulnerati fere omnes:equi plærique euiscerati:cæsiq; traduntur. Pugnatum est q̃diu pugnandi facultatem hostes fecerunt. Brachius insigni & illata & accæpta calamitate uictorem exercitum q̃ hostem intra mœnia compulisset. pro Concione laudauit.Medici ex p̃ximis Vrbib⁹ acciti:qui uulneratos diligentissime curarent.In ipso reditu Fabrianensi depopulato agro.Saxiferrati Tyrannum in societatem recepit.

IOANNIS ANTHONII CAMPANI DE VITA ET GESTIS BRACHII LIBER SECVNDVS.

d Vm hæc in Picentis geruntur.Landislaus Rex Neapolitanorũ magnis ex omni Italia coactis copiis:quum Hetruscis iferre bellum.Romamq; occupare statuisset.legatos ad Brachium misit: Ortinum Neapolitanum summæ auctoritatis uirum:& Matthiam Perusinum.qui nobilitatem secutus ĩ exilium cum cæteris Optimatibus eiectus:aliquot annos sub Rege ipso militauerat. Legati magnifice accæpti Regis mandata exposuerunt. Nunc tempus esse recuperandæ Patriæ:non negligẽdam eam occasionem Regẽ modo sequeref:haud defuturũ exulibus auxiliũ Regem ad paucos dies in Hetruriã magnas traiecturũ copias:atq; ipsum ĩ expeditionẽ esse uenturũ.Comparasse equitũ uiginti milia:quibus nõ modo Perusiam oppugnare posse: sed omnẽ Italiam breui esse subacturũ.Proinde sequeretur inuicti.Regis auspicia:nec offerenti sese fortunæ deesset.Exules si nunc in tanta rerum opportunitate negligerẽt:non semper eam occasionem habituros.Polliceri Regem stipendii quantũ ipse copias coëgisset:non equitibus:non peditibus pecuniam defuturam.Haud difficile fuit persuadere cupientem:tamẽ ne quid inconsulte facere uideretur.Legatis respondit.Se quidem tãto Regi ĩmortales habere gratias:uelle tamen cũ militibus consultare:postero die q̃ plenissime responsurũ.Omnibus igitur equitatus peditusq; Ductoribus a se uenire iussis:primum Regis mandata aperuit.mox etiam a minimis postulata sentẽtia:quum adiecisset nihil sine militum consilio statuere uoluisse:ingens omnium clamor est subsecutus:eius esse consilium capere:utrum statueret in eius arbitrio:& potestate esse.quod ad se pertineret:nunquam deserturos imperatorem:suum maxima quæq; adituros pericula:duceret: mitteret quo uideretur Se quotiens opus esset:omnes pro eius dignitate morituros:illũ Ducem:illũ Parentẽ esse.Multis animi studio excussæ lachrymæ uocẽ ferre prohibebant

Constat

Constat enim omnium ætatum imperatorum:neminem suis milibus fuisse chariorem. Nam animi magnitudinem in admirationem conuersam:insita a natura linguæ suauitas adornauerat:nemo blandius appellare milites nemo nec lenius errata castigare:nec ardẽtius ad bellum excitare consueuit. Tum milites summa discrimina non mittere:sed duce re:labori:uigiliis:inediæ:non magis q̃ cæteri succumbere prædam reliquam militis facere:sibi solum imperium quærere:hinc amor exercitus:hinc illa ingens militum beniuolentia conflata est igitur kalendis Aprilis quattuordecim milibus nummum acceptis a Rege:stipendioq; militibus distributo cum omnibus copiis Romam uersus contendit Erant in exercitu equites ad mille:& ducentos pedites circiter mille:pauci Picentum presidio:relicti:iter erat per Fulgineatem agrum:ciues:eius transitum ægre ferentes:frumentum & commeatus exercitui præbere noluerunt. Quare permotus Brachius agri parte in festa postulatione uastata oppidum Verchianum decem milibus passuum procul ab urbe præcipiti:atq; edito in colle situm expugnauit:diripiendumq; militibus dedit:plenũ erat oppidum frumenti quo agrestes ex omni agro ueluti ad munitum & commune horreum comportauerant Post hæc in Tudertinorum fines castris permotis secundum Tyberim aliquot dies stativa habuit:quo ad reliquæ copiæ quas undiq; accíuerat:conuenirent:quum nec Legati quidẽ.x.q regis litteras expectabant:profectionem accelerarent. Dum in Tudertino moram traheret:ne milites continenti bello assueti ocio torpescerẽt: collem medium Tudertinorum oppidum:quod non longe a Perusinorum finib⁹ aberat Durissima oppugnatione aggressus in Regis ditionem subegit. Hac re permoti Perusini:quibus iam pridem eius potentia suspecta erat. Ruffum Aquilanum:& Ciccholinum: Micchilottum plebeæ factionis principem ad proxima tuenda castella miserunt: qui cũ apud Derutam munitissimum situ oppidum cum suis copiis morarẽtur:collis medii oppugnatione audita inconditum Brachii exercitum & capiendo oppido intentum de improuiso adoriri:hostesq; aut cedere:aut oppugnatione prohibere statuerunt:itaq; uix cœpta oppugnatione Ruffus Aquilanus:& Guido Perusinus cũ quadringentis equitibus a tergo sese ostenderunt. Hos subsidiarii equites quingenti:quibus Ciccholinus præerat: cum magna agrestium multitudine:quanto interuallo cerni ab hostibus nõ possent sub sequebantur. Brachius hostium aduentu per speculatores cognito. Gulielmum Mechã cum duab⁹ cohortibus procedere:& prœlium committere q̃ equissimo loco iubet. Eius impetum hostes substinere non potuerunt:in fugam terga uertentibus Ciccholinus quẽ substinere non potuerunt:in fugam terga uertentibus Ciccholinus quem subsidio suis uenire monstrauerant:infesto accurrit agmine:factoq; in persequentes impetu. Brachiani multitudinis uim nõ substinuerunt. Tum Brachius centum delectos atq; hastatos immittit equites iussos hostem suis imminentem quanto maximo possent conatu adorirẽtur. Ii tanto impetu in aduersam se intulere hostium aciem:ut plerisq; æquo excussis reliqui in fugam uerterentur:non prius fine fugiendi facto:q̃ detudam fusi:conterritiq; peruenissent. Brachius uictum ac dissipatum hostem persequendum militibus demonstrat: qui imperata facientes uulneribus tardatos corripuere:pedites ægre fugam moliẽtes ad unũ captiuincti:q; in castra retrahuntur. Gulielmus cum duabus illis cohortibus:reliquisq; hastatis equitibus. persecutus hostem ad Derutæ portas peruenit. Deruta in colliculo paulo editiore sita planiciem habet ad portas late iacentem:in qua cum alia quædam edificia:tum meritoriæ tabernæ plurimæ uiam qua Romam itur:hinc atq; hinc cingũt. Hic quũ omnes hostium copiæ:quæ ex conflictu euaserant:colligere sese ac instaurare bellũ cœpissent. Auxiliantibus oppidanis:& in Brachianum militem de superiore loco tæla ac saxa iacientibus. Pugnatum est aliquãdiu accerrime. Sed hostes priore calamitate perterriti:plærıq; intra oppidum refugere:capti equites ducenti quadraginta:inter quos & Ruffus Aquilanus paulo ante exercitus ductor uictoriam insigniorem fecit. Edificia illa quæ diximus direpta atq; incensa omnia. Interea Brachius oppugnationem oppidi nõ prius dimiserat q̃ intra mœnia milites plurimi circum erectis scalis irrupissent. Igitur duplicata uictoria utrunq; militẽ:& qui profligauerat hostes & qui oppidum expugnauerat pro contione laudauit Hæc in Tudertino gerenti regis litteræ perferuntur:quibus significabatur captam esse Romam. Ad ædem Hadriani:& præterea Phanũ Diui Petri obsessum habere aditus undiq; esse preclusos. Venturũ se cum olbus copiis in hetturiã nec opus esse obsidioné suo p̃sidio firmare. Romanos ipsos urbano exercitu:& arcẽ & tẽplũ obsessuros:se nullo pacto exercitũ distrahere statuisse:hře ĩ armis equitũ.xx.milia peditatũ dimidio minorẽ. maturatuq;: ut q̃ primũ totũ bellum in Hetruriam. transferretur. orare Bra-

chium quas coegisset copias:ut cuiq; opus esset:equis atq; armis cōmuniret: expectaretq; eius aduentum:interea augeret quoad posset exercitum:& quot posset pedites undiq; :& sagittarios compararet:his maxime opus esset:oppida atq; urbes oppugnaturo. His litteris acceptis Brachius quod existimabat Regem nō ita statim uenturum. Munitis ad medium collem castris saepe nūc Tudertinum:nunc Perusinum excurrens agrum finitimis magno erat terrori. Fama erat Regem nulla humana ui contentum:regna atq; imperia subuersum uenire:eiectum eos qui regnarent:atq; exules:quorum postea fide uteretur in suas urbes:atq; in suam quenq; patriam reducturum. Perusini iam pridem hac fama pterriti:ubi capta Roma tantas regis copias aduentare ad inuadendum Hetruriae imperium acceperunt:consulendum rebus suis:nec tantam belli molem expectandam statuerunt:ita quae publico inito consilio legatos:qui nisi de reducendis exulibus nullam pacis conditionem recusarent:cōmeatus auxiliaq; promitterent:postremo si aliter omnino non possent:ciuitatem atq; imperium dederet:ad Regem mittere decreuerūt. Legati Romam profecti:de pace primum agere coeperunt:sed Rege in exules propensiore multum diuq; ne quicq̄ peractum est. illi pace non impetrata:societatem facere contendebant. Quem ille impetrasset eundem Perusinos uel amicum uel hostem habituros esse affirmātes:transitum:arma:tela:frumentum:militem praebituros. Nec hanc quidem conditionem accepit Rex:ratus constantius in fide mansuros exules qui sua opera ciuitatem recuperassent. Hac re animaduersa:Legati frangendum Regis animum imperii cupiditate tētauerunt:aditu itaq; rerum ad Regem postulatio:noua interposita conditione : ciuitatē atq; imperium obtulere:si modo exules omnes pro hostibus haberi : & Regio exercitu : ac regno decedere iuberentur. Rex tantam inuadendae Hetruriae occasionem non putauit repudiandam eam unam esse urbem bello q̄ paci cōmodiorem:nec frumentum solū cuius est feracissima suppeditare. Sed uiros bello assuetos. sed arma etiam subministrare: posse utraq; enim re Perusini abundare ferebantur. Quippe factiones iam inueteratae:crebreq; seditiones & popularium animos ad bellum assuefecerant: & omnis generis inuexerant arma: Tum saepe ex multis audierat gentem esse sua quadam natura bellicosam. Haec regem mouere. Sunt qui fuerint opinati inter caeteras conditiones rem scelestam ac nefariam adiectam esse. Promisisse Regem quum primum Brachius ad se uenisset statim in uincla coniecturum. Receptaq; deinde ciuitate aut suo℞ manu necaturum: aut Perusinis necandum traditurū. Quam perfidiā: & si a regia dignitate alienissima cēsēda est: tñ quae secuta sunt:uerisimilem effecisse iudicauē. Et Rex ille sanguinis q̄ gloriae auidior: multis cladem intulisse ferebatur:atq; aliis inedia:aliis ferro uitam ademisse post legato℞ discessum Rex priusq̄ traiiceret copias ad Brachiū : scribit ut q̄ maturissime fieri posset cum omni exercitu cōtenderet Romā. Statuisse non ante mouere castra:q̄ cum de eo ratione mouendi belli cōmunicaret:exercitumq; cōiungeret. Quū litterae essent redditae cōsuetudine sua Brachius oībus ductoribus ad se uocari iussis regis impetata ostendit:simulq; edicit:ut equos atq; arma in parato habeant prima luce:iter ingrediendūesse. Haec dicenti litterae Ottinii regii legati:quē diximus afferunē:is erat longe acceptissimus regi & eam ipsam ob rem omniū particeps consilio℞:quem Brachius quū legatus ad se uenerat magnifice acceptum honoratūq; remiserat. Pollicitationes quoq; multae quū intercessissent utriusq; animum summa ut fit beniuolentia & singulari amore deuinxerant. Igiē Ottinius amici magis q̄ legati officio functus. Brachiū de regis consilio certiorē faciendū putauit. litterae fuere eiusmodi. Quū Rex legatū me misisset ad te sollicitādum nihil feci r̄liquū quo minus eius tibi societatē persuaderē. Sperabā uestrā amiciciā regi quidē usui:tibi uero & usui & ornamēto fore:nec existimaui ut cui⁹ foedus atq; amiciciā postulabā:ei cladē atq; exitū iportarē. Maiores mei quū opib⁹ & potētia claruissent:magis tñ fide & uitae itegritate claruerūt. Habeo ꝓposita mihi exēpla maio℞ malle cū fide o petre mortē q̄ pfidā uitā agere. Sic mei me parētes edocuerūt nō aliter seruiendū esse regibus: q̄ honeste:& cū nullius calamitate seruiendū. Eā ob rem cuius ego curaui dignitatē:eius indignissimā mortē substinere nō potui. Proīde caue ne ī regis deuenias manus. Video illū magis alieni cōmodi:q̄ sui decoris habere rationē:caue cuiq̄ te credas:ne ad eū profectus:nimis bona fide capiare. Quid ille parauerit:ne quaeras nihil tam honeste sileri : q̄ scelus potest. Vale:& tibi curā habe. His l̄ris acceptis Brachius suspēsus aliq̄diu & attonito similis nō mō sermōe abstinuit:sed uultū:colorēq; uariatū admirati milites fūt. Tabernaculū deīde īgressus hostio obserari iusso:lectaq; iteℜ epistola aīum ī diuersa cōsilia agitabat:nō

tabat:nõ posse credere tantum Regem dolo eum petere a quo nulla in re esset offensus: id ne Tyranni quidem esse. tum Ottinium Legatum: haud temere in suspicionem se coniecisse. Repetere deinde altius cœpit:iussisse primũ Regem: ut ipse cum suo exercitu in Hetruria remaneret:expectaretq; eius aduentum. Mox ubi Perusinorum Legati ad eum uenissent statim mutasse sententiam:& pacem cum Perusinis factã audiebat:etsi nihil certi de deditione referebatur:quid eius equitatu Regi opus esse Roma capta? Non hostes prope adesse:non illic geri bellum. ubi cõmodius q̃ in hostium finibus copias iungi posse? Nam si consulere de bello uelit:quid euntem militem fatigaret:paulo post rediturum Si Hetruscos bello petere decreuisset:quid Romã in Hetruria bella gerentem exercitum reuocaret? Cum multa ad suspitionem concurrerent:imprimis tamẽ Ottinii litteris mouebatur: hominis fama & nobilitate clari. Sed ne fraudem odio incenderet ad Regem misit:qui dicerent:aduersa teneri ualitudine:eamq; ob rem statim litteris parere non potuisse:cæterum q̃primum cessaret morbus cum equitatu profectuꝝ Romam:& quæ esset imperata facturum omnia. Eam rem moleste tulit Rex:cum ꝗ uerebatur detecta fraude ingentem Regio splendori maculam profusam:tum ꝗ Perusia q̃ maturissime potiri cupiebat:cui rei maxime obstare putabat Brachii salutem. Sed quo celeriter incepta perficeret. sex milia delectorum equitum in Hetruriam q̃ocissime traiecit. Ducemq; his Troiæ Comitem præfecit eiq; imperauit:ut celeriter ad Brachii castra contendens dirrepto exercitu ipsum in uincla conii ceret:nec cuiq̃ profectionis suæ causam: nisi re perfecta patefaceret. Brachius:quum esset nuntiatum tantum copiarum Regem præmittere: crebros speculatores inuenienriuni castra mittẽdos curauit:qui omni uia. atq; studio tam subiti aduentus causam certam ad eum: exploratamq; referrent. Et quum Thudertinum ingressi agrum ad decem milia passuum appropinquassent. Gulielmum Mecham ad eorum ducem cum muneribus mittit:eiq; imperat ut Ottinium:quem una uenire intellexerat q̃occultissime posset conueniret. Ille ut erat imperatum ad castra profectus hominem conuẽtum per fidem atq; amiciciam orat:ut si quid Brachio impendat periculi:certiorem facerẽ eum uelit:sua opera in Regis amiciciam uenisse:sua opera insidiis non esse circumuentũ: nunc accumulandum beneficium esse. Ille rem omnem ut sese haberet edocuit. Promisisse Regem Perusinorum legatis:cæteros:quidem exules perinde atq; hostes habiturum. Brachium uero aut necare:aut tradere necandum. ea conditione Perusinos Ciuitatẽ atq; imperium esse pollicitos. His rebus cognitis Brachius haud amplius expectandum ratus trecentis equitibus Thudertinorum præsidio relictis:ipse cum cætero exercitu in agrum Picenum concessit:primaq; habuit statiua iter Senogalliam & montem Alboddi. Mox Esi Vrbe recepta in potestatem Regis copiæ: quas aduentare monstrauera m:ad Vrbem oppugnandam uenerunt:munitamq; situ & armis obsidione cinxerunt. Hic Brachio eruptionem faciente sæpè acriter pugnatum est. Hostes post aliquot prœlia multis accæptis uulneribus discesserunt. Interea Rex cũ reliquis Copiis modico Romæ præsidio relicto. Senas placidissimam Hetruriæ Vrbem contendit. ꝗ sperabat inita prius cum Senensibus societate:opportune bellum Florentinis mouere posse:ꝗ agrum Senenses haberent finitimum:& commeatus abunde suppeditare possent. Tum ex altera parte ad inferum mare pertinerent. Qua spe adductus complures onerarias naues ædificandas curauerat: ut quæ res bello usui forent:sagittæ:tormenta:& alia machinaꝝ: armorumq; uaria genera mari celerius q̃ terra uectarentur. Florentinorum opes ea tempestate haud satis magnæ erant: sed angustos imperii terminos: insita genti calliditas tuebatur. iIs nullæ gentes neq; animo ad res magnas gerendas:neq; consilio præstant. Sæpe cum finitimis populis rem gessere. quum aut ipsi ultro inferrent bella:aut ab aliis illata propulsarent:nũq̃ tamẽ succubuisse:sed latius semper propagasse imperii fines traduntur. Non satis bellicosi illi quidem:ut plane possit intelligi bella ipsa non magis ui corporis q̃ animi consilio procedere. sed industria rerum gerendarum mirifice præditi:tum lautitiis & Domesticarum rerum magnificentia clari. Templa:fora:parietes:priuata atq; publica ædificia cuncta sublimia:multo spacio circum Vrbem altissime surgunt uillæ:nec pressius agrestes casæ:quã Vrbanæ domus erectæ conspiciuntur. Florentinum ingressus agrum alium quendam censeas patere Orbem. Vbi Vrbem intraueris: alterius orbis domicilium uideas. Hanc Ciuitatem multi Reges:multi populi bello petiere. Sed tanta in libertate defendẽda uis fuit:ut sæpe necessitate inueniente:consilium Regum ac populorum incepta: conatusq; perfregerint:& ubi bellum a potentioribus esset illatum:uno statim momento concita-

rent finitima bella:& cum semper Italiam:tum plærunque magnam orbis partem ad arma impellerent. Reges atq; auxilia:ex alio quodam acciperent orbe. Iam nunc reliquæ Italiæ non tam uiribus:quanq; & illæ supra modum auctæ sunt:q; consilio atq; astu metuendi. Ergo ubi tanti exercitus aduentū accæperunt:peritos rei Militaris ad conducendum ex omni Italia exercitum dimisere. Ad Brachium quoq; quem iampridem suspectum regi:atq; infensum audiuerāt:eorum uenere Legati:petentes ne peregrinum & incognitum Hetruscæ genti Regem Patriam atque Auitum Regnum occupare permitteret: nunc ulciscendas esse accæptas iniurias:non solum deceptum esse a Rege. sed etiam proditum esse hoc ipse sibi persuaderet. Florentinos non ante libertatem:q; uitam amissuros. nec ulla re alia q; Regis aut discessu:aut fuga destitutos a bello. iam pecuniarum tantum exactum esse:ut totum biennium exercitum quantum opus foret:queant cōducere. illos in patria: Regem in alieno solo inter ignotas:atq; ideo infirmas gentes dimicaturum. sperare ultorem affuturum deum. Nullis illum lacessitum iniuriis:nulla in re offensum a populo Florentino. Quietis & nihil ad sua iura pertinentibus inferre bellum. Quid facturum putaret Hetruria subacta? Quibus insidiis eius caput petiturum:cuius nunc uiolata fide sanguinē uendere ausus esset. Proinde resisteret inimici nefarioisceleratoq; furori:& ut cæteri Hetrusci auxilio ueniret. Regem etiam si esset amicus unum esse & multis periculis expositū hominem:breui:aut suorum insidiis:aut hostili ui. aut quod necesse esset ætatis maturitate occisurum Populum Florentinum immortalem fore. Nec libidine legere amicos:sed fide atque officio tueri solitum. nunc illi & persequendi inimici:quod etiam ignaui cupiunt:& inuicti populi beneficio deuinciendi occasionem datam. Brachius hæc cuncta quę rissima reputans:simulq; suorum omnium hortatu in castra Florentinorum: quæ non ꝑcul ab Arretio erant posita:cum omni exercitu proficiscitur Eius aduentu ingēs totis castris lætitia est exorta. Vix equo descenderat:quum iidem illi Florentinorum Legati mille & quingentorum equitum stipendium denumerauere. Interea Rex motis ad Arretiū castris. Vrbem muro fossaq; munitam nec oppugnari facilem. obsidere cōstituit. Qua re præuisa. Florentini Sfortiam non parui exercitus Ducem Vrbi præsidio collocauerant. Qui quum se obsideri uideri uideret:& prius q; arctiꝰ ab hostium Copiis clauderet:i emittit clam qui Brachium consulerent:quid in tanto discrimine faciendum putaret Brachius Postridie eius diei ex superiore parte Vrbis erumpendum censet:atque in hostes subitum & improuisum impetum faciendum:daturum se signum erumpendi:atq; statim hostibus a tergo incubiturum. Proinde uenientem se & tuba canere iubentem obseruaret: statimq; extra murum compositum educto agmine prior explicaret aciem quo ipse facilius a tergo pugnantis & altero prœlio intenti hostis ordines perturbaret:facile hoc modo præclarum aliquod facinus prœlio esse facturos. Ille ut erat imperatum postero die intra murum componit:agmen:accæptoq; signo extra portas instructam paratamq; aciem educit. Apud hostes undiq; ad arma est concursum:paucisq; oppositis turmis: quæ erumpentium impetum morarentur:utrinq; egregie pugnabatur. Quum hostes armandi sui spacium nacti undiq; ui magna confluerent. Brachius qui non procul inde ad fluminis ripam sese contulerat:inconditum & temere concurrentem hostem a tergo inuadit. Tantus terror Regi est iniectus:ut repulsis longo interuallo suis:ipse de fuga cogitauerit. Cæterum multitudine fretus inter resistendi:fugiendiq; consilium trium milliū passuum interuallo reiectus est. Equi. arma. tæla & reliqua belli instrumenta passim iacentia uidebātur. cecidereq; ex hostibus multi:capti etiam fuere nonnulli. Hac isperata calamitate perterritus magis q; attritus Rex Cortonā uiginti passuum milia recessit:confessus nunc primum scire aliud esse magni:aliud strenui exercitus Ducem esse. Quippe fusa fugataq; uigintimilia equitum:decem peditum:a paucis non prius consistere aula esse:q; ꝑsequendi finem hostis fecisset. Cortonæ regnabant tres fratres:qui ꝙ Arretinis:multisq; aliis Florētinoꝝ municipiis finitimi erant:eoꝝ societatem atq; amiciciam sequebant̄. Rex montanā urbem & muro egregie munitam obsidere cœpit:sperans quos ui nō posset: aquarū penuria domiturū. Nec multis post diebus ciues facta conspiratōe:& urbem & dominos Regi prodiderūt. Hoc p̄mū peregrini:atq; externi militis receptaculum in Hetruria fuit nā Perusinos ꝙ remotiores a finibus hostiū erant:nondū adierat Rex. Brachius tantæ urbis defectiōe audita:ne hostes nouo imperio exultantes uastādo & populādo latius uagarent̄ ꝓximaq; oppida rebellionē Cortonēsium exēplo facerēt defendēte nemie:ad castellum Aretinū regiis copiis mature occurrendū decreuit. oppidū erat ꝑcul ab hostium castris milia

castris millia passuum quinq; Hic licentius uagantem & excurrentem hostem diu in : castris continuit. Sed nec faciebat cum uniuersis Copiis pugnandi facultatem:& dissipatos mira cum celeritate paulatim carpendo profligabat:ut quoniam aperto non auderet bel lo:arte atque insidiis cum hoste contenderet. Tum Florentini nihil aliud q̃ dilationem quærentes iam ab initio ipsius belli : ne collatis signis in pugnam descenderet inhibuerant:ut quibus satis foret si ab expugnationibus & uastatione agrorum arceret hostem : paulo post fame confectum abiturum. Multa secunda prœlia a Brachio facta. Nam inter diu si qui hostium frumentatum : pabulatumq; exirent : intercipiebat:& noctu ad castra usque magno cum impetu delatus:non arma exuere:non dormire sinebat Regem : qui sæpe quos in primis stationibus & uigiliis disposuisset : capi atque abduci nõnunquam extremis castris ignem iniectum audiebat. Itaque pudore atq; ira percitus sæpe Brachium ad apertam pugnam prouocare tentauit. Quod cum parum ꝓcederet:& hic quoq; confessus est non se ui atque armis sed:celeritate atque industria esse superatum. Tandẽ re frumentaria deficiente Cortonæ præsidio relicto Perusiam proficiscitur. Brachius iussus a tergo insectari hostem Regis audito discessu:q; existimabat aliũde bellum esse motuturum Tyfernum. Vrbem:nunc Castellum uocant:cum omnibus Copiis pergit. Cuius profectione cognita. Rex hortatu Perusinorum duo milia equitum:quibus Iulium Cæsarem quendam:nomine q̃ factis illustriorem præfecerat : ad oppidum Fractam dimisit. Hic statim ingressus oppidum:caduceatorem ad Brachium mittit: qui : ut est hominum uana iactantia:ad cœnam cum omnibus suis Copiis inuitaret. Quod si forte recusaret: diceret se cum suo ad eum Exercitu cœnatum uenturum:atque ante Castelli mœnia pul cherrime cœnaturum. Brachius tam lepide inuitatus ad bellum. Abito inquit q̃primum & isti tuo Imperatori sic dicito. Me quidem ita consuesse : uocatum in conuiuia recusare nunquam:cæterum raro mea sponte quenquam inuitare:Si qui ultro me appellent: acci pio equidem oppidare. Quanquam non adeo demens sum: ut uelim meæ domi Cæsarem expectare. Dignus est quem suæ conueniam:illic : si me inuitabit:sentiet spero : non parũ edacem conuiuam inuitatum:& q̃ apparitoribus ne ipsa quidẽ ossa relinquet. Hæc ultro citroq; delata. utrunq; Ducem ad pugnam irritauere. Ergo postridie eiꝰ diei Brachius ducentis equitibus Castelli præsidio relictis:orto iam sole: exercitum tuba in expeditionem eductum ita componit:ut quacunque occurrat hostis:parata atq; instructa sit aci es toto itinere:quadrato agmine incessum est. Hostis uerbis q̃ factis magnificentior: nihil interea:nec de cœnæ:nec de belli apparatu cogitauerat : ubi Brachium non longe a portis infesto agmine instare uigiles retulerunt:partem Copiarum præmisit: quæ uenientis retardaret impetum. Ipse interea partem reliquam:ut quisque celerrime se armauerat:ita primum portis emissum:ita prœlium accendit. Postremo omnibus eductis Copiis:ipse pauco stipatus equitatu:fugientibus suis subsidio uenit:trepidos ac fuga salutem si bi petere contendentes excipere:tardos excitare:omnes pristinæ uirturis suæ :egregiæ dignitatis admonere. Sed brachiani Militis tanta uis fuit:ut perturbati hostes:& plærique ipsis excussi equis impetum sustinere non possent. Brachius insecutus hostem quum fugientem in Oppidi mœnia compulisset:dixisse fertur. Se quidem uenisse ad conuiuium. Sed Cæsarem conuiuas suos bona fronte aspicere noluisse. Capti ex hostibus Equites quinquaginta:quos dum hostes ascendente Brachio liberare contenderent : facto a tergo magno impetu Sinidiucium Brachii Nepotem uagantem extra ordines:& longo interuallo subsequentem cœperunt:statimq; non expectato Brachianorum impetu in pro pinquum sese oppidum receperunt. Ea res minus lætam uictoriam fecit. Brachius agro uastato Tyfernum cum uictoria reuertitur. Regem interea multis diebus Perusiæ commoratum Thudertini Perusinis finitimi uocauerunt. Illo profectus : post aliquot dies compositis Tudertinorum rebus Romam pergit. Hunc exitum habuit Hetruscum bellum:longe maiore apparatu q̃ robore gestum. Inter hæc Florentini:qui consuetudine sua iam inde ab initio bella aliunde opem excogitauerant : Ludouicum ex nobilissima Gallorum familia in Italiam acciuerant : spe quadam iniecta Neapolitani Regni recuperandi:quod a maioribus suis longa uetustate obtentum Patrium:atq; Auitum ad se quoq; hæreditario iure pertineret facile perpulerunt auidum Imperii animum :ut quum Copias ea spe paulo post ad ipsos in Italiam traiecisset:cum Florentino exercitu coniungeret. Communem esse hostem asserentes:alterius occupasse Regnum:alterius occupare uoluisse. Populum Florẽtinum ubi suis finibus expulisset Regem:in Regnũ iniecturũ

manus:& pro Ludouico bellum susceptum. Ergo Florentini magna Gallorum accessione facta paribus copiis Regem insequi decreuerunt. Tum Roma magni motus afferebantur Paulum Vrsinum a Rege defecisse:& eam Vrbis obtinere partem: quæ Trans tyberim pertinebat. Regem uero Capitolium.& reliquã Vrbẽ habere in potestate Magnos fieri apparatus bellicos. Regem a suo Regno integras accire copias. Paulũ ab Hetruscis auxilia petere. muniriones & propugnacula in utraq; Tyberis ripa cõstrui. Brachius Florentini exercitus imperator Romam profectus: copias cum Paulo cõiunxit. Sæpe grauissime pugnatum est: flumine tamen altissimo: duos exercitus interfluente magis eminus tormẽtis: sagittis: cæterisq; missilibus: q̃ cominus hasta: gladioq; certebatur. Bruma iam adueniente Brachius charitate annonæ Roma abiens in Thudertinum hyemãdi gratia concessit: captoq; oppido Fractula tota hyeme in hybernis habuit exercitum Fractula expugnata Perusinis nouus metus iniectus est. Neq; enim Regem præsidio habebat: & Florentinos quorum animos superiore Hetrusco bello uehementer offenderãt: ne quid ipsi quoq; alia parte concitarent belli metuebant. Sed trepidatione i sollicitudinem uersa cogere nouum exercitum: stipendia maiora decernere: uectigalia iusta atq; iniusta exigere cœperunt. Mox satis magnis: pro tempore conductis copiis. Tartaliam egregium bello uirum exercitui præfecerunt. Hic ad opposita inimicis oppida traducere exercitum iussus Brachio quocunq; proficisceretur sese a fronte montosis: & situ munitis locis ostendebat: nec tamen descendere audebat in pugnam. Qua re animaduersa Brachius ne tẽpus ocio tereret. Clusina arua pecorum: atq; agrestium plena excurrere decreuit. Ea Thrasimenum lacum claudunt ad occidentem soleni Perusini tunc agri: nũc etiam Imperii terminus late sane & uaste patentia loca tota herbida partim nemorosa.& cuncta pecori pascendo ac commodata. Ex altera parte Thrasimeno: ex altera Clusinis paludibus concludũtur. Proxima etiam castella lignatum: illo: pabulatumq; accedunt. Perusini semper alias opportunitate loci: nunc etiam belli metu pecora cuncta ex oppidis. castellisq; deducta: eadem in arua uniuersa compulerant. Igitur Brachius magnam partem equitatus cum paucis peditibus hosti montana: saltuosaq; petenti loca opponit. Ipse cum quadringentis equitibus totidemq; peditibus per medios hostium fines nihil hostiliter agens trãsitum fecit. Quũ iam uiginti milia passuum processisset: tantũ enim spacii intercedebat: in patentes diffunditur campanos. Tum uero pastores nihil tale metuentes: omnes uertuntur in fugam greges atq; armenta passim errantia in prædam abigũtur. Agrestes lignatores: pabulatores capti sunt omnes. Omnium maximum fuit octoginta captiuos: decem milia minutorũ pecorum: boum quinq; milia: mille equas per media hostium oppida a tam paucis agi potuisse. Erant in illo Duce multæ præclaræq; uirtutes consilium rerum gerendarum: magnitudo animi: gratia militum: oĩnia tamen perficiendi celeritas superabat. Perusini audita hostium profectione. Ciccholinum: quem parti copiarum præposuerant ad occupãda munita loca: reditusq; intercludendos miserere: qui magna cum celeritate profectus: non procul a Thrasimeno editissimum collem: cuius radicibus Brachius transitum facturus erat occupauit Angusta sane & salebrosa uia nec solum ingẽtibus impedita saxis: sed nunc præceps ad infimam ducebat uallem: nunc ardua atq; aspera: etiam recentem atq; inermem militem fatigatura surgebat. tum hinc atq; hinc præruptis: atq; altissimi impendebãt limites: ut facile multi a paucis uel gleba si lapides deessent: nedum armis opprimi potuissent Brachius per exploratores: quos omni sua profectione præmittere consueuerat: insidiis cognitis Militibus omnibus præter paucos qui pecora agerent: equis descendere iussis: utrunq; uiæ superiorem limitem: atque angustias: maxime qua collis radices attollebantur occupare contendit. Interea qui æquis uehebantur pauci: pars strictis mucronibus: pars infentis hastis pecora præcedebant. Reliqui agentes prædam: greges: atque armenta subsequebantur. Hostes qui peditatu superiores se fore putauerant: tantam peditum multitudinem conspicati: non ausi sunt in pugnam descendere. Sed Brachio ĩ superiorem euadente uiam: illi in suprema collis iuga se collegerunt. Iam Milites conscenderant equos: quum hostes equitatu pro peditatu usum Brachium cognouerunt tum se i tum fortunam accusare: q̃ graues atq; impeditos armis leuiter armati fatigare i opprimereq; subiecta atque angusta in ualle potuissent: in reliquo autem itinere secuti a tergo sæpe prædam eripere: & quum loci opportunitas affuisset manus conserere tentauerunt. At Brachius qui omnia: quæ euenire possent euentura cogitauerat: aptaque insidiis notauerat loca: equitatum omnem in geminam partitum aciem:

medium

medium recipere prædam iubet. Peditatum non longo interuallo ad occupanda gradatim loca præmittebat. Hostibus plærumq; a tergo adorientibus leuia fiebant certamina. quum nec illi Brachii impetum expectarent: nec Brachius prædam relinquere statuisset. Militibus in castra reductis prædam uiritim distribuit: singulis Militibus dena circiter contigerant pecora. Postero die illis: unoquoq; sua pecora pascentibus: dixisse per iocum fertur. Secum quidem actum esse præclare: qui ex Militibus pastores effecisset. His rebus a Brachio gestis. Perusinis qui pauloante quieturi sub Regis tutela uidebantur: noua sollicitudo est iniecta. Quippe infensis cæteris finitimis q; incognitum & externum secuti Regem: bellum ipsi suæ genti uel intulissent: uel illatum commeatu: frumento: armis ad iuuissent: solliciti ne reliqua Hetruria ob recentem offensionem: facta cum Brachio societate: magnum aliquod. & periculosum bellum excitaret: exercitum quantū maximū possent conducendum. & præsidia per omnia castella disponenda curauerunt: maxime qua arcendi. & excursionibus hostes prohibendi erant. Inter hæc Brachius a Pontifice accersitus omnibus relictis copiis. iisq; Iacobo Archipræsbytero: magnæ inter Optimates auctoritatis: atque ex illustri familia uiro præfecto. Bononiam proficiscitur. Iacobus post multa præclara facinora Tartalia: quem Perusini Marsiano oppido præsidii causa imposuerant: captus: atq; in uincla coniectus est. Igitur exercitus. & imperatore absente. & rectore capto spoliatus: quum intra mœnia se contineret. Gulielmus Mecha accusata timiditate: animisq; Militum accensis. Gallazonum asperum situ. & montosum oppidū oppugnare adortus est. Prodita per quendam arce: captum statim reliquum oppidū: diripiendum Militibus est datum. Brachius non multis post diebus Bononia reuersus ascito sibi Sforcia bellicosissimo & fortissimo uiro. Torsianum Perusinorum oppidum non procul ab Vrbe passuum milia quinq; situm: capere cupiebat. Igitur Milites ad se uocatos: primum magnam uim scalarum cogere: deinde corpora ante noctem curare: nocte incipiente itineri paratos esse iubet. Deinde postquā eundi tempus uisum: milites leui armatura scalis oneratos: incertos quo profecturi: aut quid molituri essent: nocturnum iter ingressus: sequi se iubet: paucisq; horis ad oppidum multa nocte in itinere cōsumpta peruenit. Torsianum quidem magna ex parte duobus fluminibus. Tybri. & propinquiore Chiasio clauditur. Qua uero Chiasius præterfluit ripæ aliquanto præruptiores: salictis atq; alnis obumbrātur. Igitur idoneum nacti locum: ibi inter fructeta sese occuluere: nec multo ante primam lucem muro scalis admotis oppidum irrupuerunt. Torsiano capto. Brachius Sforcia præsidio relicto: in castellum Leonis editissimo in monte situm: impetum fecit: oppidoq; celeriter expugnato. Milites omnia in prædam habuere. Ingratissima hæc fuere Perusinis: Iam enim duo propinqua spicula quottidie oculis intentatum iri. & Vrbi atq; agro perniciem illatura uidebantur. Brachius quo infestiora essent omnia reliquis eductis copiis: solos exules Torsioni præsidio collocauit: q; sciebat certissimum robur. & belli & fidei contra hostes futurum. Ipse a Legatis Thudertinorum: quos ingens exulum manus aliquot occupatis oppidis toto agro infestabant. & Vrbi factiose & intestino malo laboranti: haud mediocrem iniecerunt metum: sollicitatus motis in Thudertinum castris primo statim aduentu exules Calonicam fugere coactos adortus expugnauit: diripuitq; paucorumq; dierum interposita mora Rucellescum in supremo cacumine editi montis positum: haud dissimili euentu captum ui est. & Militi in prædam datum Reliquum erat exulum receptaculum oppidum Quadra: quod modico & inualido obtentum præsidio: nullo prope negocio redactum est in Ciuium potestatem: nec tamen benigniorem: q̄ cætera expertum fortunam. Quippe expectato Militis impetu cuncta in prædam rapinamq; concesserunt. Compertum erat Ticiniani Comitem secutum aduersam factionem: exules cōmeatu ac militie iuuisse. itur ergo in hostilem socium signis animisq; infestis: sed oppugnatione loci nequicq̄ facta. Oppidani cū muros egregie defendissent. q; plæriq; erant eo prœlio a sagittariis uulnerati: sponte dedirionem: ea tn̄ conditione: fecerunt: ut eiecto Comite: arcem ipsi ædificarent pp̄etuū ac stabile fieri futuram pignus. Qua postea ualido firmata præsidio: diu Brachius oppidanos habuit in fide. Non multis post diebus Interamnensiū fines magna atq; improuisa excursione uexasse compertum. & prædam q̄tam uix unq̄ antea esse coactam. Nam Interamnenses Regē secuti a Pontificis imperio defecerant. His diebus duo Milites qui Perusiam transfugarū specie cōfugerant: quæstione: tormētisq; adhibitis: de prodenda Vrbe cōsilium cœpisse cōfessi sunt. q̄ nocte futurū hoc dixerūt. Brachiū nō pcul ab urbe cōsedisse cōstat. & signo diu neq̄q̄

expectato ratum proditionem detectam ingressu atq; aspectu Vrbis abstinere nequiuisse Suburbanaq; ingressum ædificia: magnam asperimamq; gessisse pugnam. Sed quoniam res admonuit ut de Suburbanis dicerem pauca de situ eius Vrbis dicenda constitui.

PERVSIA: nisi q Tyberim flumen ad orientẽ relinqt: media ĩter Hetruriæ atq; Vmbriæ fines editissimis in collibus prõiecta uaste magis q̃ sita est. Vrbis ambitus paulo eminentior. & ueluti celsam in arcem exurgens: uetustissimo & quadratis lapidibus erecto cingitur muro. Ad eius muri radices: quinq; in longitudinem porrecta Suburbia exoriuntur. Tria paulo longiora recto: planoq; iacent tractu. duo sub ipsum Vrbis caput ad Occidentem & Septentrionem paulum recurue excurrentia. tertium in meridiem uergens pari longitudine in Vrbis ueluti caudam extenditur. Reliqua duo angustiora contractioraq; cæteris per collium pendentia iuga descendunt. Vniuersa deinde perpetuus ac latior cõcludit murus. Igitur Vrbis in medio: atq; in edito sita ꝓspectus hẽt oẽm in partẽ late pulcherrimos. & nisi q altitudine ꝓstat. Suburbia ueluti stella minores maioresue radios circũfundit. tria q̃ diximus: ut planiora porrectioraq; reliqs: ita maiora celebratioraq; sũt: angustiora reliq̃ cõtractioraq; magis: ueluti minores radii ab Vrbis gremiũ recesserũt. Quinq; Suburbiis: qnq; magnificæ erectæ portæ: totidẽq; extra portas opa structissimi fontes aspiciuntur. Vrbem leni cliuo pendentes excipiunt colles. hinc uineta: oliuetaq; dorsis late consita cum ipsis collibus delabuntur. Mira omnium rerum fertilitas: nec minor facies atq; amœnitas. Hæc omnia paulatim ad orientem & meridiem in amœnissimam desinunt planiciem. Eam quoq; Tyberis fluuius mediam præterlabitur: qui alueo lato magis q̃ alto: perpetuis ad Chiasium usq; trãsitur uadis. inde maiores incipiens moliri undas altioreq; fluens gurgite: rara præstat & profunda uada. Nihil hac ipsa Tyberis ora fœlicius: nihil proximis a planicie surgentibus cliuis lætius. Qua enim parte Perusia ad meridiem spectat: perpetui quidem illi: sed non multum editi stant colles. Eorum colliũ magna fertilitatis cum amœnitate certatio. Quippe duodecim milia passuum: tantum enim se porrigunt: duodecim castella: pari interuallo distantia: recto per iuga uisuntur tractu: quæ in læuam lenissimo descensu: nec dissimili cultu: ad Thrasimenum occidentem uersus proferunt: tanta soli æquabilitate: ut colles sint an campi non facile dignoscas. Thrasimeni ora nulla beatior: ueluti ubi multum terræ peragraueris in maritimam plagam tepentiorem amœnioremq; desinatur. Igitur qui benignius sentiunt: agrum Perusinum totius Italiæ cẽsent cultu & amœnitate pulcherrimũ. Qui uero patriæ suæ studio quicq̃ detrahunt: hoc affirmant: nullam montanam Italiæ regionem huic esse: neq; aspectu: neq; ubertate comparandam. Sed qua inter septentrionem & occidentem uergit: loca sũt paulo uastiora: quibus rara. & ea ipsa aspera: atq; montosa prominent castella: ut nec lignandi quidem: pabulandiq; copia desit. Sed iam ad Brachium redeamus: qui quum ad constitutum uenisset locum: magnamq; partem noctis in occulto consedisset: ubi uigilias ciuiũ in armis agi & Vrbem diligentius munitam strepitu nocturno resonare surrectæ aures captauere. Desperata proditiõe: uel desiderio patrii soli aspiciendi: uel: quod uerisimilius est: belli cupiditate incensus: impetum in meridionale Suburbium facit: ciuitatis portas effringit: imissoq; celeriter equitatu ad interiorem Vrbis murũ: pugnãdo: uastandoq; peruenit. Ciues partim qui pro stationibus uigilabant: partim igenti clamore excitati undiq; ad arma concurrunt. Qui superiore loco pugnantes hostium equitatum summa ui repellere conabantur tæla saxaq; deiicientes. Mulieres quoq; aliæ cinerem: feruidamq; aquam suggerebant: aliæ fenestris: nutu: manu: uoce: uiros ad pugnam cohortabãtur. Inter hæc Tartalia: quem ad urbis: atq; agri defensionem superiore mense conductũ ostenderam: cum omni equitatu delatus in hostes. tantum conatum in subiectos milites fecit: ut perturbati statim: atq; extra portam repulsi: eius impetum sustinere non possent. Vbi ad portas est uentum Brachio icendente militum animos. & iam manifestam sistente fugam: tum uero acerrime pugnari cœptum Tartaliam primo impetu q̃ reliqua pugna ferociorẽ intra portas Brachianæ acies compulerunt: quæ insecutus est statim omnis equitatus. Erat res admiratione dignissima inter tot Ciuium milia: nunc fugere: nunc acrius instaurare prœlium: nec quenq̃ nisi armatum gladio hastaq; ferire. Etsi ingentem tælorũ ac lapidum uim circunfusa inermium turba in Brachianum militem coniiciebat. Dum hæc ab equitatu gererentur: pedites prædæ magis q̃ prœlio intenti per Suburbium late excurrere cœperunt. Tum uero ianuas excidere: diripere: atq; incendere cuncta uidebantur. Iam Tartalia suis equitibus fatigatis intra Vrbis mœnia se recipiebat: quũ subito ingens armatorum

gens armatorum Ciuium multitudo:quibus arma capiendi temporis satis fuerat cõflue-
re undiq;.& in subiectas turmas facere impetum cœpit.Brachius ubi nimis augeri hosti-
um copias uidet:ueritus ne a multitudine circunuentus caperetur:signum receptui dedit
tandiu hostibus incumbens:donec dissipati.& præda onusti pedites:colligendi sui tem-
pus habere potuissent.Mox quadrato agmine paulatim prœlio excedendo portas egre-
ditur:præmisso equitatu:ne hostes præcipiti lapsu descendentem adorirentur:peditatum
omnẽ obsistere præmentibus iubet:qui & cõcitatius accurrere.& firmius prærupto iugo
consistere possent.& quum opus esset:donec in æquiorem locũ equites deuenissent:pro
equitatu dimicarent.atq; ita:ne urgente quidem hoste:incolumem exercitũ reduxit.Dũ
hæc ad Perusiam geruntur.Ludouicus quem pisas uenisse ostendit.& Pontifex qui per id
tempus Bononiæ morabatur.Florentinum in agrum cum omnibus copiis cõuenerunt.
Florentini quoq; suum cõmisere exercitum.Brachius a Pontifice accersitus Hetruriã cum
suis & ipse copiis in Florentinorum fines peruenit:eiq; statim omnium copiarum sũma
delata est.Gallorum Italorumq; consensu.Tanto coacto exercitu primũ Viterbium:mox
relictis impedimentis.Romam ad opprimendum Regem proficiscuntur.Quum Viter-
bium esset peruentum.Brachius statim de suo hospite percontatus:cũ magnitudine æris
alieni cõiectum in cathenas audiuisset:primum creditoribus satisfecit:mox uinculis exẽ-
ptum:secum in exercitu postea habuisse traditur & liberaliter magnificeq; tractasse.Rex
interea omnibus quæcunq; bello usui erant comparatis:certior de Pontificis aduentu fa-
ctus:per Transtyberim ad ianiculum penetrauerat:Ianiculoq; occupato:præsidium fir-
missimũ imposuerat:ipse ad arcem Hadriani:quæ Pontificis fidem sequebatur:uenientes
hostes infesto expectabat agmine.Omnem Pontificis exercitum Brachius in frequentia
partiuerat agmina:unicuiq; cohorti sua signa:suus Dux præerat:nec tamen uniuerso exer
citu:sed uno gradatim agmine certabatur.Primo congressu duorũ exercituum Galli qui
primũ cum suo Rege locum obtinebant:ante omnes prœlium susceperunt.Pugnatum
est aliquandiu atrociter.Gallis pro gloria bellicæ laudis in hostium ruentibus tæla.Nea
politanis:qui sub Rege militabant:nobilitate:atq; æmulatione prœliantibus.Vtriq; au-
tem ꝙ de regno certari dicebatur pro dignitate sui Regis fortiter mori:q̃ turpiter fugere
malebant.Aderant prœlio fortissimi Reges:illi militis:illi imperatoris officium gerere:
illi infesto se aspectare lumine.& alter in alterum pertinatius magis q̃ fortius tæla dirige
re:manu quidem dimicare:ac ferro locum sibi in acie facere.uoce autem incendere mi-
litum animos:atq; in suum uterq; hostem irritare aspiciebantur.Nusquam certatum est
ardentius:nusquã ætate nostra tot milites prœlio desiderati.Galli pugnæ diuturnitate fa
tigati:enses dimittere:leuissimos incutere ictus:paulatimq; sudore simul ac labore defice-
re cernebantur.Ludouicus quoq; nimii laboribus impatiens:quum deficere suos uideret
terga uertit.At Brachius:qui subsidiariã cohortẽ in parato habebat:ubi uictum Gallum
prœlio excedere cognouit:partem copiarum urgenti obiicit Regi:ipse cum delectissima
manu:modico interuallo regressus:in angustum atq; inflexum penetrat uicum.Interea
Neapolitanus ne a fessis cum integris pugnaretur:recenti producto equitatu pugnã for-
tissime instaurauerat.& iam subsidiariæ quoq; cohortes inclinare:pturbariq; ordines cœ
perant:quum repente Brachius a tergo adortus hostem:tanta in prœliantẽ Regem con-
citatione fertur:ut subito statim dissipati ordines.& milites incerti a fronte an a tergo se
defenderent:nihil nisi de fuga cogitantes:perturbarentur.Tum uero reliquæ Pontificis
acies ubi aperta hostium latera prospexere:omnibus simul Cohortibus aggrediũtur.Ea-
rum aduentu hostes:quum iam dudum impetũ sustinere nõ potuissent:fusi fugatiq; per
Ianiculum in alteram fluminis ripam euaserunt.præsidia quæ Ianiculo erant relicta dir-
ripiuntur Hæc pugna adeo Regis attriuit animum:ut statim post cõflictum munitionẽ
pro pontibus faceret:fossam latissime productam uallo atq; agere percingeret.Quæ
omnia una nocte mira cum celeritate confecta ingenti præsidio firmauit.Postridie eius
diei:quum uaria belli consilia agitarentur.Brachius anteq̃ Rex nouas acciret copias ten-
tandam eius munitionis expugnationẽ censuit:eam si perrumperent facile Tyberi amne
traiecto Regem reliqua Vrbe posse depelli.Galli cum superiore die parum fœliciter pu-
gnatum meminissent:quo pristinam belli gloriam uendicarent primũ sibi certamen im-
petrauere.Sed parentis belli q̃ oppugnationum peritiores:a Regiis militibus multis cum
uulneribus repelluntur.Hos postridiæ secutus Paulus Vrsinus diu atq; acriter ne quicquã
ad hostium munimenta pugnauit.Eius milites magno impetu reiecti.& a Regiis sagitta

riis uulnerati recesserunt. Tertii diei oppugnatione Laurentius Cotignolanus & Rosarii Milites collecta nullo Duce manus aggressi sunt impetu q̃ unquam antea maiore. Sed hi quoq; post multa accæpta uulnera aut uicti: aut fatigati prœlio excesserunt. Sic Malesta Ariminensis: qui Pontificem erat secutus. Sic Sforcia suo quisq; die munitionem frustra oppugnauerunt. Nam & Rex ipse primo pontis aditu obsistebat. & præter incredibilem multitudinem sagittariorum: machinæ uarii generis intendebantur. Sexta iam aderat dies quum reliqui duces nihil profecissent. Brachius ad quem ultima uel gloriæ: uel periculi restabant discrimina: præter cæteros bellicarum rerum apparatus: magnam uim aggerum totam noctem comportari iubet. Prima deinde luce uocatus ad se Milites: nũc magnam illius datam ostendit occasionẽ: qua totius Italiæ milites gloria superarent: meminissent pristinæ uirtutis: non dubitare quin primo aut ad sũmum altero impetu intra hostium munitionem irrumperent: atq; intra uallum prosilirent. Gallos inscicia & insuetudine belli esse reiectos: cæteros duces nimis temere atq; incaute suum militem hostium tælis obiecisse: atq; ideo & ipsos esse superatos. Se uero leui expedita manu fossam aggere completurum: lectissimosq; milites. & armis munitissimos contra hostes imissurum. nõ diffidere se militum uirtuti: si modo ipsi ducis prudentiæ confidant. Proinde erant in prœlium bono fœliciq; auspicio: hunc illũ illuxisse diem in quo si acri fuerint animo: flos atq; robur totius Italiæ reputentur. Ex breui periculo perpetuam gloriam parari oportere. Nec segnius hostes: quæ superioribus diebus excusa erant propugnacula: mira cum celeritate resecerant. Putabant enim: quoniam continuis superioribus prœliis nihil hostes profecissent: maximũ atq; ultimũ conatum esse facturos. Vallum altissime munierãt turres & tabulata erexerant: atq; hæc omnia solida compleuerant terra: saxa: tæla: calcem: cinerem in turres & tabulata conuexerant. Tormenta præterea. & omnium generum machinæ a fronte oppositæ minabantur. Hac re animaduersa. Brachius ueritus ne temeritas in periculum uerteretur. Militem tandiu continuo: donec duæ lignæ turres impositæ atq; enixæ rotis conficerentur: opportunissimum facturatus: si pari loco: nec alter altero superior dimicarent. Turribus confectis. & omnibus rebus atq; armamentis importatis grauiter armatis militibus prœlium capere & in munitionem facere impetum iubet. Hostes superiore loco pugnantes ingenia saxa præcipitabant: tormentis quoq; a fronte directis plerĩq; traiiciebantur. Virtus militum: q̄ iniquo loco prœlium committeret: in irritum recidebat. ducis tamen hortatu: non prius ab oppugnatione destitere: q̃ propugnacula quadam ex parte labefacta deiicerent. Tum uero dato signo: qui rotas agebant in munitionem quanto maximo fieri potuit clamore atq; impetu cõfertas militibus turres admouerunt. Hostes nihil tale cogitantes q̄ lapidibus se certaturos existimauerant: eãq; ob rem paucas conuexerant hastas & tormenta ad inferiora feriebãt tælis atq; hastis confodiebantur. Iam ipsis excussi propugnaculis: uix intra uallum se continebant. Tum Brachius leuiter armatis militibus imperat. ut fossam media inter duas acies compleant aggeribus: atq; intra munitionem irrumpant. Breui fossa æquata solo. Brachiani Milites in pontem summa ui prosiliunt. Rex ipse inter primos pugnabat: sed pontis angustiæ quominus toto exercitu decerneret fuere impedimento. Vix enim centum: aut ad summum ducentos milites capiebant. Pulsus tandem Rex: omnibus deiectis munimentis & pote ab hostibus occupate: in interiorem se recepit urbem: utriusq; ne libero aditu hostes se adorirentur: proxima nocte cum omnibus copiis effugit in Regnum. Ea res mirifice Brachium conciliauit Pontifici: cui uocari ad se iusso per læticiam dixisse fertur. Eius milites Brachio: cæteros Pede Duce dimicare. eam ob rem illos pede fugam moliri: suos Brachio pugnam facere consuesse. Placuit deinde Roma capta fugientem persequi Regem Igitur biduo ad quietem militibus dato: magnis itineribus in Sorianorum fines: quo fugisse Regem audiebant: cum omnibus copiis peruenerunt Rex ubi aduentare hostem intellexit: sperans uictoria exultantem ad loci iniquitatem adduci posse: aciem ad montis radicem explicauit. Brachius mira gerendi belli sollertia præditus: quum manus cum hoste conferere. & paulatim de industria in planiciem cedere cœpisset: signum reliquo exercitui dedit: ut inter montem & planiciem ad hostium terga penetrarent. Regii milites duplici malo circumuenti ueriti ne si terga uerterent a Brachio cederentur. sin acrius prœlio instarent: reliquæ hostium copiæ a tergo inuaderent. Hoc periculo perterriti: q̄ propinquum habebant receptum: manifesta fuga se in oppidum receperunt: paucisq; post horis Rex per auersam egressus portam: in intimum Regnum concessit. Soram

statum expugnatam

statim expugnatam Milites diripuerunt. Romam deinde rediens. Brachius cum Pontifice egit: ut facta sibi potestate abeundi. Torsianum quod eius tenebatur praesidio: petere liceret. Pontifex ample: magnificeque locutus memorare cœpit quicquid ille pro sua dignitate atque imperio gessisset: eius manu atque opera deuictum & profligatum Regem: recuperatam Romam: attritum paulo ante & pœne extinctum Romanum imperium restitutum: quod ad se pertineret nõ immemorem futurum tantarum rerum bono animo esset uirtutem ac fidem: duo mortalibus maxima bona aditum illi ad amplissima quæque patefacere. Acciperet: suarum copiarum quantum uellet: non se pecuniis nõ exercitu defuturum. Inter hæc litteræ Brachio redduntur ut quam maturissime fieri posset Torsianum contenderet: oppida nos & qui præsidio erant relicti ad summam rei frumentariæ egestatem atque inopiam esse redactos. segetem omnem ab hostibus esse succisam. agros undique incensos: nec portas egredi audere. continuas incursiones pati. His litteris acceptis Brachius maturandum sibi quam occissime cõstituit: ne hostes munito & finitimo oppido quod ui capere non possent: fame atque inopia potirentur. Igitur altero die continuis: diuturnis: nocturnisque itineribus Torsianum peruenit. Quod ubi perusia est nunciatum perinde quasi inermem hostem essent inuasuri ad arma concurritur. Cicchonlinus & Tarthalia qui Perusinorum Copiis præerant: omnem peditatum: equitatumque in expeditionem eduxerunt. Hos quinque milia armatorum Ciuium nullo habito delectu. sed utcunque libido incesserat: secuta tradũtur. Qui tanta multitudine: aut statim profligare Brachium: aut intra oppidũ obsidere statuebant. Brachius ubi eorum aduentum cognouit: simul de numero hostiũ certior factus: simulato de industria metu: exercitum intra mœnia reduxit: ubi parata atque instructa acie frequens agmen componit. & quem primũ: quem ultimũ egredi uelit ostẽdit. Cohortibus per hunc modum ordinatis: primũ uiginti equites: qui prœlium caperẽt extra portas emittit. Quos quum adorti hostes circumuenire conarentur: centum statim deinde hastatis subsidio suis ut erant imperat. Qui uno ueluti globo collecti: strictique in confertissimo hostes incurrerunt. At Perusinorum tanquam de laude & gloria: non de salute & uictoria certaretur: uniuersa agmina in paucos undique temere corruunt. Brachiani dum acerrime se defenderet: hostium ordines dissiparunt: qui paululum secedendo: partim sese capere permittebant: partim ueluti desperato auxilio simulata trepidatione in diuersa fugiebant Iam hostes insequendo & capiendo sparsim: fuseque sine modo: sine ordine ferebantur. Tum uero Brachius signo erumpendi dato: uniuersa acie per duas oppidi partes educta infestis in hostem tælis impetum facit. Tanto quidem conatu: ut non oculos illi: aut uultum intueri: nedum impetum sustinere potuerint. fusi fugatique alii ex altissima Tyberis ripa se deiicientes: ad alteram fluminis oram euadebant. Alii in propinqua se recipiebant oppida: Nonnulli dum fugere: armis impediti non possent: passim ab hostium exercitu capiebantur. Capti sunt equites sexcenti: desiderati nulli referuntur Ciuium qui arma ferre potuerunt: ingens capta multitudo: qui in uincla coniecti multis milibus nummũ: quibus stipendium militibus datum: se redemerunt. Hac calamitate mirum immodum attriti sunt Perusinorum animi. Per hos dies Paulus Vrsinus. & Sfortia: de quibus supra feci mentionem superiore Romano bello societate facta: ad Brachium uenerunt. coniunctis castris: exercituque lustrato: inuenta sunt equitum circiter quattuor milia. peditum numerum perexiguum fuisse comperio. Tantis unum in locum coactis copiis. Brachius ne tempus ocio tereret. Nonis Augusti Torsiano ingenti relicto præsidio exercitum mouit: ea die amplius quam duo milia passuum progressus inter Tyberim & Bucarellum nunc dirutum oppidum: posuit castra. Postero deinde die prima statim luce signo expeditionis dato per ripam Tyberis itinere celeriter facto ad pontem Patulum contendit: oppidum ad occidentem flumine abluit Tyberi. qua uero in campos liberos ad orientẽ exit latissimo cinctũ muro: fossa ẽt ualloque munit. Multis alii de cãis eo potiri oppido Brachius cupiebat: maxĩe tñ oĩum quod põtis aditũ ad traiiciẽdũ flumẽ necessariũ cognoscebat: ubi ad locũ puẽit oppidanis ĩprouisis: cõcitatissimo impetu pluribus simul admotis scalis: quæ consuetudine sua a leuiter armatis militibus ferebantur: oppidum cæpit: eadẽque celeritate traiecto statim ponte ĩ superiora & monticulis posita castella pcurrit. Plurimis direptis atque incensis uillis. & præda quanta nunquam antea abacta illo ipso impetu. & celeritate ad Ciuitatis portas se ostendit. Hac de re tantus Ciuium animos inuasit pauor: ut cum superiore calamitate: tum hac subita incursione perterriti: nemo arma capere: aut urbem exire ausus sit. Quarta die post captum Pontem: inferiorem agrum: qua Tyberis in

terfluebat cum leuiter armatis militib⁹ depopulatus Prætulam:quæ in fluminis ripa sita
est dirreptam milites incenderunt. Plures eo die molæ frumentariæ affractæ atq; disie-
ctæ. Cæterum q̄ Ciues pecora atq; armenta subduxerant:parum prædæ est actum. Vil-
læ atq; ædificia passim igni:ferroq; uastata. Paucis post diebus ad superiorē fluminis orā
castris permotis multa castella sua sponte uenere in potestatem. Petramelina magnum
& munitum oppidum ui expugnata atq; direpta est. Paulus Vrsinus quum proximum
quoddam castellum oppugnaretur:tælo per alterum oculum traiecto confoditur. Ea de
re statim est ab oppugnatione cessatum. His rebus in Perusino gestis. Brachius ad Pon-
tem & reliqua castella duabus Cohortibus prædio relictis:quo liberius copia frumenti
commeatus suppeditare posset. in Thudertinum concessit:commodiorem eum arbitra-
tus excurrendi:ac prædandi futurum locum. Nam Perusini qua parte Tyberis præterla-
bitur:pecora inter mœnia & munitissima quæq;:proximaq; Vrbi castella compulerant.
Postridie q̄ in Thudertinum est accessum Perusinum agrum ex aduerso latere cœpit⁹ ex-
currere. Sed qua parte Perusia ad Derutam pertinet Tyberis confluente Chisisio:atq; un-
das intermiscente minus frequentia habet uada. Transeuntibus iter est per pontemq̄ quē
Nouum appellant:nunc quidem totum pœne collapsum pontem:tunc uero etiam ho-
minibus habitatum. & arce munitum oppidum. Brachius traiecto per superiora uada flu
mine. Pontem ex utroq; latere oppugnare aggressus:duabus continuis horis prœlio con
sumptis expugnauit. Hac re mirum inmodum elati sunt militum animi:q; uidebant etiā
si pluuiis creuisset flumen:libere iam in hostium fines excursuros. Nec multis post dieb⁹
agro undiq; uastato. Brachius ad lacum Thrasimenum cum duabus milibus equitum p-
ficiscitur. Causa fuit spes potiendi montis situ & natura muniti loci:Oppidū est in Thra-
simeni littore positum:a quo tribus fere lateribus abluitur:reliquo latere lato & eminen-
ti cingitur muro. tam crebræ per eius mœnia erectæ turres mediam aspiciunt & tuentur
arcem:undiq; foris eminentia alte assurgunt propugnacula. Quidam ex oppidanis fa-
ctiosi homines. & ipsi dum res Optimatum stetit domi potentes:prodendi oppidi con-
silio habito. Brachium in suos fines uocauerūt. Thrasimenus duabus pulcherrimis & cul-
tissimis interiectis insulis:tertia deserta adornatur. Earum incolæ:ut cæteri qui extrema
incolunt littora:multis uariisq; nauigiis utuntur:aliquo exorto bello nauigia omnia in
insulas subducunt. Quod eo faciunt consilio ut & ipsi succurrere finitimis queāt. & si qd
forte oppidum hostes capiāt:nauigandi ad insulas facultas eripiatur. Igitur cognito Bra
chii aduentu:ingens accolarum multitudo ad oppidum Montem lacu terraq; confluxit.
Quocirca qui oppidum statuerant prodere:perterriti multitudine:signū nō dedere. Bra
chius quum multis horis non longe ab oppido consedisset:ubi rem minime procedere
intellexit:omni uastato agro:re infecta reduxit exercitum. nec multum procul inde Ca-
stilionum & Monticellum duo exigua oppida modico impetu expugnata dirripiuntur.
Præsidio relicti ducenti pedites:qui finitimū agrum uexarent:aliquot post diebus ex om
ni parte infestaturus hostem:oppidum Casilitum oppugnare aggressus. Iam uallum atq;
pontē transilierat:iam undiq; scalis muro admotis:milites hostiū compleuerant mœnia:
cū ex aduerso excussa bombarda. Gulielmū Mechā altero crure corripuit. Casu tanti uiri
non tam ab oppugnatione destitere milites:q̄ manifestam dimisere uictoriam. Ille exce-
ptus a suis. & Thudertum delatus ad medicos:paucos post dies pridie Calendas Septen-
bres moritur:uir manu strenuus & suo Duci fide atq; consilio īprimis charus. Huius mor-
tem Brachium molestissime tulisse ferunt. Nam citra dignitatem & magnitudinem ani-
mi temperare lachrymis nequiuisse. & magnificentius q̄ opus esset iussisse sepeliri. mor-
tuum etiam in castris pro Concione laudatum:non minus sibi:q̄ omnibus militibus ex-
cussisse lachrymarum:multisq; diebus incessisse squalidum. & illum in cœna:illum in ser
mone appellare auditum. Sed ubi uidet dolorem atq; incōmodum nihil aliud q̄ incō-
modum adicere:accusata hominum fragilitate. & instabilitate fortunæ:animū ad bellū
conuertit. Interea Perusini tanta belli mole oppressi:proximis castellis partim expugna-
tis ac dirreptis:partim uastato icensoq; agro bellum sustinere nequeuntibus:ultimum co
natum ad excutiendum hostem facere decreuerunt. Plurimis ad conducendum per om-
nem Italiam exercitum cum pecunia dimissis:domi īgentes apparatus:machinas:arma:
tæla faciebant. Castella quæ nondum in hostium uenissent potestatem:omnia præsidio:
& frumento muniebant:quæ defendi mœnium imbecillitate non possent:ipsi incende-
bant. Agri finitimi hostibus ne pabula suppeditare possent:ferro atq; igni uastabantur.
deniq; quacunq;

deniq; quacunq; hostes aditum sibi armis facturi:quacunq; agrum depopulaturi uideren turq; quæ in Vrbem subduci non poterant:omnia corrumpebant. Seuire in seipsos crede. res:quum uniuersum populum pari consensu sua quenq; parata exurere:incendere:ædifi. cia demolin:uillas:casasq; uideres. Brachius per uastatũ & exinanitũ agrũ iter sibi ad iñte riora proximaq; Vrbi armis facere:pecoris quod fuerat reliquum in prædam agere. Iam Perusinæ magnæ copiæ conuenerant:ut obsistere hosti & bellum non modo propulsare sed etiam inferre posse uiderentur. Albericus Babianeus sub quo Brachius aliquot ante annos militauerat:equitum duxerat duo milia & quingentos. Comes Carrariæ quingé. tos. Ciccholinus sexcentos. Tanti coactis copiis:coniunctoq; trium Ducum exercitu:mi. lites qui in hybernis passim per arua morabantur:placriq; Fractulæ ad Brachium conue. nire Hostes ne frustra tantum exercitum coegisse uiderentur:simul ne paulatim copiæ deficerent. Fractulam obsidere statuerunt. Itaq; eo traducto exercitu:non procul ab op. pido stationes & castra muniebant. At Brachius ueritus ne si hostes munimenta perfice. rent prohiberi commeatibus. & quum uellet exitu intercludi posset:repente capere arma. Milites iubet. ordinibusq; intra mœnia dispositis:quadrato agmine & ueluti uno globo confertis:sibiq; instantibus Cohortibus aliquot leuiter armatos:qui fugam simularent ex. inferiore porta dimittit:ordine q̃ longissimo:ueluti copiæ omnes ex oppido demigrarét. Hostes qui superiorem occupauerant locum dimissis munimentis in fugientem Militë. dissipantur. Ille ad inferiora de industria tendens:spem capiendi sui faciebat. Hec cum essent Brachio cognita per superiorem portam educto agmine:uacua præsidio ac prope derelicta hostium castra nullo cæpit negocio. Duces deinde persecutus q̃ in editum eua. serant locum profligare non potuit. Illi soluta obsidione:omnibusq; amissis impedimen tis in proxima se castella receperunt. Postridie reliquis copiis quæ superiori prœlio non interfuerát ex hybernis deductis. Brachius in hostium fines cõtendit:sperás Duces ipsos multitudine fretos præbita facultate pugnandi ad prœlium esse uenturos:tum quo ma. gis hostium irritaret animos per ipsas oppidorum portas:transitum faciebat occurrente nemine. Marsianũ eodé die profectus q̃ de ꝓdendo oppido agebatur:nõ ꝓcul a mœnibꝰ in ripa fluminis cõsedit. Sed signo diu nequicq̃ expectato:ratus rem detectam p Collinã frequentibus castellis cultissimã Regionem. Querquetum peruenit. Magna hic hostiũ conuenerat manus ad oppidum defendendum. & præter innumeros pedites. & eos qui confluxerant. Comes Carrariæ cum aliquot Cohortibus delectorum equitũ eius loci pñ dio erat impositus. Brachius quadrato agmine ante oppidi portas transitum fecit. Ille pa rata atq; instructa acie eduxit quidem extra portam exercitum:sed pugnã magnifice de. tractans:suos munito & sublimi loco:nec multum procul a mœnibus continebat. Bra. chius ubi uidet metu laborare hostem:leuis armaturæ Milites geminas dimittit in par. tes. Alteros ut in oppidanorum oculis subiectum depopularentur agrum. Alteros ut in. tra hostium frequentem aciem tæla cõiicerent. Ipso cum delectis equitibus denso & glo. merato agmine paratus subsidio:intentus hastis expectabat Tum Comes metu dissimula to signum dat extra munimenta prosiliendi:ratus id quod erat futurum. Brachianũ Mi. litem dimissa populatione ad prœlium recursurum. Interea oppidanos:qui in agros pa. bulatum:lignatumq; exierant colligendi sui facultatem habituros. Hic prœlio a paucis leuiter cõmisso Brachius paulatim loco cedens:patentes in campos eliciebat hostem:qui quanq̃ suorum confidebat uirtuti:non tamen iniquo loco pugnam committendam puta bat. Vbi in campos est uentum:aciem paulo antea ne terrori hosti esset confertam quan. tum opus uisum est:explicauit:atq; magno facto in hostes impetu:ordinibusq; late per. turbatis:mira celeritate conuertit in fugam. Capti præter agrestes:quos leuis armaturæ Milites interceperant:equites octoginta:cæteri quod proximũ erat in oppidũ refugerũt. Hac celeritate non intermissa. Brachius per proxima quæq; castella excurrens:ad Vrbis usq; portas progressus:præda quanta nunq̃ antea coacta Fractulam exercitum reduxit. Hæc uno die:uno cursu gesta sunt omnia:ut si iter:si prœlia:si interualla consideres:ul. tra humanam uim putes:milia passuum circiter quadraginta decursa. Marsiani cõfessum in insidiis Querqueti cum uictoria pugnatum:uentum ad portas urbis:prædam maioré q̃ superioribus bellis peractam. exercitum cum præda reductum. Hæc omnia uno die ge ri potuisset uix ipse credo qui scribo:etsi omnia certa a nobis:explorataq; scribuntur. His rebus in Perusino gestis:cogitare cœpit si quo pacto Montonum recuperare posset Pa. ternum atq; auitum oppidum. Sed q̃ erat natura atq; opera egregie munitum:ut ui expu.

gnari non posset:agere cum oppidanis cœpit:qui ei plurimum afficiebantur de traden-
da arce dictum tempus dicta dies est qua die proditio conuenerat in agrum Montonen-
seni cum omnibus copiis sub occasum solis profectus:tota nocte Militem in armis habu-
it.Fertur paterna in sylua consedisse exercitum.Sed Militibus ignes nimium late facien-
tibus:reliqui oppidani cognito hostis aduentu uigilias duplicauere.custodes arcis plæ-
riq; mutati.excubiæ circum mœnia tota nocte in armis habitæ.Re per hunc modum pa-
tefacta:milites syluam omnem.& pastoria quædam tiguria latissimo incendio uastauerẽ
quos quum Brachius per iocum increparet:q in se bellum conuertissent paterno uasta-
to prædio:respondisse nonnullos ferunt.Immo uero tu tibi inferebas bellum:cum tuis
hostibus belli alimenta præberes.Omnibus deinde populatis finitimis locis ad ripã flu-
minis Tyberis castra promouere:nec procul ab oppido Fracta:quod Perusinorum præ-
sidio tenebatur agere prædam cœperunt.Oppidani nihil hostile metuentes in agros pe-
cora deduxerant:passimq; toto agro suis intenti studiis aratores aspiciebãtur Ingens pe-
corum atq; agrestium captus numerus.Ciccholinum qui Fractæ præsidii causa moraba-
tur milites ad pugnam concitauere.Sed primo impetu repulsus aliquot amissis equis in
editum & oppido finitimum collem effusissima fuga se recepit.Brachius omni fluminis
ora uexata ad Pontem Patulum exercitum perduxit Inter hæc Ciccholinus ex proximis
castellis accito milite Perusinam primum:deinde ut hostem anteuerteret Brusam cõten-
dit inico loco hostem inuasurus:hostem sperans iter fluminis:montiumq; angustias:aut
oppressurũ transeuntem exercitum:aut si id nõ posset:prædam erepturum:aut si ne id qui-
dem daretur incursionibus atq; reliqui agri uastatione prohibiturum.Nec Brachio qui-
dem cõsilium defuit.Composito enim procedens agmine prædam omnẽ in medio col-
locauerat.Tum ubi ad angustias est uentum leuiter armatos milites ad occupandum su-
premũ montis iugum præmittit.Qua re cognita hostes ueriti ne de superiore loco inua-
derentur:non solum abstinuere prælio:sed etiam loco excedentes liberum iter Militi-
bus reliquerunt.Sed angustias celeriter prætergressi:proximisq; Brusæ collibus occupa-
tis superiores a latere prædam atq; hostem insequebantur tam modico íteruallo:ut duo
rum agminum sese ad prælium irritantium uerba exaudirentur:tælaq; utrinq; conicerẽ
tur.Quæ res Brachianum militem ne latius prædari posset in ordine continuit:hoste
nec facultatem pugnandi:nec excurrendi potestatem faciente.Brachius continuo itine-
re per medium hostilem agrum facto:ad oppidum Fractulam cum exercitu incolumi re
uertitur.Illic laudatis pro Concione militibus prædam distribuit.Continuos deinde cõ
plures dies excursionibus factis locupletam assidua præda militem:ad sua quenq; hy-
berna dimisit.Perusini ex omnibus partibus infestante hoste iam non solum ad bellum
acrius sentire:sed manifesta premi obsidione uidebantur.Quippe superiorem agrũ uer-
gentem ad Septentriõem asperum & montosum:qui ad pontem Patulũ præsidio erant
relicti late pabulabantur:inferiorem qui Torsiano præerant:quiq; Fractulæ diripiebant
Qua uero pertinet ad occidentem solem Castilionum & Monticellum superioribꝰ die
bus expugnata finitimos durissime lacessebant.Parua quidem illa oppida:sed libero pa
tentia tractu & peditum præsidio egregie munita.Cum igitur tantis undiq; excursionũ
quasi stimulis uexarentur:non portas egredi:non suburbanos agros uisere audebant om
nia pauore atq; metu hæsitantia.Vrbs magna:munita populosa semper noctu:nonnunq̃
interdiu portas claudere:totas noctes uigiliæ in armis fieri:plærunq; incerti tumultus ex
citari:concurri undiq; in forum cum armis.Vrgebat præterea inimica plæbi fames:quã
exusti agri:succisa frumenta maiorem indies acerbioremq; promittebant.Et quo minus
aderat spei:hoc plus formidinis inuadebat.Murmura erant uaria Reip.miseriam deplo
rantium:ciues inter se diuersa sentire.Principes qui erant Ciuitatis:reliquo populo non
satisfacere:ipsi frumentum abunde esse:cæteros quorum maior esset numerus egere:aut
carius sanguine constare:a paucis de industria trahi bellum:qui pacem possent uel pecu
nia:uel aliqua paucis conditione redimere:cõductum exercitum magis augere famem q̃
agrum defendere:quas non uillas incensas:quæ castella:quos agros nõ ab hostibus esse
direptos dicere.Duces omnes esse superatos:seq; in oppidis timidius q̃ ipsos oppidanos
continere:eosq; ipsos rapinis intolerabiliores q̃ hostes esse.illos aperte gerere bellum ut
caueri posset:hos quo nihil esset remedii clam furtis:latrociniisq; uexare.& se magis quã
hostes lacessere:tum non modo pecunias publici ærarii:sed sanguinem populi stipendiis
exaustum esse.Hæc palam publiceq; iactabantur & prope erat:ut nisi alia res auertisset
hostem:seditio

hostem:seditio in ciuitate fieret. Per id tempus Camertes: quibus Berardus imperabat: quum uaria inter se agitarent consilia: magnam domino seditionis: rebellióisue suspitionem iniecerant. Nam illi quoq; factionibus accerrime laborabant. Quorum plærisq; uel quod seruire domino non poterant: uel quod aliis imperare cupiebant eiiciendi Berardi consilium cœpisse dicebantur. Quam suspitionem augebant permulta. Iussi uenire ad curiam non parebant. Noctu per forum armati atq; inermes: ut cuiq; erat libido grassabantur. Nocturnos cœtus: turbulentas conciones facere Deniq; omnia insolenter superbeq; agitare. Domini auctoritas contemptui habebatur. Veritus igitur Berardus: ne qua tumultuosior orta seditio Imperium ac Ciuitatem & fortasse uitam enperet. Brachium acciuit ueteri familiaritate officioq; deuinctum: ut est deuinctus qui nō referre magis q̄ accumulare debet beneficium. Quem Brachius a Ludouico Firmano: quem a Martino Fauentino: quem a Fabrianēsibus paulo ante defenderat. Cum omnibus igitur copiis profectus in Camertes: ut si gratia sedare non posset seditionem: auctores ui Ciuitate depelleret. Vrbem placide amiceq; ingressus est: ac postridie primum singulos allocutus: deide uniuersos uocatos in Concionem paucis benigne. modiceq; castigauit: cuius mihi digna ulsa est oratio quam eius gestis insererem. Equidem inquit uiri Camertes non tam Berardi gratia: q̄ periculo permotus uestro huc ueni. Nam illi sæpe alias prodesse poteram: uobis si nunc defuissem: amplius non poteram. Imperium ubi est amissum recuperari potest aliquando ubi Ciuium animos intestinæ cædes iuasere: perpetuum est malum. nec facile sedatur odium quod per uim atq; iniuriam hominum animos inflāmauit Illud in filiorum: illud in nepotum penetrat mentes nec ulla potest extingui uetustate ubi semel gladii uis incubuit: neq; q̄ obsistas uerbis: aut morien dum: est tibi: aut quod æque miserum est Ciuium tuorum clade uincendum. utrunq; sane calamitosum & miserabile. Nā pelli Ciuitate: spoliari: uita: fortunis. liberis: quid hoc tandem potest esse miserius? Ciues autem tuos ferro interimere: quid hoc magis calamitosum. atq; nefarium: Præterea amicos: affines: propinquos: quos ubi offenderis: metuas necesse est. Nec tui erit arbitrii: quos potissimum offendas: diuersam factionem secuturos: & parentes a liberis Ciuili bello sæpe dissentiunt: Atq; ideo Ciuile difficilium cætera bella immanitate uincit: q; non barbari: non incogniti aut alieni uirtute atq; robore: sed tui propinqui: sed quod nescio an arctius est uinculum Ciues tui erunt offendendi scelere atq; iniuria. Præterea illorum ipsorum umbras: quos occideritis: quæ cōtinue uersari uobis ante oculos & magnas in uos concitare furias uidebuntur. Quid dicam ultorem deum: qui cogitato nedum perfecto scelere penas petit. Ille uobis unas ædes: una templa: una sepulchra eē uoluit. Vos uestros Ciues suis in domibus quiescere non sinetis. Ruinis in factiones: perpetuum & perniciosum: etiam ualidis Vrbibus malum. Quid agitatis. Camertes: uestrā ne uultis exinanite Ciuitatem? An quoniam uestrum non capitis: alieno populo mœnia complere statuistis? An & hoc quoq; non cernitis grauiora esse arboribus aliena poma: q̄ sua? Si qui eodem cœlo natii: iisdem orti progenitoribus: iisdem moribus instructi sūt. ferre non potestis: quo pacto feretis incognitos? Quid existimatis si factiones & Ciuilia excitaueritis bella: num putatis liberos uestros: num etiam nepotes esse quieturos. Sæpe in matris utero latuit: qui paternas iniurias persecutus est. nunc etiam quum hæc agitatis in matrum uisceribus ad inimicicias simultatesq; uestras armātur. Sugitur enim atq; ebibitur cum ipso lacte Ciuile odium. & ubi semel est degustatum: sanguine: atq; cædibus satiari nunquam potest. Turpe est prædia quidem liberis uestris thesaurosq; relinquere: quos amittere illi uaria fortuna possint: odiis autem & inimiciciis quæ deponi non possint: uacuos non relinquere. Ponite uobis ante oculos Ciuilis belli incommoda: cædes Ciuium: eiectiones liberum: domorum incendia: spoliationes agrorum: opum: fortunarumque direptiones: nocturnos: diurnosque tumultus. Tot metus. Tot pericula. Tantas & tam continuas clades. Cuncta libidine. nulla legibus moderanda. Hæc etiam ei possūt displicere qui fecerit: & tamen in incerto est: cui belli fortuna arriserit. quæ etiam si secunda se ostendat: non poterit esse diuturna. Veluti concussa domus cuius altera ps prior labefactata concidit: altera diutius constare non potest: nisi q; altius cadunt Vrbes q̄ dom⁹. Maiores mei Ciuitate fuere eiecti & me quoq; eadem fortuna uexauit: quid facere putatis illos ipsos quorum nos maiores eiecerunt: non somnium: non quietem capere possūt. accusant parentes atq; auos suos q ad hæc se discrimina: piculaq; gēuerūt: & quæ ipsi nō conceperunt: odia atq; inimicicias: ea nunc alere inuiti exercereq; coguntur: qui si etiam

dormirent:si quiescerent si nihil timerent periculi:humanius tamen putarent nos domi esse q̃ foris. Sed quid hæc cõmemoro. Ego multos annos continuũ bellum gero: ut Ciues mei domi esse possint. Vos uestros suis:& uosipsos uestre tentatis eiicere. Nõ hæc agimus diceris. Ego quoq; scio uos ista non agere habent enim summa mala. leuia atq; infirma:nonnunq̃ etiam honesta principia:& paruæ radices in magnas arbores paulatim excreuerunt. Nondum eo uentum est:at serpit occulte hoc malum:& ubi semel mentem inuasit:recidi nullo modo potest. profert sese latius: & cuncta Ciuitatis uiscera peruagatur. Nunc enitendum est uobis extirpare nondum corroboratam pestem: nequicq̃ paulo post ubi omnium animos occupauerit exturpaturi. Nam quid per deum imortalem uobis habetis? Quid quæritis nisi uestra uos nimia bona corrumpant. Ciuitatem habetis imprimis opulentam: dominum iustum clementem magnificum liberalem. Quid ab illo concupistis unq̃ quod nõ statim impetrauentis? Sed hæc omnia perinde sunt: ut quisq; utit. Nam ubi neq; tuis rebus contentus sis:neq; ei pareas cui leges parere te iubeant: quid tandem remedii erit Camertes? Copia in fastidium uobis:liberalitas in contemptũ uersa est. nec iusticiam in uobis pati uultis:nec eadem in alus carere potestis. Omnium malorum origo uestra simultas est:quã nisi hodie deposueritis:uereor ne mihi quoq; dolendum sit:qui iampridem afficior uobis. Superiore bello quod cum Arimineñsium Duce gessistis:quod opem ferre potui:nihil equidem cessaui. implorantibus uobis auxiliũ domestico intermisso bello cum omni exercitu præsto:fui. hostem uestrum aut uici: aut fugaui. Satis mihi tunc quieti esse uidemini:ocio corruptis:& in factionem euntibus uereor ne opem ferre non possim: ueluti intemperanti ægro nulla possunt medicaméta cõferre Qua enim in Vrbe Ciuium studia uoluntatesq; dissentiunt:eam nulla arma: nulla mœnia tuebuntur. Dicerem hoc mihi satis futurum solatii: q̃ quotiés de calamitate uestra cogitarẽ:totiens huc me uenisse:præmonuisse: futura hæc uobis dixisse recordarer. Magnum etiam in parente nedum in amico solatium. Sed propensior est animus meus in Ciuitatem uestram:quam ab hostium prope manibus eripui:eam a domesticis factionibus defendere. Vtinam sic possim ut cupio. Quum uestra mœnia quum uosipsos intuerer:uidebam nonnulla beneficii mei extare uestigia. Q uum uero muliercularum more: de domestica uenustate contendere uos audirem. interponendam putaui:& gratiam: & auctoritatem meam:ne priora beneficia uestra internicione delerentur. Siquid unq̃ ægi pro uobis fortiter uiri Camertes:si hostem uestrum iam uobis ad portas imminentem a ceruicibus uestris reppuli. si quæ illi oppida expugnauerant:ea ego in fidem: uestram:potestatemq; reuocaui:oro uos obtestor. ut ista odia. simultates. dissidia. si nõ saluti uestræ meæ saltem gratiæ condonetis. ut quos ego ab hostili seruitute liberaui:gloriari possim a domestica cæde:intestinoq; dissidio defendisse. Hæc cum dixisset ingens populi secutus est clamor. Illum amicum. illum dominum. illum Ciuitatis parentem esse. Se uero indignos esse quos ipse cum olim bello. tum nunc etiam in pace seruasset. Iam eo superbiæ uentum a paucis. ut nullum sui modum:rationemq; haberent. & domino æquari uelle: quos multi Ciuium dignitate anteirent. Cæterum daret ueniam omnibus: sperare nunq̃ posthac in eam dementiam redituros. Componeret rem dominum Ciuibus: ciues domino reconciliaret. Sperare hunc diem Ciuitati: Populoq; Camerti fœlicem. faustumq; futurum. Multis admixtæ uerbis lachrymæ profluebant. Brachius utendum occasione ratus dum Ciuium animi recenti persuasione tenerentur: totum triduum cõmoratus omnes priuatas publicasq; contentiones sustulit. Erat in Brachio non ficta:& simulata calliditas orationis. sed grauius nudaq; in dicendo suauitas. non arte. sed natura. nonnihil ẽt industria comparata. Nemo iratos hominum animos remissius demulcere. nemo hortari uehementius:ardentiusq; excitare:in milites blandus. nec tamen rigidus aut tristis in cæteros Admixta præterea ingens quædam cum bellica sæueritate Ciuilis atq; Vrbana modestia. ut non magis belli:militiæq; uersatus esse q̃ domi ægisse ætatem uideref. His rebus Camerini confectis ad oppidum Fractulã reuertitur Productoq; ut erat in aciẽ exercitu:nouas excursiões quottidie facere hostes:qui eius discessu respirasse aliquãtuiũ putabant:multo acrius:atq; infestius q̃ antea uexare ne unus quidẽ:aut ad summũ alter præterite dies:quo non ille ad Vrbis sese portas cũ præda:cũ exercitu ostẽtaret: quũ ad Fractulã statiuæ haberent. Brachio nunciatũ est Gualdũ:qd uocãt Cataniæ opulẽtũ ac munitũ Ciccholini oppidũ seditionẽ fecisse. repẽte igit expeditis Cohortib' Gualdũ summa cũ celeritate ẽ pfectus:captoq; subita atq; iprouisa oppugnatiõe oppido:eqtes qnq̃gita,q̃ præsidio erant

præsidio erant relicti præde militibus dati oppidum a direptione seruatum. Nec multo
post Fulginensium Tyranno quattuor milibus nummum accæptis traditum. Interea ho
stes audita Brachii profectione speculatores ad Fractulam misere: quod ubi nullo teneri
præsidio est nuntiatum: parua & expedita manu expugnatum ire statuerunt. Ducenti eq
tes erant quos Perusini ad Papianum oppidum tuendum reliquerat quorum ductor An
thonius Neapolitanus animo q̃ ingenio uastior. Ergo pulcherrimum gesturi facinus ad
Flactulæ mœnia peruenerunt. Forte Brachius paulo ante Gualdo reuersus: uix equo de-
scenderat quum cognito hostium aduẽtu claudi portas oppidi iussit: metum ab oppida-
nis simulari Ipse interea expeditissimo milite in Cohortes distributo agmina leuissimæ
armaturæ non procul a porta disponit. Hostes rati oppidanos metu laborare iam scalas
admouerant muris: turbariq; a stationibus oppidanos conabãtur. Tum uero apertis por
tis: subitaq; militum facta magno cum impetu eruptione: hostes ingenti terrore perculsi
per oppidi fossas sese præcipites dare: fugere: salas equosq; deserere. sed a leuiter armatis
militibus plæriq; inuasi capiuntur. Anthonius cum quinquaginta equitibus in proximã
Thudertinorum confugit arcem. Sed a custode in interiorem turrim non receptus: inter
extrema & leui fossa tenuiq; muro præcincta munimenta se coniecit: robustioribus dun-
taxat equis in arcem subductis. Hunc cum paucis insecutus Brachius cætero exercitu pau
latim confluente totam noctem munimenta oppugnauit: pauloq; ante primam lucem.
Anthonius desperata salute hosti se permisit. Custos arcis cum dedere quos subduxerat
equos recusaret. Brachii iussu emissa clam sagitta traiicitur. Quo paulo post mortuo: &
turris & equi uenere in potestatem. Capti ea profectione equites quinq; & sexaginta. Po
stero die Brachius nulla quiete militibus data Tyberis põtem: qua iter est ad Asisium im
positamq; ponti turrim occupauit: propius iam infestaturus hæsitantem hostem. Nec
enim amplius duobus milibus passuum distabat ab Vrbe. Quattuor deinde intermissis
diebus duo parua castella proxima Torsiano in fidem recepit. Marsianum armata manu
proficiscenti oppidani portas statim aperuere. Hæc tanta celeritate conficiebantur ut ho
stes neq; consilium capere: neq; qua parte magis tueri se oporteret scire possent: adeo cun
cta Brachii celeritate præueniebãtur. Ciuitatem interea uarii metus: uariæq; formidines
agitabant: siue propior: siue paulo remotior esset hostis plus semper periculi incumbere:
plus detrimenti capere querebantur. Itaq; publico inito consilio legatos qui significarẽt:
quo in statu essent eorum res: q̃q; in periculo uersarentur: simulq; ut subsidium implora-
rent: mittendos ad Regem decreuerũt. Acres fuere legatorum querelæ: post Hetruscum
bellum solos fuisse quos undiq; bella. rapinæ: incendiaq; uexassent: finitimos q cum Re
ge sensissent. infestos esse magnis hostium conatibus eripi Imperium. nec tam periculo-
sum ipsis q̃ Regi turpe esse suam secutos fidem: suo deditos imperio non defendere. Bra
chium non iam agro: quem totum aut subægerat. aut uastauerat: sed ipsis Vrbis mœni-
bus imminere. Quod si cum finitimis de regno: aut finibus certarent: oĩa fuisse passuros.
potuisse se urbano tueri præsidio: nunc cum his bellum esse aduersus quos nihil magis
q̃ Ciues extimescerẽt. Nec de agro & laude bellica. sed de uita: sanguineq; dimicari. Nec
queri ut nouo pareant Imperio: sed ut omnibus affecti malis domo & Ciuitate pellan-
tur ut præbeant iugulum. Denique ut perpetuo patria & uita careant. Rex Legatione
accæpta: quod de inferendo iterum Hetruscis bello consilium teneret: simul ne deseruis-
se uectigales: sociosque uiderentur Sfortiam qui paulo ante sub se stipendium facere cœ-
perat cum aliquot Cohortibus Perusinis auxilio mittit. Sed ante Sfortiæ aduentum ali-
quantum temporis atque belli intercurrit. Brachius in ditionem accæpto. Marsiano
commodiorem belli locum nactus cuncta hosti difficiliora faciebat. Nam fertile ac mu-
nitum oppidum intra primos Perusinorum fines situm: & pabulationis: frumentatio-
nisque magnam copiam suggerebat: & q præterlabente abluitur Nestore flumine. la-
te hostibus minabatur. Inter hæc Carrariæ Comes: quem Querqueti præsidio dixi-
mus impositum: ut ipse quoque egregium aliquod moliri facinus uideretur. Marsianen
sium agrum excursus: quo tutior procederet res: magnam & bene armatam: equitum
manum ante oppidi mœnia de tertia uigilia sub ripa fluminis collocauit: sperans Bra-
chium parua manu occursum prædatoribus uenturum: casurumque in insidias. Sic reli
quis copiis late agrum depopulari iussis: ipse cum paucis rei euentum expectabat: aut
subsidio uenturus suis: aut palantem: effusumque militem a præda reuocaturus. Igitur
prima luce agrestes: qui partim pecora colebant: partim colebant agros: cum Brachii
statiuis: tutos se esse arbitrarentur: late diffusi per agrum: ab hostibus inuaduntur.

tolluntur undiq; ad cœlum clamores.nam hostes ut terrori essent:oppidani ut auxilium accirent altissimis uocibus conclamabant.Brachius non temere prouectum hostem arbitratus:repente omnibus militibus arma capere iussis: duas Cohortes ad occupandum reditum permittit:ipse cum cæteris copiis in palantes effusissime facit impetum.Qui ad ripam fluminis consederant.Brachianis Cohortibus a fronte sese ostenderunt: factoque in eas incursu manus consere cœperunt.Comes ubi consertam aciem est conspicatus:ratus eo prelio Brachium implicitum:de superiore statim occurrens loco suorum confirmabat animos.Sed Interea Cohortibus acri animo se defendētibus: milites qui prædatum ierant uim Brachianorum ferre nequiuerunt:dimissa Præda:conuersiq; in fugā pars capti sunt:pars sese ad Comitem receperunt.Ille cum icolumi exercitu se recipere potuisset:q; Brachium prœlio adesse existimabat:sperās capere eum posse ultimum belli discrimen adeundum constituit:Brachius cognita suorum pugna:partem militum mittit ad occupandum transitum:quo peruenire duæ priores Cohortes non poterant.ipse cum reliqua parte copiarum suis iam fessis subsidio uenit tanto cursu & clamore:ut hostes non expectato impetu statim in fugam conuerterentur Fugientibus præmissæ Cohortes occurrerunt:magnumq; ex his numerum confoderunt Comes equi pernicitate per mediū hostem præteruectus incognitus euasit.Centum quinquaginta equites capti eo prœlio referuntur.inter quos Obectum Comitis filium Brachi⁹ magnifice donatum postero die remisit ad patrem.Perusini qui iam spe Regii auxilii animos erexerant:confirmato exercitu ad defendendam Derutam:simulq; ad arcendum hostem exercitum miserunt:oppidum magis situ:sed tamē etiam opera munitū.Huic proximū erat castellum. Collempepum uocant incolæ:quod in mōte situm Brachius initio belli Perusini cæperat:præsidiumq; imposuerat.Comes in spem potiundi oppidi adductus: sperans incognitam profectionem suam hosti futuram:cum omni exercitu ad collem oppugnandum contendit Quod ubi Brachio per exploratores est nuntiatum.Tybri magna cum celeritate traiecto Comitem oppugnationi intentum:a frōte:a tergo:a latere simul adortu: graui commissa pugna profligauit.Capti equites galeati centum.duo præterea Comitis filii:Obertius: quem superioribus diebus captum dicebamus:& Ardicio natu grandior:quos statim cū muneribus remisit.Post hanc pugnam adeo fuere attritæ Comitis copiæ:ut nunq̄ amplius eo bello:nisi aliis ascitis Ducibus in aciem prodierint.Dum hæc geruntur Sfortia Perusinis auxilio missus tertio Calendas Maias in eorū fines peruenit:iunctisq; cum cæteris ducibus copiis:ac hostium spreta paucitate Marsianum obsidione cinxerunt.Brachi⁹ ueritus ne hostium potentia conterriti oppidani a se deficerent:omnibus copiis quæ ī agro Thudertino hyemauerant ex hybernis deductis:non procul ab oppido posuit castra:aut ab obsidione prohibiturus hostem:aut totis uiribus belli discrimen aditurus.ducibus inter se dissentibus:alii prælium ineundū:alii soluendā obsidionem censebant.Inter hæc Brachius parata atq; instructa acie: ne hosti pugnandi facultas deesset:æq̄ ꝗ æquissimo loco se ostendit.Duces & ipsi composito agmine ad ripam Tyberis recesserunt.Quos ubi fugā magisq̄ pugnā ornare cognouit:quadrato agmine a tergo insecutus paucos ex ultimis cecidit Eodemq; seruato ordine:quum hostes ad alteram fluminis ripā euasissent:ipse Marsianū cum uictore exercitu reuertitur.Hæc dum ad Perusiam geruntur post tantas rerum fluctuationes inter summū Pontificem:& Ladislaum Regem:confecta tandē pax est haud sane multū duratura.Hæc res Perusinos aliq̄diu quietiores habuit.sublati bella sunt:sublatæ offensiones:quum Perusini sub Regis essent imperio:& Brachius Pontificē pacis:bellīq; auctorem sequeretur Nihil exulibus quidem incōmodius accidere potuisset.Ciuibus autem nihil magis intempore atq; utilius euenire.Duces uicti:exercitus profligati:uastatus agerincensæ uillæ:oppida partim sua sponte dedita:partim ui expugnata.Ciues publice:priuatimq; pecuniis exinaniti:annonæ ingens caritas:ingentior fames: atq; ex hoc ipso bello nata diffidia.Hæc omnia inuaserant Ciuitatem:nisi subita pax iter uenisset:paulo post perituram.Per id tempus Pontifex Romæ compositis rebus Bononiam recipiendæ Vrbis gratia proficiscitur.Brachius sequi Pontificem iussus Fractulæ:cæterisq; castellis:quantum satis esset præsidii disposuit.Ad Pontem Patulum Iacobum Archipræsbyterum clarum domi ac militiæ uirum: prædio reliquit.Cætera oppida sub Berardi Camertiū Tyranni tutela atq; imperio esse iussit.Ipse cū octingentis equitibus: paucisq; peditibus qui præsidiis disponendis superfuerant Bononiam uersus contendit. Arriminenses & Fauentini Camertium bello lacessiti:transitū per suos fines facere prohibituri:quingentos equites & tria peditum milia: collectā agris & insuetā bello manū ad

iter atq;

iter atq; aditus omnes intercludēdos trāseūdi opposuere:iussos si arcere aliter nō possent manu belloq; decernerent. Ventum erat ad Fauentinorum amnem. Canalem accolæ uocant quum:ex aduersa fluminis parte crebræ militum stationes secundum ripam dispositæ uidebantur. Post ubi paulum progressum est:pontem quoq; inueniūt occupatum. Iā hostes non solum infesta direxerant tæla: sed ad impediendum pontem ingentem uim trabium:tabularumque conuexerant. Hic Brachiani equites nouo exorto bello indignabundi:quum impetum facere in pontem uellent plærīq; confodiuntur:pedites q; temere inuadentes hostem pars multis accæptis uulneribus repelluntur: par in ipso ponte iniectis q̄larissime cathenis interclusi capiuntur. Andreas Campanus peditum Cēturio cum quinq; & uiginti militibus ab hoste correptus. Brachius ubi uidet iniquitatem loci nihil suis q̄ cladem afferre posse:milites a pugna reuocauit: eosq; leuiter increpatos docet nihil præliantibus incommodius esse q̄ iniquo loco prœliari. Nocte interueniente ad proximas uillas reduxit exercitum:militibus deinde imperat: ut nocti usi beneficio: alii quā longissimas possent trabes:roboraq; succiderent:alii succisa ad superiorem fluminis ripā comportarent. Duo milia passuum procul a ponte ipse cum paucis: ne quid hostes perciperent:longo atq; obliquo iteruallo segressus:quasi aliud acturus:quo materiam comportauerunt milites proficiscitur: latissimoq; structo ponte supra Canalem ex aduersum extendi iubet. Mox reuersus ad suos fortissimum quenq; præmittit equitē:qui ponte occupato totius militis aduentum expectaret. Quos ubi eo peruenisse cognouit:uix prima expectata luce signum militibus dat per fluminis ripam incedēdi. Hostes ubi moueri copias ac sursum tendere uiderunt. ipsi quoq; per aduersam ripam quadrato agmine insequbantur. At Brachius q̄ prior in expeditionem mouerat exercitum:quum hostes uix medium confecissent iter:flumen cum omni equitatu: peditatuq; traiecerat grauissimo cōmisso prœlio. Fauentini dedere terga. Hæc pugna aliqnanto cruentior est habita: q̄ qui bus ætate nostra uti solent. Causam quidem fuisse ferunt militum iram indignantiū trāsitu se ad alienas terras:ne belli quidem tempore esse prohibitos. Ego uero non parum causæ fuisse arbitror inermium hostium stolidum conatum. Agrestes erant imperiti militaris rei:quos nō uirtus bellica aut animi magnitudo:sed temeraria multitudinis emulatio domo ad bellum exciuisset. Itaq; passim aut inermes:aut ad summum loricati cædebantur. Nec tamen militis iram auxisse cædem negauerim:quem tradunt agrestium sanguine perfusum uix inhibente Imperatore contineri a strage potuisse. Cecidere pedites centum quinquaginta. trecenti capti. equi cæsi perpauci:capti ducenti referuntur. His rebus ad Fauentiam gestis. Brachius magnis itineribus ad Bononiam contendebat. Eunti Michilectus Cotignolanus pari equitatu :peditatu multo maiore p̄cessit obuiam animo militis. Ducisq; diripiendi. Brachius ueritus ne miles re improuisa moueretur: paucis hortatus est: ut pristinæ uirtutis meminissent: neq; hostium magnitudo terreret animos:quorum plærosq; imperitos esse rei militaris:magnamq; partem ex proximis castellis ad se diripiendos concitatam:plus illam prædæ q̄ belli importaturam. pugnarēt acri animo:& primum quenq; inuaderent:perrumperent magna ui in honestium equitatum non dubitare pedites primo statim impetu fugituros Hostis quoq; orabatur suos ingentem gloriam atq; prædam esse paratam. Brachianum militem recēti & diuturno bello locupletatum:præda honustum esse:facile paucos itinere defessos a pluribus integris circūueniri ac uinci posse Hæc & similia quæ utriq; Duci ad ortandos suos occurrere dicebantur. Igitur inter Imolam & castellum Bononiense congressi :prelium collatis signis inierunt. Pugnatum est aliquot continuis horis. Neq; enim de controuersia Ducum. sed de militum preda:comuniq; gloria certabatur. Tandem instante Brachio & ardentissime excitante militem:hostes se in fugam perturbatis ordinibus conuerterunt. Captus Dux: capti equites quadringenti. multum gloriæ:nec minus prædæ uictoribus attulerūt. Brachius duplici uictoria:prædaq; potitus Bononiam peruenis. Eius aduentu Pontifex q̄ satis iam uideretur habere uirium:multa de constituenda ciuitate ac confirmādis Ciuium animis agere cœpit. Nam ante id tempus factiosos & diuturna licentia corruptos attingere ausus nō erat:ueritus ne quid seditionis aut tumultus excitaretur:quod futurum necesse erat ubi diuturna licentia summam. impatientiam peperisse. Brachio urbem ingressoiciues magis uereri Pontificem:modestiam & æquita tem tueri. deniq; boni libertatē cognoscere:&improbi detractatum diu subire iugum cœperunt. Hæc dum ad Bononiam geruntur Paulus Vrsinus Romanæ defectōis auctor:quum & ipse ac rege defecisset. Sfortia & Malatesta ad eum persequendum missis a Rege ad Roccham contratam perfugit

receptum in arcem regis exercitus obsidebat. Oppidum editissimo in monte situm ascen su perdifficili atq arduo ab omni erat oppugnatione tutissimum: quod ut primũ o nimi um in Brachii uenerat potestatem: ita in eius fide q̃longissime mansit. Tris menses o bsi dio processerat. Oppidani obsessi longe minus q̃ qui obsidebant defatigati assiduam im manium saxorum molem deiiciebant: quibus præcipiti saltu decurrentibus plæriq ho stium conterebantur: nec iam ipsis montis radicibus: stationes tute habere poterat: sed ali quo interiecto spacio tendere ad multam planiciem tentoria erant coacti. Quippe cum superne deuoluta saxa cum suo decursu: cum præcrupti montis asperis præcipitiis concita ta nõ statim sistebant impetum: sed ubi ad planiciem erant delapsa ingenti per campos saltu rapiebant. Brachius obsidione audita succurrendum suis omni abiecta cunctatione decreuit nec iuito quidẽ Pontifice. Igitur quãto maximo poterat coacto exercitu primũ ad Cesenæ portũ procurrit. Hic omni excursu: populatoq agro surgentem medio in por tu arcem expugnauit. Capta Caroli Malatestæ concubina: quã illæ tyrannicæ libidinis diuersorium clam uxore in arcem abduxerat diruta statim atq incensa arce omnem mu ritimam oram excurrit: tantum pecorum: atq hominum in prædam actum: ut nisi qui ea die atq his rebus interfuere. alii crederem nemini. Pro omni præda octoginta milia nũ mum accæpta: pecunia: plæraq ultirim militibus distributa: reliqua imperatoris fuit. Bra chius magnitudine prædæ demoratus Bononiensem in agrum reduxit exercitum.

IOANNIS ANTHONII CAMPANI DE VITA ET GESTIS BRACHII LIBER TERTIVS.

Ecutum est deinde Hetruscũ bellum: primũ cum Rege: mox ad uersus Perusinos gestum. Sed mihi eã tẽpestatem: qualem a pa tribus accæpi cogitanti omnia diuina atq humana promiscue tũc exercita: uexataq uidentur. Rex potẽtissimus animo u asto magis q̃ magno. Italiæ cunctæ imminebat. nec tam quid ad sua spectaret iura: q̃ quid rapere posset uersabat animo. Pontificem sacratissima domo expulerat: ipse nefaria manu Romanum in uaserat imperium. Senenses lacessiuerat. Florentinis totis uirib[9] mouerat bellum. Cortonenses fraude subægerat. Perusinos re ceperat in potestatem. Roma pulsus uicto profligatoq exercitu ad intima Regni sui re fugerat. facta deinde pace nouos apparatus bellicos moliri: rursus immortalium numi num sedibus inhiare: deniq iure atq iniuria cuncta infestatum: direptumq uenire nun tiabatur. Ergo nouo & maiore comparato exercitu rupto fœdere: cõtra dei Optimi Ma ximi phana simulacraq gesturus bellum. Romam iterum iuadit. Vrbe sibi atq imperio extorto: nõ desunt qui pauisse ad altaria sacrarũ ædium equos tradant. Mox Viterbium eodẽ illo exercitu nefario cõtendens Ciuitate est potitus. Sed ne cũ solis numinibus ge rere bellum uideretur. Fabricium Campanum cum parte copiarum in fines Perusinorũ præmittit: eiq imperat: ut quæ oppida ad Brachium defecissent: ea in Perusinorum re digeret potestatem. Ille: ut erat imperatum primum Torsianum expugnare aggressus op pidanos prœlium nõ expectantes recepit in fidem proxima deinde castella pars ui expu gnata direptaq sunt pars: situ munitiora sua sponte deditionem fecere. Vltimum resta bat oium longe difficillimum. ut Pontem Patulum: quod ualidissimo fidissimoq tene batur præsidio: & præterea Marsianum reciperet. His captis oppidis: nihil fuisset reliquũ quominus omnem agrum Ciuium imperio subægisset. Igitur omni ad Pontem tradu cto exercitu magnoq Ciuium habito delectu: oppidum: obsidere ex utraq ripa fluminis statuerunt. Hec ubi Brachio sunt nuntiata: ueritus: ne qui præsidio erant relicti diuturna obsidione: frumentiq egestate fatigati: ab hostibus caperentur. Tum q obsideri adhuc Paulum Vrsinum intelligebat. Bononia discedens magnis factis itineribus puẽit ad Bur gum. Nocte sequenti cum parte copiarum profectus ad Montonũ arce per oppidanos pro dita: oppidum cæpit. Inde suum aduentũ Paulo significat. & quid uterq facturus sit ostẽ dit. dicta dies. dicta hora: qua eruptionẽ Paulus faceret. addit se Eugubiũ nõ pcul ab illo decẽ milia passuũ profecturum. existimare tñ hostes cognito ei[9] aduẽtu obuiũ ituros qd si facerẽt. nihil ipse ampli[9] post auersum hostẽ: solutãq obsidionẽ expectaret: sed data eua dendi occasione in sua castra concederet. Sin hostes in obsidione psisterent se eorum castra inuasurum:

Inuasurum:prœliumq̃ cõmissurum:ipse supreme,cum suis impetum in subiectos faceret Sed quum hostes audito Brachii aduẽtu obuiam profecti ab obsidione discessissent. Paulus ut erat monstratum aspero saltuosoq̃ itinere ad Brachii castra penetrauit. Post iũctas duorum Ducum copias hostibus uisum est nouum consilium capiendum: qui etsi militum numero superiores erant:plus tamen ex uirtute aliena terrorisq̃ ex suorum multitudine animi capiebant. Eorum exercitus erant duo. Alter ad obsidendum Ponte aliquot iam nequicq̃ triuerat menses. Alter quem primum Pauluni obsedisse:deinde in Brachium conuersum dicebamus. Sed uerin ne partitæ copiæ opprimi:ac deleri possent:ad Põtem altero ducto exercitu copias & ipsi coniunxere. Fuere in hostium exercitu equitum quattuor milia pedites octingenti. Brachius duo milia equitum:paucosq̃ pedites in castris habebat:qui quanto numero erat inferior:tanto militem uirtute præstabat. Hostiũ plæriq̃ tyrones. Brachiani ueterani omnes. Illi ornatu equorum:hi armorum nitore fulgebant. Illos Regia purpura:auro atq̃ argento distĩcta uenerandos:hos ingentes hastæ: præacuta expeditaq̃ tæla formidanos faciebant. Deniq̃ illis emollitu domesticis delitiis animi ferri aciem expauescebant. Brachianis durata solertientoq̃ & assueta uulnerib⁹ corporaœ ictus quidem gladiorum formidabant. Hoc milite non dubitabat uel iniquo loco pugnam maiore cum hoste committere:ille ad nutum Ducis uno momento currere: recipere sese:nunc a fronte inuadere hostem:nunc a tergo cedere perdidicerat & quo Ducis oculi non peruenissent:ipse sibi moderari:seruare ordinem:locum æquũ: iniquumq̃ dignoscere:imperatoris gloriæ q̃ suæ prædæ auidior. Nam illud quoq̃ constat in militibus deligendis singulari usum diligentia. nec magnos aut proceros ne quod dicere solebat. equos nimio fatigarent pondere:sed breues & infra mediocres:robustos tamẽ ac bonæ habitudinis conducere libentius consuesse:maxime omnium quos aduersa fronte cicatricesi& deformata plagis:ac uulneribus membra insignia bellicæ uirtutis notarent. Igitur hostibus in Ponte obsidione præstantibus. Brachius sæpe cum Paulo ægisse dicit ut incautos improuisosq̃ aggrederentur:quem quum suam in sententiam flectere nõ potuisset. Thudertum una profecti:agrum Perusinum sæpe alias uastatum nouo bello diripere:uexareq̃ cœperunt. Nec multis post diebus Paulus ad Vrbem ueterem cum suis copiis est profectus. Brachius in agro Thudertino statiua quum haberet:castellum Leonis:quod ad hostes pauloante defeceran subita ui expugnatum:militi diripiendum concessit. Mox deinde quo propinquiore metu sollicitaret hostem. Marsianum:quod in fide pmãsisse dicebamus:contendit. Hic noui belli tælis ueteres Perusinorum cicatrices exulcerari cœptæ:ager longe lateq̃ populari:oppida plæraq̃ diurna ui:quædã etiam nocturna fraude debellari. Deniq̃ ex omnibus locis prædæ agebantur. His reb⁹ perterriti Perusini:soluta Pontis obsidione:ad finitimum hostis agrum exercitum promouerunt:ut uel multi cum paucis aperto decernerent bello:uel ut clam depopulatores:ut fit:interceptos rapinis:excursiõibusq̃ prohiberent. Aduentu hostium Brachius q̃ eius copias Pauli discessu:plus q̃ dimidio impares uidebat:intra oppidum militem cõtinebat:nihil magis q̃ apertum fugiens bellum. Hostes quoq̃ nisi æquissimo loco magnifice detractabant pugnam. quo℞ nimis cauto metu cognito paulatim lassare militem cœpit:& nunc a læua: nunc a dextra per occultos tramites subitas excursiones faciei:tanta celeritate nonnunq̃ ut intra primas hostium stationes irrumperent:& prius q̃ arma capere illi possent: sese incolumes cum præda reciperent. Aduentu deinde hyemis utrinq̃ ad hyberna subductus exercitus. Sed nec hyeme semper quies militibus fuit. Plæriq̃ leuia cõmissa ꝓlia:nõnũq̃ peditũ factæ excursiones Ciuitatem sollicitã habuere. Interea Perusini ueriti ne aduentu æstatis hostium copiæ augerentur militem undiq̃ conducere nouasq̃ auctiones facere decreuerunt. Paulus Vrsinus magnis promissis sollicitus a Rege: partem exercitus auxilio his misit ipse Regis aduentu expectato: sæpe Brachium clam: aperteue magis q̃ hostem lacessebat. adeo statim tam preclarum exciderat beneficium. Dum tot belli apparatus agerentur profectus in Thudertinos. Brachius militibus noui anni stipendium dedit non expectato Regis aduentu. quem mira fama precesserat:uiginti equitum: octo peditum milia in exercitu habere:tanta mole belli Pontificem inuasurum quãta nuper Hetrusco bello reiectum. Thudertini qui Pontificis fidem sequebantur. q̃q̃ situ & loci natura muniti:tamen q̃ ciuitas est factiosa Brachio cum omni exercitu in urbem recepto. Regis ingentem procellam expectabant. rati quod erat futurum:magnos illum factutum conatus ut media inter Romam Perusiamq̃ urbe potiretur. Igitur Rex aduentu suo proximis urbi collibus ac uallibus occupatis urbem cinxit obsidione:si ferro expugnare nõ posset:

ſame domiturus. Brachius q̃q̃ ſuperiore loco facere potuiſſet in ſubiectos impetum: co-
gnita tamen ſuorum paucitate primum intra mœnia ſe cõtinebat. Mox crebra facta eru
ptione ſic infeſtabat hoſtem: ut non tam obſidio illa: q̃ pugna uideretur. Iam & militibus
creuerãt ai: ut nõnũq̃ facto ĩpetu ad Regis uſq; tẽtoriũ penetrarẽt & hoſtes ꝓcul ab oppi
do ſtationes ponere ac ſeſe uallo munire cogerentur: ſed multitudine freti: alii excurre-
bant agrum: alii uillas incendebant: alii ædificia ſuburbana diruebant. Erant qui uinea
oliuetaq; ſuccideront. Quæ quum ante Ciuium fierent oculos: unumquenq; ſua tange-
bant incommoda ſed quum proximas Vrbi plantulas paſſim arbuſtis euelli conſpicarẽ-
tur: tunc demum maximo affecti deſiderio: conſilium dedendæ Vrbis inierunt. Mittun-
tur ad Regem ciuitatis principes: qui pacis conditionem: deditioniſq; deferrent. Impri-
mis legati poſtulauere: ut Brachio cum omni exercitu: quo uideretur abeundi poteſtas
eſſet. Eam conditionem libenter repudiaſſet Rex. ſed iſtantibus legatis: & regiam fidem
ac dextram implorantibus uix quidem: ſed tandem eſt recepta. Statim ad Vrbẽ recipien
dam quingenti pedites miſſi ſunt. Brachius facta poteſtate abeundi cum exercitu ad op-
pidum Fractulam ſe contulit. Sed quum pedites a Rege miſſi Ciuitatem furtis: rapiniſq;
uexarent additaque temeritati licentia domos alienas clam noctu diriperent: cunctaq;
more militari libidine ac ui uulgo miſcerentur. Ciues pœnitentia adducti rurſus ad Pon
ficem defecere uocatoq; ad defendendam Vrbem Brachio Regiis deiectis ſignis. Pontifi
cis uexilla ſuſtulere. Cinguntur ergo noua obſidione Thudertini. Qua die hæc acta ſũt
Rex miſſa ſuorum manu aliquot equites Brachianos qui pabulatum in ſubiecta prata
exierant: ducentos præterea qui erant in pabulis equos corripuit. Proxima nocte Brachi
us militibus arma capere iuſſis de prima uigilia egreſſus Vrbem tanto impetu hoſtem
inuaſit: ut munitionum effractis repagulis: deturbatiſq; ſtatione uigilibus uallum tranſi
liret: milites ſomno excitati quum ad arma concurrerent: extra munimenta capti: un-
ctique trahebantur. Quattuor equeſtris ordinis uiri: qui Regiis præerant ſignis: dum ad
Regis tabernaculum armati feſtinarent capti: atq; in Vrbem ſubducti ſunt. Brachius ubi
hoſtes armandi ſui ſpacium nactos prodire in aciem uidet: ueritus ne multitudine cir-
cumuentus caperetur: ſignum receptui dedit. Nihil hac eruptione inter tot geſta magni-
ficentius. Rex ipſe ad Vrbis portas inſecutus. Signariorum ſuam opem implorantium au
diebat uocem: qui tamen tanto impetu per collum iuga trahebantur: ut quum Rex ad
eos ſe crederet perueniſſe: multo interuallo reclamantes exaudiret. In Vrbem ſubductos:
ſpoliare iam cœperat in obſcuro miles: mox admoto lumine reuerentia retardauit. Ve-
ſtes erant multo intertextæ auro: calcaria quoq; aurea pedibus intermitebant: loricæ ga-
leæq; aureis lymbis criſtatæ aſpiciebantur. nec equi quidem humilius erant adornati:
phaleræ: ſellæ: lora denſiſſimo & ipſa interlucebant auro. Brachius Signarios ad ſe ueni-
re iuſſos perbenigne humaneq; accæpit. Poſtero die quos redimere belli iure potuiſſet:
prima ſtatim luce remiſit ad Regem. Detracti ſunt ea nocte ex hoſtium ſtationibus equi
ſeptuaginta. Fertur Regem a Signariis ſæpe de Brachio diligentiſſime percontatum: cu
ius quum illi mirum inmodum commendaſſent: & humanitatem & magnitudinem
animi: miſiſſe ſtatim caduceatorem: qui gratias ageret Regis nomine. Poſtero die leui
commiſſo prœlio quum captus eſſet a Regio comitatu. Brachianus miles ſuo Duci im-
primis charus: purpurea ueſte donatum: remiſiſſe. dixiſſeq; cupere ſe uehemẽter cum bra
chio colloqui. Erant inter duas acies præter uallum & foſſam intexta frequenti trabe mu
nimenta: hinc: atq; hinc armati milites occurrentibus inter ſe gladiis ac tælis conſiſtebãt:
alteri perrumpere trabium obſtacula: defendere alteri: atq; hoſtem arcere conantes. Hic
miles Ducem proxime accedens. Regis pertulit mandata: ipſumq; ex altera ualli parte di
micantem oſtendit. Tum Brachius itu inquit. & Regi ſi quid me uult: hic eſſe dicito: illo
ad munitionem appropinquante. Brachius galea ſtatim ſublata: detecto capite: gladio
que procul abiecto: equo deſcendit. deflexoq; ad terram poplite regio more ſalutauit.
Tum ambo ad læuam ſecedentes, militibus non procul inde pugnantibus collocuti ſũt:
loquentes interiecta & trabibus munita foſſa dirimebat Rex ſi ſecum ſtipẽdia facere uel-
let trecenta milia nummum: & totius exercitus imperium obtulit. adiecit præter unam
Neapolim: quam mallet urbem ſuo in Regno delegeret: nihil ſe denegaturum. Hoc
per ſuam dextram: per Regiam fidem: maieſtatemque pollicens. Brachius primum
gratias ægit Regi: qui ſe priuatum: atq; infimæ fortunæ hominem alloqui eſſet digna-
tus. Adiecit deinde ſic ſe inſtitutum eſſe: quibus parendum fuiſſet: quorum ſequeretur
ſtipendia ei ſe fidem pure integreq; ſeruare didiciſſe: nunc ſub Pontifice ſtependium face-
re: quo

re:quo perdurante:etiam si moriendum esset in fide mansurum:non precio:non amore:non metu aut periculo defecturum.nihil sibi fide esse præstantius.cæterum si priuato offi cio conferre quicq̃ Regio posset fastigio:eo demum pacto restitutum esse:si nulla in re offenderet Pontificis dignitatem.eius completo stipendio:si Regi ac sibi cõmodum uideretur:illius maiestati eadem fide qua nunc Pontifici pariturum.His utrinq; dictis.Rex eius laudato proposito:amiceq; multa pollicitus colloquio discessit:prœlium fortius est instauratum:utroq; ardentius suum militem excitante.Sed nec perrumpere munimenta potuit Rex:popularibus etiã crebra sagitta reppellentibus.Sic quattuor & uiginti diebus nequicquã in obsidione consumptis:exercitum mouit:nec multis post diebus pace cum Florentinis facta:capto Paulo Vrsino:atq; in uincula coniecto Romam primum:mox in Regnum reuersus moritur.Rege mortuo magnæ per omnem Italiam sublatæ formidines:quietiora tempora secuta sunt.Habere se iam Hetruria cœpit:tam recidiua & diuturna belli peste uexata.Inter hæc Pontifex ad concilium uocatus:ne uacuam præsidio ꝓuinciam relinqueret.Brachio per litteras edicit:ut maturæ cum omnibus copiis Bononiam pergat.Ille ut erat imperatum biduo ad se parandos militibus dato:profectionem q̃ ocissime accelerandam curat.Lustrato militari more exercitu per agrum Clusinũ iter facit Omni agro Cocchus Senensis uir domi nobilis imperabat.Hunc ferunt anno ante eã profectionem:quum ne suspitio quidem belli intercessisset:quadraginta equos:qui per suos fines iter faciebant.Brachio nihil tale metuenti eripuisse.Eam ob rem Brachium uastato agro:aliquot etiam direptis castellis non prius finibus discessisse:q̃ triginta milia nummum extorsisset a Coccho.Vbi Bononiam est uentum relicto procul ab Vrbe exercitu ad Pontificem salutãdi gratia concessit Duplex est hic.& quidem diuersa fama.Alii Pontificem de capiendo Brachio cogitasse dicunt.Causas uero capiendi fuisse duas.Alteram Pontificis auaritiam:qui quum octoginta milia nummum Brachio e merito stipendio deberet:ne pecuniam soluere cogeretur interficiendum curasse.Alteram imperii auiditatem.Quippe Perusini mortuo Regem:quum de statu atq; imperio dubitarent.Pontificem in rem dictu nefariam sollicitasse ferebãtur:polliciti si Brachium interimeret Ciuitatem daturos.Quam rem quum ex Pontificis quæstore resciuisset:ueritum ne si palã cum omni cõmitatu portas Vrbis egredi properasset:a præfectis uigilum prohibitus caperetur:aliquot præmisisse milites:qui exeuntem exciperent:præstoq; cum equis uelocissimis essent:ipsum Vrbis lustratione & quibusdam in locis refectione mœnium simulata cum aliquot Ciuibus peterrata Vrbe pedetentim uenisse ad portas.Inde paulatim ꝓgressum:exceptum a suis:conscendisse equum:subitoq; ad exercitum summa cum celeritate confugisse:quædam deinde proxima cœpisse castella:nec prius q̃ acceptis octoginta milibus nummum restituere uoluisse.Postea uero pontifici reconciliatum:ad custodiendam urbem:exigendaq; uectigalia esse reuersum.Alii negant Pontificem quicq̃ de capiendo cogitasse:affirmant tamen ab Hetruria in Galliam accitum.Acciundi causam non aliam fuisse nisi ꝙ Pontifex ad concilium accersitus nõ putabat Vrbem factionibus & Ciuili dissidio laborantem sine fide præsidio relinquendam.nec quenq̃ illi fideliorem q̃ Brachiũ uisum:cui statim in Galliam profecto Vrbem atq; arcem tuendam dedisse:proximaq; urbi oppida in fide retinenda:exigenda omnis Galliæ uectigalia.Deniq; Ciuium curam ante Pontificis discessum omnem in eum esse reiectam.Illum cum Pontifice dies noctesq; uersatum.Illum quottidie sine comite:sine armis ad cubiculũ intromissum.Pontifice discedente Vrbis præsidio esse relictum.Non uideri uerisimile summum Pontificem innocentissimi & de se optime meriti uiri sanguinem uendere cõmuni hosti uoluisse.Hæc magis animũ inducunt ut assentiar:tametsi imperandi cupiditas animos mortalium plærũq; præcipites agit:ut non tam quid liceat:q̃ quid libeat soleant cogitare.Vtra fama sit uerior ne illi quidem satis conueniunt:qui interfuere.Hoc utriq; affirmant:post Pontificis ꝓfectionem Bononienses Brachii imperio totius Ciuitatis consensu paruisse:atq; illi fini timorum tributa:illi Vrbana uectigalia persoluta esse.Igitur Ciuitatis gubernatiõe suscepta:cum ad alios multos:tum imprimis ad Forliuienses legatos:qui uectigalia peterent misit:illis recusantibus exercitum agro admouit:crebrisq; factis excursionibus:incredibile dictu est quantum pecorum:quantum hominum in præda sit auersum.Ferunt sexcenta carra frumento onerata.& ex his plæraq; cum aurigis:cũ bobus una excursione esse correpta.Hac re irritatis Forliuiensium animis mittendos ad conducendum Crassum Venusinum legatos:tuendosq; fines suos a bello statuerunt.Crassus magnis coactis copiis:

qua die Brachius exercitum ad populandum iterum agrũ dimiserat:in festo agmine palantem militem est adortus. Vix Brachianus miles a fuga retentus est:nec sine summa Ducis prudentia:qui quæcũq; euenire possent:omnia tanq̃ uentura cogitauerat. Equitatu enim in duas diuiso partes:alteram leuium armatorum prædatum uage fuseq; dimiserat:alteram delectissimorum equitum subsidio relictam:unde latus esset prospectus collocauerat. Hæc Crassum in expeditos temere:inconsulteq; crassantem circumuenit:qui grauiter commisso prœlio uix cum paucis uictus:profligatusq; euasit. Brachius ducentis captis equitibus omnem equitatum:peditatumq; ad maiorem cogendam prædam quã latissime:atq; effusissime iubet excurrere. Quadringenti agrestes ea die capti referuntur. Militibus & qui equis.& qui pedibus militabant:libere usquequaq; populantibus diripientibusq; omnia:ut quos nec hostis:nec metus uicto hoste deterreret. Postero die cum omnibus copiis in agrum Rauennantem:qui Forliuiensium ditiõis erant:paulo ante ortum solem profectus est. Hic prædæ actum est quantum superiore die in Forliuiensium agro. His rebus attriti Forliuienses legatos qui & uectigalia persoluerẽt.& redempta duodecim militibus nummum præda:pacem postularent:ad Brachium misere. Data postulantibus pax est. His rebus gestis Brachius qui nihil magis q̃ militum quietem atq; ociũ fugiebat:longa expeditione exercere suos constituit. Conuocato ex omnibus partibus milite paucisq; diebus ad quietem datis:primum. Fanũ:deinde Arriminensium. Pisauriẽsiumq; fines incredibili celeritate peruolauit:triplicicq; structa acie:prima Fanensem:altera Arriminensem:tertia Pisauriense m agrum eadem die:eodem impetu excurrit:omnibusq; imperat:ut Pisaurum uersus:quo ipse cum tertia parte copiarum penetrauerat prædam agant. Vt erat imperatum ita milites fecere:cuncta undiq; depopulata maritima ora ingenuq; coacta præda in Pisauriensium fines conuenerunt. Tum Brachius q̃ per media hostium oppida redeundum cum præda erat:aciem omnem in tria confertissima partitẽ agmina. Ex his duo prædam anteire reliquũ subsequi iubet. Paucis præmissis expeditis militibus:qui iter explorarent. Quum in fines Arriminensium uentũ esset. Pandulphus Malatesta cum octingentis equitibus a fronte se ostendit:qui per superiores latere incedens colles:prœlio quidem abstinuit:sed prædæ imminens nunq̃ inde flectebat oculos: suorum fortunam & calamitatem miseratus:quibus præsens atq; uidens tam expectatam opem ferre non posset. Tum deumũ acerrimo dolore confectus:quum longissimum trahi captiuorum ordinem:seq; suamq; opem implorantium ĩtueretur:quorum plæriq; iuncti:pulsiq; frustra tendere manus conabantur. Agmine sic tripartito iam extra fines Arriminensium exitum erat:quum ille uel pudore sui:uel miseratione suorum lacessere hostẽ a tergo cœpit:leuiq; cõmissa pugna hostes Brachiani militis non sustinuerunt impetum sed aliquot acceptis uulneribus in edita sese collium iuga receperunt:quominus in fugã uersi statim profligarentur:impedimento fuit præda:ad quam undiq; intentus miles:nõ putabat rem certam pro incerta deferendam.& copias diuidere:partemq; ad insequendũ hostem mittere periculosum uidebatur. Eius prædæ magnitudinẽ uix illi numerare potuerunt:qui fuere participes. Quinq; continuis diebus eundo redeundoq; consumptis plus q̃ centum uiginti passuum milia decursa sunt. Prædam quoq; tam longo dignam itinere nihil magis quã ex industria in longissimum spacium captiuorum protractus ordo decorabat. Nam greges atquæ armenta uix latissimi capiebant campi. Omnia ubi ad stationes est reditum uiritim militibus distributa. Bononienses cognito Brachii discessu: orta seditione inter Ciues defectionem fecerant:rati Brachium in Perusinos mouisse exercitum:diuturno atq; extremo bello uacaturum:se iam excusso rectore liberius omnia: tumultuosiusq; concitaturos. Hac re cognita Brachius q̃ maturissime sibi accelerandũ putauit:ut prius Vrbem obsidione cingeret:q̃ Ciues arcem:quæ eius præsidio tenebatur:expugnare possent. Accito ex proximis oppidis magno peditatu ad Vrbis consedit mœnia Bononienses ueriti ne simul ab exercitu muri oppugnarentur:simul qui arci præerant eruptionem facerent:statim Vrbis portas aperuere:misereq; qui dicerent nihil se contra Pontificis imperium esse molitos:cæterum Ciuiles illos fuisse motus:se quidem imperata esse facturos. Brachius cum exercitu ingressus Vrbem:duplicato præsidio arcem:frumentoq; muniuit. Mox ad stationes reducto exercitu:aliquot mensibus in hybernis habuit militẽ Sextus iam præterierat mensis quum in statiuis morati nunciatum est Bononienses in arcem fecisse impetum:sed eam egregie defensam:capere non potuisset. Ciuitatem totã esse in armis:omniaq; tumultuosius agitata misceri:nisi celeriter occurrat:ultimum diem

Vrbi adesse.

Vrbi adesse. Tantam enim concitatam multitudinem:ut si cædem essent exorsi:nisi totius Ciuitatis internitione sedari tumulus non posset. Brachius subito ad eum:quem arci præsidio reliquerat litteras dat:ut proxima nocte contiguum arci murum:quātum decē simul equites ingredi potuissent:demoliendum curaret:quo diruto:pontem extra arcem supra fossam eodem spacio ædificaret:ostendit quāta celeritate opus foret. Ille ut erat imperatum:murum diruit:structoq; celeriter ponte:prima luce uenientem exercitum recepit in arcem. Brachius confestim multas bombardas:quæ mediam in Vrbem ingentia conicerent saxa incendi iubet. Ipse quadrato agmine strictis militum telis occupat forū & quo plus Ciuibus incuteret terroris:angustos & foro proximos uicos structa ac parata inuadit acie. Tum quo suorū falleret paucitatem:bis terq; ueluti in gyrū eundem quasi nouum aliumq; militem circunduxit:signumq; datur ex arce plurimis simul bumbardis ignem admouerent:quibus late excussa saxa domos ac tecta sternerēt:nec sonitu minus q̄ ictu perterrerent Ciuium animos. Bononienses his rebus attoniti:quanq̄ omnes aditus Vrbis trabe cathenaq; impediuerant:depositis extemplo armis:legatos celeriter pro tempore creauerunt Principes ciuitatis:quorum auctoritatem & gratiā plurimum ualere apud Brachium cognouerant:qui orarent ut Vrbem pulcherrimā a Ciuibus suis perditā a militum incendio seruaret nō se negare totam Ciuitatem temere ac tumultuose arma cæpisse:uerum eos qui expugnare arcem tentauerant:paucos extremæ sortis ex infima plæbe fuisse hoīes:non tam sanguinis q̄ prædæ cupidos:quos si uellet ulcisci:polliceri se in manus tradituros:cæteros ciues qui aliquid haberent auctoritatis:priuato atq; intestino odio concitatos:nemini nisi sibiipsis iniuriam facere uoluisse:ignosceret satis suo malo laborantibus:ueterem eam esse nimis corroboratam Vrbis pestem:sæpe alias in suam ipsos fuisse perniciem:quos si sanare pergeret:omnia Ciuium uiscera esse dissecanda:alioquin frustra eum mederi inueterato iampridem uulneri. & omnium medullas peruagari. hoc eum existimare oportere:si boni regere prauos. & moderari potuissent:non itum fuisse ad arma:non tumultum in Ciuitate factū. satius esse si in altero peccandum sit: ignoscere malis bonorum gratia:q̄ bonos malorū odio persequuti:atq; inocentes alieno scelere punire. testari deum immortalem:posthac aut Ciuitatem in fide detentos esse:aut si quid accidisset pro Pontificis imperio morituros:ignosceret priuatæ amiciciæ:si publice esset iratus. Brachius grauiter increpatis legatis. Non se ignorare inquit tum demū ueniam postulatum uenisse:cum armis nec semet Vrbem defendere potuissent:non uoluntatem præcibus:sed periculi metum affuisse. bis se procul inde mouisse exercitum. bis a ciuibus seditionem excitatam:nunc etiam rebellione facta signis allatis arcem oppugnasse:mirum id quidem:nisi quum ipse abesset omnes inter sese dissentirent:atq; ideo seditione excitata defectionem facerent:quum proprius admouisset exercitum inter se reconciliari:quia quem absentem uniuersi pati non possent:præsentem singuli metuissent:appellent quam uelint seditionem. & leni nomine rem grauissimā extenuent:se nō minus cognoscere:bis rebellionem esse factam. nam quem Ciuem nō arma cæpisse:quem Pontificis partes suscepisse defendendas:quem seditione Ciuitate esse deiectum. Non igitur blandis intestinæ simultatis nominibus se demulcerent:quasi in arcem fuissent:qui alteram factionem tuerentur:atq; ideo ad eam uno consensu omnium Ciuium cum armis fuisse cōcursum:scilicet illic eorum inimicos:illic sediriosos. & turbulentos auctores factionum potuisse opprimi:quam tanto conatu:tantoq; impetu oppugnare uoluissent. Cæterum animo sibi esse:aut diripere Ciuitatem:atq; incendere:aut arctissimo aliquo uinculo in Pontificis fide retinere. Illi ad pedes procumbentes orant ne se frustra populus legatos miserit:omnem conditionem accæpturos:modo Ciuitati parceret totiens suo beneficio cōseruatæ. Brachius quinquaginta obsides:quos arbitratu suo e tota Ciuitate deligeret imperauit. Conditione accæpta quinquaginta Principum atq; Optimatium liberi Brachium in castra secuta sunt. Mansere post hæc in fide Bononienses. Per id tempus Brachio renunciatum est Pontificem quem ad Concilium uocatum diximus:profectum Constātiam:Pontificatu abdicatum:atq; in eius locum Oddonem Colūnam:cui postea cognomentum Martino fuit:suffectum esse. Q ua re cognita prius q̄ ad Ciues nuntius p uenisset:arcem quanto fidissimo potuit:muniuit præsidio. Tum obsides diligētius obseruari iussos procul inde mittēdos curauit: Hoc modo tam diu stetit in fide Ciuitas:donec prioris Pontificis dignitate desperata:cum Ciuibus de tradenda arce:remittendisq; obsidibus ageretur. Igitur accæptis centum octoginta milibus nūmum:quæ illi ex superiore

ſtipendio debebantur:arcem obſides.& proxima Vrbi caſtella agrũq; reſtituit.Sunt qui affirment Brachium audita noui Pontificis ſuffectione admoniſſe Vrbi exercitum:refe-ctoq; ad arcem q̃lariſſimo ponte militem in acie compoſito tenuiſſe agmine.Ciues no-uitate rei perturbatos receptis obſidibus:atq; arce pecuniam eam exactam per ciuium ca-pita tradidiſſe.Brachius ſtipendio militibus dato:intentus toto animo ad patriam nouã expeditionem parare.& in fines Inſubrium a Mediolanenſiũ Duce ſollicitatus:traiicien-dum exercitum ſimulabat.Interea copiis peditatu:equitatuq; auctis in Hetruriam cõuer-terat animũ:ultimam uim conatũq; facturus:ratus id quod res admonebat.Mortuo Re-ge Peruſinis omnino præſidio deſtitutis.Pontifice nondum a Germanis reuerſo.& pro-pter nouitatem rei de ſuo Imperio ſollicito ſimul q̃ ipſe nunc pecunia atq; armis uale-ret:q̃opportuniſſimã: inferendi belli.Patriæq; recuperandæ adeſſe occaſionem:quã ſi ne-gligeret:nunq̃ amplius tantam rerum omnium cõmoditatem habiturum:ſed quo altius deſcenderet:uulnus improuiſis:nec quicq̃ hoſtile metuentibus mouendum inſtituit bel-lum.Iam uulgo ferebatur in Inſubres propediem cum omni exercitu profecturum.Con firmauerant eam opinionem pauca de induſtria præmiſſa impedimenta.& Ducis legati qui ad eum ſollicitandum uenerãt.Interea q̃occultiſſime poteſt mittit cum pecunia qui Tartaliam:tunc forte Thuſculi cũ ſexcentis equitibus morantem:cõducerent:hominem plus quidem manu:tamen etiam conſilio promptum.Peruſini poſt mortuũ Regem om-ni agro redacto in poteſtatẽ:nihil niſi de pace atq; ocio cogitauerant.Captis Ponte Mar-ſianoq;:exauctorato Cicchulino exercitum dimiſerãt:repudiati milites etiam finibus pel lebantur.Quæ quum Brachio eſſent explorata:omnia ſexto Idus Quintiles Bononia mouit tanta celeritate:facto per Arriminenſiũ fines tranſitu:ſuperatoq; Apennino mon-te ut prius Burgum peruenerit q̃ hoſtes ne de motu quidem ne dum aduentu quicq̃ ſcire potuiſſent.Hac re permoti Peruſini ad conducendum undiq; militem uarios nuntios di miſere.Cicchulinum e Campania reuocarũt Paulo Vrſino dedere ſtipendium:nihil re-liqui facientes quod uel ad improuiſum repellendum hoſtem:uel ad reſiſtendum perti-neret.Munita ſtatim finitima oppida p̃ſidia undiq; per caſtella diſpoſita:ſed ſubita cõſilia Ciuiũ p̃cogitata Ducis celeritas anteuenit.Iam ad tybrim puenerãt copiæ:iã tribus occu patis pontibus amnẽ traiecerãt.Cõtinuos deinde cõplures dies paſſim actæ p̃dæ:caſtella expugnata:nec multũ p̃cul ab Vrbe conſeſſum.Oppidũ erat tria milia paſſuũ diſtans ab Vrbe:quod Diui Fortunati uocant.Hic ingens peditum atq; equitum præſidiũ erat col-locatum.Qua re cognita:tentandam eius loci oppugnationem cõſtituit Brachius.Itaq; præmiſſis qui præſidiarios milites ad deditiõem hortarentur:ſcalas:uariiq; generis ma-chinas comportari & circum mœnia:non longe a propugnaculis hoſtium:longo ordi ne:quo magis inſueta rerum facie terrerentur oppidanorum animi:diſponi iubet.Mili-tes mœnia:ſtationeſq; cõpleuerant tanta erat præſidii magnitudo.Quum Brachius ag-geres afferendos & in foſſam coniiciendos demonſtrat:imperatq; ut q̃licciſſimã queant materiam portis admotam ſuccendant:oppoſitis a fronte ſagittariis:ne extinguere ho-ſtes portarum incendium poſſent.Hac re animaduerſa oppidani & qui præſidio erant collocati ſaxa ingentia & magnam uim terræ congerentes q̃ latiſſimo ſpacio interiorem proportis ædificant murum.Interea exuſtis portis Brachius ſignum dat:ut omnibus ſi-mul locis admotæ mœnibus ſcalæ erigerentur.Sagittarii militem a propugnaculis ar-cerent:ipſe facto ad portas impetu recentem & uix bene confectum perrumpit murum Cohortes iam & ſcalis in mœnia euaſerant:quæ intra oppidum proſilientes cuncta dir-ripuere.Milites partim capti ſunt:partim ex aduerſa parte oppidi ſeſe mœnibus eiece-runt.Centum equites tradunt capti qui equis armiſq; ſpoliati diſſimi ſunt.Franciſchinus Miraldola:quem præſidio hoſtes præfecerant:captus atq; in uincla coniectus eſt.Qua die hæc geſta ſunt.Brachius præmiſſa parte equitatus:ad Vrbis portas impetũ fieri iuſſit Ipſe cum reliquis copiis ad Phanum Conſtantii:quod extra Vrbem ad tæli iactum ſitum eſt:ſubſecutus:ingenti coacta præda Thraſimenum uerſus ire fecit:ut ex omni latere ue-xato hoſte:acriora magis q̃ finitima bella concitaret.Iam intra paucos dies omnia quæ ſecundũ Tyberis oram ſita ſũt oppida:aut ui:aut ſponte uenerant in poteſtatẽ.Plæraq; ẽt proximis eminentia collibus ab hoſte defecerant:partim metu ne ui capta militi in præ-dam darentur partim q̃ exulum partibus ueteri maiorum amicicia fauebãt.Peruſini qua die hoſtes impetum ad portas fecerant.Suburbium quod ad meridiem pertinet me tu deſeruiſſe.& in ſuperiorem Vrbis ambitum domeſticam ſupellectilem conuexiſſe di-cuntur.Quippe

cuntur. Quippe quos superioris belli eodem in loco accepta calamitas admonebat: nec minus terroris in Vrbe erat q̃ in agro periculi. Pauca iam oppida obsidionẽ: multo paucissima oppugnationem expectabant. Ciuitatis metus desperatio reliquis oppidanis erit Interea multis factis excursionibus Tartalia cum suo delecto milite aduertans copias duplicauit. Quae res quantum animi Brachius addidit: tantum Ciuibus incussit terroris. Huc accedebat ingens exulum multitudo: qui patrio audito bello undiq; ad exercitum confluebant. Brachius Querqueto & Marsiano receptis in potestatem. Papianum. Morcellam. & proxima quaeq; castella ne uno quidem proelio caepit. Postridie uero q̃ côiunctae sūt copiae Vrbi cum exercitu ad ducentos passus: qua parte uergit ad Septentrionem appropinquauit: tribusq; sacrarum uirginum templis: quae quanq̃ arcibus munita: bello tamen deserta erant occupatis iam proprius iminebat Vrbi. Postero die facto impetu in portam Suburbium magna ui ingrediuntur: sed populo superne resistente: paucis caesis militibus: compluribus uulneratis Vrbe reiecti sunt. Hoc proelio irritatis magis q̃ territis militum animis: maiorem in sequentem diem conatum moliuntur: factoq; iterum ad eandem portã impetu de militum gloria certari crederes: tanto quisq; animo etiam iniquissimo loco in proelium ferebatur. Sed loci iniquitate praeualente maior est edita caedes. tantoq; plus acceptum uulnerum: quanto acrius bellandi studium fuit. & milites ni nis intra Vrbem processerant. nec minus cruenta res Ciuibus sterit quos simul sagittarii & hastati milites fodiebant: simul equites stricto gladio resistentes aduerso feriebant ore. Brachius ubi caedem magis q̃ pugnã augeri uidit. & Ciues q̄ iam ad declima Vrbis erat uentum: non solum defendere se armis: sed praecipiti lapsu ingentia saxa deuoluere cani receptui iussit: exercituq; extra portas pugnando simul caedendoq; reducto: militem magnifice cõmendauit: ostenditq; eam loci difficultatem non fuisse subeundam. Caeterum ubi in certamen fuit: neq; fortius: neq; ardentius pugnari potuisse. Perusini duplici & accepta & illata calamitate occludendã eam portam trabibus: muroq;: & moenia militum delecta impetu celeriter reficienda curauerunt. Qua die intra portam est pugnatũ uicinorum oppidorum curatores. Syndicos uocant. Brusani. Collini. & qui his finitima incolunt loca ad Brachium uenerũt: oppidorum claues oleastro inuolutas deferentes: petitae pacis: ac ultro delati imperii signum. Postero die nulla interiecta mora uexilia bellica multis militaribus signis adornata non procul ab Vrbe iussit collocari quo significabatur obsidionem iam adesse non bellum. Ciuitatẽ multa mala: pauor: metus: fames agitabant. nec deerant qui etiã in postremo periculo discordias graues fererent. auxilia pars nondum cõuenerant: pars hostili ferocitate defecerant. deniq; cuncta magna & acerba mala uersabantur animis. Quicqd ab inimicis de uita & sanguine certantibus non fieri solum: sed etiam excogitari posset: rapinas: clades: stupra: incendia metuebãt. Castris circa urbem positis: Brachius ne uno quidem intermisso die militem continuam irruptionẽ tentare. & ex pluribus simul partibus Ciuitatem oppugnare iubet. Quae quum parũ procederent: exercitum in duas diuisit partes. Alteram ad Phanum Iulianae. Vestalium uirginum templum: quod ad radices meridionalis suburbii situm est: oppugnandum dimisit. ratus Ciues aut uniuersos illo: aut delectiore manu occursuros. ipse cũ altera parte copiarum ad totiens effractam portam: quam appellant Solis: maiore q̃ unq̃ antea deferẽ impetu: murum quem superiore die Ciues confecerant perrumpit: penetrat magna ui ad intimũ Suburbium occupaturus superiorem Vrbem: si forte Ciues alio auersi uacuam praesidio reliquissent. & dies erat nebulosa atq; pluuia: facile tectura dolum aspirante fortuna Sed Ciues primo exaudio clamore: diuisioneq; exercitus per coniecturam cognita. & ipsi iuuentutem duas in partes diuisere. Alteram ad resistendũ a Phano oppugnantibus missam. Alteram egregium aetatis florem: delectaq; iuuenum robora interiori Vrbi praesidio relictam: ut si quid reliqui hostes a Solis porta molirentur: paribus occurri uiribus possit: magno utrinq; cõsilio. multo maiore conatu pugnatum est aliquot continuis horis: alteros bellica uirtus: alteros metus mortis. & morte crudelius exilium: nonnullos ac deuinssima odia. & concepte iampridem animis crudelissimae caedes armabant. Non hostes cum hostibus de imperio congredi: sed inimicos cum inimicis de sanguine saeuire uel ipsi uultus atq; oculi demonstrabãt. Brachius cõcitato milite nunc ultimum restare laborem exclamat: nunc praemia tanti belli subesse. Vrbanam iuuentutem: non senes modo: sed fenestris saxo & ipsae pugnantes foeminae adhortabantur. Nunc pugnandum fortiter. nunc inimicos manu: ferro. dente feriendos. nũc deniq; pro diis patriis: pro liberis:

pro capite & uita dimicandum esse:omnino nisi uincant crudelissime oībus esse pereundum. Senes qui per ætatem arma ferre nō poterāt:liberos:nepotesq; obtestabantur:ut solum quo paulo post quieturi forent:acertime fortissimeq; defenderēt:ne procul a patria modicum quod esset uitæ reliquum agere.& alienis in sepulchris:aliena terra miseri atq; inopes iactari cogerentur. Nebulæ stragis magnitudinem celebrant. Quippe aut progredientibus aut regredientibus militibus magna utrinq; cædes edebatur.& passim fusa humi cadauera pedibus calcabantur. Iam ad Vrbis inferiora mœnia uentum erat:qua difficilis:atq; arduus surgebat in forum aditus:hinc Ciues ingentia saxa deuoluere:hinc dolia in subiectos lapidibus plena præcipitare.tum mulieres euulsam manu tegulam tectumq; deiicientes:indigno uulnere feriebant militem. Demū facto a Ciuibus superiore de dolo impetu:milites q̄ iniquissimo certabāt loco magno tælorum saxorumq; impulsu repellebantur.iam saxis:iam cinere superne cadentibus reculcati:in æquiorem locum paulatim cedendo recessere. Interim qui ad Phanum,se ostenderant leui cōmisso prœlio reiecti sunt. Brachius fatigatum labore ac uulneribus militem plurimis utrinq; desideratis in castra reduxit. Hic dies utrisq; longe difficillimus fuit. Nam & si milites grauiores armis peritioresq; erant:iniquissimo tamen loco certauerunt. Ciues leuiter armati & plærıq; insueti rerum bellicarum:uix militis impetum sustinuerunt. Cæsi fuere eo prœlio ex Vrbana iuuentute plures:ex Brachius plures uulnerati. Brachius desperata Vrbis oppugnatione:non amplius loci subire iniquitatem:sed premere Ciuitatem obsidione constituit. Postero illucente die partem copiarum aduersum in agrum emittit:qui inter Septentrionem & occidentem pertinet:asperum & montosum. Eam ob rem nunquā antea neq; bello:neq; incursione uexatum auxit prædam oppidanorum nihil tale metuentium securitas Mantinianum:Misianum.& quæ sunt finitima his oppida:pars montibus:pars in motium angustiis sita ingentem ea die calamitatem accæpere. Porro ubi alter illuxit dies:moto ad Phanum quod dicunt trinitatis exercitu:haud amplius centū passibus procul ab Vrbe consedit. Erant aliquot præmissi milites:qui occulte murū in desertiore parte Vrbis diruerent. Sunt qui affirment ut in ueterem cuniculum crebro occlusum muro penetrarent. Submissaq; statim alia militum manus ad superiorem Solis portam oppugnandam:ut quod superiore die Ciues fecerant ad eam reliqua relicta Vrbe concurrerent locum. Quod si fecissent cæterum exercitum per cuniculum recipere præmissi milites potuissent. Sed re canum latratu detecta Ciues reiecto magna ui milite:locum firmo præsidio muniuerūt. Brachius ubi nequicq̄ omnia tentata uidet:ne tempus aut ocio aut periculoso magis q̄ utili negocio tereret:castris fossa ualloq; munitis:ac ualido imposito præsidio ipse quæ circum Vrbem essent occupare castella properauit.ratus id quod res admonebat:nullam acriorem futuram obsidionem q̄ si Ciues omni occlusi aditu portas Vrbis exire:alimentaq; ex agro supportare non possent. Militibus autem frumentum & cōmeatus abunde supeterent:si proxima quæq; oppida libere ad exercitū comportarent:uel ipsos oppidanos satis belli facturos:si nec annonam suppeditarent Ciuitati.& Ciuem Vrbis egressu prohiberent. Ergo ad inferiorem planiciem:quam Tyberis fluuius mediam præterlabitur deducto exercitu. Ripam & Columellam ac proxima castella recepit in potestatem:omnes fluminis pontes:præter Patulū:uno cursu occupauit. His per actis rebus:reductoq; exercitu:corpora curare militē iubet. Tertia deinde uigilia in eum agrum:quem ad Thrasimenum spectare diximus:profectus. Corcianum oppugnare est aggressus:quod oppidū in inarido & olearū feraci monticulo situm totius agri Perusini natura magis q̄ opera est munitissimū:collectum propemodum ac rotundum supremū montis uerticem complectitur. Muri exercitus præalti:intus uero densissima compleri terra æquabili accingunt:atq; excurrūt solo. Aditus etiam ad muros nō undiq; liberi:quippe magna ex parte præruptis:atq; altissimis clauditur rupibus. Nec segniores oppidanorum animi. Nam præter multitudinem quam belli tempore etiam ex subiectis concipiunt uillis:fide:atq; ingenio ualent. Nec tam priuatas amicicias q̄ cōmune sequunt̄ Imperium. Vrbi parent magis q̄ Ciuitati:Nobilitate Vrbem obtinentibus parent Optimatibus:contra Plæbeis q̄diu illi Vrbem teneant obsequuntur. Hoc oppidum oppugnare adortus durissimo cōmisso prœlio nihil præter militum uulnera:cædesq; reportauit. Motis inde castris uillis omnibus incensis:proximoq; dirrepto agro ad montem Vbianum contendit. Postero die Spinam munitissimū.& ipsum oppidum magna ui adortus oppugnauit:ubi duobus cōmissis prœlius aliquotq; desideratis militibus re infecta ab oppugnatione discessit.

gnatióne discessit. Scalis deinde & muralibus machinis:quæ oppugnationi usui forent:
comparatisq; fatigati milites erant:in alterum diem rem distulit. Quo die oppidū ma
gno militum inuasum impetu:captum:dirreptumq; est sed strenuissimo quoq; aut cæso
aut uulnerato. Cruenta uictoria fuit Spina capta:finitima statim castella uictorem secuta
sua se sponte dediderunt. Postridie q̄ hæc gesta fūt. Brachius incredibili celeritate ad por
tas Vrbis profectus:proxima & contigua Vrbi ædificia incendit:effregit molas frumen-
tarias:frumētum & qui subsidio uenerāt corripuit. Quinq; & uiginti fuere equites:mox
eadem celeritate in alteram Vrbis partem:ubi castra munierat secundū mœnia stricto ex-
ercitu penetrauit. Perusini tantis intra paucos dies affecti incōmodis:mittūt qui Pauli Vr
sini aduentum sollicitent. Item qui Ciccholino q̄ ocissime maturendū significent:osten-
dantq; Ciuitatem ad ultimum uenisse discrimen. nihil ex agro reliquum esse:uix se intra
mœnia continere perterritos Ciues:atq; pluries inde paulo minus esse deiectos. Huc ac-
cedere intolerabilem Plæbi famem. Legatos præterea Florentiani misere:orantes ut pro
amicicia:quæ esset Florentinis cum Brachio:eorum interposita auctoritate bellum com-
ponerent. Sperare nullos cōmodiores pacis auctores futuros. Interea Brachio nunciatū
est per speculatores Paulum Vrsinum:quem fama erat Perusinus auxilio uenturum:ma-
gno cum exercitu aduentare:iam Tyberim esse traiectum:iam Vtriculum:iam deinceps
Narniam processisse:maturatione opus erat:ut cum altero ducum ante confligeret:q̄ tot
simul copiæ iungerentur. Igit̄ ex omni parte collecto milite. & corpora curare iusso:no-
cte intempesta mouit exercitum:continuoq; itinere nō die:non noctu intermisso ad ur-
bem Interamniam plus quadraginta milium spacio decurso peruenit. Interamniam Nar
fluuius duobus alueis circūfluit:inde Interamniæ:inde Narniæ datum nomē:qui tanta
uelocitate delabitur:ut nusq̄ uado:raro nauiculis transiri possit. Interamnenses rei nouita
te permoti:negant se armatis per mediam Vrbem transeundi potestatem esse facturos:
delectamq; pro portis & egregie armatam iuuentutem opponunt. Leui cum his cōmisso
prœlio fusi:fugatiq; intra mœnia compelluntur. Paulus audito hostium aduentu in edi-
tos Narniæ montes se subduxit:ut si cōmittere prœlium cogeretur:munitissimo esset lo-
co. Brachius qui hostē repente de iprouiso adoriendū sperauerat:ubi de fuga eius cogno
uit Interamnensem depopulatus agrum:eadem qua profectus est celeritate reuertitur. In
terim legati Florentinorū in castra ad Brachium uenerunt iussi exponere mandata:orāt
ut cætera quieta Italia ipse quoq; bello abstineret:timere Florentinos ne si diutius trahe-
retur bellum emulatione partium finitima concitarentur arma. Iam audire Carolū Ma-
latestam & Paulum Vrsinum utrunq; magno cum exercitu ad Vrbem defendendā ueni-
re:totam Hetruriam armis completum iri. Iam nunc itinera suspecta esse:latrones obsi-
dere uias:nec qui sint:aut quo recipiantur scire licere. Quid futurum ubi tot fortissimoꝝ
Ducum accesserint copiæ:non uias:nō aditus:q̄ Vrbem ipsam tutiores fore. Nam ut du-
ces militem a præda contineant:ut supplicium mortemq; proponant:quem utra ex acie
latrones prodierint cogniturum. Tum satius esse uictorem bello discedere. & accepta re-
stituere oppida:q̄ uaria fortuna amittere. Quæ si etiam tueri posset:fore tamen illi de cō-
meatibus & stipendio cogitandum. Si facere pacem uelit. Florentinos cōmode interces-
suros:polliceri quantum pecuniæ conueniret:sponsoresq; futuros:si modo ipse depone-
ret arma. & agrum Ciuibus liberum:pacatumq; reliquisset. Brachius in hunc modum le-
gatis respondit. Sciebam inquit ubi primū de legatione uestra audiui quātum hostibus
animi speiq; attulisset aduentus uester:nec decipiebantur illi quidem quum de gratia atq;
auctoritate in me uestra cogitarent. & ego fateor parendum uobis fuisse pro amicis:pro
sociis:pro finitimis orantibus uestris. Verū aliter hæc res sese habet:de quorum uos salu-
te tantopere solliciti estis communes Hetruriæ fuere hostes:nisi proptérea hoc me absti-
nere bello iubeatis:q; præmentem atq; hærentem ceruicibus uestris inimicum Regem.
Illi aduersus uos nō solum irritauerunt uerbis:sed cōmeatu:delectuq; iuuerunt. Ego peri
culo capitis mei reppuli. illi transitum aduersus Ciuitatem uestram aperuere. contra uos
armati in acie fuere:uestra capita:uestrum iugulum petiere. Ego pro uobis cum imanissi-
mo & capitis mei inimicissimo Rege dimicaui. Ingrati animi est non recordari quæ ac-
ceperis:hostem contra socium:inimicum contra amicum defendere:impium atq; nefar-
rium. Nec iccirco ista cōmemoro:ut aut me pœniteat collati beneficii:aut uos acceptum
non satis ample prosecuti sitis. Satis præmii est ubi studio atq; amore deuinciuntur ani-
mi. Sed quænam hæc est miseratio:hostes uestros domi in quiete:in ocio esse:ut contra

nos illorum uires augeantur. Nos amicos & belli ac periculi socios in exilio consenesce re:aliena in patria mori:atq; insepultos iacere cupietis. ut uobis:si res exigat:opem ferre nequeamus. Non hic de Imperio agitur:uter sit regnaturus. Exilium illi uolunt nostrum non Regnum timent. quanq̃ nec exilio quidem contenti sunt:qui totiens aut ui:aut fraude uitam nobis eripere tentauerunt. Nec tamen nobis bellum placet:si domi esse possimus. non arma:non finitima concitamus bella:qui ad patrios lares:ad parentum nostrorum:quos isti media in pace necauerunt:tecta:domosq; reuertimur. Quid si armis abstinendum est nobis:num isti legibus obtemperabunt? quæ uim atq; iniuriá fieri cuiq̃ prohibentes:sua cuiusq; esse non rapi aliena iubent. Vbi legibus nó paretur armis est decernendũ. Equidẽ quũ hoc gero bellum nó mea solum:sed multorum iura causamq; defendo. quorum calamitates atq; exilia:ut ipsi taceamus. uobis incognita esse non possunt. Latior enim ac diuturnior fuit miseria nostra:q̃ occulta dissimulari potuerit. Num igit᷑ nos sumus qui finitima concitamus bella? Præclare uos quidem de latronibus admonuistis: obsideri uias:itinera esse suspecta. Credo equidem ita rem sese habere. Noui q̃ late excursitent militum manus. Sed quæso quid si Muliones:si iumẽta uestra. nam his plurimũ utimini:a latronibus correpta fuerint. Si hæc tam procul a uobis impedita itinera:quo id feretis animo? At nos latrones eiecerunt domo:iter ad patriam intercluserunt:opes fortunasq; nostras corripuerunt:parentes nostros indicta causa interfecerunt. nisi minus peccauerint qui media in pace:intra Vrbis mœnia:q̃ qui in syluis & bello latrocinant᷑. Qui quum ipsi latius latrocinia exercere non possent:aliunde infestissimũ uobis:nó dicerem latronem:nisi ille quoq; ad iniustas uenisset rapinas prouocauerunt. Receptaculum prædandi:rapiendi grassanti Regi præbuerunt. Cum his nobis est bellum:quod non concitauimus ipsi:sed quia defendere quondam fortunas nostras pace nó potuimus:nunc ereptas si diis placet bello recuperare contendimus. Nostra enim repetimus:non extorquemus aliena. Nec est nobis pecuniarum controuersia. Habeant sibi quas nostra calamitate:nostro exilio:nostrorum parentum sanguine accumulauerunt. Patria est quæ nunc in causam uertitur:reuocent domũ:satis diuturna exilia perpessos. Ego uero sic habeo constitutum:aut honesta morte:aut gloriosa uictoria exilii iugum excutiendum esse:dicerẽ etiam concordia:nisi scirem nocentes sontium animos nimia teneri pertinacia:nec sperare ignosci sibi ab inimico posse:cui ipsi amico non putauerunt ignoscendum:aut recipiant nos nostro tecto:aut bellũ si propulsare non possint:eo ferant animo:quo nos acerbissima exilia:quo parentes nostri cædes crudelissimas:nefariasq; pertulerunt. Nec existimo Florentinorum gratiam hostibus magis q̃ sociis:inimicis q̃ auxiliaribus prodesse oportere. Faciunt illi quidem perhumane:qui acceptas obliti iniurias:nó quid ipsi detrimenti accæperint:sed quid beneficii conferre possint cogitandum putant. Sed latior patet ea gratia q̃ mortalium capiant mentes. Nam prodesse interdum inimico pulcherrimum est. Amicum ad omnia iuuare necessarium. Sed nimis stulte sentio qui existimem Florentinos alienis sollicitatos præcibus id a me uelle exorare quod orãt. Sæpe enim postulamus quæ nó cupimus. q̃ sæpe etiam quæ cupimus nó postulamus. Credite mihi gratem est uobis hoc bellum. quod si per humanitatem liceret:non solum non dissuaderitis nobis:sed ultro ad idipsum faciendum hortaremini:ut qui non ignoraris tutius uobiscũ agi si prope amicum:q̃ inimicum:socium q̃ hostem habeans. Legati pauca ad ea respondere. Populum Florentinum in memoriá habere quæ cõmemorasset omnia:nec quicq̃ præter æquũ ac bonũ quærere:studere tñ plurimũ Hetruriæ paci:si sine suo incommodo fieri potuisset:ut plurima accæpta pecũia bello discederet. id erat quod postuládũ iussisset Sin aliud cõmodius uideretur facile fuisse Florentino Populo uerba præstare belli opem implorantibus:atq; hæc in mandatis se habere. Eo die Brachius præsentibus legatis Pilam oppidum ui cæpit. Postridie motis castris. Derutam cinxit obsidione. Oppidani biduo obsessi deditionem sub conditione fecerunt. Legati re infecta Perusiam reuersi sunt. Magna spe excidere Perusini:q; existimauerant legatorum auctoritate:quam plurimum ualere apud Brachium rebantur:bellum compositum iri. Ergo alia uia excussuri hostem Legatos ad Carolum Malatestam mittunt:polliciti si opem tulisset octoginta milia nũmũ daturos. Carolus respõdit se quidẽ pecuniis nó egere:satis sibi magna esse uectigalia:nec unq̃ cupiditate pecuniæ Regnum suum in belli discrimen deuocaturũ. Ceterum si tradere Ciuitatẽ uellent omnia pro sua gloria & eorũ Rep. facturũ esse. nec se mercenarium esse Ducem:sed pro magno imperio summa pericula putare adeũda. Legati nec

deculare eam

recuſare eam conditionem nec promittere poſſe reſponderunt:ſperare tāmen ſi libere Ciuibus in tanto diſcrimine rerum ſubueniret:facile imperium conſequi poſſe ad ſe defenſe ciuitatis. Qua ſpe adductus Carolus cētum delectos equites auxilio præmittit: ipſe ad reliquum expediendum exercitum demoratus:militem ex hybernis deductum in parato eſſe iubet.ratus ubi tanto beneficio deuinxiſſet Ciuim animos: paulatim largitionibus paucorum cōmunem,Vrbis ſuperbiam emolliturum. Per hos dies Brachius ne qd reliquum ex ea parte agri hoſtibus foret:Caſtellum Planum & Balneariam:nō parua oppida per conditionem recepit:uno intermiſſo die:caſtra non procul ab Vrbe quingētos poſuit paſſus.Sed quoniam dies fuit nebuloſa atq pluuia:militem in caſtris continuit. Poſtero die quum prima ſtatim luce ad Ciuitatis portas infeſto ſe agmine oſtendiſſet:Ciues omnes qui per ætatem arma ferre poſſent eodem concurrere:& q loco erant ſuperiore:& natura egregie munito:Vegium uocant Peruſini:cum ſubiectis hoſtium Cohortibus prœliabantur.Sed loco fieri cines acerrime:fortiſſimeq ſe defenderunt.Prœlio commiſſo:multis accæptis illatiſq uulneribus:militem in caſtra reduxit. Idem ſequenti die fecit:ſed alia parte non tam aſpeta:& præcipiti aggreſſus Vrbem:& fracta deiectaq porta miles intra ſuburbium irrupit:peditibus aliqnot qui reſiſtebant cæſis. Ciues quod ſuperioribus fecerant prœliis parte iuuentutis fori præſidio relicta:cæteri ad defendendam reliquam Vrbem concurrere:eorum concurſu acrius inſtauratur prœlium.Sed ubi aliquā diu dubio marte pugnatum eſt milites quanto magis procedebant:tanto iniquiorē ſubeundum locum intelligebant.Sic languidiores deſperatione uictoriæ facti magno cum impetu repelluntur.Nuſquā Peruſino bello:quantum hoc prœlio ſanguinis fuſum. Nā & pedites qui pro portis dimicauerant ab exercitu plæriq fuere occiſi: & milites eo erāt progreſſi:ut niſi ſcutis ſe protegerunt:ſuperne coniectis tegulis opprimerentur. Tum tantus utriuſq impetus:ut Ciues quādin æquo loco pugnauerant magna cum ſtrage reiecti ſint donec ad præcipitem fori cliuum compulſi de loco ſuperiore conuerſo in militem impetu magnam & ipſi cædem ediderunt:perturbatoſq extra portas magnifice repulerunt. Quæ res tantum animorum addidit Ciuibus:ut poſtridie uniuerſus populus armatus pdierit:prœliumq poſtulauerit.Brachius q uidebat hoſtem qnid loci poſſet iniquitas magno exercitus incomodo edoctum:in colle ſeſe egregie continere:ueritus rurſus ad iniquitatem loci compelleretur:militem & ipſe continuit:proximaq nocte uel metu ne qd de improuiſo repente hoſtes molirentur:uel timore ſimulato:ut commodius inuadere ſecuros poſſet:uel quod magis putauerim:ne tempus periculoſa magis q̄ utili pugna contereret:motis inde caſtris ad montem Melinum quinq milia paſſuum procul ab Vrbe receſſerat:quum legati Florentinorum iterum ad Brachium uenere:qui multis ultro:citroque habitis fruſtra conſumpſere diem. Nondum aberant Legati quum Agellani.Paccianēſes.Panicarini. Cobottulani.Plagarini:& qui his finitima incolūt loca miſere: qui oppidanorum clauis:atque Oliuam deditionis:paciſq ſigna deferrent.Ponſpatulus toties ante utriſq belli cauſa:& Caſtellumuetus:diuerſa ſitu oppida ſua ſponte deditionem fecere. Iam confecto quaſi terreſtri bello:ne quid intentatum eſſet:in Thraſimenum totius Italiæ amœniſſimum ac fertiliſſimum lacum:tanquam ad maritimam expeditionem pficiſcitur.Thraſimeni ambitus triginta paſſuum continet milia.Littuſq habet placidum atq arenoſum:& in ſpeciem maritimi ſinus longe uaſteq extēſum.Rotūdus fere:ac mari ſimilis.Nec recipit alienas aquas:nec refundit ſuas. Oppida ex omni parte lacum cingentia fœlici ac perpetuo iacent littore.Nihil ea plaga uel fertilitate agrorum. uel piſcium ubertate fœlicius.Medio autem lacu tres interiectæ inſulæ:quarum duæ hominibus frequentes aſpiciuntur.Igitur Brachius tanquam ad bellum nauale profectus: primum monte Columnolo recepto in poteſtatem.Paſſinianum:quod Thraſimeni fluctibus abluitur:exercitum perduxit.Oppido in fidem accæpto:qui inſulas colunt:etſi nauigia omnia ueteri more ſubduxerant:cognita tamen finitimorum defectione ueriti ne aut graui fame domarentur:aut nauigia hoſtes ædificarent in continētem cum omni claſſe exeuntes inſulas dediderunt. Nihil Brachio hac inſularum uictoria gratius Partim fama rerū geſtarum:quod terreſtri bello uinci non poterant.partim ne inacceſſibilem a tergo hoſtem relinquere:aut tempus conficiendis nauibus terere cogeretur. His rebus ad Thraſimenum geſtis. Antriā populoſum oppidū oppugnatū cū exercitu pfectus:dū quæ oppugnationi uſui forent:cōparat.Legati Peruſinorū ad eum uenerūt. In his erat Cinellus ex Brachii natus matertera:qui iam prope centeſimū natus annum ætatis fructū:& pruden-

tiam:& memoriam retinet. Legatio erat nomine:cæterum re ipsa belli dilatiõem: donec Carolus:quem omnia parare ad bellum audiebant:cum suis aduentaret copiis agitebãt. Legati multum de pace agere:sermones longos de industria quætere:spem magis q̃ concordiam præseferre:deniq; omnia quæ tardare hostium possent impetum simulabãt. Brachius q̄ dare sibi uerba intelligebat:ipse quoq; de pace agentes studiosius audire bellum tamen interea non intermittere:nec dũ discedẽtib⁹ legans facto propter Vrbem transitu cum omnibus copiis Tyberim amnem traiecit. Vix ad alterã ripam uexilla peruaserant quum Torsianensium Legati occurrerunt orantes ut oppidum olim suum reciperet i potestatem. nõ se sponte sua:sed obsidione diuturna coactos ad hostem defecisse. Postridie q̃ Torsianum est receptum. Legati Thudertinorum in castra uenere atq; Vrbis quã Rex olim oppugnare non poterat:deditionem fecere. Tanta Vrbe recepta in potestatem: Brachius exules omnes:quos superiore seditione eiectos dicebam:in patriam reduxit: arbitratus id quod erat futuʀ:reuocatos beneficio suo diutius in fide mansuros. Hac re uehementer permoti Perusini:nimiã Regni accessionẽ & hostis quottidie auctas opes metuebant:iam eo potentiæ uentũ intelligentes:ut etiam si omni agro pelleretur nimis proximum habiturus foret receptaculum. Vnde ut ui pelli non posset sit exhaustum bello Perusinum Populum inuasurum:& agrum quottidiana uexatione depopulaturum. Tum suas uires adeo attritas esse:ut si iam conducti milites resisterent hostium ferocitati: nõ tamen tantum exactionum diutius pati posse rediuiuum futurum id malum: quum hostis etiã pulsus agro:non amplius q̃ uiginti milia passuum procul mansurus esset:atq; inde p̄petua clade Vrbem:agrum:itinera infestaturus. Hæc quum inter Ciues agitarent:nõ minor q̃ si eoʀ mœnia intrasset hostis pauor:& trepidatio cũctoʀ inuaserat mẽtes. Vna spes erat aduentantis exercitus:si uno prœlio bellum omne conficeretur. Nec dubitabant hostem numero longe imparem:aut non uenturũ in certamen: aut si ueniret facile a multitudine profligatum iri. Repetebant qui rerum euentus essent:quæ fortũa belli. Si aut uictus hostis effugeret:aut pugnam non caperet:magnã tamen restare molestiam. Sin profligatus forte caperetur:omnia in tuto atq; in portu fore. Hanc unam extare tranquillitatis ac pacis spem. Interea legatos iterum qui eadem qua superiore legatione uia hostem eluderent:mittendos placuit. Brachius legatis respondit:illos maxime stultos esse q alienæ confisi stulticiæ solos sese sapere arbitrarẽtur. Iampridem cognouisse quid eiusmodi legationes pacis belliq; afferrent:sibi unam esse hanc:fuisseq; sententiam:non aliter bello discessurum:q̃ si exules in Vrbem reuocarentur. Scire quantum auxilii Ciues expectarent eamq; ob rem belli dilationem quætere:sed expectarent sane quam uellent: aut sibi pro suis moriendum esse:aut in patriis sedibus repositurum miserrimos Ciues. Hæc quum dixisset præsentibus legatis classicũ cani iubet:armatoq; statim milite ad oppugnandũ oppidum Bastiam:quod est in agro Asisiatium:proficiscit̃. Eunti in itinere Vectoniensium legati cũ muneribus congratulatũ occurrere. Accepti sunt p̄benigne. Vectonienses:qui q̄ oppidum haberẽt magnũ ac montosum:& natura situq; egregie munitũ:& Perusino imminentes agro Chiasio amne:qui eoʀ fines secat transitũ:& aptire:& claudere p̄ arbitrio possent adeo Optimatiũ fuerant patribus:ut maximis primũ sollicitati p̄miis:deinde anniuersario incendio & populatione agroʀ uexati:nunq̃ a nobilitatis societate deficerent & Torsianũ a Ciuibus obsessum cõmeatu:& aliaʀ reʀ supplemento iuuarent:idq; opera Crispolitoʀ factũ:qui inde oriũdi eodẽ in exilium acti oppidũ in fide p̄ extrema & difficillima quæq; tenuerunt. Inter hæc Perusini legationibus elusum hostem tertiũ misere legatos qui nihil aliud agere potuerunt:nisi q̄ pacis:quã aut quærebant:aut simulabãt:spẽ sublatã reportauerũt. Vltia Ducis fuere uerba:si alia cõditiõe q̃ de recipiẽdis exulib⁹ post id eius castra ingrederent̃. legationis iura uiolatuʀ:& pro hostib⁹:nõ p̄ legatis habituʀ. Motis deinde castris propius q̃ unquam antea ad Vrbem consedit. pauloq; post leui ad Ciuitatis portas nequicq̃ cõmisso prœlio:partem copiarum Corcianũ: quod oppidum situ munitissimũ esse monstrauimus obsessum dimisit. Oppidani qui grauissimam oppugnationem magnis sustinuerant animis obsidionẽ pati non potuere. Facta deditione. Antria. Misianum. Mannnianum:quæ reliqua ex omni agro præter pauca admodũ hostibus superfuerant ad Brachiũ defecere. deniq; centũ uiginti oppida: & octuagita uicos redegerat i p̄tatẽ. iã solã urbẽ bella respiciebãt nec erant amplius diuidẽdæ copiæ:exercitusq; diminued⁹ ad unũ locũ uniuersis itẽris uirib⁹. At ciues undiq; obsessi nõ mõ cõtinebãt se menib⁹:sed exteriores portas latissimo clauserãt muro & iã totiẽs oppugnatã urbẽ sic præteritam

sic præterritam fecerat hostis:ut ne custodibus quidem portarum qui pro stationibus & propugnaculis uigilare consueuerant:credere se auderent. Nam Ciuitatis uaria erant studia:diuersæq; Ciuium uoluntates. Alii domi potentes & factiosi:quib⁹ de uita & sanguine erat dimicatio:quottidie dies atq; noctes in armis esse:nec quicq̃ magis q̃ insidias proditionemq; timere. Hos pleriq; postremæ fortunæ homines: prædis: rapinisq; publicis assueti sequebantur:sed nec hi tam acri erãt ad bellum animo: quos uictos uictoresue ut multum rapinarum:ita nihil periculi dignitatisq; maneret. Alii erant boni & æqui amatores domi opulenti:pecuniosiq;:contenti suis artibus. Hi nec arma nisi coacti capiebant nec belli huius exitum magis q̃ bellum ipsum extimescebant. quorum maiores sua quisque studia secuti Ciuilibus dissidiis:domesticisq; cladibus abstinuerant: Ab his pecuniæ exigebantur:his stipendia conducendo militi exorta:nec ulla re magis q̃ domestica uexati. Tyrannide:pacem quam uerbis petere non licebat:animo auidissime cupiebant. Vltimum erat genus:quorum maiores nobilitatem secuti:q; aut frigidiusculæ factionibus studuissent aut affinium & propinquorum ope freti in exilium eiecti non essent:in Ciuitate remanserant:sed nec Magistratus gerere:nec dignitates:ciuiliaq; munia obire poterant. Ii erant:qui maxime omnium suspecti habebantur:etiam ab illis ipsis:qui ne in exilium præcipitarentur affinitatis iure effecerant. Quippe illa tempestate unis in tectis: una unis in tectis una in familia:uel a parentibus liberi dissentiebant de uita & sanguine. Inter tot diuersa Ciuium studia etsi potentiores erant qui armis:clientelisq;:q̃ qui suis artibus uiuerent:aut qui alieno essent animo:tamen metus & suspitiones undiq; in Ciuitate uersabantur. Alios imperii sollicitudo suspensos tenebat. Alios fortunis exinanitos assidua exactionum magnitudo terrebat Alii ne quid suspitionis: aut esset aut conflaretur: summum periculum atq; ultimos cruciatus metuebant. Multorum erat timor ne auctores rapinarum:quorum ipsi ductu raperent spoliarentq; aliorum fortũas:imperio deiicerentur. Hæ res effecerant ne cuiq; portæ Ciuitatis:nisi muro crederentur. Brachius ubi uidet tantum pauoris:ac trepidationis inuasisse Vrbem:etsi intelligebat unicam spem Ciuium in Caroli aduentu esse repositam:nihilo secius quo magis aut perterreret attonitos: aut sperantes in certamen prouocaret cum quadringentis equitibus trecentisq; peditib⁹ ad muros Ciuitatis sese ostendit:pugnamq; milites postulauerunt. Ciues: ut est ea gens totius Italiæ longe bellicosissima:quum portis egredi nequirent:muris qua parte pressiores erant cum armis sese iacientes ad pugnam animis pleni desiliebat. Magna corruente multitudine accerrimum initum est prœlium. Ciues etiam illi ipsi quib⁹ bella displicebãt studio pugnandi:& gloriæ ac laudis æmulatione trahebantur. Qui muris hærebãt dispositi propugnaculis lapides ac tæla coniiciebant. Multi utrinq; uulnerati:desiderati etiam nonnulli. Brachius reducto nec uicto:nec uictore exercitu:quum aliquot militum uulnera subito liuore intumescerent:comperit tæla quædam mortifero tincta:atq; oblita medicamine. Eamq; ob rem mittit qui ad rectores Ciuitatis tæla ipsa deferrent:simulq; nunciarent:ne belli iura uiolarentur:alioquin sibi quoq; consilium non defuturum. Insuetam hanc pugnæ speciem Italicæ genti:& ne cum barbaris quidem hoc modo solere dimicari. Decem uiri:tot enim præerant Ciuitati:statim decernunt:si qui eo genere tælorũ usus fuerit:capitali supplicio esse damnandum. Ad Brachium respondere: eius rei se ignaros esse:non placere sibi nec gentiũ:nec belli iura uiolari. Et quoniam controuersia esset de Ciuitate contentos esse rem suam non magis aliena pernicie q̃ salute sua defendere. Præconio deinde edici iubent qui ueneno tæla tinxissent contra Rempublicam esse facturos quo crimine nullo apud eos maiore animaduersione & supplicio dignius. Dum hæc geruntur Brachio per speculatores significatum est multum copiarum ab Arriminensibus coactum esse. Carolum Malatestam Ciuibus auxilio uenire. ducere i armis equitum duo milia pedium mille & septingentos. iam in fines Assisiatium peruenisse. esse cum illo in exercitu Angelum Pergulensem:& præterea ductores alios non mediocris in re militari auctoritatis. Hac re nunciata per alios exploratores quos consuetudine sua late dimittebat certior fit. Cicchulinum præterita nocte cum mille equitibus:totidemq; peditibus ad Spellum:quod & ipsum est Vbriæ oppidum consedisse:& fama increbuerat: non prius inde moturum:q̃ copias iunxisset cum Caroli exercitu Huc addebant Paulum Vrsinũ in itinere esse:iam Narem flumen esse traiectum. Brachius tot simul rebus nuntiatis:adoriri singulos hostium Duces instituit:ne si cũ uniuersis cõfligendũ esset:nimium discriminis ac pculi subire:milites:q; a multitudine circũueniendos ad cædem nõ ad pugnã obsi cere cogeretur: citato statim milite: quod maturandum sibi q̃maxime intelligebat sub

occasum solis mouit exercitum:multoq; ante primam lucem tota nocte i itinere cõsum-pta Spellum peruenit. Hostium pedites statiuis circa portas ac muros crebri stipatiq; con sederant. Fit nocturnus impetus in somno graue hostem. tum uero q̃ tum subitæ res mo menti habeant:q̃q; mortaliũ animi terreātur maxime patuit. Primo sublato clamore tre pidus hostium peditatus nõ arma capiendo:sed huc illuc fugiendo:latitabat:nõ ordinẽ nõ Ducem:non signa sequebantur:sed qua ptopiores essent portæ in oppidũ se pterriti recipiebant:arma:uestes:tæla passim relicta:plæraq; in ipsa fuga:trepidis elapsa: atq; humi iacentia calcabantur. Interea Cicchulinus audita suorũ fuga:ubi de hostium aduentu cognouit:equitatum:quem omnẽ ne agri pabula uastare. aut frumentum noctu abspor-tare milites possent:intra oppidi mœnia compulerat:extra portas cõposito educit agmi ne. Sed quo magis res erat improuisa:eo minus explicare aciem:proculq; a mœnibus ꝓcedere audebat. Qua re cognita. Brachius tripartito agmine tertiam partem copiarum obliquo tractu clã ad occupãdas portas:hostẽq; itercludendũ dimittit. Cæteris copiis a fronte atq; a latere inuasurus hostem. Nec consilium fefellisset: nisi oppidani qui uiden-di studio ad mœnia confluxerant:& quãtum nox permitteret:prospiciebantur. Ciccho-lino iter obliquum hostium nuntiassent. Ille reducto ad portas equitatu: ne circunueni-ri posset:intra prima oppidi munimenta se continebat. Mox prouocatus:ut fit:ad pugnã leui commisso prelio:paucisq; ex suis amissis intra mœnia compellitur. Hæc uictoria. q̃q̃ minor spe fuit:peditatus tamen direptione isignis est habita. Brachius q; ex captiuis co-gnouerat omnes hostium copias in Asisiatum finibus conuenturas. quod ubiq; erat uiri-um:unum in locum coægit:sperans Pauli Vrsini aduentum tardiorem:fore:cæterum Ca rolum animo esse uasto:& ad gloriæ cupiditatem q̃ periculi metum cogitandum procli uiore:minime expectaturum Pauli aduentum existimabat. Hoc consilio ne hostib' quo minus coniungere exercitus possent impedimento esset: in sua castra reuertitur sperans cõiũctis copiis in prœliũ q; peditatu & eqtatu præualerẽt:eẽ uẽturos. Postridie ei' diei ho stes uterq; ex diuerso Asisium conueniens:castra exercitus coniunxere. Perusini ubi pri-mum de auxilio est nuntiatum subita læticia priuatim publiceq; affecti:portas iamprĩdẽ muro septas aperiunt. Mox turribus:mœnibus:palatio:priuatis etiam ædificiis lumina-ri flamma distinctis:quo signo magnis prosperis in rebus uti consueuimus: se quoq; ad pugnã parant. iuuentutem conscribũt:arma ræla q; expolũt. Videres seipsos hortari atq; excitare. muta iamprĩdẽ consilia magno celebrare plausu. alteq; alteros gestienti similẽ intueri. & qui minus lætus ex ea re esset:eum plus læticiæ simulare. Brachius in castra re-uersus Tartalia:cæterisq; præfectis militaribus ad se uocari iussis: edicit ut oĩa quæcunq; cõmittendo prœlio usui forent:q̃optime possent:compararẽt:proximã instare pugnam: aut huius belli:aut utriũq; futurũ sui laboꝝ atq; exilii finem. Ipse cum ad multam noctem uigilasset:tabernaculũ solus ingressus:multa secũ cogitasse dicitur. Occurrebat aio dupli catus hostiũ exercitus:duplo suis copiis maior. Pauli etiã aduẽtus:qui si ante q̃ cõfligeret aduẽtasset:futura in hostiũ exercitu equitũ quinq; peditum fere totidem milia. Tum Populum Perusinum magno numero:maioribusq; ais pugnæ iterfuturꝫ. Iam nunc nondũ uictis insultãtẽ & pœne citra extremã opem suis uiribus parẽ se facere. bellandũ esse alie-no loco. equos suos in acie & diuturnitate belli confectos:hostiũ robustos atq; integros: & nunc tandem hybernis exeuntes tum aut pugnandum sibi esse:aut agrum totum amit tendũ:nihil alienius esse q̃ præsidiarias manus per oppida disponere: campũ hostibus li-berũ patentemq; relinquere. Nam ut hostes nõ oppugnarẽt:fame tñ esse pereundũ. Huc accedebat bellice rei gloria:inuictũq; ante id tempus nomen:si hosti cederet magnam fa mæ suæ ac nois esse iacturam. nihil paulo ante fundato impio periculosius. Quod si bel-li discrimen uellet adire:facile unũ a tribus circũueniri ac uinci posset:quæ res multo cun ctatiorem ad bellũ faciebat. Repetebat q̃ esset uaria atq; anceps fortuna belli:nec quicq̃ magis q̃ ne superiorem fœlicitatem noua fœdaret calamitas metuebat. Hac tam aucipiti cura distinctus totã noctem insomnem egisse:ut ipse confessus est. Cæterum ut sæpe ex lõga cogitatione sana & matura cõsilia. porro ex cõsiliis pulcherrimi reꝝ exitus oriunt multis ultro citroq; unã in rem collatis:placuit omni qua posset uia prius bello decerne-re:q̃ tot simul hostiũ copiæ iungerent. Hoc ut facere posset:quod ubiq; erat militũ:æqui-tum:peditũq; unum in locũ coacto:oĩbus dimissis impedimentis in late patentes cãpos: quo hostis erat transiturus composito atq; instructo pergit agmine. Planicies longe ma-gis q̃ late iacens a flumine Tyberi qui a Septentrione defluit in Meridiem recto tra-ctu ad Orientem in Asisiatum pertinet fines:non procul a flumine hinc collis: ide San

ctum Gilium

ad Gilium parua oppida a latere prominent:quo fit ut cætero tractu plane patentes cam pi hoc in loco paululū deuexi demittantur. Qua uero a meridie in collem attollunt par uis sed tamen frequētibus arbusculis increuit sylua. Idibus Iuliis Brachius huc omni tra ducto exercitu nō longe a Tyberi flumine:qua hostem nō multo post trāsiturū existima bat consedit. Aciem non in cornua ueterum consuetudine:sed nouo atq; inusitato gene re pugnandi:quo post illud tēpus usi sunt omnes:in plura cōfertaq; diuisit agmina. Vni cuiq; agmini suus est ductor Quadrati agminis caput appellant. Primus enim prœliari turmatim instituit:ante quem non singulis primum:& modicis Cohortibus: sed toto si mul exercitu res comnn atq; ala gerebatur. Igitur omnibus equitum turmis in ordine q̄ aptissime collocatis:pedites raros interiecit:hisq; imperauit ut equitibus adessēt: illos ob seruarent nusquā oculos ab illis flecterent:excitarent cadentes:uulneratos susciperēt:ha stas pugnantibus administrarent:procula circunferrent: & quum commode potuissent hostilium equorum ilia suffoderēt Rebus sic peractis mittit qui proximo oppido dolia: cados:& uarii generis ingentia uasa perferrent. quæ accitis statim mulieribus ad aquam e flumine deportandam media post militum ordines collocauit. quæ res uel sola uictori am præbuit. quod eo fecit consilio:ne ardore solis belliq; labore defessi milites ab ordi ne discedere:respicereq; ad Tyberim cogerentur. ratus id quod postea euenit:hostes pro pter anni tempestatem solis æstum nequaq̄ diutius esse passuros:sed belli simul labore fa tigatos ad Tyberim octingentorum passuum interuallo decessuros. Hæc ubi sūt peracta: paululum temporis permoratus procul inde quattuor milium spacio uenientium hosti um agmina conspexit:quorum paulatim appropinquantium arma solis splendore per cussa fulgebant:& puluis ueluti fumus late exurgens nebulæ speciem ostēdebat. Aspicie bantur iam compositæ parateq; prœlio Cohortes:quæ uel spe prœlii:uel ut Ciuib⁹ q̄ in structissime:bellicosissimeq; uiderentur:magnifice se ornatissimeq; distinxerant. Brachi us ubi uidet hostem pugnæ intentum ꝓcedere:ueritus ne magna ui populus auxilio ue niret:peditibus aliquot ad occupandum fluminis pontem dimissis: cæterū exercitum in acies plurimas distributum circuniens hortabatur. Aliquæ erant exulum Cohortes:qui bus Malatestam Balionium Pandulfi:quem a Plæbeis trucidatum diximus:filium præse cerat:ad eas ubi hortando peruenit propior factus:in hunc modum locutus fertur. POTERAM īquit uiri:utinā mihi liceret Perusinū:& calamitate uestra: & hostium iniuria contentus esse:nec eos uerbis hortari meis:quos dura sua excitare debeant facta. Tertius hic & uigesim⁹ agitur annus:quo nos eiecti Ciuitate:uage misereq; acti nec cœlo nec ter ra stabilem sedem habere potuimus:nulla re q̄ longa fuga tutiores. Tandiu etiam paren tes nostri multi iacuere:quorū iniurias ut ipsi non sentiāt:nos recordari sine maximo gra uissimoq; animi dolore nō possumus:nisi nostra mala paternas iniurias superauere. Nec facile quisq̄ aliena icommoda recordatur quem præmunt sua. Equidem memoria teneo plurimos ex uobis cum exilii mala comploraremus dicere solitos:sæpe sibi de morte esse cogitatum. Nec quisq̄ est nostrum:cui tam misera & laboriosa uita nō morte fuerit acer bior. Nam ut omittam patrium cœlum ut affines:cognatosq; nostros:qui nō parum no bis possunt afferre desiderii:quid per uestram fidem miserius dici potest:q̄ tot uix spiritu sustentatos annos:non potum:non cibum sumere:non dormire non uigilare sine perni ciosissime mortis suspitione potuisse. Quotiens nos insidiis:quotiens ueneno tentati su mus? Vbi gentium paulo diutius commorati ut nō statim missi sint:qui capiti uitæq; no stræ insidiarent:preciū nostri sanguinis accæpturi? Ex oppidis in oppida: e regionibus in regiones fugere:magis q̄ migrare compellimur. adeo nullo malo nostro contenti per niciem q̄ exilium malunt. Qui parentū quoq; nostrorū sanguine ac cædibus sunt cruen tati. Pudet dicere quæ pati miseros oportuit. Quū patriis eiecti larib⁹ Ciuitate ferro ꝓcipi tabamur: quū parētes nīos medio in foro crudelissime:atrocissimeq; trucidatos:alios de formatos narib⁹:alios manibus pedibusq; articulatim cæsos ac mutilatos relinquebam⁹ Quanto maiore effugimus numero q̄ nūc sumus? Vbi sunt illi ipsi:quos fugæ atq; exilii duces habebamus? Id a me si quæritis:alii inopia & fame ueneno alii:nonnulli mœrore atq; erumna perierunt:quorum exilium hoc fuit miserius:q; in patria uel ab inimicis qui occidissent sepeliri potuerunt. nam ut uiuētibus multi:sic morientib⁹ inuidit nemo. Sed quid ego aliorum mala commemoro:quasi uero desint nostra. nec pari nos iactemur tē pestate:paulo post iisdem exilii fluctibus interituri. Beatum illum ac lætum iuuentæ flo rem insueti generi:fortunæq; nostræ labores excusserunt militares annos & pugnacē ad hunc diem ætatem:quam adhuc celeri labentem passu retinemus:paulo post etiam si fo

cium & quietem nacti erimus senectus absumet. Vbi iam exhausta uiribus & sanguinē ef fera reponemus corpora? Vbi moriemur tandē miserrimi exules? aut quibus ossa nostra sepelienda demandabimus? Hæc tam acerba & diuturna mala si ut sunt ita uobis grauia atq; aspera uidentur: non dubito uirtute uestra euitari hoc die posse uno momento: & parentum nostrorum umbris satisfecerimus: & saluti nostræ: quam tot uariæ procellæ & tempestates agitauerunt: consulemus. Sit satis hactenus fuisse miseros: iugum illud tamē graue nostri exilii ut patiētet ad hoc usq; tempus pertulimus: ita nunc fortiter excutiam? ne nimis didicisse miseros esse & nati ad exilium: non eiecti uideamur. Quousq; inimicos nostros tot scelerum impunes: ac lætos esse & parentes nostros inultos iacere patiemur? Satius est iniurias ulciscendo mori: q̄ uitam eas negligendo retinere. Nam qui sic moritur: tunc etiam ulciscitur quum moritur. Quo quid post esse in miseria pulchrius? Contra uero qui negligit tandiu acceptas: auget iniurias donec earum testem uitam retinet. Nihil animo magno & fortia atq; præclara cupienti potest esse pulchrius: q̄ iniurias ubi patientiæ modum excesserunt propulsare. Quem non natura solum ad uindictam armauit: sed etiam excitauit ad gloriam. Aliud est quærere gloriam: aliud ignominiam propulsare. Illud honeste sæpe non curamus: hoc sine summo dedecore & turpitudine non curare non possumus: Quod si gloriæ cupiditate: & maiorum ultione non tangimur: quoniam grauia quæ sunt usu fiunt atq; assiduitate leuiora: nostra tamen necessitas impellat ad bellum. Sin tot mala perperi æquo possumus animo: liberis nostris: quos media in fuga peperimus: aut si dii uolent: in patria pariemus. consulendum nobis est. Quod si hoc fortasse ueremini: ne nimis seueri ultores futuri simus: missas parentum faciamus iniurias: saltem nostra tecta nostros lares prædia & sepulchra nostra repetam? Quāq̄ quæ satis seuera ultio iis: qui auos: qui parentes: qui germanos nulla causa interfecerunt: qui nos e nostris laribus cubilibusq; nostris eiecerunt: qui iampridem inopia & fame pereuntibus domos atq; agros expuerūt. Veremur ne nimis magnam iis iniuriam faciamus: qui nostris iniuriis non contenti: ui: fraude: ferro ueneno usquequaq; uitæ capitiq; nostro insidiati sunt. Quotusquisq; est mortalium: si pugno ictus: si paulo conuicio suis aures appellatæ: qui non ira statim incensus: gladium perstringat? Sed multo maior iniuria nostra est: utinam patientiæ locus foret: & quos habuimus offensores: iisdem petentibus ueniam dare possemus. Sed nec illi sui sceleris atrocitate petere audent: nec nos si peterent ignoscere paterna pietatis iura pateretur. Maius est illorū scelus q̄ quod ignosci a nobis queat. Sed quid hæc loquor: quasi illa de uenia impetranda: non de calamitate accumulanda cogitarēt. Agrū omnem uastauimus. Thrasimeni oram etiam illam nauigabilem recepimus in potestatem: oppida cuncta quæ munierant aut ui uos subægim? aut illa sua sponte in ditionem deuenerunt. Montosa & asperrima situ castella ad nos defecere omnia. Vrbē ut nos quietem aut aliud agerem? agricolæ obsiderētur: nō pedē efferre: non portas aperire audent. Videte quæso indebilem pertinaciam animum de recipiēdis nobis uel unum fecere uerbū? Misere illi quidē legatos: sed quid aliud legati q̄ uerba dare: belli dilationem quæsierunt? Quid facturos putatis si hinc uicti uage: sparsimq; diffugerimus? Quos intra mœnia nostra coercitos mitigare nequiuimus: eos nobis fugientibus pacem daturos existimamus? Credite mihi: aut hodie uincēdum est nobis: aut uictis misere in exilio moriendum. Nihil dico de gloria i nomen ipsum admonere nos potest. q̄diu exules fuimus: nihil tam ignominioso titulo splendoris esse potuisse. Affinitates & coniugia quæ antea finitimis dare negabamus: nunc ignobilissimus quisq; fastidit: adeo nostræ fortunæ: nostri aspectus omni genti sorduere. Semper ne igitur extorres exulabimus? Semp fame atq; inopia excruciati in miseria & calamitate uersabimur? Et quis erit laborum finis: si etiam fugientibus pro capite arma ferre opus sit? Hoc illud est tempus in quo modico breuis horæ discrimine: perpetuum nobis paratum est ocium. Si hodie nostris utemur dextris: reliquæ uitæ nō nostræ solum: sed liberum. nepotumq; nostrorū cōsulemus. Nec est ea ratio exules: ut meliorem belli occasionem futuram sperare possimus Hodierna pugna totius belli finis erit: & oppida quæ cæpimus & Vrbs ipsa uictorem sequetur. Nulla iam nec nobis: nec hostibus auxilia opperiēda. Quod habent uirium id hodie in ultimū belli discrimen adduxerunt: quod mearum fuit partium: dedi operam ut q̄ æquissimo loco ante q̄ hostes cum urbano delectu coniungant: cum dimidiis eorum copiis prœliaremur. Amnem uidetis interclusum: si sitim extinguere pergant hostes i ferro iter erit aperiendum. Nam ut acri pugnent animo id curaui ut non cum solis nobis esset illis: sed cum ardentissimo ēt æstu dimicandū. Omnia nobis diis gratias: opportunæ ꝓuisa sunt.

uisa sunt. Delectus locus: constitutæ in ordine acies parata quæ fatigatis succurrãt. Pedi-
tes uestro præsidio intermixti: nihil nisi uestros nutus: uestros oculos, ĩtueri iussi sũt. Iam
& mulieres ne Solem timere possitis auxilio præsto fuere. Si pares tantis apparatis adhi
beatis animos: nos certe uicimus exules. Quid etiam si hæc grauissima forent: necessitas
nos cogeret pugnare: si nõ ipsa uoluntas impelleret. Patiemur nos ignobilissimũ quẽq;
regnare domi? Patiemur abiectissimã plæbeculam nobilissimæ imperitare Ciuitati? Do
mos nostros sanguine parentum nostrorum cruentatas ab iisipsis teneri qui occiderunt
Equidem sæpe audiui: qui uiolenta & manu illata morte perierunt: eorum umbras circa
domos ac tecta uolitare: conari sæpe uocem & piacula exposcere. Quid si parentum no-
strorum umbræ suas domos circunerrent: quos aspicient non interfectores suos? Quid
audient: non quottidianas execrationes? A quibus piacula & parẽtatiões expostulãt: nũ
ab iis qui se nefariis manibus interfecerunt? Opem expectant uestram: non qui cecide-
runt solũ: sed quos ludibrio inimici in Vrbe retinuerunt affines & propinqui nostri. Qui
bus quid potest esse miserius: alienum atq; inimicũ uultum sumere: ubi doleant gaudere
ubi gaudeant dolere coguntur: adeo libertatem animi quæ communis est omnibus dissi
mulare miseros oportet. Nihil dico de Magistratibus: nihil de diuitiis & libertate Ciuili
nihil de contentionibus Vrbanis. Iampridẽ memoria exciderunt honores & dignitates:
quas continue apud inimicos intuẽtur. Cogitate quãtum acerbitatis. Nam nobis quoq;
idem est malum: nisi fortasse minus doleat qui iniuriæ suæ auctores nõ semper habet an-
te oculos: q̃ quibus præsentes metuendi: sustinendiq; sunt illi qui domos nostras frequẽ
tare solebant: dirrepti: spoliati: nihil nisi dextras expectant uestras: qui comitari parentes
nostros: qui cum illis Remp. gerere. quorum magna pars ferro absumpta est. Quas: por-
rigere preces: quæ uota facere: q̃ occulte tẽdere uobis timidas manus arbitramini? Suspi
cite quæso illa in quibus nati sumus mœnia q̃ cupide hodie uos expectent. Quæso item
introspicite: uidete illa interiora templa: illic patrum matrũq; uestrarũ iacent ossa. Quid
illa priuata nec tam eminentia ædificia: ibi nati: ibi qui per hostes adolescere non licuit.
primis in cunabulis educati sumus. q̃ amice nos uidentur acclamare & implorare opem
nostram. Quid dicam illos supremos colles? Quid hos campos quibus etiam pueri uer-
sabamur: & hunc ipsum Tyberim: tum hoc patrium cœlum quod in hanc lucem educti
hausimus: q̃ pulchre ad bellum contra inimicos inuitant. Vbi aut gloriosius uincere: aut
honestius sepeliri poterimus unde fugere turpius? Porrigite mihi dextras uestras mei ci-
ues: nam sic auguratur animus. Per has ego uos appello in quibus uictoria nostra sita est
ut hodierna die pulchrum facturi facinus pro uestra patria: quam uidetis ante oculos: pro
uestris tectis: uestris incunabulis atq; fortunis: pro parentum gloriosa uindicta: pro salute
& dignitate nostra. deniq; pro hoc ipso nostro tam pulchro: tam nobis amico cœlo: ita
fortissime dimicemus: ut aut fortiter uincendo: aut honeste moriẽdo perpetuo in nostris
parentumq; nostrorum quiescamus sedibus. Hæc dicenti: una reddita est omnium uox.
Se aut uincere hoc prœlio: aut mori statuisse Eas acies: Brachius q̃ in his plurimum con-
fidebat: primo loco post Tartaliæ aciem constituit: singulis in ordine collocatis ad mili-
tum agmina progressus: eos quoq; hortandos ad bellum: incẽdendosq; pro periculi ma-
gnitudine arbitratus ita disseruit. QVVM Belli uaria pericula cognito milites quæ me
duce superastis: omnia tanta mihi uirtutis uestræ recordatio occurrit: ut nihil noui nego
cii putem expetendum. Satis erit pristinæ uirtutis admonuisse: eius hodie: si ut spero me-
mineris: uictoria in manu est. Exhibere mihi quæso illas uictrices dextras: quibus me ad
Picentes: pauci a plurimis defendistis. quibus Cingulanum populum compulistis intra
mœnia. quibus Fauentini qui transitum per suos fines facere prohibebant: altius q̃ uellẽ
cecidere quibus Romæ Regem pugna: Gallos uirtute: omnes gloria superastis: non du-
bito qui fortissimas gentes uicistis: ne ignauissimam non superetis: nec uos armorum de
terreat uanus fulgor: quæ paulo post uestra futura sunt. Illi clypei: illæ hastæ quas procul
uenientes intuemini hostium fugæ non uestræ uictoriæ impedimento erunt. Gens im-
bellis & domesticis emollita delitiis: quam nimis imperiosus Dux ad numerum: non ad
pugnã domo exciuit. Multũ prædæ nihil periculi affert: ut nos negligentius pugnemus:
aciem nostrorum oculorũ diutius ferre non poterunt. An uero quid nomen ualeat igno
ratis. Tremere nunc hostem sub armis non sua magis ignauia q̃ fama uestra cogit. Tot
magnifice gestas prœlia: tot illustres uictoriæ: tot expugnationes quibus ante hãc diem
inuicti reputamini: non latent in angustiis milites: sed cunctam Italiam: omniũq; hoium

animos peruagantur. & qui timide accedit ad prœlium: de fuga cogitat: non de uictoria sperat. Quid putatis facturos hostes: quorum alii bellorum insuetudine: alii fama uestra omnes perterriti: omnes a liberis & coniugibus euulsi ad domos suspirãt: nec magis uos milites primã in frontem progrediemini studio bellandi: q̃ illi ad terga suorum fugitabundi delitescent. Veterani si qui sunt hostiũ milites quos ille per oppida disiectos uxoribus eneruandos exhauriendosq; dispersferat: desueta iam bello sunt & longo ocio soluta corpora nequiq̃ nostris cicatricibus: & duratis callo lacertis congressura. Quæ ut minus a nobis prœlio uexentsitis atq; æstus absumet. Equi eo robustiores sũt. quo magis exerciti. Nec solem facile patiuntur: quem diuturna complexa est umbra. Tum magnũ pugnantibus incitamentum præda est. Opes nostræ q̃angustæ sint: ne ipsi quidem ignorant hostes. Galeam: loricã: toracem: ocreas: tæla: equos: hæc nobis eripere uictores possunt. hæc sunt quibus discriminen belli: ne ipsi quidem qui bello uiuimus putaremus adeundum: quid hostes q̃ longa pace: q̃ recenti expeditione atq; apparatu opulenti. Non nobis cum armis: atq; equis est bellum: quos spoliaris auferamus. pro captiuis redimendi erũt: quos cœperimus: non pro militibus dimittẽdi. Superiore Gallico bello una excursione octoginta milia nummum prædæ precium accæpimus: quid ex totsimul captiuis sperare debebim⁹. Nam arma illa procul micantia magis sunt ornata q̃ firma. Delecta ex oppidis iuuẽtus phaleris atq; armis tota nitet cæteræ animis igẽs trepidatior & pauor officit. Quas opes dii immortales: quæ uasa argentea: quantas pecunias Arriminenses longa pace congesserunt. Ii sunt quos iam non longe aspicitis ueluti ad nuptias molli apparatu uenientes. Stringite modo gladium: nihil dubito profug. turos. Nec enim Arriminenses Fauentinis finitimis suis fortiores erunt. Idem tractus terræ: eadem ora est: nisi q̃ isti longiore ocio torpuerunt. Quanta cædes Fauentiæ facta: q̃ nullo prœlio tot milia hominum fusa fugataq; sunt: quum ad Pisaurienses penetrauimus. Quantum prædæ in Arriminensi actum: q̃ nihil ausi sunt graues præda: impeditosq; inuadere. Quid nunc animi habituros putatis alieno solo pro alieno imperio bellaturos cum iisipsis quibus suis in sedibus pro suis fortunis congredi nõ sunt ausi. Non facile exurgit qui semel deiectus est animus Nam de multitudine quid attinet dicere. Fato quodam nostro fit milites ut nũq̃ pari numero congressi simus: & uos iampridem uincere multitudinem didicistis. Testis est Michilectus: testes istiipsi Arriminenses & Fauentini. quos maioribus q̃ nunc sũt copiis Camerti agro. Fabrianensiq; fugauimus. Testis hic ager Perusinus. ubi quum multi uno inexercitu Duces conuenissent: subito cõspectu nostro ad Tyberim defugere. Testis ut alios taceam potentissimus Rex Arretio fugatus. Romæ deuictus. Sora pulsus uestra uirtute milites. Nã alii qd'opis tulerint. non est necesse aliena facta cõmemorare. Diis gratias eo animorum uentum est. ut multitudo contemptui sit uobis: paucitas uerecũdiæ. Nam ii ipsi qui nulla iniuria nisi militari lacessiti a nobis contra nos aliena capessunt bella: sæpe quid uestræ dextræ ualeant experti sunt. Quo magis eorꝫ Ducis pertinaciam demiror: quem totiens cognita pericula terrere non potuerunt. Volumus transire ad Gallos iter per Arriminensem impediebat Pisauro cũ præda reuertebamur: præsto nobis a tergo: a fronte: ac se ac militem obiecit suum. Patriam recuperare cõtendimus: uidete q̃ importune sese ingerat nobis. Nimirum hic sanguinem sint nostrum: qui etiam inuitos suos trahit ad alienum bellum: & exilium meum pro regno habet: quo in bello lapides si possent aliquid mihi ferrent auxilii. Hic unus ex omni Italia est infestus. Quæ tandem ista est immanitas? Si quis toga accæptos suum in prædium diuertere nos uetaret: quãta facere uideretur iniuriã? At hic ne ad patriam: ne ad propinquorum: amicorumq; amplexus accedam: nefariis obstat armis. Et quo pacto me uobis eripiat: inimico uenit animo non hostili. Defendite me ab inimicis milites: qui totiens ab hostibus defendistis. Si unq̃ fortiter pro mea dimicastis gloria: nunc per inuictas. me duce dextras oro: pro mea uita: pro meo sanguine: pro mea illa quã suspicitis patria multo fortissime dimicetis. Ex opulentissimo hoste ingentem prædam: ex me digna uobis reportaturi hodie præmia. Reponite me meis domibus quem tandiu errantem secuti nullo in periculo deseruistis. Hæc dicentem magnus uibrantium clamor interpellauit: nec unq̃ magis exarsere militum animi: quos certatim fortissimi cuiq; data ducis manu hasta: magis magisq; accendit. Voces magnifice undiq; exaudiebantur. His hastis pulcherrimũ facinus ante Ducis oculos esse facturos. Et quo suum quisq; studium in Brachium declarare cupiebat: eo de se fortius polliceri. Hunc diem testem uirtutis: amorisq; daturũ. Plæriq; bellandi ardore

non expectandum

non expectandum hostem:sed ultro adoriendum censebant. At Brachius q locum delegerat q̃ æquissimũ:unde aditu fluminis hostẽ intercludebat:unoquoq in ordine manere iusso:post Tartaliam:atq exules:quos prima fronte constituerat:miliũ disponit agmina in crebros & cõfertissimos glomerata orbes. Signa autem militaria & belli uexillum: post syluam in occulto haberi iussit quo magis suspensum teneret hostem. Hic inermem & pœne inutilẽ adiecit multitudinẽ:q̃ eminentibus supra syluam hastis integri & signarii agminis speciem præferebant. Iam hostes ubi ad mille passus appropinquare paulisper subsistentes suam & ipsi aciem tripartito agmine.& in cornua producto exercitu parauerunt. Primi agminis ductor Angelus Pergulensis in quo equites erant circiter mille pedites octingenti. Alteri agmini pari equitatu:peditatu aliquanto minore præerat Cicchulinus. Vltimã aciem Dux ipse mille & quingentos equites pedites octingentos:collectũ ex omni exercitu robur anteibat:nec deerãt qui militum animos incenderent uerba nunc qui præcedebant:nunc ad sequentes conuersus magnifice hortabatur. HABEmus inquit occasionem milites ulciscendi tot illatas nobis iniurias. Cum illis bellum nobis est:qui Cesenatem depopulati agrum:non contenti præda mulieribus cõtra ius gentium iniecere manus.& arcem expugnatam igni ferroq uastauerunt. Camertes contra nos neq publico fœdere:neq priuata inter se amicicia:sed capitali odio nostri defenderunt. Tum ex Gallia usq tot dierum itineribus decursis ad nostros fines prædabundi uenere:pecora atq agrestes abægere in prædam. Villas nõ hostili impetu:sed inimica manu incenderunt:qui nisi aliquid ultra bellum agitassent:non tantum exhausissent laboris Nunc penam tot scelerum daturi:nisi uana nos deterreant nomina. Nam illa temeritas improuisis nobis terrori esse potuit:nunc consulto ad bellum imus. Tunc numero impares:nunc duplo maiores:ut circumuenire hostem:nec uictoriam modo:sed certam fugam sperare possimus. Non eodem milite res agitur:nec uos insignia illa decipiant. Nã quos in Piceno uidimus:pars secuti Paulum sunt:quem ut nostra omnis penes uos esset gloria belli expectare noluit:pars Bononiæ relicti præsidio. Hæc exulum omnis est manus: illis nec equi:nec arma abunde sunt:quos inanis spes recuperandæ Ciuitatis exhaustos iampridem.& uage deiectos:ad partiũ contraxit bellum. Equi in acie confecti:arma plærisq raro antea capi solita. Sed facite equos:arma:usum belli:atq corporis:atq animi uires:deniq omnia egregie hostis habeat:q̃ facile ẽ uincere interclusos. Hinc populus imminet:hinc noster altero tanto maior premit exercitus. Nec homo plus q̃ hominem ualet. Suæ cuiq manus:sui pedes sunt. Nec quisq̃ magis acer oppugnator salutis alienæ:q̃ cautus defensor suæ. Sed qui terga uertit hosti feriendum se impune offert. Nec ulla tam fœda uulnera:q̃ quæ tergo excipiunt. Contra nulla honestior q̃ aduerso in pectore:fronteq cicatrix. Quid q hostem iam nunc timere uidemus sibiipsi diffidentem:qui ut falso nos terrerent metu perexiguum exercitum frequentia diuisere in agmina:quasi numero illa non robore constarent. Si uicerimus milites:quod scio futurum:omnis hic tam late patens ager:nostro cedet imperio. Vrbs illa cuius tam superba uidetis mœnia nostra futura est. Tum hostes uincere etiam si parum foret prædæ:pulcherrimum est. Sic lupos sæpe laqueo petimus:non tam prædæ gratia:sed ne quid ouilia nostra corripiant. Omnia tuta erũt nobis hoste profligato.& ultra imperii fines:quos una uictoria,longe lateq propagabimus:nihil Regni nostri exactionibus opus erit:huius Vrbis uectigalia satis nobis stipendii dabunt. nec solum tuebuntur illa sese nostris auspiciis:sed magna Imperia accessio:quæ uobis quoq cupienda est. Nouarum rerum:magnarumq expeditionum initiũ erit. Nec solum dico de præda:quæ omnis futura uestra:est sed de gloria multo magis: quæ cõmunis mihi uobiscum erit. Ite modo alacres ad bellum.& hæsitãtem iampridem hostem:ubi cinctum habebitis:stricto mucrone adoriamini:ulturi hodie tot indigne acceptas iniurias. Exiguum iam interuallum utrãq aciem dirimebat. Brachius Tartaliam cui primã aciem ducendam dederat cũ aliquot suis turmis contra hostem ferri:reliquas subsidio paratas esse iubet. Nec longo interuallo Malatestam secundi agminis ductorẽ: pressa galea:intentisq hastis pugnæ euentum expectare.& ubi signum daretur paratum esse ad impetendum hostem. Pariq spacio Cherubinum instructa parataquæ acie constituit. Ipse extremo loco subsidiaria collocata manu peditum aliis equiti intermixtis:qui hostium suffoderant equos:aliis ad occupandos dextra læuaq trãsitus dimissis obliquo cursu triginta stipatus hastatis:suorum agmina prætergressus est. Nec hosti defuit animus. Prodire iussi confestim aliquot equites:qui manus cum illo cõfererent. Hoc modo

leuiter duobus in locis pugnari cœptum. Angelus Pergulensis parte suorū cōtra Brachiū missa subsidio suis modico spacio ueniebat. Brachius magna ui pugnās repellit. Huic Malatesta quem paratum prœlio dixi. cum parte equitatus succedit tanto impetu: ut dissipati hostes in reliquum refugere exercitum cogerentur. Captiq; sunt equites septuaginta quibus statim spoliatis: equos atq; arma peditibus destribuit: iussosq; armari in nouū producit agmen. & quid unumquenq; facere uelit ostendit. Ipse pugna egressus quid hostis quo tenderet obseruabat: simulq; ut quum auxilio opus esset prouisa forēt: nihil ordines interruptura subsidia. Tartalia fortissime pugnante: uel potius inseq uente. Angelus cum parte equitatus: quem subsidio uenire dicebam: fugientes suo excepit agmine: sed nec ipse firmato gradu procedere ad pugnam est ausus: uel metu tanti impetus: uel quod uerisimilius putant: lassationem ordinum opperiens. At Brachius ubi uidet hostē uel detractare pugnam: uel differre: cum quadraginta equitibus hodium agmen aggressus magno conatu pellicere ad prœlium non potuit. Q uocirca utendum occasione ratus Tartaliam reuocauit: milites atq; equos ad dolia subducens reficiendos curauit Diu deinde in mora stetit utraq; acies. Q uæ res Brachio perniciosa uidebatur. Si aut colligendi sui spaciū dedisset hosti: aut cum populo coniungendi: tamen utring; inuadendi cōmoditas expectabatur. Vterq; Dux ad tempus atq; locum intentus tenebat oculos. Carolus more & caloris impatiens promoueri uexilla. & confertissimū suorum agmen in longissimum extensum cornu subsequi iubet. Iam ducentos passus processerant signa: quum Brachius ueritus ne multitudine hostis circunueniendi sui consilium cæpisset: simul ne cū populo iungeret: quem magna turba aduentare missi speculatores referebant: uariis in locis petendum uno tempore hostem constituit: ne tota mole belli aut elaberentur hostes. aut premerent: ratus id quod res admonebat: q frequentia haberet agmina: facile hostes a fronte: a læua: dextraq; posse tentari. Q ui si paulum ordine recederent: q non pari arte distincta essent agmina: facile profligari posse. Nec cōsilium fefellit. Q uippe ubi tot simul locis factus est impetus: necesse fuit hostem uno cornu protensum ad omnem simul partem resistere. & alios alio conuerti: nullo nutu: nullo Duce. Cōtra Brachianæ turmæ: singulæ quæq; suum ducem sequi: suum ordinem seruare edoctæ: facillime omnem in partem conuertebantur. Igitur Brachius signis hostium promotis Tartaliæ cum eodē equitatu præcepit: obliquo itinere Pergulensem infestis pereret tælis. Deinde qua parte uexilla erant promota: centum lectissimos dimittit equites: iisq; ostendit a latere uexilla aggredienda esse. & aut quantis possent uiribus construenda humi: aut quominus ultra deferri possent esse retardāda. Tum a tergo quinquaginta equites idem agmen adorti. Sed hi tantam hostium multitudinem defatigare magis: q̄ uincere poterant. Cicchulinus qui signariis præerat pungentem magis q̄ prementem militem facile a signis repellebat: tamen tanta paucorum erat. & tam ad uelocitatem ordinata celeritas: ut hinc alii repugnarent: inde alii qua minime hostis rebatur: incurrerent. Itaq; Cicchulinus paucis tuendi uexilli negocio dato: cæteros qua hostis premebat capessere bellum iubet. Sed nullo conuersi ordine: quum nunc hinc pugnarent: nunc illo occurrerent: sibiipsis erat impedimento. Brachiani milites paulatim ut erant admoniti pugnando cædendoq; procul a signis hostem retrahere conabantur. Pari arte Tartalia Angelum adortus non multum procul inde dimicabat. Brachius fessis ad dolia reductis ītegros submittebat. Sic compositi ac refecti statim & milites & equi ad prœlium maioribus redibant uiribus. Victoriā hæc una res peperit. Q uippe multitudinem etiam sine certo ordine uarioq; bello intentam pauci dissipare nō poterant. & undiq; in frontem aduersis hostiū tælis iam uno totius agminis orbe resistebat. Nōnunq̄ facto impetu exiguæ turmæ: q̄si dimota hostiū mole excutiebat & gradū ultra q̄ opus eēt referre cogebat. Sed Sole iā ad mediū diē ardentissimo calore exæstuante: hostes pauloante facto itinere defessi: nec puluerē: nec sitim pati poterant. Tū radii mediū obtinentes cœlū: ipsam quoq; succederāt terrā. Inde densissimi exorti uapores: caligie atq; æstu cūcta cōpleuerant. Hostiū crebri iter arma & laboriosi halitus senriebantur: nec respitare: nec galeam sine periculo lassare poterant. ora: oculi: supercilia: feruenti conspersa puluere: tum membra largo: atq; urenti sudore perfusa liquebant Nec minor equorum lassitudo: quorum non modo lassæ cadentes linguæ: extraq; oraq; uidebātur: sed diffluente irrigati spuma: ne stimulis quidem perciti: ipso in prœlio medio conatu deficiebant. Contra Brachianis equis: ac militibus comparata quæ sitim ardoremq; leuarent: aqua: uinum: acetum uires mirifice confirmabant: quibus ad dolia properantibus

parati qui

parati qui pocula suggererent pedites Nec opus erat equo descendere:simul equi dolio: simul milites peditum manu compori pugnā ardentius instabuntur. Ergo hostes stipul uere:sole:labore:tot simul malis circunuēti languidius plærīq; pugnare:alii ad Tyberim recuruo tractu deflectare cœperūt. Brachius ubi uidet exinanitam signorum aciem.& milites lassatis ordinibus palantes ad Tyberis ripam deferri:conuersus ad Malatestā:quem exulibus præesse dicebamus. Victoria inquit nostra est:fac quantū maximū potes impetum in signariam aciem. Consterne ad terram & perturba inimica signa. Itē nunc exules uirtute uestra finite bellum. Qui dicto audientes subito uelut turbine fessam iam & deficientem aciem petiuere tanto cursu ut dentissimo qua ꝓcedebant excitato puluere:nihil oculis cerni posset. Hostes iampridem defecti uiribus:nec perstringere gladios:nec habenis moderari poterant. Ictus tamen iam sine sensu crebros excipiebant.& quos antea sua multitudo a fuga detinuerat:nunc maiore recentium hostium inuasi numero impetū sustinere nequiuerunt. Vexilla strata humi:lacerataq;. Fusis ac fugatis Brachius expeditiore manu a fronte occurrit. Cherubino ad Tartaliæ agmen confirmandum:augendumq; dimisso:præcepit ut Angelo profligato Caroli paulo recentiorem alam diffundere. Ipse fugientes capi:ligari trahi pecorū more iubet. Inter hæc Angelus cū ægre uni Tartaliæ restituisset. Cherubini aduentu terga q̄ effusissime cōuertit in fugam. Omni exercitu cōtra Carolum immisso Brachius primus stationes irrupit. Ferunt Carolum diu pugne euentum securū expectasse:cui cū esset sæpe nunciatū:carpi paulatim exercitum:atq; omnia exhausta uiribus agmina:male rem gerere nihil:credidisse:sed ueluti media in pace nobilium more cōmessantem uix dato equitandi spacio circunuentū esse. Fusus fugatusq; milites a peditibus:quos transitus dixeram occupasse capiebatur. Omnium longe miserimū erat duos tresue captiuos a singulo quoq; uictore ligatos:ueluti greges agi. Maxime omniū Nicolai Picinini tunc gregarii militis memoria mea summi ducis uirtus eo prœlio laudata est. Cepta fuere equitum circiter tria milia. pedites:equitesq; ducēti desiderati. equorum ingens facta strages. Cicchulinus quoq; fortissime pro patria & salute dimicans capitur. Duoq; Caroli nepotes:multiq; ductores agminum capti:atq; in uincla cōiecti sunt Septingenti custodiæ traditi feruntur:cæteri militari more dimissi. Angelus Pergulensis ex tanto exercitu cum quadringentis equitibꝰ:testis tantæ calamitatis:euasit. Carolus ad Brachium perductus non minus uictorem clæmentem:q̄ hostem ferocem est expertus. Primum æquo descendere atq; arma deponere iussum:ipse detecto capite:quod est honoris & obseruantiæ signum:humanissimis cœpit consolari uerbis:monere ut eos fortunæ ludos æquo ferret animo:hac demū uarietate constare bella:ut nunc uictores nunc uicti sint qui manus conserunt:nec quicq̄ magis esse mirabile:ideoq; ancipitē uocari fortunā belli. nō tam illi dolendū esse q uictus esset:q̄ lætandum q ab inimicissimo hoste uictus Cogitaret tot acerbos casus uiolente mortis. Quid si fata semel a se uno uinci statuissent cæterū cū aliis uictorem fore. Non illum turpi fuga interceptum:sed gloriosissima belli acie superatum esse. hic animi magnitudinem præstari oportere. Res secundas facile pati omnes:aduersas sustinere magni animi opus esse. Virtutem nulla re magis declarari q̄ aduersa fortuna. Multa in hunc modum quum essent dicta:ferunt ad leuandū animi mœrorem sæpe dominum appellasse:illum in calamitate non oblitum:fortune suæ irato similem dixisse. Immo uero tu qui uicisti dominus Omni ꝓfligato exercitu Brachius paruum equum afferri:atq; eum ascendere Carolum iubet:captiuos omnes qui erant redimendi. Primū Torianum:mox Fractulam deducendos:ac militibus diligentissime obseruandos dedit. Carolum non modo in uincula non coniiciendum:sed in summo habendum honore.& ne quid nobilitate sua indignum pati posset prægustationes omniū rerum faciendas custodibus iussit.

IOANNIS ANTHONII CAMPANI DE VITA ET GESTIS BRACHII LIBER QVATVS.

Ac calamitate accæpta Perusinos tam subitus pauor:trepidatioq; tāta inuasit:ut primū uarii luctus in Ciuitate audirentur. Mox cōpressis uocibus luctu obscuris silentium tota Vrbe secutum:nemo forum adire:nec alter alterum intueri audire. Defuncti iam externis malis domi pessima quæq; metuebant. affore iamiam inimicum uictorem existimare.& ut quisq; sibi maxime conscius erat:ita in se crudelissime sæuiturū. Occurrebant toto nefatriæ illatæ cædes omnes una hora uindicandæ.& quicquid non modo facere hostis posset:sed etiam

cogitate crudelitatis facturum putabant.Hunc publicum mœrorem priuatæ potentium lamentationes excipiebant:ultimum uenisse sibi:familiæq; suæ diem.Satiatū iam iri tam longam inimicorū rabiem:suo sanguine fœdandas quas tādiu tenuere alienas domos: nunc demum cæsis parentibus.& propinquis:quo tardius eo atrius hostem parentaturū & ut uitæ parceret:ut unda per inimicas manus elaberentur corpora:in exilio tamen miseris domi assuetis esse moriendum.Iam experturos q̄ misera fuisset inimicorū uita dum exulassent.In tanta uirorum acerbitate:mulierum obscurior erat facies.Aliæ squalidæ ac miserabiles in templa cōfugiebant.Aliæ domi tacitæ:mœtæq; sese obseruauerant.Quarum magis ea res interesset:earum claustris resonantes audiebātur ululatus:se suosq; atq; uiuos atq; mortuos complorantium.In tanto publico luctu:pauci fuere qui maximis malis aliquid si non remedii:saltem consilii quærerent.Vniuerso populo uocato in Concionem.Decemuiri cōmemoratis tot simul acceptis incōmodis:defectione totius agri:calamitate tanti exercitus.& quod longe omnium molestissimū ferebant:capto Cicchulino nulla iam ne spe quidem auxilii proposita:hostes:uictoris tam late auctis uiribus. Tādem de tradenda Vrbe agendum censuere: nec ullam condirionem recusandam: rati se tutiores hac uia futuros ab exulum furore.Placuit primum caduceatorem ad Brachium in castra mittere:qui legatis eundi potestatem impetraret.Sed ille in meritoriam diuertens tabernam:& ut est genus hominum:nimio potu confectus intra uepres sese uino somnoq; grauem deiecerat.Quo non redeunte magis dubitari cœptum est.Verebantur enim nihil hostem nisi Ciuium cladem petere:eamq; ob rem caduceatorem aut uinciri:aut necari iussum existimabant.Quæ res magis ac magis perterruit animos. Sed iidem illi: quorum uirtus in periculis non defecerat:Cinellum:quem Brachii consobrinum diximus ad eum in castra mittendum decreuerunt:solum esse ducētes:in quem ne hostis sæuiret humanitate fortior necessitudo defenderet.Huic edicitur:ut omni nitatur ope precibus efficere:quo legati tuto accedere ad Brachium possint: & dedendæ Vrbis consilium aperiat.Hortetur q̄ maximo possit studio:ne ultro delatum reiiciat imperium. Ille ut erat imperatum profectus in castra:perbenigneq; acceptus mādata exponit: Missum se non quidem pro legato:sed ut legatis tute ueniendi potestatem exoraret.Brachius ut decebat admiratus caduceatorem perquirendum iubet:qui semi sepultus uino compertus:nec ad se excusandum:nec ad responsum referendum exoluere linguam poterat.Hic inquit ad me uenit.& tabellas subsignaui.& saluum ac tutum aduentum legatis renūciari iussi.Cognito errore Cinellus caduceatorem statim remittit:ipse paululum ut fit secedens.Cras inquit legati ad te uenient Primo res Ciuitatis.& publico consensu omnium imperium deferent.Qua re audita Brachius suspensus aliquandiu.& attonito similis hæsisse fertur.Excitatus deinde a Cinello.& quid nam tanta in re cogitaret interrogatus.Ego inquit hoc cogitato:ætatem meam omnem ad hunc diem sine labe esse transactam in maximis calamitatibus:nulla me suspitione criminis notatum:nulla aspersum perfidiæ macula:nūc secundis rebus ad patriæ occupationem inuitor.& quem aduersa olim non potuit:secunda nūc fortuna faciet me nocentē.Huc adde tot exules:quorū pars condirio exilii fuit:dominum ad seruitutem secuti uidebuntur:non periculi socium ad libertatem.Quid aliud patria pulsos tot Ciues putas:nisi quia priuatam Tyrannidem noluerunt ferre?Quo animo manifestam seruitutem laturos existimas:qui occultam paucorum potentiā pati nequiuerunt?Etsi magis mea me gloriaq̄ illorum impatientia mouere debet.Nulla turpior cupiditas & sceleratior:q̄ patriæ:cui tu parere debeas imperium quærere.Et certe q̄tum ad libertatem spectat pars sunt:quos eadem mœnia cingunt:quorum eadem sunt tecta atq; sepulchra.An ego parentum umbris tam me superbe inculcabo:ut quem supplicem erant inspecturæ:patriæ uiolatorem intueantur.Qui ne Tyrannidem paterentur:liberi occidere q̄ uiuere oppressi maluerunt.Qua mente prolem suam mortuis sibi ne in libera quiescant Patria:seruitutem afferre patientur. An hoc quoq; non cogitem:uiolenta regna diuturna esse non posse?Et in Patria occupanda non modo iniustam uim:sed nefarriam impietatem esse subeundam.Ad hæc Cinellus.Quæ dixisti inquit omnia uera esse ne in inficias quidem eo.Cæterū tum maxime peccatur:quum superstitiosus peccandi timor officio obstat.Cogita quanta Ciuiū strages futura sit inhibente nemine.Neq; enim facile sedatur ira:quam ulciscendi stimuli accenderunt.& tu exules reducere cupis.& Ciues recipere coguntur.Difficile dictu est uno momento statim placatos esse:quos hinc metus suspectos:inde iniuria iratos facit.Sæpe etiam fratres regnandi cupiditas armauit: & Regni est concertatio ubi de statu & Ciuitate contenditur:quo si odium capitale:si cæ

des parentum

des parentum:fortunarum ereptiones:tot deniq; uariæ Iniuriæ accedant. Qui modus se ro esse potest? Nec semel tot mala perpetienda sunt:ubi commodior erit occasio conti/ nuæ cædes fient. tantis simul periculis uno remedio obsisti potest. Neq; enim hoc inua. dere Patriam est:sed conseruare. Necesse est publicam auctoritatem adhibere:quum pri. uata resisti hominum furori non possit. Nam quod ad exules pertinet:satis illi debere ti. bi fatebuntur:si se in Patriam reduxeris. Franget hoc beneficium quãuis elati animi per. tinaciam. Nec turpe putabunt ei deferri Imperium Ciuitatis:qui ut ipsi Ciues essent effe. cerit Multos iam errauerunt annos. & nisi quam tu ostendisti:nunquã ne spem quidem redeundi cognouerunt:non modo libertatis:sed etiam iniuriarum obliti. Satis iam satis sua mala tam longa docuerunt:satius esse domi mediocri esse fortuna:q̃ foris nulla. Ciui tas nostra pati iam iugum Imperii didicit. Maiores tui Pontificibus paruere. & paulo an. te Regem secuti:qui domi regnabant seruire potuerunt. Quanto pulchrius erit illum conseruare Ciuitatem:qui in Ciuitate natus est. Tum pudendum esset si cadentem & sese cruentãtem. Patriam quam posses defendere:tueri nolles. Tum etiam pudendum si ita Ciuibus imperares tuis:ut armares ad cladem. Sin scelera arceas:stragem innocentium fieri uetas. & tuam & alienam frænes iracundiam:si & Ciues conserues. & exules restituas Hæc demum erit summa & præclara gloria. Mancam iamdudum Ciuitatem & membris dissectam unum in corpus redigendo. Hoc maiorum umbræ:si quid tot nostra mala sen. tire potuerunt:lætabuntur:suam sobolem quominus Ciuili sanguine in sepulchris per. funderentur inhibuisse. Et pro qua ipsi periere pacem Vrbi atq; ocium peperisse. Quæ maior impietas q̃ paruam notam:si nota dicenda est:pro Patriæ salute recusare? pro qua multi subire mortem. & hostium proditores iure esse potuerũt. Vide ne dum manus im. ploranti opem tuæ Patriæ porrigere nolis:ruentem neglexisse uidearis. Vim:iniuriam: cladem:incendia:etiam qui nondum intrauerunt. Vrbi minantur:quos nondum oculis uiderunt:animorum furore interemere. Quid facturos putas:ubi oculorum ardores in. flatas tot Iniuriis mentes exuscitauerint. Hæc tibi macula quam diluere non possis uitan. da est. Aut Ciuitatis imperium capiendum est tibi:aut ultimum Vrbis excidium expectã. dum. Vno beneficio exules dignitate sua recepta. & Ciues retenta suis in sedibus conser. uari poterunt. Vera hæc Brachio uidebantur. Itaq; Ciuitatis periculo cognito communi caturum cum exulibus eam rem dixit:nec sine eorum consensu Imperium accepturum. Postero die Legati Perusinorum in castra uenere. Nouem fuere Ciuitatis principes:plæ. riq; Brachio affinitate coniuncti. Hi petebant ut Cicchulinum quem in prœlio captum ostendimus:liberum sine præcio dimitteret:atq; ea conditione Ciuitatem in fidem pote. statemq; reciperet:orantes ne excidium tantæ Vrbis ab exulum furore pateretur. Non omnino aduersari Perusinæ rei:qui Ciuem clementissimum uictorem esse uoluisse. Pro. inde quos prœlio uicisset conseruandos & in Ciuitate retinendos esse. Pugnantes uiri. bus domari:uictos clæmentia conseruari oportere. Ad hæc Brachius paucis respondit. Nunq̃ eo se animo gessisse bellum ut Patriæ iura nefario dominatu occuparet:non quã. do ita Ciuibus placitum esset:inuitũ tñ ad imperiũ respicere:libenterq; si sibi permittere. tur:id uel honoris uel oneris repudiare. Proinde etiam atq; etiam cogitarent:si quo pacto publicam tueri dignitatem sine auctoritate sua possent:libentius se pariturum esse regnã tibus in Patria:q̃ regnaturum. De Cicchulino uero non sibi integrum esse quid delibera. ret. illum sub Tartalia esse captiuum:se uero nihil uictoribus detogaturum. Ius esse belli ut qui prœlio essent capti:in eorum essent potestate qui cæpissent. Nec se impediturum quominus captiui redimerentur. Legati re non impetrata in sequentem diem redituri ab ierunt. Brachius exulibus in Concionem uocatis rem omnem ut sese haberet manifesta. uit. Ciues ultro obtulisse summam Imperiumq; Ciuitatis. se ad deliberandũ tempus po. stulasse:nec sibi esse cordi tantum oneris subire:nisi quid ipsi censuissent. Nõ modo assen. sere exules:sed ultro rogare illum cœperunt:ut quorũ dux in exilio fuisset:quosq; ab exi. lio reuocasset eos in Ciuitate regere:conseruareq; uellet. Omnes illi etiam priuato fuisse perituros:nõ immemores tanti accæpti beneficii. adderet priuatæ beniuolentiæ publicam auctoritatẽ. Nam a quo melius regi:gubernariq; posse:q̃ qui ne in exilio quidẽ putasset deserendos. Qui q̃q̃ meliore fuisset fortuna:nunq̃ tñ pro cõmuni illorũ salute quiesset. Ferũt Vrsum quendã mediocris inter exules auctoritatis egressum Cõcione dixisse:nunq̃ se ut Ciuis Ciuibus ĩperaret pmissurũ. multos illi uetustate generis & maiorũ opibus:aut pares:aut nõ multo iferiores esse. Qua uoce ad Brachiũ p milites delata:q̃ta nunq̃ antea

ira percitum discedere pace infecta uoluisse. Ciuitatemq; in pristino statu Plebeiorũ relinquere: uix deinde cæterorum exulum precibus esse lenitum. illorum alios contendisse lachrymis: alios se ad pedes eius prouoluisse. Vnam omnium fuisse uocem. Mallet saluti multorum cõsulere: q̃ unius temeritate tanto eos fraudare beneficio. totoq; susceptos belli labores: periculaq; frustrari. Illum ipsum qui aduersaturum se erat minatus non modo non summe apud eos: sed uix etiam mediocris esse fortunæ: certe dementem & temerarium: qui quod ipse neque dare posset: neq; eripere id se concessurum esse iactasset. Proinde respiceret cæteros: quos non minus gratos in imperio expertus esset: q̃ fideles in bello: atque in exilio fuisset expertus. Scire neminem mansuetius imperaturum: q̃ qui fuis se Ciuibus imperare meminisset. eius esse arbitrii quid de exulibus statuere uellet. Reduceret nec ne: omnes tamen quoad uicturi essent in eius unius futuros potestate. Tam placida oratione sedata ira Brachius cum paucis Optimatium Tabernaculum ingressus: iterum tentandos illorum animos decreuit. Commemorare cœpit quotiens hoc mouisset bellum: quãdiu suis stipendiis exercitum aluisset: omnia cæterorum exulum magis quã sua causa fecisset. Sibi fortunam rei militaris nunquã fuisset defuturam: nec tamen eã ob rẽ tot a se haustos labores: ut Ciuitatem opprimeret: nihil magis q̃ Patriæ cõmunem libertatem uendicare uoluisse. Nunc ab inimicis ultro ad se Imperii summam esse delatam. Scire quanta esset futura Optimatium auctoritas: in Patria si reduxisset: nihil se inimicis confidere: quos nõ uoluntas ad deferendum imperium: sed necessitas compulisset Optimates futuros sibi uel custodes Ciuitatis: uel ereptores. Illis se fidem: uita. Magistratus. illis corporis sui custodiam commissurum. Nec ignorare in sua esse potestate: reducere exules uelit an in exilio dimittere: sed tandiu Plæbeios in fide mansuros: donec aliquã nacti occasionem excutere iugum possent. Igitur malle se liberos in Ciuitate reponere exules: quorum postea uti opera posset: q̃ inuitis imperare. Vtrum esset futurum in Optimatium arbitrio esse. Si se dominum uelint appellare intraturos suam domum. sin moleste id ferant nihilo secius Ciuitatem recuperaturos. Quod ad se pertineret gratius futurum si ametur a liberis Ciuibus: q̃ seruientibus metuatur. Tum si Ciuitatem sine Nobilitatis consensu: ne multos quidem dies retenturum: illis custodibus perpetuo habiturum. Ad hæc Optimates respondere. Non adeo dementes: adeoq; ingratos esse: ut non intelligerẽt: nisi eius opera essent reducti: omnes in exilio fuisse perituros. Vitam: sanguinem: fortunas: omnia eius pendere beneficio: nec multum interesse priuata an publica auctoritate imperaret: quibus pro tanto beneficio omnino esset imperaturus: nisi quod Ciuitas futura sit eius auspiciis moderationeq; tranquillior. Nimis durum uideri quẽ inimici domi regnantes Dominum appellent. Eum amicos una exulantes eiusq; opera liberatos: Ciuitatis Rectorẽ fastidire. Nihil hoc aliud esse: q̃ inimicos ipsos odio & pertinacia præstare. & illos amicos esse uelle: se inimicos fieri. Capesceret ergo ultro oblatum imperium: se quidem non modo nõ impedituros esse: sed suis etiam si ipse nolit manibus atque humeris inuitum ad Curiam & palatium collaturos. Hic dies prope totus eiusmodi altercationibus consumptus est. Postridie illi iidem Legati reuersi in castra pleniora mandata retulerunt: nulla de captiuis conditione interposita dedi Vrbem: fœderaque & pactiones in sequentem diem dici placuit. Collis est Vrbi ad occidentem aduersus. Montem Morcinum uocant: in cuius cacumine Templum prominet celeberrimum. Hunc locum dicunt: ubi postero die de summa rerum pacificantur. Brachius clara iam die cũ parte Copiarum ad eum locum contendit: occupatque monticulum. Legati ut erat constitutum: eodem paulo post conuenere. Composito statim bello: sublatisque offensionibus fœdera in hunc modum feriere. POPVLVS Perusinus Vrbem: agrum: uias: templa: fontes: seipsum Brachio dedit. Illi Ciues parento. Dominum bona fide appellanto. Ad eum de rebus Vrbanis publice referunto. Concilia cœtusue: nisi quos ille iusserit: ne faciunto. Qui non paruerit rebellis esto. Rebellem quiuis impune occidito. Exules quique redierе: quique redituri sunt: sua recta: fortunasque adeunto. Nullus impedito. Cæterum pax cum Ciue esto. Qui seditionem excitassit mala cruce suspenditor: aut securi percutior. Brachius Publica Vectigalia: nisi quæ Publicis impendiis superfuerint in rem suam ne uertito. Vrbanos Magistratus: præter Quæstorem: Prætoremque Populus legito: creatoque. & quem uolet cui uolet cooptato. Suffragia libera sunto. Prouocatio ad Brachium etiam rerum capitalium esto. Siquis prouocationi obstiterit fraudi esto Nouas exactiones inuito Populo ne cogito. Delectus in Vrbe: nisi Populus iusserit: ne

iusserit:ne habeto. Decemuiros ne cōtemnito. Maiorū decreta seruato. Ciuitatis instituta nisi quæ Populus abrogassit ipse ne uiolato. Conditionibus datis acceptisq; Brachius in castra. Legati in Vrbem reuertuntur. Octauo post pugnam commissam die. Brachius ingressurus Vrbem: polire milites arma. & in agmina q̄ ornatissime componi exercitum iubet. Magno studio de ornatu exules contendebant. rati quo instructiores ornatioresq; Vrbem introissent: eo plus auctoritatis in Ciuitate occupaturos esse. Militibus quoq; par contentio: ne uel ornatu: uel studio in ducem superati uiderentur exulum æmulatiōe adducti arma per totam noctem polire: equorum iubas comere: seipsos nouo cultu exornare. Vbi primum illuxit dies frequentes ad ducis tabernaculum conuenere. Hīc noua exorta contentio duas circiter horas: altercando consumpsit. Veterani exercitus milites proximū Duci quærebant locū. Contra exules: magnū id futurū dedecus rati: propriores lateri hærere cupiebant. Illi sæpe nouis ruptas uulneribus cicatrices ostendere: non frontē: non uultum: non aures integras dicere. Plærīq; pectora totiens obiecta hostibus ferroq; traiecta denudare: nec quicq; tam gloriosum: q̄ uulneribus uincere putabant. Exules alii Nobilitatem. Patriæ expectationem alii: nonnulli qui bello interfuerāt. & ipsi quoq; sua uulnera prætendebant. Certamen uirtutis & superbiæ uidebatur exortū. Alteris sua gloria. Alterius maiorum splendore nitentibus. Brachius diu contentione agitata: placatis tandem militum animis: exules eo die censuit honorandos: qui ueluti nouæ sponsæ cū pompa: atq; apparatu domi expectarentur. Igitur cedentibus magis q̄ cōsentientibus militibus dignissimum dedit exulum Primoribus locum. Delectaq; ex omni exercitu promiscue manu: fortissimorum equitum: exulumq; unum agmen efficit. cæterā aciem suas in turmas distributam: mirifico composuit ordine. ut quisq; equo armis præsentia ornatissimus erat: ita primum in turma collocauerat. Nec minore quanq̄ diuerso apparatu instructa Ciuitas erat. Qua porta ingressurum Vrbem putabant eam Ciues purpureis tapetibus & hinc atq; hinc longe pendentibus auleis adornauerant. Via omnis uiridibus inspersa floribus odores late persundere. Priuatorum fenestræ pannis ut cuiusq; erāt fortunæ pulcherrimis distinctæ: ornatæq; patebant. Muliebriaquoq; monilia usquequaq; interlucentia: quæ Sole repercussa: crebris scintillulis transeuntium feriebant occulos. Bullæq; & aurea balthea ad terram usquæ: tractu longissimo demissa fulgebant. Nec minor īter Ciues: ornandi: parandiq; cōtentio: q̄ incedendi militibus fuit: ut quibus nihil magnificentius priuata opulentia ducebatur. Nec ullum nouo domino gloriosius iocundiusq; uictoriæ signum ostendi posse arbitrabantur q̄ priuatas Ciuium opes: nihil eius imperiū pertimescere. Vicit priuata studia publicus apparatus. Quippe forum ne solis æstus ad ima penetraret: undiq; alte tegentia uela oppenebant. Trapezitarum mensæ aureis conferte nummis. Mercatoresq; uario genere longe lateq; pendentium purpureorum mensas: tabulataq; cōpleuerant. Hæc omnia medio in foro eminens palatium superabat. Illic Gallici tapetes fenestris longum exeuntes: illic aurea atq; argentea uasa per scalarum gradus distincta mirantium aciem perstringebant. Iam magna parte diei Vrbanis Militeribusq; apparatibus consumpta. Brachius composito uelut ad prœlium agmine per superiorem portam in qua nihil erat apparatus Vrbem ingreditur. Eius rei causa non satis est comperta. Sunt qui putent nimium populi concursum. & Ciuiles insidias ueritum Alii expeditius iter: commodioremq; prœliandi si opus fuisset locum esse delectum. Nonnulli quod eam qui incolerent Vrbis partem suæ factionis prope uniuersi habebantur. Vbi ad forum est peruentum: tum uero uario genere tibiarum tubarumq;. & tympanorū per sonabant omnia. Milites partito in geminam aciem exercitu: utrunq; fori aditum occupare contendunt. Vbi aliquot horis equestri certamine est prœliatum. Brachius antequā palatium imperii locum sedemq; conscenderet Decemuiros: ac cæteros Vrbis Magistratus. & præterea populares iureiurando in fidem potestatemq; adægit. Statim eius nomine atq; iussu circūlata præconia accæpit imperii dedere signū. Postridie eius diei ꝓfugos: rebelles: exules etiam qui bello nō interfuissent: quoscūq; quauis causa damnatos in exilium: quod humanitatis esse putauit: suo decreto cēsuit reuocādos. Quibus pecunia mulctatis soluendo non erat. Eamq; ob rem Ciuitate carerēt absoluendos decreuit. Sed Ciuilia diffidia radicitus extirpare conanti necessariū uidebat: exulibus domos: agrosq; restitui: quos post factā seditionē Plæbei cōtra ius gentiū: nullo more: nulla lege occupassent Sed qm̄ nimis periculosum erat Optimatium licentiæ rē permittere: ne plus sibi quisq; q̄ sua essent uendicaret: placuit oīa Populi decreta quattuor & uiginti annos antea facta:

tot enim Nobilitas exulauerat:noua auctoritate rescindi. Et quæ ante id tempus cuiusq;
fuissent integra Optimatibus cedere:reliqua Plæbis esse. Cæterū iure an iniuria Nobili-
tas Plæbis:Plæbs Nobilitatis opes ante it tempus occupasset:cōstituit:qui seruato more:
institutisq; maiorum de iure Ciuili moderatissime iustissimeq; disceptarent:quod suum
esset cuiq; tribuendo. Rapinæ uis:iniuriæ:cæteraq; factionum mala cuncta sublata gra-
uissimi acerbissimiq; propositi cruciatus:ultionibus Nobilitati est iterdictum. Sed quod
ipse nouas expeditiones agitabat animo:nec bello desistere ullo modo statuebat:ueritus
ne se absente aliquid seditionis excitaretur:primum legem tulit de seditionibus coercen
dis. Mox ad eradicandas simultates nouem uiros ex Plæbe:totidemq; ex nobilitate dele-
ctos. Ciuitatis curæ custodiæq; præfecit. Hac re Plæbeiorum animos mirifice sibi recon
ciliauit:ne Optimatibus quidem offensis omnium æquata dignitate Optimates:quibus
insidentia adhuc animis exilia dulciora præsentia bona faciebant:cōtenti sua fortuna ui-
debátur. Plæbei bello superati dono datum putabant quicquid a uictore:quum eripi bel
li iure potuisset:misericordia & liberalitate non esset ereptum. Victores ac uicti æquabi-
li moderatione habiti:parq; omniū fortuna nisi ꝙ alteri sua bona recepissent:alteri reddi
dissent aliena. His maius atq; amplius adiecit beneficium æs alienum superiore bello:quo
Ciues ad repellendum se milites conduxerant:a potentioribus exactum inopia ætatii in
publicum collatum pecunia sua restituit:existimans ad quem Vrbi uectigalia proueni-
rent eiusdem esse quicquid conflasset Ciuitas æris alieni persoluere. Nihil hac uel æqui-
tate:uel liberalitate præclarius:ut quasi quod stipendium essent aduersus se emeriti con-
ducti milites:id tunc dinumerare ipse præsentibus uideretur. Totusq; ad conciliandos si-
bi Ciuium animos intentus:publici Parentis uidebatur induisse personam. Vrbis tamen
q̄ factis mitior. & benignior:arte quedam efficere solitus ne quē ab se nisi magna spe ple-
num dimitteret. Quod autem re præstare cuiq̄ noluisset:non se id nolle:uerum honeste
non posse. atq; ideo quod non posset:angi animo contendens. causam etiam quare non
posset afferebat:ut etiam in denegando gratiam inire:beneficusq; esse uideret. Nec comi
tas deerat uel Ciuibus uel militibus nominatim appellandis. Illud maxime omnium me
morabile:ne unum quidem habuisse in castris equitem in cuius nomen nō teneret. Nul-
lum peditem & ne tyrunculum quidem quem utro ab exercitu suo an hostium esset non
primo statim aspectu internosceret. Sæpe Legatorum nondum exposita præuenisse man
data. Sæpe hominum sermones in foro aut in acie loquentium labiorum motu percepis
se. Neminem unquam allocutum quem longo post tempore multis intercurrentibus an
nis:ubi aut quid secum ægisset negocii:non primo statim occursu reminisceretur. Hinc
uana illa uulgi opinio dæmonem præsagum atquæ interpretem rerum futurarum cristal
lo inclusum habuisse:atquæ eius monitu cuncta foris domiq; gessisse. Nequæ tamen Ci-
uilibus atquæ Vrbanis rebus q̄ bellicis & militaribus obscurior. Sed uelut natura ad om-
nia natus atquæ instructus cum Architectis de architectura:de mercatura cum Mercato-
ribus disceptabat. Bello quidem nemo rapacior:pace uero:iusticiæ. & æquitatis obseruā
tior nemo. Familiarem & suæ factionis hominem furti compertum. Magistratu:quem
forte gerebat perfunctum suspendi iussit:quum unumquenq; pro dignitate complectere
tur. Iustitia tamē æquabili teneri omnes uolebat. Acerrimus defensor imbecillitatis. Nul
lius tamen rei:quā ædificandi studiosior. Sæpe inter militaria opera fertur de Vrbanis
ædificiis usquæ ad delicias cogitasse. Ociosis. & nihil agentibus infensus. Fori tritores ap
pellabat. Sed eo componendis Vrbanis intento:exulum:qui bello non interfuerant:au-
dita uictoria suorum ingens undique multitudo confluebat:qui partim diuturno exilio
ad extremam redacti inopiam:atquæ ideo prædæ:rapinisq; intenti:partim maiorum titu
lis:magis q̄ uirtute sua dati:omnes ambire clientelas cœperunt. Mobilem multitudinem
blande appellare:longo comitatu uulgi frequentiam cogere. Priuata insignia concede-
re:omni uia:atquæ studio pellicere iuuentutem. Quæ res quum magnam inter Ciues
contentionem paritura uideretur:omnibus qui Nobilitate atquæ opibus pollerent:de
cœtu. & frequentia contendentibus:coercendam tam fœdam ambitionem uisum est &
paucorum insolentiam elationemq; noua lege retundendam. Vocato igitur in consili-
um Populo graui oratione. & qui ducerent. & qui sequeretur castigauit. NON
placere sibi ait tot simul Reges uno in Regno exortos esse:inuitum se unum imperare
Ciuitati:nec passurū opprimi a cæteris Patriam:quam ipse si per factiones liceret:mallet
liberam uenerari. Quid illi Plæbeculā turbulento cœtu aliena celebrare tecta priuatasq;
Ciuium domos

Ciuium domos frequentare compellerent? non ideo tot a se gesta bella: tantaq; rerum adita discrimina: ut qui foris parere consueuissent domi suis Ciuibus imperitarent. Satis fuisse ope sua ab exilio esse reuocatos. Hæc se illis exprobrate qui Patriæ inuiderent fortunæ: & fœlicitati suæ cuius opera & Ciues suā Patriam: & Patria suos Ciues recuperasset Proinde essent sua quisque Ciuili libertate contenti. Non prohibere quem uirtus cuique aut genus dedisset: locum eum honeste magnificeq; obtineri Nam alterum: altero clario rem esse: & hominem homini: natura moribus: dignitate præstare. Sed factiosos cœtus: & tumultuarios comitat⁹ prohibere: ī hos se capitali supplicio animaduersurum. Dimissa concione caueri præconio iussit: ne quis priuata Ciuium insignia: aut domi aut in ueste haberet neue cateruatim noctu per Vrbem incederetur. Quietiorem futuram Ciuitatem arbitratus si æmula Ciuium studia contentionesq; submouerentur. Pauci qui dicto audientes non fuere: capti atq; in uincla coniecti sunt. Nōnulli priuato insigni distinctas gerentes uestes eius iussu a Prætore medio in foro spoliati: & nisi multorum Ciuium intercessisset gratia: capitis causam dicere coægisset. Sed in tanta multitudine: totq; Ciuiū studiis magno opus erat præsidio: ne quid eo absente seditiōis excitaretur. Iam enim nouam expeditionē coquebat animo. Primum igitur omnes uicorum: uiarumq; cathenas rescindi. Ciuitatis quoq; ligneas portas effringi iubet. Quod ea de causa fecit: ne si qua tumultuaria manus forum occupasset subitus equitum accursus impediretur. Duas deiñ arces: quæ sæpe a maioribus Populi impetu deiectæ sine custodibus erant reficiēdas quā munitissime: structissimeq; curauit: quæ fido imposito custodū præsidio: mirum immodum nefarios Ciuium conatus represserunt Rebus Perusiæ compositis dicimo post receptam Vrbem die: educto in nouam expeditionem exercitu: in Asisiatum fines contendit. Hic Bastiam imprimis finibus nō procul a Chiasio amne situm oppidum: accæptam in potestatem Guido Feltrano restituit. Sigillo Spelloq; receptis quorum alterum ī agro Perusino: alterū Fulginatibus finitimum Guidus superiorib⁹ bellis occupauerat. Hæc gerentem noua incessit cura Pauli Vrsini persequendi. Sic iniurias aduersis in rebus perpessus in secundis capere non potuit. Etsi nulla ira ē uehemētior: q̄ ubi animum stimulat recordatio collati beneficii. Repetebat enim Paulum ad Rocchā cōtratā suū oppidū cōfugisse atq; illic regiis obsessū copiis magno cū oppidanoꝝ incōmodo aliquot mēses esse defensum Postremo ne quid beneficio deesset nō ante suū aduentū atq; ope obsidiōe esse liberatum. Mox deinde abrupisse tamen ab exercitu: & uiolata fide hostibus auxilium ferre uoluisse. Haud dissimili fraude & se optime meritum & hostes fuisse deceptos fidem atq; amiciciam una perfidia atq; scelere esse uiolatam: nunc suam & suorum non iam hostium: sed Ciuium causam uindicandam esse. Paulus ad Collem floridum: quod est Fulginatium oppidum statiua habebat: qui oblitus quas intulisset iniurias: nihil inimicum aut hostile metuebat. Brachius Tartaliam cum delecta manu ad eum interficiēdum Cohortesq; diripiendas præmissum non multo subsequebatur interuallo. Qui ut erat imperatum: uagantem extra mœnia confodit. Eius milites subito pauore attōiti recurrere ad arma: factoq; in Tartaliam e loco superiore impetu: nisi subsidiarium militem Brachius auxilio misisset: ingentem ea die stragem edidissent: sed coeunte multitudine eum habuit exitum pugna: ut capti hostes ad unum: atque rebus omnibus spoliati dimitterentur. Quæ res mirifice exercitum confirmauit: ingenti præda locupletato milite. Paulo interfecto Tartalia ad occupanda eius oppida cum suis copiis in agrum contendit Romanū. Interea ad Brachium Reatinorum Venere legati: qui sex milib⁹ nummum mulctati. qd Brachianum militem occidendum curauerant: in fidem recepti sunt. Nam Reate quoq; factionibus intestinis atrocius q̄ finitimæ Vrbes agitat. Veriti ergo ne exules tanti Ducis auxilio Ciuitatem inuadentes: aduersæ factionis multitudinem excitarent: imperii summam ad Brachium detulere. Iam enim maiores erant illius uires q̄ quibus resistere posse ne remoti quidē Populi crederentur. Per hos dies Namienses: & ipsi quoq; seditiosi sponte deditionem fecere. Quoꝝ exemplo finitimū oppidum. Sanctumgeminum uocant: legatos qui imperata facturos Prætoreq; eius accepturos dicerent: miserūt. Tanta facta regni accessione maiore Vmbriæ parte subacta: in agrū picenū cū exercitu proficiscitur sperās id qd futurū uidebat: oppida Caroli Malatestæ: quē captiuū ī uinculis habebat: facile in eius deuētura ptātem: pmissis q ad deditionē sollitarēt Mons bodii. Capazanū. Morrū. Massatiū. Maiolata: & alia quædā exigua castella nō expectata oppugnatione portas ad uentanti duci aperuerūt. idē factura cætera uidebant. ni pandulfus. Malatesta Caroli

frater:& Martinus Fauentinus clari bello Duces qui per id tempus Brixiæ statiua habe-
bant:audita Brachii profectione in Picenum uenissent:qui cæteris nõdum occupatis op-
pidis:firmissima disposuere præsidia. Fertur Brachius uel insita a natura prudentia: uel
præsagio quodam diuino scripsisse ad Martinum Fauentinum hominem supra modum
pecuniosum:admonuisseq; ut sibi caueret:ne ipse Carolum redimere sua pecunia cogere
tur. Illum uero aut dissimulasse:aut aliam in partem accæpisse. Nec mulis post diebus fi-
cta coniurationis suspitione:a Pandulfo circumuentum atq; interiectum. Brachius cogni
to hostium aduentu ne frustra æstatẽ in his locis consumeret:capto Saxoferrato:& Gual
do Nucerino perusiam reuertitur. Hic comperit Perusinos finitimis intulisse bellum: &
eius nomine Castellum plæbis uiginti milia passuum procul ab Vrbe:& huic finitimum
castellum nouum ad defectionem compulisse:nihil illi gratius esse potuisset. Iam nõ mi-
litibus solum usurus bello uidebatur:sed Ciuium etiam sua sponte militantium delectũ
habiturus:& sæpe antea perusinorum uirtutem superiore perspexerat bello:nunc eos suo
imperio accessionem sponte quærere:id demum mirifice lætabatur. Quam ob rem uo-
cato in Concionem populo:gratias publice:priuatimq; ægit. Iterumq; pronunciato mi-
litibus itinere:in picenum reuertitur. Huc Legati Venetorum:qui Malatestis fauebant:ad
Brachium uenere:accæpti magno honore:& exponere mandata iussi:primum congra-
tulari Venetos eius uictoriæ dixerunt:cuius etsi nulla adhuc extarent in eum populũ be-
neficia:tamen uirtutem illis & fortitudinem pergratam esse. sperare pro magnitudine ge
rendarum rerum:eius se opera usuros:mutuaq; intercessuta officia:nam nec Venetos in-
gratos esse nec Brachium quicq̃ nisi summa cum fide gerere solitum. Deinde quod reli-
quum ad præsentem spectaret legationem:plurimum orare ut Carolum Malatestã opti-
me de Venetorum Repu. meritum:cõmendatum haberet:& si quid apud eum tanti po-
puli ualeret auctoritas sine precio liberaret. Magnum id futurum Venetis munus:nec ul-
lam gentem esse gratiorem:non bello solum cæteras nationes: sed etiam liberalitate &
beneficia uincere. Quod si nimio peterent studio:non uideri mirandum: qui amicos su-
os deserere in clamitatibus impium: nefariumq; iudicarent. Semper Venetis ꝙ mo-
dico diuiderentur mari amiciciam cum Arriminensibus:societatemq; stetisse. Tam am-
plæ Legatorum postulationi Brachius paucis respondit. Habere se Venetis ingentes gra
tias:qui Legatos gratulatum ad se misissent. Cæterum quod ad Carolum pertineret inui
tum se contra illum cœpisse arma:nec mouisse Arriminensibus bellum:sed ultro inuasum
ac lacessitum. Nulla in re militaria iura uiolasse:nihil illi secum fuisse negocii: defendere
se armis coactum esse. Fortunã quæ causæ plurimũ fauere solet:uictori affuisse. Caroli nõ
minorem iniuria:quam intulisset fuisse iacturam. Quippe se ad Penates suos redeuntem
arcere uoluisse. nec dubitare si superior ille in acie se cœpisset:fuisse sibi crudelissima mor-
te pereundum. Sæpe hostem cum factis nequiuisset:uerborum immanitate sæuire audi-
tum:se tamen diis gratias ingenio esse mitiore:nec quid hostis in se uoluerit:sed quod ip
se in hostem debeat cogitatare. Nunquam sibi cum quoquam de sanguine: semper de
gloria & dignitate certatum. Illum uictorem: uita se fuisse mulctaturum: nunc quando
Dii melius huic bello consuluissent:pecunia mulctari captiuum Ducem:quem ipse si par
pari referre pergeret: uariis suppliciis durissimisq; tormentis excruciasset. Carolum qui
dem pecuniosum esse:& latos obtinere imperii terminos:sibi uero omnia contra: pecu-
nias nullas:multum æris alieni. Nuper receptam Ciuitatem diuturno exinanitam bello:
non stipendia:non uectigalia pendere. Hæc quoniam stipendiariis carear. aliunde quæ-
renda esse:nec ulla re quæri honestius potuisse:q̃ bello. Iam tũc maximis urgeri difficul-
tatibus:quum tot undiq; præsidia disponenda essent:atq; omnia mercede conducenda.
Igitur si centum milia nummũ persolueret liberũ abituꝝ:nec moleste ferrẽt pecũiis mul
ctari eum:qui si uicisset:sanguine se mulctasset. Legati quorũ princeps erat Belperus qui-
dam uehementius instare:& minas precibus miscere cœperunt:uel ꝙ ita publice haberẽt
in mandatis uel ut id quod magis Brachius est suspicatus: priuata gratia: & intima cum
Carolo familiaritate coniuncti omni ope atq; studio pro eius salute niterentur. At Bra-
chius quem:ut preces flectere non poterant:ita minæ acrius incenderunt. Quid hoc in-
quit est mali:si iuuare cupitis amicum:quin illum pecunia uestra redimitis? Cur ab ei⁹ id
postulatis hoste:quod uos amici præstare nõ uultis? Centum milia nummum belli iure
mea sunt:ea uultis ut dono dem hosti meo:cur nõ uos uestro potius amico? Re non uer-
bis constat amicicia. Nihil eni facilius q̃ uerbis iuuare amicũ. Nihil turpius: q̃ quũ re est
opus:uerbis

opus:uerbis adesse. Quod mihi quæso interminamini? quos ego nec offendi unquã: nec quod spero sum offensurus. Si uestro mari pyrratica classe nauigãtem. Si terra uexantem imperium uestrum intercipietis: nihil equidem recusabo. Hic si forte bellũ inferetis: nec alius qdẽ mihi deerit ꝓpulsandi. Quod si defecero uiribus aut aliunde petentur auxilia: aut illud certe cogitabimus. Nihil homini gloriosius q̃ aut propulsare iniurias: aut si hoc non possit mori propulsantem. Vtcunq; futura sit res hoc unum affirmare uobis possum nemo Brachium uertentem terga: sed aut uincentem: aut bello morientem intuebitur. Proinde facessite nunc qua huc istis uia: mihi certum est quando minus res agitur: tãdiu captiuos habere in uinculis etiam si perpetuo detinendi sint donec qui redimendi sunt: militari more redimantur. Legati minis abacti discesserunt: Hæc dum in Picenis agerentur Perusini nouas seditiones excitauere: discessu Brachii licentius uagante multitudine. Origo seditionis fuere Plæbeiorum nocturni cœtus: qui diu oppressam Optimatiũ potentiam tam subito leuatam egre molesteq; ferentes: quo pacto Vrbe eos depellerent cogitare dicebantur. Sed bis ea tentata seditio est. Primum eorum quos Brachius Ciuitatis curæ delegerat: auctoritate sedata Mox Optimatibus arma capientibus Ciuili clade restincta: ex Plæbeis aliquot trucidati sunt: plæriq; Vrbe agroq; depulsi: reliqui tam inepti bello q̃ paci cupidi propinquorum gratia incolumes seruati Sic mutata fortuna qui paulo ante regnauerant in exilium deiecti: qui exulauerant Regno restituti: humanarum rerum exempla præbuerunt. Opes exulum partim dirreptæ: partim in publicum collatæ ærarium: & in Ciuilium Magistratuum æra constitutæ Optimates post pulsam alterius factionis multitudinem: rem omnem ad Brachium ut sese habuerat per litteras nuntiarunt inimicoꝝ culpa factũ cõtendẽtes: nec se priores cæpisse arma: sed ad capitis uitæq; defensionem coactos. Caput autem eius tumultus fuisse Ranerium. Brachii is erat auunculus. Qua re diligentius inuestigata: compertaq;: restitui suas cuiq; opes: cæterum auctores ipsos in exilio esse decreuit. Optimatibus admonitis ut Ciuium saluti parceretur: & quanto minimus posset exulum esset numerus: quietiores futuros ratus qui remanerent: si hoc tam grauiter punitæ seditionis exemplo admonerentur. Inter hæc Arriminenses magnis factis auctionibus: ingentiq; coacta pecunia Legatos ad Brachium de redimendis captiuis simulq; de facienda pace miserunt. Conditiones fuere ut accæptis octoginta milibus nummũ. Carolum liberum sociumq; factum dimitteret. Deerant ad constitutã summam uiginti milia: pro his aliquot dierum dilatio est concessa. Pace confecta Perusi amicum exercitu reuertitur Carolus Berardo Camerti tandiu obseruandus traditus quo ad pecuniam persoluisset. Ea partim persoluta: partim Feltrano sponsore promissa: intra paucos dies: quinto mense postq̃ captus profligatusq; fuerat Arriminum ad suos reuertitur. Brachius dato militibus stipendio: & quæ bello gerendo usui forent comparatis proximam expeditionem pronuntiat'. Mox omni exercitu ex hybernis deducto: iter primũ Thudertum ad componendas res Vrbanas: deinde Spoletanum. Nursinorumq; fines ingressus agrum infesta populatione uastabat. Spoletani Nursiniq; facta inter se iampridẽ societate. Legatos de pace miserunt: ueriti ne populato agro statim obsidione intra mœnia compellerentur. Pax non ante data q̃ decem milia nummum ad stipendium militi contulissent. Pecunia collata exercitum agro deduxit. Tota iam Vmbria uectigalis facta in eius deuenerat potestatem Roma erat quæ inuictum animum ingenti cupiditate sollicitum habebat. Hanc ubi subægisset nihil Imperio suo defuturum existimabat. Nec deerant qui ad Vrbem occupandam uocarent: cõiuratione q; facta deditionem facturos pollicerentur. Igitur cum omnibus copiis profectus in agrum Romanum trans amnem Anienem non multum procul ab Vrbe castris consedit. Romanis pauca admodũ erant præsidia: & agri uastationem pari rem putabant indignissimã. Pontificis Legatus qui Vrbi præsidebat: ubi tam prope iminere hostem cognouit: etsi nihil dubitabat quid illi animi foret ad imperium occupandũ: metu tamẽ dissimulato ad eius castra ueluti ad amicũ sociumq; proficiscit' Eius aduentum Brachius magnifice ut par erat: excepit. Quærenti quam ob causam Vrbi admonuisset exercitum: respondit causam sibi eãdem quã Pontificibus esse: imperandi gloriam. Nec tamen ideo Romam occupatum uenisse: ut Pontificatu eriperet imperium: sed ut q̃diu Pontifex abesset Italia uacuam ꝑsidio: & multoꝝ Tyrannidi expositã custodiret. Legatus diu nequicq̃ dehortat' Romã rediit. existimãs paucoꝝ consensu accitũ hostem: nec ausum illũ tam parua manu tantã aggredi Vrbẽ fuisse. Vocatis ergo ciuibus in Concionem. BELLO inqt petimur Romani: adeo multos qui

paulo plus habeant potentiæ uel infirmitas:uestra:uel Vrbis fatū insultat paulo ante perpessi Regem sumus:nunc si diis placet Tyrannum Roma patietur:& tamen mœnibus atque armis septi:& populi multitudine muniti sumus quanta si animi non fluctuarent:hostis ne ultimos quidem finis huius Vrbis:ausus fuisset attingere. Nunc quando nec fortuna uestra contenti estis:nec fidei iacturam ueremini cogor non minus a uobis hoc sanctissimū imperiū:q̄ ab hoste defendere:Maiores uestri qui ab oriente ad occasum extenderunt imperii fines: nulla uirtute magis q̄ fide atq; integritate claruerunt. Vos nisi iam pridem ab illis degenerastis:nihil magis in cōtemptu haberis Nec optimi Pontificis rem agos:qui etiam si esset imanis.colendus tamen uobis pro fide & gloria foret. Mouet me uestræ ignominiæ labes:qui ubi hostem receperitis paucorum factiōe: quid nisi domini uestri desertores appellabimini?Potuit hoc in Rege honestius & pro potentia & pro dignitate tolerari Et ubi semel delinquitur fato magis ascribitur q̄ uolūtati. Sed a Pontificis fide deficere:parere Tyranno:quid hoc indignius Romano Populo?& iam natura dicemini non fato totiēs peccare didicisse?Patiemini cruentum hostem contaminare hāc terram?In qua tot monumēta Religionis:tot sanctissimi cineres:tot simulachra: tēplaq; deorū immortalium?Patiemini non hominum modo:sed etiam deorum esse desertores? Quo animo feretis tot delubra:militū fieri stationes?ut quæ sanctissimo Religionis cultu celebrari solent:ea militari libidine polluantur. Exteræ gentes & nationes quū uestrā hanc terram ingrediuntur:pura mente:suspensoq; animo uix attrectare uel ipsos audent muros uix premere pedibus diuinum solum. Vos non premendā hanc Vrbem:sed conculcandam nec conculcandam solum:sed coinquinandam:diripiendamq; hostibus cōcedetis. Quid finitimi:q̄pulchre perfidiam uestram obiicient uobis?Etsi scio nō omnes tam corrupto esse animo:ut coniurationis auctores sequi possint. Hos ego nunc admoneo:hos alloquor. Capite arma fideles Ciues. Qui perfidi esse uolēt:eant ad hostem: uocent:introducant. Nec in hoc quidem perstabunt:paulo post ab illo quoq; defecturi. Etsi scio proditiones gratas esse hominibus:interdum:proditores tamē semper nefarrios: detestabilesq; iudicari. Nec iis magis confidit hostis:q̄ nos qui confidimus deceptos esse reputabit. Hac Oratione partim restincta coniuratione:partim animis Ciuium cōfirmatis defendere se armis decreuerunt. Brachius quum oppugnare Vrbem copiarum paucitate non posset uexare:agrum est aggressus. Continuos deinde complures dies late factis excursionibus:pontem Salarium præsidiaria manu defensum: durissima oppugnatione adortus ui cæpit:traiectoq; in patentes cāpos exercitu ad portas usq; Vrbis magno cum impetu penetrauit. Suburbanis ædificiis populatis octingentos circiter Romanos:ne ipsi quidem Romani captos fuisse negant: Hac tāta calamitate perculsi Ciues legatos qui de pace agerent ad Brachium in castra miserent. Multæ proponebantur conditiones:nulla tamen præter Vrbis deditionem recepta est. Ciues habito inter se consilio:quum tantus ad portas instaret hostis:nec ulla spes esset auxilii:Vrbis rectorem appellatum intra mœnia cum exercitu receperunt:rati si qua hesterni belli uis incubuisset præsidio tanti Ducis tutissimos esse futuros. Vrbem ingredienti:ut sunt hominum:magna nouis in rebus studia:undiq; Vrbani apparatus in triumphi speciem præferebantur. Peruentum iam uidebatur ad imperii culmen:sed aduersus tantam gloriam dii atq; homines statim insurrexere. Quippe quum alterum iam mensem molem Hadriani nequicq̄ oppugnasset exercitum perniciosa inuasit pestis:siue prœliis intentum militem solis æstus relaxauerat: siue densionis cœli infecerat perniciosa caligo. Corpora primum occultus inuadebat languor:mox paulatim deficientia pestilens sitis ardor exurebat. Hæc non aqua:non liquore ullo extingui sedariq; poterat. Plæriq; bibendo lassi deficiebāt:pauloq; post moriebātur. Brachius uix quarta parte copiarum incolumi:ueritus ne populus uel alieno hortatu uel suo impulsu in ægrotum & pœne confectum exercitum concitaretur:Rugeriū Perusinum.& Berardum Camertem cum sexcentis equitibus:quos ad agrum Picenum præsidio reliquerat Romam acciuit. Rursusq; frustra oppugnata arce:quū nouas copias idem ille morbus inuasisset:simul q̄ Neapolitanorum copiæ ad soluendam arcis obsidionem aduentare nunciabantur Roma discessit:cōmodius curatum iri militem arbitratus mutata cœli religione palustriq; & fluuiali uitata caligine. Postq̄ Vrbe discessum est: Romani septuagesimo die post deditam Vrbem ad hostes defecere:Perusiam reuersus Brachius exercitum ad hyberna dimisit:ipse constituendæ Ciuitati:stabiliendoq; imperio intētus omnibus oppidis atq; Vrbibus:quæ in sua eēnt potestate annua tributa imperauit. Thu-

dertini. Vrbeuetani. Namienses. Interamnenses. Esini. Spellani. Cannarienses. Reatini
cæteriq; finitimi populi: ut cuiq; magnæ erat opes: ita preciosa pallia: sic enim genus tri/
buti uocát: pendere iussi sunt. Hæc res maxime omnium Perusinorum deuinxit animos:
Videbant Vrbem pauloante obsessam ac pœne dirrutá: optimis legibus: æquissimis in
stitutis confirmatam. & quod longe gloriosissimum putabant caput imperii factam: fini
timas autem Vrbes: partim tributarias: partim uectigales esse. Pallia erant: quæ plus di.
gnitatis afferre: magisq; imperio decori esse iudicabant Ea uero qua die Brachius Caro.
lum profligauerat: quot annis conuecta primum uniuersa in foro collocata: mox ad Ci.
uitatis celeberrimũ Phanũ delata suspédebant. Finitimi quoq; Tyranni aureos cyathos
argenteaq; uasa deferebant. Qua die hæc agebátur quo Ciuitatem uaria afficeret lætitia
equestres in foro ludos faciendos curauerat. Maxime omnium ludos Perusinos: quibus
iam puer sæpe interfuerat spectare placuit: sic enim Patria appellant certamina. Res mira
& exercendi corporis atq; animi perpetua efficaxq; materia Omnis Ciuitas duas in par.
tes diuisa superiorem: inferioremq; noui: & inusitati generis armis instruebatur: nonnul.
li tamen expeditiores: ac leuiter armati ut qui sola galea: umboneq; & ocreis durato: atq;
incocto corio confectis. erant muniti. His pro clypeo erat læua inuolutum pallium qui
& coniiciendis: & excipiendis saxis apti iactores uocabantur. Ii celebritate multum ualẽ
tes aciem primam obtinebant. Bellum lapidibus inire iussi: iactorum aciem quos uocát.
Armatos sequebátur. Horum armatura grauior: uel qua in bellis: & militiæ utimur. Pri.
mum ut inde ordiamur inferiores pedes lineo triplicato páno: & ceruino uellere disten.
to: atq; oppleto regebantur. Inde ex eadem materia durissimo & duplici obducta corio
tibiarum munimenta ad poplité usq; surgebant. Superiora crura ferreis incincta coxali
bus: ferreo quidem sed purpura uestito & corpus tegente thorace colligabantur. Sed ne
quid lapidum colliderent ictus: stupeæ bombicinæ ueluti laminæ lineo consutæ panni.
culo sub thorace distensæ uentri pectoriq; adæquabátur: quæ totos obeuntia humeros.
ac terga: ad medios usq; ulnarum lacertos: tanq̃ duæ manicæ descendebant. Collum infe
rioremq; ceruicem panno ac bombice densa inuolucra: & durato igni corio fulta munie
bant. Supremum uerticem ferrea regebat galea. Huic quo lapidum late uolitantium ca.
sum cernere: quoue hostem ferire possent: lata erát ab ore relicta foramina in rostri speci.
em excedente galea. Supra uerticem tria inuolucra denso intexta filtro: & in pilei modũ
sese proferentia purpureo argenteoq; ut cuiq; erant facultates apice: connoq; surgebant.
Inde rursus uario pennarum colore distinctæ corollæ attollebantur. Hæc a tergo ad me
dios usq; delapsa humeros purpurea excipiebat lacerna. Reliquum corpus ornatior ue.
stis decorabat. Hi erant quos armatos uocabát. Dextra alligatum brachio scipionem: læ
ua clypeum ferentes excipiendis magis ictibus: sed tamen etiam incutiendis parati. Er/
go ubi uniuersus conuenerat diuersa armatura Populus: quisq; suam in partem secede.
bat: duoq; Ciuium acies: duo prima fori occupabant ora: medium quod erat spacium pu
gnæ relinquebatur. Primum iuuenes uiuaci ac robusta ætate ad tertiam usq; diei horam
inibant pugnam. Mox soli pueri suis: & ipsi contecti armis: duabus continuis horis inter
se lapidibus decertabant. quod reliquum erat diei omnis generis ætates ad prœlium dis.
cursitabant. Primam aciem obtinebant leuiter armati iussi eminus in aduersos saxa conii
cere. Sic quum utriq; semper instare: nunq̃ fugere parati propius rem gererent: grauis
armaturæ: quos diximus accurrebant. His turpissimũ erat saxa coniicere: sed in mediam
ruentes aciẽ clypeis: scipionibusq; pugnabant. Nec tamen interea cessabant saxa. Videre
erat pulcherrimũ hos ferire: illos cadere: alios subniti clypeo: atq; in aduersarios toto sese
corpore inferre. impiicare: ac clypeo ac scipione oculos: ora petere Victoria erat medium
occupasse forum: atq; inde aduersarios reiecisse. Omnium erat pulcherrimũ: senes fene
stris: ubi uidendi studio consederant desilientes aspicere: & toga pallioq; abiecto decur
rentes ad opem fugientibus suis ferendam: sistendamq; fugam. nec ætatis aut reuerentia:
aut imbecillitate contineri poterant: tanta erat partium æmulatio. Sæpe duo milia Ciui
um in foro hoc modo armati dimicabant: nec unq̃ incruenta stetit res: nam quotannis
deni uiceniq; contriti: obrutiq; cadebant. nec perpetuo & continenti certabat. anno. Lu
dorum initium iam inde ab Calendis Martiis perfectos duntaxat dies: nec amplius q̃ in
duos: qui sequebantur celebrari menses consueuerant. Nec cæsorum occasione iniuriæ:
aut odia gignebantur: uulgo perisse: & casu putabant qui perissent. nec ante pugna desi
stebatur: q̃ alteri loco essent repulsi. Tum demum quouis uno uel puero pacé postulante

prœlio excedebant. Constat omnium prædicatione nihil unq̃ in Italia sollitum geri fortius. inde robur. & animo. & corpori. inde genti uim. & strenuitaté increuisse putát. Brachiani milites sæpe intermixti iuuentuti: ac pugnam ingressi facile a Ciuibus uincebátur. Fertur. Brachius quum fenestra quæ fori imminebat insidenti: nuntiaretur perniciosum esse eius diei prœlium: multosq; pertinacia conteri: proinde dirimi pugnam iuberet: spectaculo intentus respondisse. Senogalliæ fieri me iubes Imperatorem. quod nunc dici cõsueuit: quum imperanti nemo nisi ipsemet: qui imperat: paret. Componendis per hunc modum rebus intento Brachio unum oppidum Saxumferratum detractabat imperium quod nullo eo anno collato tributo haud multo post: quum Brachi⁹ Thuderti morá traheret rebellione facta defecerat. Arx tamen iminens oppido & situ egregiæ munita fido tenebatur præsidio. Hac renunciata. Brachius repente deducto ex hybernis exercitu in Picenum contendit: occupataq; muniriore oppidi parte forum excurrit: auctores rebellionis: quia capere nõ potuit: direptis domibus maximo affecit incómodo. Mox compositis rebus Perusiam reuersus exercitum ad statiua remisit. Per hos dies nuntiatum est certiore nuntio. Odonem Columnam: cui postea cognomen Martino fuit. Ciuem Romanum Summũ Pontificem declaratum. Ad hunc Perusini statim de constituendo Imperio: & summa rerum Brachio permittenda misere legatos insolito & nunq̃ antea audito legandi more. Neq; enim Primores Vrbis duntaxat uerum summi atq; infimi & prope omnis ætas consensit: itumq; est in sententiam: primũ pedibus: mox etiam clamore. Legationis principes fuere Berardus Camers & Matthæus Vbaldus quorum opera Brachius pro singulari industria rerum gerendarum plurimum utebatur. Posthæc quod reliquum fuit hyemis in hybernis transactum. Aestate adueniente Brachius eductis copiis ad castellum plæbis paludes Clusinas traiecit in Senensium fines profectus. Causa traiiciendi fuit Citoniẽsium iuuenum fuga: qui Citonii regnabat duos filios ad Brachium militatum missos nondum completo stipendio reuocauerat: qui ut patri obtemperarent in iussu Ducis militia discessere. Eo traducto exercitu Brachius primo impetu oppidum: altero arcem expugnauit: Senenses q; eorum agrum contingeret decem milibus nummũ oppidum emerunt. Sic transfugæ perfidiæ pœnam dedere. Inter hæc Legati quos ad Põtificem missos ostenderam post aliquot menses re infecta redierunt: nec aliud q̃ iudicatũ Brachiũ. Religionis hostem deuotumq; retulerunt: quod seminarium futuræ contentionis fuisse putant. Brachius satis iam auctis uiribus: ut finitimos quos nõdũ bello adiecerat: affinitate deuinciret Obdoni ex concubina nato Fulginatum Tyranni: filiam dedit uxorem. Stetit deinde Perusinis ex ea re magna cum fulginatib⁹ amicicia. Posthæc. Brachio ad Saxumferratũ profecto: proxima castella sua sponte uenere in potestatem. Sancti seuerini magni oppidi dominus ueritus ne bellum in se cõuerteretur: misit statim de pace legatos: qui dicerent omnia quæcunq; essent imperata facturũ. Quibus diebus hæc in Piceno agerentur. Cherubinus patua manu missus: in fines. Vrbiuetanorum oppida quædam in fidem potestatemq; recepit. Per idem tempus Perusiæ ingens orta pestilentia Vrbem non solum militari præsidio: sed fugientibus etiam per agrum Ciuibus spoliauit. Qua re audita. Senenses qui iampridem Brachio post captum Citonium maxime afficiebantur: centum equites: quadringentosq; pedites publico ære conductos ad Vrbis custodiam misere. Gratiorem: fecit eam rem Ducis absentia. Hoc tam liberale beneficiũ paulopost inita societas excepit. & Senenses quoq; permagnæ erant opes sponte sua stipendiarii facti quotannis deinde conferenda milibus æra tribuerunt. Quæ liberalitas eo maior est habita: quo ne remunerationem expeterent: sed ultro beneficium accumulare uisi sunt. Secuta deinde non societas solum: sed arctior quædam amicicia: & Senensiũ: & Perusinorum tutiorem habuit rem. Dum in agro Piceno moraretur Brachius: misit qui a Ludouico Firmano quattuor milia nummum repeteret: quæ pecũia ex superiore Piceno bello pro redemptis captiuis debebatur. Ferunt Ludouicum hoc nuntio accæpto respondisse: se dormire. Qua uoce ad Brachium perlata. Et ego inquit dormientem excitabo. Pronuntiato in sequentem diem militibus itinere nondum orto sole mouit exercitũ miraq; celeritate profectus in hostes Falleronum Ludouici oppidum desubito atq; improuiso aggreditur. Hic trecenti equites loci præsidio impositi: quum extra portas temere prœlium capesserent ad unum capiuntur. Facto mox celeriter in portas impetu: frustra repugnantibus oppidanis intra mœnia milites irruperunt: oppidumq; diripuerunt. Hac re perculsus Ludouicus: cui Brachianorum uirtus cognita iampridẽ fuerat: pecuniá misit.

misit. Brachius ingenti simulata ira: pecunia repudiata propius castra permouit: nec ante duplicatam bello discessit. Octo milibus nummum redempta pax est. Hic Brachius inquit. Quia quod debebat non persoluit: id persoluere coactus est quod non debebat. His in Piceno gestis quasi altero orbe gesturus bellum traiecto flumine Tyberi longis itineribus. Mugnanum peruenit: quod oppidum ab Vlyxe Vrsino tenebatur: exercitu admoto. Veritus Vlyxes ne oppidum nullo præsidio munitum oppugnaret hostis: misit qui bellū deprecarentur: ac sese imperata facturum dicerent. Eo in fidem accæpto in Senensem cōtendit agrum. Clusinaq; traiecta palude haud procul inde surgētia Cocchi Salmeni oppida oppugnare est aggressus. Cocchus cui longe plus pecuniarum q̄ militum erat. Legatos cum quattuor milibus nummum de pace misit. Ea impetrata tutiorem deinde habuit agrum. Continuo Lucenses petiturus summa cum celeritate Senam prætergressus: in Florentinorum penetrauit fines. Nec hic quidem demoratus: facto per Amiorani itinere: ubi flumen transiuit expeditam militum manum ad excurrendos Lucensium fines præmisit: ipse cum cæteris subsecutus copiis paulum substitit: mox in agmina disposito exercitu: parata intentaq; acie ad portas usq; percurrit celeritate atq; impetu quāto nūquā antea delatus in hostes. Causa celeritatis fuit spes Lucensium Tyranni de improuiso capiendi: quem fama erat insana extra Vrbem moliri ædificia: nec ullum præterire diem quin ad uisendam eam substructionem: incitandosq; operarios cum paucis exiret Vrbē: magnamq; diei partem operi inspiciendo consumeret. Alii non in suburbana ædificia: sed ad castellum Pisanum proficisci solitum hortos ac pomœria pensilibus muris ædificare nunciabant. Vtcunq; res esset Brachius maturandum sibi uincendamq; celeritatem uolocitate censebat. Quæ profectio tam præter Lucensium spem fuit: ut uix depopulatoribus uisis tantum spacii tam subito epiceno: ueluti pennis in intimam Hetruriam crederent peruolatum: Simul qui excurrerant agrum prædam agebant: simul ad portas cæteræ constituerunt copiæ tyrannus celeriter per aduersam se recepit portam. Primum agrestium: mox oppidanorum uocibus conclamatus. Brachius ubi frustra petitum Tyrannū cognoscit omnes simul copias q̄ effusissime prædatum dimittit. Lucēses quod subitis in rebus solet accidere: tanta inuaserat trepidatio: ut obditis Ciuitatis portis oppugnari se statim: aut obsideri dubitauerint. Quā ob rem factæ celeriter munitiones propugnacula præsidiis cōpleta: uigiles per stationes collocati: machinæ ad hostem arcendum in mœnia connectæ: fossæ circū urbem altissimo munitæ uallo. Hæc omnia populi subita & incredibili celeritate confecta. Interea hostes late populati oīa: præde tm̄ coægerunt: ut totius agri Lucēsis pecore: agrestibusq; correptis uastata cuncta & in solitudinem redacta uiderent. Res improuisa prædam auxit. Oppidanis quorum plærosq; longa pax & metenda: colligendaq; seges in uillas atq; agros adduxerat nihil hostile metuentibus. Tyrann⁹ bellicis rebus insuetus: tanta suorum calamitate accæpta misit: q de pace conficienda: redimendaq; præda: & captiuis agerent cōmodius arbitratus pecunia propellere ferocem hostem: q̄ ultimū belli discrimen expectare. Nec delectus tantos habere poterat: quibus bellicosissimum hostem reprimeret: cuius conatum atq; uires nemo ante id tempus sine suo magno incommodo contempsisset. Pax ita conuenit ut Tyrannus quinquaginta milia nummum ad biduum persolueret: partim numerata pecunia: partim Florentinorum mensariorum sponsione promissa. Brachius restituta præda finibus agroq; decederet. Facta cū Lucensibus pace: deductoq; inde ut conuenerat exercitu Perusiam per Florentinorum agrum eadem qua profectus erat celeritate reuertitur nec ulla commissa mora facto per Fulginatem itinere ad Nursiam obsidendam contendit. Iam ad portas peruenerant copiæ: quum Nursinorum legati de concordia occurrentes multis: ultro citroq; habitis: tandem quattuordecim milibus nummum bellum redemerunt. ueriti ne non dum collectam messem hostis incenderet. Augustus enim erat mensis: & Nursini prope gelidissimos Italiæ mōtes habitant: quo fiebat ut tardius exucta frumenta nondum meti atq; excuti potuissent. & iam autumnus altera non minor agricolarum imminens spes aderat. Motis inde castris profectus cum omnibus copiis in Picenum Casteneam oppidum cinxit obsidione: nec multo post acri oppugnatione perrupit. Sed arce aliquandiū frustra tentata oppidum incendi uastauit: qua in re plus indulsit iræ: q̄ humanitati consuleret: inde Pergulam profectus statim recepit in potestatem. Sed iam instante bruma tot undiq; exactis ad stipendium pecuniis militem ad hyemandum dimisit: ipse cum paucis ad Elim Vrbem in hybema concessit. Hæc dum geruntur Martinus: quem Pontificem declaratum ostendi in Italiam: reuersus Florentiam uenerat. Qua re cogni

ta. Brachius semper antea secutus Pontificum amiciciam. Legatos ad eum quoq; : qui opem ac fidem pollicerentur misit. Romanū imperium multis tempestatibus iactatum ac prope demersum paulum sub hoc Pontifice attolli cœperat. quæ res Brachium iam tum longo interuallo futura præcogitantem magis ad societatem impellebat. Legatis & gratiæ actæ & spes fœderis iniecta est : cæterum nihil certi reportatum. Eam ob rem unum post mensem redire Florentiam iussi: tunc quoq; infecta re : atq; omni spæ concordiæ sublata redierunt. Brachius ubi uidet pertinacia laborare Pontificem omni uia congerendam pecuniam censuit: ut siquid belli exoriretur stipendium non deesset ad militem conducendum. Mittuntur igitur ad Guidonem Feltranum : qui duodecim milia nummum reliqua ex sponsione repeterent. Illo uerba magis q̄ pecunias reddente : post crebros missos repetitores: bello ius suum statuit prosequendum. Eductis ex hybernis copiis in fines Asisiatum: quæ illius erant imperii : castra mouit. Malatesta Balionio ad Vrbem occupandam præmisso direpto Feltranorum præsidio. Vrbe est potitus. Arces duæ arduo in colle sitæ capi statim non potuerunt. Sed ne tempus uana oppugnatione consumeret: modico ad Vrbis custodiam relicto præsidio Eugubium cum cætero exercitu proficiscitur. Quod iter eo maturius fuit q̄ prodēdi oppidi spem: quidam ex oppidanis fecerant. Rugerius Perusinus cum aliquot equitum turmis præmissus: ingressus oppidū: magna ui: atq; impetu oppidanorum repulsus: ad subuenientem exercitum refugit. Brachius ubi uidet proditores neq; ad signum: neq; ad diem apparuisse in suburbia quadrato delatus agmine : leue cum præsidiariis : qui Vrbi a Feltranis erant impositi: prœlium commisit. Sed Vrbe montosa atq; aspera situ: & hostium munita prædio desperata populatus agrum ad Gualdum oppidum reduxit exercitū. Motis inde castris quarta die postq̄ Asisium est reuersus minorem arcem a custodibus traditam recepit. Decimoque inde die maiorem & ipsi quoq; sua sponte aperuere custodes. Asisio subacto Legati Florentinorum ad Brachium uenerunt qui nomine quidem a Populo Florentino : re autem a Pontifice missi agere de pace cœperunt. Brachius ad eam conficiendam suos & ipse Legatos Florentiam misit. Interea confecta in hybernis Hyeme circiter Calendas Martias stipendium dare militibus cœpit. Tantum enim superiore anno pecūiarum coægerat : ut nihil nouis auctionibus opus esset. Milites quo Ciuitas belli commoda sentiret ex statiuis Perusiam conuocati. Hic æquos: hic arma coemere iussi sunt. Omnibus celeriter comparatis: in castra copias eduxit equitum duo milia: peditum ingentem numerum. His uiribus atq; hoc belli apparatu ad obsidendam Vrbem Spoletum caput nunc Vmbriæ proficiscitur Spoletani aliquot exulibus : qui sub Brachio militauerant receptis in Vrbem uno omnium consensu deditionem fecerunt. Arx erat in expugnabilis omnium non modo in Vmbria: sed in cætera Italia situ : atq; opera munitissima. Hæc arduo posita in saxo: ex altera parte Vrbi supereminet: ex altera inuiis altissimisq; cincta præcipitiis finitimorum montium societate lato interuallo disiungitur. Tum ex arce ipsa pons ad montes pertinet crebris erectus fornicibus : ac tam altus ut despicientium oculi exorta hebescant caligine Extremo autem ponte : turris alta monitaq; medio in monte prosurgit : unde quotiens Vrbano tumultu impetus in arcem fiat : subsidium recipere custodes queant : & hostes munitum turri pontem occupare non possint. Porro naturæ munimentis etiam hominum accessit industria. Quippe arcem triplex latissimus præcingit murus : quam etiam sine muro natura defenderet. tam lubrico undiq; & præcipiti lapsu : ut uel deuoluta saxa arcere oppugnatores possint. Brachius capta exteriore turri: quum & pontem libero aditu occupare contenderet : ipse quoq; instructus clypeo egregie inter cæteros pugnam ciebat : & cautior futurus in prœlio ne quis se Imperatorem appellaret inhibuerat. Pugnantem emissa ab arce sagitta infimo pede traiecit: quæ alte defixa humi : nec auelli pede : nec terra effodi poterat. Quod ubi Gregarius aduertit miles trabem forte ad extruendum congeriem portans accurrit. Imperatoremque. Brachium appellans nomine : tormento & ipse corripitur : uulnere haud quaquam fœliciori.

Quippe traiectum tælum per medianı : ut erat extensa palmam : & trabi quam gestabat infixum tenaci hærebat morsu : nec deponere trabem poterat miles : nec palmam inde sine aliena ope diuellere. Hic Brachius uelut sui periculi oblitus. bene inquit habes : qui me alieno tempore uocas Imperatorem. Egreque hic terra. ille trabe diffixi risum cæteris: nec sine suo dolore: præbuerunt. Brachius uanam oppugnationem ratus: ne quid temere aggressum militem saxa colliderent: cingendam obsidione arcem: claudendamq; etiam a monte constituit. Sed res multo egebat peditatu. Nam equitum

loci iniquitas

loci iniquitas uanam operam faciebat. Mittuntur ergo qui militem mercede cõducerent Perusiæq; imprimis peditum haberent delectus. Perusini sponte sua mille in castra uenerunt: indubitatum bello robur præter domesticam & insitam illi genti animorũ magnitudinem rei militaris minime imperiti. Hi post paucos dies obsidioni relicti: egregia belli egere facinora. Brachius ꝙ dubitabat de Spoletanorum fide: undecim obsidibus imperatis ac Perusiam missis extra Vrbem cum equitatu processit. Causa procedendi fuit ꝙ nunciatum est Sfortiam a Regina Neapolitanorum aduersus se missum magno cum exercitu aduentare. Sed quoniam res admonuit pauca de Regina dicere aggrediar: quo magis reliqua in aperto sint. LANDISLAVS Rex quum duas uno tpe habuisset uxores: tamen sine certis liberis. & legitima prole decesserat: factum profecto indignum tanto Regno: cæterum Regis illius imanitate dignissimum. Huic mortuo Ioanna soror: successit imperio: non uirtute aliqua: aut prudentia: sed præcipua Neapolitanorum in Regiam stirpem fide. Hæc nihil mulierum natura indignum ægisse in uita traditur. Nam & maritos alios purpureo laqueo suspẽdit: alios nudos e thoro: extra fines Regni præcipitauit. & liberos: quos uiris parere non poterat: per adoptionem nulla cum stabilitate suscepit. Quippe nunc primum Alfonsum Valentinorum Siculorumq; Regem: mox deinde Ludouicum quem diximus ex Gallorum gente adoptauit. quæ res multorum malorum origo Neapolitanis fuit. Regina uel aliquo suorum hortatu: uel quod magis putauerunt a Pontifice sollicita: tria milia equitum Duce Sfortia mittere aduersus Brachium ferebatur. Quare cognita Brachius Perusinis in obsidione arcis relictis: cum delectissimo equitatu: nulla interposita mora Thudertum proficiscitur. Huc profecto Sfortiæ litteræ reddunt: quibus significabat nihil se contra eum moliturum. Tartaliam unum esse quem peteret Brachius ut erat summi consilii: cognita fraude: fere in hæc uerba scripsit ad Sfortiam. Sibi quidem quem ille peteret incertum esse: cæterum uel se: uel Tartaliam peteret: id contra se futurum. neminem sibi Tartalia esse chariorem: priuatam amiciciam publico etiam fœdere roboratam esse. Proinde sciret Brachium amicũ ille esse non posset cui Tartalia esset inimicus. Mittitq; extemplo qui rem omnem Tartaliæ nuntiaret: simulq; diem diceret: qua die Volsenum cum omni exercitu conuenirent. Inter hæc Sfortia deductus e monte Rotundo copiis intra Viterbium & Montemflasconẽ castra collocauerat. Sed Brachio diutius in Thudertinorum finibus hærente Tartalia prior Volsenum: ut erat constitutũ: peruenit. Quibus de rebus certior p speculatores factus. Brachius traiecto Tyberi eodem & ipse contendit. Iunctis ad Volsuuium castris missi exploratores qui hostium iter exciperent. Sfortiam radices montis occupasse: paulatimq; in cacumen euadere nuntiabant. Brachius maturandum sibi censuit & suprẽmũ iugum magna cum celeritate occupandũ. Mons flascus ingenti est altitudine: sed qua parte Viterbiũ despectat: a quo octo passuum distat milia: molli ac decliui lapsu in planiciem descendit. Qua uero in subteriacentem desinit lacum a superiore cliuo quinquæ passuum procul a Volsuuio prosurgit. Tanto finitimis editior montibus ut longo tractu terrarum regionemq; interuallo prospiciatur nec tam altitudine q̃ uini copia & præstantia notus. Hoc monte ab utroq; Ducum ingenti celeritate occupato: cum Sfortia ad supremum cacumen. Brachius nondum ad mœnia oppidi quod in cacumine situm est peruenissent: modico spacio cõsederunt. Brachius accusata militum tarditate exercitum ad planiciem: non satis tutum fore locum arbitratus eduxit: non procul a radicibus montis: ratus quod postea euenit. superiorem numero hostem aut descensurum ad prœlium: aut Viterbium per saltus rediturum. Igitur Tartalia ad se uocato: quid facto opus esset ostendit. Primum uarii dimissi exploratores: qui totã noctem in speculis uigilarent. & quum mouere hostis cœpisset q̃ celerrime nuntiarent. Tartaliam deinde ad extremos saltus occupandos obliquo tramite cum duabus Cohortibus proficisci iubet: ipse ad arma per speculatores citatus cum reliquis copiis ingressus syluas: parata intentaq; acie equorum uestigia sequebatur. Iam Tartalia non procul a Viterbio hostem anteuerterat: qui paululum subsistens properantem. Sfortiam. & quod accidit metuentem tandiu pugnando demoratur: donec a tergo urgentes Brachianæ Cohortes adoriren: quæ tanto impetu se in hostes intulerunt: ut dissipati subito relictis omnibus impedimentis in fugam se conuerterent. & uia partim angusta erat: partim recurua: atq; inflexa: ut non cõmode prœliari milites possent. Tum si potuissent subitus hostium & improuisus impetus: modicum consilium ingenti terrore discusserat. Duo milia & trecenti equites capiuntur. Sfortia prementi hosti plurimis acceptis uulneribus propin.

qultate Vrbis euasit. Tartalia post uictoriam non procul inde statiua posuit. Brachius pri
mum Thudertum: mox Spoletum magna cum præda: nunc minore gloria reuertitur. In
ter hæc Sfortia tam subita calamitate afflictus: belli reliquias cogere. & qui pugna euase
rant ingenti. ut fama erat Reginæ: ut res habebat Pontificis stipendio confirmare cœpit
Tartalia quoq; a Pontifice sollicitatus magno accæpto stipendio cum Sfortia coniunxit
quæ res haud multo post infœliciter uertit. Neq; enim facile noua atq; incerta amicicia
constare potest: ubi uetus & probata deseritur. Pontifex cui iampridem inuisa erat Bra
chii potentia: etsi agebatur de pace: omni tamen studio proximos: cũ populos cum Du
ces concitare conabatur: ut nondum confecta pace Brachium opprimeret. Sfortiam &
Tartaliam iunctos alterum alteri cõciliauerat. Guidũ Feltranũ qui Vrbinatibus. & Eugu
binis imperabat: cũ Perusinorum & Asisiatium exulum manu sollicitabat ad bellũ. Car
rariæ comitem magno cum exercitu mercede conduxerat. Angelum Pergulensem: quẽ
Perusino bello uictum profligatumq; ostendi. & multos præterea militares Duces: cum
duobus milibus equitum una in castra coægerat. Vndiq; hostiles apparatus nunciabant
Brachius ueritus ne tanta bellorum mole opprimeretur: anteq̃ omnes hostiũ copiæ unũ
in locum conuenirent: aut cõfligendum cum singulis: aut destinendas quoad posset exi
stimauit. Igitur ipse cum parte copiarum profectus Asisium ut Feltranis obsisteret: reli
quum exercitum in obsidione arcis dimisit. Hostes interea de coniungendis exercitibus
consilia inibant. Guido Feltranus quod de proditione Asisii per quẽdam agebatur. Sfor
tiam & Tartaliam ut Narem ac Tyberim traiicerent crebris nuntiis hortabatur. Quod
eo faciebat consilio. ut Brachio ad arcendum illorum aduentum conuerso. Asisium sine
præsidio relinqueretur. Brachius interceptis nuntiis cuncta hostium cõsilia præter q̃ pro
dendæ Vrbis interceperat. Nec multis post diebus per exploratores cognoscit Sfortiam
confirmato leuiter exercitu prædatum tendere in Perusinum agrum ad arua Clusina de
populanda: quo non solum perusini: sed finitimi quoq; sua pecora compulerãt. Iam Sfor
tia transmisso flumine plana: leuiter armatam manum ad excurrenda arua præmiserat.
Ipse firmioribus Cohortibus paululum subsistens: non multo interuallo sequebatur. sed
ueritus ne quos Vrbeuetanorum præsidio Brachius imposuisset redeuntem cum præda
inuaderent: cautior: cunctatiorq; procedebat. Vbi aruis appropinquauit exercitus q̃ latis
sime fusi ingentem prædam hominum pecorumq; coægerunt. Brachius de hostiũ profe
ctione certior factus: celeriter cum quingentis equitibus ad transitum fluminis occupan
dum intercludendumq; hostẽ delatus Sfortiæ præuerterat tãta uelocitate: ut triginta pas
suum milibus una nocte confectis: uix trecenti cursum eius æquare potuerint. Reliqui in
itinere fessi defecerunt. Hoc in loco expectato hostium reditu prædatorum inconditum
agmen aggressus ingenti terrore perculit: paucisq; captis equitibus præda omnis est ere
pta. Sed milite tam longo noctis itinere fatigato persequi latius hostem non potuit. Plu
rima bella consilio hic Dux: nonnulla inuicti militis uirtute: cuncta tamen incredibili ce
leritate confecit: quem hostes tot milibus passuum procul dormire crediderant: a tergo
atq; a fronte prius inuadentem sensere: q̃ quicq̃ de eius motu uel suspicari potuissent. Præ
da his quorum erat restituta: collectisq; quos in itinere fessos reliquerat Asisium proxima
nocte reuertitur. Hic non amplius uno demoratus die quo miles quietem caperet in fi
nes Eugubinorũ acie infesta proficiscitur. Oppugnato Glomesio quũ arcem capere non
posset oppidum direptum a militibus icendi iussit. Proximo deinde uastato agro exerci
tum cũ præda reduxit. Inter hæc speculatores uario dimissi Sfortiæ & Tartaliæ aduentũ
referebãt: iam Tyberim flumen traiecisse hostilẽ exercitum: iam peruenisse Narniam. &
Capitonum oppidum in Narniensi cæpisse etiam transfugæ nuntiabant. Brachius ratus
hostem ad soluendam Spoletanæ arcis obsidionem uenire. Asisii modico præsidio reli
cto dimissis qui Feltranorum motus exciperent ad Sanctumgeminum nõ procul a Nar
nia mouit castra inuasurus hostem: si Narem amnem traiicere aggrederetur: simulq; siqd
Feltrani processissent solita celeritate profligaret. Quod ut tutius facere posset omnes
fluminum ac montium aditis iussit occupari: interclusurus hostes si ad defendendam ar
cem uenire properassent. Feltranorum aliud erat consilium: qui ubi uidere relictum ab
hoste Asisium nec magno teneri præsidio sollicitare qui prodere oppidum promisserat
cœperunt. Dicunt horam atq; locum. ASISIVM arduo in colle situm. Phanum ad radi
ces habet pro mœnibus omniũ quæ in Italia sunt opera & structura pulcherrimum. Hic
angustum erat tenui muro obductum. & eam ob rem paucis ante id tempus obseruatum
foramen. Qui

foramen. Qui proditionem agebat Idibus Octobribus de prima uigilia uenienti hosti
locum aperuit. Et quia plures aditus angustiæ non capiebant: singulos ad se equites me-
dio noctis silentio recipiebat. Iam in multas horas processerat res: nec recipiendi finis an-
te factus: q̃ duo milia equitum. & mille ducentiq; pedites essent intromissi. Qui ubi supe
riorem Vrbem: mediaq; in Vrbe forũ occupauere: subito sublato clamore oppidanorum
somno graues animos terruerunt. & qui Brachianæ factionis erant: eorum domus fortu
næq; direptæ sunt. Mox facto nequicq̃ in arces impetu: quũ eas expugnare nequiuissent:
munita Vrbis occupauerunt loca: nec cæde quidem aliquot oppidanorũ abstinuere. No
cte ut augente audaciam: sic furorem cladem q; regente. Asisii defectione nunciata. Bra-
chius ingenti affectus est dolore: cum q̃ Vrbis erat finitima Perusinis. & assidui belli futu
ra materia: tum quoniam plurimũ ex ea re suæ detractũ gloriæ iudicabat. Sed ubi intelle
xit neutram arcem expugnare hostem potuisse: recuperandæ Vrbis consilium require-
bat. cui rei nulla re magis q̃ celeritate opus esse arbitrabatur. Igitur sub occasum solis cũ
mille equitibus Asisium uersus contendit. Vix mille processerat passus: quum statim præ-
mittit qui quingentos pedites Perusia accirent. item qui triginta imperatis obsidibus reli
quas copias quos obsidendæ Spoletanorum arci reliquærat cõtraherent. Fulginatũ præ
terea Tyranno litteras dat ut quadringentos pedites Spellum ad se mitteret. Vbi Spellũ
est festinatum. Perusini: q̃ longius aberant ad diem non conuenere. Brachius tanto coa-
cto peditatu quod mõtuosum futurum erat prœlium addito uirtuti dolo primũ Thuder
tinis recuperatum Asisium: profligatũq; hostem nunciauit. simulq; iussit: ut luminaria pri
ma: ut fieri solet: nocte per mœnia: turresq; disponerent. Quod ideo factũ: ut Vrbis despe-
rata defensio q̃diu Asisium oppugnaretur uenientem hostem retardaret. Nec consilium
fefellit. Nam q̃uum sollicitati a Feltranis Sfortia & Tartalia traiecto Nare ad ferendum
Asisiatibus auxilium uenirent: prospectis in Thudertino luminaribus: quod erat uictoriæ
signum: tardum esse subsidium rati non procul a Narnia restitere. Brachius interea pau-
cos ad minorem præmisit arcem: ferreos cancros ingentemq; uim malleorum compor-
tare. & continentem arci murum q̃tum duodeni simul equites intromitti possent demo:li
ri iussit. Misso deinde ad occupandum superiorem montem peditatu: ipse cum equite an
te primam lucem ad minorem se ostendit arcem. Hostes etsi præter Ciuem numero præ-
stabant: ferocitate tamen Brachianorum perculsi. q̃maximis inter Vrbem atq; arcem mu-
nitionibus factis fossas longissime ductas: uallo aggereq; munierunt. Huc quicquid usq̃
inuentum est trablum: tabularumq; congestum. multis in locis ubi debilitas loci maiorẽ
exposcebat opem: ingenti saxo late ac prææalte constructæ maceriæ. Brachius peditatu in
aciem producto equitatẽ omnem: qua muri erant deiecti turmatim intromittit: disposi-
tisque a latere sagittariis qui oppugnantes eminus ferirẽt: signa in hostium munimenta
iubet inferri. Sed q̃uis magno facto impetu: nihil tamen in tanta congerie milites profi-
ciebant. & qui intra munitiones pugnabant numero ac uirtute resistentes ubi uis hastarũ
urgeret infra trabes occulebant sese. alii modico interuallo remotiores eminus in hasta-
tos coniiciebant tæla: quæ res oppugnationem durissimã faciebat. Brachius inuidia iam
subitæ defectionis incendebat militem. Feltrani q̃ credebant Sfortiam ac Tartaliam in-
secutos hostẽ subsidio uenturos: uana spe fortissime impetum sustinebant. Brachius ubi
uidet frustra tentatas munitiones directis in hostem sagittariis triginta fortissimos dele-
git equites: atq; ita parua manu ingens orsus est bellum. Hæc simul agebat: simul aliquot
pedites ad maiorem arcẽ secundũ Vrbis mœnia dimittit: qui prœlio intentum hostẽ su-
perne adorti munitionibus auerterent. Interea qui munitiones tuebant & quos eminus
tæla coniicere dicebamus: accerrime pugnantes a sagittariis confodiebãtur. Tum Bra-
chius proprius signis inferri iussis. Age inquit: sequere me miles. atq; ita concitato equo
primus omnium perrupit in hostem: cæteri tanto uirtutis exemplo: simulue Imperatorẽ
iam inter hostes summo cum periculo dimicantem desererent: uno globo conserti prosi-
liere intra munimenta: repenteque omnis est secutus exercitus: tanta ui animorum ut
nonnulli fossam transire nequeuntes a cæteris equitibus contriti: conculcatiq; sint. Hosti
um milites tandiu obstitere: donec interiora munimenta tutior conficerentur loco. Sed
hæc quoq; superno aduentu peditatus perfracta reiectaq; uictori iam militi patuere. Op-
pidani conterriti suas quisq; domos diuersa fuga repetebant: atq; Vrbis direptionem me
tuentes præciosissima quæq; defossa obruebant terra. Iam egie a militibus repugnabat:
quum diuersæ factionis Ciues clypeis tecti succurrere. Quæ res ut uictoriam tardauit: ita

maioris causa cædis fuit. Nusq̃ pugnatũ est atrocius. hostiũ fortissimus quisq; trucidatus: nec quisq̃ nisi uulneratus referebat pedem. Ciuibus clypearis Brachius ne equos ueruris aut hastis confoderent. Perusinum peditem ab obsidione reuocatum opponit: qui recens atq; integer magnam Ciuium edidit stragem. Ancipiti aliquandiu pugna: tamen hostes plærinq; a sagittariis ac peditibus uulnerati deficiebant magis q̃ cadebant. Equitatus angusto loco nihil ægit aliud q̃ q hosti paulatim cedenti ne quando ultra procederet: resistebat. Quum pedites a fronte: dextra: læua continuo ultro inferentes signa dimicarent: iam uentum erat ad decliuia Vrbis: hic primum hostes iniquitate loci reiecti manifestam cæpere fugam. Pauci per aduersam Vrbis partem muro sese eiecere: portis euascere nonnulli: cæteri capti omnes. Cecidere in prœlio ducenti. Brachiani non multi desiderati: cæterum uulnerati complures. Inferiore deinde Vrbis parte: cui hostes q alterius erant factionis pepercerant: diripienda militibus data. Præter ignobilem multitudinem septingentos ex hostibus cõiecit in uincula: eosq; partem Perusiam: partem Thudertum obseruandos dimisit. Qui aliquot menses non publica solum ergastula: carceresq; sed priuatas Ciuium domos compleuere. Exules Perusinorum Perusiæ. Asisiatium Asisii capitali supplicio affecti. Qui Vrbem hosti ꝓdiderat: altissima turri præcipitatus: in cæteros minus sæuitum. Dum hæc ad Asisium geruntur: ducenti milites qui arcem Spoletanam tuebantur: facta eruptione uacuam. & Vrbanis. & militaribus præsidiis inuasere Vrbem. Depulsi quos Brachius ab exilio reuocauerat: ipsi tenuere imperium. Brachius post deuictũ Asisium in Thudertinũ ad copias hosti obiiciendas: transitũq; in Hetruriã atq; Vmbriã ꝓhibendũ conceſſerat. His diebus Betta uxor Perusiæ moritur. Hæc nobili Armannorum familia septem & uigenti annos coniugio: sterilis tamen sine prole expleuerat. Eius funus magnifice celebratum. Sepulchrum genere & uiro dignum erectum est. Deniq; humana atq; diuina persoluta omnia. Inter hæc Tartalia quanto ante id tempus amicus fideliortanto post uiolatam: aut certe desertam amiciciam hostis infensior. Vt plærunq; mortalium animos delicta sua exasperant omni uia tentare uitiute: dolo: quo pacto Brachii. & imperium offenderet & dignitatem. Hic ex Vrbeuetanis captiuis quendam sollicitat: ut Vrbem sibi proderet: totius Italiæ situ munitissimam. multa atq; ampla pollicitus facile hominem ad proditionẽ impellit. Dimissum ad suos hortatur ut rem pulcherrimã q̃occultissime posset maturaret. Sunt qui nõ captiuum: sed alterius factionis hominem sollicitatum uelint. Quicunq; is fuerit constat de proditione agitatum Coniurauere in eã rẽ ex Ciuibus nonnulli quibus suæ fortunæ non satis placebant. Vrbi autem Malatesta Balionius paucis cum equitibus præsidebat: qui ubi clam de proditoribus compertum habuit: excubiis ac uigiliis confirmatis: rem omnem dissimulatam ad Brachium detulit. Illi re cognita non prius de supplicio coniuratorumq̃ de hostis profligatione consilium occurrit. Summa igitur celeritate cum octingentis profectus equitibus noctu clam Vrbem ingreditur: statimq; Ciuitati portis claudi iussis proditorem capiendum curat. Cui arctissime cathenis iniectis: quanto in periculo sit. & q̃ iuste pereat ostendit. uno facinore recuperari posse: si eius opera Tartalia hostis interciperetur: hac una re & famam. & uitam recepturum: alioquin crudelissimo exemplo. & cruciatu perriturũ esse. Ille magnitudine periculi: simul q uidebat frustra iam moliturum reliqua: mittit qui Tartaliam ad Vrbem occupandam aduocaret: dicitq; & diem & horam qua hora Vrbem esset ingrediendum. Adiecit uigilem se ea die ad Vrbis stationes excubiturum: clauesq; habiturum Ciuitatis, frustra deinde rem tantatum iri si nunc tam opportunum prodendi tempus elaberetur. Tartalia motis a Monteflascone castris: magna spe potiundæ Ciuitatis elatus: quod sperabat primo tumultu alteram factionem ad arma ni concursuram. Non cum omni exercitu: sed quo tectior esset res: cum trecentis delectis equitibus: totidemq; peditibus ad Vrbem contendit. Brachius intenta expectabat acie. Iam ad portas peruenerant Milites: quum crepitum armorum intra Vrbem resonantium excipientes: uertiti insidias: referre pedem cœperunt. Brachius dolo non procedente instructa ut erat acie: magna ui. & clamore erumpit in hostem. Tandiu persecutus fugientem: donec Tartalia ipse cum paucis Suganum confugeret: cæteri omnes caperentur. Mox Sugano oppugnato: suburbanisq; direptis uicis. Qui cum Tartalia eo confugerant: equos ad unum amisere: ipsi ad interiora oppidi se receperunt. Sed quominus oppido potiretur Brachius: causa fuit paucitas peditatus: cum nec sagittarios quidem in subitam expeditionem adduxisset. Sunt qui affirment Tartaliam e mœnibus appellasse Brachium: multisq; in ueterem amiciciam commemoratis

commemoratis ut obsidione discederet exorasse. Post Tartaliam profligatum Brachius sexaginta imperatis obsidibus primoribus Vrbeuetanorum Thudertum cum exercitu reuertitur. Post paucos dies Matthæum Vbaldum Legatum ad Pontificem mittit: ut sæpe iam tentatum pacem societatemq; postularet: nihil reliqui facturus: quominus Pontifici se conciliaret. Interea Perusiam cum omnibus copiis reuersus inferendum Eugubinis bellum constituit. Motis itaq; Perusia castris Serram Eugubinorum munitissimum oppidum oppugnandum contendit. quod eo facilius futurum putauit: quoniam media hyeme nihil tale suspicari hostem existimabat. Oppidum magno mili uni impetu expugnatum: alii direptum tradunt: nonnulli duobus milibus nummum ab hoste redemptū auctores sunt. Serra capta Perusiam ad augendum exercitum: reparandamq; expeditionem reuertitur. Interea qui speculatum erat missi omnes hostium reliquias ad Eugubium conuenisse referebant: his etiam Perusinorum: atq; Asisiatim exules coniunctos esse. Suspectiora hæc faciebant duo Duces. Angelus Pergulensis. & Guidus Feltranus: qui cum omnibus copiis: quæ ex superiore bello superfuerant: eodem conuenerant. Huc accedebat ingens agrestium peditatus: ex proximis accitus oppidis: qui ad multa milia in armis esse: quotidieq; magis augeri ferebantur. Brachius certior rerum omnium per speculatores factus Nonis ianuariis in fines Eugubinorum: qui Apennini colūt radices peruenit. Fuere in eius exercitu equitum non amplius mille: peditum circiter duo milia: partim quos tyrones Ciuitate delegerat: partim qui erant ueterani & belli uariis periculis pbati Hac manu tripartita: tris simul Vrbis portas est aggressus: tanto militum ardore: ut hostibus frustra repugnantibus refractis portis: multi capti diripiq; eodem undiq; impetu referantur. sed Vrbs edito in loco sita: sua se natura situq; defendit tum ingens hostiū ac ualidum erat præsidium: ut facile uel saxis propellere possent oppugnantem hostem. Illud fuit omnium longe maximum: totum triduum consedisse intra mœnia. & neq; in superiorem euadere Vrbem: neq; suburbanis depelli ab hoste potuisse: nec tamen unquā interea: nunc leui: nunc graui prœlio cessatum. Tertia iam die nequicquā periculis consumpta. Brachius ubi uidet nihil se proficere aduersus hostem: desperata Vrbis expugnatione: soluit obsidionem: suburbiis tamen lato igni uastatis: miserrimum hostium oculis fuere spectaculum uicorum incendia: sed nec ad ea restringenda ante hostis discessum descendere ausi sunt. Brachius quicquid prope fuit agri uastato ad Fractam reuertit. Hic urgente adhuc Hyeme equitatum ad hyberna: peditem ad suam quemq; domum dimisit: ipse paulo post Perusiam hyemandi gratia concessit. Iam paululum hyems restabat: quū Sfortia & Tartalia confirmato quoad potuerant exercitu: in fines Thudertinorum populatum uenerunt. Pauca quædam nec situ nec opera munita castella ab his capta. Quæ res causa fuit expeditionis in Thudertinum maturandæ. Nec hostes quidem eius aduentum expectauere: satis rati quod imminentem Eugubino bello auertissent. Ergo modico castellis: quæ ceperant: relicto peditatu: ad sua statim hyberna: quæ erant Transtyberim: se contulerunt. Per hos dies Eugubini hostium absentia latius ac licentius uagarentur. Nicolaus Picininus cuius paulatim augebatur uirtus parua manu eorum excurrit agrum uastauitq;: ut sunt semper improuisa mala grauiora: multum prædæ: multum captiuorū actum est. Hoc primum eius uiri auspicium fuisse tradunt. Nam ante id tempus gregarius miles: nec nobilitate: nec potentia clarus: semper postea uirtute & gloria insignis: ætate mea Ducum omnium in Italia præclarissimus: quos tanto post se reliquit interuallo: ut cum multi uariiq; Duces ex Brachii familia: ueluti ex militi ex militiæ officina prodierint: hic unus Imperatoris sui. & nomen & exercitum retinere ausus sit: fide nemini secūdus: qui & uiuentem Brachium nunquam deseruit. & illo mortuo Brachianæ militiæ assertor esse ac dici uoluit. nec quicquam nūc in Italia Brachianorum nomine magnificentius: quod alter maiore imperio peperit: non minore fide educauit alter. Quibus diebus hæc in Eugubinis gesta sūt Legati qui cum Pontifice conficienda iamdiu egerant. Thudertum cum conditionibus redierunt. Brachius consilio Florentinorum: qui fœderis auctores fuerant: quo præsens pacem confirmaret Florentiam proficiscendum constituit: commodius futurum arbitratus. & ad beniuolentiam propensius: si ipse Pontificem adiisset: loco præsertim minime suspecto: ubi si quid insidiarum in se strueretur: uindicem habiturus esset uiolatæ fidei Populum Florentinum. Sed quo famam sui nominis. & expectationem hominum compleret: curandi erant noui ac magnificentissimi uestium comitum: equorum apparatus primum omnium familia cuncta pari uestitu

est ornata:quadringenti præterea ex omni exercitu delecti milites:uestibus armisq; conspicui Duces:præfecti:Centuriones argento auroue ut cuiusq; erat dignitas uestimenta:fræna:faleras uario labore texturaq; distinxerant. Arma tam bene iussa expolitis:ut miran tium perstringerent aciem. His adiecti ex aliquot populis quibus imperabat. Perusinis: Thudertinis: Vrbeuetanis. Narnienfibus. Reatinis. Assisiatibus aliquot instructissime ornati Ciues turba quidē illa togatior:sed cultu & magnificētia tanta in profectione haud contemnenda. & ne quid deesset gloriæ Fulginatium & Camertium Tyranni:pari hominum atq; equorum ornatu accessere comites. Rebus ita compositis nono Calendas Martias ad iter se parauerunt. Quadringenti fuere equites:pedites haud amplius quadraginta. Ex his pars hastati:pars sagittarii:omnes utrunq; Ducis claudebant latus:nec usq̃ itineris ab illo recedebant. Prima die uentum est ad Thrasimenū Perusini agri atq; imperii terminum Postridie Cortonensium ingressi agrum. Hic Florentini imperii est limes miro rerum omniū apparatu accæpti sunt. Quippe Florētini per omnia ditionis suæ loca dimiserant:qui transeuntibus non hæc usitata & uulgaria genera cibariorum:sed rarissima & delitiosissima quæq; ministrarent. Nec ulla gens est accipiendis amicis: exhibendaq; liberalitate magnificentior. Quattuor præterea nobiles domi Ciues ad eum excipiendum præmissi continenti itinere comitati sunt. Ipse armatus tamē sine galea procedebat. pauci erant inermes:quos e Ciuitatibus ad honestandam profectionem delectos ostenderam:cæteri ueluti ad bellum intenta pergebant acie. Tertius iam illuxerat dies: quum in agrum Florentinum traiecto flumine Arno est peruentū. Hic magnificentiora uideri cœpta siqua difficilius fuisset iter:limites iacebant æquati solo saxa quædam malleis perrupta:quædam iu dextram:aut læuam seuoluta expeditum reliquerant aditū. modicis præterea interuallis frequētia exposita cibaria crebriq; per montem dispositi ignes aspiciebantur:ut cum equis descenderetur:simul cibo:potuq;:simul igni reficerent corpora. Vbi uero ad liberam deuenere planiciem:tum ingens Ciuium obuiam emissa multitudo. & Cardinalium familiæ uniuersæ occurrerunt. Turbæ quoq; puerorum qui studio uidendi multum erant progressi:late compleuerant uias. Horum altissimæ uoces Brachium geminantes undiq; exaudiebantur. Nec grandiores se iam continere poterant Ciues quin pari studio adducti Brachium & ipsi bis terq; conclamarent. Paulutum iam ab Vrbe aberant quum in proximā diuertens casam positis armis ornatissimas idnit uestes:ut pe ratus si tam amica Ciuitatem hostili salutasset uultu. Purpureæ uestes auro atq; argento distinctæ fulgebant. Punicem inuolucrū ueluti globus in ambitū circunductus supra uerticem latius se proferebat. Nec equi cedebant. ornamenta:faleræ aureis crispatæ bullis longo tractu per dorsum:atq; armos descendebant. aurea lora:aureos quoq; excipiebant frænos. Dum id moræ intercessisset populus frequens undiq; extra portam corruere. & quasi deum aliquem uisere:nunc totiēs auditum nomen:nunc inuicti ducis fama. & gloria gestarū rerū occurrebat. & quē animis uix capiebant:eum oculis satis intueri non poterant. Crescebat enim aspectandi studium:imperatoria quadā & supra mortalem iocunda præsentia. Constat enim statura supra mediocrem fuisse:facie oblonga sanguine quodam cum dignitate suffusa. nō nigris quidē oculis:sed tñ lætis. & nescio quid graue iocundeq; spirātibus. Membris cæteris:nisi quæ uulnerū deformassent cicatrices:mirifice cedentibus. deniq; aspectu erat ꝑ tempore festiuo & graui:semper tñ imperatorio:ut inimici cōfessi sint:q̃ta uis in frequentia aut corona permixtum:stantē sedentemue ab ignotis unum ex omnibus pro imperatore dignosci primo aspectu potuisse. Ergo Florentinis nō satis erat uidisse semel:quacunq; se latior aperiret uia prætereuntem anteuertebant iterumq; aspectuti editos occupabant tumulos. Limitibus tandiu confidentes:donec prætergressi ducis respicerent terga:tum uero magno accelerabant gradu q̃diu a fonte uenientem rursus intuerent. nec turba magis q̃ clamor fauentiū. & Brachiū iterū atq; iterū reclamantiū augebatur. Portas ingredientē Principes oīum ordinū Ciues iuuentute & ipsi stipati recepere mediū. Multi per angustos uicorū inflexus cōculcati cōtritiq; ab equis: & quo magis procedebatur:hoc magis complebantur omnia:magisq; conclamantis plæbis uocibus cuncta resonabant. Nec segnius mulieres patrio exornatæ more ad compita uicosq; prodierant. Illum pueri:iuuentes:senes:uiri:mulieres intuebant. Nemo unq̃ acceptus in ea Ciuitate magnificentius nec tanto fauore omnium Ciuiū. Non illi externi externū principē recipere:sed Florētinorū Regē uenerari:nec maiore obseruātia:q̃ amore cōplecti uidebāt. hac pōpa comitatuq; ad Pōtificis atriū ꝑuētū ē. Intromissū ad iteriora penetralia:

penetralia:procumbentemq; ad pedes. Pontifex perbenigne complexus excitauit:gratiasq; aegisse deo optimo maximo dicitur:qui aliquádo tantum sibi uirum cóciliasset. Brachius post Pontificis complexum primum pedem mox manum sacro more deosculatus sua in superiores Pontifices beneficia cómemorauit. neminem pro illorum Imperio plura maioraq; gessisse. redactam toriens ac retentam in fide Bononiam. Landislaum non Roma solum:sed Hetruria. sed Latio toto depulsum. Grauesicum in Piceno:tum in Vmbria toleratas obsidiones. Deinde pauca de fortuna sua disserit. Patria pulsum diu in exilio aegisse aetatem:a Bonifacio deceptum:in fide tamen másisse. Perusiam Vrbem in qua ipse natus educatusq; fuisset:nó quidem Pontificibus:sed Regiis sociis communibus Hetruriae hostibus eripuisse. Sic Thudertinos a Rege:sic Asisiates a Feltranis deficere coactos in suam receptos esse potestatem. Quae omnia etsi ad Pontificum iura pertinerent: ab hostium tamen manibus esse detracta. Quádiu in Pontificum fuissent potestate nihil contra esse molitum:eosdem se belli socios:quos Pontifices iussissent:eosdem amicos atq; hostes habuisse. quae quanto maiora essent:tanto se grauiore dolore affectum q hostis esset iudicatus:quod diuinae in eum imprecationes habitae. & quicquid uix in sceleratissimum quemq; fieri decuisset:congressu hominum:sermone:communione esse inhibitum. Postremo templis:aris:focis interdictum sibi esse. Nunquam se nec iaesisse:nec uiolasse religióem Romanam:nec deorum immortalium templa prophanasse. nihilo secius perinde quasi humana diuinaq; polluisset:funestasset q; Religionis inimicum iudicatum deo tumq; fuisse. Quae ut multo grauissima essent:ita se posthac q aequissimo laturum animo fretum conscientia rerum a se pro ecclesia summa cum fide gestarum:modo opera sua Pótifex uteretur:nunq pro sanctissima Religione defatigatum iri. Postremo orare Pontificem ne grauiora haec putaret:q quae ipse obliuisci posset. Siquid unquá fortiter pro superioribus Pontificibus ac fideliter gessisset:nunc multo fidelius gesturum omnia. Nullam iniuriam acceptam tanti apud eum fore:ut a fide & opinione laudis deficeret. Bella non magis uirtute constare q fide. Se sic a pueris institutum:eum uirum esse praeclarum:quem nullae iniuriae:quáuis graues efficere possent iniustum. Natum se sub pontificum Imperio:sub eodem & adoleuisse. & patria extorrem auctum. Pulsis Roma Pontificibus locú sibi in Hetruria non fuisse:illis receptis se quoq; aliquid habuisse uirium:eandem sibi quá illis allusisse fortunam nec nunc quidem alieno esse animo. habere diis gratias:opes quá nunquam antea maiores. & eas ipsas non aliena ope:sed beneficio fortunae & uirtute sua partas:has omnes Pontifici polliceri:uenturum in bellum cum exercitu. Romani iuris oppida redacturum in potestatem:deniq; facturum omnia quaecúq; pro re iua facere quisquam posset. Ad haec Pontificis Pauca fuere uerba. Se quicquid fecisset coactum nouitate imperii fecisset:nec magis Brachium q caeteros qui aliquid Romani iuris arripuissent hostem esse iudicatum. Imprecationes uero & diuinas illas execrationes incitamenta quaedam fuisse terroris:nihil tamen periculi habuisse. nec omnia quae orae coram proferuntur nocendi animo proferri:ea iam expiata esse. Caeterum tam liberales pollicitationes grato accipere animo:iam nunc eius consilio atq; ope bello:paceq; usurum. Hec ubi ultro citroq; dicta. Brachius facta potestate abeundi ad refertum populo undiq; uisendi studio cófluente uestibulum exit. Exceptus ab illis ipsis Ciuibus:quos una comitatum p̱fectos ostendi. Pontificis quoq; stipatus familia ad Arnum flumen:qui mediam secat Vrbem reductus est. Paratae erant amplissime Ciuitatis domus. Comites qui uenerant suo quisq; susceptus hospitio:ipse in patentissimá egregio cultu extructam deductus domú. Etsi saepe alias audiuerat:tum pnmum q̃ta esset eius Vrbis magnificentia perspexit. Parietes erant Gallicis tapetibus cótecti omnes:tum latissimi strati toris:uacuis sed auro purpuraq; pictis in cubiculis eminebát. Vasa quoq; in coenaculo partim aurea:partim argentea longissimo ordine fenebant oculos. Huc publice:huc priuate cógestae delitiae. Tum epularum quicquid unq mortalium gula potuit excogitare:aurata fercula:aurata códiméta Nam uulgares succi liquoresq; sorduerant. Haec omnia Regio cultu succincta iuuentus honestabat. Nobilissimi Ciuitatis iussi mensas sternere:apparare atq; adesse discúbentib⁹ q̃lectissimi ornatissimiq; cóuenerát. Tú ciuiú q auctoritate & p̃ria pollerent duplex cósectus ordo. Alteris parandarú rerú datú negociú. Alteris comitandi ducis imposita cura. Ludi quoq; per singulos dies instituti celeberrimi. Vbi ne quid deesset Hetruscae opulentiae:ne mulieres quidem uirorum cultui:magnificentiaeq; cesserunt:has aurea monilia: has ultimo solis orbe:petitae gemmae decorabant. Deniq; quicquid diuitiarum in Ci-

uitate fuit publice:priuatimq; ostentationi datum. Postero die in Curiam Florentiam ad dominos salutandos accessit. Sic enim Decemuiri quos penes Imperium Ciuitatis situm est appellant duorũ mensiũ Magistratus. Hic multa benigne utrinq; amiceq; dicta. Brachius pro tanto honore:simulq; pro cõciliato sibi Pontifice gratias agere. Florẽtinus pristina eius in se beneficia cõmemorare:uterq; se deuinctum facere. Quibus ex rebus ingens est conflata beniuolentia:quũ uterq; sui beneficii oblitus:meminisset alieni. Hinc illud tacitũ.& nunq̃ postea uiolatũ fœdus:perpetuaq; cum Florentinis amicicia. Postridie eius diei Pontificem iterũ adiuit:nec minore comitate acceptus:multa de pace:cõcordiaq;:multa etiã de Pontificis statu disseruit. Sic totus in consultatione gerendarũ rerum ille consumptus est dies. Inter hæc Florentini qui mirifice iampridem Brachio fauebant Guidum Feltranũ Florentiam acciuerunt:quo duo uicini Duces pauloante amicissimi reconciliarẽtur. Nec fuit difficile. Quippe Brachius cõmemoratis offensionibus:nec beneficia quidem suppressit. Sic nouũ odiũ ueteri officio sopitũ.& duo Duces percibus Populi Florentini:eadem qua prius amicicia deuinciuntur. Hæc res nõ finitimos solum:sed totã Hetruriam in pace diu continuit. Nec fefellit Florentinos una opera & Pattium bellum sedatũ iri.& utrunq; Ducem deuinctã:concordiæ auctoribus fore. Iam aliquot præterierant dies:quũ Brachius:qm̃ alia magnificentia uti alieno in Regno nõ poterat:eque stres ludos celebrari instituit:apparatu q̃to nec antea:nec postea quicq̃ est usus. Fuere in ludis milites galeati centu uiginti. Ciues etiam nõnulli.& quod ipsi mirantur qui itersue re:unius in ludis:hastarum sex milia confracta. Multa Florentini priora audiuerant:plura postea eiusmodi uidere certamina:nullũ tamẽ huic neq; numero cursorũ:neq; apparatu:& pompa militari comparandũ. Nec quicq̃ ludis ipsis:q̃ tanti Ducis præsentia decori fuit Ille militem instruebat:ille porrigebat hastã:idem currentem & subsequebat & incitabat Quæ res adeo grata fuit Populo Florentino:adeoq; uisa gloriosa:ut nihil in ore omniũ aliud q̃ unus Brachius uersaretur: illum interdiu per Vrbem uniuersi comitari: illum domi taciti ac fere attoniti suspicere:noctu carmina per Vrbem cæteris ignominiosa:illi laudem dicentia canebant. Primo noctis aduentu pueri iuuenes.& ipsæ ante sua limina mulieres hæc ad lyram cecinebãt. Brachius inuictus oẽm debellat gentem. Martinus papa non ualet quadrantem. Multis in locis hæc eadem parietibus inscripta:nec præconiis sæpe factis parebat. Quod adeo Pontificis offendit animum:ut sæpe postea Florentinis quadrantem exprobauerit:capitaleq; in eos conceperit odium. Iam uigesimus uenerat dies:quũ omnibus compositis rebus percutienda erant fœdera:nec deerat Sfortia qui Pontifici acceptior omni studio ad pacem hortaret:psuasitq; ut Brachium contra Bononienses qui pauloante rebellauerant cum exercitu mitteret:hoc si faceret Neapolitanum Regnum uacuum Rege a mollissima inuasum muliere:facile in eius uenturum potestatem cui rei nisi procul distineatur Brachiũ impedimento fore. Nam Regni Optimates ægre ferre mulieris imperium. Iam tãtam eius esse inconstantiam:ut duos Regni istituerit hæredes.& quum prior displicuisset alterum ad deferendũ patriæ bellum armauerit:Iturũ se cum exercitu ad Regnum occupandum. nec aliter fieri posse nisi Brachium stipendio astrictum:q̃ posset,pcul a Regno distraheret. Bononiense bellum diuturnum & periculosum fore:hoc illum aut nunq̃ aut sero consecuturum. His uerbis persuasus Pontifex nullã pacis conditionem repudiandam constituit:modo Brachius exercitum contra Bononienses traiiceret:ratus uno tempore duplici se uictoria.& Bononiensium.& Regni potiturum. Fœdera in hunc modum perclusa sunt. BRACHIVS exercitum omnem in Galliã traiicito:bellum cum Bononiensibus gerito. Oppida quæ capietur Pontificis sunto. Ante confectum bellum neq; exercitum reducito:neq; ipse in Hetruriam sine exercitu redito. Pontifex equitui:peditatuiq; stipendiũ præbeto. Perusini. Asisiates. Cãnarienses. Spellani. Esini. Gualdenses. Thudertini:sub Brachiiq;:liberumq;:nepotumq; imperio maneto. Castellum plæbis. Montemalboddi. Roccham contratam ipse:filiiq;:nepotesq; in potestate habento. Quibus uelint uendunto:largiunto:ue Sed neq; aduersus Romanum Imperium arma ipsi capiunto:nec hostibus præbento auxilium. Vices Pontificum his in locis gerũto. Vitæ necisq; in municipes potestatem habento. Qui non parebunt iis etiã si ad Pontifices perfugerint:bellum quantum uelint inferunto. Si Bononiensis nõ subægerit:idq; culpa non fiat. Pontificis fœdera rata ne sunto. Siquid ipse:q; liberiq; molirenẽ contra funesti:profaniq; hominum congressus fugiunto. Templa ne intranto. Ignum & aquam ne inueniunto. Vrbibus agrisq; spoliantur.

Ioannis

IOANNIS ANTHONII CAMPANNI DE VITA ET GESTIS BRACHII LIBER Q VINTVS.

Acto in eum modum fœdere. Brachius quo expeditionem maturaret Perusiam ad conducendum militem. Cohortesq; ex hybernis educendas reuertitur: non minore a Florentinis dimissus honore q̃ acceptus Ergo nouo dinumerato stipendio: primum confectam cum Pontifice & Feltrano pacem a Præcone declarari iussit: totoq; animo intentus ad bellum ad paucos dies profectionẽ militi pronuntiauit His diebus Legati Arriminensium Perusiam uiuere: petentes ut natam ex concubina filiam. Roberto Pandulfi Malatestæ filio desponderet. Quæ res hoc facilius est impetrata: quod genus Malatestarum: imprimis clarum: atque antiquum habebatur. Post hæc ante q̃ in Galliam traiiceretur: pulcherrima cœpta ædificia: primum testudinem pro foro q̃lõgissime protendendam Muros deinde Ciuitatis reficiendos curauit. & qua deuexior est Vrbs ad orientem præcipitẽ lapsum: ut plærũq; labes fierent altissimis erectis fornicibus æquauit: alte: nunc Vrbis rerum uenalium forum: Simul hæc curabantur: simul quæ ad nouam profectionem expedirent: arma: equi: milites parabantur. Nec multis post dieb⁹ exercitus parte collecta: quo reliqui celerius sequerentur: octauo Calẽdas Maias uexilla ad arua Clusina iussit promoueri: ipse biduum in Vrbe componendis rebus: & Magistratib⁹ creandis commoratus: tertio die eodem contendit: Hic quoad omnes cõuenirent copiæ expectaturus ac loci usurus commoditate. Q uippe pabuli atque ligni mira feracitas. Dũ ad Thrasimenum moram traheret Nardum Vetulum ueteranum quidem militem: sed tunc fugam ornare cupientem iuuenis famulus accusauit iussum ingredi tabernaculum ac causam dicere uult⁹ sanguisq; defecerat. Mox accito tortore quum proposita noui exempli tormenta expauesceret. Nihil inquit opus est quæstione: tuo accæpto stipendio tamẽ ad Sfortiã properabam: cũ quod ære premebar alieno & arma atque equos uendere durissimum erat mihi. tum quoniam & idipsum quod accæperam a te stipendii consum pseram: & ille duplicare promiserat. Vna fuga & æs alienum non reddere: & integram accipere mercedem poteram. Hæc confessum proxima in arbore suspendi iussit: dataq; perfidiæ penæ: nimis duræ fortasse: sed nullum erat scelus quod ille tam graui puniendum supplicio putaret: semper alias transfugas & proditores supra q̃ sibi expedierat i exosus. Nonis Quintilibus quum undique conducti milites: unum in locum cõuenissent: lustrato exercitu: inuenta sunt equitum arma ferentium duo milia calonum: peditumq; fere totidem. Ex his plæriq; erant sagittarii. Hac manu tantum gesturus bellum: facto per Cortonensem agrum itinere ad Tyfernum urbem: uel ut hodie uocant castellum: peruenit. Hic per exploratores de Sfortiæ apparatu cognoscit: nec credidit quidem primo: sed in dies sine certa causa maiores habiti delectus: rem uerisimilem faciebant. Hac re diligentius explorata quum omnia suspitionem augerent: mittuntur clam qui ad Reginam cuncta perferrent. Mouebat eum partim mulieris imbecillitas: auxilio non tamen magis q̃ consilio digna: partim q uerebatur Pontificem occupato Regno: tanta imperii accessione facta: omne in se bellum conuersurum. Sed Regina præter mulierũ naturã nullo pacto ut fidẽ adhiberet nuntio adduci potuit uerita ne fraude bellica decepta. Sfortia a se alienato: sine duce: sine armis destituta inuaderetur. Brachius ne quid ad Tyfernũ traheret moræ: superato celeriter Apẽnini montis iugo in hostium fines traiecit. Ascito sibi Angelo Pergulensi: qui eius aduentum in itinere cum septingẽtis equitibus expectauerat a Legato pontificis mercede conductus. Interea Bononienses tanto belli apparatu cognito undiq; petiuerant auxilia. duces complures accitos in Galliam partem intra Vrbẽ subduxerãt: partẽ p oppida atq; agrum dispartierant. Déiq; tm̃ roboris collectũ: ut nõ obsistere solum hosti: sed uincere posse confiderent. Equitũ habuere tria milia & quingẽtos: peditũ incertum: sed tñ ingentem numeꝝ: quos ex omni acciuerant Gallia. Sed Duces erant uarii quoꝝ neq; animi ad bellũ: neq; auspicia cõueniebant. Gabrinus Cremonensiũ Tyrannus. Albericus nouellus. Loisius Verme. Symon Canusinus: & alii pmulti quorum nec res gestæ: nec noïa ipsa erant cõtemnenda. Brachius primo statim ingressu castra posuit nõ amplius q̃ quinq; milia passuũ procul ab Vrbe. Quæ res ut magno Ciuibus terrori fuit: ita ducibus: qui militaris rei erãt periti spẽ fecit hostilis exercitus pfligãdi

At Brachius quo magis irritarentur ad prœlium:simulq; ut eorum tentaret uires ultro si
gna moueri ad Vrbem iussit. Quum uero mille passus mœnibus appropinquasset:cæte
rum exercitum paratum:intentumq; ad pugnam:in ponte quem uocant Cruciate dimit
tit.admonitis Præfectis ut non prius inde mouerent neue pontem desererent:q̄ ipse mo.
uendi signum fecisset. Ipse cum octoginta lectissimis equitibus : cētumq; pari robore pe.
ditibus ad Vrbis usq; uallū processit:ut & prouocantium ad prœlium:& respondentium
captarentur uoces. Huic Loisius unus ex Ducibus:quem dixi ea tempestate clari nominis
egressus Vrbem cum trecentis occurrit equitibus:cœptaq; leuis est pugna. Brachius ue.
ritus ne multitudine circunueniretur:misit qui signum daret quo signo quindecim ga.
leatos equites uocari iubebat. nec quicq̄ in illo Duce ordine & celeritate insignius fuisse
constat qui ubi aduenere iussi expectare pugnæ exitum:& si qui portis egrederentur ob.
seruare:aliquandiu prœlio abstinuerunt:sed nemine egrediente:pugnam & ipsi capescē
tes conglomerati recto per uiam cursu dant sese in medium hostem Horum tanta uis fu
it:ut equo Loisius hasta ictus excuteretur. Eius milites perturbati : partim qui erāt animo
præsentiore:ut iacentem Ducem excitarent:equoq; imponerent:acerrime resistebāt: par.
tim moliebantur fugam:uerití ne omnis simul aduentaret exercitus Capti sunt ex hosti.
um equis octoginta:triginta cæsi. Milites utrinq; sex desyderati. Loisio fugiente : magna
Vrbani præsidii egrediebatur manus:qui spectata ex mœnibus pugna:atq; hostium ipre.
ta paucitate:fugientibus suis sero auxilium ferebant Brachius parua quidem:sed pro lo.
co atq; numero insigni potitus uictoria ad castra rediit. Hæc ut prima pugna : ita fœlici.
auspicio gesta:nimis hostium depressit animos. Contra Brachiani ab re bene gesta belli
auidiores facti:pars late prædatum ire per hostium fines:pars si pari robore hostis ad prœ
lium exiret:paratiq; pro portis armati pugnam expectare interdum excursare ad Vrbem.
& mœnibus hærentem hostem contumelia lacessere. Bononienses metu belli primum
omnes uires in Vrbem contraxerant : sed mox populatione agri permoti Ducum alios:
alio oppidorum præsidio dimiserant:qui etsi oppugnationes fieri prohibebant:liberum.
tamen prædatoribus relinquebant agrum. nec totis uno in loco resistebatur uiribus:nec.
collatis signis usquam dimicabatur. Iam milites late circumiecti quottidiana præda cu.
stra stationesq; compleuerant. nec parua & expedita pedium manu : sed graui equitum
mole fiebant excursiones:nullumq; dabatur quieti tempus. Tum Bononiēses haud mul.
to grauius ab hoste:q̄ Vrbanis atq; oppidanis præsidiis urgeri:hostes foris:illi domi cun.
cta absumebant. Erant alendi equi:tecto recipiendi:sustentandiq; milites:nec quicquam
magis q̄ pudiciciæ periculum Ciuibus timebatur : promiscue Præfectos cum mulieri.
bus:Milites cum ancillis uersari:tectorum cogebant angustiæ. Vno bello uariæ erant ob.
sidiones. Agrestes nisi agmine in campos pabulatum : lignatumq; exire minime aude.
bant. Præsidia magis hostium fines furtim prædatum incurrere: q̄ a præda hostem pro.
hibere. Quæ res maturæ conficiendo bello plurimum profuit Oppidum erat Bononi.
ensium Medicina munitum:opulentumq;. Hic Ciues initio belli : quadringentos equi.
tes præsidio locauerant:qui multitudine Ducum magis q̄ peritia freti:sæpe & ipsi in pro.
xima exibant Pontificis oppida. & qua hostis non immineret licentius q̄ opus erat : fusi.
usq; præde cupidi uagabantur. At Brachius & oppidi:& præsidii fama pellectus: dum eo
quasi exploratum octoginta cum equitibus proficiscitur:forte in itinere frequentia equo
rum comperit uestigia quæ Medicina egressos Oriolum uersus contendisse ostendebāt.
Hac re animaduersa Brachius:q crebra erant:& recentia:prædatum inquit hostes exiere:
bono si diis placet omine perreximus milites:quo dirigunt uestigia : prosequamur ho.
stium incautam aciem. Atq; ita tritum equis ingressus iter multo spacio quadrato pro.
cesserat agmine:quacunq; occurreret inuasurus hostem. Aliquot passuum milia progres
sis:non procul ab Oriolo ingens prædatorum exauditur clamor : pecora & captiuos la.
te agentium Oppidani.qui non erant capti:in tuta se receperant loca:nec alium popula.
tionis finem:q̄ hostium discessum sperabant:nec terruit Brachium multitudo. Quippe
pedites erant quadringenti:equites trecenti:sed eorum ut est industria militaris:pars col
lectam agebant prædam:utilior numero q̄ bello manus:pars armis atq; equis magnifice
fulta:subsidio parata præueniebat. Permittit equū in hostes Brachius:milites quoq; cōci.
tauit suos:& Ducem q̄to possunt impetu subsequuntur. Atrox hic prœliū:nec prœlio re.
missior exoritur clamor. Hostes periti locorū repente ubi palustres traiicere fossas : ad ua.
da substitere : atq; omnes transitus celeriter occupauere. Illinc prementem a tergo mili.
tem repulsuri. Fossæ erant perangustæ:ut nisi hostis a fronte repugnasset: facile transilire
milites

milites potuissent. Iam & qui prædam agebant ad ferendam suis opem recurrere ad fossam. Brachianis dum pro uallo dimicarent: equi a pedite confodiebantur. Ita nec transilire poterant uallum: nec hostibus prædam relinquere statuebant Exaudiunt interea oppidani clamorem. Brachii nomen. ut fit in prœlio resonantem: subitaq; spe elati ut in certamen iretur: alter alterum hortabatur. Nec ira magis illan belliq; amissæ prædæ dolor animos incendebat. Corruunt undiq; ad Brachium agrestes: oppidaniq; : quibus confestim productis in aciem : & equiti admixtis quadripartito agmine tenditur in hostem. Qua fossæ transitus pateret agrestes ostendunt. Equites auxilio peditum usi : pars lato campo circumuecti fossam traiciunt: pars intenti bello dum hostis ad superiorem equitatum uado arcendum contendit fossam & ipsi celeriter superant : prœlium æquo gesturi loco. sed eorum impetum quum hostes sustinere non possent fusi fugatiq; non modo dimisere prædam : sed ipsi quoq; in prædam cessere. Capti equites centum & octoginta. Duces octo. præda oppidanis restituta. Nec quicq; mirabilius q; a paucis uictoribus tot captiuos uinci: trahi: ligari potuisse. Singuli milites binos ternosue trahebant. Hac uictoria reuersus in castra Brachius: utendum occasione ratus omnem armari exercitum iubet : motisque celeriter ad Medicinam castris: perfractis aggeribus & altissima qua muniebatur completa fossa: oppidum milite: scalis: machinis inuadit. Oppidani superiore prœlio magna præsidii parte spoliati portas uictori aperuere: seq; eius permisere potestati. Nihil hac celeritate clarius Bononiensi bello. Hæc quum allata Bononiam essent: ingens trepidatio Ciuium animos inuasit Nec oppidum erat in quo plus spei: præsidiiq; imposuisset Brachius Medicina capta propius ad Vrbem mouit castra grauiore bello pressurus obsessum Ciuem: & milites tantum iam animorum conceperant: ut Vrbana præsidia non pluris facerent : q; si armis atq; equis illa caruissent. Tum quod antea non erant ausi solo agmine incursiones facere: & ueluti desertum ab hoste agrum: passim libereq; populari. Hostes non magis bellum q; fama urgebat. quam subducta in Vrbem præsidia maiorem indies: acrioremq; faciebat. Inter hæc secutæ aliquot dies continuæ pluuiæ : plurimum difficultatis importauere militi. Quippe solum natura cœnosum: ac palustræ & lubricum: ubi pluuia quoq; dissolutum ne equis quidem satis peruium est. Sed media æstate ubi primum cessauit tempestas. cœnum æstu: soleq; duratum facilem reddidit incessum æquato solo. Interim obsessa Vrbe parte copiarum ad occupandum omnem agrum: castellaq; dimissa intra paucos dies omnia uenere in potestatem. Iam Vrbs uniuersis copiis & quod egrius Ciuis ferebat: a suis etiam agrestibus obsidebatur. Nec deerant. Vrbana præsidia quæ leuia interdum prœlia committerent Sed ab hoste frequenti uictoria elato sæpe intra munimenta repellebantur. nonnunq; quum aliter effugere non possent in suburbanas se præcipitabant fossas. Nec ullum ex tot bellis ab hoc Duce gestum fœlicius : nullum præter Pontificis spem celerius confectum: & In quo minus sanguinis perfusum sit. Bononienses amisso agro: quum nec auxilia commeatusq; suppeterent: & fame graui urgerentur: emittendos de pace Legatos decreuerunt. Principes Ciuitatis erant Bentiuolii ut tunc publice Pontificis hostes: ita olim Brachio priuata amicicia & familiaritate cōiuncti. a quibus leopardi insignibus donatum quidam auctores sunt. Eos Brachius per Legatos hortatur ut suæ se fidei permittant: nihil iniuriæ passuros esse. Igitur Anthonius Bentiuollius facta deditione Vrbis: paruo comitatu ad Brachiū in castra uenit: paulo post ad Pontificem deductus honestatusq;: semper postea in fide permansit. Brachius Bononiam reuersus ad res Vrbanas componendas : simulq; uectigalia diu Intermissa exigenda : paulo post perusiam redit. Hunc exitum habuit Bononiense bellū altero mense postquā geri cœptum est. Brachii ductu auspicioq; confectum Bononia subacta quod reliquum erat æstatis Brachius dimisso exercitu Vrbanis ædificiis consumpsit. Inter hæc Sfortia hortatu Pontificis cum omnibus copiis profectus Neapolim ad arcem nouam instructa contendit acie: iussaq; ad fenestram uocari Regina: Hactenus inquit tuum stipendium securus: sum: nec fide. nec uigilantia: tuendo imperio defui. quanta potui ope tutatus & Regnum & dignitatem tuam. Nunc tua tibi reddo signa fœlicia sane ad hūc diem : & a me nunq; in hoc Regno sine uictoria cum hoste collata. Nunc alius tibi quærendus dux. Stipendii quod acceperam id omne finitū perfectūq; est. Ad hoc tempus rem tuam sic gessi ut & mea fides & Regni tui dignitas requirebat : nihil est amplius quod tibi a me meoq; exercitu debeatur. Ad hæc regina tum demum sentiens uera Brachium monuisse. primum dissimulata: ira precibus retinere armatū Ducem conata mox terrere minis cæpit.

Postremo quum nec precibus nec minis proficeret:contumelia agere:& accusare uiola-
tam fidem. Nam ita repente destituram esse:quanq̃ finito stipendio:tamen proximũ esse
perfidiæ:tum in suo Regno aliena contra se inuecta arma:& amiciciæ specie compara-
tum paulo post hostem futurum exercitum. Hoc plus q̃ perfidum uidebatur. Deniq; mu-
liebri succensa ira:illum transfugam:illum proditorem appellare:concitareq; Neapolita
nos ad arma contra nouum ac subitum hostem capienda. Sunt qui affirment Sfortiam
Reginæ contumelia irritatum:sagittas in eam iussisse intendi:atq; ita illam fenestra dis-
cessisse. Quæ res magnarum rerum initium fuit. Neapolitani minus egre q̃ decebat Re-
ginæ iniuriam tulisse uidebantur. Vocati ad arma:nec omnes:nec frequentes ad concur
rerant:tanto postea suspectiores:quanto tunc uindicandi negligentiores habiti. Fama
est Sfortiam facto per inermem populum transitu consensu Ciuium Vrbe egressum eua-
sisse. Mota subito diuersa bella. Regni Proceres plæriq; ad Pontificem defecere. Regiæ
quoq; Vrbes & cum his appuli. Lucani. Calabri:Sanirates fecere rebellionem. Soli. Nea-
politani. Campani. Venafrani:& cum his pauca oppida in fide manserunt. De Reginæ
rebus modo tam late imperantis actum uidebatur. nec prope erat unde auxilia peteren-
tur:& undiq; astabant feroces ab noua rebellione hostes. nec Imperium modo:sed spes
quoq; breui defectura uidebatur. Nec unde gentium imploraret opem? arma hostium
undiq; circumsonabant. Optimates semper alias suis auxiliari Regibus Pontifici adhæ-
rebant. Reliqua Italia partim Romanis armis:partim Gallicis Regibus:quos illa expu-
lerant:fauebant. Alfonsum Valentinorum ac Syculorum Regem:quem filium sibi ad-
optione fecerat in Hispania morantem terræ:mariaq; longo interuallo diuidebant. Sici
lia quanq̃ erat propior:nihil eius Regis iniussu parabat auxilii. Et qua pecunia in stipen-
dium opus esset:ea exinanito ærario:uectigalibusq; ad hostẽ translatis non extabat. Tot
circumuentam malis etiam externæ opis desperatio subibat. Nam etsi primo statim belli
initio. Legatos ad Alfonsum miserat:durum erat tam procul uenientem expectare. Regẽ
cui nec naues essent nec milites parati. Sic anteq̃ delectus militum:remigum:equorum
haberentur:hostis omnia occupaturus imminebat. Inter hæc legati ab Hispania rediere:
simulq; Regis ad eam uenere Legati monentes quando Rex non ita statim traiecturus
in Italiam esset:nondum parata classe:nec equitatu:quo plurimum esset opus conductos
interea contra Italica arma:Italicam opem implorandam. & iam ad Brachium Regina:
sæpe antea respexerat:tum uero hortatu Legatorum omni abiecta conctatione:petendũ
ab eo auxilium constituit:rata id quod necessitas suadebat:resisti hostibus ab alio posse.
nemine. Hunc unum inuictum bello Ducem fama prædicari. Hunc Pontifici terrori es-
se. tum quod magis impellebat eundem de Sfortiæ defectione primum admonuisse:
iam tum nisi esset ingrata initium amiciciæ factum. Adiecere etiam Legati Regem ipm
uirtute fideq; adductum spem omnem in eo Duce recuperandi Regni posuisse. Mittunt
ergo ad Brachium a Regina Legati:& cum his qui a Rege uenerant una iussi proficisci.
Brachius exercitu in Perusinum reducto:quod reliquum erat labentis anni:non militem:
in quiete habiturus credebatur:quum nec belli facies usquã appareret:& anni tempora
paulo post aduentu hyemis quietura a bello uidebantur. Milites pars in Thudertinũ ad
hyberna:pars in Perusinum ad suas quisq; stationes dimittuntur. ipse cum paucis in Vr-
be Perusia submouendis Ciuiũ contentionibus ædificiisq; excitandis remansit. Sed Thu-
dertini q a Sfortiæ ac Tartaliæ militibus qui superiore anno pauca in eorum agro occu
pauerant castella infestarentur:quæstum uenere Brachius in Thudertinum contendens.
deducta ex hybernis parte copiarum circumsedit hostem:ac breui deleuit. Sed ubi ex mi-
litia & labore secutum est domesticum ocium:cogitatio animum incessit ducendæ con
iugis:& sobolis procreandæ desiderium. quod & Ciues & amici omni suadebant studio.
Quæritur digna tanto uiro uxor. cumq; multæ in mentes multorum occurrissent. Ni-
colam Berardi Camertis sororem despõderi placuit:ut tanta beniuolentia duorum prin
cipum sanguinis etiam coniunctione firmaretur. Nec res diutius est dilationi data:idem
mensis & desponsionẽ & nuptias uidit. Perusinorum apparatus ac pompæ magnificæ sa
tis fuere. Sponsa recenti matris morte lugubrior incessit. Tyranni Fulginatium:& Fa-
brianensium interfuere nuptiis:ornatu quanto nunq̃ antea quisq̃ maiore. Centũ tota Vr
be delectæ mulieres:sexagintaq; ancyllæ in comitatu. Camertes. Perusini. Fulginates. Fa
brianẽses. Thudertini uestitu:ornatuq; certabant. Sexagīta purpurati tubicines:totidẽq;
pares tybiæ anteibant sponsam. In urbe lautissime usq; ad delitias parata oĩa:nec magis

reliquo ornatu

reliquo ornatu inter comites:ꝗ tripudiis cantuq;:& publica decreta pompa decertatum.
Nuptiis Patrio more celebratis:ne nimis uxorius cenſeretur in Thudertinum colligendi
ſui ab Ciuilibus ſtudiis gratia conceſſerat:quum horrendum & atrox nuntiatur facinus.
Fulginei:& Nuceriæ regnabant tres fratres.Ex his unus quum ſæpe Nuceriam pergeret:
in arcem diuertens ſorte in cuſtodis uxorem coniecit oculos.nec multo poſt uerba facta
exceperunt.Cuſtos dominum in adulterio deprehendit:diſſimulat in tempus irã:& quo
altior caperet uindicta tres ſimul fratres interficiendos cogitat quod ut efficere poſſit.Ty
rannos & cum his aliquot Ciues uenatum ad ſaltus Nucerinos inuitat . Duo fratres Nu-
ceriam magna canum turba contendunt.Tertiũ Trebulani:nam illis quoq; imperitabãt
ad fœliciores ludos uocauerant ſorte & Berardum Camertem:qui paucis ante dieb⁹ Ful
gineum uenerat:Nuceriam compellunt.Quum ueſperi ad Vrbem atq; inſidias peruenis-
ſent:adulter frater:& Berardus intra arcem recepti:diuerſis in cubiculis dormitum eunt.
Cuſtos prima uigilia utrumq; aggreſſus adulterum occidit . Camertem coniecit in uin-
cla.Peracta cæde:alter frater:qui ad amicum nocte in Vrbem diuerterat:prima luce tanꝗ
a fratre accitus in arcem eodem:quo illo telo interimitur. Fulginates qui una uenerant
pari ſcelere & ipſi uinciuntur.Facinus in occulto erat.Interea tam neſandæ cædis auctor
quo Populum ad rebellionem excitaret.Primores Vrbis ad Concionem pro foribus uo
catos hortatur:ut ad libertatem recuperandam arma caperent:ſimulq; docet duos Tyran
nos in uinculis teneri:eos ſe paulo poſt necaturum:non auſus quicꝗ de cæde fateri ante
concitatum populum.Ciues contempta hominis temeritate:& perfidia:ne tantum faci-
nus agitaret:neue a fide deficeret:admonebant:præſto fore tanti ſceleris ultorem Nuceri
num populum : nec tam procul inde Fulginatium finis eſſe aduenturum ſubſidio re-
liquum fratrem : nunc locum eſſe pœnitentiæ interceſſuros ſe pro uenia ſi conſilii tam
temerarii pœniteret.Ille ubi uidet fruſtra de rebellione tentatũ:duos ex ſatellitibus emit
tit:qui neſcio quam reliquam familiam extra Fulginatium:& Nucerinorum finis aſpor-
tarent:ueritus ne ſcelere pateſacto Tyrannus ſæuiendi facultatem haberet . Illi tamen rei
atrocitate permoti:primum incerti quid acturi eſſent . multis ultro citroq; agitatis : tan-
dem rem omnem deferre ad tertium fratrem decreuerunt:tutius rati liberos Tyranni gra
tiam inire:ꝗ obſeſſos in arce omnium odia in ſe conuertere : nec perfidiæ ullum eſſe diſ-
crimen.Q uippe ſi conticuiſſent ſcelus cõmunem dominum:ſin aperuiſſent cuſtodis fi-
dem eſſe uiolandam.Nondum a Trebula redierat:eunt recta ſatellites ad Tyrannum : &
rem omnem ut ſeſe haberet pateſaciunt.Duos fratres occiſos:Berardum & Fulginates ar
ctiſſime deuinctos eſſe.Ille celeriter Fulgineum ſine freno:ſine ſella reuerſus : Brachio tã
nefariam cædem:& Berardi periculum nunciauit:orans obteſtanſq; ut ad celeris ultio-
nem auxilio ueniret.Brachius nouitate exempli grauiter cõmotus:ſimul ꝙ amici tam in
graui periculo deſerendi non eſſent:militi qui aderat ſubitam edicit profectionem : reli-
quos e ſtationibus euocari:& ſeſe celeriter ſequi iubet.Ipſe non expectato militum aduẽ
tu cũ paucis Nuceriã eſt profectus : miſſoq; ad cuſtodem caduceatore:percõtari iubet:cu
ius hortatu:aut quantã cauſa tantũ facinus admiſiſſet.Ille nullius hortatu: ſed ſuo impul-
ſu feciſſe reſpondit.Cauſam uero ſi nulla ſubeſſet alia:ſatis magnam ſuoꝝ quæſiſſe liber-
tatẽ.& cũ publicam oĩum:tum priuatã ſuam iniuriam uindicaſſe . Brachius totũ triduũ
in obſidione cõmoratus:dum reliquæ cõuenirent copiæ oĩa quæcũq; ad oppugnationẽ
uſui uiderentur futura:ſcalas:trabes:machinas comparauerat . Ornata erant uaria oppu-
gnationum inſtrumenta:ut ſi uno nõ proficeretur:multis ſimul diuerſo modo : diuerſis
locis oppugnationem tentaret.Quarto die arcem undiq; ſimul adoritur:admouit muro
quæ parauerat:proſiliunt intra primas munitiones milites:cuſtodis parẽtem:& præterea
nouem & triginta ſatellites qui pro mœnibus pugnabant ſubita ui corripiũt : trahuntur
in forum manus pedeſq; reuincti. Tyrannus fratrum interfectoribus proſpectis:rabie ma
gis:ꝗ ira concitatus:parentem ante oculos occiſum canibus diſpartit:ſatellites uario ſup-
plicio diuerſis in locis affici iubet.Q uippe ſtatim alii in crucem ſublati:alii equis diſtra-
cti periere:nonnulli ſubito ferro trucidati;: plæriq; quattuor in partes ſecti expoſitiq; per
triuia:& ſuæ perfidiæ:& tyrannicæ crudelitatis fuere exemplum:oculoſq; inimici fœdiſ-
ſimo ſatiauere ſpectaculo.Sed interiorem arcis ambitũ:quãꝗ defenſoribus uacuum altio
res cingebant muri.Cuſtos ubi deiectis propugnaculis ſuffodi ad radicem cuniculũ : &
turrim ferro excidi cognouit:ut omni ex parte ultus moreretur : uxorem ſuſpicientibus
hoſtibus ſupremo turris faſtigio præcipitauit.Dubium tamen ne in poteſtatem inimici
deueniret:an ut ſuæ tam grauiter exceptæ libidinis penas lueret.Iam hoſtes cuniculo in

turrim editi inferiorem superauerant testudinem: fratres superne se acerrime defendebant. Stricti erant in subeuntes gladii: nec comportata in eum usum deerant saxa. Illi parietes illi tecta euulsa deiiciebant. Ingens militum sine mercede discrimen segniores affecerat animos. Tum Brachius magna strue sarmentorum & stipularum comportari iussa flamma atq; fumo inferiora turris complet atq; incendit: simul oculi caligine fumāte defecerant: simul tabulata accæpto conflagrabant igni. Hoc malo subactus custos: quum iā nec incoctos lapides uellere: nec hostem intueri posset. Brachii potestati se arbitrioq; permisit. Sic milites occupato cacumine iussu ducis custodem: fratremq; quod illi pauloāte in muliere docuerant lapsu altissimo præcipitauere: in mortuos quoq; a Tyranno sæuitū sic crudele facinus nescio an crudelius pūitum est. Per hos ipsos dies Legati Reginæ: ac Regis quos dicebam ad Brachium uenere ostendentes q̄to in periculo res esset: nisi celeriter occurreretur: orantes superiori quo Reginam admonuisset aliud maius adderet beneficium: ferretq; perditis: ac prope afflictis rebus auxilium non ingratos Regem ac Reginam futuros Stipendii nunc acciperet quantum opus esset ad exercitum Neapolim traducendum. Vbi eo uentum foret pecuniarum satis habiturum: pretio preces adiecere. Misereret imbecillæ & noua fraude deceptæ mulieris. Non defuturum siquid usq̄ esset iusti ciæ: causæ suæ deum. Nec quicq̄ in bello magis ualere q̄ causam. susciperet tam iustum bellum. cui si etiam fortuna deforet: officium profecto: & humanitatis opinionem non defuturam. Regis Legatiōe quid ipsi negligentius agere uiderentur fortius locuti maxima quæq; pollicebantur. Imprimis amiciciam potentissimi Regis: cuius opes late mari terraq; paterent: iret modo in Regnum: anteueretq; paulo post uenturum auxiliarem Regem: iam milites: classem: commeatus in parato esse. Nam quo minus celerius in Italiam traiecisset hyemis importunitatem fuisse impedimento. Regna atq; imperia nulla re magis q̄ amicicia constare. Cogitaret q̄tum splendoris consecuturus esset: tanto in Regem collato beneficio: nullum esse mortalium eo gratiorem. Hoc beneficium eo futurum acceptius: quo minus ante id tempus intercessisset consuetudinis. Brachius cum altiora uolutaret animo: non putabat committendum ut Pontificis opes eo magnitudinis procederent: ut sibi foret aliquando ab nimia illius potentia metuendum. Itaq; Legatis respondit. Indignum se putare amicicia tanti Regis: sed ultro oblatam tanto gratiorem futuram: q̄to minus speratam. Reginæ uero iampridem affuisse. Quamobrem hostium perfidiam quominus patefaceret: sustinere nequiuisse Cæterum ad hanc tam subitam expeditionem opus esse multa pecunia Milites q; magnam partem æstatis in ocio transegissent: equis: armisq; deficere tum ad augendas copias nouum militem conducendum. Ad hæc Legati respondere. Habere se in mandatis quod opus esset pecuniæ a Florentinis mercatorib⁹ quorum affines & cognati per eorum Vrbes negociarentur peterēt eos aut pecunias aut sponsiones daturos. Atq; ita missis utrinq; Florentiam. quibus hoc negocii datum est ducentorum milium nummum sponsiones accæptæ. Pauca etiam enumerata pecunia Brachius duodecimo Calendas Apriles stipendio clam militibus dato: quicquid usq̄ in Hetruria inuentum est peditum equitumq; conduxerat. Paucis post diebus imminente iam æstate exercitum in expeditionem eduxit: primum fuit in Picenos iter. Carrariæ comes qui Esculanis imperitabat uicinitate Regni adductus cum cæteris coniurasse: & occulte intulisse bellum Reginæ ferebatur Hic ubi subitum tanti Ducis aduentum intellexit: quum nec parem exercitum nec tantum auctoritatis gratiæq; haberet & Esculani factiones agitarent Legatos ad eum misit. orans ne quid i se suosq; fines hostile moliretur: nihil secum inimiciciarum intercedere: a quo si qua in re Perusino bello: fuisset offensus: id belli iure non animi maliuolentia factum. Parendum iis fuisse a quibus militari more stipendium accæpisset. Non subesse causam cur nunc tandem bello peteretur. Non illum a se: non Reginam lacessitam. nec se quidem negare hostes commeatu frumentoq; iuuisse: uerum id libertatis suæ fuisse inditium: non illati belli. Si reginæ milites frumentum aut commeatus petiuissent: non fuisse illis ne nunc quidem esse negaturum. Neminem Brachio fideliorem futurum amicum si bello abstinere. Brachius commodius ratus nihil moræ in Piceno cōmitti: quominus maturæ in intimos Regni fines contenderet: legatis respondit. Se quidem compertum habuisse de illato Reginæ bello: cætez si filium obsidem dedisset excessurum finibus ac pro socio amicoq; habiturū. Mittitur statim in castra filius: quem summo honore exceptum Brachius cogendo agmini præposuit. non magis obsidis fide: q̄ militaris Præfecti uirtute usurus. Inde primū excussum bellum: mox quanta potuit celeritate profectus in Sānium: frequentiorem inuenit hostem.

hostem. Sanintes uniuersi rebellauerant. Horum principes Laureti & populi comites cõiuratione inter se facta:ad Castilionum oppidum omnes conuenerant. inde impedituri Brachi transitum omnibus occupatis itineribus. oppida qua foret in intimum Regnum aditus ualidioribus munierant præsidiis:arbitrati quod erat existimãdum si hostem uel paulo retardassent difficiliora Reginæ futura omnia. Labi interea reliquam æstatem: & Sfortiam Reginæ ceruicibus inhærentem excluso Campania Brachio ante uictam Neapolim repelli non posse. Nec Brachium hostium consilia latebant. Quocirca maturandũ sibi magis ac magis intellegebat:etsi nihil hostile a tergo statuebat relinquendum. Igitur permotus ad Castilionum castris:ueluti flanm oppugnaturus uaria machinarum instrumenta præparabat. Nec oppidum erat natura satis munitum. Comites nouo & nunq̃ antea uiso apparatu conterriti:non expectandam oppugnationem decreuerunt:emissis qui dicerent imperata facturos. Paulo post in castra & ipsi exiere receptique in potestatem in pristinam Reginæ qdem redierunt. Hos Brachius ad maiorem cæteris incutiendum terrorem:simul quo plus esset auctoritatis castra sequi iussos Ducum habuit numero Deducto celeriter ex eorum finibus exercitu:ne quid sociis ager caperet detrimẽti Placentum contendit Pelignorum oppidum. Hic tres hostium centuriones præsidio erant impositi satis magna ad defensionem manus:nisi excussa ratione pauor animus inuasisset. Circunsidebantur iam infesto exercitu:& quæ oppugnationi usui erãt futura proximorum montium syluis comportabantur:minæ quoq; auxere formidinem. Quippe Ducis nisi oppidum dederent ultimum supplicium minitantis uoces audiebantur. Igitur non expectata pugna:sese dedicere. Sic Placentum parato quidem:sed non tamen cœpto prœlio deditum est. Placentinis proximi erant Sulmonenses:qui & ipsi quoq; secuti fortunam paulo ante a Regina defecerant. Itur signis infestis ad populandum primum agrum. Sulmo Pelignorum caput circunlabente clauditur flumine. sed nec tam alta aquæ profunditas: ut uel peditatu superari non possit. Sulmonenses conspectis eis flumen hostibus: ueritis ne subita oppugnatiõe uicti captiq; diriperentur. Legatos qui bellum deprecarentur emisere:cum fama inuicti Ducis:tum subita Placentinorum deditione conterriti:nec iam ullas uires aut præsidia restituta existimabant Iussi Magistratus Reginæ præsidiumq; accipere nulla mora imperata fecerunt. Sulmone subacto Brachius ne quid celeritati suæ obstaret:simul ut iam sociorum consuleret fortunis:q̃ maturrime copias inde deduxit. motisq; ad Capi iugum castris:quod oppidum Iacobus Caudola obtinebat:uir nobis pueris nobilitate & potentia clarus. Quum oppidani omnem pacis cõditionem reiecissent:magna ui militum expugnati:ut primi tentauere hostium impetum:ita primi sustinere non potuerunt. Omnia præter libera corpora mulierum puerorumq; prædæ militibus data. Non procul inde magna hostium conuenerat manus Dux erat Iacobus Caudola quem diximus:cuius imperium tunc quidem in Sannio postea uero reliquo in Regno longe ac late patuit. Hic omnium Reginæ infestissimus. Sannitates partem compulerat bello: partem precibus ad rebellionem sollicitauerat: qui audito aduentu hostis: nihil magis ueritus q̃ celeritatem:quantum usquam inuẽtum est copiarum comparauerat:egressusq; per furcas Pelignorum in aciem:ut a fronte cursum properantis retardaret:octo milibus passuũ procul ab hoste consederat. Tenditur in eum infestis signis:qui & numero & armis militum impar:ubi uidet hostem celerius q̃ fuerat opinio prœlio paratum aduentare in proxima refugit castella. Partito deinde exercitu quacunq; penetraturus uidebatur hostis firmissima obiecit præsidia maxime omnium Castellum sangri ualido peditatu equitatuq; munierat. Oppidum est medio in transitu prosurgens situ egregie munitum. Huc ubi ingentem equitatum missum Brachio per transfugas est nuntiatum. partem copiarum per latissimam ut in montibus dimittit planiciem:quinq; milia enim passuum in longitudinem patens a mensura nomen accæpit. iis imperat ut hostem ad bellum irritarent:ipse cum reliquis copiis modico interuallo suis auxilio est subsecutus. Hostibus deinde oppidum deserentibus:& per suprema iuga montium ferarum more fugientibus. ad Castellum sangri celeriter proficiscitur. Oppidani non expectato impetu portas statim aperuerunt: & paulo ante deturbata Reginæ signa pro foro: atq; mœnibus sustulerunt. Dum hæc a Brachio geruntur. Sfortia magnis coactis copiis Cantalupum ad arcendum Campania hostem prouenerat. Huc cæteros Pontificis Duces: Præfectos. Centuriones & quicquid obiici hostibus posset unum in locum conuocauerat. Tot deinde simul Duces in agrum Suessanum inter paucos Italiæ fertilissimum contenderunt. Erant in hostium castris Iacobus Caudola. Fabritius Campanus. Michilectus. & Sfortia Cotignola.

ni omnes:& tunc clari:& postea multo clarissimi Duces Brachius quanto numero infe-
rior erat tanto militum animis & uirtute præstabat: qui ubi de hostium discessu cogno-
uit:motis a Sangro castris factoq; per agrum Venafranum itinere ad Vrbem Cales obsi-
dendam profectus est. Ciues postridie q̃ obsessi sunt deditionem fecerunt. Inter hæc le-
gati Campanorum ad Brachium uenerunt:petentes ut Capuam ad delendas hostium re
liquias proficisceretur. Non procul ab Vrbe Capua Templum est celeberrimum:quod ui
cus frequens hominibus cingit.colitq;. Supra templum ingens exurgebat turris. Eum lo
cum Sfortia paucis ante diebus occupauerat:& q̄ ab Vrbe non amplius q̃ duo passuum
distabat milia duos Præfectos militares:& sub his trecentos lectissimos equites præsidio
collocauerat. Hi noctes ac dies Campanorum infestabant agrum. Ciuesq; intra Vrbem
magno cum detrimento detinebant. His de rebus quum Legati quæstum uenissent Bra
chius firmatis ad Cales rebus caduceatorem Capuam præmittit: atq; edici iubet ne suis
militibus qui paulo post erant transituri: neq; publice neq; priuatim quicq̃ cibi potusue
daretur neue hospitio susciperentur:nec a Cauponibus. Tabernariisue quicq̃ iis uendere
tur.eadem in castris a precone militi sunt denuntiata. Quod eo fecit consilio: ne quid
properaturum statim exercitum retardaret: sequuntur quadrata agmina caduceatorem
tanta celeritate:ut pari semper interuallo grauiter armatæ Cohortes unius inermis cur-
sum adæquarent. Traiicitur ad Capuam uulturnus amnis facto per mediam Vrbem tran
situ. Sic paucis horis octoginta decursis stadiis ad uicum peruentum est. Inuaduntur ter-
ribili clamore imperati hostes nihil tale suspicati:subitoq; ad unum capti spoliantur. Eũt
deiceps oppugnatum turrim:eamq; ex omni parte leuis armaturæ milites adoriunt. sed
ingẽs altitudo uanũ faciebat militũ conatũ. Eius summũ uerticẽ tres hostiũ milites defẽ
debãt. Ex his forte duo erãt Perusini:quos Patria p factiões exulãtes ea fortũa iactauerat.
Hos Brachi⁹ hortat ut turrim ac seipsos dedãt:pmittit liberos illæsosq; futuros Vana erãt
Ducis uerba. Illi se nunc p fide pugnare aiebant:nunc saxa in eos qui turri appropinqua-
rent deiiciebãt. Brachius uincendã dolo prinaciam statuens:sagittarios post ianuam ui-
cinæ domus collocat.ipse domum egressus armatus captatum de industria sermonẽ tra
hit. Ex his duo colloquentes nihil ueriti insidiarũ plurimis uno momento clam sagittis
traiecti sunt:nec multo post clamant ut conditione reciperentur:sed ita pcitus Brachius
nisi eius se arbitrio permittant omnem conditionẽ repudiat. Facta deditione:Perusini q-
dem suspenduntur:reliquus autem est dimissus illæsus:siue q̄ grauiter erat uulneratus:si-
ue q̄ tanto sunt indigniores iniuriæ iudicandæ:quanto minus alienus est qui cõmittit.
Non procul inde latissima & quadrata prominet turris: Herami uocant accolæ: uetustũ
opus:& ad mediam prope altitudinẽ latericia massa confectũ:quã hostes initio tot simul
rebellionũ quum per fraudem occupassent:q̄ opera erat munitissima:ut a paucis defẽdi
possit:modicũ præsidiũ imposuerant. Brachius solus profectus ad turrim: atq; equo cir-
cũuectus ubi oibus diligenter exploratis:uidet turrim humana ui nisi ad multum tpis ex
pugnari nõ posse.& hic quoq; militari usus est dolo.primũ uiginti pedites iter munitio-
nem turris & frutecta:quæ circa fossam exorta syluæ spẽm præbebant:occultari iubet.du
os deinde primæ lanuginis adolescentes:qui fugam simularent:paulo ante primã lucem
emittit castris:non procul a turri subterraneæ latent magnifice extructæ testudines: op⁹
uetustate antiquius:nam & simulachra ueterũ apparent deorũ:& uestigia speculis minu-
ce distinctis accipiunt diem. Quadrati operis tria latera aditu patent perangusto: exitus
ad uetustissimum Campanorũ uergit theatrũ:Criptas uocant Campani: præclaraq; anti-
quitatis monumentum. Supra testudines q̃latissima strata est uia. inde fit ut icta pedibus
transeuntium terra late sonet. Ea res arcis custodibus pro uigiliis erat. quippe quũ terræ
uelut clamantis sonitum audirẽt excitati statim ad propugnacula decurrebat. Adolescẽ-
tes ubi ad cauernas deuenere:quo fugam magis simularent de industria terram altius ue
hementiusq; feriebant Experrecti eo strepitu custodes:quinam essent transeuntes percõ-
tari minariq; cœperunt. Illi ut erant edocti fugere se e Brachii castris:& ad hostes Mata-
lonium pergere quum respondissent:uestium inuolucra reiecta tergo fugam uerisimilẽ
faciebant. Orare deinde uoce supplici cœperunt: ut qua esset iter ad Matalonium: illic
enim erant hostium stationes ostenderent. Custodes:rati adolescentes furto quicq̃ ut fit
abeuntes surripuisse: pars itineris longas ambages nectere: pars clam aduersa turri sca-
lis delapsi:faciunt in eos impetum. Illi fictis inter preces lachrymis resistentes manibus
elabi:nec tamen multum conabatur Ecce qui frutectis insederant de improuiso repente
adorti magno

adorti magno clamore stricto gladio circunsistunt homines:tribusq; ex his captis:curritur confestim ad arcem quã uacuam præsidii ac desertam existimabant. Tum qui tutelæ erant relicti e turris fastigio saxa iacere:peditesq; propellere cœperunt. Captiui reuincti post terga manus ad Brachium deferuntur. Ille perduellionis agendum in eosq; a Regina deficientes præter ius imperii rebellassent. & nouo supplicio ad triremim mittẽdos quum decreuisset. Quo supplicio nihil auditu est acerbius. Ex his unus quem sæpe antea durissimos eos labores:famẽ:sitim:algorem:sordes:uerbera. & quod imanius est:incuratas ægritudines semiuiuas mortes in mare deiectas intellexisset:procumbens ad pedes flebili uoce per deum atq; hominum fidem obtestabatur ut quo uellet supplicii aut mortis afficeret genere potius q̃ ad triremem destinaret:ubi inter perpetuos labores deficienti esset moriendum. Quum parum proficere lachrymis:nec flectere Ducis sententiam uideretur:prodere turrim si se dimitteret promittebat. Id perq; deos:perq; homines iuratus dimittitur. Nec fefellit:reuersus ad turrim quum euasisse uinculis simularet:receptus a custode proxima nocte imissum recepit in fastigium turris hostem. Dum hæc ad Capuam geruntur. Neapoli res in angusto erant. Hinc finitima & iam ante muros bella:hinc durior bello fames urgebat. Tum aliquot hostium triremes ne quid in Vrbem cõmeatus frumentiq; importaretur:libere omnem maritimã oram excurrebant. Neapolitanorum fides:quod aduersus Sfortiam non statim cœpissent arma:plus suspitionis q̃ periculi afferebat Reginæ:quæ tot circunuenta malis ubi aduenientem Brachium:atq; iter sibi quacunq; tenderet uictoria facientem intellexit:deposito paululum metu:tamen sollicita:ne quem tumultum fames excitaret. Mittit qui Brachium cum omnibus copiis Neapolim aduocarent:rata id quod res fuit eius aduentu hostes procul inde diffugituros & totius agriuicos atq; oppida reditura in fidem:frumentiq; q̃tum opus esset in Vrbem conuectura:simul quod per crebros nuntios afferebatur. Alfonsum Regem magna parata classe nihil aliud q̃ priorem Brachii aduentum expectare:iam Hispania soluisse:iam Siciliam nec multo post Drepanum appulisse. Quæ res Brachio maturandæ profectionis causa fuit:ut uenientem mari Regem terrestri præsidio exciperet. Motis igitur castris Marsanensium opulentissimũ ac maximam agri Campani oppidum in ipso itinere adortus expugnauit:diripiendumq; militibus concessit. Hic Trafaccus hostium centurio:dum acriter defenderet mœnia pugnans occiditur. Postridie in fines Neapolitanorum profectus omnem agrum biduo subægit:frumentum imperauit. Positis deinde ad phenum diui Anthonii castris non amplius quã duo milia passuum ab Vrbe Regis aduẽtum expectabat. Interea Populus Neapolitanus frequens in castra uidendi studio salutandiq; ut cuiq; erat dignitas cõfluere. Iam commeatus abunde Vrbi:mariterraq; suppeditabant:nam hostium triremes metu Regiæ classis in intimos se Caietæ sinus receperunt. & agrestes carris ac iumentis farinam comportabant:tanmq; ad supplementum Vrbanæ annonæ missæ in Siciliam duæ naues onerariæ. Iam Rex classe ad Proclitam delatus triremem quæ eius ad uentum nuntiaret Neapolim dimiserat. Sed quo paratior ingrederetur Vrbem ad castellum Oui cinctam undiq; mari arcem classem appellendam:atq; inde terrestri acie ad eundam Vrbem statuebat. Hac re cognita Brachius eodem cum omnibus copiis p̃ficiscitur. & quo cõmodior ac magnificentior discensus in terrã foret asseribus:trabibusq; p̃ximis e locis comportari iussis:q̃ longissimum intra mare põtem ædificauit. & qua fundum asseres non attingerent:asseribus substratæ nauiculæ pontem & ipsæ faciebant tanta quidem altitudine:ut pons suprema nauium adæquaret tabulata. Regia classis apparere iam in alto cæperat. confluunt Neapolitani agmine ad occupandum pontem:quo suis ipsi manibus uenientem exciperent nouũ Regem. At Brachius militem partim secundum utraq; pontis latera disponit:partim extra pontis aditum in aciem q̃ structissime producit. Vbi terræ appropinquaret nauigia simul clamor toto exoritur littore:tubarũq; clangor late circunsonant:simul æneæ bombardæ:quas longo ordine prima littoris ora itendi iusserat:excutiuntur. Nec Regii milites defuere. Illi tubis:illi tympanis & minoribus bombardis circũpatentia maria ingenti plausu resonare faciebant. & naunciũ nescio quid dulce tota complens littora omniũ aures barbarica suauitate mulcebat. Regia nauis ne quid suspitionis ostenderetur:prima littori admota Regẽ intra pontẽ edidit. Hic incertũ nimio pondere an ædificandis inertia duo simul asseres Regi sub pedibus defecerunt. Sũt qui factũ id per iocũ putent:simulq; ut diripiende Regiæ nauis occasio militibus foret. Rex præcipiti lapsu inter asseres in substratã decidit quadriremẽ:multaq; perfusus sentina:si-

ue illud omen:siue iocus fuit in risum nō minorē sibi quā cæteris cōuertit. Qui qua die:
qua hora hæc scribimus post octo & triginta quā hæc gesta sūt annos uita decessisse nun
tiatur. Ingens Italiæ Regniq; iactura: quæ parē ante hoc sæculum neq; potentia: neq; mo
deratione habuit neminē. Pontem egresso pergit obuiā Brachius ut procumbens ad pe-
des Regio more salutaret. Sed tanta fuit Regis in leuādo celeritas ut porrecta dextra: quē
oscularetᷣ: læua procumbere incipientem excitaret: sæpe & longum complecteretur exci-
tatum. Sed quæ salutationes. qui mutui complexus: quæ & quā amica intercesserint uer-
bais demū pōt cogitare: q re diligentius mēte agitata. Hoc quoq; considerabit: incogni-
tum ante id tps Regem: eumq; potentissimū. & cū aliis multis: tū maxime balearibus insu
lis. & præterea Siciliæ. Corsicæ. Sardiniæ. Cataloniæ. Aragoniæ imperitantē exigua. &
certe terrestribus prœliis inutili classe ad media hostiū arma uenientem aliena gente: di-
uersis moribus: uaria lingua: solū inter instructam militū aciem ad hominē uenisse: etsi ge
nere nobilem: certe fortuna nouum: atq; in eius se manus potestatemq; coniecisse: cuius
fidē: etsi antea sæpe audiuerat: raro tñ q̄squā tanta in re esset expertus. deniq; ultimo facto
periculo Italicæ fidei tot simul destituta Regna. & quod omni Regno clarius: libertatē:
corpus: animā cōmisisse. Quæ quanto erant maiora: tanto perfidos quidem magis incita
re ad facinus: fideles uero charitatis atq; officii admōere potuerūt. Posthæc uniuersa clas-
sis duæ & uiginti triremes: in quis erant equitum duo sagittariorū totidē milia: quum
aliq̄diu iussu Regis mari substitisset: littori paulatim appropinquauit. Desiliunt tandē in
arenas Regiæ cohortes. Italiam gentem armatā armatæ salutantes. Nec arctior Imperato
rum q̄ militū fuit complexus. & sunt Hispani cæteris nationibus natura blandiores. Pla-
cuit deinde Regi ut una Vrbem neutro eorū antea uisam ingrederentᷣ. Quod ubi Regi
næ est nuntiatum totā Vrbem magnifice iussit apparari q̄to maximo poterat honore ac-
ceptura & Regem: quem filii loco habitura esset. & Brachiū cuius ope pauloante amissū
Regium culmē recuperare speraret. Fit ergo quicq̄d undiq; excogitari potuit publici: pri
uatiq; ornatus. Nec Ciuitas est toto terrarū orbe: quæ tantam hoc tempore nobilitatis &
magnificentiæ habeat opinionem. Nec tñ famæ ipsa rerū facies cedit. Hic Vrbis ædificia
altiora q̄ alibi turres. & ea ipsa plus ad ostentationem q̄ cōmoditatem erecta. foris orna-
tiora q̄ intus Hic prope cœlum tangentia complura templa. Hic Regiæ sex arces: quarū
aliæ perpetuo claudunt: mari: aliæ muniuntᷣ terra: quædam partim mari: partim terra cin
guntᷣ. Huc totidē accedunt sedilia: sic enim appellant Ciuiū diurna receptacula: quæ mi-
rifice inter se: ut nobilitate: sic etiā opibus: magnificentiaq; contendunt. Hic equestres lu-
di frequentiores q̄ alibi conuiuia. Tum Ciuiliū rerū & muliebris mundi tanta luxuries:
ut fastidio iā si ut: etiā quæ preciose iudicantᷣ. Nec usq̄ tanta uastitas elatioq; nobilitatis
Mercatores iis & opifices cōtemptui sunt: ceterū ipsi etiam si domi pauperes: tñ ocio dedi
ti cætera studia præter militaria cōtemnunt. & quæcūq; honeste opes parant tanq̄ inimi-
ca nobilitati detestātᷣ. Ergo aduentu Regis omnia publice priuatimq; supra modū ador-
nata: parata templa: expurgata fora. & quacūq; esset: incessuri: auleis auro: purpuraq; per
pulpita distinctis interlucentia late radiabant: omnem tñ ornatū superuenerant magnifi
centius extincta sedilia. Hic mulieris cultu. præsentiaq; Neapolitanæ: tripudiis & cātu Re
gium & Brachianū nomen in cœlum tollere. laudes duorū Principum intermiscere tran
seuntibus audiebantur. Rex quo tutior Vrbanis insidiis foret ad Castellum nouū muni-
tissimā italiæ arcem recipitur. Brachio priuatæ quidē: sed tamen amplissimæ Vrbis ædes
datæ. Postridie eius diei Regina Brachio ad se uocari iusso: primū gratias ægit: q; hosti-
lis perfidiæ admonuisset nullo adhuc fœdere cōiunctus Adiecit deinde sero quidē sed ta
men aliquando deos sibi: suoq; Regno consuluisse: q; eius amiciciā adepta esset. Iam tūc
eius fidei uitā: fortunasq; cōmittere. Illum exercitus facere Imperatorē. Illum Vrbibus op
pidis: arcibusq; præficere. Penes eundem creandorū: abdicandorumq; Magistratuū. & de
niq; exigendorū uectigalium ius & potestatē fore. Sed q̄a hæc uerecundius accipi q̄ dari
uidebantᷣ: statim Brachiū Fogiæ: quæ est Appulorū ciuitas Comitē. & Capuæ Principem
declarauit. Et ne q̄d Regiæ potestatis deesset ꝑpetuū copiarū oīum Impatorē. Cōnesta-
bulū illi uocātᷣ. & totius Regni gubernatorē designauit. idq; postridie a Rege post cœnā
i cōuiuio cōfirmatū: q aureo porrecto sceptro. Q̄d tibi inq̄t Regina mihiq; bñuertat: hūc
ego Brachiū meiq; tuiq; exercit⁹ Imparorē facio. Accipe tu hoc aureū sceptrā dextra ma
nu: i hoc ego tibi pariturū me q̄cq̄d bello iusseris ꝓmitto iuroq;: ꝓmittite uos q̄ me secuti
estis iurateq; pariturос. Quum milites ac duces Hispani & Neapolitani in sceptrū coniu-
rassent:

rassent:cõuersus ad unum Brachium grauissimis eum uerbis ad Regni defensionem est
hortatus:nec defuere summi Ducis laudes. Vt inquit hoc te bello tam nefarie nobis il-
lato præfecerimus:non magis tua uirtus nos impulit q̃ fides:altera quidem ut possis tue-
ri dignitatem nostrã:altera ut uelles promittebant nobis. Quod reliquum erat ne priua-
to imperio rem gereres:fecimus Regia ut esses potestate. & ubi ferro decernere sederet
animo:non magis Regni nostri quã tuæ gloriæ subires discrimen. Non te necessitas hu-
ius belli suscipiendi propter angustias rei familiaris:nõ domesticæ calamitates perpule-
runt:satis tibi diis gratias:cum rerum aliarum:tum maxime Imperii est gloriæ quoq; di-
cerem esse satis:nisi maior foret:q̃ ut uos eius parte contenti mortales simus. & quam Im-
perii tui termini non capiebant:alio tu diffundendam existimasses. Latius enim mortali-
um nomina q̃ gesta peruagantur. Illa quidem cum periculo breuem sibi gradum faciunt
hæc cum laude summa q̃ latissime proferuntur. Nec me imperandi cupiditas huc gentili
um pellexit. Stultum enim fuisset pro incerta spe certissimũ deserere Patrium atq; Auitũ
Regnum:sed quo Italiam fama nominis implerem mei. Nec dubito multo me pluribus
hodie q̃ heri esse notiorem. Sed hæc fama nominis si honesta est quo plus profertur eo
plus habet gloriæ:si turpis:nihil est quod non dedecet. Satius est ignotum intra uestibu-
lum latere:quã cum ignominia per hominum ora:linguasq; uersari. Illum nemo accusat:
omnes hunc detestant. Nec quicq̃ tam est gloriosum:q̃ bella cum fide gerere. Contra ni-
hil turpius q̃ ubi belli ac ultæ periculum subeas:gloriã:laudemq; contemnere. Nec tamẽ
icciroo hæc cõmemoro:ut suspectior mihi sit hodie tua fides:q̃ heri fuit:quũ relicta longo
interuallo classe:solus atq; inermis in tua castra desiliebã:sed alia q̃dã ẽ tẽ:uicisti Hetruriã
Bononienses breui subægisti:fortissimũ Regẽ pepulisti Roma:nã ad nos quoq; rerũ a te
gestarũ peruenit fama. & sumus Reges etiã externorũ curiosi. Nulla cũ gente bellum ha-
buisti:quam nõ statim superaueris. Nec tamen maior uictoriarũ tuarumq̃ fidei prædica-
tur gloria. Quo tibi hoc bello. & uirtuti & fidei consulas:uehementius est enitendum:
ut nec fortunam fatigasse tuam uidearis:nec minus integer. Nescio an etiam magis alie-
na in te possis uideri q̃ in tua. Totum hoc bellum ceruicibus tuis constat. Si qua ex parte
tanta moles excutietur:nescio an propter hoc ipsum perfidum:certe quem ante inuictum
putabant:uinci te posse homines iudicabunt. Gloriaq; illa tua pristina multum intra opi
nionem recedet. Copiarũ habebis quantũ uoles:diis gratias:terra mariq; pollemus. Hoc
unum uide ne sæpius confligendum putes:q̃ anceps illa & semper uaria belli fortuna pa-
tiatur. Succumbit enim aliquando uirtus:quæ nimis sæpe cum temeritate in discrimẽ ad
ducit. Habes Duces. Habes Præfectos:quorum opera in bello uti possis. Non semper ipse
te cõmittas fortunæ. quum per alios obire pericula possis. Boni q̃dem Imperatores sem-
per consilio:nonnunquã etiam præsentia rem gerunt. Sæpe uel modico imperatoris ictu
cadit exercitus. Hæc etsi pro gloria nõ fugienda:non tñ sæplus tentanda sunt. quæ nulla
re magis q̃ frequentia possunt mortalibus accidere. & temeritas est sæpius quã necesse sit
subire periculum. Tum nihil periculosius:q̃ nimis sæpe uel secundam tentare fortunam
Proinde ita hæc uelim accipias:ut belli dilationem non minus hostem quã nosipsos fati-
gaturam putes. Maturitate opus est nobis:non festinãtia. Sic acerba decussa poma:ramũ
plærunq; frangunt:matura sponte sua cadunt. Nec tamen pugnandi tibi quotiens uelis
eripi libertatẽ censeas. Ego quoq; si ire in bellũ tecũ una iubeas:pugnantẽ sequar:etiã in
manifestũ discrimen. Sed noui q̃ti sint ardore animorũ. iis q bella gerũtq̃ moleste occa-
sionẽ rei bene gerẽdæ soleãt expectare. & p̱ uictis habeãt:quos pares esse cognoscãt. Vbi
tamen fortunæ temeritas ualet plurimũ:nobis tũ demũ cõfligendũ est:quũ nõ speratum
sed cõpertũ de uictoria erit. Quippe mora nobis salutaris:hosti p̱niciosa. Dedimus operã
ut quæcũq; bello usui futura sunt:si terra nequeant mari comportentur. Iam ante nostrã
p̱fectionẽ classem:q̃ potuimus structissimã comparauimus. Nauis septem onerarias:mirũ
nisi cras hoc in littore conspiciemus. & tamen nouas iussimus ædificari. Milites Hispani.
Valentini Syculi sunt in parato omnes. Plus nobis erit copiarum q̃ huic bello sit opus. &
quod hostibus cõtra est copia:nobis ex ipsa nascet mora. Cætera Regna quibus impera-
mus ipsi abunde cõmeatus:frumentum:sagittas:equos subministrabunt. Cæterum hæc si
tibi minus placuere:nihil erit impedimenti:utere pace belloq; arbitrio tuo:dum tamen
scias me sic locutum non magis Regni mei:q̃ tuæ & gloriæ & salutis habuisse rationem.
Ad hæc Brachius q̱ sæpe alias audierat eũ Regẽ magis fatigandis hostib' quã opprimẽ-
dis conficere bella:paucis in eã sententiam respondit Vt primũ gratias ageret:q̱ tantũ in

se concepisset fidei: mox ad bellj mentionem: pauca quidem: sed non præter rem adiiceret: scire se quibus artibus in Italia constarent bella. Nullam gentem consultius ad aciem procedere. Quod ad salutem suam tutelamq; Regni pertineret. daturũ operam ut neq; Regem delati imperii: neq; se accæpti pœniteret. HAEC quum essent dicta. Hispani equites Brachii sermonem de Italicis bellis exceperunt: statimq; placida ac pulchra orta est primũ inter milites: mox inter Regem Brachiumq; Concio: utrisq; suum militandi morem præferentibus. Illi sua prœlia in cœlũ tollere: q; & pluribus copiis in bellum irent & maiores ederent cædes: tanto enim certare se impetu aiebant. & ferocia animorũ: ut pauci ex uictis uiui in hostium uenirent potestatẽ. Plærosq; in ipso prœlio desideratos mortiferũ ensem expectare: q̃ terga uertere consuesse. Nec quicq̃ esse speciosius: q̃ aut instantem uincere: aut occidere præclare dimicantem. Sic uincentem a fortuna iuuari: morientem a uirtute non deseri. Eundem esse Hispanorũ quem Gallorũ & Germanorũ morem Nec dubitari Gallos Germanos omniũ esse gentium ferocissimos: eos tantis copiis moliti bella: ut plures uno prœlio cecidissent ætate illa: q̃ ex nostris in aciem ullo unq̃ in bello pcessissent. Eodem accedere ueterem artem militandi. Quippe nullam gentem Romanis potentiorem fuisse: sed nec eorum quicq̃ magis q̃ ingentes bellorum strages commemorari. Sic illos uetustiores omnem iuuentutem in expeditiõem emisisse. Tum si qui per ignauiã hostium mãus uicti effugissent: aut se uicos dediuissent exauctoratos statim & prope infames habitos esse: nunc alia uia procedere Italica bella. Nam & ire paucos in pugnam. & eosipsos languide quidem frigideq; dimicare. Nã quo in prœlio decem unq̃ aut ad summũ uiginti ferro cecidisse: ubi nõ insidiis magis q̃ uirtute esset pugnatũ. Hæc non solum a militibus iactabantur: sed ipse quoq; assentiebatur Rex. Brachiani Duces: qui frequentes conuenerant & corona stipauerant disceptantes ipsi quoq; uocem tollere & sua iura defendere cœperunt. At Rex indicto manu silentio Brachium tanquam in ius uocatũ causam dicere iubebat. Ille semper alias benignus in suos usus ad eos conuersus. Et nos inquit quando Rex iubet nostra tueamur milites iura: ne qui factis in acie me sæpe defendistis: ego uerbotum uos contentione non defendam? Cõuersus deinde ad Regem atq; Hispanos. Ego primũ omnium inquit bella non numero bellantium: sed uirtute constare arbitror. Nec quicq̃ tam impedire potest aciem: q̃ imperita multitudo. Sed ea uirtus non magis corporis robori: q̃ animi consilio est tribuenda. Vos ocio nati: educati: assueti magna turba completis castra: ignari tamen rei militaris. & animos ut decet præsentes pugnæ accõmodaris: ruitis in hostium gladios ferarũ more. & uestro uos irupressu magis q̃ hostium ictu iugulatis sic furentem temeritatem pro uirtute putatis extollendã Accedunt prauæ opiniones uestræ: qui honestius gloriosiusq; ducitis: quum uincere non possitis hostiũ oculos uestro cruore saturare: q̃ euadere incolumes & meliori belli fortunæ reseruare uosipsos. editis magnas cædes: quia dũ pudet fugere: gloriosam hosti uestro uobis ignominiosam mortẽ nõ perhorretis. Permagni refert paruo quis incõmodo an ingenti cũ strage uincat. Quo maior est cædes uicti exercitus: eo uictoris gloria insignior. Ite porrigite uos iugulandos hosti: quo plura uictor referre possit optima spolia. Sic uno superari prœlio penitus bello excidistis. Sane uero præclare agitur cum Regibus uestris: cũ Ciuitatibus ac liberis. Si ubi paululũ inclinauit acies nihil nisi de subeunda morte id est augenda calamitate uestra decoranda hostium uictoria cogitetis: illic libertatem patriæ: illic Regum uestrorum Regna Imperiaq; præsidio uestro spolianda obiicitis uincenti hosti: quid secunda agitis pugna. Quo pacto uictoriæ moderamini: fugientẽ hostẽ nõ capitis: sed occiditis: sed auulsa iugulatis galea. & quib' de fortunis aut imperio bellũ est: de uita & sanguine dimicatis. Nec magnitudo animi dicenda hæc est: sed immanitas crudelium barbarorũ nominanda. Nam si de imperio est uobis contentio: cur eos occiditis: quibus uictoria parta gloriosius imperare possetis. & qui fugiũtiam tum uicti parere incipiunt: quos quidẽ occidere nihil est aliud q̃ belli fructus amittere: uastare etiam conamini Regiones: nõ uincere: nam qui sic uincitur delatis declarat nõ se fortuna sua bellis sed hostium sanguine contentum esse. At aperto certatis bello: non insidiis circunuenitis hostem. Quis ignorat rem militarem industria atq; arte plurimum procedere. Sæpe dolus in bello pro uirtute est: nulla tamen perfidia militaria iura uiolãdo. Hæc uos aliẽa uobis & ignota despicitis: sed profecto nõ pulchrũ est contemnere in nobis quod ipsi præstare: insita quadã tarditate nequeatis. Imus pauci in bellũ: q: inutilẽ & insuetã pugnæ turbã ad cædem nõ educimus: eunt in certamen nõ mollis & imperita ad subitum bellum delectatatque

delecta: atque armata iuuentus: sed durata frigore ac Sole corpora: quibus ab ipsa iam in-
de infantia strata equorum pro thoris fuere: qui puluerem ac uentos pati. & famem ine-
diam: sitim: uigilias: nullas delitias: immensos labores sustinere didicerunt. qui inter me
dios hostium enses ac tela educant: uulnera contemnere: ictus incutere: incussos excipe-
re atque euitare: hostium capita: pedes: latera pro loco: pro tempore: ferire: seruare ordi-
nes: dimicare ad prima signa: uno momento acie digredi ad hostem feriendum: statimque
redire in ordinem: nutum Ducis aut diligenter expectare: aut iam longo usu per seipsos
callere: locum inferum superumque dignoscere: instare fugientibus: praementibus resiste-
re: nec prius q desperata uictoria de fuga cogitare. Hi sunt ludi militum nostrorum: quos
quia pauci frequentant: satius est paucitate docta q multitudine imperita contendere. At
pauci cadimus: quia durũ est: quem spoliare fortunis uolumus: eum priuare spiritu & san
guine. Sic fratres cum fratribus: interdum liberi cum parentibus: non quidem de sangui
ne: quod esset immanissimum: sed de honore atque imperio certant. Captiua corpora quae
redimi pecunia non possunt: armis spoliata dimittimus. Huc ratio accedit armorum: un-
dique enim duro tegimur ferro: nec saepe arte descendunt: mortiferaque penetrant in cor-
pus uulnera: ubi illisum ferrum ferro detunditur. Tum ratio nobis mature confligendi:
non furoris impetus moderat. Audio Germanos istos quos dicitis non ad proelium: sed
ac caedem furentes ruere: quod necesse est fieri quum ars ignorat bellandi: regiturque stul-
ta temeritate ferocitas: suis exciti Vrbibus eneruata umbra & delitiis corpora: diutius so-
lem pati nequeunt: nec rem ordine aut arte: sed ut uos dicitis ferocia: ut nos censemus fu-
rore & insania gerunt. Nam quid nobis obiectatis antiquos? Iam ego antiquitatem nõ
plane noui: hoc scio crescere cum aetatibus industriam: semperque noui aliquid addi uetu-
stati. Rex interpellato sermone. Nimirum inquit si nos cõtemnimur: qui audeatis etiam
uetustatem tanquã rudem & matteam accusare. Tum Brachius. Haud equidem hoc au-
sim. Quippe qui quanta fuerit illa: aut qualis non uiderim: sed quantum scriptorũ indu-
stria fuit comprehendere: quanquã illi semper aliquid addunt rebus ornamenti: nihil ad
huc uideo cur quicquã uetustatis desideret aetas nostra. Nã Imperia non hominum cul-
pa: sed temporum mutatione defecerunt. Plus ueteres cogebant copiarum: primum fue-
re illa saecula hominum feraciora fortasse: deinde non eorũ qui scirent industria ferre ar-
ma: sed qui aetate possent delectus habebantur. Nec eos usus consuetudoque bellorum: sed
subita & improuisa necessitas faciebat milites. Ex agro Imperatores: ex tonstrina milites
ciebant. Sed quid milites dicimus: quorum nonnulli semiermes: plaerique sine armis stipẽ
dia faciebant. Nos uero non uulgo delecti: sed militiae nati: non praeustis particis & incoc-
ta pelle: sed durissimis ex calibe telis: ferrea contecti massa bella gerimus. Quid illa tanta
peditum multitudo? An parum inditio est nobis imperitam turbã e quis pugnare nesci-
uisse. Nam si qui erant equites: qui tamen paucissimi erant: quantum illi habebant robo-
risque referta peditum agmina conterebant. & tamen solo impetu illi & ardore non ar-
te usuque bellabant. Confer cum temporibus tempora: cum militibus milites: cum machi-
nis machinas: imperitos pedites: leues fundas illis cõperies. Contra nobis callidissimam
ac uaferrimam militandi disciplinam exercitatissimos equites. & rumpentes coelum: ne-
dum muros saxaque bombardas. Age deinde suspende in trutinã etiam imperatores quã-
ta uix dii boni nostrorũ Ducum: quanti cum infantia ebibiti labores: q nihil Vrbanũ atque
molle. Veteres non arte belli: sed uanae plaebis studio nõ per gradus instructi: sed statim
creati. non uirtute: sed potentia. non quaestu & uiribus: sed patriae stipendio & delectu fie
bant Imperatores: quorum etsi nonnulli rei militaris fuissent periti: milite tamen caren-
dum erat intermittentibus bella nouique semper: atque ideo inualidi habendi delectus: no-
ui exercitus comparandi. tum ipsis quoque non perpetuo labore uersatis: multum ocii Vr
bani capiendum. Quid tale in nobis: domi nascimur solũ. Nam ad militiam statim edu
cti ad pectendos equos: non parentem: non ipsam agnoscimus matrem. Hyeme nudi
uentos frigoraque ppetimur. Praesepia nobis in delitiis sunt: aestate alieno usui factam quã
uix manibus leuare possumus terra: galeam ceruice perferimus. Pabulatum etiam si no-
biles domi nati sumus: eundem est nobis. & ut pluuiae metentibus pcant: matutino pfusi
rore madescimus. ad stationes reuersi: non molli cubiculo: non igni tectoque fouemur: sed
iisdẽ illis madantibus obstricti uestibus praesepibus cõplẽdis: letaminе abiiciundo: expo
liendis armis: sellis ad solẽ expandẽdis: totos dies tremẽdo sudãdoque obduramus corpa.
dormimus nõ qcũ aetas & natura postulat: sed ad nutũ uel stertẽtis militis excitati: ultumi

ſomnum:primi uigilias capimus. Sæpe noctu:uel hinnitu equi:uel exiguo uentorum flatu ad explorandam cœli tempeſtatem tabernaculis:ſtrepitu:clamoreq; detrudimur. Tum fames nobis pro cibo eſt:hac alimur:hæc nobis familiaris eſt. Si ſemel contingat agreſtium pomorum delitioſa ſaturitas:id demú eſt lautiſſimum conuiuiú. Sed hæc pacis nõ minus q̃ belli rudimenta prœliis ineundis etſi ætati parcitur:proxime tamen accedit ad pugnam ſequi ſemper latera pugnantis militis. & haſtam paratam non ita ſtatim porrigere:ſed diu eius æquato curſu circunferre. Tum horrendum hoc quoq; uidere ictus:uulnera:minaces haſtas:micantes & in ora ſemper ſtrictos gladios. Iam tum hæc prædiſcimus cõtemnere. Nec enim terrorem afferunt:niſi quæ noua inſuetaq; ſunt. Sic aues quã primo capies fugaces ac timidæ:ubi diutius tenuiſti manu mirifice manſueſcũt. & ad ſibilum quo prius terrebantur cõcinunt atq; accurſitãt. Sic uſu edocti ſæpe præoccupamus ætatem. & immaturas adhuc bello cõſcrimus manus:non tam iuſſu Ducum quã ardore quodam æmulandi. Iam tum ſuperne adoriri hoſtem perturbare ordines:præmere:inſtare:circumuerti:ferire læua dextraq; prædiſcimus. tum gradum proferre:ſuſtinere impetũ: totaq; mole corporis ad ſuffodiendos equos inclinari. & cõtacta prope terra artus in hoſtium ora conſurgere:circũuehi equo. & quaſi trutina ſimul ſtimulis urgere:ſimul frænis moderari:atq; omnem in partem ueluti globo aut turbine circũflectere. Hæc edocti noſtro militare incipimus ſtipendio:nullaq; nobilitatis habita ratione:uirtuti honor datur: & qui pugnãdo præſtat:ſi caute conſulteq; rem gerat:locũ dignoſcat:atq; occupet æquiorem. Ordines eleganter conſtituat:aciem cõmode inſtruat:pugnam non temere aggrediatur:recipiat ſe militemq; ſuum incolumẽ:primus in petendo hoſte:ultimus prœlio excedendo. Hic alter eſt noſtræ militiæ gradus. Tum militum præficitur agmini:hos Præfectos militares:hos agminum Duces appellamus. Horum quoq; diſcrimina quædam ſunt & alius alium præſtat:quó cuiuſq; maior eſt uirtus:eo plus illi copiarum ac ſtipendii datur. Qui uero longe alios uirtute:fide:animo antecedit:hunc milites:hunc Duces Præfectiq; ſequuntur. Hi ſunt Imperatores noſtri:hæc Italica Imperia. Nullum præclarius inſigne q̃ uulnerum aduerſo pectore multitudo. & deformata cicatricibus corpora. Quales multos memorare poſſem qui noſtra ætate fuere Imperatores:quos non fauor plæbis imperitæ:non Græca aut Romana facundia:non Vrbana ærariã:ſed una uirtus in gerendis bellis ad eam ſuſtulit dignitatem. Vtinam illi ueteres adeſſe poſſent:ut ſi ratione non liceret:armis cauſam diceremus:facerent credo in nos impetum collectæ ſubitam contentionem manus ſine armis:ſine equis:ſine diſciplina militari:ordines noſtros confertos armis. & ferreis conglomeratos nexibus perturbarent. Tum etiam ſi diis placet præuſta non pertica cominus:eminus funda propellerent. Ipſi quia ſolidæ non durant concauas haſtas noſtras expectarent. & quibus ferreæ maſſæ nequeunt reſiſtere:molliculæ pelles:æneæq; loricæ reſtitiſſent. Subſidio uenirent inermi pedites. & noſtris itermixti equitibus ora noſtra inſueto manibus eorum mucrone iugularent. Dii boni quos obtritus: quantas cædes:quã ingentes ſtrages ederemus Cogitate quæſo nunc ex hac Vrbe:proximiſq; oppidis ſubitum acciri exercitum:creari nobilem domi:ſed tamen nouum imperatorem:quẽ Ciuiũ gratia decernat cõcurrere in caſtra oẽm ciuilibus armis iſtructã iuuẽtutem. Contra hos meos opponite commilitones. Cogitate deinde quæ illorum mentes:q̃tus pauor armorum aſpectu q̃ta ferratorum & circunuolitantium equorum occurſu trepidatio. tum qui ordo:immo uero quæ confuſio pauide & ſibi confuſæ multitudinis. An illi diutius repugnarent:reſiſterent credo uel tyronibus noſtris:quorum ætas omnis militiæ eſt tranſacta:ne aciem quidem oculorum:nedum tælorum impetum ſuſtinerent. Multitudo inermis parata cædi:fugæ:pauori. Quid facturos fuiſſe putatis cõmilitones meos? q̃ta ui:q̃tis animus:quo ordine aggreſſuros imbellem multitudinem? quot inermium brachia:pedes:capita reciſuros. Ite nunc cõferre uetuſtatem. Hæc paulo ardentius:quo militibus morẽ gereret locutum Rex ingenti amplexus eſt riſu. Nec fateri dubitauit:ex his plæraq; uera eſſe maxime:quæ de creandis imperatoribus eſſent dicta. Rugas cõtraxerant Hiſpani milites. & litem integram ſuſcipere incipientibus:ſilentium indixit Rex:cõfeſſus Italicos arte:cæteros numero præſtare. Animorũ primo ardore ferociores Hiſpanos:Galloſq;:Italicos maturo conſilio:nõ præcipiti ira dimicare. Vbi continuo eſt diſceſſum:fama eſt multa ſimul de bello ĩtimo ſeceſſu arcis cõſultaſſe. Rex omni rõne pacis belliq; ad Brachium reiecta:primũ illi Regia munera:purpuram atq; aurum largitus. Mox omnes Centuriones Præfectoſq;:ut cuiuſq; decebat fortunam:equis atq; armis donauit. Gregariis

nauit. Gregariis militibus congiarium datū:atq; ita omnium inita gratia ad belli studia conuertit animū. Habeo tamen auctores utrunq; prius cum suis quenq; Præfectis militaribus Cumas concessisse ad uisendam totius Italiæ amœnissimā plagā:eosq; partim terra fecisse iter:partim qua triremibus extrema maris ora delapsos simul deinde:quinq; miriquiq; terra ierant ad Baias appulisse:totumq; lustrasse Baianum sinum. Salutaribus repente aquis:ocia Tyrrheni maris. & lætissima Mytthetis littora. Sic pellectos amœnitate loci:Lucrinum atq; Auernum. & opacissimis iacentem uallibus Acherontem:nec orienti:nec occidenti soli peruium. Tum ut uulgus credit imane atq; auro referctum Sibyllæ antrum:tam quidem uastum longumq; ut multos subire montes:procul q; a conspectu recedere credatur. Immensum cum labore periculum ingredi uolentibus. Antri deinde ora prætergressos:lucanum quoq; adiuisse Sibyllæ:ingens & uetustū opus. & quod nomen indicat admiratione dignissimū. inde ad Puteolos cōuersos deiecta mari domorum ac turriū fundamenta. tot sulphureos per littus fontes. & prominens superata uetustate theatrum. supra uero ardua fumū exhalantis montis iuga:nec obscura Miseni nomine. Deniq; omnē eum tractū longe lateq; peragrasse. His lustrastis locis terra Neapolim reuersos effossum obscura cauerna Pausilippum ingressos Virgilii poetæ sepulchrū media iminens cauerna præcatos ueniam salutasse:nec quicq̄ tam gratum utriq; iocundūq; fuisse. Qua die hæc acta sunt septē onerariæ naues:quas Rex subsecuturas dixerat:quum ad recipiendum in Sycilia frumentum restituissent. Neapolim secundis uentis appulerūt partim frumento:partim equis & sagittariis onerate. Secuta est ingens annonæ uilitas. Iam duobus malis:bello atq; fame:liberati Neapolitani. & Brachii & Regis beneficia sentire:cœperāt:liberiusq; diu intermissos equestres ludos:aliaq; festa Patrio more celebrare. Brachius totius intentus ad bellum:quo expeditionem maturaret:multis uerbis Reginam ac Regem ad mutuam beniuolentiam & concordiam hortatus:copiis Vrbe deductis ad priora castra concessit. Nec diu moratus:altero q̄ profectus est die Angarium oppidum:quod paulo ante eius aduentū rebellauerat:magno adortus impetu expugnauit:diripuitq;:Motis celenter castris Paganum infestis signis proficiscitur:perterriti oppidani:deditione sub conditione facta:deiectisq; hostium uexillis. Regia signa receperunt. Dum hæc ad Campaniam geruntur. Tartalia cum octingentis equitibus auxilio missus a Pontifice cum Sforzia coniunxit. Occulte enim quasi non ipse gerēdi belli auctor esset ante id tempus auxilia miserat:nunc cognito Regis aduentu confirmandum exercitum & peditatu:equitatuq; augendum:ratus manifestius omnia facere. Magnas undiq; belli uires moliri arbitratus:quod erat uerisimile plurimum posse eius nomen ad populos sollicitandos Regias copias mari q̄ terra meliores & equitatu minores futuras:uinci deleriq; facile posse. Tum nihil Italicis Catalanorum nomine infestius. & Catalanos putari omnes quicunq; transmarinum Regem secuti in Italiam traiecissent. Vnicum asse obstaculum Brachii nunquam antea uictum. & supra mortale reputatum caput. Sperare tamen frequentibus prœliis inanem hominum opinionem posse aduersus illius rebus eua nescere:nec dubitari si pari robore in discrimen deueniretur. Illum uictorem fore nec quicquam plus addere terroris militi q̄ inuicti Ducis famam. Sed auctis suorum uiribus exercituq; multiplicato:aut non commissurum illum pugnam existimabat:aut si cōmitteret equitatu defecturum:atquæ ita superatum iri. & partam longa fœlicitate gloriam breui rebus semel male gestis deperituram. Vtcunquæ procederet res:uel fugeret ille:uel pugnaret superiorem se futurum. Consilia erant magis ociosi Pontificis & uerti res magnas uno momento:uno actu nescientis q̄ bellicosi Ducis. Ergo fiunt enixissimi bellici rerum omnium apparatus:stipendia largius q̄ antea decreta:milites longius acciti. Quæ dam a Pontifice aguntur Brachius ut prius q̄ tot hostium aduentarēt copiæ finitimos ad defectionem compelleret. Hispanos milites Regiosq; sagittarios cogit in castra:totis uiribus occupaturus nondum firmatum præsidiis hostem. Producto, igitur ad castellū maris media nocte exercitu sopitas' prostationibus uigilias compertit:admotis muro scalis complent mœnia:atq; oppidū irrumpunt Milites. refractis portis ac cæsis uigilibus classi cum canit tuba. Oppidani magno quoq; militum clamore excitati somno:ubi hostem intra mœnia sensere:subito perculsi pauore latebras tacita fuga quærere:preciosa secū absportare:mulieres sarcinas efferre domo. & dum effugisse spes erat in prædabundū hostē incidere. Diripiuntur oppidanorum bona:sed milites pars domorū intima rimari penetralia:pars ad portū icurrere & nauiculis ac tymbis occupatis:natātia mari dolia:cadosq;

corripere:denicp terrestri proelio maritimã prædã agere.Quæ omnia Neapolim primª luce delata littora:portusq compleuerant.Vinaria dolia:eaq omnia plena ad uiginti mi lia fuisse tradunt.Auxere prædam etiam Salinæ.Sed arx ualido munita præsidio:quanq multis diebus oppugnata:nullo tamen impetu capi potuit.Et res ad obsidionem redie ratque res causa hostibus fuit celerius ad soluendam obsidionem occurrendi.Constitu unt hostes diem:qua die ad Sarnum flumen conuenirent.Duodecim milia fuere equitũ peditumq tempestate illa satis ingens exercitus.& qui nõ æquare hostem solum:sed cir cunuenire etiam potuissent.Eius rei per exploratores certior factus Brachius:ueritus ne inter oppidi angustias opprimeretur:neue tripartito exercitu cum arce:cum oppidanis: cum hoste simul committere prœlium cogeretur:deserendi oppidi:mouendiq propius ad hostem consilium cœpit:facilius uniuersis copiis:q̃ partito milite aditurus pugnam. Ergo permotis ad Sarnum castris ad alteram ripam non procul ab hoste consedit.Illi quoq aduersæ appropinquare ripæ.Nec iam duas acies aliud q̃ fluminis alueus dirime bat.Positis hinc atq inde stationibus duo de uiginti dies circa flumen ut alter alteri ob staret inhæserunt.Sed fluminis haud sane ingens erat altitudo:frequentiaq patebãt ua da:quibus traiecti milites leuia committebant prœlia.& Brachius de industria ad extre nuandum hostem moram trahebat.Inter hæc duo citciter milia Neapolitanorum.& cũ his pauci sagittarii ad Brachium uenerunt.Sed cum Rex per litteras quod compertum de hostium numero haberet:ne prœlium caperet admonebat.Turpe uidebatur Brachio quicquid esset copiarum in Regno frustra unum in locum conuenisse.Tum milites au ctis iam uiribus:quanq̃ non pares hostibus prœlium postulabant.Dux ipse nõ adeo con temnens hostem:nihil existimabat cõmittendum temere:dissimulatoq cõsilio:ne quid metus subesse uidetur quominus signum militi daret Regis litteras causabatur:nec ho stes magnifice prœliandi faciebant potestatẽ.Cõmeatus utriq:magis tñ Brachio suppe ditabant.Illis Acerræ,Nuceria Auersa.Brachianis maritima ora frumentarũ suggerebat Sic rerũ copia dimicandi fecerat negligentiã.Brachius ubi uidet hostem:quanq̃ maiori bus copiis & minore cõmeatu:tamen castris se continere non ausus:cum uniuersis con fligere alieno loco aciem indies latius proferebat ut citeriorem in planiciem ad æquum compelleret locum:uel occasionem militi præberet leuiter dimicandi:nihil missum faci ens quo aut uniuersos ad iniquitatem loci:aut partem ad leue certamen eiiceret.nec ho stes eam detractabant pugnam:qui etsi multi Duces unius Brachii astu superabant:om nia tamen patienda statuebant:ut aut cõficerent fame multo opulentiorem hostem:aut ad alteram fluminis ripam belli cupidum prouocarent.Constat nusquã Brachium quã tum hoc bello hausisse laboris continuos complures dies nunquã exuisse arma:secutas etiã loricam situ laxatas uestes.Erat enim uigiliæ atque inædiæ:supra q̃ humanum est: patientissimus:laborum tamen multo patientior.Hic Centurionem manicatum exaucto rauit.Militem tecto capite propter pluuias ordine abeuntem castris pelles eius insignia: quæ ille caligis gestabat ademit:nec usquã exactius militarem disciplinã seruari uoluit. Qui ubi uidet nullo cõsilio impelli hostem:nec flumine decederet:quo tantam copiarũ molem uno in loco se continentem dissiparet:militarem dolum excogitauit.Frequenti bus enim leuiter cõmissis prœliis:si quos Sfortiæ cæpisset milites:eos in cathenas conie ctos ad Regiã classem trahendis remis destinabat.Quos aũt ex Tartaliæ copiis eos ma gnifice donatos cum armis atq equis:quæ belli iure amiserant in hostium castra remitte bat.Nec deerant blanda & superioris amiciciæ admonentia uerba.Quæ quum sæpius egisset grauis inter duos Duces est orta suspicio:uaria cœpta agitari consilia:nec alter al terum admittere:qui fuerant dimissi cum donis rem magis excitare.Brachium in cœlũ tollere:succenderecp alterius Ducis iracundiam.Iam totis diffidebatur castris:geminãq factam aciem:duo diremerntia ualla muniebant:multoq negligentius:qua parte instabat hostis:q̃ inter sese uigiliæ fieri cœptæ.nec melius inter se milites conueniebant.Demum eo processit res:ut ueriti ne tumultuariam seditionem concitantes callidus inuaderet ho stis alius alio mouerit castra.Tartalia Auersam.Sfortia Nuceriam:nihil iter se amice co gitantes abiere.His rebus per speculatores cognitis:Brachius omni reiecta mora flumen traiecit.factoq per Auersanorum fines itinere:agro Attellano leuiter populato Capuam agmen perduxit.Tartaliæ transeuntem impedire cupienti:milites non paruerunt.Quip pe educti in aciem pars simulata fuga repetiuere Vrbem:pars metu ualidioris exercitus in tra munitiones regressi:neq facere:neq expectare impetum uoluerunt.

Ioannis

IOANNIS ANTHONII CAMPANI DE VITA ET GESTIS BRACHII LIBER SEXTVS.

Rofectus ad Capuam cum exercitu Brachius partem copiarum ad arcendas Tartaliæ incursiones atq; Vrbis præsidio reliquit:ipse cū reliquis magna celeritate ꝓfectus in Marsos:in ipso itinere Miniaum:& Sanctumuictorē:alterum ui captum diripuit: alterum sub conditione in potestatem recepit:celeriterq; egressus Regni termi nos.Pontificis qui ad Marsos pertinebant fines late est populatus eadem celeritate conuersus in agrum Vestinum duo Pontificis oppida.Castellum nouum & Sanctamluciam primo statim cōgressu expugnauit:diripiendaq; militi permisit.Ea res magnum Pontifici incusserat terrorem Quocirca missi celeriter ad eum legati de oppidis repetendis: nihil benignum audiuere. Responsum Brachii fuit pontificem uerbis quidem pacem agere:cæterum re ipsa bellum gerere asperrimum Quum aduersum se Tartaliam auxiliatum hostibus misisset tunc ruptum fœdus uiolatam amiciciam esse.Quamobrem non solum hæc se oppida non redditurum: sed bello quacunq; posset petiturum eius imperium:nec nouo fœdere opus fore:quando priora soluta pace seruata non essent.Capta nuper oppida belli iure sua facta: ea si Pontifex redimere uellet non pecunia futurum opus.Si Tyserno cessisset:idq; pleno iure traderet i potestatem:capta nuper a se oppida recepturum.Nihil restitere Legati:sed re infecta nouis perlatis ad Pontificem mandatis :paucos post dies reuerterunt: agentes si oppida restitueret:statimq; excederet bello.Pontificem Tysemi cessurum iure. Cæterū Brachius suis uiribus ius sibi uendicaret.Nolle Pontificem Tysematibus uim facere.Hæc cum legatis pactus.Brachius conditione accæpta:castella restituit:belloq; statim excessit Inter Sfortia & Tartalia simulata magis q̄ facta reconciliatione:cum omnib⁹ copiis quæ iam mota comminutæ defecerant:in agrum Suessanum ut inde si opus foret obsisterent hosti:mouere castra.Qua re per speculatores cognita Brachius longis factis itineribus altero die ad Lyriam amnem peruenit.Lyris ex Apennino defluens: modicus quidem primum & uadis transiri facilis:sed mox paulum infra:magna ui fluminum augetur:& nusquam uadosus.alueo lato profundoq; ad Minturnas in mare delatus pulcherrimam ac fertilissimam Italiæ oram interfluit. Ille Ausonios & Vestinos agros. ille Miricæ regna & Minturnensium oram olim Italiæ celeberrimam plagam:nunc ipsis ignota accolis nomina.Ille Suessanum agrum aureis ut poetæ tradunt arbustis consitum præterlabitur:fœlicis Campaniæ:fœlicior terminus & semper alias eius Regionis tutissimum munimentum.Brachius ubi ad ripam fluminis peruenit patentes Suessano ꝑ campos:& passim errantes greges atq; armenta conspicatus:uel magna in re tentaturus fortunam: uel quod magis putant prædæ cupiditate adductus:equitatum qua latior fluebat amnis natationi subiiciendum constituit Nam latitudo aluei:& facies tranquilla fluminis:atq; ad ripam uadosa faciebant animos.Ergo præmittuntur inermes:ac nudi pauci:qui & malo ribus ueherentur equis & natare ipsi didicissent ad transitum pertētandum:militum oculi ut quisq; sui discriminis est sollicitus:omnes in trāseuntem exploratorem coniecti hærebant.Pergit primum cunctabundus eques mox cum gloria primum a se tentati periculi:tum spectantium militum clamore:atq; hortatu impulsus.Iam ad medium processerat amnem:quum equi supremas iubas:mediumq; iam equitem undæ superauerant: erigit sese anterioribus pedibus equus:& ubi modico progressu:ne sic quidem æquare altitudinem potest:pandit late supra amnem corpus ac sese aquis uehendum permittit. Nec deerat moderator:qui transuersum ad alteram ripam ageret natantem equum. Sic ubi paululum est natatum:rursus fundum pedes attigerunt:sublatoq; ut prius collo modicum processerat spacii:quum iam toto eminente dorso:alteram fluminis ripam euasit:continuo secuti quibus idem negocium datum erat:& ipsi quoq; paululum natauere:mox superiorem inferioremq; percontati amnem:eum locum commodiorem:quod nō ampli⁹ q̄ uiginti pedes erat natandum rettulerunt.Iidem armis onerarij iussi euntiredeūtq; sæpe Sequit deinceps omnis equitatus & quasi nō solū hoīes:sed flumina etiam superare didicissent:magno plausu hostilem ripam compleuere.Nam illo quoq; dux ipse iter primos eua serat:semper alias industria nunc etiā fortuna usus.Quippe quū neq; ante id tps unq̄:

neq; postea:ne multo superius quidem & ante magnorum fluminum congressus Lyrim quisquã uado traiecerit. Inde Brachii uadum appellatus memoriam tanti facinoris.ipse testatur locus. Res dubium admiratione an stupore dignior ex duobus milib⁹ equitum loricis:ocreis:toracibus:tot ferreis laminis impeditorum ne unum quidem gurgites hausisse. Brachius relictis ad citeriorem ripam impedimentis:ratus id quod res erat:sinum ad uentum non solum incognitum Suessanis esse:sed etiam incredibilem uisum iri : statim rates ex sicca materia confectas ad traiiciẽdos pedites ædificari iussit:qui e uestigio & ipsi undis perfusi traiecerunt Flumine superato Brachius producit aciem : delecti leniter armati diuiduntur in duo cornua:læuum:dextrumq; medium erat agmen grauioris armaturæ. Hic nulli intermixti pedites:sed omnes ad latera concedere:& quantum cursu possent durare iussi sunt equitatũ anteire. Signa mediam obtinebant aciem : inter medium agmen & duo cornua multum intercedebat spacii:quo latius per campos extenderẽtur prædatores. Excurrendi ordo fuit:ut effusissime popularentur agrum:& si qua hostium occurrisset manus dextrum cornu ad læuum:læuum ad dextrum se reciperet. Sic fiebat ut etiam itineris errore sublato a medio signorum exciperentur agmine:nec potuit maiore consilio geri res. Instructa per hunc modum acie funduntur in latissimos ac fertilissimos Suessanorum fines:eunt passim in prædam longæ pacis munera:greges atq; armenta:& ueluti uno flatu uentorum:quicquid obuium est longe lateq; corripitur. Rura illa quæ anni dies æquauere numero:ui:clamore:ferro intermiscentur omnia. Subitum & insperatum malum multo plus incutiebat terroris:qui prædatum uenissent:aut unde nescientibus:& pauor trepidis consilium excutiebat:ut pro monstro res esset. attoniti uulgo : agrestes sine uoce:sine clamore pauida fuga latebras quærere. cadere: capi: trahi uinciri : fuitq; res supra mortalium fidem. Quicquid intra Gaurum & Massicum. Gallicanumq; montes ab infero mari & flumine Lyri iacet agri totum infesta populatione uexatũ: atq; direptum:quod necesse fuit euenire securis belli & nihil hostile metuẽtibus Tum Regionis egregiæ munitæ situ fore se tutos iam inde a belli initio crediderant. Quippe ad occidentem solem flumine Lyri:nunq; ut dixi alias uado traiecto: ad meridiem infero mari clauduntur. qua uero in orientem & Septentrionem uergunt : altissimi ac prærupti surgunt montes:ut uix arctissimæ pateant transeuntibus angustiæ. Sed prædam ut Brachio insigniorem:ita miserabiliorem hosti:duo duces effecerunt:nam ut huic pulcherrimum ita indignissimum illis uidere late palãtem prædantemq; hostem:audire captiuorum miserabiles questus:& prædam quantam nunq; illa uidit ætas ante oculos Ducum & Ciuium conspectum absportari:nec auxiliari fortunis suis miseros incolas audere. Prædæ magnitudinem incertam ipsa multitudine fuisse tradunt. Illud constat uendito pecore : captiuisq; redemptis quinquaginta nummos uiritim in capita militum distributos; Tum Capuæ & Neapoli duplo minus diminutas macellariorum nundinas. Pars etiam mari ad Lucanos. Salentinosq; transuecta. Post hæc Brachi⁹ reducto per maris angustias:quas occupari iusserat ad Capuam cum præda exercitu:iam suam Vrbem suos uectigales ui uictoria cognosceret. Primum frequentem Campanum populum in Concionem uocatũ edocuit id quod iampridem fama uulgauerat:datam sibi a Regina Campanorum Vrbẽ: datas arces:agrum frontes:uectigalia:quod quia moleste quosdam tulisse audiebat:orare populum & primũ quẽq; appellare:ne se indignum putarent:quem sua in Vrbe regnare paterentur:non se obscuro natũ loco:sed uetustissimi generis splendorem:uirtute:& imperio auctum:nec fuisse ausum hæc ita coram dicere nisi sciret explorata esse omnia Campano populo Perusiam exemplo esse:illam quanta esset intuentes imitarẽtur. nec ullum durius imperium:q̃ ubi Ciuis Ciui imperat:& tamen ultro sibi esse latam communem libertatem:ut quã illi publicis uiribus tueri non possent:sua ipsa uirtute auspicioq; defenderet. Irent:mitterent qui Perusinam rem quo in statu esset certam exploratamq; referrẽt Scire se Capuam Regiam quidem esse Vrbem & Regiæ stirpi parere solitam:sed eos demum esse Reges qui & parerent Regna:& parta iuste moderateq; regerent. nec initio rerum alium alio nobiliorem fuisse:uirtute primum factos non stirpe natos Reges. non latere Populum Campanum q̃ graui bello ante suum aduentum premerentur : ad portas enĩ iminebat hostis:frustra tunc Regiæ stirpis imploratam opem:sua se manu auspicioq; hostem delesse:& Regiam Vrbem non a Regibus quidẽ aditam esse:sed a se qui Rex nõ fuisset prope suburbano bello liberatam. captas duas arces quæ quantum molestiæ: q̃ ue Vrbis assidue populationis:& tumultuariæ formidinis fuissent causa. Ciuitatum Reges esse:qui

esse:qui Ciuium capita & fortunas defenderent:propulsarent iniurias:propagarent imperii terminos:non qui uano nomine alienis fortunis abuterentur. non fuisse hæc dictură si quam illi Regiam intuerentur sobolem bona spe plenam:uerum non ita esse non Regi:non Reginæ liberos extare:quorum tutela conquieturi essent:& tamē sine Regia stirpe Campaniam rem esse non posse. Quid putarent commodius futurum:eum facere Regem:cuius clara pacis:bellicq facinora perspecta habeāt:an accipere nihil præter uana nomina:afferentem. Tum Regum arbitrio fortasse:aut crudelem:aut quod fœdius est imperantibus ignauum accæpturos:utrū accideret:aut Regi:aut finitimis contemptui futuros esse. Proinde uterentur occasione non modo nihil unq̄ subituros periculi suis auspiciis:sed finitimis late imperaturos. Nihil magis flexit Campanorum superbiam:q̄ inuidia finitimorum. tum recens erat memoria sublati belli:& uim cernebāt paratam:nisi paruissent. Oritur clamor a plæbe primum dominum principemq salutante: mox Primores Ciuitatis & Magistratus omnes ordine tribunal adeuntes iureiurando ipsi sese adægere perpetua fide mansuros. Deinde frequenti populo ad inferiorem arcem:quam Petræ uocant:ad ipsa Vrbis inferiora mœnia concessit. Custos cognito Reginæ: signo arcem & munimenta tradidit. Fit iam ingens tota Vrbe Plausus:arcis custodes multis simul excussis bombardis late obtundebant mortalium aures. Huc Ciues ordine eunt gratulatum: magnaq statim cœpta munerum concertatio: ut cuiusq maxime erant opes: ita plurimum frumenti: aliarumq rerum largiri. Vincebatq ostentantium fortunas æmulatio. Nec ante inhibitam a Brachio largitionem finis muneribus factus. Tum inde uariis ludis ille consumptus est dies. Postridie missis qui superiorem reposcerēt arcem:duas pulcherrimas atq operæ munitissimas Italiæ turris:custos non ante traditurum respondit: q̄ uiginti milia nūmum:& prætetea cunctam arcis munitionem diuturnæ custodiæ præmium recepisset. Mittuntur deinde statim primores Ciuitatis:qui precibus contenderēt Sed nec illorum quidem ualuit auctoritas. Iam res ad apertam iniuriam spectare & hostium numero esse cœperat custos. Pacano erat illi nomen:qui ingentes: furandoq in eam arcem conuexerat opes. Sed ancipitem animum diuersa agitabant mala. Duo liberi prætetea uxor capriui a Sfortia in uinculis tenebantur:qui paucos ante dies non procul ab arce triplici simul erecta furca horrendum & parenti & uiro:nisi arcem traderet: spectaculū erat minatus filiorum:uxorisq suspendium. Vereri ne si nunc Brachio tradidisset:ita illū præcipitem ægisset in suos. Tum cogitare cœpit Regias opes ingentes esse:cernere paratam obsidionem uersatum iri ante oculos hominum uiolata iura:ide pietas: hinc metus urgebat. Cessit tandem parenti custos non ueritus dum impietatem effugeret:nescio an turpiorem subiret perfidiam:quā tamen multo fœdiorem pecuniarum insana cupiditas faciebat. Brachius etsi putabat uanam operam moliri tamen cingendum iam hostem obsidione:omniaq tentanda decreuerat. Capuam Vulturnus amnis tribus prope circūfluit lateribus:ut multis in locis pro muro sit flumen. Nec aliter illud q̄ ponte aut ratibus trāsmittitur. Porro pontis extremū aditum duæ illæ munitissimæ excipiebant turres. Itaq transeuntibus augustum inter turres ipsas iter erat. Vrbem ab arce intercurrens flumen dirimebat. Tum situm ipsum structuræ magnitudo exuperat:murus ad mediam usq molem circiter triginta in latitudinem connnet pedes:totus quadrato confectus marmore: & lapides pro calce liquatum connectit plumbum. & ne quid muralia pila officiant: neue bombardæ graui ictu concutiant:altero facto ex cementis duplicantur continenti muro:qui sic machinatum uim excipit:ut uix languido:ac leui adiri morsu:ne dum latus prumpi queat inter duas turris Regium cubiculum:qua iter erat supra caput altissima prominet testudine:marmoreis statuis uetustisq imaginibus distinctum:atq ornatum. Pons quoq ligneus suprema turrium fastigia committit. Huc acced ūt circa utriusq turris ambitum in coronæ modum educta propugnacula:quanto munitiora potuit excogitare artificum industria. Brachius occupato primum Vrbis ponte frequentem opponit a fronte sagittarium:qui propugnaculis auerteret superne resistētem hostem:etsi cognoscebat eam rem magis tetrori q̄ piculo hosti futurā. Pacanus adhuc iter pacis belliq consilium negligēti⁹ arcere transeuntē militē:& tamē saxa rara demittere sperās mitigari oppugnātis Ducis irā:aut min⁹ exasperari:si ipse militū cæde abstineret. Iā exercitus ois ad alterā petuaserat Vulturni ripam:paulatimq cingere arcem cœperat:quum statim plurimi accitì fossores q̄latissimū producunt uallum:productū aggeribus trabibusq circunueniunt. Nec procul inde alteram latius deductā fossam præacutis & eam obstruūt sedib⁹. Feruet

simul utrinq; opus:nec cedit fossori miles. Dux ipse partim excitandis:qui ducendæ præ
erant fossæ:partim comportandis ex Vrbe trabibus intentus custodi manu uoceq; mina
tur. Hic primum ille belli non creditum apparatum:& futuræ obsidionis inditia ꝓspicere
hic cognoscere hostem & fortunæ suæ paulatim subdubitare. Quippe diuturnæ pacis
ocio demollitum animum subita belli terrebat facies:ut sæpe ignauiam animi uix ulli sa
tis tuentur muri. Productæ iam erant circa turris gemiæ fossæ:quaꝝ medium quod erat
relictum spacium:materia plurima completum:ne qua penetrare quisquã ab hoste: si au
xiliatum uenisset in arcem posset militum:stationes occupauerant Pacanꝰ ubi uidet om
nia in arctius spectare: sero mutato consilio:leniendi hostis totis uiribus militem arcere
contendit. Ille tæla:ille saxa in conferta coniiciens agmina proximum quenq; fodiebat
Immensum apparebat futurum laborem:conatusq; omnis incassum recisuros. nec alia re
uinci hostem q̃ fame posse. Brachius plurimum ratus momẽ habere terrorẽ omnia ma
iora q̃ opus esset apparare:statiua tanquã illic transacturus hyemem pro uallo facere. de
niq; omnia moliri:quæ pauidam motura mentem arbitraret. Contra Pacanus quoq; ma
gnifice loqui:dissimulare iactantia:premereq; intimo corde metum: bombardas ad Vr
bẽ intẽdere:omni uia conari hostem ab obsidione propellere. quod tum demũ facile pu
tabat futuꝝ:si nihil meticulosi percepisset statim inde discessurus hostis. Nec fefellisset cõ
silium:nisi quæ plurimum bello potest fortuna:uictori expugnationem desperanti aditũ
in arcem patefecisset. Faber erat Campanus grandi natu: longæ senectutis rarum exem
plum:cum ætate:tum magis arte cognitus Duci. Hic se pueto captas eas turris per cuni
culum & quo in loco:quantumq; terræ suffossum esset memoria tenebat. Vnus erat adi
tus ad subterraneam lacunam:quo quum opus esset aquam e flumine custodes arcis de
riuabant:cætera undiq; latissimus uallauerat murus. Quippe turrium eadem est infra ter
ram altitudo. mirabile hac quoq; pte & rarum opus Brachius plurimis ædificatis ratibus
ligneum pontem ab Vrbe ad radices turris pertinentem construi celeriter iubet. Propu
gnatores arcis e summo turrium fastigio saxa tælaq; deiicientes rem difficillimam facie
bant. Quicquid enim struebatur operis:id totum ingentibus pfractũ saxis: demersumq;
flumen hauriebat Nec sagittis arceri poterant propugnaculis qui superne lapides deuol
uebant Ergo eriguntur statim supra opus conuexa tabulata frequẽti subnixa trabe: quæ
superne cadentia saxa sic exciperent:ut ueluti pluuiæ tecto geminum in latus expuerẽtur
Ponte ad biduum confecto subruere cuniculum cœperunt:molle atq; alias effossum so
lum legonibus egregie quidem cedebat. Nec amplius una die ad os ipsum lacune a fos
soribus est penetratum:sed crebræ factæ labes cauernam impediebãt. Forte superiore no
cte duos arce dimissos utres plenos olei uigiliæ exceperãt. His ad Brachium delatis:ac co
ram dissui iussis inuentæ sunt densa ac tereti stipatæ cera præfecti litteræ ad Suessanum
Ducem:petebat ut q̃ocissime quattuor sagittarios:& paulum medicaminis ad se mitte
ret:illis supplendo arcis præsidio:hoc curandis uulneribus opus esse:nisi mitterentur ma
gnum periculum impendere paucitate defensorum. Litteras Pacani scripserat nepos:cu
ius ille opera atq; industria plurimum utebatur. Interim seruatis in tempus litteris Bra
chius enixissime noctes dieſq; operi perficiendo imminebat. Quod ligonibus exedebat:
id tabulæ in testudinis modum æquatæ sustinebant. Ingens trepidatio custodem inuase
rat:quũ tantũ operis:tantũ festinantiæ moliri hostẽ despiceret:& referiens aures fodien
tium ictus intra turrim conuexa penetrabat. Quo enim plus cuniculo accedebat:eo ma
gis incussi terræ ictus ad testudinũ interiora resonabant. Iam res aperte ad lacunæ fauces
spectabat quum ille non inops consilii recta fronte duas æneas bombardas directe ad fos
sores intentas opponit:ut duo inde simul excussi lapides magna strage quicquid obuiũ
foret toto permearẽt:eliderentq; cuniculo. Sed eadem hic illa quæ ad Lyrim amnem for
tuna nõ defuit:altior prodiit cuniculus q̃ quo directæ erant bõbardæ. Pacanus ubi uidet
occupatum iri ab hoste inferiorẽ turrim simul paucos opponit qui hastis ac tælis sustine
rent impetum:simul magnã uim aquæ ad superiora comportari:& dolia ac cados: deni
que quicquid erat uasoꝝ in turribus compleri iubet. Prosiliunt iterea pauci milites & fu
ga subita euadentibus ad superiora custodibus uacuum ad desertum lacunæ fornicem
occupant. Cuniculus assidue magnam uim militum itra lacunæ uestibulum edebat. Eũt
deinde magno conatu frequentes ad cocleam. Hæc marmoreis atq; angustis itorta gra
dibus uix singulos:nec tamẽ hastatos admittebat. Gladiis peragenda res erat:& primus
quisq; miles a superne repugnãtibus fodiebat. Tandẽ in manifesta clade superat piculũ
uirtus. Scandit

uirtus. Scandit Centurio primus duplici contectus armatura. Hunc cætera subsequit Cohors deserunt & hunc quoq; locum custodes: seq; in alteram longe muniriorem celsioremq; testudinem recipiunt. Diripit horrea & uinarias cellas miles & tanq̃ uictoria potitus: dum prædabundus turrium secreta rimat: spacium tutoribus dat cuncta muniendi. Pacanus qua coclea descenderat submotis repēte scalis superne: lapides: trabesq; deiectat. oritur prœlium cædi q̃ pugnæ similius. Quippe alter incutiebat ictus: excipiebat alter si propior accessisset. Quum nec hasta quidem testudinem miles adæquaret. Re ad Brachium perlata: siccam materiam: & quæ alte fumarent comportari iubet: fumo enectutus quem ferro domare non posset. Sed ea res longe plus suis difficultatis: q̃ hostibus dedit clauso testudinis ore: ac flamma fumoq; late tenebrante. Quum subsistere milites intra complexas caligine angustias non possent: fuligine obstricti fauces incipiunt subito referre pedē eunteq; locum & ipsi deserunt. Brachius reiectis suis augendum in prope iam desperata oppugnatione terrorem subitumq; tolli clamorem militum iubet. Expugnatas iam turres & partam uictoriam clamitantium ad Pacanum quoq; per hostii compagines paulū fumi penetrauerat: qui quum augente suspitionem metu nihil de hostium recessu cognouisset: ac ingentem uideret in castris uersari læticiam ueritus ne quid noui infra testudinem moliminis fieret: subito est perculsus terrore. superatoq; statim fastigio quanta potest uoce mitti sibi quempiam ad colloquium postulat. Cui Brachi⁹ quo magis augeret terrorem: primum quidē uetuit responderi. Mox illo altius tollente uocem: referri iussit. si quem uellet emitteret arce. alioquin neminem ex suis missurū. Emittit Pacanus nepotem in castra: quem ubi procul uenientem Brachius est conspicatus. Quid sibi uult a me inquit magnus iste Pacanus tuus: respondenti decem milia nummū. Plus īquit dimidio lucrati sumus. Viginti milia enim poscebat. Sed modium frumēti & uini cadum arce uix efferet. Tabellis deinde porrectis: & quid has tu nosti: quas idem scripsisti litteras negāti a se scriptas. Abi inquit ad tutum hinc a me: defende si sapis arcem: ite pergite rebelles esse. Idem te quod patruum supplicium mānet. Vos quidem bombarda me petere ausi estis. At ergo iam nunc quam uos uiolastis fidem obtestor: non hinc ante aut deditam: aut expugnatam arcem moturum castra. Vltro si statim dedideritis: licebit esse impunes: sin ui quod prope est repugnantes oppressero: singulis artus: singulis mœnibus nefariæ perfidiæ pendebunt exemplum. Litteras reddere uolentem: tabernaculo irato similis depelli iubet. His omnibus ad Pacanum delatis ingentem pauorem: cum acriores solito minarum exceptæ hoste litteræ iniecerunt. Quocirca rursus uocari e castris iubet si qui bona fide ad colloquium eat. Brachius aucto ut uolebat metu: uocem e tabernaculo reddi iubet. Nihil amplius colloquio opus esse: statim si arcem aperiat abiturum quidem impunem: nihil tamen præter cadum uini & frumenti modium detractuq;. Deiicit statim scalas. Pacanus: & quas multorum annorum praua cupiditas exaggerauerat subitus pauor opes fortunasq; destituit. Diu hærentibus oblique oculis & æquantib⁹ suspiria lachrymis tot male quæsitas opes ad tam modicam sarcinam recidisse. Transit ludibrio conspectus per media castra duob⁹ asellis comitatus: quem modo falerati equi media Vrbe magno plausu deuehebant. Inuenti sunt in arce duodecim nobilissimi Campanoq; pueri: quos ille forma atq; ætate pellectus: media in pace tanq̃ pro obsidibus corripuerat. Brachius receptis in potestatem turrib⁹. Campanorum imperio libere potitur. Hic ille Ciuitatem bonis legibus instituere. Vrbem ædificiis publicis primū: deinde priuatis exornare: coctilibus laterculis forum ac uicos sternere. Campanum pethumane & comiter appellare. Deniq; breui gaudere nouo Imperio Ciues cœperunt. His rebus ad Capuam gestis noua accessit læticia. Calendis Septēbribus paulo ante occasum solis filius Perusiæ ex uxore nascit. Huic Carolo datum nomen: quem nunc audio Venetoq; exercitus Imperatorem: etsi non gloria atq; imperio: spe tamen paternam magnitudinem adæquasse. Hoc accepto nuntio Brachius ludis equestribus magnifice publice: priuatimq; in Vrbe celebrans: in aciem cum omni exercitu proficiscit. Hostes male inter se reconciliati: insequentem: longo tamen interiecto spacio decreuerant. Quippe nec copiis q̃ paulatim defecerant ad Regem: nec militum a nimis pares. Illos plærosq; rebelles finitimis accitos oppidis additus iperitiæ terror agitabat. Paucos ueteranos multis in locis male gesta res pristinæ calamitatis admonebat: & sæpe aduersa fortuna supprimit mortalium animos: tollitq; secunda. Tum intestinū odium æmuli Duces discordes exercitus difficiliora cūcta faciebant: etiam in bona fortuna firmaq; uirtute: magna atq; eminentia mala. Contra

Brachii ueterani omnes:& inuicti milites solidum imperium quottidianæ uictoriæ con
cors exercitus:& sola uirtutis æmulatio cuncta belli atq; gloriæ præclara incitamenta.
Tartalia post turrium defectionem ratus quod erat euenturū: omnem belli conatum ad
uersus finitimos. Aduersanos: Acerranosq; futurū: celeriter motis Suessa castris Auersam
anteuerterat: ut saltem liberas hostium arceret populationes agrum Campanum Auer-
sanumq; longa interfusa diriment stagna: siue sit illud stagnum: siue flumē fluētū stagno
simillimū. Hæc multis procul inde fontibus exorta: uno demū excurrunt alueo: mediāq;
late patentem planiciem lapsu quidem facili sed ulnoso cœnosoq; impediunt: ut nisi pau
cis in locis transiri uel media æstate non possint. & si qua rara pateant uada: ea tū sunt per
angusta. & alte erectis turribus ad prohibendas ultro citroq; excursiones muniūtur. Sed
hostes ut rebellione facta priores mouerant arma: ita prius eas turris: atq; omnem palu-
dis tractum occupauere. Quæ res ut Auersanos tutos ab hostili populatione præstabat:
ita magnum Campanis afferebat incommodum. Agrum enim libere populaturo hosti
noctes diesq; ingressus: regressusq; patebat. Nec ui præcinctæ stagno turres poterant capi
Brachius unam alteram: quoniam ui non dabatur: dolo capiendam aggreditur. Adole-
scentem adhuc quidem ephœbum: sed animo q̄ ætate fortiorem: muliebri ornat uestitu:
ostenditq; uincendos uirtute annos: & pulcherrimū facinus: quod omnem eius ætatem
honestaret audendum esse. Falcem deinde messoriam & panariam læua suspendit: abdi
to sub ueste gladio: iubetq; ut errabundus fugam ac metū simulet. Custos mulierem ra-
tus meticulosam: & latebras circa turrim de industria quærentem ad se uocat: trepidabū
da & fugienti similis orans pudiciciæ suæ ab hostibus post terga prementibus consule-
ret. Intra arcem recipitur. Euadit statim mascula fœmina per scalas ī superiorem turrim:
inde quem effugerat hostem prospectura. Vbi ad suprema uentum est propugnacula:
subducit scalas: gladium quem sub ueste reconderat: strictum depromit. eum qui prosta
tiuncula uigilabat ferro clamoreq; adoritur: pauidum atq; altero traiectum uulnere præ-
cipitem qua scalarum erat lapsus deturbat. Custodem deinde minis: laxisq; perterritum :
inferiore depellit testudine. Aperit ille qua se demitteret portam: adolescens abiecta iam
pridem ueste depositis scalis gladio stricto descendit. Iam tota castra turri admonebant:
quum ante signarii exeuntem ac fugientem incidere cœperecq; hostem. Brachius occupa
to ponte q̄diu paludem miles traiceret: ne quid hosti significaretur teneri in uinculis cu
stodem iussit. Stagno superato incautum inuadit hostem: populatur agrum hostilis belli
q; securum. Itur perpetuo impetu in suburbanas Auersanorū uillas: eodem altero: eodē
tertio incurritur die. Tartalia magnifice aut intra Vrbem continebat se: aut non procul
a mœnibus occurrebat fuse palanti hosti. Eius consilio cognito Brachius cum parte co-
piarum ante primam lucem profectus quingentis passibus procul ab Vrbe insedit. Cæte
ra acie latius excurrere agrum iussa: & si contra hostis ueniret metum fugamq; simulare:
quo procul inde distractum: atq; interclusum ipse aggrederetur: nec cogitata fefellere in
sequentem suos temere: atq; incaute Tartaliam ipse a tergo clamans: urgensq; adoritur.
Ille insidiis sero cognitis: equi laxatis habenis: dat se a læua præcipitem in fugam. Effu-
giunt una pauci qui cursum æquare potuerunt: cæteri deficientes opprimunt. Capti equi
tes galeati ducenti. nec hostes iam inde Vrbem egredi ausi sunt. Tartalia profligato ca-
stra ad Acerras oppugnandas permouit sed Vrbs ualido munita præsidio spem omnem
expugnationis eripiebat: cinguntur obsidione tamen Acerrani: & præter q̄ qui in castris
erāt Neapoli quoq; acciti fabri: architectiq;: qui comportata unde proxima erat materia
uarii generis machinas extruxerunt. Longus deinde cœptus subrui cūiculus triginta di-
erum: laboriosum quidem illud: sed magni terroris opus testudo nunq̄ ante id tempus
usitata muro quadrigis admouebatur quæ milite sagittisq; completa: atq; altissimis ob
tecta tabulatis paulo minus adæquabat mœniū propugnacula. Scalas quoq; milites cō-
parauerant. Acerranos multum noua machina: magis tamen ingens cuniculo effossa ter
ra sollicitabat: incertos quā intra mœnia: quoue Vrbis tractu cauernæ pertinerent. Nec
pro mœnibus solum stationes uigilare: sed noctes ac dies per omnes excubare domos:
ne quo penetraret cuniculus: cogebantur. Iam quæ ad expugnationem usui erant futura
expedita: parataq; omnia: & subterraneum opus de industria nondum apertum paulum
a cœlo recedebat. Quum Acerrani ueriti Vrbis direptionem non expectato pugnæ dis-
crimine præsidia & Vrbem dedunt. Fuere in præsidiis Præfecti militares quattuor: toti-
dēq; Centuriōes. Satis firma tuendæ Vrbi manus: nisi Ciues excutiente uirtutem pauore
trepidassent.

trepidassent. Hæc dum ad Acerras geruntur: Brachio nunciatum est Ianuam potentissimã mari ac terra Vrbem a Duce Mediolanensium intestino bello esse subactam: percussaq inter Pontificem & Ducem fœdera. Nec dubitabat Ducem ad perniciem Florentinorum: Pontificem ad suam magna exercitaturos bella. Per hos dies quum Acerrani ob siderentur: Sfortia profectus Auersam uel odio iampridem concepto: uel defectionis metu: Tartaliã nihil tale suspicantem in conuiuio captum securi idicta causa percussit. Odio id factum an defectionis metu nec fama nouit: nisi quia præcipites agit inuidia mortalium animos: & imperandi cupiditas æqualem aspernatur. Sunt enim qui affirment Sfortiani ad lectissimas illius copias nimis auidos iniecisse oculos: arbitratum id quod minime fuit futurum: illius milites. Imperatore amisso eius ductu auspicioq militaturos: sed dolore amissi Ducis accendente inuidiam: quippe quem nulla causa cæsum afferebant: fortissimus quisq clam aperteue quæ commodior dabatur occasio ad brachii castra fugiebant. Hic primum non militum solum: sed etiam popularium animi paulatim a Sforcia deficere Pontificeq alienari cœperunt: ut solent scelera uix ipsis placere qui cõmittũt. Brachius post receptas Acerras ueritus ne quid Sforcia in ꝓximos Campanos moliret: Capuam reuertitur: turpissimũ factu ratus si in media uictoria & Principatus sui initio Cãpani direptionem agrorum: aut tale aliquid hostile pateretur: sed tutam a bello Ciuitatem acerbior inuaserat fames. Frumenti quicquid publici superfuerat ante aduentum regis Neapolim comportatum: priuati quod extiterat Ciues superioribus statiuis depromp serant & præterea bella partim exhauserant rem frumentariam: partim excoli agrum: & sæmentes fieri prohibuerant. Igitur ad alendum militem necesse erat aliunde frumentum comparare. Tractus maritimæ oræ qua Vulturnus per loca uasta atq herbida defertur in Tyrrhenum mare: cõmodissimus primum uisus est ad marinos cõmeatus excipiẽdos: sed littus inuium atq importuosum frustrari speculatores uidebat. Tum iter p Vulturnum amnem longum ac perdifficile obliquo atq aduerso nauigantib' flumine. Terrestre iter multo magis periculosum. Quippe per medios ad Auersam hostes trãsitus erat faciendus. Sic quacunq uel mari uel terra frumentatum pergerent: aut ĩmensum laborẽ: aut magnum discrimen subituri uidebãtur. Res iam ad summam uenerat necessitudinẽ Miles fames graui. Ciuis maiore q̃ ferri posset caritate premebat. Brachius ut hac quoq parte iuuaret Campanos frumentatores cum maiore parte exercitus ad commeatus supportandos Neapolim dimittit: ipse cum reliquis copiis intentus pugnæ si quid accidisset longa manu sequebatur. Sic instructus ad pugnam: ut si hostis occurrisset: composito esset agmine. Idem facit continuis pluribus diebus: facto semper per Auersanorum fines: atq ante ipsas portas itinere. Sed labori tam continuo subeundo durare equi non poterãt: simulq uniuersum fatigari exercitum uno cõmeatu oportebat. Mutat ergo consiliũ Brachius. ducentos frumentatores inermes: sine hasta: sine sella dimittit: qui Neapoli frumentum equis aduectarent. duos deide tubicines inter Auersanum. Neapolitanumque agrum: totidemq inter Campanum atque Auersanum: nõ procul a uia Regia in occulto locat. iisq imperat: ut si ad commeatus impediendos hostes exeant: ut putabat exituros: qua parte id fiat: repente tuba significent. Regi præterea scribit ut suas & ipse copias ĩ parato teneat: ut quum classicum cecinisset tuba impetu magno concurrat ad hostium portas. Idem ipse fecit: instructa parataq acie: quum nõ procul a finibus hostium consedisset tubæ signum operiebatur: celeriter & ipse ad portas incursurus. Sic erat futurum ut quacunq hostis egressus Vrbem inuaderet iumenta: interclusus gemina acie: occupatisque ab hoste portis receptu prohiberetur. Nec destituit fortuna consilium. Sfortia cognita per exploratores inermi paucitate commeatum inter Capuam: atq Auersam est adortus existimans eo negligentius incautiusq rediturum frumentatorem hostem: quo magis Capue appropinquaret: & impedita graui onere iumenta: spẽ subitæ prædæ faciebãt Tubicines cognito hostium egressu: atq militum audito clamore: quantum altissimum possunt edunt classicum: quod excipiẽtes alteri tubicines classicum: & ipsi cecinere regiæ copiæ: quia remotiores fuere. tardius quidem: sed tamen magno ad Auersam cursu peruenerunt. Brachius instructa ut erat acie prodiit in apertos campos: & diripientem commeatus hostem concitatissimo inuadit impetu: clamoreq pterret. Inconditi hostes & ad prædã capiendã dissipati nullo cõmisso ꝓlio in fugam sese q̃ effusissime cõuerterunt. Insequunt ais pleni: ferocesq ab pñte atq hortãte Duce Brachiani diuersa fuit trepidantiũ fuga: nã id quoq ꝓuisum est ut inde impetus fieret qua erãt hostes ad suã urbem cũ præda

reuersuri. Sfortia fretus equi uelocitate per media effugit agmina. Sero cognitũ milites insecuti suntinec ante persequi destiterunt:q; ille laxis habenis :excitatoq; assiduis calcaribus equo intra fossas Vrbis præcipitē se coniecit. Capti sunt equites quadrigenti. Quæ uictoria finis tanti belli uehementer totius Regni proceres Vrbesq; perterruit. Continuo proxima quæq; oppida in fidem rediere. Sfortia omni amisso exercitu paucos post dies inermis haud amplius quindecim inermium militum comitatu ad Brachium ĩ castra uenit. Brachius quem belli iure ipsis in castris capere potuisset: perbenigne est complexus. Hic omnia belli iura repetita atq; in medium educta uetus amicicia facile omnem contẽtionem sustulerunt. Sfortia quæ secũdo bello Perusino gessisset commemorauit. His adiecit militarem disciplinam:non eosdem inimicos:quos hostes facere. Nihil:unquam se priuatim contra eius salutem dignitatemq; molitum. Siquid aduersus imperium gessisset id belli iure gessisse Nec se expurgatum offensiones belli apud hostem:sed ad amicũ iploratum opem uenisse:fateri uictum bello:quod alieno imperio susceptum:nō ignaue ac temere gessisset:Veq; a alienatis oppidanorum animis deficiente iampridem stipēdio. Pontifice magnificentius uerbis q̃ re auxiliante:& hoste nihil intentatum dimittente:nō mirum uideri si nunc tandem uictus bello destitisset:orare:atq; admonere ut suæ dignitati consuleret. Nihil illi futurum commodi si ipse exutus rebus omnibus atq; extrema inopia perditus iactaretur Neutrum latere quid demũ ualeant bella:& ocium ac pacem eos desiderare:quibus bella non placeant. Inde utriq; pendere fortunã:inde adeptos dignitatem:& si illũ maiora fortunæ uela longius fœliciusq; prouexissent:tamen nomen:dignitatem imperium omnia ad bellicam artem esse referenda. Nec fuisse illum tantas nunc habiturum copias:tam largam peregrina atq; externa stipendia:nisi ipse prior hoc belli excitasset. inde alii sustẽtariq; quãuis magnos imperatores nec in precio haberi militares Duces:ni sint quibus resistere aduersariq; sit necesse. Accipere et se non ĩ socium: id eni non audere postulare. neq; in militem:siquidem non tantum potuisse fortunam ut animum simul cum exercitu superiore calamitate deleuisset. Sed in pristinam beniuolentiam:quam nullis uiolatis officiis:sed uariis & ita ferentibus temporibus intermisissent. Non dubitare curæ illi futurũ:si nullius rei q̃ ueteris amicitiæ meminisset. Ad hæc Brachius omni comitate affatus ordine respondit. Non oblitum ueteris beneficii:nullas sibi neq; secundas:neq; aduersas res tanti fuisse unquam. ut eius in se merita excidissent memoria. Nihil intercessisse offensionis. quod si quid intercessisset:non magis quid mali qs q̃ in se fecerit:q̃ quid boni:id demum esse cogitandum: Desineret bella commemorare: quæ tamen apud uiros integros longe plus æmulationis haberent q̃ inuidiæ. Non mediocres habere gratias:quod hostis nulla re præter priuatam amiciciam fretus in sua castra inermis incomitatusq; uenisset. Hoc non hostilis animi fuisse inditiũ. Nam qui multum sibi de hostis benignitate persuaderet:eum ostendere non se hostem:sed socium esse uoluisse. Vtcunque se res haberet:polliceri operã suam:non factis:non dictis defuturam. Nec quicquam amplius eo die est actum. Postridie Sfortia duobus comitatus liberis rursus ad colloquium reuertitur. Hic primum de reconciliando illo Reginæ agi cœptum. & Brachium ut q̃ primum in Hætruriam rediret multa sollicitabant. Amor Patrius:quo nihil ad trahendos mortalium animos efficacius. Reuocatio florentinorum: qui statim post factam inter Pontificem & Mediolanenses societatem Legatos ad eum miserant: ut q̃ maturissime posset in Hetruriam cum exercitu reuerteretur:ne quid repente de improuiso exercitaretur belli. His igitur atq; aliis de causis primum omnium Sfortiam Reginæ per litteras reconciliat:eiq; persuadet nihil eius Regno futurum commodius q̃ si belli causam Sfortiæ contentionem sustulisset. Motis deinde ad Matalonium castris oppidum in fidẽ redegit. Sed oppidani Reginæ Imperium iamprĩdẽ aspernati Brachii signa sustulerunt ea conditione uenientes in potestatẽ: ut illius iussis :nō Reginæ parere cogerent. Mataloniom omnia que rebellauerant oppida secuta sũtundiq; delatæ ultro Ciuitatum claues. Proceres quoq; post uictum Sfortiam rebus suis consulere cœperunt: atq; omnes Legatos:pars ad Reges:pars ad Brachium de pace miserunt. Hic finis fuit tanti belli quod maiore apparatu q̃ periculo gestum est. quippe nũq̃ signis utrinq; collatis est dimicatum. Oppida pauca ui expugnata. Nec defuit iis gerendis rebus illa ipsa totiens iam auxiliata celeritas. Intra paucos enim menses peracta res est:ut suppressum statim ex ortum bellum magis q̃ gestum fuisse uideatur. His rebus ad Matalonium gestis Brachius relicto ad Capuam exercitu. Neapolim proficiscitur. Hic cum Regina ægit ut Sfortia

primum in

primum in amiciciam ac fidem reciperetur. Deinde quando se Florentini ad componē
das Hetruriæ res communeq; tuendum imperium reuocarentur exercitu quoq; eundē
legionibusq; præficeret. Durum id inprimis Reginæ uidebatur: ut sero mulieres iniuri
as obliuisci solent: suntq; ad uindictam q̄ ueniam prōptiores. Persuasi deinde q̄ pericu
losum foret sine exercitu teneri regnum: quantoq; periculo suis haberi sine Duce exerci
tum. Tandem non tam assensa est q̄ non denegauit. Regis quoq; auctoritas interuene
rat: periculum futurum magis: q̄ præsentem iniuriam uoluentis animo. Fore enim uide
bat ut uirum consilio: manuq; eximium: aut Ducem exercitus: aut siquid unq̄ res titubas
sent hostem esset habiturus. Nec quisquam illo in Italia post unum Brachium militia cla
rior. Ergo receptus in fidem Sfortia: & sacramento adactus. Regiis copiis præfectus est:
eiq; ex fœdere est imperatum ut neq; Regno decederet iniussu Regis. Reginæue: neque
trans Aternum amnem: nunc Piscariam uocant: exercitum traduceret. Is terminus: is fi
nis prouinciæ suæ foret. Quippe extremos sannitas. Aquilanos. Matercinos omnemq;
montanæ regionis tractum ad Picenum usque Brachio dono dedisse Reges ferebantur
Sunt tamen qui non dono datam: sed præsidio obtinendam eam prouinciam: decretam
affirment. Rebus sic compositis Brachius in Hetruriam circiter Calendas Apriles cum ex
ercitu rediit: egre eius discessum Rege. Reginaq; ferentibus. Rex instructa classe Caie
tam usq; abeuntem est comitatus: exercitus profectus terra. Dux ipse mari cum Rege de
latus ad agrum Minturnensem conuenere. Hic expositum Rex amplexus osculatusq;: mi
lites quoq; certatim pro se quisq; mansuetissimum ualere iubent Regem. Inde toto itine
re clamantes Hetruriam uictricia arma: uictricia signa referebāt. Comitati abeuntem ex
Regno nobilissimi: quiq;: sed ad multam congressos uiam: suam quenq; domum abire
iubet. Ipse magnis & continuis factis itineribus per medios Sannitas in Picenum contē
dit: ibi paucos dies ad exigenda tributa: quæ pendere quot annis Picentes consue
uerant: demoratus. Superat deinde magna cum celeritate Apenninum montem factoq;
per Egubinorum fines transitu Thyfernum Vrbem peruenit. Locatis non procul ab Vr
be castris: per caduceatorem bellum Thyfernatibus nisi pareant: denuntiat. Eius aduentu
magnus Ciuibus iniectus est terror: Vt solent subita mala uel fortissimo cuiq; esse terro
ri. Augebant quoq; trepidationem Thyfernatium exules: quorum ingentem numerum
hostium castra secutum audiebant Præsidia comparauerant nulla. Pontificis opem q; ur
bis iure cessisset minime implorandam existimabant: si deditionem fecissent exules diu
secuti hostem futuri Ciuitatis Principes uidebantur. Si iure agenti restitissent: haud dubi
um putabant obsidione: fame: ferro ultima esse passuros. Tot circumuenti difficultatibus:
fecissent primo statim hostis aduentu deditionem: sed domesticæ simultates: Ciuiliaque
etiam inter eos ipsos: qui domi regnabant odia prohibebant: opprimebanturq;: utilia at
que honesta consilia; Ciuitatis intestino dissidio. Igitur ueritum est ne exules reduceren
tur: deditionis consilium reiecere. Missi nihilo secius Legati qui bona uenia pacem postu
larent: cæterum de exulibus nullam acciperent conditionem Brachius Legatis respon
dit non aliter pacem dare se posse: q̄ si ipsi sibi dederent Ciuitatem. Nullam facere iniuri
am: qui sua iura postularet: Hoc unum scirent non se pro hostibus qui deditionem impe
direnti: sed inimicis & quidem acerrimis habiturum. Non hic bello petere alienum im
perium: sed iure suum uendicare. Cogitarent si a quoq̄ ipsi agris: aut fortunis quo minus
frui possent impedirentur: quonam tandem animo essent laturi. Multo sibi suas urbes q̄
illis ipsorum agros esse chariores. Accæpisse a maioribus illos miseros esse: qui noua pa
rere nescirent. illos oium miserrimos: qui retinere parta non possent. Iampridem sibi eā
Vrbem stipendio & sanguine partam esse: non iniusto bello correptam: nunc si opus es
set bello acturum in Tyfernates qui mala fide possessa sua bona: suum Imperium ne nunc
quidem restituerent: quum peteretur. De exulibus nulla facta mentio. Legati re infecta
minis ac metu pleni discesserunt. Brachius ubi uidet segnius Ciuium rem procedere: nec
minis impelli ad deditionem posse: prius admouet castra: nec tamen agrum infestat: ne
tunc quidem agētibus de concordia Ciuibus: totius agri castella: etsi nihil hostile sentie
bant: intra paucos dies a Ciuibus defecerunt: quattuor duntaxat mansere in fide. Nec il
la tamen hostiliter uexata metere: arare: pabulari: omnia deniq; mediæ pacis opera pas
sim permittebantur. Interea res Vrbanæ tumultuosius agitari cœptæ: alii soluendam de
ditione obsidionem: alii frangendū si possent pecunia hostem in consilio disceptabant.
hæc potior fuit sententia. Missi iterum de pace legati: qui annuo tributo quinque milia

nummum si hostis bello decederet. patereturq; liberos esse Tysernates pollicerentur. Le
gati prætio preces adiecerunt: orantes ne finitimam & optime de eius maioribus meri
tam Ciuitatem perditum iret. Sineret liberam esse quã nulla uis externa ante id tempus:
neq; pace neq; bello subægisset. Commodiorem illi Tysernatium amiciciam: q̃ seruitutẽ
futuram. Nec plus subacta Ciuitate q̃ liberis Ciuibus uectigaliũ percepturum: Vix quinq;
milia nummum exigi uectigalibus posse: & tamen custodias arcis munia Ciuium: Magi
stratus Vrbis non aliunde parãdos esse in maximis auctionibus uix summam eo demũ
accedere: ut ali res Vrbanæ cum dignitate possent: oia tamẽ citra seruitutẽ passuros ciues:
hanc unam plus honoris habere q̃ ferre Tysernates queant: aut mori ante cõmunem ser
uitutem: aut uiuere publica in libertate statuisse: nec libertatem illis fide esse potiorem.
Quæ promitterent rite pureq; præstituros omnia: uteretur amicis: quos seruos sine Vr
bis excidio habere non posse. Non latebat Brachium omni humana diuinaq; ope desti
tutos obsidionem diutius pati non posse: non frumentum: non cõmeatus: nõ quod om
nium erat maximum: spem illis auxilii subesse. Itaq; legatis respondit. Nihil sibi Tyserna
tiũ pecunia opus esse: nec pro alienis fortunis unq̃ semper tñ pro sua gloria atq; imperio
ad ultimos ubi res tulisset fortunæ se impetus obiecisse. Nunc multo ardentius repetitu
rum suas: q̃ ante cuiusquã opes inuasisset: nec tam insignem contumeliam atq; iniuriam
ut ludibrio foret Tysernatibus esse passurum. Nam quid ludificarent: quid quando libe
ros fuisse Tysernates: aut cui pontifici non seruisse: dũ illos non seruitutem aspernari: ma
gnam tñ esse temeritatẽ ac dementiam exasperare: quẽ iura atq; arma essent factura dñm
quo diutius hoc differrent bellũ: eo se grauius illis imperaturũ. Nam quid fidem aut amici
ciam iactarent: non posse amicos esse qui de fortunis aperta ui magis q̃ mãifesto iure cõ
tenderent. Si iuri ac legibus arma cessissent: cur non nũc statim sibi fuisse parituros? Si ar
mis agenda res foret: cur suum nunc tandem imperium recusarẽt? Amisso agro: destituti
omni ope: qui pontificibus solo metu: nullo bello paruissent: cessisse sibi pontificem suo
iure: si rite cessisset quid ipsi impedimento eẽnt? Cur iniuriam facerent suas res uẽdicãti?
Sin nihil pontifici fuisset iuris: non melius illũ tenuisse imperium q̃ se inuasurũ. Nec tur
pe eẽ Tysernati populo seruire coactos bello: qui media in pace omniq; tranquilla Italia
seruissent. Nam q̃ ad uectigalia spectarent curæ sibi fore ne quid sibi Ciuitas caperet detri
menti. Non ideo se imperium quærere: ut alienas auide extorqueret fortunas quarũ ni
hil indigeret: sed ut haberet in quos benigne largiretur suas. Irẽt bono fœliciq; auspicio
dederent sponte Ciuitatem: quam nisi nunc darent paulo post inuiti coactiq; essent datu
ri: & quod uictoris ira suaderet direptiones incẽdia & extrema quæq; subituri. Inirẽt hãc
gratiam seruarentq; Ciuium opes nec summa cum acerbitate in prædam & direptionẽ
agi paterentur. Si pugnam expectarent: nihil se Ciuitati consulturũ esse: omnia militi in
prædam cessura: si deditionem sine prœlio fecissent: daturũ operam ut neq; publice neq;
priuatim sui quenq̃ imperii pœniteret. Tysernates quum duabus legationibus nihil pro
fecissent animos: ad tolerandam obsidionem acrius confirmanere: id solum sperantes ali
quos futuros motus in Italia: quibus auerti hostis bello: atq; obsidione excedere cogeret.
Spes erat magis q̃ consilium. Ergo Brachius cognita pertinacia castra proprius locat mu
nitq; fossa & uallo: ut plane ostenderet non se inde nisi aut uictũ: aut capta Vrbe posse di
uelli. Vigilibus castrorum imperat ut egressum Ciuem siquis forte egrediatur: intercipi
ant: habeantq; in uinculis. Nam ante eum diẽ clementius cũ Ciuibus agebatur: & egre
diendi: & redeundi liberis. Interea uinea & oliueta circum Vrbem igni ferroq; uastare:
Villas passim ac late incendere: casas solo æquare: omnia deniq; licentius agere cœperat
miles. Tum primum Ciuibus bellum terrori esse: ut cuiq; sua incõmoda Vrbi erant pro
pinquiora. Ita dolor ex prospecto incendio & desiderium crescere. Sed tanta erat animo
rum pertinacia: ut ultima experiri q̃ facere deditionem decreuissent. Brachius etsi muni
tissimam uidebat situ Vrbem & expugnari perdifficilem: omnia tamen prius tentanda q̃
inde discendendum statuebat. Tysernas præsidia largius disponere: mœnia: turris: ppu
gnacula saxo tælisq; complere: trepidare quidem animo uoce tamen hostem contemne
re. Brachius ubi uidet rem ad oppugnationem spectare: quod opus foret maiore pedita
tu: mittit qui Perusiæ delectus peditatum habendos: quiq; bombardas importãdas cura
rent. Quinq; milia peditum ex Vrbe agroq; delecta. Horum pauci erant sagittarii. ma
ior pars loricati: clypeatiq; dolabris: ueruti: falcastrisq; terribiles: & quæ præterea Ciui
les factiones uarii generis inuexerant arma. Perusinorum aduentu plus hostibus iniectũ
terroris q̃

terroris ꝙ Brachio spei additum. illi numerum & uirtutem expauescere. Brachius quo magis Perusinorũ insitum natura corpori animoq; robur cognoscebat: hoc minus libenter periculis obiiciendum putare totius Italiæ florem. Nec enim ulla gens Perusinis bellicis in rebus in Italia comparanda: uix nati obequitant: cursitant: insiliunt: desiliuntq; & ætatem supra ꝙ dici potest uirtute antecedunt. Sæpe citra ephœbos singulari dimicant certamine. & domi educatos ægisse fons ætatem. & institutos militiæ putes. Horum tantũ numerum priuatæ inter se cõtentiones ardentius ad pugnam excitabant. Illi primis sibi cani signum: primi muros scandere: primam dari sibi aciem postulabant. nec quisquã libentius ocium & quietem agere ꝙ illi prœlium adituri uidebantur: ut suam quisq; uirtutem æmulatione ostentaret. Ea res Brachium uentum: ne illa uirtutis æmulatio in periculosam temeritatem uerteretur: aliquot dies ab oppugnatione continui. Durissimum enim putabat ad tantum discrimen Ciues deuocasse. Cæterum hæc eadem consilia potiundæ Vrbis. & occupandi temporis cupiditas discutiebat. Itaq; omni reiecta cunctatione primum testitudinem quanta summa potest altitudine ædificatam: muris iubet admoueri. eam complet munitis grauissima armatura ueteranis. Porro turri: quæ pro portis imminebat: duas opponit intentatq; bombardas: a lateribus frequentes collocat sagittarios. Perusinũ peditatum aliquanto lassius circa hostium munitiones explicatum subrigere scalas iubet: ut si ad testudinem concurrissent propugnatores: tum demum ipsi uacuas mœniũ stationes occuparent: euaderentq; ad sũma propugnacula. Vrbem scalarum ordines præcinxerant. Aliquot enim continuos dies ad eas conficiendas consumpserat pedes. Horrendam tot simul scalarum faciem ubi conspicati sunt Tysernates in se atque in sua mœnia ordine aduentantium trepidare: uociferari. & sese complangere haud aliter ꝙ capta Vrbe cœperunt. Exaudiebantur lamentabiles Ciuium in castris uoces: nec quisquam de mœnibus defendendis: omnes de fuga & latebris cogitabant. Pauci erant Primores Ciuitatis: quorum opera hostibus resistebant. Hi ubi publicum pauorem: subitamq; trepidationem sunt conspicati: ueriti ne Vrbe expugnata: direptaq; in penam ipsi peterentur. Neue si hostis non uicisset tamen cædes Ciuium: quas prœlio fieri defensorum erat necesse conflarent inuidiam: nullo adhuc iacto telo clamant deditos esse. Iussi statim aperire portas: repente aperiunt. Obsides imperati continuo Primores emittunt Ciuitatis. Hic finis fuit Tysernatici belli: quos non obsidio grauis: non uastata prædia mouere poterant intentata oculis scalarum multitudo perterruit. Brachius dimisso peditatu: rebusq; ad Tysernum compositis paucos post dies & ipse Perusiam proficiscit. Hic ꝙ unq̃ alias magnificentius exceptus a Ciuibus publice ægit gratias. & pedites egregie pro Concione laudauit: non inficiatus illorum opera conteritos esse Tysernates: nec aliter deditionem fuisse factutos. Interea publica ædificia plæraq; omnia refecta. Suffossus ad Thrasimenũ monticulus: unde educta in Perusinum agrum aqua latius increscere. & in Cortonensem latius fundi: atq; expandi non posset. Opus huic sæculo: et si nulla alia re: certe magnitudine ipsa conspiciendum: octingentos passus in longitudinem producta fossa: quæ centum octoginta cubitorum continens altitudinem: perpetuo compacta muro alueus est hyberni fluminis. Nam æstate nec recepit Thrasimenus alienas aquas: nec refundit suas. Tunc uero continuis auctus pluuiis late occupauerat loca & finitimas littori uillas passim obrutas ac mersas absconderat. Montes enim altissimi circum prominent: inde prærupti: sicciq; æstate torrentes hyme ad conuexa lacus ingenti fragore delabuntur Nec ductus usquam patebat unde defluens montium iugis aqua decurreret: sed quantum hybernis creuissent fluctibus: tantum æstiui soles hauriebant. Interea quieuisse paululum a continuis laboribus milites uidebantur: quũ Legati Regis Perusiam uenere inicia nouatum rerum nuntiantes: statim post Brachii discessum magnos cœptos motus in Regno quasdam Ciuitates maritimæ oræ crebra inter se consilia agitare. Proceres atq; Optimates clam cœtus facere: occulte cogi exercitus. nec tamẽ aperte quenquam adhuc defecisse. Sfortiam captum a Regina. & durissima tortum quæstione: nihil tamen cõpertum fraudis. Eamq; ob rem: illum Reginæ ac Regi non iniuria esse suspectum: ut solent mortales non facile credere quibus iniuriam fecerunt petere Regem ut aliquid Italici præsidii traiiceret in Regnum. Nam Valentinis: Catalanis: Hispanis: Italicos natura infensos esse. Missi sunt equites quadringenti: haud sane cõtemnendum primo in tumultu robur Nicolaus Picininus præesse iussus quanta potuit celeritate Neapolim est profectus. Eius aduentu paululum sedata res est: non tam metu præsentis exercitus: ꝙ quod subsecuturũ

cum cæteris copiis Brachium frequens fama uulgauerat:ad quem acciundum alteri miſſi a Rege legati. Campani Principatus insignia aureum torquem:aurea coronam attulerunt. Coronatus est Idibus Februariis. Negocium tantæ rei honestandæ Fulginantium Tyranno legati dederunt. Erat enim is natura rerum omnium magnificus ostentator. Primum forum omne qualatiſſime pendentibus obtectum uelis. Palatium deinde Crispani auro purpuraque late stratum. & qua defeciſſet aurum:argentea excipiebant purpurata stramenta. medio in palatio ebore atque auro distincta sella:eaque celſe conspicienda fulgebat:hinc atque inde diſpari ornatu præſtiora ſubſellia. Sellam Brachius conſcenderat:prima ſubſellia legati:altera Magiſtratus Vrbis:cætera promiſcue milites Ciueſque compleuerant. Hic conuerſi ad Fulginatem Legati. Fungere inquiunt Regio munere Fulginas:ſic Rex:ſic Regina iuſſit. Age collum totque caput corona ubi cinxeris. Capuæ ſaluta Principem. Ille inſignibus gemina ſublatis manu ſellam ſubgreſſus. Quod immortales inquit dii bene uertant. Ego te primus hoc Regio afficio muniere:primus collum torquere:caput corona præcingo:primus Capuæ Principem ſaluto. tu fac mei Regemque memineris. & fœlix eſto Eunt deinde ſalutatum Legati primum:mox Ciuium militumque multitudo magno plauſu gratulantium. Saluatione peracta unus ex legatis præſentia atque ætate uenerandus:quum aliquandiu pedibus ſtetiſſet:quid aurum:quid torques & corona ſibi uellent paucis diſſeruit. Reginam pro fide & uirtute purum aureum torquem:pro adepto principatu coronam dono miſiſſe. Magna ea die iacta fundamenta:iam receptum in ſtirpem Regiam:iam eo imperio potiturum quo ſoli qui aut Reges:aut ex Regibus orti eſſent:potiri conſueuiſſent. Hæc uirtuti:hæc inuictæ gloriæ data munera pergeret quod cœpiſſet iter:magna a diis immortalibus portendi non occulte paratum ad Regium faſtigium aditum expectatione opus eſſe non ſpe modo deorum abeſſet inuidia certa eſſe quæ expectarentur. Poſt hæc ludi equeſtres magnifico apparatu in foro celebrati. Nec defuere popularium laudes. Noua carmina plena Regii ſplendoris foro. Vrbeque tota iactantium. Per hos dies legati Florentinorum congratulatum uenerunt. Creditur etiam actum de Italiæ rebus & Pontificis ac Mediolanenſium fœdere. Nec multo poſt tertia Reginæ ac Regis Legatio ſuperuenit ad accelerandam eius profectionem multo intentior. Iam tum ſuborta erat inter Reges ſuſpitio. Creditur Sfortiam non oblitum iniuriæ:quum Regis ſe hortatu atque impulſu tortum exiſtimaret Reginæ auribus illius odium inſtillaſſe:facileque perſuaſam mulierem:ut eſt ſexus ille ad credenda crimina:quã inueſtiganda propenſior. Inde tumultus Neapoli cõcitari cœpti:dum pars Regi fauentes molliculæ fœminæ faſtidiunt Imperium:pars muliebri libidine ſolutiores:nouum exercitumque Regem aſpernantur. Per ipſum tempus Thudertini quum ab exulibus qui Canale oppidum tenebant:continenter infeſtarentur Brachium per litteras orauere ut aſſiduam belli materiam ſubmoueret. Miſſa maior pars copiarum. Oppidum intra paucos dies expugnauit. Nec quicquam aliud geſtum eo anno memorabile Oppidum Nicolao Picinino:cui fratris filiam deſponderat indotem datum. Milites ad hyberna dimiſſi:eſt que deinde tranquilius hyematum. Circiter Calendas Martias Brachius quemadmodum quot annis facere conſueuerat:ſemeſtre ſtipendium militibus diſtribuit:iſque imperat ut idibus Martiis Thudertum omnes iuſtructi paratique conueniant. Interea Legatos ad Pontificem quid animi haberet. & hoſtes an ſocius futurus eſſet ſciſcitum miſit. Princeps Legationis Bindaccius Florentinus eloquentia & conſilio clarus. Sed Pontifice magnis rebus intento & multa aduerſus Florentinos coquente Legati nihil præter mera uerba retulerunt. Satis apparebat Pontificis & Mediolanenſium fœdus ad Hetruſcum bellum ſpectare:utrinque enim arma ciebantur: nec Florentinos hoſtium cõſilia latebant:qui omni ſtudio conati Brachium in Hetruria remorari:ubi tendere illum ad Reges:deſtinatumque bellum uiderunt:aliunde copias ſibi atque exercitum quæſiuerunt. Ex Brachianis etiam militibus:quadringenti equites eorum auxilio relicti. Per hos dies quidam de prodenda arce Spoletana ad Brachium detulerunt. Sed re per arbitrum pateſacta conatus in caſſum reciderunt. Idibus Martiis qua die iuſſi erant milites in Thudertinum conuenire. Brachius exercitu in aciem eduEto:haud amplius ꝗ duo paſſuum milia proceſſit:ibi militari more luſtratis copiis equitum tria milia ducenti:peditum circiter mille comperti. Hac manu ad componendum Regnum:reconciliandoſq; Reges proficiſcens:ad paucos dies in fines Aquilanorum peruenit. Hanc enim illi prouinciam Regina decreuerat. AQVILA magnitudine quidem una inter

una inter Italiæ Vrbes:sed agrestibus q̃ Ciuibus longe frequentior:gelidissimis claudi-tur.& perpetua niue rigentibus montibus.Incolæ pascendo pecori:lanificiiq; intenti:ma-gnas opes ac pecunias congesserunt:cæterum asperi atque inculti.& cum suis nati mon-tibus ut plurimum peculiaris industriæ:ita nihil Ciuilis ornatus.Vrbanæq; lauiciæ reti-nent.finitimis nulla re magis q̃ multitudine formidandi.Agrum sibi peperere montuo-sum.& sex atque octoginta oppidis castellisq; frequentem.Interea dum in Sãnium Bra-chius proficiscitur Regina cui nihil præter instabilitatem erat stabile.Regi tendit insi-dias.dubium suasu Sfortiæ:an quo licentius cõcitatæ libidinis fræna laxaret:quẽ quum excipere non posset.Hispanum exercitum diripi a Sfortia:pelliq; Vrbe militem iussit. Rex fortuna & deum:quorum erat obseruantissimus auxilio fretus per medias elapsus insidias:ad castellum nouum maritimam arcem effugit:collectisq; celeriter suis:ac ma-ioribus accitis ex Sicilia copiis impetum in Vrbem fecit.Maior pars Ciuitatis direptui data.Mulieres contra Ius belli:tamen citra libidinem abreptæ:atque in Hispaniam trans-uectæ.Regina cum paucis in montanam effugit arcem.Inde faces odii:inde futuri belli clades exorta.Oblita pauloante recuperati Regni & præteritæ calamitatis Brachium hostes.Sfortiam exercitus Imperatorem declarat.Aquilani securi Reginam si aliter ne-queant bello arcere Brachium instituunt prohibito frumento.& commeatibus denun-tiant ut agro finibusq; decedat.Ille ubi audiuit hostem se declaratum præterito beneficio præsentem iniuriam stimulãte Regis quoq; litteris sollicitatus:ferro sibi uiam facit.Hoc initium fuit Aquilani belli.Sunt tamẽ qui affirment ante peritum insidiis Regem Aqui-lanos solos ex ea prouincia Brachii imperio parere noluisse.Sic ira percitum mouisse ad-uersus eos bellum.Varios habeo auctores.Cæterum res in se fit.Brachius fines Aquilano rum ingressus Legationis munus obire per Sannium & Pelignos cœpit citare in ius re-os mutare uigilias:coaptare nouos Magistratus.Aquilani non modo dictos audientes non erant:sed transitum per fines faceret frumentum & commeatus exportari prohibe-bant.His de causis itum est hostili agmine in agrum Aquilanum primo impetu Postea oppidum expugnatum:inde Ocrimum:inde Paganicum nauellum largianum:inde fini-tima quæ erant castella cuncta ui:ferroq; subacta.Quicquid prœlio tentatũ id omne uir-tute militum superatum:direptumq; est.nec ullo in bello opulentior factus miles pecorũ multitudine.Sed agri defectione magna iam obsessæ Vrbis incommoda secuta:metus: seditionem intestinarum.dolor succisarum arborum sublata ab obsidiõe pascendi quod erat reliquum pecoris facultas:omnium maxime fames inuictum natura malum urgebat hanc non patientia leniri:non animi magnitudine ferre diutius poterant.Huc accede-bat metendi frumenti desperatio.& præsentem famem futuræ Inopiæ metus aspectabat: fecissentq; deditionem Ciues:nisi paucorum factiones præualuissent durissima quæ pa-tienda:q̃ deferendam Reginam existimantium.Brachius totis uiribus ad firmandã Vr-bis obsidionem conuersus:omnes aditus:ne qua supportari clam frumentum posset:in-tercludit.Stationes militum circa Vrbem dispositæ.Ciuem egressu prohibebant.& ne-qua erumpi in munitiones posset:gemina fossa ualloq; munierat.Sic hostibus undique legione circundatis:neque cœlo:neque terra auxilii spes erat:sed inuidens magnitudi-ni rerum gestarum:quasi iam tum mutari cœpta fortuna soluendæ obsidionis uiam ape ruit.Forte per hos dies Largianum:quod oppidum initio belli captum in agro diceba-mus nulla ui aut metu ad hostes defecerat.Hæc res adeo Brachio est uisa ĩdigna ut ad pu niendum perfidiam soluta statim Vrbis obsidione cõtenderet:motis ad oppidum castris continuis prœliis totum biduum frustra oppugnat.Oppidani subito post cogitatam re bellionem:quicquid ad tuenda mœnia opus foret:tæla:saxa:trabes intra oppidum com-portauerant.& postq̃ aduentare hostilem exercitum intellexere:præsidium ex finitimis acciuerant magno animo paratos ad obsidionem ferendam.situs quoq; loci natura egre gie muniti tuebatur:cincti durissima obsidione fortissime se defendebant.Nec quicquã ardentius ad mœnium defensionem:q̃ commissæ presidiæ scelus accendebant:desperata q; uenia ex ignauissimo & timidissimo quoq; strenuissimum atque audacissimũ faciebat. Interim usi occasione Aquilani quod uidebant hostem ad Vrbis obsidionem reuersurũ. Ciuitatem frumento & commeatibus supplent:mœnia si qua facta labes esset:muro tur-ribus:propugnaculisq; cõmuniunt.Legatos qui a Regina opem implorarent dimittunt: exercitum & ipsi quoq; pro tempore atque loco ad præsidium comparãt.Denique quic-

quid præsens necessitas periculi exposcebat diligentissime executi:maxime omniũ collectam ex suo finitimorumq; agro segetem:intra Vrbem supportant:animos uniuersi ad difficilima quæq; confirmant.non dies:non noctes a labore muniendæ Vrbis cessatum Oppugnatio interea procedebat:nec ante captum oppidum q̃ pauci milites cuniculo intra mœnia subgressi refractis celeriter portis irrumpendi uiam cæteris patefecerunt.Facta est cædes magna resistentium.& quasi mores iã cum fœlicitate mutare fortuna cœpisset:turpiter potius q̃ crudeliter in omne genus uirorum:mulierumq; sæuitum.Libera uirum corpora in prædam militi concessa.Mulieres fœminæ tenus recisa ueste:denudatæ atq; in Vrbem compulsæ turpissimum & hosti & Ciui fuere spectaculum.Quippe semper alias diripiendis oppidis mulierum pudiciciæ atque honestati consuluerat.Centurionem uim puellæ innuptæ acerbis afferentem ipse interemerat.Militem petulantius in mulierem Campanam inuectum cædi fustibus iusserat.Nunc uelut cœptis mutari cum fortuna moribus:ne suæ quidem dignitatis & modestiæ habuit rationem.Hanc tam effrænam atque immoderatam belli rabiem.ne ipsi quidem milites probauere:uoces totis castris exaudiebantur:nouam Ducis aut sæuitiam:aut iram execrantium.Plærique diuturnã fœlicitatem accusantes nimiam ab secundis rebus insolentiam criminari.Nonnulli naturam illam contendere Ducis esse non iram.Quippe semper alias perfidiam ac fraudem perosum:cæteris in rebus humanum:clementemq; fuisse.Hæc res non modo auxit Ciuium pertinaciã:sed ex hostibus non duris inimicos effecit acerrimos. Tum siqui erãt in Ciuitate quibus hostium partes non displicerent:ita omnium subito conuersi sunt animi:ut mori prius si res exigeret:q̃ uel æquæ pacis inire consilia:nedum deditionis publice conitarent.Sic uerba iactis prosecuti summa Ciuitatis ac fortunæ paucis permissa taciti atque obstinati rerum euentum expectabant.Nec Brachio nisi in fame & lassitudine spes erat.Ciuitas maxime populosa edito sita monticulo:muro:fossa.uallo circundata: nõ modo irritam oppugnationem:sed obsidiõem militi grauem ac difficilem faciebat. Dum hæc ad Aquilam geruntur Florentini cõmisso cum Mediolanensibus prœlio acie sunt superati.Quæ res occasionem traiiciendi in Sãnium exercitus Pontifici & Mediolanensibus præbuit.Illic enim caput totius belli stare uidebatur.& ipsi paulo ante fœdus cum Regina percusserant.Florentini re male gesta:nihilo secius instaurare bellum reparareque exercitum adorti:magnis habitis delectibus ad Brachium quoq; auxilium petitum misere.Illi durum quidem diminuere copias:multo tamẽ durius tam benemeritos socios deserere. Vtrum faceret magno futurum periculo cognoscebat.Si Florentini aduersa pugna profligati hostibus nõ restitissent:facile illos ad obsidionem soluendam in Sãnium traiecturos.Sin exercitum ipse diminueret:uel oppidanos obsidionem eruptione soluturos.Reginæ quoq; magnus apparatus nuntiabantur.Hæc cogitantem Legatorum preces:ut auxilium afflictis Florentinorum rebus mitteret perpulerunt.Missi sunt quadringenti alteri delecti equites certissimum totius exercitus robur.Fertur eorum discessu milites deserti castra:nudariq; stationes conclamasse.Dixisse uero Brachiũ & quando se Florentinis gratias relaturum si nunc non referret.Malle se bello q̃ beneficio superari.Alterum fortunæ:alterũ perfidiæ crimen esse.Diminuto igitur equitatu ad supplendas copias peditatumq; augendum misit:qui Perusiæ delectus haberent.Conscripta peditum quinq; milia:intra paucos dies ad castra cõuenerunt.Nicolaus Picininus ad Aquilam reuocatus exercitum aliquantum confirmauit.Vndecimus uenerat mensis:nulla tamen interea pacis habita mentio.nec Ciuem grauis fames:nec hostes asperum & insuetum cœlum strictiq; glacie rigenti & continuo gelu atque niue campi deterrere potuerunt.Tanta utrinq; certabatur.& obsidentis.& obsessi pertinacia.Nec ulla Regio in Italia brumali frigore horrentior:ut uulgo sit usurpatum.Si hyeme ad Aquilam inferi non fuit nusquam esse.Militum tentoria perpetua obruta niue stridebant:sæpeq; uento rum procella euulsa suis sedibus tabernacula:qua flatus corriperet disiiciebant.Multis remedia fuere ingenti trabe confecta tuguria.Syluarum namq; ac nemorum nulla plaga feracior.Deniq; per omnia difficilima itum est.Nam & in castris quoq; si non eadem quæ Ciuem:grauis tamen fames sentiebatur.Aquilani crebros nuntios significantes:quantis in rerum omnium difficultatibus:atq; angustiis uersarentur ad Reginã emittebant:orãtes ut undecimum iam obsessis mensem auxiliũ mitteret:nec uexari oppressum pro sua fide populum diutius pateretur.Quæ natura sustinenda docuisset:direptiões agrorum:

incendia

Incendia uillarum:defectiões uictorum:frigus:inopiam:egestatem:denique difficillima quæq; fortissime esse perpessos. Vnam famem etiam si ferre ipsi cupiant:natura tamen intolerabilem omnibus esse mortalibus:iam eo uentum ut insueta uel barbarorum cibis animalia pro delitiis haberentur:quod exemplum daturam cæteris si Aquilanos deseruisse aut quos hostilem impetum repressuros:quos iter in intimum Regnum impedituros:si Aquila potiretur hostis. Quod si nihil tam spectata fides moueat:hoc illa cogitaret:qua die hosti ea Ciuitas cessisset toto e uestigio Samnium defecturum:fauces atq; aditus Regni libere admissuros hostem:nec ulla claustra aut obstacula tam bellicosam & ante eum diem inuictam gentem esse retentura. Repeteret superiora bella quam breui amissum Regnū idē Dux idem exercitus in fidem redire compellisset. Nō segniorem nunc illum hostem futurum:quā olim fuisset amicus:nec tardius ereptur ū ei Regnum quā paulo ante amissum recuperasset. Proinde uteretur fortuna sua:quæ hostilem furorem tot tā menses circa unam Vrbem continuisset:nec dum inde uictor erumperet certam & imminentem Regno suo cladem expectaret. Regina interea præcibus ac metu sollicitata: simul Aquilanos ad tolerandam obsidionem non publice solum:sed etiam priuatim cōfirmatis per litteras Ciuium animis hortabatur:simul ad Pontificem & Mediolanensem Legatos ad auxilia petenda dimiserat. & Sfortia quoq; magno interea comparato exercitu:quum externā expectare opem necessitudo minime pateretur:iussus est quibus posset uiribus in Samnium proficisci:aut ad remouendum obsidione hostem:aut si id nō posset ut sociorum copias ad Aternum amnem positis castris operiretur:statimq; ubi conuenissent uniuersis uiribus belli discrimen adirent. Qui ubi ad Aternum peruenit:inter flumen & mare cætero transmisso exercitu:ipse quoq; traiecerat amnem. Sed eius scutarium adolescentem:quanquā robusto inuectum equo:quum paululum infra uadum declinasset:rapidus corripuit uortex. Huic opem laturus conclamat Sfortia:sed tarde accurrentibus aliis:ipse equum reflexit in uadum:ut resurgentem coma deprehenderet:sed uel lubrico solo una cum equo delapsus:uel præcipiti correptus amne nusquā postea nec uisus nec inuentus est. Hunc fortissimo & bellicosissimo Duci fata dedere exitum. Milites amisso Duce quum planctu atque ululatu littora compleuissent:tandem compresso gemitu:ac diu nequicquā de fortuna conquesti pedem retulerunt:nō ausi hostium castris appropinquare. Tanti uiri casus:nisi fortuna quæ plurimum potest:aliud iam destinasset:flectere Aquilanos ad deditionem potuit. Sed cæcæ odio & desperatione hominum mentes:ipsos etiam ad mala clauserant oculos:ueluti callo duratis membris uix ulli quāuis graues ictus:uulneraq; sentiūtur. Igitur Ciues ubi de interitu Sfortiæ. & exercitus discessu cognouerunt:parati si opus foret ad ultima subeunda taciti uix iam aliunde opem expectabant. & desperationem grauius aucta fames urgebat. Tertiumdecimum obsessi mensem quicquid erat frumenti publice priuatimq; totum fere consumpserant. paulum quod superfuerat uiritim diuidi placuit. Subductis tamen cibariis iIs:qui per etatem arma ferre non possent. Nam equis uesci iampridem cœperant:nec fœdis & quæ natura aspernatur animantibus abstinebant. Tandem habita totius annonæ ratione uix supesse quindecim dierum alimenta etiam parcissime distributa comperiunt. Tum durissumum uidebatur imbecillem plæbeculam Vrbe depellere:multo tamen durius miseri & fame pereuntis uulgi mane uesperique audire quærelas. Placuit conquisitoribus & Præfectis annonæ hac de re publice referre ad populum:ut uel prouideretur ante tempus:uel si id non posset lortius quæ essent præcogitata perferrent. Ciuibus in consilium uocatis decernitur ut iterum nuntius ad Reginā mitteretur:ut sciri posset quid spei superesset miseræ Ciuitati:simulque ut significarent quantis in angustiis uersarentur. & quandiu perferre obsidionem possent. Ad Nonas Iunias durare annonam. Si ad id tempus auxilium non mitteretur. Auilanos non perfidia:sed ultima fame defecturos. Hoc accæpto nuntio Regina omnem cunctationem reiiciendam existimans:mittit qui a Pontifice & Mediolanense peterent auxilia:docerentque quanta celeritate opus esset:ne hostis opulentissima potiretur Vrbe. Mittuntur undique auxiliares manus. & ueluti ad communē hostem delendum omnis prope armatur Italia. & tamen cunctis par unus fuisset:nisi uel nimiæ Gloriæ cupiditas:uel quod magis putauerim:mutata fortuna consilium in temeritatem conuertisset. Iam hostes superatis furcis Pelignorum ingenti exercitu infestis signis aduentabant. Dux Copiarum atque Ducum Iacobus Caudola exercitui præ-

rat. Hunc sequebantur & ipsi clari Duces Franciscus Sfortiæ filius summæ spei adolescens ac paterni ductor exercitus. Præterea Michilectus & Laurentius Cutignolani. Nicolaus Toletinas. & cum his multi agminum ductores: quorum nomina referre est superuacuum. Triplo maior erat hostium equitatus: peditatus fere par hac multitudine hostes haud amplius q̃ passuum milibus quattuor procul a Brachii castris consederant uim frumenti & commeatuum expectantes. si supplere Vrbem sine prœlio possent: nequaquam fortunam tentaturi iam mille. annonam uectantia iumenta conuenerant. Brachius medius inter Vrbem & hostem: persistere in obsidione. & ne frumentum importaretur ui atque armis phibere statuebat. Montes quoq; asperi: ac prope inuii duo castra dirimebant: quorum iuga si superare pergerent hostes facile opprimi tramitte angusto: ac præcipiti potuissent. & descensus erat multo laxior atque præruptior. Hæc res aliquandiu suspensum habuit hostem aduersis sese montium radicibus continentem. Interea Brachius omnia quæcunque ad conflictum necessaria uiderentur diligentissime parat. Planicies erat paululum infra Vrbem: quam mediam uictor modicus amnis interfluit. Hanc Brachius obruendam aqua stagnandamq; curauerat. Occluso tria milia passuum infra eum locū multa obice atque aggere fluminis ostio. Q am rem anguste montium fauces: quas flumen perstringit haud sane difficilem faciebant. Id eo factum consilio: ut fatigati: atque in acie obsiti hostium equi: pedes inde tollere nequeuntes: altoq; impediti stagno medio deficerent prœlio. Nam suorum equi multo erant robustiores. & quiete & pabulis futurum quoq; putabant: ut aut icognitam loci faciem hostis exhorreret: aut imperitus locorum in ipsum fluminis concideret alueum. His peractis rebus hosti diu citra montem hærenti Caduceatorem permittit qui tutum aduentū ad planiciem usq; pronunciaret. Si trāsire montem uellent ac prœlium committere nihil impedimenti quoad omnes apertum in campum descendissent accæpturos. Scire se non committendi belli: sed Vrbis supplendæ causa tantas copias aduentasse. Scire etiam non amplius octo dierum alimenta Ciuibus extare. Illud extimarent: non se tot mensium operam uno momento temporis importando frumento perditurum. Committendum esse prœlium si opitulari obsessis uellent non aliter q̃ uictoria frumentum immissuros. Proinde irent quo necessitudo impelleret & hostis benignitate equissimum in locum descenderent: habere se compertum de eorum numero. Nec ignorare triplo maiores copias in hostium castris esse: confidere tamen militum inuicto robore: utcunq; futurum esset non aliter inde q̃ aut uictum: aut uictorem abiturum Caduceatori responsum ab hostium Imperatore. tum demum uenturos in prœlium: quum sibi libuisset: nec alieno permissu: sed arbitrio suo descensuros in campum. Non eo esse animo: ut pugnam uellent detractare. Cæterum non eadem dicebat hostis quæ sentiebat. Bellum enim nisi coactis capere prohibitis omnis erat importandi frumenti cura. Hac re per transfugas cognita Brachius cæteras montium fauces atque angustias occupauerat: ut hic unus relictis aditus in patentem campum mersamq; flumine planiciem hostes ederet. Q uintus iam abierat dies quum hostis omni alia interclusa uia ad supremum montis se iugum ostendit: ratus quod postea fuit Brachium nimia magnitudine animi: quod erat per caduceatorem pollicitus uniuersas copias expectaturum: nec ante cōfligere cœpturum q̃ structæ forent ad planiciem acies. Igitur paulatim turmæ per montis deuia præmissæ donec omnem exciperent equitatum: expectare ad radices iubentur. At Brachius ubi descendere equitem uidet manu equos longo lapsu per præcipitia trahentem: peditatum omnem ad occupandas angustias mittit: iussum ut descendentem hostem nihil impediret: nec nisi dato signo etiā si profligatum se uiderent eo loco discederent: relinquenti locū capitis pena proposita. Iam aliquot hostiū agmina ad infimas radices deuenerant: ibiq; sese componentia uenientem paulatim militem excipiebāt. Q uod ubi uidere Brachiani: il præsertim quorum auctoritas plurimum posse debuerat: clamant ut impetum in paucos faciant: anteq̃ cæteræ copiæ cōuenirēt: simulq; pediti signū daretur: ut subter euntes superne adorti uel saxis opprimerēt. facile hoc modo quot iam descendere cœpissent profligatū iri contendentes. certamq; illā nō fortuitam esse uictoriam. Stultum esse ubi ratio belli ualleat id in fortunæ temeritatem deuocare. Sæpe clamasse hoc Doctores feruntur: tum maxime quum maiorem hostilis exercitus partem descendisse & reliquā per ipsa dorsa montiū longo defluere ordine cōspicarent. Nihil magis q̃ tantam multitudinem ueriti. Brachius semper idem respondisse traditur: aut moriturum

aut moriturum eo prœlio:aut hostes ad unum debellaturum. Credo trahentibus ad cladem fatis:qui semper alias suorum usus consilio:nec militū tentauit aut incendit animos nec in manifesto discrimine consulentium clamorem exaudiuit:uel quod nimium uirtute militum & loci æquitate confideret:uel quod magis putant:ne quod per caduceatorē hosti erat pollicitus:quanquā ille non accæpisset conditionem:tamen aut fraude aut metu minus præstitisse uideretur. Iam hostes impedimenta frumentumq; præseagentes in planiciem omnes deuenerant:hic quadratis agminibus prohibituri si diripere iumenta hostis uellet:aciem instruunt. Brachius quum tempus iam adesset:quo tot partas uictorias:tamq; late propagatum Imperium unius horæ momento & fortunæ permitteret. Nicolaum Picininum cum quattuor cohortibus:ne erumpere Ciuis posset ante Vrbis portas collocauit:ipse cum parte cæterarum copiarum progressum ad mediam planiciē hostem impetu magno adoritur. Hinc pugnæ initium fuit:prosiliunt utrinq; mediū in campum:permiscenturq; militibus milites:tela primum hastasq; uibrantes:mox gladio cominus gerentes rem. Hostium singula agmina trecentos. Brachiana sexaginta equites cōtinebant:tamen sic quoq; agminum illi numero præstabāt. Accitum igitur alterū agmē hostis caeteruam iam sese seq; turbauerat:adeo cauti multos uirtute superuenerant. Nec reliqua hostium acies pugnam doctoraulti:ruunt pari cursu in prœlium paratæ utrinq; turmæ clamore atque impetu quāto possunt maiore. Sic aliquot horis atrociter est dimicatum:neutra inclinante acie. Tum Brachius signū dat cæteris cohortibus:ut quanto possent impetu mediam in pugnam se coniicerent. Dant illi sese in confertam aciem. nec tulere impetum hostes:sed perturbatis ordinibus ad radices montis qua una patebat uia fugientes se recipiebant. Instat a tergo Brachianus:urget:præmitq; hasta fugientes. Vbi toto agmine ad radices est uentum:hostes quum nec fugere possent:nec in ordinem redire:densissimum in globum collecti ferientium ictus excipiebant. Ingens enim densata multitudo:quoddam quasi robur:ac molem qua se ipsa tueretur effecerat:paucīq; conuersi in frontem pro loci angustiis resistebant. Actum erat si pedites prœlio interuenissent. Iam hastas confregerant Brachiani & tanquā ad saxum ictus incussi non sine hostium magna strage milites fatigauerant. Inter hæc Michilectus unus ex Reginæ Ducibus:ubi uidet spem fugæ sublatam & hostilem peditatum montis iugo inhærere oppositis in frontem paucis delectis equitibus:reliquos hortatur:ut paulatim sese in ordines laxarent:crebrumq; peditem:qui equorum illa suffoderent repugnantibus intermiscet. Inde futuræ cladis initium fuit undecies centena equorum tergora post conflictum Aquilam reportata traduntur. Tot simul suffossis equis quingentos delectos milites aliquanto circumuenti interuallo & a latere impetere iubet hostium aciem. Eorum impetum ut exciperent Brachiani pauci se in frontem conuertere. Sic ancipiti prœlium:nō tamen inferiores erant:nisi quod equos passim hostilis pedes fodiebat. Inter hæc Nicolaus Picininus:quem ad portas Vrbis relictum dicebamus cum his quibus præerat cohortibus magno cursu in confertissimos hostium perrumpens cuneos peruolauit. Incertum prædæ cupiditate uictos hostes arbitratus:an ut fatigatis opem integri militis ferret. Hæc res ut hostem primum conterruit:ita postea perniciosa Brachio fuit. Primus impetus ad repellendam perturbandamq; pauloante recompositam aciem satis efficax. & fugam moliti hostes forent si qua perfugium patuisset:sed imminente hinc iugo:inde flumine:aut pugnare cum hoste a fronte:aut cadere imbelles oportebat. Nec Ducibus consilium deerat. Vno totius exercitus globo impetum urgentis excipientibus hortantibusq; ad suffodiendos equos peditem. Dum hæc in acie aguntur Ciues qui iam ab initio pugnæ cūcti sese armauerant. Vbi excessisse hostium præsidium:obstareque neminem uident ingenti numero totis bipatētibus erumpunt portis. Nec uiri modo sed fœminæ quoq; hastis:dolabrisq; armatæ multitudinē terribilē faciebāt. Sex milia fuisse tradunt:q magno per colles ueluti syluarū fragore delapsi omnia puluere:clamoreq; cōplebant. Inde aucti animis hostes:perterriti Brachiani:nec tunc quidē peditatus in prœliū a monte descendit. Rettulit mihi Paggius uir manu strenuus:nunc etiā ætate uenerabilis:qui bello interfuit. & Ducis a latere nunq̄ discessit sæpe Brachiū pediti signū:quia tuba nō poterat manu:uoceq; dedisse. Sed clamore prœliantiū & in nubē exurgente puluere:neq; enim stagno pugnabatur:pedites signū nō percepisse:atq; ita ut erat imperatū:nunq̄ eo discessisse loco. Additq; pauloante quingentos ex iis. quam primi hostem e iugo despicerent:ad prædam desiluisse:direptisq; extremis impedimentis ne fraudi res foret in montis se cul-

men ad expectandum signum recepisse Aquilanorum aduentu ingens equorum facta cædes. Anceps erat malum si militem præmerent Ciuis a tergo stricto paratus mucrone: hastaq; intentata feriebat. Sin in Ciuem conuersi militi dedissent terga: rediissent agmina uniuersa in ordines. circunueniissentq; fatigatos: equi passim interea cadebant: erat hoc uirtutis cōtendentis cum fortuna spectaculum: paucos equites tot milibus hominū pares esse: atquæ in media ut erant pugna locum sibi late gladio facere. Nam hastas iam pridem in fugientium confregerant terga. Dux ipse per mediā aciem: mediaq; tæla sublimis equo circunuectus: simul gladium stringere: simul uoce manuq; hortari: accendere & unumquenq; nomine appellare cernebatur. Sed trahunt quenq; sua fata: nec semper uirtuti fortuna succumbit. Ventum erat iu confertissimum exercitus roburm mediamq; signorum aciem. Brachiana illata signa peruaserant: quum circunuentum & hortantem suos. Sūt etiam qui dicant milites cœpta iam fuga sistentem gregarius miles medio gutture uulnerauit: inde lata facta cōsternatio cæsum Imperatorem existimantium laxat totas habenas consternatus in fugam eques: fusi dissipatiq; nunquam antea uicti Brachiani. Dux ipse cædendo resistendoq; multis confossus uulneribus uiuus quidem: sed non multo post ab plagis moriturus capitur. Victor ex infima Plæbe miles ignotum ante id tempus caput ad hostium Imperatorem inuectum ut erat equo deduxit. Ille uicissitudinem rerum humanarum contemplatus miseratione quadam. & lachrymis partam ex uictoria lætitiam temperauit. Exemptum equo. & intra tabernaculum subductum benigne: aut non audientem: aut audire nolentem est affatus. Sed ne unum quidem elicere quisquam potuit uerbum: uel quod alte descendentes mortiferæ plagæ uim omnem sensumq; exhauserant: uel ut quoniam fortuna uictum corpus in potestatem hosti tradidisset: animum sibi inuictum ipse retineret. Acciti undiq; medici: qui magnis propositis a uictore præmiis nihil intentatum dimiserunt: sed destinatus ad mortem animus omnem medicamentorum opem respuebat. Quippe totum triduum sine cibo: sine potu mutus quum ægisset incertum uulneribus an inedia est extinctus: anno ætatis sexto & quinquagesimo superstite adhuc matre. Nec quicq̄ hostis præter elingue corpus habuit in potestatem. & medici uiuere posse prædixerant. Hic exitus fuit uiri nunquam nisi in morte superati. Nec tūc quidem ante uicti q̄ capti: nec ante capti q̄ uulneribus multis confossi. Quæ in re mutata iampridem fortuna plurimum obfuit: primum quod magnam exercitus partem in auxilium Florentinorū iniquo suo tempore dimiserat. Deinde hostes carpere singulos quum potuissent uniuersos expectans peditatus opera non est usus qui si prœlio interfuissent. & dissipassent procul dubio fugatum hostem: nec resistendi compotem fecissent. & equos ipsi quoq; hostium suffodissent. Postremo quoniam qui præsidio ad reprimendam Ciuium eruptionem erant dimissi iniussu Ducis: aut spe prædæ: aut pugnæ errore loco abierunt. Sic fuit non solum cum milite a fronte in castri: sed etiam cum Vrbanis præsidiis Ciuiliq; multitudine a tergo uno tempore dimicandum. Io. Vrsus sæpe postea dixisse fertur: se quum hoc bellum gereretur Prætorem in Piceno fuisse: uenisseq; Asculum stipatum frequenti populo uirum natu grandem: promissa & cana barba Mathematicum & præsagum rerum futurarū profitentem: hunc a se rogatū esset ne uictor futurus. Brachius Aquilano bello si hostes ad prœlium uenissent: quæsisse ad cogitandum tempus. Postridie uero ad tribunal reuersum respondisse. Si Dux ipse bello non interesset uictorem futurum Brachianum exercitum. Sin præsente Duce confligeretur minari stellas superiorem hostem. Quæ res ut ante pugnam neglecta: ita postea euentu rei & omnium iudicio est comprobata. Nisi enim prohibitus esset miles descendentes in conuallem hostes carptim profligasset: cœpisset: utriusquæ in pugna fuisset: etiam peditatu. Erat in hostium castris gregarius & infime fortunæ miles: qui post factum Perusiæ tumultum: pulsosquæ seditionis auctores in exilium: ultro cum Plæbis exierat. Hic se per somnium uidisse aiebat Brachium sublimi equo circunuentum magnā cædem hostium edere. Quū uero ad se interficiēdum uibrasset ensem repulisse statim: atquæ obliquo uulnere medio illum gutture traiecisse: pauloquæ post ad pedes iacuisse mortuum. id se iterum: id tertio uideri uidisse. auctor erat non satis certe fidei: cæterum res ipsa somnium probauit. Quippe media in pugna hortantis: sistentisq; militem uoce cognita īminens iugulo quum sequeretur primus omnium mucrone primum guttur: deinde ceruicem exhausit. Tradunt legatos Perusinorum in castris quū adessent. & hostiū audirent aduentū fando aliqd ut assolet q̄sisse a Nicolao Picinino qd ei futurū ex hoc bello uideret. illū secū cogitabūdū

diu hæsisse:

diu hæsisse:respondisse tandem omnia sub fortenia esse:nec se diffidere de militum uirtu te:aut Ducis animo:neq; tam hostium terreri numero:q̃ ueteri ne inuidia diuturnæ foeli citati fata:cursum eius imperatoris abrumpendum statuissent.id se ex coniectura uideri conncere:mutatos esse subito Imperatoris mores:ex leni & comi durum ac morosum fa ctum.consilia ueteranorũ militum:quibus ante id tempus uti plurimum cõsueuisset:aut prorsus contemnere:aut reiicere salutaria & deteriora perniciosioraq; deligere.Paulo an te etiam in mulieres inauditum facinus citra belli iura & eius consuetudinem esse seuitũ. Fortunam primum ingenia mortalium:deinde opes euertere consuesse.Vtcunq; res fuit: præcipuum tamen spectaræ & nunq̃ antea subactæ uirtutis spectaculum.Pugnatum est atroci proelio septem continuis horis.& a duobus milibus duodecim milia ad montem usq; fugata:reiectaq; non modo cum uirtute ab hoste:sed etiam cum fugæ desperatione pugnatum.Nec ante superatus miles q̃ uulneratus Imperator.& ad paucitatem equorũ redactũ certamen.Vndecies enim centũ:ut dicebamus tergora equorũ in Vrbem relata. Illo mortuo totius castris secutum silẽtium:quasi plus esset in amisso doloris:q̃ lætitiæ in capto.Eius milites qui aut bello superfuerant:aut ab hostibus erant dimissi.Plæriq; facta potestate spirantem adhuc consolandi gratia adierunt.Remotisq; arbitris ut uocem tol leret:utq; cibum caperet hortati:nihil profecerunt.Nec ullum in Ducem tantus militum amor.Illi tabernaculum hostis noctu moesti ac taciti perlustrare:illi interdiu facta quoti ens uellent potestate frequentes ad lectum perstare:tangere:intueri:suspirare certeban tur.Et ubi tabernaculo excessissent obuoluto capite plorantes:nulli non hostium lachry mas excutiebãt:Duces omnis memores rerum humanarũ fortunam ut proelio benignã: ita exitu nimis malignam criminantes:morientem circunsteterunt.Primiq; e tabernacu lo lachrymas ac uoces tenere nequeuntes ad militem exiere.dum uero late sese afflictan tium uoces ad coelum iactari coepiæ gemitu exululantium complera loca.Nec quisquã ex eius exercitu eorũ qui aliquem ordinem aut dignitatem gessissent qui nõ barbam:ca pillumq; promiserint:uestesq; prociderint:plæriq; tanq̃ ultima fortiti rerum humanarũ militia præstiterunt.Corpus iussu Pontificis Romã delatum.Sed paucis post annis Nico laus Fortebrachius quum Romã & ipse ueluti deuotum huic familiæ pulso inde Pontifi ce occupasset:colligenda patrui ossa & Perusiam deportanda curauit Perusini nõ imme mores acceptorũ beneficiorum exequiis Christiano more publico:luctu:funebriq; pompa celebratis ultima Diis Manibus persoluerunt.Ossa sublimi ac dignissimo templi loco re posita suspiciuntur.Et ne quid lateret posteritatem posset:tumulo in summo templi fasti gio substructo signa militaria.& aurei torques circumpendentes:memoriam & Ducis:& Principis gratissima in Patria testantur.

IOANNIS ANTONII CAMPANI DE VITA ET GESTIS BRACHII LIBRI SEXTI ET VLTIMI FINIS.:·

Dictatori perpetuo. Imperatori nostro Maximo Pomponio Leto.
Magistro equitum. Phædro. Cunctesq; Reip. Litterarie.
Michael Fernus Mediolanensis Vilis pabulator Strenuem pugnā pulchrā uictoriā.

P

Omponi audis an nō audis Pomponi? Quo tantum securus de litteraria Reip. Romana hactenus benemeritus abscessisti. Tripida res est nostra Latina. Audis? sentis? an nōdum cedes: direptiones: rapine in præcelsum illud Quirinale iugum augustalesq; thermas quo te Luci fuga abdis peruenere. Inuadūt domi hostes: iuadunt foris. Extremū hoc: an ciuile bellum? plane utrūq; Ruunt i se ciues cunctiq; dissidētes bella inferunt barbari: bella cōiurati finitimi. Ferro statuunt flāma statuunt trepidā & dissidentem urbē impetere. Dixerunt patrie amantissimi consules Vallas Campanus. Dictatorem. Scimus nos perpetuū te. Arma arma capesce Pomponi. Illi rerū functi tibi freti abeuntes gubernaculis & imperio tuo omnia permisere. Sat auspicato facta omnia. saliūt fibra: omen bonū flamini rite cuncta dedere. Hostis habet iam prope muros. Maximus ille censor Patriarcha quo uiuo nemo unq̄ impune nobis arma mouit: a fide atq; officio nostro desciuit insidiis & ueneno penitus impio fato nobis sublatus ē. Proconsules illi quorum uirtute res nostra in cisalpinis & tota Hetruria tuta esse potuit acerrime prœliando Mærula Policianusq; oppetiere. Profluit iā lateq; securus in nos diffunditur hostis. Labenti tu pr̄ patrie spes unica nostra succurre. Vbi illi tui cōmilitones? tua illa disciplinis tuis instituta olim acerrima hominū pectora? Pugnacissimū magistrum equitum iam tibi recte dixisti. In te omnis ius est cohertiōis. Sediriosos iube cōpræhendi: tumultus compesce urbanūq; statum tuta pace compone. Recense milites. Maiores iubes iube minores tribunos delectus habere iuramento in tua uerba centuriatos adige. Aquiliferos. Antesignanos. Primipilares. Decuriones. Centuriones: in parato esse Præfectos Castrorū. Præfectos fabrorū. Ceteros quantū deposcit tanti necessitas belli munifices lege. Dispone excubias. Bucinatores cornicines edic uigilias agere. Hastatos Ferentarios: accensos: rotarios. Triarios. Velites: grauis armature equites: cæteros suo quēq; loco pro Marte haud mora: imminet hostis: cōstitue. Voue edes. Prouincia præmia. Expergiscere imperator maxime. Indue arma: aduola: uigilia: suda pro cōmuni gloria: pro imperii Latini splēdore: sanguinē illum. Illum inquā sanguinē atramentarium effunde. Dissipa hostes: urge: cede: propelle: isequere: prædas reddi: occupata restitui oppida: oppræssas dimitti urbes deposce: nostram & sociorū salutē cōmunēq; libertatē protege: defende. Mitte fecialem. Patrem patratū adhibe. Iace telū in hostilem terram. Legitimū est bellum. Immanissimi impetierunt nos hostes: scelerati in nos populi perfidissime cōiurare. Obi magno hostes animo Debella: cōtunde: disiice: maiores imitere: quorū uis tanta fuit. & huius præclarissimi iperii tuendi & ꝓpagandi cupiditas tātaut ꝓ uictoria & illius splendore nunq̄ addubitarint gloriosa morte occūbere Vrbē galli cū diriperent icenderēt: euerterēt Capitoliū obsidiōe præmerent. Iā iāq; Romanū iperiū extinguere barbari uiderent. Cepit dictator Camillus ꝓ ingratissima patria acerrime contra imanissimos hostes: suo magno periculo: neq; ita magnis copiis sed subitaria manu & lectissimo hominū robore depugnare Prodit ad certamē cum sex tribunis militum uir magnanimus Latini decoris Valla asseitot acerrimus omnemq; barbariem haud ita plusq̄ octo centis sex & septuaginta ueteranis capitecēsis militibus Latio toto omniq; Italia propugnator statanus reppullit: cecidit: præssit: cōculcauit. Neq; patrie ingratitudo apud pientissimū imperatorem: uerū patriæ parentē. & huius Romani imperii alterum certe gloriosissimum conditorem. tantum irarum cōcitare ualuit: ut barbarorū libidini cedere & imanissime hominum turbe subiici permittere potuit. Quintius Cincinnatus Spuriū Melium regnum affectantē ab Hala magistro equitum. Dictator ab aratro ad maximum imperiū accitus Princeps ipse quidem unicus: sed rutande qui libertati incumberet totus: cōtrucidari iussit. Censoriam maiestatem petulantius dehonestantem filium Censoria dignitate a uomere & ligonibus ad supræmum dignitatū culmen petitus abdicauit. Consul Cicero cum impurissimi ciues patriam occupare contenderent: parens eloquentie: diuina uirtute & prudentia singulari perfidiam detexit. sceleratos homines in uincula iecit. Incolumē patriam uigilantissimus facundissimus consul seruauit. Cum priuatus truculentissimi ciuis nefanū bellū perosus esset: nō destitit celestis anima apud pericula. In foro: ad populū: crudelle bellum & miserabilem Mutine calamitatē: hominis execrandā audaciam detestari pericula prædicare: clades prœmonere. & omnia deniq; curare: quæ ad optimū quemq; ciuem. & piētissimum patrie tutorem spectarent. Neq; unq̄ diuina illa eloquentia minus aut quorūpiā

potentia

potentia deterrita est urbis commodis prospicere:ciuium saluti consulere donec ingratis-
sima Popilii manus:qua eadē facūdia supplicio liberasset ausa est mortē per imane nefas af
ferre. Audaculos nebulones:rei latine censuram sibi arripiētes impudēti temeritate lr̄arum
candorē cōtaminare ausos iter absoletissimā uiroꝝ turbā ponatus a caula & ouili Cāpanus
ad hec studia arreptus decubare cōpulit:& ingenii arcē sibi pollicētes in ima tartara nō de-
stitit uir in lr̄is & ingenii:pstantia eminētissimus adigere. Praua opa digna sterquilinio: q̄
gloriabūdi multi ederēt suoꝝ puritate & nitore detegere atq̄ reprimere. Eadēq̄ prope stili
sui tersitie:dicēdi lumine in uincula detrudere:ad suppliciūq̄ tortos deuocare. Q nieti stu-
diosoꝝ & diffidentibus in lr̄is opinionibus:hiantiq̄ & abrupto dicēdi tenori occurrere:sui
q̄ imitatione ad uerā oratoꝝ poetaꝝ obseruānam erigere:facilitate & libertate ignaro hoī
& impito uti difficilitita eruditissimo Cāpano gloriosissima. Donec īgrate aures sanos asp-
nate monitus uim & flumē tantū eloquētiæ restinxere. Reiecit Camillus Valla inquā:alter
certe in lr̄is:quod ille in impio Camillus barbariē spiculis pacutis & milite robusto. hic ur-
bem direptā:incensā:pstratā:in cōpositissimū ordinem ueterisq̄ pulchritudinis spēm edifi-
cauit. Pr̄iam ille liberauit barbaris:hic barbarie eiecta priscos recipe mores dedit:pristinum
uite institutū antiquāq̄ iliā lr̄aꝝ religionem irulit. Prædā ciuibus ablatā & asporrata sex &
septuagitita ad octocentū auri pōdera ciuibus suis. Idē ciuis totidē lingue latine documen
tis uno in uolumine cōgestis restituir. Ille ne depiret pr̄ia:ne latini sermonis castitas occide
ret effecit:hic qūo recupato uterent̄ auro:qūo in splendore & luce pudicicia cōstaret latia
ostendit:ut paꝝ cōtulisse patriæ uideret̄ liberator & parens Furius:nisi liberatā illā a ciuili
furore ipiaq̄ tyrannide alter aliquando parens q̄ defenderet,Tullius cerneret̄ adesse:Parum
psutura Valle in lingua latina documēta cēserent̄:qūo ea obseruatēt pure & luculēter fuis
set ea ætate suis qui piculis & assiduo usu potuisset ostēdere. In quo cū uterq̄ mirabile latie
rei auxiliū attulerit tanto pstare Cāpanus creditus ē:q̄to maius re psidiū est afferre q̄ cōsilio
iuuare. Sicut Cicero Quintiliani gloria & arte dicēdi antecelluit:q̄ ille tantū docuit pstitit
q̄ prare. hic luculētissime ad usum actionēq̄ ualuit cūcta referri. Certarūt itaq̄ hoc sicut cer
nis qui te dixerūt hodie dictatorem gloriosissimi cōsules Pōponi mō. Primiq̄ post tot æta
tes a barbarie & libarūt' urbē:& liberatā qūo tueret̄ pristinū splēdor docuert. Certaq̄ fuit ī-
ter eos emulatio:ut cū īppulerit altero cornu barbariē alter:externa bella acer & pugnax cō
fecerit:posterior tāq̄ altero cornu. Idē bellū uario milite dissimili pugna pi euētu nō tā sus-
cipe uoluerit q̄urbane ēt qeti ciuilib' īstitutis cōpositissime īcūbere a tyrānide ab īpudēria
paucoꝝ erudiraſtꝝ pricipatū sibi ī lr̄is uicare ānirētiū icolumē seruare. Et cū cōis eoꝝ sit &
āplissima utriq̄ gloriaq̄ alter liberauit:liberatā q̄ istituit alter atq̄ defēdit:multo cumula-
tior hui' posterioris Cāpani:q utrūq̄ effecisse dispicit̄. Hi te cōsules maxīe ipator Pōpōi rei-
pu. latie ppugnatores lōga ipsi pugna fessi p ipio nr̄o deuoti. Dictatorē:ipatorē:defensorē
pentē:satis:tibi freti quē collegā ī puiciis asprimis habuerūt:cui' solertiā uirtutēq̄ oēm ex-
ploratā hn̄t:cedētes:nobis relinq̄re. In te cōiecim' cūcti oculos lete. Te suscipit pr̄ia cōis:pl
clitātē creditā tibi rēp. ne desere:illoꝝ seq̄re exēplū:q illis tāto pstātiorē exhibere te debes:
q̄to posterior hoc pl' hēs:q̄ ultra illoꝝ uirtutē cernis qd ipse possis pstare. Sūme alacri aīo
bellum:nec te paucoꝝ ingratitudo absterreat:nihil magis seu illos Camillū & Ciceronem.
Seu istos Vallam & Campanū:q̄ summa ingratitudo ad supremū gloriæ culmen rapuit: &
uirtus ipsa est quæ nunq̄ egena plus pmii capit cōscia sui tenacioris in illā exornādā princi-
pū fuerit manus & magis auare. Adi impator hostes iuicto illo tuo robore. Adi hostes:i hēs
domi:habes intra mœnia audientes dicto ciues quib' pulchram tibi possis uictoriā celebrē
q̄ triūphum despōdere. Recens cōsulū nr̄oꝝ memoria addit ai plurimū: quoꝝ uestigiis si
incedāt maxīe Iupiter q̄tā tibi gloriā:quā sublime decus:reipub. nostræ icrementa quanta:
qnāta nec sub Octauio illo fuere maiora:cerno. Sequēre p deū īmortalē:p iliā quā in te oēs
locauimus fidem sequere maiores:teq̄ consulibus nostrorū & ois ætatis nostræ uiroꝝ oī-
um longe spectatissimū ostende. Castiga:mone:doce:profer:ede:in oēm pugnā:ad oē picu
lum iperterritus alacer te inutte:hocq̄ pstātiorē te attole quo solus nobis ipator maximus
e tāta modo copia reliqu' es. Et dictator hāc oībus spē iniecit semp quia cōsulib' lōge glo-
ria & dignitate supior:uirtute quoq̄ ac reliquis reb' creditus fuerit semp pstare. Nullū ge-
nus pugnæ qd illi:uel hic unus Cāpan' solus in oī dimicatiōe spectat' nō abierit. Doct' ipri
mis ipe in bellica disciplina:qua maxime & augent̄ impia:& pta tuent̄:traditiōes milita-
res:libellos ipsos quidem in philosophia ad expugnandā ingratitudinem:malos deturban
dos magistratus:fauste iungenda connubia. Turpissimum uiro cuiq̄ forti exuendum luctū
terrarum:hominum notionem consequendam cæterasq̄ peruestigandas disciplinas pero-
portune conscripsit:acies struxit:turmatim certare:copias educere:in ordinem redigere:iter

facere : castris locum capere : parate hostem in insidias allicere:pabulari: inire prælium:ur-
bes obsidere:admouere mœnibus machinas:oppugnare:expugnare:dirigere:ac deniq; in
deditiōem accipere docuit historias edidit:pugnauit pro suggestis acerrime : docuit dele-
ctauit:permouit callentissime:officio demulsit finitimos :epistolis cura & labore omnium
in se studium & beniuolentiam non seruauit solum sed diligentissime etiā auxit :auxiliatus
omni hominum generi officiosissime.Populum oblectauit solertissime.Cecinit amœnissi-
me:Versus concinuit pyeridum choros duxit peritissime.Ecce quæ tibi consulum sunt pu
gnandi ꝓposita exempla Hæc illa Scæuole altera tanq̄ bene administrande prouinciæ im-
periiq; illustrandi formula.Verum ego quid te plus optaro calescentē dictis incendo. Iam
cristatus te primum inter cohortes agis militis & imperatoris officia auide obiturus.Certa
te comilitones.Tuq; magister equitum phedre quis scis te nunc ostende:profer uirtutem il
lam tuam gymnicam. Virtutem illam tuam præstantissimam crebris periculis :& usu iam
multo:seu cothurnacem:seu cōcionalem:seu Martiam Egyde:Peplo:lyra :celebratissimam
Munere te tanto dignum præbe qui prope eo nominis & doctrinæ celebritate dignus im
perio ipso uideare.Vnus nosti mores dictatoris Torque in hostes iacula illa ualitudo lacer
to:hostem saxis cōtunde:attere:obrue.Primum cornu occupa Hyppolite : alterum fere ma
ri inuade:exue tyronem qui gestis ordine muneribus eam de te spē porrigis ut aliquando
sicut ille in Numantinos possis functum imperatorem referre.Pugnate uiri acres ad sangui
nem usq;:nam leue illud:sudorem perfundere. Ad sanguinem illum inter calamos & harū
dities pugnate domi:foris:quod uestri consules fortia inuicti Quirites bella conficite. Ah
Pontane per illam ueterem poetarum cui præfectus es Ausonie suppellectilem ꝑ illos te pa
teolos.Illa per Cumee Sybille antra.ꝑ illa Baiana Auerni Luchrini Acherontis fabulamen
ta.Per illud Pamphilum & uenerabile & supremum illud reipu.nostræ præsidium : & orna
mentum Mantuani poetarum principis bustum.Per illa myrthetis consita littora rem no
stram fortiter in ea'fœlicissima Ausonie ora a Barbaris & fœdo contactu tueare.Auctorita
tem:maiestatem:splendorem:gloriam imperii uestri uiri fortes seruate.Felsinea tu qui tibi
mœnia patria defendenda suscepisti Beroalde quem occupasti locum uiriliter in præcelsa
studiorum matre Bononia tueare tibi tota credita Emilia.hanc in officio eiectis improbis:
supplices boni omnes litterati rogamus:conserua.Non referratēses Vbertine ; uirtute Vber
ne desere.Profer in uicinos Barbaros uirtutem suam imperiumq; nostrum non illesum so-
lum:seruari amittere sed quanto maiori potes robore q̄ latissime extende.Mancinelle.Veli
ternos secessus & illa poetarum spiramenta gloriosissimumq; augusti natale solum ab om-
ni eluuie:obscœnitate:situ:squalore defende.Quid adeo trepidi intra mœnia refugistis uiri
bellicosissimi.Repete Verulāos Sulpici.Repete Volscos Antoni.Recurre in Marsos Petre.
Tuq; quid ad eo expauisti : nunq̄ fugere doctus : alter Petre Ad Sabinos reuerte. Suffici-
mus nos urbi.Si euigilet imperator nihil potest respu.nostra capere detrimenti.uos uestras
incolumes præstare prouincias.Insubrii:Tusci q̄q̄ destituti uideantur maximis imperatori-
bus:paucorum tamen patritiorum uniusq; Antiquarii cura & labore in officio ꝑstant.Pro
consulem mitti de nobis postulant:cuius fœlici imperio moderationiq; sese permittant. Si
paulum feruidus certamus pulsa non tam barbaries q̄ & finitima recepta erūt imperia.Nūc
illis effundite uires uiri litterati ne semper uerbis res agi apud uos uideat. Dū obscitamus
languidiq; & molles nobis indulgemus:neq; nos ulla propagandi regni percellit cura :pro
pe quod incolimus solum deperiit:prope concidimus.Sunt oppida:sunt adhuc urbes uiri
Quirites litterati:quæ uos respiciunt:nostrum auxilium deprecantur & implorant. In præ-
lia uiri:In prælium:Agite:Sumite animos:En uobis omni pugna spectatus Campanus &
quo nihil cumulatius in orbe fuit. Vester en uobis Pomponius:hoc duce:hoc imperatore.
Iam certi de uictoria bene scutati bene galeati crebris maniplis & frequenti phalange in aci
em elato clamore prodire.In prælium consistite:figite pedes uiri litterati consente manus:
cōfundite papyreū illū nitidū hostilē globū aut ad ꝓdā & gloriā:aut ignauie nr̄e testioniū
oblatū.Cōspgite tælis.Intigite sanguie illo uitriolaceo.Fundite hostes:Vulneribus libros
aut cōficite:aut inurite bn̄ ustos cōfectosq; aut cedite:aut stigmososaltisq; cicatricibꝰ excau
tos ur̄i roboris in oēm posteritatē memores ad suos remittite.Ne in nr̄m excurrāt amplius
ipiū fœdissimi teterrimi hostes iube altis i angustiis sōdari arces ipator iclyte:ꝓpugnacula
strui uallo:aggere:muro cūcta hoīum nr̄i imperi habitacula cigi : dimitte exploratores:ex
cubitores iube ubiq; hr̄i.Ego uobis huiꝰ cōsulis ipatorisq; eminētissimi q oēm depugnauit
pugnā:q tot urbes in faucibꝰ hostiū cōdidit:tot arces extulit:tot regna istrauit:tot uictorias
reportauit:tot triūphos ægit:tot trophœa fixit:tot laureas cōsecutus ē plusq̄ temerarius q̄si
ur̄e pa:ꝫ: fisus uirtuti rēp.nr̄am cupidus uidere q̄ maxie florētē quē nō tā imitemi q̄ uti acre
illud uestrum

illud uр̄m pollicet̃ igeniũ supetis ꝓdidi:Exhibete uiri magnanimi iã dudũ post illos desue
tos reip. nr̃e triũphos. uр̄a passim iuuenes Romani:si mõ romani:ꝑclara cõspicue uirtutis ue
stre figite trophœa:uр̄os ciues uidicate ab iniuria. ponite portis ciuicas illas:illas murales:il-
las obsidionales coronas:Bibliotheca quaq; uр̄a iumbret laurus:oñdite uos romanos esse q
ꝓ gloria & splẽdore uр̄o nũq̃ addubitastis ardua queq; obire. Q uib⁹ Italia angusta uisa est
iperii mẽsura Qui nec dũ Aphrica:Hispania:Gallia:Británia Contenti:Illyricos:Liburnos:
Dalmatas:Achaiã:Macedonas:Dardanos:Missos:Thraces:Ponthũ:utrosq; Armenios:Me-
sopotanos:Parthos:Iudeos:Cylicas:Syrios:Egyptios:Assyrios:Arabes:Totũ denicq; orbem
uр̄o nõ cõqeuistis iperio adiicere. En ego uр̄i calo exercitus:& postreme fortune uilis pabu
lator:cuius idustria:uti ẽ sollicita ad cõmoda uр̄a:ad gloriã & splẽdorẽ. Ita eẽ nõ põt igra-
ta:post depugnatã illã cruẽtã stilis & pugilarib⁹ atq; leuigato cẽtone pugnã:quo curare cor
pa possitis uiresq; p bellisi ducias resouere in nr̃am hãc rẽp. ꝑclarũ hoc munus cõtuli. Pẽto-
polim hãc uр̄o ipio:suo plenã externoq; ciue:reꝝ oium locupletẽ: gẽmis & ꝑcioso lapide
structã:arcibus qnq; Magne Calliope sacris:in oẽ hoium piculũ munitã magni Apollinis
cure pmissam:cultu uariã:plenã decoris & magnificẽtie:plenã splẽdoris & gl̃e plenã maie-
statis & uenerariõe:Cãpano in agro:sœlicissimo sub sydere editã:ambitu maximã:sontibus
niuis:uinetis pascuis:mõtib⁹:cõualib⁹ gratissimã:solo feracissimã:reꝝ oĩum eq̃li hubertate
mirandã:Vnã post urbẽ Romã cultu uarietate & copia cæteraꝝ principẽ:illi ẽt nisi q; leges
ĩde accipit nõ multa cõtrouersia parẽ:nõnũq̃ gr̃a & offõ supiorẽ:meo sũmo labore: ipẽsa
grauissima:breui tpe:sudore ꝓpe nõ hũano:diis auxiliatorib⁹ & uirgine secũda adieci:Cui⁹
oĩum ꝑstantissimã arcẽ extrema in pte cõspicuo loco:cyrrheo in Cole sitã:fonte heliconio
ꝑfusam. octo custodib⁹ roridẽq; musis seruatã cui⁹ in limie charites posuere sedes Veluti ca
ptato bone fortune augurio plenã leritiæ & amœnitatis principii nr̃o:Tibi dictatori perpe
tuo:Impatori nostro semp augusto pomponi Lete Latini parẽs sermonis:reip. lr̃atiæ tutor
maxime:ad Campani gloria & meæ in deuotionis testimonium uotiue dicaui.

Indicaria in Epigrammatum libros Epitomatula.

ad Gorum

Tibullū cōmodati petit f.xxii
ad Papień ¶Mille tuam
Cæteris ades soli mihi de-
ficis .xxii.
ad eūdē ¶ si ꝑdesse.(Fo.xxii
Vult amicum qui & uelit &
prodesse possit.
ad eundē ¶Gratiā magna.
Spicula non oculos accipit
Iuxta illum .xxii
ad eūdem ¶apphēsū dextra.
Vt possis haberi magnus
comitē me uis paruū.Fo.xxii
ad eundem
¶Iam cur ita negligens.
In kalendis tibi sū ereptus cō
funde auguriū uocato nouis.
ad eundē ¶Nō mihi quod.
Ieiunus ieiuna canet uult uen
ter rodere nō legere Fo.xxii
ad eundem ¶iam tot me.
Expulsus a mensa admitti pe-
tit,& saturum occidi .Fo.xxii
de Bardulo ¶In causa testē
Quærit testē in cā nota se ocu
losq; nouit suos non
rectos. Fo.xxii
In die coronationis Pii.
¶Candida lux
Nota quinq; lunas Pii in cru-
cem positas.
Papień ¶Gestur⁹ ueni .f.xxii
Veniens romam nihil agit
octo iam dies
Fulgebunt nota cum Papień
erit papa.
ad eūdē ¶accit⁹ uenio. (xxii
Venit romam accitus ubi de-
sunt sibi omnia. xxii
ad Papień ¶Quæro bibas.
de Lucanica Fo.xxii
Falco uiuus ¶Falco meus.
Quē crediderant mortuū ad
cœnam expectent Fo.xxii
Obuolutus cœno
¶Forte per exequilias
dum in exquiliis ludicra
spectat. xxii
ad spectatores
¶Vana quid aspicitis.
Vanitatē rōanoꝝ dānat .xxii
de sulmona ¶Roma domos
Magnum sub magnis decet
habitare tectis .xxii
de tentoriis ¶Bellica signa.
ad belloꝝ usū pacisq;.Fo xxii
de seruo eligēdo Scis mihi
ad polidoꝝ quæ esse uelit in
seruitore suo .Fo.xxii
ad ducem Vrbini de aulæis
Gallica
Sua facta depicta aulæis
superare .xxiii
ad Cosmum Vrsinum
Laudari uult.
de druade uocalissimo .xxiii
ad papień de honore ex
hibito Florentiæ. fo.xxiii.
ad eudē petrioli quæris
de petriolanis balneis fo.eo.
ad eundē Campanū magno
de ueste cerulea & Gallucio
ꝙ gallus suspet fo.eodē
Iulio pomponio
Campano sauisse
postea ꝗ̄ rasit caput pepulit sa
mem sitimq; Tu quoq; rade
caput fo.xxiii
ad Car .papień Terga suilla
Cur octo tantum terga suilla
mittat addit līguas ne sibi sp
lucanica sitim faciat .fo.xxiii.
ad eundē Rarius ut ueniā
Lusurus mensa herili rarius
uadit ueritus spicula uini pi-
entini fo.eodem
Ad eundē ¶Fronte supcilii
Si cōtrahat frōtem abit .f.eo.
Ad eundē ¶Venatū ueniet
Crepationes non sunt cœnæ
quis parat .xxiii
Ad eundem ¶Egrotare
Dormire & egrotare non fa-
ciunt simul & domi est medi-
cina fo.xxiii
Ad eundē ¶Causa deos
Nota lepidissimū de uiuo pi-
entino quod in conuiuio de-
orum præstare bacchumq; &
Ambrosiā uici iudicatū .f.eo.
Ad eundem ¶Vis ut auos
Nota aliud lepidissimum de
iis ꝗ̄ scribi Papień petierat de
se una nocte quæ ānosam hi-
storiam caperent .xxiii
Ad eundem ¶Nūc Gētilis
Laborem est perdere quicqd
agit fo.eodem
¶Liber octauus.
In reditu e Ger. Linquo
Tridentinas.
Ostendit nates Germaniæ &
ne sui minimam partem bar-
baꝝ solū tāgere uult fo.xxiiii
De eodem ¶Oquotiens
Viuere & mori in Ausonia
uult eodem
Ad Paulū.ii. ¶Zucharina
De catella pauli mortua f.eo.
De natura contumicum
Has Venus .eodem
Ad papień ¶Iane qd inflaris
Ianus bifrons maurus intor-
tus collo ut idē utriq; dispari
aspectu conspiciant
De Piētia ¶Vrbs noua.xxiiii
Dū ꝑgignit Piētia Pium sibi
quoq; cōsulere uisa a quo di-
gnitates cōsecuta est fo.eodē
Car. sci Sixti ¶Cortice nos
P/ra papalia dono missa f.e.
Ad beatum Petrum apo-
sto/um. Ianitor
Precat itet fœlix papiń fo.e.
Ad papień ¶Nō uēit ornat⁹.
Equum describit quem do-
no mittit
Cœna fratris petri Cardi.
sancti Sixti
Mille trahis tecum.
Vide īgenium omnia carmi-
na in eme desinunt per cæte-
ra lepidissima fo.xxiiii
Epita. Cardi.sancti Sixti.
Quisquis fo.xxiiii
Ad Car.sci Sixti
¶Vnum Roma
Roma italiaq; canunt te ꝙ
utrāq; sustines fo.eodem
Ad Papień. proximū morti
¶Mors ste.
Ex Papień discrimine mortis
captat beniuolentiā apud Pe-
trum sci Sixti Car. fo.eodē
Ad Cardi.sancti Sixti
¶Dona minuta
De conditis Fulginatibus
minutissimis
Ad eundem
¶Non ego ad augurium
dare nihil cōstituit sed accipe
clarus futurus ille suis uersib⁹
ipe illi⁹ muneribus .fo.eodē
Ad eundem ¶Petrus ad.
Petrus adiuerat domum Fe-
derici Vrbinatis quo.d.Fauē
tiæ.d.pesaur.d.Arimini con-
uenere fo.xxiiii
Ad eundē ¶Promittis post
Absuturus sex dieb⁹ secundo
reuertitur fo.eodem
Ad eundem ¶Coctilis
Roma aurea quæ olim cocti-
lis:humumq; Petrus celsis iu-

Finis

IOANNIS ANTONII CAMPANI POETAE CLARISSIMI ELEGIARVM EPIGRAMMATVMQVE LIBER PRIMVS.

Ollis ades cythœrea:nouos deflemus amores
Et ferimur tepidis in tua regna notis.
Turpe qđe teneras pos cũt leuiora Camœnas
Dimittiť prima cum noua barba manu:
Turpiter ad palum media ueteranus harena
Luditihabet mœtas stulta iuuenta suas:
Nos tamẽ inuiti paphios urgemur ad ignes
Fertur ut in sanctas hostia uincta dapes:
Liber eram:nulloq; olim uexabar amore:
Et nil quod nollem ferre coactus eram:
Occulte subiiq; iugum:collumq; tetendi:
Ah demens tacita cõmodus arte capi:
Sic tauri blandaq; manu laqueoq; latente:
Indomiti primum sic capiuntur equi.
Cur ego uix notam potui laudare puellam?
Et furtiua meo subdere ligna rogo?
Cur precibus flector blandis?alienaq; flãma
Dum mihi cantata est incipit esse mea:
Ipse mihi feci:quẽ nunc male pfero morbũ
Quo mox infœlix deperiturus eram:
Captus agor rapido tenuis ceu turbie puluis
Et nullo possum stare mihi arbitrio.
Dulcis libertas:chariq; ualete propinqui
Hæc dare nunc uobis ultima uerba queo:
Res:amor:ingeniũ:faciles In carmina neruí
A domina uobis cuncta petenda mea.
O nostræ subsint utinam præsagia linguæ
Quamq; meam dixi sit precor illa mea.

Ad Dianam.

Peliacas primũ mirata est Troia carinas
Aemonias spectans p freta uasta manus:
Vndiq; discurrũt:Sigœiaq; littora cõplent
It Priamusq; puer:Laumedonq; senex:
Inde aliis:atq; nouas miratuř Iasonis artes:
Aequoreumq; putant littore adesse deum
Cum diri sæuos Mortis furor inuit in enses
Præbuerat nostris nõ leue numen auis
Primus opes alius fuluo cũ uidit in auro
Quã cupidas censes hũc habuisse manus:
Et noua delectant animos:capiuntq; tenẽtq;
Inde etiam factos creditur esse deos.
Iupiter unus erat litis Cydonius oris
Et uenus in Paphiis una reperta iugis:
Mars unus Bethicis:Liber pater un⁹ in Indis
Ingenio:forma:non habuere pares.
Hinc rudis & facilis mirari cuncta uetustas
Quos raros uidit:credidit esse deos.
Ergo tam rara facie:uultuq; Diana
Expectes nostra thura sabæa manu
Id tibi ne desit propriũ indulgere deoꝝ est
Si capies nostras est dea magna preces.

Conqueritur de fatis.

Fata meos totiẽs:quæ sic renouatis amores
Cur in formosos cogitis ire deos?
Nõ mea Cæsareos ostendũt parua triũphos
Limina:Dardaniis non ego natus auis
Picta nec exornãt ingentẽ stramina lectũ:
Nec mea purpureo nutrice tincta roga ẽ.
Non lepus inuicto speret placuisse leoni?
Bubo Ioui sacræ perniciosius aui?
Par sit amor:pmiturq; graui bos ipar aratro
Et minor in currũ non bene cessit equus:
Quicqd hẽt sociũ pariter cõcurrere oportet
Vt sedet æquato mensa:uel urna pede:
Diuinũ est quod amo:nec fallit opinio:ueꝝ
Illa deo maior:sum minor ipse uiro.
Sors mea dura tamen riualibus obuia:mille
Nec tueor partes iam satis ipse meas:
Hic placet argento:placet ille potẽrior auro
Nummosi quantum uix capit archa fori:
A lter equo mueo:bellũq; minãtibus armis:
Tradiť hoc Veneri Mars placuisse modo
Ille toga insigni:& manicis:gẽmisq; nitente
Ille potest oculis:ille placere coma.
Sunt quibus illustres Ataui:tituliq; parentũ
Atq; sua faueant parta trophœa manu:
Sanctior illa licet ueteri:grauiorq; Sabina
Aequet Spartanas integritate nurus
Nõ durare põt cui tot simul arma parantur:
Ictibus in crebris robora magna cadunt:
Dura licet perstet:teretiq; simillima saxo
Lata fit assidua ferrea massa rota.

Ad Braccium.

Bracci:quem niue æpares puellæ
Cæperunt laquei:tenentq; captum
Ambos una trahit manus cathena:
Formosæq; sumus rapina dextræ:
Armis cum plateas:at ipse uersu:
Auro terga micant tibi:mihi atra
Squalet sordidulo lucerna filo:
Et uultu capior tamen Dianæ:
O quantum est animi tuo poetæ:
Tu charos titulis refers parentes:
Obscurum modicæ genus Cauellæ.
Nobis exiguis dedere tectis:
Omni tu statuis loco trophœa:
Et toto celebres in orbe ludos:
Fumosus uacua sub æde uates:
Vicinum mutuo tremens Decembrem:
Nec raucoq; foro:deumq; templis?
Campanum gelidæ uident pruinæ:
Clari militiæ tuæ triumphi:
Tyrrhenamq; plagam:sacramq; Romam
Complent:dum tetricæ faues Dianæ
O,duros animos:ferumq; pectus

Quam tu nec precibus moues nec armis
Sed uincunt teneræ truces Camœnæ
Sint illæ rigidis pares Sabinis
Thermedonciacas secentq; mammas
Laudari cupiunt tamen puellæ.

Ad Solem.

Nūc ego phœbe tuos uidi nitissime currus
Quantaq; nocturnis Luna uehatur equis:
Haud aliter referat portas aurora rubentes:
Haud aliter nitido Lucifer axa uenit:
Stabat sublimi formosa Diana fenestra
Subiectam populo prætereunte uiam:
Ille suos in me longum defixit ocellos:
Tunc caligo oculos obruit atra meos.
Incalui fateor:subitoq; accenius ab igni
O uari dixi parce puella tuo.
Turba frequēs aderat qualis Berecicia mater
Euehitur phrygiis conspicienda rotis
Vndiq; cōcurrūt populi:stans illa superbis
Turribus Ideas despicit alta murus
Miranturq; stupētq; uiri studioq; uidendi
Ante pedes alter concidit alterius
Haud aliter cœtus sua post uestigia cogit
Attonitosq; facit nostra Diana uiros.
Illa faces oculis iactat:risuq; sagittas
Et nunq̄ segni spicula missa manu
Quā si menalias uideas errare per umbras
Iupiter hanc fieri non patiere bouem.
I procul hinc Iuno:pcul hinc Saturnia dices
In nostros ibit altera Iuno thoros
Esseq; perpetuo tecum pateris olympo
Et tua candenti sceptra tenere manu.

Ad Dianam.

Sæpe tuas dixi laudes:tituloſq; canenti
Vultu materiæ conueniente faue:
Quippe tuos in me quotiēs deflectis ocellos
Proueniunt ipso carmina digna Ioue:
Si me subridens placidoq; tuebere uultu
Non mihi Meonides anteferendus erit:
Sæpe eqdē aonias uolui tēptare camœnas:
Nil aīt ex illis una poeta facis
Q d petis haud nostrū ē numē nec habem⁹
Ex alio tibi sint ista petēda loco: (amādi
Sunt gelidæ nobis undæ:fontesq; niuales
Flameus accensus ignibus ardet amor:
Illi incesta placent:uultu caret ille pudico.
Purpureum nobis flaua Mineruа dedit:
Hærebam:nec me possem quo ferre sciebam
Nensq; opus inceptum destituisse fuit.
Cum sic Calliope:uiridi celeberrima lauro
Calliope uons semper amica meis.
Nec dubita uates operi nec desice tanto
Cœpta uirum fortem deseruisse pudet
Turpiter incepti uereare pericula belli:
Marte bonus miles non nisi uictor abit.
Nec tamen auxilio careas adeunda Diana ē.
Nunq̄ tam iustas respuet illa preces
Et uultu & uerbis placida quoq; mite fauebit
Ingeniumq; tibi:materiamq; dabit.
Fama places uolucres effert sup æthera pen-
Et iuuat illa hoīes:& iuuat illa deos (nas
Vade igitur:nec te uisus deterreat asper
Si primum uultus contraher illa suos
Perge:pudor dcuit primū mora turpis auget
Aspera quæ fuerat post modo mitis erit.
Sicubi delatam:reddet formosa salutem
Aduentus causam percipietq; tui.
Quos tibi rūc lusus: quæ uerba pacia dicet
Tu modo in amplexus ne uelis ire caue.
Cætera præstabit:tū mille in carmina uires.
Singula erunt certis uerba notāda modis
Si latus exeruit:nudæq; fuere papillæ
In calamum ueniet pegasis unda tuum.
Sin canet:& medio ueniat tua nomia cantu
Illita pyerio carmina melle fluent.
Aestiua interdū forsan spaciabitur umbra.
Aura purpureas dissociante comas.
Auctor eris diues tunc uno in crine latebunt
Materia uersus exuperante duo
Si tibi marmoreo detracta monilia collo
Candenti forsan porriget illa manu.
Tu cape nec teneras audax istrigito palmas
Tange:sed has digitis suffricuisse caue.
Nō tibi conueniunt tā magnæ pmia palmæ
Respuit ignauos area grandis equos
Tu cōtentus eas:mortalibus arma puellis
Tende:Ioue solū tam bona præda manet
Concubitus ausos magnaq; agitare dearum
Yxionem manes perythoumq; tenent
Ille tuas ausus castas Saturnia tædas
Lædere:perpetuo uiscere pascit aues.
Ausus at hic magni tentare cubilia ditis
Aeterna stygiis nocte premetur aquis.
Has dare me leges:nec cogere ī arcta putato
Lingua quidem tibi sit libera: casta man⁹
Hæc mihi Calliope:faciles mihi sumere ner-
Poscere pmissā sum mihi uisus opē (uos

Ad eandem.

Prædicat inuisum cunctis me fama puellis·
Quod canimus laudes bella Diana tuas
Sit licet:hoc animo nunq̄ patiemur iniquo
Cum reliquæ inuideant:tu tū una faue.
Nemo deos alios iratq; numina curat
Fautorem quisquis possit habere Iouem.
At mihi q̄ cupidas rumor uag⁹ inferat aures
Et uates toto clarus in orbe ferar.
Nō matrona dabit uastis pīguissima mamis
Non anus aut tonsa fœda puella coma.
Vatibus a rebus nomen:ntuliq; parantur
Materia ingenium datq; adimitq; bonū.
Nō sibi quas cecinit de ramis nomē homer⁹
Nunc habet:eacidæ grandus ore sonat.

Qui pecus

Qui pecus & syluas:atq; arua feracia scripsit
A Phrygio accepit nomina clari duce.
Sic ego:si pergam tenues laudare puellas:
Infimus obscura nube poeta premar.
At si formosæ celebrabimus ora Dianæ
Contingam fama sydera celsa mea.
Quare age tā plenos falcē mittamus i agros
Nō poteris uacuas inde referre manus.
Quocūq; intendes laudū cogentur aceruli
Obruat ingenium copia magna caue.

Ad Penninum

Cur ego sic laudem, quæris Pennine Dianā
Da ueniā uideor iam mihi factus amans?
Vt cum patroni causas ægere clientum
Sollicitos in te dixeris esse sua.
Testibus & tabulis late subsellia complent
Verbaq; dant toto percipienda foro.
Nō sua conductus pagens fera prœlia miles
Incalet & tanq̄ sint gerit illa sua.
Sic mihi nūc ignis alienaq; futura canendo
Iam uideor partes & mea bella sequi.
Nō tñ ut quicq̄ ueteres fraudemus amores
Militiæ iuuant castra priora meæ.

Somnus.

Fessus eram:somnusq; meos laxarat ocellos
Nocte polum:Stygias sole tenente uias.
Ecce puella comis circum sua tēpora sparsis
Ante meū uisa est mœsta sedere thorum.
Attonitus subito mirantia limina flexi
Occuluit uultus protinus illa suos.
Accedo ꝓpior cupidus cognoscere quæ nā
Esset:& est nostra pœne retenta manu.
Arctius at sese circum sua pallia uoluit
Et turbata manus repulit illa meas.
Quid faciā ignoro?neq;.n. uim ferre licebat
Nec mihi tunc animus si licuisset erat.
Inspicio:totamq; noto : totamq; pererro:
Notitiam si qua cognita signa darent.
Deiectas uldiq; comas:cultuq; uacantes
Natorum quales funere mater habet.
Interea exiguo suspiria murmure sensi
Paucaq;:sed dubio prodita uerba sono
Interdum lachrymas digitis siccabat opertis
Hei mihi nā de me signa querentis erant.
Protinus agnoui mediā complexus,amātē
Nec potui lachrymas ipse tenere meas.
Cūq; loqui uellem:tristesq; extiguere curas
Diriguit subito lingua retenta gelu.
Quid mihi tūc aī gelidis cū Sylua mēbris
Ante meos lapsa est exanimantia pedes.
Hei mihi nā fuerāt glacie stridentibus euris
Pectora & alpina frigidiora niue.
Mox ubi uitalis gelidæ calor ossa recepit
Substinuit uultus non tamen illa meos.
Mœsta sed assiduis singultibus ora replebat
Et teneræ lachrymis immaduere genæ.

Tunc ego me totum deuoui : & dira uocaui
Sydera:tunc sæua morte perire fuit.
Nec cur ploraret misero mihi scire licebat
Vt qui nullius criminis auctor eram.
Fortius amplexus:uultus atq; oscula lungo
Illa meas lachrymas ebibit:ipse suas.
Me miserum cur me pdis mea Sylvia dixi
Cur uultum auerso defugis ore meum?
Ille ego sum qui teneris dilexit ab annis
Ille ego sum primus:quē tibi iūxit amor.
Parce ꝓcor lachrymis incēdere:lucida testor
Sydera:quo doleas criminis esse nihil.
Specta inquā:uatemq; tuū:tua gaudia serua:
Seu dolor hic animo seu cadat ira precor.
Nomine sic uatis lachrymæ fluxere per ora
Phœbus ut hybernā de uiue stillat aquā.
Inter mille tamen suspiria faucibus hiscens
Certe olim uates tu meus inquit eras.
Tunc ego me primū agnoui isensiq; nocētē
Hæsit & in toto protinus ore rubor.
Hei mihi q̄ uellem nullas uidisse Camœnas
Nullaq; Apollineæ fila canora lyræ.
Pyeridasq; deas : totumq; Helicona perosus
Quæ lachrymis domiæ causa fuere meæ.
Inter mille preces:iurataq; numina: cœpi
Sic illa nil me iam fugiente loqui.
Cœlestesq; deos:æternaq; sydera testor
Charaq; defunctos nomina testor auos.
Nil mihi cōmissū:& nrm sine crimie amorē
Semper ad hunc pure continuasse diem.
Ante lapis fruges:teiusq; alet arida pisces:
Ante ferent ignes æquora:phœbꝰ aquas.
Ex animo q̄ tu possis discedere nostro
Et fiam dñe non niemor ipse meæ.
Sydera te & nullas unq̄ mutanda per artes
Ne dubita:nobis fata dedere deum.
Fata dedere:datos ipsi succedimus ignes
Nūc rogus est tepidus qui fuit ante cinis.
At si qua nostra cæci peccauimus arte
Auctore inuito crimine culpa caret.
Qd mea tam uigili studio cecinere Dianā
Carmina:non ullus(crede)coegit amor.
Stant iurata semel nullo uiolanda furore
Pectora:quæ flammis incaluere tuis.
Quæ tñ impulerit causam fortasse requires
Cur ue meo cœpta est ore Diana cani.
Forsitan & quæ sitineq;.n.potest oīa scire:
Diuersa multum nata puella plaga.
Te placido genuit mitis Campania cœlo
Fert ubi purpureas horrida bruma rosas:
Hāc Perusina tenet gelido sub sydere tellus
Voluit harenosas hic ubi Tybris aquas.
Cūcta tibi referā:lachrymas mō siste madē.
Et paulum uultus intueare meos. (tes
Paruit:& sese cupidas reiecit in ulnas
Inq; meas totam se dedit illa manus.

Tunc ego me fœlix superisq; beatior ipsis
Sensi uel magni sceptra tenere Iouis.
Ante sed ut loquerer cētum tñ oscula carpsi
Illaq; nunc oculis nunc rapiendo genis.
Incipio: uarios longum me Syluia casus
Dicere: Tyrrena sum quibus actus humo.
Sic ubi fata nouas dederunt me q̄rere sedes
Infœlix patrios deserui q; lares.
Tuscia iactatum per mille pericula cœpit
Et placidas fors me compulit ire Senas.
Tūc ego me nulla rursus surgente procella
Credideram portus applicuisse meos.
Sed noua tempestas fœlicibus obuia gestis
Repulit in tumidum naurica uela fretū.
Belliger Alfonsus spoliis insignis opimis
Nagna gerit terra prœlia magna mari.
Protin⁹ attonitos bello petit asper Hetruscos
Tyrrhenas Siculi depopulantur opes.
Arma sonant: uici passim capiunt: & urbes
Accipiuntq; noui flāmea signa Ducis.
Oppida: dira fames exhausta furētib⁹ armis
Insolito cogit subdere colla iugo.
Quid facerē ad pacē securaq; ad ocia natus
Bella insueta mihi ferre coactus eram.
Hæc ego cū fugerē discrimina plura subiui
Pœneq; sum tristi perditus ipse fuga.
Est locus obscura peninis cū ualle repostus
Nomen ob effectus Orcea uallis habet.
Stantq; duo mōtes: cœlūq; cacumīe tangūt
Imus & angustis faucibus Orcus hyans.
Hic me forte mala fugientē & tuta petentē
Hostiles pœne corripuere manus:
Fraxinea egressi nudis mucronibus umbra
Intentant lateri spicula dira meo.
Tunc me p saltus perq; inuia lustra ferarum
Præcipiti memini dissiluisse fuga.
Abdita sic leporē per prata uirentia euntem
Latratu inuadit turba cruenta canum.
Hic a fronte obstat: premit ille fugacia terga
In latebras ne qua suffugere ille queat.
Heu quotiēs hæsura meo fera spicula tergo
Abrupta metuens præcipitabar humo.
Quo minus illa tñ nostros adiere lacertos
Roboribus sæpe est sylua morata suis.
Sentibus hirsutis fugientia crura notatus
Vix atrū egredior hoste premente nemus
Nudus ut euasi: nam quæ iumēta uehebant
Hostibus heu miserum præda fuere meis.
Destituor: nunq̄ uisa regione peretrans
Cura sed amissi maxima fratris erat.
Hunc ego credideram satis peioribus actum
Hostili cæsum procubuisse manu.
Dissecuiq; genas: obtusaq; pectora planxi:
Sylua meo late crebuit icta sono.
Mox tñ ut reducē montano e culmine uidi
Quærere me attōito p nemora alta gradu
Lætitia exortæ lachrymæ: simul ipse cucurri
Et simul huc dixi me pie frater adi.
Quæ mihi nūc eadēq; ubi fortuna pepercit
Eq; uno erepti nunc sumus igne duo.
Cætera quæ nobis uitam seruauit ademit
Vtq; uides ambo corpora nuda sumus.
Sit licet & tulerit: potuit quæq; tollere casus
Fortunam fuerint quæq; secuta suam.
Vna tamen uirtus nullis tollenda periclis
Destitui nostrum non patietur iter.
Solaq; nos terra: nos hæc comitabit unda
Nec tantis faciet succubuisse malis.
Ergo quo nos fata uocāt: quo sidera eamus:
Dent modo dii nostræ uela secunda rati.
Protinus amplexi lachrymis idulsimus ābo
Et tandem ignota: cœpimus ire uia.
Interea oceani Phœbus ꝑpabat ad undas
Et uaga nocturnos luna ciebat equos.
Per syluas ferimur: per opacaq; lustra ferarū
Exululant rapidi nocte silente lupi.
Plenaq; nocturni ueniūt simulacra nmoris
Et gelidæ aspectu diriguere comæ.
Mox ubi surgentem nindus fert lucifer axē
Et dubio apparent sydera rara polo.
Errātes noctu nemorꝫ dimittimus umbras
Et ferimur pulso per loca tuta metu.
Cūq; tot essemus uariis erroribus acti
Errorum mætas urbs Perusina dedit.
Hic mea iactatæ subsederat anchora puppis
Fixa nec horrenti discutienda noto.
Est domus illustris Balionia sanguie auorꝫ
E qua magnanimi mille fuere Duces.
Hi nobis patriiq; lares sanctiq; penates
Hæc mea post illam tecta fuere fugam.
Ter pater arthoum Phœbus puenit ad axē
Terq; iterum australi constitit ille polo.
Huc quoq; uenit amor cœco metuendus ab
Factaq; ē media flāmea tæla domo (igni
Vidi ego discussas alis ardere fauillas
Lucere ardenti tecta corusca face.
Qui licet edoctus cōtemnere fulmia amoris
Pertimui nec se substinuere pedes.
Protinus ardenti collectā ex igne sagittam
Vt uolet incerta dispulit ipse manu.
Braccius a læua teneri securus amoris
Incauti excepit spicula sæua dei.
Ingemuit tacitum subter præcordia uulnus
Et miser in gelida concidit ictus humo
Sed neq; qd cerni posset modo uuln⁹ hēbat
E duro mollis mollite factus amans.
Incaluit uisa tanq̄ pix igne Diana
Vincla diu passus non replicanda dei.
Sæpe nouā cupidus segetē præcidit arator
Presseruntq; auidi turbita musta pedes.
Aestuat ille tamē siccasq; imitatus aristas
Carpitur ut flammas exagitante noto.

Mille dedit

Mille dedit ludos:uidit certamina Roma
Qualia sunt ductu gesta Quirine tuo.
Innumeros uidit tellus Perusina triumphos
Ipsaq; spectatrix sæpe Diana fuit.
Omnia præstiterat fidos imitatus amantes
Et uoluit domina sæpe uetãte mori.
Maxima restabant tantaq; munera rerum
Vt dominæ faceret nomina clara suæ.
Hoc neq; mũeribus poterat pstare: nec auro
Nõ si fluuentis littora opaca Tagi.
Munera cum gẽmis ipsi labuntur ut anni
Ad finemq; ruunt quælibet orta suum.
Temporibus fragiles & lõgo carpimur æuo
Paulatimq; cito radimur axe poli.
Cũq; tot aspicias latis regionibus urbes
Totq; per ingentes oppida sparsa plagas.
Cũcta ruent:sic Troia stetit:sic alta Corithus
Pascit sulcantes ultraq; terra boues.
Dic mihi nunc Cumæ: placidoq; ubi littore (Baiæ
Alta:si nescis:sorpta pmunt aqua.
Labit heu ipsa ætas nullo reparabilis auro
Multaq; uix primo prodita flore cadunt.
Sic neq; diuitiæ uitam præstare perennem
Lata nec imenso limite regna queunt.
Id soli possunt uates: morituraq; nunq̃
Carmina:non ipsi dissoluenda Ioui.
Nõ ignis edax:non ferrum:aut alta uetustas
Seraq; posteritas obliterare potest.
Carmina radices latum sparsere per orbem
Vt nulla uenti parte nocere queant.
Ante cadent alto cœli de culmine stellæ
Extinctus gelida solq; peribit aqua.
Flumina decursũ fluctus prius æquora sistẽt
Decedent uolucres aere:gramen humo.
Cũcta prius mãsura cadent: uictura pibunt:
Carmina q̃ possit carpere longa dies.
Meonides quantũ montes & flumina uiuet:
Eacides uiuent Dulichiusq; Duces.
Temporis hoc nr̃ uiuet Maro uiuet Alexis
Ipseq; cum sero tempore uiuet honor.
Hæc igit reputans alto correptus ab igne
Ad uatum tandem Braccius arma fugit.
Magna petis Bracci:uereor ne pondere tãto
Aut premat:aut humeris excutiat onus.
Fert bene loricãq; suam: galeamq; minãtem
Miles:at alterius substinet arma male.
Sic ubi uel tenui pendent ingentia ramo
Poma: suum mire substinet arbor opus.
Non sua si nectas curuatus pondere ramus
Subsidet:aut onere frangit ille graui.
Quid facerẽ durũ mentis quæ pluria nobis
Contulit ingratus si reputabar:erat.
Durius hoc multo promissum fallere munus
Inq; una dominos te statuisse duos.
Iam deuota tibi primis a floribus olim:
Ingenii seges est quantulacunq; mei.

Dii modo maturis infondant gramẽ aristis
Inq; tuas laudes plenus aceruus eat.
Hæc ego dũ tacita repẽtes i mente reuoluo
Reieci cupidas illius usq; preces.
Sæpe tuos dixi posses ne lædere amantes:
Quando fuit factis læsa Diana tuis.
Stat tibi pacta fides:stãt iura uetertima secũ
Vt tua chara tibi sic mea chara mihi est.
Risit: & hoc inquit nulli præstabis amori
Detur & hoc nostræ munus amiciciæ.
Nõ dñam offẽdas:sed iure tuebere amãtũ
Accedet factis optima causa tuis.
Vt qui conflictus auditaq; prœlia narrat
Si modo nil gessit crimine liber erit.
Nõ uetat illa tuũ studium: nõ impedit artes
Vatibus accessas nec uetat ire uias.
Hoc caue ne studio ueteres fallant amores
Teq; nouo tactum sentiat igne capi.
Cũ Patris Andromaches formã pũte Lacæ (na
Laudaret nunq̃ tristior illa fuit.
Cum tñ Oenonem phrygiæ pponeret Idæ
Iratas Paridis iecit in ora manus.
Sic tibi furtiuũ si non agitabis amorem
Ignoscet:nec te crimen habere feret.
Motus eram:potui infœlix ratione moueri
Officio uisus deperiisse meo.
Cur miser instanti firma non uoce negaui
Cur dederã faciles in sua uota manus.
Quã poterã cõstare mihi:nec cedere blãdis
Vocibus: o certas in mea damna preces.
Iam tunc incipiens laudes titulosq; Dianæ
Scribere:sum uisus displicuisse mihi.
Carmina prouenĩũt siccis manantia riuis
Vt quæ non propriis fontibus orta cadũt
Cũq; tuas canerẽ dulcissima Syluia laudes
Ingenio exibant flumina lata meo.
Sponte sua numeri:nil me cõstante:fluebãt
Materia celeres exuperante modos.
Nũc me nocturnusq; labor curæq; diurnæ
Nequicq̃ uena deficiente premunt.
Currim' huc illuc:nullaq; i parte moramur
Nimirum in uita scribimus ista manu.
Nã neq; amor tanti nobis est causa laboris
Nec uetus in carmen impetus ille uenit.
Hoc tantũ lætor: nil me peccasse uolentem
Sed motum causa me magis esse bona.
Multa qdẽ potuere animos ipellere nostros
Nec ratio officiis defuit apta meis.
At cupam fateor nostris in uersibus unam
Quod pudet in iussu facta fuisse tuo.
Nõ breue promisso queq̃ fraudam' honore
Nec bene spectatas perdit arator opes.
Quæ tibi debẽt plenas metet altera fruges
Et leget audaci non sua poma manu.
Ah peream:crimenq; meũ fera pena sequat:
Perfidiæ:fateor:pena luenda mihi est.

Sed prius alta ruant alto cum sydera cœlo
Et terram gelidi sorbeat unda maris
Quã quo læsa tuæ est celeberrima fama iu.
Postera seruatũ sæcula cernat opus (uētæ
Sed pereat uersusq; mei nomēq; Dianæ
Et flãma: aut molli proiicianť aqua:
Forte fuit propior flãmis ardentibus ignis
Huc uolui cœptum ponere stultus opus.
Illa manum tenuit tristemq; cohercuit iram
Dum modo tuõ sit amor perfice dixit op⁹.
Est amor esse tamen ne crederet illa negaui
Sic dominam uisus conciliasse meam.
Quæritur de Diana.
Quid faciam sterili nequicq; fessus harena
Ingenium exercet dura puella manum.
Carmina quæ possent duros mouisse leones
Spernit: & est nostris facta superba malis.
Vix tenui risu miserum sucedit amantem
Ni ridere illam tot mea damna putem.
Rideat:inq; altos rumpat sæua cachinos
Si modo celsa uolent sydera tempus erit.
Præterita flæbis cunctis inuise iuuenta
Et turpem fieri mœsta dolebis anum.
Et mõ quæ magno spectaris prima theatro
Supremoq; sedes conspicienda gradu:
Ante fores stabis lachrymis tua tpa pensans:
Quid sum nunc dices? aspice: quidq; fui:
Sæpe licet positas sublimi sede puellas
Vt saltem possis infirma stare roges.
Excludere procul canis infecta capillis
In toto de te mentio nulla foro.
Dũq; domũ repetens ludos cōtēpta relinques
Occurram media forsitan ipse uia.
Admonituq; meo tristi mordebere cura
Itq; animũ uenient pristina facta tuum.
Ha nimiũ simplex iuuenilia tēpora perdis
Quæ sola fiunt deteriora mora.
Aspice flauentes p prata uirentia flores
Pallentes uiolas purpureasq; rosas.
Mane nitent:si mane legas seruanť in annũ:
Contactæ primo sole per arua cadunt.
Carpiť in mota clausum rubigine ferrum
Fit melior tacta uomer aduncus humo.
Pax confecta.
Festa uiri celebritate: iponite mœnib⁹ ignes
Flãmaq; nocturnos lucida pellat equos.
Pax uenit:& placido tyrrhenas alma p urbes
Ingreditur nulli non cupienda pede.
Quæ mõ uexatis populis horrēda fremebãt
Securis tandem gentibus arma latent.
Palladii iam iam frontem cingamus oliua
Dentur concordi menstrua thura deæ.
Hoste uacant aditus: sylua tutissimus ibis
Nec premet attonitum turba cruēta lat⁹.
Mille licet portes argenti pondera & auri
Tuta tibi nox est:est tibi tuta dies.

Conticuere tubæ: ueniũt cytharæq; lyræq;
Cymbala:& a gemia sistra sonãda manu.
Excitat imbellis lasciuos tybia lumbos:
Pax uenit: ehu ohe tu quoq; Bache ueni.
Iam uiridi uideo uulgus triuiale corona
Psallere compositis ad sua rura modis.
Bacche ueni thyrsũq; moue: Diana choræas
Intrat: purpurea conspicienda toga.
Nunc pede sublato celerem se uoluit ĩ orbē
Nũc zephyrus tenuē turbie uersat humũ.
Nunc lenta gradiens pensat uestigia planta,
Seu lenta incedat:seu grauis illa placet.
Stant circum cupidiq; uiri: blandæq; puellæ
Nec possunt oculos inde referre suos.
Iam canit:& uario flectit modulamina cãtu
Vt magnos posset uoce mouere deos.
His stupet & tacita carpi sua uiscera flãma
Sentit:spectatoriam modo factus amãs.
Vt qui succensos ueniat spectator ad ignes
Quo propius spectat hoc magis ille calet.
Pars dolet: & tacito dãnat se murmure q; sic
Spernitur:& nulli cura sit ipsa uiro.
Parcite formosæ sit uos damnare puellæ
Mortales non est cedere turpe deæ.
Aspicite ut nitido perluminet omnia uultu
Qualis nocturnis Cinthia fertur equis.
Sub pedibus florere agro & lilia uidi
Rure mea uerno prætereunte dea.
Põpa uenit:cōptæq; canũt hymænea puellæ
Et tenera nuptæ dant noua serta manu.
Illæ hymenæa canũt:spectat noua turba Di-
Inq; unũ coeũt lumina mille locũ.(anam
Ianiæ pater diuũ gemina qui fronte uideris.
Claude cathenata bellica templa sera.
Ecce tuis palmæ:rugosaq; carcha sacris
Dantur:& assuetæ dulcia mella dapes.
Pax quoq; mitis ades niuea pcincta corona
Vt uideam dominæ tu facis ora meæ.
Accipe odoratis pacata per oppida templis
Iam nihil attonita thura Sabæa manu.
Zona.
Fœlix formosam medio cinctura puellam
Zona magistrales quã poliere manus.
Ibis & albentē tunc cũ cingere per aluum
Et tenerum tanges semi relaxa femur.
Non pigeat rauca suspiria ducere uoce
Voce dabis certas littera parua notas.
Cũ niueos dominæ strueret cĩctura lacertos
Terdenis Barris aurea zona fui.
Fibula celatos habitura cupidinis arcus
Effinxit tactos teq; uirumq; tuum.
Ordine narrantur fuluis sic cætera bullis
Vt uitæ cernas quælibet acta tuæ.
Ad Dianam.
Dic formosa precor causamq; ostēde Diana
Cur sine te festi cernimus urbe nihil?
Siue canant

Siue canāt sacrum dulces hymænea puellæ
Nuptaq; purpureo compta uehatur equo
Annua seu fiant lautis conuiuia mensis
Et canat adiuncta blanda puella lyræ
Bellica seu celebrent duri certamina Martis:
Hastaq; puluereo concidat icta solo:
Siue quid ad festosq; dies & publica uota
Siue quid ad sanctos pertineatq; deos:
Semp ades: nec spōte qdē: sed prima uocaris
Aduentum frigent quælibet ante tuum.
Nec sine te pompas audent celebrare puellæ
Nec sine te castos nupta subire thoros:
Bellica nec duri fiunt certamina Martis
Ni sedeas alto conspicienda foro:
Deniq; tu ludosq; facis: sacrosq; hymenæos:
Tu sacra: tu magni ferrea sacra dei:
Turba freqūs sequit: nūq̄ icōmitata uideris
Vt sequitur magnos longa caterua Duces
Quid cū corrūpat tristissimus optima liuor
Turbaq; mortales inuidiosa sumus:
Nemo tuā iuideāt nec uir nec fœmia formā
Gaudeat aspectu fœmina: uirq; tuo.
Infima liuor edax pariterq; supma relinquēs
In medio tantum luridus orbe uolet.

Ad gloriam sui.

Serta meo capiti componite laurea uates
Artis & ingenii copia facta mihi est.
Misim' en dñæ modo cōdita carmia nostræ
Nec dominæ uersus displicuere mei.
Peligni cedant lusus: & blanda Tibulli
Delia: Galle meis uinceris a numeris:
Præbita materies longe est uberrima nobis
Meonio quantum uix reor esse seni:
Noia sunt illis nimirū æterna: sed error
Dicitur in scriptis sæpe fuisse suis.
Et modo riualē: lachrymas mō ferre coacti
Sæpius occlusas pertimuere fores.
At mihi quid desit blāda & formosa puella
Inuenta est ipso nec prohibente uiro:
Ille quidē largus: sed me sine crimine uidit
Coniugis ad mores incaluisse suæ:
Inde fluunt artes: inde incrementa capacis
Ingenii: & recto tramite currit equus.
Ergo ego sum uates: ergo mea tēpora lauro
Cingite: pro tanto munere pierides.

Ad Igillum.

Forte puellarum formas Igille notabam
Ad nostras uenit cum tua charta manus.
Quæris ut ī tota quas cernimus urbe puellas
Iuditio laudem: discutiamq; meo:
Risu Andra placet: uultu gratissima Paula ē:
Vtraq; iuditio carmine digna meo
Has tamen ingenuo uicit Suriana decore
Huic geminam uideas semp in ore rosam
Sunt aliæ: fateor: cultissima turba puellæ:
Quas tibi nūc oēs longa referre mora ē:
Has tamen ante alias tātum pstare putarim
Quantū palladiæ candida turtur aui.
Altera succrescens annis melioribus ætas
Forte dabit formas in mea uota nouas.
Crescite formosæ dum stant mea fila puellæ
Sitis ut ad nros uos quoq; calcar equos:
Non ego multorū uenio captator amorum:
Ingenio satis est una puella meo.
Sed tamē hāc ipsam mediis e milibus unam
Deligo: quo possit lecta placere diu.
Si quis emat duruq; boué teneruq; iuuencū
Aptius e multo deliget illa grege:
Non tamē ut totis armēta uagantia campis
Expetat: ad multos respicit ēptor equos:
Sic mihi dum tota circunferor anxius urbe
Quæritur e magno sola puella grege.
Sic omnes pcurro oculis: atq; expeto multas
Quarum iuditio quælibet apta mea est
Vnius ante alias oculi: manus: ora: lacerti
Aptaq; in incessu singula membra placēt.

Ad eundem.

Magna tua est in nos uanæ petulātia linguæ
Iuditium qui sic carpis Igille meum.
Fallor: an ipse mihi contrarius ire uideris:
Et petere optatis longe aliena tuis.
Quæ mihi formosæ uideanť in urbe puellæ
Et quæ laudandæ sint quoq; parte rogas.
Respondi: & quæ sit nobis sententia dixi:
Et uerus Iudex libera uerba tuli.
Accusas: quoniam uideor transisse Dianam
In numeris illam nec posuisse meis:
Quæ si uera loquor: quāto ære micāti' aurę
Tanto formosis ante ferenda fuit:
Immemor es: nostriq; tui: primiq; rogatus
Nec tibi quo iuste crimine damner erit.
Mortales nō est inter numeranda puellas
Nostra puella: quæ est causa: Diana dea est.

Ad Dianam.

Cur quotiēs uultus spectas blādissima nros
Illic & a nobis carmina mille petis?
Parce precor nō sunt nobis tua flumina tāti
Vt cogam aonias in tua uota deas.
Pro tenui mercede labor subeundus amanti
Paruus: habent census grandia facta suos.
Rætia fluminibus latis spaciosa parantur
Cutuus at exigua uix latet hamus aqua.
Simpliciter poterā magnas expōere laudes
Exprimere & titulos p duo uerba tuos.
Exuperas omnes dixisse Diana: tibiq;
Fœmina nulla par est: & dea nulla par est:
Cur digytis igitur metire uolumina: nec te
Assiduusq; labor fessaq; cura manet.

Ad Candidam.

Nō ego te mores iussi præstare Sabinos
Nec te Spartanas fronte referre manus.

Comere nec uetuit:flauosq ornare capillos:
Sparge:licet longas colla per alia comas
Non oculos defigere humi : ceruice retorta:
Non toruam lentis passibus ire nolo
Ista truces animos : & plus feritatis habentis
Tinctaq linenti pectora felle decent
Libera formosæ factis dictisq puellæ
Côueniunt:lenis est quæ grauis esse uolet
Turpiter aereæ cursu leuiore columbæ
Incendunt: celeris quæ uolat illa placet.
Turpe coronatus tardis it nauita uentis
Inq graui multo turpius itur equo:
Conueniet placidæ mollis naturę puellæ
Quæ grauis est mætas præterit illa datas.

Ad Surianam.

Aspicerem cum te celsam Suriana fenestra
Cur tibi sic uultus erubuisse putem.
An quia fixit amor subito tua pectora ferro
Sic utinam ut causa mota ferare mea
Tunc ego fœlicem:tunc me sine fine beatũ
Crediderim: atq ipsũ uincere posse Iouẽ.
Vel quia purpureum senserũt corda pudorẽ
Si modo subsit amor nõ mal' iste pudor:
Sæpe equidẽ memini cũ tu formosa choras
Intrares: niueas erubuisse genas.
Cunq aliæ fictis uariare coloribus ora
Inuigilent uero sola colore nites.
Sæpe puellarum studio falluntur amantes
Cum uenit in mediũ fœmina culta forũ
Extruit alta caput simul ora micantia fingit.
Quodq suum non est imputat illa sibi

Ad Braccium.

Quid petis ibelles armis resonãtib' Vmbros
Bracci?nil tecum Nursia Martis habet:
Alpibus in mediis sylua præcincta niuali
Nursia continuo stridet operta gelu:
Illa gelu riguit:totum te possidet ignis
Conueniet morbo mollior ora tuo
Adde q a rudibus colitur locus ille puellis
Cœlesti captus diceris ipse dea
Qui redis?armatus media furit urbe cupido
Acria sed nullo sanguine bella gerens.
Ne pudeat paribus secũ concurrere inarmis
Mollia prænalida phendere castra manu
Armoꝝ tu dux: dux est deus alter amorum
Sunt tituli uobis : sint animiq pares:
Aurea sunt illi cum sint tibi ferrea tæla
Sanguine ne madeant ferrea tæla cale:
Ecce redis rutiloq latus præcingeris ense:
Inserituiq humeris bellica parma tuis
Iam côscẽdis equũ : iam iã calcaribus urges
Tendit in aduersum sectilis hasta deum.
Quid galeã quassas?nec te tege cassidе: nõ ẽ
Supremum solitus ille ferire caput.
Nunc caue contraxit sinuosum fortiter arcũ
Inq tuum flectit spicula certa iecur:
Hei mihi percussit uolucri tua corda sagitta
Vinceris: & lapso pronus ense cades.

Ad Dianam.

Nescio quid causæ cũ sis tam pulchra Diana
Semp:cur semper pulchra uidere magis:
An nou' inumera crescit decor auct' ab arte
Flauaq stillatis ora linuntur aquis?
Sũt q̃ me credãt mentiri:& carmina nostra
More poetarum : nil nisi ficta loqui:
Certa loquor:quotiẽs primo te lumine uidi
Mane in compositis limine stare comis.
Tunc cum surgebas incultis crinibus:& cũ
Ornarat uultus nulla ministra tuos
Idem tunc uultus: eadem tũc ora manebãt
Paucaq nocturni signa soporis erant
Vera loquar:sic est o formosissima rerum:
O nata ad mundi sola puella decus.
Forma tibi qualis est nulli reor esse dearum
Parcite non frustra uos ego damno deæ.
Non tibi difficilis quicq̃ natura negauit
Sed uires in te contulit illa suas.
Quid dignos pergã cœlesti pectore mores
Et dotes animi mille referre tui.
Sũt tibi purpureũ cômitantia uerba pudorẽ
Canaq non ficto cernitur ore' fides.
Simplicitas probitate sua contenta: decẽsq
Menda:nec ex ulla parte notanda tibi est:
Hũc mihi nõ frustra numero ponere deaꝝ:
Vt puto materiæ nata Diana meæ.
Hoc ꝑcor ignoscas: si nõ mea carmia laudes
Et plene & quantum tu mereare canant.
Quis pelagi numeret uẽtis agitãtib' undas?
Quanta uel in toto substet harena mari?
Quis phœbi radios numeret? qs i silice frõ-
Sparsaq côuexo sydera clara polo? (des?
Sæpe meos spreui numeros : & calle peracto
Iam medio nolui sæpe referre pedem:
Iamq tuas laudes:& nomina clara canebam
Propositum uires exuperabat onus.
Pes erat in cursu placidũ mea uela ꝑ equor
A nullo fuerant impedienda notho.
Venerat & studiũ:studioq accincta Thalia
Et secum numeros attulit illa suos
Incipio primum sanctos intexere mores
Atq animi dotes enumerare tui:
Facta sequunt opus : q̃q tua numera longe
Carminibus fuerant uberiora meis.
Ingẽuusq pudor: placidoq modestia uultu
Exiguis claudi non potuere modis:
Copia maior erat:uenit præsentia: qua tu
Ethereas uincis:parce negare deas
Illa pedes : numeroq meos côtẽpsit ieptos
Nec tulit insulsi carminis arte cani.
Quis referat qua tu circũspicis omnia frõtes
Obtutuq facis saxea quæq tuo:
Si formam

Si formam spectes:nō quæ sub uallibus Idæ
Troiano uicit iudice maior erit.
Quid genus & mores? uehit mea cymba p
Et quo peliace uix licet ire rati. (alrum
Tu modo uela tuæ pādas celeberrima laudi
Destitui cursus nec patiare meos.
Sæpe eteni graias cū uix bñ ferre cohortes
Posset in armato constitit Hector equo.
Inde oculis spectans turritæ mœnia Troiæ
Coniugis ad muros suspicit ora suæ.
Anxia spectabat media inter prœlia: si qua
Posset bellantem parte uidere uirum.
Vt uidet: atq ambos in eum defixit ocellos
Pūgit equū: Danaos mox fugat ille duces
Ad dominæ nutus surgunt in carmina uires
Et mirus blanda crescit ab arte fauor.
Aspera si fuerint rrucibusq similima tauris
Copia uel largi defluit ingenii.
Qualis humor agris: & lętis umbra salictis
Ingenio uultus talis erit dominæ.
Ludi equestres.
Iam uenit elato nutans a uertice currus
Supremoq latens aliger axe deus:
Stat simul inumeris comitata Diana puellis
Plumbea diua: deus aurea tæla gerit.
Nymphaꝝ cythara pars certat: & altera cātu
Ingeminant auidæ sistra Canora manus.
Stant circum armatiq uiri: cōptæq puellæ
Cum decus e curru talia uerba dedit.
Qui paphiis uenio tælia armatus & alis
Audite: & dictis turba fauete meis.
Suspicite inde polos: quoꝝ latet alter ad au.
Alter agit graias ex aquilone rates: (strū
Syderaq in toto passim surgentia cœlo
Tangere finitimos quæ metuere deos.
Aeraq: & latas undis cingentia terras
Equora sunt regnis ista minora meis.
Ipse triūphator celsis in turribus ægi.
Turpiter implicitum sub mea iuga Ionē.
Et modo Sydoniæ taurū per littora terræ
Induerat niueus post modo factus olor.
In uolucremq suam sese mutare coegi
Et qui nunc fuerat Iupiter ales erat.
Cornua nūc Satyri: nūc uirginis ora Dianæ
Sumpserat: & nisi cornua sumpta Iouis.
Quid referā ut Danen turriq feraq latentē
Aureus imperio luxerit ille meo?
Quid ue deos alios? quoꝝ præcordia sæuæ
Per nostras totiens incaluere faces?
Nō ego Gradiuo: nō matri ipsiq peperci
Mauius enim imperio nil habet illa meo
Sæpe pr̄ Nereus fluctus moderator & undæ
In media nostris ignibus arsit aqua.
Dum fugeret tepido nequīq pectore flāmas
Excutiens medium mergitur in pelagus.
Ne fuge minæ dotes mihi ī æquore Nereu
Quo fugis in toto sunt mihi iura mari.
Ipse licet Syllamq trucēq: sæuaq carybdim
Intima seu pelagi seu uada salsa petas
Teq ego p Syllam trucē: sæuāq caribdim
Per uada: p scopulos: stagnaq p alta sequꝛ.
At qui si uellem cunctos ex ordine diuos
Dicere qui nostro colla dedere iugo.
Nox prius ethereū stellis fulgētibus orbem
Induet: & stygias phœbus adibit aquas.
Vndiq regnamus: tardus mea tæla boetes
Sentit: in arthoa ster licet ille plaga.
Hesperus occeano q̄q uicinus & undis
Sæpe tamen flāmis æstuat ille meis.
Quaq orit̄ tytan: quaq humidus isonat au.
Extendunt uires brachia nostra suas (ster
Quin orbem specta longe lateq parentem
Ipse deus toto maximus orbe color.
Mille licet latebræ terris sint: æquore mille
Ipseq perpetua luce carere putet. (mas
Nemo meas terris fugiet: nemo æquore flā.
Non q habitārt terras: & nemora alta feræ
Sæpe equidē fortes iubeo concutte tauros
Frendereq attriti cuspide dentis apros.
Quæcunq in terris quæcūq animalia cœlo
Maxima cū paruis sub iuga panda traho:
Exiguosq uides pulices: grādesq elephātos
In nostras tacita concidere arte plagas.
Cūcta mihi parent mecū mea castra sequūt
Militat auspiciis fœmina: masq meis.
Ille ego sū cupidos qui iūgere solus amātes
Pectora qui solus dura mouere queo.
Ille ego quē quisqs p amantia bella sequeꝫ
Sentiet hic uoti prospera uela sui
Aspicite ut sedeant celebres utrinq puellæ
Quot uix arboreas uentilat aura comas.
Haud aliter plenas Romā uidere theatris
Cum doluit raptas orba Sabina nurus.
Si numerū queras citius quot sydera dicam
Quotq agat hyberno sydere pōtus aues.
Spectandi studio celsas petiere fenestras
Anxia quæq sui spectat amantis opus.
Quæq suū tacitæ secūq hortatur amantem
Et nutu quis stet procul illa fauet.
Victori cedet totiens optata puella
Ille sui tandem compos amoris erit.
Hæc ego polliceor numen: cui cessat amorū
Nec possunt superi fallere: si cupiant.
Maternas etiā uolucres: stygiasq paludes
Testor: quas magno spernere turpe Ioui.
Vos pariter spectate hostes: spectate puellas
Hæc hodie tanti præmia Martis erunt.
Qui cadet aut forti uictus spoliabitur hoste
Excidet a domina non minus iste sua.
Spem modo tam firmā: & lōgi suspiria uoti
Vna quod est damno turpiu hora feret.
At qui pulsarit: timidūq fugauerit hostem

Siue ſuo ſaltem coget abire loco.
Victor erit noſtra capiens ſua premia dextra
Facta manu dominæ florea ſerta geret.
Ite alacres ad bella uiri:núc prœlia uobis
Fortiter armenta ſunt adeunda manu.
Confertas acies:inimicaq; ſigna petatis :
Inq; hoſtes acri diſſiliatis equo.
Eminus hic haſtas impellite cominus enſes
Iamq; dabunt turpi terga pudenda fugæ.
Ite igitur:nec me quiſq̃ modo munere tẽtet
Arbitrium belli Mars ferus huius habet.
Illud ſuccurrat nomen ſamáq; decuſq;
Et dominam uobis premia certe fore.
Hæc ubi dicta ruunt:uocẽq; ad ſydera tollũt
Hæc ſeſe in partes diſpoſuere duas.
Altera ad auſtralẽ ps cõſtitit:altera ad arthõ
Huc illuc celeres utraq; flectit equos.
Mox ubi diduxere alas:ſignumq; dedere
Accendunt animos claſſica pulſa feros .
Tunc uero ſtimulis fortiq; incumbiť haſtæ
Alterna impulſi parte feruntur equi.
Haud aliter uacuo certantes aere uenti
Erumpunt atra nube premente diem .
Nũc feſſi cedunt:ſumptis m õ.niuibus urgẽt
Hinc uolucrem rapidi corripuere uiam .
Arboreoſq; ferunt trũcos : & robora quaſſãt
Iupiter emiſſo fulgure grande tonat .
Fit ſonitus:faciũt ſyluæ monteſq; fragorem
Occulit & denſæ frondis aceruus humũ .
Intendunt haſtas duris Mars ſæuit in armis
Alter ab alterius concidit ictus equo.
Deiectas haſtas fragmẽtaq; mille uideres
Puluereoſq; globos: aſtraq; pulſa ſono.
Dumq; ſimul feriũt fortes:dũ ſubſtinet ictus
Miles ait dominæ pugna uidenda meæ .
Tũ uero ſimul arma q̃tit:ſimul ille feneſtrã
Suſpicit unde animo fortius addit amor.
Corpora ſternunť paſſim ferit aurea clamor
Sydera plebeio cuncta fauore ſonant
Hic ruit ille ferit:duros hic recipit ictus
Alter equo lapſus turpiter excutitur.
Vidi ego deiecta tranſuerſa molliter haſta
Dedecore affectum tunc noluiſſe mori .
Surgentes alios:alios in Marte cadentes
Luminibus turpes oppoſuiſſe manus.
Quid pudet & notos tegis ignauiſſie uult⁹
Cum dominã nequeant facta latere tuã?
E ſpecula tua te uidit formoſa cadentem
Et dixit bone uir mæſta puella:uale.
Scilicet hæc fuerat magni uictoria belli
Partaq; iactenti clara trophœa manu.
Scilicet hos titulos:ꝓclataq; ſigna reportas :
Hæc promiſſa domũ uictor opima refers.
Brachia uidi alium lento uibrare bacillo
Et belli dixit nunc ego uictor ero.
Riſit:& ex animo uiſa eſt gaudere puella .
Et tacito ſecum pectore læta fauet.
Occeani tandẽ cũ ſol properaret ad undas
Noctéq; ceſſaret ſubueniente dies.
Tum uero miſcere acies:turbare cateruas
Et nullo ſeſe ferre per arma metu.
Pectora pectoribus tælis concurre tæla
Effrænes ſimul concutiuntur equi.
Aſpiceres illic effractas uulnere ſellas
Vinclaq; puluereo rupta iacere ſolo.
Qualiter alpinus boreas auſterq; tumentes
Quaq; procelloſo turbine uerſat aquas .
Concurrunt æſtus:atq; unda ſupuenit undẽ
Frangiť in ſpumas imbre furente ſalum.
Littoribus creſcunt æſtus:uoluunť harenæ
Et rauco ſtrident murmura ſæua mari.
Sic ubi præcipites ſeſe inuaſere cateruæ
Nũc cedũt:ac mox fortius enſe premunt.
Lota cadũt:clypleiq; atq; arma iacẽtia paſſi ſt
Vixq; tegens primas gallica ſella nates .
Interea nymphæ plaudũtq; canũtq; p axem
Cum deus e ſummo uertice tæla iacit .
Hinc circũſpectans nũc hũc nũc pcurit illũ
Et qui nõ pugnat pectore uulnus habet.
Per medias dux ipſe acies argenteus ibat
Brachius:ardenti conſpiciendus equo.
Sceptra gerẽs impellit equos:hortať amãtes
Vt gladio faciant exuperantes gradum.
Quocũq; adueniat medus occurrat in armis
Prœlia ſunt uiſo feruidiora Duce .
Dũ tamẽ incautus ſpiſſis ſeſe implicat armis
E ſummo ueniunt culmine tæla dei .
Certa ddit:medioq; ſedet fera ſpicula corde
Qui modo dux fuerat:nũc habet ille decẽ
Saucius exclamãs:at me cur inquit inermẽ?
Et uoluit celeri carpere tæla manu.
Et uulnus ſiccare ſuũ:plagamq; fouere .
Sed nec quod poſſet cernere uulnus erat.
Terq; manum tacto deduxit pectore : terq;
Parte manus nulla ſanguinolenta fuit.
Nec deus alta ferit duro præcordia ferro
Accenſa tantum uulnerat ille face .
Occultaſq; petit penetraia per oſſa medullas
Nec placet offenſæ ſigna manere cutis.

Ad ſeipſum de Dianæ diſceſſu.

Quid Cãpane facis? qd ſtulte moraris ĩ urbe
En tua ſi neſcis rura Diana petit?
Aſpice ut auerſi radiantia lumina ſolis
Protinus hic oculos deſtituere tuos.
Aſpice ut in totam nox atra ſupuenit urbem
Et nulli fuerunt:ut ſolet:urbe ioci.
Iam tenet:I demens agreſtia rura Diana
Montibus accurrunt ruſtica turba dei.
Pan deus Archadiæ ſumpta deſcẽdit auena
Et ſtupet:& montes deſpicit ipſe ſuos.
Stant Fauni Satyriq; ſimul:ſtat falce Priapus
Erecta:nec ſe continuiſſe poteſt .

Aspiceres auida longum tentigine rumpi
Hellespontiaci uillia membra dei.
Naiades & Driades fluuio syluaq relictis
Conueniunt celeri per loca senta gradu.
Est locus umbrosa late pcinctus ab ulmo
Deserto mira consitus arte loco.
Huic tenui circum labunt murmure riui
Et niueus primo fonte lapillus obit.
Numē habet:ui sæp cādida flumiā nymphe
Huc solitæ niueos ire lauare pedes.
Titirus ad patulas pecus oē coegerat ulmos
Blandaq lanigeras aura fouebat oues.
Huc uenit:hic nobis quæ uiderat oīa dixit
Vmbra dabat sōnos:& dabat herba thoꝝ
Sic Paris horrenti sopitus creditur Ida
Syluanas inter concubuisse deas.
Sic quoq nūc pastor:nūc luis auctor Apol-
Domuit adiūcta lata per arua boue. (lo
Ecce uenit passis Nympharū turba capillis
Et leuis in tonsas dispulit aura comas.
Hic quia solus erat dēsa sese occuluit umbra
Offendi ne qua prætereunte queat.
Pallia deponūt uirides abiecta per herbas
Aurea populeus cingula ramus habet.
Mox ubi nudatis altum patuere lacertis
Candida perspicua crura lauantur aqua.
Quid tibi cygneā plumā:glacieq nipheam
Quid referā alpinā? Caucasiamq niuē?
Lacteolosq pedes:& eburnea crura uidebat:
Qualia uix animo conspicit ipse suo.
Dū placidas repetunt cursu: & clamorib9 un
Dumosa occultus luia rēdit humo. (das
Illæ ubi lauerunt uirides errare per herbas
Et celeri incipiunt prata ferire pede.
Prosiliuntq:canūtq simul:gyroq feruntur:
Et gemina feriunt sistra canora manu.
Ecce Diana uenit paucis comitata puellis
Præstare hāc nymphis rettulit ille mihi.
Flora caput summū flaua pcincta corona
Floribus exornat lata per aua comas.
Colligit hæc uiolas:centū cōmitata napæis:
Purpureas tenero colligit ungue rosas.
Nec cedūt comites aliæ:flauosq hyacithos:
Narcisos aliæ:liliaq alba legunt.
Est quæ flauētes cithisos summūq papauer
Quæq petat mixtis alba ligusta thymis.
At dea collectos longum disponit in orbē
Et struit albenti florea serta manu.
Nais humū fo[illegible]s & odoro spargit acantho
Alloquitur cum sic candida flora deas.
Rura mihi cedūt:teneros mihi numia flores
Pro rapta zephyrus uirginitate dedit.
Ipsa Venus Venerisq puer uictricia signa
E nostra gaudet sæpe referre manu.
Cum Ioue sanguinei bellum gessere gigātes
In magnos ausi summere tæla deos.
Vidi ego congestos erumpi fulmine mōtes
Victoriq dedi florida serta Ioui.
Nec tū arma probo nimiū feritatis in armis
Ingenii non sunt aspera bella mei.
Sed lususq iociq placent: iūctæq choreæ:
Canus:& haud rigido mēsa referta mero.
His ego præsideo:sunt hæc certamina mia
Premia de nobis qui bene saltat:habet.
Ite leues fauni:teneræ simul ire Napææ:
Tu quoq seu Veneris filia:siue Venus.
At pari uillosa præcinctus nebridæ uersu
Personet Archadicis conueniente modis
Ille sonat:saltantq deæ:iungūtq coronam:
Et fieri uictor iam sibi quisq putat.
Illic aspiceres posita grauiore Dianam
Veste:pedum uarios ingeminare gradus
Nunc lenta gradiens pensat uestigia planta
Nunc celeri tangit sydera celsa pede.
Per mediosq uolās:nūc hos:nūc pcutit illos
Lætaq præcipitē ducit in arua chorum.
Quodq magis placeat uarios excogitat orbes
Dextra mox fiet:quæ modo læua fuit.
Haud aliter sythico ueniēs Aqlone procella
Puluereum celeri turbine uersat humum.
Turba deum desessa sedet:uictamq feretur
At dea purpureas spargit in ora rosas.
Sertaq uictricis posuit ceruicæ Dianæ
Et dixit uincis hac quoq parte deas.
Ergo mirari teneræ nollite puellæ:
Quæ uos nūc uincit:uicerat ante deas.
Hæc mihi qui dixit nulla mentitus ab arte
Creditur:ingenua non caruisse fide.
Ergo ego rura petam:Ciulia facta ualete
Hæc loca sunt uotis longe aliena meis.

De Suriana.

Qualis ab aurora surgens crinitus Apollo
Purpureis orbem lustrat & ambit equis.
Talis in aduentu nostros Suriana penates
Sydereo complet lumine:fertq diem.
Illa potest uultu redigos placare leones:
Trigidas aspectu flectere:uoce deas:
Nec cecinit melius quē curu9 in æquore del
Nō formidatis p mare uixit aquis (phin

Ad Iustinum.

Qui nostris Iustine tuos præponis amores:
Nunc ego te totum desipuisse puto.
Sunt oculi testes nobis:quin ergo puellæ
Testibus his causam iudiciumq facis.
Tu procul hanc raro:nec eodē lumie spectas
Ipse prope ac semper anxius intueor.
Ante oculos igit sūmas in crimine nostros
Aut praui subeas iudicis officium.

Finis primi libri.

IO. AN. CAMPANI POETAE CLARISSIMI ELEGIARVM EPIGAAMMATVMQVE LIBER SECVNDVS.

e
Xiguũ torua spectas qui fronte libellum
Periege : ne dubita : nil ego turpe canõ (q; tumultus
Nõ hic iuenies Regũq; ducũ
Bella nec armigeri sanguinolenta dei.
Beliides hic absũt infandaq; crimia thebes :
Q uæq; neci dederat Lemnia turba uiros
Vulturnusq; rapax: sempq; uolubile saxum:
Quiq; sitit mediis pomaq; captat aquis.
Taurica nece sythiæ miscebis sacra Dianæ
Hellespontiaca merse Leander aqua.
Tale nihil canim⁹: dictat Venus aurea nobis
Edita: per blandos uerba iocosa pedes.
Est quæ pꝛetea fuluo mihi clarior auro
Carmina sub certa currere lege uelit.
Siue ego magnoꝝ describere prœlia Regũ
Siue uelim nitidas bellorophontis aquas
Irruit & gladio ueluti furialis acuto
Prœliaq; & niridas improba delet aquas.
Scribimus imperio dominæ: pcioq; libellũ
Vendidimus uersus: emit amica meos.
Scilicet hæc quotiẽs niueo stãt brachia col
In precio rolli carmina bina petit. (lo
Si mihi distincti turbantur ab ordine crines
Aut manus effusas tangat inepta comas.
Mulcta dat grauior: nũeratq; irata capillos
Et totidem magnum carmina poscit op⁹.
Forsitã interdũ uolucri damus oscula linguæ
Postulat hinc elegos garrula ligua decẽ.
Sin Venus accedat spaciosa uolunia currũt
Vnde nihil uacui tota papyrus habet.
Nec mihi spõte licet geniales cõdere uersus
Illa mihi calamũ dirigit: illa manum.
Venerat ad sæuos nup mea musa gigantes
Ausos in magnum sumere tæla Iouem.
Dũ memini quatit ossa tremor: pfẽsit amica
Inq; oculos fuso corruit illa meos.
Et tandem mecum solida lasciua tabella
Hoc pepigit tantum mollia facta canam.
En cano: da uelũ nostræ cytharea carinæ
Vt mea tranquillis Cymba uehat aquis.
Tu lege nõ plagas nõ arma cruẽta uidebis:
Vulnera si qua leges: uulnera amoris erũt

Ad se ipsum.

Cur ego diuitibus tyrioq; nitentibus ostro
Inuideam: aut si qui Martia bella gerunt.
Si mihi nõ ebore: & uitreis laqueanb⁹ ædes
Nec gypso: aut setis expoliuntur apri.
Armaq; nec pendẽt trabib⁹ galeæq; minaces
Nec celeres fuerim pũgere doctus equos.
Puppibus inmensum nũq̃ sulcauimus æquor
Prospicimus tumidos nulla p astra notos
Est quæ cõspicuã gẽmis & marmore Tusco
Auratamq; facit cum subit illa domum.
Fronte duo niuea quibus est pcincta pyropi
Lucentes faciunt nocte dieq; lares.
Vnde sit ut nostra uincatur luce Britanni
Terraq;: cui nunq̃ sydera celsa cadunt.
I modo auentinos celebra mea musa qrites
Aut duri sæuas Herculis historias.
Quid mihi si aduersus Mauros noualia Cæ
Bella gerat: Parthos si subigatq; duces (sar
Quid mihi Aragoniũ si uident Vmbria igẽ
Et Siculus Tuscas miles habebit opes.
Nil mihi cũ Ducib⁹ : pereãt horrentia bella:
Siue illa in terris: siue gerantur aquis:
Forte cruentatos: ut erat uiolẽtus Achilles
Illiacos Troiam sanguine uertit equos.
Munit ense latus uulcaniaq; induit arma
Illa quibus pyrigia destitit Hector ope.
Dicitur ut uidit sæuos Priameia currus
Luminibus timidas opposuisse manus.
Eacidæ malles frontem cinxisse corona
Argutamq; manu substituisse lyram.
Exiuit arma tamen: duraq; a casside læsas
Composuit molli sub statione comas.
Ipse armatus eras: & fulmine opertus & igni
Iupiter extincta cum gemeres Semelæ.
Quid nisi fit clades: & uulnera sæua p arma
Humani non est pectoris ille furor.
Vnguibus armatũ celeres odere columbæ
Accipitrẽ: armatũ dentibus agna lupum.
Ergo ego reiectis ad clamorem trãsferor ar-
Munera militiæ sũt potiora meæ. (mis
Diuitias etiam fulgentiaq; æra relinquo
Vna mihi imensas cum dare possit opes.
Ergo militibus cedant: equus: arma: sagittæ:
Immensæq; aliis accumulentur opes.
Regibus ingẽtes urbes: magnisq; triumphis
Cæsaribus: forti bellica signa Duci.
Nauita trãquillũ tentat mare: rusticus ampla
Iugera: bellantes per iuga pastor oues.
At mea gestet amor cũ molli bella puella
Illa mihi Pyrrhus: illaq; Maurus erit.
Iurgia sunt nobis duro pro Marte canenda
Tyro puella mihi: sit mihi Cæsar amor.
Vexillumq; Venus: lectus: tentoria: uersus:
Postremus pedes est strenuus alter eques.
Oscula cõflictus: & murmura blãda sagittæ
Lingua procax ensis: bucina carmen erit.

Ad Laurentium.

Laurenti quæ sint nobis incendia nosti
Ecce puella tuos est aditura lares?
Nũc tua nobilitas timido succurrat amanti
Et uotis faueas officiose meis.
Noui ego quid possit præstare fidelis amic⁹
Archani fretus commoditate loci.
Et poteris miscere preces: & intima tecum
Ad me furtiua ducere tecta manu.

Forsitan ad

Forsitan ad celsæ tendet fastigia turris
: Quam pia caonio murmure mulcet auis.
Hanc tu præueniés ad parua cubilia transfer
Hic ubi stat domini bibliotheca mei.
Interea uerbis tacitum psolue pudorem
Et dicas hic est qui tuus esse cupit.
Hæc ubi præstiteris tacito concede recessu
Hæc nisi ubi mecum cæperit illa loqui.
Exiguis cupidi tectis remanebimus ambo:
Tu magni nobis numeris auctor eris.

Ad se ipsum.

Nō ego posco deos aurū: gēmasq; nitentes
Nō mihi hyacinthi Sardonicesq; placent.
Nec mea surgentis mens ambitiose theatri
Postulat elato stare superba gradu.
Nō quoq; magnoꝝ palatia grādia Regum
Quæro: nec in niueis ire timendus equis.
Nō ualles: nō arua graues reddētia aceruos
Nō oleā: aut colles pulcher Hyace tuos.
Nec uotis petitur cumulata pecunia nostris:
Quæq; ueheunt nimias aurea uasa dapes.
Nō gēmata togæ duplici discrimina lymbo
Galloꝝ quales expoliere manus.
Ergo qd: exiguū est: possum meruisse uideri
Cui modicū satis est: hic ope dignus erit.
Respiciunt unā tantū mea uota puellam
Nec tñ hanc mecum semp habere uelim:
Falsa loquor: nellem semp: sed nō peto sēp:
Quisquis magna petit iure repulsus abit.
Nō est hoc cœlū cōscēdere: nō maris undas
Colligere exiguæ cortice uelle nucis.
Qd cupimus multi potuere: miserrim⁹ ille ē
Qui quod habent oēs solus hic nequit.
Cū tot ego passim uideo simul ire uagantes
Cogito ubi & qui cum nocte silente iacēt
Cumq; suas habeāt oīs prope turba puellas:
Cur mihi cum dña non licet esse mea.

In inuideam imprecatio.

Inuidia lingua meo: quæ sic illudis amori
Ecce puella tua garrulitate gemit.
Quid precer infœlix nisi te fera pena sequat
Vt merita es duro forcide secta cadas.
Sit tibi quæ fuerat pereuntibus esca cicuta
Mixtaq; liuenti felle aconita bibas.
Nec tu credat factum: fictū ue loquenti
Quicqd ais nugas quilibet esse putet.
Nemo te archanis admittat: nemo loquēdis
Nec te scire loqui nec tacuisse putent.
Siue quid urbe mali: quæ seu discordia fiat
Murmuribus tribuant diffidiosa tuis.
Et ferere occultas odii credare fauillas
Et nullos unq̃ conciliare queas.
Quisqs erat ausus castā temerare puellam
Et dare non tacito uerba pudenda foro
Vt mihi turbasti dominæ plorantis ocellos
Sic uita uideas nil tibi dulce tua.

Tam miser intereas ut me tua fata mouere
Et lachrymas possint elicere illa meas.
Vitali interea frueris dum perfidus aura
Contingant uotis cuncta sinistra tuis.
Quicqd agas quocūq; uelis cōtēdere: semp
Funestum læua Bubo sub aure canat:
Teq; putes atra cœtū spectare cruentum
Eumenidū: & Stygios cernes nocte canes
Lugētes noces: hortēdaq; carmina promas
Quale ferūt Siculis Dæmonas ire iugis.
Atq; ubi cōfectos macies laxauerit artus
Vltima sit uoto tardior hora tuo.
Mille uiæ mortis: sed quæ crudelior una est
Extinctus pereas ut palinurus aquis.
Aequora nec melius detur tranare Leandro
Aut quibus a Phrygio milite rapta soror.
Esca tibi pullo padidum squalore uenenum
Vt quod olympiadis ungula gessit equi.
Atq; ita nocturno potiare miserrime sōno
Vt qui Troianis præfuit excubiis.
Qui si forte uelis peregrinas uisere terras
Abrupta fias amphiaraus humo.
Contingatq; tibi nec caupo fidelior illo
Qui conuiuē negare prodidit Archadicū
Sicq; tuū cœno corpus: plaustroq; tegatur
Afferat & tardam sic tibi somnus opem.
Si pluat hoc pereas: periit quo Tullius igni:
Multaq; sub bibulo Cæsare una bibas.
Quos male tam flectis nīæ īsidiosus amicæ
Saxa petant oculos puluerulenta tuos.
Vimine pupillæ uel ferro adigantur acuto
Thyresia nec plus iudice tu uideas.
Naribus aut melius geminis utare recisis
Quā si quis patriæ prodidit urbis opes.
Nec tibi cōtingant fœlicius omnia linguæ
Quā quæ traiicias poluit ense manus.
Vt Therei quondam sic est tua dira libido
Excipiat natos exitus ille tuos.
Ceruiceq; secent: & prodiga colla secures:
Phylis ut admoto sic pereas laqueo.
Vel tua sic duro ceruix intercidat ense
Vt Dinao frigium concidit ense caput.
Cœlestesq; tibi transfigant pectora flāmæ
Vt cui polluta est uirgo Minerua tua.
Milleq; tortores cruciatibus impia uellant
Brachia cōmeritæ post modo dāda cruci
Viscera uulturibus lanientur: & ilia coruis
Pabula sint rapidis: pulmo: iecurq; lupis.
Quæq; pudor tacuit cultro resecent acuto:
Carnificis inter cōmemora manus.
Cruraq; corripiat toto cum poplite ferrum
Per gladios Surræ: tybia: talus eant.
Oia ne memorem uita tardante recessum
Corporis intereant singula membra tui.
Hæc ego ter dico: sūma ter conspuo lingua:
Et ter respersō puluere conticeo.

At si qua exciderint eadem me finge precari:
Quicqd eni uerbis excidit ipse precor.
Hæc ubi pro læsa reddunt dona puella
Vt gemit illa hodie perpetuo ipe gemas.

De discessu suo.

Vrbs olim pergrata meis iuuenilibus annis
Dulcis:& ante alias terra benigna uale.
Sis fœlix ualeantq; uiri ualeantq; puellæ
Et quæcunq; oculis nota fuere meis.
Saluaq; belligeri tibi sint præsagia Martis:
Campani superent quælibet arma uiri.
Vulturnusq; tuus placida circūfluat unda
Præteriens lenti mœnia longa sono.
Tot iuga tot circū labentia flumina montes
Iunctaq; thyrreno littus & arua mari.
Ausoniūq; decus patriiq; ualete penates.
Dulcis & ante alias terra benigna uale.
Aurea pomasæ ualeant arbusta Suessæ
Curribus illa meis area prima fuit.
Et Lyris:& Gaurus:& littora Minturnaq;
Raptaq; ab herculeo nympha Morica ui-
Omnia cū cupiā montes & plana ualere (ro
Gallutii in primis mœnia parua mei.
Sūt illic modicæ i quæ me genuere Cauellæ
Parua:sed ingenio cognita rura meo.
Inuideant quicūq; uelint: & rustica ludant
Nomina: dat mixtas sylua rosis uiolas:
Quas libet agricolæ foueāt p cōsita plantas
Crescit deserta grandius arbor humo.
Cum primū aspexi patrias a littore sedes:
Dulce mihi mentē nescio quid tetigit.
Subsiliunt animi:feriuntq; libentius ultro
Et celeres properant ad sua tecta pedes.
Nūc etiam genialis amor: patriiq; penates
Dulciter occulta conditione trahunt.

Gratulatio de risu & obuia puellæ.

O faustū: roseumq; diē: solidumq; triūphū
Occurrens media risit amica uia.
Hūc mihi natalem statui celebresq; calēdas
Quales Ianne tuas:siue Quirine tuas:
Surge age Calliope carmē meditare canorū:
Aoniamq; feri pulcher Apollo lyram.
Nūc lōgas tibi pecte comas: nūc exere uult'
Nā domina in clara luce uidenda mihi ē.
Risit:& ex animo risit dixitq; salutem:
Nō ego nūc ipso uel Ioue maior ero?
Nūc ego mortali uideor spoliatus ab aura
Inter & æternos maximus esse deos.
Rumpere fallaces obliquaq; sydera parcæ
Iam nequeunt fusi stamina dura mei.
Cum mihi subrisit multum pmittere uisa ē
Fallor:an est mollis spes mihi facta thori.
Ignis:amor:tussis: certo sese indice produnt
Nec tu si cupias dissimulare potes.

De pulchritudine Dianæ

Arma Ioui refero:parta est formosa puella
Siue puella mea est: siue sit illa dea.
Sæpe ego depictæ uidi simulacra Mineruæ:
Qualia Fidiacæ perpolire manus.
Sæpe tuos etiā pictos saturnia uultus:
Quales uel lybia i uel coluere Samo.
At nihil ad nostrā ueniūt simulacra Dianā
Artifici quanq̄ sculpta fuere manu.
Sydera q̄ tenebras uincūt:q̄ sydera phœbus:
Quūq; paludigenas æquora magna lac's
Tantū quas olim clam cecinere poetæ
Ingenio uincit parta puella meo.
Ite procul diui cœlos habitare serenos:
Seu quis arūdineo flumine numē habes:
Sic decet ut possim præda gaudere peracta
Aut iterat aut oculos uel lite quisq; suos.
Non satis agna lupos inter secura uoraces
Creditur uncatæ non bene passer aui.
Iupiter audacis metuens incendia currus
Corripuit natum fulmine phœbe tuum
Nūc mare:nūc terras:nūc sydera celsa pmens
Aera per mediū currere iussit equos. (tes
Protinus Archadia fixit uestigia terra
Nam fuit hæc magno semp amata Ioui.
Viderat Inachias lustrare Phoronida ripas:
Crure tenus niueos lauerat ipsa pedes.
Purpureasq; genas:& eburnea colla uidebat
Lentaq; dimissas sparserat aura comas.
Viderat hāc Faunus pria sub rupe uagātem
Vimq; paraturus ni metuisset erat.
Pan quoq; mēalias uoluit subducere i ūbras
Sed metuit cursus Inace magne tuos.
Iupiter:aut oculis careas Saturnia dixit:
At si non careas iurgia ferre leue est:
Dū uocat illa suū dū tentat harūdine patrē
Et ciet albenti lubrica stagna pede.
Protinus inducta iussam consistere nube
Traxit in amplexus & tenet ille suos.
A Ioue deceptæ quotiens fleuere puellæ:
O ego q̄ multos suspicor esse Ioues.
Quāq̄ ego nec timeo:nec sola uidebitur usq̄
Sedulus hāc terris: hāc cōmitabor aquis.

Ad se ipsum.

Ergo ego quid faciā:syluis uagabor opacis?
Et referam prædā p nemora alta meam?
Sylua parū tuta est:habitāt sua numia syluas
Sæpeq; per saltus ludere Faune soles.
Aequoreas forsan tuti sulcabimus undas:
Sed fer':heu quotiēs Dorida cœpit amor
Neptunū Vēeris:nec lædūt æquora flāmas:
Ignibus Alciones incaluisse ferunt.
Tum quoties Ithacus mediis incaduit undis
Et Venus insano creditur orta mari.
Aurea glādiferas utinā modo sæcula quere'
Montanasq; darent ossea coma dapes.
Tūc uit securus nullos in cōiuge mœchos
Riualem nullus tunc metuebat amans.

Fulua nec

Fulua nec ingenuas flectebant ære puellas
Fœmina tum magnas despiciebat opes.
Copia cuiq; auri nemorq; sub frondibus oẽs
Carpebant auida pendula poma manu.
Nulla peregrinas mirata est fœmina puppes
Tutaq; tunc abies: tutaq; pinus erat.
Cinama odoriferis nemo referebat ab Indis
Nec bibit aoniũ succina lana crocum.
Idem,tunc uictus cunctis:eadẽq; supellex:
Et thorus:& uestis:hospitiumq; fuit.
Quæ nũc labẽtes emittũt flumina lymphas
Dulcia stipatis mella tulere fauis.
Cuncta ferebant sub aperto animalia cœlo:
Aut nullæ:aut tantũ lustra fuere domus.
Nec niue cãdebãt mõtes: nec frigida siccas
Arboribus frondes excuriebat hyemes.
Ipsa etiam fruges tellus inculta ferebat
Nec seges in sulcos compulit ire boues.
Ceruas quis hoc credat rabido cõiũcta leoni
Læsa Licaonio nec fuit agna lupo.
Rusticus illæsos spectans sup ilice nidos
Implumes nunq̃ subripuisse aues.
Plurimus in tenui ludebat gurgide piscis:
Nec tortos hami senserat ille dolos.
Vrbibus aeteæ nec erant minima turres
Nec fossa aut lõga machina structa trabe
Non tuba militibus signum nõ ferrea uestis
Pungebat celeres nec graue calcar equos
Vnaq; præterea facies: cultusq; deorum:
Nec coluit uarios ille:uel ille deos.
Agnaq; pacandas nunq̃ cecidisset ad aras:
Sed fuerant humili uictima farra deo.
Idem erat imperiũ cunctis: nõ regibus urbẽ
Parua:nec a dominis oppida pressa suis.
Nũc furor incubuit rerum uesana cupido
Præcipites agitat: sæua per arma uiros.
Tũc mea cõpositis passim lasciuia rebus
Nec terra inuidiam :nec timuisset aqua.
Quacunq; in sylua quacũq; iacẽtibus herba
Hæsisset gremio tuta puella meo.

De discessu amasiæ.

Quid sibi nutantes poscũt ante hostia currus
An ne parat quoq; nostra puella uiam?
Hei mihi capentũ famulisq; thorisq; refertũ
Cõspicor:& pressos lãguida colla boues.
Et uideo hirsuto nigrũ perone bubulcum
Signa peregrinæ suspicor ista uiæ.
Rustice uix domitos refer ad p̄sepia tauros
Ne premat insuetus dimaceretq; labor:
Nup eni ut uideo iũctis ad aratra iuuencis
Nõ saus hoc aptũ nõ leue pondus erit.
Aspice ut inuerso detractet pondera collo
Alter:& inmensum substinet alter onus.
Mense fere toto nequeant tibi cõdere sulcos
Saucia nec duro subdere colla iugo.
Addeq; hæc lõgas abitura est sarcia terras:
Vtq; ferant pondus non pacient iter.
Et salebrosa uita ẽ nõ his adeũda cothurnis
Diripient soleas aspera saxa tuas.
Q dq; magis timeas cecidere crepidĩe mon
Discutient celeres obuia saxa totus. (tes
Aspice ut exiguo flectat sua plaustra boetes
Limite nõ longas præcipit ille uias.
Iupiter: ut fuerat mutatus imagine tauri
Littore Sydonio destitit esse bouem.
Pascere ut admõeat uoluit deus ille iuuẽco
Ostendens longũ non fore bobus iter.
Hoc equus: hoc p̄stẽt sulcãtes equora naues
Immansas illis conuenit ire uias.
Ferreus huic pes est: ærataq; rostra carinæ:
Tale nihil quo se bos tueatur habet.
Rustice quo p̄petas medio sol arduus orbe
Defer anhelantes in sua tecta boues. (est
Nõ fontes: nõ riuus in hac sed tristis harena
Saxaq; tam longa puluerulenta uia.
Arua nec iuenies: sterilisq; & i hospita tellus
Arboreis etiã frondibus illa caret.
Vana loquor: p̄perat nec iã rationibus ullis
Vincitur:o flectant rustica corda preces.
Villicæ siste boues:referet gratia:nostræ
Hoc tu si nescis axe ueheunt opes.
Sic tibi salua domus:sic sit tibi sertilis ãnus:
Et noceant segeti fulmina nulla tuæ.
Alma Ceres læto semp tibi floreat agro:
Et pingui crescat fertilis herba solo.
Nõ pliades hyadesq; graues: nõ iber aristas
Depopulet segetes nulla procella tuas.
Nõ lupus errantẽ nemoroso cole iuuẽcum
Mordeat:aut iũctos lurida musca boues.
Nulla p̄cor:frustra sum orantia uerba locut⁹
Nõ capiũt humiles rustica corda preces.
Omie perge malo:salua modo pge puella:
Tu saxo :aut alta præcipiteris humo.
Cancer ubi messis longã producit aristam
Grandine p mixtas eiaculetur aquas:
Semina grus:herbãq; pecus :segetẽq; p cella
Obruat:& segetẽ flãma odiosa cremet.
Fulmibusq; cadãt querc⁹: cadat ulm⁹ & iles:
Et uiridi nequeas pascere fronde bouem.
Hic quoq; ponte cadat furiali: pũctus ostro
Diripiantq; canes tergus & extra lupi.

Ad se ipsum.

Quid faciã:maneã ne domi:reditũq; puellæ
Expectem:?an lento subsequar i pe gradu.
Hoc placetien longos (nã sic amor iprobus
Sole sub ardẽti carpere pgo uias. (urget)
Sæpe meũ uolui: quo nil uicinius agrum
Inq; suburbanũ sic pedes ire meum.
Lassa fatigatis tumuerũt crura lacertis
Pes quoq; tam paruũ ferre negabat iter.
Nunc longũ patimur uẽtoso puluere callẽ:
Quoq; magis ferimur hoc magis ire iuuat

Non iteratq; ardens medio sol aere terret
Alta nec incessus tardat harena meos:
Nec noceas charæ pean intonsæ puellæ
Sic radiis noceant nubila nulla tuis.
Sic pythias sẽp celebrẽt tua carmĩa laudes:
Et sic intonsis aspiciare comis.
Sunt etiam qui te uisa per rura Cyrenæ
Atq; aliis multis incaluisse ferunt.
Id mihi nũc proficit:neq; enĩ põt ipse negare
Pauisse indomitas lata per arua boues.
Acrius expertos aliena incõmoda tangunt
Et miseris credit:qui fuit ipse miser.

Ad se ipsum·

Quo ꝓpero demẽs aditu offẽsurus amicã?
Exoptata odium gratia stulta parit.
Forsitan occulte tantũ cupit illa iocari:
Et secum lusus tectius ire meos.
Noui,ego ꝗ petulans ꝗ sit mea prona libido
Nec possum audaces abstinuisse manus:
Nullũ & in ãplexus moderamẽ:i oscula nul
Nostraq; sũt blãdo uerba refere ioco. (lũ
Si prope discũbat rimas inquirimus omnes
Admittant si qua pallia fixa manum.
Sin sedeo contra:mensaq; arcemur ab illa
Inuenient aditum crura sub alta pedes.
O quotiẽs digytos Cyathũ præbẽte puella
Stringimus:& palmã subfricuisse iuuat.
Sin manet illa procul tenui suspiro susurro
Et faciũt auidas lumina mæsta notas
Aduertent Comites:celãdaq; furta patebũt
Et fiet populi fabula noster amor.

Ad se ipsum.

Aut ego mẽtis inops:nec hñt mea lumĩa ul
Aut nõ qualis heri Deli⁹ urget equos:(lũ
Cõpita:phana:lares:laqaria:mœnia:turres
Nescio quo nũc sunt pallidiora modo.
Mox ubi sublimi uolui trabe ponere lumen
Luce quasi extĩcta languida lampas erat.
Ambustos purgo lychnos:renouat oliuum
Candida sed lychni lumina ferre negant.
Et patet:& nullũ recipit mea ianua solem:
Et patet:& nullum lata fenestra diem.
Nimirũ procul est aliamq; illuminat oram
Sol meus ĩ tenebris:hic miser ipse uagor.
Ah pereat quisqs peregrinas quærere terras
Repperit:& primũ curribus ægit iter.
Ille mihi infensas nimis ingeniosus ad artes
Vtilius potuit nõ habuisse pedes.
Me miserũ nullos capiũt mea lumina sõnos
Iam longa didici peruigilare mora·
In latus euoluor stratis puluinus oberrat
Et nulla possum parte iacere thori.
Sæpe pulex alternes insidiosa quieti
Creditus est humeros sollicitasse meos.
Strata reuoluebã rugas intentus ad omnes
Hei mihi:nam mordax nõ erat ille pulex.

Vnus heri comitũ media stetit obuius urbe
Cũ peterem dominæ recta relicta meæ.
Et quid ait morbi:tristis cur pallor ĩ ore est?
Incolumis fueras:& bene sanus heri.
Mutat amor formã miserosq; intercipit artus
Extenuans cura membra sepulta graui.

Ad pictores.

Pingere qui uolucres alas in amore solebãt
Maximus hic nostris affuit error auis.
Mille cupidineos cælata est ala colores:
Ponebant:& equos nullaq; fræna deo.
Luminibus captũ puerũ:& ratione carentẽ
Tælaq; ab ambigua traiicienda manu.
Curribus auratis arcũ:pharetrãq; gerebat:
Vectus:& a niueis flãmeus ibat equis.
Ocia:blandiciæ:plausus:& dona Liei:
Quaq; sequebanť:fida caterua deum.
Sic prius in curuis pictum uidere theatris
Purpureas etiam dant habuisse genas.
Magnus picturæ:& ueterũ fuit error auoꝶ
Hic puto phydiacas desipuisse manus.
In me seruus amor nil quicꝗ tale peregit:
Plus uideo ꝗ dum non fuit argus auis.
Sic ubi seu uoces blandas:siue oscula iunxi
Aut ubi in amplexus uenit amica meos.
Hæc loca sunt oculis semp pñtia:quis
Stet procul:absentẽ lumina nostra uidẽt.
Me color unus hẽt:nec fræna tenacia lassant
Nec deus e nobis:nec sua penna uolat:
Contudit is primũ spumantibus ora lupatis
Curuari flexum iussit ab inde caput.
Inq; meos humeros calcaria nulla timentes
Prosilit:atq; alacer pectore sedit eques.
Pungimur in celeres acti ceu turbine gyros
Præcipiti iussi currere sæpe uia.
Nec sum mentis inops:nec si ratione carerẽ
Impleesset laqueos tam bona præda meos.
Cantus amor:prudens:atq; arte ualentior oĩ
Callidior rerum nemo magister erit.
Ocia nota loquor:nullũ comitanť amorem
Viuere qui nolit desidiosus:amet.
Nõ magis insanũ tunc cũ furit æstib⁹ æquor
Altum præcipites exagitanť aquæ.
Nec magis hyberna ꝗ grãdine pcurit auster
Populus excussas fertq; procella comas.
Nulla quies aĩo est:rapiturq; p oĩa rerum
Crimina:suspectum se putat ipse sibi.
Nũc tibi nualẽ fingit:lænamq; petulcam
Multaq; tum blanda munera missa pce.
Nũc dominã forma captã meliore uereť:
Ne ue suã saliat pulchrior hyrcus ouem.
Inuisus tota quisqs formosus in urbe est:
Sed cui præcipue pectinis usus erit.
Sunt germanas etiã mẽtiti ĩ amore sagittas
Aurea cũ fatear plumbea tæla nego.
Cætera deceptos nec enĩ ratione mouenť
Censeo:in uapidas iure dedere faces.

Ignibus ille deus:natisq; ad uiscera flāmis
Vtitur: imperium est urere quemq; suum.
Hoc quoq; quo dubiré multi mea sesa refel-
Dicūt hūc flāmas nō habuisse deū. (lunt:
Esseq; pro facibus gelidā uoluere pruinam
Vnde fit:ut medio sæpe leone tremunt.
Quid referā quæ sit proprior sententia uero
Arua pruina coquit:aruaq; flāma coquit.
Quæq; mihi gelido sæpe exarsere Decēbri
Pectora lædeo sydera sæpe tremunt.
Qui roseas finxere genas:atq; ora:ꝑteruū est
Dedecet egrotum nam calor ille deum.
Pallor:ut est uultu:macies : & squalor amātū
Non potes a morbo deteriore premi.
Quare age lasciuū quisqs picturus amorem
Aurea tæla oculos:duraq; fræna dato. (es
Ocia ne tribuas uincat pallore ciminum:
Implumem facias nec sine mente deum.
Dextera seu ignes ardentem læua pruinam
Siue gerat glaciem dextera:læua faces.
Da comites lachrymas: altū sine fine dolorē
Mixtaq; cum raro gaudia rara ioco.

Campani deploratio

Lubrica fatoꝝ series: quid stamina torques?
Sic in matura dilaceranda colo.
Nōdum lustra meus septē cōpleuerat heros
Abstulit hunc auida mors uiolēta manu.
Hei mihi nō potius charū occubuisse patētē
Germanos etiam non potuisse mori.
Occidit : at rerum quæ spes erat una bonaꝝ
Perdita sunt uno pignora multa uiro.
Quē neq; pugnaces enses :aut classica bello
Nec ferus armato terruit hostis equo.
Plurima sæpe cohors uni certamine pressa
Terga fuge in medio turpia Marte dadit:
Pressisset fortes luctanti pectore tauros:
Et cursu celeres præteriisset equos.
Vidi ego frendentē cū fortiter obuius aprū
Sterneret:utq; agili est ceruа terēta manu.
Quid placidos uultus: atq; ora nitētia dicā?
Huic nulla in toto corpore menda fuit.
Quid tibi pierias referā? q̄d Apollinis artes?
Nemo erat in magna doctior hesperia.
Nouerat uñ canū zephyr⁹ mō cōcitet æquor
Et modo tranquillas euehat unda rates.
Quid segetes pariat: cur palmite gaudeat
Cur iculta thymis herbida t'ra uiret. (æuā:
Et quot habēt motus:& quot labentia cœlo
Sydera: cur breuis est quæ mō lōga dies?
Sydera (me miserū) certam seruantia legem
Sed nimis in fatis heu cita facta suis.
Nouerat & gemini ꝑcelsa cacumina mōtis.
Castalios fontes:pieridumq; domos.
Et querulos elegos:mestūq; i fine cothurnū
Et pede quæ soleant liberiore cani. (phos
Magnoꝝ monumenta Ducū:celebresq; triū
Cæsaris : & uicti punica bella Ducis.
Oib⁹ his equūq; animū:moresq; benignos
Addidit:& summa cum pietate fidem.
Huius erat lingua populū sedare tumentē:
Vtq; fauere bonis: sic domuisse malos.
Iratum mulcere patrem: ueniamq; precari:
Pro quo uis humiles ferre nocente preces
O quotiēs dapibusq; suis: uinoq; popellum
Pauit:& ad multos addidit ille togam.
Sed quid ego laudes tenui ꝑcurrere uersu
Aggredior:parua non mare crescit aqua.
Nec magis hūano phœbus lucescit ab igni
Sed potius nostras occupat ille faces.
Quoq; magis subeūt aīmi: magis illa remor
Crescit:& ad laudes altaq; gesta dolor (dēt
Heu miserū cur me suauissime deseris heros
Ad styga cur nigros tā cito flectis equos
Heu deserta dom⁹ : deserta miserrima cōiūx
Germaniq; duo:iam seniorq; parens
Scipio ꝑue puer : nec dū puer orbe Camillæ
Experti duros pignora chara deos.
Quattuor alter adhuc seprē uix alter ad an-
Crescitis:& parui sollicitaris auum. (nos
Heu pater extrema tanto mœrore senecta
Stringeris:& crescunt cura loquorq; senis
Inuida nūc primos fata iniecere dolores:
Hactenus in uita nil fuit acre tua.
Diuitiis:natisq; potens : dictione uenafri
Paruit imperio Samia terra tuo.
Cū modo Aragonio p tot fera prœlia regi
Affueris:cauam præstiterisq; fidem:
Inter tot procerūq; dolos :regniq; tumultus
Aduersos nunq̄ passus es ipse deos.
Sed noua tempestas fœlicibus obuia gestis
Assueto uetuit currere uela notho.
Abstulit:hæc natūq; patri: natoq; parentem
Aerūna affecit teq; tuosq; graui.
Cū fueras ualida natoꝝ ætate iuuandus:
Præsidium senii concidit ille tui.
Fortunata parens finē sortita priorem
Cui licuit tristes anticipare rogos.
Nō lachrymas dedit illa suas:nō pectora plā
Nec secuit madidas ūgue furēre gēas. (xit
Morte quidē fœlix:cui si modo uita fuisset
Vidisset nati tristia fata sui.
Crudelesq; deos:& sydera dira uocasset:
Et se se in gelidam præcipitasset humum.
Quod faciūt mœstuiq; parēs:miserādaq; cō
Et faciunt nati pignora parua duo (iunx
Quattuor aspiceret circum pia funera natas
Ad fratrem sparsis exululare comis
Quæq;:ut in eiectos pergat sæuire capillos
Nec parcit teneris illa uel illa genis.
Innumeros etiam circum lugere clientes
Vtq; fit hic uestem scissus:at ille comam:
Hic rigido secat ungue gēas stridēsq; perrat:
Pulsat humo caput hic:ꝑcutit ille manus.

O miseros tanta fraudatos arce clientes
Quorum ego excepto nemine primus eram.
Plangite decepros fatis crudelibus annos
Heu noua uix uiso flore iuuenta cadit.
Plangite ꝓruptas uiridi sub grauamine fruges
Extincta media plangite nocte facem.
Deserimur sine luce oēs atraque uagamur
Nube: nec aspicimus turba relicta Ducem
Vt cum sydereum subita caligine coelum
Abditur obscurum nocte premente diem
Saepe pater gelidū phoebus puenit ad axem
Saepe iterum australi constitit ille polo.
Communes nobisque dies: noctesque fuere
Vsque suis tectis: usque fouebar ope.
At nunc in tenues spes haec euanuit auras
Nec quo se turū mens mea uertat: habet.
Phoebe uale: medicas frustra iā ꝑsequor artes
Ecce tua primus nūc ego fallor ope
Scilicet illa meos pestis cōsumpserit artus:
Et mea crudeli sunt data membra neci.
Heu qbus extinctos cineres: & funeris ignes
Te qb⁹ heu lachrymis ūbra benigna seqr.
Forsitan helysios nūc tu spaciaris ad agros:
Impiuratos trans rate uecta lacus.
Ipse tn̄ lōgum crucior: gemitusque madentes
Irrigat assiduo non minor imbre genas.
Qualiter in sicca uiduus gemit arbore turtur
Inficiens tristi lucida stagna pede.
Qualis & in phrygia miseris latratibus Ida
Defleuit natos mater: & orba uirum.
Sed mihi qd lachrymae deflaeta[?] noia ꝓsūt
Non patitur reduces Eacus ipse uias.
Ferrea pallentes nec ianua liberat umbras:
Circuit amphratus styx lutulēta nouem.
Tor mea carceribus mitis ꝑcluditur umbra
Coelicolum sacro dignior umbra choro.
Verū ego quid nigrū uerbis exaspero ditem
O utinam lachrymas cerneret ille meas.
Ferreus ut cunque est: & se turculentior ipso
Flecteret ille animos ad mea uerba feros.
Cur magis extincta potuit ꝑ coniuge uates
Impia threicia corda mouere lyra.
Cur mihi Gracchē tuū mōitis fatalib⁹ āguē
Non datur interitu pernecuisse meo?
Illa ego Trenateū cur nō demersus ad amnē
Illa ego non potui cur obiisse die?
O fluxas rerum uices: aeuique uolatus
O deceptorum: uota caduca uirum.
En mea tranquillos tūc cū bn̄ duceret ānos
Concidit a nullo spes releuanda deo.
Obruta nr̄a semel non emersura carina est:
Sospite qua tutis ante uehebar aquis.
Nūc feror in sano zephyris agitātibus ūdas
Et sine remigibus: & sine puppe freto.
Inuitus iam nūc uitali perfruor aura:
Quicquid erit uitae: nil nisi luctus erit.
Quo precor o faciles atque ī mea uota secūdae
Vltima fatales rumpite fila deae.
Vt quoniā placidos uultus: corpusque nequiui
Cernere: & extremis moestus adesse rogis
Nec lachrymis potui monētē cernere aborantes
Et rigido tristes ungue notare genas.
Defunctos ialtē ad manes raiamque benignā
Quo nequeo uiuens mortuus ire queā.
Sed mihi nec parce faciles: nec fata secunda
Viuo: nec optata morte perire datur.
Me nā serū aduersos referunt ꝓsagia casus
Multa mihi tanti signa fuere mali.
Cōcinit horrēdus carmen miserabile bubo
Ante meā stridens: nocte silente domum.
Nūc clausas uisus circum uolitare fenestras
Interdum tecti culmine stare mei.
Concussis passas alis: Eumenides atror
Murmure ꝑ nostros augurot ipse lares.
Tūc quoque cōuexo pendentia sydera coelo
Et cadere: & nitidū perdere uisa iubar
Lunaque fraternis nusquā stetit obuia flāmis
Pallu: heu nostri quot fera signa mali.
Nec procul a tectis ingentibus arria moto
Senserunt late contremuisse solo.
Vicina audiri lugere crepidine manes.
Et querulo tristes ore mouere sonos.
Visae sponte sua subito patuisse fenestrae.
Et mugire alte nocte silente boues.
Inire attonitus stabulisque erumpere totis
Inter balantes pullus equinus oues.
Seque per eiectas nūc uoluere tristis harenas:
Nūc iuga praecipiti currere in alta pede.
Somnia ꝑterea tristes referentia luctus
Irruerant atris horrida imaginibus.
Mane pede efferre meo cum limine uellem
Praecipites nequeo substinuisse gradus.
Omen adest dixi: superis hinc rite uocatis
Placendos humili censeo thure deos.
Ecce sacris nondum ꝑfectis occupat auris
Rumor: herum gelidae subcubuisse neci.
Attoniti riguere animi: stupuere lacerti:
Ossaque deseruit: qui fuit ante color.
Taurus ut admittit duram ceruice bipennē
Incautusque ictu concidit ille graui:
Sic ego confectus cū nil mihi tale timerem
Nec recipit medicā tam graue uuln⁹ opē.
Dū iaceo resupinus humi: moribūda recēti
Nescio quis comitū tempora fouit aqua.
Ingratas quae me tū fata extrema petentem
Inuitum superis restituere manus.
Ingratas etiā tristi reuocamine lymphas
Quae mihi fatales impediere uias.
Tunc potui periisse mihi: sentina prius ꝙ
Altius in nostros iret acerba lares.
Nūc miser insuetum capio uix mēte dolorē
Exuperat uires tanta ruina meas.

Sed quia fatallem parcis inhibentibus horã
Viuimus:o quanto gratior urna foret.
Sed qa nec ꝓcibus nec mors ĩgrata querells
Accelerat:tardas quin premit illa moras.
Interea tantis uita retinentre procellis
Quod supereſt noſtras ſentiat ille preces.
Ite preces humiles:& menſtrua thura:faceſq
Efficite:ut faciles ſentiat umbra deos.
Ite ignes:& farra sacrũ libamen ad aras
Et date funereas ad pia templa dapes.
Accedãt lachrymæq meæ cõcuſſaq palma
Stridon:& utraq pectora planta manu.
Nec pudeat rigidos manib⁹ laniare capillos
Sit coma non quãuis ſic lanianda uiris.
Et pulli de more habitus lugubria pepla
Et circũ tumulos atra cupreſſus eat.
Carmĩa marmoreo lõgũ mãſura ſepulchro
Nec rapiat titulos ultima flãma ſuos.
Nomina cui placidæ factis æquata dederũt
Et formam & mores ingenium charites.
Cõdidus eſt tumulo Carolus Pãdon⁹ i iſto
Inſignis rebus:ſanguine:militia.

De Syluiæ patria.

Iam tenet æquoreas ſuauiſſima littora Baias
Syluia:Lucrinos:ſtrigonioſq lacus.
Iam puto uicini Thermis egrotat Auerni
Candida ſulphurea membra lauãt aqua.
Phœbe ſaluriferos nunc expiare liquores:
Nũc depone lyram nec tibi pecte comas:
Nil opus eſtq lyra:ſuccis herbiſq uacandũ:
Heu propera medicã Delphice cõfer opẽ.
Aſpice ut infirmo pendent mea ſtamina filo:
Ne pereat facti cauſa puella mei.
Sic tibi Caſtalio plaudentes monte ſorores
Imponant capiti laurea ſerta tuo.
Littoreæ nobis plãgũt ſua pectora nymphæ
Syluia matutum ne cadat ante diem.
Publica uota Ioui faciũt:humileſq precant
Ne mors inſontes opprimat una duos.
Opprimet una duos:ſedemq petemus eãdẽ
Vtraq ſeu herebum:ſeu petet illa polum.
Hoc quoq marmorea carmẽ ſculpet i urna
Hæc noſtri longum teſtis amoris erit.
Qui phariũ tumuli ſaxum mirare:parũper
Si placet o lector obſecro ſige pedem.
Syluia formoſas inter referenda puellas
Hic iaceo:charo contumulata uiro.
Campanus iacet hic mecũ:cui carminis artẽ
Et facile ingenium materiamq dabam.
Vita duos olim tenuit concorditer unai
Vna quoq extinctos occulit urna duos.

Ad ſe ipſum.

Aut inſanus erã tunc cũ tua labra momordi
Aut(qd credibile eſt)ĩmoderatus amans.
Illa tument:factiq mei teſtantia culpam
Quod nũc de nobis rite querant habent.
Ah nimiũ petulans:nimiũq effræna libido
En lachrymat morſu læſa puella meo.
Parce ꝓcor lachrymis mea Syluia:ſic ꝗ dolo.
Cauſa fuit:uehemẽs heu amor ille fuit(tis

Ad ſe ipſum.

Mirabar manes animo:ſuperoſq uolutans
Mortales fieri qualibet arte deos.
Qui mõ paſtor erat Latiæ ſub mõtib⁹ Albæ
Obtinuit magno proxima regna Ioui.
Et dea Niliacas inter celeberrima matres
Atq puella Iſis:atq iuuenca fuit.
Nil opus exemplis:& ego mea numina ſenſi
Ingenio fanit cum Suriana meo.
Tunc ego cœleſtes porui oriturus honores
Celſaq cum magno ſceptra tenere Ioue:
Sed neq de ſuperis mutata ſorte putabam:
Ad miſerum quẽq poſſe redire uirum.
Deceptus fateor:tuanoq potius honore
Factus homo e tanto ſum miſer ipſe deo.

De fulmine Surianæ.

Ecce cadunt piceo terrentia fulgura cœlo:
Fulminat in noſtrũ ſæua puella caput.
Quid furis o Suriana:deos hic dedecet uſus
Bella decent homines:mitia facta deos.
Turpiter heu nimiũ pulchra cadit ira puella
Sed tamen in pulchra turpior illa dea eſt.
Aſpice ut in cũctis animalibus ira decorem
Auferat horrendos adiiciatq modos.
Cornua nũc tumidi iactant in aera tauri
Pulvereã alterno nũc pede pulſat humũ.
Attritus ſtendunt irati dentibus apri:
Inq canes haſtas:& ſua fata ruunt.
Nec uarios pariunt ira:atq inſania motus:
Et niſi ꝙ breuis eſt turpior ira foret.
Sit breuis illa ꝓcor:nõ duros ſæuis i hoſtes
In ſegetem flãmas coniicis ipſe tuam.
Nõ ego furtiue poſco mihi tempora noctis.
Si faueas oculis hoc ſatis eſſe poteſt.
Purpureum cupiant alii uiolare pudorem
Seruata nobis integritate places.
Exiguũ petimus:uultus mihi redde priores:
Neue domi totiens in mea damna late.

De Rege Aragonum.

Rex ſacer Hetruriã ſiquis uictricibus arma
Mouit:Aragonios uix capit illa Duces.
Pulchraq i aduerſos Florẽtia traiicit hoſtes
Paucaq tyrrhenas arma tuent opes.
Mirabar cur non poſſent his bella nocere:
Nec Siculus Tuſcas uincere miles opes.
Et quis Aragoniis in prœlia reſtitit armis
Alfonſi heſperiam uicit utrãq furor.
Vrbẽ Parthenopẽ bello:& munita ſubægit
Oppida:uel terra:uel ſubigenda mari.
Cũ tñ Hetruſcis Siculi ſera bella mouerent
Hetruſcis Siculæ non nocuere manus.
Eſſe qd hoc credã:niſi numina ſacra deoꝝ

Pro regnis moueant arma timenda suis?
Arnæ per has terras pura qui laberis unda:
Et florentina diriges urbe caput.
Dic age quid causæ est?quæ numia?cura ue
Arceat infestas hac regione man?(diu
Nō hāc præcipites munita p oppida fossæ:
Sublimi non hanc rupe tuentur aquæ.
Parua nec aereæ ptexunt mœnia turres:
Vix tenui muro semi recincta patent.
Extulit ille caput:barbāq;comāq; madentē:
Excutiens placido rettulit ista sono.
Rite deos adhibes: nec te sententia fallit
Pertinet ad magnos hæc sua terra deos.
Arua uides:humiles paulum toientia colles
Vtq; sit hic olei fertilis: ille meri.
Hinc iuga præruptis altū sargentia syluis
Ardua:sed uariis pascua plena feris.
Prata etiā in uiridi: lætas in gramine glebas
Pomaq; pestanis candidiora rosis.
Præterea tenui labentes murmure riuos
Assuetos nostra perdere nomen aqua.
Cresentēq; meum uariis e fontibus amnem
Quod deus a cunctis Tusca p arua colon:
Hinc Florentinā ne me contēne per urbem
Labor:& a cursu scinditur ille meo.
Hæc te cū lateant me me comitare uidebis
Omnia:ne dubita me duce carpe uiam.
Aspicies urbis latæ surgentia tecta.
Quæq;suos deceant aurea templa deos.
Diuitis aspicies aurata palatia Cosmi
Intus:at horrenti marmore structa foris.

IO.AN.CAMPANI POETAE CLARISSIMI ELEGIARVM EPIGRAMMATVMQVE LIBER TERTIVS.
Ad Pium.ii.Pont.max.

D te diue pater nostrum decus ire iubemur:
Et terræ ante tuos oscula ferre pedes. (met?ille morat
Nec rubor ī uultu ē:nec nos
Insolitis rerum qui solet esse uiris.
Pyerides tua turba sumus: tua uota Camœ
Nemo tibi nobis notior esse potest. (ne
Est aliquid tecū semp uigilasse tot annos:
Et lateri unctos accubuisse tuo.
Iure igit qui nos tua misit ad atria: nullum
Monstrandū nobis esse putauit iter.
Sit bene q̄ pateat sacris hæc ianua musis
Et timeat sanctas nulla repulsa fores.
Vtq; Pio referas largas in nomine dotes:
Nec titulis cedat tam pia uita tuis.
Et genus & proaui: mōimētaq; clara parētū
Mirum est huic quantā polliceant opem.
Largus erat Cæsar:quia sanguie cretus Iuli:
Nil durum in pulchra nobilitate cadit.
Non tamen ille tuos est ausus adire penates
Et premere audaci tecta superba pede.
Scilicet est ueritus præcelsæ fastigia sedis:
Et tanti insuetus lumina ferre loci.
Vt cū purpureū mortalia lumina solem
Suspiciūt:nimio uictā nitore cadunt.
Arte tn̄ uiuunt hoīes:cui gratia parua est
Externam quærent conciliantis opem.
Sic qui terrena spectat de ualle tonantem
Illum cum nequeat te pater alloquitur.
Nos igit quoniā nulla est nobis gratia tecū
Pro uate ad uatem nuntia turba sumus.
Ne uatis ride nomen: tyrunculus arma
Dum sequitur:certi militis instar habet.
Idem re montes:idem souere liquores:
Quanq; tam plenas nō bibit alter aquas.
In te Parnasi totas effundimus undas
Et parere omnes iussimus orbis opes:
Nil in laude tua potuit fortuna:nec ipse
Quicqd habes nostri muneris esse negas
Si pater es:natos amplectere: si pius omnes:
Vatibus in primis alte poeta faue.
Militibus duris:duri dent premia reges:
Sint tua pyeriæ prænia militiæ.
Aspera uictrici qui gessit prœlia dextra:
Cæsaris accipiet laurea serta manu.
At qui Meonio flectit modulamina cantu
Qui ualuitq; lyra:qui ualuitq; toga.
Hūc tua pcigat merita manus alma corona
Castaliam exornet tam pia dextra comā.
Arma nihil tecū:belli furor omnis adesto.
Ni quod pro sancta religione paras.
Hoc quo conficies animo:studioq; sagaci:
O quantum est animi uicere consilio.
Nup ut Assisiū nullo tibi Marte subactū est
Magna sed ingenio gloria digna tuo.
Nos igit tua castra sumus:tua prœlia musæ
Si quem nos tegimus hic tibi miles erit.
Cernis ut e toto quisqs ualet artibus orbe:
In tua diuerso cardine signa uenit.
Oceani extremo ueniunt ex orbe Britanni
Nec metuunt longas tam procul ire uias.
Aethiopesq; nigri ueniūt: Cilicesq; fugaces:
Ingeniisq; petunt premia digna suis.
Quaq; orit phœb?:quaq; occidit:undiq; do
Ad te p terras p maria alta fluūt: (cti
Tu si deficias nec erit sua gloria musis
Neglectæq; omni destituemur ope.
Aspice ut illustret totum sol arduus orbem.
Vtq; tegant omnem sydera celsa plagam
Hoc tibi pstādū est: uice fungeris ipse deoꝝ
Iura tibi mundi tradita cuncta uides.
Quæq; latēt oculos: & quæ potes ipse uidere
Accedunt curæ pondera cuncta tuæ.
Ergo in tam magno cœtu: numeroq; tuoꝝ
Aspicias uatis nomina parua tui.
Quoq; magis nou? ē:magis erit ille foued?
Vt tene

Vt tenet infirma debilitate puer.
Sic soliti agricolæ uites munire tenellas:
Tuta suo grandis robore planta uiret
Addeq; hæ plantæ raris nascunt in ortis
Et pereunt pingui ni foueant humo.
Hoc pie da nobis si,te bene fronde decora
Cinximus:& capiti sunt data serta tuo.
Si tibi Castalios latices: sacrūq; Helicona
Pandimus: alternam præbuimusq; lyram
Vt posses strictus posses cantare solutus
Et natas doctæ uincere Calliopes.
Redde uicem:sacrosq; iuua pī alme poetas
Qui dare multa pōt hūc dare multa licet.
Non tibi tu natus soli:posuere uidendum
Excelso quodam te tua fata loco.
Vt late possis hominū genus inde tueri:
Proq; suis meritis premia cuiq; dare.
Vtq; homines possint palmā spectare paratā
Vrgeat:& celeres fertile calcar equos.
Quid tot opes uni superos cessisse putemus
Grandiaq; arbitrio subdita regna tuo.
Esse tibi potuere satis uel paruula tecta:
Paruus & assiduis influis ortus aquis.
Nil temere ægerunt superi:ratione mouent:
Iudicii est illis causa probata tui.
Vt quoniā scires etiā dare munera posses
Sic te hominū generi præpositū eē putes.
Hactenus hæc:tu iusta pī ne despice uota:
Tecū aliqd nostras fac ualuisse preces.
Hoc te p sceptrūq; tuū soliumq; rogamus:
Perq; tuos altæ nobilitatis auos.
Sic pater Aeneæ imperiū clauisq; potentes:
Syluius:& natum sentiat esse Pium.
Sic tibi fœlici quicqd meditabere cursu
Pergat:& Inceptū perficiatur iter.
Sicq; ferus Turcus falsas rescindere leges
Et ueri cupiat Principis arma sequi.
Barbara q̄ lata est:quantoq; extendit orbe
Imperio accedat Teucria tota tuo.
Deniq; quāta pōt concedere munera cœlū:
Tot tibi dent larga fata benigna manu.

Ad Pium.ii.Pont max.

Ite meæ musæ(nam uos sera nulla morat)
Ad dn̄m:centum robora me Impediunt.
Atq; ubi mille tuis susceperit oscula terra
Poplite sic nudo dicite Pontifici.
Alme pī sanctas cū nuper adiuimus ædes
Pollicitus nobis scis bene quid fueras.
Ecce tuus uates:magna spe plenus: auaro
Paulatim totus carpit hospitio.
Cūq; aditū ad sacros pedes: soliūq; uerēdū
Postulat: occlusis pellit a foribus.
Diue pater qd aget pauper timidusq; poeta
Si tu non sancto colligis in gremio.
Stant promissa tuæ quæ sunt oracula uocis
Et nequeunt superi fallere si cupiant.

Ad nomen: regnūq; tuū spes uatibus ingēs
Orta sed hic primū principe te exoritur.
Cūq; alii uates non una palatia norint
Hic primis ad te confugit auspiciis.
Gratior est nobis q̄ nos plantauimus arbor:
Cuiq; domo primos iecimus & lapides:
Ergo parua tuis crescit quæ plantula in ortis
Hæc nūc poma suū destinat ad dominū.
Nō matura quidē:sed plurima ptulit ante
Quæ non digna tuis credita sunt calatis.
Hæc quoq; acerba sūt:sed ē mittēdi tāta uo-
Ne primos fructus aduēa corripiat.(lūtas
Accipe diue pī: quod nūc noua ptulit ætas.
Non erit hoc unq̄:si foueas:sterilis.
Hæc ubi dicta meæ musæ decedite tecto:
Ante sed hæc illi munera porrigite.
Quod si forte Pii titulos & nomina quæret.
Dicite stare suis legibus historiam.
Cur etiā in torto ueniant hæc carmina lapsu
Nō it equus rectis qui macer est pedibus.

Ad Laut.Iustinū Trifernatem.

Laurenti Iustine cani non parua Tiferni
Gloria:delitiis insidiate meis.
Horrida qd tantū me nūc hortaris ad arma
Grande p altisonos arma canenda pedes.
Parce precor ne me furialibus insere bellis
Ad numeros spirat mollior aura meos.
Bella truces aīos uiolentaq; pectora poscūt:
Et rigidos mores: Ingeniumq; graue.
Me lepus:effosso latitansq; caniculus antro
Plus animi & passus cornua ceruus habet.
Quiq; metu in uarios mutat mille colores:
Fitq; per aspectus altera forma nouos.
At ne iussa tui uidear contemnere uoti:
Obsequar:& Regū cognita gesta loquar:
Forte sub eoo qua lucifer emicat orbe
Exerit:& croceos hic ubi phœbus equos.
Vltimus antiqua ninoꝝ e stirpe regebat
Imperio Assyrias Sardanapalus opes.
Nō illi Eufratem media Babylone fluentē:
Nō liquidi uisas fertur Araxis aquas.
Mira loquar:nō ille Ducū:nō militis usus:
Prœlia:nec celeres nosse putatur equos.
Ignotusq; utris:& religione timendus
Fœmineos inter delituisse choros.
Pallia quæq; uirum fortemq; decētia Regē
Reppulit:haud humeris uisa sedere suis.
Pro galea fasces:teretes pro cuspide fusi
Turba puellaꝝ militis usus erat.
Hinc manib⁹ fusos:& stamina lōga trahebat
Pendebatq; humeris arte recincta colus.
Fœmineo stabant suspensa monilia collo
Curua superciliū grande præegit acus.
Iam pater alterutrū phœbus tepefecerat axē:
Purpureos iterū sollicitabat equos.
Ille puellares & longū in terga fluentes:

In nodumq; habiles cœpit habere comas
Vellere suppofito graciles tumuere mamil-
Et totum poterat diffimulare uirum. (læ
Iamq; palæftinas inter regina puellas
Nebat:iam mulier Sardanapalus erat.
Vidiffes radiis:longos ficcare capillos
Et zephyro croceas fæpe dediffe comas.
Et modo tæniculis:humili mō cingere uitta
Pectine nūc altum fuffricuiffe caput.
Fœmineos nutus : molleq; expromere uocē
Et tremulos oculos:aptaq; figna notis.
In teneras tantum fuerat uir ille puellas:
Quiq; alias mulier uir erat ille thoro.
Hæc fūt quæ canim⁹ magnoꝝ prœlia regū:
Hæc tibi fi placeant belliger auctor ero.

Ad phœbum.

Cū mea pro reditu luftraret Apollinis aras
Nympha:Sybillinos confuleretq; lares.
Nuda pedē:paffifq; comis:niueoq; recincta
Tegmine:fatidico fupplicatura deo.
Me mifeium fertur uifa caluiffe puella
Phœbus:& indignos ore dediffe fonos.
Parce puellares exnnguere fletibus annos:
Quærere fallacis define facta uiri.
Ille quidē extremas Tyberini flumis undas
Incoluit:& nulla iam fibi cura tui.
Nec mihi mentiri fas eft:hæfiffe puellæ
Dicitur:& de te garrula uerba dare.
Nec pudet infontem ꝗ fic uiolauerit ignem
Et fanctos mores ingenuamq; fidem.
Perfidus interea nimiū puerfa fufurrat:
Addit & in fœdas lingua proterua notas:
Nūc tibi phœbe cadāt rutulis cū crinib⁹ axes
Nec medicam poffis:nec dare lucis opem

Ad beneplacitū de Tyberi.

Tybri triūphante quondā regnator in orbe
Ecce tuas iuuenes ante uagamur aquas.
Hic natat:& celeres iactat fub brachia remos
Pectoreq; aduerfam uerberat udus aquā.
Ille cauo metuens corpus cōmittere ftagno
Littore & extrema non nifi rupe fedet.
Pars conto ueftigat aquas:pars retia tendit:
Subftinet hic hamos: tortaq; fila regit.
Solus ego molli iaceo miferabilis herba:
Et dominæ femper cogito facta meæ.

Ad Carmilianam.

Quæ tibi nūc fcribo magno cōpulf⁹ amore
Accipias animo Carmiliana bono.
Forma qdē fluxa eft:rapidi ceu flumis unda
Quā gelida hyberna de niue fecit aqua.
Verus amor:fincera fides:nō fictus amicus:
Per nullas fiunt languidiora moras.
Quā facile eft ꝓcib⁹ chari fuccūbere amāris
Pro te tam parua magna parare potes.
Qui nifi fim ingratus:ni ꝑfidus ipfe futurus:
Perpetuo fiam Carmiliana tuus.

Ad fe ipfum de bona acceffione ꝓuinciæ.

Iamq; peregrinas(fic dii uoluiftis) ad oras
Siue bono factum eft omine:fiue malo
Venimus:atq; alia cœli regione tenemur:
Sumq; Tybris primus incola factus aquis
Abftrahor ad gelidi glacialē fyderis axem
Hic ubi tyrrhenis Vmbria finitima eft.
Abftrahor a patria:qdq; eft crudeli⁹ heu heu
Abftrahor a facie Syluia pulchra tua.
Qua teneo uefanus iter:quo fydere fretus
Extremā rapior ftultus in Hetruriam.
Tygribus hyrcanis orbis truculentior urfis
Afpera quos fequitur per iuga turba canū
Archadiifq; feris:lateq; furentibus euris
Durior:& Sicula cum mare feruet aqua.
Nō huc Vulturnus placidis fe ꝓuehit undis:
Campanæ:non hic fufpiciuntur anes.
Heu tantū Campanus amor:fiue ille uolatiti
Siue indefeffo uenerit ille pede
Venit:habetq; ferus totū:uerfatq; medullas:
Nec mifer hoc poffum delituiffe loco.
Dic age quæfo puer totū ne fubægeris orbē
Aufus ad occiduas Cypricus ire plagas?
Quaq; fatigatus fubmergit hefperus undis:
Quaq; idem rofeos Lucifer urget equos?
Nil tibi tranquillē eftuidit tua tæla Boetes:
Quæ garamantea fenferat aufter aqua.

Ad fe ipfum de Syluiæ pulchritudine.

Proh dolor : audacis nocuit mihi copia lin-
Cōmentui totiēs:cui ego uana loquor(guæ
Profuit Alcynoe:nocuit facundia nobis:
Heu gladio ferior nunc mifer ipfe meo.
Hāc ego laudaui:& numeros laudādo pægi
Tunc potui lingua:tunc caruiffe manu.
Et magnū eft:cupiuntq; deæ ꝓconia uatum:
Intumuit noftris uerfibus Alcynoe.
Credo iquit multas:quaꝝ ftat fama fupftes
Nomine plus uatum ꝗ ualuiffe fuo.
Sunt quæ mortales tādē noua numia factæ:
Quæ femp de fe gefta canantur habent.
Vtq; fibi uatem quæq; eft fortita difertum
Præclari tantum nominis illa tenet.
Quid mihi æterni formæ fi referēt honores
Carmine fi uatum pulchra fuiffe canar.
Et canorūq; oēs uenīēt mea fama minores
Et uiuam:& nulla ex pofteritate cadam.
Syluia:namq; aderat trifti fub pallida uultu
Laudatam numeris crediderit effe meis.
Et fuerat:triftefq; minas intendit: & iram:
Et quæ nūc de me læfa querat habet.
Exuperare iquit quicquid mortale putabam
Et nulla fieri poffe caduca mora.
Hinc amor:& blanda lafciua ꝑ ofcula lufus
Et quæ te totiens admonuere notæ.
His tibi credebā magnas in carmine uires
Adiicere:his artes ingeniumq; dari.

Cūq; tibi

Cūq; tibi dederim uires: artemq; canendi
Muneribus nostris altera diues erit.
Credulus es: paulūq; tibi tua cognita forma:
Non facies nobis: q̄ tua lingua placet.
Non preciū de me gēmas: aurūq; poposci:
In quæ tuos agros ambitiosa fui.
Hoc uolui tantū: ne me mortalibus auris
Exuerem: mætas præteritura rogi.
Quas ego cōmisi terræ metet altera fruges:
Texta meis digytis altera serta geret.
Perfide si nullo mecum tenearis amore
Inq; animū ueniat Syluia nulla tuum.
Num fuit Alcynoes etiam te iudice nobis:
Forma per ingratos anteferenda modos.
Erubui totus: uolui potuisse negare:
Sed fuerat facti conscia turba mei.

Ad Tirianum.

Candide lasciuū carpis Tiriane libellum
Forsitan impuros cum ferat ille sales.
Si tibi nulla Ven⁹: nec amor: nec blāda uolu(ptas
Nec dulcis soboles: cōiugiūq; placet.
In uacuaq; domo nulli penturæ moraris:
Desertoq; iaces anxius usq; thoro.
At mihi iucūdos tribuit Venus aurea mores
Nec puto me quercus nec genuisse feras.
Nec solidas ualeo naturæ uincere leges
Conuenit ingenio mollior aura meo:
Terra feros nutrit Lybica regione leones:
Et nemore Assyrio luridus anguis hyat.
Gargarus at segetes gignit: Cāpania Cedros
Dāt Arabes Cassiā: fertilis hybla thymo ē
Sic non una oēs genuit natura seueros
Huic canis: huic curua falce placebit auis.
Ille reflectit equos: amat altas ille carinas:
Hic laqueos tendit piscibus: ille feris:
Cæsaris hic miles magni: h mercator acerui
Cynthia grata tibi est: ē mihi grata Ven⁹.

Ad Braccium.

Dii tibi dēt & opes croesi Martisq; triūphos
Aeacidæ uires: Cæsaris imperium.
Victor eas bello: charusq; in pace togatis
Mille tuā exornent clara trophœa domū:
Q d magis exoptas tantū Ven⁹ alme faueto
Dardanio quantum fauerat ille Duci.
Sint Braccii gemini p̄tria numina amoris
Inq; sinu teneas quam cupis ipse tuo:
Scilicet hæc Crœsiq; opib⁹: Martisq; triū(phis
Aeacidæq; armis anteferenda putes.
Hæc precor: & sanctas extis salientibus aras
Exerto incendit poplite fida manus:
Quicqd diues Arabs: quicqd misere Sabæi
Ante meos fument in tua uota lares.
Parua quidē: sed quāta pōt dare p̄mia uates
Pauca tuis refero carmina muneribus.
Non mihi sunt auro late crispantia uasa
Palliaq; artifici sardonicata manu.

Munera dāt p̄ceres: reddūt mera carmia ua(tes
Qui dederit qd hēt maxīa q̄q; dabit

Ad Surianam.

Ecquid erit Suriana modus finisq; canendi?
Si pulchra ad laudes efficia te meas?
Quoq; magis canim⁹: magis hoc uideare ca(nenda
Perpetuū nobis exonerur opus.
Parce tuos niuea dissoluere fronte capillos:
Stat mihi compositas est cecinisse comas.
Parce & in aurato crinē succogere nodo:
Hei mihi q̄ multis hac quoq; parte places.
Cur niueo pendēt præciosa monilia collo?
Et uaria totiens compositū arte caput.
Cādida p medios hūeros: mediosq; lacertos
Fascia q̄ tractu conueniente cadit.
Seu sis in tunica: tunica formosa uideris
Pallia seu sumas: pallia sumpta placent.
Purpurea formosa toga: formosaq; in auro
Te nigra te flauo murice tincta decent.
Aurea Titoni coniunx: argentea phœbi:
Alba soror magni facta uidere Iouis.
Deposita quotiens intras floralia ueste
Accipere Idæo iudice poma potes.
Ergo siste noui speciem uariare decoris:
Et formæ dotes incumulare tuæ.
Siue placent nigræ: tinctæ seu munceæ uestes
Seu nodo aut fusa te iuuat ire coma.
Elige qua possis oculos retinere magistros:
Sitq; tibi satis hoc compositam esse semel
Obruimur nostros uincūt p̄conia uersus.
Vna satis facie qualibet esse potes.
Adde etiā inumeras artesq; doresq; canēdas
In tantis minimi est forma putāda bonis.
Non cecinit melius nign q pectora ditis
Flexit: Apollineæ clarus in arte lyræ.
Nec quē suppositus spaciosa p æquora piscis
In patrium uenit: deposuitq; solum.
Mœnia pugnacis mirari desine Troiæ
Mœnia phœbeæ structa canore lyræ.
Et quæ creuerūt directis condita saxis:
Hæc quoq; nō hoium mœnia facta manu
Scilicet hæc poterit marpesia saxa mouere.
Atq; Adamanteam flectere duriciem.

Ad amorem.

O amor o nimiū celeres in corda sagittæ:
Et motæ totiens in mea damna faces.
Parcite Pyerio uati: noua præda petenda est
Non idem semper depopulandus ager.
Arsimus heu miseri plus q̄ satis: armaq; uicti
Iecimus: & nullas esse fatemur opes.
Cur iterū expositi p uulnera mille peramur
An uideor nimium condidicisse pati?
Deficiam: fessiq; cadunt a pondere tauri
Perpetuum possunt nec iuga ferre diem.

Ad seipsum.

Nulla ne Campano requies debet⁹ an ois

Vita mihi turpi est dedita seruitio?
Arboribus zephyri parcũt & fluctibus euri.
Aestas non semp: nec fera semp hyems.
Vidi ego ceruleis cœlũ squalescere nymbis:
Et uidi roseos currere solis equos.
Et modo ceruices flectũt ad aratra iuuenci:
Nunc iuga defuncti uomere sũma petunt
Miles equos: arcus & fortia tæla remittit:
Nec galea impensas obrimit usq; comas.
Cuncta uices habuere suas: ego semp eandẽ
Præcipiti infœlix cardine uerso rotam.

Ad seipsum de Suriana.

Nõ ego sum fœlix: & sydere natus amico:
Dulcia cui totiens prœlia mouit amor.
Pulchra meis late regnat Suriana medullis
Sola potest animos illa tenere meos
Hoc etiã læstor melior mihi præda parata ẽ:
Perq; gradus noster tendit ad alta deus.
Sit citra formã qualis Suriana requiris
Et melle & dulci suauior ambrosia est.
Stat nitor in uultu: qualis solet esse deæ:
Purpureus niueo surgit in ore pudor.
Mille licet cupiant: noctuq; ad limina pstent
Flectere nullius hanc ualuere preces.
Hæc mea materies erit: hæc mihi sola cæda
Da ueniam multis blanda Diana faues.
Nõ mihi riualles: nõ turbida fluminis unda
Sed liquor ingenuus pspicuusq; placet.
Quas tibi nũc laudes claræ pconio formæ
Ordiar? alphana nata puella domo?
Digna tuo statuit latum qui legibus orbem:
Qui dubia interpres iura resoluit auo.
Bartholus: antiqua tibi quãtus origine ferẽ
Tu forma illustras: legibus ille domum.
Quosq; ille istituit p mille uolumia mores
Vincuntur uitæ simplicitate tuæ.

De Sigismondo.

Iane fetam laxa: bello Sigismõdus & armis
Fulminat Adriaca uictor in esperia.
Bella fremũt: uici passim capiunt: & urbes:
Procedunt clari signa superba Ducis.
Succubuere hostes intra sua mœnia pulsi:
Nec uicti quo se iam tueantur habent.
Instat attox: armisq; premit: labentia pulsat
Mœnia: & hostiles diripiuntur opes.
Obuia cuncta ferox cõsternit: ut horrid' au.
Aut boreas late psonat in nemora. (ster
Robora celsa ruũt: stringunt turbie quercus
Cunctaq; in aduersum decubuere latus.
Hunc mea musa canet: clarũq; ad sydera no.
Efferet: ingenio maior at ille meo ẽ. (mẽ
Quid faciã? grauis hæc si humeris est sarcina
Et cadit a nimio põdere grãdis equ'. nĩis
Dura licet domitiq; boues fortesq; iuuenci
Colla ferant: nimium non patiunt onus.
Verba utinã factis æquent: carmina rebus:
Vtq; animus nobis suppetat ingenium.
Tẽpus erit: quo nos q̃ sint sua clara trophœa
Et grandi partas ore canemus opes.

Ad Polphemum.

Sũt qb' arma placẽt: obtectaq; pectora ferro
Quos ego nimirum despuisse putem.
Sũt quos argolicis peregrinas puppib' oras
Lustrare: & soli proxima regna iuuet.
Alter opes nimias: furialeq; ut ageret aurum
Euigilat: noctes: euigilatq; dies.
Maior turba forum: legesq; exercet amatas:
Incauti exorbens fraude clientis opes.
Cuiq; suũ est studiũ: nec eodẽ sydere cuncti
Nascimur: o fœlix cui placuere sua.
Certe ego nec sæui Martis discrimina quæro:
Nulla placent animis sanguinolẽta meis.
Nec placet exiguũ hoc æui obiectare piclis:
Et ruere audaci per mea fata manu.
Siue cadas: miserũ est animã secludere ferro
Spargereq; hostili membra recisa manu.
Vtq; animã serues fœlix nec uiscera carpans
Et rapidæ uolucres noctiuagiq; lupi.
Mille cicatrices: horrendaq; uulnera toto
Corpore: quæ late conspiciant habent.
Iam pede: iam manu: iã capiere lacertis:
Præuio & errabis iam Polipheme cane.
Corpora seu passim feriens hostilia funda:
Cæsaq; puluereã turba cruentet humum.
Nõ durare põtsi qd tibi crimine partum est:
Euolat: & diues fraude iacebis inops.
Prætereo nisseras mortes: nec more sepultas
Turgeat ut gelida triste cadauer humo.
Vt secumq; dabunt incerta picula belli:
Heu furtis animã pdere quid grauius?
Prouida cunctaq; rerum natura: magistra
Armauit: cornu: dentibus: ungue: feras.
Scilicet ut possent rapere: & laniare: ferire:
Ingenium nobis munus illa dedit.
Addidit & lachrymas: & risumq; foret iudex
Humani speciem pectoris esse tibi.
Iunxit amicicias: & eodem culmine tecti
Munit: unde oẽs turba propinqua sumus
Seu spolies armis quẽq; : seu frande ptercũ ẽ
Ne capiant animos impia fata tuos.

Ad Braccium.

Tusci nominis: & militiæ decus
Braccidum rosea conspiceris toga:
Argentoq; tuum perradiat latus:
Quid: mentis dñe? quid ue animi putas?
O quales tacita in concubitus ruit:
Tunc cum densa uirum turba fauentiũ
Lato subsequit conspicuũ foro:
Cum certat populus flectere amans caput:
Et cerni prope: tantum ille fauet tibi
Quantum tu dñe q̃q; oculos habes
In te tu populi iam illa tenet tuos

Optatam

Optatam quotiens uerteris ad domum:
Suspiras:lachrymis oraq; defluunt
Et tardo graderis respiciens pede:
Procedit gradus:at languida mens redit
Nec reddi a domina iam saucia potest
Hanc tota illa tenet:reddere uult nihil:
Sed torques dominam:desine iā querit:
Nā torques dñam:magna eni amantium
Illa est portio:cum mutuus est amor:
Sunt cautæ:& metuūt murmura dissona:
Offenditq; puellas amor agnitus:
Amplexuq; frui uel Ioue clam uolunt:
Furta hæc quæ phibent dulcia amātium
Vulgate ueneres nec stomacho placent.

De dñæ suæ exaltatione.

O dulces animi mei
Alto delitias quas gero pectore:
Tunc cum pyeridas uoco:
Quæ raucam faciles concinete ad lyram:
Festos mecum agitant choros:
Et larga teneras dant uiolas manu:
Spargunt purpureas rosas:
Et lætis redolet carmen odoribus:
Certent numina quæ uolunt
Non plus laudis erit Lucifero uago:
Non quæ uel Iouis in thoro
Molli sceptra uiro subripuit manu:
Lusus inter & oscula:
Nō quicqd numeri:aut denumeri pedes
Alto efferre queant polo:
Tam extollunt dñam pyerides meam.

Ad Venerem.

Cur dies unq̄ Venus aurea
Mihi quietis:quando tuus puer
Lasset manu duras habenas?
Nec premat acer equos:facesq;
Satis dedi iam supplicii miser:
Videri possem dignus amoribus:
Bella mea dignus puella:
Ferrea si ferret illa pectus:
Fauere nobis debet amantibus:
Tuus cupido cur igitur premit?
Vrgetq; face occulta dolosus?
Perfidius nihil est amore:
Dolosius:nil est magis impium:
Puella cum est ingrata aut impia
Tygres & hirsutos leones
Et nemus omne minus ferrum extat.

Ad Aurianum.

Cur scribant tibi quæris Auriane
Qui sacras hedera subornant comas
Viuunt carmine pauperes poetæ:
Si nugas adimas fame peribunt:
His mendacia sunt opes:& aurum:
His umbræ gelidæ:ociumq; molle:
Labentisq; placent aquæ lapilli.
Cum dent carmina:pallium rogabunt:
Insanos facient:cibum rogabunt:
Euellent oculos:togam rogabunt.
Nec credas sitientibus poetis:
Dicunt omnia libere petuntq;:
Fingunt quæq; uolunt:putantq; palmam
Mentiri bene gloriosiorem.

Ad se ipsum.

Sæuis horridior ianua Tigribus
Quas urgent rapidis per iuga montium
Pastores canibus:nec mihi flecteris
Nec sentis miseri uota clientuli:
Clauduntur solidis roboribus fores:
Perdat te rapido fulmine Iupiter:
Et duris quatiat nocte bipennibus:
Qui nec pauperiem ferre famelicam:
Nec paruos ualeat pascere liberos:
Cur me difficilis lauua prohibes
Ad dulces dominæ prosilijam sinus?
Et mellita genis basia conferam:
Quales caoniæ corripiunt aues
Celsis dū geminant murmura turribus.

Ad musas de Pio.ii.

Vulgus ignauum & rude quid capacis
Ad fortecurris:geminum sedile:
Non tua hæc spectacula:cede musis
Cede poetis.
Nunc lyram:nunc profer Apollo carmen
Et poetarum decus eloquentum:
Flaua bellorum domitrix Minerua:
Aegida pone.
Venit Eneas:Pius o Camœnæ
Surgite:ad festos cithysos uenite
Quid facis Chio?quid agis Thalia?
Plaudite mecum.
Arcadum Custos ueterum Liceæ
Nunc canens inflā calamos loquaces:
Menali Aeneam resonans cacumen:
Tollat in astra.
Cinge Menandrum modulis canori
Gutturis:mulce uolucres tepentis
Veris argutum referent palatum
Per nemora alta
Quicquid usquā est læticiæ placentis:
Gaudii quicquid subeat theatrum:
Concinant altum pueri:senesq;
Omnis & ætas.
Et Pium cellæ geminent fenestræ:
Et Pium curuæ resonent tabernæ:
Et fori duplex aditus fremens:
Et loca cuncta.
O diem nobis solide beatum:
Prosperum illuxit nitidumq; sydus:
Italæ gentis miserere nostræ
Religioni.
Barbari cedet furor apparatus:

Thessali sanctos metuunt Quirites:
Itali prædam referent opimam:
Hoc duce freti.
Iam strepet totum latium sub armis:
Vndiq; illustres ueniunt Tyranni
Ad pedes nostri dominii ferocem:
Turcum adituri.
Qua uides plaustrum gelidi boetæ:
Ambitu lentos agitare cursus
Mantuam duri ueniunt Ruteni:
Casside tecti.
Qua cadunt phœbi roseæ quadrigæ:
Vltimi rerum ueniunt Britanni:
Et breues linquent dormituri opimam
Persida noctes.
Teutones alto ueniunt ab axe:
Alpibus Cymbri properant niuosis:
Ense Germani grauiore cogunt:
Mille cateruas.
Et Pii notas referunt ad aures
Hostis immanes furias cruenti
Vt Scythæ nostrum sitiant cruorem:
Vulnere mitem.
Milites nullis domitos Iberus
Viribus mittit gracili iuuenta:
Et procax linquent pelagus Sicani
Classe potentes.
Victor imbellem subiges Orontem
Persidis latæ:Syriæq; gazas:
Atq; odoratos Arabum liquores
Tybri uidebis.
Sub iugum tecti uenient Geloni:
Nec premet nostros Sythicus peones
Dardani durum excutient tributum
Illyricq;.

Ad Pium.ii.Pont.Maxi

Parnasi gemini nouem puellæ
Quæ Cyrrhæ iugum colitis atq; fontem
Nunc lau ros hæderæq; pertinaces:
Cingant templa:fores & alta tecta
Rugas excutiant senes seueri:
Et iucunda iuuentus:omnis ætas
Flaua tempora colligant corona:
Spargatur uiola forum:atq; acantho:
Parcat nemo rosisq; lil iisq;:
Decantentq; nouos modos poetæ:
Quales audierit nec ipse Apollo:
Nec Tritona Pallas:& deorum
Quod terra aut polo:aut pelago uel usq̃
Celso sydera clarius micarunt:
Illuxitq; dies Senæ beatus
Hetruscæq; plagæ:sacrisq; musis
Aeneas Pius:& sacros poetas
Et lætas facili manu Camœnas
Affert in latium suum:o dii boni
Quantum lætitiæ huic dedistis anno
Non hic Dardanios referet penates
Aut raucum Phrygiæ gregem Cybeles:
Sed læsum dominum deum latinum:
Grandis Roma suos habet triumphos:
Aeneamq; suum uident Quirite s
Quid maius potuere dii benigni
Largiri Latio?quid & Camœnis?
Fœlix Tusca plaga:& beata terra:
Tu primum aonias referre musas
In nostram hesperiam:& fouere primum
Ausa es:quis tibi nunc queat decentes
Hoc pro munere gratias referre.

Ad papiensem.

Vadas mea musa ad deos minores:
Lucensem:solidum meum fauorem
Quanto indigna Iouis uidere frontem
Nec mirere me tuam opem inuocare:
Et sanctas totiens renütti ad ædes:
Solum si quis inops habet clientem:
Si solamq; togam:unicumq; amicum:
Hoc uno utitur ille parte in omni:
Idem pistor erit:coquus & idem
Idem portet aquam:thoruq; sternet:
Ergo cum ipse habeam togam:aut amicũ
Nullum q̃ te alium negociorum
In te quicquid erit refundo curam:
Vade ergo intrepida ad Pii penates
Lucensiq; meo refer sub aurem
Campanus tuus & tibi salutem
Dicit plurimam:& oratur iuues se
Promittit tibi se tuum futurum:
Vita omni reliqua:& uitos iuuare
Cum possis nihil est magis deorum:
Crescas muneribus licet:peribunt:
Cœtus te medium regant:peribunt:
Nunq̃ quæ facies bonis peribunt.

Ad Gorum Lolium.

Accusas mea carmina:
Iratamq; mihi Galliopen Loli
Et tardum ingenium putas:
Non eo inficias:confitear probe:
Tales sunt numeri tamen:
Quales sunt oculi dominæ meæ:
Cum spectat placide:& diu
Hærent luminibus lumina:uincitus
Vates Meonius mihi.
Et Thebana mei carmina Pindari
Tunc cum succrepuit lyra
Tangens alta sono sydera stridulo:
Contra:pyeridum fugit
Longe tota cohors:& numeri cadunt
Irata domina mea.

Ad Dianam.

Purpuræ quicquid pelago natare
Et legi quicquid poterit rosarum
Compares,frustra niueæ labellis

C Lippæ Dianæ.
Caucasi cedet niueum cacumen
Cum gelu horrenti glacieq; bruma
Contrahit cœlum:leporemq; sistit
Colle niuoso.
Lilii cedunt folia:& ligustri
Candido collo:gracilīq; mento:
Dentibus cedent phani colossi
Albaq; cuncta.
Quid tibi pressas referam papillas?
Mente quas uoluens cupide resoluor:
Et manu palpans uideor tenere:
Stringereq; arctæ.
Quæ latent alto gremio sinuq;
Non licet fari:loca sunt deorum:
O deus quando ipse forem:ut uidere
Hæc loca possem.

Ad seipsum.

Campanum tepido abditum cubili:
Lodicisq; graui globo inuolutum:
Stertentemq; sibi:sibi oscitantem:
Curis explicitum negociosis
Quid uexas strepitu sub aure semper
Inclamans querulo sono excita te?
Tunc cum aurora leues mouet quadrigas
Et noctis lachrymis comaq; phœbes
Stillatæ teretes cadunt pruinæ:
Cum primos aperit Apollo crines:
Et pindum crocea ferit sagitta:
Cum dulcis sopor:& quies amicos
Perfundens leniter iacentis artus
Diuis me faciunt beatiorem:
Aut ergo Fabiane dormienti
Hæreo comes implicatus arte
Extensus geminis thoro lacertis:
Et curis simul omnibus fugatis
Aut tristes abigens procul querelas
Campani solidos iuues triumphos:
Occlude illic & hostium cathena:
Et rimas patulæ impedi fenestræ:
Ne quid perpetuam exciter quietem:
Puluinum capiti refer decenter:
Apte ut subsidentinec ulla tristem
Admittant hyemem retecta membra
Sed totum tege culcitra iacentem:
Si extendas etiam togam lupinam
Aut uulpinam:erit hoc magis benignum
Suspenso hinc abeas gradu:nec ullus
Irritet crepitus feram loquacem:
Hinc leni sonitum Iouem tonantem
Et uentos pluuiamq; innumerosam
Quæ somnos faciant suauiores
Optabis mihi:mox parabis ignem
Et lætas epulas:& acre spumans
Auro ipso rutilantius Falernum:
Tunc cum sol medios agit iugales:
Et totum irradiat repens olympum
Qui si huc accieris meam Dianam
Tunc cum somniculosa:crine nundum
Collecto:& dubios fricans ocellos
Rem multo facies benigniorem:
Nam statim ueniet:si eam uocaris
Si crebras referes reuolutiones:
Et quanta feriat thorum sagittas
Hellespontiaci furor tyranni:
Ergo uade citus:uoca huc puellam:
Tunc si quis erit parum modeste
Qui me quærat:abire eum iubeto:
Dic non esse domi:nec affuturum
Hoc totum biduum:& fuisse multos
Qui me quæsierint profectū ad Vmbros:
Hoc ueri officium est amici:opusq;
Non aures crepitu ferire rauco:
Et uultu obstrepere horridum minaci.

De Ancona.

Quæ nūc Adriaci custos sum littoris Ancō
Olim si nescis Dorica terra fui.
Finibus eiecti patriis:regnoq; pelasgi
Hæc quæ nūc spectas mœnia cōdiderant
Nec me graiorum turpe est insignibus uti:
Armauit primos Thessalus acer equos
Ergo mirari Danaos huc ire fugatos
Desine:nā hic uetus est hospitiū Danais.

De Alexandro Cardinale Saxoferratē.

Fons erat hic lato defossus gurgite: qui nūc
Vix tenuis limum dat chara signa uadi.
Paruus Alexāder nōdum tribus editus ānis
Dum cupit ad flores lubricus ire cadit.
Exululat soror:& stagnum non ausa subire
Concitat horrenti proxima tecta sono.
Matrona accurens pueꝝ disquirit in unda:
Extulerat lætum plantula sūma pedem.
Arripit hæc:mersumq; diu fatalibus undis
In caput erectis crinibus alta tenet.
Scilicet:ut cunio suspensus pectore in ora
Penderet:bibitas euomiturus aquas.
Sed tamen extincto præcordia liuida flatu
Exanimis pueri tristia signa dabant.
Vnguibus in sparsos mater Ioanna capillos
Irruit:requnt tristes sydera ad alta notæ.
Cūq; nouē ad aram iacuisset mortuus horis
Funeræq; irent horrida pompa faces:
Sic ut erat sparsis mater miseranda capillis
Ad cœlum facto sustulit orbe manus:
Inde sacrā aspiciens intactæ uirginis aram
Pro nato sanctæ dat pia uota deæ.
Protinus est uisus motis puer ipse labellis
Primum oculos alte tollere:deinde loqui.
Ergo ubi cōualuit sanctā deductus ad aram
Sculpta loco agnouit uirginis ora deæ.
Et subito amplexus notæ simulacra figuræ
Exclamat:tulit hæc:hæc mihi mater opem.

Gratus uterq; parēs lustro cum curreret uno
Infantem sacris ritibus initiant.
Creuit:& huic diuæ teneris deuotus ab ānis
Qua uita hac tantū culmē adeptus ope ē
De amica sua.
Iam mihi suspenso prope tertia labit hora
Nec uenit ad dictum tarda puella locum.
Cōfingo causas:quæ sic mea uota morentur
Et sunt quæ tristes excutiant lachrymas.
Cogito posse quidē dn̄am:sed nolle:uenire:
Hoc nihil est quod me fortius excruciet.
Nō posse iterdū fingo:sed uelle:quid hoc
Durus:heu quæ uis optio dura mihi est.
Epith.D.Car.de Columna.
Ne tu hoc despice:quod uides sepulchrum:
Seu sis aduena:seu Quiritum unus.
Ossa sunt hic sita Prosperi Columnæ:
Diuina probitate Cardinalis:
Qualem nulla tulit:fert nec ætas:
Quem luxit Latium:extulitq; Roma:
Et totus prope lachrymauit orbis:
Ergo & tu quoq; lachryma uiator:
Aut statim hinc fuge:ne parum dolere
Tanto:in funere Roma censeatur.
Ad Gorum Lolium.
Pat unum Gore turturum uolebam
Largiri tibi:iam peracta grandis
Quæ centu Cauea obserat columbos:
Confecti numeri:quibus pusillum
Munus cresceret:ut solent poetæ:
Cum cœpit subito mihi liene
Torquens stomachus:dolere uenter:
Et plus reddere q̄ datum fuisset:
Accitus medicus iubet repente
Hos ipsos mihi turtures parari:
Et factus nimium licentiosus
Audaci ipse manu nihil timentes
Primum fœminam & hic marem premit:
Tam penna uarios obesulosq;
Vt credas oculos Pii tenere
Iucundum potuisse:qua strepentes
Connectit phylomena cantilenas
Nunc ne decipiare:neu queraris
Seruatam tibi mitto portionem:
Cum uenter sibi turtures rogarit
Tu uersus si habeas nil querelæ est.
Ad Laur.Iustinum.
Laurenti quæ me cecinit tua musa poetam
E clario phœbi non uenit illa specu.
Nec quæ Thessalicis colit dea mōtibus arā
Sollicitum pro me consuluisse puto.
Non uirides hederæ circū mea tpa serpunt:
Nulla meā cingunt laurea serta comam.
Forsitan hoc censes sola qui fronde poetam
Metitur:uatem de boue sæpe facit.
Sæpe coronato liquidum ferit area cornu:
Candida p mediū ducta iuuenta forum.
Magna igitur tibi sit Laurenti grā:qui me
Inculta uatem dixeris esse coma.
De imagine Sigismundi.
Viue diu paries longos ut duret in annos
Certa Sigismundi Principis effigies.
Qui licet & gēma fuerat sculpēdus & auro:
Non tū huic pictus gloria parua loco est.
Ad Car.S.Susannæ.
Si tibi Campano sit opus:si quæris amicum
Hæc utrunq; tibi ianua pulsa dabit.
Tu modo si clausa est saxo ne limina rumpe
Neue manu:aut duro pcute calce forem.
Bis leniter digito ferias:aut rauca patebit
Aut tacita absentis dat tibi signa uiri.
Si pateat lætus læta intres limina:sin sit
Clausa:domū repetēs ceras rediturus abi.
De restauratione.
Inclyta ne sumet putri letamine Roma
Paulus hic in rapidas uoluere iussit aquas
Parcite iā media sordes iacere urbe Quirites
Candida ne domino sit minus illa suo.

IO.AN.CAMPANI POETAE CLARISSIMI ELEGIARVM EPIGRAMMATVMQVE LIBER QVARTVS.

Ad Pium.ii.Pont.Max.
Cquid erit:cum tot cumulēt tibi carmina uates?
Et terat assiduas iproba turba fores?
Nū Pie nostra leges:fessasq; (artexeris aures?
An mitti in tristes spreta iubebis aquas?
Fercula fastidit stomachus uulgaria:rarū est
Quod sapit:hoc sūmi Principis ora decet
Non igitur laudes:titulos:& grandia gesta:
Auspiciisq; tuis concita bella leges:
Scilicet in uita totiens hæc accipis aure:
Et mea tam lato parua carina mari est.
Ergo alii hoc faciāt:nō est tibi gloria noces
Languentes egri substinuisse minor:
Cūq; canāt multi celebres altarib' hymnos
Vox quoq; grata deo ē quæ sibi q̄rat opē
Multa tuū exornant laudū præconia nomē
Aute tamen facili uix pie maius habes.
Ergo leges:Sythico nō hec tibi mittit hoste
Nec procul a templo littera facta tuo est.
Ipse mihi dextram iuueni:timidoq; dedisti:
Ad sanctos uenit cum mea musa lares.
Nec tūc ausus eram delubra ad celsa uenire
Sacraq; polluto templa subire pede.
Misi Pierydes:ille mandata tulerunt
Quæ timidus certa conditione dedi.
Iam tūc expertus quantū pia numina possēt
Legatus statui nunc meus esse mihi.
Sic tibi

Sic tibi dum uario properat rex oīs ab orbe
Gratior est qui non misit:at ipse uenit.
Cur forsan quæris cū tot tua tēpla frequētēt
Ad te cessaram pergere solus ego?
Est ratio in promptu:qñ atria ad alta uocari
Arbitrii nunquā credideram esse mei.
Grandia dū uolui s:stratūq; a cedibus orbē
Erigis:a curis tempora nulla uacant.
Ingerere huc me me tantis de rebus agenti
Nolueram:grauis est:tempora īquis agit
Nō bene cum fossis urbes cingunt & armis
Vino sum cingent ebria serta caput.
Nec bene iactatis heberno nauibus hymbri
Secura legitur paruula concha manu.
Nūcubi(si placeat supis)noua bella parasti
Summa tui facta est maxima propositi.
Eiussi reges aciem stipendia cogunt:
Magna parant terra prœlia:magna mari.
Dii:quorū imperio tellus:freta : sydera parēt
Incœptis uigili rebus adesse Pio .
Iā reparat cursus pelago sacra cymba secūdo
Et prope stagnanti mersa resurgit aqua.
Aptant remi:firmos capit anchora morsus:
Fœlici incipiunt uela tumere noto .
Cum liceat præcepta tibi molimina rerum
Iam iam cursuram perpulerisq; ratem.
Te iam redde tibi:missamq; a littore classem
Prospiciens terræ consulæ diuæ tuæ .
Maxima cū certo direxeris ordine eundū ē :
Ad minima ut nulla machina parte ruat .
Sic deus ut medio solem:lunamq; locauit
Non negat extremo sydera parua polo :
Purpureo lare uestis si splendeat auro
Sordidam ut appelles parua litura facit.
Magnaq; quanq̄ stringunt te pondera rerū
Et maiore sacer pondere sudet equus.
Nō minor est paruis intēdere lumina rebus
Gloria:de minimis maxima cura deo est
Cū maria obducant:pstringāt flumīa terras
Vult etiam modici currere fontis aquas.
Paruula sic uigilat latos spaciatus in agros
Ne pereat longo de grege pastor ouis.
Ipse ego cœlestis tua sector ouilia pastor :
Iamq; meos crines sancta corona notat .
Area me miserum sine frugib⁹:& sine flāma:
Fumus:ut hic oculis sic nocet illa solo .
Cum tibi tot sacris errent in montibus agni:
De tanto non est cur grege pellat ego.
Destitui ne me sterili patiaris in umbra:
Sufficiunt uentri pascua parua meo.
Non mihi flauentes auri poscuntur acerui:
Ne ue tuā ut fraudes in mea uota domū .
Da mihi quo possim titulo mea tpa sacro
Cingere:& a cœtu non procul esse tuo.
Cūq; tot adueniant uariis e partibus orbis
Distribuenda tuum munera ad arbitriū .

Da mihi quod nō tu cupies retinere:sed illis
Concedis:quorum gratia parua tibi est.
Non Pie dimissus per latum nuncius orbem
Poscēdum referat qui mihi munus adest.
Tu nisi spōte tua ddens:nisi scripseris hoc sit
Campani:spes est nulla tenenda mihi .
Ne precor expecta precibus pī alme rogari :
Sponte datum munus gratius esse solet.
Cū damus orāti cedit pars magna roganti:
Nostra puro si qua munera spōte damus.
Forsitan externis uideor tibi natus in oris
Cum prope uestinum sint mea tecta iinim
Per cunctos it cura deum:sol omnia lustrat :
Sublimi regimur infima quæq; polo.
Templa coronatis pendēt ubi limina sertis
Accipere externum finitimumq; solent .
Humana indignum q̄ si me forte putaris
Cœlesti non sum destituendus ope .
Si mendicaro uita est mihi pane tuenda
Da pie quo liceat uiuere pane dei.
Ille dedit quæcūq; latent:quæcūq; uidemus
Exemplo largum te iubet esse suo.
Pauper ego fateor fugiens regū atria:& ille
Pauperibus medicā ferre solebat opem.
Non te præterea cunctis mortalibus unum
Esse:sed in quosdam mitius ire decet.
Cum tribuas multis: & sis in munera largus
Sunt quædam illustri constituenda loco.
Larga Pii manus ē:neq;.n.potes ipse negare
Multa dari patrio qui latuere solo .
Cōcedis cunctis :perituraq; dona reportant
Seu colat austraiem:seu Scythicū ille polū.
Quæ mihi cōtuleris nequeūt obscura latere:
Perueniet munus quo mea fama tuum.
Nō equidē inficior Cauri radicibus ortum:
Prima tulit cursus Ausonis ora meos.
A litibus cœlū domus est:& piscibus æquor
Sylua nemusq; feris:hospita terra uiro est
Ergo ubi sublatis tetigi puer aera pennis.
Tyrrhena cœpi sistere fessus humo.
Ales ut e pluuiis alium decurrit in orbem:
Et quo non orta est libera penna uolat.
Hic mihi dū augustæ uestigia psequor urbis
Præcipiti currit septimus annus equo.
Nō equidē ut placeā nimiū mihi talia dicā
Heu quantum ingenii pœnitet exigui.
Sed ratio est reddenda deo:reddēda parēti :
Facta deo narro nunc mea:narro patri.
In specula tanq̄ celsaq; in puppe locatus
Tam claro nequeo delituisse loco.
Nobis obscurum perlustrat gloria nomen:
Et uaga sublimes undiq; pungit equos .
Campano qui nūc crescebā īcognitus agro
Iam prope sum tota notus in hesperia .
Cognitus hesperia sū īquā:ne cōtrahe uultū
Non fueras tantus cum tibi notus eram.

Tempora puniceo fuerant pcincta galero
Candida sed nullum dextra tenebat ebur
Viueret o utinã Nouarinus:plurima de me
Si non decipiot dixerat ille tibi.
Hunc tu si uiuens tantũ mihi fauerat olim:
Exunctum pro me nunc dare finge preces
Viuendi sancte:& studio uirtutis amore
Mollierant animos ocia nulla meos.
Primũ igit teneto fictos defleuimus ignes:
Carmie stulriciæ hæc ultima mæta meæ
Ante uelut teretem uitis q̃ proferat uuam
Purpureo sterilis rore madescit aquæ.
Vtq; seges gracili cum nõdum turget arista
Luxurians uanis floribus ornat humum.
Thrasmeni post hæc placidũ descripsim⁹ or
Et qualis:quãtus:quo ue sit ille situ. (bẽ
Piscibus ut uincat meotida:classibus æquor:
Vt mediũ exornent oppida culta lacum.
Nec tacui laudes Perusinæ gentis:ut omnẽ
Cæsariis uincant artibus Italiam.
Mille aures armis:totidẽ quoq; legib⁹ urbẽ
Ornasse:utrũq; hoc Cæsaris esse putant.
Mox & in ingratos ardentia prœlia moui:
Ostendi genus hoc nil placuisse mihi.
Braccius ut fuerat longos extinctus in annos
Mensibus exeruit uix caput ille tribus.
Tempora si factis scriptis æquentur & anni
Aetatem uincent cura laborq; meam.
Virtutem exacuunt & penæ & præmia: iure
Pena malis dãda est:præmia dãda bonis
Nũc quoq; q̃ uaria ẽ:quid possit opinio nr̃æ
Exiguæ magnum cuditur artis opus.
Cuditur hei misero:sed non excuditur:errat
Inter musarum nunc mea musa greges.
Curtim⁹ huc illuc:nullaq; in pte moramur:
Vna uel ingenio non datur hora meo.
Dũ sedet umbrosa pleno canit arbore uẽtre
Cum ieiuna uolat mæsta silebit auis.
Sæpe ẽt positæ quasi truncus inhæreo mẽsæ
Alterius stomacho metior ipse famem.
Perferat ut uenter ieiunia longa:sitimq;
Vix longum sese stantia crura ferent.
Ah Pie seruassem quæ tu præcepta dedisti
Ostendens quibus est curia plena malis.
Iure igit plector:monitus discrimen adiui
Per notos loqueos cognita tæla tuo.
At Pie maior erit clæmentia:qui tua spreuit
Præcepta:hunc tristi nolle perire situ
Redde mihi musas:redde ocia:redde quietẽ
Officio hæc uno reddere multa potes.
Sit mihi qua tãto nitidus uehar agmie mula
Sit toga:sint unde hæc sustineatur opes.
Quippe tuũ q̃cqd habet sub nubila cœlũ est
Iuraq; totius nunc Pius orbis habet.
Ipse tuus cũ sim:debes:quæ cura deorũ est:
De rebus nobis consuluisse tuis.

Diues habet ortos:fruges:uineta:legumen:
Cuncta tamen natis contulit ille suis.
Cũq; habeant dñi uilissima corpora seruos
Dormire hos nuda non patiuntur humo
Sic hedos numerãs:numerãs quoq; rusticus
Nõ uolet hos tristi depiisse fame (agnos
Quicqd habet curã rerum quodcũq; tuetur.
Qua summa possit nutrit & auget ope.
Nec ratio hæc sola est:prosit ratione moueri.
Accedent uotis pignora multa meis.
Si patriam spectes:musis iubet illa faueri
Pegasides spretis ne repetantur aquæ.
Vt dedit aoniam Latio Tyrrhenia musam
Sic per Tyrrhenam est auxilianda manũ:
Sin te perspicias tenerisq; a cursibus annos
Excutias:Cyrrhæ puluere plenus eris.
Prœlia dum suades facili mortalibus ore
Aduersus Turcas expedienda manus.
Nõ tantũ hostis atrox q̃tũ tua lígua mouet
Nescio quid grauiter diiaculata potest.
Spicula torsisti nostris non nota pharetris
Qualia nec prisca torta fuere manu.
Hæsimus attoniti:qualis qui tactus ab igni ẽ
Ethereo quo sit non uidet ille loco.
Ense gerant alii moueas tu prœlia lingua:
Vt bene mouisti:sic bene mota gerant.
Dux acer uestigat equos:uestigat & arma:
Quærit quẽ tælis:quẽ quoq; donet equo
Præfectos legit ille bonos: legit ille Tribu-.
Ignauus laudũ nil ibi miles habet: (nos
Musa Pii quãuis longe supereminet omnes
Parq; fere imperio sit tua lingua tuo
Nõ magis elucere potest q̃ si agmine cinctus
Pyerio multos qui superentur habes.
Serta coronatus cũ gestat olympica uictor
Primũ inter mille gaudet habere decus.
Nõ ego quo cũctis ingenua munera fundas
Postulo:quãdo tuæ hoc uix parent opes.
Munera da paucis:incendẽt munera multos
Paucorum numero sim tamen unus ego.
Strenuus ut miles non omnes excipit ictus
Sæpe cadit quisquis sæpius arma mouet.
Si semel hic impegit equũ: si strauerit hostẽ
Perpetuum ceso nomen ab hoste feret.
Non etiã nummos atq; aurea postulo uasa
Sed quæ sunt aliis distribuenda peto.
Forsitã id quæris qd munus in orbe petam⁹
Arbitrii hoc totum sit Pie magne tui.
Sint modo p claras urbes quæcũq; dabunt
Vt sit inde tibi gloria:& inde mei.
Sic qui cõstituit uolucrũ certamen equorũ
Illustri gaudet pallia stare loco.
Egressum ignotas sedes:obscuraq; tecta
In celebri qua uis urbe manere iube.
Siue uelis regno nobis dare munera: nõ me
Despiciet:quãuis rex fera bella gerat.

Seu placet

Seu placet Hetruscis i hac sũ quoq; cognitus
Seu alio quouis nõ mihi clausa uia ẽ (ora
Reges accipient ni fallit numen & urbes
Orbis & in nulla parte molestus ero.
Tu mõ fac memori signãs mea uota tabella
Campani dicas sit locus iste mei.
Tunc ego pane tuo uiuens:nactusq; quietẽ
Maiore incipiam cuncta referre tuba.
Siue uelis strictum seu dicere gesta solutum
Vltimus in multis non tibi testis ero.
Innumeras laudes altæ preconia linguæ
Et grandi partas ore canemus opes.
Nobilis ut proauis totum lustraueris orbẽ
Perq; gradus semper gloria adaucta tua ẽ
Nullas unq̃ es adeptus est:nil grande parasti
Vt subito ad maius non sit aperta uia.
At fortuna tuis si quando erat obuia cœptis
Virtuti cessit succubuitq; tuæ.
Vt primum mitra donatus:& inde galero
Postremo rerum maxima sceptra geris.
Omnia pacasti:bellũ quod ĩhorruit Vmbris
Extinctum sine ui sanguinis:hostis abiit
Assisium quãq̃:quãq̃ Nuceria ad illum
Desciecerat:nulla hæc cede redacta tenes.
Cũq; tuæ multum patriæ debete putares
Huic quoq; tam miti es auxiliatus ope.
Anguis ut horrẽdo quẽ uiderat omĩe penus
Vastabat:sic tu surrigis Italiam.
Quacũq; ĩcedas concordia regna relinquẽs
Fœlici peragras oppida & arua gradu.
Grande tuũ ĩperiũ:quantũ nec ligua referre
Possit:at hoc potuit grandius esse uia.
Edita magnarum superans fastigia rerum
Qui se dimisit uertice maius erit.
Vlmus ut umbrosum postq̃ extulit alta cacu
Hoc uno fiet grandior illa modo (men
Si late spacietur humo:si gramen opacet
Et pecus Hetrusca cõtegat umbra coma.
Ergo ubi de sũma:magis de reb⁹ agendũ est.
Non opibus parcis:non tibi:non senio:
Stant animi in Turcum iuuenes:rõq; senilis
Sic uiuam ut tanto dignus es imperio.
Nam qui cum possint faciunt ꝑclara:diu se
Imperio dignos ante fuisse docent.
Sic ubi sceptra tibi:Romanaq; iura dederũt
Seu homines lecti:seu deus ille fuit.
Protinus armasti populũ:mandata dedisti
Vt celeres properent ad tua iussa Duces.
Pontifices si quis multos tibi conferat uni:
Gesta tuus plura hic unicus annus habet.
Humanis igitur cum tam sis utilis:annos
Eripiant aliis sydera:dentq; tibi.

Ad Sigismundum.

Insanos alii Sigismunde loquantur amores
Et foueat tectas ille uel ille faces.
At mihi perdomitæq; acies euersaq; regna
Victriciq; placent parta trophœa manu.
Nõ tñ ut pulchrã q; ames damnemus Isottã
A iuuene hæc fuerat præda petẽda Duce.
Nos quoq; fertiliter nños deflæuimus ignes
Præbuerat primo Syluia ligna foco.
Alter at hinc creuit stipulis maioribus ardor
Hei mihi nõ habuit flãma secunda modũ
Per miseras iaculata facẽ Suriana medullas
In cinerem potuit uertere quantus eram.
Perq; meos etiam uersus cantata Diana est
Hic quoq; non fecit uulnera:finxit amor.
Non igit̃ culpo iuuenis:quos ludis amores
In collum redeant ne mea tæla meum.
Quis ferat occultum rigido si mordeat ore
Pollutus totiens Cæsar adulterium?
Quod si uera mihi referũt simulacra puellã
Quæ cupidus tecum tam bene picta geris
Nil unq̃ uisum formosius:alta decoro
Nescio quid spirant ora supercilio.
Crinib⁹ aut Helenẽ:aut Memonis illa parẽtẽ
Vincit:eunt cumptæ tẽpora in alta comæ
Fronte nitor patula:qualẽ certare riphœis:
Alpinis etiam credo cacuminibus.
Iucundũ instillant oculi grauitatis honorẽ:
Artifici hæc nequeas facta negare manu.
Candida sublimi prosurgit cardine ceruix:
Regale ostentans imperiosa decus.
Albentes rubuere genæ:rubuere labella:
Quantum nec uiolæ:nec potuere rosæ.
Cætera non uidi:desecerat arte magistra
Ostendens solum cæsa puella caput.
Scipiadas potuit:potuit mouisse Carones:
Si fuit hæc certa sculpta figura manu.
Tũ res ipsa magis q̃ uana umbracula tangit:
Adducit & uires spiritus ipse suas.
Hic ego iudiciũq; tuum:studiumq; probaui:
Quæsita est tanto digna puella duce.
Sed belli plus ardor habet:maioraq; Martis
Præmia sunt:una hac laurea parta uia est.
Præsisti Siculos extra sua regna uagantes
Tyrrhenas late dum populantur opes.
Vicisti hesperiosq; duces Hispaniaq; signa
Quotq; habet effrænes Ausonis ora uiros
In te delendum fortis iurarat Iberus:
Adiutus Sicula:barbaricaq; manu.
Sic cũ magnus equos Alfõsus & arma para
Miserat in fines septima regna tuos. (ret
Teq; mari & terra ualidis præcinxerat armis
Terra mille manus:æquora mille rates.
Instabat rex ipse atrox:armisq; premebat
Euersum ire tuas sæpe minatus opes.
Vndiq; coguntur signis minitantibus arma
Auxiliumq; tibi nullus:opemq; tulit.
Ipse tamen sistendo acies:inimica morando
Agmina:nil læsas arte tueris opes.
Infestum tandẽ uirtus tua repulit hostem:

Finibus excedunt Martia signa tuis.
Non tantũ euictæq; urbes:populiq; subacti
Laudis habent:q tot substinuisse Duces.
Quẽ uarii casus:& mille pericula uersant
Si non succubuit grandius egit opus.
Nõ bene tranquillis pelagi laudabit undis
Nauita:qui uento nauigat:ille sapit:
Nec ego si flatu pergent mea uela secundo
Matura ingenii plenior arte canam.
Euicti populi consectaq; bella legentur:
Et Malatestarum gloria auita domus.
Hetruria ut media uictor Sigismũd⁹ anhelo
Barbaricæ gentis signa fugarit equo.
Solus ut in ualle Italiæ:Latioq; cadenti
Peruaiida fuerit auxiliatus ope.
Solus ut Alfonsum tyrrhena p arua furentẽ
Pressit:& ambiguo fugerit ille mari.
Iamq; uidebuntur celsis pendentia tectis
Parta tua nuper clara trophœa manu.
Hocq; breui carmẽ cæsum :sculptũq; tabella
Ipse tuas faciam pendeat ante fores.
Hic malatesta sedet solio Sigismũd⁹ eburno
Barbara qui auspiciis contudit arma suis.
Non est iam tempus Loræ:uinacia cessant:
Stantq; Pii impressa dolia parua nota.
Suspirans bibulus circum sua gaudia frater:
Quærit harũdineo fallere posse dolo.
Sed cautus Pincerna Pii est:suprema notauit
Dolia:ne posset fuggere harundo merũ.
Desperanda igi Lora est:ne posce negata:
Lora Pii est:si uis castaneas dabimus.

Ad dominum Papieñ.

Tarda licet ueniát calato mea dona minore
Quod doleas de me nil Papiensis habes.
Cista mihi fuerat sinuoso condita iunco:
Quæ modios caperet semi referta duos.
Hãc mediæ occului sub frõdea tegmĩa sylue
Ne quis furaci posset adire manu.
Cerosi Venere fuet:cistaq; retecta
Fædarunt spurco rumine castaneas.
Quæ fuerát reliquæ uarius dũ cõfluit hospes
Apposuit gratos ultima cœna cibos.
Talia miteris nec me dare prandia: cum sit
Cœna suis:chariq; hospitis hæc eadem.
Nunc mihi uisa satis parui mensura canistri:
Vt quas larga nequid det tibi cista minor
Quæ tibi si paucæ:nec quot cupis ipse uidẽt
Da ueniam:sapiunt & mihi castaneæ.
Si Loram princeps mitissimus arserit:& tu
Castaneas:nobis quid reliqui in nemore?

De Acciella.

Venter cum tumuisset Acciellæ
Septem mensibus & nouem diebus
Cœpissetq; lien parum dolere
Acciri iubet illico obstetricem:
Queri fasciolas:& apparari:
Sperato puerum editura partu:
Mox inter medias manus ministræ
Laxo poplite:crinibus leuatis:
Lucinam geminans quater pepedit.

Ad Gorum Lolium.

Ne quære unde tibi mea uenit epistola Loli:
Nunc nũc umbrosis scripta sub ilicibus.
Tu quoq; dũ lateri supmi principis hæres:
Errantem sequeris per loca senta Pium.
Sic placuit: quorũ nihil est reuocabile diuis
Causa meæ pestis perniciosa fugæ est.
Sit quia fata iubent syluis erramus opacis
Musaq; iam pridem rustica facta mea est.
Et quãq aonides syluas habitare feruntur
Aonis ad nostrum nõ uenit ulla nemus.
Est studium casses curuæ sub margine ripæ
Tendere:quo pauidæ decipiantur aues.
Aut ubi luciferos phœbus uehit aere currus
Audacem sequimur p iuga sũma canem.
Sobria uix unq nobis aurora uidetur:
Primo mane omnes ebria turba sumus.
Talis Amazonio iuueni fuit usus in altis
Saltibus:attonitas exagitare feras.
Nocte lupos errare uagos:& tecta subire:
Cernimus ac nostris meiere liminibus.
Agmine uisunt media inter prandia cerui
Ante ipsas passis cornibus ire fores.
Surgimus e mensa celeres:epulisq; relictis
Præcipiti ruimus lustra per alta pede.
Irritat ille canẽ:nemus hic clamoribus implet
Ille alius notas currit ad insidias.
Forsitan umbrosi nemoris quæ gra quæris
Et quibus assurgat grandius arboribus.
Expediam paucis:surgunt iuga solis ab ortu
Grandia perpetua frondis operta coma.
Dat mare prospectũ ps altera:at altera syluas
Ostenditq; tuas culmina celsa Senas.
Mox tereti excurrunt tractu:cliuoq; recuruo
Partibus hic uallis clausa fit una tribus.
Qua pater hic sese pluuius licet ĩgerat auster
A longa fractus non nocet ille uia.
Conuallis media est:facilisq; ascensus in oẽ
Est nemus:ad summũ qua libet ire potes.
Hic laurus phœbo sacra:hic & Iouis arudua
Cæsaq; funereis apta cupsse rogis (quercus
Plurima roboribus mediis Cybeleia surgit:
Pinus:quæ latum prospicit alta nemus.
Tum rigidus ftenli fugiẽsq; a subare cortex
Atq; tuæ fluxa fronde hymineæ nuces.
Hirsutæ pendent casumq; minantur hiulco
Quacunq; incedas cortice castaneæ.
Hic cibus ẽ:hæc esca fugæ: mõtanus amicas
Fons uenæ præbet uberioris aquas.
Fistula parua iacit:tenuiq; siphunculus ore
Quæ lauet arentes frigida lympha man⁹.

Obstrepit

Obstrepit assidua pellex phylomena quere-
Ad uariosque uocat teque Piumque modos. (la
Murmur aquae: syluae: sonitus: cantusque uolu
Vel supos possent detinuisse deos. (cru
Huc ergo cu primam leues aurora quadrigas
Exeret ad syluas tuque Piusque ueni.
Cortice adhuc tenero: & multu cadoris hn-
Castaneae facient fercula mille tibi. (te:
Atque etiam morsu iamiam matura tenaci
Spinoso dabimus stipite nespilia.
Quaeque suis pendet etiam nunc uiribus uuas
Seruata aduentu pergula longa Pii est.
Ficus adhuc facili: quam miscuit incola syluae
Implebit auidas nec subeunda moras.
Ipsa suas etiam montana cacumina partes
Aurea cum croceo stipite fragra dabunt.
Atque etiam: ne quis subsit uenientibus error
Hoc primo positum limine carmen erit.
Nunc laurus ridete sacrae: ridete cupressi
Et tu quae placido murmure curris aqua.
Terrarum domino postes & tecta patete
Quid potuit maius uos adiisse Pio?

Ad Iac. Papien.

Littoris Ausonii placido nascentia tractu
Aurea odorato cortice poma sumus.
Surrentina licet paulo maiora putentur:
Et quae Lucani dat tibi Costa maris.
Plus tn est nobis patriae dulcedinis: ut quae
Aequorea Phrygii creuimus urbe Ducis.
Dona urbana sumus: intra pomeria nata
Nec tibi montano mittimur e nemore.
Vsus mille tibi sunt nostri cõmoda mille
Afficimus nares: ora: manus: oculos.
Siue placet uesci nihil est iucundius esu:
Cu bona conditi: tum bona cruda sumus
Seu statuas loculis: loculos ornamus odoros
Siue manu teneas: stamus & apta manu.
Gratus odor: gratusque color: conuiua uidere
Nos potent: potent si uolet olfacere.
Tum siue in pluteis: siue intra scrinia condas
Tuta opici morsu gurgulionis erunt.
Mittimur argento quamque conuenerat aurum:
Ni solum deceant aurea uasa Pium.
Nec lato uehimur calato: cista ue capaci
Citra dare aliud est: quam dare castaneas.
Sed numeru pensate potes Papiensis odore
Quodque & grata oculis: quodque etiã & sapimus
Tu modo nos retines argentea uasa remitte
Delitias ferimus non tibi diuitias.

Ad Gorum Lolium.

Cur uentosa tibi mittamus tubera Loli?
Nursia quae gelidis occulit in niuibus.
Dicam: te magno fatear donare uolebam
Munere: uel dama: uel grue: uel lepore.
Sed nouus exoriens sanctis natalibus annus
Nec dubia expectat retia: nec laqueos.
Tubera uenerunt: placuerut tubera: cum sint
Saepe etiam magnis fercula Caesaribus.
Forsitan ignoras qua sint haec arte paranda:
Ignito primum condito sub cinere.
Mox ubi uentoso flatu dant sibila: tolle:
Abrasoque leui cortice sparge piper.
Adde merum: tritumque salem: seu forsan acetu:
Atque oleum: quamque hoc non probat Apitius
Sed sua cuique gula e: spreto Pius ipse salerno
Et lota & crudo gaudet aquatico.
Sed tamen exacta sint ultima tubera coena:
Inflant turgente sumpta prius stomachu.
Tu cape quae Iani mittuntur dona kaledis:
Talibus auspiciis totus ut annus eat.
Dignu te esse scio donis maioribus: at nunc
Nõ tibi ego munus mitto: sed augurium.

Ad eundem.

Inter mille tuae pisces & fercula coenae
Si modo salsa placet: su quoque gratus ego
Capere Benaci soleo de fontibus aurum
Vnde mihi nomen Carpion esca dedit.
Et magis ut credas nullis me sordibus usum
Lactibus inuenies aurea frustra meis.

Ad eundem.

Expectate tuus pluio me sydere Loli
Ianitor occlusas iusserat ante fores.
Teque ait arcanis intra penetralia rebus
Implicitum: magni uoluere facta Pii.
Villicus interea gemino cum turture uenit.
Et patuit subita ianua pulsa sera.
Nitonut ingredi: ar: pellit manus improba nixu
Et quo turturibus non licet ire mihi.
Sicque tuas doctus mercari uillicus aures
Nec pluuiam admissus frigora nec metuit.
Exemplo admonitus casses intendo dolosos
Qua uolat ad notas turtur & anser aquas.
Vtque uolant gemini Veneris tutela maritae
In casses gemini sic cecidere meos.
Tu ne igit post hac me extrude: aditumque pete
Sit: mihi nõ pãdas: prãdito turturib9. (tl

Lesbie Vrceolus.

Lesbia defuncti patrem uisura mariti.
Celari in fondo fecerat Vrceoli:
Inde mero plenu solo ut depleuerat haustu
Feci ait ut uideam coniugis effigiem.

De Tirisca.

Casta sibi tanta ne sola Lucretia laudem
Vendicet: ipsa sua est usa Tirisca manu.
Ambae aetate pares: nõ dispar causa: sed unu
Illa sibi uulnus fecerat: ista duo.
Ergo magna suu te Pricipe Roma pudore
Nunc Pie tam sanctum quam fuit ante tenet.

Ad Pium.

Desine mirari Piceas uanescere nubes

Et croceum toto surgere in orbe diem:
Terrarūq; Pio cœliq; potentia cessit:
Pergit habet solem idormit hēt nebulas.
Ad Gorum.
Ad lapides cur me ferrataq; saxa remittis
Gorre:Pii auxilium postulo non lapidis.
De Bombarda machina bellica.
Rumpere quæ uideor sonitu uictoria cœlū
Cūq; suis muros turribus eiicere.
Arma iuuo :tueorq; Pii:uelut erigit ille
Voce bonos:ictu sic ego sterno malos.
Ad Alexan. Mirabaliium.
Poscis Alexander subitas me reddere grates
Pro tantis factis paucula uerba Pio.
Nil est hoc aliud q̄ te te exoluere uerbis:
Qui tacet hic censet non satis esse loqui.
Ad Andr. pratensem sculpt.
Aere Pium Andrea celas pratēsis:& auro:
Viuo ut credatur uiuus in ære loqui.
Sic oculos sic ora trahis: numerantur & āni
Quos notat artifici ruga magisterio
Certa manus:quā nec tenuis uel linea fallat
Quæq; ipsum posset uincere Pyrgotelem
Ars tñ heu manca est:umbrasq; effingit in.
Nec sūmi dotes prīcipis illa capit. (anes
Quippe aium iuictū: facūdaq; pectora nul-
Nec tractu potuit sculpere docta man⁹ (lo
Tu tñ dignus:cui prospera uota precemur
Si minima effingis:maxima cū nequeas.
Ad Cardinalem Papień.
De Tyburtina quā nunc Pius erigit arce
Quid uulgus tota sentiat urbe rogas?
Esse Pium mitem:nec tam punisse nocentes
Quē ne quid noceant consuluisse ferunt
Cūq; sit ingenio princeps mitissimus: aiunt
Argolici graiam Tyburis esse fidem.
Nil igitur doleas Tybur:si clauderis arce
Non Pius hoc:sed tu surgere cogis opus.
At tu quereris:scimus quæ causa querelæ:
Aeneas phryx est:Tybur est argolicum.
De Pientia noua.
Quæ noua sublimi surgo Pientia colle
Causa mei quæ sit nominis ipsa loquar.
Me Pius ornatam templo murisq; refertam
Esse urbem uoluit:quæ fueram oppidulū
Tecta suæ gentis primus in mœnibus ædes
Tangere marmoreum sydera iussit opus.
Addidit & nomen:lectūq; e more Senatum
Vrbanos ritus:& noua iura dedit.
At uos uicina quæ surgitis oppida terra
Inuidiæ nihil est:nam genui ipsa Pium.
De Arpino.
Cū peteret Arpin bello Pius arua iuberet
Huic uni dixit parcito miles agro.
Indignum uenia cunctis censentibus:at si
Arpinum indignum dignus ait Cicero.

Alexander amans.
Quem neq; parsaq; gentes tenuere: nec Indi
Nec uagus oceanus:Caucasiæq; niues.
Solus amor de me uita Babylone triūphat
Castraq; captiuæ dat mea Bersabeæ.
Pompeius amans
Nemo Asiā & Memphin laudet nec pōthica
Capadocas reges:armeniosq; duces (bella
Nā ꝓcul a patria pharits sū captus ab undis
Iulia sic flāmis cœperat ante domi.
Perseus amans.
Desine mirari uersas in saxa figuras
Et meus in cœlū quod penetrarit equus.
Plus deus hic potuit nigræ seruire puellæ
E summo natum me Ioue fecit amor.
Hercules amans.
Mōstra licet totiens terraq; mariq; fugarim
Senserit & uires styx uiolenta meas.
Et tulerim tergo cœlum:superatus amore
Inueni cœlo quod grauius premeret.
Vulcanus.
Claudius erā:Maia genit⁹: magnoq; tonāte
Sed pepulit claro me mea forma polo.
Nā pater ut prolē deformē:& inertia uidit
Mēbra:negat natum Iupiter esse suum.
Indignus cœlo uarieq; nitentibus astris
Hin ait in saltus effuge lemniacos.
Meq; recusantem patriis excedere tectis
Sublimi abreptum cogit abire manu.
Forma nimis precio ē: ultro sufferť ad astra
Phryx puer ipse Iouis filius eiicior.
Ad Cardinalem Papień.
Non ego quæ molli spacietur purpura lecto
Nec bibere auratis posco toreumatibus.
Vtq; auro intextis radiēt laquearia gemmis
Et testidunea conspicer in camera.
Ne ue peregrinis ueniant alabastrica terris
Saxa uetustatis conscia Memphiticæ.
Stat mihi pressa domus uel nullo marmore
Toffius:aut uariet limina sola lapis (fulta
Vmbra mihi sordet uani papiensis honoris
Plēa det(haud curo)q̄s mihi mēsa dapes
De patefactiōe aluminis & argenti.
Esse tuos cœlos tantum qui dixerit:errat:
Deq; Pii longe fallitur imperio.
Ipsa ēt quod habet tellus tibi contulit:& se
Præbuit eruptis prodiga uisceribus.
Parte alia raucum æstaliaq; excussit alumen:
Datq; alio argentum tertia uena loco.
Abdita telluris gremio hæc latuere tot ānos
Et soli domino nunc patuere suo.
Tu quod nunc auri restat ditissima tellus
Ne furti rea sis:hoc quoq; redde Pio.
Ad eundem.
De papień. meo quid sentio sæpe rogatus
Respondi:deus est non papień. homo.
Hocq; deo

Hocq; deo maior q; fumo tangitur ille,
Huic uiuo semper æstuat ara foco.
Munera si faciunt diuos: & grandia dona
Quæq; hominum generi distribuũt opes
Quis maiora dedit:cuius præsentior ara est
Quo ue alio nobis de ioue spes melior.

Ad eundem.

Lucensis fueras:nũc es papiensis:adhucq;
Cum mea fulgebunt sydera:maior eris.

IO. AN. CAMPANI POETAE CLARISSIMI ELEGIARVM EPIGRAMMATVMQVE LIBER QVINTVS.

Ad Cardinalem Papieñ.

Lle mus stella natus Papiensis iniqua
Campanus grandis nomine: paruus ope. (fatetur
Ille tibi de se quãto licet ore
Ante oculos nudans uulnera quæq; tuos.
Hæc partim fortuna tulit:curãq; moratur
Partim multa tua facta fuere manu.
Ipse meam primus soluens e littore puppim
Depuleras cursus in maria alta meos.
Cõiectũ in fluctus dubios:uastasq; procellas
Heu miserum dubiis desens æquoribus.
In medio pelago peregrinis deseror oris:
Vnde nec ut ꝑperem cerno:nec ut redeã.
Missus ad incultos Calabros:onagria regna
Archadicis fiam tensior auriculis.
Atq; illic utinam liceat consistere:sed me
Sãguineæ extrudũt Martia turba manus.
Heu quanto utilius nobis:meliusq; fuisset
Intonsum premeret si mitra nulla caput.
Quid nũc pẽdẽtes circũ sacra tẽpora cristæ
Curuaq; deflexo cuspide sceptra iuuant?
Illic infœlix Scythiæ deserta uidebor.
Inter & elingues uiuere trogoditas.
Ambraciosq; sinus:ioniaq; æquora cernam:
Scyllea forsan deperiturus aqua.
Dextra Tarentinos ostendit læua Sycanos:
Littora Tyrrheno uix bene nota mari:
Scilicet in medio canibus succincta nefãdis
Euomit assiduas ore caribdis aquas.
Non illo transire rates:aut humidus auster:
Aut Scythico ueniẽs substinet orbe not⁹.
Sed fac posse uiam terra ue mari ue patere
Impediat longum ne ferus hostis iter.
Ingenii sedes alta mei uel tota peribit:
Vel uires certe supprimet ilia suas.
Eoo rugosa uenit de littore: sed fit
Cantabrio sterilis carica in occeano.
Nõ eadem tellus fert omnia:mel parit hibla
Excrescit lætas Gargarus in segetes.
Dant Arabes cassiam:panchaia thura Sabei:
Hebrus bistoniis est memorandus equis.
Imbellis Syrus est:mollisq; ad ꝑlia phœnix:
Sarmata finitimis acer hyapidibus.
Ingenia e cœlo ueniunt sublimia Tusco
Sed Calabro fecit languidiora solo.

Epith. Nic. Stroze Florentiñ.

Hic Nicolaus humor Strozus: Florẽtia Ro-
Succẽsẽt:uitã hæc abstulit:illa dedit (mæ
Nec queror an poteram nasci fœlicius ulla
Aut ulla in terris sanctius urbe mori?
Cætera:ne dubita:sumpsi mihi:mũde ualeto
Quis cupiat nasci:stare mori melius.

Ad Cardinalem Papieñ.

Eripe Scylleo tu me Papieñ. ab æstu
Ne ductu uideat naufragus esse tuo.
Cũ habeas multos:in quos tua maxĩa cõferas
Munera:seruatus non tibi uilis ero.
Quid uiridi mixtas lauro mirare cupressus
Hic gemini speciem numinis ortus habet
Phœbus amat lauros:phœbi soror alma cu-
Iuris in hoc orto nil deus alter hẽt. (p̃ssus
Aurea nonne uides cinctæ simulacra Dianæ
Vt mediũ teneant conspicienda locum?
Ordie stãt nymphæ iaculo:pharetraq; timẽ-
Vixq; tegunt nudũ pallia rara femur (dæ
Aditur ad læuam pileo Faustina decoro:
Elapsa ad dextram tempora plorat anus.
Innumeri post hæc picti spectantur amantes
Præcipue quorum gloria nomen habet.
Herculei dominæ iussu nent stamina fusi
Et durum cingunt mollia serta caput.

Ad Cardinalem Papieñ.

Vt uafer inceptas Solimãdus cõpleat ædes
Patroni assumit nomina Dalmatici.
Acturus causas:turba præcinctus agresti
Ad me ubi pransi eritis cras ueniatis ait.
Vt ueniũt latã hunc sũma ad fastigia peluim
Saxa humeris alium grandia ferre iubet.
Serra alios:& marra alios exercet iniqua:
Mox incœnatis ite ait ite domum.
Cras parete tamẽ:post prandia litibus hora:
Esse solet:pransis nulla terenda mora est.
Cum redeũt feriæ inquit agi uetuere latinæ
Interea fodite hic iustitium est hodie.
Producit causas:obscuraq; nomina miscet:
Et quacũq; potest obũit arte moras.
Hoc Scotus fuerat:hoc lusus hibernicus astu
Parua nec in multos est data cœna dies.
Aduertit Scotus:succenset hibernicus: ergo
Clam tacita asportãt:ferrea quæq; manu.
Dalmata tu marrã furaris:hybernice serram
Et trocleam Scotus surripit:& terebrum
Sic ꝑpe cõfectas sine culmine deserit ædes:
Et nuper feruens:nunc male cessat opus.
Hanc tu cessandi causam Papieñ. habeto:
Hæc ratio est cur non amplius edifices.

Dalmatici redeant nulla mercede clientes:
Dandaq; sint nulli prandia: surget opus.
Ad Pium loquitur uacca.
Nō ego sum quæ te puer: Pie comib⁹ olim
Vacca piennnis collibus impetiit.
Fune tñ: laqueoq; grauis sine crimie plector
Candida ab immiti tracta iuuenca manu.
Sed tñ hoc gratū ē: qñ mihi aratra negarūt
Fata: q; ad mensas sum Pie missa tuas.
Ad mea nō malem petulās armenta redire:
Flectere uel magnos hostia cæsa deos.
Ad eundem.
Ampla crumēa mihi: nūmi Pie maxie desūt
Accipere in promptu est: sed dare difficile
Argentū nup dederas mihi: nūc peto plūbū
Maxima tūc dederas: da Pie nūc minima
Ad eundem.
Pōdere dū premeris graui Pie maxime rerū
Imperiumq; tuo uertitur arbitrio.
Esse aliquid poterit: quo sarcina tanta leuet
Nec grauis assiduas conterat ansa manus
Hoc aliqd iocus est: musæ hūc peperere loq;
Laxet ut obsessū mordica cura iecur. (ces
Bello ēt turba tara ferit elangonbus auras:
Aeacidæ ancipiti Marte petita lyra est.
Iupiter audaces bello Tytanidas urgens
Timpana defessi iussit adesse Phrygis.
Sic tibi dum Gallos uincis: totaq; fugantur
Italia: in Turcos dum procul arma paras.
Dūq; austro Hespios placas: zephyroq; Bri-
Germanūq; suo se peteī ense uetas (tānos
Deq; tuis gestis dum mille uolumia surgūt:
Præclarumq; facis testis: & auctor opus.
Tunc tibi Campanus uersu lusurus amico
Qui te onere in tanto subleuet aptus erit.
Tempore si ludam poteris pmittere: sin sim
Improbulus facile est pellere & īprobulū.
De Fano.
Phanum fortunæ per tot uix prœlia uictum
Militibus terra: classe premente mari.
A quouis alio potuit fortuna tueri
Te tua solius uincere fata Pii est.
De bello Pii.
Iam Pius eoos bellum moturus in hostes
Innumeris armat classibus Ionium.
At nos q in Turcas: q̄q̄ procul ire iubemur
Sub tanto stultos quid piget ire duce?
Ducimur ad bellū: nō mittimur: aurea lunæ
Præcedunt: nulla cornua uicta manu.
Remigibus nr̄is dubia nec classe uehemur
Barbara Romanas iā stupet unda rates.
Tum mater uinci natum uictoria nolet
Vt nuper terra: sic modo uincet aquis.
Ad Alexandrum Mirabaullum.
Martis Alexander titulis: & laudibus æquas
Pellei ut nomen sic quoq; gesta Ducis.
Ille sed imperium solis extenderat armis
Armis extensum legibus ipse tenes.
Hoc magis est pulchrū: totā q̄ Persida bello
Bactra uel extremos uincere gangaridas.
Larius at quanto patuit Macedonibus orbis
Sforciadum tanto iustius imperium est.
Ad Cardinalem Papieñ.
Sunt mihi qui fuerāt uultus: est robur: & ille
Pristinus: & uiuo lucidus ore color.
Euigilant: rident: q; oculi: latebrasq; reliquūt
Stātq; genæ: & tonsa tēpora aperta coma
Instaurata graues implerunt crura lacertos;
Nec tantum rigida nunc ego pelle tegor.
Ossa latent: nec iā costæ numerant & artus
Nec cadit ardenti concita uena face.
Vnguibus extremis redit: candorq; nitorq;
Viuo: loquor: ualeo: sumq; quod ante fui.
Ad eundem.
Quæ uenit hibleo condita cucurbita melle
A dña nunc nunc est mihi missa mea.
Ipsa suis manibus patulos extendit in orbes:
Et misit nobis ipsa suis manibus.
Impressitq; notā cistæ: breuibusq; tabellis:
Ornauit munus cauta puella suum.
Atq; hac æstiuis utare caloribus inquit:
Igniuomis cum sol flāmeus ibit equis.
Hanc tu si uitrea sitiens infuderis unda:
Ardentē extinguent frustula parua sitim
Est ita & experiorīam nunc abiere calores
Quādo meæ recreor muneribus dominæ
Scite quis hoc possit dederit si basia cistæ:
Atq; hanc collecto presserit in gremio?
Quis si etiam dulci dederit mādata querela
Et dulces etiam ruperit in lachrymas?
Nūc patrē exiguā mitto tibi muneris huius
Vt domini fiat: quod fuerat dominæ.
Illa mei: nec me pudeat tibi uera fateri
Imperium quondā: nūc papiensis habet.
Sæpe rogāt multi qd sit mihi morisi: & unde
Perstet in extremis sic mea flamma locis.
Inq; meos ueniat totiens Suriana recessus:
Quantū iter emēsus tā mihi crescit amor.
Cum soleant alii domina frigere relicta:
Paulatimq; tepens emoriatur amor.
Sic Paris Oenonem phrygia dū deserit Ida
Quāuis ardebat: languit ille cito.
Et uag⁹ Esonides lachrymis discessit abortis
Lemniacis spectans rupibus Isiphylem.
Sic quoq; Titides Troiæ dū mœnia pulsat:
Coniugis oblitus creditur esse sui.
Quē Cyrces latuere doli cur cognita nō est
Vlta sui flammas Deianira uiri.
Atq; aliæ: quarū disquirere noīa longū est:
Quæ de se oblitos ingemuere uiros.
Quid morē appellant? temeraria noia reb⁹
Adiiciunt: non mos sed ratio ista mihi ē.

Sunt me

Cat. Spoletino de cinericia.
Sunt me qui longā & mætas excedere dicāt
Quod fusa in campos & spaciosa uagor.
At tu cui mittor Princeps Berarde seuero
Si placet excutias omnia iuditio.
Nil positū iuenies quod nō posuisse deceret
Nec feror excussis garrula limitibus.
Viribus accusor: laudari copia debet
Perlongi exurgens fontibus ingenii.
Quis longum appellet cui constēt omnia
Siue sit ille equus aut sculpta figura manu
Arboris illa placet quæ fit spaciosior umbra
Vix aliqua est paruis gratia corporibus.
Plurimus undoso queritur in æquore piscis
Fontis & exigui despicientur aquæ.
Non capit ingētes fruges contractus agelli
Terminus: in lato crescit aceruus humo.
Quicqd habet paup tenuē congessit in arcā
Ostentat magnas quis nisi diues opes.
Sunt etiam leges & iura ueterrima: certam
Q uas qui præterit non bonus arctor erit
Vt cū patronus causam suscepit agendam
Perfidus est leges ni ore tonante ferat.
Atq; oculos atq; ora ferox in prœlia miles
Et quacunq; potest parte ferire ferit.
Inculcatq; premitq; hostē tælūq; retorquet
Ingeminatq; uno uulnera mille loco.
Sic mihi dum pugno late dū spicula mitto
Tenranda & iaculis cuncta fuere meis.
Qui me igit' longam uideas nimiāq; putaris
Hanc tu præcurtis auribus esse putes.
Cardinali Papieñ.
Abstuleras cœnam promissa Cyclade quali
Tecta Venus fuerat cum stetit ante Parim
Incœnatus eo nudus quoq; Cyclade mitte
Qua Paris Ideam præspiciat Venerem.
Hoc si nō placeat Papiensis: mox mihi cœnā
Redde sed hanc qualē callidus abstuleras
Sint cantus: orti: fontes: Lauretaq; puellæ
Q uæq; pōt phœbo tollere Biancha diē.
Nō cutis aut crispa redimet te brasica frōde
Illa oculis fuerat cœna: sed ista gulæ est.
A d eundem.
Pro cœna mihi Cycladem dedisti
Non tæla tamen Viterbiensi
Nec quam puteoli: ferunt propinqua
Docti texere molliter Sybilla
Verum quæ occeano uenit Britanno
Seu ex cantabrico: queas ut meo
Flatu milia uentilare septem
Q ua uictam putet esse se patemq;
Desperet: licet obstinata aragne:
Tum ne uerba dari mihi putarem
Te te tu subita manu exuisti
Est est hoc Papiensis: arbitrari
Non uerbis: opere esse liberalem.

Eunuchus sectus.
Q ui mihi succidi puero ferus inguina iussit
Vxor inuidit: uel magis ille mihi?
A d Cardinalē Papieñ.
Esse tibi semper stomachū Papieñ. eundem
Atq; eadem semper poscere te uideo.
Frustra ego nūc ædis fraudatis ubera mulxi
Accusatq; meas cum sitit agna manus.
Frustra caseolos misi tibi: carmina dicis
Malle: dedi toriens carmina: nec satur es.
Sæpe dedi: nec pisa fames: nec poscere cessas
Nū gula nū sitis est: an ponus stomach'?
Obsequar: at qm̄ dicis mea carmina malle
Carmina cum mittam redito caseolos.
A d eundem.
Dixi me pransū: nec erā: quæ Bardule cā est
Non ego rugose prandia frontis amo.
Pasce supercilio natos ad uerbera seruos:
Campanum si uis pascere: pasce oculis.
Nux castanea.
Ventosam qui me censent: uentriq; timēdā
Falluntur: uentos pello ego non facio.
Nux Pontica.
Nil mihi duricies prodest: si mollior essem'
Parceret a tritu petra: lapisq; meo.
Cepe Truentinum
Cū tua me poscunt apponi sibi prādia de te
Quod doleā misererq; excutio lachrymas.
Faba Pithagorica.
Fac mel apponar tergo cōcocta suillo
Pithagoræ dici non ualet esse sacram.
Brasica crispea.
Vnica Romani quondā medicina Senatus
Cruda ego pfluuiū suscito: cocta moror.
Concurbita uentosa.
Quod tenui trunco sublimis in aera tollor
Nimirum uentus me facit esse leuem.
A sparagus montanus.
Meiere uis multū: multū biberq caret unde
Me comedat: dicet non caruisse mero.
Mespilum durum.
Maturo nec me: nec me uescaris acerbo?
Ne illic: quod taceo: dentibus hic noceā.
Eruca Venens.
Quod passim toto succrescam fertilis orto:
Hæc fuit uxori maxima cura tuæ.
Psittacus Niliacus.
A usonius nasci q; non mihi contigit oris
Garrulitate meos Picca fugauit auos.
Merula solitaria.
Sola feror: cantuq; meo mihi blandior' uni:
Sum nigra: sed nascor candida in Achaia
Fulicæ aquaticæ.
Ne cœlum tantū nobis & terra paterent
In mediis etiam nidificamus aquis.

Turtur uiduus.
Sum uiduus:fugio coetus:ramosq; uirentes:
Nec liquido amissa coniuge fonte bibo.
Columba Veneris.
Simplex esse ferot quia sit fraus hostis amāti
Ingenua gaudet simplicitate Venus.
Turdus obesus
Si me iuniperus faciat seu myrthus obesum
Delitiæ nostri uel tibi uentris,erunt.
Turdela Visca.
Cum uolucres aliæ rostro capiantur edaci
Ipsa mihi;insidias:& mea damna caco.
Vppupa.
Rex fueram:sic crista ꝑbat:sed sordida uita
Immunda:e tanto culmine fecit auem.
Lanius coquus:
Fercula quo sapiāt centū Lanius īuenit artes
Vxori,ut placeat non facit ipse sue.

IO. AN. CAMPANI POETAE CLARISSIMI ELEGIARVM EPIGRAMMATVMQVE LIBER SEXTVS.

Ad kallirum.
Vsus erat media:sicut mihi fertur in urbe
kallirus ī scriptis multo notare meis. (cere siccum
Ieiunū uersu me dicere:di.
Mirari ꝙ me sic Papiensis amet.
Huic ego sic contra:recte mi kallire sentis:
Fecisti uerum kallire iuditium.
Quod ieiunus ego:& siccus tibi: ꝙ Papiensi
Plenus & undanti censear ingenio.
Siccus apud te sum:nec coena īfusus ab una
Ad nulla admissus prandia:sum uacuus.
Illic non eadem ratio est:me sæpe uocatum
Plenū epulæ redeunt humidulum cyathi
Tu de Campano iam nunc ita kallire senti
Esse trabem uacuo uentre:lyram saturo.
Ad Ianitorē Car. Papieñ.
Dure qd optatas claudis mihi Ianitor ædes:
Stare diu cur me sic facis ante fores?
Hoc tuus hoc iussit dñs: non sacra parantur
Istuc Eleusinæ Triptolomea deæ?
Prandia nō fiunt:arcana domestica cessant:
Iam multo somnus nec solet esse die.
Cur mihi suspenso prope tertia labitur hora:
Nec sinis ad dominum Ianitor ire meum:
Scilicet hoc nescis quæ sit mihi gratia tecto?
Nescis Campanum q̄ Papieñ. amet?
Pande fores:aperi mi Ianitor:exere postem
Præbe aditum:dñonō ego multa loquar
Vana ꝓcor:nescit ꝓcibus mens rustica flecti:
Ianitor iis ipsis durior est foribus.
Pendeat hoc igiť primo sub limine carmen
Officio functum quo sciat ille meo.
Sæpe tuas olim uenio Papiensis ad ædes:
Sæpe tuis iubeor pendere pro foribus.
Si me audire fores:occlusaq; ianua posset:
Non opus hic aures esset adire tuas.
Præteriens possem celsas spectare fenestras
Dicere Salue:et:his & mea facta loqui.
Nūc quoniā surdi postes me audire iubent
Quæ dixi e mutis postibus accipies.
Cur igiť raro ueniam iustissima causa est?
Expectare tuas non placet ante fores.
Ad Cherubinum Quarqualium.
Esse domi mecū:dñmq; me habere uolebas:
Quarquali ueniam da mihi:nolo domi:
Gæta:Syrus:Dauus:præcurtaq; noīa seruis
Cōueniunt:longū est dicere Quarqualiū
De morte Frasiæ Seneñ.
Heu quantum fatis concessit Iupiter:ecce
Inuida mors nobis Frasia te eripuit.
Vel nunq̄ nasci:uel quæ pulcherrima nata es
Debueras nunq̄ Frasia posse mori.
Occidis ante diē: nec te tua sṗlēdida forma
Nec chari iuuit coniugis officium.
Ille tibi postq̄ persoluit cætera:uultus
Effingi mira iusserat arte tuos.
Atq; ait ut fuerint misero crudelia fata
Tollere te mihi:sic Frasia non poterunt.
De sepulchro inuento Romæ.
Phidiaca celata manu præclara Quiritum
Fonsitan & magni Cæsaris ossa tuli.
Delituiq; diu:latiis immersa ruinis:
Excidiumq; mihi quod tibi Roma fuit.
Effossā nūc diues habet:statuitq; sepulchro
Heu quantū artificem prodidit ille meū.
Sic quæ Scipiadū fueram:uel Cæsaris urna
Ignota obscuri diuitis ossa tegam.
Ergo qui trāsis claros miser Pate Quirites:
Aut rumpe aut condas:sed meliore loco.
Ad Cardinalē Papieñ.
Pollicitus fueras operā:quod miseris aurum
Nulla tibi est a me gratia:posco operam.
Immemor es:longaq; tuū ſpe ducis amicū
Nec scio quid facies:hoc scio nil facere.
Sin memor es:nec agis:memorē te cēseo tā.
Cēsuerim quāti Bardulon imemorē. (ti
Facturum semper:nunq̄ fecisse:negare est:
Cras alitis:mihi heri dixeris:aut hodie.
Ad Cellinum.
Esse tibi uideor:nec sum Celline superbus
Hæc Celline tua est scilicet inuidia.
Si me oculis spectes:qb' ē spectādus amicus
Intra mensuram dixeris esse meam.
Sin seruū esse tibi credas:humilemq; decere:
Te Celline tui decipiunt oculi.
Ad Palienum.
Occurras quocunq; loco quocunq; recessu

Grandia factorum te Paliene refers.
Si quotiens dicas totiens tua dicta sequant
Momento fiam diues ego decies.
Ad eundem.
Sæpe mihi narras Paliene q omnia pro me
Dicere uix:ená cum fit opus facere:
Prima parte mihi est satis:satis oia dicis
Alteri us ratio non itanulla facis.
Ad Cardinalē Papieñ.
Num pyrata tibi uideor papieñ? ut auro
Te redimas:aurum non peto: uerba peto.
Sed quæ nec zephir⁹ pluuios nec deferat au
Verū quæ cōstent pōdere firma suo. (ster
Hæc si pstiteris:nec sis minus ope disertus
Quā fueris:cedent omnia:palma mea est
Illa pium nobis semp fecere secundum
Hei mihi nō sapit hoc lapa quod ābrosia.
At tu qñ tuum est durissima flectere:lapæ
Adiiciesq salem:stillaq mellis eris.
Ad eundem.
Cum cornice mihi res est:spes fugit in auras:
Fractaq pandorei concidit olla luti.
Iam ueteres rediere dies:& præterit annus
Solum cras illud: quod mihi fingis abest.
Ad eundem.
Tu qui perspecto digytos cōmittis amico.
Ad barbam doctus ludere in anchiala.
Aspice Niliaca quod proluit ibis in unda:
Simia quod saltu lambit in emadio.
Ad eundem.
Cur ira me spectes oculo Tarsilis iniquo?
Campani nō est ferre supercilium.
Frons:rugæ:natesq ruæ:tua uerba:minæq
Pondera uix mecum semideuncis habēt.
Vtq breui quantus mecū sis indice dicam
Quanti me ipse facis:tanti ego te facio.
Ad eundem.
Sæpe iubes primo Papiensis mane uenire
Da ueniam:primo mane ego non sitio.
Cum satur est surdo stertit super ilice rostro
Sibila contemnens aucupis accipiter.
Ventre sed accurnt uacuo ieiunia nostra
Expectes tecum tunc Papiensis ero.
Ad eundem.
Scire cupis q sint comites mihi:quæq supel-
Sūt famuli tres:mulæ duæ:eq rondē.(lex:
Vnus:qui mecū celebret pia festa sacerdos:
Sūt septēsed sex pocula fenus habet.
Et duo quanq uni pscissa est culcitra lecti
Alterius cecidit sponda duæ tabulæ.
Gausape:quo tegit cyathis mea mēsa duob⁹
Cætera si cupias scire:uideto domum.
Ad Archetypum.
Si me animū imitē cythara mollire sonora
Archetypi censes posse:cares cerebro.
Strimoniā ut ualeas cantu puellere rupem
Roma hodie multo durior est rhodope.
Ad Palienum.
Promissos a te centum Paliene recordor:
Annus abiit:memini uix habuisse decem
Vt capiam centū promittas nulle necesse est
Parte etenim uix tu uerus es in decima.
Ad Callimachum
Callimachi quanuis lippi uideantur ocelli:
Sitq minor stella pupula cantandis.
Plura uidet q linx:uigili nec cesserit Argo:
Noctem uel media perspicit ille die.
Clarus erit cœlo quāuis sol aspicit umbras
Sitq serena dies tota uidet nebulam.
Cūq alii uideant quæ sūt tātūmodo: sueuit
Quæq etiā nō sunt cernere Callimachus.
Qdq magis stupeas:oculis nō spectat apris
Vt uideat claudit lumina Callimachus.

Ad Cardinalē papieñ.
Sera pruinoso quæ lecta est nua Decembri
Iam etiam potuit idibus esse recens.
Est illesa:nitet:duci non cedit hymeto.
Quid petis? A tunca uenit ab ausonide.
Qua surgēs Lirim uestinaq regna camœnis
Despicit:& culti mœnia Galluni.
Mittere nil melius nostre potuere Cauellæ:
Testata ingenium rura paterna meum.
Illic natus ego:qbus & sim moribus:& quo
Ingenio dulcis indicat uua tibi.
Si quid habet durū pluio ne marceat austro
Duricies grata est dentibus illa tuis.
Ergo meas quisqs genialia rura cauellas
Aspicis: huic dicas astra fauete loco.

De Sena ad Papieñ.
Aut nō hæc Sena ē:placidis quæ ferē hetrus
Aut lybicæ Senā gorgōides habitāt.(cis
Quid stupeā Siluine rogas:hic mille puellæ
Nescio quid cordi marmoris iniiciunt.
Nec sum qui fueram subita mutatur in hora
Ibam Campanus: hæreo marmoreus.
Pactoli glebas a me deposcis Iolla
Quasq indus fuluo gurgite uoluit opes.
Sæcula uiuacis poscas annosa Sybillæ
Et famam:& quicqd nō uenit ante rogū.
Nō ego psenti possum dare munera dextra:
Sperare ē quicquid dono ego:nō capere
Dum fugerent fatu uulpes: & ceruus eodem
Obuius & stricto dente ueniret aper.
Hi laqueo occidere:feram uenabula figunt:
Inuenatori dic opus esse canem
Dū uafram sequitur uulpem ceruūq fugacē
Hæcq canem gyro falleret ulle fuga
Dentatū offendens sylua Papieñ. opaca:
In dubia hos adigens tæua fixit aprum.

Viribus hutcillos astu consecerat:aptus
Vincere qui pugnēt: prændere qui fugiāt
Ad Iac.Car.Papieñ.

Vrbe tua fessus tandem discedo Quirine
Et repeto Adriatici littora salsa maris.
Saxa luuātinus tumidū qua noluit ī æquor
Auctus ad hybernas turbidus amnis aq̄s
Chare uale & nostrū serua Papiensis amorē:
Et dato pro reditu prospera uota deo.
O titulos habiture meos post ultima fata
Quæq; superfuerint ossa dature tuos.
Fortunam æquasti mecum:rebusq; secundis
Quæq; tibi hæc eadē flauit & aura mihi.
Fidus ego pilades tibi sum:tu charus orestes
Taurica nec nostram uicerit ara fidem.
Nō eadem semp rerū mensura petenda est:
Robustum sequitur fessa iuuenca bouē.
Sic minor Alcydæ magno Peantius hæros:
Perstitit assiduus p nemora alta comes.
Impar & Aegidæ petulanti Vxione natus
Ad stygias una nocte tetendit aquas.
Ardua Tytide Troiæ dum mœnia pulsat
Inferior potuit Ithacus esse comes.
Sic quoq; post cineres: q̄q̄ tua gloria maior:
Non erit hæc titulis inuidiosa meis.
Nos quoq; i exemplū rari ueniemus amoris
Nec potior nostro nomine Damon erit.
Tu facis inuitus Romā Tyberimq; relinquā
Cogar & abscessu tristior esse meo.
Diuellor:tristiq; abeunt mea uiscera corde:
In partes uideor sectus & esse duas.
Qualis erat:tūc cū uidit miseranda iacentē
Egialum toto littore Calciope.
Qualis & ultrici defessus lumina dextra
Dircea genitor ductus ab antigone.
Vna tamen spes est:tāti medicina doloris
Longe q̄ absenti non sit habenda mora.
Ad paucos me magne dies papiēsis habebis
Vix duo quæ phœbus signa recurrat:erūt
Cū primum roseos flores: & grauima tellus
Exeret:& tepido crescet in orbe dies.
Iocūdamq; ferēt sulcis gaudentibus auram
Per fata Agenorei cornua torua bouis.

Calandra clauda.

Ex re clauda uocor:ne me cōtempsetis oro:
Nam læsi precium uox mea cruris habet.
Nec bñ tam cecini pedibus spaciosa duobus
Quam nunc unius cruris in orbe cano.

Eadem mortua.

Effuge quo libitū est:euadere fata nequibis
Consilium uertit sors:stabilitq; tuum.
Sic mihi dum cauea exissem:tectoq; uolarē
Libera: crus prændēs fregit iepta manus.
Clauda quoq; ut placeā noctē dū mulceo cā
Mus opicus uocē sentit: & interimit. (tu

Ad Andronicum.

Vnum aio nos esse duos Andronice dicis
Corpore qua de re grandia signa facis.
Amplexare:tenes:stringis:mirare libellos
Collaudas:effers:tollis ad astra meos.
Omnia das:nec das quicq̄ ditissim⁹: hoc das
E minima qui uis qd̄ dare phœbe potest.
Expādis linguā:digytos Andronice claudis
Prodiga lingua tua est: dextra auara tua ē
Simus ut unanimes: facito sint una duobus
Vota:uolo quod uis:fac habeā qd̄ hēs.

Ad Cardinalem Papieñ.

Ad cœnā quotiēs uenio pperare ministros
Ereptaq; iubes me spoliare toga.
Nō placet hoc primū:primo papieñ. adortu
Exuor in prædam uisus ab hoste dari.
Mox nudo iniicitur genialis purpura tergo:
Eque rudi uideor milite factus eques.
Tūc placeo conuiuia mihi spectabilis ostro:
Gestio:tunc sapiūt fercula:mensa mea est.
Mirantur qui pone sedent: miratur & ille
Qui cyathum docta porrigit arte puer.
Cœnatū subito incurrunt:spoliātq; ministri
Eripiturq; humeris purpura & ipsa meis.
Rideor:illudūt comites:abscedo pudendus:
Eq; unis epulis bis spoliatus eo.
Vis ueniam post hac: tantum uestire iubeto:
Induar id iubeas:exuar haud iubeas.
Nec mirum de me cuius non una fuerunt
Prœlia: pugnaci cōsita cum Venere.
Harū etiā speciem mirata Alphonsia cōiunx
Discessit Niobe:uenerat Hypolita.

Ad Gentilem.

Incidit in nostrū quisquis,Gentilis,amorem
Laudat:& inter nos tertius esse cupit.
Accipio:sed tu numerum cur diuidis istum
Semiq; uis fiat tertius Argirius.
Diuidere hūc si uis sanis ita diuide membris
Arca mihi cedat: si tuus Argirius.

Ad Montanum.

Campani gaudet dici Montanus amicus:
Tantundem dici gaudeo & ipse suus.
Conuenit hoc: illud nō cōuenit:omnia soli
Vult sibi:amat dici:non amat esse meus.

Ad Cardinalē papieñ.

Scurra tibi iam sum:nō sum Papieñ. amicus
Mensa patet clausa est arca:retenta manus
Olim muneribus mecū prælargus agebas:
Nūc risu:nugis: ficubus:& talytro.
Sit licet:incipiā uetus iam scurra uideri:
Meiere iam in uultus: pedere iam licitū ē.

De Tertulo iuuene.

Arsiōem uetulam iuuenis Tertulus amabat
Rugosam & scabris ericiis similem.
Cui reliquus fuerat de tot mō dentibus un⁹:
Vnus: namq; unus dimidii duo sunt.

Alba

Alba comam:putris gingiuã:marcida:cana
Annosa:& pilio nestore maior anus.
Cur tñ a multis:a me quoq; sæpe rogatus
Hanc amet:hæc iquit dat mihi nõ recipit.
Ad Cardinalem Papieñ.
Ianus abit:celebrat nũc bacchũ Roma:uoca
Nõ:sum qñ cutim nis dare? qũ fabã? (tus
Sæpe ueni dicis: quanq̃ te sæpe uocari
Non iubeo:menies grauior ut subitus.
Nõ placet hoc Papiẽsis:hẽt meditatio uires:
Q̃d subito exorif:fluctuat ut subitum.
Caulatã:fabamq; uolo:grumũq; suillum
Hæc mihi:nã ad casũ nõ placet esse:pata.
Ae Iscam.
Dũ loqmur medio claudis sermõe grauatos
Somno oculos:nec te cruribus Isca tenes.
Eructasq; meri uentos:& in ora tonanti
Gutture lybiacum: calcidicumq; pluis.
Accusas longe uigilata silentia noctis
Non noctu uigilas:sed bibis Isca die.
Ad Ollum.
Auro tota domus nitet Ollo:porticus auro:
Vnde auri tantum uenerit Olle scio.
Est tibi mater adhuc sunt coniũx:filia:neptis
Et sororilla aurum fodérat: hæ fodiunt.
Ad eundem.
Esse tua captum me censes Olle culina
Neue diem mensa posse carere tua.
Falleris:haud sapiũt tua fercula:sed sapit
Illa crocũ dapibus miscuit:illa pip. (uxor
Ad Nencium.
Pauper erat:fieri uult diues:cogitat unde
Vendidit uxorem Nentius:emit agrum.
Sed dum solus agit stiuam:positoq; ligone
Sudat ad insputa rastra subacta manu.
Mutat uota:petit rescindi fœdera:reddi
Vxorem:mœchus non negat: illa redit.
Mirantur Comites factum:uicinia tota
Quæ sit mutata causa requirit agri:
Nentius hæc inquit q̃ nũq̃ in côiuge fossor
Defuit:in uilla qui foderem unus eram.
Ad Paulum.ii.Pont.max.
In solio cum stet Paulus gaudete Quirites
Tanto nemo fuit dignior imperio.
Admittit sero :præbet cito: ponderat:& dat:
Conuenit imperio tam mora: q̃ facere.
Cunctat:sed dat:tardat:sed coficit: ars est:
Nec se difficilem redderemec facilem.
Tu si quid cupias oculos tibi sume patronos
Suppetiis non dat munera: dat precibus.
Epithaphiũ Augusti.
In Macedũ cãpos ultus iã Cæsaris umbras
Sum pater augustus armis belloq; supbus
Meq; meosq; sẽsit fugiens Antonius ense
Quãtũ igẽs mũd' qtũ Iouis æthera magni
Tant' i orbe fui populos & cũcta subægi.
Vix cœlũ superis & sydera summa reliq̃
Ille ego sum pœno patriã q̃ Marte cadẽte
Substinui rapuiq; feras ex hostibus urbes
Hispanas armis acies magnũq; Siphacẽ
Per domui fractũ totiens minisq; repulsũ
Annibalẽ bellisq; ferox mihi ĩgna subægi
Punica & excelsas diræ Carthaginis arces
Armipotẽs Cæsar mũdi domitorq; secur'
Depulit a regno generũ populũq; potẽtẽ
Mortu' a Bruto magnis nũc lucet ĩ astris.

Q uam friuola gaudia mundi
Quã rerũ fugitiuus amor q̃ nomẽ inane
Magnus ĩ exẽplo ẽ cui nõ suffecerat orbis
Sufficit exciso de fossa marmore terra
Q ninq; pedũ fabricata domus q̃ nobile
Exigua requieuit humo. (corpus
Panthasileæ.
Panthasilea furens magno pcussa potentis
Hectoris ardore reges tres nacta peremit
Occubuit Pyrrho dñaꝝ gloria semper.
Alexandri Sforciæ.
Sfortia me genuit nota est mea dextra bello
Pyeridum cultor Iusticiæq; fui.
Nomẽ Alexãder: Dedit hãc Cõstãtius urnã
Successor merito filius ipse patri.
De Iusto.
Audito dñi aduentu discurrere Iustum
Huc illuc uideo uoluere multa animo.
Pallere & tremere & sudare & poscere lõge
Hinc dñs:q̃so quot uel ubi comites? (est
Vna uelle hora multis neglecta diebus
Parcire adniti plurima nil facere:
Sed Iustũ iniusti quare rẽphendimus? an nõ
Hæc eadem est nobis qui melius faciat.
Forteguerra currit stridet clamatq; iubetq;
Idq; reditq; decies & facit ille minus.
De Platyna.
Multa meus cõtra blãdos obiectat amores
Platyna scis quare? non amat ingenuas.
Nunc perit assidua fellantẽ Thayda nocte
Nunc ad concubitus insilit Vrsa tuos.
Inde puellaꝝ stultus mentitur amores
Non sapit hoc lecto quod lupa Penelope
Sed laudẽ ingeniũ mores an Platyna dãnẽ
Quã bñ tu scribis tã male Platyna amas.

Ad Gentilem.
Arua olim Romana: canẽ succinct': & ensẽ
Cum peteres toto liber eras Latio.
Currere te uidi ceruosq; æquare fugaces
Et leporem misso prendere in arua cane.
Cœna erat in pratis:comites te mille secuti
Cingebant toto margine fontis aquas.
Ianua nũc clausa est:ueniũt fastidia:habẽdi:
Sunt Comites:multi:scrinia:stator: equi

IO.AN.CAMPANI POETAE CLARISSIMI ELEGIARVM EPIGRAMMATVMQVE LIBER SEPTIMVS.

Ad Cardinalem Papieñ.

Inquimus Italiam:peregrinaq;
regna petuntur
Noricus algentes qua uehit
hister aquas. (feremur
Hercinas iter syluas:geticasq;
O uati parcat Barbara terra tuo.
Cuncta tñ i cœlũ gelidũ patiemur:& arcton
Et glaciem:syluas:flumina: stagna: niues.
Si non totus eam:si pars remanebit amici
Campaniq; memor si Papiensis eris.
Italiæ extremos finis iam scandimus alpes
Ausonio premitur Barbara terra pede.
Nõ nemora hic uestit semp nemorosa Catyl
Præcipiti ĩpẽdent horrida saxa iugo. (lus
Gratia nõ eadem pratis: nõ uallibus umbræ
Nec sapit hoc Rheni qđ tua Tybris aqua
Adde quod & meus est cœlo Papiẽsis ĩ illo
Hoc quæcũq; caret? Barbara terra mihi ẽ.
Ante oculos Tybris suauẽ spirantia flatum
Ante oculos rident Quintia prata suos.
Me grauat Arctous uentus stridẽtibus orbis
Aestiuo gelidas sub pede calco niues.
Surdus & eliguis nec dico nec audio quicq̃
Vnus adest sensus aerius olfacio.

Ad eundem de equo suo.

Legitimos affert maturi consulis annos;
Et senior meus est te Papiensis equus
Nec se præcipitat cursu: nec in aera saltat:
Sed grauis est: penso gaudet & ire pede.
Ponderis est multũ:mira est Cõstantia: nũq̃
Moueris hunc: ferias mille licet stimulis.
Occursu tanta est reuerentia:quẽq; salutans:
In terram lapso deiicit ora genu.
Et cõmendat grauitas & pondus & annis:
Ne nimium impendas exiguũ comedit.

Eiusdẽ in Paulũ.ii Pont.max.

Paulus ubi ad ueteris puenit tẽpla Mineruæ
Perfusus lachrymis concidit ante deos.
Auxilium in Turcos cœlestiaq; arma pcatus
Non sibi sed populo poscere dixit opem.
Nũc superi pcibus nũc nũc intẽdite: Paulus
Nõ sat hẽt uotis poscere:dat lachrymas.
Corde gemẽs udis oculis prostratus ad aras
Ni flexit lapides:credimus esse deos.

In balsaminum.

Philosophus nup quum mũera nulla darẽt
Balsaminus ait plus erit esse coquum.
Quærit qua dulces epulas:pulmẽta:polẽtas
Condiat:æstiuas qua gelet arte dapes.
Olfacit:intingit:prægustat.subtrahit:addit
Et modice spargẽs Cynnama miscet: agit
Mox ubi profecit fractis cum fasce libellis:
Cogitur ad summi principis ire focos.
Et placet:assurgunt oẽs:patet abdita turbæ
Iáua:magn⁹ honos gloria magna coquo
Mũera cõcurrũt:fit diues:turba frequẽtat (ẽ
Et quod nõ dederat pagina dat patina
Appendẽs quacũq; libros distinxerat ollas
Hæ saturum faciunt: illi ait esuriunt.

Epithaphiũ Pii.i. Pont.max.

Esse hoc in tumulo Pium secundum
Nec tu crede: Pius petiuit astra.
Terris gloria nominis uagatur:
Præterq̃ ossa nihil reliquit urnæ.

Epithaphium
Francisci Sfortiæ Ducis Mediolani.

Dextra mihi ĩperiũ peperit: si Cæsare quisq̃
Esse armis potuit fortior:ipse fui.
Altera sed laus est ꝙ nunq̃ uictus in armis
Pacatam rexi consilio Italiam.

Epithaphium
Anthonii Ioánis de Aquino.

Militiæ & fidei splendor :priæ quoq; fautor
Et morum cultor:orbe tenente fui.
Claraq; progenies generosi miles Aquini
Hoc mea sarcophago mẽbra sepulta iacẽt
Anthoni⁹ mihi nomẽ erat: pariterq; Ioánes
Fama uiros pagrat:conspicit umbra deos

Post completum
moretũ Virgilii.

Aeterno infœlix quicũq; est Simulus æuo
Noctes atq; dies perdit auarus inops.
Nec sibi fœlices animus portendit honores
Nec sibi iocũdus tempore plaudit amor.
Omnia traxit amor fœdandus diuitiaɼ
Heu fugiant nostros dira metalla lares.

Idem.D.Thomæ de Arrieto uati.

Salue Pyeridum columẽ:lux inclyta uatum
Salue Campanis condita musa iugis.
Pestis acerba nimis pereas quæ dira iugoso
Cogis pro tãtum degere monte uirum.
O musæ o dulces heliconia turba sorores
Thespiadesq; deæ:parnasiumq; decus.
Nõ hæc digna tuis loca sũt heu cultibus heu
Heu dira heu nimiũ pestis acerba fuge(heu
Parce sacræ uati Cyrrheæ & parcito turbæ
In quibus una salus spesq; hominũq; deũ.
Non hic cœlestes solitus cõtemnere diuos
Quæq; p infernas sacra uagant aquas.
Ossa nec e bustis ueterũ raptare parentum
Sed pius & cœli numina magna colens.
Ergo si sacros diuum uenerare poetas
Lætifer e musis morbe proculq; fuge.
At tu mi uates dum tempus & hora dabunt
Hæc patiens sterilis dána repende loci.
Scilicet est aliquid dulces audire susurros
Cũ primo querulæ mane uidentur aues.

Montanas

Montanas spectare comas:agrosq; uirentes
Auiaq; & dulces p loca ferre iocos.
Præterea fugisse graues curasq; labores
Ocia secretis eligere apta locis.
Hæc loca bládiloquos cōdire decēdia uersus
Edere cypriaco metra iocosa pede.
Ergo inter curas precor illustrissime uates
Vtere Syluani cōmoditate loci.
Meq; tuo fuere minimo ut fuerere cliente
Seruorum ueniam si patiare comes.

Iordano archiepiscopo Capuano.

Incalui Martis præsul memorande kalendis
Altera post hyemē creuit amoris hyems.
En ego succensa miserabilis æstuo flāma
Incautoq; subit uulnere sæuus amor.
Mēsis erat quo nos tepidi capiemur amātes
Taurus & ardenti callidus axe uenit.
Et metuo uires:ne seuius urat amorum
Neu uenus assuetas urgeat alma faces.
Vt caueam?tenerum cupio spectare Tibullū
Auxilium forsan Delia prima feret.
Delia si renuet:supplex orabo Neæram
Vltima subsidium si neq; prima dabit.
Nunc ego te supplex p tæla cupidinis oro
Per Venerē & Veneris arma uerēda faces.
Per si quæ celebres dudum placuere puellas
Horoq; per superas numina magna deas.
Sic tibi dii faueant:sic & tua uota secundent
Adueniat cupidas Delia blanda manus.
Sic mihi diuitias præbes:sic grandia regna
Gratia si per te sola Tibullus erit.
Quēq; ubi contigerit senis renuisse diebus
Ad sacras reducem contuleroq; manus.

Ad Cardinalem Papieñ.

Mille tuam uellunt aurem papieñ.amici
Quæq; rogant miro conficis ingenio
Solus ego studiū nequicq; operāq; requiro
Campano soli non operosus homo es.

Ad eundem.

Si prodesse meis nolis Tharsilis amicis
Nec mihi(parce)tuā nolo ego amiciciā.
Sin fortasse uelis:nec possis:par mihi causa ē
Nam uolo:sed nequeo stare in amicicia.
Si te igif cupias uerum credamus amicum
Effice quod dignū sit tua amicicia.
Hoc si nō præstes:ualeas Tharsilias: amicum
Qui uelit:& possit utilis esse:uolo.

Ad eundem.

Gratia magna tua est papieñ.curitur ad te
Totaq; in aduentu concita Sena tuo.
Qui populi plausᵘ tibi:ʳquæ risere fenestræ?
Quam te conferta est prætereunte uia?
Vndiq; spectatum cultæ uenere puellæ
Inq; tuos oculos tot coeūt oculi. (dextræ
Verū ego dum lateri comes hæreo: dextraq;
Iungitur:excepti spicula non oculos.

Ad eundem.

Apprensum dextra tecum uis ire per urbem
Solus & e multis sum tibi sæpe comes.
Miratur uulgus tantū papieñ.honorem
Posseq; me tecum maxime quæq; putat.
Fallit:in causa est breuitas mea : magnus hīl
Vt possis: Comitem deligis exiguum.

Ad eundem.

Iam cur ita negligens kalendis
Et secors papieñ. extitisti
Vt tantum abstulerint kalendæ amicum.
Quando illæ augurium ferunt kalendæ
Et totum ordine pollicentur annum
Iam toto dominus futurus anno.
Campanum eripuit: tuam fabellam
Vel solo tibi prandio Rauennas
Illi debeor ergo:qui uocauit
Me iam papieñ. in kalendis.
Tu si uis tua iura uendicare
Confonde augurium: uacato nouis.

Ad eundem.

Nō mihi q̄ dederit natalia dona Rauennas
Sed quia non dederis expedit accipiam.
Ieiunus ieiuna tibi dictabit Homerus
Cum uacua est: nihilū fictilis olla sapit.
Nō est cœna satis:poscunf prandia:i mauult
Esuriens uenter roper:q̄ legere.

Ad eundem.

Iam tot me excludens aditu mensaq; diebus
Ausus es impranso dicere uade foras.
Scilicet:hoc bellū est:ærataq; ianua postes
Obiicit:& tristes frons odiosa minas.
Sum fateor uictus: castrisq; exutus & armis
Ferre tua nequeo tœla:retorta manu.
Ergo ad te supplex fugio papieñ.& oro
Viuere da:aut pransum litius occidere.
Ante ouos oculos liceat :mensamq; uenire
Illic seruato:aut perdito:sed saturum.

De Bardulo.

In causa testem nota sibi Bardulus optat
Cur ita?non credit Bardulus ipse sibi.
Sed sapit:& merito testem perit: integer aure
Scit sibi:non rectos Bardulus esse oculos.

Papieñ.

E tota Papieñ. urbe lectos
Conuiuas habet omnibus diebus
Et dat fercula mille: uina mille.

In die coronationis Pii.

Candida lux:faustusq; dies: & tertius annus
Quo Pius imperii culmina cœpit: adest.
Nūc uirides lauri nitidū mihi limen opacēt
Textaq; uirginea pendula serta manu.
Quicqd habent colles: & prata uirētia florū
Spargat humus:aut cultos pēdeat āte lares
Surge age nocte uiā medio q̄ flectis olym-
Cœlestē cōplens aurea luna crucē. (po

Ante oculos ponare meos: meliore uidẽda
Patre domus:ulla nec uiolanda manu.
Signa tuebuntur modici penetralia uatis
Signa tuebuntur Piccolomina fores.
Inuide quid spectas: lunaria cornua summi
Principis:? hic rerum significantur opes.
Zonæ quinq; secãt orbẽ:quinq; aurea lunæ
Cornua:uenturi signa fuere Pii.
Cuius opes essent coelum: terræq; futuræ
Quicquid & inastis gignitur æquoribus.
Dii bene: cui tanta est facũdæ gratia linguæ
Tantaq; præstandis gloria muneribus.
Cuius eunt animi:rebus:seu pace gerendis:
Seu bello:quales postulat imperium.
Tu noua lux redeas :stãtos angenda p annos
Cumanæ ut superes caniciem uetulæ.
Epithaphiũ Calixti.iii.p Papieñ.
Xatina me ciuem:Me clara Valentia patrem
Me quoq; Pontificẽ: maxima Roma tulit
Calixtus dictus sum tertius: arma paraui
In turcos:cessit perfida turba cruci.
Cardineo a nobis ornatus mũere:busto hoc
Nostra Rodericus condidit ossa nepos.
Viue deo plebs sancta dei:coelestia quære
Vita hominis uapor ẽ:gloria nostra cinis:
Campanus Papieñ.
Gesturus ueni complura negotia Romam.
Octo dies iam sunt:ægimus ecce nihil.
Sic tuus interea Campanus ad oia mancus
Desiit esse sui iuris:ut ante fuit.
Non exauditur:quanq; proclamat:Apollo
Rumpitur(ut præstet) uel tacuisse mihi.
Nõ uenit hora potens:uotoq; sydera nostra
Fulgebunt:illic cum Papieñ.eris.
Papieñ.
Accitus uenio:uenienti singula desunt:
Præstet in ambiguo uiuere ut ante domi.
Nõ toga:nõ pãis: nõ ordea :nõ quoq; foenũ
Suppetit: ut uiuam hæc oia habẽda mihi.
At tu fortunæ:cui pendet sarcina nostræ
Dũ potes hoc oneris de me bẽigna manu
Papieñ.
Quæro bibas totiens coena Papieñ. in una
Et rediuiua tibi suppetat unde sitis.
Inuenio causam:pleno lucanica uentre
Ardet an in stomacho:? nobilis esca tuo.
Grata etiam nobis sapiũt lucanica :donat
Qualia amatrici proxima terra Aquilæ.
Hæc mihi donauit partẽ tibi tradere iusso
Sunt tria:Luca dedit nomẽ & extra cibũ.
Falco meus:quẽ uos extictũ fingitis:ad uos
Coenatum:ut constet uiuere:cras ueniet
Viuus:edax:facie tam lætus: possit ut uno
Aspectu uiuos reddere: qui pereant.
Falco quidem uiuit: uiuat cõpluribus annis

Malim ego uel de me: si optio fiat agi.
Obuolutus luto.
Forte per Exquilias ibam : ludosq; Quiritũ
Spectare:ut mos est: ludrica Roma tua.
Sed cum coenoso transirem gurgite: totus
In terram lapsus uoluor & inglomeror.
Pallia cingunt pedibus:desurgere coeno
Vix queo:sic nobis ludrica Roma dedit.
Incipio iã nũc Epigrãmata scribere: sed quæ
Inspirant sordem nanbus: atq; fimum.
Ad spectatores.
Vana quid aspicitis Romani ludrica Patres
Et tentis totos (sole calente) dies.
Quã facile hoc ipm supest qđ ad ocia tẽpus
Impendi poterat(non sine laude)libris.
Spectatis uentos:uulgiq; attenditis auras
Quod facitis nihil est: & perit atq; nihil.
De Sulmona.
Sim licet annoq; tot milibus inclyta Sulmo
Et pelignorum gloria prima ferat.
Nil habui Ouidio maius Nasone poeta
Solus is imensas: uel mihi præstat opes.
Aetates abeunt labuntur regna: sed unus
Durat:& in precio est posteritatis honor.
Ad Mantuanum.
Roma domos amplas: oiq; ex parte capaces
Dat tibi:cur Agathæ tecta minora colis.
An quia liber agis:curis:ope[illegible] solutus
Dantur & ad uotum quæ[illegible] petita tuum:?
An quia Romanæ fugiens contagia pestis
Infectos homines perniciemq; caues:?
Consiliũ pulchrũ est:modicis cõsistere tectis
Qui uelit hic paruo corpore: sit modicus
Magnũ magna decet: habitare pẽatib⁹ ãplis
Te decetut constet regula : sitq; modus.
Roma nihil Francisce tuo fert alma galero
Clarius:& maius te uidet ille nihil.
De Tentoriis.
Bellica signa sumus coelo spectamur aperto
Inuitantq; omnes fortia ad arma uiros.
Hactenus hæc certa semper uictritia laude
Vt pacem seruent:& tueantur:habent.
Pacis ut hæc dicas & belli signa uocari
Vincere bella queũt:cõmoda pacis alunt.
Ad Pe.Car.S.Sixti.
Coctilis augusti fuerat per sæcula Roma
Nunc Sixti faciunt tempora marmoream
Quantũ Agrippa foris:Latio:cliuisq; scilinis
Intra Vrbem tantum nunc Petrus edificat
Duxit aquas Agrippa: Petrus sublimia tãgit
Sydera:plus coelũ est iũgere q̃ sit humum
Par erat Augustũ socerũ uel Petrus haberet
Vel Petrum Augusti sors dederit generũ.
Nam de marmorea:fieret nunc aurea Roma
Aureaq; ex uero sæcula nostra forent.

Et tamen iste nepos Sixti maiora peregit
Et dedit augusti quem dedit ille gener.
Ergo animo imperiũ constat :nõ uinb' auri
Plus habet in precio qui minus illud hẽt.
De seruo eligendo.
Scis mihi qua Polidore potes rõne placere
Si quæ præscribam:præcipiamq facis.
Lex igitur sit prima:Fidem seruato :deinde
A domini mundas rebus habeto manus.
Odi mendacẽ:non possum ferre proteruum
Ne tu lusorem crede placere mihi.
Odi:qui multum sese mihi iactitat :odi
Alterius famam qui lacerando premit.
Displicet indocilis:nimiũ mihi displicet ille
Qui multo semper murmure iussa facit.
Non est q durum : nõ est q litis amantem
Contactum non est inuidia q amem.
Assentatorem non plane diligo:nec qui
Desidiæ fuerit deditus atq gulæ.
Quis tulerit famulũ dñi secreta uolentem
Scire:quis elatum multiloquũq ferat.
Fallacem fugio ceu tartara:deniq cultum
Ingenuis hominem moribus esse uolo.
Ad ducem Vrbini de aulæis.
Gallica spectamus rutilo fulgentia in auro
Aulea:in latas ordine passa domos.
Materia ẽ ad bellũ Troianũ: ardensq rapina
Et paris:& patri natus ad Hector opem.
Quicqd tot pceres multos nequiere p ãnos
Hoc uno poteras tu Federice die.
Nã tot uictæ urbes:tot oppida capta repẽte
Vt dicas longo tempore capta Troia est.
Ad Cosmum Vrsinum.
Laudari uult Cosme Druas q uoce tona
Et Vaticanum compleat & Tyberim.
Milleq inflectat discrima gutturis Echon
Vocali ut cedat uincere posse sono.
Magnum est:& dignũ laudari : gloria sũma
Est Druadis:uicit Cosme Druas Assyrios
Ad Cardinalem Papieñ:
Dum repeto quo te uidit Florentia uultu
Lætaq ut aduentu facta sit illa tuo.
Esse deos tecum uideo Papieñ.& una
Ire tuum Charites ut comitentur iter:
Gratia tanta tibi:tantus fauor: agmine lõga
Venit in occursum Tuscia tota uia.
Nec sat erat spectasse semel:properãtia uidet
Millia preuento terq quaterq loco.
Cantabant iuuenes:cantabant quaq puellæ
Ipse tuis plenus laudibus ether erat.
Riserunt ualles uenienti:Risit & Arnus
Factus ab aspectu gratior ille tuo.
Mox ubi marmoreæ portas intrauimus urbis
Et sonuit sub equi passibus icta silex.
Occupat hic aditus:altas perit ille fenestras
Alter adit celsæ culmina sũma domus.
Compita plena uiris spectãtibus atria plena
Et quæ sublimi stant mitiana trabe.
Certarunt studio ciues:ingentia missa
Munera:plus laudis plura dedisse fuit.
Atq uno tandem cõplectar ut omnia uerbo
Præstitit hæc nihilo q tua Sena minus.
Quare ego te Tuscũ:tanta est tibi grã genis
Non ciuem post hac dixero:sed dominũ.
Ad eundem.
Petrioli quæris quid morbis conferat unda
Aestuat hic mediis:& ficit eger aquis.
Sæpe licet loti:semper Papieñ.olemus
Sordes Petrioli:non lauat unda:facit.
Ad eundem.
Campanũ magno Papieñ. munere donas
Quãuis ad titulos uix facieñ.meos.
Coccineã flauã ue togam donare licebat
Mittis ceruleam:ceruleam capio.
Galiutnũ patria est:patriis ego moribus utor
Gallus cum desint gramina:rusp at humũ
Campa.Iulio Pomponio.
Campano fauisse deos: Cyrrhæq puellas
Iuli ais intonsa dum fuit ipse coma.
Mox ubi mitrato rasi cecidere capilli
Fugisse hunc musas:deseruisse deos.
Accipe quid contra dicat Campanus:& eius
Si sapis exemplo:tu quoq rade caput.
Dũ sterilẽ coleret Cyrrhã:siccãq Aganippẽ
Campanus sitiit semper & esuriit.
At postq diri cinxit caua tempora mitra
Propulit ille sitim:propulit ille famem.
Raucus erat cũ nudus erat Papieñ.amictus
Syndone:cygneos extulit ore sonos.
Paupis extiterũt culices:rosa:copa: Maronis
Diues adit Lybiam:pgama:regna:deos.
Culta uolat:tollitq altas sup æthera pẽnas:
Serpit humi in tenui sordida musa toga.
Meonides uacuo cecinit Ranalia uentre
Bella satur Graios Dardaniosq duces.
Et uinosus erat:nulli saliuncula uocem
Fecit:Pampinei palmitis alta Tuba est.
Cũ quis hyperboreis caneret nũ tybia festis
Quæreret:haud uites sunt Anacarsis ait.
Sũt bacchi crotalũ : systrũ:lyra:tĩpana:cornu
Et cythara & tremula cymbala pulsa mãu
Ipsa etiam septem quæ cantat fistula nodis
Vinoso primum cœpit in Anthamyro.
Iulius ad potum friget:stringitq gelato
Dente niui similem cũ sitis urget aquam.
Contẽnunt musæ rodentẽ crustula : phœb'
Spernit:& a tristi Pallas abit genio.
Caluus aricini sordent cui prandia porri
Lætum nec bulbos ore obolente canit.
Nõ faba duriciẽ stomacho facit:aut cicer aut
Nec uaria est ratio uẽtris & ingenii. (nux

Dulce canit qui dulce bibit:Pōponius unda
Quā bibit & Scythica durior est hyeme.
Campani ludunt uersus:carmīæq; iocatur
Ridet & in rosea cyclade Calliope.
At bruma feriēte nates Pomponius horret
Et cadit attonita frigida penna manu.
Nec tñ est q̄ quis sacrū contemnat honorē
Sacricoli magni sæpe fuere duces.
Insula Triptolomū Cæteris tegit alma sacer
Extiterat magni Cæsar uterq; Iouis. (dos
Sacraq; Niliaci Reges fecere:nec nnq̄
Hostia plebeia concidit icta manu.
Vatibus hæc eadē rō ē quæ regib⁹:Orpheus
Tradidit afflatis Orgia Menadibus.
Et Linus & Mopsus:& qui cecinere deoꝝ
Munera curarunt quos cecinere deos
Diis igit̄ chari uates:Cyrrhæq; puellis
Mitrati si sinta biiciantq; comam.
Nulla fames:Similes regum lætissima uota
Quos colit hæc reperet altera uita deos.

Ad Cardinalem Papieñ.

Terga suilla fumus mēsam factura bibacem
Mittimus octo:decem si licuisset erant.
Sed longum Papieñ.iter:graue pōd⁹: & una
Sarcina:de sūma surripuere duo.
Addidimus linguas:ne sit lucanica tanti
Vt sitiam quotiens me tua cœna uocat
Sunt tibi pua domi:petaso:farcimīa: lumbi
Fumosis quicquid pendet & in trabibus
Salsa tuis post hac dapibus lucanica cesset
Perpetuam faciat ne mihi salsa sitim.
Excitat hæc tristes inter p̄cordia flāmas
Vtq; bibam semper: non bibo q̄ sitio.

Ad eundem.

Rarius ut ueniam mensa lusurus herili
Desidiæ mecum ne Papieñ.agas.
Tincta pientini terrent me spicula Bacchi
Hūc puto q laphytas strauit i Eurynomu.
Fraude etiā mecum nō bello pugnat aperto:
Os mulcens:imos uulnerat ille pedes
Neu fugiam repens blando p mēbra uenēo
Primum nodosos alligat articulos.
Prādia cōuiuas capiūt :tua callida mensa est
Hæc ex Aeripede:me facit Oedypodem.

Ad eundem.

Fronte supercilii:pleno rugisq; salutas
Et refugo quali Bardulus est oculo.
Nō sapis:exurgūt nr̄æ quoq; cornua fronti
Mulcēda est: mansam quā cupis esse:fera.
Crede mihi hoc totū tibi ludit: alea iacta est
Robore si nequeā: par potero esse fuga.

Ad eundem.

Venatum ueniet meus Seneñ.
Pransum non ueniet:crepare nō uult:
Non sūt prandia:sed concrepationes
Quæ tu tam uaria paras culina
Incautos quotiens uocas amicos
Hæc Syrenula dictat:hanc uideto.

Ad eundem.

Egrotare meus fertur Papieñ.Adiui
Scitutus nū sit iecur an stomachus.
Neutrū aiūt:dormire ferūt:nō cōuenit iquā
Vt simul hic una dormiat & doleat
Accusant neruosi cōtractaq; nocte doloris
Spicula:dum cœlum suspicit & uigilat .
Est medicia domi se claudere:tradere sōno
Vt cœlum uitet: uitet & excubias.

Ad eundem.

Causa deos tenuit multis hæc una diebus
Et tangunt potos iurgia sæpe deos.
Iupiter Ambrosiā:uinū laudabat Iachus
Nec cessit magno Bacchus ut ante Ioui.
Sed tulit i calice āthamyrū crathere falernū
Vrceolo chyum: Cardiacū cyatho.
Quæ cū gustasset phrygius puer:oia laudat
Omnia.sed nihil hæc iquit ad Ambrosiā.
Mittitis ad Tuscos qua læta Pientia colles
Deq; pientino bina metreta uenit.
Iupiter ut uidit fateamur uera:colore
Vincimur:Ambrosia non ita fulget: ait.
Gustat utrūq; puer:gustatū sorbet utrūq;
Et mordent ait hæc dulcius ambrosia.
Porrigit inde Ioui:miratur Iupiter:& se
Dānat:& ad Bacchū non nego uincis:ait.
Ergo Pientinū mittas Papieñ. utrunq;
Scire licet Bacchus uicerit unde Iouem.

Ad eundem.

Vis ut auos attauosq; canā geminūq; parētē
Iactaq; fundata marmora prima domus.
Addis ut a tenera referā tua facta iuuenta
Et quæ natali fluxerit hora tuo.
Quæ uolucres:& quot qua cœli pte uolarūt
Et quos uagit⁹:quas dederis lachrymas:
Quo pede materno primū te exemens aluo
Primaq; gingiuis ubera adacta tuis .
Qui fontes lauere: quibus tangētibus illos
Et quis lustrali colluit ora saie.
Cui primū risere oculi: quæ dentibus ortis
Esca prior:quāto tempore māma data est
O utinā hoc addas quotiens albullæ cacasti
Illita nutrici quanta saliua manu.
Cum tñ hæc poscas una uis omnia nocte:
Nox una annosam non capit historiam.

Ad Gentilem.

Nūc Gentilis agit:nil Tusca præsul in æde
Fraudauit musas:cœpit & esse miser.
Campanus multo te stultior:ocia prodit
Pristina:non illi est una relicta dies.
Audire agrestes:raucas dissoluere lites
Cogitur:& labor est perdere quicqd agit.

Finis septimi libri.

IO. AN. CAMPANI POETAE CLARIS SIMI ELEGIARVM EPIGRAMMATVMQVE LIBER OCTAVVS.

In reditu e Germania.

Inquo Tridentinas Alpes & Rethica saxa

I Nunq̃ oculis posthac aspicienda meis. (mania terga.
Accipe Campani sterilis Ger-
Accipe nudatas Barbara terra nares.
Ille dies iterũ qui te mihi forte uidendam
Offeret: extremus sit mihi & ille dies.
Finibus Italiæ primis extinguar: & illic
Per latia condant frigida saxa manus.
Dicent Latia mihi uerba nouissima lingua
Et Latio qui sim carmine saxa notent.
At pia siqua manus collectis ossibus urnam
Erigat: accensa coniciat ue pira.
Hoc pcor: hoc caueat ne pars uel quãtula nri
Barbaricum tangat non bene lecta solum.

De eodem.

O quotiens dixi superi quibus oĩa parent
Et quibus ista mea est hostia sæpe manu.
Reddite me Italiæ: primaq; reponite terra:
Reddite me Italiæ: Reddite me Italie.
Nec quem uos Latiis nasci uoluistis in oris
Vindelico extinguant fata pmantq; gelu.
Ferre ego nec scœnũ stridenti sydere frigus
Autũno uix nunc incipiente queo.
Nec refugos mores & grande sonãtia uerba
Post ortum nunq̃ sobria uerba diem.
Audiuere pces superi: fœlicibus oris
Iam feror: A tergo barbara terra mihi est.
Nũc aperit cœlũ: nũc suauem Iupiter auram
Nunc diuũ sedes panditur Italia.
Dii patrii saluete: manũ date turba reuerso
Barbarico uates uester ab orbe redit.
Ite in complexum ueteres chariq; sodales
Pro reditu dentur prospera thura meo.
Et petite hoc uitæ reliquum me uiuere dulci
Ausonia iubeant: Ausoniaq; mori.

Ad Paulum. ii. de Catella

Zacharina mihi nomẽ fuit alba Catella
Credebam Scythicã uincere posse niuem.
Pontificis Pauli tectis nutrita secundi
Digna cibo sacro digna sacris domibus.
Huius ego curas Cauda gestuq; leuabam
Læticiam pedibus auribus ore ferens.
Occubui seniomec me seruare cadentem
Christofori Medicæ preluere manus.
Ille mihi qcquid potuit modo pstitit: at me
Absumpsit fato plus operante dies.
Cætera cõcurrũt medicamina: tẽpus & ãni
Fomentum nullis artibus accipiunt.

De Coturnicibus.

Has uenus esse suas uoluit: sensere columbæ
Murmur: aguntq; ũgũt oscula: se geminãt.
Fecit idem turtur: nunc sic irata coturnix
In turmam cunctæ nos coeamus ait.
Quoq; magis coeãt: marib⁹ nõ abst iet ardor
Has tu Saturni dixeris: an Veneris?

Ad Papieñ.

Iane quid inflaris? geminæ cui gratia frontis
Vix tu quod retro est cernere & ante potes
At plus Maurus habet: oculis trĩ ille duob⁹
Et terram & cœlos & retro & ante uidet.
Collũ hẽt in tergũ: læua pspectat ad arthon
Respicit a dextra per sua terga solum.
Maure tibi Iano plus est: tua gloria maior
Dexter geometra es: læuus es astrologus.
Nauita si has pelago captabit & auris
Dextra mare an sufflet: læua qd astra ferãt

De Pientia.

Vrbs noua deq; pio sortita Pientia nomen.
Salue. Dii aspiciant mœnia: Dii homines
Atq; ædes saluete Pii fundataq; templa
Et sua siqua istis mœnibus umbra uaga ẽ.
Illi tu geniale solum: genialia tecta:
Ille dedit nomen sceptraq; prima tibi.
Hinc mihi communi succreuit gloria] fato
Tuq; Pio dederas ut foret ille mihi.
Quæ mihi nũc animo cõsurgũt gaudia: cũ te
Aspicio quanta est læticia & lachrymæ?

De pyris papalibus ad Car sancti Sixti.

Cortice nos quanq̃ uincant pheacia poma
Quæq; ferunt ortis crescere in hesperidũ
Nos multo meliora sumus: duramus in ãnũ
Nec brumæ gelidis lædimur a niuibus.
Est sapor Ambrosiæ siccus qui stillat æoo
Rore: fauis multo dulcior hibla tuis.
Cum nos gustasset papalia rusticus inquit
Hæc pira: & abstinuit non sua poma ratus.
Mutamus nomen: nolumus petreia dici
Nomine sub tali candidiora sumus.

Ad beatũ Petrum apostolum.

Ianitor alme Poli Claues reserate supernas
Infernasq; potens: utraq; aperta tua est.
Quos placet & meriti ratio cõsentit ad astra
Erigis: & siquis displicet inde fugas.
Tu Malcum mucrone petis: ne pfidus aures
Admoueat: quo sit omnis adempta salus.
Tu mare piscator superas: tu uincula rumpis
Ferrea: tu fundas Petre petram fidei.
Tu caput ecclesiæ: tu firme uicarie Christi
Hæc tibi perpetuo condita templa foue.
Inter & electos patres turbamq; fidelem
Nunc Papieñ eat quod bene uertat iter.
Sic tibi sic sanctis placeat: Sic omnia fiant
Grata deo & matri speret ut ille deus.

Ad Papieñ.

Nõ uenit ornatus phaleris: nec aurea mandet
Frenu: nec est grandi corpore noster equ⁹.
Sed saltat flectit se in gyros: currit ut eurus
Inq; leui firmum corpore robur inest.
Collectis armis: oculis uigilantibus: aure
Exigua: tetrica fronte: sonante pede.
Quos uincit cursu ceruos imitante colore:
Lustrum ætas: patria bistonis: unde ferox.
Tum mitis facilisq; manu: calcaribus asper
A domino ut dicas hæc didicisse suo.

Paruus equus: paruus dñs: ꝑlætus uterq;
Fortis uterq; habili gaudet uterq; manu.
Odit uterq; graues stimulos: infrenis uterq;
Hoc distant: Tardus dñs: acer equus.
Hunc tibi Campanus mittit Papieñ an usq;
Liberius donem: gratius accipias.

Cœna fratris Petri Car. sci Xysti.

Mille trahis tecũ comites altissime Princeps
Continuatq; omnis turba secunda uias.
Visq; parem cœnam: nõ hospite ditior illo
Cui breuior flexo poplite lectus erat:
Cum maiora tuis nunq̃ côuiuia quisq;
Viderit: & modica est Regia cœna tuæ.
Accipe Campanus quantũ nũc offerat: & te
Inuitat: tamen hac conditione domi.
Vis tibi quæ exacuat dentes lactuca priores
Frænet & æstiui tempora solis. Eme.
Vis quæ longa leui subnixa cucurbita filo
Frondosa latitans arbore pendet. Eme.
Vis etiã Syria ueniũt quæ pruna damasco
Ausoniæ hæc iam dat fertilis arbor. Eme.
Vis pepones: dulcesq; uuas: & sole pustas
Flauaq; ut hesperidum poma ferunt. Eme.
Vis gallina decem quæ nõdum fecerit oua
Sed teneat primi pignora uentris. Eme.
Vis ueneri: natoq; sacros det mẽsa colũbos
Non una hos passim dat tibi turris. Eme.
Vis tibi ponatur crocea ficedula clune
Et perdix cui sit iam graue pectus. Eme.
Vis addat & his Ales iunonia caudam
Mortua quæ in gyrũ: coctaq; uerset. Eme.
Seu leporẽ & strictis frendentẽ dẽtibus aprũ
Seu cerui cupias terga fugacis. Eme
Vis ueterẽ & solidã seu sit lucanica partiam
Est etiam uendat qui tibi fumẽ. Eme.
Vis quoq; quæ ueniunt sexa bellaria mensa
Hæc puer ante fores currite clamat. Eme.
Nõ sapiũt hæc nata solo ꝑmollia uina
Sed peregrina placent: inuenientur. Eme.
Vis stipulam quæ primo focis exuscitet ignẽ
Seu sub equis strator spargere possit. Eme
Deniq; aquã atq; salẽ mordax seu poscis ace-
Vilius aut aliud si tibi desit. Eme. (tum
Sic tibi morte tuo fiet lautissima cœna
Et quæcunq; petes cuncta dabunt. Eme.
Disce igit quid sit diues cũ pauperis ædes
Intras: cum donat: uel tibi pauper. Emis.

Epitaphium ipsius Car. sci Xysti.

Quisquis iter facis hac noli cõtendere q̃ sim
Nosse: breui nã tu marmore multa leges.
Nomẽ erat Petrus: Minor ordo: Riaria ples
Nutrierat Sytus quartus: & ipse Ligur.
Intentes animi: resonans facundia: uultus
Gratia: & ingenii maxima dextritas.
Magnanimo cordi: natæq; ad grandia mẽti
Vna fuit semper gloria posse dare.
Defendi oppressos: musas ꝑlargus amaui
Publicus externis Regibus hospes eram.
Scire cupis quantus fuerim: dicet: ut olim
Pauperiem: sic nunc diuitias tuleram.
Exposita inuidiæ fuerat mea uita: q̃ essem
Splẽdidus: & possem tam ꝓpe q̃ cuperem.
Egi magnifice uitam: nec morte pudendum
In uita princeps: sanctus in interitu.

Ad Cardinalẽ sci Xysti.

Vnũ Roma Petrũ loquit: mirat & unum
Omnis & hunc unum prædicat Italia.
Est ratio: hic unus Romã nũc sustinet oẽm
Vnus & hic omnem sustinet Italiam

Ad Papieñ morti ꝓximũ.

Mors stetit añ fores digytos ꝑstura minaces
Calua comã: nigras horrida falce manus.
Decedens tristi linquebant sydera nocte
Campani stygias umbra petebat aquas.
Phœb⁹ adest: musæq; simul: mortẽq; repellũt
Et clamant nihil hic impia iuris habes.
Campanum tenuit Papieñ: nũc habet illum
Petrus: sub Petri numine tutus agit.
Cessit & audito Petri quæ noie: nobis
Parcere uoluerat sæua: pepercit herõ.
Nil ueteri Papieñ habes de iura: Poeta
Sub maiore tuus numine sacre facit.

Ad Car. sci Xysti de cõditis Fulginatib⁹

Donata minuta sumus: nũc ꝑ metire ꝑcamur
Nõ põdus: multa hic nõ Petre magna dam⁹
Si repures quot nos simus nõ quãta: uidebis
A quoq̃ maius uix potuisse dari.
Parua qdẽ: nõ pauca tñ ı q̃ principe dignũ est
Maxima largiri: tam minima accipere.
Octo licet scombris ueniam⁹ at ordine: nũq̃
Viginti poterunt enumerare dies.
Immensum quanq̃ munus fidissimus in te
Maiores animos qui tibi mittit habet.

Ad eundem.

Nõ ego ad auguriũ prima hæc tibi munera
Nã statui tecũ nõ dare: sed capere. (mitto
Cum totum afficias donis igentibus orbem
Et capiat larga fœmina uirq; manu.
Esse tui poterit qui det detractor honoris
Hic tibi qui capiet gloria maior erit.
Sin facere auguriũ iubeas: sic auguror: ut tu
Me donis: ego te uersibus accumulem.
Tuq; meo celeber fias Petre maxime cantu
Muneribus fiam clarus & ipse tuis.
Ergo prima cũ dem nũc munera: Testor
Nõ prima hæc tecum: sola sed esse uolo.

Ad eundem.

Petrus ad Igouios: clari Ducis atria uenit
Defuerat titulis hoc Federice tuis.
Par animus: par ingeniũ: par gloria rerum
Quas tu olim bello: nũc gerit ille domi.
Cõueniũt etiã quos parua fauentia mittit
Pesaurumq; potens: Ariminumq; duces.
Aut hic Italiæ magnis de rebus agetur
Aut hæc eũ rerum summa uidere Petrum

Ad eundem.

Promittis post qnq; dies Petre magne redire
Aut etiam post sex: & redis ante duos.
Surgere post ortum solis te dicis eoi
Et tota nunq̃ nocte remittis iter.

Sic & claro sole: nigris & noctibus usus
Quinq; dies qui sint: tu facis esse duos.
Munera quæ exacto spondes te mēse datur:
Aut anno toto: mox breuis hora dabit.
Vos igit͂ sperare fidem: & præstate uicissim
Quæ spōdet Petrus post facere: ante facit.
Ad eundem.
Coctilis Augusti fuerat per sæcula Roma
Nunc Sixti faciunt tempora marmoreā.
Quātū Agrippa foris Lario cliuisq; Sabinis
Intra urbem tantum nunc Petrus edificat
Duxit aquas Agrippa: Petrus sublimia tāgit
Sydera: plus cœlū est iūgere q̄ fit humū.
Par erat Augustū socerū uel Petrus haberet
Vel Petrum Augusto sors dedit generū
Nam de marmorea fieret nunc aurea Roma
Aureaq; ex uero sæcula nostra forent.
Et tamen iste nepos Sixti maiora peregit
Et dedit: Augusti q̄ dedit ille gener.
Ergo animo imperiū cōstat nō uiribus: auri
Plus habet: i precio qui minus illud habet
Ad eundem.
Edificat cœlo non terris Petrus: & illic
Vicinos merito quærit habere deos.
An potius solis hæc Regibus atria fiunt
Par sit: ut hic illis hospes & hospicium.
Terra satis non est natæ ad cœlestia menti
Petri animos tellus non capit: astra petit.
Ad eundem.
Tres aliis mēses nō sunt satis ire per omnem
Italiam: hanc Petrus quinq; diebus obit.
Aut uolat & celeres gestat sub corpe pēnas
Illius aut animo exigua Italia est.
Vix transisse Padū hūc i subria regna putatū
Cum uenit in certum non iit an rediit.
Pella fuit: tum Roma sui pernicia facta
Principis: ad cœlum tollit: at iste uolat.
Ad eundem.
Ire comes nuper sera iam luce uolebam
Perq; diem & tenebras te Tuder usq; seq
Sūmis iter propere similēq; p omnia uento
Non eques assequit͂: nō pedes ullus equū.
Pegasus hic alter simili fuit ille uolatu
Candidus hic totus pegasus albus erat.
Ille Iouis magni uacuo tulit aere natum
Hic te quo nihil est maius in orbe uehit.
An puto Achilleæ uenit de stirpe Thyellæ
Et zephyrum cursu præterit ille patrem.
Destituor: nec te dextra contingere possum
Nec tibi consueto dicere more uale.
Ne sequar: i causa est cursus tu° aura uideris
Nec satis est tecum currere Petre: uolas.
Ad eundem: de mulo paruo donato.
Exiguus quanq̄ sum corpore: uiribus acer
Imponi iubeas pondo trecenta feram.
Perq; scalas certo scandens penetralia passu
Ad lectum potero principis ire mei.
At tu cuius onus totus nunc creditur orbis
Me cape: de paruo gloria magna uenit.
Paruus ego: paru° q mittit: gloria magnos
Reddere iam me: q̄ qui tibi mittit erit.
Hæc maris hæc terræ Iouis est miracula sum
Cū facit e paruis gaudia: & ima leuat. (mi
Ad eundem Elegia.
Desinite externæ gentes & barbara regna
Iactare ausonium iam periisse decus.
Neu lege quisqs es priscæ miracula famæ
Nil opus audiri est inclyta facta: uides
Restituis magnā sic Petre Riarie Romam,
Vt ueteres frustra iam memoremus auos.
Nunc uada Velitras supare Sabatia possunt
Et Larii uincit Cæsaris acta lingua.
Herculis ara fuit Varo cōiuncta Monecho
Vna Sabatinis notior ara uadis.
Hic deus appendi Ligurū pia dona iubebat
Et responsa tremens inde ferebat anus.
Hic cecinit quondā Ligurū de gente futurū
Qui regat Ausonidas altaq; regna uirū.
Priscaq; q reuocet ueteres ad festa Quirites
Romanūq; petat Volscus ut ante forum.
Et maiora cauo resonent certamina campo
Et celeber fiat q̄ fuit ante Tybris.
Nō alium q̄ te cecinit de rupe Monechus:
Namq; sacerdotii ius habet ille deus.
Te Ligurum de gente satus: te regna salutāt
Omnia: tu Ausonidum: tu Latiiq; decus.
Arbor ut in sterili quis sit nobilis agro
Serpit humili pingui crescit ad astra solo.
Sic tua dū latuit Ligurū p littora uirtus
Pressa fuit Romā cum uenit alta paret.
Tu facis ut redeant ueteris spectacula Cyrci
Curratq; & ad ludos nūc quoq; Roma suos
Proxima currebat puero comitante Sabina
Quæ Latium peteret longius osca fuit.
Nūc tibi festināt Scythico spectator ab axe
Quasq; ibi nō uidit: hic stupet: ille feras.
Quæ fuerat Tuscus fulua miratus harena
Spectatum extremo Cantaber orbe uenit
Adde animū mitē: natāq; ad munera dextrā
Et subitam s͂ qui forte premant͂ opem.
Nō auro incumbis: grādes facturus aceruos
Sed large possis ut dare quæris opes.
In cœnasq; uocas Reges: donant͂ amici
Per largas populum pascis ut ante dapes:
Attonitiq; facis referant tua prandia Galli:
Imperiū & dicāt nūc quoq; Roma tuū ē.
A Ioue demissus terris ne Roma careret,
Cæsareisq; animis: Cæsareaq; manu.
Roma tibi acclamat: surge hic mea musa ca
Ingētes aios pectora & alta uiri. (namus

Roma tibi acclamat totus te noiat orbis
Famaq iam toto latior orbe tua est.
Ad Nili uenit illa caput:Tanaymq niuosum
Extremũ & Gangem : auriferũq Tagum.
Et terras egressa omnes uiciniaq cœlo
Fulmineum iam iam contigit illa Iouem
Cũq homines uincas: unus potes esse deorum
Nam magnos fecit gloria sola deos.
Sola coli Ogigiũq patrẽ:magnũq tonantẽ
Et cui mille aras bellica parma dedit.
Natus es ad rerum curas:hominũq salutem
Curaq cœlestes hæc decet una duos.
Nec deus est aliud præter clæmentia facta
Est deus :& numen q benefecit habet.

Ad eundem.

Purpurei qui te donauit honore Galeri
Et capiti imposuit præmia digna tuo.
Teq animũq tuũ:generosaq pectora notat
Rebus ut expertis grandibus esse parem.
Omnia si tentes:præstabis & omnia:tantũ
Consilio:ingenio:uiribus:arte uales.
Ardua tu quis & dura negotia tractes
Re tibi pro minima maxima quæq putas
Defendis quorum uirtus oppressa laborat
Inq tuo dormit Roma quieta sinu.
Nauta bon⁹ moto nullos timet æquore flu-
Aduersosq ifert lintea fræna mari. (ctus
Lora & eques cohibet:laxat:moderat equũ.
Incitat:& si qua ẽ obuia fossa tenet. (q
Sic tu quæ Romã uexare pericula possunt
Ante uides ꝙ quis cogitet:ante caues.
Nil potuit maius:nec Roma uidere:nec ois:
Curia ꝙ frontis præmia honora tuæ.
Te genus & mores:te frons cõmẽdat amica
Inq oculis quædam gratia mira tuis.
Si domi pagis causas:seu tẽpla frequentas
Ire p Aprici seu Latii arua placet.
Semp agis lætus:semp iocundus haberis.
Te uiso gaudent atria:templa:fora.
Inuidiæ nihil est nisi quorum pectora liuor
Vrit:ex occulta stant nigra corda face.
Quisqs te aut odit : aut non tibi multa pcat
Humanus non est :ebibit ille feras.

Ad se ipsum.

Dulces uersiculi mei iociq
Tandem imponere iam modum fabellis
Aetas admonet :& seuera nugas
Explodit Ioue nata:colligitq
Sese tota sibi:foro nec aures
Insani studet occupare uulgi.
Nec raucum amplius exit in theatrum
Iam postrema dies recogitanda
Ad quam currimus:& locanda cœlo.
Spes est nostra nihil perenne terris:
Cœlis omnia iam recessit una
Dum uos alloquor & perit hora.
Sub lunæ nihil orbem non caducum
Non uanum atq fluens & inquietum
Supra qua teretem uides olympum
Constant omnia:non senecta canos
Spargit uertice. non cauata sulcat
Rugis tempora: uomeremq toto
Ducit corpore:Surripitq uires
Occulta quottidie manu:nec aures
Surdas obstruit:eiicitq dentes:
Nec tælis oculos licuit minutis
An se pallata prouocare Aragnes.

Ad Regem Ferdinandum.

Bellorum fulmen: peperit cui dextera regnum
Et uirtus:nulli cedere:cuncta pati.
Per medios hostes gladio pcinctus & hasta
Rumpere ui latam ferro aperire uiam.
Gloria prima tua ẽ quãtũ uictricibus armis
Quantum pugnaci stes uiolentus equo.
Altera nõ minor est nostræ cõiuncta saluti
Quod tu iura soles reddere cuiq sua.
Vt cum muneris regnum fœlicibus armis
Illud idem tutum legibus esse uelis
Tum pacis:qua tu fœliciter oia uertens
Auctos consilio prouide cuncta geris.
Laudibus accedit laus altera:mœnibus urbẽ
Instruis:& regnũ est cernere Parthenopẽ.
Tot castra aut pelago:media aut surgẽtia ter
Vt regũ dicas regia Parthenope est. (ra
Tum uirtus diuina tibi est:namq oia firmo
Nexu conseruas officiumq colis.
Quos tibi deuinxit res aut fortuna:penni
Nunꝙ dedidiscis continuare fide.
Semper amicus erit : semp tua gratia durat
Qui tibi amicus erit: semper amicus erit.
Ferdinande alii Reges & regna fuerunt
Nemo tñ qui sic regna tenebit:ent.
Inuictus bello:iustusq in pace triumphas
Armis:consilio:milite: rebus:equis.
Dii tibi ppetuent regnũ:pignora seruent
Sanguis Aragonius quolibet orbe regat.

Duci Calabriæ.

Nũc Alfonse meis faueas dux inclyte uotis
Non obscura tibi gloria fautus ero.
Quid referã quæris:nõ est dare præmia rgĩ
At mea si quid habet uena perennis eris.
Gloria sola potest factis extendere uitam
Et spatii metas uincere fama sui.
Occidit imperiũ : labuntur regna : cadentq
Omnia:sola diu uiuere fama potest.
Fama tñ nulla est homini : nec gloria maior
Præsidio multos ꝙ releuare suo.
Regib⁹ hoc ppriũ ẽ: hæc sũma ĩ principe uit
Hoc opus ẽ superũ cætera pstat hõ. (tus
Sic Alfonse tuo quo nil tulit altius orbis
Illustri

Illustri fies nomine:maior auo.
Cūq; alios possis:primos extollere debes
Commendant regni quos tibi iura tui.
Terra rogata qd esset & unde q̄ insita tarde
Nataq; pet sese cresceret herba cito.
Respondit facilis mater predura nouerca
Largius hæc:modice præbet at illa cibū.
Iure igitur merito debes Alfonse iuuare
Et dare:quo possint crescere ad alta tuis.
Dño Ioāni Car. de Aragonia.
Splendor Aragoniæ:stirpis Regūq; Ioānes
Cui natura dedit ꝓdiga quicquid habet.
Illa tibi ingenium uirtutis & aurea dona
Non ferro aut igni deperitura dedit.
Illa tibi placido sanctos in pectore mores
Vnde amor & studium nascit:unde fides.
Illa etiam uultus & lætæ gaudia formæ
Quale aurum docilis dextera iunxit ebur
Omnia uirtuti cedunt:fuit Herculis illa
Dux ad tartareas tendere posse uias.
Illa Ioui ad cœlum sublimiaq; astra beatis
Omnibus ut dicas unica fecit iter.
Contemnit ferrū:flāmæq; incendia ridet
Digna olim claris Regibus illa fuit.
Hanc tu uel teneris Pīceps cōplexus ab ānis
Ipsius æterno munere uiuus eris.
Eripit hæc hoī mortem:prædurâq; soluit
Fata:licet uitam longius ire tuam.
Regū anios hæc sola decet:stat sola decori
Hortatrix:monitis huius iniqua fugis.
Et sequeris laudē:nunq̄ moriturus:habebis
Post mortem nomē:quod dare fama pōt
Dii Regem statuere:locūq; dedere priorem
Cū loquimur Regem:dicimus esse deum
Nāq; deus totum regit orbē legibus æquis
Regis erit partes quēq; tenere suas.
Cōmissos homies seruare & cernere qui sint
Digni luce:alios cogere digna pati.
Deniq; & hoc uęꝛ & primū & sup oīa sāctū
Virtus sola facit & benefacta deos.
Ad Cardinalem Græcum Nicenū.
Cur nunc Bessario:cum totus fluctuat orbis
Auxilium toto poscitur orbe tuum?
Gallia te absentem uotis:Hispania uotis:
Vtraq; ni accurras interitura:uocat.
Teq; etiam q̄ late patet Germania poscit
Vtq; alium implorat Græcia tota Iouem.
Te solū atq; unū inclamans Europa requirit
Te Lybiæ & qua sol datq; negatq; diem.
Parte alia supplex:māibusq; ad sydera iūctis
Ne se destituas inclyta Roma petit.
Italiæq; urbes omnes atq; oppida & agri
Vt secum maneas & tueare rogant.
Pectore inuium classes atq; arma sagaci
Et quicquid Turcū uincere possit:habes.
Tu modo per notos soluās pia lintea cūrsus
Ardua adire tuū est: uincere dura tuū est.
Cū tu quid facies facunda resolueris ora
Vel Scythica in nostrā saxa mouebis opē
Bessario nam dura potest & fortia solus
Flectere:& eloquio uincere & ingenio.
Ad filium ducis Vrbinatis
Præclari generis:spes unica:certa parentis
Effigies:sanctis moribus aucte puer.
Scis fœlix:Referas Guido Feltrensia gesta
Et supes omnes quos memoramus auos.
Auspiciisq; tuis crescat domus iclyta: in oēs
Vt pater:utq; alii:continuando fidem.
Ad Antonium Feltrensem.
Antoni Feltrensis æquum tua gloria prima
Flectere ut in gyros præcipitante noto.
Vt solet aereo correptus turbine uentus
In partes omnes hoc peragente manu.
Altera sed uirtus:pugnaci assistere patri
Illius æquato currere in arma gradu.
Dii faxint tam sis fœlix:sic numina præstent
Inuictum exhibeas ut fuit ipse ducem.
Ad filium domini de Camerino.
Cæsar Varani proles uetustissima Iuli
Nomen ut est etiam sit tibi fama patris.
Ingenio præstes: præstes & fortibus armis
Mille acies una sint tibi pompa die.
Sis uerus:canāq; fidem seruabis amicis:
De te nemo queat Cæsare iure queri.
Prima fuit magno uirtus in Cæsare:bellis
Pugnare: ac uirtus altera pura fides.
Ingenii laus est hic tertia: si hæc mihi ꝑstes
Tum uero haud ficto noīe Cæsar eris.
Ad Cosmum.
Quæ te tangere phœbe quæ mouere
Tandem:thura queant:licebit unq̄
Tam longo semel:excitare lecto
Vitæ dimidium meæ nec atra
Siccum stringere pelle Saluiatum:
Affer iam:affer opem:sines perire
Vatis delitias:simulq; uatem.
Si nescis claria superbæ lauro
Non unus tibi phœbe nunc peribit:
Vno nam duo concidemus ictu:
Vna qui duo fluctuamus unda
Quod fertur pilade fuisse horestes
Quiq; una petiere deligatum
Terna sub styge cerberum cathena
Hoc ipsum tui est:eritq; semper
Aeterna mihi lege Saluiatus
Annos ille meos:meamq; sortem
Viuet:si quid habet futuri Apollo
Quod tristis nequeat rogus notare:
Nec totum cinis auferat poetam
Mellito mihi dulcior liquore

Romæ Cosme decus: quid obgelata
Extra mittis aquam:fouendis igni est
Qui sudat medio tremens Decembris
Si potuni dare Cosme mi nolebas
Misisses Iouis amphoratam ministra.

Ad Protonotarium Vrsinum.

Aurum dum poscit mensa Binellus aperta
Per totum auditur garrulitate forum.
Huic loquitur:uocat huc aliū de more saluta:
Poscit ab hoc:teperit:clamat:mora tonat
Mox ubi decoxit:uulgoq; reposcit aurum
Ne reddat uoluit pectore:ne ne neget.
Mentitus casum fit mutus:mensibus octo
Nil loquitur:dum quis exigit ipse tacet.
Non negat est uerus:ne cogas nulla fatetur
Nec uult Binellus fallere:nec luere.
Et sapit & uere est Binellus:binus in uno est
Debitor est mutus:&Creditor ē trachalus.

Ad Epidaurum.

Per numen rogo te patris tuumq;
Accurras Epidaure Saluiato:
Et quotquot potes experire succos
Reddas incolumem tibi mihiq;
Et reddas cito phœbe Saluiatum
Qui uita mihi charior bimestri
Afflictus iacet:æstuatq; lecto:
Et diris tetigit fores:pedemq;
Ad nos rettulit:impioq; manes
Expiauit:Stygio lacu natantes.
Nobiscum maneat:diuq; uiuat
Campanoq; suo suæq; matri
Et tanis quoq; fratribus superstes.

Ad Xantum.

Deposcit uacuum Thalia pectus
Et curas fugit ociosa Clio
Verum aures mihi centies flagellat
Hora qualibet ille postulator:
Atq; illa una datur quies labori
Si quando uigilo ad tuam lucernam.

Protonotario Vrbi.

Cātu adeo musæ gaudēt: & gaudet Apollo
Vt uideat quonens:audio plectra mori.

Ad Grisum.

Grise meos primus quantū memini iter ami
Cur ab ore uenit uētus & aura bonis (cos
An dum turbati sedasti principis iram
Qui nunq̄ irasci non ratione solet.
Sic ego uel summo digitos apponere cœlo
Et magnum potui confodere ense Iouē.
Vsq; adeo demens sensu defectus ab omni
Quam mallem pennaq; caruisse manu.
Sed satis hoc fuerit læsus si Iupiter esset
Erran quemq; pœnituisse sui.
Pœnitet & deploro miser mea fata Tisemi
Spesq; mihi ueniæ principis una datur.

Ad Quarqualium.

Quarquali solus quē tu miteris in urbe est
Cætera nam populus turba relinque alios
Hic sapit.hic quātus quisq; ē diiudicat:hic se
Metitur:doctos hic bene doctus amat.
Contemnit quæ sunt fortunæ:præmia soli
Virtuti cēset danda beatus homo est.
Huic ego cœlestes humilis p̄cor ordie duces
Ad uitæ spatium crescat ut ille meæ.
Dii sibi dēt comitē Falconē & me quoq;:nil
Charius:Antiqua iūctus uterq; fide. (hic

Epithaphium.

Iuncta uiro cōiunx septē Catherina p̄ annos
Sex illi natos:pignora chara dedi.
Donbus eximiis quantum fuit altera nulla
Sed fatum non est uincere cuncta rapit.
Sic quæcūq; uenit rebus mortalibus hora
Esse potest nobis ultima:Vita fuga est.

Ad Grisum.

Grise uales an nō:nūquid tua prospera uota
Fluctuat:an tumido nostra carina mari:
It mea cymba notis iisdē:tam nauigo fœlix
Quam uenit ad cursus aura secunda tuos.

Ad Staccolum.

Staccole cui superi cedūt:& gratia tanta est.
Quāta solet medio cum sedet orbe Ioui.
O ego si possem tecum concurrere bello
Figere:uel molli spicula dura pede.
Sed perit tempus:& nos cum tempore uita
Cum magis est læta sub pede lapsa fugit.

Ad Xanctum Cerasium.

Xācte qd urbe facis:quæ grā:cōmoda q̄ sūt
Quarquali quæ sors:non tibi nota mei.
Ne deus antiquo p̄spexit numine:quicquid
Opto:meis uons dant Papień.opes.
Nup ab Hetruscis mi sit mihi prouidus auri
Quantū opus:& quot nūc uota fuere mea
Sic debent esse domini:sic dñorum serui.

Finis octaui libri & ultimi.

¶In epistolis & Campani uita cōplura sunt epigrāmata quæ hoc uolumie nō sunt impres-
sa Illa legas Nam spero fore ut cū hæc tibi placuerint illa multo delectabiliora esse fateare.
Næc nup inuenta non passus sum:uel fœda alionanum in altero te desiderare.

Sub insigni Cat. sci Xysti Fulgineæ.

Riarium insigne.

Aurea signa sumus.partim cœlestia: partim
In medio floret nobilis orbe rosa.
Cœlū aiostaurū uires rosa florida mōstrat:
Consilia hæc unus omnia Petrus habet.

DE : MISERIA : POETARVM :

Vade qua semper populi uagantur
Qua manu ramis capiunt ab altis
Qua nothus spirat tenui susurro
Vellera seres.
Vade per syluas Arabum beatas
Qui uident phœbum gelidas ad arthos
Quis bis æstatem totiensq̧ brumam
Exhibet annus.
Aut agros Nili madidos calentis
Fer gradum ad superos zephyri uolatus
Quære per totum studiosus orbem
Diue tridente.
Tu genus nullum reperis sub ipso
Syderum lapsu:Infenus poeris
Vilius sacris nihil est Camœnis
Tempore nostro.
Quid manum prodest ferule minantis
Tot pati penas teneris sub annis
Et sequi flætu Samium bicorni.
Dragmate Callem.
Quid iuuat longas uigilare noctes
Igne secerni Borea furenti
Ducere & mœsta iuuenilis æui
Tempus in umbra.
Scribimus longos ueterum triumphos
Consulum fasces Equitumq̧ pugnas
Carpimus luxum:pariter docemus
Dogmata uitæ
Viuit Argoæ dominus Carinæ
Hectoris uiuit domitor superbus
Viuit Acteæ superator arcis
Carmine Minos:
Philidis trista lachrymantis umbra
Piramum Thisbes miserum clamantis
Et piæ durum Alcyonis amorem
Carmina seruant.
Liberatorem patriæ Camillum
Qui Numantinos Numidasq̧ uicit
Quinq̧ Cymbrorum domuit feroces
Milite turmas.
Carmen euersas Babylonis arces
Ilii muros Tytiæq̧ thebes
Alteram Thebem penitus ruentem
Stare coegit.
Nemo tam claro genitus parente
Nemo tam clara probitate fulsit
Mox edax quem non perimat uetustas
Vate remoto.
Sed suum nunq̄ pretium laboris
Sentiunt Vales alios & autum
Vestit & gemmæ miseris poetis
Trita lacerna est.
Pictor ex pictæ precio figuræ
De turba uiuit tubicen canora
Pascit omnes ars sua sola damno
Musa poetæ.
Iam palus tristes retinens harenas
Est ubi fontes fuerant Medusæ
Iam ruit rūpes tibi sacra quondam
Mitis Apollo.
O dulces magni ingenuiq̧ reges
Imperatores equitesq̧ clari
O boni damnosam Heliconis omnes
Flectæ ruinam.

Recte admonuisti Campane
Nec sero fortasse.
Ergo si misera est Vatum fortuna:Valete
Vos mea Pyerides ad fora regredior.
Iam satis adultum:steriles sat uerba dedistis
Vtiliora fori iurgia tristis erunt.
Exercete dolos scæuasq̧ intendite lites
Ad uestrū redeo pessima turba forum.
MICHAELIS.

¶Recte uiuendo neminem metuas.
Nō cōficta dom⁹: ueterū sed sangnine nobis
Prodita Femigenis:magni monimēta deco-
Ardētes ꝑfert nigro de turre lacerto (ris
Lychos: & clara testatur prœlia luce
Partaq̧ de cæsis sæuo tam splendida bello
Hostibus in cūcta penetrauit gloria genrem.
Stēmata sed pereunt & lōgi sanguinis ordo.
Nobilitas diuturna facit quā uiuida uirtus.

¶Bernardini Vercellensis iussu domi
ni Andreæ Torresano de Assula.

Registrum huius operis.

a
Domitius
d
IOannis anto.
IOannis anto.
rationem
mur omnia
e
tam & ætatem
deos si aurum
Andreates ad
méter dehortat⁹
f
tur.Cur ita
petita gratitudo
dixissetq; Crátor
ditus deiecta
g
ciosius &
bere: defendere
loris q in
lacito tibi
h
spatio distantiū:
pisces nequaq̄
ptim pomiferis
non esset

l
inacessa
curua in terram
hora maiorum
m
Itaq; audiuimus
ta in cognitione
uero quum
mana non
n
cæteris uniuersis
mitissime dicā
damus:donec
Coloniam
o
dicendi initium
tes:summiq;
unde sibi
tur humanitatis
p
potuit esse
triæ inuigilauit
quandam
IOannis antonii
dessesualeretq;
A
LECTOR. seu

tis spe.nunc
este coniunctius
3
OLA
nis antonii
ora ut quas
oria illa
C
nis antonii
tus atq;
u omni
nagis
D
uiderentur
Campanus
dari:ea tota
Campanus
E
Quod tu
Itaq; quod
nihil sit in
imperio:ut tu
F
quā non habui
Campanus
habiturus sim
ut non parati
G
Campanus
salute fuit
Campanus
Aristoteles
H
Domitium meū
erit breui
qui nos in
postulauit.

Quinterni. xxx.

I
Campanus
properassent.
Campanus
Campanus
K
clarissimas
suspecte sunt
Campanus
L
Pater mi
nam proficiscar
rentur &
M
MICHAEL
Pii.ii.ponti.
quo metu
amnem peruenit
Aa
Oppidorum
Bb
Anristiri pusino
IOannis anto.
ocio turpius
tuum hostem
Cc
fuga delati
Constat enim
tabat non posse
castris milia
Dd
hostem: seditio
præsidio erant
iter atq; aditus
inuasurum
Ee
recusare eam
sic prætermitam

ctum Giliū
uisa sunt.
Ff
Ciuium domos
opus:uerbis
dertini:
misit.Brachius
Gg
IOannis antonii
milites potuissēt
reliquo ornatu
hostē . Sanmites
Hh
IOannis antonii
esse qui Ciuium
uirtus. Scandit
trepidassēt. Hæc
primum in·
aa
potētia deterrita
illud uestrum
bb
IOannis antonii
Qui pecus
Mille dedit
Si canant
cc
Ignibus ille
Sed quia fatalē
Vt tener infirma
Cumq; tibi
dd
Obstrepit
Hocq; deo
Car.Spo.
ee
Et tamen
IOannis antonii
Sic & claro

Impressum Venetiis per Bernardinum Vercellensem iussu domini Andreæ Torresano de Assula.